הלכה · טור · מפרשים

דרכי משה

רבנו משה איסרליש [הרמ"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דרכי משה

רבנו משה איסרליש [הרמ"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דרכי-משה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

אורח חיים 25
סימן א 25
סימן ב 25
סימן ג 26
סימן ד 26
סימן ה 27
סימן ו 27
סימן ז 28
סימן ח 28
סימן ט 29
סימן י 30
סימן יא 31
סימן יב 32
סימן יג 33
סימן יד 33
סימן יח 34
סימן כא 34
סימן כד 34
סימן כה 34
סימן כו 36
סימן כז 36
סימן כט 37
סימן לא 37
סימן לב 37
סימן לג 40
סימן לד 40
סימן לה 41
סימן לו 41
סימן לז 43
סימן לח 43
סימן לט 44
סימן מא 44
סימן מב 44
סימן מג 44
סימן מד 44
סימן מו 45
סימן מז 45
סימן מח 46
סימן מט 46
סימן נ 46
סימן נא 46
סימן נב 48
סימן נג 48
סימן נד 51
סימן נה 52
סימן נו 53
סימן נח 53
סימן נט 54
סימן סא 55
סימן סב 56
סימן סג 56
סימן סה 57
סימן סו 57
סימן סח 58
סימן סט 58
סימן ע 59
סימן עא 60
סימן עג 60
סימן עד 60
סימן עה 60
סימן עו 61
סימן עח 61

סימן עט 61
סימן פב 61
סימן פג 62
סימן פה 62
סימן פט 62
סימן צ 63
סימן צא 63
סימן צב 63
סימן צג 64
סימן צד 64
סימן צה 65
סימן צז 65
סימן צח 65
סימן צט 66
סימן ק 66
סימן קא 67
סימן קב 67
סימן קג 67
סימן קד 67
סימן קו 68
סימן קז 68
סימן קח 68
סימן קט 69
סימן קי 69
סימן קיא 69
סימן קיב 70
סימן קיג 70
סימן קיד 70
סימן קיז 71
סימן קיט 71
סימן קכב 72
סימן קכג 72
סימן קכד 73
סימן קכה 74
סימן קכו 74
סימן קכז 74
סימן קכח 75
סימן קל 78
סימן קלא 78
סימן קלג 79
סימן קלד 80
סימן קלה 80
סימן קלח 82
סימן קלט 82
סימן קמא 83
סימן קמב 83
סימן קמג 84
סימן קמד 84
סימן קמה 84
סימן קמו 84
סימן קמז 84
סימן קמט 85
סימן קנ 85
סימן קנא 86
סימן קנב 86
סימן קנג 86
סימן קנד 87
סימן קנה 88
סימן קנו 88
סימן קנח 88
סימן קנט 89
סימן קס 89
סימן קסא 89
סימן קסב 90

סימן קסד 91
סימן קסה 91
סימן קסו 91
סימן קסז 91
סימן קסח 93
סימן קע 94
סימן קעב 95
סימן קעג 95
סימן קעד 95
סימן קעה 96
סימן קעו 96
סימן קעז 97
סימן קעח 97
סימן קעט 97
סימן קפ 98
סימן קפא 98
סימן קפב 98
סימן קפג 98
סימן קפד 99
סימן קפז 99
סימן קפח 99
סימן קפט 101
סימן קצא 101
סימן קצג 102
סימן קצה 102
סימן קצו 102
סימן קצז 103
סימן קצט 103
סימן ר 104
סימן רא 104
סימן רב 104
סימן רד 105
סימן רה 105
סימן רו 106
סימן רח 106
סימן רט 107
סימן רי 107
סימן ריא 108
סימן ריב 108
סימן ריג 108
סימן רטז 109
סימן ריז 109
סימן ריח 109
סימן ריט 110
סימן רכא 110
סימן רכג 110
סימן רכד 111
סימן רכה 111
סימן רכז 111
סימן רלב 111
סימן רלג 112
סימן רלד 112
סימן רלה 112
סימן רלו 113
סימן רלז 113
סימן רלט 113
סימן רמא 113
סימן רמב 114
סימן רמג 114
סימן רמד 114
סימן רמו 114
סימן רמז 115
סימן רמח 115
סימן רמט 115

סימן רנ 116
סימן רנא 116
סימן רנב 117
סימן רנג 119
סימן רנד 120
סימן רנז 120
סימן רנח 121
סימן רנט 121
סימן רס 122
סימן רסא 122
סימן רסב 122
סימן רסג 123
סימן רסד 124
סימן רסה 124
סימן רסו 125
סימן רסח 125
סימן רסט 126
סימן רע 126
סימן רעא 126
סימן רעב 127
סימן רעג 128
סימן רעד 128
סימן רעה 128
סימן רעו 129
סימן רעז 129
סימן רעט 129
סימן רפא 129
סימן רפב 130
סימן רפד 131
סימן רפה 131
סימן רפו 132
סימן רפח 132
סימן רצא 132
סימן רצב 133
סימן רצג 133
סימן רצד 133
סימן רצה 134
סימן רצו 134
סימן רצז 134
סימן רצח 135
סימן רצט 135
סימן שא 136
סימן שב 138
סימן שג 139
סימן שד 139
סימן שה 140
סימן שו 140
סימן שז 141
סימן שח 142
סימן שט 144
סימן שי 144
סימן שיא 144
סימן שיב 145
סימן שיג 145
סימן שיד 145
סימן שטו 146
סימן שטז 147
סימן שיז 147
סימן שיח 148
סימן שיט 149
סימן שכ 149
סימן שכא 149
סימן שכב 150
סימן שכג 150

סימן שכד 151
סימן שכה 151
סימן שכו 152
סימן שכח 153
סימן שכט 154
סימן של 155
סימן שלא 155
סימן שלג 155
סימן שלד 156
סימן שלה 156
סימן שלו 157
סימן שלז 157
סימן שלח 157
סימן שלט 158
סימן שמ 158
סימן שמג 159
סימן שמה 159
סימן שמו 159
סימן שנג 160
סימן שנד 160
סימן שנה 160
סימן שנו 161
סימן שנז 161
סימן שנח 162
סימן שנט 162
סימן שסא 162
סימן שסב 163
סימן שסג 163
סימן שסד 165
סימן שסה 165
סימן שסו 165
סימן שסז 166
סימן שע 166
סימן שעב 166
סימן שעג 167
סימן שעה 167
סימן שעו 167
סימן שעח 168
סימן שפ 168
סימן שפא 168
סימן שפב 168
סימן שפה 168
סימן שפו 168
סימן שפז 169
סימן שצב 169
סימן שצד 169
סימן שצה 169
סימן שצו 170
סימן שצז 170
סימן שצח 170
סימן שצט 171
סימן תא 171
סימן תד 171
סימן תה 171
סימן תו 172
סימן תח 172
סימן תט 172
סימן תיז 172
סימן תיח 173
סימן תכ 173
סימן תכב 173
סימן תכג 174
סימן תכה 174
סימן תכו 175

סימן תכח 176
סימן תכט 177
סימן תל 177
סימן תלב 178
סימן תלג 178
סימן תלד 178
סימן תלו 179
סימן תלז 180
סימן תלח 180
סימן תלט 180
סימן תמ 180
סימן תמב 181
סימן תמג 182
סימן תמד 182
סימן תמה 182
סימן תמו 183
סימן תמז 183
סימן תנ 187
סימן תנא 187
סימן תנב 189
סימן תנג 190
סימן תנד 191
סימן תנה 192
סימן תנו 193
סימן תנז 194
סימן תנח 194
סימן תנט 195
סימן תס 196
סימן תסא 196
סימן תסב 197
סימן תסג 197
סימן תסד 197
סימן תסה 197
סימן תסו 198
סימן תסז 198
סימן תסח 202
סימן תע 202
סימן תעא 203
סימן תעב 203
סימן תעג 204
סימן תעד 207
סימן תעה 207
סימן תעו 208
סימן תעז 208
סימן תעח 208
סימן תעט 208
סימן תפ 209
סימן תפא 209
סימן תפג 209
סימן תפד 210
סימן תפו 210
סימן תפז 210
סימן תפח 210
סימן תפט 210
סימן תצ 211
סימן תצג 211
סימן תצד 212
סימן תצה 212
סימן תצו 212
סימן תצז 212
סימן תצח 213
סימן תק 214
סימן תקא 214
סימן תקב 215

סימן תקג 216
סימן תקד 216
סימן תקה 217
סימן תקו 217
סימן תקז 217
סימן תקט 217
סימן תקי 218
סימן תקיא 218
סימן תקיב 218
סימן תקיג 219
סימן תקיד 220
סימן תקטו 221
סימן תקטז 222
סימן תקיז 222
סימן תקיח 222
סימן תקיט 222
סימן תקכב 222
סימן תקכד 223
סימן תקכה 223
סימן תקכו 223
סימן תקכז 223
סימן תקכח 224
סימן תקכט 224
סימן תקלא 225
סימן תקלב 225
סימן תקלד 226
סימן תקלה 226
סימן תקלז 227
סימן תקלח 227
סימן תקלט 227
סימן תקמ 228
סימן תקמא 228
סימן תקמב 228
סימן תקמד 228
סימן תקמה 229
סימן תקמז 229
סימן תקמח 230
סימן תקמט 230
סימן תקנ 231
סימן תקנא 231
סימן תקנב 233
סימן תקנד 234
סימן תקנה 235
סימן תקנו 235
סימן תקנז 235
סימן תקנט 235
סימן תקס 237
סימן תקסב 237
סימן תקסג 238
סימן תקסה 238
סימן תקסו 238
סימן תקסז 239
סימן תקסח 239
סימן תקסט 240
סימן תקעה 240
סימן תקעו 240
סימן תקעז 240
סימן תקעט 241
סימן תקפ 241
סימן תקפא 241
סימן תקפב 243
סימן תקפג 243
סימן תקפד 244
סימן תקפה 244

סימן תקפו 245
סימן תקפח 245
סימן תקפט 245
סימן תקצ 246
סימן תקצא 247
סימן תקצב 247
סימן תקצד 248
סימן תקצו 248
סימן תקצז 248
סימן תקצח 248
סימן תר 248
סימן תרב 249
סימן תרג 249
סימן תרד 249
סימן תרה 250
סימן תרו 250
סימן תרז 251
סימן תרח 252
סימן תרט 252
סימן תרי 253
סימן תריא 253
סימן תריב 254
סימן תריג 254
סימן תריד 255
סימן תרטז 255
סימן תריז 256
סימן תריח 256
סימן תריט 256
סימן תרכ 258
סימן תרכא 258
סימן תרכב 259
סימן תרכג 260
סימן תרכד 260
סימן תרכה 261
סימן תרכו 261
סימן תרכז 262
סימן תרכט 262
סימן תרל 263
סימן תרלא 264
סימן תרלב 264
סימן תרלג 264
סימן תרלד 265
סימן תרלה 265
סימן תרלז 265
סימן תרלח 265
סימן תרלט 267
סימן תרמ 269
סימן תרמא 270
סימן תרמב 270
סימן תרמג 270
סימן תרמה 270
סימן תרמו 271
סימן תרמז 271
סימן תרמח 272
סימן תרמט 272
סימן תרנ 274
סימן תרנא 274
סימן תרנב 277
סימן תרנג 277
סימן תרנד 277
סימן תרנה 277
סימן תרנו 278
סימן תרנח 278
סימן תרס 278

סימן תרסא 279
סימן תרסג 279
סימן תרסד 279
סימן תרסו 280
סימן תרסח 281
סימן תרסט 281
סימן תרע 282
סימן תרעא 282
סימן תרעב 284
סימן תרעג 285
סימן תרעד 286
סימן תרעה 286
סימן תרעו 286
סימן תרעז 287
סימן תרעח 287
סימן תרעט 287
סימן תרפא 288
סימן תרפב 288
סימן תרפד 288
סימן תרפה 288
סימן תרפו 289
סימן תרפז 289
סימן תרפח 289
סימן תרפט 290
סימן תרצ 290
סימן תרצא 291
סימן תרצב 292
סימן תרצג 293
סימן תרצד 294
סימן תרצה 294
סימן תרצו 296
סימן תרצז 298

יורה דעה 299
סימן א 299
סימן ב 302
סימן ג 303
סימן ד 303
סימן ה 303
סימן ו 303
סימן ח 304
סימן י 304
סימן יא 305
סימן יג 306
סימן יד 307
סימן טו 307
סימן טז 307
סימן יז 307
סימן יח 307
סימן יט 309
סימן כ 310
סימן כב 311
סימן כג 312
סימן כד 314
סימן כה 315
סימן כח 316
סימן כט 318
סימן ל 318
סימן לא 319
סימן לב 319
סימן לג 320
סימן לד 321
סימן לה 321
סימן לו 326
סימן לז 327

סימן לח 330
סימן לט 331
סימן מ 338
סימן מא 338
סימן מב 339
סימן מג 339
סימן מד 340
סימן מה 340
סימן מו 341
סימן מז 342
סימן מח 342
סימן מט 343
סימן נ 343
סימן נא 344
סימן נב 345
סימן נג 345
סימן נד 346
סימן נה 347
סימן נו 349
סימן נז 350
סימן נח 354
סימן נט 355
סימן ס 355
סימן סא 356
סימן סב 356
סימן סג 356
סימן סד 357
סימן סה 359
סימן סו 363
סימן סז 364
סימן סח 365
סימן סט 368
סימן ע 376
סימן עא 381
סימן עב 382
סימן עג 384
סימן עד 386
סימן עה 387
סימן עו 387
סימן עז 389
סימן עח 390
סימן עט 390
סימן פ 390
סימן פא 390
סימן פב 393
סימן פג 393
סימן פד 395
סימן פז 397
סימן פח 399
סימן פט 400
סימן צ 402
סימן צא 404
סימן צב 405
סימן צג 409
סימן צד 411
סימן צה 413
סימן צו 415
סימן צז 416
סימן צח 417
סימן צט 420
סימן קא 421
סימן קב 422
סימן קג 423
סימן קד 424

סימן קה 426
סימן קו 431
סימן קז 431
סימן קח 432
סימן קט 435
סימן קי 436
סימן קיא 438
סימן קיב 439
סימן קיג 441
סימן קיד 443
סימן קטו 444
סימן קטז 446
סימן קיז 447
סימן קיח 447
סימן קיט 449
סימן קכ 450
סימן קכא 452
סימן קכב 455
סימן קכג 456
סימן קכד 459
סימן קכה 463
סימן קכו 464
סימן קכז 465
סימן קכח 468
סימן קכט 468
סימן קל 469
סימן קלא 470
סימן קלב 470
סימן קלג 472
סימן קלד 472
סימן קלה 473
סימן קלו 474
סימן קלז 474
סימן קלח 475
סימן קלט 475
סימן קמא 475
סימן קמב 476
סימן קמד 477
סימן קמה 477
סימן קמו 477
סימן קמז 478
סימן קמח 478
סימן קמט 478
סימן קנ 479
סימן קנא 479
סימן קנג 480
סימן קנד 480
סימן קנה 480
סימן קנו 481
סימן קנז 482
סימן קנט 483
סימן קס 484
סימן קסא 487
סימן קסב 487
סימן קסג 488
סימן קסד 488
סימן קסה 489
סימן קסו 489
סימן קסח 489
סימן קע 494
סימן קעא 495
סימן קעב 495
סימן קעג 497
סימן קעד 498

סימן קעה 499
סימן קעו 499
סימן קעז 499
סימן קעח 502
סימן קעט 503
סימן קפ 504
סימן קפא 504
סימן קפב 505
סימן קפג 505
סימן קפד 505
סימן קפה 506
סימן קפו 507
סימן קפז 507
סימן קפח 509
סימן קפט 510
סימן קצ 511
סימן קצא 512
סימן קצב 513
סימן קצג 514
סימן קצד 514
סימן קצה 515
סימן קצו 516
סימן קצז 517
סימן קצח 519
סימן קצט 521
סימן רא 522
סימן רב 527
סימן רג 527
סימן רד 527
סימן רח 528
סימן רי 528
סימן ריא 528
סימן ריב 529
סימן ריג 529
סימן ריד 529
סימן רטו 529
סימן רטז 530
סימן ריז 530
סימן ריח 531
סימן ריט 531
סימן רכ 532
סימן רכא 532
סימן רכח 532
סימן רכט 539
סימן רל 540
סימן רלא 540
סימן רלב 541
סימן רלג 545
סימן רלד 545
סימן רלו 546
סימן רלז 547
סימן רלט 547
סימן רמ 548
סימן רמא 550
סימן רמב 550
סימן רמג 554
סימן רמד 555
סימן רמה 555
סימן רמו 559
סימן רמז 562
סימן רמח 562
סימן רמט 563
סימן רנ 564
סימן רנא 564

סימן רנב 565
סימן רנג 565
סימן רנד 565
סימן רנו 565
סימן רנז 566
סימן רנח 567
סימן רנט 568
סימן רסא 570
סימן רסב 570
סימן רסג 571
סימן רסד 571
סימן רסה 572
סימן רסו 575
סימן רסז 575
סימן רסח 577
סימן רסט 577
סימן רע 578
סימן רעא 578
סימן רעג 579
סימן רעד 579
סימן רעה 580
סימן רעו 580
סימן רעח 581
סימן רעט 582
סימן רפ 582
סימן רפא 583
סימן רפב 583
סימן רפג 583
סימן רפה 584
סימן רפו 584
סימן רפח 585
סימן רפט 585
סימן רצ 585
סימן רצא 586
סימן רצג 586
סימן רצד 586
סימן רצה 587
סימן רצו 588
סימן רצז 588
סימן רצח 588
סימן רצט 588
סימן ש 589
סימן שא 590
סימן שב 590
סימן שה 590
סימן שו 592
סימן שז 593
סימן שט 593
סימן שיב 593
סימן שיג 593
סימן שטו 594
סימן שטז 594
סימן שכ 594
סימן שכב 595
סימן שכג 595
סימן שכד 596
סימן שכה 597
סימן שכו 597
סימן שכז 598
סימן שכח 598
סימן שכט 598
סימן של 599
סימן שלא 599
סימן שלב 599

סימן שלג 599
סימן שלד 599
סימן שלה 604
סימן שלו 605
סימן שלח 605
סימן שלט 605
סימן שמ 606
סימן שמא 608
סימן שמב 608
סימן שמד 608
סימן שמה 609
סימן שמט 610
סימן שנא 611
סימן שנב 611
סימן שנג 611
סימן שנו 611
סימן שנח 612
סימן שנט 612
סימן שסא 612
סימן שסב 612
סימן שסג 612
סימן שסד 613
סימן שסח 613
סימן שעא 614
סימן שעב 615
סימן שעג 615
סימן שעד 615
סימן שעה 617
סימן שעו 618
סימן שעח 621
סימן שעט 622
סימן שפ 622
סימן שפא 624
סימן שפג 625
סימן שפד 625
סימן שפה 625
סימן שפז 626
סימן שפח 626
סימן שפט 626
סימן שצ 627
סימן שצא 629
סימן שצב 630
סימן שצג 630
סימן שצה 631
סימן שצו 632
סימן שצט 632
סימן ת 633
סימן תא 634
סימן תב 634
סימן תג 635
אבן העזר 636
סימן א 636
סימן ב 639
סימן ג 640
סימן ד 640
סימן ה 644
סימן ו 644
סימן ז 645
סימן ט 648
סימן י 648
סימן יא 649
סימן יב 651
סימן יג 651
סימן טו 653

סימן יז 655
סימן יח 662
סימן יט 662
סימן כ 662
סימן כא 663
סימן כב 663
סימן כג 664
סימן כה 665
סימן כו 665
סימן כז 665
סימן כח 666
סימן כט 669
סימן ל 670
סימן לא 671
סימן לב 672
סימן לג 672
סימן לד 673
סימן לה 674
סימן לז 675
סימן לח 678
סימן לט 680
סימן מ 680
סימן מב 681
סימן מג 682
סימן מד 683
סימן מה 683
סימן מו 685
סימן מז 686
סימן מח 686
סימן מט 686
סימן נ 687
סימן נא 688
סימן נב 690
סימן נג 690
סימן נה 691
סימן נו 693
סימן נז 694
סימן ס 694
סימן סא 694
סימן סב 695
סימן סג 697
סימן סד 697
סימן סה 698
סימן סו 698
סימן סז 701
סימן סח 702
סימן סט 702
סימן ע 702
סימן עא 705
סימן עב 705
סימן עג 706
סימן עד 706
סימן עה 706
סימן עו 707
סימן עז 708
סימן עח 712
סימן פ 712
סימן פא 713
סימן פב 713
סימן פג 714
סימן פה 714
סימן פו 715
סימן פז 717
סימן פח 717

סימן פט 717
סימן צ 718
סימן צא 721
סימן צב 721
סימן צג 722
סימן צד 725
סימן צה 725
סימן צו 726
סימן צז 729
סימן צח 730
סימן צט 731
סימן ק 731
סימן קא 736
סימן קב 737
סימן קג 739
סימן קד 740
סימן קה 740
סימן קו 740
סימן קז 741
סימן קח 741
סימן קט 743
סימן קיא 743
סימן קיב 744
סימן קיג 745
סימן קיד 746
סימן קטו 747
סימן קטז 751
סימן קיז 751
סימן קיח 751
סימן קיט 752
סימן קכ 754
סימן קכא 755
סימן קכב 756
סימן קכג 756
סימן קכד 757
סימן קכה 757
סימן קכו 761
סימן קכז 766
סימן קכח 767
סימן קכט 769
סימן קל 775
סימן קלא 778
סימן קלב 779
סימן קלג 779
סימן קלד 779
סימן קלה 781
סימן קלז 782
סימן קלח 782
סימן קלט 782
סימן קמ 783
סימן קמא 784
סימן קמב 793
סימן קמג 795
סימן קמד 795
סימן קמה 795
סימן קמו 796
סימן קמז 797
סימן קמח 797
סימן קמט 797
סימן קנ 798
סימן קנב 798
סימן קנד 799
סימן קנה 803
סימן קנו 804

סימן קנז 805
סימן קנח 806
סימן קנט 807
סימן קס 807
סימן קסא 809
סימן קסב 809
סימן קסג 809
סימן קסד 810
סימן קסה 810
סימן קסו 814
סימן קסח 814
סימן קסט 815
סימן קע 819
סימן קעב 820
סימן קעג 820
סימן קעד 820
סימן קעה 821
סימן קעז 821
סימן קעח 822
חושן משפט 822
סימן א 822
סימן ב 824
סימן ג 825
סימן ד 825
סימן ה 827
סימן ז 827
סימן ח 828
סימן ט 828
סימן יא 829
סימן יב 830
סימן יג 830
סימן יד 831
סימן טו 832
סימן טז 833
סימן יז 833
סימן יח 835
סימן יט 835
סימן כ 835
סימן כא 836
סימן כב 836
סימן כג 836
סימן כד 837
סימן כה 837
סימן כו 839
סימן כח 839
סימן כט 842
סימן ל 842
סימן לא 843
סימן לב 843
סימן לג 844
סימן לד 845
סימן לה 847
סימן לו 848
סימן לז 848
סימן לח 849
סימן לט 849
סימן מא 851
סימן מב 851
סימן מג 852
סימן מד 853
סימן מה 854
סימן מו 854
סימן מז 857
סימן מח 857

סימן מט 857
סימן נ 858
סימן נא 858
סימן נב 859
סימן נד 859
סימן נה 860
סימן נח 861
סימן ס 862
סימן סא 863
סימן סב 863
סימן סד 864
סימן סה 864
סימן סו 866
סימן סז 867
סימן סח 869
סימן סט 870
סימן ע 871
סימן עא 871
סימן עב 872
סימן עג 876
סימן עד 877
סימן עה 878
סימן עו 880
סימן עז 881
סימן עח 881
סימן עט 882
סימן פ 883
סימן פא 884
סימן פב 886
סימן פג 886
סימן פד 887
סימן פה 887
סימן פו 888
סימן פז 888
סימן פח 890
סימן פט 891
סימן צ 891
סימן צא 892
סימן צב 892
סימן צג 893
סימן צד 894
סימן צה 894
סימן צו 895
סימן צז 896
סימן צח 897
סימן צט 897
סימן ק 899
סימן קא 899
סימן קב 900
סימן קג 900
סימן קד 900
סימן קה 902
סימן קו 902
סימן קח 903
סימן קט 905
סימן קי 905
סימן קיא 907
סימן קיב 907
סימן קיג 908
סימן קטו 908
סימן קטז 908
סימן קיז 908
סימן קכ 909
סימן קכא 909

סימן קכב 910
סימן קכג 911
סימן קכד 913
סימן קכה 913
סימן קכו 913
סימן קכז 915
סימן קכח 915
סימן קכט 916
סימן קל 918
סימן קלא 918
סימן קלב 919
סימן קלג 919
סימן קלז 919
סימן קלח 920
סימן קלט 920
סימן קמ 921
סימן קמב 922
סימן קמג 922
סימן קמד 922
סימן קמה 923
סימן קמו 923
סימן קמז 924
סימן קמט 924
סימן קנ 925
סימן קנא 925
סימן קנב 925
סימן קנג 926
סימן קנד 927
סימן קנה 931
סימן קנו 933
סימן קנז 936
סימן קנח 937
סימן קס 937
סימן קסא 937
סימן קסב 937
סימן קסג 938
סימן קסד 950
סימן קסו 951
סימן קסח 951
סימן קעא 951
סימן קעב 954
סימן קעג 954
סימן קעד 955
סימן קעה 955
סימן קעו 958
סימן קעז 962
סימן קעט 963
סימן קפב 963
סימן קפג 964
סימן קפה 964
סימן קפו 965
סימן קפז 965
סימן קפח 965
סימן קפט 965
סימן קצ 965
סימן קצא 966
סימן קצב 966
סימן קצד 966
סימן קצה 967
סימן קצו 968
סימן קצז 968
סימן קצח 969
סימן קצט 970
סימן ר 970

סימן רא 971
סימן רב 971
סימן רג 971
סימן רד 972
סימן רה 972
סימן רו 974
סימן רז 974
סימן רח 978
סימן רט 978
סימן ריסימן ריא 980
סימן ריב 980
סימן ריד 982
סימן רטו 982
סימן רטז 982
סימן ריח 983
סימן רכ 983
סימן רכא 983
סימן רכב 983
סימן רכג 984
סימן רכד 984
סימן רכה 984
סימן רכו 985
סימן רכז 985
סימן רכח 986
סימן רל 987
סימן רלא 987
סימן רלב 987
סימן רלה 988
סימן רלו 989
סימן רלז 991
סימן רלח 991
סימן רמ 991
סימן רמא 992
סימן רמב 995
סימן רמג 995
סימן רמה 996
סימן רמו 996
סימן רמז 997
סימן רמח 998
סימן רנ 1000
סימן רנא 1004
סימן רנב 1004
סימן רנג 1005
סימן רנה 1007
סימן רנו 1008
סימן רנז 1009
סימן רנח 1009
סימן רנט 1010
סימן רס 1010
סימן רסב 1011
סימן רסג 1011
סימן רסד 1011
סימן רסז 1013
סימן רסח 1013
סימן רסט 1014
סימן רע 1015
סימן רעב 1015
סימן רעה 1015
סימן רעו 1016
סימן רעז 1016
סימן רעח 1016
סימן רעט 1017
סימן רפ 1017

סימן רפא 1018
סימן רפב 1019
סימן רפג 1019
סימן רפד 1020
סימן רפה 1020
סימן רפו 1020
סימן רפז 1021
סימן רפח 1021
סימן רפט 1021
סימן רצ 1021
סימן רצא 1025
סימן רצב 1027
סימן רצג 1028
סימן רצד 1029
סימן רצה 1029
סימן רצו 1030
סימן רצז 1030
סימן רצח 1030
סימן רצט 1030
סימן שא 1030
סימן שב 1031
סימן שג 1031
סימן שה 1031
סימן שו 1032
סימן שז 1033
סימן שח 1033
סימן שט 1034
סימן שי 1034
סימן שיא 1034
סימן שיב 1034
סימן שיד 1036
סימן שטו 1036
סימן שטז 1036
סימן שיז 1038
סימן שיח 1039
סימן שכא 1039
סימן שכב 1040
סימן שכד 1040
סימן שכה 1040
סימן שכו 1040
סימן שכט 1040
סימן של 1040
סימן שלא 1041
סימן שלב 1041
סימן שלג 1042
סימן שלד 1044
סימן שלה 1045
סימן שלו 1046
סימן שלח 1046
סימן שלט 1046
סימן שמ 1047
סימן שמא 1047
סימן שמד 1048
סימן שמו 1048
סימן שמח 1049
סימן שנא 1050
סימן שנג 1050
סימן שנד 1050
סימן שנה 1050
סימן שנו 1050
סימן שנז 1051
סימן שנח 1052
סימן שסא 1053
סימן שסג 1053

סימן שסד 1054
סימן שסו 1054
סימן שסז 1054
סימן שסח 1055
סימן שסט 1055
סימן שעא 1056
סימן שעג 1056
סימן שעד 1057
סימן שעה 1057
סימן שעו 1058
סימן שעז 1058
סימן שעח 1058
סימן שעט 1059
סימן שפ 1059
סימן שפא 1059
סימן שפב 1060
סימן שפג 1060
סימן שפו 1060
סימן שפח 1061
סימן שפט 1065
סימן שצ 1065
סימן שצא 1066
סימן שצג 1066
סימן שצד 1066
סימן שצו 1066
סימן תא 1066
סימן תב 1067
סימן תז 1067
סימן תח 1067
סימן תי 1067
סימן תיב 1067
סימן תיד 1067
סימן תטו 1068
סימן תיח 1068
סימן תיט 1068
סימן תכ 1068
סימן תכא 1071
סימן תכב 1072
סימן תכג 1072
סימן תכד 1072
סימן תכה 1073
סימן תכו 1073

אורח חיים

סימן א

סעיף קטן א

כתב הרמב"ם בספרו מורה נבוכים ח"ג פרק ל"ב שמיד שאדם ניעור משנתו בבוקר מיד יחשוב בלבו לפני מי הוא שוכב וידע כממ"ה יתעלה חופף עליו שנאמר מלא כל הארץ כבודו ואילו היה שוכב לפני מלך ב"ו העומד עליו היה מתחייב בנפשו ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה לכן יקום בזריזות מיד וכן יחשוב בכל עסקיו כי אין עסקיו בביתו כשהוא לבדו כמו שהוא בעסקיו לפני המלך ונראה שלזה כיון דהע"ה באמרו שויתי ה' לנגדי תמיד:

סעיף קטן ב

עיין לקמן סימן מ"ז איזה ברכות יכול לומר קודם עלות השחר ובאיזה צריך להמתין עד היום:

סעיף קטן ג

כתב מהר"ר אברהם מפראג דוקא אשם תלוי שבא בנדבה אבל אשם ודאי לא בא בנדבה ולא יאמר אחריו כן וקצת נראה שכן הוא דעת ב"י אע"ג דמסתפק בדבר וכתב אפשר דכיון דשם אשם אשכחן דבא בנדבה וכו':

סימן ב

סעיף קטן א

עוד גרסינן פ' במה אשה כשהוא רוחץ רוחץ של ימין תחלה וכשהוא סך סך של ימין תחילה והרוצה לסוך כל גופו יסוך ראשו תחילה מפני שהוא מלך לאברים. וכתב מהר"א מפראג דנראה דרחיצה כסיכה אך לא ראיתי מדקדקים בזו ועיין בה' דיעות להרמב"ם:

סעיף קטן ב

וכתב הכלבו בשם הר"ם דאינו אסור לילך תחת אויר השמים בגילוי הראש כי מ"ש רב הונא בו' זה היה מדת חסידות והרי"ף כתב שאסור לילך בגילוי הראש לב"ה ובפסקי מהרא"י סימן ר"ג כתב על מה ששאלתם שהשלטונים גזרו על היהודים המחוייבים שבועה לישבע בגילוי ראש לא מצאנו בזו איסור בהדיא אמנם בב"י לקמן ס"ח משמע דאסור לילך תחת אויר השמים בגילוי ראש אך פשט דברי רבינו הטור שם משמע כדברי הר"מ כמש"ל וכן משמע לקמן סימן צ"א דשרי בלא זמן תפלה כתב בא"ז איתא במדרש פ' מצורע בסופו בעצלתים ימך המקרה ע"י שאדם מתעצל לכסות ראשו כראוי ימך המקרה הרי הוא נעשה דומי פי' נזיקין ובשפלות ידים ידלוף בית ע"י שאדם משתפל לכסות גופו

כראוי ידלוף הבית יעלה גופו חטטין מכאן למדנו שיש לאדם לכסות לכל גופו ואל ילך יחף ועוד אמרו פ' ערבי פסחים המונע מנעליו הוא מנודה למקום עכ"ל:

סעיף קטן ג
כתב בהגהות מיימוני פ"ה מה' דיעות דאף בבתי כסאות שלנו שהן בבית ינהיג וירגיל עצמו לפנות בוקר וערב דהוא זהירות וזריזות ומביא לידי קדושה:

סימן ג

סעיף קטן א
ועיין לקמן סי' שי"ב מדיני משמוש כתב בא"ז דיש לסגור הדלת אחריו כשנכנס לבית הכסא וכן אסור לשנים לילך ביחד כי אינו מדרך הצניעות ואסור לספר בבית הכסא רק נשים מספרות זו עם זו משום יחוד והביא ראיות לדבריו:

סעיף קטן ב
וכל דבריו שם אינם מוכרחים כלל ואף הקושיא מעיקרא אינו כלום דהא דכתב הטור כתם בין מזרח למערב אסור משום דכל מדינות אלו במערבה של א"י הם וכן כתבו התוס' בפ"ק דברכות (ז:) וכן כתב הטור לקמן סימן ק"ן דאנו מתפללין למזרח כו' ולא חלקו בין עיר לעיר משום דמסתמא כל גלילות אלו מזרחן הם כנגד א"י ולכן כתב גם כאן בסתמא מיהו עיר שידוע שצפונה או דרומה נגד א"י דינה בצפון ודרום כבשאר מקומות דין מזרח ומערב כנ"ל:

סעיף קטן ג
ומצאתי כתוב שם בחדושי אגודה וז"ל ועתה אין נזהרין בו כי בתי כסאות שלנו אינן בשדה עכ"ל וטעמא על זה לא ידענא אך האמת שאין נזהרין עכשיו בזה ואפשר כיון דדשו ביה רבים שומר פתאים ה' ועי' לקמן סי' שי"ב עוד מדיני קינוח:

סעיף קטן ד
ומדברי הרמב"ם שם והביאו הטור באה"ע סי' כ"ג משמע דאסור:

סימן ד

סעיף קטן א
וכ"כ מרדכי פרק אלו דברים דלא בעינן כח גברא ושיעור רביעית וכלי אלא לאכילה אבל לתפלה וכדומה לזה לא בעינן דלא גרע מצרור וקיסם עכ"ל שם ועיין לקמן סימן ו' אם צריך לברך מיד כשנוטל או אם ימתין לבה"כ:

סעיף קטן ב
ונ"ל לפי מ"ש לקמן בשם א"ח דהדבר תולה בלילה ולכן אף אם ניעור בלילה צריך נטילה א"כ ביום א"צ נטילה:

סעיף קטן ג
ואפשר לי ליישב המנהג דאף ברכת אשר יצר תלוי ברוח רעה כי מאחר שאסור ליגע בידיו בעוד שהרוח עליהם בפה או בחוטם או באזנים או בעינים שהם הנקבים נקבים שבאדם וע"י נטילה זו תסור הרוח רעה ואז מותר לשלוח ידיו אל הנקבים לסותמן או לפותחן כאשר יצטרך לו ולכן יברך אשר יצר. [וכן] משמע דעת הטור ריש סימן ו' דיברך אשר יצר בכל שחרית דהא כתב סתם ויברך אשר יצר ולא הזכיר יציאה מב"ה מיהו יש לדחות דקאי עמ"ש בסימן ב' ויבדוק נקביו וכו':

סימן ה

סעיף קטן א
כתב בהגהות מיימן פ"ד מהל' תפלה שצריך ליזהר שלא ידלוג שום תיבה כאילו מונה מעות וכן לא יבליעם אלא יוציאם כולן בשפתיו עכ"ל וכן הוא בסמ"ג:

סימן ו

סעיף קטן א
חלולים ול"נ משום דלשון חללים הוא גם כן לשון הריגה כמו בחלל חרב או חללים לכהונה ע"כ יש לומר חלולים שהוא לשון חלול ממש:

סעיף קטן ב
ונ"ל שמפליא לעשות קאי על הנשמה שנתן באדם וזו היא פליאה גדולה שיתקיים דבר רוחני והוא מן העליונים בדבר גשמי בגוף האדם שהיא מן התחתונים ואי אפשר לנשמה לעשות פעולתו להשכיל במושכלות בעוד שאדם חולה ב"מ באחד מאיבריו כי כאב גופו מטרידו מלעשות פעולתו וע"כ אמר רופא חולי כל בשר ועל ידי זה מפליא לעשות שהנשמה נקשרת בגוף וע"כ תקנו לומר מיד אחר ברכה זו ברכה אלהי נשמה:

סעיף קטן ג
כתב הכלבו כשבא אדם לבה"כ יאמר מה טובו כו' ואני ברוב חסדך וגו' ועוד כתב הכלבו בשם מוהר"ם דאינו מברך בבוקר כשנוטל ידיו ענט"י ואשר יצר עד בואו לבה"כ ואם בירך קודם לכן אינו מברך פעם אחרת בבואו לבה"כ ותופס במקום שהניח עכ"ל:

סעיף קטן ד
אמנם מנהג האשכנזים אשר בגלילות אלו שמסדרים אותן בבה"כ ולכן אל יברכו בביתם מי שמברך אותן בב"ה ואני בעצמי נוהג כמנהג בני ספרד , ובמהרי"ל כתב מי שמנהגו ללמוד קודם כניסתו לב"ה או בימים נוראים שמשכימים קודם עלות השחר אז יברך בביתו אשר יצר כו' עד אחר אלהי נשמה אבל כשנכנסים מיד לבה"כ לא יברך בביתו כלום עד בואו לבה"כ ולפי מה שאכתוב בסימן כ"ה שמצוה לילך עם טלית ותפילין

מביתו ע"כ צ"ל תחלה בביתו אשר יצר וכל ימי תמהתי על המנהג שנהגו בימי התשובה שמתפללין קודם עלות השחר סליחות ותחנונים וא"כ קודם לכן הוצרך לברך ברכת ענט"י ואשר יצר אם עשה צרכיו ואח"כ בעלות השחר מתחילין בב"ה ומברכין ענט"י ואשר יצר ונ"ל שהיא ברכה לבטלה ואם איישר חילי אבטלינה ומ"מ אתן קצת טעם למנהג כי כבר כתבתי לעיל סימן ד' בשם אבודרהם שנהגו לברך ברכת אשר יצר וענט"י בשחרית אף אם לא עשה צרכיו משום הרוח רעה ששורה על הידים כמ"ש לעיל וכתבתי ג"כ לעיל בשם אורחות חיים דאף אם נטל בלילה הרוח רעה חוזר ושורה על הידים בסוף הלילה ולכן נהגו לחזור ולברך משום רוח רעה כמ"ש אבודרהם אך לפ"ז היה להם לחזור וליטול ידיהם מיהו לפי דברי הר"י אבוהב לעיל מיושב הכל דמסדרם בבה"כ אע"פ שמפסיק בינתיים כמו שאר ברכות שלאחר אלהי נשמה והרוצה לצאת ידי ספק יצא לחוץ אחר גמר סליחות ויטיל מים וישפשף ואחר כך יוכל לברך עם הצבור ואפילו בזה יש לפקפק כדלקמן סימן ז':

סימן ז

סעיף קטן א

ובאגור כתב דאביו נהג לברך לגדולים ענט"י ול"נ יותר דברי ב"י מאחר דפלוגתא דרבוותא הוא טוב למעט בברכות שאינן מעכבות:

סימן ח

סעיף קטן א

ות"ח מצוה מן המובחר שיהא כולו מעוטף במצוה ובאילו הטליתות הקטנים שנהגו אין מברכין להתעטף אלא נוהגין לברך על מצות ציצית ואין לבטל המנהג ונוהגים ג"כ לעשות המצוה מעומד עד כאן לשונו:

סעיף קטן ב

וראיתי כמה גדולים שנוהגין כדברי מוהר"ם וכ"כ מהרי"ק שורש קמ"ט וכן פשט המנהג:

סעיף קטן ג

ונראה דמכל מקום צריך להזהר באותן ד' כנפות שיהיו גדולים קצת שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו ובלא"ה לא מיקרי בגד כלל ולא כאותן שעושים אותן קטנים ביותר כי די לנו במה שהקילו הראשונים לצאת בהם אף על פי שהן בלבישה ולא בעיטוף אבל לפחות משיעור טלית לא עלה על דעתן כנ"ל ואף מדברי המרדכי שהבאתי למעלה משמע דהמנהג היה אף בפחותים משיעור טלית והמנהג הנהוג עכשיו שכל ירא שמים יש לו טלית גדול שמתעטפין בו בשחרית ומברכין עליו והמדקדקין לובשין עוד ד' כנפות כל היום בבגדיהם כדי שלא יהיו בלא ציצית כל היום ופוטרים עצמם מלברך על הקטן

בברכת הטלית גדול כמו שיתבאר לקמן ורוב המון העם מברכין על ד' כנפות אפילו שהם קטנים ביותר:

סעיף קטן ד

ואף כי מצוה לשמוע אל דברי ב"י בפירושו מ"מ נ"ל שמ"ש הטור ומכסה ראשו כדי שלא יהא בגילוי הראש הוא כפשוטו כי בלא ציצית אין איסור לילך בגילוי הראש רק מדת חסידות כמ"ש לעיל סימן ב' בשם הר"ם ולכן כתב דבשעת עטיפת ציצית צריך לכסות ראשו:

סעיף קטן ה

והמנהג לברך על מצות ציצית וטעם המנהג נ"ל כי חששו לדברי הפוסקים שאין יוצאין בטלית קטן כזה ולכן לא תקנו לשון מברכין להתעטף או להתלבש דאז הוי משמע דעכשיו מקיימי המצוה כהוגן רק מברכין השם יתברך שנתן לנו מצות ציצית. ואף שאין מקיימין אותה עכשיו כתקנה ולכן תקנו לשון על דלשעבר משמע כן נ"ל טעם המנהג וכ"כ הרא"ש ז"ל בשם ר"ת פרק ר"א דמילה ופ"ק דפסחים לענין ברכת מילה וע"ש:

סעיף קטן ו

ואני אומר שאין הנידון דומה לראיה דהתם גבי תפילין שהוצרך לחולצן דאסור לכנוס בהן לבית הכסא ולא בדעתיה תליא מלתא ולכן צריך לחזור ולברך דזהו הוי הפסק אבל כשמסיר התפילין במקום שלא היה צריך להסירם ודעתו ללובשן מיד א"צ לחזור ולברך וה"ה גבי ציצית אע"ג דמסירם משום שרוצה ליכנס לב"ה מאחר דלא צריך להסירן לא חשיב הפסק וא"צ לחזור ולברך כדעת הטור. וחילוק זה שכתבתי הוא בהדיא בגמ' פ' מי שמתו לענין אם הפסיק בתפלתו אם צריך לחזור לראש וע"ש דף כ"ג כתב ב' עוד ראיה לדבריו וז"ל וכ"כ בשבולי לקט ציצית אע"ג דלא אשכחן דמיתסר בהיסח הדעת מברך עליהן כל זמן שמתעטף עכ"ל וגם דברים אלו דחוים ואין מכאן ראיה כלל להיכא שמסיר טליתו ודעתו לחזור וללובשו דאז לא הוי היסח הדעת וא"צ לחזור ולברך כדעת הטור:

סעיף קטן ז

וכדי שלא יחלוק מהר"ם אדברי הטור נ"ל דמהר"ם מיירי שלא היה דעתו לחזור וללובשו מיד ולכך הוצרך לחזור ולברך וב"י הקשה דא"כ אין לחלק בין היכא דנשאר עליו טלית קטן להיכא דלא נשאר עליו ואין דבריו מוכרחים:

סימן ט

סעיף קטן א

ואין דבריו נראין אלא נראה לפסוק כדברי התוס' מאחר שרבינו והפוסקים אחרונים הסכימו עמהם וכבר הארכתי ביה בהקדמתי בס"ד:

סעיף קטן ב
וע"ל סימן י"א דאסור לעשות בזמן הזה שאין לנו תכלת ציצית של צמר בשל פשתים או איפכא משום דהוי כלאים שלא במקום מצוה ויתבאר בסימן זה בסמוך דמשום גזירה אסרו אף לעשות ציצית של פשתים בטלית של פשתים ולכן כתב האגור בשם מהר"י מולין דאסור לעשות טלית של פארכו"ט משום דהשתי פשתים והערב צמר גפן:

סעיף קטן ג
ואני לא ראיתי מימי ציצית אלא לבן ואין לשנות:

סעיף קטן ד
(ולא ראיתי נזהרים בזה):

סימן י

סעיף קטן א
וכ"כ המרדכי בהלכות קטנות וכתב שם דאין חילק בין אם עשה ד' כנפות מתחלה או אם היה לו ג' וחתך אחד לשנים דהוי נמי כד' כנפות:

סעיף קטן ב
ואין דבריו נראים בזה דהואיל והטור כתב נראה מל' א"א הרא"ש ז"ל שחייבת נראה שגם דעת הטור כן דחייבת ואף דברי הרי"ף ורא"ש משמעותן כן הואיל וסתמו דבריהם ולכן נקטינן דחייבת כנ"ל:

סעיף קטן ג
וצ"ע דאם מטיל ציצית בד' כנפות הפשוטים למה יטיל עוד ציצית על כנפיה הכפולים דהא לא בעינן רק ד' ציצית ואפשר דעל כנפיה הכפולות אינו מועיל אם הטיל שם ציצית אלא צריך להטיל על כנפיה הפשוטות וכן משמע מדברי הרמב"ם אמנם מל' פוטר שאמר ר"ש לא משמע כן:

סעיף קטן ד
ואין דבריו נראין דהא רבינו ירוחם והרא"ש שוין להכשר וכן משמע מדברי הטור שכן דעתו שהרי כתב בתחלה סתמא להכשיר וכתב והרמב"ם כתב כו' וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק משמע דהרא"ש ס"ל כמ"ש בראשונה להכשיר א"כ הוי ג' לגבי חד והם בתראי ג"כ ונקטינן כוותייהו ואף רש"י פי' כוותייהו ולכן אין לזוז מדבריהם:

סעיף קטן ה
וכבר כתבתי דנקטינן להילכתא כמאן דאזיל בתר עיקר הבגד א"כ בגדים אלו פטורים מציצית:

סעיף קטן ו
וכ"ז איננו שוה לי דעל תירוץ הראשון קשה לי דרוב טליתות שלנו שאנו לובשים בשעת התפלה שאינן להגן כלל רק לובשין אותן כדי לצאת בהן ידי ציצית ומברכין ברכה לבטלה ועל תירוץ השני קשה לי מציצית הכסת שדרשו (גיטין נו.) שנקרא כן על שם שציציותיו היו נגררים אחריו ולא חששו למה שהוצרך לתקנם בכל עת ול"נ ליישב המנהג כן מאחר שמצות ציצית היא שיחזיר ב' ציציות לפניו וב' לאחריו כמו שנתבאר לעיל בסי' ה' וכ"כ הרוקח דאית' במדרש בפסוק והמים להם חומה שהכריז גבריאל למים שאחריהם הזהרו שעתידים להשליך כנף ציצית לאחריהם. לכן ס"ל לאינשי דלא חייבה תורה אלא בכה"ג שב' כנפות לאחוריו וב' כנפות לפניו שאז ב' ציצית מאחריו וב' ציצית לפניו ומעוטף בציצית אבל במלבושים שלנו שכל הד' כנפות לפניו וא"א להלבישן בעניין אחר אין זה חייב בציצית ולכן נהגו להקל ובאותן מלבושים שלנו שיש להם ב' קרנות לצד מטה ולצד מעלה אין לו קרנות אלא מחובר עליהן חתיכת בגד ומונח לו על כתיפו מאחריו וקורין לו קולני"ר בלשון אשכנז בזה פשוט שהוא פטור דהרי לצד מעלה אין לו כנפות רק כנפות הקולני"ר המונחין לו קצת מאחריו ואין זה קרנות הואיל ואין הב' קרנות שמאחריו מכוונים כנגד הכנפות שלפניו וגדולה מזו כב"י ס"ס זה וז"ל ועל דבר מלבושים קצרים שנוהגים באלו הארצות וכו' ע"ש:

סימן יא

סעיף קטן א
ובאגור כתב דבעלי הנפש שבאשכנז נוהגין כדברי מוהר"ם:

סעיף קטן ב
וכן כתב המרדכי שיהא ארכן י"ב אצבעות כנגד י"ב שבטים:

סעיף קטן ג
ולכן נראה דאם הוסיפו על האורך י"ב אצבעות צריך ג"כ לכוין שיהא השליש גדיל כדברי הרמב"ם:
ונראה שהוא כדעת הטור לקמן שא"צ להרחיק מן הרוחב כשיעור קשר הגודל ולקמן יתבאר דיש חולקין:

סעיף קטן ד
כתוב בנ"י הלכות ציצית דבימיו נהגו לעשות ג' כריכות הראשונות כל אחד ז' כריכות והרביעי י"ג וב"י כתב ואני ראיתי שנהגו לכרוך באויר הראשון ז' כריכות ובשני ט' ובג' י"א ובד' י"ג שעולה הכל מ' כמנין ה' אחד שעולה ל"מ ועם השם עולה מ' עכ"ל, והטעם שמתחילין בז' ומסיימין בי"ג מפני שאמרו בגמרא פ' התכלת לעניין חוליות התכלת

הפוחת לא יפחות מי' והמוסיף לא יוסיף על י"ג ואמרינן שם טעמא ז' כנגד ז' רקיעים י"ג כנגד ז' רקיעים וו' אוירים שביניהם לכן אע"ג דאין אנו עושים חוליא כמו בתכלת מ"מ עם הכריכות עושים זכרון לתכלת אבל ב"י כתב שנהגו כן משום דהתוספתא ונ"י מפרשים דהאי אל יפחות וכו' אמספר הכריכות קאי לא על החוליות ולכן כורכין בדרך זו. ומקצת בני אדם נוהגין האידנא כדברי נ"י שעולה מספר הכריכות ל"ד ועם ה' קשרים הוא ל"מ במספר השם שעולה ל"ט:

סימן יב

סעיף קטן א

ולא ידעתי מנ"ל הא בה כיון דלאותו סברא פסול אם נפסקו ג' חוטין אפילו נשתייר בו כדי עניבה א"כ איך יועיל ראשין השני דמ"מ אין כאן ג' חוטין שלימים ואדרבה גרוע טפי אם הם מצד אחד דאז בוודאי הם ג' חוטין ופסול וא"כ מאי נ"מ אם הוא ודאי או ספק:

סעיף קטן ב

ובעל האגודה כתב דעמא דבר כר"ת ובעל האגור כ' דפשט המנהג בכל אשכנז דאפי' אם נפסק חוט א' ולא נשתייר כדי עניבה פסול עכ"ל וצ"ע דאם ר"ל שנפסק ב' ראשי החוט מאי למימרא ואי אירי בראש א' מ"ט ואפשר דר"ל שהמנהג כרש"י שפירש שצריך שישאר מן הענף ולא מן הגדיל וכ"כ ב"י וז"ל והמנהג כרש"י ומיהו היכא דלא אפשר יש לסמוך אדברי ר"י כי הרא"ש הסכים לדבריו וכ"כ סמ"ג ורבינו ירוחם:

סעיף קטן ג

והיוצא מדברי רבינו לענין דינא אם נפסקו ב' ראשים ונשאר בהן כדי עניבה כשר ממ"נ אם ב' חוטין הם כשר דהא נשתיירו ב' חוטין שלימים ואם חוט א' הוא כ"ש כשר שהרי נשתייר כדי עניבה ולכן קאמר אפילו ב' ראשין שיש לחוש שהם ב' חוטין אפ"ה כשר וכ"ש אם לא נפסק רק ראשי חוט א' וב"י יישב לשון אפי' בדרך אחר ודבריו דחוקים ואינו צריך שישתייר בב' ראשין כדי עניבה רק בראש א' סגי ממ"נ אבל אם נפסקו ג' פסול דשמא מג' חוטין הן ואז פסול אע"ג דראשיהן השנים שלם דהא בעינן ב' חוטין שלימים שלא נפסקו ולכן נקט ברישא אם נפסקו ב' ראשים כשר אם נשתייר בהן כדי עניבה אע"ג דאפילו ב' חוטין כשר אם נפסקו ונשתייר כדי עניבה אלא דנקט ב' ראשין דבג' ראשין פסול דחיישינן שמא מג' חוטין הם ולכן נקט ב' ראשין וה"ה ב' חוטין אם נשתייר כדי עניבה מהן וידעינן שב' חוטין עדיין שלימים שלא נפסקו כלל לפי סברא זו אך מ"ש לפ"ז אם נפסקו ב' חוטין כו' צ"ע דמשמע דלפי סברא הראשונה לא סגי בהכי וזה אינו דכ"ש לפי סברא הראשונה שהוא כשר דהרי אף אם נפסקו כולם אם נשתייר בהן כדי עניבה כשר והביא ב"י תירוצים שכתבו מהר"י אבוהב ומהר"י בן חביב וכולם

דחוקים וכן דחאן ב"י והוא פירש דלפי זה קאי אהא דקאמר עד שיפסקו ג' דזה אינו לסברא קמייתא דהיא מכשרת אף כשנפסקו כולם וכל זה דוחק ואפשר לפרש דלפי סברא זו מכשיר כשנפסקו ב' ראשין אע"פ שלא נשתייר שם בכל ראש כדי עניבה רק שיהא ע"י צירוף כדי עניבה בשתיהן וא"כ אתיא לשון לפי זה כפשוטו וטעם סברא זו משום דלדעת ר"ת שהוא בעל סברא זו כשנפסקו ג' חוטין אע"פ שנשאר כדי עניבה פסול הואיל ולא נשאר שם ב' חוטין שלימים שהם שיעור לבן ותכלת בציצית דאורייתא כמו שמבואר בתוס' ואשר"י א"כ ה"ה כשנפסק חוט א' לגמרי שרי אע"פ שלא נשאר בכל ראש כדי עניבה הואיל וג' חוטים עדיין שלימים ואם הב' ראשין מב' חוטין מ"מ עדיין ב' חוטין שלימים ומ"מ בעינן ע"י צירוף כדי עניבה דבלא כן ליכא שם אלא ג' חוטין דלא מצינו ג' חוטין בציצית אך ב"י לא כתב כן:

סעיף קטן ד
ונ"ל דמשערין בבינונית:

סימן יג

סעיף קטן א
ול"נ דברי התשובה בשבת דאין אסור ללבוש בלא ציצית כדברי ר"י ולכן אין לשנות לישב בלא ציצית אבל בחול שאם לובשו עובר בעשה אין ללובשו דאין כבוד הבריות דוחה עשה שבתורה כנ"ל וכן ראיתי רבים שנהגו ללבוש בשבת בב"ה טלית שלא היה מצוייצת כהלכתו מפני כבוד הבריות והיה להם גם ארבע כנפות קטן ?מרחת לצאת בו ידי ברכת ציצית:

סימן יד

סעיף קטן א
ול"נ דוודאי אם עשתה ציצית אין לפסלם אבל לכתחילה יש ליזהר כדברי מהר"ם ואני לא ראיתי מימי בעניין אחר רק שהאנשים עשו הציצית:

סעיף קטן ב
ובפרק המוכר את הספינה ד' ק"י ע"ב כתב בנ"י וז"ל אמר המחבר וכיון דקי"ל דשואל שלא מדעת הוי גזלן היה נראה שאסור לאדם להניח תפילין של חבירו או להתעטף בטליתו שלא מדעתו אבל מורי אמר דבדבר מצוה שאני דניחא ליה לאינש למעבד מצוה בממוניה עכ"ל הריטב"א ותמיהני על פסק זה דבהדיא אמרינן סוף אלו מציאות מצא תפילין שם דמיהן ומניחן אלמא דבלא"ה אסור להניחן ולא התירו משום מצוה וגבי ס"ת נמי אמרו אין השואל רשאי להשאיל ואילו היה לרבותינו שום ראיה הייתי דוחק עצמי ליישב זה אבל עכשיו תמיהני עכ"ל וכדי ליישב דברי הפוסקים והמנהג אומר

דלא דמי לס"ת כמו שכתבתי לעיל דהתם איכא למיחש שלא יקרע ולא ניחא ליה וגם אין ראיה מההיא דשם דמיהן ומניחן דהתם לאו למימרא דבלא"ה אסור להניחם אם רצה אלא אשמעינן דאם אינו רוצה להניח תפילין של אחרים ורוצה למעבד מצוה בממוניה הותר לשומן מיד וליתן דמיהן משא"כ בשאר אבידה כדאיתא שם כ"ש לאותן מפרשים דמפרשים שם דמיהן ומוכרן ומניח המעות אצלו וכמו שיתבאר בח"מ סימן רס"ז אבל אין נראה לאסור בתפילין כמו בספרים דהא המנהג פשוט להיתר ולהשוות תפילין לטלית:

סימן יח

סעיף קטן א

ואני רואה את דבריו מטעם דספק ברכות להקל אבל מטעם דהרמב"ם רב מובהק ורש"י הסכים עמו לא נהירא דגם החולקים חכמים גדולים ומובהקים הם והם הרבים גם הרא"ש שהוא בתראה הסכים לדבריהם ולכן אין לברך ביום אכסות המיוחד ללילה ושלא כדברי הרמב"ם:

סעיף קטן ב

ובמרדכי הלכות ציצית כתב וסדינים וכרים פטורים מציצית דלא חייבה תורה רק דרך מלבוש:

סימן כא

סעיף קטן א

וכתב עוד בכלבו הלכות שבת הא דתשמישי מצוה נזרקין היינו דלא צריכי גניזה אבל לאנהוגי ביה מנהג ביזיון לאו אורח ארעא עכ"ל וכמהרי"ל שהוא היה נוהג לגונזם ולהניחם תוך ספר או לעשות בהן שום מצוה:

סימן כד

סעיף קטן א

וראיתי עוד נוהגים לנשק הציצית ולשום על עיניו בשעה שאומר וראיתם אותו וזכרתם והכל כדי לחבב המצוה:

סימן כה

סעיף קטן א

ואיני יודע מה קשה לו דהרי מניח תפילין על זרועו ואם מניח תפילין קודם שלובש מלבושיו הרי התפילין קודמין ונראה דמכל שכן אם אין הטלית לפניו דא"צ להמתין אלא מניח תפילין וכשמגיע לו טלית מניחו ואע"ג דזה הוא דבר פשוט מ"מ רבים טועים בו ולכן כתבתי דין זה:

סעיף קטן ב
וכתב הרקנטי סוף שלח לך בשם הזוהר וז"ל אמר רבי נהוראי אסהדנא על מאן דנפק מתרע ביתא בעטיפה דמצוה ותפילין ברישיה בשעתא דנפיק בין תרין תרעין שכינתא אזדמנא עליה ותרין מלאכים דקיימו עליה חד מימיניה וחד משמאליה כולהו מלוין ליה עד בי כנישתא ומברכין ליה חד מקטרגא דקאים קמיה פתחא דבר נש אזיל מבתרייהו וע"כ אתיב ואמר אמן עכ"ל:

סעיף קטן ג
ובספר אחד הנקרא פתח עינים ראיתי שאין להסירן עד שיאמר בהן ג' קדושות ומפרש שם הטעם על צד הקבלה וי"א דצריך להמתין עד שיאמר ג"כ ד' קדישין א' דהיינו לאחר קדיש יתום והסימן על זה ב' שינין שבתפילין הא' ג' ראשין נגד ג' קדושות והשניה ד' ראשין נגד ד' קדישין וכן כתוב בספר המוסר על צד הקבלה וכן אני נוהג:

סעיף קטן ד
וצ"ע דהא סדר קדושה הוא לאחר סלוק הספר ואפשר דאף במקום שממתינין עם הספר לסלקו עד יציאתן מבהכ"ג קאמר:

סעיף קטן ה
ומנהגינו לברך ב' ברכות כהסכמת הר"מ והרא"ש והר"ן דהני בתראי והסכימו לדעת רוב הגאונים לברך ב' ברכות ואין לשנות ומ"מ טוב לומר בשכמל"ו כדברי הר"י בן חביב ואין זה נקרא מביא לידי ברכה לבטלה מאחר שנראה שהלכה לברך ב' ברכות. ולא אמרינן בשכמל"ו רק לרווחא דמלתא כנ"ל:

סעיף קטן ו
ועל דברי התוס' קשה לי דמ"מ יהא אסור להפסיק משום שגורם לו ברכה שאינה צריכה והיא אסור כדאיתא שם:

סעיף קטן ז
נראה דלעניין הלכתא נקטינן כדברי הטור והרא"ש ולברך כשמחזירם למקומן דוקא ואז מברך להניח תפילין והתוספות שכתבו שיש לברך לשמור חוקיו אזלי לטעמייהו דס"ל דיש לברך כל זמן שממשמש בהו אע"ג שכבר הם במקומן ולכך כתבו לברך לשמור חוקיו אבל לדידן דאין לברך רק כשמחזירן למקומן אז הוי כתחלת הנחה ויש לברך להניח תפילין כנ"ל וכן משמע בב"י ואם יש לברך ברכה אחת או שתים אם מחזיר תפלה אחת למקומו נ"ל דדינו כמי שאין לו רק תפלה אחת שיתבאר דינו בסימן שאחר זה וע"ל סימן ח' אם הסירם על דעת להחזירן אם צריך לחזור ולברך כשחוזר ומניחם וה"ה אם נשמטו ממקומם ומחזירן דהוי כתחלת הנחה:

סעיף קטן ח
ול"נ דלא דמי נדון שנשאל עליו מהרי"ק לדברי הראב"ד דשאני התם דהפסיק בתפילין של ראש אבל בלא"ה בכל ענין א"צ לחזור ולברך כמו שכתבתי לעיל סימן ח':

סימן כו

סעיף קטן א
כתוב בא"ז משום ספר חסידים מי שיש לו נתק או מכה בראשו במקום תפילין יניח בזרועו ומי שיש לו כויה בזרועו יניח של ראש ולא בזרועו:

סימן כז

סעיף קטן א
ועכשיו נוהגין כמנהג הראשון במה שמכניסין הרצועה תוך המעברתא ומ"מ הקשר והיו"ד הם למטה מן התפלה כי מכניסין הרצועה מימין לשמאל במעברתא א"כ נשאר הקשר והיו"ד בימין סמוך ללב וזהו הנכון:

סעיף קטן ב
כתוב בא"ז גידם פטור מתפילין אע"פ שנשאר לו זרועו להניח שם אבל בתוספתא פרק הקומץ (מנחות דף ל"ז) משמע דהילכתא כמ"ד גידם חייב אם יש לו זרוע:

סעיף קטן ג
ול"נ דאף המניחן בענין זה יניחם בלא ברכה דהא הרשב"א בעצמו כתב שכתב דבריו להלכה ולא למעשה ולכן יברך על של יד להניח ולא על של ראש כלל דהא כתבתי לעיל שכמה גדולים כתבו לעשות כן אף בלא אונס כלל ואף שאין אנו נוהגין כן מ"מ בכה"ג יש לסמוך עליהן כן נ"ל:

סעיף קטן ד
ומסקנת המרדכי בהלכות תפילין פ"ד דף צ"ו כדעת ספר התרומות ז"ל ומ"מ נ"ל לנהוג בדברי הטור וסמ"ק דבתראי אינון:

סעיף קטן ה
ומנהג שלנו כדעת הרמב"ם לכרוך הרצועות ג' פעמים ולקשור:

סעיף קטן ו
כתב מהרי"ל דאין מקובל לו מנהג בני אסטרייך דכורכין נמי הרצועות על התיתורא שבזרוע להדוק בחוזק על הזרוע ואינו נכון רק יהא תלויין כעין של ראש עכ"ל:

סעיף קטן ז
כתב האגור בשם ספר הזהר דתפילין של יד יברך מיושב של ראש מעומד עכ"ל ולא נהגו כן אלא מניחן שתיהן מעומד וכבר כתבתי לעיל סי' ה' דכל ברכות המצות מברכין מעומד:

סעיף קטן ח
ונ"ל דדוקא כשמניחן כל היום אית ביה משום יוהרא הואיל ואין נוהגין כן אבל בשעת ק"ש ותפילה ליה ביה משום יוהרא כלל ואין לכסותן וכ"כ ב"י בשם בסה"ת וא"ח דאין לכפות תפילין של ראש אבל הב"י הביא דברי המרדכי שאף בשעת ק"ש ותפלה קאמר ולא נהירא לי':

סעיף קטן ט
ול"נ דכל זה לא מיירי אלא כשמניחם כל היום אבל בשעת התפילה אין לחוש ותמיהני על ב"י שכתב דברים אלו סתם:

סימן כט

סעיף קטן א
והמרדכי כתב סוף כיצד מברכין דאע"ג אין לברך לשמור חוקיו מ"מ יש לברך לשמור תפילין וכן בכל המצות יש לברך מעין המצוה עכ"ל ואין המנהג כן וכ"כ הרב אבודרה"ם שאנו נוהגין שלא לברך על שום מצוה כשמסלקים וחזי מאי עמא דבר עכ"ל וכ"כ התוס' פרק כא סימן (נא:):

סימן לא

סעיף קטן א
אבל בכל גלילותינו מניחין במועד ומברכין עליהן כדברי הרא"ש אלא שאין מברכין עליהן בקול רם בבהכ"נ כמו בשאר ימות החול:

סימן לב

סעיף קטן א
וכתב בה, המרדכי פ"ק דף צ"ו ע"ד דמצוה ליפות דמצוה מבחוץ למראה עינים וכ"ש מבפנים שהרי בבהמ"ק מפנימה זהב טהור:

סעיף קטן ב
כתב בכלבו דין תפילין שנקרעו כדין ספר תורה: שנקרע:

סעיף קטן ג
ובברוך שאמר מחמיר דלכתחלה עיקר העיבוד יעשה בישראל ואין נוהגין כן:

סעיף קטן ד
ומדברי המרדכי דלעיל נראה שאין סובר חילוק זה שהרי חילק בין אותיות פשוטות שבהן ניכר תקון של תינוק אבל בה"א וכיוצא בה יש לדון בדין אם נשתייר כמלא אות קטנה אבל דברי הטור מטין בדברי הר"ר מנחם שהרי הטור מחלק בין ניקב הה"א לנפסק

האותיות וזה משמע כדבריו דאל"כ לא היה לו לכתוב סתם ואם נפסק אחת מהאותיות אלא היה לו לפרש דבאותיות פשוטות מיירי:

סעיף קטן ה
ובא"ח בשם ר"י משמע דבכל האותיות אין צריך לגרוד רק מן הטעות ולמטה:

סעיף קטן ו
ומלשון הרא"ש בהל' תפילין וס"ת נראה דס"ל דסגי במחשבה לענין קדושת האזכרות וכ"נ דעת רבינו בטור י"ד בהל' ס"ת אבל ב"י לא כ"כ:

סעיף קטן ז
כתוב בא"ז דכשרוצה לגמגם לא יכתוב משום דאינו מכוין לשמה:

סעיף קטן ח
ובבש"א כתב דבעינן הגליון מעט למעלה מראשו של למ"ד ולמטה אף בשיטה התחתונה כדי שיהא ג"כ מוקף גויל וכן כתב לעיל משם ב"י וכ"ה בתשובת מהרי"ל ושם בהגהות בשם הרוקח שיש להניח מעט חלק בין פסוק לפסוק וכ"ה שם בפנים גם כן גם יניח לכתחלה בין כל אות כמלא חוט השערה ובין תיבה לתיבת כמלא אות קטנה ובין שיטה לשיטה כמלא שיטה וכן כתב רבינו ביו"ד בהלכות ס"ת לענין ס"ת וה"ה לתפילין:

סעיף קטן ט
ובאגור כתב דנהגו הסופרים להניחו למצוה וכתב בבש"א דאם יש לו כ"כ קלף צריך ליזהר שיניח בסוף כדי לגול היקף:

סעיף קטן י
ומהר"ם פדו"א כתב בתשובה סימן ע"ז בשם א"ח דאם עשה פרשה אחרונה פתוחה כשר. וכתב דנכון הוא ומ"מ ינהגו לכתחלה כהרמב"ם ואפשר דאף הרמב"ם לא פסל בדיעבד ומ"ש דאם שינה פסול אס"ת קאי עכ"ל וע"ש שדחק ליישב דעת הרמב"ם:

סעיף קטן יא
מ"כ בהגהות אלפס החדשים ולא יפסיק בפ' קדש בין בחודש האביב בין והיה כי יביאך שהכל פרשה א' הוא עכ"ל וכ"כ בהגהות מבש"א דלא יעשה שום הפסק פרשה אצל חדש האביב גם אין להפסיק גבי ויהי כי הקשה פרעה דלא כבעל בש"א עצמו שסדר לעשות בתפילין ב' פרשיות סתומות א' אצל בחודש האביב וא' אצל ויהי כי הקשה וכן הרמב"ם לא מנה בהל' ס"ת בתיקון פרשיות הפתוחות והסתומות שיהיו אלו הפרשיות סתומות ולכן אין להפסיק:

סעיף קטן יב
וכ"כ למעלה בא"ח להכשיר:

סעיף קטן יג
וכ"כ במרדכי ה"ק דף כ"ו ע"ב וכתב שגם הרצועות יכול לעשות מקלף רק שישחירם דהשחרת הרצועות הל"מ עכ"ל:

סעיף קטן יד
ובפרק שמונה שרצים איבעיא לן אי כותבין אעור דג ולא איפשיטא ונקטינן לחומרא:

סעיף קטן טו
ובדברי הרמב"ם משמע דלמצוה מן המובחר גם גובה הבתים יהיה כאורכן ולא ראיתי נוהגין כן:

סעיף קטן טז
כתוב בברוך שאמר בשם הרוקח ד' בתים צריך להיות בגודל אחד ולא יעשה הבית של שמע קטן מהאחרים:

סעיף קטן יז
ואני לא ראיתי מימי רק בצבוע שחור ומ"כ דאם השחיר הא"י עוד הבתים כשר דהא אין שחרותו מעכב אבל עדיף טפי בישראל עכ"ל:

סעיף קטן יח
וכ"כ בא"ז דאין לחוש בזו משום חק תוכות וז"ל הגהות בברוך שאמר בשם ר' שמחה ושי"ן אין לשנותה ממנהג זקנים שהי עושין בקמט של עור הבית ומיהו אם עשאה בדפוס או כתבה בדיו על בית לבן אין בידינו לפוסלה עכ"ל:

סעיף קטן יט
ובסמ"ג כתוב טעם לענין שי"ן של ד' ראשין וג' ראשין ע"ש ואף הרוקח כתב הרבה טעמים לזה והביאן הגהה מברוך שאמר וכתב בא"ז דלכתחלה צריך לעשות דחריץ השי"ן למטה נוגע בתפירה מיהו אם לא נגע לא מפסיל בהכי וכן משמע מדברי הרמב"ם אבל בברוך שאמר מחמיר לפוסלן וכתב שם דגם לא ימשוך למטה הרבה עד שתחתית השי"ן לא יהא ניכר דצריך שכל השי"ן יהא נראה עכ"ל:

סעיף קטן כ
ולי נראה דלא קשה כלום ואע"פ שלא חתכו למעלה כלל וגם אין ריוח ביניהם כלל יוכל למצוא כגון שלא כתב הפרשיות זו אצל זו אלא זו תחת זו וא"כ כשנתן בבתים צריך ליתנם דרך השכבה שזהו זקיפתן מאחר שהם נתונים בדרך זו וא"כ נותן כל פרשה בבית א' בקלות כמו למ"ד שאין לחוש לזקופות ועי' בזו במרדכי ה"ק דצ"ג ע"ג:

סעיף קטן כא
ובב"ש ומנהג לדבק בדבק כשר והוא עשוי מקלף מבושל מעור או משלחופית של שור:

סעיף קטן כב
וע"ל סימן מ"ב אימת מותר לעשות מתפילין של ראש תפילין של יד ואימת אסור. כתב בא"ז אם כתב תפילין שני דפין בעור אחד ואפילו בשני עורות ודבקם יחד כשר:

סעיף קטן כג
ולא ידעתי מאי צורך בעיגולין אלו כי יותר בקל יוכל למדוד במחוגה אם האלכסונן שוים וכן נוהגין כל הסופרים:

סעיף קטן כד
אבל מדברי הפוסקים הנזכרים לא משמע כן:

סעיף קטן כה
אבל אני לא ראיתי שום תפילין רק עם רצועה זו וא"ל סופרים שבמדינתו לא נהגו כן וז"ל ברוך שאמר ויכסה הפרשה של יד בב' קלפים קצרים זה להעביר על זה כמו שתי וערב כשיעור רוחב הפרשה ומעט וחד ויכרוך אותה במטלית ושיער ויעמדו מאליהן וישים הפרשה בבית של יד וישים על הבית רצועה שחורה הנקרא מעברתא כשיעור רוחב הבית לא פחות ולא יותר וישים הרצועה מימינו לשמאלו היינו לרוחב הזרוע עכ"ל:

סימן לג

סעיף קטן א
ונ"ל דטוב להחמיר בשניהם:

סעיף קטן ב
וכתב בא"ז דעכשיו שנהנו לעשות הבתים שחורות צריך להשחיר הרצועות בין בפנים בין מבחוץ עכ"ל ולא נהנו כן:

סעיף קטן ג
ומלשון הטור נראה כסברא ראשונה:

סעיף קטן ד
ואינו נראה די"ל דדוקא בשל יד אסור לתפור בכל השיעור משום דכולו צורך הקשירה הוא משום דבלא"ה אינו עומד על הזרוע אם אינו כורך סביב האצבע או הזרוע אבל בשל ראש שמהודקין היטב בלא רצועות התלויות נראה דאין לפסול שם התפירה רק סביב הראש וכן נראה מלשון האשר"י דיש לחלק וע"ש:

סימן לד

סעיף קטן א
כתוב בברוך שאמר יכתוב פרשיות של יד תחלה ואח"כ של ראש שיד הוא ראשון בפסוק שנאמר והיה לאות על ידך וגו' ואם שינה לית לן בה וכתב עוד דקשר של ראש

יעשה קודם לשל יד כסדר אותיות שדי שהשי"ן היא נעשית ראשונה ואח"כ הדלי"ת ואח"כ היו"ד:

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי:

סעיף קטן ג
ותשובה זו היא בתשובת מהרי"ל סימן קל"ז:

סימן לה

סעיף קטן א
כתב בברוך שאמר אם יוכל לכוין השיטות בענין זה יעשה אבל לא יאריך או יקצר האותיות כדי לכוין ראשי השיטות אבל יוכל להאריך מעט האותיות בשיטה שנייה כדי לכוין ראשי השיטות:

סימן לו

סעיף קטן א
ומצאתי שאורך ורוחב הב' יהא כג' קולמוסים ורוחב חללה כעובי קולמוס:

סעיף קטן ב
וכ"ה בההגות מיי' פ"ב ויזהר שירך שמאל יהיה משוך לפניו ולא למטה עכ"ל הגהות מיימוני:

סעיף קטן ג
ומצאתי ולא יהא רגלה ארוך יותר מג' קולמוסים:

סעיף קטן ד
וכתוב עוד בברוך שאמר דנו"ן פשוטה תהיה ארוכה עובי ד' קולמוסים עם גגה:

סעיף קטן ה
ולא יקצר אותה פחות ?מד' קולמוסים וחצי עם גגה:

סעיף קטן ו
בברוך שאמר ויש סופרים טפשים שמאריכים גגו של תי"ו כפלים משבר רגלה וכן עושין בה של ה"א וטעות הוא בידם

סעיף קטן ז
וכן הוא במרדכי ה"ק דף צ"א ע"ג ומיהו משמע שם דאם לא האריך נו"ן פשוטה כשיעור הכפופה כשר בדיעבד וכן משמע שם דאם עשה הכפופה מרובע ולא עגול למטה כשר ונראה דבכ"ף מודה דבעי לעגלה מלמטה שלא יהא נראה כבי"ת וכ"כ ב"י:

סעיף קטן ח
ונהגו הסופרים לעשות לה כפופות מרובע:

סעיף קטן ט
ובברוך שאמר ראיתי שצייר תגי הלמ"ד כזה ושמעתי מסופרים שעושין הכל כזה וזנבה יהיה עב וכפוף לפניה היטב:

סעיף קטן י
כתב בברוך שאמר דמאד צריך ליזהר בתגין שעל ו' דהיבוסי שיעשן דקים שלא יתקלקל צורת הוי"ו ויאבד קריאתו וכן צריך ליזהר בתגין שעושה על היו"ד לעשותן דקין שלא יתקלקל צורת היו"ד:

סעיף קטן יא
ובברוך שאמר כתב דיש להיות עליה ו' תגין א' על ראש הימיני וב' על האמצעי וג' על השמאלי וכן נוהגים הסופרים. וכתב עוד שם הא דאיתא דיש לעשות על התי"ו דתורת ג' תגין מאחר דלא ידעינן על איזה ת' עבדינן אתרווייהו ועוד כתב שם לעשות על מ' סתומה של מימים ג' תגין ועל ה' של ימימה ג' תגין. ומ"ש הטור בפרשה שנייה פ"א דפטר כתב בברוך שאמר שבפטר הראשון עושין על כל אות ממנו ג' תגין ונתנה על ה' ד' תגין ועל הזיי"ן דהזכרים הראשון ג' תגין ז' של בחזקה ג' תגין ה' דהקשה ג' תגין ולא כתב לשם לתייג ק' דהקשה וכתב לתייג הלמ"ד של למען כזה:

סעיף קטן יב
וכן הוא בב"ש עוד הוסיף שם ה' דויהרג ג' תגין וט"ט דלטוטפות ה' תגין ב' על ראש הימיני וג' על ראש השמאלי ועל פ"א תי"ו של טוטפות ה' תגין ד' על הפ"א וא' על התי"ו וכתב גם שם לעשות התגין שכתב הרמב"ם והביאו הטור למטה וכתב לעשות ע' של שמע גדולה ועליה ה' תגי ב' על ראש הימיני וג' על ראש השמאלי וזיין שבתוכה תלויה כזה גם ד' של אחד צריכה להיות עבה וגדולה. ועוד הוסיף על דברי הרמב"ם לעשות תג אחד על התי"ו של טוטפות דפרשה ג' ובפרשה ד' הוסיף ס' ושל ואספת לעשות עליה ג' תגין. והפ"א כפולה של פן יפתה ב' תגין ועל תי"ו של לטוטפת האחרון תג א' וכתב דפ' של פן יפתה תהיה כפולה כזה וכן הוא ברוקח:

סעיף קטן יג
וכ"כ בב"ש דיש לעשות תגין גדולות:

סעיף קטן יד
ועיין בי"ד סי' רע"ג כיצד נוהגין:

סעיף קטן טו
כתב בב"ש יצאים חסר ו' מלא י' בחדש חסר ו' אביב מלא י' והחתי חסר י' הוצאך חסר י' מלא ו' מימים ימימה מלא י' ובפרשה רביעית כתב לעבדו חסר ו' ויצהרך חסר יו"ד לבהמתך חסר י' בניכם ראשונה מלא י' ימיכם מלא י':

סימן לז

סעיף קטן א
כתב המרדכי ה"ק דף צ"ו ע"ד יש לאדם להדר אחר תפילין נאים שנאמר זה אלי ואנוהו דהיינו שכתבם לבלר אומן בכתב נאה ודיו נאה וקולמוס נאה וקלפים נאים עכ"ל:

סעיף קטן ב
והמנהג כדברי בה"ע שאין הקטנים מניחין תפילין עד שיהא בר מצוה דהיינו בן י"ג שנים ויום אחד:

סימן לח

סעיף קטן א
ולא ידענא למה כתב זה הדבר בשם א"ח דהא הם דברי הרמב"ם וכמו שהביא רבינו בסימן זה וראיתי בא"ז שכתב דברי המרדכי והביא ראיה לדבר ממדרש ילמדנו רבי ינאי היה לובשן אחר חוליו ג' ימים משום שהחולי ממרק החטא שנאמר הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי ואמרינן בירושלמי רבי יוחנן לא היה מניח תפילין כי אם פעם אחת בשנה משום חוליו, והא דאמרינן בכתובות (קד.) דרבי היה מניח תפילין עד שעת מותו שאני רבי דקדוש ביותר היה ומחמיר על עצמו היה עכ"ל, וע"ל סימן כ"ו מי שיש לו קרירות בראשו אם יכול להניח תפילין על הכובע:

סעיף קטן ב
ולא ידענא מהו דהא אף מקריאת שמע ותפלה גופא פטורים מטעם דעוסקים במצוה אחרת ול"ד כלל לקורא בתורה דפטור מתפילין ובשעת ק"ש ותפלה חייב כמ"ש לקמן דהתם חייב בק"ש ותפלה אלא שהתורה היא בעצמה זכרון כמו תפילין דלקמן:

סעיף קטן ג
ולפי דברי מהרי"א אינו אסור אלא כשחולצן קודם שרבו חולץ אבל אח"כ מותר ואין ל' שחלץ תפילין לפניו משמע כן דמשמע דבלפניו הדבר תלוי ול"נ טעמא אחרינא דאסור לחלוץ תפילין לפני רבו משום שצריכין לישב בכובד ראש ובמורא בתפילין וכן צריכין ג"כ לישב לפני רבו וצריך להיות עליו מורא רבו כמורא שמים וכשחולץ תפילין כדי להקל ראשו מעתה או לעשות צרכיו מראה שאינו חושש לכבוד רבו ויוכל לעשות לפניו מה שלא היה רשאי לעשות בעוד שהתפילין בראשו ואיכא זילותא לרביה ולכן אסור כנ"ל. ואפשר שזו היא כוונת רש"י דלעיל שכתב שמגלה הראש והוא זלזול למלך:

סימן לט

סעיף קטן א
ועי' בי"ד סימן רפ"א כתבתי שם דגר וממזר אסורים לכתוב ס"ת מיהו נראה דבתפילין ומזוזות אין לחוש וע"ש הטעם

סימן מא

סעיף קטן א
ול"נ דלעיל מיירי שדרכו בכך לישא משא בראשו ואפ"ה אסור כשהוא ד' קבין אבל דבר שאין דרכו לתת על ראשו אפילו כל שהוא אסור וזה נ"ל נכון ולזה כתב הטור מיד אבל דבר שדרכו כו':

סימן מב

סעיף קטן א
וכן הוא בהר"ן סוף נגמר הדין דכשצר ביה על דעת קביעותא זה הוא הזמנתו ולא אמרינן דכשצר ביה דשרי אלא כשצר ביה לפי שעה:

סעיף קטן ב
כתב הר"ן סיף נגמר הדין דקלף ועור המעובד לשם תפילין דהיינו הקציצה אסור להשתמש בו דבר בדברי חול דהזמנה לגוף הקדושה מלתא היא ודוקא הזמנה דמשמשי קדושה לאו מילתא היא:

סימן מג

סעיף קטן א
ונ"ל דלענין זהירות בעלמא קאמר אבל לענין הלכתא נקטינן כדברי המתירין ומיהו בהגהת אלפסי פרק מי שמתו כתב כדברי הרמב"ם דאסור להשתין בעוד תפילין בראשו גזירה שמא יפיח כי כן דרך המשתינים עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובא"ז כתב כדברי הטור

סימן מד

סעיף קטן א
כתב בהגהות אלפסי פרק מי שמתו והילדים שהיו נשותיהם עמהם חולצין אפילו ביום כשנכנסים לשינת עראי שמא יבואו לידי הרגל דבר עכ"ל

סימן מו

סעיף קטן א
כתב אבודרהם שיפסיק מעט בין אלהי לנשמה שלא ישמע שהנשמה הוא אלהות חס ושלום:

סעיף קטן ב
ובמדינות אלו אין נוהגין להתעטף בטלית ותפילין ביום התענית ויש ליזהר למלאות החשבון בברכות אחרות

סעיף קטן ג
ונראה דגר יכול לברך שעשני גר דזה נמי מיקרי עשייה כמ"ש ואת הנפש אשר עשו בחרן:

סעיף קטן ד
ול"נ דאל ישנה אדם מן המנהג:

סעיף קטן ה
וכן המנהג והסדר בסידורים שלנו רק שאומרים קודם רבון לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו וישכם ויאמר רבון כולי:

סעיף קטן ו
וכן המנהג דמברכים מיד ברכות התורה אחר ברכת א"י קודם שיברך אלהי נשמה וקורים אחריה ברכת כהנים ומשנת אלו דברים שאין להם שיעור ומשנת אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם ובן משמע במרדכי ספ"ק דברכות דנוהגים לומר משנת א"ד אחר ברכת התורה וכן משמע בתוספות ספ"ק דברכות אח"כ ברכת אלהי נשמה ומה שאנו משנים סידור רבינו שכתב לברכן אחר אלהי נשמה משום דלדידיה ס"ל דאלהי נשמה סמוך לברכת אשר יצר ואנן לא נהיגין כן וכבר מבואר לעיל ס"ס ו':

סימן מז

סעיף קטן א
והמנהג הוא כדברי הרמב"ם:

סעיף קטן ב
ול"נ דאין דברי ב"י ולא דברי מהרי"א נכונים בכאן כי האמת כי גם הרא"ש ס"ל דגם בברכת התורה צריך ללמוד מיד אחר הברכה וכמ"ש רבינו הטור והמדקדק בדברי הרא"ש יראה שכן הוא ולא ס"ל להרא"ש דיש לחלק בין אהבה רבה לברכת התורה אלא דברכת התורה אם התחיל ללמוד מיד אחריה סגי ליה אפילו אם הפסיק אח"כ משא"כ בברכת אהבה רבה דאע"פ דאם התחיל ללמוד מיד אחריה דהיינו שקורא ק"ש לא מהני אם הפסיק אח"כ אלא צריך ללמוד ג"כ שאר דברים מיד וכמ"ש רבינו בעל הטור דוק בדברי אשר"י ותמצא וכ"כ מהרש"ל ממש:

סעיף קטן ג
וכ"כ הר"י בפירוש הלכות הרי"ף ע"א וע"ל סי' פ"ד כתבתי דלפסוק דין בלא נתינת טעם הוי כהרהור: וכתב עוד האגור מי שרוצה ללמוד בהשכמה לכתחלה יש לו ליטול ידיו אבל אם אין לו מים יכול ללמוד כן עכ"ל:

סימן מח

סעיף קטן א
כתב הרב אבודרהם דנהגו ישראל להתנועע בשעה שקורין כמו בנתינת התורה שהיתה ברתת וכו' גם ע"ש כל עצמותי תאמרנה וגו' כי כל עצמותיו היו מתנועעים בשעת שבח הבורא יתברך עכ"ל והרקנט פרשת וישמע יתרו כתב הטעם ע"פ הקבלה בתנועות אלו שמנענעים ישראל בשעת התפלה וכן הוא בזוהר:

סעיף קטן ב
אמנם מנהגינו כמנהג אשכנז וכ"כ הטור לקמן סימן תכ"א:

סימן מט

סעיף קטן א
מצאתי בהגה' אלפס דמגילה שכתב דהא דאסור לאומרו על פה דוקא יחיד אבל ציבור ביחד שרי ולכן עונים מי כמוכה כו':

סעיף קטן ב
וכתב בא"ז הל' תפילין אם אינו שגור בפי כל אע"ג דשגור בפיו אסור לאומרו בע"פ:

סעיף קטן ג
ועיין בי"ד סי' רפ"ג אי מותר לכתוב אלו הפרשיות בפני עצמן:

סימן נ

סעיף קטן א
וביו"ד הלכות ת"ת נתבאר דין זה ע"ש:

סימן נא

סעיף קטן א
משמע שי"ל האל אב הרחמן וכ"כ הרמב"ם בנוסח ב"ש אבל באבודרהם כתב שאין לומר האל אב הרחמן אלא אב הרחמן שכבר אמר אלהינו מלך העולם וכיוצא בזה כתב הטור לקמן סי' תרצ"ב לעניין ברכה אחרונה של מגילה וכן הוא במרדכי ריש הקורא את המגילה דאף בברכת הטוב והמטיב בברכת המזון אין לומר האל אבינו ומהר"א מפראג הקשה לקמן סי' תרצ"ב על דברי הטור מהאל הגדול הנאמר בברכה ראשונה של ש"ע. ואין בדבריו קושיא כלל כי שם איכא הפסק גדול בין אלהינו להאל אבל כשהם

סמוכים זו לזו אפשר שלא לאומרו אך המנהג לאומרו כדברי הרמב"ם והטור בין בב"ש בין בבה"מ. ולענין ברכה אחרונה של מגילה כתבו מהרי"ל ומנהגים שלא לאומרו וצ"ע מ"ש. והמנהג שעומדים כשאומרים ב"ש:

סעיף קטן ב
וכ"ה במרדכי ריש ג' שאכלו:

סעיף קטן ג
וע"ל סימן ס"א אי יכול להפסיק בפסוקי דזמרה כדי לקרות עם הציבור פסוק ראשון של ק"ש:

סעיף קטן ד
וכן כתב אבודרהם:

סעיף קטן ה
וכן משמע באשר"י ריש ברכות:

סעיף קטן ו
וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ז
ואנו מנהגינו לומר כל אלו המזמורים לאחר ב"ש וב"י הוא מן הספרדים וכתב שהם אומרים קודם ב"ש וכתב עוד מנהגים אחרים ולא ראיתי לכותבן מאחר שלא נהגו בהן במדינות אלו:

סעיף קטן ח
מהרי"ל לא היה עומד בשעה שאמר הפסוקים של לך ה' הגדולה כו' אבל המנהג עכשיו לעמוד מויברך דוד עד תפארתך:

סעיף קטן ט
כתב הר"י פרק אין עומדין שאלו השוחין כשמגיעין בויברך דוד למודים אנחנו לך וכו' טועים הם וכ"כ ר"י שאין לשחות בוכל קומה וכו' (הביאו הב"י בסי' קי"ג) ובמהרי"ל שהוא היה שוחה ואינו נכון עד כאן:

סעיף קטן י
ובמהרי"ל כתב בשם מחזור ויטרי דיש לכופלו שהשם של ביום ההוא יהיה ה' אחד אינו מן המנין שאינו רק מפרש מה שיהיה לעתיד:

סעיף קטן יא
וכ"כ הכלבו:

סימן נב

סעיף קטן א
כתב בהגהות מיי' פ"ז דתפלה דמי שיש לו עוד שהות יותר יאמר ב"ש והודו לה' קראו עד והוא רחום וידלג עד והוא רחום שקודם אשרי כי כל הפסוקים שבנתיים אינם אלא ליקוטי מקראות ואומרים ברוך ה' לעולם אמן ואמן אחר הללו אל בקדשו וכל הנשמה עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ג
וע"ל סימן רל"ה מי שבא לב"ה ומצא צבור מתפללים י"ח אם יתפלל עמהם בלא ק"ש:

סימן נג

סעיף קטן א
ול"נ דאף הכלבו מודה דאין להפסיק אם לא שלא היה לו טלית תחילה אבל מ"ש ומתעטף ויורד וכו' לאו למימרא דתיכף זו לזו יעשה שתיהן אלא תני התם מה שיעשה החזן ואומר שמברך על הציצית בב"ה כמ"ש לעיל סי' ו' וכן הוא המנהג דזקן אחד מברך בקול רם ובמקומות הכלבו אפשר היה המנהג שהחזן היה מברך ואמר שאח"כ יורד לפני התיבה וכו' אבל ברכת הציצית היה קודם ב"ש אבל במקום דלא היה לו טלית והביאו לו נ"ל דיכול להפסיק ולברך על הציצית ודוקא החזן דאין לו לחזור ולירד מן התיבה לאחר שהתחיל ישתבח אבל יחיד ימתין עד לאחר ישתבח דאז יתעטף בציצית ויברך עליהם דאז עדיף טפי להפסיק כדלעיל ריש סי' נ"א במהרי"ל לפעמים סיימו פסוקי דזמרה ולא היה שם מנין י' וצוה לש"ץ לשהות לפעמים חצי שעה ולא ישיח שיחה בטילה ואחר כך כשבאו מנין התחילו ישתבח עכ"ל ואע"ג דלא בעינן י' לענין ברכת ישתבח מ"מ עשה כן משום הקדיש שאחריו דאין לאומרו בלא עשרה:

סעיף קטן ב
וזה משמע שלא כדברי ב"י ואפשר דמיירי בדלא הגיע לכלל עשרים:

סעיף קטן ג
ואין ביניינו מנהג זה וגדולה מזו כתב מהרי"ל מי שנעשה בן י"ג שנים בשבת אינו יכול להיות ש"ץ בערבית בליל שבת לפי שאנו מוסיפים מחול על הקודש בע"ש והוספה לא שייכא בשנות הנער ומאחר דמתפללין מבעוד יום לא יתפלל: ושמעתי שבמדינת זקסין שהנערים קטנים נעשים ש"ץ ד' שבועות קודם הבר מצוה ולא נהיגין הכי עכ"ל: כתב בא"ז בעת צרה או בר"ה ויו"כ צריך להיות אדם מופלג ש"ץ:

סעיף קטן ד
כתב המרדכי ספ"ק דחולין תשובת הגאונים עם הארץ ש"ץ וקולו ערב והעם חפיצים בו ויש שם ת"ח ואין קולו ערב איזה מהן קודם והשיבו דת"ח קודם כי יודע מה מתפלל עכ"ל גם בא"ז איתא תשובה זו ומסיים שם אפילו בן ק' שנים ואינו מבין מה שמדבר ויש שם בן י"ג שנה ויום אחד המבין יורד לפני התיבה עכ"ל:

סעיף קטן ה
וכתב עוד לקמן (סימן קצ"ט) דהכי נקטינן. כתב המרדכי ספ"ק דחולין בשם רבינו שמחה דשונא לא יתמנה ש"ץ והאריך בתשובה עכ"ל:

סעיף קטן ו
וכ"כ מהר"ם פדו"א דאם נעשה אחד שונא לש"ץ לאחר שנתמנה ש"ץ לא יוכל למחות ובתשובת מהרי"ל סימן י"ז האריך בדבר והרי"ו כתב בפסקיו וז"ל מהר"ם א"ז שמע על הנוהגים שהיחיד מוחה בש"ץ אפילו בלא טעם וכעס הרבה לפסוק כך שיחיד כל דהו יוכל למחות בש"צ בלי טעם אך יציע טעמו ודבריו לפני טובי העיר אם יראו שדבריו נכונים ושמפני זו ראוי למחות יעשו וכ"כ מוהר"ר חיים שבתי גם בעיני לא טוב להחזיק במנהג זה לתת יד לכל יחיד למחות בלי טעם טוב עכ"ל כתב בא"ז דש"ץ צריך להחניף לציבור ולהעביר על מדותיו אבל במילי דשמיא צריך להוכיחן ועיין בא"ז שהאריך בתשובה בדינים אלו וכתב בשם הר"י חסיד דש"ץ צריך להיות אהוב להקהל שאם לא כן כשקורא התוכחה סכנה היא למי שאינו אוהבו ואמר שאם אדם יודע שהחזן אינו אוהבו אם יקרא אותו לתוכחה אל יעמוד כי יכשל אם יעמוד:

סעיף קטן ז
ועיין בחושן המשפט סימן ג' וכתב הרשב"א בתשובה ש"ץ שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקים ורוב הקהל רוצים בו ומיעוט מוחים הדין עם הש"ץ אע"פ שאין קול בנו ערב כקול הזקן אם ממלא מקום אבותיו בשאר דברים הוא קודם לכל אדם שנאמד והכהן המשיח מבניו וגומר והאריך שם בתשובה:

סעיף קטן ח
וכן כתב בא"ז תשובה ארוכה על זו שראוי לשכור חזן ולהשתדל לו סיפוקו חלף עבודתו כדי שלא יבא לידי התרשלות כמו שהכהנים והלוים במקדש היו לוקחים תרומות ומעשרות חלף עבודתן:

סעיף קטן ט
ופ"ק דב"ב ובמרדכי ע"ג דף רמ"ד תשובת מהר"ם על שכירות החזן בימים נוראים שמחשבים לפי ממון ונותן טעם בדבר שתלוי בממון כי מחמת עשרם לא יוכלו לצאת מבתיהם לעיר אחרת ולהניח ביתם ריקם ומשמע ששכירות החזן של כל השנה כמו

שנוהגים לשכור חזנים שלנו דלא נוכל לומר טעם זו אין מחשבין לפי ממון לבד ובהגה"מ פי"א דתפלה איתא ג"כ תשובת מהר"ם וכתב דלבסוף כתב שגובין חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות וכן הוא בהגהת מרדכי דב"ב ובתשובת מהרי"ל סימן ס"ו פסק דגובין לפי הממון ונוטלים שכר החזנים מקופה של ציבור שנוטלים משם שאר העולים: ופסק ב"י סי' נ"ה דהכי נקטינן להלכתא חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות וכ"כ מוהר"מ פד"וא בתשובה סי' מ"ב דמנהג שלהם בכל הקהילות שגובין חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות ומנהג מדינותינו שדל ועשיר נותנים לו שכירות בשוה וגם יש לו איזה קצבה מכל נשואים ואותו הקצבה היא לפי הממון: ועיין בח"מ סימן קס"ג שם כתבתי שאין בני העיר כופין זה את זה לשכור להם מנין אלא בימים נוראים אבל לא בשאר ימות השנה אבל אם יש להם מנין כופין זה את זה לשכור להם ש"ץ וב"י כתב מקצת דינים אלו בסימן נ"ה:

סעיף קטן י

כתב עוד שם בכלבו ש"ץ שמרננין אחריו שנתפס עם אשה זונה או שמסר אדם מישראל או גיזם למסור אין מעבירין אותו משום רינון בעלמא אבל אם יש עליו עדים מעבירין אותו וש"צ שאינו רוצה להתעטף בציצית ואומר שנאמר וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם את כל מצות ה' ומי שאינו עושה כל המצות לא יתעטף בציצית מודיעים אותו שטעה בפירוש המקרא ואם לא חזר כיון שמעיז לגלות פנים בתורה שלא כהלכה מעבירים אותו וש"צ ששוחט ובודק ולאחר הבדיקה אינו רוחץ ידיו וזרועו מלכלוך הבהמה ומסריחין בגדיו אם רוחץ ידיו ומחליף בגדיו קודם התפלה להתפלל בנקיות אין אתם זקוקים לו אלא להוכיחו שלא יהא מכלל המשניאים שנאמר (משלי ח׳:ל"ו) משנאי אהבו מות ואם אינו רוחץ ידיו ואינו מחליף בגדיו הצואים קודם התפלה כדי להתפלל בנקיות ראוי להעבירו אכן כל מעשיו יהיו לש"ש ולא יהיו תלוין בדבר אחר לא מחמת שנאה ולא מחמת קנאה ש"צ שעושה דברים שאינם הגונים כגון שמוצא מפיו נבלות וכיוצא בזה כגון שמרנן בשירי עגב ממחין בידו שלא לעשות כן ואם אינו שומע מעבירין אותו: תשובת רב האי על אחד שנחשד מאשת איש והוחזק שעשה תשובה אין ממנין אותו ש"צ ביום תענית שאין זה פרקו נאה עכ"ל ונראה דמה שחילק בין ביום התענית לשאר ימים לא ס"ל הכי דהא כל הפוסקים כתבו דבעינן פרקו נאה אף בשאר ימים מצאתי במהרי"ל שכתב בשם הרוקח ש"צ יתפלל מתוך סידור המיוחד לציבור שמא שאר ספרים לא נכתבו לשמן אבל סתם זה נכתב לשמו עכ"ל: כתוב בתשובת א"ז במסבת ברכות על אחד שהרג את הנפש בשוגג אם עשה תשובה מותר להיות ש"צ ולא אמרינן דלא הוי

פרקו נאה אלא דוקא שהזיד ומועד לעשות דברים שאינם מהוגנין אבל אדם שבא לידו שגגת מעשה ומתחרט הרי זה צדיק גמור לכל התורה וע"ש אימת הוי תשובתו:

סעיף קטן יא

מצאתי בבנימין זאב סימן קס"ג וז"ל מצאתי באגודה בברכות פרק כיצד מברכין שכתב שאין להתקוטט בעבור שום מצוה כגון גלילות ס"ת וכיוצא בו דהרי שנינו (יומא לט:) הצנועים מושכין ידיהם והגרגרנים חוטפים וכל המתפלל שלא ברשות מחמת אלמות וגיאות אין עונין אמן אחר ברכותיו שנאמר בוצע ברך ניאץ ה' עכ"ל:

סימן נד

סעיף קטן א

ונהגו האידנא שמברכין חולה בין ישתבח ליוצר גם לפעמים שאחד צועק לעשות דין אז מפסיקין בין ישתבח ליוצר ונראה שטעם הדבר שנהגו כן שס"ל שזה הוי כצורך מצוה שמפסיקין אך תמיהני טובא שנהגו בכ"מ להפסיק בין ישתבח לקדיש וכשחוזרין להתפלל מתחילין בקדיש וקשה לי דהרי קדיש זה לא קאי רק על פסוקי דזמרה כמו שאכתוב אי"ה בסי' נ"ה וא"כ למה מפסיקין קודם קדיש גם כשחוזרין ומתחילין בקדיש הוי לבטלה דקדיש זו על מה קאי וראיתי בספר הכלבו שכתב וז"ל ואחר ישתבח פותח החזן קדיש שכן דרך קדיש לבא אחר קריאת פסוקי דזמרה ואם איחר והפסיק בין פסוקי דזמרה לקדיש יאמר ברכו בלא קדיש וראיה לדבר ברכו של ערבית שאומר בלא קדיש אך טוב שיאמר פסוקים דתהלים או שאר פסוקים עד ג' או יותר ואח"כ יאמר קדיש שלא לשנות מנהג התפלה וכן פורס על שמע לא יאמר קדיש אם לא יאמר פסוקים שלעולם לא תמצאנו בלא פסוקים לפניו אם לא אחר גמר התפלה עכ"ל. נראה מכאן דאע"ג דאם הפסיק איכא תקנה לומר קדיש ע"י שיחזרו ויאמרו מקצת פסוקי דזמרה מ"מ לכתחלה עדיף טפי להפסיק בין קדיש לברכו ולא בין קדיש לישתבח. וע"פ הכ"ב בטלתי המנהג הקדום בעירי להפסיק בין ישתבח לקדיש והנהגתי בהסכמת חבירי להפסיק אחר הקדיש ואחר ההפסקה יתחילו ברכו בלא קדיש אך נחמתי כי עשיתי כי מצאתי כתוב בא"ז מסכת ברכות פרק תפלת השחר וז"ל ובתשובת הגאונים כתוב וששאלתם מי שנזדמנה לו טליתו לאחר שעמד להתפלל תפלת יוצר קודם שיקרא ק"ש מהו לפסוק ולברך להתעטף בציצית כך ראינו שמפסיק ומברך בין ישתבח לקדיש כיון שגומר מלך אל חי העולמים ומפסיק ומברך בין ישתבח לקדיש להתעטף בציצית ומתעטף ומתחיל לומר קדיש אבל אם נזדמנה לו לאחר שהתחיל קדיש אינו מפסיק כלל כו' ש"מ דיותר טוב להפסיק בין ישתבח לקדיש מלהפסיק בין קדיש לברכו גם ע"פ ספרי הקבלה אין

להפסיק בין קדיש לברכו כמ"ש בס"ס מערכות אלהות ולכן אין לבטל מנהג הקדום והנח לישראל שאם אינם נביאים בני נביאים הם אך עדיף טפי לנהוג שלא להפסיק כלל ושמעתי שכך תיקן הגאון מהר"א מפראג שלא להפסיק שם כלל וכן ראוי לעשות ובמקום שהמנהג להפסיק יזהר החזן שיאמר מקצת פסד"ז קודם שיחזור ויתחיל בקדיש כמ"ש הכלבו:

סימן נה

סעיף קטן א
וכתב המרדכי שם דאם נשתיירים יו"ד מותר לצאת:

סעיף קטן ב
ומהר"ם חולק אתרומת הדשן וכתב דכל התפלה מישתבח עד לאחר סדר הקדושה מחשיב תפלה אחת ואם התחיל ברכו ויוצר בי' יגמור הכל והר"ן פרק הקורא את המגילה כתב בשם הירוש' כדעת ת"ה וכתב ב"י דכן פסק בשבולי לקט ובאבודרהם משמע בשם הרמב"ם דאף אם התחילו בתפלה אין לומר הקדיש שאחריו וכן משמע קצת דברי הטור שכתב גומר הקדיש והקדושה משמע דוקא אותו קדיש או אותה הקדושה ותו לא:

סעיף קטן ג
ואפשר דבשעת הדחק מודים דשרי דהא הראב"ד מן המחמירים והורה בשעת הדחק להתיר וכן הגהות מיימוני ולקמן בסי' קצ"ט בב"י דאם הביא שתי שערות בעודו קטן מצרפין אותו למנין י' מיהו כתב שם דבעינן שערות גדולות כדי לכוף ראשן לעקרן אבל מדברי הטור שכתב וגדולים שהביאו ב' שערות משמע דוקא שהביאו ב' שערות בגדלותן אבל בלא"ה לא וכ"כ מהרי"ק שורש מ"ט שם שזהו דעת הרא"ש והטור וכתב שכן דעת ר"י והסמ"ג ולכן אין להקל בדבר וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א ומשמע מדברי הטור דאף אם הוא גדול אם לא הביא שתי שערות אינו מצטרף עד שנודע שהוא סריס כדרך שיתבאר בא"ע סימן קע"ב אבל מהרי"ק בשורש מ"ט כתב בשם ספר המחכים דסוגיא דעלמא אינו כן אלא כשהגיע להיות בן י"ג שנה ויום א' מצטרפין אף שלא הביא שתי שערות וכן המנהג שאין מדקדקים בשערות אלא כשהוא בן י"ג שנה מצטרפין לי':

סעיף קטן ד
ובתשובת מהר"י מינץ סימן ט' מי שנעשה בר מצוה באדר ואותו שנה עיבור אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני:

סעיף קטן ה
ועיקר דינים אלו כתבתי בי"ד סימן של"ד:

סימן נו

סעיף קטן א

ובחידושי אגודה דלפי פירוש זו י"ל שמיה בלא מפיק ה"א דלא לשתמע שם י"ה ובהגהת אשר"י בשם א"ז ולא יפסיק בין שמיה לרבא אבל בין רבא למברך לית לן בה עכ"ל ולי נראה דלפירוש ר"י אין להפסיק בין רבא למברך דעיקר השבח הוא מברך לאפוקי לפירוש הראשון עיקר השבח הוא רבא:

סעיף קטן ב

וכתב הרקנ"ט הא דאמרינן כל העונה אמו יש"ר בכל כחו על השם קאי ר"ל שמכוין כל כח השם אף דמי ימלל גבורות ה' וגו' מ"מ יכוין בכל מה שיוכל:

סעיף קטן ג

כתוב בא"ז בענין הקדיש י"ל דקודשא ולנוח שם באתנחתא ואח"כ יאמר בריך הוא לעילא מכל ברכתא כו' אבל המפסיק אצל בריך הוא ואח"כ מתחילין לעילא טעות הוא בידם עכ"ל:

סעיף קטן ד

מצאתי כתוב בהגהת אלפסי החדשים במרדכי דברכות דף נ"ב ע"ב וז"ל מאן דעייל בבי כנישתא ואשכח ש"ץ ביהא שמיה רבא מברך דלא שמע קדיש דמעיקרא כלל עני בהדי ציבורא אע"ג דיהא שמיה כו' על מאי דאמר ש"צ אמרינן ליה מ"מ מילתא דשבח באפי נפשיה היא ואכתי לא סליק להו לציבורא נמי מילתא דקדיש הילכך לא דמי לעניית אמן יתומה וכן קבלתי מרבותי תוספת חידושים עכ"ל:

סעיף קטן ה

וע"ל סימן נ"ט מי שמתפלל ביחיד מה יאמר במקום קדיש וברכו ואמן ובמהרי"ל שהוא לא היה עומד בשעת קדיש וברכו אך כל קדיש שתפסו מעומד נשאר עומד עד שיסיים ובאמירת אמן יש"ר המנהג לעמוד ובן מצאתי בהגהת מרדכי בדפוס החדש פרק תפלת השחר בירושלמי קום כי ה' דבר אליך מכאן א"ר אליעזר כד עני אמן יהא כו' וכל דבר שבקדושה בעי למיקם ארגלוהי עכ"ל:

סימן נח

סעיף קטן א

וכ"כ התוספות פ"ק דברכות והרא"ש והוא דעת הר"ר יונה והרשב"א דמצוה מן המובחר כוותיקין אבל התחלת זמנה קודם לכן וב"י דקדק מלשון הרמב"ם והרי"ף שס"ל שהתחלת זמנה כוותיקין ואין בדקדוקו הכרח כי יש לישב דברי הרי"ף והרמב"ם דאין חולקין בזו:

סעיף קטן ב
ואיני מבין דבריהם כלל כי מה שהקשה מהרי"א אינו כלום דהרב הטור לא קאמר אלא מעט קודם הנץ החמה וזה קאי על אימת יתחיל לקרוא ק"ש ושיעור הרמב"ם הוא להודיע לנו זמן הנץ החמה אימת הוא קודם עליית השמש על הארץ והאמת הוא כמו שפירש מהר"י אבוהב אבל קושייתו אינו כלום ומ"ש ב"י שמצא נוסחא א' כולי אותה נוסחא שמצא הוא טעות' דכל היודע מעט בחכמת התכונה יודע שהאמת הוא כן ששיעור הנץ החמה דהיינו תחילת זריחת השמש על הארץ עד שיעלה כל גוף השמש הוא כשיעור שעה אחת וכן בשקיעת החמה גוף השמש שוקע בשעה אחת ע"כ אותה נוסחא היתה מוטעת והעישור שבה היה [ראוי] להיות שיעור אלא שהחליף לו שי"ן בעי"ן:

סעיף קטן ג
ומבואר שם דאף אם קרא ק"ש בשחרית בלא ברכות דמותר לחזור ולקרות עם הברכות וראייה מק"ש של ר' יהודה הנשיא ועיין לעיל וס"ס ס"ז מדברי הרוקח שכתבתי שם משמע דאם קרא ק"ש בלא ברכות צריך לברך אח"כ הברכות וכן משמע מדברי ב"י סימן מ"ו:

סימן נט

סעיף קטן א
פשט דברי רבינו כן הוא דבעינן שיתחיל כדין ויחתום כדין ואם חיסר א' מהן לא יצא ולכן אמר דאם טעה והתחיל לומר מעריב ערבים מאחר שנזכר מיד ואמר יוצר אור וגם סיים כדין יצא אע"פ שהזכיר תחלה מעריב ערבים אבל אם לא אמר תחלה יוצר אור אע"פ שסיים כדין או לא סיים כדין כגון שחתם מעריב ערבים לא יצא אף על כי שזכר בפתיחה יוצר אור ואפילו התחיל תחלה ביוצר אור מאחר שסיים מעריב ערבים לא יצא וזה אומרו או שאמר ברוך אתה יוצר אור כו' ונראה דה"ה אם לא הזכיר בפתיחה כלל מעריב ערבים אלא יוצר אור בלבד אם חתם מעריב ערבים לא יצא ולא נקט רבינו בדרך זה אלא לאשמועינן דאפ"ה אם חתם ביוצר המאורות יצא ושאין חילוק בין אמרו יוצר אור ומעריב ערבים או מעריב ערבים ויוצר אור אם חתם כדין יצא ואם לאו לא יצא כן נ"ל דברי רבינו וכן משמע באשר"י וב"י פי' פירושים אחרים והם זרים לדעתי לכן לא כתבתים:

סעיף קטן ב
וכן הוא מסודר בסידורים שלנו:

סעיף קטן ג
ול"נ דאין לשנות המנהג ולומר אותה מאחר דהרמב"ם חזר מדבריו הלכה למעשה והסכים לדברי הרא"ש והר"י וע"פ נתפשט המנהג ומ"ש מאחר שאין מפורש בתלמוד נראה מאחר שמפורש במ"ס אין לנו לחוש לסודי הזוהר נגדו מאחר שכבר נתפשט המנהג על פיו:

סעיף קטן ד
ובהגהות מיימונית בנוסח התפילות כ' בשם ראבי"ה סמך מן הירושלמי לומר קדושה זו בקול רם:

סעיף קטן ה
עיין בדברי ה"ר יונה שהביא הב"י ריש סס"ט:

סעיף קטן ו
ואין המנהג בינינו כדבריו רק עונים אחר ברכת ק"ש כדברי הרא"ש:

סעיף קטן ז
ול"נ דאסור להתחיל מראש לבטלה מאחר שהפוסקים האחרונים הסכימו לסמוך אירושלמי ואין הדבר תולה בדעת הרוצה כדמשמע מדברי ב"י:

סימן סא

סעיף קטן א
ול"נ הטעם דט"ו ווי"ן בענין יותר נאות וזה כי ט"ו ווי"ן עולה למנין צ' והקריאה היא נחשבת לא' הרי צ"א כמנין אמן וכמנין שם בן ד' אותיות בכתיבתו וקריאתו והנה הוא ידוד אדני אמן והם בעצמו הג' מלות של ה' אלהיכם אמת כמבואר ליודעי טעם השמות כן נ"ל וכן כתבתי ביסודי ספרי הקבלה שלי בעזרת האל:

סעיף קטן ב
וכתב בתא"ו נ"ג ח"ב דיחיד שאומר בלחש ה' אלהיכם אמת לא יחזור שנית לומר אמת עם החזן דהוי כאילו אמר ב"פ שמע דמשתקים אותו עכ"ל ואפשר דאם חוזר כל הג' תיבות לית לן בה וכן ראיתי רבים נוהגים:

סעיף קטן ג
ונראה לי דאם אדם קורא ק"ש עם הציבור לא יאמר אל מלך נאמן רק יענה אמן אברכה שקודם ק"ש ויכוין בה אלו הג' מלות דהיינו אמ"נ ויסמוך עצמו על מה שהש"ץ חוזר ואומר ה' אלהיכם אמת שבזו ישלים מנין רמ"ח אבל אם קורא ק"ש ביחיד דלא ישלים המנין ואע"ג דיכוין בט"ו ווי"ן מ"מ קורא לו בזוהר מעוות לא יוכל לתקון וגו' ע"כ יאמר בתחלה אל מלך נאמן כמו שנהג מהרי"ק וכתב האגור דכן נהגו באשכנז וצרפת כן נ"ל למעשה:

סעיף קטן ד
ומצאתי כתוב בשם ספר על הכל שחבר תלמיד מוהר"מ כתב בשם מוהר"ם שצריך להפסיק ג' הפסקות במקרא זה א' בין ישראל לה' שלא ישתמע שישראל הוא השם והתוספות פרק מקום שנהגו פירשו טעם אחר ע"ש ועוד צריך להפסיק בין ה' אלהינו לה' אחד כי היכי דלישתמע ה' שהוא אלהינו הוא ה' אחד א"כ הפסוק נחלק לג' חלקים והם ג' הפסקות וכן מורה ע"ז טעם הניקוד בפסוק שמע שיש פסיק בין ישראל לה' ובין אלהינו לה' עכ"ל:

סעיף קטן ה
משמע מדברי רבינו שכל זה יחשוב בחי"ת אבל בסמ"ק כתב צריך לכוין באל"ף שהוא א' ובחי"ת שהוא יחיד בשבעה רקיעים ובארץ הרי ח' והדל"ת רמז לד' רוחות ולעתיד יאמרו כל העולם שהוא א' עכ"ל ובמגדל עוז כתב פ"ב דהלכות ק"ש שקיבל איש מפי איש מפי הגאון שכמעט יחטוף באל"ף ובחי"ת יאריך שליש ובד' ב' שלישים עכ"ל:

סעיף קטן ו
ואבודרהם כתב כדברי הרוקח:

סעיף קטן ז
והמגדל עוז כתב פ"ב דק"ש דל' דעל וכל וכדומה לזה מקרי נח ואי יגידם מיחזי כב' מלות ואולי גם הראב"ד מודה בזה ולא השיג אהרמב"ם אלא למה שכתב סתמא:

סעיף קטן ח
ולי נראה דקשה לשנות המנהג בזה כי הקריאה בטעמיהם היא מפסיד הכוונה כי א"א למי שלא הרגיל עצמו בזה מעודו לכוין בנגון ובפי' המלות כראוי לכן הקורא לא הפסיד אבל הרוצה להחמיר על עצמו ויודע שיוכל לכוון בשתיהן יחמיר ותבא עליו ברכה:

סעיף קטן ט
ומנהג שלנו לקוראו כולו בחשאי מלבד פסוק ראשון שהוא שמע ישראל אומרים בקול רם וכ"כ הכלבו שש"ץ יאמר שמע ישראל בקול רם כדי שישמעו הקהל וימליכו שם שמים ביחד:

סימן סב

סעיף קטן א
עיין בב"י בסימן פ"ה מ"ש בשם ה"ר יונה ומה שתמה עליו:

סימן סג

סעיף קטן א
ובהגהת מיימוני פ"ב משמע דטוב יותר מיושב ממעומד:

סימן סה

סעיף קטן א
ולא נראה לי לדחות דברי התוספות והאחרונים הפוסקים אלא נקטינן כוותייהו שלא חלקו בין תפלה לק"ש אלא חלקו בין היכא דאנוס להיכא דלא אנוס כן נראה לי:

סימן סו

סעיף קטן א
וע"ל סימן נ"ד דאין להפסיק עם הטלית בברכות ראשונות שלפני ק"ש וכ"כ מוהר"ר אברהם מפראג בהגהותיו:

סעיף קטן ב
ונ"ל דה"ה בברכו לא יאמר רק ברוך ה' המבורך לעולם ועד ולא יאמר שום דבר שנוהגים לומר בשעה שהחזן אומר ברכו וע"ל בסימן זה אם יכול להפסיק בהנחת טלית ותפילין בין הפרקים כתב הרשב"א בתשובה סימן תתמ"ז מי שאומר תחנונים מפסיק לקדיש ולקדושה דלא עדיפא תחנונים מק"ש וברכותיה:

סעיף קטן ג
ונ"ל דמ"מ קי"ל כדברי הסמ"ק להפסיק באמנים אלו כמ"ש סימן ק"ט דדין אמנים אלו הוא כדין קדושה וכדין מודים:

סעיף קטן ד
ונ"ל מאחר שהמנהג שלנו שעונין אמן אחר הש"צ כשמסיים גאל ישראל א"כ אין אנו חוששין להפסיק בזה א"כ גם יחיד יאמר אמן אחר ברכת עצמו כמו בישתבח וכמו שנתבאר לעיל סי' נ"א:

סעיף קטן ה
ותמיהני על פסק זה דהמעיין בדברי התו' והגהות ימצא דאף הר"ם מקוצי לא אמרו אלא דרך דחייה בעלמא אבל לא לענין הלכתא ואיך נניח דברי הפוסקים שכתבו בהדיא לברך אתפילין ונתפוס דחיית הר"ם. ועוד דאף אם נודה שר"מ מקוצי חולק ודעתו שלא לברך אתפילין למה לא נפסוק כדברי הגהות מיימונית והמרדכי והתוספות ודברי רבינו הטור שכתבו לברך אתפילין. ואף הרא"ש והר"י והרשב"א כתבו סתמא ולמה נדחוק לומר דמיירי בלא ברכה ודוקא אחר גאל ישראל כמו שדחק ב"י ולכן אין נ"ל דבריו בזה אלא יניח תפילין ויברך עליהם אבל הטלית יניח בלא ברכה ודוקא קודם שיגיע לגאל ישראל אבל לאחר שאמר גאל ישראל אין לו להפסיק בברכת התפילין שהרי כתבו התוספות והמרדכי ריש היה קורא דאין לענות קדיש וקדושה בין גאולה לתפלה וכ"כ בת"ה סי' י"ב וכ"כ מהרי"ק שורש מ"ב בשם ר"ת ופסק ב"י דיש לנהוג הלכה למעשה דלא כרוקח

שכתב להפסיק וכתבו התוספות בשם ר"ת דהיה ממתין בשירה חדשה כדי לענות קדיש וברכו ולא היה רוצה לסיים עכ"ל:

סעיף קטן ו
ר"ל שברכת אמת ויציב יאמר כשירצה להתפלל כדי לסמוך גאולה לתפלה:

סימן סח

סעיף קטן א
כתוב במהרי"ל שהיה נזהר לומר קרוב"ץ והיה כועס על הבחורים שהיו לומדים בב"ה בשעה שאומרים הציבור קרוב"ץ והם לא שמו לבם לומר אותם עכ"ל. ול"נ דמטעם הפסק היה לו לכעוס דגרע טפי ממה שלא שמו לבם אל הקרוב"ץ דבמה שלא אמרו קרוב"ץ לא עבדו איסורא כמ"ש הרמ"ה שהוא היה עושה כן אבל מה שלמדו הוה הפסקה ואסור ולכן כתב הרמ"ה שלא היה מדבר בד"ת וכו' ואפשר שהם לא דברו בד"ת רק למדו בהרהור ובעיון בעלמא וזה לא מיקרי הפסק דהרהור לאו כדיבור דמי כדלעיל סי' ס"ב. ולכן לא כעס אלא על מה שלא שמו לבם וכ"נ דאסור לדבר בד"ת בשעת ק"ש וברכותיה כמו שאסור להפסיק בשיחה בטילה דזמן תורה לחוד כו' אבל להרהר ולעיין בד"ת בלא דיבור בשעה שהעם אומרים הקרוב"ץ אין נ"ל לאסור אבל מ"מ יש לחוש להמון שאל יראו מן הלומד בספר ויפסיקו ג"כ בדברים אחרים:

סימן סט

סעיף קטן א
ואיני יודע טעם לדבריו שיהיו נראים ככופרים אף בלא ברכת יוצר אור שהרי כבר ענו על ברכו ברוך ה' המבורך לעולם ועד והרי שעשו מ"ש להם. ורא‌ייה דסגי בהכי מברכת התורה שהעולה אומר ברכו את ה' המבורך והעם עונין אחריו מה שעונין אחר ברכו וסגי בהכי וכן המנהג בינינו שאין הפורס על שמע אומר רק קדיש וברכו ועונין אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד ואח"כ כל יחיד מברך הברכות וק"ש לעצמו ומה שהם אומרים ברכת יוצר אור נ"ל טעמא כמ"ש הר"י פ' מי שמתו דף י' ע"ב דאע"ג דש"צ מוציא שאינו בקי מ"מ מק"ש אינם נפטרים אלא באמירה ובעניית אמן ולכן אין פורסין על שמע כדי לפטור את השומעים בעניית אמן אלא בי' שאל"כ אין העניית אמן כלום עכ"ל וא"כ נראה שהטעם הוא להוציא את שאינו בקי וא"כ כזמן הזה שכולם בקיאים לקרוא הברכות ואין פורסין רק לענות קדיש וברכו (עוד במקום שכבר ברכו ק"ש וברכותיה ואינם פורסים רק לשמוע קדיש וברכו) א"צ לומר ברכה ראשונה ואין להקשות לפי דברי ר"י שהיא כדי להוציא את שאינו בקי א"כ היה להם לברך ג"כ שאר ברכות להוציאן נראה דאפשר

דרבינו יונה סבר דאין לענות אמן אחר הבוחר בעמו משום הפסק וא"כ לא הועיל להם הפריסה ע"ז: כתב הכלבו בשם ר"ן דפורסים בק"ש של ערבית כמו בשחרית וכב"י בשם הר"ן דגם בפריסה של ערבית אין לפרוס פחות מי' אע"ג שאין שם קדושה כמו בשל יוצר ותמהני שלא ראיתי לנהוג לפרוס בערבית כמו בשחרית ואפשר דהקילו בו משום דאין לפרוס בערבית רק משום ברכו לחוד דאין שם קדיש משא"כ בשחרית דאית ביה ג"כ קדיש:

סעיף קטן ב

וצ"ע דלפ"ז יהא זה שלא שמע עדיין אסור לפרוס דהא אין א' מן הנשארים מחויב לברך על שמע שיוכל לומר אליו ברכו ולא משמע כן מדברי תלמידי רש"י שכתבו ואפי' אותו שכבר שמע כו' משמע כ"ש אותו שלא שמע שיוכל לפרוס ואם ר"ל שצריכים ליזהר שיהא בכל עשרה אחד שרוצה לברך היינו שלא שמע עדיין ברכו א"כ לא היה לו לתלות טעמא במה שנראה ח"ו שאינם רוצים לענות אלא משום דהוי ברכה לבטלה ולכן דבריו צ"ע:

סעיף קטן ג

בתשובת מהר"י מינץ סי' ט"ו כתב דאם התפללו כבר בב"ה ובאו אח"כ י' שלא התפללו יכולין לחזור ולהתפלל ולהעמיד חזן עליהם כמו שעשו הראשונים אע"פ שהראשונים עדיין בב"ה אבל לא יעמוד החזן במקום שהיה עומד החזן הראשון כי זה נראה גנאי להראשונים כאילו לא יצאו י"ח וכן ראיתי מעשה והיה אז מהרי"ק בב"ה עכ"ל ומשמע שם מדבריו דלא יכולים לחזור ולהתפלל אא"כ היו שם י' שלא התפללו ודוקא בפריסת שמע פליגי הגאונים אי בעינן י' אבל מדברי ב"י ומ"ש לעיל משמע דאין לחלק בין תפלה לפריסת שמע וכ"נ דהכל הוא דבר שבקדושה ואין לחלק ביניהם ועיין בב"י סימן קל"ג מ"ש בשם תשובת הריב"ש. וע"ל סי' תקצ"ד אי יחיד יכול להוציא חבירו שאינו בקי ידי ק"ש:

סימן ע

סעיף קטן א

ותמיהני על התירוץ האחרון דהא אמרינן טעמא דבתולה נשאת ליום ד' כדי שישכים ביום ה' ויבא לב"ד אם היה לו טענת בתולים כדאיתא ריש כתובות ואי היה דרכן לכנוס בליל ד' אחר תפלת ערבית א"כ נתבטל טעם זה. ועוד דאף אם היה כדבריו מ"מ הוה חסר לילה אחת מאחר שכבר התפללו ערבית של ליל ד' א"כ לא נשאר רק ד' ימים וג' לילות ומיהו בזה איכא למימר דליל מ"ש בכלל והוי ד' לילות:

סעיף קטן ב
ודברי התוספות כתב המרדכי ספ"ב דברכות ומ"מ סוף פ"ב דק"ש והמגדול עוז כתב דאם רוצה יכול לקראה כקורא בתורה ולא אמרו שהוא פטור אלא לקראה בברכות כדרך חובה. וע"ל סימן ק"ו אי פוסק מת"ת לק"ש:

סעיף קטן ג
ועיין בסימן רל"ב כתבתי אם התחיל במלאכה או לאכול קודם ק"ש אם צריך להפסיק ע"ל סי' צ"ט דשיכור אסור לקרות ק"ש:

סימן עא

סעיף קטן א
ע"ל סימן ל"ח אימת אמרינן העוסק במצוה פטור מן המצוה ושאר דינים אלו עבי"ד סימן שס"ה:

סימן עג

סעיף קטן א
והמדקדק שם בפירוש ר"י דף י"ט ע"א ימצא שמשמע להיתר יותר מלאיסור:

סימן עד

סעיף קטן א
ונראה לדקדק דאם לבו חוץ למים דהוי שרי:

סימן עה

סעיף קטן א
כתב בהגהת מיימוני דפרק ג' דהל' ק"ש הא דבעינן טפח דוקא באשתו אבל באשה אחרת אפילו בפחות מטפח:

סעיף קטן ב
ול"נ דאף בלא זהירות יש לחוש משום איסורא מאחר דרבים אוסרים וע"ל סימן ש"ג כתבתי דשערות תלושות שלובשים נשים שתהיה נראה בעלת שער אינן ערוה וע"ש:

סעיף קטן ג
ומוהר"ר אברהם מפראג פסק דכל זמן שאינו ראוי לביאה לא מחשב ערוה וכנ"ל מאחר דרוב הפוסקים להיתר למה לא נפסוק כדבריהם:

סעיף קטן ד
אבל במרדכי משמע שם דלא מהני העלמת העין:

סימן עו

סעיף קטן א
ואין דבריו נראין לפרש דברי הרמב"ם כך דהרי ל' כנגדן משמע שהצואה לפניו והא דהטור כתב סתמא בכאן אפשר דלא נראין לו דברי הרמב"ם בזה ולכך סמך על מ"ש לקמן אבל בדברי הרמב"ם נראים דברי מהר"י אבוהב:

סעיף קטן ב
כתב מהרי"ל הלכות יוה"כ דש"ז על בשרו דינו כצואה על בשרו:

סימן עח

סעיף קטן א
כתב הר"י פ"ק דברכות דף ט"ו דצריך להרחיק ד"א ממקום ששתתו שם מי רגלים או צריך להמתין עד שיבלעו בקרקע:

סעיף קטן ב
וכן מדברי הטור והם דברי הרא"ש נראה דלא כהגהה זו דהרי התיר אפילו יש בבגדיו טופח ע"מ להטפיח ולא הצריכו כיסוי כלל וכ"כ בא"ז דא"צ לקנחן:

סימן עט

סעיף קטן א
ומ"כ בהגהת מרדכי החדשים פ' תפלת השחר. ומה שאנו משתיקין החזן כשיש צואה בב"ה אפילו גדולה היינו טעמא הואיל והחזן ש"צ א"א שלא יהא א' מהקהל סמוך לה בד' אמותיו ובעינן דעת שומע ומשמיע והקרוב בד' אמותיו של צואה אינו יכול לכוין:

סעיף קטן ב
ובסוף אשיר"י דגם ד"א ממקום שכלה הריח צריך להרחיק כשאר אדם שאינו תותרן וכן משמע מדברי הרא"ש:

סעיף קטן ג
ור"ל שפירש דברי הרמב"ם דכל בהמה שיש לצואתה ריח רע אסור לקרות כנגדה וא"כ אין לחלק בין אדומים לאחרים דכל דבר שיש לו ריח רע אסור ושאין לו ריח רע שרי:

סימן פב

סעיף קטן א
ולא נ"ל מאחר שמדרבנן הוא דהא מדאורייתא אינו אסור במי רגלים אלא כנגד העמוד בלבד א"כ יש לילך אחר המיקל כ"ש דהרא"ש כתב בשם גאון כדברי רבינו והם בתראי והכי נקטינן:

סעיף קטן ב
ותמיהני על פסק זה דמה שייך לפסוק הילכתא בדבר שאין בו נפקותא דהרי אם נפרכת ע"י זריקה א"כ כ"ש שנפרכת ע"י גלילה לדעת הרמב"ם והר"ר יונה א"כ לכ"ע שרי ואפשר למיבדק בעלמא קאמר דלהרמב"ם והר"ר יונה אי אנו רואים שנפרכת בזריקה א"צ לראות אם נפרכת בגלילה ולפירש"י והרא"ש שפירשו כדברי הטור צריך למיבדק אי נפרך בגלילה וכן איפכא אי אנו רואים שנפרך בגלילה א"צ למבדקיה בזריקה לדעת רש"י ורא"ש ורבינו ולדברי הרמב"ם והר"ר יונה צריך בדיקה. ול"נ דנקטינן כפירש"י שהסכימו עמו הרא"ש ורבינו הטור שהם בתראי ותו דאף מדברי הרמב"ם אינו מוכח כלל שפירש כדברי הר"ר יונה אלא שכתב דאם תתפרך בזריקה הרי היא כעפר ואפשר דפוסק כמ"ד בגמרא דסגי בזריקה בלא גלילה ולכ"נ דאין לזוז מדברי הטור כנ"ל:

סימן פג

סעיף קטן א
ולעיל ס"ס ע"ט משמע ממרדכי שכתבתי דאין להתיר אלא היכא שהצואה בעומק בבתי כסאות שלנו אבל לא בענין אחר:

סימן פה

סעיף קטן א
והראב"ד השיג עליו ואסר להזכיר הכינויים והר"ר יונה פ' מי שמתו (ברכות דף י"ט ע"ב) הסכים לדברי הרמב"ם כתב הר"ן פ"ק דשבת דף ק"ב ע"א ופרק כל הצלמים דף שס"ג ע"ב דבבית הפנימי אסור להרהר בד"ת אבל באמצעי שרי וכל מקום שמותר להרהר מותר להורות היתר או איסור אך לא יאמר טעמו של דבר כתב הר"ן פרק כירה דף קי"ח דאסור לענות אמן בבה"כ ומרחץ:

סעיף קטן ב
וכ"כ הר"ן:

סימן פט

סעיף קטן א
ובזוהר פרשת פקודי דף ק"נ ע"א משמע כדברי ר"י דאינו אסור רק כשמזכיר השם:

סעיף קטן ב
ובגמרא והרי"ף לא משמע לחלק בין אם התחיל בברכות או לא דהרי מביא לשם ראיה ממאי דשואל בק"ש מפני היראה ומפני הכבוד וכו':

סעיף קטן ג
ומדברי א"ח שכתבתי לעיל משמע שאין לחוש כל כך:

סימן צ

סעיף קטן א
ונראה דאף במערב שרי אם מחזיר אפיה לבי כנישתא בין לרש"י בין לר"י ולא נקט צפון ודרום אלא לרבותא וכ"ש מערב אם מהדר אפיה לבי כנישתא ודלא כמו שנמצאו בהגהות סמ"ק שכתב וז"ל אותן העומדים חוץ לב"ה למזרח או למערב בשמתפללין לא יחזיר פניו למזרח או למערב דא"כ לא הוה מהדר אפיה לגבי ציבורא לאחד מן הפירושים אלא יהפוך פניו לצד צפון או לצד דרום. ולא ידענא כשעומד במערב ומתפלל למזרח אמאי אסור לכן נראה מה שכתבתי:

סעיף קטן ב
ובסמ"ג דמהאי טעמא בני הישובים יתפללו שחרית וערבית בזמן שהציבור מתפללין:

סעיף קטן ג
ומ"כ בהגהות אלפסי החדשים דאותן ת"ה שעוסקים בתורה בב"ה בי"כ בשעה שהצבור מתפללין ומשמיטין עצמן מלהתפלל אותן תחינות ובקשות וסליחות לאו שפיר עבדי:

סעיף קטן ד
ובמדרכי ריש כל הצלמים ע"ד וא' תשובת ר' אפרים לרבי יואל על צורות עופות וסוסים המצויירים בב"ה אם מותר להתפלל שם והשיב דאין כאן בית מיחוש ור' אליקים צוה להסירם בעיר קלוניא ור"מ כתב אלו המצייירין צורות במחזורים לא יפה עושין שמתוך כך שמסתכלים בהם אינם מכוונים לבם אבל משום לא תעשה לך פסל ליכא כו'. ובתשובת הרא"ש סימן ב' כתב כלל ה' בגדים המצויירים עליהם דבר ע"ג או איזה דבר תפלות אסור לישב עליהן בב"ה וכ"ש להניחן בצדי ב"ה עכ"ל:

סעיף קטן ה
ומדברי הטור לא משמע כן אלא כל רחוק ד"א כרשות בפני עצמו הוא ובכל ענין שרי:

סימן צא

סעיף קטן א
וכ"כ הרא"ש פרק הרואה דלבו רואה את הערוה אסור בכל הברכות:

סעיף קטן ב
ע"ל סימן ב' כתבתי אם יש איסור לילך כל היום בגילוי הראש:

סימן צב

סעיף קטן א
וצ"ע בת"ה בתשובה שכתב למטה סימן ק"ג דמשמע שם דאסור להעמיד עצמו בין לגדולים בין לקטנים וצריך להפסיק. ואפשר דכאן מיירי שאינו מתאוה כל כך שיהא בו

בל תשקצו אלא שמתאוה שאינו יכול לעמוד עצמו עד פרסה. כתב בה"מ פ"ד דתפלה דאם נצרך לנקביו אסור בכל דברי תורה כל זמן שגופו משוקץ מן הנקבים:

סעיף קטן ב
ולפי כללינו נקטינן כדברי התוספות והאחרונים שהסכימו עמהן דבתראי אינהו:

סעיף קטן ג
כתב הר"ן פרק ע"פ דף רנ"א ע"א דאם נגע בידיו בערוה אסור להתפלל או לברך שום ברכה עד שינקה ידיו:

סעיף קטן ד
כתב מהרי"ל דצואת האזן והאף אסור ליגע בהן בתפלתו אלא ע"י בגד:

סימן צג

סעיף קטן א
כתב הר"י פ' אין עומדין דף כ"ד ע"א שתהא בלא מחלוקת וגם לא תהא חמורה הצריכה עיון שלא יהרהר בה עכ"ל וכן משמע מפירש"י פרק אין עומדין:

סימן צד

סעיף קטן א
כתב בהגהת אלפסי החדשים סוף תפלת השחר וז"ל ר"י א"ז יש מגדולי החכמים שהיו מתפללים לכל רוח לכוין נגד א"י חוץ מרוח מזרחית שהיה נזהר מלהתפלל כנגדו לפי שהאפיקורסים עובדים ומתפללים באותו רוח כמבואר בפרק לא יחפור. ונראה שלזה נתכוונו קדמונינו שאין מתפללים בכנסיות נגד זריחת השמש ממש ובכנסיות שלנו מקום תפלה מכוון נגד אמצע היום ואף הוא כנגד א"י עכ"ל:

סעיף קטן ב
ועדיף היה לומר דין זה בז' ברכות של מוסף ר"ח וח"ה. ומ"מ נראה דבמקום שהשיירא הולכת ויש סכנה בדבר יכול להתפלל כך בהליכה דלא עדיף מברכת אבות ואפ"ה אמרינן דבכה"ג אפילו באבות לא יעכב:

סעיף קטן ג
ובהג"ה אלפסי החדשים ס"פ תפלת השחר הרוכב על הבהמה נראה בעיני שיש לו לחזור בהמתו או מחזיר עצמו לאחוריו ע"ג בהמתו כדרך שהיה נוהג כשנפטר מלפני המלך עכ"ל:

סעיף קטן ד
וכן הוא במרדכי פ"ק דברכות ע"ב:

סימן צה

סעיף קטן א
כתב מהרי"ל שהיה נוהג לעמוד בשחרית לתפלת י"ח מתי שהתחיל הש"ץ תהלות לאל עליון ובמנחה כשירד הש"ץ לפני התיבה ובערבית כשהתחיל ש"ץ קדיש עכ"ל וכן הוא המנהג. וכתב הרוקח וכשיחפוץ להתפלל ילך לפניו ג' פסיעות דכתיב ג' הגשות לתפלה ויגש אברהם, ויגש יהודה, ויגש אליהו עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובפ' אין עומדין דף כ"ח ש"א פי' הר"י הא דאמרינן המתפלל צריך שיהיו עיניו למטה ולבו למעלה ר"ל שיחשוב בלבו כאילו עומד בשמים ויסיר מעליו כל תענוגי העולם הזה וכל הנאות דגוף כמו שאמרו הקדמונים כשתרצה לכוין פשוט נשמתך מעל גופך. ולאחר שיגיע לזה יחשוב ג"כ כאילו עומד למטה בב"ה מפני שע"י זו תפלתו רצויה עכ"ל:

סעיף קטן ג
ועל דרך האמת הוא רמז להגביר מדת הרחמים על מדת הדין והמשכיל יבין:

סעיף קטן ד
ובבל פנים יזהר לבל ישים יד השמאלית על יד הימנית בתפלתו לסוד הנרמז:

סימן צז

סעיף קטן א
ול"נ מאחר שאסור לרוק בתפלתו אם לא לאיסטניס לא רצו להורות ברקיקה שהשכינה נגדו כי אדרבה ע"י רקיקתו שכינה מסתלקת ממנו ולכן לא ירוק לשמאלו כי אין השם לנגד עיניו. אבל כשפוסע לאחוריו ג' פסיעות כתלמיד הנפטר מרבו ונוטל רשות ממנו. א"כ משום השכינה לנגד עיניו ולכן חולק כבוד לשמאלו לימין השכינה שהיא לנגדו כנ"ל:

סעיף קטן ב
כתב בא"ז שאף שלא בשעת התפלה אסור לרוק לפניו או לימינו רק לאחוריו או לשמאלו:

סעיף קטן ג
כתב בא"ז דאסור להסיר בידו כינה העוקצו בשעת התפלה אבל שלא בשעת התפלה מותר ליטלה ולזורקה בב"ה מידי דהוי ארקיקה דאסירא בתפלה ושרי בב"ה שלא בשעת התפלה:

סימן צח

סעיף קטן א
וע"ל סימן ה' כתבתי איך יבוין במלות שמוציא מפיו כתב הרמב"ם בס"ס המורה בענין התפלה וז"ל אם כשתתפלל בתנועות שפתיך ואתה מסיב פניך אל הקיר ומחשב במקחך

ובממכרך לא תחשוב שהתפללת אבל תהיה אז קרוב ממי שנאמר בו קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתב ר"י ריש אין עומדין דיחשוב קודם התפלה רוממות האל יתעלה ושפלות האדם נגדו ויבטל מלבו תענוגי העולם ואז תהיה תפלהו רצויה וע"ז נאמר תכין לבם וגו':

סעיף קטן ג
באגודה פרק כיצד מברכין בשם הכלבו כתב דאסור לנשק בניו בב"ה להודיע שאין אהבה וחיבה כאהבת הקב"ה כ"כ בנימין זאב סימן קס"ג:

סימן צט

סעיף קטן א
ול"נ דבניו של ד"ג לא היו שכורים ושתויים כלל ולכן היו כמזידים וזה שפירש הרא"ש שכתב שלא היו אנוסים רק נמשך לבם אחד המשתה ר"ל שע"י תאות לבם למשתה ולשמחה בטלו אבל לא שתו תמיד והיה להם פנאי לקרות ולכן היו כמזידין וכ"כ בב"י סי' רל"ה בשם הרשב"א בי בניו של רשב"ג פושעים היו ולא שוגגין ולכן נסתלק קושיית ב"י מעיקרא:

סעיף קטן ב
(והעלה שם דאעפ"כ שיכור ושתוי אל יתפלל ולקרות ק"ש נמי אסור אבל שאר ברכות יכול לברך וכ"ה בירושלמי וכ"כ הג"מ):

סעיף קטן ג
ואי לא דמסתפינא אמינא דאם מתפלל מתוך סידור ורואה לפניו כל מה שאומר אע"ג דהוא שתוי מותר לו להתפלל מאחר שיכול לדבר לפני המלך ואף אם הוא שכור מעט ולא יוכל לדבר בפני המלך בלא סידור אשר לפניו מ"מ אם הוא יודע בעצמו שיוכל להעיר ע"י הסידור המראה לו מה שיאמר נראה דאין לחוש בדבר אבל אין לסמוך על דעתי בזה מאחר שלא מצאתי בשום פוסק ולא כתבתי זה אלא ליישב המנהג שמתפללים בזמן הזה אחר השתיה אע"פ שהם שכורים מעט:

סימן ק

סעיף קטן א
ואני לא ראיתי בזמן הזה לנהוג לסדר התפלה תחלה ולכן נראה שסמכו על דברי הר"ר מנוח דמסתבר הוא:

סימן קא

סעיף קטן א

ובדרשות מהרי"ו כתב ומ"מ לא יגביה קולו דהוה מנביאי הבעל. וכ"ה בזוהר פרשת לך לך:

סימן קב

סעיף קטן א

ובמרדכי פרק אין עומדין דף נ"א ע"א דאף לאחריו אסור לישב בארבע אמותיו וכן הוא שם בתוספות וצ"ע דא"כ הוה ט"ז אמות ומדברי הטור משמע דלאחריו שרי ולכן דריש בזה דהוה גימטריא תריסר אבל באשר"י כתוב אסור לישב בארבע אמות של תפלה בין מלפניו בין מלאחריו בזה בגימטריא תריסר היינו ד"א לכל רוח ולכ"נ דב' הצדדין אינן חשובים אלא לארבע אמות אחד ולעולם לאחריו ג"כ אסור ומ"כ בביאורי אשר"י שכתבתי כשלמדתי האשר"י ממורי הגאון מהור"ר שכנא וז"ל י"א שד"א שלפניו לא קחשיב משום דלפניו אפילו חוץ לד"א אסור דמפסיק בינו לבין הקיר. וי"א שאין לגרוס לאחריו דלאחריו שרי עכ"ל וב' התירוצים אינם נכונים דמשום הפסק ליכא כמ"ש לעיל סימן צ' וגם אין למחוק לאחריו שהרי ג"כ הוא בתוס' ובמרדכי לכנ"ל כמו שתירצתי דב' הצדדים חשובים כאחת ומיהו בב"י כתב בשם ספר אוהל מועד דכנגדו אפילו כמלא עיניו אסור וצריכין לדחוק דאע"ג דאין בזה משום הפסק אם שניהם מתפללים מ"מ אם אין הראשון מתפלל אסור לעמוד לפניו וא"כ מתורץ כתירוץ ראשון של הביאורים וכן משמע בזוהר פרשת ויהיו חיי שרה:

סימן קג

סעיף קטן א

ונראה דמיירי שלא שהא כדי לגמור את כולה כמבואר לעיל סימן ס"ה:

סעיף קטן ב

כנ"ל כדלעיל סימן מ' ודייקינן צדדים לחומרא: ונ"ל דאם עומד בתפלה וקראוהו לס"ת דאינו מפסיק וראייה ממה שנתבאר לעיל סימן ס"ו דאף בק"ש אין לו להפסיק ואף למ"ד דמפסיק בק"ש כמבואר שם היינו דוקא בקריאת שמע דמפסיק גם כן לקדיש ולקדושה אבל בתפלה לא:

סימן קד

סעיף קטן א

והמרדכי כתב ד"פ מי שמתו דהמנהג כרש"י וכ"כ שם התוספות וכן הוא בהגהות מרדכי פרק לולב הגזול וכן הוא שם בהר"ן דף שמ"א ע"ב ובהר"י פרק מי שמתו דף ט"ו ע"א

פסק דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ובב"י פסק והילכתא כדברי רש"י ור"ח שישתוק ובאגור כתב דקיבל מרבותיו דחכמי אשכנז נוהגים שלא לשתוק:

סימן קו

סעיף קטן א

ועיין לעיל סימן ע"ב:

סימן קז

סעיף קטן א

ומשמע מדבריו דאף אם מחדש בה דבר אינו מתפלל מוסף נדבה או בשבת וי"ט וכן ציבור אסורים להתפלל נדבה אף ע"י חידוש דאי מיירי בלא חידוש הרי פסק תחלה דאין להתפלל נדבה כלל אלא ודאי ע"י חידוש קאמר וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"א מהל' תפלה דאף ע"י חידוש אין לציבור להתפלל נדבה וכן ליחיד במוסף או בשבת וי"ט ונראה מדברי הטור דכל זה לא מיירי אלא אם יודע שהתפלל כבר אבל בספק אם התפלל או לא יכול להתפלל בלא חידוש דאין לך חידוש גדול מזה וכ"כ הרר"י והרא"ש אבל הרמב"ם פ"י דתפלה כתב מי שנסתפק לו אם התפלל או לא התפלל אינו חוזר ומתפלל אא"כ התפלל תפלה זו על דעת שהיא נדבה שאם רצה יחיד להתפלל כל היום תפלת נדבה יתפלל עכ"ל. ומבואר בדבריו פ"א מהלכות תפלה שיחיד אינו מתפלל נדבה כל היום אלא ע"י חידוש א"כ משמע דאף ספק התפלל צריך לחדש בה דבר ונראה דנקטינן כדברי הרא"ש והרר"י וכן משמע דעת מהרא"י בפסקיו סימן רמ"ו והרשב"א כתב דיתנה אם לא התפלל תחילה תהא זו לחובתו ואם התפלל תהא לנדבתו:

סימן קח

סעיף קטן א

ומשמע דאם היה בדעתו שהראשונה תהא לתשלומין לא יצא:

סעיף קטן ב

וכ"כ בתשובת בר ששת סימן ק"מ שצ"ל אשרי קודם התפלה השנייה. ובפסקי מהרא"י סימן נ"ט וז"ל פשיטא שאצ"ל אשרי וקדיש הואיל וכבר עבר זמן המנחה א"כ היום כלה והולך לו שלא אמרו אשרי ג"פ ולא מצינו שיש תשלומין לזה וכיון שלא אמרו אשרי על מה יאמרו קדיש עכ"ל ולכאורה נראה דדברי מהרא"י חולקים על דברי הסמ"ק ואפשר לומר דלא פליגי ומהרא"י מדבר שאינו אומר אשרי קודם תפלת ברכו כמו בשחרית אבל לאחר התפלה קודם תפלה השנייה אפשר שמודה לדברי הסמ"ק כדי להפסיק בין תפלה לתפלה:

סעיף קטן ג
וכתב בא"ז במסכת ברכות אי טעה והתפלל בחול של שבת או של יום טוב פוסק אפילו באמצע הברכה דדמיא לחובה:

סימן קט

סעיף קטן א
ובמהרי"ל שהוא היה נוהג להתחיל אע"פ שלא היה יכול לסיים קודם מודים ואפשר דשעה עוברת היה ובא"ז כתב דאף אם יגיע עם הש"ץ למודים אסור להתחיל משום דלא יכול לומר מודים דרבנן:

סעיף קטן ב
וכ"כ הא"ז:

סעיף קטן ג
וס"ל לב"י דהרשב"א חולק על הגאון דפסק דיאמר עמהם ואינו נ"ל אלא נראה דלא אמר הרשב"א אלא בקדושה דסידרא שהיא אינה אלא סיפור איך שהמלאכים מקדישין אותו אבל בב' הקדושות מעניין אחר כגון של יוצר ושל מוסף אפשר דמודה לדברי הגאון ולכן אין לדחות דברי הגאון:

סעיף קטן ד
ומשמע מדבריו דיותר טוב שלא להתחיל עד אחר קדושה אלא דאם התחיל יאמר עמו מלה במלה וכן מצאתי לקמן סימן קכ"ה:

סימן קי

סעיף קטן א
ומשמע מדבריו דאע"ג דהתפלל תפלה קצרה אם לא יתפלל אחר כך כל י"ח מתפלל בתפלה שאחריה שתים:

סעיף קטן ב
כ"ה בהגהות סמ"ק

סימן קיא

סעיף קטן א
אבל בכלבו כתב כדברי א"ז וכן משמע במהרי"ל הלכות י"ט וכתב שם ובי"ט צריך למסמך לכ"ע ונראה הטעם הואיל ואותו היום של י"ט בשאר פעמים הוא יום צרה סומכין אף בי"ט לאפוקי שבת דלעולם אינו יום צרה ולענין מעשה נ"ל דודאי להפסיק בשבת בדברים בטלים או כדומה לזו אסור כדברי ב"י אבל בדברים הצריכים יש לסמוך אדברי א"ז:

סעיף קטן ב
כתב הרשב"א בתשובה סימן רצ"ג מה שנוהגים בליל ר"ח שמכריז ש"ץ בין קדיש לתפלת ערבית ר"ח אין בו משום הפסק וכדאמרינן (ברכות מ:) טול ברוך לא הוי הפסק בסעודה וכ"ש זה שהוא צורך תפלה ממש שלא יטעו ולא יזכירו מעין המאורע בתפלה. ופוק חזי מאי עמא דבר וכן נוהגין בכ"מ ולא מיחה אדם בדבר עכ"ל ולפ"ז נראה דאף בתפלת שחרית יכול להפסיק באלה מאחר שהוא צורך תפלה אמנם ב"י כתב לקמן סימן קי"ד דאסור לש"ץ להכריז משיב הרוח בתפלת יוצר אור משום הפסק ולכן אין מתחילין עד מוסף דיוכל ש"ץ להכריז כדלקמן סימן קי"ד:

סימן קיב

סעיף קטן א
אבל אין המנהג כדבריו:

סימן קיג

סעיף קטן א
ואין להקשות מהא דכתב לעיל סי' ק"ט שלא התחיל להתפלל אא"כ יגיע למקום ששוחין שם כשיגיע ש"ץ למודים משמע הא באמצע הברכה אסור לשחות עם הציבור די"ל דאע"ג דמותר לשחות באמצע הברכה מ"מ הואיל ואינו מחוייב שם לשחות ישכח בתפלתו ולא ישחה עמהן. אבל כשמגיע למקום שמחוייב לשחות ישחה עמהן מצד חיוב תפלתו. ומהרי"א וב"י תירצו קושיא זו בדברים אחרים ונ"ל דחוקים ולא כתבתים. כתוב במהרי"ל כשהיה אומר ולירושלים וכן בונה ירושלים היה משתחוה למזרח ואינו נכון שהרי אסור לכרוע בסוף הברכה רק באבות והודאה:

סעיף קטן ב
ואע"ג דבסוף אבות צריך לשחות מ"מ צריך לזקוף תחילה כדי שיהא נראה כשחוזר ושוחה דמשום החיוב הוא שוחה משא"כ אם לא זקף תחילה רק היה שחוי כמו באמצע ברכה אז לא היה יוצא ידי הכריעה שבסוף כן נ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"כ באגור שנהגו כדברי ר"י וע"ז סמכו לומר תחינת עננו ה' עננו המסודר באל"ף בי"ת וכל אות תואר בפני עצמו והרבה תפלות כדומה לאלו:

סימן קיד

סעיף קטן א
וכן אנו נוהגים:

סעיף קטן ב
ויש להקשות היכן למד הר"ם דצ' פעמים יועיל כמו ל' יום שאמר בירוש' דהרי בל' יום איכא יותר מצ' תפלות דבשבתות שיש ביניהם מתפללים מוספים ואם נאמר דבירוש' לאו דוקא לענין הזכרה קאי אלא קאי לענין שאלה א"כ ל' יום אינן עולין צ"פ דהא בשבתות אינן מתפללין רק שבע ואפשר ליישב ולומר דבירושלמי קאי אשתיהן ולכך למד הר"ם דל' יום ל"ד קאמר דא"כ בהזכרה הוה יותר מצ' ובשאלה הוי פחות מצ' ולכן סובר הר"ם ז"ל דנקט ל' יום להורות על מנין התפלות שמתפללים כל יום שאין בהם מוסף דהיינו צ' תפלות בשתיהן וכן נראה לי:

סימן קיז

סעיף קטן א
ואף כי דברי ב"י אמתיים מ"מ נ"ל שכיון הטור למה שנהגו שבמוסף יו"ט הראשון של פסח מתפללין הטל ונראה טעם המנהג מאחר שפוסקים מלשאול עוד טל ומטר ואנו מבקשים טל בלבד אנו מתפללים ומבקשים טל כמו שמנהג בני ספרד לשאול טל כל ימות החמה ומאחר שאין אנו מתפללין תפלת הטל עד מוסף א"כ השאלה נמשכת עד אותה תפלה שאז אנו פוסקים מלשאול טל ומטר ולכן אמר רבינו ששואלים עד תפלת מוסף כו':

סעיף קטן ב
ול"נ דאין לספק בדבר כלל אלא דברי מהר"י אבוהב נכונים בטעמים דאין להחזירו וכדאי הם הרא"ש והרמב"ן והר"ן לסמוך עליהם בדיעבד וכבר כתבתי לעיל דהם הסכימו לדברי הרא"ש וע"ל סי' תע"ב לענין הסיבה בזמן הזה דסומכין אדברי ראבי"ה בדיעבד אע"ג דמנהגא דלא כוותיה וה"ה כאן כן נ"ל דהמיקל בדבר לא הפסיד:

סעיף קטן ג
כתב אבודרהם דאם שכח טל ומטר בברכת השנים וצריך לאומרה בשומע תפלה ואותו היום תענית שצריך לומר עננו יאמר השאלה תחילה קודם עננו:

סימן קיט

סעיף קטן א
וע"ל סימן תקס"ו דאם מאריך ומוסיף בברכות י"ט צריך להתחיל מעין הברכה ואח"כ להוסיף אבל לא יוסיף שלא מעין הברכה תתלה ואחר כך יאמר הברכה:

סעיף קטן ב
ומיהו נראה מדברי ב"י שאומרו בשומע תפלה וכ"כ במנהיג:

סימן קכב

סעיף קטן א

וכ"כ לעיל סי' קי"ט משם הרר"י ונ"ל דהכי נקטינן דלא כתשובת הרשב"א שהביא ב"י שכתב דאין להפסיק עד שאומר יהיו לרצון אמרי פי וגו' דס"ל דהמקרא זה הוא סיום התפלה. ומיהו נ"ל דאם יכול לקצר כדי לומר ג"כ אותו פסוק קודם שיפסיק עדיף טפי ואפשר דאף הרשב"א לא קאמר דאין להפסיק אלא משום דס"ל דמיד אחר י"ח קודם אלהי נצור צ"ל יהיו לרצון וכמו שאכתוב למטה ולכן כתב שאין להפסיק קודם זו דהרי יכול לאומרו מיד ועוד דהרי אין מפסיקין בינו לבין התפלה באלהי נצור ולכן פסק שאין להפסיק ג"כ לענות קדיש וברכו אבל לדידן דאומרים אלהי נצור קודם יהיו לרצון פשוט דמפסיקין ג"כ לקדיש ולקדושה וברכו:

סעיף קטן ב

והמנהג לומר יהיו לרצון אחר תחנונים ולא לאומרו מיד אחר י"ח ברכות וכ"ב הר"י בפ' תפלת השחר (ד' כב ע"ב) ונראה שאפי' אם יאמר אדם יהיו לרצון אחר תחנונים אין בזה איסור ומ"מ משמע שטוב יותר לאומרו מיד אבל אין המנהג כן:

סימן קכג

סעיף קטן א

וכן הש"ץ כשיאמר קדיש וכן נוהגין:

סעיף קטן ב

והרשב"א כתב בתשובה סי' שפ"א ששאלת אם יש שיעור לג' פסיעות לא ידעתי שיעור לפסיעות שלאחר תפלה שאינן אלא משום נטילת רשות כנפטר מלפני המלך ואע"פ שפסיעות בינונית היא אמה לשיעור פסיעות אלו לא שמענו שיעור ופוק חזי מה עמא דבר שברוב המקומות אין להם מקום פנוי של ג' אמות עכ"ל. ונ"ל דטוב לנהוג בדברי א"ח דהיינו לפסוע עקב בצד גודל ככהנים שהרי כתב ב"י בשם רב האי גאון דטעם ג' פסיעות אלו הם כנגד הכהן כשיורד מעשיית תמיד היה בין כבש למזבח ג' רובדין של אבן ויורדין בהן ג' פסיעות אלו ותפלה כנגד תמידין תקנום. א"כ יש לנו ג"כ לעשות ככהן בזו להיות הפסיעה עקב בצד גודל. ואע"ג דכתב ב"י טעמים אחרים על ג' הפסיעות מ"מ טוב לחוש לדברי רבינו האי גאון ותו דהוא דרך כבוד ליילך לאחריו מן התפלה בכובד ובמתון מלפסוע פסיעות גסות מלאחריו שאז נראה שהתפלה עליו כמשא ורץ ממנה כנ"ל:

סעיף קטן ג

וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ד
וכן המנהג:

סעיף קטן ה
אבל אין נוהגין לומר יהיו לרצון אחר תפלת ש"ץ בקול רם אע"ג דנוהגין לומר תחלה ה' שפתי תפתח:

סעיף קטן ו
וכתב אבודרהם דכן נוהגים:

סעיף קטן ז
ונוהגין לומר אחר עושה שלום יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' ונ"ל הטעם משום שאמרו והשב את העבודה לדביר ביתך כו' וע"כ אנו מבקשים אח"כ על בנין בהמ"ק גם אמרו ברכנו כולנו באור פניך כו' והיא התורה כדלקמן סי' קכ"ו ע"כ אומרים ג"כ ותן חלקנו בתורתך:

סימן קכד

סעיף קטן א
מצאתי כתוב בהגהות מנהגים שכל העם יעמדו כשחוזר הש"ץ התפלה והביא קצת ראייה לדבריו וכ' הרב בנימין זאב סי' קס"ח וז"ל מצאתי כתוב בשם ר' שמשון בן הר"ר יוסף בשסיימו הציבור להתפלל תפלת י"ח והחזן היה ממתין מלהתחיל התפלה בקול רם בשביל א' שבציבור או ב' או ג' היה גוער בו ואומר אינך רשאי להמתין על ב' או ג' מאחר שהציבור סיימו ואין ראוי להטריח עליהן וכן גער ר' נתנאל בש"ץ כשהיה ממתין לב' או לג' טובי העיר שלא סיימו עדיין תפלתן (ונ"ל לומר מה"ט דהיכא דחשוב מהקהל אינו בב"ה אין להמתין עליו אם יש שם מנין מפני כבוד ציבור ועוד דמענישים אותו על שמטריח הציבור עכ"ל):

סעיף קטן ב
מיהו משמע שם מדבריו שנקטינן כדברי רב שרירא ורב האי גאון דכיון שרוצה לצאת בשמיעה זו ולא התפלל תחילה צריך לכוין אל הש"ץ ושלא להפסיק ולפסוע ג' פסיעות:

סעיף קטן ג
אבל אנו אין נוהגין כן אלא לעולם הש"ץ מתפלל תחילה בלחש מלבד היכא שהדבר נחוץ שחיישינן שיעבור זמן מנחה אז מתחיל מיד להתפלל בקול רם קדושה כדי שיענו קדושה בשעתה וכן הוא במהרי"ל רק שצוה לכל הפחות שיהיה חד מהן שלא יתפלל כדי שיענה אמן לאחר הש"ץ וע"ל סי' רל"ג שרב האי לא סבר הכי:

סעיף קטן ד
ובמרדכי פרק מי שמתו דיש ליזהר יותר באמן דהאל הקדוש ושומע תפלה:

סעיף קטן ה
וכ"כ בתוס' פרק כל כתבי (קיט):

סעיף קטן ו
גרסינן בחלק (קי:) מאימתי תינוק זוכה לחיי עולם הבא משהתחיל לענות אמן שנא' פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי אמונים אלא אמנים וכתבו בכלבו דמשום זה יש לאדם להרגיל בניו הקטנים שיענו אמן:

סעיף קטן ז
וכ"מ מספר א"ח דלעיל:

סימן קכה

סעיף קטן א
וכן פשט המנהג:

סעיף קטן ב
ובמהרי"ל שהוא לא היה מדבר מתחילת הקדושה עד אחר אמן דהאל הקדוש ושם דכשאמר ברוך כבוד הוה כורע וזוקף בשם וכן באומרו ימלוך היה כורע וזוקף בשם ולקמן בסימן קכ"ז כתבתי שאין לחוש לזקוף בשם רק בסוף ברכה גם הכריעות שכרע לא מצינו ראיה להן:

סימן קכו

סעיף קטן א
משמע מדברי ב"י דאם נמצא מי שכיון לכל תתפלה עם הש"ץ הוא ירד ויגמור התפלה ואם לא נמצא מי שכיון לכל התפלה ירד אחד שלא כיון ואפ"ה לא יתחיל אלא מתחילת הברכה שטעה בו הש"ץ:

סעיף קטן ב
ולא נהירא לי האי פיסקא בתרא מאחר שהסמ"ק ורבינו הטור שהמה בתראי הסכימו שלא לחזור הכי נקטינן ותו דאין הכרע בדברי הרמב"ם שס"ל דלא אמרינן ה"ה דהרי דברי הטור כתב לשון הרמב"ם בעצמו וכתב לבסוף דה"ה שבת וי"ט וכן אפשר להכריע דעת הרמב"ם ולכן אין לחזור:

סימן קכז

סעיף קטן א
המנהג הפשוט שראיתי לשחות מתחילה שאמר מודים עד שמסיימו הכל בשחייה אחת וכן משמע מדברי מהרא"י בפסקיו סי' ק' וז"ל במודים דרבנן אם יש שם הזכרת השם

משום ה' זוקף כפופים נראה דיש בו הזכרת השם כמ"ש בגמ' ובפוסקים ואין להקפיד בזוקף כפופים אלא בסוף ברכה ותדע כו' משמע שצריך לאומרו כולו בשחייה:

סעיף קטן ב
והמנהג הפשוט כמו שנהג הרא"ש לחתום:

סעיף קטן ג
והמנהג במדינות אלו שלא לאומרו וכן הוא במנהג שלנו שיסד מוהר"ר אייזיק טירנא שאין אומרים אותו וכתב עוד שם שברכת כהנים יחיד אומר אותה בשחרית ובת"צ במנחה וכן הוא המנהג. ובמהרי"ל כתוב בהל' תענית שאף בתענית יחיד יאמר אותה במנחה וכן בת"צ אומרו כל יחיד אפילו לא התענה עמהם ואני תמה על המנהג ועל דבריהם דהרי משמע דלכ"ע דליחיד אין לאומרה אף כשמתפלל עם הציבור וכ"כ למעלה סי' קכ"א סתם דאין יחיד אומר ברכת כהנים אלא ש"ץ ולא חילקו בין בשחרית הראוי לנשיאת כפים לשאר תפלה וצ"ע:

סעיף קטן ד
וכן המנהג לומר יהי רצון ולא אמן ובמהר"א שהוא לא אמר כלום:

סעיף קטן ה
בהג"מ פט"ו דתפלה דבשחרית ובמוסף יאמר אלהינו כו' ובמנחה ובמעריב לא יאמר רק שלום רב ובת"צ יאמר אלהינו וכו' אך במנחה בשבת שקורין בתורה אומר שים שלום לפי שיש בו כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ובמרדכי דיומא משמע דאף כשקורין בתורה כשאין אומרים אלהינו כו' אז מתחילין בשלום רב כו' והכי נהיגין להתחיל אף במנחה בשבת שלום רב וכו':

סימן קכח

סעיף קטן א
כתבו התוס' פרק כל כתבי (שבת קיח:) לא ידעתי מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה שלכהנים אמרה תורה לברך עכ"ל. ומצאתי כתוב ע"ז ולפ"ז יכול הישראל לעלות עם הכהנים והם יברכו לרוב עם הדרת מלך מה טוב אכן לא נהגו באולי אשר אף בלא כהנים יעלו עכ"ל ועל דברי התוס' קשה לי דהא איתא בהדיא בכתובות פרק שני (כד:) דזר הנושא את כפיו עובר בעשה ואפשר דר"י לא קאמר אלא כשעולה עם כהנים אחרים אבל לבד הוא עובר בעשה וצ"ע:

סעיף קטן ב
ובחידושי אגודה פרק הקורא את המגילה דאסור לעלות בבתי שוקיים:

סעיף קטן ג
ונוהגין להקל בקצת מקומות:

סעיף קטן ד
ובחידושי אגודה פרק היה קורא יש מהגאונים שמצריכים לברך ענט"י ולא ראיתי נוהגין כן עכ"ל. ונראה דטוב שלא לברך שהרי הרמב"ם ס"ל דלא צריך נטילה כלל אם נטל ידיו שחרית ולכן יטול בלא ברכה:

סעיף קטן ה
אבל המנהג אינו כן אלא הלוים שופכים על ידי כהנים בלא נטילה:

סעיף קטן ו
גם במדינותינו אין המנהג כן לרחוץ הרגלים:

סעיף קטן ז
ובכל מדינות אלו נוהגין כדברי הר"ן ורבינו בעל הטור

סעיף קטן ח
וכתב בחידושי אגודה פרק היה קורא לאחר הדוכן כהנים נועלים מנעליהם ונוגעים ברגליהן ובמנעליהם וטוב בעיני ליטול ידיהם טרם שיתפללו וכן הורגלתי לעשות או ילכו יחף עד אחר כל התפלה עכ"ל:

סעיף קטן ט
וכ"כ בתשובת מהרי"ל סימן מ':

סעיף קטן י
וכ"ה לשון הסמ"ק אין הכהנים רשאין להתחיל עד שיכלה הדיבור מפי המקרא:

סעיף קטן יא
וכן תירץ מהר"א מפראג על הטור וכדבריו משמע ברש"י ותוס' פ' אלו נאמרין (י.) ול"נ לתרץ כמ"ש הב"י דקאי על רבון העולמים אבל הלשון דבברכה אחרת דחוק קצת:

סעיף קטן יב
וכך הם דברי רבינו דהא דקאמר דאם מובטח ונשא כפיו אאם אין שם כהן אחר קאמר:

סעיף קטן יג
וטעמו משום הא דכתב לקמן דבעינן שהמקרא יהא ישראל. וכן הוא בהגהות מיימון ובמרדכי פ' הקורא עומד בשם מוהר"ם דאם הכהן ש"ץ יעמוד ישראל אצלו ויקרא לכהנים והש"ץ ישתוק עד שים שלום:

סעיף קטן יד
ונהגו הכהנים להאריך בניגונים שלהם בששה מקומות דהיינו בתיבת יברכ"ך ובתיבת וישמר"ך ובאלי"ך ובויחנ"ך ובאלי"ך ובשלו"ם ובאלו ו' מקומות מאריכין יותר מבשאר תיבות. ושמעתי טעם הדבר משום דבכל אחד מאלו המקומות סלוק ברכה בפ"ע כי אלו ג' פסוקים הם ו' ברכות לכן בכל סיום ברכה מאריכין קצת ובב"י בשם הרוקח שבאלו התיבות הופכין הכהנים לדרום ולצפון ואפשר שהוא ג"כ מטעם זה (ועיין בב"י ס"ס

דחשיב יותר מששה דחשיב ג"כ תיבת לך ובזה לא שייך טעם זה). ונהגו לומר עוד רבון העולם כשהכהנים מאריבים בסוף תיבות וישמר"ך ויחונ"ך ושלו"ם כתב מהרי"ל סימן קמ"ח המקרא לא יאמר רבון כו' מפני טירוף:

סעיף קטן טו

ובארצות האלו נוהגים העם שעושין כן כדי שלא יוכלו להסתכל בידי הכהנים והכהנים משלשלין טליתותיהם על פניהם אבל ידיהם חוץ לטליתותיהם שגם הם לא יסתכלו בידיהם ואמרינן בירושלמי דאסור להסתכל בכהנים משום היסח הדעת:

סעיף קטן טז

ונהגו העולם עכשיו לומר פסוקים ואפשר דסמכו אהא דכתב הרא"ש והביאו הטור לעיל סי' נ"ז לענין ברכו דנהגו לומר יתברך. ולכן מאריך החזן כו' וכן עכשיו דהכהגים מאריכים הרבה בברכותיהם אפשר דשפיר דמי ומוטב שלא לאמרו אלא דנהגו כן:

סעיף קטן יז

ונראה דה"ה בכהן שהרג ועשה תשובה נקטינן דנושא כפיו דלא גרע מכהן שהמיר. וכן משמע בהגהות מיימוני וע"ל סי' קל"ה בדין כהן שהמירה בתו:

סעיף קטן יח

ובהג"מ דה"ה מי שנתאבל על שאר קרוביו כל זמן שמשנה מקומו לא ישא את כפיו:

סעיף קטן יט

ונראה דה"ה אם אין שם כהנים אלא הוא לא ישא את כפיו רק שא"צ לצאת מב"ה שאין קורין כהנים וגם הנוטל ידים לא יבא אליו ואז אינו עובר כמבואר ריש הסימן:

סעיף קטן כ

ואין להקשות על דברי המרדכי דלמה אמרו קטן לא ישא כפיו דהא כל קטן אינו נשוי וא"כ מאי איריא קטן אפי' גדול נמי די"ל דנקט קטן אע"פ שאינו מצטער בסיבת מניעת לו אשה כי עדיין א"צ לכך ואפ"ה אסור וה"ה גדול הפנוי ששרוי בלא שמחה. ונראה דגם המרדכי אינו אוסר אלא לישא כפיו בפני עצמו אבל עם אחרות שרי דלא גרע מקטן וכן נוהגים בכל מקום שנושאים ידיהם עם אחרים:

סעיף קטן כא

ואני אומר כי הטעם שחשבו הם לבטל הוא עיקר כי מחמת ביטול מלאכה לעם שבאלו הארצות שהכהנים והעם טרודין במחייתן בגלותן ואין להם לפרנס בני ביתם כי אם הלחם אשר ילקטו בזיעות אפם דבר יום ביומו והם טרודין למחייתן ואינם שרוים בשמחה ולכן איך נושאים כפיהם ביום שיש בו ביטול מלאכה לעם ואף בשבת אינן נושאים כפיהם מפני שטרודים במחשבתם והרהורים על מעשה ידיהם שעברו

ושעתידים להיות וינוח גופם קצת מעמלם ואינם שרוים כל כך בשמחה כמו בי"ט שנאמר בו ושמחת בחגך ולכן נשתרבב המנהג שלא לישא כפים כי אם בי"ט כן נראה לי:

סימן קל

סעיף קטן א

כתב הר"י פ' הרואה דף מ"ז ע"א דאם אין נשיאת כפים מאן דחזי חלמא יכוין שיאמר וישלים הרבון וכו' עם הש"ץ כשאומר שים שלום ויסיים עמו ויענו העם אמן. ומשמע מתשובת מהרי"ל דהמקרא לפני הכהנים לא יאמר רבון כו' אע"פ שמובטח שיחזור למקומו להקרות להם:

סימן קלא

סעיף קטן א

וכן פי' הבחיי פרשת קרח דעל צד הקבלה יש ליפול על השמאל. וכן דעת הרקנטי שם ובמנהגים שלנו שחיבר הגאון מהר"א טירנא דבשחרית שאדם מלובש בתפילין יש לו ליפול על ימינו משום כבוד התפילין וכשאין לו תפילין בשמאל יפול על שמאלו עכ"ל וכן אני נוהג ליפול בשחרית שיש תפילין בזרוע על הימין ובמנחה על השמאל ויש לזה טעם בדרך הקבלה כמו שמבואר למטה:

סעיף קטן ב

וכן הוא במהרי"ל שנפל מעומד אם קרה שסיים תפלתו בשעה שמתחילין הציבור תחינה עמד על מקומו ולא חזר מיד למקום תפלתו ונפל על פניו מעומד:

סעיף קטן ג

ובמהרי"ל כתוב בחצר ב"ה אם ב"ה פתוח הוי כלפני הארון ומכסה פניו בתחנה כאילו היה לפני הארון אבל אם היה ב"ה סגור מתפלל תחינה בגלוי כאילו היה בביתו עכ"ל. וכן המנהג כשמתפללין במקום דליכא ס"ת אומרים תחינה בלא כיסוי פנים ובאגור בשם מהר"י מולין דאפי' יחיד שהוא חוץ לב"ה יכול ליפול תחנון עם הצבור דמחיצה של ברזל אינה מפסקת ונראה דגם לענין כיסוי פנים קאמר דאל"כ למה לא יפול על פניו בפני עצמו:

סעיף קטן ד

וכן הוא ברקנטי פ' קרח ומטעם זה אין ליפול על השמאל כשתפילין של יד בזרוע שהוא בעצמו הרמז למדת הלילה ויש לחוש לקצוץ ח"ו בידוע למבינים:

סעיף קטן ה

וכן האריך בתשובת בר ששת סי' תי"ב דנפילת אפים הוא רשות ולכן כל דיניו במנהגא תליא מילתא:

סעיף קטן ו
ע"ל כתבתי בשם הרי"ף והרמב"ם תירוץ אחר למה נוהגים ליפול אע"פ שאינם חשובים כיהושע:

סעיף קטן ז
וכל אלו הדברים במנהגים מהר"א טירנא. ומוסיף שם דאין נופלין בניסן וכ"כ הטור לקמן סימן תכ"ט וכן נוהגין ומ"ש דאין נופלים בשבוע ששבועות בתוכה אין נוהגין כן אלא המנהג שלא ליפול מר"ח סיון עד אחר א"ח וכן הוא בהגהות מיימון הלכות תפלה אבל אח"כ נופלים ומ"ש ליפול במנחה של ט"ב אין נוהגין כן בער"ה אין נופלין בשחרית ומ"ש שלא ליפול בב"ה ששם החתן וכן בב"ה שיש שם מילה כן הוא בהגהות מיימון פרק ה' וכ"כ מהרא"י בפסקיו סי' פ"א וכתב דאם אין המילה בב"ה י"ל תחינה וכן הוא המנהג בעירנו שאם יש מילה בב"ה אחד אומרים תחינה בב"ה שניה ודלא כמנהג דור"א שמצאתי שאם יש מילה בעיר אין אומרים תחינה בכל העיר הואיל ואליהו בא לעיר ומשמע בהג"מ פ"ה דתפלה ביום המילה א"א תחינה דוקא בתפלת יוצר אבל אם מתפללים מנחה אפילו אצל התינוק שנימול אומרים תחינה אבל אצל החתן אין אומרים כל היום וכתב עוד מהר"א דאם החתן ביום ו' בב"ה א"א תחינה. וברייגוס נוהגים שאף ביום ה' יוצא החתן מב"ה קודם רצה כדי להתפלל תחינה ועוד יש במנהגים שלא לומר תחינה בל"ג בעומר וכן נוהגין ואף בימים שא"א בהן תחינה מ"מ למנצח אומרים מלבד בר"ח חנוכה ופורים וע"פ ועי"כ שא"א שכל אלו הימים הם י"ט ולא שייך למימר בהו יענך ה' ביום צרה:

סימן קלג

סעיף קטן א
ובכלבו צריך למימר מעומד דעלינו בגימטריא ומעומד. וכתב אבודרהם די"ל אבל אנחנו כורעין כו' אבל אין לומר ואנחנו שלא יהא כחוזר למעלה ח"ו עכ"ל. ואנו נוהגין לומר ואנחנו ויש להפסיק שם כמ"ש הטור:

סעיף קטן ב
משמע דאין לומר אחר עלינו קדיש וכן למטה במה שקאמר שבספרד נוהגים לומר מזמור וקדיש ואח"כ עלינו ולא כתב שאומרים קדיש אחר זה. אמנם אין המנהג כן אלא אומרים קדיש אחריו והוא נקרא קדיש יתום. משום דהיתומים רגילין למימריה. וכן הוא באגור וכתב בשם מהר"ם אע"פ שזה הקדיש נתקן בשביל המתים כמו שמצינו במעשה דר"ע מ"מ אע"פ שאין שם אבל בב"ה אין לבטלו מאחר שהוא נתקן אחר הפסוקים ואפילו מי שיש לו אב ואם יוכל לומר אותו מאחר שכבר נתקן עכ"ל. ובתשובת מהרי"ל סי' ס"ד

תמצא דברי מהר"ם אלו וכתב שם דאם אב ואם מקפידין אין לבן לומר קדיש בחייהם וכן הוא בתשב"ץ וכל שאר דיני קדיש יתום כתבתי בעז"ה בי"ד סי' שע"ו:

סעיף קטן ג

כמ"ש הטור הנוסחא כן המנהג לאומרה ואמנם הכלבו ואבודרהם כתבו שינויים בנוסחאות ז"ל והוסיפו עוד דברים ופירשו כל זו הנוסחא ועי"ש:

סעיף קטן ד

והמנהג באלו המדינות כדברי מהרי"א שלא לאומרו בחול משום שטרודים למלאכתן ויש לחוש שידלגו בה ובשבת ויו"ט אומרים אותו. כתב בכלבו כשיוצאים מב"ה יאמר ה' נחני כו' וכן נוהגין ובמהרי"ל בשעת יציאתו מב"ה היה משתחוה מול הארון כתלמיד הנפטר מרבו וזו ההשתחואה עשה בעמדו בפתח ב"ה. גם השתחוה כן כשהלך ממקומו שישב שם וע"ל סימן ס"ט במקום שנהגו לומר ברכו בצאתם מב"ה אי מנהג יפה הוא כמהרי"ל רש"י גרס השיר שהלוים היו אומרים בבה"מ והרוקח גורס במקדש וכן הגיה מהרי"ל בסדורו ולא ידעתי מאי נפקותא בדבר:

סימן קלד

סעיף קטן א

ובמהרי"ל וצריך להחזיקו בימינו שנאמר וימינו תחבקני עכ"ל. ובמסכת סופרים פרק י"ג כשמוציאים ס"ת אומרים על הכל יתגדל וכו'. וכן נוהגין בשבת ויו"ט אכל בחול אומרים אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים כו':

סימן קלה

סעיף קטן א

כתב בספר הכלבו דנהגו לומר אחר עלותו של כהן או ישראל שעולה במקום כהן ברוך שנתן תורה כו' עד מגן הוא לכל החוסים בו כי יש בו מ' תיבו' כנגד מ' יום שעמד משה בהר ועיין בי"ד סי' ב"ח אם קראו ראובן לס"ת ועלה שמעון מה דינו. [וע"ל סי' רפ"ב אי קטן עולה למנין הקרואים ואי קורין עבד כנעני לס"ת ולקמן סי' קמ"א יתבאר אי סומא עולה לקרות בס"ת ועיין בא"ע סי' ג' אי מאמינים לאדם שאומר שהוא כהן לקרותו ראשון לס"ת]:

סעיף קטן ב

כתוב בא"ז ואם עבר שבת ולא קראו הפרשה הראויה לאותו שבת יקראוהו לאותו שבת הבאה עם הפרשה הראויה לאותו שבת ואל יבטלוהו. וא"א בזה עבר זמנו בטל קרבנו עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכתבו התוס' פ' הניזקין ובמרדכי דף תרי"א ע"ד בשם ר"ת דבזמן הזה דאין אנו עוסקים במלאכה גם בב' ובה' שכיחי רבים ואסור לו למחול וכן הוא בא"ז (וכתב עוד שם במרדכי בשם תשובת מהר"ם דבב"ה אין לו למחול ע"כ אבל בסעודה יכול למחול לפתוח אחר בפניו. וכתב במרדכי פרק בני העיר דבסעודה חכם יכול לברך קודם כהן הפחות ממנו אע"פ שהכהן נמי הוא ת"ח אבל אם רוצה לכבדו מעליותא הוא כיון שאין הכהן ע"ה ומש"כ עוד שם אם הכהן ע"ה מה דינו מבואר בב"י סי' ר"א):

סעיף קטן ד
וכן הוא בתשובת בר ששת סי' ר"ד ובאבודרהם כתב בשם רבינו סעדיה כו' ע"ש עד לא יעלה עכ"ל. ובמהרי"ל דנוהגים לקרות ע"ה לס"ת אע"פ שאינו יודע לקרות כלל עם ש"ץ ולקמן סי' קמ"א יתבאר לך דלא נראין דברי מהרי"ל:

סעיף קטן ה
משמע עוד מדבריו דבעינן שכל הכהנים אף שמחוץ לעיר הם כפופים לו:

סעיף קטן ו
וכ"כ באגור דבאשכנז נוהגים שלא לקרות לוי כלל ומשמע מדברי הרמב"ם דדוקא אחר ישראל לא יקרא הלוי כדי שלא יאמרו הישראל שקרא לפניו הוא כהן אבל לראשון יכול הלוי לקרות דלא גרע משאר ישראל. וכן משמע בהר"ן פרק אחרון דמגילה דף שס"ג ע"ב וכ"כ מהרי"ל דלוי יכול לקרות לראשון אף לפירוש הראשון של רש"י והא ואמר לא יקרא ללוי כלל היינו במקום לוי דהיינו לשני וכ"כ ב"י דמצא כתוב דלכל הפירושים יכול לוי לקרות ראשון וכן הוא בתא"ו נ"ב ח"ג דדוקא לשני לא יקרא אבל לשלישי ורביעי יקרא אך צ"ע בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב לא משמע כן דמשמע שם דאף ללשון אחרון לא יקרא לשני מכלל דללשון ראשון אף לראשון ולשלישי לא יקרא וכ"מ במרדכי ס"פ הניזקין ע"א דף תרי"ב וראיתי מעשה בחתן שהיה לוי ולא היה כהן בב"ה וקרא ראשון ואפשר דחתן שאני וכמ"ש ב"י בשם שבולי לקט ששאלו מרב יהודה גאון מהו שיקרא לוי חתן ג' בין במקום שיש שם כהן בין במקום שאין שם כהן והשיב כיון דחזינן דכל יומי לא קרא שלישי והשתא קרי מינכרא מילתא דמשום חתנות הוא ומותר עכ"ל:

סעיף קטן ז
וכ"כ הכלבו וכ"כ בנימין זאב סי' קס"ח בשם התניא כשקורא לוי במקום ישראל יאמר יעמוד פלוני הלוי ובאגור כתב בשם מהר"י ווייל דלא יקרא כהן ולוי להיות ממנין ז' אבל לאחר ז' חוזר וקורא כהן אחר וכן הוא במרדכי פ' הניזקין ד' תרי"ב ע"א דכהן או לוי

רשאים לקנות חתן תורה או חתן בראשית משום דכבר קראו ה' כמשפט היום. וכ"כ ב"י בשם ר"י:

סעיף קטן ח

ובמרדכי שם כ' עוד דאין לקבוע חובה לקרות פלוני להכהן אלא שנהגו כן לקרות בשם הקרואים משום דילמא אתי לאינצויי מ"מ אינו חובה להזכירו אפי' שמו א"צ להזכיר אלא מרמז לו שיעלה עכ"ל וכ"כ א"ז דאינו אלא מנהג מה שקורין פלוני כהן ובימי תלמוד לא היו נוהגין כן:

סעיף קטן ט

בהגהות דגיטין דף תרי"ג ע"ב מי שמשתמש בכהן אפי' בזמן הזה מעל חוץ מאם מחל הכהן על כבודו והביא שם מעשה בזו. עוד במרדכי פ' נגמר הדין כהן שיש לו בת שהמירה או זינתה שוב א"צ לקדשו אבל רשות הוא עכ"ל:

סעיף קטן י

ובהגהות אשר"י פ"ק דברכות משם א"ז כתב ז"ל וחולי שיכול לכוין יבואו עשרה ויתפללו עמו ואם הוא אדם חשוב בעירו מביאים לו תורה בביתו ויקראו אותן י' שמתפללין עמו עכ"ל הג"ה ראיתי בפ"ק דברכות ובא"ז עצמו ומשמע דלאדם חשוב אע"פ שאינו חולה וכן לחולה בלא אדם חשוב שרי גם במרדכי דאוסר משמע קצת דבאדם חשוב יש להתיר וכתב מהר"ם פדווא בתשובה סי' פ"ה הא דאסור היינו להביאה בשעת הקריאה לבד אבל להכין לו יום או יומים ארון או תיבה בביתו שפיר דמי:

סימן קלח

סעיף קטן א

בת"ה סי' כ"ב דאין חילוק בין פ' פתוחה לפ' סתומה והיכא שהוא סיום פ' אע"ג דאין ג' פסוקים עד פ' אחרת אין קפידא. ובא"ז כ' הא דאין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים דוקא עם השני או העולים אחריו. אבל עם הכהן שרי וכן נוהגין להתחיל ויחל שהוא ב' פסוקים בפ' וכתב עוד כל הקורא בתורה יפתח בדבר טוב ויסיים בדבר טוב וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה"ת:

סימן קלט

סעיף קטן א

ומנהגא דידן שאין שום אחד מן העולים עולה אלא מי שקורא אותו ש"ץ לעלות והש"ץ אינו קורא לו לעלות אלא מי שמצוה לו הקונה סגן כמנהג הארץ וכשרוצה הסגן שיעלה הש"ץ אומר הוא לש"ץ לעלות וא"כ גם הש"ץ אינו עולה בלא רשות. כתב מהרי"ל דבקריאת תוכחה של משנה תורה שנאמרה בלשון יחיד יש לחוש לקרות בהן ולכן

נוהגים לקרות בהן מי שירצה. אבל בתוכחה דאם בחוקותי אין לחוש והמנהג לקרות ג"כ שם מי שירצה. ע"ל סי' קל"ה כתבתי דא"צ לקרות לעולה בשמו אלא ברמז בעלמא סגי מיהו המנהג הפשוט בכ"מ לקרות יעמוד פב"פ:

סעיף קטן ב
ונ"ל דיש להפך הפנים לצד שמאל כמו בעושה שלום דמהפך פניו לצד שמאל תחילה:

סעיף קטן ג
כתב במהרי"ל בשם מהרא"ק צריך הש"ץ ליטול ס"ת השניה אשר לא קרא בה עדיין טרם שנוטלין מלפניו הראשונה ולגוללה כדי שלא יהא ידיו פנויות מן המצוה וכן פסק במרדכי הגדול שלא ירד הקורא כבר עד שיעמוד שם אצל התורה הנקרא לעלות אחריו עכ"ל וכתבתי כן בשם א"ז לקמן סי' קמ"ז:

סימן קמא

סעיף קטן א
ובמהרי"ל כתב דנוהגין לקרות סומא לס"ת ול"נ דברי ב"י:

סעיף קטן ב
ול"נ שאין הכרח בדברי הזוהר כלל יותר ממה שמוזכר במגילה דבתורה לא יקראו שנים שפי' הפוסקים דמיירי בקול רם משום דתרי קלי לא מישתמעי וה"ה דדברי הזוהר מיירי בכה"ג ותדע שהרי בימי הזוהר לא נהגו מנהגא דידן שהש"ץ היה קורא את הכל אלא העולה היה קורא כדין התלמוד ולכך כתב שם דלא יקרא אחר עמו ומ"ש דליחוי חד קאים עליה ושתיק וכתב נמי חד קרי וחד לשתוק דמשמע קצת שהיו נוהגים מנהגא דידן אינו כן אלא ר"ל כמו שהוא בחזן דבעינן אחד שמחזן על הקורא והוא בעי לשתוק ואין לזוז מדברי הפוסקים ואף אם היו דברי הזוהר חולק עליהם כנ"ל ודלא כב"י שכתב דלא שבקינן דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים והוצרך לעשות פשרה ביניהם ובתוס' פ' ראוהו ב"ד כתבו בהדיא דהמנהג בזמן הזה ששנים קורין:

סעיף קטן ג
ובמהרי"ל כ' דיש לחוש אפי' אם אחד עולה לשביעי והשני למפטיר וכתב מהר"א מפראג בהגהות דממזר מותר לעלות לס"ת:

סימן קמב

סעיף קטן א
אמנם אם יש מי שיודע לקרות בדקדוקים ואין מקפידין להשיאו כדי שילמוד לקרות כה"ג לא יקרא בלא דקדוק:

סימן קמג

סעיף קטן א
מיהו ראיתי מעשה אם היה להם ס"ת ולא היה שם מי שהוא בקי בקריאה בעל פה היה הש"ץ קורא מן החומש והעולה היה קורא אחריו מן הס"ת:

סעיף קטן ב
ובהגהת מרדכי דגיטין דף תרי"ו ע"ג דס"ת שנקרע יריעה אחת דאסור לקרות בה דהיינו דוקא באותה יריעה אבל ביריעות האחרות שרי וכ"כ הרשב"א עכ"ל:

סימן קמד

סעיף קטן א
ועכשיו מנהגא שגוללים הספרים בשעה שאומרים פסוקי דזמרה וכשצריכים לגול בשעת הקריאה גוללין בציבור כדברי המרדכי:

סעיף קטן ב
וה"ה תרי גברי בתרי ספרי אלא נקט ל' הגמ' פ' בא לו (יומא ע.) ופ' אלו נאמרין (סוטה מא:):

סימן קמה

סעיף קטן א
ובהג"מ פי"ב דתפלה דאין המתרגם רשאי לסמוך על שום דבר כקורא עצמו:

סימן קמו

סעיף קטן א
ובתא"ו נ"ב ח"ג דלהורות דבר הלכה או לפרוש מדבר איסור לפי שעה ש"ד:

סימן קמז

סעיף קטן א
וכ"כ התוס' דשבת (יד:) בלא אותה מצוה אם אחזה ללמוד בה אין לו שכר של אותו לימוד ואם בשביל לגוללה אינו מקבל שכר על הגלילה:

סעיף קטן ב
ואני מבני בניהם ולא ראיתי מנהג זה ביניהם אלא אדרבה נזהרים בו שלא ליגע בס"ת ערום אבל בשאר כתבי הקדש אין נזהרין כלל ולא ראיתי מימי מי שחשש לזה בשאר ספרים:

סעיף קטן ג
וכ"כ בא"ז דיש לקנות הוצאה ליתן הס"ת לחזן והוא כבוד לתורה:

סעיף קטן ד
ובמרדכי הלכות תפילין דף צח ע"ב דמוהר"ם היה נוהג להגביה להראותו לעם וכ"כ הכלבו וז"ל במס' סופרים כשהיה החזן על המגדל פותח הספר ומראה לעם הכתב לאנשים ולנשים ואז היו אומרים וזאת התורח כו' מכאן סמך לנשים שדוחקות עצמן לראות ואינן יודעות על מה עכ"ל. ובמס' סופרים פי"ד הם דברים אלו ומשמע שם שמיד בשעת הוצאה היו מראים לעם אבל אין המנהג כן אלא בשעה שחוזרין וגוללין. ובמהרי"ל שהיא היה נוהג בשעת הגבהת התורה להשתחוות נגד הכתב ולומר וזאת התורה כו' וכשמכניסים אותו הלך ממקומו שהיה בדרום המנורה ללוותה עד לפני ארון הקודש עכ"ל:

סעיף קטן ה
ובא"ז כתוב בשם דירושלמי כשמוציאין ב' ס"ת אין להוציא השניה עד שמחזיר הראשונה למקומה ואנו אין מנהגינו כן אלא מוציאין שניהם בבת אחת ותופסין האחת עד אחר שקראו בראשון ואז לוקחין השניה ונותנין להם הראשונה אבל לא יתנו הראשונה ואח"כ יקחו השנייה עכ"ל. כתב מהרי"ל דאסור לגלול ס"ת במפה הקרועה. כתוב בא"ז המנהג שכל התינוקות באים ונושקים לס"ת כדי לזרזם במצות:

סימן קמט

סעיף קטן א
וכתב בהג"מ פי"ב דתפלה ונוהגין שהגולל הולך אחר הס"ת ועומד לפני ארון הקודש עד שתחזור הס"ת למקומה עכ"ל:

סימן קנ

סעיף קטן א
עיין בת"ה סימן קס"ג ולעיל ס"ה נ"ה כתבתי אי כופין זא"ז לשכור להם מנין וע"ל ס"ס נ"ג ואם יש קטטה בין הקהל ואינן יכולין ?להשוות דעתן לברור ראשים בהסכמות כולן ומחמת זה נתבטל התמיד כתבתי דינו בעזה"י בח"מ סי' קס"ג בדיני בני העיר שהולכים בו אחר רוב הקהל והוא מתשובת מוהר"ם בהג"ה פי"א דה"ת במיימוני

סעיף קטן ב
ודין איספלידא יתבאר בח"מ בדין חזקת חלונות ע"ש:

סעיף קטן ג
בח"ה בדיני חזקה נתבאר שם כל דיני ישיבת ב"ה וכתבתי שם כל החידושים השייכים לדינים אלו וע"ל סי' צ' אין תולין בגדים וצורות המצויירות בב"ה:

סימן קנא

סעיף קטן א
במרדכי דיש השותפין ונראה דשיעור הישיבה כדי הילוך ב' פתחים:

סעיף קטן ב
וכתב מהרי"ו בפסקיו מי שיחד חדר לב"ה אם מותר לישן ולשכב עליו והשבתי דשרי דאפילו למאן דאסר אינו אוסר אלא דוקא ב"ה הבנוי מתחלה לכך דומיא דהיכל דמייתי מיניה ראיה במרדכי פ"ק דשבת:

סימן קנב

סעיף קטן א
כתב בתא"ו נ"ג ח"ג דאף להרחיבו הוי כסתירה:

סעיף קטן ב
ובהגהות אשיר"י פרק בני העיר דה"ה דאסור ליקח אבנים מב"ה ישנה כדי לבנות חדשה:

סימן קנג

סעיף קטן א
ועיין ביו"ד סימן רנ"ב אם מוכרין בית הכנסת לצורך צדקה:

סעיף קטן ב
וכ"נ בסמוך מדברי א"ז ונראה דבדין זה כ"ע מודים בו אף הרא"ש והרמב"ם ורבינו וכ"ש הוא דהרי מחמיר טפי לענין מכירה ממה דמחמרי הגהת אשיר"י:

סעיף קטן ג
וכתוב בא"ז דיחיד שבנה בית הכנסת בכפר או בכרך ונתנו לבני העיר להתפלל ונתנו לגמרי להקהל אפילו לחזק בדק הבית או להוסיף על הבנין ואין הוא או יורשיו יכולין למחות הרי היא לגמרי של הקהל ודינו כבהכ"נ של בני העיר למוכרה ע"י ז' טובי העיר אבל אם נתנו להם רק להתפלל ושייר לעצמו שאין רשאין לחזק או להוסיף עליו כי אם ברשותו או ברשות יורשיו אין לה מכר כי אם ע"פ הקהל ועל פיו או ע"פ יורשיו עכ"ל:

סעיף קטן ד
בתא"ו נ"ג ?ה"ח דזריעה נמי אסורה כמו ד' דברים אלו:

סעיף קטן ה
ונ"ל דהכי נקטינן כתב הר"ן ר"פ בני העיר מכירת ב"ה לא בעי הכרזה ואין בו דין אונאה ואפי' היו יתומים קטנים בעיר יכולין בני העיר למכרה וכל צרכי העיר בכיוצא בזה ובתשובת הרשב"א סי' תרי"ז משמע דכל הקדש שביד הקהל לשנותו מוכרים ג"כ שלא בהכרזה אבל במקום דאסור לקהל לשנותו בעי הכרזה וע"ש שהאריך:

סעיף קטן ו
וכן נהגו למכור ס"ת וספרים דלא כמהר"א והר"א מפראג שכתבו דלא מיירי כאן אלא בעבר ומכרו אבל לכתחילה אסור למוכרו וכבר הארכתי בזה בי"ד סי' ע"ר וסי' רפ"ב:

סעיף קטן ז
וכ"כ בתא"ו נ"ג ח"ה:

סעיף קטן ח
ובתשובת הרשב"א סי' תרי"ז הביא מן הירושלמי דז' טובי העיר דוקא אבל לא פחות אם לא שבררו אותן למכירה זו וכן הוא בדברי הר"ן ר"פ בניהעיר:

סעיף קטן ט
וכתב מהר"ם פדו"ה סי' פ"ה ואפשר דוקא שהשאיל לרבים אבל כ"ז שלא השאיל בפירוש אלא הניחן סתם לבא לב"ה יכול למחות במי שירצה כ"ש אם התנה מתחילה שכ"ז שירצה שיוכל למחות שתנאו קיים:

סעיף קטן י
וכתבתי דינים אלו בח"ה בדיני חזקה בעז"ה סי' קמ"ט כתב בתא"ו נתיב כ"ג ח"א אסור לעשות מאתנן זונה ומחיר כלב דבר של מצוה כגון ב"ה או ס"ת וכדומה לזה ולא מיקרי זונה אלא איסור ערוה ולא פנויה ואינו אסור אלא כשהביאה האתנן עצמו לדבר מצוה אבל נתן לה מעות מותר לקנות מהן ד"א לצורך מצוה ואפי' בהמה לגבי מזבח ואין אלו הקדשות בכלל זונה והארכתי בזה מפני הטועים האומרים שאלו הקדשות מה שנודרים לצדקה הוי בכלל אתנן זונה ושאר דיני אתנן זונה הם בפ' כל הפסולין בתמורה (כה:) עכ"ל ועי' בהרמב"ם כפר עבודה הל' איסורי מזבח פ"ד כל דיני אתנן ולקמן בא"ע יתבאר איזה מיקרי זונה:

סימן קנד

סעיף קטן א
וכ' בא"ז דמ"מ אין לבזותן ולכן אסור לדרוס על הושענות הנזרקין:

סעיף קטן ב
וכ' הר"ן פ"ג דמ"ק דף שפ"א ומרדכי שם דף ש"ץ ודף שצ"א דאסור לרחוץ מטפחות במי דגלים מפני הכבוד:

סעיף קטן ג
וכ"כ בהג"א שם:

סעיף קטן ד
והמנהג ליטול מפה מספר לספר וטעם דמתחילה לב הנותנים מתנים על כך הואיל והמנהג כן כמ"ש לעיל:

סעיף קטן ה
ולקמן סימן תרע"ד יתבאר דין מדליקין מנר לנר וכתב מהרי"ו בפסקיו סי' ס"ד דאין מקבלין נר ממומר להדליקו בב"ה וכן שעוה לעשות ממנה נר אסור לקבל ממנו:

סימן קנה

סעיף קטן א
וכתב הר"י פ"ק דברכות דף ה' ע"א ואף מי שאינו יודע כלל ללמוד ילך לבה"מ ושכר הליכה בידו ואף מי שאינו יודע רק מעט יקבע לו מקום וילמוד במה שיודע ויחשוב בענייניו ויכניס בלבו יראת שמים:

סימן קנו

סעיף קטן א
אבל לשאת ולתת עמהם שרי כן הוא בהגהות מיימון פ"ק דהלכות ע"ג:

סעיף קטן ב
ומיהו אם נשתתף כו'. כב"י כ"כ התו' והרא"ש פ"ד מיתות והר"ן ספ"ק דע"ז בשם ר"ת ואעפ"י שהרשב"ם חולק דעתם מסכמת לדעת ר"ת. וכ' הר"ן ספ"ק דע"ז דעכשיו נהגו היתר שותפו' עם הנכרי' משום שאין הנכרי' נשבעין בתרפותם ומ"מ מידת חסידות הוא שלא לעשות שותפו' עמו וכ"כ בתא"ו ני"ז ח"ה וז"ל וכ' ר"י דיש היתר בזמן הזה כי נשבעי' בקדשי' שלהן הנקראי' עו"ן גליו"ן ואין תופסין ואעפ"י שמזכירי' ש"ש וכוונתן וכו' מ"מ אין מזכירי' שם ע"ז וגם דעתן לעושה שמי' וארץ ואע"ג דמשתתפי' ש"ש ודי"א לא מצינו שאסור לגרום לשתף דלפני עור ליכא דאין הנכרי' מוזהרים על השתוף עכ"ל. וכן הוא בתו' ריש פ"ק דבכורות:

סימן קנח

סעיף קטן א
וכ' הכלבו דאם נפלו הפירות למים ואוכלן עם המים שעליהם בעינן נט"י:

סעיף קטן ב
ואין דבריו בזה נכונים שהתו' שכתבו כן לא כתבו אלא לענין סדר של פסח דשאני התם דהפסיק בין הנטילה הראשונה לסעודה ואמר ההגדה והלל ולכן צריך לחזור וליטול וכן הוא בהדיא שם בגמרא ע"ב דף קט"ו:

סעיף קטן ג
ובהג"א בשם א"ז פ"ק דכל המצות אם לא בירך קודם לעשייתם מברך אחריהם:

סימן קנט

סעיף קטן א
וכך כתבו הגהות מיימונית פרק ו' דהלכות ברכות:

סעיף קטן ב
וכתב בחידושי אגודה פ' המוכר בית ונראה לר"י דאין ליטול ידיו מאותן אבנים שיש להם בית קיבול ונקבעו בכותל ויש להם ברזא אבל אם היו כלי תחלה וחבירו לכותל נוטלין ממנו:

סעיף קטן ג
ולא נראה כלל לדחות דברי כל הני רבוותא דקמאי ובתראי אלא נקטינן לחומרא אע"ג דלא הוי אלא איסור דרבנן דאין זו ספק דרבנן לילך לקולא אלא הואיל ורבים ובתראי מחמירין אנן נעביד כותייהו:

סעיף קטן ד
ונ"ל דלא פסק לקולא אלא במעיין דהרי אף הרמב"ם דמחמיר במקוה מיקל במעיין אבל במקוה אין להקל:

סעיף קטן ה
וכ"כ בתא"ו ח"ו ני"ו:

סעיף קטן ו
ובאגור כתב שקיבל מאביו כדברי המרדכי לברך על שטיפת ידים:

סימן קס

סעיף קטן א
ולקמן סימן קע"א משמע כדברי הרא"ש וכ"כ בתא"ו:

סעיף קטן ב
ובכלבו אוסר ליטול משום משקה רק מים וכ"כ התוספות פ' ג' שאכלו (נ.):

סעיף קטן ג
ול"נ דהג"ה איירי במשקה העשוי מדבש שקורין מע"ד והוא משקה כשכר:

סימן קסא

סעיף קטן א
כתב הר"י פרק אלו דברים דף מ"ה ע"א וכ"כ הר"פ דנכון ליזהר לנקר הצפרניים בשעת הנטילה אע"פ שאינו מקפיד:

סעיף קטן ב
וכן הוא בהגהות אשיר"י פרק אלו דברים דצואה שתחת הצפורן כדרך כל אדם לא חייצי:

סעיף קטן ג
ואפשר דמשום זה נהגו להקל האידנא בצואה שתחתהצפורן:

סעיף קטן ד
עיין בי"ד סי' קצ"ח כתבתי מדינים אלו:

סעיף קטן ה
וכ"כ המרדכי:

סעיף קטן ו
וכ"כ האגור:

סימן קסב

סעיף קטן א
וכ"ה בהג"א:

סעיף קטן ב
ואע"ג דבית יוסף כתב דלא נראין לו דברי ר"י בן חביב בפירוש דברי ר' יונה מכל מקום וראה לי שדברי מהרי"ן חביב הוא אמת שצריך שיהיו מוגבהים כך עד סוף הנטילה או שישפילם מתחילה ועד סוף בענין שלא יצאו המים חוץ לפרק אע"ג דעדיף טפי היה שיגביהם קצת כדי לקיים וינטלם וינשאם אבל לא שיגביהם כ"כ שהמים יצאו חוץ לפרק כלל וכ"כ ב"י שכן דעת ה"ר יונה שיגביהם קצתן מ"מ א"א לכל אדם לצמצם ויבואו לידי טמוי ידים לכן נכון לנהוג באחד משני דרכים הראשונים:

סעיף קטן ג
כתב המרדכי פ' אלו דברים ע"ד בנטילת שחרית בעינן ג"פ ולפני הסעודה ב' פעמים ולאחר סעודה פעם אחת וסימנך לחשף מים מגב"א עכ"ל:

סעיף קטן ד
ואני מצאתי בתוס' ישנים ממסכת סוטה שכתבו וז"ל ועל המנהג העולם שזורקין מן הכלי ליד אחת ואח"כ משפשף בחבירתה ש"ד כיון דמתחלה נטל ידיו מן הכלי והכי תניא בתוספתא והא דתנן במס' ידים נטל ידו א' ושפשפה בחבירתה טמאה מיירי באינו מתכוין תחלה אלא ליטול ידו א' ולהכי מטמאה חבירתה ולהכי מסיים בה שפה בראש או בכותל טהורה עכ"ל ואין נראה כן דעת הפוסקים וכמ"ש לעיל סי' קנ"ט:

סעיף קטן ה
כתב המרדכי פרק ואלו דברים ע"א ושמעתי שרבי שמשון משנ"ץ היה מנגב בין שטיפה לשטיפה שהיה חושש שמא היה נשאר דבר על ידיו וכתב עוד שם ואסור לרחוץ ממים שרחץ בהן חבירו כבר ושלא תגע ידו שכבר שכך עליה מים ב' פעמים על יד שניה שלא שפך עליה רק פעם אחת עכ"ל וע"ל סימן ק"ס דדבר שברייתו מן המים לא חשיב הפסק ועולה לנטילה:

סימן קסד

סעיף קטן א
מיהו נ"ל דהיכא דשכיחי מיא טובא וליכא טירחא יש להחמיר כדעת סמ"ק והר"פ שבתראי טובא נינהו ובתרייהו נהיגין בכל מקום:

סעיף קטן ב
וכן הוא במרדכי פרק אלו דברים דדוקא שחרית וכ"כ המרדכי פרק ע"פ דף קס"א ע"א שכן כתבו התוס':

סעיף קטן ג
וכן פסק המרדכי פרק אלו דברים (פסחים ע"א:)

סעיף קטן ד
וכ"כ בהגהות מיימוניות פ"ק דברכות:

סימן קסה

סעיף קטן א
ונראה דלכתחלה יעשה כהכרעה זו ואם שכח יעשה כדברי מוהר"ם שכתבו הגהות מיימונית וכמ"ש בכלבו דהכי נהיגין:

סימן קסו

סעיף קטן א
וצ"ע מאי אולמיה דברי ירושלמי שהביאו ראייה ממנו מדברי התלמוד שלנו פרק אלו דברים שאמרו שם (נב:) תיכף לנטילה סעודה ובירושלמי שם אין נט"י אלא סמוך לברכה וכן הוא לקמן סי' ער"ה דאין להפסיק וכתבו התוס' פרק ואלו נאמרין דאם שהה כדי מהלך כ"ב אמות שוב לא מיקרי תכיפה וע"ל סי' קפ"א איזה מיקרי תיכף:

סימן קסז

סעיף קטן א
וז"ל א"ז שמעתי מפרשים דהיינו כנגד המתבקע כי מחמת שבזה הצד התחיל לאפות ונדחקה העיסה עד שמתבקע כנגדו ומה שהקפידו לבצוע במקום שנאפה תחלה משום דיש גורסין כן בגמרא פ' חלק מהיכא דקדים בישולא ויש מפרשים שנאפה יפה והוא דעת רבינו:

סעיף קטן ב
וכן אנו נוהגין מיהו אם חתכו קודם אף בשבת כתב המרדכי בעירובין ס"פ חלון דהוי לחם משנה:

סעיף קטן ג
ונראה הא דלא יבצע יותר מכביצה היינו אם אינו אוכל מן הפרוסה שבצע רק הבוצע אבל לדידן שנוהגים שהבוצע נותן מן הפרוסה לכל המסובים יש לבצוע יותר כדי שיגיע כזית או מעט פחות לכל המסובים וכן נוהגים:

סעיף קטן ד
ונראה לי שאין חילוק בין יין לשאר משקים ולא אמר אין מסברין אלא על היין רק למעוטי פת ומיהו י"ל דנקט יין דוקא שקובע ברכה לעצמו תוך הסעודה. ובא"ז כתוב כשבא לבצוע אומר ברשות מורי מדת ענוה היא אע"פ שהוא חשוב יותר מכולן שלא יהא נראה כמראה בעצמו שהוא החשוב והם עונים ברשות שמים וא"צ כ"א ליטול רשות וכשבא לברך על היין אם מברך תיכף ומיד אחר הביצוע קודם שהתחילו לאכול א"צ לומר סברי דהא בלאו הכי סוברים ומצפין אלא היכא שהתחילו לאכול שאין בית הבליעה פנוי צ"ל סברי מורי שימנעו מלאכול ויכוונו לבם לשמוע הברכה ויענו אמן אחריו שאם לא יענו לא יצאו שניהם י"ח בההיא דירושלמי פ' ג' שאכלו ר' אבא בר זימנא הוה משמש קומי ר' זירא מזג ליה כסא א"ל סב ובריך א"ל הב דעתך דאת משתי אחרינא דתניא השמש מברך על כל בוס וכוס א"ל כמה דאנא יהיב דעתא מפקי יתך ידי חובתך בברכתי כן הב דעתך מפקי יתי ידי חובתי באמן עכ"ל וצ"ע במאי דאמר אם לא יענה אמן לא יצאו שניהם י"ח כי לא נמצא זה בפוסקים אחרים וכן בתלמוד שלנו ליתא וצ"ע כתב שם לדבריו משום דעניית אמן מכלל הברכה הוא ולכן אסור לאכול מן הפרוסה עד שיכלה אמן מפי המסובין ולכן אין יוצאים עד שישמעו אמן:

סעיף קטן ה
ובא"ז כתוב פת שיפון או פת שעורין שאינו יפה וגם מי שאינו רגיל בו ואינו יכול לאוכלו בלא ליפתן מסתברא דבעי מלח אבל פת חטין ויפה אפי' מי שאינו יכול לאוכלו בלא ליפתן בטלה דעתו ובכולהו נראה שאם רוצה להמתין על המלח הרשות בידו או שמא אינו רשאי כי היכי דליהוי תיכף לנטילה ברכה:

סעיף קטן ו
ול"נ דברי הרוקח דמאחד שטעם אחד מן פרוסת הבציעה יצאו כולם מידי דהוי אטעימת כוס של ברכה וכמו שמבואר לקמן ס"ס רע"א וכמו שאכתוב בסמוך בשם א"ז:

סעיף קטן ז
וכ"כ בתא"ו ני"א ח"א:

סעיף קטן ח
וכ"פ הרא"ש והמרדכי ר"פ ג' שאכלו דלא כר' שמחה דס"ל דשנים מצוה לחלק כ"כ הכלבו בשמו וב"י בשם שיבולי לקט כתב א"ז שאין כל אחד וא' צריך לטעום המוציא

כמו בטעימת כוס של ברכה דאם יטעום אחד מן המסובין סגי והא דאמרינן בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה דמשמע שהיו נוהגים כ"א וא' לטעום מן המוציא כמו שנוהגים עכשיו לאו משום דחובה הוא כך אלא משום דאתעבדא ביה מצוה מחמת חיבוב מצוה הורגלו כ"א וא' לטעום מן המוציא עכ"ל:

סעיף קטן ט

ובהגהות אלפסי החדשים פ' ג' שאכלו דב"ה בוצע אע"פ שיש שם כהן וכן איתא בירושלמי:

סעיף קטן י

ומשמע מדברי התו' והמרדכי דהבוצע יכול ליתן לפני האחרים קודם שיאכל הוא אבל הרמב"ם כתב בפ"ז וז"ל הבוצע נותן פרוסה לפני כ"א ואחד והאחר נוטל בידו ואין הבוצע נותן ביד האוכל אא"כ היה אוכל הוא עכ"ל. ומשמע דאסור אבל מדברי ב"י ואבודרהם משמע שטעות נפל בספרים וכן ראוי להיות הגי' האמיתית בדברי הרמב"ם ואין הבוצע נותן ביד האוכל אא"כ היה אבל ופירש אבודרהם הטעם משום שנאמר פרשה ציון בידיה והוא רמז לפרוסת המוציא וכ"כ הרשב"א בתשובה בשם בעל ה"ג כתב הרר"י שם דף ל"ז ע"ב ומותר ליתן רשות לגדול ממנו לטעום תחילה וכתב דוקא לגדול ממנו אבל לדומה לו אסור ליתן רשות עד שיטעום המברך עכ"ל אבל מדברי רבינו אינו נראה כן וכן דברי תוספות והמרדכי לא משמע הכי דשרי לגדול לאכול קודם שיאכל הבוצע ולפי דעת השר מקוצי דמתיר אם נתן לכל אחד חלקו א"כ אין חילוק בין גדול לקטן אבל כבר נתבאר דקי"ל כדעת האוסרים:

סימן קסח

סעיף קטן א

במהרי"ל כתוב על גלוסקאות הנושכות זו בזו ונתחברו הרבה ביחד בעת אפייתן הבוצע מאחד מהן אל יבצע במקום שנשכה בחבירתה כי באותו צד חשיבא כפרוסה רק יבצע מצד החיצון שלשם הוא שלם וגם כי שם הוא קדים בישולו כדלעיל סי' קס"ז:

סעיף קטן ב

אבל אין המנהג כדבריו שהרי בשבת וי"ט ונשואין מברכין המוציא על מיני לחם המתובלין הרבה וניכר בהם במראה ובטעם ע"כ דס"ל דלא יצא מכלל לחם במה שעירב בו תבלין או שאר משקין מעט אא"כ עיקר העיסה נילוש באותן דברים ואפשר שגם דעת הרמב"ם כן דלא כמו שפירש ב"י ומ"מ נ"ל שאותן מיני מתיקה שקורין לעקו"ך דינן כדין פת הבאה בכיסנין שהרי יש בהן דבש ובשמים הרבה ועיקר עיסה נילוש בהן:

סעיף קטן ג
ומיהו ה"מ בדבר דאית ליה תוריתא דנהמא בתר הטיגון אבל דבר דלית ליה תוריתא דנהמא אף ר"ת מודה כ"כ התוספות והפוסקים הנ"ל כדבריו ומשמע בהגהת מיי' פ"ג דהל' ברכות דבורמזיל"ש יש לספק אם יש בו תואר לחם אבל במרדכי פ' כל שעה דבורמזיל"ש שקורין בארצינו לאקש"ן לית ביה תואר לחם אבל קרעפליך ופשטיד"א הוי תואר לחם וכ"כ כאגור דפשטיד"א או טורטא הנאפת בתנור בבשר או בדגים או בגבינה אע"ג דבשר ודגים וגבינה עיקר מברכין עליהן המוציא דמין דגן חשיבי ליה אינשי עכ"ל בשם ה"ר ישעיה והנה דעת הר"ר ישעיה כדעת ר"ת דפסק דדבר שבלילתו עבה מברך עליו המוציא אבל לפי מאי דנקטינן אין לברך המוציא על שום אחד מהן אלא יש לאוכלן תוך הסעודה או לברך המוציא על פת אחר וכדי להוציא נפשיה מפלוגתא אבל לאקשי"ן יכול לאכול בלא סעודה מאחר דלית בהו תואר לחם מיהו דוקא כשמטגן הפשטיד"א או קרעפליך בשמן או בשאר משקין אבל אם אפה אותן בתנור או במחבת בלא משקה מברך עלייהו המוציא מאחר דיש בהו תואר לחם דקי"ל כר' יוחנן דס"ל הכי כמו שיתבאר בסמוך ואפשר דגם ר' ישעיה שכתב האגור דבריו מיירי בכה"ג וא"כ דבריו הם אליבא דהלכתא וכנ"ל. וע"ל גבי פת הבאה בכסנין אם העיסה עצמה נילושה במשקין מה דינה:

סימן קע

סעיף קטן א
מיהו מפירש"י בפ' אמר להם הממונה (יומא דף ל') משמע קצת דלא בעינן נטילה לשתייה אע"פ שנותן פרוסה לתוך פיו אלא דוקא בשתייה שאחר הסעודה קודם ברה"מ וע"ש וע"ל סי' קנ"ח:

סעיף קטן ב
כתב הר"י פ"ג שאכלו דף ל"ז דמיירי בשעה ששותה האחד או חותך לחם או ממתין עד שיתנו לו מן הפרוסה של המוציא ובכאן לא דברו אלא מפני ד"א אבל להניח חלקו כשמפסיק בדברים אחרים ששוהא הרבה לא דברו בכאן עכ"ל:

סעיף קטן ג
כתבו התוספות ריש פרק כיצד מעברין בפרק בן עזאי קתני משיירין פיאה במעשה קדירה ואין משיירין במעשה אלפס היינו דמעשה קדירה נראה כרעבתן אם אוכל הכל אבל אין משיירין כאלפס דהיינו מעשה אלפס דאז לא נראה כרעבתן אם אינו משייר:

סעיף קטן ד
וצ"ע לפי פירושו מאי לשון הופכין דקאמר ועוד דלפי דבריו הטור טעה במ"ש ובירושלים הופכין ולכן נ"ל לפרש דעת הטור כן דר"ל דאינו אסור אלא כשאמר בא ואכול עמי מה שהאכלתני דהוי מיחזי כפרעון מה שאכל עמו יאסור משום הלוואת סאה בסאה דאית ביה משום ריבית אבל בירושלים היו הופכין ר"ל כשאחד מפציר בחבירו לאכול עמו והיה מתייירא שלא יסרב בו היה אומר לו אכול עמי ואאכול עמך גם כן פעם אחרת וזה שרי שאינו מדבר כן אלא מדרך מוסר אבל אין דעתו שיבא לידי פירעון לעולם ר"ל שיחזור ויאכל עמו ולכן אמר בברייתא שבירושלים היו מהפכין מאכסניא לנישואין ר"ל אע"פ שהיה חוזר ואוכל עמו סעודת נישואין לא מיחזי כפירעון ושרי לומר כן מתחלה ולכן כתב רבינו סתמא שבירושלים היו מהפכין להורות שכדרך שבני ירושלים עשו שרי כנ"ל לפרש דברי הטור והברייתא:

סימן קעב

סעיף קטן א
ואין דברים אלו נראין דהרי הרשב"א כתב בשם הראב"ד כדברי הרא"ש כמ"ש ב"י וא"כ נקטינן כדברי הרא"ש מאחר שגם דברי הרמב"ם נראה יותר לפרש כדברי הרא"ש מכדברי ר"ח:

סימן קעג

סעיף קטן א
עיין בי"ד סי' קט"ז כיצד נוהגין:

סעיף קטן ב
וכ"כ הר"ן וכתב עוד די"א שאין לברך עליהם כלל דאין ?באין אלא להמנע מעבירה וכ"כ הגה"מ פרק ד' דברכות:

סימן קעד

סעיף קטן א
מ"כ בהגהות חדשות פרק כיצד מברכין דאם היה בדעתו לפטור יין שלאחר המזון אז יין שלפני המזון פוטר שלאחר המזון:

סעיף קטן ב
כתב הר"ן פ' כיצד מברכין דף ל"ג ע"ב דיום הקזה וסעודה שאוכל מיד אחר המרחץ דינו כשבת וי"ט דעיקר הסעודה הוא יין וכן הוא שם בגמ' פ' כיצד מברכין וכתב בתא"ו ני"ו ח"א אבל יין שבתוך המזון אף בחול פוטרו שכל אדם רגיל לשתות יין:

סעיף קטן ג
ומ"כ בהגהות אלפסי החדשות פ' כיצד מברכין דאם היה בדעתו איין שלאחר המזון אז יין שבתוך המזון פוטר שלאחר המזון:

סעיף קטן ד
וכ"כ בתא"ו נ"ו:

סעיף קטן ה
וכן המנהג:

סעיף קטן ו
וכ"כ המרדכי ס"פ כיצד מברכין בשם הר"ם דאם המשקים לפניו בשעה שמברך על היין פוטרן בין ברכה ראשונה בין ברכה אחרונה אבל אם אין המשקים לפניו אין היין פוטרן כלל בזמן הזה שאין אנו קובעים על היין כמ"ש בספר המצות וכתב הר"ר אברהם מפראג אמנם לפי דברי הטור אין חילוק בין זמן הזה לזמנם עכ"ל וע"ל סימן רי"ג כיצד נקטינן הלכתא בהא:

סעיף קטן ז
וכן הוא בהגהות מיימון פ"ז דברכות וכן המנהג וענין סברי ע"ל סימן קס"ז:

סימן קעה

סעיף קטן א
ומיהו יש ליישב דרבינו לא קאמר אלא כשלא היו ביחד בשבירך בפה"ג אבל כשהיו ביחד מודה לדברי המרדכי

סעיף קטן ב
ונ"ל קצת טעם לדבריו אבל לא מטעמיה אלא הואיל ותקנו הטוב והמטיב בשביל הרוגי ביתר כדאמרינן בירושלמי בפ"ד דתענית אין חילוק קודם לעשייה או לאחריה דזכרון עולה לכאן ולכאן:

סימן קעו

סעיף קטן א
ומשמע בגמ' פ' כיצד מברכין דאם בירך על הפרפרת פוטר מעשה קדירה שהוא דייסא וכיוצא בו וכ"ש אם בירך על מעשה קדירה שפוטר פרפרת וכן פירש הרמב"ם בפירוש המשנה אע"ג דהרר"י כ' פ' כיצד מברכין ד' ל"ג ע"א דבירך על הפרפרת אינו פוטר מעשה קדירה נ"ל דהיינו דוקא לדעת ב"ש אבל ת"ק חולק עליו ולדבריו פוטר כדמשמע בגמ':

סימן קעז

סעיף קטן א
כתב הכלבו וז"ל אחד מתלמידי רבני צרפת כתב ראיתי מורי הרב כמה פעמים כשמביאים לפניו על השלחן בשר של חדוי או איזה דבר החביב עליו יותר מן הפת נטל אותו דבר ובירך עליו קודם שבירך על הפת המוציא ואמר זה חביב עלי ונוח לי לברך עליו תחלה לשבח בו את קוני באשר אני אוהבו עכ"ל וע"ל סימן רי"א בזה יתבאר דרוב הפוסקים חולקים בזה:

סעיף קטן ב
ונראה שדברי הרא"ש הם כשבאין לאחר שבירך המוציא:

סימן קעח

סעיף קטן א
וע"ל סימן תפ"ד דמשמע קצת כדברי הכלבו:

סעיף קטן ב
ובסימן קפ"ד כתב דהרשב"א ס"ל דא"צ ברכה במקומו אלא אחר פת בלבד:

סעיף קטן ג
ותמיהני בדבריו אלו דהא אף למאן דס"ל דצריך לברך היינו דוקא ברכה ראשונה על מה שחוזר ואוכל אבל על מה שכבר אכל לא צריך דהא שינוי מקום לא גרע מהיסח הדעת ומבואר לקמן סי' קע"ט דנקטינן דהיסח הדעת לא מצריך ברכה לאחריו רק לפניו וכ"כ ב"י בעצמו סימן קע"ח בשם התוספות והאשר"י וצ"ע:

סעיף קטן ד
וכ"כ הא"ז:

סימן קעט

סעיף קטן א
ואפשר דאף רש"י ורשב"ם דכתבו לענין הב לן ונבריך צריך ברכה אחרונה מודים לענין היסח הדעת ובדעת הרמב"ם:

סעיף קטן ב
ול"נ ליישב המנהג שלא נהגו באכילת מלח ובשתיית מים אחר הסעודה משום דבימיהם לא היה מלח בפת שלהם כמ"ש לעיל סימן קס"ז ולכן היו נוהגין באכילת המלח לבסוף כי אפשר דגם בשאר מאכלות שלהם לא היו רגילין ליתן מלח אבל בזמן הזה דבכל פת יש מלח כמבואר לעיל סימן קס"ז א"צ לאכול מלח וכן הוא לענין שתיית המים כי כל המשקין שלנו רובם מים כשכר או דבש וכדומה ע"כ אין אנו צריכין לשתות מים לבסוף כנ"ל:

סימן קפ

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ו בפסקיו סימן א' דיש להסיר פת שלם מן השלחן בשעת בה"מ משום דאין ברכה מצוייה בדבר המנוי ודבר שלם הוי כדבר המנוי וכן משמע בגמרא בפרק חלק דאין להניח לחם שלם על השלחן לאחר הסעודה וע"ש:

סעיף קטן ב
וכ"ה בשולחן ארבע:

סימן קפא

סעיף קטן א
מיהו המנהג כדברי התוספות:

סעיף קטן ב
ובמרדכי פרק אלו דברים דיחיד אינו מברך עליהם אבל ג' שאכלו שמזמנים צריכים לברך:

סימן קפב

סעיף קטן א
כתב הר"ן פרק ע"פ ע"א דף רמ"ח דנהגו לשפוך מכוס של ברכה לכוסות האחרות ולא משום חיובא אלא משום יקרא דכוס בלבד ובהגהות מיי' פ"ז דברכות דא"צ אא"כ היו שאר כוסות פגומות דאז נכון לשפוך עליהם מכוס של ברכה כדי שישתו גם הם מכוס שאיגו פגום עכ"ל וכ"כ ב"י סי' ק"ץ בשם התוס' והרא"ש ולקמן סי' רע"א דלא בדברי הרא"ה שכתב ב"י דס"ל דאיו להקפיד בכוס שאינו פגום אלא למברך בלבד:

סימן קפג

סעיף קטן א
ואמנם לא ראיתי באלו הארצות לנהוג כן:

סעיף קטן ב
ודברי רבינו למטה כדברי רבינו ירוחם ומה שהקשה ב"י מאי רבותא דבה"מ וי"ל דאפי' אותן שאינן מברכין לא ישבו בגילוי הראש הא בשאר ברכות כה"ג שרי:

סעיף קטן ג
וכ"כ הכלבו בשמו:

סעיף קטן ד
וכ"מ באבודרהם דלענין הפסק חמור מק"ש ודינו בתפלה:

סעיף קטן ה
כתב ר' אברהם מפראג בהגהותיו ויש מדקדקים שאין לוקחים לברך המזון אלא כוס רחב ולא כוס שפיהו צר שאנו קורין בל"א גלו"ק גלא"ז ואפשר שסמכו במאי דאמרו רבא אכסא דברכתא מגמע גמועי ופירש"י לגימות גסות דרך חשיבות ושביעה כמו דאמרינן צורבא מרבנן דלא נפיש חמריה לגמע גמועי כו' ול"נ הטעם שצריך ליתן עיניו בכוס וזה לא יוכל לעשות היטב בכלי שפיו צר:

סימן קפד

סעיף קטן א
ובאבודרהם דשיעור עיכול מזון הוא ד' מילין באכילה מועטת:

סימן קפז

סעיף קטן א
והמנהג שאין לאמרו כלל כדברי רבינו:

סעיף קטן ב
אבל המנהג כדבריו ובהגה"ת סמ"ג מצאתי דאין לומר לכל בריותיו אשר ברא דמשמע מינה דאיכא נמי בריות שלא ברא ואיכא כפירה אלא י"ל לכל הבריות ואין המנהג כן אלא אומרים לכל בריותיו אשר ברא:

סעיף קטן ג
שמעתי רבים שחששו לומר בנוסח זה ואומרים כי עת ושעה הוא דבר אחד וא"א רק בכל עת וטעות הוא בידם כי עת קאי על עתי השנה כגון קור וחום קיץ וחורף ושעה הם שעות היום וכן אמרינן בתפלה וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה ולכן אין לשנות:
עיין בסימן קצ"א נוסחא בבהמ"ז קצרה:

סימן קפח

סעיף קטן א
והמנהג כדברי מוהר"ם כי מ"ש במשפט תפדה אינו ר"ל אלא אם ישפטו ישראל דין אמת בין איש לחבירו אז תפדה ציון וכמ"ש ושביה בצדקה:

סעיף קטן ב
יש לתמוה על המנהג שלנו שנוהגים לאומרו בקול רם ואף אם נאמר דקי"ל כאביי דאמרינן בגמ' דעני ליה בקול רם כי היכי דלישמעו פועלים ויקומו ה"מ לדידהו דהוו להו פועלים אבל לדידן דלית לן פועלים אף אביי מודה לדברי רב אשי דאמר דיש לענות בלחש כי היכי דלא ליזלזלו ביה וכ"כ בא"ז בהדיא ובהג"ה סמ"ק וכ"כ התוספות והג"מ

פ"א ונ"ל לתת טעם למנהג דליכא למיחש דאתו לזלזולי ביה אלא בזמן דאיכא פועלים שהולכין למלאכתן ואיכא זילזול אבל בזמן הזה אף שעונין אמן מ"מ כולן שומעין ג"כ ברכת הטוב והמטיב ליכא למיחש לזלזולי לכן עונין בקול רם כנ"ל לתת טעם למנהג אע"פ שאינו כדעת הפוסקים הנזכרים מ"מ סברא נכונה היא א"נ דלא חלקו בגמרא אלא כשמברך בפני עצמו ואינו מזמן לאחרים ולא עונין על ברכות הראשונות אבל כשעונין אמן גם על ברכות הראשונות ליכא למיחש ולכן יש לענותו בקול רם:

סעיף קטן ג

ובאבודרהם כתב בשם ראבי"ה ובן בר"ה וי"ט שאומר יעלה ויבא א"ל מלך חנון וכו' אלא יאמר אל חנון כו':

סעיף קטן ד

ובא"ז כתב כדברי שיבולי לקט וז"ל ואומר הרחמן בשבת כדרך שאומרו בחול ואין בזה משום שואל צרכיו בשבת עכ"ל:

סעיף קטן ה

ולא ידענא מאי קאמר דהא אדרבא העיד שלא היה נוהג כדברי הרי"ף בחתימה ותו דענין עדות זו לא קאי כלל לענין לחתום עמו ישראל או מנחם ציון אלא אדלעיל קאי דפליגי ר"י דרב אלפס אי צ"ל בפתיחה רחם או נחם וכן בחתימה אי יכול לומר בונה ירושלים כמו בחול או אם צריך לשנות ולומר נחם עמו ישראל בבנין ירושלים ואמר שה"ר אפרים הקשה על רב אלפס לענין החתימה ועל זה העיד רבינו שגם הרא"ש לא הסכים עמו לענין החתימה ואע"פ שבפתיחה היה נוהג כדברי רב אלפס מאחר שאין חילוק בין נחם לרחם היה רוצה לצאת ג"ב לדברי רב אלפס אבל בחתימה לא היה רוצה לעשות כדבריו שלא יהא כחותם בשתים ולכן לא היה חותם אלא בבונה ירושלים כמו בחול כדברי ר"י והוא דעת רש"י ג"כ וכ"כ הרר"י שיחתום בשבת בונה ירושלים וכ"כ הרמב"ם ולכן לא הבנתי דעת ב"י בזה ואפשר שהיה לו גירסא אחרת בדברי רבינו:

סעיף קטן ו

וז"ל הא"ז ואינו אומר רוענו אלא רענו ר"ש בחטף בלשון בקשה ויש אומרים רוענו ע"ש ה' רועי לא אחסר ואומר זוננו בשורק עכ"ל:

סעיף קטן ז

ונ"ל דבריו מטעם אחר דמאחר דספק ברכות הוא נקטינן לקולא כי אין הברכות מעכבות:

סעיף קטן ח

ונ"ל דוקא בסעודה ג' איכא למימר כה"ג מאחר דאיכא למ"ד דחובה לאכול פת דומיא דתפלת ערבית דאיכא למ"ד דחובה להתפלל ולכן אמרינן מאחר שמתחיל שוויה עליו חובה אבל בר"ח ליכא למ"ד שהוא חובה ולכן לא שייך לומר שהוא חובה:

סעיף קטן ט
וכן המנהג פשוט להזכירו:

סימן קפט

סעיף קטן א
בהגהות אלפסי החדשים במרדכי דברכות מצאתי שאין לומר שבכל יום מטיב לנו אלא בכל יום ונכון הוא דלא יהא נתינת טעם למה שלמעלה ממנו שאמר המלך הטוב כו' במרדכי סוף ברכות כשמסיים לא יאמר ונאמר אמן אלא ואמרו אמן עכ"ל וכתב אבודרהם קבלתי מרבותי שבשבת י"ל מגדול ישועות מלכו בוי"ו ובחול מגדיל ביו"ד ונ"ל הטעם כי בשבת הוא מלך גדול נגד החול ומגדול מלא בוי"ו או החולם נקרא מלך גדול ומגדיל חסר יו"ד וחירק הוא מלך קטן ועוד מגדיל הוא בתהילים ועדיין לא מלך דוד ומגדול היא בנביאים וכבר היה מלך עד כאן לשונו:

סימן קצא

סעיף קטן א
מ"כ בספר הכלבו נוסח ברה"מ קצר וזה נוסחו בא"י אמ"ה הזן את העולם כולו ברוב גדלו המכין לכל בריותיו מאכלו ושולחנו ערוך לכל בא"י הזן את הכל נודה לאל גואלנו המעדיף מטובו עלינו לא חסר כלום ממאכלינו ברית ותורה וחיים ומזון בא"י על הארץ ועל המזון רחם על עם עני ואביון הנתונים ללעג ולבזיון ודוד עבדך מהרה תמלוך בציון ותכין בתוכה עם עמוסי יריכים בא"י בונה ירושלים אמן בחיי יהודה ואפרים תמלוך מלך בירושלים ותבט עניי עמך ותפן בא"י אמ"ה בפה"ג עכ"ל כל זה מצאתי אך לא ידעתי מי תקנה ואימת יש לאומרה כי לא מצאתי בשום פוסק אחר וכבר נתבאר לעיל ס"ס קפ"ז דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים לא יצא י"ח ואפשר דאף הכלבו לא כתבה לצאת בו אלא שהוא כדמות תפלה קצרה שמתפלל מי שהולך במקום גדודי חיה ולסטים ולכשיבא לביתו חוזר ומתפלל כנתבאר לעיל סימן ק"י ואפשר שה"ה בברכה קצרה כזו יברכה במקום אונס ואח"כ יברך ברכת המזון כתיקונה לצאת בו וצ"ע:

סעיף קטן ב
ברמב"ם פ"ה אינו מוזכר שאומר ב"ה וב"ש וגם הרבה מן המדקדקים שא"א אותן אלא מתחילין מיד בא"י כו' ואפשר שטעם רבינו בזה כדי להפסיק בין ברכת הזן לברכת הזימון אבל לא ידעתי מנין לרבינו זה כי אינו מוזכר בגמרא ורי"ף ורא"ש לא הזכירו ג"כ ואף שנראה דבר יתר ואינו שייך לברה"מ יותר מלשאר ברכות דאחר כל ברכה יכול לומר ב"ה ב"ש כו':

סעיף קטן ג
ואין דבריו נכונים דאדרבה כשאומר נברך לאלהינו למי שאכלנו וכו' משמע דלא סגי ליה במה שאמר אלהינו אלא צריך לפרש יותר למי שאכלנו משלו כו' וזה הוא בור ודאי דמשמע מדבריו דאלהינו סתם שאמר לא האכילו ולכן מברך למי שהאכילו ואין לך בורות גדול מזה ולכן לא אמרו בגמרא ופוסקים אלא שיכול לומר על המזון אבל לענין לומר למי שאכלנו אין לחלק ולא דמי לעל המזון דמשמע היטיב שבשביל הטובה זו שזן אותנו אנו מחוייבים לברכו בכל עת משא"כ כשאומר למי שאכלנו שיש בו חשש גדול:

סימן קצג

סעיף קטן א
וכן בסמ"ג דחה דברי רש"י כתב ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן ומיהו המנהג בזמן הזה כדברי רש"י ולא ראיתי מעולם מי שמיחה בדבר:

סעיף קטן ב
ונ"ל הא דכ' נחלקים היינו אם ירצו אבל עדיף טפי שלא לחלק משום דברוב עם הדרת מלך ודין ברה"מ כדין בה"כ כדאיתא בפ' ג' שאכלו (מט:) וכן משמע מפירש"י שם דכתב גבי כ' דיחלוקו פירוש אם ירצו אבל עדיף טפי שלא יחלוקו וכן הוא המנהג:

סעיף קטן ג
ואין דבריו מוכרחים די"ל דשאני התם דאע"ג דמברך בלחש מ"מ שומע ג"כ המברך ועונה אחריו אמן על כל ברכה וברכה משא"כ כשמברך לעצמו לגמרי ואינו שומע המברך ואע"ג דאמרינן עד היכן ברכת הזימון עד הזן כו' היינו לשום צורך כמו שיתבאר לקמן סי' ר' אבל בלא צורך צריך לשמוע כל הברכות מפי המברך ולענות אמן אע"ג שאמרו בלחש כמו שנתבאר לעיל סימן נ"ט לענין ברכת ק"ש כנ"ל:

סימן קצה

סעיף קטן א
וכ"כ בא"ז בהדיא דבבית אחד לא בעינן שנכנסו תחלה לשם כך:

סעיף קטן ב
וכבר כתבתי לעיל סי' קצ"ג מה שנראה בזה:

סימן קצו

סעיף קטן א
ומוהר"א מפראג בהגהותיו כתב דדוקא בסוף יש לברך שהיא דאורייתא אבל בתחלה אין לברך וראייה מפרק במה מדליקין הדמאי מברכין עליו משמע הא טבל ודאי לא עכ"ל אמנם מדברי הרא"ש פרק ג' שאכלו משמע דאין לחלק בין ברכה ראשונה לאחרונה

וס"ל לרא"ש דשניהם יברך אבל ב"י הביא ראיות לרברי הרמב"ם וכתב שכן דעת רש"י והרשב"א והר"י וכן הלכה עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתוב בא"ז הא דג' המודרים הנאה זה מזה אין מצטרפין היינו שאוכלין כל אחד מכברו ולכן לא מצטרפין מאחר שאין אחד יכול לאכול עם חבירו אבל אם היו אצל בעה"ב ונתן ככר לפניהם על השלחן דהשתא כולם אכלי מחד ככר מצטרפין:

סעיף קטן ג
אבל במרדכי ריש פרק שלשה שאכלו בשם מוהר"ם כתב דאין מצטרפין וכן הוא בהגהות מיימון פ"ה דברכות ולכן דברי האגור שהביא דברי שבולי לקט בלא מחלוקת בטילין וכ"כ ב"י:

סימן קצז

סעיף קטן א
ובמרדכי ע"א פ' ג' שאכלו דה"ה אם נטלו ידיהם למים אחרונים וכן מבואר לעיל סימן קע"ט דזה חשיב היסח הדעת:

סעיף קטן ב
וכ"כ לעיל סימן קצ"ג וכ"כ בהגמ"י פ"ה דברכות:

סעיף קטן ג
וכ"כ המרדכי:

סעיף קטן ד
ותמיהני עליו מאחר שפסק הלכה כדבדי הרי"ף איך כתב שדבר נכון לזמן על השותה כדברי התוספות ול"נ לענין הלכתא לנהוג כמו שנהג הר"מ כדברי הגמ"י ומשמע ממנהג מוהר"ם דלדעת רי"ף בעינן כזית דגן הצריך נט"י וכן משמע מדברי הרמב"ם דאינו מצטרף עמהם עד שיאכל פת דלא כספר הכלבו דכתב דאפשר דאם אכל דייסא או שאר מעשה קדירה יהא נחשב ככזית דגן ודברי האשר"י הם כדבדי הכלבו וכן הם דברי רבינו כמ"ש מיהו כזית דגן מהני אע"פ שלא עשאו פת כו':

סעיף קטן ה
וע"ל בהלכות פסח דכזית הוא כחצי ביצה:

סעיף קטן ו
ומ"מ נראה דטוב ליזהר אם אחרים שאכלו ושתו יכולים לברך דיברכו הם:

סימן קצט

סעיף קטן א
ועיין בסימן קצ"ג מה שכתבתי בזה:

סעיף קטן ב
והמרדכי כתב ריש פרק שלשה שאכלו דבנות של ר"א מאורלייני"ש זימנו לעצמן ור' שמחה כתב שאשה מצטרפת לזימון:

סעיף קטן ג
וכן המנהג:

סעיף קטן ד
והמנהג שלא כדבריו אלא נוהגים כדברי הרא"ש דאין מצטרפין קטן אלא עד שנעשה בן י"ג שנה ואז אין מדקדקין בשערות אלא מוקמינן אחזקתיה דאית ליה שערות אבל קודם לזה אין מצרפין אותו גם המרדכי ע"א פרק ג' שאכלו כתב בשם ראבי"ה כדברי הרא"ש דכיון דפליגי בזה גאוני עולם אין לצרפו לתפלה ולבהמ"ז עד שיביא ב' שערות ואין לשנות המנהג וכ"כ מהרי"ל ע"ל סימן נ"ה מי שנידוהו אי מזמנין עמו ואימתי הוי י"ג שנים לנער וכיצד מונין אותן כתב מהרי"ל על ב' בני אדם האחד חרש ושוטה ואידך הוא חרש מצטרפין לזימון אם מבינים ומכוונים לזה ואין לחוש אם אינן שומעין הברכה:

סימן ר

סעיף קטן א
ולא נ"ל דהרי התוס' והרא"ש כתבו דהלכתא כרב ששת וגם הר"י כתב שבן דעת בה"ג:

סעיף קטן ב
ובאגור כתב בשם הר"ר ישעיה דלא מיקרי חזר ואכל אלא כשאוכל פת אבל אכל פרפרת חוזר למקום שפסק:

סעיף קטן ג
ובאגור כתוב שכן הורה הר"מ הלכה למעשה:

סימן רא

סעיף קטן א
ובא"ז כתב היכא דליכא אורח מי שבצע יברך ולפי דבריו אע"ג דלענין בציעה נמי דינא הכי שהגדול בוצע מ"מ אם נתן הגדול רשות לא לבצוע יברך ג"כ ברכת המזון:

סימן רב

סעיף קטן א
ולא ידעתי למה תלה הדבר ברשב"א הלא בה"ג כתבו כמ"ש הטור בשמו ובאמת שיש לתמוה על דברי רבינו בעל הטור על מ"ש כיון שנהנה למה לא יברך כו' דזה לא קאמרי החולקים עליו אלא אמרו שאינו מברך על השמן מטעם שהאניגרון הוא עיקר ולכן נראה לענין הלכתא כדעת בה"ג והר"ם:

סעיף קטן ב
ונ"ל לברך בפה"א דקי"ל בירך על פרי אילן בפה"א יצא:

סעיף קטן ג
במרדכי ר"פ כיצד מברכין שהוא בושם הנקרא בל"א נעגליך עכ"ל וקניל"א הוא הבושם הנקרא בל"א צימרינ"ד וכתב בהגמי"י פ"ה דה"ה גלגלן וכרכום וכל פירות יבישים שאין דרכן לאוכלן בלא תערובות אינו מברך עליהן ולא כלום:

סימן רד

סעיף קטן א
ורש"י פירש בגמרא שהם תמרים שבשלום ושרפום החום אבל רבי' ירוחם כתב כלשון רבינו בעל הטור וב"י הביא דבריו ר"ס ר"ב וכתב עליו שלא דק ולא ידעתי למה כ"כ שאע"פ שרש"י פירש בלשון אחר מ"מ רבינו ירוחם כתב כלשון רבינו וה"ל לכתוב ג"כ אדברי הטור שלא דק:

סעיף קטן ב
וכ"כ הר"ן פרק ע"פ דף רמ"ט ע"א אלא שכתב דדנין בו לפי טעמו וריחו:

סעיף קטן ג
נראה דמ"מ בעינן דזהו הנותן טעם הוא עיקר המרקחת בלא הדבש כמו הומלתא שמשמע בגמ' שהוא זנגביל מרוקח שעושין המרקחת לאכול הזנגבי"ל כמו שמביאין היום זנגביל מרוקח בדבש אלא שהומלתא הוא זנגביל שחוק ומעורב בדבש לכן כתב רבינו אע"פ ששחק מ"מ מאחר דלטעמא עבידא והוא עיקר המרקחת ג"כ מברכין עליו וכן יש לפרש ג"כ דברי הרמב"ם פ"ג שכתב שאם עירב דבר כדי ליתן טעם בתערובות הרי הוא עיקר דמיירי נמי בכה"ג אבל כשעיקר הדבר אינו הדבר הניתן לטעמא כמו שהאידנא עושין מרקחת במיני פירות ונותנין שם בשמים לטעמא ודאי אין לברך על הבשמים אע"ג שנותנים שם טעמא כי לא באו שם אלא למתק הקדירה והעיקר הוא הפרי ופשוט הוא לדעתי וכן המנהג:

סעיף קטן ד
כתב אבודרהם וז"ל ולדברי הכל במורבא של אתרוג שחותכים חתיכות גדולות מברכין בפה"ע ומשמע כדברי ב"י שלא נחלקו אלא כשמרוסק לגמרי ואינו ניכר ובתשובת מהרי"ק שורש מ"ג נמי משמע כדברי ב"י דאף כשנימוח לגמרי הם דברי הטור:

סימן רה

סעיף קטן א
דלא כהראב"ד שכתב הרשב"א בשמו שאם נשתנו מברך עליו שהכל:

סעיף קטן ב
ובתשובת הרא"ש כלל ד' סימן ט"ו פירש טעם אחר וכן במרדכי פרק כיצד מברכין ע"ג כתב עוד טעם אחר דלא דמי למי פירות ומדברי הרמב"ם פ"ח משמע דאין מברכין על מי ירקות כמו ירקות אלא כששלקן לשתותן דדרך לשתותן ולכן הוו כירקות עצמן אבל מדברי הרא"ש בתשובה והמרדכי משמע דאין לחלק:

סעיף קטן ג
ובמרדכי פ' כיצד מברכין ע"ג כתב כדברי הר"ר יחיאל וכתב הטעם משום דמי סחיטה עיקרן לטבל קאי וחשיב מאכל כמקודם דהא אמרינן פרק חבית משקה הבא לאוכל כאוכל דמי אבל משקה היוצא מן הפירות עיקרו לשתייה לכן מברך עליו שהכל עכ"ל:

סימן רו

סעיף קטן א
וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ב
ובמרדכי פרק כיצד מברכין ע"ב דכל מצוה יאחז בימינו:

סעיף קטן ג
וכתב עוד בסימן קע"ז ובס"ס קע"ט דיש חולקים ואומרים הא דא"צ לברך כשמביאים לו פירות אחרות היינו שדעתו עלייהו מתחלה או שסומך על שלחן של אחרים שדעתו על כל מה שיביאו לו אבל אי לא היה דעתיה עלייהו מתחלה צריך לחזור ולברך וע"ל סי' קע"ז במ"ש שם ובי"ד סימן י"ט לענין שחיטה שכתב הטור שם חילוקים אלו וה"ה לכאן אבל ב"י ר"ס זה כתב בשם הרשב"א דאם אכל תפוחים כו' עד נתכוון להם בתחלה ע"ש:

סעיף קטן ד
ונראה לי שזו התשובה ס"ל כדעת ר"ת והראב"ד אבל לדעת הרא"ש והרמב"ם וה"ר יונה צריך לחזור ולברך וע"ל סימן ר"ט כתבתי בזה:

סימן רח

סעיף קטן א
ואין דבריו נראין בזה דאע"ג דכתב רבינו סתמא מ"מ לא כיון אלא הראוי לאכילה וכן בגמרא אמרו הכוסס את החיטים מברך בפה"א משמע דוקא חטים הראוי לכוס אבל לא שעורים ובאבודרהם כתב דהכוסס שעורים לא יברך כלום דהוי מאכל בהמה וכתב ב"י ולא נהירא כיון שנהנה למה לא יברך לכן נ"ל כדברי הכלבו וכן משמע מדברי הרשב"א שכתב ב"י בסמוך:

סעיף קטן ב
מכלל דלענין ברכה ראשונה הם חלוקים כדברי הכלבו שכתבתי לעיל:

סעיף קטן ג
ואפשר דאף המרדכי לא קאמר אלא במקום שאין הפרי שחייב לברך עליו בנ"ר נכלל בברכה א' מעין ג' כגון שאכל א' מה' המינין ואכל פרי אבל בענין כזה שאכל אחד מז' מינים ואכל ג"כ תפוחים אפשר דאף המרדכי מודה בדבר כדעת הרא"ש:

סעיף קטן ד
וכן הוא במרדכי ס"פ כיצד מברכין דברכת היין פוטר כל מיני משקין מברכה אחרונה והכי נקטי':

סעיף קטן ה
כתב האגור די"א דברכה א' מעין ג' טעונה כוס וישתה אז פחות מכשיעור דשוב פטור מברכה אחרונה דאל"כ אין לדבר סוף דעל אותה ברכה אחרונה שהיא על הכוס יצטרך כוס אחר עד עולם וה"ר אביגדור כתב שא"צ וכ"נ שהוא דעת הפוסקים שהרי לא הזכירו כוס בברכה אחרונה ועוד דהרי נתבאר לעיל סימן ק"צ דכל דבר הטעון כוס צריך מלא לוגמא דהוא רביעית שחייב בברכה אחרונה וא"כ אין לדבר סוף:

סעיף קטן ו
וע"ל סי' ר"ב אם רוצה לאוכלו בלא סעודה כיצד יעשה עם ברכה אחרונה:

סימן רט

סעיף קטן א
ובתשובת מהרי"ל סימן צ"ב אם בירך אדם על היין וכששותה הוא מים א"צ לחזור ולברך בפה"ג פעם שנית מאחר שהיה דעתו לשתות יין וגם האחרים שהיה דעתו להוציא יש להן יין לפניהם או הם טועמים יין אח"כ עכ"ל ונראה דוקא בכה"ג שהוציא ג"כ אחרים שאז ברכתו ברכה דהא הוציא בה אחרים אבל אי לא הוו אחרים צריך לחזור ולברך דהא לעיל סימן ר"ו כתב דאם בירך על פרי ונפל מידו צריך לחזור ולברך א"כ מ"ש דהא דנמצא מים דגרע מאילו נשפך היין שבכוס כנ"ל וצ"ע ואפשר דמהרי"ל לא קאמר אלא בהיה דעתו מתחילה על יין אחר ג"כ ואז יצא בברכה זו כמבואר לעיל סימן ר"ה ע"ל סימן ר"ו כתבתי דין זה:

סימן רי

סעיף קטן א
ואם אכל זית עם הגרעין הוי בריה אע"פ שאין דרך לאוכלו עם הגרעין ואפשר דאף הרר"י מודה בזו אלא שאין דרך לאכול עם הגרעין אלא דבר שדרכו בכך לכך כתב דההוא דוקא הוי בריה או אפשר דס"ל דבדבר שאין דרך לאוכלו בגרעין בטלה דעת האוכל לגבי כל אדם וטוב להסתלק מן הספק:

סימן ריא

סעיף קטן א

ול"נ דמשמע בהדיא מדברי הרמב"ם כדברי המרדכי שהרי כתב פ"ח שאם היו לפניו ב' מינים שאין ברכותיהן שוות מקדים מין ז' והיינו כדברי המרדכי אבל ב"י פירש דברי הרמב"ם כפירוש אחר שאינו נ"ל גם בסמ"ק כתב כדברי המרדכי והוסיף דאפילו השני חביב יותר אפ"ה מין ז' קודם:

סעיף קטן ב

וכ"כ האגור בשם שיבולי לקט דברכת המוציא קודם לברכת במ"מ בהזדמן שניהם לפניו וברכת במ"מ קודם לברכת בפה"ע כו' ולעיל סימן קע"ז כתבתי בשם הכלבו דאין ברכת המוציא קודם לדבר החביב לו אבל בהגהת מיי' פ"ח כתב שאם היה לפניו תבשיל שיש בו קמח כוסמין או שיפון ושבולת שועל וגפן ותאנה ורימון נ"ל כיון דמברך על התבשיל במ"מ דברכתו קודמת אע"ג דהני ממין ז' ואיהו לאו ממין ז' מ"מ כיון דחשיבי דעבדי מינייהו פת ומברכים עלייהו המוציא ובמ"מ נראה דברכתן קודמת אע"ג דלא עבדינהו פת עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הרמב"ם מזה נראה כדברי האגור דיש להקדים במ"מ וכ"ש ברכת המוציא לשאר ברכות וכ"נ מדברי הסמ"ק שהביא רבינו שיש להקדים אלו אף כשהשני חביב לו ודלא כדברי הכלבו:

סימן ריב

סעיף קטן א

וכן נ"ל דמשמע מס"ס ר"ח דכל הפוטר מברכה ראשונה פוטר ג"כ מברכה אחרונה:

סעיף קטן ב

ואני תמה על דבריו אלו כי למה לא תשתנה ברכתו מאחר שהוא טפל לד"א ואין עיקר ההנאה מאותו דבר שיברך עליו כברכתו הראוי לו אלא שצריך לברך שלא יהנה מן העולם בלא ברכה וכשמברך עליו שהכל הרי בירך אבל פחות מכשיעור שהוא נהנה מהפרי או מהדבר שאוכל ראוי לברך עליו ברכתו ולכן אין לסור מדברי ת"ה וא"ז:

סימן ריג

סעיף קטן א

ולענין פירות נוהגין שכל אחד מברך אבל לענין יין אין נוהגין כדברי הסמ"ג אלא כדברי הטור שאחד מברך לכולם ונראה דנהגו כן משום דס"ל כלישנא דאיתא בגמרא דבשאר דבדים חוץ מפת ויין לא מהני בהו הסיבה וכן הוא דעת הראב"ד כמ"ש לעיל סי' קע"ז:

סעיף קטן ב

וע"ל סימן תקפ"ט:

סעיף קטן ג
וע"ל סימן קע"ז איזה מיקרי אחר הסעודה:

סימן רטז

סעיף קטן א
ובתוס' פ' מקום שנהגו (פסחים נג:) ובמרדכי פ' אלו דברים דאין מברכין אלא על דברים שגופו נהנה ממנו ולכן אין מברכין אמאורות בכל יום רק במ"ש שנברא בו האש ועל אור השמש המתחדש בכל יום עכ"ל ונראה שזהו הטעם שאין מברכין אקול:

סעיף קטן ב
ומשמע מדברי ב"י דנקטינן כדעת רב עמרם מידי דהוי אשאר ברכות פירות אף על גב דאם בירך על כולן בפה"ע יצא מ"מ לכתחלה מברך על כל אחת ואחת כמ"ש לעיל סימן רי"א:

סעיף קטן ג
אבל הרא"ש חולק וס"ל דיכול לברך תחילה על איזה שירצה כמו שנתבאר לעיל וה"ה כאן וע"ל יא:

סימן ריז

סעיף קטן א
כתב מהר"א מפראג וצ"ע דהא לעיל סימן רי"ו כתב וי"א שאינו מברך כלל הואיל והוי כריח שאין לו עיקר עכ"ל כו' וכתב כאן ולא הבנתי דבריו וכן ב"י הניח הדבר בתימה ול"נ דלק"מ דודאי לעיל שהוציאו הבושם מן השמן ולא נשאר בשמן רק קליטת הריח בזה מודה רבינו בעל הטור דריח שאין לו עיקר כה"ג דאין מברכין עליו אבל הכא שהבשמים נשרפו ונתהפכו ונעשה ריח ואותו הריח הוא כעיקר הבושם ולכן ס"ל דמברכין עליו כן נ"ל דעת בעל הטור והוא סברא נכונה לדעתי:

סימן ריח

סעיף קטן א
ובמרדכי ר"פ הרואה וה"ה מקום שנפל בו מחנה סנחריב דלא גרע חזקיה מאדם מסויים ושוב נראה לר"י כיון שאין הנס ידוע ע"ש המקום כהנך אין מברכין עליו אלא אותן שנעשה להם הנס וכן כל אדם מברך על ניסו אע"פ שאין ניכר מתוך המקום וכתב אבודרהם דה"ה אם רואה רבים שנעשה להם נס אע"פ שאינו רואה המקום מברך:

סימן ריט

סעיף קטן א
ובהגהות חדשים פרק הרואה כתב לשון ר"י א"ז ונראה בעיני שאם רצה אדם לברך הגומל על אוהבו ועל קרובו שהוא כואב עליו הרשות בידו עכ"ל:

סימן רכא

סעיף קטן א
והביאו האגור:

סימן רכג

סעיף קטן א
וצ"ע בתשובת הרשב"א סי' רמ"ה דכתב שם דנולד לו בן מברך שהחיינו וכתב עו"ש דלא ראה גדולים שנהגו כן ומסתברא דכל אלו הברכות אינן אלא רשות אבל לא חובה וצ"ע דהא אמרינן בגמ' דנולד לו בן מברך הטוב והמטיב משום דאיכא אשתו בהדיה ואפשר דהרשב"א לא קאמר אלא היכא שמתה אשתו בשעת לידה דליכא הטבה אלא לדידיה או אפשר לומר דהרשב"א ס"ל דוקא ששמע שילדה אשתו זכר הוא דמברכין הטוב והמטיב וכן אמרינן בגמרא א"ל ילדה אשתך מברך הטוב והמטיב כו' אבל היה בעצמו אצל הלידה מברך שהחיינו וכן איתא חילוק זה בגמרא (נט:) לענין גשמים ומ"מ דבריו צ"ע ואפשר דס"ל לרשב"א דצריך לבדך הטוב והמטיב וגם שהחיינו כמ"ש למטה בשם סמ"ק בכיוצא בזה ותמיהני על ב"י שכתב דברי הרשב"א ולא פי' עליהם דבר:

סעיף קטן ב
ונ"ל דהיינו דוקא לדעת הרמב"ם והרי"ף דס"ל דלא מברך הטוב והמטיב אלא בדאית ליה שותפות בההוא דבר עצמו כמ"ש לעיל סימן רכ"א אבל לדעת הרא"ש דס"ל לעיל דאפילו לית ליה בהאי שדה שותפות מברך הטוב והמטיב הואיל ויש להם ג"כ שדות בפני עצמם וה"ה כאן אע"פ שאין משתמשים בחד כלי אלא שקנה להם ג"כ כלים כאילו מברך הטוב והמטיב:

סעיף קטן ג
כתב מהרי"ו בפסקיו כשאדם לובש פליצא חדשה או מנעלים חדשים אין לומר תבלה ותחדש כי היו צריכים להמית בהמה קודם לבישה אחרת ורחמיו על כל מעשיו כתיב עכ"ל ובאמת שהטעם הוא חלש מאוד אבל שמעתי שרבים מקפידים על זה:

סעיף קטן ד
ונ"ל דאע"ג דמתשובת הרשב"א שכתבתי לעיל משמע בדברי רב שרירא דברכות אלו אינן חובה מ"מ יש לנהוג לברך עליהן כדברי הפוסקים דס"ל שהן חובה ומ"מ המיקל בברכות במקום שהוא מחלוקת לא הפסיד:

סימן רכד

סעיף קטן א
כתב המרדכי דאף כשנעקרה בא"י א"א ברוך שעקר דמות גילולים של עו"ג מארצנו אלא דוקא כשנעקר מכל א"י אבל ממקום אחד לבד יברך ברוך שעקר דמות גילולים של עו"ג ממקום הזה:

סימן רכה

סעיף קטן א
כתב מהרי"ל בשם המרדכי דאדם שנעשה בנו בר מצוה חייב לברך בא"י אמ"ה אשר פטרני מעונשו של זה וכן נהג מהרי"ל ולא מצאתי ברכה זו בגמרא וקשה עלי שיברכו ברכה שלא הוזכרה בגמרא ובפוסקים ובב"ר ריש תולדות יצחק הזכיר דין זה בשם ר' אליעזר (וטוב לברכה בלא שם ומלכות):

סעיף קטן ב
ומהרי"ו כתב דאין מברכין שהחיינו על ירק חדש משום דעומד על הקרקע כל השנה ואין ניכר בין חדש לישן:

סעיף קטן ג
וכ"ב בא"ז דכל אלו הברכות אינן אלא רשות ולא חובה:

סימן רכז

סעיף קטן א
וכן כתב ה"ר יונה פרק הרואה:

סימן רלב

סעיף קטן א
וכתב במהרי"ל שהיה נוהג להתפלל בשעת הדחק מנחה סמוך לצאת הכוכבים כי אמר אע"פ שנראה בלילה בעיר מ"מ עדיין יום הוא כמו שאמר ר' יוסי (שבת קיח:) יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא כו' וכתב שכן קיבל ממהר"ש:

סעיף קטן ב
ע"ש סימן קכ"ד כיצד נוהגין:

סעיף קטן ג
וכתב בחידושי אגודה פ"ק דשבת רוב העולם אינן נזהרין בכך ואפילו מסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ואולי סמכו על קריאת שמש לב"ה ולא חיישינן דילמא אתי למפשע ובימיהם לא היה כן אמנם יש בו פלוגתא דרבוותא עכ"ל וע"ל סי' פ"ט מוזכר דפלוגתא דרבוותא הוא רש"י ור"י ועוד נ"ל לומד דנשתרבב המנהג להקל ע"פ דעת בעל המאור דכתב פ"ק דשבת דאליבא דהלכתא אפילו סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה שרי וכ"כ בהגהות מרדכי פ"ק דשבת בשם ר"ש בר ברוך ועל ככה נהגו להקל:

סימן רלג

סעיף קטן א
מצאתי במנהגים אפילו עומד מלימודו יטול ידיו לתפלה אם יש לו מים:

סימן רלד

סעיף קטן א
וכתב הכלבו דאין לומר אשרי של תפלת המנחה עד שנשלמו לבא מניין לב"ה כדי שיאמרו עליו קדיש של תפלת המנחה וכן הוא בסמ"ק בהגה"ה:

סימן רלה

סעיף קטן א
האגור קורא תגר על מנהג שלנו שלפעמים קורין בימי הקיץ ב' או ג' שעות קודם צאת הכוכבים וכתב וז"ל וכבר נשאל שאלה זו למהרי"ק ומהרא"י וכתבו דלא מצאו טעם וסמך למנהג ומהרי"ק והרבה בעלי נפש לא היו מתפללין ערבית עם הציבור אלא בלילה וכן אני הקטן נוהג בזמן הקיץ עכ"ל האגור ובת"ה סי"א כתב טעם למנהג שמקדימין ב' שעות כי חושבין היום לשנים עשר שעות כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה פרק קמא דברכות דכל מקום ששיערו חכמים שיערו בשעות שכל יום הוא י"ב שעות בין ארוך ובין קצר וא"כ משעה ורביעית שהוא לאחר פלג המנחה תוכל לעשות ב' שעות פחות שמינית השעה וכתב מהרא"י עוד באותה תשובה דיש מקומות שמקדימין להתפלל ג' או ד' שעות קודם הלילה והמנהג נשתרבב ע"י תשות כח ותאבים וצמאים לאכול בעוד היום גדול ומשום כך הקדימו להתפלל לאכול מיד אח"כ ואפילו ת"ח לא יפרוש עצמו מן הציבור אם לא יוכל למחות בהן שלא להקדים כ"כ אלא א"כ הורגל בשאר פרישות אז יתפלל ג"כ בלילה עכ"ל וכ"כ המרדכי ריש ברכות:

סימן רלו

סעיף קטן א
ומטעם זה נוהגים רבים לעמוד כשאומרים פסוקים אלו כדרך שעומדים בתפלת י"ח ומנהג יפה הוא:

סעיף קטן ב
ע"ל סימן קי"א אי מותר לש"ץ להכריז יעלה ויבא או שאר דברים שהם לצורך תפלה:

סעיף קטן ג
וכתב הרשב"א בתשובה סימן רל"ו דדוקא בתפלת ערבית שהיא רשות אמר הגאון אבל בשל שחרית מיסמך גאולה לתפלה עדיף ואם לא קרא ק"ש ובא לב"ה ומצא ציבור מתפללין לא יתפלל עמהן כלל לשחרית עכ"ל:

סעיף קטן ד
ע"ל סימן נ"א מדין זה.

סימן רלז

סעיף קטן א
בהג"מ בהלכות תפלה וסידרה כתב דמהר"ם לא היה אומר תמיד ימלוך כו' בכאן כי אין אומרים תפלה בחתימות ברכות וכתב שם דכ"כ רש"י בספר הפרדס אמנם מנהגנו לאומרו וכן משמע שם מדברי הרמב"ם אך צ"ע בהגה"ה שם:

סעיף קטן ב
והמנהג אינו כן וכ"כ האגור ויש בו טעם ע"פ הקבלה:

סימן רלט

סעיף קטן א
וכ"נ דברי הרמב"ם שם:

סימן רמא

סעיף קטן א
כתב אבודרהם הנוטל צפרני ידיו לא יטול בסדר אלא בדרך זה יד ימין אגהב"ד ויד שמאל דבהג"א ומצאתי סימן לזה בע"א קשיא בלא תירוץ פירוש ק"מיצה ש"מאל י"מין א"צבע ב"אזהרה ל"ך א"תה ת"קוץ י"ום ר"ביעי ו"הלאה צ"פרניך כי עד יום רביעי הוי משבת שעברה ולכן יקוץ אותם מיום רביעי ואילך לכבוד שבת וטעם נטילתן בדרך זה היא קשיא בלא תירוץ ושמעתי בשם חכמי צרפת ופרובינציא שהנוטל צפרניו כסדר קשה לעניות ולשכחה ולקבור בנים אלא יטלם כסדר שאמרנו עכ"ל.

סימן רמב

סעיף קטן א
וע"ל סי' תר"ב אי צריך ללוש פת בבית לכבוד שבת. כתב מהרי"ל טעמא דאוכלים מולייתא בליל שבת זכר למן שהיה מונח טל למעלה וטל למטה ה"נ הבשר מונח בין העיסה:

סעיף קטן ב
ובא"ז כתב דהוסיף בירושלמי אף הוצאות ר"ח וכן הוא בפסיקתא וכן הוא לקמן סימן תי"ט

סימן רמג

סעיף קטן א
וכ"כ הר"ן ספ"ק דע"ז וס"פ כל כתבי דבזה הכל כמנהג המדינה. וכ"כ המרדכי ס"פ כל כתבי שאם המרחץ ביד עכו"ם ויודעים ומכירים בו ששכרו מישראל שרי.

סעיף קטן ב
וכ"כ בא"ז דבכה"ג שרי:

סימן רמד

סעיף קטן א
ובתוס' פ"ק דע"ז משמע דר"ת לא החמיר אלא על עצמו וע"ש

סעיף קטן ב
וכתב הכלבו דאם אינו מפורסם שהוא של ישראל שרי:

סעיף קטן ג
והטור הביא דברי הרמב"ם משמע דהכי ס"ל:

סעיף קטן ד
וכן משמע מדברי הטור דכתב (לקמן סי' תקמ"ג) סתמא להיתירא.

סימן רמו

סעיף קטן א
ואין דבריו נראים לדחות כל הני רבוותא קמאי ובתראי מקמי רי"ף ורמב"ם:.

סעיף קטן ב
(וע"ל סימן ש"ה דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו בי"ט):

סעיף קטן ג
וכ"כ בא"ז דאף אם אומר בהמתי קנויה לך אין להתיר בזמן הזה וגם אין להתיר ע"י הפקר ולפי דבריו ע"י הפקר בג' אין לעשות כן לכתחילה כנ"ל:

סעיף קטן ד
וכן משמע מתשובת הריב"ש דלעיל דמתיר בכה"ג בשאלה:

סעיף קטן ה
ותשובת רשב"א כדעת המתירים:

סימן רמז

סעיף קטן א
וע"ל סימן רנ"ב.

סימן רמח

סעיף קטן א
לפי מה שיתבאר לקמן דמותר לילך ג' ימים קודם שבת אע"פ שיודע שיתחלל שבת נ"ל דכ"ש הא וכדברי מהרי"ק.

סעיף קטן ב
ול"נ דלפי דעת התוס' והרא"ש דס"ל דטעם ה"ג שמצריך ליכנס בע"ש משום איסור תחומין ואפ"ה בנכנס לה בע"ש שרי א"כ מוברחין דברי מהרי"א ולכן הקשו התוס' והרא"ש אסברת ה"ג וכתבו דלא מהני כניסה זו וכמו שיתבאר לך בסמוך מדבריהם אבל לפי הטעם שכתב הר"ן בדברי ה"ג נוכל ליישב דבריהם כמ"ש ב"י והר"ן פרק קמא דשבת דף ק"ה אחר דברי בה"ג כתב ולפיכך נוהגי' עכשיו שמתכנסים לתוך הספינה מע"ש ומסדרין שם שלחן ומדליקין שם נרות לקנות שם שביתה ואח"כ חוזרי' ונכנסים לה בשבת ועושים כך מפני שהספינה עתידה לצאת חוץ לתחום בשבת ויהא אסור לטלטל בתוכה חוץ לד"א לפי שלא שבת באויר מחיצות מבע"י אבל כשנכנס לה מע"ש נעשה כמערב ברגליו ואמר כאן תהא שביתתי וכיון דקנה שם שביתה מהלך את כולה דכד"א היא אצלו עכ"ל. וכתב ריב"ש בתשובה סי' י"ז י"ח ק"א קנ"ג דדברים אלו עיקר:

סעיף קטן ג
וכ"כ מהרי"ק שורש מ"ד מ"ה. וכתב ואי הולך ג' ימים קודם השבת שרי אפילו ספינה שמושכים אותה ע"י בהמות כגון בנהרות שסוסים מושכים הספינה על שפת הנהר ול"ד לקרון וע"ש הטעם.

סימן רמט

סעיף קטן א
ונראה דמתחלת שקיעת החמה קאמר וע"ל סי' רס"א:

סעיף קטן ב
והיה נ"ל דמ"ש הטור לעיל מתענה ומשלים אם ירצה דהיינו בדברי ר"י אבל ב"י פירש דבא לאפוקי דאינו מחויב להשלים לאפוקי מדברי ראבי"ה ורוקח דס"ל דמחויב להשלים וכמ"ש ומ"ש שר"י אכל בי' בטבת הר"ן ספ"ב דתענית כתב דצריך להשלים בי' בטבת שחל להיות בע"ש וכן הוא בתא"ו ני"ח ח"א. ומהרי"ל כתב דת"צ ישלימו עד הלילה אבל תענית יחיד לא ישלים אלא אוכל מיד בצאתו מב"ה:

סעיף קטן ג
והמנהג כדברי הטור ולפי דברי הג"א אפי' בחול א"צ להמתין כמו שמבואר שם:

סעיף קטן ד
כתב בא"ז וז"ל כתב רא"ם דמצוה על כל ישראל לאכול סעודת שבת לתיאבון ומאחר דעיקר סעודה הוא לחם צריך למיכלי' לתיאבון לכן כל בן ברית אסור לאכול גרימז"ל בשבת קודם הסעודה משום דלא יאכל עיקר סעודת שבת לתיאבון והעושהו לא ניתן להשבון עכ"ל. והוא אזיל לטעמיה דס"ל דאסור להתחיל אחר מנחה בע"ש אבל לדידן דקי"ל מותר לאכול אחר המנחה ש"מ דא"צ לאכול סעודת שבת לתיאבון, ולכן מותר לאכול אלו הגרימז"ל מבע"י. וכ"כ בתשובה דע"ש לאחר קידוש היו מביאים גרימז"ל לפני ר' קלונימוס ושאר הזקנים והיו מברכין עליהם בורא מ"מ ואח"כ ברכה א' מעין ג' כדי להרבות ולהשלים ק' ברכות ואח"כ היו אוכלים לחם לצורך הסעודה:

סימן רנ

סעיף קטן א
כתב בא"ז מצוה להכין מיום א' בשבת לשבת כמו שעשה שמאי (ביצה טז.) שאכל כל ימיו לכבוד שבת ואע"פ שאמרו שם בגמ' אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לש"ש כו' ה"פ שאע"פ שכל מעשיו לש"ש היתה בו מדה זאת אבל גם הלל מודה שמדת שמאי עדיפא טפי וכן משמע במעשה דהאי קצב (שבת קיט) דיש לעשות כשמאי עכ"ל והרמב"ן כתב בפירוש החומש בפר' יתרו וב"ה חולקים על ב"ש ולית הלכתא כב"ש ולעיל סימן רמ"ב משמע כדברי א"ז:

סימן רנא

סעיף קטן א
כתב בהגהת אלפסי ובירושלמי פ"ק דתענית שאסור לארס אשה בע"ש. וכן לר"ת נראה שממעטין בד"ת כדי שיתעסקו בצורכי שבת עכ"ל ובאיסור אירוסין אין נוהגיו בדבריו אלא מנהג פשוט לארוס בע"ש:

סעיף קטן ב
ובא"ז כתב דאינו אסור אלא במלאכה קבוע שאסור לקבוע עצמו במלאכה כדי להשתכר מפני שצריך לעסוק בצורכי שבת אבל מלאכה בעלמא שהיא לשעה ואינו קובע עצמו עליה שרי עכ"ל:

סעיף קטן ג
וצ"ע אם מותר לכתוב אגרת שלומים ונראה דשרי דלא עדיף מח"ה דשרי:

סעיף קטן ד
ובמדרש פרשה כי תזריע משמע דאין קורין בכתבי קודש מן המנחה ולמעלה אבל שונין ודורשין בהן ואם צריך לו דבר לבדוק בודק אחריו ונ"ל הטעם משום שהוא ממשיך ויתבטל מלהבין צורכי שבת וכן אמרו בגמרא לענין קריאתו בשבת.

סימן רנב

סעיף קטן א
ובהגהות מרדכי בפ"ק דשבת בסוף ע"א דאפילו יחד לו העכו"ם מקום בבית ישראל אפ"ה אסור ליטלו ממנו בשבת ויש מתירין ויש להחמיר שלא להרגיל העכו"ם בכך עכ"ל וע"ל סי' שכ"ה מדין זה:

סעיף קטן ב
ודברים אלו תמוהים דהא כתב לעיל דהסכמת הפוסקים דבעינן דוקא קצץ אבל בלא קצץ אסור. וכמ"ש רבינו בעל הטור ודלא כהגהות מרדכי ואיך פסק כאן דאף בחנם שרי ואף דיש ליישב דס"ל לב"י דלא אסור בלא קצץ אלא כשעתיד לשלם לו אלא שלא קצץ עמו אבל בחנם לגמרי שרי דאי לאו דעביד ליה ניחא נפשיה לא עביד ליה בחנם וכמו שאכתוב בסמוך לדעתו מ"מ אינו נ"ל והוא נגד דעת כל הפוסקים דנקט ואף ההגהות מרדכי לא שרי אלא בסתמא דודאי יתן לו שכר אבל בחנם ודאי אסור דהיינו לא קצץ. ואע"ג דלעיל סימן רמ"ז כתב בשם מהרי"א דאף בחנם שרי נ"ל היינו דוקא כשהעכו"ם אומר מעצמו לעשות בחנם דאי לאו דעביד ליה הישראל טובה לא הוה עביד ליה והוי כקצץ וכמ"ש שם. אבל בלאו הכי לא דודאי בחנם גרע טפי מאילו לא קצץ לו שכר ומשלם לו אחר כך וכמו שנתבאר מדברי הגה"מ דלעיל והירושלמי שכתבתי דבחנם אסור וצריך למחות בו אפילו עוסק בביתו וכן נראה לי:

סעיף קטן ג
ובמהרי"ל פסק לאסור:

סעיף קטן ד
וכ"ה בא"ז דיש הלכות שבת וכתב דאם עשה בו העכו"ם מלאכה בשבת אסור למ"ש בכדי שיעשו וכ"ה בהגהות מיימוני פ"ב מהלכות י"ט ובהגהת אשר"י פרק אין צדין

משמע הא אם נגמרו מלאכתן בי"ט אסור אע"פ ששגרם לביתו וכ"כ ב"י בשם הרוקח לאסור אם לא שידוע שנגמר מע"ש ואני מצאתי הגה"ת אלפסי דאם הוא ספק אם נגמר מע"ש שרי:

סעיף קטן ה
ומדברי הרמב"ם אין ראיה דאפשר דההוא מיירי בדלא נתן לו כלום:

סעיף קטן ו
לעיל כתבתי בשם א"ז כדברי הרוקח. ואית ביה ג"כ טעם לדבריו כדי שלא יהנה ממלאכת שבת. והיא דעת רבינו בענין המתנה בכדי שיעשו כמו שיתבאר בסימן שכ"ה וסימן תקט"ו:

סעיף קטן ז
ול"נ דמסתמא יש לנהוג איסור כדעת התוספות שדחו דברי ר"ח מאחר שהסכימו עמהן כל בתראי דלעיל מיהו במקום שנהגו היתר אין למחות בידם וכ"נ מדברי מהרי"ו בתשובה סימן ק"ל דנקט לחומרא שכתב על כלי המשקולות שקורים זייגע"ר העשוי להשמיע קול בשבת אסור להעמידו מע"ש דאמרינן אין נותנין חיטין לתוך הריחיים משום השמעת קול עכ"ל וגם באגור כתב לאסור נתינת חיטים לתוך הריחיים וכתב דמ"מ מותר בכלי המשקולות דל"ד לקול הריחיים כי לשם יסברו שנתנו החיטים לתוך הריחיים בשבת אבל בכלי המשקולות הכל יודעים שרגילים לתקנו בכל יום על יום שלאחריו וביום שהיא מקשקש ומשמיע אין מתקנין אותו וכן יש לפסוק הלכה למעשה וכן עמא דבר עכ"ל ובהגהת מיימוניות פ"ו כתב בשם הר"ם מקורבייל על ישראל הממונה על המטבע של מלך ליתן כסף לתקנו בשבת כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל אין לחוש כיון שהעכו"ם עביד בשכרו עד כאן לשונו ובא"ז כתב דאסור להכותה בשבת משום איסור השמעת קול ואפשר דמיירי ביודעים שהישראל ממונה עליה ולכן אסור דומיא דנתינת חיטים לתוך הריחיים:

סעיף קטן ח
ובכלבו ויתיר חגורו להתיר מה שתלוי בה:

סעיף קטן ט
ומ"מ צ"ע דהכא משמע דאסור להסיח דעתו מן התפילין כלל ולעיל סימן מ"ד משמע דלא מיקרי היסח הדעת אלא קלות ראש ונראה לומר דה"ק הואיל ואסור להסיח דעתו מהם בקלות ראש לכך זוכרן תמיד ומסלקן בשבת:

סימן רנג

סעיף קטן א
וע"ל סימן רנ"ז דין דבר הנאכל כמו שהוא חי:

סעיף קטן ב
וכן הוא בהגמ"י פ"ד דאומרים לעכו"ם להסירן ובאגור כתב לאסור ולקמן סוף סימן שי"א משמע דאף ישראל מותר לסלקו:

סעיף קטן ג
וצ"ע דהא לא מיקרי הטמנה אלא כשמכסה למעלה כמ"ש לקמן סימן רנ"ז אבל בכה"ג לא מיקרי הטמנה לכן נ"ל דמשום זה אין לדחות דברי א"ז וע"ל סימן רנ"ז דיני הטמנה:

סעיף קטן ד
עיין בהגהות מרדכי קע"ט ע"א:

סעיף קטן ה
ובהגהות מרדכי דף קע"ט ע"ב בשם מוהר"ם כתב דאסור לסמוך קדירה בתוך התנור סמוך לחשיכה או סמוך לברכו אפי' גרוף וקטום ואפי' נתבשל כל צרכו וה"ה לסמוך לדופן התנור או עליו אסור אבל אם אין היד סולדת בו שרי עכ"ל ונראה דאף הרמב"ם לא כתב אין סומכין בשבת אלא לטעמיה דס"ל דחזרה מותרת סמוך לחשיכה ולכי נקט דוקא שבת כ"ש לסמוך אבל שאר פוסקים דאסרי חזרה מבע"י ה"ה לסמוך אצל תנור כדברי מוהר"ם מיהו כבר נתבאר לעיל שנהגו מבע"י להקל אף בחזרה:

סעיף קטן ו
וכבר כתבתי לעיל דנוהגין להקל בנתינה ע"ג קרקע:

סעיף קטן ז
ובא"ז כתוב ראיתי בבית מורי שירלי"אן שפעמים מתקררים השאלינט שלהם ובשבת קודם האוכל מדליקין העבדים אש סמוך לקדירות כדי שיתחממו בטוב, ויש שמסלקין אותם ונותנים אותם סמוך לאש ומפרשים להתיר מפני שאין לחוש לאוסרן דמסתמא חמין הן קצת קרוב שהיד סולדת בו וכשמוסיפין להם חום מותר שהרי גם בישול אין בהן ואפילו יתקררו הרבה אין לאוסרן שגם כוונתן בעבורן הן ואפי' מתכוונים בעבור ישראל אין לחוש דמסתמא אין הישראל רוצה בכך שאילו ידעו שהקדירות נתקררו לגמרי לא היו מניחים לחמם אותם כלל וכשהעבדים עושים לאו כל כמיניהו לאסור לנו התבשיל בעל כרחנו ובחופות רגילים לעשות כן עבדיהן ואין איש נמנע לאוכלו. ונם ר"ת ז"ל ושאר גדולי הדור כולם מתירים מיהו ראוי ונכון שלא לעשות כן משום דאוושא מילתא ואיכא זילותא דשבתא. וכל מידי דלא שכיח בה רבנן ראוי לאסור עליהן דבר זה עכ"ל:

סעיף קטן ח
ונראה דבדבר שעדיין חם אין לחוש כ"כ. ודברי ב"י אינו אלא בדבר צונן וכן הוא המנהג בינינו דחוששין בדברים צוננים ונוהגין היתר בדברים שהוציאו מן התנור ועדיין המין כדברי הר"ן ומה שחלק בין נתינה על הכירה או לתוכה זה לא נזכר בדברי הר"ן. אלא שהב"י חילק מעצמו בכך ואפשר דלא ס"ל לחלק בהא ופוק חזי מה עמא דבר. וע"ל מ"ש בזו ס"ס דנ"ז ובהג"מ פ"ד דשבת דמוהר"ם היה מוחה להושיב החמין לאחר שהוציאן תוך כרים וכסתות. ונראה דזו גרע מלהחזיר לתנור דזהו בתחלת הטמנה הואיל ולא היו שם מבע"י:

סימן רנד

סעיף קטן א
ובהג"מ דף קע"ה ע"ד דטלאים שלנו אע"פ שצולין אותו בלא ראשו וכרעיו אפ"ה לא מיקרי מנותח כיון דחלל הגוף שלם לא מיקרי מנותח דלא שליט ביה אוירא כולי האי דצלעות מגינות עליו מבפנים.

סעיף קטן ב
וכדבריו משמע בהג"מ פרק כל כתבי דף ק"פ ע"ד שכתב בשם רא"ם דפל"א בל"ז מותר לטלטלו להוציא בו את הפת שקרמו פניה מע"ש קודם חשיכה דאין זה מרדה שבימיהם עכ"ל.

סימן רנז

סעיף קטן א
בהגהת מרדכי דף קע"ט ע"ב אם עבר והטמין אסור:

סעיף קטן ב
ובא"ז כתב דהטמנות שאנו עושים שמטמינים בתנור וטוחין פי התנור בטיט לכ"ע שרי ותימה על בני צרפת וריינוס שמטמינין בגחלים. מיהו ר' יוסף דאורלייני"ש קיים המנהג דלא אסור להשהות או להטמין בדבר המוסיף הבל אלא בקדירה שלא נתבשלה כל צורכה אבל קדירה חייתא לגמרי או שנתבשל כמב"ד שרי אפי' בגחלים. וכ"כ רבינו לקמן בשם רשב"ם ובתוספות ריש במה טומנין שר"ת דחה סברא זו וכ"כ שם הרא"ש אלא שאין למחות ביד הנוהגים היתר על פיו ובסמוך יתבאר דרוב הפוסקים ס"ל דאין לחלק ואסור בכל עניין:

סעיף קטן ג
נראה דעת הטור כדעת הרמב"ם דאפילו לחין מחמת עצמן וכ"ש לחין מחמת דבר אחר ולכן לא חילק ביניהם כנ"ל:

סעיף קטן ד
כתב מהרי"א בהגה"ה דל"ד אלא ה"ה כל נוצה וכתב המרדכי ר"פ לא יחפור דמותר להטמין בסלעים דאף אם מוסיפין הבל מילתא דלא שכיחי הוא ולא גזרו ביה רבנן וכ"כ התוספות שם מן הירושלמי:

סעיף קטן ה
ומוכח מדברי התוספות והרא"ש דמותר ליטול הקדרה הטמונה ולהחזירה בשבת וע"ל סימן רנ"ט שכתבו הטור.

סעיף קטן ו
וע"ל סימן רנ"ג:

סעיף קטן ז
והטמנה שעושים במקומינו שמטמינים בתנור וסותמים אותו וטוחין אותו בטיט שרי לכ"ע בכל ענין בין גרוף בין אינו גרוף כמו שנתבאר לעיל סימן רנ"ד דבתנור טוח ליכא למיחש לחיתוי ובהגמ"ר דף קע"ח ע"ב בשם ראב"ן הזכיר הטמנה זו וכ"כ האגור ות"ה סימן ש"ה וכ"כ א"ז כמ"ש לעיל:

סימן רנח

סעיף קטן א
וכדברי מהר"י בן חביב משמע לקמן בסימן שי"ח מדברי רבינו בעל הטור:

סעיף קטן ב
ולפ"ז דברי הטור דתלי טעמא משום שמוליך חום בכל ענין אסור וע"ל סי' שי"ח עיקר דינים אלו:

סימן רנט

סעיף קטן א
ובמרדכי סוף כל הכלים משמע דאסורים לטלטלן בשבת אם לא שתקנן לכך ומדברי הטור משמע כדברי האגור דביחוד סגי:

סעיף קטן ב
וכן הוא באגור והמרדכי ס"פ כל הכלים כתב להתיר: כתב הכלבו בשם הר"ז תקנת חכמים הוא לענג בשבת בחמין וכל שאינו מאמין ואוסר החמין חיישינן שמא מין הוא עכ"ל. והם דברי בעל המאור פרק במה טומנין:

סעיף קטן ג
ובת"ה סימן נ"ט משמע דשרי לסגור פי התנור וע"ל סימן רנ"ג הארכתי בדינים אלו:

סימן רס

סעיף קטן א

כתב בא"ז דמצוה לרחוץ ולחוף ראשו בע"ש ומקבל עליה שכר אם מקיימה אבל לא נענש עליה אם לא מקיימה ובהגהות מרדכי החדשים כתב דמצוה לרחוץ בע"ש וללבוש בגדי שבת מיד וכן בי"ט אבל ביום ה' לא הוה יקריה דשבת אא"כ א"א לחוף בע"ש. כתב בא"ז פרק אלו מגלחין דמצוה על האדם שהוא מגודל שער לגלח עצמו לשבת או לי"ט. דהא אסרו לגלח במועד כדי שלא יבא מנוול במועד:

סעיף קטן ב

וכ"כ בס"ח וע"ל סימן רמ"א:

סימן רסא

סעיף קטן א

באגור כתב בשם מהר"י מולין לפי דעת התוס' בפ' תפלת השחר (ברכות כז.) יכול לקבל עליו שבת מפלג המנחה ולמעלה ולדעת מוהר"י ב' שעות קודם הלילה שהוא חלק שנים עשר מכל יום השבת שהוא כ"ד שעות דומיא דתוספת שביעית דהוי ל' יום חלק י"ב בשנה:

סעיף קטן ב

ובמדינות אלו אין נוהגין לומר מזמור בכניסת השבת לכן עניית ברכו הוי קבלת שבת:

סימן רסב

סעיף קטן א

במרדכי ס"פ כל כתבי וגם יהא שלחנו מתוקן כל השבת כולו וכן המנהג שכל השבת השלחן מכוסה במטפחת וכן הוא לקמן ס"ס רפ"ט ובהג"מ פב"ט דשבת כתב מהרי"ו בפסקים דמותר לזרוק דבר מחוץ לשלחן ואין לחוש לאותן האומרים שזורקין המלאך עכ"ל ולא ראיתי ולא שמעתי מימי שום אדם שחשש בדבר זה גם חשש של הבל הוא דבאיזה מקום מצינו לחשש בזה אם לא שדבריהם דרך משל שאם יזרוק דברים חוץ לשלחן ולא יכול לכבד הבית בשבת א"כ יהא הבית מנוול ואינו כבוד שבת ובזה פוגעין וזורקין המלאך הטוב המלוה האדם שדרשו רז"ל שכשמוצא נר דלוק ושלחן ערוך כו' ואם כוונו לזה הדבר נכון לעשותו אבל לא ראיתי חוששין לזה אלא מכבדין אחר כך חבית בדרך שאין בו חשש איסור כיבוד כדלקמן בסימן של"ז.

סימן רסג

סעיף קטן א
כתב מהרי"ל אשה ששכחה ולא הדליקה נר בשבת שצריכה כל ימיה להוסיף על נר של מצוה יותר ממה שהיתה רגילה להדליק עד עתה וצריכה תענית ווידוי כו' וכל זה אינן אלא חומרות דחוקות ואדרבה נראה דכל המוסיף על הנרות גורע ומפסיד הכוונה של זכור ושמור אבל הנשים נוהגות בדברי מהרי"ל שכל ששכחה פעם א' מדלקת כל ימיה ג' נרות ונראה דסמכו אדברי מרדכי דכתב במס' ר"ה ר"פ י"ט דיכולין להוסיף על דבר המכוון, וכ"כ שם האשיר"י וע"ש.

סעיף קטן ב
כתב המרדכי סוף ב"מ ע"ג דמברך קודם הדלקה והמנהג לברך אחר הדלקה וכתב מהרי"ו וכדי שיהא הברכה עובר לעשייתן משימות היד לפני הנרות עד אחר הברכה דזה מיקרי עובר לעשייתן דהרי עדיין לא נהנה מן האור עכ"ל וכן הוא המנהג:

סעיף קטן ג
ובמנהגים שלנו כתב דיש לנהוג כדעת מהר"ם:

סעיף קטן ד
ובא"ז הדלקה הוי קבלת שבת ונראה שעיקר הנר של שבת הן אותן שמדליקין על השלחן כי הם באים לכבוד ע"כ ידליק אותן הנרות באחרונה עכ"ל.

סעיף קטן ה
כתב המרדכי פרק ב"מ ע"ד דצריך להניח הנרות במקום הדלקה ולא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר.

סעיף קטן ו
ובא"ז כתב אע"ג דבגמרא נראה דציבור שקבלו שבת בטעות לא הוי קבלה מ"מ כן הורו הגאונים ואין לחלוק עליהן:

סעיף קטן ז
והיה נראה לומר אליבא דמרדכי ושבולי לקט דס"ל להגאונים דעדיף קב"ש ע"י הדלקה מע"י תפלה דאמרינן אם קבלו הציבור בטעות לא הוי קבלה:

סעיף קטן ח
וצ"ע מ"ש ממי שקבל עליו ב' ימים יום כפור שאחרים אסורים לעשות לו מלאכה כמ"ש לקמן סימן תרכ"ד ואפשר לחלק דשאני התם דראוי לעשות ב' ימים י"ב משום ספיקא דיומא משא"כ בתוספת שבת ונראה לומר דאף לדברי הר"ן דאוסר היינו דוקא בתוספת של הכנסת שבת דא"א לעשות לו בעצמו אבל בתוס' של מוצאי שבת דאפשר לו לעשות בעצמו שיתפלל ויבדיל שרי. וע"ש בהר"ן דכן נראה מדבריו ולזה נראה גם כן דמותר

ליהנות באותה מלאכה שעשו לו אחרים אף על גב דהוא עצמו עדיין אסור במלאכה מידי דהוי אמי שלא הניח ע"ת דמותר ליהנות ולאכול מה שאחרים אופין ומבשלין לו או לעצמן ואע"ג דהתם צריך לאקנויי קמחו לאחרים וכמ"ש לקמן סימן תקכ"ז דשאני התם דא"א לעשות בעצמו אבל כאן דאפשר לו להתפלל נ"ל דשרי לעשות מלאכה וליהנות ממנו. מיהו בתוס' הכנסת שבת צ"ע אם שרי ליהנות מן המלאכה שאחרים עושין לו דהא בע"ת אסור אם אינו מקנה קמחו לאחרים והן עושים לעצמן. אבל בלא"ה אסור דאין לחלק בין ע"ת שלא עשה כתקנת חכמים ולכן אסור ליהנות ממה שאחרים עושין לו אבל כאן דלא עבר אתקנתא דרבנן שרי דהא התוס' כתבו פ"ב דביצה (יז.) דכל דבר דאסור לעשות לעצמו גם אחרים אכודין לעשות לו ואע"ג דמדברי רש"י משמע דשרי מ"מ לפי המסקנא דהתם דצריך לאקנויי קמחו לאחרים גבי ע"ת א"כ ה"ה כאן מיהו נראה דאף לדברי הר"ן והתוספות אם אחרים עברו ועשו לו או עשו לעצמן ודאי מותר ליהנות בו. דאף בע"ת לא קמיבעיא להו בגמ' אלא אם עבר ואפה בעצמו אבל אם אחרים עשו לעצמן או עברו ועשו לו ודאי שרי ליהנות דאף ע"ת דהתם אסור לומר לאחרים לעשות מלאכתו ואפשר דגם הר"ן מודה לדברי הרשב"א דשרי לענין דינא אלא שדחה ראיות הרשב"א וכ"נ מדברי מהרי"ו שאכתוב בסמוך דשרי דלא הוה דין תוספת כדין שבת גמור וכ"ש לדברי הרשב"א דמתיר לומר לו לעשות מלאכה כ"ש דמותר ליהנות ממנה דהא לא שנא וכתב מהרי"ו בתשובה סי' קי"ו דאם קיבל עליו שבת שעה או ב' קודם הלילה יכול לומר לעכו"ם להדליק נר דהרי מקצת ישראל עדיין עושין מלאכה כ"ש דלדידיה אמירה שריא:

סעיף קטן ט
ואין זה המנהג נהוג בינינו:

סימן רסד

סעיף קטן א
ובהג"מ פ"ה דפשתן עדיף להדליק בו מבכל דבר:

סעיף קטן ב
וכן נוהגין שמדליקין בנר של חלב.

סימן רסה

סעיף קטן א
כן הוא בסמ"ג וכתב טעמא משום דהוה גורם כיבוי מאחר שאין המים בעין תחת הנר אבל בא"ז כתב הא דאסור ליתן כלי תחת הנר היינו לאחר שהודלק הנר דאיכא האש

שם אבל קודם שהדליקו הנר מותר ליתן כלי של מים תחתיו ולכן נותנים מים בעששית שהרי עדיין לא הדליקו הנר עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתב א"ז אם היו חתיכות חלב בנר מותר ליקח חתיכה אחת הרחוקה מן הפתילה דלא הוי אפילו גרם כיבוי אבל ריב"א אוסרו וכן אסור לחתוך מן הנר של שעוה בשעה שהוא דולק עכ"ל. ונראה דאף בי"ט דאין אסור משום מוקצה מ"מ אסור משום מכבה אבל בשבת פשיטא שאסור משום מוקצה וע"ל סימן תקי"ד הארכתי בזה: כתוב בא"ז ראיתי כתוב בשם ר"ת שהתיר ליגע בנר תלוי בשעה שהוא דולק דמאחר שאין מכוין להבעיר הוי דבר שאין מתכוין ומשום מוקצה ליכא דהא טלטול מן הצד היא ולא שמיה טלטול ובמלכותינו בארץ כנען נזהרים שלא ליגע בנר תלוי ונשים מתענות על כך וב"ש בנר של שמן שכולו נמשך אחר הפתילה ובקרוב מתנדנד ומחייב משום מכבה ומבעיר. ואפשר דאף ר"ת לא קאמר להיתר מעשה אלא להיתר פילפול בעלמא נתכוין וכן מצינו באמוראים שהיו עושים כן ולכן איני סומך על הוראה זו עכ"ל:

סעיף קטן ג
כ"כ המ"מ פכ"א בשם רשב"א:

סעיף קטן ד
וכל דברי הגה"ה זו הם דברי א"ז וכתב עוד דאף אם לא ניער האיסור משם אם נטלו עכו"ם משם או שנפל משם חזר להתירו הראשון ודין הצלה שאינה מצויה עיין בתוס' ס"פ כירה:

סימן רסו

סעיף קטן א
וכ"כ הר"ן דף קס"ח ע"א:
אבל לקמן סימן שמ"ה משמע דעמידה מפסקת. ובהלכות רשויות כתב הכלבו דכל שעומד לפוש הוי כישיבה וכל שעומד לתקן המשוי הוי כהליכה:

סעיף קטן ב
כתוב בכלבו דוקא מי שהחשיך לו בדרך אבל אם שכח כיסו עליו מתיר חגורו והכיס נופל ואפילו היה שם כתבי הקודש ולא יאמר לעכו"ם להצניע דאמירה לעכו"ם שבות הוא עכ"ל וזהו בדעת רבינו ירוחם וע"ל סימן ש"ט אם שכח מעות בבגדו מה דינו:

סימן רסח

סעיף קטן א
עיין סימן רפ"ו מדין מוסף שהתפלל בו תפלה של חול:

סעיף קטן ב
כתב א"ז מותר להתפלל אלהי נצור בשבת אע"פ שהיא בקשה.

סעיף קטן ג
וכתב אבודרהם דאם היחיד רוצה לאומרה אומרה בלא פתיחה וחתימה וכתב הכלבו דנהגו לומר עם הש"ץ מגן אבות עד מעשה בראשית:

סעיף קטן ד
וכן פסק באבודרהם דאינו יוצא בברכה אחת מעין שבע וכתב שם דצריך להפסיק בין תכלית לשמך שלא יהא נראה כחוזר למעלה חלילה וחס. ודעת ב"י יראה דיוצא אם שמע מש"ץ:

סימן רסט

סעיף קטן א
וכ"כ המרדכי:

סעיף קטן ב
ולקמן סימן שכ"ח יתבאר דין נתינת יין ע"ג עין בשבת כתב הכלבו דנהגו לעמוד בשעה שמקדשין בב"ה וארז"ל ברכות (מג:) דמעלי לברכי פי' עייפות הרגלים:

סימן רע

סעיף קטן א
וכן הוא המנהג וכתוב במנהגים שלנו שגם בשבת של ח"ה אין לאומרה. עוד כתב מהרי"ל בה' סוכה שאין לאומרו בי"ט שחל להיות בשבת וכן המנהג:

סימן רעא

סעיף קטן א
וע"ל סימן רס"ז.

סעיף קטן ב
וע"ל סימן רצ"ט.

סעיף קטן ג
כתב בהגהות אלפסי בשם תשובת הגאונים אדם ששכח לקדש או להבדיל ונטל ידיו לאכילה ובירך ברכת המוציא ולאחר הברכה נזכר שלא קידש יקדש על הפת קודם שיאכל פרוסת המוציא אבל בהבדלה שאינו על הפת יאכל כדי שלא יהא ברכה לבטלה דהא לא יוכל להבדיל על הפת ולכן אוכל תחלה ומבדיל אח"כ:

סעיף קטן ד
אבל מדברי הרא"ש נראה דצריך לשתות מכוס של ברה"מ ולכן כתב שיקדש קודם שלא יטעום קודם קידוש כמבואר בדבריו פרק ע"פ:

סעיף קטן ה
ונ"ל דבכה"ג צריך לברך בפה"ג על הקידוש הואיל ובירך ברה"מ:

סעיף קטן ו
וע"ל סימן קפ"ח בסופו כתבתי מחלוקת וכיצד נוהגים:

סעיף קטן ז
ובמרדכי ר"פ ע"פ ע"ב שמעתי ממהר"ר אברהם שאם היה הפת מגולה היה מצריך לברך עליו:

סעיף קטן ח
וראיתי מהמדקדקים שעומדים מעט כשמתחילים לקדש לכבוד השם בן ד' אותיות הנרמז בראשי תיבות תחילת הקידוש שהם י"ום ה"ששי ו"יכולו ה"שמים: כתב מהרי"ל בשעת הקידוש יתן עיניו בנרות ויראה בהן כי ב' פעמים נר עולה ת"ק והוא רפואה לפסיעה גסה (ברכות מג: שבת קיג.) שנוטל אחד מה' מאות ממאור עיניו של אדם כ"כ בספר שכל טוב וכתב טעם אחר על זה. וצ"ע דנראה דצריך ליתן עיניו בכוס כמו בכוס של ברה"מ כמו שיתבאר למטה דדינו בכוס של ברכה ונראה דכשאומר ויכולו יתן עיניו בנרות ובשעת הקידוש בכוס דאז יוצא ידי שניהם:

סעיף קטן ט
וכבר כתבתי דמנהגנו להתחיל יום הששי ולעמוד בו קצת:

סעיף קטן י
וכן הוא בהגהת מיימוני פכ"ט שכן המנהג וכן הוא במרדכי פ' ע"פ דף רס"א ע"א וכתב ער"ש ע"ב דה"ה בהבדלה נוטל ידיו ומבדיל אח"כ דאין חילוק בין הבדלה לקידוש:

סעיף קטן יא
מימי לא ראיתי מי שקידש קודם נטילה חוץ מליל פסחים שנהגו לקדש קודם נטילה וכ"כ הרשב"א בתשובה והמרדכי דיש ע"פ וכתב שאפילו למ"ד מקדש ואח"כ נוטל ידיו היינו דוקא המקדש אבל שאר המסובים נוטלים ידיהם קודם ועי"ל סימן רפ"ט מדינים אלו:

סימן רעב

סעיף קטן א
ובהג"מ ר"פ המוכר פירות כתב דאין לקדש עליו:

סעיף קטן ב
וכ"כ הגהות מרדכי פרק המוכר פירות:

סעיף קטן ג
ובא"ז כתב בהדיא דמי שאינו שותה יין לא יקדש אלא על הפת וכן הוא בתשובת המיימוני ס"ס הפלאה סי' ד' שיקדש על הפת או שישמע קידוש והבדלה מאחרים ואפשר דאף ב"י לא קאמר דרגילין לחזר על היין אלא דוקא כשאוכל עם בני ביתו או עם אחרים דאע"ג דהוא אינו שותה אחרים שותים ממנו ולכן מקדשין איין וכן נהגו אבל כשמקדש לעצמו אין לקדש רק אפת כדברי הפוסקים כנ"ל:

סימן רעג

סעיף קטן א
ובמרדכי פ' ע"פ דמבית לסוכה הוה כמפינה לפינה וז"ל הרר"י מולין דאפי' באותו מקום שקידש אם אין דעתו לאכול שם לאלתר מיקרי שלא במקום סעודה ואין חילוק בין זמן קצר לזמן ארוך. אבל אם היה דעתו לאכול שם מיד אפי' שהה בדרך זמן גדול עד שמגיע לשם חשוב במקום סעודה ואפי' בטרקלין גדולים חשובים מפינה לפינה במקום סעודה עכ"ל:

סעיף קטן ב
וע"ל סימן קס"ז דלבני ביתו בכל ענין שרי:

סעיף קטן ג
והאגור כתב בשם מהר"י מולין דכולהו רבוותא שרו לאכול שלא במקום הדלקה אלא שבעל ספר האגודה הצריך לעשות נרות ארוכות שלא יכבו קודם הלילה דאל"כ הוי ברכה לבטלה דשרגא בטיהרא מאי מהני ונ"ל דסגי בנרות שבחדרים וגדולי צרפת נמשכין בסעודתן עד הלילה ובאשכנז מקדימין בזמן הקיץ ועל שניהם אני קורא ועמך כולם צדיקים עכ"ל:

סימן רעד

סעיף קטן א
וכעניין סדר של פסח פשוט הוא שלוקחין העליונה לברכת המוציא והשלישית התחתונה לכריכה וזה מבואר מדברי הפוסקים והמסדרים אחרונים שסדרו סידורו של פסח ואפשר שמה שכתב ב"י שראה גדולים לבצוע התחתונה היינו דוקא בליל שבת אבל ביום השבת או בליל י"ט יש לבצוע על העליונה וזהו נכון לעשות ע"פ הקבלה בטעם של לחם משנה בליל שבת ויומו כן נ"ל:

סימן רעה

סעיף קטן א
וכ"כ בא"ז דאין חילוק בין ספר א' לב' ספרים:

סעיף קטן ב
והמנהג כדעת הסמ"ג שא"א כלל:

סעיף קטן ג
ודבריו נראים וכן המנהג כדבריו:

סעיף קטן ד
כתב הרוקח סימן מ"ה מצאתי כתוב מה שרגילין לכסות קטן בפני הנר היינו משום ביזוי מצוה:

סימן רעו

סעיף קטן א
וכתב המרדכי פ"ק דשבת דף קע"א ?ע"ב דה"ה אם הדליקו בשביל תינוק דינו כחולה שאין בו סכנה:

סעיף קטן ב
וסוף כתב ויהא חלקי עם המתחממים ולא מן הפורשים והמתחממים יתענגו על רוב שלום עכ"ל:

סעיף קטן ג
ודברי מוהר"מ הם בתשובת רשב"א סימן תתנ"ז:

סימן רעז

סעיף קטן א
אם מותר לי׳גע בעוד שהנר דולק עליו עיין בב"י סימן ש"ח:

סימן רעט

סעיף קטן א
ואני לא ראיתי נוהגין כן:

סימן רפא

סעיף קטן א
והמנהג שלא לאומרו וכתב המרדכי פרק כל כתבי ע"ד ז"ל ומה שנוהגים שכל ימות השבוע מתעוררים בבוקר לב"ה להתפלל או ללמוד ובשבת ישינים יותר בשחרית טעמן שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר בבוקר ובתמיד של שחר של שבת נאמר וביום ולשון זה משמע איחור כך פירש רב האי עכ"ל המרדכי וכתוב בהגהות מרדכי פ"ק דשבת דף קע"ז ע"א דנוהגים לומר יקום פורקן בשבת וכן המנהג כתוב בא"ז נוהגים לקרות מזמורים לכבוד שבת כגון השמים מספרים כבוד אל וגו' לדוד בשנותו את טעמו וגו' תפלה למשה וגו' יושב בסתר עליון וגו' הללויה כי טוב ה' הלל הגדול הודו לה'

בכנור מזמור שיר ליום השבת נכון כסאך מאז ומכאן ואילך מסיימין כשאר הימים ועוד תיקנו לומר נשמת ובמקהלות. ונראה דבכל זה אם לא אמר אין מחזירין אותו (אבל לאל אשר שבת אם לא אמר מחזירין אותו) ויש לאומרו בקול נעים וכתב עוד מצוה להאריך ולהנעים וזמירות של שחרית אסור לומר לקצר בהן אע"פ שמכוין המוחה בשביל ביטול תורה ומ"מ בשבת וי"ט צריך למהר קצת כדי שיאכל קודם שעה ו' וכתב עוד ונוהגים לומר לפני הוצאת ס"ת אין כמוך בקול רם והקהל חוזרים ואומרים אותו וכן מלכותך ואב הרחמים וכשמוציאים החזן אומר שמע ישראל והקהל עונין אחריו ואח"כ אומרים אחד (הוא) אלהינו וגדלו לה' אתי וכו' על הכל יתגדל כו' הכל הבו גודל וכו' ומגביהים הספר כשאומר שמע ישראל וכן גדלו ויש לאומרו בנעימה עכ"ל:

סימן רפב

סעיף קטן א

ואין אנו נוהגין כן דא"כ אין לנו טעם שהמפטיר הוא ממנין הקרואים בחול ואינו ממנין הקרואים בשבת וי"ט אבל אי יכולים להוסיף א"ש כמו שמפרש רבינו לקמן בסמוך אבל מימי לא ראיתי להוסיף בי"כ או בי"ט כי אם בשמחת תורה:

סעיף קטן ב

ואין אנו נוהגין כן אלא בשמחת תורה:

סעיף קטן ג

בא"ז ואסור לקטן לקרות בראש מגולה וכ"ש גדול דלא כמנהג צרפת דקורין בראש מגולה כתב בא"ז דאין אסור לקרות ישראל ע"ה נכבד עשיר וגדול הדור לפני ת"ח בי אין זה בזיון לת"ח רק הוא כבוד לתורת ומתכבדו באנשים גדולים עכ"ל וע"ל סימן קל"ו:

סעיף קטן ד

וכתב הר"ן פרק אחרון דמגילה דף שפ"ד ע"א דהמפטיר קורא במוסף היום וכ"כ המרדכי שם דף שס"ה ע"א דקטן קורא בפרשת המוספין ויש נהגו דשביעי קורא הפרשה והמפטיר חוזר וקורא כמו בשבתות השנה והמנהג כדברי הר"ן והמרדכי דהז' קורין פרשת היום והמפטיר אפי' הוא קטן קורא במוסף היום:

סעיף קטן ה

ולענין מ"ש דאם נמצא טעות מוציאין ספר אחר עיין בי"ד סי' רע"ט אם נוהגין כן כתב בא"ז אם קורא הש"ץ ז' ובעודו קורא עם השביעי זוכר שאין כאן מי שיפטיר אל יאמר קדיש אחריו אלא יפטיר זה השביעי ואל יקרא עמו שנית ואם כבר אמר קדיש זה השביעי חוזר וקורא ומפטיר ואם החזן יודע להפטיר מאחר שלא קרא עדיין מוטב שיפטיר זה שעדיין לא קרא ואל יפטיר זה שכבר קרא עכ"ל:

סעיף קטן ו
ונראה דמיירי בדלא אמר קדיש עדיין:

סעיף קטן ז
וכן המנהג בדבריו אך שמניחין הספר ג"כ על השלחן כשאומרים קדיש:

סימן רפד

סעיף קטן א
כתב מוהר"ם פדו"א הא דצריכים להפטיר כ"א פסוקים דהיינו דוקא בשבת שקורין ז' בתורה אבל בי"ט שקורין ה' סגי בט"ו פסוקים והביא ראיה לדבריו וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהלכות תפלה:

סעיף קטן ב
ואין אנו נוהגין כן אלא כהן או לוי עולין למפטיר ונראה שצ"ל יעמוד פלוני הכהן או לוי משום פגמו וכ"כ נ"י מיהו נראה דאין לחוש אלא דוקא כשקוראים אותו בשמו אבל כשקוראים אותו מפטיר כתם אין לחוש וכן המנהג:

סעיף קטן ג
כתב הריב"ש בתשובה סי"ל דשנים לא יאמרו הפטורה כאחד אלא אחד קורא ואחד מתרגם:

סעיף קטן ד
עיין לקמן סימן תכ"ח כל דיני הפטורה באיזה הפטרה מפטירים:

סימן רפה

סעיף קטן א
ומשמע במרדכי בפ"ק דברבות ופ"ק דחולין דאף משעה שהתחילו לקרות הפרשה במנחה בשבת וכן הוא בהגהות מיימון פי"ג דתפלה ובכלבו כתב דלא יצא אז מאחר שקראו אותו היום פרשה שעברה:

סעיף קטן ב
ובא"ז כתוב דנוהגים להשלים קודם כניסה לב"ה שחרית בשבת:

סעיף קטן ג
ובאבודרהם כתב דטוב להשלימה ב' מקרא וא' תרגום בי' ימי תשובה:

סעיף קטן ד
ובפסקי מהרי"א סימן ק"א מ"מ נהגו לקרות ג"כ ההפטורה ואם חל נישואין בשבת יקרא הפטורה של שבת ולא שוש אשיש השייכות לנישואים:

סימן רפו

סעיף קטן א
כתב בא"ז במוסף אומרים בקדושה נעריצך כו' ובשחרית אומרים נקדש כו' ואומרים בקדושת מוסף פעמים בכל יום שמע ישראל כו' מפני שהיתה שעת השמד שלא יקראו ישראל ק"ש והתקינו לומר שמע ישראל בקדושה ואומרים ג"כ אני ה' אלהיכם ובספר המקצעות כמנהגינו שמפסיקים בין להיות לכם לאלהים והחזן חוזר ואומר ויש שאומרים אותו בלא הפסקה:

סעיף קטן ב
וכ"כ בא"ז:

סימן רפח

סעיף קטן א
ובנימין זאב כתב בשם רב האי דעל ב' הנזכרים בראשונה יש להתענות:

סעיף קטן ב
כתב המרדכי רפ"ב דביצה אסור להתענות בי"ט ומר בריה דרבינא דיתיב כולא שתא בתעניתא ס"ל כר"א דאמר כולו לכם ואנן לא ס"ל הכי עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"מ מדברי המרדכי שכ' בסמוך וכתב א"ז בהל' תענית המתענה בשבת אומר אחר תפלתו רבון כל העולמים גלוי וידוע כו' כמו שאומר בחול מ"כ בשם מהרי"ח שאם אדם ישן בצהרים וחלם לו חלום רע שצריך להתענות מעת לעת וכ"כ מהרי"ש בשם מהר"ש כשישן בשבת שינת צהרים וחלם לו חלום רע שמתענין עליו אז היה מתענה מאותו חצי יום שבת ואילך עד חצי הלילה ואז הבדיל ואמר שזה עולה ליום שלם ואח"כ ביום א' היה מיתב תענית לתעניתו ע"כ מצאתי:

סעיף קטן ד
ומשמע מכאן דמותר לברך החולה המסוכן בשבת וכן ראיתי כתוב בקובץ א' ישן שהיה בו ליקוטים ממהר"ר ישראל ברין אבל מהרי"ו כתב דאין מברכין החולה בשבת ואפשר דאף מהרי"ו לא קאמר אלא אם אינו מסוכן ביומו:

סעיף קטן ה
ועי' לקמן סי' תקכ"ט מדין תענית בשבת וי"ט ועוד לקמן סי' תקס"ח מדין תענית חלום:

סימן רצא

סעיף קטן א
וכתב הרא"ש פרק ע"פ דמי שלא אכל בליל שבת יכול לאכול ג' סעודות ביום השבת:

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי פרק ע"פ בשם ר"י:

סעיף קטן ג
וכ"ה בהגהות מרדכי דשבת דף ק"פ ע"ד ובהג"מ פ"ל וכתב האגור וכן המנהג באשכז וצרפת:

סעיף קטן ד
וכ"כ אבודרהם:

סעיף קטן ה
וכתב מהר"י בהל' פסח דבע"פ שחל להיות בשבת יש לסמוך עמ"ש דיוצאין בפירות ועושין אותה בפירות:

סימן רצב

סעיף קטן א
וכ"ה במרדכי דף ר"ס ע"ד ובמנהגים שלנו בכל יום שאם אירע בחול לא היה בו תחנון אם אירע בשבת א"א צ"צ וה"ה אם אירע ביום א' וכן הוא בהג"מ פ"ב דתפלה:

סעיף קטן ב
ובמרדכי ה"ק דף צ"ב ובפרק ע"פ דף ר"ס ע"ד האריך בדבר וכתב שם דנהגו דאין עוסקין בתורה רק בפרקי אבות:

סימן רצג

סעיף קטן א
וכ"ה בהג"מ פ"ו בשם הירושלמי:

סעיף קטן ב
ונ"ל דלדידן דמתפללים ק"ש של ערבית קודם הלילה בשאר ימות החול א"כ גם כאן א"צ להמתין וקורא קודם הלילה כמו בשאר ימות החול כנ"ל כתוב בא"ז במ"ש אומרים והוא רחום וברכו במשך גדול וכ"כ רב עמרם ור"א מווירמייזא:

סימן רצד

סעיף קטן א
ומיהו משמע דלכ"ע אין לומר תרווייהו וכן מצאתי בהגהות מנהגים בשם מוהר"ר מנחם שטעות לומר אתה חוננתנו ואתה חונן ואין לומר אתה חונן כלל אך מתחיל אתה חוננתנו או מתחיל אתה חונן ואומר אתה הבדלת כדרך שכתב הרמב"ם אבל יש נוהגים להוסיף בברכות האמצעים כמ"ש לעיל סי' קי"ט:

סעיף קטן ב
וכ"כ הר"ן ר"פ הקורא ודלא כמרדכי שכתב בשם ראבי"ה כהר"ר אלחנן: כתוב בא"ז אמרינן בירושלמי הני נשי דנהיגי דלא למעבד עבידתא עד דתתפניא סדרא מנהגא א"כ צריכים ליזהר שלא לעשות מלאכה עד אחר סדר קדושה אע"פ שכבר הבדיל מיהו חזן בית הכנסת מדליק הנרות בב"ה כשהבדיל בתפלה אפילו קודם סדר קדושה: ובספר הזוהר פרשת בראשית כתב דיש ליזהר שלא להדליק נר עד אחר שהבדיל על הכוס דאמר המבדיל בין קודש לחול וכתב דיש עונש גדול בדבר ולא ראיתי מי שחשש לזה אלא המנהג פשוט להדליק נרות אחר הבדלת התפלה. וכן הוא לקמן סימן תרפ"א דאין לחוש וע"ל סימן רצ"ט נתבאר מחלוקת זו:

סימן רצה

סעיף קטן א
כתב הכלבו יש נוהגים כשא"א ויהי נועם א"א ויתן לך ומנהג טעות דויתן לך אומרים לעולם שהוא סימן טוב:

סימן רצו

סעיף קטן א
ונהגו עכשיו לומר הנה אל ישועתי וגו' כוס ישועות אשא וגו' ליהודים היתה אורה וגו' והכל לסי' טוב ואין חובה בדבר:

סעיף קטן ב
ומשמע מדברי אבודרהם דטוב יותר להבדיל על כוס פגום של יין מלהבדיל על שכר עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכתב בתשובת מוהר"ם סי"ח דיבדיל בלא כוס דומיא דברה"מ כשאין לו כוס מברך בלא כוס וה"ה בהבדלה וצ"ע דגבי הבדלה כבר הבדיל בתפלה וע"ש:

סעיף קטן ד
ומיהו מדת חסידות הוא שלא לאכול כדאמרינן באמימר דלן בתענית:

סעיף קטן ה
והמנהג שעומדים:

סימן רצז

סעיף קטן א
דלא כהגהת מוהר"ר אברהם מפראג דכתב דכל הדס בעולם קורא כאן הדס שוטה הואיל ואין בה לחלוחית לברך עליו וגם בב"י הביא דברי מהרי"ק ולא חלק עליהם:

סעיף קטן ב
ובזוהר פרשת ויקהל האריך בזה רצ"ד ע"ד והמנהג באלו המדינות כהר"ר אפרים שלא לברך על הדם כלל וזהו כדברי מוהר"ר אברהם מפראג ומיהו נראה דטוב להניח הדס באותו כלי של בשמים ואז יוצאים ידי כולן:

סימן רצח

סעיף קטן א
במרדכי פרק ע"פ דף ע"ד ע"א דהיכא דליה ליה נר מצוה להדר אחר האבוקה אבל אי איכא נר אחר א"צ להדר אחר אבוקה אפילו למצוה עכ"ל ובכלבו כתב דמוהר"ם היה נוטל אבוקה אף כשהיה לו נר אחר וכ"כ ב"י בשם א"ח:

סעיף קטן ב
ואני אומר כי מנהגן של ישראל תורה היא שנוהגין לכפוף האצבעות ולראות בצפרנים ולא לפשוט האצבעות ולראות פני האצבעות רק אחורי אצבעות במקום הצפרנים ויש לו סוד נקשר במרכבה העליונה וכמו שהאריך בזה הזוהר פ' ויקהל ופ' בראשית ושם דיש להסתכל ביד ימין:

סימן רצט

סעיף קטן א
בהר"ן פרק ע"פ ד' רע"ז ע"א דבאתה חוננתנו א"צ לאומרו ומיהו המנהג לאומרו עכ"ל וכ"ה שם במרדכי ד' ר"ח וע"ש נוסח הבדלות:

סעיף קטן ב
וע"ל סי' רע"א אם שכח להבדיל עד לאחר שבירך המוציא:

סעיף קטן ג
וכן משמע שם במרדכי:

סעיף קטן ד
וע"ל סימן רצ"ה מדין זה וכתב הכלבו הני נשי דידן דאין מבדילין בתפלה צ"ל המבדיל בין קודש לחול קודם שיעשו מלאכה וכן צריך ללמדן עכ"ל וכ"כ המרדכי פרק השואל דאף אם שמע ברכו והתפלל י"ח אם לא הבדיל בתפלה אסור בהדלקת הנר עד שיבדיל על הכוס:

סעיף קטן ה
וכן מדברי המרדכי משמע שלא כדברי מהר"י:

סימן שא

סעיף קטן א
ובהג"א פרק מי שהוציאוהו דאסור לפסוע בשבת יותר מאמה בפסיעה אחת אם אפשר לו בפחות וכן הוא בא"ז:

סעיף קטן ב
והמ"מ כתב דמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידין ולכן נהגו להקל וכ"כ הרמב"ם והרשב"א עכ"ל וכ"כ התוס' (סד.) והרא"ש דמטעם מוטב כו' נהיגי עכשיו לצאת בתכשיטים ולא מוחין בהן ובהגהות אלפסי פרק במה אשה יוצאה דהשתא נהיגי לצאת בהן בין איש בין אשה ולא נאסרו אלא בימיהם דלא היו רגילין לצאת בתכשיטים אלא בשבת ולכן הוי למיחש דילמא שלפי ומחוי והתוס' פרק כל כתבי כתבו ג"כ סברא זו:

סעיף קטן ג
ובא"ז כתב דבל דבר שאסור לצאת בו אינו מועיל שיעשה בו מחט לסגור חגורו או כדומה שלא מהני אא"כ יחברו לבסוף עכ"ל ומשמע דבמחובר בחגורה מיהא שרי וע"ל מדין זה:

סעיף קטן ד
וכתב האגור דמנהג באשכנז כדעת הרא"ש:

סעיף קטן ה
וע"ל בסי' זה מדינים אלו:

סעיף קטן ו
במרדכי פרק במה אשה ובהג"מ פי"ט דשבת תשובת מוהר"ם דלא מועיל חיבור לכסות אלא בדבר שדרכו להיות מחובר לכסות וכגון זגים הארוגים שבימיהם היה המנהג לצאת כן ולעשות כן לכל הבגדים לנוי אבל שאר דברים שאין דרכן בכך אסור ואע"פ שיש בני אדם שנוהגים בהיתר לא נודע מאין הרגלים לדבר כו' וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א ומטעם זה אסרו מפתח הקבוע באזור כדלעיל אבל לפי תשובה דלעיל דכתבה דנהגו היתר לקבוע באזור א"כ אפשר דגם שאר דברים המחוברים שרי ומיהו נראה דאף לדברי תשובה דלעיל לא התיר אלא מפתח באזור משום הדחק דצריך להוליך המפתח עמו שלא יגנבו לו כשיניח המפתח בביתו וכן משמע בסמ"ג דמשום זה לוקחים המפתח עמו אבל שאר דברים שא"צ ודאי אסור לכ"ע וכתב בא"ז דאותן עגולים הירוקים שנושאים על הבגדים לסימן שהם יהודים כמו שגזר עליהם המלך דמותרים לצאת בהן בשבת אפילו אינו תפור בכסותו ובהגהות אלפסי מצאתי הא דמותר לצאת עם זגין הארוגים בכסות היינו שאין בזגין ענבל להשמיע קול ואינן עשויין אלא לנוי אבל אם הם עשויים להשמיע קול אסורים וכן מבואר בתוספתא שאין מקרקשין לא את הזוג ולא את הקרקש

לתינוק בשבת וכתב עו"ש דנהגו לילך עם המטפחת שמקנח בו האף ונקרא פאטשיילע אם היא מחובר לכסות:

סעיף קטן ז
ובהג"א משמע כפירש"י:

סעיף קטן ח
וכן משמע בתוס' דלא תלינן באתמחי קמיע אם באה מאדם שכבד מומחה דתלינן בהמחאת אדם מאחר שכבר אתמחי גברא ולא מצינו אתמחי גברא וקמיע אלא כשבא ביחד וכ"נ מדברי הביאור שכתב ב"י:

סעיף קטן ט
כתב בהג"א דכל קמיע שאסור ליכנס בה לבית הכסא אסור לצאת בה בשבת דכי עייל לבית הכסא שרי ליה ואתי לאתויי ד' אמות בר"ה ואם הוא מכוסה בעור מותר ליכנס בה לבית הכסא אע"ג דכתוב בה שמות עכ"ל וכתב עוד אם יש בו חולה שיש בו סכנה א"צ להסיר אע"פ שאינו מחופה עור וכן הוא בגמ' (שם מא:):

סעיף קטן י
ומנהג בזה להקל וראיה שהביא מוהר"ם מיירי בר"ה גמור אבל לדידן דלית לן ר"ה גמור המיקל במקום פסידא וסומך עצמו על דברי המתירין לא הפסיד וכ"כ באו"ח דבמקום דלא יוכל להפקיד מעותיו כגון שהוא בין העכו"ם מותר לתופרם בבגדיו ולצאת בהן שמא ירגישו העכו"ם במעותיו ויסתכן ואם הוא בין הישראלים במקום דלא יוכל להפקידן יתפרם בבגד וישב בבית אבל לא יצא בהן עכ"ל. ובמהרי"ל התיר לישא אצלו זהובים מנוקבים בשעת הסכנה אבל לא יצא בהן חוץ לעירוב:

סעיף קטן יא
ומשמע דוקא דומיא דלבדים שרי אבל לקופלו ולהניחו צד הימין על צד השמאל כדרך שמתעטפים בטליתות אסור משום טלית המקופלת על כתיפו מיהו נראה דהואיל ודרך לבישתו בכך בכל ענין שרי והוי כמו סודר שנתבאר לעיל דמותר לצאת בו מקופל הואיל ודרך לבישתו בכך וכ"ש לדברי הכלבו דמתיר בכה"ג אפי' בטלית כמו שנתבאר לעיל וא"כ א"צ להביא ראיה מההיא דלבדים דאין הנדון דומה לראיה:

סעיף קטן יב
ואין דבריו נראים דהא רש"י והתוס' והרא"ש וכל הפוסקים כתבו בהדיא לאסור ואיך נדחה כולם מפני השמטת הרי"ף והרמב"ם ומשמע מדברי התוס' דאף ב' חגורות אינו אסור אלא כששתיהן זו ע"ג זו דמה הנאה יש בהן הא אין דרך לחגור כך והוי משוי אבל כשיש בגד מפסיק ביניהם שרי וכ"כ המרדכי פרק במה אשה בהדיא דשרי וכ"ה בא"ז:

סעיף קטן יג
והא דכתב דרבים מתירים נראה דלא כיון על הפוסקים דמתירין הוצאות ב' סרבלים דאפשר דהם לא מיירי כשהוציאן לצורך חבירו אלא כשלובשן לצורכו מפני הצינה אלא כיון לדברי הכלבו שכתב דמותר להוציא שני מלבושים כדי להביא א' לחבירו. וכ"כ הרוקח אמנם בשבולי לקט אוסר:

סעיף קטן יד
ול"נ דאין ראייה מדברי התוספות להתיר שני חלוקים משום דאף הם לא התירו אלא בדבר שדרכו ללבשו משא"כ בשני חלוקין דאין דרך ללבשן מיהו אם שני מקטורין שרי והם שני סרבלים אע"ג דאין דרך העולם ללבוש שתים ה"ה שני חלוקים והר"ן כתב פרק כל כתבי (דף קמה:) דכל בגדים שאין דרך ב"א ללבשן כאחד אסור להוציא ובא"ז כתב דמותר לצאת בשני כובעים שכן דרכו בחול לשום כובע גדול על כובע קטן וכך המנהג עכ"ל:

סעיף קטן טו
כתוב בתא"ו ני"ב ח"ג דמותר להתיר איזורו בר"ה בשבת ולא חיישינן שמא יוליכנו ד' אמות בר"ה ופשוט הוא וכן הוא לקמן סי' ש"ג:

סעיף קטן טז
כתוב בתא"ו ני"ב ח"ג דאסור לילך בשבת במקום שיוכל להחליק במים שמא יפול וישרו בגדיו במים:

סעיף קטן יז
ועיין בהגהות אלפסי סוף פרק במה אשה שהאריך בדינים האלו:

סעיף קטן יח
וכתב הרשב"א בתשובה סימן תר"ז דמותר לצאת בפלטינ"ש לר"ה בשבת אע"ג דמשתלפי מהרה וממילא וכן נהגו וכתב האגור כי מנהג אשכנז שלא לצאת בהן ובאיטליא נוהגין היתר ומהרי"ק היה אוסר עכ"ל:

סימן שב

סעיף קטן א
וא"ז כתב דיש לחוש לדברי רש"י במקום שמקפיד עליו ובגד שיש עליו נוצים מותר להסירו בשבת עכ"ל וע"ל ס"ס ש"א אם מותר לנער טלית מן המים וע"ל סי' של"ז אם מותר לכבס בגדיו מן האבק שעליהם:

סעיף קטן ב
וכתב האגור דהמנהג להקל:

סימן שג

סעיף קטן א
וכתב בא"ז וטעמא דלא תגליא ראשה להסירה אבל בתולה דראשה מגולה אפילו מחובר לשבכה אסור:

סעיף קטן ב
כתב בא"ז ובמלכות כנען שהנשים מוליכות טבעותיהן באזניהם ואזניהם נקובות ומכנסת בהן טבעות בריוח ומוציאה כשתרצה ואין אזניהם מכוסים לאו שפיר עבדי עכ"ל אבל במקום שאזניהם מכוסים שרי דלא מגלי אזנייהו:

סעיף קטן ג
ובמרדכי פרק במה אשה כתב הטעם משום דאינו אלא להראות עושר אבל אם היא סוגרת בו מפתחי חלוקה או תקוע בשלשלת של זהב או של כסף שרי וכתב עוד ור"ת פי' רדיד ואם היא תחת הצעיף שרי דלא מגלה ראשה:

סעיף קטן ד
בכלבו אבל בבגד חדש שרי דליכא למיחש דילמא שלפא וכ"כ הר"ן דליכא למיחש אלא בתכשיטין קטנים שאין בני אדם מרגישין בהן אבל תכשיטים גדולים כגון חגורה וכדומה לזה שרי:

סעיף קטן ה
וכתב הכלבו צ"ע אם הותר ליתן קש במנעל לכתחלה בשבת:

סעיף קטן ו
מצאתי כתוב בהגהות אלפסי החדשים ומותר לאשה נשואה לגלות פאה נכרית שלה ל"ש אם היא עשויה משערותיה או משער חבירתה דאין שער באשה ערוה אלא דוקא שערותיה המדובקים בבשרה אבל בתלושין עשויות לכסות שערותיה האחרות אע"ג דעבדה לקישוט שתהא נראית בעלת שיער:

סעיף קטן ז
ונשי דידן נזהרין בהני ולכן אם אחת רצתה להקל מוחין בידה:

סעיף קטן ח
וכ"כ בא"ז דאסור לחלוק שערותיהן שקורין בוטי"ץ בל' כנען ובל"א שייטי"ל:

סימן שד

סעיף קטן א
וכתב המ"מ פי"ט דשבת די"א אפילו בשל טיט אל יצא אא"כ עשאו לו רבו אבל עשאו לעצמו אסור וכן יש להחמיר עכ"ל:

סעיף קטן ב
והאריך שם בזו מתשובת רא"ם:

סימן שה

סעיף קטן א
במרדכי פ' במה בהמה מסתפק בדבר אבל מהסוגיא בגמ' (נג:) ובפירש"י שם נראה דנתינת אוכף אפי' על החמור אסור ולא שרי אלא מרדעת על החמור וכדברי הסמ"ג:

סעיף קטן ב
וכ"כ במרדכי וכ"מ בגמרא וכתב א"ז דשור דינו כפרה:

סעיף קטן ג
במרדכי פ' במה בהמה דאסור לצאת אף בחצר בזוג במו בהמה:

סעיף קטן ד
וכ"ה במרדכי פ"ק דשבת ע"ג והאריך בזו בתשובה בהגהת עירובין דף רנ"ז ע"ב:

סעיף קטן ה
אע"פ שיודעים שיוציאנה חוץ לתחום דכל דבר שהוא מדרבנן מותר להניח בהמתו לעשות עכ"ל ומשמע למ"ד דתחומין דאורייתא אסור (תימה דבהדיא כתב שם דאפילו למ"ד דתחומין מדאורייתא מותר כיון דאין בו סקילה ע"ש):

סעיף קטן ו
וע"ל סימן של"ב ושכ"ד שאר דיני בהמה בשבת ודין קירוד בהמה ע"ל סימן תקכ"ד בדיני י"ט וכתב המרדכי פ"ב דביצה דשבת דינו כמו בי"ט:

סימן שו

סעיף קטן א
וכן משמע ממ"ש בסמוך הטור בשם מוהר"ם כדברי הר"ן:

סעיף קטן ב
ופשוט דחזנים שלנו ששוכרים אותן לשנה אין איסור בדבר כתב הר"ן ס"פ אע"פ אם שכרו לחדש אם התנה עמו שישלם לו לפי חשבון הימים מיקרי שכיר יום והוה שכר שבת שהרי יוכל לחזור באמצע החודש ולכן לא מיקרי שכר חודש:

סעיף קטן ג
וכתב בא"ז במקום שנוהגין שנותנין לקורא מי שבירך ונודר דבר מה לצדקה או לחזן ראבי"ה אוסר דה"ל כאילו מקדיש בשבת אבל ל"נ דשרי דהואיל ואינו אומר בפירוש מה שנודר רק אומר תברכני לא מיקרי כנודר אע"ג דמהרהר מה שירצה ליתן והמנהג להקל בכל ענין דהא מותר לפסוק צדקה:

סעיף קטן ד
וע"ל סימן שכ"ה דהמרדכי אומר אם לא במקום הדחק או ע"י עכו"ם:

סעיף קטן ה
וכתב א"ז דלא שרי אלא כשכותבים בכתיבה של עכו"ם דאינה אסורה אלא מדרבנן אבל בכתיבה שלנו שהוא דאורייתא אסור:

סעיף קטן ו
וכתב מהרי"ל דף ל"ה ע"ב וכן אסור להכריז יין בשבת דהוי כמקח וממכר עכ"ל:

סעיף קטן ז
כתב בא"ז כשם שאסור אמירה לעכו"ם כך אסור רמיזה לעכו"ם ודוקא לענין שיעשה לו מלאכה בשבת אבל שיעשה לו מלאכה לאחר שבת מותר ע"י רמיזה:

סימן שז

סעיף קטן א
וכל זה לדברי הסמ"ק אבל לדברי סמ"ג שמתירו אפי' בע"ש אם אינו אומר לו לקנות ולמכור בשבת אפי' אם קצץ לא מהני אם אמר לו לילך בשבת וע"ל סימן רמ"ז ג"כ אין חילוק בין ע"ש לד' וה':

סעיף קטן ב
ולא משמע כן לקמן ס"ס שכ"ה גם במרדכי סוף דברי ראבי"ה כתב וז"ל והיכא דאיכא למימר דילמא אתי לאחלופי בר"ה אסור אמירה לעכו"ם אפילו באיסור דרבנן ואפילו לדבר מצוה עכ"ל ודברים אלו סותרין לדבריו הראשונים דהתיר אמירה לעכו"ם בר"ה מאחר דאפשר ע"י ישראל וכן הקשה ב"י והניח הדבר בצ"ע ואפשר ליישב דברי ראבי"ה דה"ק דבמקום דאיכא למיחש משום הרואים דמתירין אמירה לשבות בר"ה ואתו גם להתיר שאר אמירה לעכו"ם אסור דבכה"ג אסור אפי' אמירה דרבנן אפילו במקום מצוה דחיישינן דילמא אתי לאחלופי בשאר אמירות כן נ"ל:

סעיף קטן ג
ואפשר דעל פי זה נהגו להקל בדבר ובסימן זה יתבאר דיש חולקים בדבר:

סעיף קטן ד
ובהג"א פ"ק דעכו"ם מותר לומר לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אבל לא לעכו"ם עכ"ל:

סעיף קטן ה
וכתב בתשובת בר ששת סימן קט"ו כשם שאין לוין בשבת כך אין פורעין:

סעיף קטן ו
וכ"כ הר"ן:

סעיף קטן ז
ומ"כ בהגהת אלפסי מיהו נראה דאם היה בו פסקים ודינים ופירושי התורה דמותר לקרות בהן לכ"ע אפילו אם הובאו מע"ש:

סעיף קטן ח
ויש לדקדק מדבריהם דלא נאסר לקרות בשטרי הדיוטות אלא כשכתובים בלשון לעז אבל אם כתובים בלשון הקודש מותר לקרות בהן דהלשון בעצמו יש בו קדושה ולומד ממנו דברי תורה אבל לא נראה כן ממה שאכתוב בסמוך לדעת מקצת רבוותא דאסרו לקרות בספרי חכמות חיצונות אע"ג דמסתמא הם כתובים בלשון הקודש מיהו נראה מאחר דאינו אלא איסור דרבנן די לסמוך אדקדוק דברי התוס' לקרות בהן כשהן כתובים בלשון הקודש ולכן נוהגין ג"כ לקרות בספרי החכמות בשבת ואפשר דאף הר"ן והרמב"ם והמ"מ לא אסרו אלא בימים הראשונים שהיו כותבין כל הפירושים והחכמות בלשונות אחרות כמו שידוע מספרי הרמב"ם שהוצרכו להעתיק אח"כ אבל בלשון הקודש נראה דשרי ואע"ג דכתב הסמ"ג והביאו המרדכי ר"פ הזורק דגט בזמן הזה מותר לטלטלו שאדם יכול ללמוד ממנו כמה הלכות גט וכמ"ש בא"ע סימן קל"ו ע"ש דמשמע הא בלא"ה אסור י"ל נמי דשאני גט דנכתב בכל לשון כמו שיתבאר בא"ע סי' קכ"ו ולהכי נקט דיכול ללמוד ממנו הלכות גט אבל בלא"ה אסור אבל בלשון הקודש הכל שרי כדיוק התו' דנקטו דוקא לשון לעז כן נ"ל:

סעיף קטן ט
וכתב א"ז ומותר ללמוד בשבת אף בדברים שאינו רגיל בהן וא"א שצער הוא לו:

סימן שח

סעיף קטן א
וכ"א בתא"ו ני"ב ח"ג דלא כמרדכי ס"פ כירה דמתיר:

סעיף קטן ב
וכתב במהרי"ל דאפי' אם אותו סכין תחוב בנדן אצל שאר סכינים אסור לטלטלו עכ"ל

סעיף קטן ג
וכ"כ המרדכי והג"א ריש ביצה:

סעיף קטן ד
ואפשר לומר דהא דנקט נשברה בחול לאו דוקא אלא נקט משום דבעינן זרקה לאשפה מבע"י אבל אם לא זרקה עד שחשכה מאחר שבקידש היום הוי מוכן לא פקעה מיניה תו שם כלי כדאמרינן בגמ' לכן נקט נשברה בחול משום סיפא:

סעיף קטן ה
וכ"ה בהגמ"ר דף קע"ט

סעיף קטן ו
עיין סוף סימן שי"ג:

סעיף קטן ז
נראה דהאי אפילו קאי אסולם של בית דלא מבעיא סולם של בית שהיא קטנה דשרי אלא אפילו סולם של עליה שהיא גדולה נמי שרי וכמו שכתבו התוספות והרא"ש ריש ביצה אבל אין לפרש דהאי אפילו קאי אסולם של שובך דהא סולם של שובך, יותר אסורה לטלטל בשבת מסולם של עליה וע"ל סימן תקי"ח דביו"ט הוא בהיפך דסולם של שובך שהוא משום שמחת יו"ט אבל סולם של עליה אסור דחיישינן שמא יוציאן לר"ה משא"כ בשבת דלא שכיח להוציא לרה"ר וכ"כ התוספות והרא"ש ריש ביצה (ט.):

סעיף קטן ח
וכתב שכן דעת הרי"ף והרא"ש אבל במרדכי פרק במה טומנין פסק בהדיא דאין חילוק בין אבנים לחריות ואדרבא כתב די"א דוקא בחריות של דקל פליגי משום דמזיזן כשיושב עליהן אבל אבנים שרי דאין מזיזן ותמיהני שלא הביא ב"י דברי המרדכי וקצת משמע כן בהר"ן ס"פ כל כתבי דמותר לישב על אבנים בשבת וגם המ"מ כתב פכ"ח דדעת הרי"ף שאין לחלק ביניהם וכן י"ל דעת הרא"ש דלא חילק ביניהם אלא שב"י עצמו דחק לפרש דעת הרא"ש והרי"ף כדעת הרמב"ם:

סעיף קטן ט
ולפי מה שנתבאר לעיל דבמחשבה סגי ה"ה בכאן אם חישב עליה מהני:

סעיף קטן י
ואיני יודע מה קשה לו דודאי אין מטלטלין עצמות שנתפרקו מן הבשר מע"ש אם לא שיש לו כלבים כמו שאין מטלטלין הלוף אלא א"כ יש לו עורבים וכן נבילה שנתנבלה מע"ש לא שרי רבי יהודה אלא לחותכה לפני הכלבים כמ"ש פרק מי שהחשיך ולכן דברי הר"ן נכונים דדוקא עצמות שנתפרקו מן הבשר בשבת מותר להעבירן מן השלחן הואיל ועדיין ראויין לכלבים אע"פ שאין לו כלבים אבל שאר עצמות אסור לטלטלן ופשוט הוא בעיני ונ"ל דדעת ב"י לטעמיה דכתב למטה בשם הר"ן גבי הלוף דהרי"ף והרמב"ם ס"ל דאם עורבים מצויין אע"פ שאין לו שרי לטלטולי וא"כ עצמות הראויין לכלבים נמי אבל רבים חולקים בזה כמ"ש למטה. עוד הקשה על דברי הר"ן וז"ל ועוד מדכתב אע"פ שנתפרקו כו' משמע דכ"ש אם נתפרקו מע"ש דשרי וכלפי לייא ואפשר דיש להגיה כו' וכל זה אינו נכון דאע"פ דקאמר לאו אשבת קאי אלא אנתפרקו קאי כלומר אע"פ שנתפרקו מן הבשר וכ"ש אם יש עליו עדיין קצת בשר ולא נתפרק לגמרי דשרי כנ"ל:

סעיף קטן יא
ופשוט הוא דאף למאן דשרי מ"מ אסור לשחוק בר"ה בשבת ואפילו בכרמלית דבקל הוא שנופל לחוץ מד' אמות ואתי לאתויי וכ"ש אם השחוק הוא בדרך שמוציאו דאסור אבל בי"ט מותר לשחוק אפילו בר"ה וכ"כ התוספות פ"ק דביצה (יב:):

סעיף קטן יב
עיין סימן שי"א מדין פירות הטמונים בחול אם העפר מוקצה:

סעיף קטן יג
וכ"כ בהג"א סוף במה מדליקין ובא"ז:

סימן שט

סעיף קטן א
עיין סימן רס"ה מדין ניעור וטלטול כלים:

סעיף קטן ב
כתב בא"ז אם אדם הניח דבר אסור על של חבירו לא אמרינן ביה דנעשה בסיס לדבר האסור דאין אדם אוסר על של חבירו שלא מדעתו:

סעיף קטן ג
ע"ל סימן רס"ז נתבאר:

סימן שי

סעיף קטן א
ע"ל סוף סימן שי"א אי אמרינן באוכלים נעשה בסיס לדבר האיסור:

סימן שיא

סעיף קטן א
וכ"ה במרדכי דמ"ק (דף שצד.):

סעיף קטן ב
ובהגהת מרדכי שם דף קע"ט ע"ג הככר או ע"י תינוק דוקא אבל שאר כלי לא דלגבי כלי מיהא קי"ל דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל עכ"ל ודברי הגהות אלו אינן נכונין בטעם דהא קי"ל דכלי ניטל אף לדבר שאינו ניטל וכמש"ל סימן ש"י ומ"מ אפשר שראוי לחוש לדבריהם דהא מבואר לעיל דאע"ג דניטל לדבר שאינו ניטל מ"מ צריך שלא יגע בה:

סעיף קטן ג
אבל בהגהות שם דף קע"ט ע"ג משמע בשם ר"ב דאסור להזיז אבר ע"י ככר או תינוק:

סעיף קטן ד
ובתשובת מהרי"ל סימן ס"ה משמע קצת דשרי וע"ש וכתבתי דבריו בי"ד סי' שע"ב. ומשמע שם דע"י נכרי שרי לטלטלו משום כבוד כהנים:

סעיף קטן ה
כתב בהגהת אלפסי פרק כירה דשפיר דמי לזלף חומץ על בגדים שעל המת בשביל שלא יסריח למ"ש ויוכלו להתעסק בטהרתו דהא אין מטלטלין אותו אלא שנוגעים בו ואין איסור כנגיעת המוקצה אלא בטלטולו ובבגדים שעליו אין לגזור משום סחיטה עכ"ל:

סעיף קטן ו
ע"ל סי' רע"ט:

סעיף קטן ז
וכתב הר"ן בפרק שואל דף קפ"ז ע"א דטלטול במקצת שמיה טלטול ואפי' לא טלטל כל הכלי האסור לטלטל אלא הזיזו במקצת בראש אחד אסור אע"פ שראש השני עדיין מונח במקומו:

סעיף קטן ח
ובכלבו כתב ג"כ כן אבל כותב דיש שחולקין וס"ל דאין אוכלין נעשין בסיס לדבר האסור:

סעיף קטן ט
ע"ל סימן ש"ח דה"ה חושב לשכב עליו וכ"כ הר"ן ס"פ במה טומנין:

סימן שיב

סעיף קטן א
וכ"כ בתא"ו ני"ב חי"ו:

סימן שיג

סעיף קטן א
וע"ל ריש סימן ש"ח נתבאר החילוק שבין כלי שמלאכתו לאיסור או להיתר:

סעיף קטן ב
וע"ל סימן ש"ח רגל ספסל שנשבר אם מותר להחזירו בשבת:

סעיף קטן ג
מיהו נ"ל אם ישב עליה מבע"י מותר לישב עליה בשבת דלא גרע מחריות של דקל כמו שיתבאר בסמוך:

סימן שיד

סעיף קטן א
ועוד כתב בא"ז לדידן דקי"ל דדבר שאין מתכוין מותר שובר אדם חבית כו' אע"פ שאין שבור מתחלה:

סעיף קטן ב
אבל לדעת המתירים שם כמו שיתבאר נראה דגם כאן שרי:

סעיף קטן ג
וכן יתבאר בסמוך בדברי הטור:

סעיף קטן ד
ודין החותלים מוזכר בגמרא פרק חבית (שבת קמו:) וכתבו הרמב"ם:

סעיף קטן ה
ודברי הרא"ש דבסמוך דאוסר בשל עץ ושל מתכות נראה כדברי הר"ף וכ"כ המרדכי והתוספות פרק חבית :

סעיף קטן ו
וכ"ה מסקנת א"ז דאפי' בשל עץ ושל מתכות שרי ואין להחמיר לכל הפחות ע"י נכרי:

סעיף קטן ז
וכבר נתבאר דין סתירת פי התנור לעיל סימן רנ"ז:

סעיף קטן ח
האריך שם בתשובה וכ"כ מהרי"ו בתשובה סימן ק"ל דבכותל אסור:

סעיף קטן ט
ובאמת שיותר יש לתמוה על ב"י שכתב דברים אלו שהרי בת"ה מוכח בהדיא דטעם דבחבית אסור משום דאיכא למיחש שמתקן פתח משא"כ בשאר דברים תלושים ולכן דברי ה"ה נכונים בטעמן ואין לפקפק עלייהו:

סימן שטו

סעיף קטן א
וטעם זה הזכיר הטור למטה:

סעיף קטן ב
ובא"ז פסק כדעת רש"י וריב"א שכל זה אינו אסור אלא לר"י אבל לר"ש דמתיר דבר שאין מתכוין קדירה ומדורתא וחביתא הכל שרי אף מלמעלה למטה אבל הטור כתב דאף לר"ש כל זה אסור וכ"כ ב"י דכן דעת הרי"ף והרמב"ם:

סעיף קטן ג
ואין דבריו נראים דאף הרמב"ם כתב פכ"ב דכילת חתנים המתוקנת לכך מותר בדלית ביה חד מהני ולא בעי חוט או משיחה אלא בשאר כילות כמו טלית כפולה שיתבאר בסמוך וכ"כ הר"ן כדעת הרי"ף ודוקא כילת חתנים מותר לפרקה לפי שהיא מתוקנת לכך אבל שאר כילות לא אא"כ כרך עליה חוט או משיחה ואפ"ל דברי ב"י דה"ק לא שרי ע"י חוט או משיחה אי אית ביה חד מהני אלא בדלית ביה חד מהני ואז אין אנו צריכין לחוט או משיחה בכילת התנים המתוקנת לכך וזהו נכון שכן דעת הרי"ף והרמב"ם:

סעיף קטן ד
וצ"ע מהא דמשמע פ"ב דביצה דמותר לעשות מחיצה לפני אור הנר כדי לשמש מטתו בי"ט ואין נראה לחלק בין שבת לי"ט לעניין זה ואפשר דבגמרא נמי לא קאמר דאפשר לעשות מחיצה בפני אור הנר אלא כדרך שעשה מהר"ם וכן נ"ל דאין חילוק בין עשיית מחיצה לפני הנר או לפני הספרים:

סעיף קטן ה
וכן משמע מדברי המרדכי דלעיל וכ"ה בכלבו בהדיא ובלבד שלא יעשה אוהל והם דברי הרמב"ם בפכ"ב:

סעיף קטן ו
וכ"ה בא"ז דכל מחיצה שאינו בא להתיר מותר לעשותה בשבת ולכן בחג הסוכות מותר לתלות המפה על הכתלים וכנגד הפתח מפני הרוח שלא יכבה הנרות אבל למעלה תחת הסכך ודאי אסור:

סימן שטז

סעיף קטן א
ובתא"ו ?ני"ב ח"י כתב ואף למלול באצבעותיו ולזורקו אסור גזירה שמא יהרגנו אלא נוטלה וזורקה:

סעיף קטן ב
כ' הכלבו המשסה כלב אחר צבי בשבת הוה צידה וכ"כ א"ז וכתב דאסור לצוד עם כלב ואפי' בחול משום דהוה מושב לציים וכל העושהו אינו רואה בשמחת לויתן ובהגהת אלפסי אסר ליקח אווזים ותרנגולים וחיות שיש לאדם בתוך ביתו כגון צביים שמגדל בביתו אבל בהמות מותר כגון פרות ורחלים ושאר בהמות וחתול אסור ליקח בשב' וכ"ה בתו':

סימן שיז

סעיף קטן א
ובהגהות אלפסי פ' אלו קשרים וקשר אומן לא נתברר לי היטב היאך הוא מיהו נראה מלשון אלפסי הוא קשר שקושרים אותו הדק היטב ומכאן נ"ל שיצא האזהרה שכשקושרין ב' קשרים זה ע"ז שאין מתירין אותו בשבת ואע"פ שהוא קשר עשוי להתיר בו ביום אעפ"כ נזהרין בקשירתו ובהתרתו משום דהוה קשר אמיץ עכ"ל ובגמרא מוכח פ' כלל גדול (שבת עו.) דאפי' בקשר אמיץ וחזק כל שקשרו ע"מ להתיר אין חייבין עליו דפריך התם והא ע"מ להתיר הוא כו' ומ"מ נראה דזהירי ביה משום דאע"ג דאין חייבין עליו מ"מ אסור מדרבנן מידי דהוי כעקירה בלא הנחה דאיתא רפ"ק דשבת דאסור

מדרבנן וכן במוחק שלא ע"מ לכתוב כמ"ש המרדכי ס"פ כלל גדול וה"ה בכל שאר מלאכות כן נ"ל:

סעיף קטן ב
ומ"ש בענין קשר העשוי להתיר באחד מידיו הוא דעת הר"ם בריש אלו קשרים ואינו הלכה וצ"ע למה הביאו ב"י:

סעיף קטן ג
והאגור כ' דהעולם נהגו לעשות עניבה ע"ג קשר:

סעיף קטן ד
ועד האריך המרדכי בה' ציצית בענין עשיית עניבה ע"ש:

סימן שיח

סעיף קטן א
ודין עכו"ם המבשל בשבת אי מותר לאכול משום בישולי עכו"ם עיין בי"ד סימן קי"ג ולקמן סימן שכ"ח:

סעיף קטן ב
ובהגהות מרדכי דף קפ"ג ע"ג דדבר קשה שאין ראוי לאכול כי אם בשרייה אסור לשרותו בשבת דהוה גמר מלאכה:

סעיף קטן ג
וצ"ע דהא לעיל כתב בשם הרמב"ם דאפילו לשרות אסור אלא כשנתבשל כל צרכו ואין לחלק לדעת הרמב"ם בין דבר לח לדבר יבש וכמ"ש לעיל וצ"ע:

סעיף קטן ד
כתב המרדכי פרק כירה והר"ר דן אומר דמלת שלנו דמתקנים אותו ע"י בישול אין לחוש כדתניא כל שבא בחמין לפני השבת וכו' ומ"מ המחמיר תע"ב:

סעיף קטן ה
וכ"נ דעת המ"מ:

סעיף קטן ו
ולא משמע כדבריו בגמרא ובתוס' פרק כירה (שבת דף מ"ב ע"א) דמשמע שם דבכלי ראשון לרחיצה בכל ענין אסור כר"ש בן מנסיא דס"ל הכי אליבא דמסקנא דשמעתא לפי פירוש התוספות שם ואף ע"ג דלדעת הרי"ף והרא"ש דפסקו דלא כר"ש שרי דעת הטור כדעת התוס' כר"ש ואז דברי הטור מבוארים כדמוכח התם מדברי התוס' והאריך הר"ן בדבריהם ע"ש:
ובפסקי מהרי"ו מחמיר דיש להקפיד אף בקדירה בכל ענין:

סימן שיט

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל דאם הקליפה הירוקה שהיא הקליפה החיצונה עדיין על הפרי אסור ליטלה משום דהוה מפרק ועיין לקמן בדין מוללין מלילות:

סעיף קטן ב
אלא יקח אותו המין שרוצה לאכול וע"ל סימן תרי"א מדין קניבת ירק שלטי"ן בשבת וב"י כתב לקמן סימן שנ"א דמותר לתקנן בשבת דמשום בורר ליכא כיון דאוכלין אותם לאלתר ומיהו יזהר לחתוך אותו לחתיכות גדולות קצת דאסור לחתוך הירק דק דק כדלקמן סי' שכ"א:

סעיף קטן ג
ועיין בהר"ן פרק מפנין דף קט"ו עוד חילוקים בדינים אלו:

סעיף קטן ד
ובסמ"ג כתב דאע"פ שיש בו קסמין דקין אפ"ה שרי: כתב בא"ז דמותר לתת יין מע"ש לתוך המשמרת והיין זב ממנו בשבת:

סעיף קטן ה
כתב מהרי"ל בשם א"ז דהרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה:

סימן שכ

סעיף קטן א
ולכן מתירין לשום פשטי"ד של שומן הנקרש אצל המדורה:

סעיף קטן ב
וכ"כ בא"ז בשם רא"ם ובאגור כתב דאין לחוש לדברים אלו דכל זה אינו אלא דרך לכלוך ושרי ולא הוה ביה משום צובע ושמעתי מא"א ש"ן ששמע ממהור"ר אברהם מינץ דאסור ליתן יין אדום לתוך יין לבן בשבת משום צובע אבל לפי דברי בעל יריאים דאין צביעה באוכלין נראה דזה ג"כ שרי ונראה קצת ראיה לדבריו מהא דסוף סימן שי"ט דנותן ביצה לתוך החרדל אע"ג דעושה לו מראה וע"ל:

סימן שכא

סעיף קטן א
וכתב בשם הרי"ף כדברי האגור וכתב דוקא במלח הגס של ים אבל מלח שהיה דק מתחלה ובשלוהו ועשאו ממנו פתיתים גדולים מותר לחתוך ממנו בסכין מידי דהוי אפת:

סעיף קטן ב
וכתב הר"ן דף קל"א ע"א דמש"ה מותר לפרר פירורי לחם לתרנגולים:

סעיף קטן ג
כתב המרדכי ריש כלל גדול דמותר להחליק אוכל כגון מאכל שעושים מתפוחים דלא הוי ממחק הואיל ויכול לאוכלו בלא זה והמתע"ב וכ"כ הגהות דף קכ"ב ע"ד:

סימן שכב

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל דאסור להטיל גורלות בשבת אפילו ע"י עכו"ם כתב בא"ז זה שעושים הקצבים כשחולקין בשר משליכין סכין ואיזה צד קודם צד החדוד יהא שלי או שלך הא נמי פייס מיקרי ואסור לעשותו בי"ט:

סימן שכג

סעיף קטן א
ופירשו הגאונים דדוקא בחנוני ישראל אבל לא בחנוני עכו"ם עכ"ל א"ז וע"ל סימן תקי"ז אם נוהגין כן:

סעיף קטן ב
ומשמע מדברי הר"ן פרק אין צדין דאסור לומר תן לי בכסף אבל מדברי הג"א משמע שם דכה"ג שרי בדבר שמקחו ידוע כבר ולא מיקרי מקח אלא כשאומר תן לי בכסף ויהיו לך בידי שתי כסף וז"ל א"ז כתב ראב"ן דאסור לומר תן לי בפשוט או בב' פשיטים יין אבל ראבי"ה כתב דשרי דלא מיקרי סכום מקח דדוקא כשאומר לו תן לי בפשוט או בב' פשיטים ואז אני חייב לך סך הכל כך וכך זהו אסור אבל בכה"ג שרי והא דאמרי' אין פוסקין דמים בי"ט היינו בדבר שאין שומתו ידוע אבל בדבר ששומתו ידוע שרי עכ"ל וכן נראין דברי הרי"ף פרק א"צ דמותר לומר תן לי בפשוט או בב' פשיטים וכ"כ המרדכי בהגהות סוף שבת לעניין מנין דמותר לומר תן לי כך וכך דאינו מכוין למנין רק להודיע שכך וכך הוא צריך ונ"ל דה"ה לענין מדה נמי שרי בכה"ג דלא אסרו להזכיר שם מדה אלא בדבר שאין מדתו ידוע אבל בדבר שמדתו ידוע רק שמודיע לחנוני כמה צריך שרי וכן פשוט המנהג כדברי ראבי"ה (וע"ל בסמוך אמר להקל להזכיר שם מדה):

סעיף קטן ג
ול"נ דמדינא אסור כי יש לחוש לדברי האחרונים הרא"ש והרשב"א והמרדכי וההמ"מ דחק לפרש דעת הרמב"ם לאסור כדי להעמידה כהלכתא ואיך נוציא הדבר ממשמעו לדדות דבריהן ולכן אסור לטבול כלים בשבת וי"ט:

סימן שכד

סעיף קטן א
ול"נ מאחר שכתבתי לעיל סימן שכ"א פסק מהרא"י כדעת בעה"ת לענין שום וחרדל ה"ה דקי"ל ג"כ כדברי בעה"ת דחד טעמא הוא דדעת המתירים דכל מידי דלאו בר גיבול לא אמרי' ביה נתינת מים זהו גיבולו כמ"ש המ"מ פ"ה ולדעת האוסרים אמרינן דהוי גיבולו והוא אסור כתב המ"מ פ"ה שכן דעת האחרונים ומאחר שפסק לעיל להחמיר נראה דגם כאן נקטינן לחומרא:

סעיף קטן ב
וכתב בהגהת אלפסי הא דמתירין קשר לפני הבהמה היינו בענין שאין הקשר של קיימא הא לאו הכי אסור

סעיף קטן ג
כתב מהרי"ל אין אובסין תרנגולים או אווזים בשבת היינו כשרוצים לפטמם תוחבים להם המאכל בגרונם אסור לעשות כן בשבת ופשוט הוא דאם תוחב לשם שאין יכולין לחזור דהוא אסור כמו בעגלים ולא שרי בתרנגולים אלא דומיא דהלעטה בעגלים וכן פירש"י בגמרא:

סעיף קטן ד
וכ"כ המרדכי פרק תולין:

סימן שכה

סעיף קטן א
וכן בחידושי אגודה. וכתב לבסוף הורגלתי לומר לשואלים אם תרצה להתענות ממחרת השבת או י"ט תניח לעכו"ם ליטול משכונו בעצמו והוא יניח המעות או משכון אחר שוה והישראל לא יטלטל א' מן המשכונות גם לא יחשוב עמהן ולעיל סי' ש"ו כתבתי דמותר להחליף משכונות בשבת ולא מיקרי משא ומתן ועיין במרדכי פ"ק די"ט משכונות שאנו אוסרים כו' וע"ל סי' ש"ז עכו"ם המביאין בחובתן תבואה ושאר דברים בשבת אי מותר לקבלו:

סעיף קטן ב
וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תש"ט ותת"ח דאסור אפילו לצורך מצוה:

סעיף קטן ג
ונ"ל דלדבריהם ה"ה בשאר י"ט במקום דאיכא למיחש לקציר דאסור ולא נקטו ב' ימים של ר"ה אלא משום דהתם אסור בב' הימים משום דכיומא אריכתא דמי אבל בשאר י"ט ביום השני שרי:

סעיף קטן ד
ודעת הטור משמע למטה דפת הנאפה בשבת אסור וכ"כ ב"י בשם מהרי"א דכן דעת הטור:

סעיף קטן ה
ובפרק שואל (דף קסו.) ודין כלים שנגמרו ביד עכו"ם בשבת אם מותר ליהנות מהם ע"ל סימן רנ"ב:

סעיף קטן ו
וכן הוא במרדכי פ' מי שהוציאוהו ע"ג ובהג"א שם ובתא"ו נתיב ב' ח"ח:

סעיף קטן ז
וכתב הסמ"ג והביאו המרדכי ס"פ כל כתבי למאן דמצריך לערב בכדי שיעשו יש לספק אם הלילה מן החשבון לפי שאין דרך להביאם ממקום רחוק אלא צריך להמתין למחר ביום בכדי שיעשו:

סעיף קטן ח
והכלבו כתב שנהגו להקל ע"פ ר"ת ועכשיו נהגו להקל לומר לעכו"ם ולתינוק להביא ולהוליך דרך ר"ה לפי שאין לנו ר"ה גמורה ע"כ נהגו להקל ונ"ל דנכון להחמיר בדבר דלא יהא אלא כרמלית כבר נתבאר לעיל סי' ש"ז דהרבה פוסקים אוסרים שם אמירה לעכו"ם וע"כ המחמיר תע"ב וכ"כ מהרי"ל בתשובה סי' ק"ט דאף ר"ת אינו מתיר אלא בדיעבד אבל לכתחילה אסור ע"ל סי' ש"ו יש מתירין אפילו בר"ה אמירה לעכו"ם במקום דאפשר למצוא היתר לישראל בלאו הכי וע"ל. לכן במקום צורך מצוה או דוחק גדול יש להקל:

סעיף קטן ט
והאגור כתב בשם שבולי לקט דאם הביאו דבר ממקום רחוק א"צ להמתין רק שיעור מיל אחד:

סימן שכו

סעיף קטן א
וכתב האגור בשם בעה"ת דאסור לרחוץ הידים במלח מפני שנימוח והוי נולד וכן כתבתי לעיל סימן שכ"ג ונראה מכאן דכ"ש דאסור לרחוץ בשבת עם בורית שקורין זייף בל"א וכ"ב בנימן זאב סימן רע"ח וכ"ה לקמן סימן שכ"ח דאסור לסוך בחלב וכ"כ המרדכי פרק במה בהמה וכ"כ בסמ"ג והג"מ פכ"א:

סימן שכח

סעיף קטן א
בהגהות מרדכי פרק מפנין דף קפ"ב ע"ב האריך בדינים אלו וכתב דלא שיאמר שאם לא יעשו לו דברים אלו שימית אלא כל שיודע החולה שהוא שבת ואומר שצריך שאינו יכול לסבול מחמת החולי מחללין כו' וכן משמע לקמן סימן תרי"ח:

סעיף קטן ב
וכ"כ באו"ה:

סעיף קטן ג
וכן משמע מדברי הר"ן דף קל"ט ע"א אבל מדברי ראבי"ה לא משמע כן כמו שאכתוב למטה והא"ז כתב בהדיא כדברי התוספות והר"ן מיהו כתב דאם ישראל יכול לעשות ע"י שינוי בלי דיחוי עושה:

סעיף קטן ד
וכ"ה בהגהות דף קפ"ב ע"ג:

סעיף קטן ה
וכ"מ במרדכי ר"פ אין מעמידין:

סעיף קטן ו
וכתוב באו"ה הא דסתם בני אדם בקיאים במקצת היינו בסתם ישראל אבל לא בסתם א"י:

סעיף קטן ז
וכתבו הגהות מרדכי פרק מפנין דף ק"פ ע"ב דאם הדבר בחול אין מדקדקין כ"כ:

סעיף קטן ח
ואין דבריו מוכרחים לדחות על ידן פי' המ"מ וכ"נ דעת הטור שפשט ספיקות הרא"ש מדברי הרמב"ם א"כ דעתו כדעת המ"מ להקל וכב"י וכן דעת הרשב"א דבחולי שאין בו סכנה מותר לישראל לעבור שבות דרבנן דלא כהר"ן פ' ח' שרצים שפסק להחמיר ולכן נ"ל דנקטינן לקולא מאחר דספיקא דרבנן היא כ"ש שנראה שרבו המתירין וכ"ש בסכנת אבר שמותר לחלל עליו שבות דרבנן כמ"ש הטור סתמא וכ"כ הרא"ש פ"ב דע"ג והר"ן פ' ח' שרצים:

סעיף קטן ט
ובהר"ן פרק חבית דף קג ע"א משמע דיותר קיל שבות הנעשה ע"י ישראל בשינוי וכלאחר יד מאמירה לא"י וכתב המ"מ פ"ב דברי הרמב"ן וכתב דכ"כ הרשב"א אבל אינו נראה כן מדברי ההלכות והרמב"ם:

סעיף קטן י
כל גופו כנפל למשכב דמי וכ"כ לעיל המצטער בשינה מותר לומר לא"י להוציאו:

סעיף קטן יא
וכתב בא"ז ואם נמנם בלילה אע"פ שלא ישן לגמרי אם לא אכל לאחר שניעור מתרדימה הוי נמי רוק תפל וביום אי אכל שחרית אפילו ישן כל הלילה לא הוי רוק תפל ואם עבר עליו חצי הלילה בשינה וניער משנתו ולא אכל אם למד אח"כ הלכה אחת לא הוי רוק תפל:
וכ"כ במ"מ פכ"א והג"א ע"א ד' קע"א:

סעיף קטן יב
ול"נ דקושייתו אינו כלום דעיקר החידוש באספלנית שפירשה מן האגד דמאחר שיש עליו אגד אסור להחזירה ולהתיר אגודו שעליה ולכן קאמר כשפירשה מקצת שנוכל להחזירה שם בלא התרת האגד שרי אבל אם פירשה לגמרי דא"א להחזירה בלא התרת האגד אסור להתיר האגד ולהחזירה משא"כ גבי רטייה שאין עליו אגד ולכן מותר להחזירה כשלא נפלה ע"ג קרקע כנ"ל:

סעיף קטן יג
וכ"כ הר"י פרק כיצד מברכין (דף קיח) וכתב שם אבל לערער אפילו ע"י אניגרון אסור שכשחוזר ופולטו נראה שעושה משום רפואה:

סעיף קטן יד
אע"ג דמחללין שבת ולא מאכילין אותו נבילה י"ל נבילה שהוא ג"כ איסור דאורייתא. א"נ מטעם דלעיל שיקוץ החולה באכילתו משא"כ לגבי יי"נ ומ"מ דברי ראבי"ה צ"ע דהא כתבתי לעיל בשם התוס' והר"ן דאסור לעשות לו דבר ע"י א"י מיהו כמדומה לי שנוהגין כדברי ראבי"ה דכל היכא דאפשר לא"י בלא שיהוי עושין לו הכל ע"י א"י אבל ב"י כתב כו' עד והא דקאמר דמוטב כו' ר"ל שקרוב לנסך עכ"ל ב"י ואין דבריו נראין אלא כמ"ש וע"ל ריש סי' ש"ל מדין חילול שבת לחולה:

סעיף קטן טו
ובאו"ה דמותר לעשות לו רטייה ע"י א"י על החתך או על שאר חבורה כתב המרדכי פרק ח' שרצים דאסור ליתן אפר מקלה על גבי המכה בשבת:

סעיף קטן טז
והוא כדברי תשובת מוהר"ם בענין משמוש הברזא שכתב הטור בסי' שי"ב:

סימן שכט

סעיף קטן א
וכתב עוד מיהו הכל לפי ראות העין והזמן לפי שיתקרב לביתו של ישראל ותן לחכם ויחכם עוד וכתב א"ז עוד דאפילו לא באו עדיין אלא שומעים שרוצים לבוא מחללין עליו השבת:

סימן של

סעיף קטן א

וכן משמע ממ"ש הר"ן ס"פ מפנין בשם הרמב"ן אבל בתשובת הרשב"א שכתב דב"י משמע כדברי רב אחאי וז"ל כתב הרשב"א שנשאל על היולדת תוך ג' שאוכלת מאכל בני אדם וכו' עיין בב"י ומאחר שתלה הטעם במה שאינה מרגשת לשעתה נראה דאפי' רופא אומר שאינה צריכה מחללין עליה כדברי רב אחאי ז"ל וע"ל סי' שכ"ה אם מחללין במקום דאיכא עכו"ם ומ"ש בתשובה דשבת דחוייה היא ולא הותרה כ"כ הר"ן פ"ב דביצה והרמב"ם פ"ב דהלכות שבת:

סעיף קטן ב

כתב באו"ה ומה שעכשיו אין נוהגין כן אפילו בחול שמא הטעם דאין אנו בקיאים כ"כ להכיר במיתת האם בעוד שהולד יכול להיות דשמא מעולפת היא עכ"ל:

סימן שלא

סעיף קטן א

ומהרא"י כתב בכתביו בסימן נ"ו דמותר לרחצו ביום ב' כמו בשלישי

סעיף קטן ב

ואיני מבין דבריו דמה בין זמנינו לזמנם בדבר סכנה אבל נראה דיש להחם החמין ע"י א"י כמ"ש סימן שכ"ח גבי חולה:

סעיף קטן ג

עיין ביורה דעה סימן רס"ו אימת נקרא בין השמשות לענין מילה

סימן שלג

סעיף קטן א

וכ' הר"ן פ' מפנין דף ק"ן ע"א והיינו ט"ו סאין וכ"כ אתבואה צבורה יכול לפנות ט"ו סאין וכ"כ הגהות דף ק"פ ע"ב:

סעיף קטן ב

כתב בא"ז מעשה היה בבו"ן שהיו מביאין יין בעגלה מבע"י וכשקידש היום הורידוהו מעגלה כעס עליהם ר' יואל דאין מפנין אוצר בשבת אלא ט"ו סאין ובעגלה היה יותר ועוד דאין מפנין אלא לדבר מצוה וכתב עוד ומעשה שהביאו יין למקום שהיה דר שם אבי העזרי ז"ל בע"ש ולא הספיקו להורידו מעגלה עד שקידש היום והיו הרבה סוסים בעגלה והיה אומר להם העגלן או תורידו היין או תצטרכו לשלם כל הוצאת הסוסים ואעפ"כ לא רצה אבי העזרי לומר להורידו ולא לומר לעכו"ם להורידו עכ"ל וע"ל ר"ס של"ד מדין אמירה לעכו"ם במקום פסידא:

סימן שלד

סעיף קטן א
וכתב בהגהות אלפסי החדשים ויכול להציל ג' סעודות מכל מין ומין שאם הציל בשר ג' סעודות יכול אח"כ להציל דגים שיכול לומר בדגים אני חפץ עכ"ל ריא"ז

סעיף קטן ב
ועוד האריך בזה:

סעיף קטן ג
אמנם בתשובת הרשב"א סימן תתמ"ו משמע להתיר וכ"מ במרדכי ס"פ מי שהחשיך:

סעיף קטן ד
וכתב רי"ו ח"ז דמינים הם האדוקים בע"ג וה"ה למומרים לע"ג:

סעיף קטן ה
וכתב המרדכי ע"ד פרק כ"כ דגרם כיבוי לא שרי אלא במקום היזקא אבל בלא היזקא אפי' בי"ט אסור:

סעיף קטן ו
ועיין במרדכי בהגהות דף קע"ט ע"ב מה טעם לא התירו בדליקה לומר לעכו"ם לכבות משום פסידא:

סעיף קטן ז
וכ"כ א"ז דאם כבו ורוצין לעשות תשובה על ככה אין מניחין אותן שלא להכשילם לפעם אחרת:

סעיף קטן ח
וכתב עוד בסי' ה' בפסקיו דדוקא לכבות הדליקה שרי דהוי מלאכה שא"צ לגופה אבל אסור לחלל בשאר מלאכות כדי להציל ממונו והעושה צריך כפרה להתענות מ' יום בה"ב אכל לא רצופים ושלא לאכול בשר ולשתות יין וכ"כ מהר"ם לענין בא על הנדה וגם יתן צדקה כל מי שחלל שבת כשיעור חטאת בדנקא ושיער מהר"ם דהוא ח"י פשיטים ואם ירצה לפדות תעניתו יתן עבור כל יום י"ב פשיטים כמ"ש מוהר"ם עכ"ל וכ"כ בכתביו סימן כ"ה והאריך שם בזה:

סימן שלה

סעיף קטן א
ולפי מה שיתבאר לקמן סי' תקי"ג ובי"ד סי' ק"ב דמין בשאינו מינו בטיל אף דבר שיש לו מתירין א"כ הוראה זו נכונה היא:

סימן שלו

סעיף קטן א
וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ב
ובתא"ו נ"ב ח"ב כ' בשם תשובות הגאונים דחטים שנזרעו בארץ ועדיין לא נשרשו מותר ליטול מהם בשבת עכ"ל ונראה דלדעת התוס' שכתבתי אסור וכתב עוד שם דיחור של אילן שנפשח מע"ש מן האילן ובו פירות מותר לתלוש הפירות ממנו בשבת:

סעיף קטן ג
כתב מהרי"ל מותר להעמיד במים בשבת ענפי אילנות רק שלא יהא בהם פרחים ושושנים דהם נפתחים מחמת לחלוחית המים וע"ל סימן תרנ"ד בדין זה:

סימן שלז

סעיף קטן א
והמנהג כדברי האגור ואף בכנפיים של אווזים נהגו לכבד ונ"ל טעמא דמאחר דדברים קלים הן אינן נוטלין רק האבק שלמעלה וליכא למיחש בהו לאשוויי גומות ובהגהת אלפסי פרק הזורק כתב ויש אוסרין לכבד מטעם ששובר את קסמי המכבדות בפסיק רישא ומטעם זה יהיה (מותר) לבבד במכבדות שאינו נשבר גם מטעם זה יש ליזהר לכבד הבגדים באותן מכבדות של קסמים שנשברו הקסמים בפסיק רישא עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתב הר"ן פרק כירה דף קי"ו ע"א דמותר לעשות גומא תוך הקמח וכיוצא בו בשבת:

סעיף קטן ג
וכ"כ הר"ן פ"ב דביצה:

סעיף קטן ד
וכבר פשט המנהג לאסור אף במרוצף כדעת המחמיר ואין לשנות:

סימן שלח

סעיף קטן א
ובמרדכי פרק משילין דאפילו לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר שרי משום כבוד חתן וכלה ומשמע דבלאו הכי אסור כשאר אמירה לעכו"ם ולכן יש לתמוה על המנהג שפשט להקל וכתב מהרי"ו דאי איישר חילי אבטליניה אבל מצאתי בתוס' דביצה שכתבו דבזמן הזה שאין אנו בקיאים לתקן כלי שיר ולכן מותר לרקד ולספק ולא גזרינן שמא יתקן כלי שיר ואפשר לכן אין לאסור אמירה לעכו"ם בזו מאחר דאיסור השמעת קול משום שמא יתקן כלי שיר ועיין בסימן שאחר זה:

סעיף קטן ב
ולכן נוהגים בקצת מקומות להעיר לבית הכנסת ביד אבל לא בכלי המיוחד לכך:

סעיף קטן ג
וכן המנהג כדברי האגור שלא לקשקש בו:

סעיף קטן ד
וכתוב בהגהת אלפסי ואינו אסור אלא בזמר שע"י מעשה וא"כ אותן שכשרוצים לקרות חביריהם מצפצפים בפיהם ואע"פ שאותו צפצוף ג"כ לפעמים הם מנעימים בשיר מכל מקום כשמתכוין לקרות חבירו לא ינעים ושפיר דמי וגם לא עביד מעשה:

סעיף קטן ה
ובהגהות אלפסי סוף מסכת עירובין ואסור לשחוק באותן עצמות שקורין טשי"ך על גבי טבלא לפי שמשמיעין קול ולפי מה שנתבאר לעיל דאין אסור רק בהשמעת קול של שיר פשיטא דשחוק זו שרי וכן המנהג:

סעיף קטן ו
ובהג"א פרק משילין ואותן המים מסתפק מהן אם ראויים מידי דהוה אנהרות המושכין מחוץ לתחום:

סימן שלט

סעיף קטן א
לשחק בו לתינוק דלא מיקרי שיר בכה"ג:

סעיף קטן ב
אבל לא משמע כן בסמ"ג סימן י"ט גם מ"ש דמשמע מדברי הר"ן דאף לדברי ר"ת קאמר אינו מוכרח כלל בדבריו וע"ש:

סעיף קטן ג
וכ"כ בא"ע סימן קל"ו:

סעיף קטן ד
כתב בת"ה סימן נ"ה דאיסור שנתערב בהיתר מותר לשער אם יש ס' דמותר לבטלו:

סימן שמ

סעיף קטן א
ובא"ז כתב דאסור לרשום וכ"כ בעל המראה מקום בשם פסקי תוס' ס"פ הבונה ופ"ב דגיטין:

סעיף קטן ב
בהגהות מרדכי דף ק"פ ע"ב כתב וז"ל והרא"ש כתב דדוקא תפירה אסור שעיקר תיקונו לתפור בלי פירוד ועכשיו כשמותה החוט להתקיים ה"ל כתופר מעיקרא ולכן הנשים

מותרים למתוה בחוט סביב זרועותיהן ואפי' קושרין אינו קשר של סיימא עכ"ל. וב"י כתב בשם שיבלי לקט כדברי הרי"ף אמנם נהגו להקל כדברי הגהות וכן כתבתי לעיל:

סעיף קטן ג
וכ"ה בדברי הרא"ש וכ"כ מהר"א בהגהותיו:

סימן שמג

סעיף קטן א
וכ"כ בפ' מי שהחשיך דף קס"ח ע"א וכתב עוד שם דאפי' אם הוא לצרכינו אי יש לחוש דאי לא שרית ליה אתי הגדול לעבירה דאורייתא חוץ מבדליקה כו':

סעיף קטן ב
ועיין בי"ד סי' רמ"א מדין קטן שעבר עבירה בקטנותו:

סימן שמה

סעיף קטן א
ובמ"מ פי"ז האריך בדינים אלו ע"ש:

סעיף קטן ב
וכתב בהגהות דף קע"ז ע"ג דאילן העומד במקום אחד שדינן נופו בתר עיקרו

סעיף קטן ג
וע"ל סי' שנ"ה דלפי סברא זו אין מקום פטור האידנא דאין לנו רק כרמלית:

סעיף קטן ד
כתב בא"ז דמתירין פסי ביראות אפי' בח"ל ודוקא אם הלך ללמוד תורה וכיוצא בו לדבר מצוה וכגון שצריכין למי גשמים דאיכא דחק של מים דלא שכיחי מיא והאריך שם בדיני פסי ביראות:

סימן שמו

סעיף קטן א
וכן משמע בסמוך מדברי רבינו הטור דמותר להוציא מכרמלית לכרמלית וכ"ה לקמן סימן שע"ב:

סעיף קטן ב
וכ"ה בהגהות מרדכי פ"ק דשבת דאסקופה רחבה ד' הוי רה"י גמור אף כשפתח נעול דהא יש לה ג' מחיצות משמע דבלא מחיצות לאו כלום הוא אע"ג דיש תקרה עליה דבהכי מיירי התם א"כ גגין הבולטין לפני הבתים שלנו אינו מעלה ולא מוריד אלא תחת הגג יש לו דין הרשות שלפני הבתים בין אם הוא ברמלית או ר"ה:

סעיף קטן ג
ואפשר דמיירי שאין לו משקוף כלל ולכן ליכא למיחש שקירויו ד' ולכן כתב סתמא דהאסקופה מקום פטור ואף לדברי הגהה דלעיל שרי או אפשר דפליג עלייהו וס"ל דאף האידנא מדקדקין בקירוי כדברי המרדכי עצמו שכתבתי ואע"ג דהמרדכי ס"ל דדין האסקופה כר"ה אפשר לומר דאיירי באסקופה שאינה גבוה ג' ולכן בטילה לגבי ד"ה אבל גבוה ג' אמרינן בהדיא פ"ק דשבת דהוי מקום פטור כל שאין עליה תקרה ד':

סימן שנג

סעיף קטן א
ואם היו ב' זיזין זו למעלה מזו והם של ב' בני אדם יתבאר בסימן שע"ג.

סימן שנד

סעיף קטן א
ע"ל סי' שע"ו מדין בור שבין חצר לר"ה או שבין חצר לכרמלית:

סימן שנה

סעיף קטן א
מבואר לקמן בסימן שע"ו ובסימן זה דבעינן שהמחיצה עשויה בשביל זה כדי להתיר וכן הוא בהדיא בהר"ן פ' כיצד משתתפין דף רי"ו ע"א:

סעיף קטן ב
נ"ל טעם היכר זה כדי להתיר להחליף ברשויות דרבנן דאסור בלא היכרא כמ"ש לעיל סי' שמ"ו ולכך סגי בהיתר כל שהוא כתב המרדכי ס"פ הזורק ב' ספינות זו אצל זו אסור לטלטל מאחד לחבירו אם אינן קשורות ואם הם גבוהים י' מן המים שרי דהרי מטלטל מרה"י לרה"י דרך מקום פטור וכתב הכלבו דצריכין עירוב אם הם של ב' ב"א וכ"ה בגמ' פ' הזורק (שבת קא:) בהדיא וכתבו התוס' פ' כיצד משתתפין והגהות מרדכי דף רפ"ה הביאו בשבת דף ק"פ ע"ב דוקא גבי ספינה מהני זיז כל שהוא אבל גבי גזוזטרא לא גזרינן למעלה מי' אטו פחות מי':

סעיף קטן ג
ומ"ש דצואה מיחשב ככרמלית המרדכי פ' הזורק פליג שכתב ס"פ הזורק ואותן בתי כסאות שהן של ב' שותפין היה נראה לאסור עד שיערבו ור"י מקינו"ן התיר משום וצואה חשיב מקום פטור וכן הורה ריב"א וכ"ה בהג"מ פט"ו דשבת בשם הר"ר שמשון וצ"ל דמיירי שב"ה זה עומד בר"ה או בכרמלית או בין ב' חצרות שאינן מעורבות דאסור בכרמלית והוא של ב' שותפים אבל אם עומד בין ב' בתים או בשאר רה"י לא שייך למימר בהו מקום פטור כמו שנתבאר לעיל סוף סי' שמ"ה אלא מיירי שעומד בכרמלית

מאחר שאין לדידן ר"ה גמורה וא"כ פליג אדברי הגהות דלעיל וס"ל דצואה הוי מקום פטור וא"כ לדבריו אף בלא מחיצה ובלא קנה שרי כשיש שם צואה אבל לעיל סי' שמ"ה משמע דנקטינן כדברי הגהות דאין מקום פטור בכרמלית ונראה ג"כ דבתי כסאות שבין ב' חצירות או בתים צריך עירוב מאחר שאין מקום פטור ברה"י ולא דמי לכותל שבין ב' חצירות דמותר להעלות עליה מכאן ומכאן אם אין בה רוחב ד' כדאיתא לקמן סי' שע"ב וכמו שהביא ר"י מקינון מזה ראיה להתיר דאפשר לומר דכותל שאני דהואיל וחולקת הרשויות אינן בטלין לגבי החצירות ועוד דאין להתיר מה"ט כי אם בעומד בין ב' חצירות אבל לא בין ב' בתים ומ"מ בדיעבד נראה להתיר בלא עירוב מטעם גדול כבוד הבריות כמש"ל בשם מוהר"ם:

סימן שנו

סעיף קטן א

ואני תמה שפשוט לו כ"כ והראב"ד השיג על הרמב"ם שם ועוד שמדמהו ללשון ים דבסמוך ששם המחיצה נפרצת ביותר מי' אבל בדין אמת המים מיירי שהמחיצות החצר קיימות כמ"ש שם בהשגות גם המ"מ כתב שם דדעת האחרונים כדעת ההשגות וע"ש:

סימן שנז

סעיף קטן א

וכתב הרמב"ם דגומא חצי אמה על חצי אמה ברום ג' חומשי אמה מחזיק סאתיים:

סעיף קטן ב

ול"נ טעם הכיסוי משום דאסור לעשות תקלת בור ברה"ר:

סעיף קטן ג

וכתב המרדכי שם ריש הזורק דאף בזמן הזה דלית לן רק כרמלית אפ"ה בעיר דשכיחי ר"ה אסור אף בכרמלית ונ"ל דדוקא בעיר אבל מחוץ לעיר שלא שכיחי ר"ה אפילו לדברי מהר"ם דהרי נתבאר לעיל גבי דיני ב"ה בשם מהר"י דאם יש שם קנה או דף דמותר מטעם דכחו בכרמלית לא גזרו ש"מ ואין לחלק בדברי הרמב"ם וא"כ דבריו סותרים אהדדי אלא ע"כ צריכים לחלק כמ"ש וכתב בת"ה סימן ע"ג וע"ד דעיר המוקפת חומה דינה כחצר שאינה מעורבת. ואם המים מקלחין לתוכה מותר לשפוך על הביב או לחצר אף שהוא פחות מד"א ומהרי"ל כתב דדינה ככרמלית אבל אם הצינור למעלה מי' דאז הוא דרך מקום פטור לכ"ע שרי עכ"ל מהרי"ל ובמרדכי ר"פ הדר כ"כ מהר"ם כדברי מהרא"י וע"ל סימן שס"א דכתבתי דברי מהר"ם:

סימן שנח

סעיף קטן א
ע"ל סי' ת"א עיירות ומבצרים אי אמרינן שהם מוקפין לדירה:

סעיף קטן ב
וכתב בת"ה סי' ע"ה דה"ה אם רוצה יכול להניח מב' צידי הכותל יותר מי' אמות סמוך לכותל ברוחב ח"ט לפחות ובגבוה פחות מי"ט מעט עפר ואם אז אין מן העפר עד ראש הכותל י"ט אזי הכותל נחשבה כנפרצה נגד כל אותו העפר שהרי ע"י העפר יש דריסת הרגל למעלה מן הכותל וכפרוץ דמי ויניח שם העפר מע"ש ואח"כ יפנה העפר משם והמחיצה נעשה מאיליו מיהו זה הביטול לא מהני אלא לרש"י ואשיר"י דס"ל דעפר מבטל מחיצה אבל לר"ח ולראבי"ה לא מהני:

סעיף קטן ג
ובמרדכי פ"ב דעירובין כתב כדברי האוסרין:

סעיף קטן ד
ומדברי הטור נתבאר למטה שנחלק עליו בתרתי שהרי אף בפחות מסאתים אוסר להוציא ממנו לבית ולא אמרינן דבטל לגבי חצר ואם הוא בית סאתים כתב ג"כ שאינו אסור לטלטל אלא ממנו לבית משמע אבל מן החצר שרי וזה שלא כדברי המרדכי:

סימן שנט

סעיף קטן א
ול"נ דסמכינן אדברי המרדכי דלעיל דכתב דבזמן הזה סתם קרפף מוקף לדירה וכ"ש סתם חצר ולכן אפילו יתר מבית סאתים שרי:

סימן שסא

סעיף קטן א
ומשמע מדברי הרמב"ם כשאין שם סולם קבוע אסור לטלטל על הגג רק תוך ד' אמות אבל המ"מ כתב בשם הרשב"א כדברי הטור דדוקא מן הבית אסור לטלטל עליו:

סעיף קטן ב
ואין אני מסכים לדבר לדחות דברי התוס' והרא"ש והסמ"ג והטור מדברי רש"י והרמב"ם:

סעיף קטן ג
וצ"ע בדבריו דהא כתבתי לעיל סימן שנ"ח בשם המ"מ דלהרמב"ם אמרינן ביה יורד וסותם אפי' מד' רוחות וה"ל לפרש כמ"ש המ"מ פי"ו דבכרמלית דהיינו בבקעה בעי ג' מחיצות אבל בקרפף שדינו כרה"י דבר תורה אמרינן פי תקרה יורד וסותם אפי' מד' רוחות לדעת הרמב"ם וחילוק המבואר לקמן בדברי רבינו בעל הטור לענין היתר צורת הפתח:

סימן שסב

סעיף קטן א
ובהג"א פ"ק דעירובין דה"ה לחי או קנים של צ"ה:

סעיף קטן ב
וכ"ה בהג"א:

סעיף קטן ג
מיהו בהגהות מרדכי פ"ק דעירובין ע"ג כתב דאם הרחיק ה' או ו' אמות לא יפה הם עושים:

סעיף קטן ד
וכ"ה בהג"א פ"ק דעירובין:

סימן שסג

סעיף קטן א
משמע מדבריו דאינו מחלק בין פס הנשאר מן הכותל לפס הנעשה בידים ולכן כתב דטפח דקאמר רבי יהונתן ל"ד ולא נהירא לי דאם נשאר מן הכותל (בעינן) כעין טפח אע"ג דבעלמא סגי במשהו וכמ"ש למטה גבי לחי:

סעיף קטן ב
וכ"ה לקמן בסמוך דאם הרחיק ג' פסול וכתב בא"ז דאם עבדי ליה צורת פתח לא אמרינן ביה דאוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטלא ליה:

סעיף קטן ג
בא"ז אם קשר אדם ללחי הוי לחי:

סעיף קטן ד
ומשמע כן גם מדברי המ"מ פי"ז שכתב דלחי המתוקן לכך אפילו רחב ד' מהני ואפשר דרבינו בעל הטור ג"כ ס"ל הכי אלא דאמר לא תיקנו לשם כך וסמכו עליו נ"ל דלא מהני וכן נראה מדברי רש"י ותוס':

סעיף קטן ה
ומשמע מדברי ב"י דאם אינן גבוהים זו מזו רק פחות מג' כשר לכ"ע:

סעיף קטן ו
וז"ל המיימוני פי"ז והאמה שמודדים בו לענין עירוב ומחיצות וסוכה וכלאים לפעמים שוחקות ולפעמים דוחקות והכל להחמיר וכן הוא בגמרא פ"ק דעירובין (ד:):

סעיף קטן ז
ונראה מדברי הרי"ף והר"ר יונתן ריש עירובין דאם היה בתחלה למעלה מכ' ובא למעטו יניח הקורה שיהא ג"כ מכלל העשרים אבל אם אינו גבוה למעלה מכ' רק הקורה א"צ למעטו בשביל זה כן דקדקתי שם מדבריהם:

סעיף קטן ח
ובהג"א דה"ה אם יש סיוד או כיור בקורה עד שיהא הכל מסתכלים בו דמהני:

סעיף קטן ט
ואין נ"ל דכדאי הם אלו המתירין לסמוך עליהם אפי' באיסור דאורייתא כ"ש באיסור דרבנן הקל כמו עירוב:

סעיף קטן י
ודברי תשובה זו צ"ע דחשיב ממבוי שאין אורכו יותר על רחבו ואז דינו כחצר והביא ראיה ממבוי ותו דבודאי לא עדיף צ"ה שברוח שלישית ממחיצה גמורה דל"מ ברוח רביעית לחי או קורה וכנ"ל דבחצר מפולש בעינן מב' הצדדים צ"ה או צ"ה מצד א' ופס ד' או ב' פסין ומשהו בצד השני וכ"ה מהר"י בתשובה:

סעיף קטן יא
ולא נ"ל כמ"ש לעיל ומשמע עוד במרדכי דה"ה אם הבתים פתוחים זו לזו וכ"כ בא"ז דאין חילוק בין אם הבתים והחצירות פתוחים לו מצדו או בראשו הסתום נגד ראש הפתוח:

סעיף קטן יב
וכן הוא בא"ז:

סעיף קטן יג
ובת"ה סי' ע"ד כ' דברוב המקומות נהגו לעשות הכשר כל המבואות רק בצ"ה ולא בלחי וקורה אפי' בפחות מי' וכן נראה נכון וראוי דכל עיירות שלנו הם כחצירות של רבים וכו' ותמיהני על מה שנהגו האידנא שמערבין ע"י חבל הקשור בב' צידי המבוי או החצר דלא אדע מה אדון ביה דאינו לא קורח דבעינן רחבו טפח וגם אינו צ"ה דהא בעינן קנה מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג וא"ל ג"כ מאחר שנקשר בב' בתים הבתים עולים משום קנה מכאן וקנה מכאן והחבל שעל גביהן הוא הקנה שעל גביהן כמ"ש לעיל סי' שס"ב דאפי' נמי על גביהן מהני וכעין זו כתב מהרא"י בת"ה סי' ע"ד דאי כה"ג מחשיב צ"ה א"כ אין לך קורה שאין בו צ"ה וא"כ אמאי הצריכו בו רוחב טפח ולכן הדבר צ"ע מאין פשט המנהג כי נראה בעיני מנהג טעות אם לא יעמיד למטה תחת החבל קנה מכאן וקנה מכאן בגובה עשר ואז נידון משום צ"ה אע"פ שאינו מגיע בחבל כמ"ש לעיל ס"ס שס"ב ובוודאי הראשונים כך הנהיגו אלא שהרואים טעו ולא חששו אל קנים שבצדדים וא"ל ת"ל משום דהקנים שבצדדים הוי ב' לחיים וא"כ החבל ל"ל דהרי לחיים וקורה אינם מועילים רק במבוי סתום ולא במפולש וכן בהרבה מקומות דמועיל לכן הנהיג ג"כ בחבל אפילו במבוי סתום צ"ה ול"מ לחי וקורה ומקום דאית לחי או קורה או ב' לחיים וכמ"ש בשם מהרא"י מתה"ד דהנהיגו בתיקון צ"ה ולא בלחי וקורה כנ"ל:

סעיף קטן יד
וכ"ה בהג"א פרק קמא דעירובין:

סעיף קטן טו
ואף זה אינו נ"ל לדחות כל האחרונים מפני דברי הרי"ף ורמב"ם ואף בדעת הרי"ף אין הכרע דסבר לא חיישינן דהרי השמיט דין זה לגמרי:

סעיף קטן טז
ול"נ דבריהם דודאי אין לו דין מבוי עקום לגמרי כדברי הריצב"א ולזה הצריכו כאן בעקמימות י"א אע"פ שא"צ כך בשאר מבוי עקום כנ"ל:

סימן שסד

סעיף קטן א
ואינו נראה דכיון דהמ"מ ורבינו הטור כתבו דדברי הרמב"ם עיקר אין לזוז מדבריהם אך במרדכי ריש הדר כתב דר"י סובר דבעי נעילת דלתות אפי' בזמן הזה דלית לן רשות הרבים גמורה ומהר"ם מרוטנבורג פליג וסובר דכיון דבזמן הזה דלית לן רק כרמלית לא בעי נעילה כו' עד וא"כ ה"ל הכרך כחצר של רבים כו' וכ"ה בהג"מ פ"ב דעירובין:

סעיף קטן ב
דבזו דינו בסתום שם ותיקון הלחי שם אינו אלא כדי שיראהו ב' הצדדים התיקון מב' צדדיו וכ"ה בהג"א פ"ק דעירובין. אבל בתשובת הרא"ש כלל כ"א סי' א' פי' דצריך שלא יהא רחב מי':

סימן שסה

סעיף קטן א
ואע"ג דלגבי מחיצה שבין ב' חצירות שנפלה אמרינן לקמן סי' שע"ד דשבת כיון דהותרה הותרה פירשו התוספות והרא"ש דשאני התם דמחיצה החיצונית קיימת:

סעיף קטן ב
וכ"כ האגור בשם מהרי"ו:

סימן שסו

סעיף קטן א
וכתב הראב"ד בהשגות פ"א מהלכות עירובין במקומות הללו נוהגין שגובין מעט קמח מכל בית ובית ועושין מזה חלה אחת שלימה ומשמרין אותה כל השנה דקסברי דפת חלה לכולן ואם באו לערב בפרוסות אינו עירוב ומסתברא דבעינן כגרוגרת לכ"א באותה חלה עכ"ל. וכתב המ"מ אף במקומו נוהגים בעירוב וקיימו הגאונים והאחרונים מנהג זה ומשמע עוד מדבריו הא דבעינן כגרוגרת לכ"א היינו כשהן למטה מי"ח בני אדם

אבל מרובים מי"ח די בשתי סעודות וכן יתבאר לקמן סימן שס"ח וכתב הכלבו דנהגו לערב בע"פ במצה מפני שמצה אינה מתעפשת כמו חמץ ואם נעשה בחמץ כשר כל זמן שקיים וכן המנהג במדינות אלו: ואני שמעתי ט"א שמערבין במצה משום דמשהינן העירוב כך כל השנה ואילו היה חמץ היו צריכין לבערו בפסח ולערב פעם אחרת ואולי ישכחו ויבואו לידי תקלה כתב בתא"ו ני"ב חי"ו דמערבין בלחמניות וע"ל סימן קס"ח מהו לחמניות וע"ל סימן שצ"ה אם טוב לערב כל שבת ושבת או אם מערבין פעם אחת על כל השנה:

סעיף קטן ב
ובכל בו וא"צ להודיע שיזכה להם עד השבת:

סעיף קטן ג
כתב בא"ז וצ"ע אם יכול לזכות עירובו ע"י בנו ובתו הקטנים כשיש להם בית באותה החצר אם זוכה לאחרים מיגו דזכי לנפשיה:

סעיף קטן ד
וכ"כ בהג"א:

סעיף קטן ה
ופשוט הוא דכאן דברי רבינו ללמוד ממנו לענין עירוב בפת כמו שהוא הדין לענין שיתוף ביין ושמן:

סעיף קטן ו
ול"נ דעירובין שלנו יש להן דין שיתופי מבואות וכמ"ש לקמן סימן שפ"ז ע"כ אין צריכים להניחם בבית דירה וכמ"ש לקמן סימן שפ"ז זהו הטעם כן נ"ל:

סימן שסז

סעיף קטן א
משמע הא אם מיחה בהם בני הבית אין יכולים לערב אע"ג דאשתו מערבת וצ"ע דמ"ש אשתו משאר בני הבית:

סימן שע

סעיף קטן א
וע"ל ר"ס ש"פ:

סימן שעב

סעיף קטן א
וכתב הרא"ש בתשובה ס"ו הא דאחד יכול לערב בשביל כולן דוקא שעירבו כולן תחלה ואח"כ הלך א' ועירב בשביל כולן אבל לאחר שעירבו החצירות ביחד בא לחצר ועירב

עמהן ל"מ העירוב הראשון שעירבו החצירות דאין עירוב למפרע וכן בחצר ומבוי כו' וע"ל סימן ש"ע מדין יהודים הדרים בב' או בג' מקומות:

סעיף קטן ב

נ"ל שזו הגירסא אינה נכונה (וכ"פ ב"י) דאם אין בכותל רחב ד' מותר להעלות עליו מן הבית ולהוריד מעלייה תוך הבית וכן אמרינן בגמרא וכ"כ התוספות והרא"ש והמ"מ פ"ג דעירובין וכן פירש רבי יהונתן פרק חלון דף רי"ב ונ"ל הגירסא הנכונה ולא להוריד להכניסן לבית אא"כ אין בו רוחב ד' דבאין בו רוחב ד' שרי דמקום פטור הוא כל שאין בו רוחב ד' מיהו להחליף מבית לבית דרך מקום פטור אסור כמ"ש לעיל סימן שמ"ו:

סעיף קטן ג

וכתב הר"ר יהונתן פרק חלון ע"ב דב' חצירות שביניהם כותל ואינו גבוה י' צריכים לערב אחד ולא שנים וכ"ה לקמן בסימן זה לגבי גדיש שבין החצירות:

סימן שעג

סעיף קטן א

כתב המ"מ פט"ו דהלכות שבת אם היו ב' זיזין זו למעלה מזו והם של ב' ב"א אוסרים זו על זו וכ"מ שם מדברי הרמב"ם וב"י כתב לעיל סימן שנ"ג בשם הריטב"א דה"ה אם ב' זיזין בולטין לר"ה אסור לעליון להשתמש משום דכשהן ב' זיזין בני ר"ה זוכין בתחתון ואוסרים על העליון אבל כשהן רק א' מניחין אותו לבעל החלון עכ"ל. אבל מדברי המ"מ משמע דאינו אוסר אלא כשיש לתחתון בעלים ושלא כדברי הריטב"א:

סימן שעה

סעיף קטן א

וכתב בתשובת הרא"ש כלל כ"א סימן ה' על מרתף וחצר ובור ביניהם שדולין ממנו מים ונתבאר שם כל חילוקי דינים אלו:

סימן שעו

סעיף קטן א

בהג"מ פט"ו פסק דבור שבין חצר לכרמלית או בין חצר לר"ה א"צ שום תיקון דהשתא בור בר"ה לא בעי כלום כשאינה רחוקה ד' מן הבית פי' כשהמחיצות תוך החצר ולא דמי לבור שבין ב' חצירות דבעי תיקון דהתם משום הדלי שהוא מאני דבתים וכן משמע פ' כל גגות דאמרינן חצירות וקרפיפות רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן אבל לא לכלים ששבתו תוך הבית א"נ אין ממלאין דקאמר היינו להכניסן תוך הבית עכ"ל ראבי"ה וכן הוא בהג"א פ' כיצד משתתפין:

סימן שעח

סעיף קטן א
דהרי הוא רגל המותרת במקומה ואינה אוסרת שלא במקומה ולעיל נתבאר סי' ש"ע איזה רבים אין צריכין עירוב:

סימן שפ

סעיף קטן א
ולא ידעתי מניין לו שכן נראה דעת רבינו שהרי כתב סתמא ולא אמרו שיהי כאורחים כו' דמשמע דבכל ענין לא מהני מהאי טעמא:

סעיף קטן ב
ובמהרי"ל כתב דיש אוסרין לבטל רשות בזמן הזה ויש שהתירו:

סימן שפא

סעיף קטן א
וכן כתב הר"י:

סימן שפב

סעיף קטן א
וכתב בא"ז אם שכר בית מכותי אינו מועיל אותו שכירות לענין עירוב כתב המרדכי ריש הדר ע"א דמותר לשכור מהכותי בשבת ול"ד למקח וממכר:

סעיף קטן ב
וצ"ע בגמרא פרק הדר (עירובין דף ס"ו) במעשה דלנו בפונדק כו' דמשמע שם דאורחין אוסרין זע"ז ונ"ל דאינן אוסרין אלא כשאין בעל הבית קבוע דאין שייך לומר דה"ל אורחי גבי אחד אלא כשאחד קבוע שם אבל בשהבעל הבית קבוע אפשר דאורחים בטלים לגביה ואפילו האורחין רבים וכמ"ש מהרא"י בת"ה סימן ע"ח בהדיא:

סימן שפה

סעיף קטן א
ועיין עוד סימן שפ"ט מדין זה וע"ל סימן שפ"א אימת נקרא מומר לחלל שבת: וכ"כ

סימן שפו

סעיף קטן א
וכ"כ המ"מ פ"א דעירובין דנהגו לשתף לכתחלה בפת וע"ל סימן שפ"ג כתבתי כל דיני עירוב הנוהג בזמן הזה וע"ל סימן ש"ע יהודים הדרים בב' וג' מקומות אם שרי להשתתף ביחד:

סעיף קטן ב
ונ"ל הא דלא כתב הטור דברים אלו משום דס"ל דאלו השיעורים כולם הם כשיעור ב' סעודות ולא נאמרו בגמ' שיעורין אלו אלא לפרש בו כמה הוי ב' סעודות מדברים אלו ולכך כתב הטור סתמא ב"ס מכל דבר:

סעיף קטן ג
וכתבו בהג"א ר"פ בכל מערבין לחולה ולזקן כדי מזונותיו ולרעבתן כבינוני עכ"ל מא"ז:

סימן שפז

סעיף קטן א
והמנהג פשוט שלא לעשות אלא שיתוף לחוד ומימי לא ראיתי שום עירוב בחצירות במקום שיתוף ונ"ל לומר טעם המנהג שלא פי' הפוסקים הנ"ל דבעינן מיהא שיערב כל חצר בפ"ע אלא היינו כשמשתתפין בדרך דין השיתוף כלומר שלא גבו השיתוף מכ"א מבני החצר רק שאחד מבני החצר נתן לשיתוף כי זה דין השיתוף המוזכר בתלמוד כמו שנתבאר לעיל סי' שע"ו ולכן כל חצר צריכה לערב בפני עצמו כדי שלא ישתכח תורת העירוב מהתינוקות שאינן יודעין משיתוף המבוי והוא הטעם המוזכר בדבריהם על זה אבל בשיתוף הנהוג האידנא שבל אחד מבני החצר נותן לשיתוף ה"ז עירוב ושיתוף ביחד וא"צ עוד לערב כלל כדברי תשובת מוהר"ם דלעיל וכן הפוסקים שוים בדבר כן נ"ל:

סימן שצב

סעיף קטן א
ול"נ דהלכה בדברי המיקל בעירוב:

סעיף קטן ב
ובהג"א פרק כיצד מעברין והיכא שהקהל רגילים לערב יחד אין רשאין ליחלק עכ"ל מא"ז:

סימן שצד

סעיף קטן א
ובהג"א שם דכן היה נוהג מהר"ם ובמנהגים של מהר"א טירנא דיש לאוכלו בשחרית בשבת וכן הוא בגמרא פרק כל כתבי (שבת קיז:):

סימן שצה

סעיף קטן א
בכלבו נוסח הברכה בא"י אמ"ה על מצות עירוב בדין יהא מותר לנו להוציא ולהכניס ולטלטל מבית לבית ומבית לעלייה ומעלייה לבית ומחצר לבית ומבית לחצר וכ"ב ב"י בשם שבולי לקט:

סעיף קטן ב
וכ"כ האגור:

סעיף קטן ג
וכ"ה בהג"א בשם מוהר"ם:

סימן שצו

סעיף קטן א
כתב בא"ז ומשמע מפירש"י שד"א שמודדין לאדם הן מלבד המקום שעומד עליו אבל הרמב"ם לא כ"כ:

סעיף קטן ב
ול"נ דיש להקל בתחומין דרבנן מאחר דהרשב"א הסכים לדברי הר"ר זרחיה וכן נראה קצת דעת רבינו הטור:

סימן שצז

סעיף קטן א
וע"ל סימן ש"ח:

סימן שצח

סעיף קטן א
משמע קצת דוקא תוך ע' אמה ושירים אפי' יש ביניהם יותר מד' אלפים אבל אם היו הרבה בתים באחד לחבירו תוך ע' אמה ושירים דאז החיצונה חוץ לעיבורה של עיר לא מודדין מן החוט שמותחין על פני החיצונים אם יש ביניהם יותר מד' אלפים וכ"כ הרא"ש בהדיא אבל נראה דהרא"ש לא קאמר אלא דאי איכא בכה"ג יותר מאלפים מהעיר אל בתים החצונים אבל בפחות מאלפים לא גרע מהעיר העשויה כקשת דנתבאר לעיל דמודדין מן היתר אע"ג דאיכא יותר מד' אלפים בין ראשי הקשת:

סעיף קטן ב
וכתב המרדכי ריש כיצד מעברין ובהגהות שם דבנין שעל הקבר א"צ להיות בית דירה:

סעיף קטן ג
כתב בא"ז מעשה היה שהלכו בני אדם יותר מפרסה בשבת במשעול הכרמים והיו אומרים כי הכרמים והגדרים הן מן העיר וגערו עליהם רב שמואל בר נטרונאי ורשב"ם דאין מוסיפין על העיר רק בית:

סימן שצט

סעיף קטן א

מדברי הרא"ש נראה דקאי על אלכסון העיר כי אמרינן בשעה שמדד הראשון היתה העיר קטנה ולא היו כ"א בתים מועטים בקרן שמדד משם ואח"כ נתוספו דיורים בעיר ונעשית גדולה ומדר משם ונתוספה המדה וכ"כ התוספות ומדברי הרמב"ם נראה דקאי על אלכסון המדה שכתב דאם ריבה האחד יותר מחבירו אי עודף אלכסון של אלפים אמה תלינן שטעה ויותר לא תלינן. וכתב המ"מ ששיעור זה הוא תקפ"ה אמה ודעת רש"י כדעת הרמב"ם ודעת הרשב"א שתוספת האלכסון שהוא תקע"ב אמה וכ"כ רבי' למטה לא יהיה כנגד העיר רק אלף ותכ"ח דהיינו שחסרים תקע"ב אבל המ"מ כתב שם בראיות ומופתים שהחסרון הוא תקפ"ה:

סעיף קטן ב

וכתב הכלבו בשם הר"מ אדם שמודד אלפים אמה לתחום שבת יש למדוד דרך הילוכו אם אין שם אלא אלפים בצימצום אין לסמוך על זו ולילך בכולן שמא יש יותר כי מן הדין אין לאמה כ"א ו"ט והגיה עליו הר"ף מיהו לדעת ר"ת דפי' ב' אלפים ואלכסונן אין לחוש:

סימן תא

סעיף קטן א

ובמרדכי ס"פ מי שהוציאוהו דאם ניעור אע"פ שאינו אומר שביתתי במקומי אפ"ה קונה עירוב ופשוט הוא לקמן סימן ת"ט:

סעיף קטן ב

ובא"ז כתב דיש ליזהר ישראל שהשאיל כליו לעכו"ם והחזירם לו בשבת אין לטלטלם אלא בד"א משום דקנו שביתה אצל עכו"ם ולכן אינן כרגלי בעליהם ישראל:

סימן תד

סעיף קטן א

שמעתי מאבא מורי ש"ן דפ"א היה ג"כ בא בספינה בשבת ויצא ע"י הערמה שהעמיד עצמו על ראש הספינה עד שהעכו"ם לא יכלו לצאת ודחפו אותו לחוץ ונ"ל דהערמה זו לא מהני אלא לענין יציאה מן הספינה אבל אח"כ אסור לצאת חוץ לד"א ולכן נראה דהמיקל לא הפסיד בכה"ג באיסור דרבנן שרבו ג"כ המתירין (וע"ל סימן ת"ו):

סימן תה

סעיף קטן א

כתב בא"ז ספיגה שיש לה מחיצות באמצע גבוהים י' ובראשו אינן גבוהים י' אזלינן בתר אמצעות ואפי' אין לו מחיצות גבוהות י' אלא יש לחקוק בו י' אמרי' דחוקקין להשלים י':

סעיף קטן ב
וכ"כ בא"ז:

סימן תו

סעיף קטן א
וכ"כ הכלבו בשם תשובת הרמב"ם דמותר לצאת מן הספינה לצורך נקביו אבל לא נראה דהוי כאילו לא יצא וכן השיג ב"י אדברי הג"א וכתב דלא אמרינן דאם נכנס לתחום דהוי כאילו לא יצא אלא כשיצא מתחומו ששבת שם וחזר לתחום ששבת שם אין לו אלא ד"א מיהו אם הוצרך ליכנס לעיר כל העיר הוי לו כד"א וכ"כ בא"ז בשם רבינו יואל דאם נכנס לעיר כל העיר לדידיה כד"א דלא כרבינו אפרים דס"ל דאף בעיר אינו שרי רק בד"א וכתב עוד בא"ז דל"ד נצרך לנקביו אלא ה"ה אם הגשמים יורדין עליו או שהחמה זורחת עליו ומצערתו דמותר לצאת מן הספינה וכיון שעלה לעיר עלה כתוב בא"ו עוד שאם נכנס בשבת לספינה ויצאה הספינה חוץ לתחום וחזרה לאחוריה לנמל שהפליג משם מותר לישראל זה לשוב לעירו כבתחילה דהוה כהחזירוהו עכו"ם דהוי כאילו לא יצא וע"ל סי' רס"ו בסופו מי שישב על הקרון או רוכב ע"ג סוס והוא למעלה מי' אם יש בו איסור תחומין ומי שהחשיך לו בדרך והוא רוכב כיצד יעשה:

סימן תח

סעיף קטן א
וצ"ע מאי נ"מ דמאחר דממלאין הקרנות א"כ מותר לילך בכל מרחב העיר דהוי כתוך תחום קרנות כמ"ש לעיל סי' שצ"ח. ואפשר לומר דכשהעיר כד"א נותנין לו בתחום מלבד רוחב העיר:

סימן תט

סעיף קטן א
וכ"ה בהג"א ריש פ' בכל מערבין ובתא"ו ני"ב חי"ח:

סימן תיז

סעיף קטן א
ובא"ז כתב עוד טעם אחר וז"ל לפי שבכל חודש וחודש האשה מתחדשת וטובלת וחוזרת לבעלה והיא חביבה עליו כיום החופה כשם שהלבנה מתחדשת כך בכל חודש והם מתאוים לראותה כך האשה מתחדשת כל חודש לבעלה ומתאוה עליה וחביבה עליו כאלו היתה חדשה ולכך הוי ר"ח י"ט של נשים עכ"ל:

סימן תיח

סעיף קטן א
ובא"ז כתב דאסור להתענות בו אלא אף ע"ג דאמרי' אסור להתענות אינו חייב לאכול בר"ח פת המצריכו ברה"מ מ"מ המוסיף בסעודת ר"ח ואוכל ושותה בטוב ה"ז משובח עכ"ל ע"ל סימן רמ"ב:

סימן תכ

סעיף קטן א
כל דינים אלו כתבתי בי"ד סי' ת"מ ושם כתבתי כיצד נוהגים:

סימן תכב

סעיף קטן א
ואין דבריו נראין דא"כ מאי איריא ספק אפילו ודאי לא אמרו אין מחזירין אותו כמ"ש לעיל סימן קפ"ח והירושלמי שאמר מתפלל ואינו יודע מה הזכיר כו' אין ראיה דאיכא למימר דלא מיידי אלא לענין הזכרה ושאלה דנתרגל בהן הרבה ולכן כל ל' יום אמרינן מה שהוא למוד הזכיר דלא מקרי הרגל בפחות מל' יום אבל לענין יעלה ויבא דלא מצינו לעולם שיעברו ל' יום שלא יזכיר יעלה ויבא לא מקרי הרגל ולא אמרינן ביה חזקה מה שלמוד מזכיר:

סעיף קטן ב
ול"נ דשאני גבי הבדלה דלאחר שהבדיל בראשונה בתפלת חול הוא עומד ולכן אין להבדיל בשנייה אבל כאן גם בתפלה שנייה בר"ח הוא עומד ומחוייב להזכיר מעין המאורע בכל תפלותיו:

סעיף קטן ג
והמנהג הוא כדברי ר"ת והרא"ש וכתב המרדכי פ' במה מדליקין ע"ב דמ"מ מצוה לחזור אחר שנים שיענו אחריו הודו ואנא וכ"כ האגור בשם מדרש שוחר טוב וכ"ה המנהג בהודו אבל לא באנא:

סעיף קטן ד
משמע דלכתחלה יברך לקרות וכן המנהג וכ"כ מהרי"ל נהגו לברך לקרות כתב בהג"מ הלכות חנוכה פ"ב במ"ס איתא וצריך לקרות בקול נעים לקיים מה שנאמר (תהלים לד) ונרוממה שמו יחדיו ירושלמי וצריך להתיז כל"ח:

סעיף קטן ה
ונ"ל דלגבי ק"ש שהיא דאורייתא פסק כדברי הרא"ש דצריך לחזור לראש כמו שנתבאר סימן ס"ה אבל לגבי הלל ומגילה דהם דרבנן פסק כדברי הרי"ף והרמב"ם דא"צ לחזור לראש:

סימן תכג

סעיף קטן א
כתב הכלבו זה הכלל כל יום שיש בו מוסף אומרים קדיש שלם ושאין בו מוסף אומרים קדיש זוטא:

סעיף קטן ב
ע"ל סי' רפ"א דא"א קדושת מוסף של שבת וי"ט בר"ח אלא אומרים קדושת שחרית. כתב הר"ן סוף ר"ה ע"ב דאם לא אמר פסוקי ר"ח כלל וגם לא אמר ככתוב בתורתך אפ"ה יצא דגרסינן בירושלמי אפילו אמר נעשה לפניך את קרבנותינו בתמידי יום ובקרבן מוסף יצא:

סימן תכה

סעיף קטן א
וכן המנהג:

סעיף קטן ב
ובמנהגים שלנו פסק לומר השמים כסאי אבל אם ר"ח ביום א' אין מפטירין ויאמר יהונתן שאין בה מנחמות ירושלים:

סעיף קטן ג
ור"ח אב שחל להיות בשבת לפי דברי אבודרהם משמע דמפטירין שמעו ולא השמים כסאי וכ"פ המרדכי פ' בני העיר וכ"ה במנהגים שלנו אבל במנהגי מהרא"ק כתב שמפטירין השמים כסאי וכ"כ מהרא"י בת"ה סי' י"ט דבמקום שאין מנהג יפטיר השמים כסאי ובמקום שיש מנהג ילך אחר המנהג ול"נ דיש לעשות כדברי ב"י להפטיר שמעו ופסוק א' מהשמים כסאי ופסוק מדי חודש בחדשו ובזה אנו יוצאים ידי כולם ודוקא במקום שנהגו להפטיר ב' הפטורת אבל במקום שלא נהגו כן אין להפטיר רק שמעו וע"ל סי' תכ"ח כתב מהר"א טירנא במנהגיו ר"ח שחל להיות בשבת א"א אב הרחמים ולא מזכירין נשמות וכן בשבת שמברכין החדש או כשיש בו חתונה או י"ט ויש מקומות שאין אומרים אותו [אלא בין פסח לשבועות ואז אומרים אותו] אפי' כשמברכין החדש עכ"ל ונראה דאם יש מילה בשבת אין לאומרו דהא לא גרע מיום שמברכין החודש וכן המנהג שלא לאומרו וכן א"א אותו בכל יום שא"א בו צו"ץ:

סעיף קטן ד
ואנו נוהגים להפטיר רק השמים כסאי ותו לא ואם חל ר"ח בד' פרשיות כתוב במנהגים שלנו שמפטירין בשל פרשה וב"ש כשחל ר"ח ביום א' עכ"ל:

סימן תכו

סעיף קטן א
ואיני מבין דבריו דמ"ש שאנו רואים המולד האמיתי בליקוי הלבנה שהוא הניגוד או בליקוי החמה שהוא עת המולד ודברי הרמב"ם לא יספיקו לזה כי הרמב"ם על הרוב ידבר שע"י הדחיות יבא החשבון שלנו בשוה אבל לפעמים מ"מ יקדים האמיתי או יאחר כמבואר בדברי הרמב"ם בהלכות קידוש החודש ועוד שהמפרש שם הוכיח בראיות לדחות דברי הרמב"ם ואפשר ליישב דברי מהרי"ל דבענין לקות לבנה אנו רואין ניגוד האמיתי כי הוא שינוי בכל העולם אבל ליקוי החמה משתנה לפי ישוב ולפי הרואים כמבואר ליודעים בענין הלקות ולכן אין להתבונן מולד אמיתי מלקות החמה הנראה לנו ולא הביא דברי הרמב"ם לראייה אלא שעל הרוב מולד שלנו הוא באמיתי ולכן אין לחשוב אלא ממנו אא"כ יודעים בבירור שקדם האמיתי וזה א"א לנו לדעת כ"א ע"י העד כנ"ל דבריו:

סעיף קטן ב
וכתב עו"ש בהג"מ פ"ז דברכות דמוהר"ם כשהיה מקדש בחול היה לובש סרבל מכובד שהי' לו עכ"ל במהרי"ל הל' ט"ב מהרי"ל לא היה מקדש הלבנה במ"ש של חזון ישעיה אך המתין עד מ"ש נחמו כי אין מקבלין הלבנה אלא מתוך שמחה עכ"ל ונראה דדוקא אם שבת נחמו סמוך לט"ב כגון ט"ב ביום ה' אבל ט"ב ביום ג' אז שבת נחמו י"ג בחודש אין ממתינין על מ"ש אלא מקדשין בחול אחר ט"ב דיש לחוש לימים המעוננין כנ"ל עוד כתב דמהרי"ל לא היה מקדש החודש בתשרי עד אחר י"כ כי אז נמי מאויימים מכח הדין ואין בהן שמחה עכ"ל וכן המנהג לקדש הלבנה במוצאי י"כ אם נראה בלילה ההיא ונראה דווקא במוצאי י"כ שהוא י"ט ואיכא שמחה מקדשין אבל בשאר מוצאי תענית אין לקדשה דאין שרויין אז בשמחה כ' עוד במהרי"ל חל' י"ט מהר"ש היה מקדש הלבנה במ"ש שחל להיות בו י"ט ומהרי"ל לא רצה לקדש לבנה בי"ט:

סעיף קטן ג
מ"כ בהגהות אלפסי החדשות דמשיב כשואל ועוד כתב שם דאין לקדש הלבנה תחת הגג ואיני יודע טעם לדבר עכ"ל כתב הבחיי פרשת וישב שנוהגין לומר אחר קידוש לבנה דוד מלך ישראל חי וקיים משום שמלכות בית דוד נמשל לירח ועוד יש לו טעם ע"פ הקבלה כמו שהאריך שם ודע כי כל ענינים אלו שצריכין להיות בשמחה בקידוש החודש

וענין הרקודים יש לו סוד גדול בדבר הקבלה וכבר הארכתי כו ת"ל בפירוש הגדול שלי במסכת סנהדרין וכתבתי שכולם הם עניינים שמחת נישואין שהאשה חוזרת ומתקדשת לבעלה כמ"ש לעיל סי' תי"ז בשם א"ז והיא סוד קידוש החודש והמשכיל יבין:

סימן תכח

סעיף קטן א
ואין אנו נוהגין כן אלא בדברי המרדכי:

סעיף קטן ב
והבחיי פירש בו ט"א שרומזים שהזיו והתפארת של תורה היא לישראל:

סעיף קטן ג
בשם המרדכי והר"ן:

סעיף קטן ד
ובמרדכי ה"ק דנ"ד ע"א י"מ דיחיד ר"ל ת"ח צריך לקרות דת"ח נקרא יחיד ע"ל סי' קל"ט שאין קורין לתוכחה שום אדם אלא מי שירצה:

סעיף קטן ה
במרדכי פ' בני העיר ע"א וע"ב בשבת שיש בו פרשיות סמוכות לעולם המפטיר מפטיר באחרונה וראבי"ה כתב מפטירין בפרשה ראשונה ובמנהגים כתוב כל פרשיות סמוכות מפטירין באחרונה חוץ מא"מ וקדושים שמפטירין הלא כבני כושיים שהיא הפטורת א"מ מפני שהפטרה שניה מדברת בתועבות ירושלים עכ"ל וכ"ה במנהגים שלנו ומשמע מדברי המרדכי שהפטרת אחרי מות היא הלא כבני כושיים וא"כ אף כשהם חלוקים אחרי וקדושים מפטירין הלא כבני לאחרי ותשפוט שפוט לקדושים וב"ה במנהגים שלנו שכתוב בחומשים להיפך:

סעיף קטן ו
וכ"כ אבודרהם המנהג זה עיקר אבל ב"י כתב דהמנהג השני עיקר דלעולם אמרינן שובה בשבת שבין ר"ה לי"ה וכן אנו נוהגין כתב המרדכי פ' בני העיר שאלתי לרבותי שבת של חתן שאירע בד' פרשיות במה מפטירין והשיבו דמפטירין בשל פ' וכן כשאירע חתונה בשבתות של סי' דש"ח נו"ע ארק"ש או בשבת של ר"ח או כשל מחרת החודש אין דוחין אותן משום חתונה כי אלו הפטרות מוזכרות בתלמוד והפטרת חתן אינה מוזכרת אלא היא לשמחה בעלמא עכ"ל וכ"ה במ"ק הל' ט"ב שאין דוחין הפטורות אלא מחמת שום דבר וכ"ב במנהגים שלנו שאנו נגררים בתרייהו וכתב עוד שאין הפטורת שוש אשיש דוחה שירה והפטורת חנוכה אבל מלבד אלו דוחה כל הפטורות וכתב בווי"ן נוהגים שאע"פ שאינו דוחה הפטורות אלו מ"מ קורין ג"כ שוש אשיש עד אלהיך ובת"ה סי'

כ"ו דאין לנהוג כן לדלג מנביא לנביא ולא מפטירין בשל חתן כלל מיהו אין למדות במקום שנהגו כך וכ"כ בפסקיו סימן צ"ד מיהו כתב שם דאם ב' ההפטרות בספר אחד אין נוהגים כמנהג ווי"ן עכ"ל וע"ל ס"ס תכ"ה דאין לחוש לדילוג זה ור"ח שחל להיות בהפטורת של סימנים אלו ע"ל סימן תכ"ה:

סימן תכט

סעיף קטן א

כתב א"ז מנהג הקהילות להשים מס על הקהל לצורך החיטים ליתן בפסח לעניים כדאמרינן פ"ק דב"ב בירוש' לחיטים דפסחא י"ב חדש בין לישא בין ליתן פי' אם שהה בעיר והוא עשיר צריך ליתן ואם הוא עני נותנים לו עכ"ל:

סעיף קטן ב

והמנהג פשוט דלא להתענות ולהספיד בכל ניסן וכתב במנהגים שלנו וא"א צידוק הדין בכל ניסן כי כל מקום שא"א צו"ץ ותהינה א"א צ"ה ועיין בי"ד סימן ת"א וכתב עו"ש ובע"פ א"א מזמוד לתודה וכ"ש בח"ה אמרינן בפרק לולב וערבה (סוכה מה.) כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח פירש"י איסור לחג אגודה לחג באכילה ושתייה שקורא לחג עונג במאכל ומשתה. וי"א יום שלאדר החג עכ"ל:

סעיף קטן ג

ואין המנהג כדבריו אלא אין מתעגין בו כלל אפילו יום שמת בו אב או אם אבל תענית חלום מתענין דלא עדיף משבת וי"ט:

סעיף קטן ד

וכתב מהרי"ו הנהגתי שלא להתענות בח"ב במרחשוון עד י"ז בו דהוא רביעה ראשונה ובן איתא בכפר אבי"ה וכן ראיתי במהרי"ל עכ"ל ונ"ל דראבי"ה אזיל לטעמיה דפירש דטעמא משום הגשמים אבל לטעם שכתב הטור אין לחוש מתי מתענה וכן נוהגין דאין אנו ממתינים וע"ל סי' תקע"א ברית מילה שחל באלו התעניות אין מתענין:

סימן תל

סעיף קטן א

במנהגים במנחה בשבת אומרים עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו אפילו חל בי"ד וא"א בו ברכי נפשי:

סימן תלב

סעיף קטן א
ודברים אלו מבוארים בארוכה באבודרהם בח"ב ומשמע בגמרא ובאשר"י פ"ק דפסחים דאם בירך לבער חמץ דיצא וכ"ה בתא"ו נ"ה ח"א:

סעיף קטן ב
ומהרי"ב כתב דצריך להניח פתיתין וכן נוהגין ומהרי"ל כתב דאם לא נמצא כלום שורפים הכלי שלקח לבער בו כדי לזכור מצות ביעור:

סימן תלג

סעיף קטן א
נ"ל דה"ק ל"מ אם בודק בליל י"ד סמוך לחשיכה דאז עדיין אור החמה קיים במקצת אלא אפילו בודק בעצם היום אפ"ה אסור לבדוק לאור החמה אבל ב"י כתב דלשון אפי' דקאמר אינו מדוקדק ורצה ליישבו בשינויים דחוקים ולא נ"ל לכן לא כתבתי:

סעיף קטן ב
ובמרדכי ריש פסחים ע"ש ירושלמי בית הכנסת אע"פ שאורה רב אפ"ה צריכה בדיקה לאור הנר שלא תחלק בין בדיקה לבדיקה מיהו בתלמוד שלנו קאמר אכסדרה לאורה נבדקת עכ"ל משמע דלפי תלמוד שלנו חדר שיש לו אור הרבה דינו כדין אכסדרה:

סעיף קטן ג
וכתב מהרי"ל בשם האגודה אי הנר נעשה קליעות דינו כאבוקה וע"ל סי' רצ"ח:

סעיף קטן ד
אמנם לקמן סימן תמ"ה כתבתי דשרי לזרוק לחצר חמץ קודם זמן איסורו א"כ כ"ש דא"צ לבודקו:

סעיף קטן ה
דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד וכיבוד לחוד לא מהני ג"כ והביא ראיה לדבריו. כתב בת"ה סימן קל"ג אם הניח מקצת חמץ לשם ונמצא מה שהניח אפ"ה צריך לבדוק כל החדרים אע"פ שכבר כבדו הבית עכ"ל כתב מהרי"ו דצריך לבדוק בית יד שלו ושל תינוקות שלא ישאר שם חמץ עכ"ל. ונ"ל דמיירי באותן הרגילין לשום לפעמים חמץ לבתי ידיהם אבל מי שאינו רגיל בכך א"צ ליזהר בזו:

סימן תלד

סעיף קטן א
ול"נ דלפי מ"ש שלא יאמר בהדין ביתא כדי שיכלול בביטולו אף מה שבמקומות אחרים א"כ אף מה שגיררה חולדה נתבטל וא"צ ביטול אחר ובהג"מ פ"ג דחמץ ומצה כתב דמשום חששא זו נהג ר"י לשרוף החמץ מיד בלילה אחד הבדיקה וכ"כ הכלבו דאם

רוצה לשורפו מיד הרשות בידו ובמהרי"ל כתב שלא ישרוף החמץ מיד בלילה משום דצריך לבטל שנית למחר בשעת שריפה עכ"ל ול"נ כדברי מהרי"ל ולאו מטעמיה אלא משום דלמידים שריפת חמץ מנותר (פסחים כח.) ונותר אינו נשרף אלא ביום בדאיתא פ"ק דפסחים (ג.):

סעיף קטן ב
כתב הכלבו בכל לשון שיאמר הביטול מועיל ומוהר"ר ישראל מברי"ן כתב דעדיף טפי לומר בלשון שמבין ונ"ל ראייה לדבריו דהא בירושלמי פרק כל שעה איכא נוסח זה בלשון הקודש והפוסקים כתבו בלשון תרגום כי לקחוהו מדברי הגאונים שתקנו בבבל משום ע"ה וה"ה בכל לשון ולשון יאמר כל האדם בלשון שמבין

סעיף קטן ג
וכתב מהרי"ו בתשובה דאין לבטל ביום עד אחר ששרף החמץ דאם יבטל קודם אז אינו מקיים מצות שריפה בחמץ שלו דכבר ביטל הכל והמנהג בדבריו:

סעיף קטן ד
ונ"ל דאם אמרו בשאר לשון שיש לכל אחד שם בפני עצמו צריך שיזכיר שתיהן וכ"מ בנוסח הביטול שכתב מהרי"ל בלשון אשכנז:

סעיף קטן ה
וכתב מהרי"ל כשמבטל ע"י שליח יעמוד אצלו ובתשובות מהר"י ברי"ן דשליח צ"ל בהדיא חפצו של פלוני יהא בטל:

סימן תלו

סעיף קטן א
וכ"נ דעת הטור וש"פ:

סעיף קטן ב
כתב בתשובת הרשב"א סי' ע' על אוצר חטים שהיח מונח בבור והיה ספק אם מקצת חטים שמונחים בקרקעית הבור נתחמצו וכתב דמאחר שעשה האוצר ל' יום קודם פסח אפי' היה שם חמץ גמור אינו חייב לבערו אלא מבטלו בלבו מיהו אם פינה לאחר הפסח את האוצר אסור ליהנות מאותו חמץ שכבר ביטלו אבל אם אין חמץ ידוע בבור אלא ספק שמא מקצת חטים נתחמצו מותר למכור כך אחר הפסח וליכא למיחש למידי דאף אם ימצא חמוצים שמא לאחר הפסח נעשו חמץ ועוד דאין זה אלא עיפוש והפסד ואינו חמץ:

סימן תלז

סעיף קטן א

ובה' ציצית סימן י"ד משמע כדעת המ"מ דלא אמרינן דניחא ליה למיעבד מצוה היכא דחסריה ממוניה:

סימן תלח

סעיף קטן א

ומהרי"ל כתב להיפך ולכן יש להחמיר ולבדוק בין בעכבר בין בתינוק:

סימן תלט

סעיף קטן א

אין להקשות מ"ש דלגבי בעיות דלעיל בעכבר נכנס למה אין אנו מחלקין בין הככר קטן דהוה ב' ספיקות ולא יצטרך לבטל די"ל דלעיל לא מהני אם הככר קטן דכל ב' הספיקות אינן אלא ענין א' שמא אין כאן חמץ שהכניס העכבר די"ל שאכלה שם או שחזרה ויצאה וכה"ג לא מיקרי ס"ס כמ"ש בי"ד סי' נ"ז אי"ה לכן אין להתיר אלא במקום דאיכא לספוקי שמא אין כאן חמץ כלל דהוה ספק בע"א וב"י כתב דספק זה שמא אכלו עכבר כו' ע"ש עד דשמא אכלו כולו חשיב התם ספק עכ"ל. ותמהני מה יאמר הרב אצל ב' צבורים א' של חמץ וא' של מצה דשם אינו חידוש כלל וכן בבעיא דנכנס לחצר לפני הבית לכן נ"ל מ"ש:

סעיף קטן ב

נראה הא דקאמר דא"צ לבדוק אם ביטלו הא אם לא ביטלו צריך בדיקה היינו כשאין שם אלא ספק א' אבל אם אין הככר גדול א"צ מיהו אם באו לשאול בב"א בכל ענין צריך בדיקה כנ"ל דלא כב"י שכתב דאפי' אין הככר גדול צריך בדיקה ואזיל לטעמיה שכתבתי למעלה. וכבר דחיתי דבריו ומיהו נראה כדברי ב"י ולא מטעמיה אלא מאחר שהוא איסור דאורייתא ולא נוכל לומר תרי ספיקי להתיר שניהן אלא להתיר הא' מהם לא אזלינן ביה לקולא וכ"כ בהגהות שערי דורא לענין ספק דרוסה וע"ל בי"ד בסי' ב"י בדיני ס"ס:

סימן תמ

סעיף קטן א

כתוב בהגהות אלפסי פ"ק דפסחים מי שיש בידו פקדון מעכו"ם וקיבל עליו אחריות אע"פ שחזר והפקידו אצל עכו"ם אחר אפ"ה עובר עליו והוי כאילו הפקיד חמצו אצל עכו"ם:

סעיף קטן ב
כתוב בתשובת בר ששת סימן ת"א דעכו"ם שהניח חמץ תוך רשות ישראל בלא רשותו כופה עליו כלי דלא אתי למיכל מיניה כמו בשלו עכ"ל:

סימן תמב

סעיף קטן א
וכ"כ הרא"מ בביאורו לסמ"ג:

סעיף קטן ב
ע"ל סי' תמ"ז דכן ס"ל לטור דכל דבר שנתבטל לפני הפסח אינו חוזר וניעור אבל הרמב"ם ס"ל דחוזר וניעור וכ"ב המ"מ בשם הגאונים והרשב"א ז"ל וכ"כ ב"י בשם ר' ירוחם ומעתה נסתלקה תמיהת רבינו הטור ומ"מ לענין הלכתא נקטינן כדברי הטור כמו שיתבאר לקמן סימן תמ"ז:

סעיף קטן ג
ובמרדכי ריש אלו עוברים ונהגו העם כרש"י דאוסר עכ"ל וכן המנהג:

סעיף קטן ד
עיין בי"ד סימן צ"ח:

סעיף קטן ה
ובתשובות הרשב"א סימן תפ"ה אפי' מאן דשרי היינו שאין החמץ ניכר בתערובות אבל חטים של חמץ אסור להשהותן עכ"ל ולדידן אין נפקותא דהא קי"ל בכל דצריך לבערו:

סעיף קטן ו
ול"נ דלדידן דקי"ל חמץ שנתערב קודם הפסח אינו חוזר וניעור אפילו הם מבוקעות מותר לטחון ולהשהותן מאחר שיש בו ס' ואין זה כמבטל איסור לכתחלה עמ"ש לקמן סי' תנ"ג וכ"ש כאן דאין טוחנו אלא כדי לשהותו ולא לאכלו דשרי וכנ"ל ומ"ש הטור לדברי רב אלפס מותר לערבו לכתחלה ע"מ להשהותם ע"ל סימן תס"ז בסופו דיש חולקין בדבר וע"ש אי מותר להשהות צוק"ר או דבש בפסח:

סעיף קטן ז
ומהרי"ו כתב בדרשה שלו נייר הדבוק בחלונות בקמח צריך להסירן הואיל ונראה החמץ בעין:

סעיף קטן ח
ואע"ג דכתבו התוספות דאסור לעשות דיו מיי"נ משום דלפעמים נותן הקולמוס בפיו בעוד שיש עליו דיו וא"כ ה"ל לאסור ג"כ לענין חמץ דאע"ג שנפסל מאכילת כלב מ"מ אסור לאוכלו בפסח י"ל הא דאסור לאובלו בפסח ה"ט מאחר שמכוין לאכלו אחשביה ולא מיקרי לגבי דידיה מיפסל מאכילה:

סעיף קטן ט
ומ"מ המנהג כדברי ה"ר יחיאל ואין לשנות:

סימן תמג

סעיף קטן א
כתב בתה"ד סי' קכ"א דבשנת העיבור שהיום ארוך שבסוף ד' עדיין כמו ג' שעות עד חצות מותר לאכול יותר מד' ולעולם אוכל עד ב' שעות קודם חצות והרמב"ם כתב ריש ברכות בפי' המשניות דכל שעות שהוזכר בתלמוד כו' (ע"ל סימן תל"א) עד שליש היום וכ"כ מהרי"ל בשם מהרא"ק דד' שעות ר"ל שליש היום ודלא כתשובת מהרי"ב דאסר לאכול רק עד ד' שעות ביום אף בשנת העיבור: ובתשובת בר ששת סי' ת' דאסור ליהנות בפסח מחמצו של עכו"ם וכן הוא לקמן סי' ת"נ:

סימן תמד

סעיף קטן א
וכ"כ מהרי"ו בדרשות ואם בישל ולא אפשר לקנח בטוב מותר להדיח מעט כדי להעביר החמץ:

סימן תמה

סעיף קטן א
וכ"כ הרא"ש בתשובה א"צ לשרוף החמץ אלא נותנו לעו"ג או זורקו לכלבים דאין חמץ טעון שריפה אלא לאחר שנאסר עכ"ל. כתוב בא"ז דמותר להפקיר חמצו קודם זמן איסורו ע"מ לזכות בו אחר הפסח ובלבד שבשעת הפקר יפקירו לגמרי בלא תנאי ולא חיישינן שמא אתי לאשהוויי בלא הפקר ומשמע שם אע"ג דאין הפקר פחות מג' יכול להפקירו בפני אוהביו שבטוח בהן שלא יטלו מה שמפקיד או שיפקירו ויניחו בשוק בזמן שאין ב"א שם ונראה דאין לסמוך אהוראה זו וקולא גדולה הוא ואע"ג דבספר א"ז הביא ראיות לדבר מן הירושלמי מדלא כתבו שאר הפוסקים ש"מ דס"ל דלאו הלכתא היא ועוד שאף הא"ז בעצמו כתב לבסוף וז"ל ומותכינן אסברתן מהא דאמרינן חמצן של עוברי עבירה מותר מפני שהן מחליפין פירוש דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ואי איתא דמהני הפקר הואיל ומהדרי אהיתרא היה להם להפקיר אע"ג שהיה בדעתן לחזור ולזכות בו אחר הפסח דהא כה"ג שרי עכ"ל ומהרי"ל כתב דאף קודם זמן איסורו יש לחוש לשורפו משום גזירה שמא יעשה כן לאחר זמן איסורו וכ"ה בתוספות עכ"ל וע"ל סימן תל"ב אם לא מצא חמץ כשבדק ישרף הכלי ובמרדכי ריש פסחים ושמעתי על ריב"א שהיה רגיל לשהות פרוסה א' עד תחלת שעה שביעית כדי לקיים ביעור כדברי רש"י דפירש דשעת

ביעורו הוא בתחלת ז' ופליאה היא בעיני דמפני ברכה דביעור שאינו אלא מדרבנן היה סומך על השעות לעמוד בספק תשביתו עכ"ל ועיין במהרי"ק שורש קע"ה מאי ברכה שייכא לגבי ביעור:

סעיף קטן ב

ואיני מחולק עליו לענין דינא אלא דעיקר הקושיא ליתא דלכך טוב דקאמר קאי אלעשות מדורה בפ"ע אע"פ שהיה אפשר לשורפו אצל מדורה שמבשל אצלה ואפ"ה היה יכול ליזהר שלא ליהנות מאפר של חמץ ולכך קאמר דטוב לעשות לו מדורה בפ"ע דאז יוכל להשמר מליהנות ממנו כנ"ל:

סימן תמו

סעיף קטן א

פי' וישרפנו אבל הוצאה ל"מ אחר זמן איסורו כמ"ש לעיל סימן תמ"ה ומ"ש בחול המועד יוציאנו משמע הא בי"ט אסור ולא כב"י שכתב בשם א"ח דבי"ט שני שהוא מדרבנן מותר לטלטלו ולזורקו או לשורפו עכ"ל:

סימן תמז

סעיף קטן א

וכתב המרדכי פרק כל שעה דף רכ"ה ע"ד דבכל מקום שיש בלא זה צד להתיר אע"פ שאנו מחמירין ואסרי' במשהו מ"מ בכה"ג סומכין אדברי שאלתות דפוסק שהוא בטל וע"ל סימן זה מדין נט"ל בפסח ודין אם ריחא מילתא היא בפסח עיין בי"ד סי' ק"ח כתבתי דינו:

סעיף קטן ב

וכ"ה במרדכי ספ"ג דמס' עבודה זרה וכ"כ הר"ן פ' השוכר במס' ע"ז דף שפ"א ע"ב דכל איסורי הנאה שאסורין תערובתן בהנאה בכל שהוא מוליך דמי האיסור לים המלח והשאר מותר בהנאה וכ"ה במהרי"ל בשם מהר"ש אבל במרדכי פרק כ"ש ע"ג נראה דמסקנתו דלא מהני ליה פדיון והכל אסור בהנאה וכ"פ בפסקי מהרא"י סימן קס"ד דחטה הנמצאת בתרנגולת שורפין הכל וכ"כ מהרי"ב בתשובה וכן המנהג וכ"כ המרדכי פ"ק דפסחים על התרנגולת שנמצאת בה חטה כו' ע"ש עד שלא בשעת ביעורו דוקא שריפה וכתב דאע"ג דהמנהג לאסור כולו בהנאה ולשרוף כל מאכל שנאסר במשהו מ"מ אין להחמיר בכלי שנשתמש בה להצריך שבירה בכלי חרס או להגעיל בשאר כלים אחר פסח להשתמש בהו אחר פסח וכן משמע בתו' פרק כל שעה גבי קדירות בפסח וכו' דאין חילוק בין שבלע החמץ בעודם היתר או איסור וע"ש דף ל"ו:

סעיף קטן ג
וכן נוהגים להתיר קודם הפסח וע"ל ס"ס זה מדין נתינת טעמו לפגם בע"פ:

סעיף קטן ד
וכן נוהגים דלא כיש גאונים שאוסרים כמ"ש לעיל סי' תמ"ב:

סעיף קטן ה
כתב בפסקי מהרא"י ז"ל סי' קפ"ז ועל יין מבושל בכלי חמץ קדירות וכפות כך נוהגים פה שלא לשתותו בפסח רק בי"ט האחרון שהוא מדרבנן וכן אני נוהג אחריהם עכ"ל כתב מהרי"ל חומץ של יין שמסתפקים ממנו כל השנה אסור להסתפק ממנו בפסח משום דלפעמים שופכין לתוכו יין הנשאר בסעודה ואולי יש שם פירורי לחם בעין ונשארו שם בפסח ואין נוהגין כן במדינות אלו ואפשר הטעם דאין חוששין לחומרא בפרט במקומות הללו שאין היין וחומץ מצוי כתב בתשובת מהרי"ב מנהג פשוט בארץ הזאת שכל יין שממלאים אותו בכלי חמץ תוך ל' נוהגין ליזהר לכתחלה לשתות ממנו אבל אין איסור בדבר אבל בחומץ דבקל בולע ופליט יש ליזהר טפי וכן שמעתי בשם מהרי"ל על חומץ שמלאוהו בכלים של חמץ ואסר ליהנות ממנו בפסח. וגם דבר זה לא ראיתי שמחמירים כן כי אף שחומץ הוא דבר חריף מ"מ הוי נ"ט ותחלת תשמיש הכלים אינן אלא בצונן ואפשר דגם מהרי"ל ל"ק אלא אם מלאוהו תוך ל' ומשום חומרא בעלמא במקום שחומץ מצוי ועיין בי"ד סי' צ"ה מדין זה:

סעיף קטן ו
ואין להקשות מ"ש דבבשר מליח מתיר אע"פ שהכלי שמלח בו הוא חמץ כמ"ש למטה וכאן גבי שומן אוסרים יש לומר שאני גבי מליחה דאין מליחה לכלים כמ"ש בי"ד סימן ק"ה וכן הוא לקמן סי' זה בשם הרא"ש אבל גבי שומן שהוא חם אסור וב"י האריך בדינים אלו וגמגם בהם ואין דבריו נראין לכן לא כתבתים:

סעיף קטן ז
ור"י כתב בתא"ו דמרקחת שרי ואפשר דמיירי דאין לחוש לכלי שהיה בו חמץ אלא שלא נזהרו בעשיית המרקחת מן החמץ ולזה שרי דאף אם היה בהו דבר חמץ נתבטל קודם הפסח הואיל ואין חשש בכלי שעשאוה בו אבל כל מקום שיש לחוש לכלי שהוא חמץ והוא חם אסור דאין שייך ביטול ששים נגד הכלי כנ"ל דלא כדברי ב"י שחילק בענין אחר:

סעיף קטן ח
ונראה דאין לסמוך אזה דהא מדברי הגה"מ לא משמע כן וכן כתבתי משם מהר"י ומהרי"ל לענין יין מבושל וחומץ וכן משמע מדברי הרא"ש לקמן לענין גבינות ודגים מלוחים ולכן אין לסמוך אזה:

סעיף קטן ט
כתב מהרי"ל דאין נ"ל היתר גמור לקנות דגים שחותכים אותן העכו"ם בפסח בסכינין של חמץ שלהם עכ"ל ואע"פ שראיתי מקילין בדבר נ"ל שיש לחוש בדבר מאחר שחותכין אותו בפסח דמאחר שחמץ בפסח במשהו יש לחוש לחמץ הדבוק על הסכינים ושומר נפשו ירחק מהם ומ"מ בדיעבד אין להחמיר וכמ"ש לקמן בתשובת הרא"ש גבי בצל שחתכו בסבין דלא היה חושש שמא היה חמץ דבוק בסכין וא"כ בדגים שאין חריפים להפליט מה שבסכין ואין לחוש אלא שמא חמץ דבוק בו אין להחמיר בדיעבד עיין בי"ד מדינים אלו בסימן צ"ו. כתב עוד מהרי"ל מפה ששמו על שק של קמח אסר מהר"ש לאכול עליה בלא כיבוס ולא די להם בניעור עכ"ל:

סעיף קטן י
עמ"ש אות ו':

סעיף קטן יא
משמע דוקא בגבינה ודגים יש לחוש שמא יאכלם בלא הדחה אבל גבי בשר לא חיישינן דאין דרכו לאכלו בלא הדחה. וכן המנהג שלא לאכול שום מלח לא גבינה ולא דגים או בשר שלא נזהרין למלחו לי"ט רק בשר שהדיחו אותו ג"פ בכל יום פ"א קודם פסח אותו אוכל ומיהו צריך להדיחו קודם פסח אבל תוך הפסח אסור להדיחו דחיישינן שמא יש עליו חמץ משהו וקיבל ממנו טעם על ידי הדחה בפסח וכמו שאסר הרא"ש לקמן דגים השרויים במים בפסח מה"ט מיהו צ"ע דמחמיר בדבר שנתבשל קודם פסח בסתם כלים ולא נזהרים מחימוץ דהרי אף אם היו הכלים חמוצים מ"מ אינו אלא נ"ט בר נ"ט ועדיין היתר דשרי כדאיתא לקמן סימן תנ"א ותנ"ב והכי קי"ל כדאיתא בי"ד סימן צ"ה וע"ב נ"ל דאע"ג דנוהגים להחמיר בדברים אלו לכתחלה מ"מ אם נפל ונתערב משהו דבר אחד שאין בו חשש חמץ מעצמו אלא מכח שנתבשל בכלים חמוצים דאין לאוסרו בפסח חדא דהוי נ"ט בר נ"ט. ועוד דמאחר דאיכא לספוקי דלמא הכלי לא היה בן יומו אין מחזיקין איסור דספיקא דרבנן לקולא וראיה ממ"ש לעיל דיש להקל בי"ט האחרון ביין מבושל בכלי חמץ מאחר שבאותו יום חמץ דרבנן ה"ה תוך הפסח לענין איסור משהו וכ"כ הרי"ף והביא דבריו לקמן סימן תס"ז לענין חטה שנמצא בתבשיל וכ"כ מהרי"ב דאסור לעשות כן בפסח אמנם ע"י אונס שאין לו בשר אחר מותר לעשות כן אף בפסח ואותן כרכשות היבשים שקורין טבחי"א אסור לשרותן אך כשהם יבשים עכ"ל מהרי"ב:

סעיף קטן יב
משמע דלכ"ע בדבר צונן אין לחוש אם נשתמשו בכלי חמץ דאינו מפליט דלא כרב האי שכתב לקמן סי' תנ"א דאף בדבר צונן יש להחמיר מיהו צ"ע דאפשר דאם שהה תוך

הכלי מעת לעת הוי ככבוש וכבוש כמבושל במ"ש לקמן בי"ד סימן ק"ה אי"ה ובהכי מתיישבים דברי רבינו האי דלקמן סי' תנ"א ואפשר דמאחר שחמץ קודם זמנו היתר גמור לא אמרינן ביה כבוש כמבושל וכ"כ ב"י דההיא דלקמן סי' תנ"א אתי דלא כהלכתא דצונן אינו מפליט וכן משמע מתשובת הרא"ש שכתב כאן לענין גבינות דאינו מפליט אע"ג שנשתהא בתוכו מסתמא יותר מעת לעת. ומיהו יש לדחות דלא אמרינן כבוש כמבושל רק בדבר לח אבל בדבר יבש קשה כגבינה לא וכ"נ דבדבר לח שנשתהא בבלי מעת לעת אמרי' ביה כבוש כמבושל כמו בשאר איסורין ולקמן סי' תנ"א גבי חבית של שכר משמע דאין לחוש לזה:

סעיף קטן יג

ונ"ל טעמו משום דחיישינן שמא נשארו פירורין תוך היין בפסח ונותנים בו טעם בפסח:

סעיף קטן יד

וכתב מהרא"י ז"ל בפסקים סימן קמ"ט דאם היה כזית במקום אחד אפילו נתנו ב' חדשים לפני הפסח חייב לבערו אם לא טחאו בטיט אבל פחות מכזית אינו חייב לבערו מאחר שהוא במקום העשוי לחזק כמו שנתבאר לעיל סימן תמ"ב:

סעיף קטן טו

וכ"כ באגור דבאשכנז נהגו להתיר נט"ל וכתב המרדכי פרק כ"ש ע"ד עיסה שנפלה לבאר ודאי יהבא טעמא ומסתברא דלפגם הוא ותו דכל כה"ג סומכין אשאלתות דפסק חמץ בפסח בס' וא"כ היינו יכולין למימר דה"ה למאן דאוסר נט"ל מ"מ היכא שהיה ג"כ ס' יכולין לסמוך אשאלתות אבל מהרא"י כרב סי' קכ"ח דבמקום שנהגו איסור בנט"ל אין חילוק אפילו במשהו אסור אבל במקום דליכא מנהג כלל המיקל לא הפסיד והמחמיר תע"ב עכ"ל כן משמע בתשובת הרשב"א סימן תצ"ט וכבר ביארתי לעיל דקודם איסורו לכ"ע בנט"ל שרי ונ"ל דה"ה לאחר שש בע"פ אם הוא לפגם שרי דמאחר דבטל בס' דינו כשאר איסורים ומותר ג"כ בנט"ל ודלא כדמשמע לקמן סימן תנ"ב בשם אבי העזרי אבל מדברי הרא"ש שם משמע כמ"ש. כתב מהרא"י ז"ל סימן קפ"ו יש ב"א נמנעים מלשחוק עם קארטין בפסח כי הם מנייר דבוק ע"י בצק וחששו לשחוק עמו על השלחן פן יפרר מעט על שולחן לתוך מאכל ואם נפלו לתוך מאכל אוסרים כשאר חמץ:

סעיף קטן טז

כתב מהרי"ל על מפה שאכלו עליה בשבת בע"פ ונותנה לעכו"ם המנהג לנותנה לכובסה מיהו אם לא כבסה לית לן בה:

סימן תנ

סעיף קטן א
ובהגהות אלפסי ויש מקומות שנהגו שלא ללוות אשה ככר מחבירתה לפני הפסח שתשלם לה לאחר הפסח וכמדומה אני שמשום חשש ריבית נגעו בה דאסור ללות סאה בסאה או ככר בככר כשקובע לו זמן הפירעון עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתב המרדכי פ' כל שעה ע"ג אנו מחממין חמין ביורות אסורות בפסח ורוחצין בהן וכל צורכי הנאה עושים בכלים ישנים בפסח מאחר שאינו נהנה מאיסור הבלוע עכ"ל צ"ע דבטור משמע דאסור מאחר שאוסר להשכירו לכתחילה כ"ש ליהנות ממנו בעצמו אמנם המנהג כדברי המרדכי וכ"כ התוספות פרק אין מעמידין (עבודה זרה לב.) בשם ר"ת דשרי ודחו דעת האוסרין:

סימן תנא

סעיף קטן א
ובמ"מ ב' פ"ה דאפילו כלי חרס שנשתמשו בו בכלי שני לא מהני להו היסק וכתב ב"י דכן דעת רבינו ולא נ"ל דודאי בכלי שני אית ליה תקנה לדעת הטור משום דאינו בולע אלא בכלי ראשון או ע"י עירוי שהוא ככלי ראשון:

סעיף קטן ב
במהרי"ל דהנדן של סכינים אין להם תקנה ואסור להכניס סכינים של פסח תוך נדן של חמץ כתב הר"ן פרק כ"ש דף רל"ו דלענין חמץ אין חילוק בין סכינים גדולים בין קטנים לכולן סגי בהגעלה וכ"כ בי"ד סימן קכ"א ע"ש:

סעיף קטן ג
וכתב האגור דה"ה כל הכלים צריך להסיר מהן החלודה וכלי שיש בו נקבים דקים שלא יוכל לנקות מהן החלודה לא יגעילנה ואם החלודה מבחוץ או על שפתו אינו מזיק לו מהרי"ל:

סעיף קטן ד
כת' מהרי"ו דצריך ללבן החצובה שקורין דרייפו"ס:

סעיף קטן ה
ובאו"ה כתב דחמץ מיקרי היתרא בלע כמ"ש בי"ד סי' קכ"א וכתב המרדכי ריש כל שעה ע"ג דאם הגעיל לכלי שדינו ללבן אם בישל בו טריפה:

סעיף קטן ו
והמנהג כדברי אבי העזרי להגעילן בכלי ראשון ובאגור כתב דנוהגים דאף כפות מגעיל בכלי ראשון וכ"כ בהג"מ דכל דבר שיש לחוש שמא נשתמשו בו פעם אחת בחמין צריך

להו הגעלה אבל אם ברור לו שלא נשתמש בו בחמין א"צ הגעלה עכ"ל כתב המרדכי ריש כל שעה ע"ד דבר שצריך הגעלה מפני שתשמישו בחמין אסור להשתמש בו צונן בלא הגעלה והמ"מ פ"ה דחמץ ומצה מתיר מלבד בכלי חרס דאסור וכ"כ הר"ן פרק כל הבשר וכתבתיו בי"ד סימן קכ"א:

סעיף קטן ז
ומהרי"ב כתב דאנו נוהגין לכתחלה ללבנו ומיהו בדיעבד סגי ליה בהגעלה עכ"ל ומ"מ נ"ל דאפילו לפי דבריו דבליבון כל דהו דהיינו שנשרף עליה קש מבחוץ סגי ליה דלא גרע מהגעלה כמ"ש לעיל:

סעיף קטן ח
וע"ל בי"ד סימן קכ"א דאין להחמיר בזה בהגעלת בית יד:

סעיף קטן ט
וכ"כ האגור דבהכשר זה סגי:

סעיף קטן י
וכ"ה לעיל סימן תמ"ב וכתב מהרי"ו בדרשותיו שאין להגעיל כלי שמשימין בו קמח כל השנה דחיישינן שמא בא על הקמח מים ונתחמץ הקמח והוי כעריבה שלשין בו עכ"ל והוא חומרא גדולה:

סעיף קטן יא
וכ"כ מהרי"ל דאין להגעילה וכן אין להגעיל רי"ב אייזן ומיהו בהגהת אלפסי פרק כל שעה כתב דמותר להגעיל נפה וכלים אבל המנהג כדברי מהרי"ל וב"י:

סעיף קטן יב
כתב מהרי"ח דאף אם רדה בו משנה שעברה מצות אע"פ שלא נשתמש בהן כל השנה מגעילין אותם שמא נדבק בהן חמץ מיהו בהגעלה סגי עכ"ל:

סעיף קטן יג
צ"ע דמשמע עירוי עדיף מהגעלה וכן משמע בי"ד סימן קל"ח וזה היפוך דברי הטור:

סעיף קטן יד
ובתשובת מהרי"ב כתב דאין נוהגים להשתמש בחבית של שכר ע"י הגעלה רק פותחין השולים ושורפים הזפת ולא די לו בעירוי ג' ימים ובאו"ה פסק דנוהגים כדברי רבינו להגעילו ע"י אבנים:

סעיף קטן טו
וכ"כ בתה"ד סימן ר"א:

סעיף קטן טז
כתב מהרי"ו תנור של בית החורף דינו ככלי חרס ואסור לשום שום דבר על התנור תוך הפסח כתב מהרי"ב דנרות של חרס שמשתמשין בו שמן צריכין ליבון ומהרי"ו כתב דאין נוהגין כן אף כשדולקים הנר על השולחן:

סעיף קטן יז
כתב מהרי"ל כלי חרס המחופין בקוניא שקורין גיגלייזירט אסור להשתמש בהן בפסח כי מתקנים אותן מסובין ואף שאינן מתוקנות בהן רק נטף מעט קוניא מכלי אחר עליהן אסור להשתמש בו וכן כלים המחופים בבדיל מותר להשתמש בהו אך ינקרן היטב בכל חריצין כי דרך הסוחרים להניחם בסובין כדי שלא יעלה חלודה ובתשובת מהרי"ב אוסר להשתמש בכלים המחופין בבדיל לפי שא"א לתקנן בלא סובין וכ"כ מהרי"ו אבל מהר"ש ומהרי"ל מתירין עכ"ל עוד כתב דיש מתירין כלים המחופים בגלייזיר"ט ויש לילך אהר המנהג ויש לשאול לאומנים כיצד מתקנין אותן:

סעיף קטן יח
ובתשובת מהרי"ב דהמנהג שלא להשתמש בכלים הצבועים אפילו הן חדשים עכ"ל מיהו בדיעבד אין לחוש:

סעיף קטן יט
וכתב דכן המנהג שלא להגעיל שום כלי זכוכית וכן המנהג שלא להשתמש בשום כלי זכוכית הישינים אפילו ע"י הגעלה אמנם הר"ן בפרק כל שעה כתב כדברי ראבי"ה דכלי זכוכית א"צ הכשר משום דשיעי ולא בלעי וכב"י דכן המנהג וכ"כ הרשב"א והרא"ש והכי נקטינן עכ"ל ובמדינותינו אין המנהג כדבריו ומיהו בדיעבד אין להחמיר כולי האי כנ"ל. ולעיל כתבתי דאף כלי שתייה שאינן של חרס נוהגים להגעיל ואין לשנות:

סעיף קטן כ
וכתב מהרי"ו העץ שתוחבין בו צלוחית של חמץ ששתו בו שכר אין לתלות בו צלוחית בפסח (ע' בב"י ס"ס תס"ז):

סימן תנב

סעיף קטן א
וכ"כ מהרי"ו דאסור להחזיר כלי הנגעל לתוך מי הגעלה דחוזר ובולע ונראה לי דאם מגעיל קודם שש אין לחוש כמו שיתבאר בסימן זה:

סעיף קטן ב
ונ"ל דאין להגעיל שום כלי בפסח אף שיש במים ס' נגד כל הכלי ואף שאין הכלי ב"י מאחר דחמץ בפסח במשהו א"כ ל"מ ס' ונ"ט לפגם אסור בפסח א"כ יש לחוש שמא יחזור ויבלע הכלי מי הגעלה ומיהו קודם פסח אף לאחר שש שרי כמ"ש לעיל סימן תמ"ז

דעדיין אין החמץ במשהו וגם נט"ל שרי אז כנ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה דאין להגעיל שום כלי בפסח למאן דאוסר נט"ל בפסח וכ"כ בפסקי מהרא"י וש"מ מזה דמותר ללבן כלי אף לאחר זמן איסורו מדלא אסר בתשובת הרשב"א אלא מכח שחוזר ובולע ודלא כמ"ש בהגהת מנהגים בשם מהר"ש שהיה אוסר ללבן שפוד לאחר זמן איסורו מאחר דכבר חל עליו איסור חמץ והוא כסברת ריי"ו דלעיל וכתב ב"י שאין לסמוך עליה וכן נ"ל וכן נוהגין:

סעיף קטן ג

אבל מדברי הרא"ש וסמ"ג משמע דלא מהני הגעלה אלא במים רותחים אבל לא בנחו מרתיחתן אף שהיד סולדת בהן אף קודם זמן איסור יש לחוש וכן משמע לקמן סימן זה וכ"ה דעת ת"ה והאגור:

סעיף קטן ד

ועבי"ד סי' צ"ט:

סעיף קטן ה

וכ"ה בהג"מ פ"ה ובאגור ויעביר האבן על כל הכלי עד שהמים יעברו על כל הכלי וכ"ה באו"ה כלל נ"ח ובמהרי"ל דעירוי בלא אבן לא מהני וכתב מהרי"ו ולא מהני קליפה אם קלף השלחן או כדומה לזה בכלי אומנות וכתב מהרי"ל דשולחנות וכדומה סגי להו בעירוי דהא אין משתמשין בהן אלא בעירוי ויזהר שהעירוי יהא מכלי ראשון דהיינו שבישלו המים באותו כלי וכן אם שאב מים מן היורה ובשלו המים ביורה בעוד זו הכלי בתוכו ויזהר שלא יעמוד מרחוק ויערה ע"י זריקה שיפסיק הקילוח מן הכלי בשעת העירוי שזה לא מחשיב כלי ראשון וינגב השולחנות קודם שיגעילם שלא יהא עליהם לחלוחית וימנעו המים מלהרתיח ושם דמגדלים של עץ אין טוב להגעילם דיש בהן סדקים אלא יניח דפין אחרים על דפין הישנים ולקמן משמע דסגי להו בהגעלה:

סעיף קטן ו

ובאגור ואם נטלן בצבת ירחיב הצבת כדי שיסבבו המים כל הכלי:

סעיף קטן ז

וכ"כ בסמ"ק הל' חמץ:

סעיף קטן ח

וכתב הר"ן פרק כל הבשר דף תשכ"ג ע"ב דאם הגעיל במים הרבה כלים עד שמרוב פליטה נשתנו צורת המים ונעשו כציר אסור ושוב אין להגעיל באותן מים עכ"ל:

סימן תנג

סעיף קטן א

ובמהרי"ל דמצוה מן המובחר בחטים וכן המנהג:

סעיף קטן ב
ואנו בני האשכנזים נהגו להחמיר וכתב בת"ה סי' קי"ג ואפ"ה מותר לשהות מיני קטניות דמידגן בביתו אע"פ שנפל עליהם מים משום דבהא לא גזרינן משום שאר מיני דגן וכן מותר להדליק באותן שמנים הנעשים ממיני קטניות ואם נמצא גרגיר של קטניות בקדירה או בתבשיל לא מחמרינן כלל לאסור התבשיל דאיסור משהו אינו אלא בה' מיני דגן עכ"ל ומהרי"ל כתב על המדליק בשמן שנעשה ממיני קטניות צריך ליזהר שלא לתלות במקום שנוטף על השולחן וגם אם מדליק באותו נר שהדליק בו נרות חמץ צריך ליזהר שלא יטיף ממנו על השולחן כי הכלי הוא חמץ אע"פ שניקר אותו מבחוץ מ"מ מבפנים עדיין יש בו חמץ והוי כלי ראשון ולכן צריך ליזהר שלא לתלותו במקום שנוטף על השולחן עכ"ל ואין המנהג כדבריו אלא תולין אותו על השולחן כבשאר ימות השנה דאין לחוש שמא יטיף על האוכל דאף אם נוטף אין לאסרו חדא דמיני קטניות אינן חמץ כלל ואינם אסורים אלא משום מנהג ובכה"ג ליכא למיחש וכ"ה בתשובות סימן כ"ה ואין לאסור מכח חששא שעשו חמץ באותן כלים שעושין בהן השמן דהא כתבתי לעיל סימן תמ"ז דאין לאסור מכח חששא זו משמע כ"ש בכלים שעושין בהן השמן שאף אם היה בהן חמץ מ"מ לא היה אלא צונן ואין להחמיר בזה כמו שכתבתי לעיל סימן תמ"ז ותנ"א ועוד דאפילו באיסור גמור לא מיחשב כה"ג בלי ראשון כמו שיתבאר בי"ד סימן ק"ה אי"ה וכתב מהרי"ל דמותר לאכול זרע אקלייה לרפואה דלא הוי מין קטניות ונ"ל דה"ה הזרע הנקרא בל"א אניס דאין זה מין קטניות וכן משמע לעיל סימן ר"ד דאניס"ה ואליינד"ר אינם מין קטניות:

סעיף קטן ג
והר"ן כתב בתשובות על חיטים מבוקעות שהיו בתוך חיטים שאינן מבוקעות דאסור לטוחנן דהוי כמבטל איסור לכתחלה ומותר למוכרן לעכו"ם דלא חיישינן שמא יחזור וימכרם לישראל הואיל ואיסורו ניכר ונתפרסם בעירכם עכ"ל:

סעיף קטן ד
וכ"כ בת"ה סימן קי"ד:

סעיף קטן ה
במהרי"ו כתב ג' ימים:

סימן תנד

סעיף קטן א
כתב מהרי"ו דאין יוצאים במרור הגזול וכתב עוד מהרי"ו דאין לעשות המצות רחבים הרבה דהוי כאשישה:

סימן תנה

סעיף קטן א
ואינו נ"ל חדא דאפשר דהרשב"א ס"ל כדברי רש"י דלדידיה אינו נפקותא מתי נשאבו ועוד דהרשב"א אינו מדבר בזה כלל אלא בנשאבו בין השמשות כדינו רק שעמדו בבית יותר מלילה אחת וכן המנהג לדקדק לשואבן בין השמשות או סמוך לו ממש מטעם דלא נתנה תורה למלאכי שרת דיכולין לכוין בה"ש ממש לכן אין להקדים לשואבן ביום י"ג כ"ש שלא לאחר לשואבן בלילה דבהא מודה:

סעיף קטן ב
וכתב בא"ז בה"פ דרבים העושים מצות ביחד מצוה לזרז נפשו להיות מן הראשונים ורואייה ממה שאמרו (סה:) הפסח ישחט בג' כתות זא"ז והכת ג' נקרא עצלנית ואמרינן בירושלמי א"ר בון מה אם דבר שמצותו כך אמרת שקרויה כת עצלנית מי שהוא מתעצל במצות עאכ"ו עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה דכן נהגו הקדמונים לשאוב מן הנהרות ולא מן הבארות וכ"ה באשר"י בשם הר"ר אליעזר ממיץ וכ' מהרי"ו כשהנהרות גדולים מהפשרת שלגים וגשמים אז אין לשאוב מן הנהרות עכ"ל:

סעיף קטן ד
כתב בת"ה סימן קס"ו דא"צ לכסות המים בשעה ששואב שהרי אין שם שמש ששואבין בה"ש אבל כשמוליכין ביום לתנור כתב בסמ"ק וסמ"ג דצריך מפה לכסותן אם הוא יום מעונן ומ"מ נהגו לכסותן אף בשעת שאיבה עכ"ל: כתב המרדכי בפ"ק דפסחים כשחל ע"פ בשבת מביאים מים ללוש באור י"ג ולא בע"ש שמא יקדימו קודם הערב שמש או אחריו יחלל שבת:

סעיף קטן ה
וכ"כ מהר"א מפראג דלפי מש"כ רבינו לקמן סימן תס"ב דמלח הוי מי פירות א"כ פשיטא דאסור דהוי כמו פירות עם מים ולכן נ"ל דאפי' בדיעבד יש לאוסרה אע"ג דהרבה גאונים מתירים מ"מ מאחר שנהגו להחמיר אף בדיעבד יש לאוסרה וכ"כ המרדכי האוכל מצה מלוחה כאוכל חמץ:
וכתב מהרי"ב דחד קורט פלפל עושה כל העיסה חמץ וכתב עוד דפעם אחת נמצא מעט סיד בקמח והורה לאסור דסיד מחממת העיסה ע"ל ס"ס ת"מ:

סעיף קטן ו
וכ"כ במנהגים שלנו וכתב ומ"מ טוב להשליך שם ברזל או להחתימם במפה. ומהרי"ל הצריך להשליך שם ברזל קשור בחוט כדי שיוכל להוציאו עם החוט ולא יוציאנו בידו

כי אז יחמם המים בידו וטוב להוציאו משם מיד שנפל התקופה פן יתחממו המים מן הברזל כתב מהרי"ל דאסור להניח לעכו"ם לשאוב מים למצות של מצוה ומצוה על כל א' שישאוב בעצמו למצות של מצוה וכך נהג המרדכי לשאוב ואף שאר המים ישאב ע"י ישראל אם אפשר וכתב עוד מהרי"ל ויסנן המים כדי להשליך משם חמץ או חטה שבמים כתב מהרי"ו בשם הר"ר שמואל מפלמייז"א שצ"ל בפי' ששואב לשם מצוה וכנ"ל לייחד כלים למצות של מצוה עכ"ל כתב הכלבו דנהגו ליקח כדים חדשים ולא ישנים ואין לשנות המנהג ומשמע שם דדוקא בכלי חרס יש להקפיד אבל בכלי עץ שרי:

סימן תנו

סעיף קטן א

ופליאה היא בעיני שהקליפה אינה ממעטת שום דבר כי בדרך הראשון משערין עם הקליפות שבביצים ובדרך השני משערין בלא הקליפה ואפשר שדעתו שאף בדרך הראשון משערין בביצים קלופות וצ"ע דלא משמע כן מדברי הפוסקים והמחברים שסתמו דבריהן ומוכיח מדברי הר"ן פרק ע"פ דף רמ"ט ע"ב דכלי שארכו ב' טפחים וחצי ורחבו ב"ט ורומו אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע הוא שיעור המדה:

סעיף קטן ב

ומהרי"ל כתב דלא ידחוק הקמח תוך המדה דא"כ לא נילוש יפה בכמה מקומות שלא יכנס שם מים ויתחמץ התבשיל וכתב רא"ם דאין להניח ידו על הקמח עוד כתב מהרי"ל דצ"ל בפה בנתינת קמח ללוש שעושה לשם מצה של מצוה:

סעיף קטן ג

ואין המנהג כדבריו וכ"ב ב"י דלכתחלה יש לכל בעל נפש ליזהר אבל בדיעבד אפי' עשה במזיד אין לאסור:

סעיף קטן ד

ובהר"ן פרק כ"ש דף רל"ח ע"ב דדוקא אסור ללוש יותר מכשיעור אבל לאפות שרי אפילו הרבה ביחד ובכלבו ואם הוא יותר חמש ביצים או ששה אין לחוש:

סעיף קטן ה

וכתב מהרי"ל דימדוד מעי"ט ויצרור בסדין או יניח עומר תוך המדה ולא יתננו תוך הספל שלשו בו שמא עדיין משקה טופח עליהן ועוד כתב מהרי"ל שבבית מהר"ש היו נוהגין להדיח בצונן לכל הכלים שעושין בהן המצות הן העריבות שלשין בהן המצות הן העצים שעורכין ומגלגלים בו הפת הן בעצים שדוקרין בו וכן נ"ל דהכי עדיף טפי ממה שנהגו ברוב המקומות לגרר בזכוכית הכלים כי דבר קשה הוא בעיני לטהרו על ידי גרירה זו כי אם היה נקב או גומא בתוך הכלים א"א לטהר בגרירה לכן נ"ל דעדיף טפי ע"י הדחה

מיד אחר הלישה ויזהר לנגבן היטב קודם הלישה הב' וכמו שנהג מהר"ש ואי איישר חילי אבטל מנהג הגרירה:

סימן תנז

סעיף קטן א

וכתב מהרי"ו וצריך ליזהר שזה שנוטל לחלה תוך הסל (יהא נוגע) לכל המצות וכן משמע בהג"א וכתב הכלבו הא דמועיל צירוף סל היינו דוקא כשהכל של אדם א' אבל אם הוא של ב' ב"א אינו מצטרף ובאיש א' נמי לא אא"כ הוא מין א' עכ"ל וכ"ה בי"ד הלכות חלה וע"ל בה' חלה כיצד יברך על החלה כי אין חילוק בין פסח לשאר ימות השנה:

סעיף קטן ב

והמנהג להפריש מכל עיסה ועיסה קודם האפייה (בטורים שלפנינו חסרו כאן דברי הד"מ ואנחנו העתקנוהו מהד"מ הנדפס בפ"ע וז"ל) ואם נטל מהעיסה א' ומהאחרים לא לקח ונתערבו המצות שאינו יודע איזה מהן מן החיוב או מן הפטור צריך לצרף כל המצות בסל וליקח חלה מכל מצה ומצה דא"א להפריש מאחד על כולם שמא יפריש מן הפטור על החיוב אבל אם מכיר מצה א' מפריש מאותה מצה המחוייבת ופוטר האחרות וע"ל סימן תק"ו עוד תיקון אחר בזה:

סעיף קטן ג

ואין בדבריו הכרח די"ל דאע"ג דנצטרף בסל מ"מ לא מהני מאחר שיש בכל מצה שיעור בפני עצמה ובהכי מיירי המרדכי והתוספות לכן לא משמע להקל רק להחמיר כמ"ש לעיל סברא זו:

סעיף קטן ד

וכתב מהרי"ו דעכשיו אין נותנין חלה לכהן קטן דלא מחזיקין בזמן הזה לשום כהן בכהן ודאי:

סעיף קטן ה

ומיהו בעודה בידו מותר לטלטלה לכ"ע וכן כתב מהרי"ל ולא כמהרי"ו שאוסר וכתב מהרי"ל דמותר לשהות החלה בתנור שאופין שם ומהרי"ו כתב דיש לעשות לה היסק בפני עצמו וכן יש לעשות כל השנה והמנהג כדברי מהרי"ל:

סימן תנח

סעיף קטן א

וכן המנהג במדינות אלו ללוש מצות של מצוה אחר חצות י"ד אבל שאר מצות אופין קודם לזה ולא ראיתי שום חשש בדבר זה וכתב בא"ז וטעם הנוהגים לאפות מצות בליל

י"ט שני משום דאמרינן פרק ע"פ (קט"ו:) מרור צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא פירוש ארס של חזרת ואמר שם בההיא שמעתא קפא לכולהו חמימי פירוש ארס של ירקות חמין רפואה להן לכך אופין בליל שני שיהיו המצות חמין ויבטלו קפא של מרור עכ"ל ויש ללמוד מזה דטוב להשמר המצות חמין אם אפשר כדי להשמר מן הקפא:

סימן תנט

סעיף קטן א

ואפשר דאף הת"ה מודה בהא דהכא ליכא למיחש ליום המעונן מאחר שלש בצל אית ליה היכרא דאין כאן שמש אבל בשלש נגד החלון דאין הצל נראה שם ולית היכירא אז גוזרין שמא יהיה יום המעונן:

סעיף קטן ב

והר"ן פרק אלו עוברין דף רמ"ב ע"ב דוקא כשיעור עיסה שנתנו חכמים לפי שאותו שיעור מתוך שאינו גדול עסק של אשה מצילתו מן החימוץ אבל ביתר מכן לא ואין המנהג כדבריו:

סעיף קטן ג

וצ"ע דמשמע דהרא"ש ורי"ו לית להו האי סברא שהרי כתבו שלאחר שנתחמם בידים לא משערינן בשיעור מיל ובדברי ת"ה משמע בתשובת הרשב"א סימן קכ"ד שכתב הרמב"ם היה שולח מצות לתנור שהיה רחוק מביתו יותר מעשר בתים ולבסוף היה נמנע שהיה חושש שמא התנור יהיה מלא וישהו המצות יותר משיעור מיל עכ"ל וכתב מהרי"ו להעביר ידיו על המצות לא מיקרי עסק כלל ואדרבה מחמם העיסה:

סעיף קטן ד

כתב מהרי"ל עריבה שלשין בה לא יהיה בה שום טלאי או גומא שלא יוכל לנקר אפילו אם הוא רק בשפתה וכתב עוד דאותו סדין שמניחין על השולחן ועושין עליו מצות לא יקח אותו סדין פעם ב' כי הבצק נדבק בו ונחמץ בין לישה ללישה וכ"כ המרדכי ריש אלו עוברין דצריך ליזהר לנער מצה מן קמח שנשאר בו ואסור הוא להניח המצה האפויה במקום קמח ואם הניחה צריך לקנח המצה היטב שלא ידבק קמח במצה ואח"כ ישרה המצה עם קמח שעליו ויבא לידי חימוץ ואיסור גדול הוא אלא תמיד יקנחה מן הקמח שעליה עכ"ל:

סעיף קטן ה

כתב הרשב"א בתשובה סימן קכ"ה במקומותינו נוהגים שמקטפים ומטפחים מעט פני העוגה במים כדי להדביקה בתנור כי הלחלוחית מתייבש מיד בתנור וכן נוהגין ואין

אדם חושש בזה עכ"ל ואין המנהג במקומינו ללחלח המצות במים ומ"מ למדנו מזה שאם אירע כך שאינו נאסר:

סעיף קטן ו
וכ"כ מהרי"ו דאסור לשאת מצה או קמח או מים תחת השמש וביומא דעיבא תחת כל הרקיע וכתב מהרי"ל דיכסן בסדין:

סימן תס

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל זקן או חולה שאין יכולין ללוש יניחו עכו"ם ללוש לפניהם עכ"ל ואין להקל בזה מאחר שרבים אוסרים כתב האגור עבד ושפחה דלא טבלו דינם כעכו"ם:

סעיף קטן ב
וכתב מהרי"ב בתשובה שצריך שיאמר פירורין יהיו הפקר אבל אם אמר פירורין הפקר אינו מועיל דמשמע דמעצמן הן הפקר וזה אינו וכן אשכחן בגיטין (לב:) לענין גט זה בטל הוא וכו':

סעיף קטן ג
ובאבודרהם כתב בשם הראב"ד דצריך לעשות המצות רקיקין ולא עבים וגדולים דלא הוי לחם עוני ומהרי"ו כתב טעמא משום דאינו ממהר להחמיץ כמו אם היה עב וגס:

סימן תסא

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ב בתשובה די"א דבאותו היסק שמסיק התנור לאפות בו די לו אם מכוין ומכשיר ג"כ התנור ואינו נ"ל אלא צריך להסיק ב' פעמים אחד להכשיר התנור ואחד לאפות עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובמרדכי ס"פ אלו עוברין דהיינו שיעור שיקרום פניו למעלה ולמטה:

סעיף קטן ג
ובמהרי"ל כתב דאין לאסור אלא בנתכפל לגמרי ונדבק הכפל אז אין חום האש שולט ונתחמץ משא"כ בסמוכים בלי דיבוק שאז האור שולט שם וכתב עוד דאם ירא שלא ישהא המצות שיעור מיל ספר אגודה והרוקח מתיר לשוברן ולחזור ולערבן ואנו לא נהגינן הכי כי שמא לא יערכנה פעם שנית היטב והוי כמו מצה כפולה. וכתב עוד מצה שעלה בה קרום והתירה שאין לאסרה אלא בנפוח באמצעיתה שמקצת המצה למעלה ולמטה אבל קרום זה דומה לאותן קרומים שהן על השטופלי"ן וכתב עוד שם הר"ש הקפיד על מי שמוציא המצות קודם שנאפו לגמרי ומחזירין אח"כ לתנור דשמא יחמיצו

בנטילתן משם ונראה דאין לחוש כ"כ דהרי כתבו התוס' פרק כל המנחות (מנחות דף נ"ה) דמצה לאחר שקרם פניה תו לא אתי לידי חימוץ וכן הוא במרדכי ס"פ אלו עוברין:

סימן תסב

סעיף קטן א
ונראה דר"ל דמטעם זה אינו יוצא אבל בלא"ה נמי אינו יוצא דהא הוה מצה עשירה:

סעיף קטן ב
כתב הסמ"ג דבש דבורים הוה מי פירות:

סעיף קטן ג
ואני לא ראיתי מנהג זה במדינות אלו מימי:

סעיף קטן ד
ונ"ל לומר במלח שלנו שמבשלים אותה ודאי יש לחוש אפילו לדעת הטור וכן איתא חילוק זה במרדכי דמסכת שבת לענין מילחא בעי בישולא כו':

סימן תסג

סעיף קטן א
והא דאסור בקמחא דאבישונא כתב בהג"מ פ"ה י"א דדוקא בקמח דקליות הוא דחיישינן דילמא לא בשיל שפיר אבל סולת גופיה שאופין בתנור לא חיישינן וכן דעת הרמב"ם ואינו נראה אלא דבכל ענין אסור וכ"כ ר"י בשם התוספות וכתב עוד בהגהות ויש שהיו רוצים להתיר לבשל עם חלב בלא מים מיהו גם בזה יש לחוש שמא יתערב בו מים לכן טוב שלא לעשות כי אם ממצה אפוייה:

סימן תסד

סעיף קטן א
בהג"מ דיש פ"ה חרדל כמו כן יש לאסרו בפסח משום דהוה מידי דמידגן אף על גב דבימיהם היה מותר מ"מ בדורות האחרונים יש להחמיר שאין בקיאים כ"כ באיסור והיתר בדורות הראשונים ואפילו הוא מעורב מקודם הפסח עם ד"א אפ"ה אסור לאכלו ומותר להשהותו דדינו כשאר קטניות כ"כ בת"ה סימן קי"ג:

סימן תסה

סעיף קטן א
כתב מהרי"ו אין להשליך שעורים וכדומה לתרנגולים במקום שהוא לח בפסח ומהרי"ב כתב רגילות הוא להוציא התרנגולים מבית החורף בפסח ולתת להם חטים יבשים או שעורים יבשים לאכול ועומד עליהן עד שיאכלו והנשארים יצניעו ואח"כ נותנים להם לשתות וכששוחטים עופות בפסח צריכים ליזהר מאוד מזפק התרנגולים שלא ישאר

שם חמץ וצריכים ליזהר כשמהבהב התרנגולים על האש בפסח שלא יהבהבו בקשין פירוש בשבולת של חטים ושעורים אולי היו מונחים במקום לח על הארץ ונתחמצו ונ"ט בתרנגולת:

סעיף קטן ב

ובי"ד סימן צ"א כתבתי דבשאר איסורים אין נוהגים לאסור את כולו אע"ג דאית ביה פילי אא"כ היה החתיכה מבושלת או צלויה ומיהו נראה דבחמץ במשהו יש לאסור דיש לחוש שמא נשאר משהו חמץ תוך הפילי לכן אסור:

סימן תסו

סעיף קטן א

ובדרשות מהרי"ו ואותן שיש להן סוסים יזהרו כשנותנין להן האברי"ן בל"א שלא ישייר מידי בתוך האבוס לאחר שאכל דרירו מחמיץ עכ"ל ובמהרי"ל כתוב והנותן שבולת שועל יתן להסוס מעט מעט שאם ישאר יתחמץ מריר הסוס ואני שמעתי משם חכם אחד שאסר להשהות סוס בבית משום חשש שמא יחמיץ המאכל בסוס ברירו. ול"נ דאין לחוש לזו דמאחר דכבר ביטל החמץ אף אם יחמיץ הסוס אינו עובר עליו ולכן אין לחוש מספק דודאי אם נמצא עליו ריר חייב לבערו מידי דהוה אמוצא חמץ בביתו בפסח לאחר הביטול דחייב לבער אמנם אין לחוש שמא ימצא אבל מדברי הרוקח שהביא המרדכי בריש אלו עוברין משמע דסתם סוס מלכלך השעורים וחייב לבער הנותר שמצא ומשמעות דברי רבינו דאין לחוש מספק:

סימן תסז

סעיף קטן א

ונראה דלפי מ"ש ה"ר אפרים דדוקא לגבי לתיתה שרי משום דעסיק בה הא לא"ה אסור ואינו מחלק בין שרייה מועטת לשרייה מרובה וכ"ש לדברי הרא"ה והריצב"א דמחלקים בין חטים לשעורים וס"ל דבחטים אסור אפילו בשרייה מועטת א"כ אפילו לא ירדו עליהן רק גשמים אסורים:

סעיף קטן ב

דחוששין שמא עירבו בו קמח ומים ולכן אוסר אף משקה שעושין מדבש שקורין מע"ד אבל בכוורת שאין לחוש לנתערב בו מים שרי דאף אם עירבו בו קמח אינו מחמיץ דדבש הוי מי פירות אלא דנכון להחמיר אף בשל כוורת דלמא אתי לאחלופי:

סעיף קטן ג
והמנהג באלו המדינות שלא לאכול דבש כי אם הלוקחין בחביות שסוברין שאותו שבחביות בא מן הכוורת ולכן אין חוששין לזיוף ולכן נוהגים בכל מדינות אלו לשתות המשקין הנעשים ממנו:

סעיף קטן ד
וכן המנהג באלו הארצות שלא לאכלן:

סעיף קטן ה
ובמהרי"ל אוסר לאכול הענבים שקורין ראזין. ומהרי"ב כ' יש אוכלים הענבי' הקטני' צמוקין בפסח ויש נמנעין ואומרים שמייבשין אותן בתנור אצל הפת או לאחר שהוציאו הפת מן התנור ויש אוסרים אפי' המשקה שנעשה מהן לשתות בפסח וכן נוהגין ברעגנשבורג וכ"ה בתשובת מהרי"ל (סי' כ"ה) שלא לאכול ענבים קטנים ומטעם חששא זו נהגו באלו הארצות שלא לאכול שום פירי יבש בפסח אם אינן שמורים מחימוץ שחוששין שנתייבשו בתנור ויש מקומות שאוכלין הענבים קטנים שבאותן הארצות שגדלין שם מייבשים אותן בשמש. כתב בת"ה סימן קי"ט דאסור לשהות צוקר בבית כ"ש לאוכלו שדרכן של מרקחים שנותנין בהן סולת ולכן אוסר וכ"כ במהרי"ל דאסור לאכול צוקר אפי' צוקר קנדיל שמבשלין אותו מקנים כי לבסוף משימין בו קמח ואפילו צוקר שיודעין בו שאין בו חמץ אין לאכלו משום מראית העין. ובי"ט האחרון של פסח אוכלין אותו שאין בו חשש חימוץ וכתב עוד מהרי"ו דאין לאכול שום כרכום שקורין זפרין בפסח כי כשנשתנה מראיתו מניחים אותו על השאור וחוזר לאדמימותו ואפילו יודע שאין בו חמץ אסור משום מראית העין וכ"ה בתשובת הרשב"א סימן קל"ג דיש נמנעים מלאכול כרכום בפסח מפני שמזיפים בסולת להעמיד צבע שלו אמנם כתב שאם ידוע שלא זייפוהו שרי והרא"ש כתב בתשובה כלל כ"ח דכרכום אין בו חשש חימוץ ולא חיישינן שיזייפוהו עכ"ל והמנהג שלא לאוכלו בפסח מיהו נראה דאם נתערב מעט ממנו בתבשיל בתוך הפסח אין לאוסרו דכדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו בכה"ג כ"ש לפי מ"ש לעיל סימן תס"ז דלענין איסור משהו דרבנן לא מחזיקין איסור בדיעבד. כתב מהרי"ב דאין לאכול גרופיל שקורין נעגליך בפסח כי שורין אותן במי שעורים וכן המנהג:

סעיף קטן ו
והמנהג לאסור אם נמצא בתבשיל:

סעיף קטן ז
ש"מ דכה"ג אפי' במקום שנהגו להקל אסור:

סעיף קטן ח
כ"ה המנהג תוך הפסח אכל קודם הפסח אין אוסרין אלא כדי קליפה:

סעיף קטן ט
מהרי"ל כתב על חטה הנמצא במצה אפויה אוסרים את המצה (וכ"כ מהרש"ל בתשו' סי' ע"ט כדעת מהרי"ל בשם מהר"ש) דאמרי' כאן נמצאת כאן היתה ואם נמצאת בעיסה אוסרים כל העיסה וכן נהג מהר"מ ומהרי"ל וכן אנו נוהגים אחריו ודוקא בפסח אבל קודם הפסח אין אוסרים רק כדי קליפה:

סעיף קטן י
הוכחה זו איני מכיר דאף אם מיירי בפסח מ"מ מאחר שאינו נ"ט כלל מאי הוה ונ"ל לתרץ דהא דכתב הרא"ש ואין לחוש שמא היתה במים לאו למימרא שאם היתה במים היתה אוסרת בעודה צוננת אלא משום מצה אפויה נקט לה דאז היתה אוסרת ע"י אפייתה א"נ דהרא"ש כתב טעם כדי להתיר אף החטה בעצמה אבל לעולם העיסה אינו נאסר בעודו צונן דאין החטה נ"ט בצונן כנ"ל דעת רבינו שסובר דאינו אוסר בצונן אבל לעיל כתבתי בשם הרשב"א דס"ל דאוסר החטה אם היתה תוך המצה כשנתגלגלה וכ"כ מהרי"ל בשם מהר"ש וכתב שהיא חומרא יתירא אך המנהג כן כמש"ל ואם נמצא ב' או ג' חטים אסור לכ"ע דאיכא טפי כמש"ל:

סעיף קטן יא
עיין ר"ס תמ"ז כיצד נוהגים בשאר ימי פסח בחטה שנמצאת בתרנגולת:

סעיף קטן יב
(מכאן ועד סוף הסימן חסר בטורים שלפנינו ואנחנו העתקנו את כל זה מהדרכי משה הנדפס בפני עצמו) וכ"ה בהג"מ פ"א וכן כתב הכלבו וכ"כ המרדכי פרק כל שעה בשם הרבה גאונים וכ"כ בשם מהר"מ אך כתב דיש מחמירים ואוסרים עכ"ל. וכתב מהרי"ו דהמנהג כדברי הרוקח לאסור אותה חתיכה ולענין שאר החתיכות שנמלחו עמה ראיתי מורים הלכה למעשה להתירן וכ"כ מהרי"ב דכן יש לנהוג אך שמעתי שמקצת חברים אוסרים כל מה שנמלח עמה ושורפין הכל ויש מתירין להשהות עד אחר הפסח אבל לא לאכול. ומנהג להורות לאסור אותה חתיכה בלבד ותו לא כי כן ראיתי מעשים הרבה ואע"ג דבשאר ימות השנה איסור הנמלח עם היתר אם אין ס' אוסרים גם שאר החתיכות מ"מ בחמץ במשהו שהוא דרבנן סומכים להקל כמו שהארכתי בתשובה ת"ל מכח כמה ראיות והרוצה להחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד דהא כתב המרדכי דבמקום דאיכא בל"ז צד להתיר סמכי' אשאלתות דפוסקים דחמץ בפסח הוא בס' ואחר שכתבתי זה כתב לי מהר"ם פאדוא בתשובה שאין לחוש לדברי המחמירים ואין לאסור רק אותה חתיכה וכן הסכים בנו מהרר"י באותה תשובה וכמ"ש ברוקח ומ"מ במקומי שמעתי מחכם אחד שמהר"ר קאפלמן סג"ל ז"ל אסר הכל וכן הורה אחריו ר"י כ"ץ ולכן לא

רציתי אח"כ לבטל מנהגיו ולא רציתי להורות בו לא איסור ולא היתר מאחר שאמרו לי שכבר הורה כך בנדון הזאת הזקן הנ"ל אבל במקום שאין מנהג נ"ל מה שכתבתי ומי שרוצה להחמיר יכול להחמיר ולמכור הכל לעכו"ם כמש"ל ר"ס תמ"ו ואע"ג דבשאר תערובות נוהגים להחמיר ולשרוף הכל במליחה נ"ל לאוקמיה אדיניה ולמכרו ושלא לשרפו להפסיד ממון של ישראל:

סעיף קטן יג

וכ"כ מהרי"ב ונ"ל היתר גמור אפי' לאכילה אך המנהג לאוסרה באכילה ולהתירה בהנאה וכן אני נוהג מפני המנהג והיינו דוקא אם נשתהא מעט החטה על התרנגולת או אפי' הבהבו עמה אבל אם מיד שקרעו התרנגולת מוצאים בו חטה מתירו אף באכילה עכ"ל:

סעיף קטן יד

נראה דבמעשה זו שכתב הטור לעיל דאסר ראב"ן לדעת המרדכי שרי דהא איכא ג"כ ב' ספיקות מאחר שבתרנגולת היתה איכא למימר שמא נתעכלה בתרנגולת. מיהו לעיל כתב הב"י בשם האגור דאסור לאכול מכח ס"ס אבל להשהות שרי אבל בספר תא"ו נ"ח ח"ה כתב בשם הרשב"א על כלי שהדיחו בו תרנגולת שנמצאת בו גרעין אמרי' כאן נמצאת כאן היתה ולא אמרי' שבאה מן התרנגולת וכן הורה הלכה למעשה עכ"ל ומהרי"ב כתב כדעת הרשב"א דאין מחזיקים איסור ממקום למקום דאמרינן כאן נמצאת כאן היתה ודילמא נפל שם אחר שהוציאו התרנגולת משם וב"י כתב בסימן תמ"ז כתב בא"ח אם נמצא חטה או שעורה במים בעוד שהכשר שרוי כתב ה"ר שם טוב דמותר דצונן הוא והוא שאינן מבוקעות אבל אם הם מבוקעים אסור כו'. וצ"ע דמנ"מ שהן מבוקעות דמ"מ צונן הוא וצ"ל דס"ל דבודאי חמץ אף בצונן אסור כמש"ל בשם ב"י ונ"ל לכ"ע דאם לא היתה התרנגולת במים חמין שנמצא שם החטה רק שנמצא החטה במים קרים מותר דבזה יש לסמוך על דברי המתירים ואם היו המים רותחין ואיכא ס"ס נראה ג"כ להתיר ולסמוך אדברי המתירין אבל במקום דליכא אלא חד ספיקא נראה דיש להחמיר מאחר שהראב"ן והמרדכי אסרו כנ"ל למעשה ודבריהם תמוהים שנחזיק איסור מספק באיסור דרבנן שהוא משהו. ומ"ש המרדכי שהוא רק ספק אחד מ"מ הוא רק ספק דרבנן וטעם איסור דאורייתא אינו מובן דודאי גרעין א' של תבואה הנמצא במים אינו אלא משהו שהוא דרבנן ומצינו לענין איסור טריפה דאפילו באיסור דאורייתא אמרינן השתא הוא דנטרפה כמ"ש בי"ד סימן פ"א וסימן ק"י ועוד דכבר נתבאר לעיל גבי חטה שנמצא במצה דאנו מכשירים שאר מצות מכח כאן נמצא כאן היה וכן כתבתי לקמן בשם רוקח גבי דלי שנמצא בו חמץ ומכח כל זה נ"ל להקל אם לקחו מאותו תבשיל שנמצאת

בו הגרעין ונתערב בתבשיל אחר דאין לאסור התבשיל וכעין שהרוקח התיר התבשיל שבשלו במים שהיו בדלי וכמו שמקילין בעיסה אם נמצא חטח במצה אחת וכן מקילין בשאר איסורין שנתערב שאינו בטל אם חזר ונתערב בדאיתא בפרק התערובות (עד.) ויתבאר בי"ד סימן ק"י ואע"ג דהתם מיירי בדבר יבש דאיכא ב' ספיקות בב' תערובות משא"כ באיסור לח שהוא במשהו שאם נחזיק איסור ממקום למקום אם כן אפילו במאה תערובות איכא משהו מן האיסור מ"מ נראה דבאיסור דרבנן שאין בו איסור ברור יש לחלק בכה"ג וכעין זה מצינו גבי ניצוק חיבור גבי איסור י"נ כמ"ש בי"ד סימן קכ"ו דהתירו ניצוק בר ניצוק וה"ה כאן דיש להקל באיסור דרבנן במקום שאין האיסור ברור ולפעמים יש בו הפסד מרובה ומניעת שמחת י"ט ולכן יש להקל לפי ראות עיני המורה כן נראה לי: וכתב מהרי"ב דאין להתיר מכח שמא נתעכלה החטה אלא כשהחטה שבורה אבל כשהיא שלימה לא די"א דל"מ עיכול לדבר שלם ודין כלי שני בפסח בה' הגעלה שבהג"מ שבסוף ה' חמץ ומצה כתב דכלי שני בפסח אסור וכ"מ במרדכי פרק כ"ש שכתב שם ע"ד מעשה שמלגו תרנגולת בע"פ בנוצתה בקערה של חמץ והוא כלי שני ואסר לאכלה בפסח כו'. אבל בהג"מ פ"א דחמץ ומצה משמע דכלי שני שרי וכ"כ מהרי"ב דדינו במו בשאר ימות השנה ונראה דיש להחמיר בדבר מיהו דוקא בכלי שני ממש דהיינו שהיד סולדת בו דאל"ה לא מיקרי כלי שני כמ"ש בי"ד סימן ק"ה וסימן ס"ח:

סעיף קטן טו
וכ"ה במהרי"ל או לרחוץ הישינות:

סימן תסח

סעיף קטן א
ומהרי"ב כתב דלדידן הוי מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה:

סעיף קטן ב
וכתב מהרי"ב אבל בשאר מלאכות אפילו מנהג ליכא וכ"מ בסמ"ק אמנם ברוקח כתב דעל ידי עכו"ם מותר לעשות מלאכה בע"פ דלא הוי כחה"מ ממש וכ"מ מדברי הסמ"ג:

סימן תע

סעיף קטן א
דאמרינן במדרש שניצולה בזכות משה ובמהרי"ל כתב דלא נהגו שהנקבות מתענין אע"ג שגם בהם היתה המכה כמו שלא נהגו שגדול הבית מתענה אע"ג שגם בהם היתה המכה:

סעיף קטן ב
ובמהרי"ל כתב כדברי מהרא"י. כתב הכלבו דיש נוהגים לפדות הבכורות בע"פ כמו שפדאן השי"ת במצרים כתב במהרי"ל נשאל למהר"ש על אחד שהיה בכור ובנו בכור

אם אשתו צריך להתענות בשביל הבן ואמר שא"צ אבל המנהג שאב או האם מתענין בשביל בניהם הקטנים:

סימן תעא

סעיף קטן א
וכתב הכלבו דנהגו למעט באכילה בי"ט ראשון של פסח כדי שיאכלו מצה לתיאבון בליל שני עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובתא"ו כתב והכל לפי מה שהוא אדם כי יש אדם שאם אוכל מעט ביום לא יוכל לאכול בלילה וזה אפילו מיני תרגימא אסור עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"כ המרדכי שם בפרק ע"פ:

סעיף קטן ד
וכ"נ דעת מהר"א מפראג בהגהותיו ודלא כמשמעות תה"ד סי' קכ"ה:

סעיף קטן ה
ואני ראיתי רבים שחוששין למנהג זה שלא לאכול דזרת בי"ט ראשון של פסח שצריך לאכלו לתיאבון (בטורים שלפנינו חסר זה) ויש נוהגים שלא לאכול אפילו פירות שעושין מהם חרוסת וזהו שיבוש כי אין החרוסת בא לאכילה שנצטרך לאכלו לתיאבון: כתב מהרי"ו בשם ספר הפרנס דאין לפרר המצות על הרי"ב אייזי"ן קודם פסח וכן אין לשבור מצות קודם פסח ונראה לי טעמא דחיישינן כשעוסק בהן פן יבא לאכלן וכ' מהרי"ב דלאחר שאפה אף אם טחן אותה דק דק וערבה בשמן או דבש אסור לאוכלה דלאחר אפייה ל"מ לעשות מצה עשירה:

סעיף קטן ו
וכתב הר"ן ר"פ ע"פ דהאידנא דיש לנו שולחנות גדולות לכ"ע לא בעינן עקירה וסגי בהפסקה:

סימן תעב

סעיף קטן א
כתב המרדכי ר"פ ע"פ ע"ג דאפילו עני שאין לו כרים וכסתות יסב על הספסל אע"פ שאינו דרך חירות וכתב מהרי"ב דמצוה להיסב בכל הסעודה:

סעיף קטן ב
אמנם לא ראיתי בזמן הזה נשים מסיבות ואפשר שנהגו להקל על פי דברי ראבי"ה דכתב דבזמן הזה לא בעיא היסיבה:

סעיף קטן ג
וכל שכן אם החכם נחשב לגדול הדור דהרי הוא כרבו לכל דבר וכתב מהרי"ב דוקא כשאוכל התלמיד עם רב על השולחן אבל כשאוכל על שולחן אחר אע"פ שהוא בפני רבו אפ"ה צריך להיסב וכתב עוד דדוקא א"צ אבל אם ירצה יכול להיסב וכתב עוד דמסתמא שרי ואינו אסור אלא כשמוחה בו רבו ואינו נראה דלא שרי אלא ברשות רבו כדמשמע לשון הטור וכ"ה דעת ב"י וכן משמע בגמרא:

סעיף קטן ד
אבל המרדכי דף רס"א ע"ג כתב דאם שתה בלא היסיבה א"צ לחזור דא"כ הוה כמוסיף על הכוסות ומסתפק שם בדבר ובאגודה כתב פרק ע"פ דעתה בזמן הזה לא יחזור וישתה כי כדאי הוא ראבי"ה שכתב בזמן הזה אין להיסב לסמוך עליו בכה"ג עכ"ל ובמנהגים שלנו אם חוזר ושותה א"צ לחזור ולברך וכ"מ לקמן מדברי הטור סי' ת"פ דכתב דאם שתה כוס רביעית בלא היסיבה צריך לחזור ולברך משום שהסיח דעתו משתייה משמע הא לא"ה א"צ לברך ול"נ דבין הכוסות הראשונות כיון שיוכל לשתות ביניהם כמו שירצה יכול לחזור ולשתות בהיסיבה אבל בין כוס ג' לד' לא יחזור ויסמוך על דעת ראבי"ה ומיהו באכילה יחמיר על עצמו ויחזור:

סעיף קטן ה
ובמרדכי דף רס"א ע"ג משמע כדברי הרמב"ן שכתב שאפילו ק' רביעיות בכוס אחד חשוב הכל כוס אחד אבל הר"ן שם דף רמ"ט ע"ב כתב דיכולין שנים ליטול כוס אחד שיש בו ב' רביעיות רק שישתה כ"א רביעית:

סימן תעג

סעיף קטן א
כתב מהרי"ב שאסור ליקח כוס צלוחית שקורין קלוג גלאז לפי שלא יוכל לשתות רביעית בבת אחת:

סעיף קטן ב
וכ"כ מהרי"ל בשם צפנת פענח אמנם כתב דיש חולקים וסוברים דיבדיל מיד:

סעיף קטן ג
וז"ל המרדכי בנוסח סדר הקצר שכתב שם ע"א ובין כוס ראשון לשני אם רצה לשתות שותה דחמרא מיגרר גריר:

סעיף קטן ד
וכ"ה במנהגים שלנו וכתב עוד כשצריך לברך שבע ברכות בליל פסח יברך ברה"מ על כוס שלו וז' ברכות על כוס של חתן:

סעיף קטן ה
וכ"ה המנהג:

סעיף קטן ו
ותמיהני על דברי אגודה שהרי יש לחזר אחר עולשין שהוא השנוי תחילה במשנה אבל על דברי האגור אין להקשות כן דאפשר לומר והאגור מיירי שאין לו אלו הירקות השנויין במשנה כלל וחזרת לאו דוקא ולכך קאמר דיש ליקח לענה:

סעיף קטן ז
ובתשובת מהרי"ו כתב דאם חל פסח בשבת יערבו מבע"י ואח"כ בשבת יכול לערבו היטב ע"ל סימן שכ"ב נתבארו דינים אלו:

סעיף קטן ח
וכתב הר"ן פרק ע"פ דף רצ"א ע"א דעצם בלא בשר לא מיקרי תבשיל לכן צריך שיהא מעט בשר סריך עליו:

סעיף קטן ט
וכ"כ אבודרהם מיהו כתב בשם הרי"ף דאין לחוש:

סעיף קטן י
שלא נוכל להקריב קרבן הפסח כתיקונה ונראה דמזה נשתרבב המנהג לאכול ביצים בליל פסח כתב מהרי"ו בדרשותיו שצריך לצלות הזרוע והביצה מבע"י דהואיל שאינו אוכלו בי"ט אסור לצלותו בי"ט ונראה דאם רוצה לאכלו בי"ט ראשון ולעשות אחרות לליל י"ט שני דרשות בידו ואז יוכל לצלות אף בי"ט הואיל שאכלו באותו יום ולא כתב מהרי"ו אלא לפי המנהג שנוהגים להשהותו עד ליל ב':

סעיף קטן יא
מצאתי כתוב בשם מהרי"ל דדוקא בפסח לא יטול קודם קידוש משום דמפסיק בין קידוש לסעודה ואי הוי נוטלין לקידוש אז היה נראה דעושין כב"ש דס"ל דקידוש צריך נטילה אבל כל השנה נראה כנוטל לסעודה עכ"ל ואע"ג דטיבול שאחר הקידוש צריך נטילה מ"מ אם היה נוטל קודם קידוש היה נראה דנוטל לצורך קידוש כי לא יעלה על דעת הבריות שנוטלין לטבול משא"כ בשאר ימות השנה כן נ"ל:

סעיף קטן יב
מיהו אפשר לומר דסיפור ההגדה הוי כמו תפלה שאנו מספרים כבוד האל ושבחיו יתעלה לכן צריך כאן נטילה וע"ל סי"ז ולכ"נ דיש ליטול אחר קידוש לטיבול ראשון בלא ברכה ול"מ עשיית צרכיו כמ"ש לעיל סי' ז' ולא יטול קודם קידוש כלל כמש"ל בשם המרדכי והרא"ש והר"י דאפילו ברגיל בשאר ימות השנה ליטול קודם קידוש יטול בפסח לאחר קידוש ואח"כ כשגומר ההגדה ושתה כוס שני יטול ידיו לסעודה ויברך

ענט"י ויש טועים ונוטלים ידיהם קודם קידוש ואח"כ מביאים עצמם לידי חיוב וחוזרין ונוטלין לטיבול ראשון ושיבוש הוא כי מאחר שלבסוף חוזרים ונוטלים לסעודה א"כ ב' הנטילות שעושין הם לצורך הטיבול ולכן אין לעשות אלא אחד מהם וכדי שיברך עליה כתב הטור שיביא עצמו לידי חיוב וכבר כתבתי שאין לברך עליה כלל עד הנטילה שעושין קודם הסעודה וכן אין לעשותה אלא עד אחר קידוש כמו שכתבתי וכן דעת מהרי"ל אלא שכתב שירחץ מעט קודם קידוש כדי לנקות ידיו לברכה ואם ידיו נקיות א"צ במרדכי כתב פרק ע"פ דף רצ"ב ע"ב משמע דנטילה לטיבול ראשון צריך ליטול עד הפרק כמו לתרומה דהיינו כל היד עד הזרוע:

סעיף קטן יג
וכ"ה בהגהת סמ"ג:

סעיף קטן יד
ואני לא ראיתי מימי לברך אחר אכילת מרור בורא נפשות רבות ואפשר דסוברים דמרור מיקרי דברים הבאים תוך סעודה שלא מחמת הסעודה שאינה צריכה ברכה אחרונה ובטיבול ראשון אין אוכלים כזית ירקות לכן אין מברכין ברכה אחרונה ואפילו אם אכל כזית בטיבול ראשון י"ס דאין לו לברך בטיבול ראשון ברכה אחרונה וכמ"ש למטה בשם (חסר כאן בטורים שלפנינו תיבות אלו) הרשב"א וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א והכי נקטינן:

סעיף קטן טו
ובאגור כתב דבעל אגודה נהג לתת מעט חרוסת בחומץ כדי לצאת דברי כולם וחכמי אשכנז נוהגין לעשות בחומץ וכן המנהג:

סעיף קטן טז
כתב המרדכי דיש נוסחת הסדר הקצר שיסד שיטבול כל הירק בחומץ וכתב עוד דאין לעשות ב' הטיבולין בזה אחר זה אלא יפסיק בהגדה בינתים וכתב מהרי"ל דיש נוהגים שלא לאכול שום טיבול באותה לילה רק ב' טיבולים אלו:

סעיף קטן יז
כתב מהר"א מפראג דאין לשבש ולומר כהא לחמא או הא כלחמא אלא הא לחמא ע"ש המקרא למאן יראו את הלחם וגומר כתב מהרי"ב די"ל הא לחמא בלשון שמבינים הנשים והקטנים וכן עשה ר"י מלונדרי תקן כל הגדה בלשון לעז כדי שיבינו הקטנים והנשים עכ"ל וכלבו כתב דמנהג יפה הוא:

סעיף קטן יח
במהרי"ל אבל בשאשתו ובניו שואלין אותו אצ"ל מה נשתנה ומתחיל מיד עבדים היינו: עוד שם כשיגיע לדם ואש ותמרות עשן יזרוק באצבעו לחוץ וכן כשאומר דצ"ך עד"ש באח"ב בפרט ובכלל סך הכל י"ו פעמים וכן נהג מהר"ש ואמר שכן הוא בספר אבי"ה

נגד י"ו פנים של חיות עכ"ל ונראה שרומזים כאן שחרבו של הקב"ה נקרא יוה"ך והוא מלאך ממונה על הנקמה כידוע למקובלים ונוהגים לזרוק מן הכוס באצבע לרמוז על מה שנאמר (שמות ח':ט"ו) אצבע אלהים הוא ודלא כמו שמצאתי כתוב בהגהת מנהגים דיש לזרוק בזרת קטן:

סעיף קטן יט
כתב הר"ן פרק ע"פ דף רנ"ב ע"ב הא דאמרינן כל שלא אמר דברים אלו בפסח לא יצא י"ח היינו ידי מצוה מן המובחר אבל ידי הגדה מיהו יצא וכתב מהרי"ב בדרשותיו שיגביה הפרוסה משום לחם עוני ולא כמהרי"ל שכתב ליקח השלימה העליונה:

סימן תעד

סעיף קטן א
והמנהג דמברכין עליו כדברי הרי"ף ושאר גאונים וכן פסק המרדכי פרק ע"פ דף ר"מ ע"א לברך על כל כוס וכוס:

סימן תעה

סעיף קטן א
כתב בת"ה סי' קל"ט דכזית הוא כחצי ביצה וצריך לאכלן ביחד ולבלוע כל הזית ביחד ולא מעט וכ"כ ב"י בשם התוס' וכתב מהרי"ל דבכזית מרור הריוח שבין העלין אינו עולה לשיעול כזית לכן צריך למעך חללה ואח"כ ישער שיהא כזית:

סעיף קטן ב
והר"ן כתב פרק ע"פ ד' רנ"א ע"א דיכול לברך לאכול:

סעיף קטן ג
ובמנהגים שלנו יעשה הכריכה בלא טיבול ונוהגים לומר זכר למקדש כו' וכן ראיתי כתוב על שם מהרי"ל:

סעיף קטן ד
וכתב עוד הר"ן דאף למ"ד א"צ כוונה מ"מ טוב הוא להתכוין ועיין סימן תקפ"ט:

סעיף קטן ה
וכן המנהג פשוט:

סעיף קטן ו
כתב מהרי"ו בדרשה דאם יש לו בנים הרבה מותר ללוש שתי עיסות פחות פחות מכשיעור לצרפן ומהרי"ל אוסר אלא יצמצם ליקח עישרון:

סימן תעו

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ו ולא ישתה הרבה שלא ישתכר וכ"כ מהרי"ל שלא יאכל הרבה מאד שלא יהא אפיקומן נאכל על אכילה גסה:

סימן תעז

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל ולכתחלה יקח מהמצה אחרונה כביצה והיינו ב' זתים ולכל הפחות לא ימעט מכזית כתב הכלבו בשם הר"ר אשר נהגו הקדמונים לאכול מצה אחרונה ביום כמו בלילה עכ"ל ולא ראיתי מנהג זה גם אין טעם לאוכלו ביום דהא אינו בא אלא זכר לפסח ופסח לא נאכל אלא בלילה:

סעיף קטן ב
וכ"נ מדברי א"ז דאין יוצאות במצות שאינן נעשות לשם מצוה:

סעיף קטן ג
אבל בא"ז כתב דאין יוצאות במצות האחרות שלא נעשו לשם מצוה:

סימן תעח

סעיף קטן א
ומהרי"ל החמיר עוד דאפי' ישנו קודם שהתחילו לאכול אפיקומן אלא תוך הסעודה לא יאכל אפיקומן אמנם דברי הטור לא משמע כן וכתב ר"י בהדיא דשינה באמצע סעודה לא הוי הפסק:

סימן תעט

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל דכוס של ברכת המזון חשיב חדא שתייה ולא חשיב מוסיף על כוסות ואפילו אם שותה מאותו כוס כמה פעמים וכ"ש שאר כוסות וכ"כ מהרי"ב שכן היה נוהג מהרא"י וכ"כ התשב"ץ:

סעיף קטן ב
והמנהג בזמן הזה לחזר אחר זימון וכתב בכלבו הגדול שבקוראים קורא הודו וכן אנא וכולן עונים אחריו ומהרי"ב כתב דהודו לא יאמרו נשים וקטנים אבל אנא יכולין לומר וכן כתב דאין מצרף עמהם לזמן אא"כ אכל עמהם ונראה דדוקא לענין צירוף דבהמ"ז צריך שיאכל עמהן אבל לא לענין אמירת הודו ומהרי"ל כתב דאם אין הגדול רוצה לומר הודו נותן רשות לאחר מ"כ בשם אגודה דנוהגים שבעל הבית מברך ברהמ"ז בליל פסח כדי שיברך הוא על כל ד' כוסות עכ"ל ובשם מהר"ר שמשון משום דנראה הוא גדול

הבית הואיל שהוא עושה הסדר ועוד דהוא נראה טוב עין ממה שאמר תחלה כל דכפין ייתי וייכול ואמרינן סוטה (לח.) אין נותנין כוס לברך אלא לטוב עין כו':

סימן תפ

סעיף קטן א

והמנהג לומר קודם לא לנו שפוך חמתך כו' כתב מהרי"ב דנוהגים לפתוח הדלת כשאומרים שפוך משום דאיתא בא"ז שלא לנעול דלתות הבתים בליל פסח דליל שמורים וזהו אמונה בהקב"ה ובהבטחתו ובזכות הבטחה זו אנו נגאלים ולזה פותחים בשפוך הדלת כלומר ע"י זה ראוי לבא משיח וכתב מהר"י ואין ראוי לומר רננו צדיקים שבסוף הלל הגדול כי אינו מן המזמור:

סימן תפא

סעיף קטן א

ול"נ דלאחריו ולפניו לאו אסעודה קאי דלא הוזכרו בדבריהם כלל אלא אכוס קאי וס"ל דכל כוס וכוס צריך ברכה אחרונה כמו שצריך ברכה לפניו ולכן סבירא להו דצריך לחתום אחר כוס רביעי מלך מהולל כו' ולא סגי בחתימת כוס חמישי מאהר דכבר סילק נפשיה מכוס רביעי לגמרי אף בברכה אחרונה כנ"ל פירוש דבריהם:

סעיף קטן ב

ומהרי"ו כתב בדרשות דדוקא מים כמו שהן שרי אבל מים שנתמדו שקורין עפי"ל טראנק גרע מיין ואסור דמבטל טעם המצה והמנהג לשתות מים מבושלים עם שרשים המתוקים שקורין לאקרי"ץ וא"כ לפ"ז אפשר דאף עפי"ל טראנק שרי:

סימן תפג

סעיף קטן א

ונראה דצריך לברך אשר גאלנו דהא איתא במקום ברכת שעשה נסים דמברכין אכל ניסא ואף ביהללוך הוא סברא רחוקה שלא לאמרה משום שאין לו כוס דהא בבהכ"נ אמרינן אותה אחר הלל בלא כוס וה"ה כאן כן נ"ל כתב מהרי"ל במקום שנהגו לשתות משקה העשוי מדבש ואין חוששין לזיופא קמח מי שאין לו יין יקח אותה משקה לד' כוסות ובהגהות מנהגים כתב דלכוס של קידוש אין לוקחין שאר משקין ואין מקדשין אלא על היין או פת כדלעיל סימן ער"ב אמנם לי נראה דבליל פסח יש לסמוך אמ"ד דמקדשין על שאר משקין אם הוא חמר מדינה:

סימן תפד

סעיף קטן א
וכ"כ הר"ן פרק ע"פ דף רנ"ג דהכי עדיף טפי:

סימן תפו

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ב מי שעושה הסדר לא ימזוג בעצמו אלא אחר ימזוג דרך חירות כתב מהרי"ל דכשמכין הקערה שבה ירקות והמצות יניח ירק איפו"ך שעושין בו טיבול ראשון סמוך לו יותר מן המצות כדי שיפגע בו בראשונה ולא יעבור על המצות ועיין במרדכי בע"פ סדר קצרה והרבה שאלות ותשובות בענייני הסדר ובהג"מ בנוסחא של מה נשתנה טעם הסימנים מה שנתן ר"י דהיינו דצ"ך וכו':

סעיף קטן ב
וכתב מהרי"ב דבכוס ראשון פשיטא שצריך ג"כ הדחה אבל בשני א"צ ושמעתי שמהרא"י נהג לשטוף הכוס לכל כוס וכוס לפי דבריו צריכים למימר מה שהוזכר כאן הדחה היינו להדחה יתירה עכ"ל:

סימן תפז

סעיף קטן א
ול"ד לר"ח שחל להיות בשבת שנתבאר לעיל סי' תכ"ה דאין מזכירין של שבת ביעלה ויבא דשאני התם דיש לשבת ברכה בפני עצמו וכבר חתם בשל שבת משא"כ בי"ט וחילוק זה כתב הרא"ש פרק במה מדליקין ומטעם זה כתב ב"י שאין להזכיר של שבת ביעלה ויבא שבבהמ"ז שכבר הזכיר רצה שהוא תפלה של שבת:

סימן תפח

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל מנהגים שלנו שקורין מזמור שיר ליום השבת אך שמתחיל טוב להודות לה' וכ"כ אבודרהם בשם רבינו סעדיה ומיהו נהגו לאומרו די"ט נמי מיקרי שבת עכ"ל וכן נוהגים:

סימן תפט

סעיף קטן א
וכ"ה בתא"ו נ"ה ח"ד בשם ספר אשכול וספר המנהיג ונראה דכי מטא זמן ספירה אסור להתחיל לאכול עד שיספור ואם התחיל אחר שמטא זמן חיובו למ"ד ספירה דאורייתא צריך להפסיק ולספור ולמ"ד דרבנן א"צ להפסיק ואם התחיל לאכול קודם שהגיע זמן

הספירה א"צ להפסיק אפילו למ"ד דאורייתא וכן מוכח הסוגיא פ"ק דשבת (יא.) לענין תפילה וק"ש כמ"ש הר"ן פ"ק דשבת:

סימן תצ

סעיף קטן א
והמנהג לומר בו שיר השירים ואם שבת בימים האחרונים של פסח אומרים אותו ביום האחרון בשבת וכתב אבודרהם נהגו עולם לקרות בחג המצות שיר השירים מפני שמדבר בגאולת מצרים ובחג השבועות רות מפני שכתוב בו בתחלת קציר ועוד שאבותינו שקבלו התורה נתגיירו וכן רות נתגיירה ובחג הסוכות אומרים קהלת מפני שכתוב בו תן חלק לשבעה וגם לשמונה שהם ימי החג ואמרינן במסכת סופרים הקורא בחמש מגילות מברך על מקרא מגילה ואפילו היא כתובה בין הכתובים עכ"ל וכ"כ מהרי"ל וכ"ה בהג"מ הל' ט"ב וכן המנהג דלא כמרדכי שכתב פ"ק דמגילה דאם היא כתובה בין הכתובים יש לברך עליה על מקרא כתובים כתב במנהגים שלנו די"ל אף בי"ט אחרון של פסח זמן חירותינו וכ"כ מהרי"ל וכן המנהג דלא כי"א שכתבו די"ל זמן שמחתינו לפי שהיו שמחים שטבעו בים וכבר מוזכרת סברא זו בהגהת מהרי"ל:

סימן תצג

סעיף קטן א
והמנהג פשוט הוא להסתפר ביום ל"ג ומרבין בו משתה ושמחה קצת וכ"כ מהרי"ל ומנהגים דיש להסתפר ביום ל"ג וכתב טעמים ע"ז. כתב מהרי"ל אם חל ל"ג בעומר באחר בשבת אסור לגלח בע"ש אבל מהרי"ו כתב דשרי וכתב מהרי"ל עוד ואין מסתפרים עד יום ל"ג בעומר בעצמו ולא מבערב:

סעיף קטן ב
וכ"ה במנהגים שלנו דשרי:

סעיף קטן ג
וכ"ש שאין נכון אותו מנהג שנהגו קצת להסתפר כל ימי ניסן עד אחר ר"ח אייר ובמהרי"ל כתב דיש נוהגים להסתפר עד ר"ח אייר וכן מקילין קצת במקומינו ונראה שאין שום אחד מן המנהגים הוא טעות רק שלא ינהגו היתר בשתיהם כי אותו מנהג שנוהגים בו אבילות לאותו מנהג אין להסתפר מל"ג ואילך אע"ג דמסתפר בל"ג בעומר עצמו מ"מ נשארו ל"ב יום וזהו הטעם שאנו מסתפרים בל"ג בעומר ולא ביום ל"ד כי אנו מחשבים ג' ימים ר"ח אייר ב' ימים ור"ח סיון יום אחד אבל לאותו מנהג שנהגו היתר בל"ג בעומר אסור להסתפר בר"ח אייר וכ"ש קודם לכן כנ"ל ומ"מ בעיר א' לא ינהגו מקצתם כמנהג זה ומקצתם כמנהג זה משום לא תתגודדו כתב מהרי"ל ומנהגים

שלא לומר תחינות בל"ג בעומר מ"כ בהגה"ה מנהגים כ"ד לעומר היה מילה ומהר"ד מלאנצ"הוד היה בעצמו בעל ברית והיה מגלח זקנו כדרכו ביום שקודם מילה סמוך לערב קודם הליכתו לבה"כ וצוה להאב להסתפר ג"כ עכ"ל:

סימן תצד

סעיף קטן א

במנהגים שלנו מר"ח סיון עד ח' בו אין נופלים על פניהם כ"כ בהגמיי" ח"ב:

סימן תצה

סעיף קטן א

וכ"ד המרדכי פ"ק דביצה אבל המ"מ פ"א די"ט כתב טעם אחר בזה וע"ש:

סעיף קטן ב

ובמהרי"ל מחמיר לעשות אוכל נפש שאפשר לעשותו מעי"ט ולכן אוסר לעשות חלב שקדים בי"ט ודעת הטור משמע כדעת הסמ"ג וכ"ד ר"ן אבל בא"ז כתב כדברי מהרי"ל שכל שאפשר לעשות מעי"ט אסור לעשות בי"ט:

סימן תצו

סעיף קטן א

וכ"ש דליתא לדברי המרדכי שכתב בפ"ב דביצה דלר"י דמתיר מכשירי אוכל נפש מותר לכחול העין בי"ט דנפשו עגומה עליו וקצה באוכל כדאמרינן (ביומא עד:) האי מאן דאית ליה סעודה לא ליכול אלא ביממא עכ"ל וכל הפוסקים לא התירו אלא בי"ט שני:

סימן תצז

סעיף קטן א

ונראה דאפי' לדעת רש"י הא דנוהגים האידנא דקונים דגים מבע"י והולכים במים תוך כלי דמותר ליתן לפניהם מזונות שהרי אין להם מזונות ממקום אחר:

סעיף קטן ב

וכתוב בא"ז הזמין בתוך הקן ומצא על פתח הקן מותרים וכ"ה בתוספתא וכתב האגור הרשב"א התיר בתשובה בני יונה קטנים שהובאן לישראל משובכי העיר למי שלא הובאו בשבילו עכ"ל ונ"ל דדוקא אם יש לחוש שבאו מחוץ לתחום אבל אם וודאי באו מתוך התחום אפילו לאותו ישראל שרי ועוד נ"ל דאע"ג דבעינן זימון מבע"י מ"מ בשל עו"ג אין שייך מוקצה כמו שיתבאר לקמן וכ"כ לעיל בהלכות שבת וכך כתב ב"י דזהו טעמו של תשובת הרשב"א משום איסור הבאת חוץ לתחום ולא משום מוקצה וכמ"ש:

סימן תצח

סעיף קטן א

ונראה מטעם של רמב"ם כתב מהרי"ל הרוצה לשחוט בי"ט צריך לבדוק הסכין מעי"ט וישמרנו מהפגימה וכ"כ מהרי"ו בהגהות הלכות שחיטה ונראה דטעמא מאחר דבזמן הזה אין מראין הסכין לחכם אלא כל שוחט בודק לעצמו הסכין יש לחוש שמא ימצאנו פגומה וישחזנו דמאחר שאין כל השוחטים ת"ח יש לגזור גזירה זו כמו בימיהם (בהולכה) בהלכות סכין ומצאתי כתוב בשחיטות ישינים דאם לא בדק מעי"ט מותר לבדוק בי"ט בשעת הדחק אבל לאחר השחיטה יבדוק ואין בכך כלום ומעשה באחד שרצה לשחוט שור בי"ט ולא בדק הסכין מעי"ט מה עשה הלך ושחט עוף קטן בלא בדיקת הסכין ולאחר השחיטה בדק סכינו והלך אח"כ לשחוט השור עכ"ל ומשמע מכאן דאע"ג דבחול אסור לשחוט בלא בדיקת הסכין על סמך שיבדקנו לאחר השחיטה במ"ש בי"ד סימן י"ח מ"מ בי"ט שרי הואיל ולא אפשר בע"א:

סעיף קטן ב

וכן הקשה מהר"א מפראג בהגהותיו:

סעיף קטן ג

ועל תירוץ האחרון קשה לי דהו"ל להזכיר שני הדינים בכל א' מן המקומות ומה ראו להזכיר האיסור לענין י"ט והיתר לענין איסור מאכל הואיל דבשתיהן הדין שוה ועל תירוץ הראשון ג"כ קשה לי דהו"ל להזכיר ג"כ איסור שחיטה לכתחלה בלא י"ט כיון דאפשר להמתין עד למהר והנ"ל בקושיא זו דודאי אין חוששין לריסוק איברים כ"ז שאין אנו רואים שינוי באיברים הפנימים אבל אם אנו רואים שינוי באיברים הפנימים חיישינן ליה ולכן לענין איסור טריפות מותר לשחטו דאנו סומכים שאילו היה מרוסק היינו רואים בו שינוי איברים אחר כך ובלא שינוי ודאי אמרינן דלא נתרסק אבל לשוחטה בי"ט אסור דחיישינן שמא יראה בו שינוי אחר כך וכבר נתבאר לעיל סימן תצ"ז דאסור לשחוט במקום שהטריפות מצוי ומטעם זה נסתפקו בגמרא בשחיטת עוף הנדרס כדלקמן סימן זה ואין להקשות לפ"ז א"כ הו"ל לרא"ש ולרבינו הטור לפרש לענין איסור טריפות אם נמצא בו שינוי טריפה י"ל שסמך אמ"ש בדין נפולה שאם שהתה מעת לעת אע"ג שאמרינן שיצא מכלל ריסוק אברים מכל מקום צריכים בדיקה באיברים הפנימים כמ"ש בי"ד סימן נ"ח ולכן עגל שנולד אף על גב דלא צריך בדיקה מ"מ כשרואים בו שינוי ודאי טריפה כנ"ל:

סעיף קטן ד
ובהגהות אלפסי פרק אין צדין ולא התירו במסוכנת אלא השחיטה שמא תמות ותפסיד אבל הפשיטה לא התירו אלא לצורך י"ט עכ"ל:

סעיף קטן ה
ונ"ל דדוקא גבי עוף הנדרס מתיר הרא"ש משום דמוקמינן ליה אחזקתיה הראשונה דהו"ל חזקת כשרות ולכן לא חיישינן שמא יהיה טריפה אבל במקום דלא הוי ליה חזקת כשרות אסור וכמו שכתבתי לעיל גבי עגל שנולד ביום טוב שהוא אסור לדעת הרא"ש כן נראה לי:

סעיף קטן ו
ול"נ דעפר שאינו מוכן שהתירו הני רבוותא לא במקום דצריך דקירת דקר אמרו אלא באפר כירה שאינו מוכן וכמ"ש רבינו בסמוך כי ההיא שרי כמ"ש הרא"ש בהדיא ונראה שלא כתב בשם הכלבו בסמוך והביאו ראיה מהא דאמרינן בסמוך שאם שחט שיחפור כו' ר"ל דאינהו ס"ל דדקירת דקר לא מהני רק שלא מיקרי עשיית גומא בי"ט אבל לא מיקרי הכנה ואפ"ה שרי וה"ה שאר עפר שאינו מוכן ועיין באשר"י:

סעיף קטן ז
ובהגהות אלפסי פ"ב דביצה בשם ריא"ז הא דאין מכסין דם כוי היינו שהיה הדם בזוית אחד אבל אם היה באמצע החצר שמלכלך חצירו ה"ז כדבר מאוס וכגרף של רעי וראוי לכסותו בעפר מוכן ואפילו אם היה דם בהמה:

סימן תק

סעיף קטן א
בהג"א פרק אין צדין הא דאין פוסקים דמים בי"ט היינו בדבר שאין מקחו ידוע וכתב עוד הא דמותר להביא שני בהמות ויאמר זו כזו דוקא ישראל מישראל אבל לא ישראל מעו"ג וע"ל מדין זה סימן תקי"ו:

סעיף קטן ב
וכן פסק מהרי"ל היתר במליחת בשר ביום טוב אף על פי שקנאו מעי"ט:

סעיף קטן ג
וכ"כ מהרי"ל בשם מוהר"ש לנקר על ידי שינוי ודווקא ניקור מעט כגון ניקור הצלעות אבל לא אחוריים שקורין הינטר טיי"ל שיש בו טורח רב:

סימן תקא

סעיף קטן א
ונראה שמיירי שמאתמול היה עליו תואר כלי ואחר כך נשבר ביום טוב ולכן אסור דאם לא כן אף שנשאר בו תואר כלי שרי כמו שיתבאר למטה בסימן זה:

סעיף קטן ב

והנה צ"ע שכבר כתב בשם הירושלמי דאם יש עליו תואר כלי אפילו נשברה מעי"ט אסור וכמ"ש לעיל אלא נראה דיש לחלק דאם נשברה מעי"ט ונשאר עליו תואר כלי ואח"כ נשברה לגמרי ביום טוב אסור להסיק דמאחר דעדיין היה עליו תואר כלי מבע"י הו"ל ככלי שנשברה בי"ט ואסור אבל אם לא נשבר אלא בי"ט ועדיין נשאר בו תואר הו"ל כאיל לא נשבר כלל ומותר להסיק בו דהא מסיקין בכלים:

סעיף קטן ג

ול"נ דאפשר דאה"נ דלדעת האוסרים אסור ולא נקטו דאסור להסיק בי"ט שני אלא משום דרגילות הוא שלא לחזור ולהבעירן עד י"ט שני וכל הבערה ראשונה שעושין בי"ט ראשון אף אם כבה מעט אין לו לחוש בזה שהכל הבערה אחת הוא וכחד היא חשיבא ותו דהרי בהג"מ כתב דאסור לבשל מיום אחד לחבירו אפילו בב' ימים של ראש השנה אע"ג דכיומא אריכתא דמי דדוקא להחמיר אמרו כן ולא להקל א"כ אפ"ל אע"ג דחשבינן ראש השנה כיומא אריכתא לומר דב' ימים ודאי אסורין בשבת ויום טוב זה אחד זה ולא בב' י"ט של גליות מ"מ נחשבים כב' ימים לאסור להכין מאחד לחבירו אבל לעשותו כיום אחד ממש לא עשו אותו דאז הוי אמרינן להקל כיומא אריכא דמי ומ"ש דהוי לאסור כמו ביצה הכנה זו הכנה גרועה היא דהרי יש מתירים אותו א"כ די לנו לאוסרה במקום דעיקר הבנה דאורייתא דהיינו בי"ט אחר שבת או להיפוך אבל לאוסרה בו ביום דאף בביצה אינו אלא מדרבנן משום גזירת י"ט אחר שבת כדאיתא פ"ק דביצה לכן לא גזרו בהכנה זו כנ"ל:

סימן תקב

סעיף קטן א

כתב במהרי"ל באגודה התיר לכסות האש בי"ט והאשיר"י אוסר ותירץ מהר"ש דל"פ שאינו מכבה האש וגם האפר הוא מן המוכן מותר אבל לכסות בכלי או באפר שאינו מובן אסור ודוקא לצורך י"ט ראשון מותר לכסותו אבל לצורך י"ט שני אסור עכ"ל וצ"ע דאמאי לא יכסה בכלי ואפשר דר"ל בכלי דמלאכתו לאיסור שאינו מן המוכן וגם זה אינו נראה דהא מותר לטלטל כלי לצורך גופו אף על פי שמלאכתו לאיסור וכתוס' ובאשר"י פ"ב דביצה כתב דאסור לכסות האש בי"ט ומשמע שם דווקא כשמכסהו בדרך שגורם לו כיבוי אבל בלא"ה שרי ואפילו בכלי כמו שאומר שם בגמרא שכופין כלי ע"ג הנר מפני תשמיש המטה וכ"ש לצורך אוכל נפש:

סעיף קטן ב
ואין דבריו נראים דלא אמרינן לבוד להחמיר אלא להקל וכ"כ הרא"ש בפ"ק דסוכה וכ"ה שם בגמרא (יח:) והוא לקמן ס"ס תרל"ב (ועי' מג"א):

סעיף קטן ג
וכמדומה לי שנהגו במקומינו איסור שהרי המנהג פשוט שכל הקדירות החדשות שקונין לפסח מבשלין בהם מים קודם פסח ונראה שזו היא הטעם שאינן רוצים שיהיו תחלת בישולן בהם בי"ט:

סימן תקג

סעיף קטן א
ונראה דמיירי שמרבה בבישול או באפייה בשביל יום טוב שני ואינו מבשלו ואופה בבת אחת דאילו מבשלו או אופה בבת אחת שרי כמש"ר בסמוך ממלאה אשה קדירה כולי או אפשר דר"ל דמפרש בהדיא דאופה ומבשל למחר ולכן אסור אע"ג דצריך לאכול מקצתן היום כמו שיתבאר בסמוך ולגבי שחיטה אפילו בכה"ג שרי מאחר דא"א לכזית בשר בלא שחיטה כנ"ל ודלא כדברי ב"י שכתב שינויים דחוקים על דברי הסמ"ק ובתשובת מהרי"ל סימן מ"ט די"ט ראשון לגבי י"ט שני מחשב כחול וכל דבר שאפשר לעשותו בי"ט ראשון אסור לעשותו בי"ט שני דהוי כאפשר לעשותן מעי"ט:

סעיף קטן ב
ונראה דאף הרמב"ם לא אסר אלא בהערים אבל בעבר ובשל בין בשוגג בין במזיד יש לסמוך אדברי המתירים ורבינו יואל ור"א כיחידים הם בכסבר לאוסרן:

סימן תקד

סעיף קטן א
ספ"ק דביצה וס"פ תולין:

סעיף קטן ב
ונ"ל דכן יש לנהוג דבזה יוצאים ג"כ דעת התוספות דמצריכים שינוי:

סעיף קטן ג
ונראה דמ"מ על ידי שינוי שרי דלא גרע ממלח:

סעיף קטן ד
ונראה ללמוד מזה דאסור ג"כ לפרר מצה על בלי זה בי"ט דהרי אפשר גם כן לעשותו מעי"ט אבל המנהג פשוט להיתר ונראה דבי"ט הראשונים של פסח אין להחמיר משום דיש אוסרים לפרר המצות קודם פסח כמש"ל סי' תע"א וא"כ א"א לעשות מעי"ט אבל בי"ט אחרונים של פסח נראה דיש להחמיר אבל במהרי"ל כתב דשרי דאין טחינה אחר

טחינה ובזה דבריו נראים אבל מ"ש עוד שם דאסור לפרר משום פירורים הגדולים דהוי ברירה לא נהירא דהרי אפי' פסולת מתוך האוכל שרי לברור בי"ט כדלקמן סימן תק"י:

סימן תקה

סעיף קטן א

ואפשר דבעז העומדת לאכילה אפי' הג"א מודה דשרי מטעמא דרשב"א ומ"ש דאסור היינו בעז שאינה עומדת לאכילה ולטעמיה אזיל דס"ל דאסור לחלוב לתוך הקדירה וכ"מ בב"י וא"כ לפי מה דנקטינן דבכל עז שרי לחלוב תוך הקדירה כמ"ש א"כ גם כאן שרי בכל ענין אבל במהרי"ל אוסר כדברי הג"א:

סימן תקו

סעיף קטן א

ואין דבריו נראים דאם היה דעתם לאסור היה להם לפרש בהדיא אלא ודאי נ"ל דמדסתמו שס"ל דשרי וכמו שפירש המ"מ דעת הרמב"ם:

סעיף קטן ב

וכ"כ המרדכי ר"פ אלו עוברין והגה"מ פ"ג די"ט דיכול מיעבד כה"ג בי"ט שילוש עוד עיסה וע"י אותה עיסה יפריש חלה על כל האחרות ומ"ש דמצות הנילושים כ"א בפ"ע אינו יכול לשייר מאחת על האחרונה נראה דמירי שלא נילוש העיסה מתחלה ביחד כלל אלא שמתחלת לשו כל מצה ומצה בפ"ע אבל במה שנהגו האידנא שלשים עיסות גדולות ואחר כך מחלקים למצות ועורכים כ"א לבדה יכול לפרוש מאחת על האחרות מאחר שנילושה תחלה ביחד וכ"מ בהג"מ פ"ג:

סימן תקז

סעיף קטן א

ונ"ל דאף על גב דאין אנו בקיאים איזה קרוי גדול או קטן ולכן כולם אסורות וכמ"ש הטור לעיל ס"ס תק"ד לענין מדוכה מ"מ מאחר שכתב רבינו לקמן סימן זה דמותר להסיק תנור חדש ש"מ דסתם תנורים שלנו אינם נקראים גדולים וכן נתבאר בי"ד סימן צ"ז וע"ש:

סימן תקט

סעיף קטן א

וכן המנהג לשרוף החוט שתופרים בו אבל לפי המרדכי דאוסר שריפת השפוד כדי לקצרו היה נראה דאף כאן אסור אבל נהגו להקל בזה ונראה דאף לדברי המרדכי דאוסר לשרוף היינו דוקא קודם שנתמלא ורצה לשרוף החוט לצורך התפירה אבל לאחר

שנתמלא העוף ונתפר ורוצה להסיר משם המחט או החוט הנשאר פשיטא דשרי אף לחתוך דהא א"א לעשות זה מעי"ט אלא שנהגו לעשות בשריפת החוט:

סעיף קטן ב
וכ"ה בהג"מ פ"א וכ"ב א"ז ומשמע דבליבון שרי אע"ג דמאתמול היה יודע שצריך ליבון אבל בהגעלה אסור כ"ז שהיה יכול להגעילו מבע"י וכתב מהר"א מפראג וז"ל נראה דכל שכן שפוד שצלו בו ביום כבד או בשר שאינו מלוה שמותר ללבנו כדי לצלות בו ביום מאחר שאין נראה שום תיקון כמו בהכשר טרפ"א של חלב עכ"ל ול"נ דשרי מט"א דהרי אי אפשר לעשותו מבעוד יום:

סימן תקי

סעיף קטן א
ושם נתבאר דרבים חולקים על רבינו וס"ל דמותר ליטול האוכל מתוך הפסולת אף אם הפסולת מרובה דלא אמרינן דבטיל לגביה:

סעיף קטן ב
וא"ז כתב בשם ריב"א דאינו אסור אלא ממקום למקום אבל מבית לבית באותו העיר מותר:

סעיף קטן ג
במהרי"ל כתב דמוהר"ש היה מולח כמה חתיכות צנון ביחד כדי לאוכלן אחר כך ומהרי"ל היה אוסר להטביל רק אחת כדינו בשבת וכמה שאמר לעיל סימן שכ"א:

סימן תקיא

סעיף קטן א
וכתב מהר"א מפראג אבל על ידי עו"ג אסור להחם אפילו לצורך מילה אבל אם הוחמו לצורך עצמו או שעבר ישראל וחממו מותר לרחוץ בו עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"כ בהג"א ספ"ב:

סימן תקיב

סעיף קטן א
ומרדכי פ"ב דביצה ע"ג דשפחות שלנו הואיל ואפשר לפייסינהו במידי אחריני שרי אפילו מרבה בשבילייהו ונ"ל דווקא באותו תנור ובאותו קדירה עכ"ל ונראה דהאי דקאמר דוקא באותו קרירה כולי הוא סברת המרדכי ופליג אסברת ראבי"ה. דמתיר מטעם דאפשר לפייסינהו דלפי אותו הטעם בקדירה אחרת נמי שרי ואי באותו קדירה בכל גוונא שרי והא דאסור לאזמוני מטעמא דאתי להרבות בשבילייהו לא באותו קדירה

כמו שאמר ממלאה אשה כולי אע"פ שא"צ אלא לחתיכה אחת וה"ה בתנור אלא חיישינן שירבה אחרת וכ"ה דעת הר"ן והרא"ש בפ"ב דביצה ובא"ח אסר להרבות בשביל עו"ג אפילו בקדירה אחת ובב"י ואין כן דעת הפוסקים ומ"ש ואין כן דעת הפוסקים הוא הרא"ש והר"ן אבל דתוספות כתבו בהדיא כדברי אורח חיים לצורך עו"ג אסור אפילו באותו קדירה אלא דברי המרדכי אין ליישב בכך דהא מטעם אפשר לפייסינהו בכל ענין שרי וכמ"ש למטה:

סעיף קטן ב

משמע דס"ל דהאי מותר לשלוח דקאמר בהג"א לא קאי אמידי דמאכל ולכן הוצרך לפרש אף על גב דאסור לעשות שום מלאכה כולי דאי אמידי דמאכל קאי הו"ל לפרושי אע"ג דאסור להזמין אותו מ"מ לשלוח שרי אלא ש"מ דס"ל דדבר המאכל אסור לשלוח לו כמו בהזמנה וכ"כ משם אורח חיים בהדיא דאסור לשלוח בי"ט ולא משמע כן מדברי הג"מ אלא משמע שם דאדבר מאכל קאי ואפ"ה שרי וכדברי התשב"ץ דלעיל:

סעיף קטן ג

והביא פירוש הירושלמי זו כלא מחלוקת ונ"ל דלא קי"ל כוותיה דלפי הירושלמי בלא טעמא דמצי לפייס הכלבים בנבילה שרי כמ"ש ר"ס זה ולעיל סי' תק"ז ולפי טעם תלמודא דידן דתלי הטעם הואיל ואפשר לפייסן במידי אחרינא אפילו בקדירה אחת או בתנור אחד נמי שרי וכמ"ש ר"ס זה ומה שהקשה הב"י אף על גב דאפשר לפייסינהו מ"מ אמאי שרי לאפות כל העיסה מ"מ הכלבים אוכלים ממנו והוי כעיסה חציו של ישראל וחציו של עו"ג דאסורה לאפות בי"ט ומתוך כך נדחק לומר כדברי הירושלמי לק"מ דמאחר דאפשר לפייסינהו הוי ככולו של ישראל ולא עשה כלום לכלבים וכ"ה בגמרא ודברי ב"י ומ"מ צ"ע דלפי דבריו דמיירי כאן בתנור אחר ואפ"ה לא שרו אלא מכח דאפשר לפייסינהו הא בלא"ה אסור אפילו בתנור אחד א"כ לצורך עו"ג בתנור או בקדירה אחת אסור ולעיל בר"ס זה כתב שאין כן דעת הפוסקים כו' לכן נראה לי מה שכתוב הוא מוכרח על פי סוגית הגמרא דאל"כ לא הוי מקשה מידי מההיא עיסת כלבים להההיא דעיסת עובדי גלולים וע"ש:

סימן תקיג

סעיף קטן א

ובמרדכי דפ"ק דביצה אם ליבנו המאכל עם הביצה אינו בטל לפי שהחזותא ניכר ואינו בטל וכתב באו"ה דהכי נוהגין וכ"כ בהגהת ש"ד בשם מהרא"י אם ליבנו מאכל או מלאו בו תרנגולת אסור והכי נהוג דאף על גב דבמין בשאינו מינו אפי' דשיל"מ בטל בס' וכ"כ מהרי"ח דכל שאין האיסור בעין אפילו מין במינו בטל בס' מ"מ הרי כתבו התוס' דהיכא

שהקדירה מתוקנת בכך חשיב מין במינו ובליבון הביצה מתקן התרנגולת והתבשיל דעושין כן לבסם התרנגולת והשיב נמי ממשות של איסור ולא חשוב נמוח אלא בשאינו ניכר במראה אלא בטעם עכ"ל:

סעיף קטן ב

ומ"מ יש ללמוד מדברי הכלבו לענין אם נתבשלה עם שאר ביצים דשרי מטעם הכלבו ובהג"א פרק השוכר הא דשיל"מ אינו בטל היינו דוקא בשממשות האיסור קיים אבל נתמחה מותר:

סעיף קטן ג

ומיהו ביום שני של י"ט של אחר שבת שרי כגון אם אירע י"ט יום א' ב' מותר ביום ב' וכ"ה במהרי"ל וכתב ב"י וכ"מ מדברי הר"ן שכתב שאם חל י"ט ביום ז' א' אסור בי"ט שני משמע הא אם חל י"ט א' ב' שרי ביום שני דממ"נ אם יום ראשון הוא יום טוב א"כ יום שני הוא חול ושרי ואם יום שני יום טוב א"כ יום ראשון הוא חול אם כן הפסיק יום חול בין שבת לי"ט ושרי ודלא כדמשמע מדברי ריי"ו [בס'] תא"ו דאף ביום שני אסור:

סעיף קטן ד

ואפשר דבאיסור דרבנן אפילו הרא"ש והריב"ש והרשב"א מודים דנאמן ולא אמרו דאינו נאמן אלא בדבר דאורייתא דומיא דעדות אשה:

סעיף קטן ה

ובהג"א פ"ב דביצה דאף דמאן דמתיר לא שרי אלא בנולד עם הכנפים דהיינו נוצות גדולות שיש להם קנים שעל גופו דבלאו הכי אסור לאוכלו משום שקץ עכ"ל מא"ז:

סימן תקיד

סעיף קטן א

ומאחר שנתבאר שגם המרדכי והר"ן כך דעתייהו א"כ נראה דהכי נקטינן להלכה ומידי דרבנן הוא דאזלינן לקולא מכ"ש במקום דרוב בתראי ס"ל דאזלינן בתרייהו ודלא כדברי הב"י דכתב כיון דהרמב"ם והרי"ף הסכימו לדעת אחת אזלינן בתרייהו:

סעיף קטן ב

וכן המנהג פשוט להתיר ואפשר שגם דעת הטור להתיר ומה שלא כתב שיחתכנה באור לפי שבזה לא יוכל להציל כל הנר שלא ישרף שהרי כשחותכה באור גם חלק שלמטה דולק לפעמים ואפשר שישרוף כולו לכן כתב תקנה שיוכל לעשות שיכבה הנר ולא ישרף כולו אבל אה"נ אם רוצה לעשות בכה"ג שרי וע"ל סימן רס"ח (אות ג) מדין זה:

סעיף קטן ג
כתב מהרי"ל דמותר לילך עם נר של שמן בי"ט אף על פי שמזיז השמן הואיל ואינו מתכוין בכיבוי שרי וכתב עוד דיכול להעמיד נר של שמן בי"ט במקום שהרוח שולט בו ואתי לידי כיבוי אבל לא יעמידנו שם במקום שהרוח מנשב:

סעיף קטן ד
ומאחר שכבר נתבאר שנקטינן להלכתא שמותר להדליק בו אין צריך לומר דבטלטול שרי ואפילו למי שרוצה להחמיר לענין הדלקה מכל מקום לענין לטלטולי יש לסמוך אמתירין:

סעיף קטן ה
וכן המנהג פשוט להיתר:

סימן תקטו

סעיף קטן א
כתב הר"ש בפירוש המשניות פ"ח דתרומות דאם נתן פירות שנשרו לתוך פיו אף ע"ג דכבר לעסן צריך לפלטן ואסור לבלען וע"ש ועי' לעיל סימן שכ"ח אם הביאו לו כלים מבית האומן בי"ט אם מותר ללובשן בי"ט עד כאן לשונו:

סעיף קטן ב
נראה מדברי האגור דס"ל כדברי הר"י מפרי"ש דלדעת ר"ת אף נעשו בשביל עו"ג או הובאו מעצמן אסורים ולכן כתב דהמנהג כרש"י וכבר נתבאר דנקטינן כדברי רש"י אף בנעשו בשביל ישראל כ"ש אם נעשו בשביל עו"ג או נעשו מאיליו דאף לדברי ר"ת שרי לדעת הפוסקים דהמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד:

סעיף קטן ג
וכ"מ מת"ה סימן ע"ח:

סעיף קטן ד
ומעתה נדחו הם דברי המרדכי ר"פ א"צ שכתב היכא שיש לעו"ג שני בתים אחד חוץ לתחום ואחד תוך התחום תלינן שהביאן מתוך התחום דהיינו דס"ל כרש"י שכבר מבואר דלא קי"ל הכי והתימא על הב"י שכתב דקי"ל כדברי האוסרים ואח"כ הביא דברי המרדכי כאילו לא היה בו שום מחלוקת (גם לעיל סימן שכ"ה בש"ע סעיף ט' פסק כדעת הרי"ף והגאונים ומ"מ כתב דאם יש לעו"ג שני בתים ואחד מהן בתוך התחום דתולים להקל וצ"ע ולא דמי להא לכתב הטור בשם הרשב"א דאף לדעת הרי"ף והגאונים אם עו"ג שרוי עמו בעיר ופירות מצויין בעיר אין לחוש בספק דל"ד דוודאי כאן שהעו"ג שרוי עמו בעירו ופירות מצויין בתוך העיר מה"ת לאסור ולחוש שהובא מחוץ לעיר אבל כשיש לו שני בתים והאחד מחוץ לתחום אזי יש לספק אם הובא מתוך התחום או מחוץ

לתחום כיון שיש לו נמי בית אחד מחוץ לעיר ואינו שרוי עמו בעיר ומה דהתיר משום דס"ל כדעת רש"י וכ"כ המרדכי בהדיא וצ"ע):

סימן תקטז

סעיף קטן א
עי' סימן ש"ח אם מותר לטלטל שעטנז בי"ט:

סעיף קטן ב
כתב הכלבו בשם השלמה דסנדל המסומר אסור לשלחו בי"ט דלמא יבא לנעלו ולא דמי לתפילין דאף אם לבשן אינו עושה איסור:

סימן תקיז

סעיף קטן א
וכתוב במהרי"ל דפת הנאפה בי"ט אסור לקנותו מן העו"ג אף למ"ד דפת הנאפה בשבת מותר לאוכלו בשבת דבי"ט גזרינן דאתי למיעבד היתירא בעצמו אבל בהג"א פרק אין צדין משמע דחמיר פת שנאפה בשבת מפת שנאפה בי"ט וא"כ למאן דמתיר בשבת כ"ש דמתיר בי"ט וע"ל סימן שכ"ה מדין פת שנאפה בשבת:

סעיף קטן ב
דלא כתוספות פרק אין צדין והגמ"ר דשבת דכתבו דאף במקום שאחרים שרי הם אסורים כתב מהרי"ל אסור להטיל גורלות אפי' על ידי עו"ג בשבת וי"ט דהוי כמשחק בקוביא וע"ל סימי שכ"ב:

סימן תקיח

סעיף קטן א
ואפשר דהמרדכי לא מיירי במקום שיש להתיירא מן העו"ג:

סעיף קטן ב
וכ"כ דמרדכי ר"פ בכל מערבין

סימן תקיט

סעיף קטן א
כתב מהרי"ל עו"ג שהביא כתב חתום מותר לפתוח ביום טוב:

סימן תקכב

סעיף קטן א
ועיין בדינים אלו סימן ש"א:

סימן תקכד

סעיף קטן א
וכתב הר"ן פרק משילין ע"א דף רנ"ו ומיהו אם עשה במזיד לא יאכל בו ביום מידי דהוי אמבשל בשבת במזיד אבל בשוגג יאכל:

סימן תקכה

סעיף קטן א
ובתא"ו נ"ד ח"א דשבת וי"ט דין אחד להם:

סימן תקכו

סעיף קטן א
כתב בהג"א פ"ק דביצה דל"ד אשתהי אלא ה"ה אם המת אינו יכול להמתין עד למחר שלא יסריח מחמת חום או נפוח דינו כנשתהא עכ"ל א"ז:

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי:

סעיף קטן ג
וכ"כ המרדכי הלכות אבל:

סעיף קטן ד
אבל בש"ע שחיבר לא חילק בין תוך ל' ליום ל' וכתב דמותר לקברו אם גמרו שערו וצפרניו. ומ"מ נ"ל דאם לא נימול עדיין אין לקברו בי"ט ויש להמתין עד למחר ולהסיר ערלתו כמנהג:

סעיף קטן ה
ובפרק תולין דף קנ"ח:

סעיף קטן ו
וכ"כ המרדכי במ"ק ד' שצ"א ע"ב:

סימן תקכז

סעיף קטן א
ובא"ז כתוב דטוב ליקח לכתחלה כביצה דכן הוא בירושלמי:

סעיף קטן ב
וע"ל דיתבאר דיוצאים בפירות המבושלים:

סעיף קטן ג
וכ"כ בהג"א פ"ב דביצה ובא"ז:

סעיף קטן ד
כתוב א"ז בע"ה שאינו יודע בטיב עירוב ולא הניח עירוב תבשילין הו"ל כשכח וסומך על אחרים ולא מקרי פושע בכך:

סעיף קטן ה
אבל בא"ז כתב דאין לאומרו וטעות נפל בירושלמי וכ"מ דעת ב"י שאין לאומרו וכן המנהג. כתב מהרי"ל שאם אינו יודע לומר העירוב בלה"ק יאמר בלשון חול:

סעיף קטן ו
כתב מהרי"ו מי שמתענה בי"ט אסור לו לבשל לאחרים דכיון שאינו יכול לבשל לעצמו אסור לבשל לאחרים כמי שלא הניח עירוב דאסור לבשל לאחרים:

סעיף קטן ז
ואינו נ"ל שיהא דעת רבינו והרא"ש כן שהרי כתב בהדיא ואם אין אחרים שיוכל להקנות כולי דמשמע דלא ברצונו תליא מלתא אלא בדאיכא אחרים צריך להקנות להם:

סעיף קטן ח
ובא"ז כתב וצ"ל בדין יהא שרא לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולהוציא מרה"י לרה"ר ומרה"ר לרה"י ואם לא הזכיר כל זה אלא אמר כך בסתם בדין יהא שרא לנא למיעבד כל צרכנא לא עשה ולא כלום עכ"ל:

סימן תקכח

סעיף קטן א
וכתב בהג"א פ"ב דביצה בשם א"ז הא דלא מניח עירובי חצירות בי"ט היינו דלא הניח עירוב תבשילין אבל אם הניח עירוב תבשילין מותר לערב בי"ט עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין אבל בהר"ן פ"ב דביצה דף רפ"ה ע"ב לא משמע כן דכתב דלא מבעי עירוב תבשילין אלא לצרכי סעודה היינו אפייה ובישול משמע אבל לקנות עירוב לא מהני:

סעיף קטן ב
ואין להקשות לדברי הרמב"ם דלפי טעם זה היה לנו להחמיר גם בזמן הזה בביצה שנולדה ביום זה לאוסרה ביום ב' במו בב' ימים של ראש השנה וי"ל דלא קאמר הר"מ אלא לענין עירוב דצריך להתנות ולומר אם היום חול אבל בביצה שא"צ שום אמירה אפי' בזמן הזה שרי וכ"נ מדברי המ"מ דלא קאמר הר"מ אלא במקום דבעינן תנאי:

סימן תקכט

סעיף קטן א
מיהו אם עי"ט בשבת יכול לקיים סעודה ג' בעת האוכל מעט לכבוד י"ט כ"כ מהרי"ל בה' י"ט:

סעיף קטן ב
כתב מהרי"ו מי שמתענה בי"ט צריך ללמוד כל היום או לומר תחינות כיון דהאי גברא לא מקיים חציו לה' וחציו לכם דבהא מודה ר"י לר"א דבעיא כולו לה' עכ"ל ולא נהירא חדא דהא מתענה לה' והרי כולו לה' ועוד דכתבתי לעיל סימן רפ"ח דהא דמותר להתענות היינו משום דהו"ל עונג וא"כ זהו תענוגו וא"כ מיקרי כולו לכם דמה לי עונג זה או עונג אכילה ושתיה כנ"ל:

סעיף קטן ג
בתא"ו נ"ד ס"א כל השמנים שאסור להדליק בהן בשבת מותר להדליק בהן בי"ט חוץ מבשמן שריפה וע"ל סימן רס"ג דיש לברך על הדלקת נר של י"ט ושם נתבארו כל דיני הדלקה:

סימן תקלא

סעיף קטן א
בתא"ו נ"ד ח"ה דאף אם היה בדעתו לגמור הנדר ותוך המועד נמלך ונשאל עליו אפ"ה אסור לגלח. ורש"י ורי"ף ורמב"ם מתירין בכה"ג ודעת הרא"ש לאסור וכן משמע דעת הטור וכתב המרדכי דמ"ק דף ש"ץ ע"ד דמתירין נדרים במועד אפילו שלא לצורך וכן מתירין חרמים במועד:

סעיף קטן ב
ומשמע מדברי המרדכי דוקא אלו שמגלחין במועד כגון היוצא מבית השביה כו' דמאחר שאסור לאחרים צריך לגלח בצנעא אבל לגלח השפה או קטן דלכ"ע בכה"ג שרי:

סימן תקלב

סעיף קטן א
וכדברי הגה"מ כתב המרדכי דמ"ק ע"ב ובהלכות נדה ד' של"ג ע"ג כתב סתמא כדברי סה"ת וכ' מהרי"ל דכן נוהגים ול"נ דיש לסמוך לצורך טבילה אדברי המתירין ליטול במועד אפי' שלא לצורך מצוה וכמ"ש ב"י דהכי נקטינן וכ"ש דהסמ"ק והתוספות הסכימו דלצורך מצוה שרי ונראה דהכי עדיף טפי ממה שמנקרים מטיט וצואה דיש לחוש שמא לא תנקרם יפה וכ"ה המנהג לחתוך הצפרנים לצורך טבילה:

סעיף קטן ב
אבל אין המנהג כן אלא אין חותכין צפרנים במועד:

סימן תקלד

סעיף קטן א
ובמרדכי דמ"ק דף שצ"ב ע"ב דאף אלו לא יכבסו רק חלוק א' וכ"ה בהג"א פרק אלו מגלחין:

סעיף קטן ב
וכ"כ רי"ו נ"ד ח"א אבל המ"מ פ"ז די"ט כתב דזהו דעת הרמב"ם אבל רש"י ומפרשים אחרים סוברים דאם היו יכולין לגלח או לכבס תוך טומאתן אסור:

סעיף קטן ג
דלא כמהרי"ל שכתב אסור לכבס רק אחד אחד:

סעיף קטן ד
ובהג"א פ"ק דמ"ק דכל שאר מינים דינו ככלי צמר:

סעיף קטן ה
ול"נ דקושיא השנייה הוא תירוץ הראשונה וזה תוספות של ה"ר פרץ לאסור אף בשל פשתן בלא אזור מוכיח. דאף על גב דבגמרא התיר בכלי פשתן הרי כבר כתב הרא"ש ולא נהגו כן ואין להתירן וא"כ היה לנו לומר לכל הפחות באין לו אלא חלוק אחר היה להיות שרי בלא אזור מוכיח ע"כ כתב והר"ף הוסיף לאסור כו' וזה הפירוש נ"ל ברור ולא כמ"ש ב"י:

סעיף קטן ו
?פ"ז די"ט וכל זה דלא כמהרי"ל שכתב דסדינין של קטנים צריכים לכבס בצנעא בבית ולא על גב נהר ונ"ל דדוקא בפרהסיא כה"ג שרי דעדיף הכיבוס שעל גב נהר מהכיבוס שבבית ולכן שרי משום דהוה כבוד מועד בזה אבל לכבס בפרהסיא ולא על גב הנהר אסור כדברי התוספת' שאוסר להוליך הכלים לכובס עו"ג דמאחר דאפשר בצינעא עדיף טפי לעשות בצינעא. ובזה מתורץ מה שהקשה ב"י שהמרדכי והג"מ חולקים על התוספתא וישבו בדוחק ולפי דברי אינן חולקי' כלל ודברי שניהם הלכה וע"ל סי' תקמ"ג דין נתינת כלים לכובסת עו"ג במועד:

סעיף קטן ז
וכתוב בהג"א ספ"ב דמ"ק מביאים כלים מבית האומן אע"פ שאינו לצורך המועד לעיל סי' רנ"ב כב"י בשם רוקח הא דאין מביאין כלים מבית האומן היינו בנגמרה מלאכתן במועד אבל נגמר קודם מועד מותר והר"י אוסר בכל ענין וכ"נ דעת שאר הפוסקים:

סימן תקלה

סעיף קטן א
דהא כל דבר האבד מותר כמ"ש סימן תקל"ז:

סימן תקלז

סעיף קטן א
וכתוב בתא"ו נ"ד ח"ה ולא נאמר שיעשה מלאכה עד כדי שלא יפסיד אלא מכל דבר יעשה המלאכה מכל וכל ויגמור אותה והכל בו כתב דכל מה שאפשר להקל בטרחא יעשה:

סעיף קטן ב
ומדברי רבינו נראה כדברי המ"מ:

סעיף קטן ג
ונ"ל דאין חילוק בין אם אמת המים נכנס לתוך החריצים ואינה יוצא ממנה לחוץ או שיצאה ממנו לצד השני לחוץ ולעולם אם דרכן לפסוק אסורים ואם לאו מותרים ודלא כנ"י דחילק בהכי.

סעיף קטן ד
וכתב בנ"י דכל שאינו ניכר שעושה לדוש אסור אע"פ שמכוין לדישה וכ"כ המ"מ וכתב דה"ה אם עושה מעשה המוכיח לאוסר אע"ג דכוונתו להתיר אפ"ה אסור:

סימן תקלח

סעיף קטן א
ונראה דזה המעשה מיירי דא"א לעשות כי אם בפרהסיא אבל במקום דאפשר לעשות בצנעה עושה בצנעא והמ"מ כתב פ"ז די"ט הא דצריך להכניסם בצנעא דוקא בדבר שאינו נפסד ודאי כגון הכנסת פירות דאינו אלא ספק שמא יגנבו וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. ומשמע הא בודאי דבר אבוד מותר אפילו בפרהסיא אבל במרדכי פרק מי שהפך משמע דבכל דבר אבד יעשה בצנעא מיהו נראה במקום דא"א שרי לעשות בפרהסיא וכמעשה שעשה ר"י:

סימן תקלט

סעיף קטן א
וכ"כ בנ"י פ"ק דמ"ק דף שע"ד וכן משמע לקמן מדברי רבינו בסימן זה וכתב המרדכי סוף מי שהפך דראבי"ה התיר לקבול בשביל חובותיו במועד עכ"ל [ופשוט הוא דלא שרי אלא במקוום דמותר לתבוע החובות].

סעיף קטן ב
וכתב האגור והמנהג שלא למחות ביד העושים ונוהגים היתר והמתע"ב:

סעיף קטן ג
ונראה דוקא ביום השוק השכיח בכל שבוע ושבוע ולכן אסור אבל ביום השוק דאינו שכיח הוה דינו כשיירות הבאות וכ"כ מהרי"ק שורש ק"ח דיריד שאינו שכיח הוה

כשיירות שאינן מצויות ומיהו נראה דכל זה לא שרי אלא שיום השוק בעירו או שהשיירות באו לעירו אבל שיסע בסחורתו על יום השוק למקום אחר לכ"ע אסור אם לא בדבר האבד וכמ"ש לעיל סימן תקל"ח ומיהו אפשר לומר דאם לא יוכל להרויח אחר המועד כמו במועד אף כה"ג שרי לדעת המתירים שסוברים דהעברת הריוח הוה כדבר האבד וכבר נתבאר לעיל סימן תקל"ח דבדבר האבד ממש לא בעינן צנעה ומותר לעשות אפילו בפרהסיא כתב הכלבו תגר שקונה מזה ומוכר לזה מיד וחוזר וקונה ומוכר מותר לקנות ולמכור דהוי דבר האבד:

סעיף קטן ד
ובמהרי"ל כתב כשמונה מעות להלוות ביום טוב ישנה דאם רגיל למנות ב' ב' ימנה אחד אחד:

סימן תקמ

סעיף קטן א
ומשמע דדעתו דגם לשפות הקדירה על כירה חדשה אסור במועד כמו בי"ט לכן הביאו התם לגבי דיני ה"ה:

סימן תקמא

סעיף קטן א
ובא"ז כתב דמותר לתקנן על ידי עו"ג מאחר שהוא קצת אבוד.

סעיף קטן ב
וכדי שלא להשוותן טועה אומר דמיירי בשכר ושרי כמ"ש לקמן בסימן תקמ"ב דיש שכר דשרי ע"ל ס"ס תקמ"ד מעשה אומן לצורך מטוה:

סימן תקמב

סעיף קטן א
וכתב רי"ו בתא"ו נ"ד ה"ד אף על גב דכשעושה לאחרים בחנם מתרבה השכר לפועלים העושים בשכר אפ"ה שרי הואיל דהעושה אינו עושה בשכר עכ"ל. וכ"ה בנ"י פרק מי שהפך וכן משמע בגמרא גבי הני דבי נגרא דריש גלותא וכתב הכלבו דדבר האבד מותר לעשות אפילו בשכר קצוב:

סימן תקמד

סעיף קטן א
כתב ריב"ש סימן רכ"ו בתשובותיו דלא התירו מלאכת אומן במועד לצורך מצוה שאע"פ שהתירו צרכי רבים במלאכת אומן הלכות מועד עקרות הן ואין למידין זו מזו כולי וצ"ע אי מותר לתפור תכריכי מת במלאכת אומן ואע"ג שאפילו י"ט שני גבי מת בחול שוויוה

רבנן מ"מ אפשר דח"ה גרע טפי למ"ד מלאכה בח"ה אסור מדאורייתא משא"כ בי"ט שני דאינו אלא דרבנן ומיהו המנהג פשוט דתופרין לו כדרכו דהרי עושים כל צרכיו בלא שינוי כמ"ש לקמן סימן תקמ"ז:

סעיף קטן ב
וצ"ע דמאי איסור בענין טלטול הכסף דהרי לא מצינו בשום מקום שאסור למנות ולטלטל כסף במועד אפי' אם אינו כסף פדויים ואפשר דה"פ דודאי פדיון שבוים ממש קאמר דמותר במועד והא דקשיא אפי' בשבת נמי על זה קאמר שה"ה שבת אלא דנקט מועד דאז הכל שרי אפי' המנין והטלטול ואז יכול לפדותו ממש אפילו בנתינת המעות משא"כ בשבת כנ"ל:

סימן תקמה

סעיף קטן א
וכ"ה בהג"מ סוף מי שהפך דמותר לכתוב בלא שינוי כשמלוה לעו"ג וכ"כ מהרי"ל דכותבין הכתבים שתולים במשכונות:

סעיף קטן ב
ובמהרי"ל כתב דיש לכתוב בכתב ששינה כדי שידע המשתלח ודוקא אם כותב לע"ה אבל אם כותב לת"ח אין צריך שיודיעו דיודע בעצמו שהכותב שינה וכ"פ הכלבו ונהגו לכתוב בשינוי והמחמיר הרי זה משובח עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"נ דהרי בימים האחרונים היה נוהג כתיבה משיט"ה אפילו הכי הצריכו בו שינוי:

סעיף קטן ד
וכ"נ אליבא דהלכתא אך מקומות אלו נוהגים לשנות וכן ראוי להורות לכתחלה והמיקל במקום שאין מנהג לא הפסיד:

סעיף קטן ה
מיהו נוהגים שכותבין איגרת שלומים ע"י שורות עקומות ואין למחות בידן מאחר דכבר כתבתי דאליבא דהלכתא יש להתיר באיגרת שלום לגמרי אפילו בלא שינוי כלל אבל בשאר כתבים האסורים לכתוב במועד יש להחמיר דאפילו ע"י עיגול אסור:

סעיף קטן ו
ונראה דהכי נקטינן לענין הלכתא ודלא כמהרי"ל דאוסר.

סימן תקמז

סעיף קטן א
וע"ל סימן תקס"ה.

סעיף קטן ב
ובמהרי"ל כתב דאין לקרוע במועד רק על אביו ואמו וכ"כ בת"ה סימן רפ"ה דכן נוהגין באשכנז ועיין בי"ד סימן ש"מ:

סימן תקמח

סעיף קטן א
עיין בי"ד סימן שצ"ט נתבאר דינים אלו בארוכה ושם כתבתי דנוהגין כר"ת.

סעיף קטן ב
ואם חל יום א' או יום ו' בערב הרגל מותר לספר בו כך הוא הגירסא בספרים כאן ובספר י"ד סימן שצ"ט וכ"ה הגירסא בספר רבינו ירוחם וכתב מהר"א מפרא"ג דלספר ט"ס הוא דהא איסור תספורת הוי כל ל' וכשחל יום א' או ו' בערב הרגל אין הרגל מבטל רק גזירת ז' עכ"ל וכן ב"י הקשה קושיא זו וכתב דקשה עליו לומר דטעות נפל בספרים בב' מקומות בשוה והניח הדבר בצ"ע ובמ"מ פ"ז דיום טוב כתב דגם בספרי מיימון היה כתוב גירסא זו וכתב האגור שהוא טעות ובאמת שקשה עליו לומר שטעות נפל בספרים דא"כ לא הוזכר כאן תספורת כלל וא"כ אמאי קאי מ"ש אחר כך ודווקא בשאר קרובים כו' וראיתי בספר מראה מקום רבי יחיאל שכתב דיום ו' הוא טעות ויש לו להיות יום ל' והאי יום א' דקאמר לאו יום א' למנין ז' קאמר אלא יום א' למנין ל' מאחר דמקצת יום בכולו וכ"מ באשיר"י עכ"ל וגם זה אינו שוה לי דהא דיני כיבוס ורחיצה דקאמר לא שייכי אלא בהפסקת ז' ולא בהפסקת ל' דהא מדינא כיבוס ורחיצה מותרים לאחר ז' ולא מסתבר למימר דמיירי לפי המנהג דנוהגין לאסור כיבוס ורחיצה תוך ל' דהא לא נזכרים אותן מנהגין בדברי הפוסקים הנ"ל ועוד דמ"מ קשה להגיה כל הספרים ולכן נראה ליישב גירסת הספרים ועניין תספורת דקאמר ר"ל תספורת המותר תוך ל' כגון נטילת שפה לדעת מקצת רבוותא כמ"ש בי"ד סימן ש"צ ומ"ש המ"מ על גירסא זו שהיא טעות בדברי הרמב"ם היינו משום דהרמב"ם לית ליה ההיא דנטילת שפה תוך ל' כמ"ש בדברי הרמב"ם אבל דברי ריי"ו ודברי רבינו יש ליישב בכך ומ"ש לקמן בסמוך בד"א בשאר מתים כו' לאו אבבא זו קאי אלא אירישא קאי שהרגל מבטל גזירת ז' וכן כתב ב"י ע"פ מה שהקשה בגירסת הספרים ולפי מ"ש ניחא כן נ"ל.

סימן תקמט

סעיף קטן א
וכ' הנה"מ רמ"ק השייכים בהלכות ט"ב דאיתא בתוספתא דשבת שלפני ראש חדש אב אין מברכין החדש שנאמר במספר ירחים אל יבא וליתא דאדרבא צריך לברך ישראל

באותו זמן שהוא זמן מוכן לפורענות עכ"ל וכן נוהגים וע"ל סימן תכ"ו אם מקדשים החודש קודם שבת נחמו.

סימן תקנ

סעיף קטן א
ואין המנהג להכריז שום א' מהן.

סימן תקנא

סעיף קטן א
וכ"כ הכלבו בשם הרי"ף.

סעיף קטן ב
במנהגים על מילה שהיתה בין ראש חדש אב לט"ב ולבשו המוהל ובעל ברית בגדי שבת ונוהגים דגם האב לובש בגדי שבת:

סעיף קטן ג
והאריך בתשובה ומשמע שם דאם ידוע שהמלאכה לעו"ג ומפורסם לרבים דשרי גם משמע מכאן דאסור לאומן לתקן כלים של אחרים בשבת זו אף על גב שלאומן אינו שמחה דבמלאכתו הוא עוסק דתרי לא התירו כאן אלא טוויית החוטין משמע הא הבגד עצמו אסור וכ"ב ב"י:

סעיף קטן ד
ולפי טעם הירושלמי זה צ"ע דמנ"ל ללמוד דכ"ש תיקון בגדים חדשים אסור דלמא דוקא שתי אסור מטעם אבן שתייה אבל שאר תקונים שרי:

סעיף קטן ה
ובמנהגים שלנו דנוהגים איסור תספורת מי"ז בתמוז ואילך וכן אין נושאין נשים מי"ז בתמוז ואילך:

סעיף קטן ו
כתב מהר"א מפראג ואשה בימי ליבונה מלבנת ומכבסת אפילו בשבוע שחל להיות ט"ב בתוכה עכ"ל הרוקח ונדה יכולה לרחוץ ולטבול מהרי"ל עכ"ל הג"ה וכ"כ האגודה וכתב עוד דאם אירע ליל טבילה י' באב רוחצת וטובלת ליל י' באב ואם א"א רוחצת בעט"ב ותטבול בליל י' וכ"כ הגה"ת ש"ד דכל יום מר"ה ועט"ב לובשת לבנים מלבד מט"ב עצמו דאסורה ללבוש לבנים ממש אבל לובשת חלוק בדוק ויפה ולא מגוהץ וכן הדין עכ"ל וכתב במהרי"ל שהיה אוסר לתת כלי לכובס העו"ג מר"ח ואילך אבל קודם ראש חדש שרי. וכ"כ התוס' בפרק בתרא דתענית בשם רש"י ולפי דבריו ה"ה דאסור

ללבוש המכובסים קודם לכן דהא דין אחר להם וכ"ז לחומרא לדעת הפוסקים שהרי לא אסרו הכל אלא בשבוע שחל ט"ב בתוכה:

סעיף קטן ז

כתב הר"ן בתענית בג' פרקים דף ער"ב ע"א דמדינא רחיצה שרי וכתב המ"מ פ"ח דהתם דמדינא רחיצה שריא אפילו בעט"ב א"כ נראה לכבוד שבת היה לנו להתיר מכל שכן דכיבוס דאסור מדינא ואפ"ה מותר לכבוד שבת אלא שנהגו איסור אפילו ברחיצה וכ"כ במהרי"ל בשבת של חזון מותר לרחוץ ראשו במים צוננים אבל לא בחמין וב"י כתב בשם מהר"י מולין דמותר לרחוץ ראשו בחמין אבל לא פניו ידיו ורגליו אלא בצונן וכתב בספר הפרנס דחופף ראשו סמוך לשבת וכן איתא בתשובת מהרי"ל סימן ט"ו ושמעתי מקצת ב"א נוהגים שמי שחופף ראשו כל ע"ש גם בע"ש זו חופפין ראשן אבל לרחוץ כל גופו כל אדם נוהגין בו איסור:

סעיף קטן ח

כתב בתא"ו ני"ח ח"ב ויש מקומות שנוהגים להצניע סכין של שחיטה ולא לשחוט לקצבים מר"ח אב עד אחר ט"ב וכ"כ הרמב"ן עכ"ל וכ"ה בהג"מ וכ"ה המנהג מלבד מה ששוחטים לצורך השבת או לחולה או למילה וכדומה לו:

סעיף קטן ט

וכתב בתשו' מהרי"ל סי' ט"ו ול"נ דמאחר דכבר כתבתי דמותר לשתות יין בסעודת מצוה א"כ כ"ש יין הבדלה דהוה יין של מצוה ואין לפקפק דליבעי התרה מאחר דהוה כמו נדר די"ל דמעיקרא בכה"ג לא נהגו וכמ"ש מהר"מ בהג"מ פ"א דהלכות תענית לענין תענית בה"ב שאירע בהן ברית מילה: וכתב עוד באגודה דנוהגין שלא לשתות שכר ואין המנהג בדבריו דאפילו שכר דבש שותין כתוב במנהגים מהרא"ק דאם אירע סעודת מצוה כגון מילה ופדיון הבן או סעודת אירוסין או סיום מסכתא מותר לקבץ מנין מצומצם לאכול בשר ולשתות יין וכן כתב מהרי"ל ומנהגים מהר"א טירנא וכתבו דאף בערב תשעה באב דינא הכי ומ"מ נ"ל ובלבד שלא בסעודה המפסיק בה ובמהרי"ל חולק דבעט"ב אסור לאכול שם רק מנין מצומצם וכן בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה ויש מקילין בו אבל מר"ה עד שבוע שחל ט"ב בתוכה מותר לאכול שם השייכים למילה כגון קרוביו וריעיו עכ"ל:

סעיף קטן י

וכ"ה בתשובת מהרי"ל וכ"כ בב"י סימן קס"ג דאם יכול לברך על הפרי אחר ט"ב שהחיינו לא יברך עליו בין המצרים משמע דבדבר דא"א לברך עליו אחר כך מותר לברך עליו ולאכלו דלא כמהרי"ל שכתב שלא לברך שהחיינו על שום פרי כתב בהגהת אשר"י פ"ב

דתענית בשבת של חזון אין מחליפין כליהם רק הכתונת בלבד וכ"ה במרדכי הלכות ט"ב וכתב שם והכתונת הוא מעיל ולא חלוק וכן פירש רד"ק ומ"ש כתונת המעיל פעמים קורא שניהם כאחד עכ"ל והמנהג שלא ללבוש שם בגד לשבת חזון חוץ מהכתונת לבד וכ"ה באגודה וברוקח בהדיא וכ"ה במהרי"ל וכתב דאין להחליף את הטלית אלא ילבש טלית של חול וכתב שם מעשה בר"ש בנו הבחור שהיה לו נישואין בשבת נחמו וציווהו ללבוש כל בגדי שבת בשבת של חזון ואף במהרי"ל עשה שפינהל"ץ לבנו בשבת ז' אב והיה האב לובש קטא של שבת לכבוד החתן. וכתב עוד דפורסין פרוכת של שבת אבל אם חל ט"ב בשבת ונדחה היו פורסין פרוכת המיוחד לחול כ"ה המנהג באוסטרייך ומגענ"ץ:

סימן תקנב

סעיף קטן א
כתב המרדכי הל' ט"ב דצלי מיקרי בישול

סעיף קטן ב
וכן המנהג דלא כמנהג מהרא"ק שכתב דצריך לחלצם.

סעיף קטן ג
וכבר כתבתי לעיל סימן תקנ"א שהמנהג פשוט במדינות אלו שלא לאכול בשר ולשתות יין מר"ח רק לדבר מצוה שרי וכתוב באגודה דאין לשתות שכר בסעודה המפסקת ואין נוהגין כן. כתב מהרי"ל בעט"ב אוכלין סעודה השייכה ללילה קודם מנחה ואחר כך הולכין לב"ה ומתפללין מנחה וחוזרין ואוכלין סעודה המפסקת עכ"ל וכ"ה דמנהג אך טוב לאכול אותה סעודה קודם חצות או שלא יאכל כדי שבעו ויהא בדעתו לאכול עוד סעודה קבוע שלא יהיה בכלל אותן שכתב הרמב"ן דהוה בטנם בטן רשעים ונוהגין בכל המקומות להרבות קצת בסעודה זו שאוכלין קודם מנחה רק נזהרין מבשר ויין זהו מנהג של רוב העם חוץ מהמדקדקים שנזהרים גם בסעודה זו למעט באכילתו ונ"ל טעם המנהג דס"ל דלא מקרו בטן רשעים רק כשאוכלין בשר ויין אבל בשאר מינים יש להרבות דומיא דעי"כ שמרבין בסעודה כדי שיוכלו להתענות ולא יזיק להם התענית וראייה קצת ממדרש איכה רבתי דאמר ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר אלו ישראל שאוכלין ושותין ומשתכרין בעט"ב ואחר כך קורין איכה עכ"ל אבל מ"מ שומר נפשו ירחק מזה כי כדאי הוא בית אלהינו לאבד עליו סעודה א' בשנה ודי שיאכל האדם כדי צורכו כמו שאר העם שמתענין ולא להרבות בסעודה כלל:

סעיף קטן ד
ובמהרי"ל וכן אם התענה תענית חלום:

סעיף קטן ה
וכתוב במנהגים משום מהרא"ק ויש לשליח צבור לומר המבדיל בין קודש קודם שיחלוץ מנעלים:

סימן תקנד

סעיף קטן א
כתבו מנהגים ומהרי"ל דאסור ללמוד בעט"ב אחר חצות ואם חל ט"ב ביום א' א"א פרקים במנחה בשבת. וכתוב עוד במנהגים דמותר לחזור הפרשה בט"ב וכתב עוד בתשובת מהרי"ל סימן מ"ד דאפילו חל ערב ט"ב בשבת אפ"ה אין ללמוד אחר חצות.

סעיף קטן ב
וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ג
ומשמע שם דאפילו אינה מצטערת נמי אסור ואין המנהג כדבריו:

סעיף קטן ד
והמ"מ ריש פ"ה מיהו לקמן סי' תקנ"ט משמע מדברי ב"י דיולדות נוהגות להתענות אחר ז' וע"ל גבי ברכת כוס של מילה:

סעיף קטן ה
ונראה דאף על גב דלענין טבילה מחמירין ואין טובלין משום דכדאי בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה או משום טעמים אחרים שכתבו התוס' פ"ב דביצה מ"מ לענין רחיצה לתפלה או לשאר מצות כ"ע מודו דשרי וכ"ה המנהג:

סעיף קטן ו
ואינו נ"ל לדחות דברי הגאונים מפני סברא בעלמא וכדאי הם לסמוך עליהם ואע"פ שכתב רבינו ירוחם דקולא גדולה היא מ"מ לא מלאו לבו לחלוק עליהן ודלא כב"י שדחה דבריהם בקש וכתב דאין להקל בדבר.

סעיף קטן ז
ומהר"א כתב בהגהותיו דאנו נוהגין בו איסור ושמש בית הכנסת מכריז דברים שבצנעה נוהג וכ"ה במנהגים ובאגודה ובהג"מ דמ"ק הל' ט"ב דבט"ב ויוה"כ אסור לישן עם אשתו במטה וע"ל סי' תרי"ד דאסור ליגע באשתו ביוה"כ כאילו היתה נדה ואפשר דה"ה בט"ב.

סעיף קטן ח
וכ"ה במרדכי.

סעיף קטן ט
במנהגים שלנו כתוב ואסור במלאכה עד חצות:

סעיף קטן י
כתב בת"ה סימן קצ"ו כל מלאכה בין של טורח בין שאינו של טורח אפי' מלאכת הדיוט אם יש בה שיהוי קצת שמשתהה בה אין לעשותה בט"ב מפני שע"י כך מתבטל מעינוי אבל הדלקת נרות וקשירה וכדומה שאין בה שיהוי מותר:

סעיף קטן יא
מיהו נוהגין להקל במלאכה ובכמה דברים אחר חצות אבל ברחיצה לא ראיתי שנוהגין להקל:

סימן תקנה

סעיף קטן א
כתב הכלבו בשם ראב"ד ועדיף טפי לשום אפר מקלה בראשו במקום תפילין אפר תחת פאר עכ"ל:

סימן תקנו

סעיף קטן א
וכן במנהגים שלנו ובמרדכי בהגהות בהל' ט"ב ומבדילין בתפלה אע"פ שאין מבדילין על הכוס וע"ל סימן רצ"ט המתענה ג' ימים אחר השבת אימתי מבדיל.

סימן תקנז

סעיף קטן א
וכ"ה המנהג.

סעיף קטן ב
כתב מהרי"ל מי שאכל בט"ב צ"ל נחם בבה"מ ומיהו נראה אם לא אמרו אין מחזירין אותו:

סימן תקנט

סעיף קטן א
אבל המנהג לישב ע"ג ספסלים מיד אחר יציאת בה"כ של שחרית דהיינו עד אחר חצות היום מאריכים עם הקינות בבה"כ כתב במנהגים ומסירין הפרוכת מלפני ארון הקודש על שם בצע אמרתו וכ"ה המנהג.

סעיף קטן ב
במהרי"ל כשהיה קורא איכה היה קורא איכה ראשון בקול נמוך ובב' איכה היה מגביה קולו מעט יותר וכן הפסיק מעט בין כל איכה ואיכה וכ"ה המנהג וע"ל סי' ת"ץ דמברכין על איכה לקרות מגילה וכ"ה בהגהת מרדכי דמ"ק דף שצ"ו והג"מ בפ"ה בשם מוהר"ם וב"י כתב והעם נהגו שלא לברך על שום מגילה רק על מגילת אסתר עכ"ל ואין המנהג

כדבריו וכתבו עוד הגהות אכן יש לאומרה בנחת ובלחש וכשיגיע החזן עד השיבנו אליך וגומר יאמר הקהל אותו פסוק בקול רם וחוזר החזן וגומרו עכ"ל ובמהרי"ל כתב ובסיומו היו הקהל אומרים פסוק השיבנו שנית בקול רם והחזן נופלו. בהג"מ פ"ה דתענית וחוזר ומתחיל זכור ה' מה היה לנו אוי הביטה וראה את חרפתנו אמה"ל וכן חולק כל הפסוקים אמצעיתן באוי וסופן באוי מה היה לנו עכ"ל עוד שם בהגדה ואומר בסוף קינות קצת פסוקי נחמה וכן נוהגים ברוטנבורג עכ"ל וכן נוהגים במקומינו:

סעיף קטן ג
ובמנהגים שלנו קדיש שקודם איכה שלם אבל כל הקדישים שהן לאחר האיכה בלא תתקבל עד למחר אחר יציאה מבהכ"נ:

סעיף קטן ד
ובמנהגים שלנו וא"א למנצח בנגינות ולא ויתן לך וכ"כ הכלבו כתב מהרי"ל ואין מברכין הבנים באותו מ"ש:

סעיף קטן ה
וכתב המרדכי דמ"ק דף שצ"ו ע"ג דאין לאומרן רק בלחש:

סעיף קטן ו
ואין מנהגנו כן אלא אומרים השירה כמו בשאר ימים:

סעיף קטן ז
וכן נוהגין וכתוב במנהגים שלנו דא"א ג"כ פיטום הקטורת אף מי שנוהג לאומרו בכל יום:

סעיף קטן ח
וכן נוהגים:

סעיף קטן ט
ובמרדכי הלכות ט"ב דא"א אותו:

סעיף קטן י
ואין מנהג זה במקומינו ואין מברכין דיין אמת כלל:

סעיף קטן יא
והמנהג במדינתינו למולו מיד אחר הקינות וכ"כ מהרי"ל וכן ראיתי מעשה:
עיין בי"ד סימן רס"ה:

סעיף קטן יב
וכתב במהרי"ל במילה שחלה בט"ב עצמו ופסק דהמוהל וסנדק ואבי הבן ילבשו בגדי שבת אחר הקינות כשבאין למול התינוק:

סימן תקס

סעיף קטן א
ומיהו המנהג כדברי הטור דעל ידי שיור אמה על אמה נוהגין היתר בבל:

סעיף קטן ב
ובעירינו נהגו בשתיהן אפר על ראש החתן וגם החתן משבר הכוס שמברכין עליו ברכת אירוסין ולכן נהגו לברך ברכת אירוסין על כוס של חרס.

סימן תקסב

סעיף קטן א
וכ"ה בהג"א פ"ק דתענית בעינן להמתין עד שיראה ג' כוכבים או עד שהלבנה זורחת בכה ומאירה על הארץ.

סעיף קטן ב
והטור חולק עליו כמ"ש בסמוך לענין תענית שעות וכן דעת הרא"ש ותוספות:

סעיף קטן ג
ומדברי הטור למטה משמע כדברי המרדכי והגמיי':

סעיף קטן ד
ונ"ל דמאי דכתב מהר"י דנוהגים להתפלל ענינו אף על פי שאינו משלים הוא הדין אם לא קבלו מאתמול דהא תענית שעות מיהא איתא וכל זה בתענית יחיד דהא בלאו הכי יכול להוסיף בשאלת צרכיו בשומע תפלה כמ"ש לעיל סימן קי"ט אבל ש"ץ לא יאמר ענינו אלא אם קבלו מאתמול ומשלים כן נ"ל וכן נוהגין דוודאי דברי הפוסקים שכל תענית שלא שקעה עליו חמה ושלא קבל עליו מאתמול אינו תענית לענין ענינו עיקר שהרי הם רוב הפוסקים והעיקרים ולדידהו אין מתענין לשעות אלא א"כ משלימין ומה שנוהגים להתפלל ענינו היינו ביחיד מטעם שכתבתי וכ"נ בי' ימי תשובה שהיחיד אומר ענינו והש"ץ אינו אומר ענינו אלא בצום גדליה כשמשלימין וכן עיקר:

סעיף קטן ה
ואין המנהג כן אלא מתפלל כל יום ויום ענינו בתפלת מנחה וכ"פ מהרא"י בכתביו בסימן ק"פ.

סעיף קטן ו
ול"נ דודאי לדעת המפרשים שכל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית לענין עננו קאמר כמ"ש לעיל בודאי דגם בי' ימי התשובה אין להתפלל עננו כשאינו משלים דלא עדיף משאר תענית וראב"ן שהתפלל עננו אפשר דמפרש הא דקאמר לא שמיה תענית לא לענין עננו קאמר אלא לענין שאינו יוצא ידי נדרו כמ"ש לעיל:

סימן תקסג

סעיף קטן א
וכ"כ בהגה"מ ובכלבו ובמ"מ:

סימן תקסה

סעיף קטן א
כתב הרשב"א סימן כ"ה מיחיד שהתענה ששאלתם אם יאמר עננו ה' ביום התענית הזה תשובה יאמר עננו ובלשון רבים אף על פי שהוא יחיד דלעולם ישתתף עצמו עם הציבור וכך נוהגין ואם ירצה לומר תחנונים ובקשת רחמים כפי מה שצריך לשעתו ובלשון יחיד כעין חלבי ודמי שנתמעט היום אף על פי שאמרה בלשון יחיד הרשות בידו עכ"ל ונראה לומר דלאו דוקא שיאמר עננו ביום תענית הזה אלא יוכל לומר עננו ה' ביום תעניתינו אף על גב דרבים אין מתענים עמו מ"מ יכול לומר תעניתינו כלומר כשיתענו כמו שיוכל לומר עננו כשיתפללו וכן נ"ל וכן נהגו:

סעיף קטן ב
וכ"ה המנהג ומדברי הכלבו משמע דבד' צומות אף יחיד אומרו בכל תפלותיו ולא נהיגין כן:

סעיף קטן ג
ובתשובת הרשב"א דלעיל כדברי רבינו לאומרה בלשון יחיד:

סעיף קטן ד
אבל ממנהגות שלנו דיכול לאומרה אבל לא יפסיק בהן בשמונה עשרה כתב מהרי"ו בשם א"ז דאין ליחיד לומר סליחות כתב מהרי"ו תפלת האדרת והאמונה יכול יחיד לאומרה כל ימות השנה אבל צבור אסור לאומרה רק ביוה"כ.

סעיף קטן ה
וכ"כ בתה"ד סי' ח':

סימן תקסו

סעיף קטן א
וז"ל מהרי"ל מצאתי במנהגים אם הסכימו הקהל להתענות בה"ב או יותר או פחות לא קורין בבקר כי אם פרשת השבוע ולערב קורין ויחל אבל אם קבעו תענית בימי אגד"ו קורין ויחל גם בשחר:

סעיף קטן ב
כתב הרד"א כשאומרים ויקרא בשם ה' יש להפסיק מעט בין בשם לשם ובקרא כתיב בטיפחא:

סימן תקסז

סעיף קטן א
ובמהרי"ל כתב דמותר לשפשף גרונו במים בתענית צבור אבל לא בתשעה באב וביו"כ:

סעיף קטן ב
ובמרדכי דתענית ע"ב דף רע"ז משמע דביו"כ יש להחמיר לכתחלה אבל לא בשאר תעניות וכן הוא בהגה"מ פ"א ועיין לקמן הל' יו"כ סימן תרי"ב:

סימן תקסח

סעיף קטן א
ובמהרי"ל מעשה באחד ששכח ואכל בעשרה בטבת וצוהו מהרי"ל להתענות בה"ב לכפרה:

סעיף קטן ב
וכ"כ ריו"פ יד ח"א ובהגה"ה פ"ק דשבת באשר"י משמע דכה"ג מקרי יום סתם:

סעיף קטן ג
ונראה דה"ה חש"מ וכ"כ מהרי"ל.

סעיף קטן ד
וכתב באגור דאומר אחר תפלה אלהי בזמן שבית המקדש קיים כו':

סעיף קטן ה
כתב בספר של מהרא"י ז"ל שב' ימים וב' לילות רצופים יש לחשבן ולהשוותן נגד מ' יום שאינן רצופים עכ"ל ומצאתי כתוב במנהגים וז"ל בתשובת מהר"ם מ"ק סי' ס"ב בקנס לאחד שעבר חרם קדמונים להתענות מ' יום בכל שבוע ב"ה וכתב על זה ואם רוצה להתענות נגד זה ג' ימים וג' לילות רצופין לא יפטור בכך למען ישים אל לבו עונותיו ימים רבים ויתכפר לו באריכות הזמן עכ"ל הר"מ הר"י פירש שאין לדמות ג' ימים למ' יום אע"פ שאינן רצופים מהר"ם מזמין אמר ששמע ממהר"ש שנראה לו ששני ימים ולילות רצופין בתענית חשובין כמ' יום שאינן רצופין כתב מהר"י ברין אם אדם בריא דוקא ג' ימים וג' לילות ואם חלש די בב' ימים וב' לילות וכן בתשובת מוהר"ר חיים פלטיאל על נשים שמוצאות אצליהם ילדים כתב שג' ימים וג' לילות חשובין כמ' ימים רצופין ע"כ מצאתי ונראה דכל זה לא מיירי אלא לענין אדם שנתחייב להתענות מ' יום מכח איזה חטא ובהא מיירי כאן אבל מי שנדר להתענות מ' יום לא יוכל לפטור נדרו אפי' בג' ימים וג' לילות ויותר אלא צריך לקיים מה שנדר וכ"ש אם היה המ' יום שמתענין קודם ר"ה ויה"כ דוגמת מ' יום שהיה מרע"ה בהר שדוקא קאמר ולא יוכל לפטור עצמו בג' ימים וליליותיהן ודלא כמו שהורה מוהר"ר שלמה לוריא ז"ל לאחד שנדר להתענות מ' יום קודם ר"ה והורה לו להתענות בעד זה ב' פעמים ב' ימים וב' לילות ונ"ל שטעה

בהוראה זו מטעם שכתבתי ומצאתי ראייה לדברי במנחות פ' הרי עלי עשרון במשנה שור שוה מנה והביא שנים במנה לא יצא אפי' זה במנה חסר דינר וזה במנה חסר דינר לא יצא וה"ה כאן ואע"ג דיש לחלק בין קבלת תענית לגדר כדלקמן סי' תק"ע מ"מ נראה דבזה אין לחלק וצריך לקיים מה שקיבל עליו ולא דמי להא דכתבתי בשם הראב"ד דיכול לפדות תענית במקום צער או אונס דשאני התם דאדעתא דהכי לא קיבל עליו אבל כאן דסוף סוף יצטער עצמו צריך לקיים מה שקבל עליו או ישאל על קבלתו כן נ"ל.

סימן תקסט

סעיף קטן א
וכ"כ הג"א בשמו:

סעיף קטן ב
עיין בי"ד סי' ר"ך.

סימן תקעה

סעיף קטן א
והא דכתב דעושין התענית על הסדר כן דעת הרשב"א בתשובה דלא כי"א דאם היה צורך גדול לגשמים גוזרין מיד תענית כחומרות ז' אחרונות:

סעיף קטן ב
והרשב"א בתשובה כתב כדברי הראב"ד,

סימן תקעו

סעיף קטן א
וכ"כ מהר"א מפר"ג בהגהות.

סעיף קטן ב
דמדברי רבינו נראה דחבין דברי הרמב"ם אפילו בממיתין ולכן כתב דבנחשים ועקרבים מתענין אבל לא באחרים מטעם שכתב שם המ"מ שיכולין להשמר מהן אבל אי איירי במזיקין לחוד מ"ש אלו מאלו וכן יש להקשות על דברי הרמב"ם אי במזיקין לחוד איירי מ"ש אלו דנקט אפילו כל דבר נמי מיהו יש לדחות דלעיל מיירי במזיקים לחוד מיהו דברים אחרים יש לחוש שמא ימותו ג"כ אבל באלו ס"ל לרמב"ם דאין לחוש ורבינו ס"ל דאפילו בנחשים ועקרבים נמי חוששין וכן נ"ל:

סימן תקעז

סעיף קטן א
כתב הר"ן פ"ק דתענית דס"ט ע"ב ואומר ענינו ה' ענינו על סדר האל"ף בי"ת כמו שאנו עושים עשרת ימי תשובה:

סימן תקעט

סעיף קטן א

ובהג"א בכל תענית צבור קורין ויחל ומדלג מעשה עגל ומתחיל פסל לך עד אשר אני עושה עמך וכ"ה ברוקח וכתב שם דהקהל קורין פסוק שוב מחרון אפך וגומר וכן ה' ה' עד ונקה ופסוק וסלחת וגומר והחזן שותק בשעה שהקהל אומרים פסוקים אלו וגם החזן חוזר וקורא אותן וכן המנהג כתב האגור בשם שיבולי לקט תענית בע"ש אין קורין למנחה ובמהרי"ל כתב דקורין ויחל.

סימן תקפ

סעיף קטן א

ומצאתי כתוב בליקוטי מהר"ש כשנשא אשתו הרבנית בחנוכה לא התענה אותו היום של חתונתו ובנו היה לו חופה בראש חדש ניסן וצוהו להתענות משום דר"ח ניסן הוא מן הימים שדרכן של בני אדם להתענות בהן עכ"ל ובגליון מצאתי כתוב אבל שמעתי שבנו של מהר"ש היה לו חופה בחנוכה דר"ח טבת וצוהו להתענות ואמר שאילו לא היה ר"ח וחנוכה גם הוא היה מתענה כי כן היה דרכו להתענות בחתונת בניו עכ"ל ובמנהגים החדשים כתוב בשם גליון דבחנוכה אין להתענות ובניסן יש להתענות.

סימן תקפא

סעיף קטן א

ובמנהגים של מהר"א טירנא מנהג לתקוע מר"ח אלול עד ער"ה שהוא זכור ברית ואז מפסיקין לתקוע וחוזרין ותוקעין בר"ה וזהו ל' יום וסמך לדבר תקעו בחדש שופר דמשמע חודש שלם שהוא ל' יום והכל כדי לערבב השטן שלא ידע מתי ימי ר"ח ולכן נמי אין מברכין חדש תשרי עכ"ל וכן המנהג רק שאין תוקעין רק בשחרית ובהגהות מהר"א שיש נוהגין להפסיק לתקוע ג' ימים קודם ר"ה אבל המנהג כדברי מהר"א טירנא:

סעיף קטן ב

כתב מהרא"י בפסקיו סימן ל"ג דאבל אסור לילך לסליחות אף על פי שהוא בלילה אפילו ביום הראשון של סליחות אמנם זכור ברית דהיינו ער"ה שהוא יום התענית לכל משמע דשרי וכתב בהג"א סוף תענית משום א"ז שת"ח שיש לו יראת שמים צריך להתפלל סליחות אלו שקודם ר"ח וכתב המרדכי דתענית דף ר"ז ע"א דנהגו לעבור לפני התיבה בר"ה וי"ה פרנסים המנהיגים המגינים על הדור שלהם וכ"ה ברוקח ומצאתי בהגהת מנהגים מי שאינו נשוי אשה לא יתפלל ר"ה וי"ה דומיא דכ"ג דהיו מתקינים לו אשה כדאיתא (ביומא ב.) אבל בשאר ימי סליחות שרי עכ"ל כתב מהרי"ו סימן מ"ז ששאלת אם אבל יכול להתפלל ימים נוראים זכורני כשהייתי במי"ץ היה שם א' אבל על אביו

ומהר"י מולין לא רצה להתיר לו להתפלל בישוב א' ומהר"י מולין עצמו התפלל ימים נוראים בימי אבלו וכן מהר"ר געציל ואפשר שאני התם דלא הוי עדיף מינייהו והרי אבל אסור בת"ת ואם רבים צריכים לו מותר וה"נ הוי כרבים צריכין לו עכ"ל ובמהרי"ל ס"ה י"ט כתב בשם מהר"ש שהורה לאבל להתפל אחר ז' ימי אבלו ואע"פ שמת לו מת תוך ז' קודם ר"ה מ"מ י"ט מפסיק האבילות וא"כ כלים הז' קודם ר"ה ולכן מותר להתפלל כתב הכלבו יש מקומות שנוהגין מי שמתפלל שחרית באשמורת הבקר סליחות מתפלל אמש ערבית ושחרית תפלת יוצר ונהגו לחזור אחר הש"ץ ראוי והגון כו' ע"ש על כי התפלה נגד עבודה תקנוה וצריך לדקדק במספר שניו כמספר שני העובדים עבודה שהוא מבן כ"ה שנה ולמעלה והמצוה מן המובחר שיהא למעלה מן ל' שנים שאז לבו נשבר ונדכה ונהגו שאין מתפלל אלא מי שיש לו אשה דומיא דכ"ג שהיו מכינים לו אשה אחרת ושתהיה לו אשה לשומרו מן החטא עכ"ל בהגהת מנהגים ישנים ש"ץ שאינו מוציא אחד מן הקהל אפילו אחרים לא יצאו וכן המתפלל שלא ברשות אלא מחמת אלמות אין עונין אמן אחריו שנאמר בוצע ברך וגומר ע"כ מצאתי ועיין בח"מ סי' קס"ז אי בני העיר כופין זה את זה לשכור להם מנין להתפלל ימים נוראים.

סעיף קטן ג

והר"ן פ"ק דר"ה דף ס"ג ע"ב כתב דיש נוהגים לקום מר"ח אלול:

סעיף קטן ד

כתב מהרי"ל מנהג בכל תפוצות ישראל שאוכלין נערים ובתולות קודם עלות השחר של ער"ח עכ"ל ואני ראיתי הרבה מדקדקים שאכלו מעט כדי שיצאו ג"כ דברי הגהות דלעיל שכתב דיש נמנעים להתענות משום חוקות העו"ג לכן אוכלין מעט קודם עלות השחר ועוד נ"ל דאין צריך להתנות לאכול כמ"ש לעיל סימן תקס"ד דשאני תענית זה דהואיל והמנהג לאכול הוי כאילו התנה וכן נוהגים דלא כמהרי"ל שכתב שצריך להתנות כתב הכלבו בער"ה נוהגין להתענות ולתת צדקות גדולות ולטבול בנהר ואין מברכין על טבילה זו ומוהר"ם היה נוהג לשפוך על גופו ט' קבין מים חמין שהם רי"ו בצים במקום טבילה זו דאינה אלא משום טהרה ולא משום חובה עכ"ל. והמנהג הוא לטבול וע"ל סי' תר"ו כתב מהרי"ל דנוהגים בער"ה ועי"כ לילך על הקברות למען להכניע עצמו ליום הדין והמנהג בזמן הזה לומר על הקברות תחינות ובקשות כי בעוד לבו נכנע תפלתו רצויה ודעת המתים מהני כמו שמצינו בכלב שנשתטח על קברי אבות וע"ל סימן תר"ה אם נוהגים להביא כפרות בער"ה כמו שנוהגים בעי"כ עוד כתב מהרי"ל תענית ער"ה א"צ להשלים ואין קורין ויחל וכ"כ במנהגים דאינו ת"צ לכן א"ל בער"ה ברכת כהנים ולא אלהינו ואלהי אבותינו כו' ודין עננו ע"ל סימן תקס"ב.

סעיף קטן ה
כ"כ המרדכי ריש יומא וכ"ה המנהג שכל א' מתענה י' ימים לכל הפחות:

סימן תקפב

סעיף קטן א
במהרי"ל כתב דיש מקומות נוהגין לומר מערבית בב' לילות של ר"ה ואין מנהג כן במקומינו:

סעיף קטן ב
ובמנהגים הקהל אומר פסוק של תקעו בחדש שופר וגומר:

סעיף קטן ג
וכ"כ הרמב"ם פ"י מה' תפלה ולעיל סי' קי"ח כתב בהדיא כדברי הר"י ולכן נ"ל דא"צ לחזור אם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט ויש לסמוך אדבריהם בדיעבד וכן משמע המסקנא בהגהות מנהגים וכעין זה כתב הרשב"א בתשובה סי' ל"ה.

סעיף קטן ד
וכ' מהרי"ל דשבת ור"ה אומרים בברכה א' מעין ז' המלך הקדוש וחותמין בשל שבת לחוד וכן בי"כ וכ"כ במנהגי' שלנו:

סעיף קטן ה
ואפי' אם אחד רצה לחזור לא יחזור ע"ל סימן ק"ו.

סעיף קטן ו
וכ"ה בהג"מ כתוב במנהגים כ"מ שאומרים בחול יום תרועה בשבת אומרים זכרון תרועה:

סעיף קטן ז
כתוב במנהגים ואין לומר ודברך מלכנו אמת כו' אלא ודברך אמת.

סימן תקפג

סעיף קטן א
וכ"כ הכלבו כתב עוד שאוכלין הריאה כו' לפי שהיא מאירת העינים וכן היה נוהג הר"ם ולא היה נזהר לאכול שום ואגוזים ולא שום דבר עכ"ל הכלבו ולא כמקצת שנזהרים לאכול אגוזים בר"ה ואומרים דאגוז בגימטריא חטא ובמהרי"ל דיש ליזהר בהן משום דמוציאין כיחה וניעה ומבטלין התפלה:

סעיף קטן ב
כתב מהרי"ל שנוהגים שרגילין לילך אל הנהר ולומר תשוב תרחמנו וגו' משום דאיתא במדרש זכר לעקידה שעבר אברהם במים עד צוארו ואמר הושיעה כי באו מים עד נפש עכ"ל וכ"ה במנהגים אלא שהוסיף שרואין דגים חיים ואפשר שהיא לסימן שלא תשלוט

בנו עין הרע ונפרה ונרבה בדגים בירושלמי דר"ה איתא האי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה לכן נזהרים שלא לישן בר"ה:

סעיף קטן ג
כתב במהרי"ל שצריך לברך תחלה בפה"ע דהוי כדברים הבאים תוך הסעודה ומה שלוקחין תפוח כדי לרמוז על שדה תפוחים הידוע הנרמז במקרא (בראשית כז) ראה ריח בני כריח שדה עכ"ל מהרי"ל:

סימן תקפד

סעיף קטן א
ואין המנהג כדבריו.

סעיף קטן ב
ובתשובות בר ששת סי' תקי"ב שלא לאומרו וכ"ה המנהג ובמהרי"ל כתב דנוהגים להאריך בתפלת ר"ה עד חצות:

סעיף קטן ג
וכ"כ בנימין זאב בשם תשובת הגאונים:

סעיף קטן ד
כ' הכלבו ויש מקומות שנהגו לקרות התוקע ממנין הה':

סעיף קטן ה
וכתב מהרי"ל ומנהגים דאפי' חל בשבת מלין מיד אחר אשרי ואומר יהללו וכתב מהרי"ל כשחל מילה בר"ה יאמר סליחות השייכים למילה דהיינו זכור ברית במוסף גבי כי זוכר כל הנשכחות אתה קודם יאמר זכור ברית עכ"ל ואין נוהגין כן ונוהגים לומר יום ליבשה כשחל מילה בר"ה:

סימן תקפה

סעיף קטן א
בכלבו יש מקומות שנוהגין לתקוע בר"ה יום ראשון על הבימה וביום ב' במקומו עכ"ל ואין נוהגין כן אלא תוקעין ב' הימים על הבימה קודם התפלה והתקיעות שתוקעין על סדר התפלה בשניהם במקומו ב"י כתב במנהגים ויהפוך השופר לצד ימין שנא' (זכריה ג':א') והשטן עומד על ימינו לשטנו ובמהרי"ל והתוקע אל יסמוך לשום דבר שאם ינטל אותו דבר הסומך עליו היה נופל ודרש מהרי"ל כשתוקע יהפוך השופר למעלה שנאמר (תהילים מ"ז:ו') עלה אלהים בתרועה וכ"ה ברוקח.

סעיף קטן ב
נוהגים שהחזן המתפלל שחרית מקרא לפני התוקע מלח במלח סדר תקיעות כדי שלא יטעה בתקיעתו ומנהג יפה היא:

סימן תקפו

סעיף קטן א
וטוב להחמיר:

סעיף קטן ב
עיין תוספות פרק לולב הגזול (סוכה לא:) שהאריכו בזה.

סעיף קטן ג
כתב הרשב"א בתשובה סימן כ"ג וסימן תר"ל דכל הפסול בשופר יום ראשון פסול ביום שני.

סעיף קטן ד
עיי' בבית יוסף סימן תק"צ:

סעיף קטן ה
ול"נ דאם בולט במקום הנחת פיו שאין תוקע רק בפנימי אף אם אינו בולט מצד הרחב רק שוה לחיצון שם יצא דאין הקול יוצא רק מפנימי אבל כשחיצון בולט לצד הראש יותר מפנימי אזי לא יצא דאי הקול יוצא משתיהן והוי ב' שופרות:

סעיף קטן ו
וכ"כ מהרי"ל דמותר לתקוע בו ומשמע שם דאפילו אם יש לו שופר אחר שאינו של איל וזה שמובא הוא של איל נראה דה"ה אם עשה עו"ג שאר איסור דרבנן כגון שעלה אחריה לאילן וכדומה דינו כאילו הובא מחוץ לתחום וכ"כ המרדכי פ' לולב הגזול דאם עשה עו"ג שופר בי"ט מותר לתקוע בו וע"ל סימן שכ"ח:

סימן תקפח

סעיף קטן א
וכתב המ"מ פ"ב דה' שופר דבי"ט נמי אפי' קטן שהגיע לחינוך מתעסקים עמו וע"ל סימן ש"ח אם מותר לטלטל שופר בר"ה שחל להיות בשבת כתב א"ז במס' ר"ה כיון שהותרה התקיעה לאנשים אפי' רצה לתקוע כל היום הרשות בידו אע"פ שיצא כבר עכ"ל ולקמן סי' תקפ"ט לא משמע כן וגם בסי' תק"צ לא משמע כן.

סימן תקפט

סעיף קטן א
ע"ל סי' י"ז מדין זה.

סעיף קטן ב
וכן מהרי"ל פסק כדברי ראבי"ה והרא"ש וכתב דאין לתקוע לנשים עד אחר שתקעו בצבור ולא קודם לכן מיהו אם היא יולדת או חולה ואינה יכולה להמתין יתקע לה מיד וכתב עוד דהאשה תברך לעצמה ואם לא יכולה לברך יברך התוקע בשבילה ול"נ כדברי

ב"י דאם תוקעין לה אחר שיצא לא יברך לה התוקע דאע"ג דאין מוחין לנשים המברכות על מצות עשה מ"מ מוטב שלא לברך כמ"ש לעיל סי' י"ז אבל לברך אחר בשבילה נראה דאסור דהרי אמרו כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם והיין וה"ה לכל ברכת הנהנין שאם יצא אינו מוציא הואיל ואינו מחוייב בדבר אסור לברך לחבירו בשבילו וכ"ש בברכות אלו שהנשים בעצמן עדיף שלא לברך אלא שאין מוחין בידן שאין לאחר לברך בשבילן כן נ"ל וע"ל בסימן תקפ"ד התוקע לחולה מי יברך כתב בא"ז מעשה שהיה שתקע לאשה יולדת כל הסדר שתוקעין בישיבה:

סעיף קטן ג

כתב מהרי"ו דצריך להשומע ליזהר שלא יפסיק כלל תוך התקיעה אפילו כיחו וניעו אסור לרוק דלא יפסיק משמע דבעינן ראשו וסופו של כל תקיעה ותקיעה לכן יזהר מלאכול דברים המביאים לידי כיחה וניעה לכן היה מהרי"ל נזהר לאכול אגוזים בר"ה:

סימן תקצ

סעיף קטן א

וכ"ה בתה"ד סימן קמ"א דברים אלו דדברים של טעם והכי נוהגים שלא לדקדק באריכת השברים:

סעיף קטן ב

אבל אין אנו נוהגין כן וכ' עוד בת"ה דאע"ג דכתב בהגהה זו כשתוקע תשר"ת א"צ ליזהר רק שלא יעשה השברים ביותר ארוכים כשיעור ג' גנוחי וג' ילולי מ"מ באלו התשר"ת שתוקעים לדעת ר"ת בסדר הברכות כדלקמן סימן תקצ"ב שעושין תשר"ת בשביל ספק תש"ח ותר"ת צריך ליזהר שלא יאריך בשברים כג' גניחות דשמא קש"ק הוא אמת ושיעור תרועה ותקיעה כג' גניחות ואם האריך הו"ל תקיעה ולא שברים וליכא למימר דנפקא ממ"נ וק"ל עכ"ל:

סעיף קטן ג

אבל המנהג הפשוט במדינות אלו לעשות הכל בב' נשימות ולא שמעתי מי שעשאן בנשימה אחת עכ"ל והאגור כתב שראה קצת תוקעין שעשאו בנשימה אחת והרבה פעמים תקעתי ועשיתי אותן בנשימה אחת עכ"ל:

סעיף קטן ד

וכן הם דברי הרא"ש לעשות כל הג' שברים בנשימה א':

סעיף קטן ה

כתוב בא"ז מדינא לא הוי צריך לתקוע אלא תקיעה א' בסוף סדר קשר"ק והיא היתה עולה על סדר קש"ק ג"כ וכן התקיעה דבסוף סדר קש"ק היא עולה לתחלת סדר קר"ק

ולא תקנו לחזור ולתקוע לכל סדר אלא משום רווחא דמלתא מיהו אם לא עשה אלא תקיעה א' לשניהן יצא עכ"ל ביאור דבריו דהרי אנו עושין ג' סדרים אלו מכח ספיקא כמ"ש ר"ס זה וא"כ ממ"נ יצא בתקיעה אחת וכ"כ הר"ן בפרק בתרא דר"ה בדברי א"ז אבל מדברי הרא"ש נראה שם דלא יצא וע"ש והרא"ם כתב דאפילו ע"י תנאי לא יצא וב"י כתב דיצא אם התנה שהתקיעה זו תהא לאותו הסדר שהוא הנכון וכנ"ל.

סימן תקצא

סעיף קטן א

דלא כמהרי"ל שכתב שי"ל לזרע יעקב תזכור כתב הכלבו וז"ל כתב אבן גיאות מי שסומך על ש"ץ ואינו מתפלל בעצמו אלא מכוין למה שיאמר ש"צ צריך לפסוע ג' פסיעות לאחריו כשמסיים ש"ץ ויש שלוחי ציבור מחמירים על עצמן לפסוע ג' פסיעות לאחריהן אלא שמבליעין פסיעותיהן לבלתי יהא נראין עכ"ל.

סעיף קטן ב

והמנהג שלא לומר פסוקי הקרבנות של ר"ח אבל נוהגים בר"ה לומר פסוקי מוסף של ר"ה ואומר מלבד עולת החדש ומנחתה ועולת התמיד וגו' עד ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלכתם וכתב בת"ה סי' קמ"ג דהאומר מלבד עולת החדש יאמר אחר ומנחתם ונוהגים ג"כ לומר את מוספי יום הזכרון הזה.

סעיף קטן ג

כתב הג"מ בה' תפלה קבלנו משם הרר"א מוורמיש"ו כשאומר הקהל הוא אלהינו יאמר החזן אלו הפסוקים אתה הראת לדעת כיי ה' הוא האלקים ואין עוד מלבדו וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה כי ה' אלהיכם הוא האלקים אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם עכ"ל וכ"כ במהרי"ל שהיה נוהג כן:

סעיף קטן ד

וכן נוהגים.

סימן תקצב

סעיף קטן א

וכ"כ הרמב"ם והרא"ש ואין אנו נוהגין כן אלא כר"ת וכ"ה במנהגים מהר"א טירנא:

סעיף קטן ב
וכתב מהרי"ל ואומר כל פעם שתוקעין היום הרת עולם וארשת אפילו בשבת עכ"ל ובמנהגים שא"א ארשת ובכלבו ואומר היום תאמצנו קודם בספר חיים כו' ובמנהגים ואומר ז' היום כנגד ז' רקיעים עכ"ל:

סימן תקצד

סעיף קטן א
וכ"כ ריו"ו:

סימן תקצו

סעיף קטן א
ובמנהגים ישנים ובווינא היו נוהגים לתקוע אחר התפלה כל הסדר קשר"ק ג"פ קש"ק ג"פ וקר"ק ג"פ וכן ראיתי בכל המקומות שהייתי וע"ל סי' תקפ"ח כתבתי אם מותר לתקוע ביום ללא צורך:

סימן תקצז

סעיף קטן א
וכ"ה בכל בו.

סעיף קטן ב
ובמנהגים שלו כתב כדברי הכלבו.

סעיף קטן ג
(מצאתי הג"ה במנהגים המתענה בר"ה אצ"ל ענינו דומיא דיה"כ שהוא יום הדין בשם ר"י חסיד ז"ל עכ"ל):

סימן תקצח

סעיף קטן א
וכ"ה במנהגים שלנו שלא לאומרו לא ביה"כ ולא בר"ח שחל בשבת וכן אנו נוהגים:

סימן תר

סעיף קטן א
וכן אנו נוהגין לברך זמן על השופר ב' ימים ועל הקידוש מהדרין אחר פרי חדש מיהו אם אין להם פרי חדש מברכין זמן בלא"ה וכ"כ האגור דכן נוהגין בעלי נפש שבאשכנז וב"י כתב מנהג אחד שאנו נוהגים כתבתי וכ"כ הרשב"א בתשובה לומר זמן וכ"כ במנהגים שלנו וכתבו ואם יש לו חידוש חדש יקדש על היין ישן וכשיגיע לשהחיינו יטול כוס של תירוש בידו:

סימן תרב

סעיף קטן א

כ' במנהגים אם חל מילה בין ר"ה לי"כ א"א תחנון אבל אומרים אא"א ולמנצח מצאתי במנהגים ישנים ואומר א"מ וכתב מהרי"ל ומי שנתחייב שבועה בימים נוראים אין משביעין אותו עד לאחר י"כ ואין נותנין שבועה בב"ה אחר שום דבר עד לאחר י"כ וע"ל סי' תכ"ו דאין מקדשין הלבנה עד אחר י"כ כתב מהרי"ל א"א א"מ במנחה של ע"ש שובה וא"א צו"ץ בשבת זו משום דכתיב משפטיך תהום רבה ואנו מבקשים שאל יבא במשפט עמנו והמנהג שאומרים אותו וצריך כל אדם לחפש בדרכיו אולי עבר עבירה או ספק עבירה הצריכה יותר כפרה מוודאי עבירה כמ"ש הר"ר יונה ריש ברכות ובכלבו והטעם שעל עבירה וודאית מתחרט עליה ועושה תשובה אבל על ספק עושה סברות של היתר ואינו מתחרט ע"כ הספק חמור לכן היו מביאים חטאת בדנקא ואשם שבא על הספק בב' כספים ולכן צריך כל אדם להסתלק מן הספק.

סימן תרג

סעיף קטן א

והמרדכי ריש מס' ר"ה כתב טעם אחר שפשיטא שבי"ט היה לו פת טהור דהכל לשין בתוך בתיהן לכבוד י"ט עכ"ל ומזה יש לנהוג ללוש כ"א בביתו לכבוד י"ט אבל לשבת משמע דא"צ דא"כ לא היו נשארים רק ו' ימים מיהו המנהג בכ"מ לעשותן אף לשבת ומתקנת עזרא ב"ק (פב.) שתהא אשה משכמת ואופה בע"ש ואע"פ שאין ראיה כ"כ משום דהתם היתה אופה בלא"ה מ"מ רואין דאית ביה משום כבוד שבת הואיל ונקט ע"ש ולכן אין לשנות המנהג:

סימן תרד

סעיף קטן א

וכ"מ מדברי הרמב"ם פ"ג מנדרים והביאו טוי"ד סי' רט"ו וכ"כ מהרי"ל וז"ל שנשאל מהרי"ל על אשה שנדרה שלא לאכול בשר ולא לשתות יין כל שנה חוץ משבת וי"ט וכתב דעי"כ בכלל י"ט וכתב דאפי' ת"ח אין להתענות בעי"כ ומשמע בי"ד סי' רט"ו דאם נדר להתענות ימים ידועים ופגע בהן עי"כ צריך התרה ע"ל סימן תר"ב דא"א בעי"כ בשחרית רק פעם א' וידוי וכ"נ וכ"כ מהרי"ל וכתב דא"א אל רחום שמך וכל אותו הסדר עוד כתבתי לעיל סימן תר"ב דאין נופלין על פניהם וכ"כ במנהגים שלנו וכתב דא"א מזמור לתודה ואא"א ולמנצח ומ"ש דא"א אא"א הוא טעות דלעולם לא יבא עי"כ ב' ה' שאומרים בהן אא"א ונוהגים פה קראקא דא"א א"מ בשחרית עי"כ אם לא שחל י"כ

בשבת אז אומרים אותו בעי"כ שחרית וכ"ה הגהה במנהגים אבל בשם התשב"ץ כתב דיש לאומרו בכל עי"כ אבל בשאר ימים שבין ר"ה ליה"כ נוהגים לאומרו שחרית וערבית מלבד שבת כתב הכלבו בשם הר"ם עי"כ אין לאכול רק מאכלים קלים להתעכל כדי שלא יהא שבע ומתגאה בתפלת עכ"ל וכתב מהרי"ל ויזהר עצמו ממאכלים המחממין כגון מיני בשמים וכדומיהן שלא יבא לידי קרי ואין לאכול מיני חלב כי הם מרבים זרע אך נהגו בסעודת שחרית לאכול מיני חלב לא נודע הטעם עכ"ל:

סימן תרה

סעיף קטן א

וכתב דיש חכמים וב"ב שאף בער"ה נוהגין כן:

סעיף קטן ב

וכ"נ ועוד נוהגין ליקח למעוברת ב' תרנגולות ותרנגול אחר מספק שמא תלד בן או בת וכ"ה במהרי"ל ליקח כפרה לעובר ועוד איתא במהרי"ל שהיה מחזר אחר תרנגול לבן ע"ש אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו.

סעיף קטן ג

בדרשה של מהרי"ו בעי"כ יעשה כפרות ויאמר חת"ך ר"ת זה חליפתי זה תמורתי זה כפרתי כי המלאך הממונה על החיים חת"ך שמו וזה החותך חיים לכל חי ויחשוב בלבו שהוא חייב מיתה כתרנגול זה אלא שזהו היה כפרתו וזה טעם הקרבנות.

סעיף קטן ד

במהרי"ל ויש מקומות שנוהגין שפודין הכפרות ונותנין המעות לעניים ויפה אותו המנהג שאינו ביוש כל כך לעני כמו אם נותן לו תרנגול שלוקח לכפרה עכ"ל וע"ל סי' תקפ"א מנהג ליל על בית הקברות בעי"כ ובער"ה ובקצת דקהילות נוהגין להרבות בצדקות באותן הימים ומנהג יפה הוא:

סעיף קטן ה

אמנם המנהג הפשוט בכל מדינות אלו לעשותו:

סימן תרו

סעיף קטן א

כ' הרמב"ם פ"ג מהל' שגגות אין י"ה ולא חטאת ולא אשם מכפרים אלא על השבים המאמינים בכפרתן אבל המבעט בהן אין מכפר בו כיצד היה מבעט והביא חטאתו או אשמו והוא אומר או מחשב בלבו שאין אלו מכפר אע"פ שקרבו כמצותם לא נתכפר לו וכן המבעט בי"כ אין י"כ מכפר לו עכ"ל.

סעיף קטן ב
במרדכי דיומא ע"ב ואם הלך לרצותו ולא קיבל עליו מה יעשה א"ר יוסי בן דורמסקית סימן זה יהא בידך כשאתה מרחם על חבירך יש לך מרחמים ואם אינך מרחם על חבירך אין מרחמים עליך ומה יעשה אמר שמואל יביא י' ב"א ויעשה שורה ויאמר להם קטטה היה לי ביני ובין חבירי והלכתי לרצותו ולא קיבל והקב"ה רואה שמשפיל עצמו ומוחל לו וכ"כ מהרי"ל דלאחר שהלך ג"פ ולא נתפייס עושה שורה זו וכתב עוד המרדכי הדא דתימא בשאר עבירות אבל המוציא ש"ר על חבירו אין לו מחילה עולמית עכ"ל וכ"כ הסמ"ג והג"מ פ"ב דהלכות תשובה וכ"כ מהרי"ו דא"צ למחול לו אם הוציא עליו שם רע אבל בשאר דברים לא יהא המוחל אכזרי וע' בה"מ סי' תכ"ב:

סעיף קטן ג
וכן נוהגין ומאחר שטעם הטבילה זו משום קרי פשיטא שאין צריך לטבול רק פ"א וכ"כ מהרי"ו בדרשה (שאותן שטובלין ג"פ ואומרים וידוי מנהג שטות הוא דלא כמהרי"ל שכתב דיש לטבול ג"פ וכתב דל"מ הטלת ט' קבין מים על ראשו דהטעם בזה משום דהוי כגר המתגייר וצריך טבילה) וכתב עוד דאם טעמא משום קרי אשה ששמשה תוך ג' לי"כ צריכה לכבד ביתה ואם לאו לא מהני טבילה שתפלוט ש"ז ואם הוא סמוך לוסתה לא תכבד ביתה ולא תטבול שלא תשחית זרעה ועיין מ"ש לעיל סימן תקפ"א וכתב עוד מהרי"ל דאע"פ שטבל בער"ה ויודע שלא ראה קרי אפ"ה יטבול בעי"כ משום תשובה כגר המתגייר:

סעיף קטן ד
ובמהרי"ל ה' שמחות הנפטר בין ר"ה ויו"כ הורה מהרי"ו סג"ל לאבל לרחוץ ולטבול בעי"כ דאותו יום מבטל ז' עכ"ל ואף ע"ג דעכשיו נהגו שלא לרחוץ כל ל' טבילת מצוה שרי:

סימן תרז

סעיף קטן א
(וכתב מהרי"ל ואחר סיום תפלתו יאמר אלהי נצור כשאר ימות השנה):

סעיף קטן ב
והמנהג לפרט החטא על סדר האל"ף בית וכ"כ המרדכי וצ"ל דבהא אפי' ר"ע מודה דשרי אע"ג דאמרינן לה בקו"ר מאחר שכל אדם מתוודה בשווה ונוסח תפלת הוא מגיד שפיר ומקרי כסוי חטאה דלא ידעינן ביה מי הוא החוטא באמת אלא דס"ל לרי"ף ולרא"ש דאפי' הא לא צריך אבל פשיטא דאין איסור בדבר ונהגו שאף ש"צ אומר על חטא ועל חטאים כו' דלא כספר הכלבו דכתב דש"צ אל יפרוט החטאים דאיך יטיל חטא פרטי על הציבור בכלל אלא אומר חטאנו העוינו הרשענו כו' ולפי מ"ש דסדר ע"ח שאנו אומרים

לא מיקרי פרטי החטא ממש שהרי כל אדם אומרו בשוה א"כ אף ש"צ יכול לאומרה כתב מהרא"י בפסקיו סימן קי"ח נוסח ע"ח יאמר ע"ח שאנחנו חייבין עליהם עולה וע"ח שח"ע חטאת וע"ח שח"ע קרבן עולה ויורד וע"ח שח"ע אשם ודאי ותלוי וכן הם בויקרא ושוב אומר העונשין על המזיד וזה סדרן מכות מרדות מלקות מ' מיתת בידי שמים כרת ועירירי ד' מיתות בית דין החומר חומר אחרון עכ"ל.

סעיף קטן ג

וכן המנהג פשוט שאין הש"ץ מחזיר הוידוי רק אומר התפלה בקו"ר כמו בשאר ימות השנה כתב הכלבו דיאמר אחר התפלה במנחה א"מ ואין נוהגין כן וכ"כ במנהגים ישנים דאין לאומרו:

סעיף קטן ד

ול"נ דמלקות שלוקים בעי"כ אינו מכפר כלל דאינו מלקות כדרך שהיו לוקין בימיהם אלא לוקין עכשיו ברצועה כל דהו ואין כאן כפרה רק זכרון בעלמא שישוב מהטאיו ולכן נוהגים ללקות רצועה כל דהו וכתב הכלבו נהגו לעשות הרצועה שמלקין בו מעגל ותפירות בעור ההמור לפי שירע שור קונהו והמור אבום בעליו ובמנהגים שלנו כתב וילקה לא עומד ולא יושב אלא מוטה ונלקה אומר אשמתי ובגדתי כו' והמלקה אומר ג"פ והוא רחום שהם ל"ט תיבות כמספר המכות במהרי"ל כשהיה מהרי"ל נלקה היה שוכב עם פניו לצפון ואחוריו לדרום:

סימן תרח

סעיף קטן א

אע"ג דהיא דאורייתא כמו תוספת ו"כ אבל דבר הכתוב בהדיא באורייתא צריך למחות דהא ודאי גם שוגגים וכן כתב הרא"ש בשם בעל העיטור וכתב בנימוקי יוסף בסוף פרק הבא על יבמתו הא דמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע ה"מ ברבים אבל ביחיד צריך להוכיחו עד שיכנו או יקללנו כדאיתא במסכת ערכין (טז:) והא דאמרינן בשבת (נה.) לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא ואמר לא מקבלי מינאי ואמרינן אפ"ה לוכחינהו מר התם דלא הוכיחם כלל אלא שהיה מכיר בהן ומשום דאולי ישמעו או שלא יהא להם פתחון פה היה חייב להוכיחם פעם א' לפחות עכ"ל:

סימן תרט

סעיף קטן א

ובמהרי"ל כתב דאנו נוהגין שלא להטמין וכן המנהג:

סימן תרי

סעיף קטן א
ומהרי"ל וכ"כ מהרי"ו דאין לברך אבל במנהגים כתב דמברכין עליהם:

סעיף קטן ב
ויש מדליקין אף בחדרים ועליות כו' ובסוף הפ' משמע דאף על השולחן תלוי במנהג:

סעיף קטן ג
אבל במנהגים כתב בדברי המרדכי וכן המנהג כתב מהרי"ל מי שמדליק נר בבית צריך להדליק ג"כ בחדר ששוכב שם כי לולא זה עושה כתרי קולי דכשרואה אשתו מתאוה לה ובחדר אין לו נר ויבא לידי תשמיש לכן צריך ליזהר.

סעיף קטן ד
ואמרינן האי מאן דבעי דליסק ליה שתא כו' וכ"כ מהרי"ל ומהר"י וכן המנהג פשוט שכל א' עושה לו נר אף לזכרים הקטנים עושין נר לכל אחד כתב הכלבו שהמנהג שכל אחד מדליק נר אחד לכפר על אביו ואמו שמתו עכ"ה וכן נוהגין כתב מהרי"ל ומהרי"ו דאם כבו אלו הנרות אסור לומר לעו"ג להדליק או לתקן ולא כהללו דמרמזי להו רמוזי:

סעיף קטן ה
ובמרדכי דיומא ומכבדין בכסות נקיה כדי שיהיו נקיים כמלאכי השרת עכ"ל ונראה דמטעם זה נהגו ללבוש בגדי פשתן לבן נקיי' כמ"ש איש א' לבוש הבדים ובהג"מ פ"ו דשבת כתב דמהר"ש היה רגיל ללבוש שרגני"ט בי"ט כשאין לו להחליף בגדיו בי"ט וה"ה בשבת וגם טעמו כי בי"ט ב"א שמחים לכן לובשים שרגני"ט שהוא בגד מתים ויזכרו יום המיתה ולא יתגאו עכ"ל ואפשר שמזה הטעם לובשין אותו בי"כ כדי שיהא לבו נכנע וחרד לפני יום הדין:

סימן תריא

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ו דשמש יכריז בערב יוה"כ עירבתם דיש איסור הוצאה בי"כ:

סעיף קטן ב
כתב מהר"א מפראג וז"ל נ"ל דוקא לשבר' ולהניחן בקליפותיהם עד ערב אבל להוציא האוכל הוי דש מאחר שאינו רוצה לאכול לאלתר כמו שנתבאר לעיל סימן שי"ט וכן בענין הסרת העלים מעופשין צריך לפרש נמי בענין שלא תהא בו ברירה עכ"ל אבל לפמ"ש לעיל סימן שי"ט דכל אותה סעודה נקרא לאלתר א"כ י"ל דברירה זו שהיא מדרבנן התירו בי"כ ממנחה ולמעלה לצורך סעודת לילה כאילו אכל מיד ומ"מ האריך בדבר זה פ"א מה' שביתת עשור ולענין דינא אין נפקותא מאחר שנהגו להחמיר בכל כתב הר"ן פרק כל כתבי הקודש דף קמ"ב ע"ב אם נפלה דליקה בי"ה מצילין מזון סעודה אחת

ללילה מפני הסכנה וע"ל סימן של"ז מדין דליקה בזמן הזה בחדושי אגודה ובמהרי"ל הא דנערים שוחקים באגוזים הוי כהיתר הפצעת אגוזים ממנחה ולמעלה וגם זה לא שרי אלא ממנחה ולמעלה עכ"ל מהרי"ל. ונראה דאף קודם מנחה אין להחמיר לתינוקות ולעדים דאינו דומה לגמרי להפצעת אגוזים דא"כ אף ממנחה ולמעלה יש לאסור האידנא דנהגו לאסור הפצעת אגוזים אלא ודאי דבזה מקילין טפי וכתב מהרי"ו בדרשות ואין סברא שגדולים ישחקו באגוזים:

סעיף קטן ג

ואין נפקותא בדבר מאחר שנהגו לאסור הכל:

סימן תריב

סעיף קטן א

וכתב ע"ש ירושלמי רבי חנינא הוי יתיב קמיה דרב חנא בי"כ א"ל צחינא טובא א"ל זיל שתה בתר שעתא אשכחיניה א"ל מהו צחותא עברה א"ל מכיון דשרית לי אזלת צחותא שמעינן מינה דאין היצר מתאוה אלא לדבר האסור הלכך ש"ד למעבד הכי והובא בב"י סי' תרי"ח.

סעיף קטן ב

כתב מהרי"ל אסור ליגע באכילה בי"כ דלמא יבא לאכול כמו שאסור ליגע בחמץ בפסח וגם לתינוק לא יתן אלא יעמיד לפניהם והם יאכלו מעצמן ואם לא יוכל התינוק ליטול בעצמו מותר לתת לתינוק ובת"ה סימן קמ"ז כתב דמותר ליגע (עבב"י סימן תרי"ז וכ"נ מדברי רבינו לקמן ריש סימן תרי"ו):

סימן תריג

סעיף קטן א

וכ"כ מהרי"ל דכהן העולה נוטל ידיו אע"פ שידיו טהורים ומ"ש בטור דוקא העושה צרכיו וקינח כו' היינו דוקא שאינו רוצה להתפלל אבל אם רוצה להתפלל אף אם לא קנח או הטיל מים ולא שפשף נוטל ידיו וכ"כ הגהת מרדכי ור"ן וכ"כ ב"י:

סעיף קטן ב

וע"ל סימן תקס"ז ובמהרי"ל כתב דאנו נוהגין להחמיר לרחוץ עיניו אפי' איסטניס:

סעיף קטן ג

ומשמע קצת מדברי הגה"מ דאפי' במפה נגובה מבעוד יום חייישינן לקרר פן יבא לעשות בשאינה נגובה דיבא לידי סחיטה ובסמ"ק כתב אסור לרחוץ ידו במפה שרויה במים משום סחיטה וזה לשון מנהגים שלנו ואין שורין מפה במים משום דסחיטה אסור מדאורייתא אלא רוחץ בשחר כדרכו.

סעיף קטן ד
כתב בא"ז במקום דמותר לעבור במים ביום כפור כגון לקבל פני רבו וכדומה אפי' במקום שיכול להקיף ולעבור דרך יבשה אפ"ה יכול לעבור במים כדי לילך דרך קצר משום דיש לחוש לאפושי בהליכה ואין דוחין הא מפני הא:

סעיף קטן ה
מדברי מהר"א מפראג וב"י נראה שהסכימו לדברי בה"ג כי מהר"א יישב דברי בה"ג דיותר יש להחמיר בשיטה הואיל ויש לחוש שמא יבא לידי איסור דאורייתא ויעשה חבית של שייטין משא"כ באיסור רחיצה והביא ראיה לדבריו דמחמירין יותר בשיטה מברחיצה וב"י יישב דברי בה"ג בע"א ש"מ שהסכימו לדבריהם:

סעיף קטן ו
אבל אם אינו רגיל אסור ובמהרי"ל כתב דיקנחנו אם יכול ואם אינו יכול ירחצנו דלא הוי רחיצה של תענוג עכ"ל משמע דאפילו באינו רגיל שרי.

סימן תריד

סעיף קטן א
אבל נ"י פ' מצות חליצה דף תל"ט ע"א כתב כדברי הרמב"ן דאסור אם לא שהוא דרך מלבוש כמו בתי שוקיים:

סעיף קטן ב
וכ"כ הר"ן פרק מצות חליצה דה"ה איש מצונן:

סעיף קטן ג
כ"כ מהרי"ל בדרשותיו

סעיף קטן ד
כתב מהרי"ל וישלוף מנעלו בביתו ולא בב"ה משום דזלזול הוא לב"ה להניח שם מנעליו ואם הוא מפונק וירדו גשמים ורוצה ללכת לביתו מותר לילך במנעליו עד ביתו

סימן תרטז

סעיף קטן א
עיין סימן תרי"ב אות ב' מ"ש שם:

סעיף קטן ב
בא"ז ובמנהגים כתב דנהיגי כדעת רש"י ורא"ש:

סימן תריז

סעיף קטן א

כתב בא"ז צריכין להזהיר מעוברת שתשמור עצמה בכל היותר שאפשר שלא תאכל בשר חזיר ונבילות וטריפות שזה גורם שהתינוק יהא ירא שמים ומייתי הרבה ראיות מן הגמרא וירושלמי בזה:

סימן תריח

סעיף קטן א

הקשה מהרר"א בהגהותיו דזהו דבר פשוט דהרי אפילו אם החולה לבדו אומר צריך אפילו ק' אומרים א"צ מאכילין אותו משום דלב יודע מרת נפשו דא"כ כ"ש כשרופא מסייעו דנותנין לו ומאי למימרא ותירוץ בתירוץ דחוק מאוד ול"נ דל"ק כלל אדרבא כשרופא מסייעו היה לנו לחוש שמא לאו משום מרירת לב הוא ועביד רק שמאמין לדברי רופא זה שאמר שצריך קמ"ל דלא חיישינן להכי וכ"כ מהרי"א:

סעיף קטן ב

ונראה דדעת הרמב"ם כדעת הר"ן דהולכים אחר הבקיאים וכ"נ שהביא בעל הטור דברי הרמב"ם אבל המ"מ פ"א די"ב כתב דדעת הרמב"ם כדעת הרמב"ן ולא כתב דאזלי' בתר בקיאות אלא כשהן שוה בשוה דהיינו שאחד אומר צריך והשני א"צ או שהן ב' נגד ב' אז אזלינן אחר הבקיאות ובזה אפי' הרמב"ן מודה וכ"כ תא"ו נ"ז חלק א' דאף הרמב"ן מודה בהא אבל לא נראה כן מדברי הטור מיהו לענין הלכתא נראה דנקטי' כדברי המקילין דספק נפשות להקל:

סעיף קטן ג

ע"ל סימן שב"ח דנתבאר דלא בעינן דופא מומהה דכל ב"א חשובים מומחה קצת וספק נפשות להקל כו' ע"ש וב"כ בעל או"ה דחולה שנחלש ער שנראה לרוב ב"א שאצלו שיכבד עליו חוליו אם לא יאכילוהו מאכילין אותו וכ"נ דלא כמהרי"ל שכתב בשם הר"ש דוקא שרופא מומחה אומר צריך אבל רופא שאינו מומחה או נשים לא מהימנינן להו אבל גבי יולדות מהימנינן לנשים דאינהו בקיאי עכ"ל.

סימן תריט

סעיף קטן א

עיין סימן י"ח אי מברכין אציצית בלילה:

סעיף קטן ב

וכ"כ מהרי"ל ואבודרהם וכתב מהרי"ל ויאמר כל נדרי ביום דאין מתירין נדרים בשבת אך ימשוך בנגונים עד הלילה עוד כתב מהרי"ל בפעם ראשון יאמר כל נדרי בלחישה

ופ"ב יגביה קולו יותר ובפ"ג עוד יותר לפי שבדרך זו נשמע באימה וביראה וכן בשחרית כשמתחיל המלך יתחיל בלחש מטעם זה ובמנהגים שלנו וש"צ אומר ג"פ ונסלח והקהל אומרים ג"פ ויאמר ה' סלחתי כדבריך עוד כתב מהרי"ל אל ישנה אדם ממנהג העיר אפי' בניגונים אל ישנה ממנהגי העיר וכן בסליחות שאומרים שם.

סעיף קטן ג

ואנו נוהגים כר"ת וכ"כ מהרי"ל והאגור ואני תמה על המנהג שלנו שנהגו שבשעה שאומר הש"ץ כל נדרי הולכים ב' חשובי העיר ועומדים אצלו מאיזה טעם הוא מנהג זה דאי משום שיהיו המתירים ג' א"כ נדרי אותן הג' מי מתיר ואם הקהל אומרים בלחש וזה מהני להם כמ"ש הרא"ש והמרדכי א"כ ישבו כולם במקומם ויהיה התרת הקהל ועוד הרי אנו נוהגין כר"ת א"כ א"צ ג' מתירים שהרי אינן מתירים נדרים שעברו אלא מתנין על נדרים הבאים ובזה א"צ ג'. ואי עומדים אלו הב' מטעם שכתב בס"פ זה מפדר"א הו"ל לעמוד כל היום ע"כ לא נתבאר המנהג ונראה שהולכים בתחלה ואומרים ע"ד המקום וע"ד הקהל אנו מתירין להתפלל עם העבריינים ולזה בעי ג' ואחר שהולכים שם עומדים שם עד אחר כל נדרי ויתחיל ברכו כמו בימים קדמונים שאמרו כל נדרי על מה שעבר ומה שהקשינו נדרי הג' מי מתיר אפשר שהיו נוהגים להתיר להם קודם שחל בו שם כמ"ש הכלבו.

סעיף קטן ד

כתב הר"ן פר' כ"כ ע"ד ד' קנ"ז והיינו דוקא במה שעושה התינוק לצרכינו הוא דחיישינן דלמא אתי למסרך אבל במה שהוא עושה לצרכיו לא חיישינן דהא מאכילין לתינוק ומשקין אותו ולא חיישינן דלמא אתי למסרך עכ"ל ובאבודרהם תי' תירוצים אחרים:

סעיף קטן ה

והמנהג שא"א והוא רחום ואם חל בשבת א"א א"מ כל היום וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן תקי"ג וכתב עוד דכל שאר סליחות ופזמונים אומרים כמו בשאר יו"כ.

סעיף קטן ו

ונוהגים שהקהל אומרים כי ביום הזה יכפר וגומר:

סעיף קטן ז

וכתב המנהגים ואומרים ותתן לנו ה' אלקינו את יוה"כ הזה למחילה ולסליחה ולכפרה וכו'.

סעיף קטן ח

והמרדכי דיומא ופותח ש"ץ יעלה תחנונינו ושוב שומע תפלה וגם שאר תפלות של שבח יוצרנו ואח"כ מתפלל סליחות דא"ר שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל עכ"ל וכך אנו נוהגים ואם חל בחול אומרים א"מ וכ"ה במנהגים:

סעיף קטן ט
כתב הכלבו שאומר במה מדליקין ומהרי"ל כתב דאין לאומרו וכ"נ:

סעיף קטן י
אבל אני ראיתי מקצת אנשים שעמדו כל הלילה ממש אמנם העיקר הוא כדברי הב"י וע"ל סימן תרי"ד אי מותר לעמור על כרים וכסתות של עור כתב מהרי"ל דמי שעומד יכול לסמוך לשום דבר כשיחלש וכתב מהרי"ל דאלו העומדים יזהרו שלא ישהו נקביהם דעוברים משום בל תשקצו:

סעיף קטן יא
וכתב מהרי"ו ואותם שאינם רוצים לומר שירות ותשבחות לא ישנו בבה"כ וכתב מהרי"ל דאותן נערים שממלאים כריסם לא ישנו בבה"כ פן יבואו לידי נפיחה והישן בב"ה צריך לקרוא ק"ש לפני מטתו כמו בשאר לילות וההחזנים המתפללים ביום אל יעירו בלילה דנתנמנם ונאבד קולן כשאינם ישנים בלילה עכ"ל:

סעיף קטן יב
וע"ל סימן תקע"ט דנוהגים לומר תילים בליל יוה"כ:

סימן תרכ

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל ובסוף מסוד חכמים אומר פני מלך מוחל וסולח לעונים וכתוב במנהגים ובשחרית עולים לדוכן ואין נוהגין לומר ותערב.

סעיף קטן ב
אבל הר"י כתב בפ' תפלת השחר דף כ"א ע"ב דא"צ להקדים מנחה רק בשיגיע מנחה קטנה אבל בלא"ה א"צ להקדים מנחה אם לא שרוצה להתפלל מנחה מיד וכ"כ המרדכי שם ע"ד וכן נוהגין וע"ל סימן רפ"ו נתבאר דין זה:

סעיף קטן ג
וכ"כ מהרי"ל:

סימן תרכא

סעיף קטן א
כתב הכלבו ואם שני חזנים מתפללים שחרית ומוסף אותו שהתפלל שחרית קורא בתורה והשני מתחיל בקדיש שקודם מוסף:

סעיף קטן ב
וכ"כ במנהגים:

סעיף קטן ג
ובמנהגים שלנו כתב דמלין אותו אחר אשרי וע"ל סימן תקנ"ט מדין כוס עיין בי"ד סימן רס"ה.

סעיף קטן ד
וכתב הכלבו ובסדר הזה יאמר ג"כ בא"מ יאמר תחלה ברחמיך הרבים וכו' ואח"כ מחל וסלח ואחר כך מחה והעבר פשעינו וקודם הווידוי של ע"ח כתוב במנהגים שיאמר ותכפר על חטאתינו ותסלח על כל עונותינו ותמחול על כל פשעינו כי כפרה שייך לחטא וסליחה לעון ומחילה לפשע שנאמר וכו'.

סעיף קטן ה
וכן נוהגין:

סעיף קטן ו
ובמרדכי דיומא ע"ד וכן אנו עושים לזכר וכתב במרדכי פרק היה קורא ע"א דנוהגים ליתן עשבים בב"ה להפסיק בינו ובין הרצפה משום דאסור לשטוח אפיים על הרצפה (עיין מגילה כב.) או יחוץ בטליתו וכ"כ במנהגים שכן נהגו בברי"ן שנופלים ע"פ ממש וכן נוהגים בכל מקום וכתב הריב"ש בתשובה סימן של"ב וש"ץ החוזר התפלה לא יעקר רגליו לילך אחריו ולכרוע דהרי שנינו (ברכות ל:) אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק והחזנים העושים כן הוא דרך יוהרא וחסרון ידיעה עכ"ל:

סעיף קטן ז
ובמנהגים ואומרים היום תאמצנו כמו בר"ה כי אנו מחזיקים עצמינו לבינונים לכן מבקשים שיכפר לנו היום וכן נוהגים דלא ככלבו שכתב לאומרו בנעילה וכתב המרדכי ביומא ע"ג ואין אומרים אבינו מלכנו במוסף וכ"נ וכתב מהרי"ל אין אומרים אין כאלהינו ביום הכפורים.

סעיף קטן ח
וכתב מהרי"ו דלכך נקט יום כפורים לשון רבים לחיים ולמתים וכלבו כתב מה שאנו נוהגים לזכור מתים משום דזכירת מתים משבר ומכניע לבו של אדם.

סימן תרכב

סעיף קטן א
וכ"כ במנהגים וכן נוהגין:

סעיף קטן ב
וכתב המרדכי דיומא ע"ג דא"א קדיש על הספר:

סעיף קטן ג
ואנו נוהגין כהג"מ וכ"כ מהרי"ל ומנהגים:

סעיף קטן ד
וכן אנו נוהגים שלא לומר צדקתך ולא א"מ כשחל בשבת.

סעיף קטן ה
ובמנהגים שלנו אין עולין לדוכן אבל אומרים אלהינו וכו'.

סימן תרכג

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל דאפילו אם איחר עם תפלת נעילה עד הלילה נושא כפיו דאברים ופדרים מקרבן תמיד היו נשרפים בלילה ואנו נוהגים שלא לשאת כפים בנעילה כלל וכ"כ מנהגים כתב מהרי"ל אם חל יו"כ בשבת א"א א"מ עד תפלת נעילה כתוב במנהגים ופותחין הארון כל תפלת נעילה וכן פותחין בר"ה וי"כ בשאר תפלות חשובות ולאחר סיום נעילה אומרים שמע ישראל פ"א בשכמל"ו ג"פ ה' הוא האלהים ז"פ:

סעיף קטן ב
ואין נוהגין כן.

סימן תרכד

סעיף קטן א
אבל במרדכי ובהג"מ סוף ה' יו"כ כתב שיש שאינם תוקעים אלא תקיעה א' ובאגור כתב שכן מנהג אשכנז וכן אנו נוהגין והמנהג לתקוע מיד אחר הקדיש שאומרים בסוף נעילה וכ"ה במנהגים ויש שמקדימין אף קודם קדיש מיד שאמרו ה' הוא האלהים ע"ש עלה אלהים בתרועה כי אומרים ז"פ ה' הוא האלהים כנגד ז' רקיעים שהשכינה עולה בהן כמ"ש סמ"ג והג"מ ושמעתי שכ"ה מנהג אשכנז:

סעיף קטן ב
וכ"כ אבודרהם שכ"כ הר"י שמנהג היה בברונה שכ"א היה מביא עמו נר מב"ה כדי שיהא לו נר ששבת ובאגודה כתב פ' אחרון דיומא דצריך נר אחר ולא נר הדולק בב"ה שאותו נר הדולק לכבוד אין מבדילין עליו אלא מדליקין מאותו נר נר אחר ומבדילין עליו עכ"ל וכ"כ מהרי"ו בדרשה שלו ובא"ז כתב שיש לברך על אור שהביאו מב"ה אבל לא בנר שנדלק ממנו דלא מיקרי נר ששבת וריב"א מתיר עכ"ל ובמנהגים ישנים דאם חל יוה"כ בשבת אין מבדילין על אור של ב"ה אלא מדליקין נר אחר ומבדילין עליו דהא הוי אור שנברא במ"ש אבל בשאר י"ה מבדיל אנר של ב"ה וכן נוהגין ומהרי"ל כתב שידליק נר מנר של ב"ה ויבדיל על שניהם וכנ"ל לנהוג:

סעיף קטן ג
[וכ"כ מהרי"ל וכתב דאין אומרים ויהי נועם]:

סעיף קטן ד
ובדרשות מהרי"ו בשם א"ז ומרבים בסעודה שהוא יום טוב.

סעיף קטן ה
וכ"כ בא"ז דיותר טוב שלא לעשות דאיכא סכנה בדבר דאמרינן בירושלמי דהוה אבוה דשמואל עביד הכי ומית מיהו אין למחות ביד העושים כן:

סעיף קטן ו
וכ"פ מהרי"ו דלפי דעת זה אפי' תנאי שהתנה שלא ינהג כן לעולם לא מהני כתוב במנהגים מי שמתענה למחרת יה"כ ת"ח א"צ להתענות לעולם וכתב מהרי"ל ומהרי"ו יש שמתחילים לעשות הסוכה במוצאי יה"כ שנאמר ילכו מחיל אל חיל וגומר ועוד כתב מהרי"ל והמנהגים שא"א תחנון מי"ה עד אחר סוכות ובמהרי"ל ולמחרת יה"כ א"א למנצח אבל במנהגים ליתא וכן דמנהג לאומרו וכתב עוד מנהגים ומהרי"ל וא"א צו"ץ בשבת שבינתיים וכ"ה בהג"מ פ"ב דברכות:

סעיף קטן ז
וכ"פ מהרי"ו בדרשותיו:

סימן תרכה

סעיף קטן א
ע"ל סימן תרכ"ד דמצוה להתחיל בעשיית הסוכה מיד במוצאי י"ה וכתב מהרי"ל מיד לאחר יה"כ יעשה הסוכה ואפי' אם הוא ע"ש דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה:

סימן תרכו

סעיף קטן א
כתב הכלבו בשם בעל השלמה ז"ל כל הפסולים שאינן בגוף הסכך כשמבטלן א"צ מעשה דביטולו הוי מעשה כגון סוכה שהיא גבוה למעלה מכ' ובנה בה אצטבא ומיעטה וכן אלו העושין סוכה תחת הבית ואין מסירין הגג עד אחר העשייה א"צ לנענע הסכך אח"כ לפי שגילוי הגג והסרת הרעפים הוא המעשה להכשיר הסכך הנעשה בפסול קודם לכן עכ"ל בהג"א פ"ב דסוכה דרב אומר ור"י מתיר ונראין דבריו עכ"ל וכ"כ מהרי"ל דאותן גגין העשוים כמין צריף ובסוכות מגביהין אותן ומסככין שם דמותר להחזירן למקומם מפני הגשמים וכשחוזר ומגביה לא מקרי תעשה ולמ"ה בפסול וכן אם סיכך ואח"כ גילה הגג הסוכה כשירה ומיהו כתב שתמיה לו איך מותרים דאסור להוריד ולהגביה אלו הגגין בי"ט כסוכות משום בנין וסתירה ול"נ דאין כאן תימה כלל כי מאחר שהגגין עשויין עם צירים לפתוח ולנעול אין בו איסור כלל מידי דהוה אדלת של בית סובבת על צירים או הדלתות של בור ודות שפותחין וסוגרין בו ולית בהו חשש איסור.

סעיף קטן ב
וכ"מ בהג"מ פ"ד מה' סוכה:

סימן תרכז

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל מטעם זה אין לתלות שום נוי רק בפחות מד' לסכך:

סימן תרכט

סעיף קטן א
כתב הר"ן ועפר סכך פסול הוא דלאו גידולי קרקע הוא:

סעיף קטן ב
ובתשובת הרשב"א סימן קפ"ו מסתפק בדבר ובסי' קצ"ה שם כתב בהדיא דאסור לסכך בסולמות שלנו דמקבלין טומאה מדאורייתא וע"ש וכ"כ מהרי"ל דאסור להניח סולם על הסכך להחזיקו וכ"ש לסכך בו דאסור וכתב עוד מהרי"ל דאסור להניח שום כלי המקבל טומאה על הסכך להחזיקו אפי' קתדראות משום דמקבלי טומאת מדרס:

סעיף קטן ג
ובתשובת הרשב"א סימן רי"ג:

סעיף קטן ד
וכתב הכלבו ובמקום שנהגו לקבוע מחצלאות בגגין כעין תקרה אין מסככין בהן:

סעיף קטן ה
וכ"כ בתא"ו נ"ח ח"א וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ו
וכתב הג"מ פ"ד דסוכה דאף מן הצד פוסל בג"ט כאויר ולא כד"א כשאר סכך פסול:

סעיף קטן ז
ומשמע דאף בחבילה שאסורה מדרבנן אינו אסור אלא לכתחלה אבל לא בדיעבד אך ב"י כתב דהחבילה אסורה אף בדיעבד ולא נראה כן מדברי הטור ומ"ש לקמן דאם סיכך בחבילה והתירה כשירה היינו אף לכתחלה מותר לעשות סוכה ממנה מאחר שהתירה אבל אה"נ אם לא התירה וישב תחתיה יצא בדיעבד כנ"ל.

סעיף קטן ח
משמע דוקא דלענין זה בעינן כ"ה קנים אבל לדברים אחרים מקרי אגד בפחות מכ"ה וכ"כ המ"מ פ"ה מהלכות סוכה דזהו דעת הרמב"ם והא דאמרי' בגמ' אגד ג' שמיה אגד היינו לענין הזאה וב"י כתב בשם א"ח הא דבעינן כ"ה בחבילה ה"מ בזרדין כמו בזמירות שלנו אבל קנים הרי אמרו אגד ג' שמיה אגד ועי' באשר"י דתי' עוד בע"א דהא דאגד ג' כו' קאי לענין אם קשר קנים שיש לו גזע עם דברים אחרים וכתב רבינו למטה בסמוך והא

דפסק למטה דאפילו בקנה אחד שאגוד הוי חבילה משום דפסק כמ"ד בגמרא ג' ושתים מקרי אגד וכתב ב"י עוד דדעת רבינו כדעת הרא"ש אבל ל"נ דדעתו כדעת הרמב"ם ולכן דקדק בלשונו לכתוב דאין זה בפחות מכ"ה ודין שלמטה למדו ממ"ש בגמרא אגד יחידי לא שמיה אגד מכלל דאם אגד ד"א עמו שמיה אגד.

סעיף קטן ט
ובהג"מ כתב דאם סיכך בנסרים דאפילו פחות מג' פסולה דהוי כבית ממש הואיל ובזמן הזה כולן מסככין בתיהן בנסרים שאין בהן ג'.

סעיף קטן י
ובתשובת הרשב"א סי' קצ"ו כסברא הראשונה וכ"נ דעת הטור.

סימן תרל

סעיף קטן א
וכתב הר"ן אבל מדבר שריחו רע אסור לעשות ממנו הדפנות כמו שאין מסככין בו ונ"ל דה"ה דבר שנתייבש תוך ז' ולא ישאר עוד שיעור מחיצות דפסול כמו גבי סכך כמש"ל סימן תרכ"ט ומ"ש דכל הדברים הפסולים אינן פסולים אלא לסכך כך משמע פ"ב דסוכה וכ"כ הפוסקים סתמא אבל א"ז כתב דהיינו דווקא דברים הפוסלים מדרבנן אבל דברים הפוסלים מדאורייתא כגון דבר המקבל טומאה או שאין גידולו מן הארץ פסול אף לדפנות וכן מייתי לה התם מירושלמי:

סעיף קטן ב
וכ"כ הג"מ פ"ד (וע"ל סימן שפ"ב איזה מקרי צ"ה):

סעיף קטן ג
וכ"כ הכלבו וכתב עוד בשם הר"ף דנהגו העולם לעשות מחיצות שלימות לפי שאין הכל בקיאין בדין פרוץ כעומד עכ"ל וכ"כ מהרי"ל כשאין לו דופן כל צרכו עדיף טפי לעשות ג' מחיצות שלימות מד' שאינן שלימות וכתב עוד דצ"ה של סוכה יעשה עגול למעלה כזה ונראה דלנוי בעלמא קאמר דבלא"ה נמי מיקרי צורת הפתח.

סעיף קטן ד
וכלבו כתב וטוב לעשות מחיצות שעומד מרובה להוציא נפשו מפלוגתא עכ"ל:

סעיף קטן ה
כתב מהרי"ל אל יתלה בסוכות יריעות של שעטנז אא"כ הן גבוהין שלא יוכל ליגע בהן וכ"כ האגודה פ"ק דסוכה.

סעיף קטן ו
וכ"כ הראב"ד בהשגות:

סימן תרלא

סעיף קטן א
וכתב רי"ו בתא"ו נ"ח ח"א דאם במיעוט צילתה מרובה מחמתה הרבה וברובה חמתה מרובה מצילתה משהו אע"פ שבין הכל צילתה מרובה מחמתה פסולה עכ"ל וכ"מ מדברי הרא"ש ורבינו.

סעיף קטן ב
ומהרי"ל כתב מותר לסכך הסוכה עב הרבה דא"א שלא יראו בה כוכבים אע"ג דבלילה אינו רואה הכוכבים מ"מ ביום איכא חורים וסדקים בכמה מקומות עכ"ל.

סעיף קטן ג
(וכ"כ מהר"א מפרא"ג):

סעיף קטן ד
וזהו דעת רבינו בעל הטור וכתב הרא"ש דאף מה שתחת הדפנות כשר הוא בסוכה וכ"כ בתא"ו נ"ח ח"א והרא"ש סובר דמותר לישן תחת שיפוע הצדדים אפילו בתוך י' דהוי כפסל היוצא מן הסוכה עכ"ל ונ"ל דוקא אם הדפנות הם מדבר שמסככין בו אבל בלא"ה פסול לישן תחת שיפוע הדפנות:

סעיף קטן ה
ודעת הטור כדעת הר"ן שהרי כתב דבעינן שיהא ז' על ז' בגובה י' א"כ ע"כ הוא יותר מי"ז עם הגג:

סימן תרלב

סעיף קטן א
וכתב הר"ן ספ"ק ע"א ומיהו דוקא כשיש בו כדי לישן תחתיו כלומר שעומד בו ראשו או רובו אבל כל שאין בו כדי ראשו ורובו מסתברא דישנים תחתיו שאינו חייב לעשות הסוכה כמין בית עכ"ל אבל בתא"ו נ"ה ח"א דהא דאין ישינים תחתיו דוקא כשהאויר הולך ע"פ כולו אבל אם אינו הולך בכל אורך הסוכה ישינים תחתיו ומטעם זה אין נזהרים מלישן תחת נקבים פחותים מג' עכ"ל:

סימן תרלג

סעיף קטן א
וטעות נפל בספרים דבתבן שלא בטלו בפירוש אע"ג דאנו ידעינן דאין עתיד לפנותו ועפר סתם לא הוי ביטול וכ"כ הרא"ש והרמב"ם פ"ד דהל' סוכה וכ"כ בתא"ו נ"ה ח"א וכ"כ מהרר"א מפראג וכ"מ מד' הב"י וכן מוכח בגמרא.

סימן תרלד

סעיף קטן א

פי' דאם חוט המסבב עיגול הסוכה הוא ארוך כ"ט טפחים וב' חומשים ריבוע של סוכה הוי ז' על ז' ודבר פשוט הוא אלא שספרי ב"י הם מוטעים לכן כתבתי הנכון וכ"כ בתא"ו נ"ה ח"ב דזהו שיעור העיגול:

סימן תרלה

סעיף קטן א

ובהג"מ פ"ה ד"ה וסוכה ומה"ט אין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות ואם עשה בדפנות טפח הסמוך לסכך תחלה אזי יוכל לסכך עכ"ל מוהר"מ:

סעיף קטן ב

(וכ"כ רי"ו נ"ח ח"א):

סימן תרלז

סעיף קטן א

אבל בהג"מ פ"ה כתב דמי שנכנס לסוכה חבירו בלא דעתו לא יצא דמקרי נמי גזל וכ"כ בירושלמי עכ"ל וז"ל הג"א פ"ב דסוכה התוקף חבירו מסוכתו אפילו בנויה על הקרקע של נגזל כשירה ויצא בה בדיעבד וראובן שבנה סוכה בקרקע שמעון שלא מדעתו ובא שמעון ותקף ראובן והוציאו מסוכתו פסול דאין עליה תורת שאולה כיון דלא קיימא בקרקע של ראובן א"כ לא גזל אלא העצים ולא הקרקע והוי גזילה דאין כאן שינוי השם ולא שינוי מעשה לקנות העצים בשינוי עכ"ל וכ"כ התוס' (סוכה לא.) וכתב עוד בהג"א בשם א"ז דהעושה סוכתו ברה"ר בדיעבד יצא עכ"ל משמע דלכתחלה מיהו אסור וכ"כ א"ז בהדיא ומייתי לה מעשה מן הירושלמי וז"ל גזולה זווגא עביד ליה מטללתא בשוקא א"ל ריב"ל מאן שרי לך מי התיר לך לעשות כן לכתחלה דע"כ לא שרו רבנן אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא עכ"ל א"ז ונראה מזה דיש ליזהר לכתחלה לעשות הסוכה בחצר או במבוי של רבים אמנם לא ראיתי נזהרים בזה. וכתב מהרי"ל והסכך אל יקצצו ישראל אלא עו"ג ויקנה מן העו"ג דהוי יאוש ביד עו"ג ושינוי רשות ביד ישראל ולא הוי גזול כדאמרי' לגבי הדס וע"ל סי' תרמ"ט.

סימן תרלח

סעיף קטן א

ובתא"ו נ"ח ח"א וראיתי לרבותי נוהגין איסור אף בעצי הדפנות.

סעיף קטן ב
ומשמע התם דע"כ ל"פ אלא לגבי הדס דלגבי לולב אסור אבל אי תלה ביה אתרוג וכדומה דלאו לריחו עומד וודאי מותר להריח בו דהא מותר להריח באתרוג של לולב כמו שיתבאר לקמן סימן (תרנ"ג).

סעיף קטן ג
וצ"ע מאי טעמא צריך לעמוד סמוך לבה"ש ולהתנות ואמאי לא יהנה תנאי שקודם לכן ואפשר שסמוך לבה"ש דקאמר ל"ד אלא בא לומר שצריך שיעשה קודם בה"ש ועוד דאפשר שצריך לאומרו סמוך לבה"ש כמ"ש (שבת לד) ג' דברים צריך אדם לומר כו' בע"ש עם חשיכה כו' ומכל מקום שמעינן מזה דלא כדברי מהרי"ל שכתב שצריך לעמוד בשעת בה"ש ולומר איני בודל עצמי כל בה"ש ליקח כל מה שארצה ואין דבריו נכונים כי צריך לעשות כן קודם בה"ש כי מאהר שנכנס ספק בה"ש תו לא מהני תנאי:

סעיף קטן ד
וכ"מ בהג"מ פ"ו בשם סמ"ק:

סעיף קטן ה
וכ"מ מדברי רבינו בעל הטור דס"ל דאסור בטלטול בלא תנאי וא"כ יש לתמוה אמאי נהגו לטלטל הסדינים והיריעות המצויירים שתולין בסוכה לנוי אע"ג דהאידנא אין מתנין כלל. וכבר כתב מהרי"ל דהאידנא לא מהני בנויי סוכה תנאי דאין אנו בקיאין בתנאים מיהו באגודה משמע דנוהגים להתנות אף בזמן הזה מ"מ על המנהג יש לתמוה דמטלטלין אלו היריעות בלא תנאי לכן נ"ל דנויי סוכה האסורים הם דווקא נויין התלוין בסכך אבל התלוים בדפנות מאחר שהדפנות בעצמן מותרים לדעת הרא"ש כ"ש נויין התלויין בהן ואפשר דאף הרמב"ם דמחמיר בדפנות מ"מ בנויין התלוין בהן אין להחמיר ולכן נהגו לטלטל אלו היריעות בלא תנאי ומ"מ נראה דטוב להתנות וכ"מ מדברי האגודה שכתב וז"ל ואותן יריעות וטיפ"ש שתולין ומתנין לטלטלן מפני הגשמים צריך לעשות בהם עניבה ולא קשירה עכ"ל משמע מיהא דתנאי בעי ע"ל סימן שט"ו כתבתי אם מותר לפרוס בסוכה מפה מן הצד או מלמעלה מפני הרוח שלא יכבה הנרות:

סעיף קטן ו
וכתב מהרי"ל אסור ליהנות כלל מעצי סוכה אפילו קיסם לחצוץ בו שיניו אסור ליטול מהם:

סימן תרלט

סעיף קטן א
כתב מהרי"ו הרוצה לשחוק בקביאות וכדומה ישחוק בסוכה וכ"כ מהרי"ל הרוצה לדבר שמועות עם חביריו ילך לסוכה כללא דמלתא לעולם ידמה עליו סוכתו כאילו היה ביתו:

סעיף קטן ב
והטעם לדבריו משום מיאוס וזהו דעת מהרי"ל שכתב שאם היא מחופה בקוניא מותר:

סעיף קטן ג
והמרדכי פרק הישן כתב אבל העולם סמכו על דבר זה שיראים מצנה (עיין ב"י סימן תר"מ) ואפשר מזה נתפשט המנהג שרבים מקילים בשינת הסוכה ואף על גב דהטעם אינו מספיק שהרי ברוב המקומות אינו קר כ"כ בימי הסוכות והיו יכולים לישן שם בכרים וכסתות ול"נ שנהגו להקל כי מצות סוכה לישן בה כמו שישן בביתו איש עם אשתו וכמו שדרשו חז"ל (סוכה כו.) תשבו כעין תדורו וכמ"ש במהרי"ל שהיה ישן עם אשתו בסוכה ובזמן הזה שאין לכל אחד סוכה מיוחדת אלא רבים אוכלים ושותים בסוכה אחת אי אפשר להם לישן עם נשותיהן בסוכה כאחת ואם יניחו נשותיהן בביתן והאנשים ישנים בסוכה לפעמים הוי מצטער ולא מקרי כעין תדורו וכבר אמרו בעירובין (סג:) את נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה זה הישן בחדר שאיש ואשתו ישינים שם ואפי' אשתו נדה ואף יבטל עי"ז מצות עונה לפעמים או יבטל מה שנאמר ושמחת אתה וביתך כי לפעמים אשתו מצטערת ע"ז ועי"ז נשתרבב המנהג להקל בדבר אך החרד אל דבר ה' ישתדל לו מקום שיוכל לישן שם בלא צער וישן שם ויעבוד את ה' בשמחה וכן נוהגין המדקדקים וכן אמרינן רפ"ק דערכין (ג:) בהדיא דבמקום שלא יוכל להיות עם אשתו לא מיקרי כעין תדורו ופטור מן הסוכה וכ"מ פרק הישן (שם) גבי חתן שפטור מן הסוכה וגבי נשים פטורות מן הסוכה (שם כה:) אף שיש לדחות סברא זו מ"מ מזה נשתרבב המנהג וסברא גדולה היא.

סעיף קטן ד
וכ"נ מדברי שיבולי הלקט שכתב האגור וז"ל וכל שתייה קרוי עראי ומיהו כתב הר"ר אביגדור דשבת וי"ט דאכילת עראי שלהם הוי קבע אפי' שתייה מקרי קבע הואיל ואדם קובע עצמו על היין עכ"ל משמע דאם קבע עצמו על היין צריך סוכה וכ"מ בהג"א פ"ב וז"ל ומיהו שתיי' יין ודבש ושכר בהדי פירות או בלא פירות אלא יין בלבד וכגון שלא אכל לחם ולפתן אין לי לברר אם מותר לאכול חוץ לסוכה אם לאו דתשבו כעין תדורו אמר רחמנא ואין שתיה בלא אכילה או שמא לפעמים אוכלין אגוזים או שאר פירות וקובעים עצמן על השתייה ואסור עכ"ל א"ז משמע ג"כ דאי קבע עצמו על השתייה

חייב בסוכה מיהו נראה לענין דינא דהמיקל בשתייה לא הפסיד דהרי הרמב"ם והרא"ש והרי"ף כולהו ס"ל דלפירי לא בעי סוכה ומשמע אפי' קבע עלייהו דהרי אף מהר"מ שהחמיר באכילת פירות כתב הרא"ש עליו דאין להחמיר אלא באכילת קבע מכלל למאן דמיקל אפילו באכילת קבע א"צ סוכה א"כ ה"ה גבי שתיית יין וכבר נתבאר לעיל סי' קע"ד דבזמן הזה לא מיקרי קביעות על היין קביעות ושתיית יין פטור מן הסוכה אפילו קבועים וא"כ הוי דינו כשאר פירות מ"מ טוב להחמיר שהרי כתב הרמב"ם המתע"ב:

סעיף קטן ה

וכתב שם ואם רוצה להחמיר יקדש בביתו ויאכל אחר סעודתו כזית בסוכה אכל לילה ראשונה יקדש בסוכה כדי שיברך זמן על הסוכה ויאכל כזית ויצא עכ"ל כתב הכלבו דה"ה שאר מצטער חייב לאכול בסוכה לילה ראשונה משמע מדבריו פ"ד דצריך לאכול שם בשעת הגשם שהוא מצטער בהן ולא משמע בדבריו מתוס' סוף ג' שאכלו שכתבו שא"צ לאכול שם בשעת הגשם אלא דבלילה ראשונה צריך לחזור לסוכה אחר שפסק הגשם משא"כ בשאר לילות:

סעיף קטן ו

וכתב מהרי"ו וצריך לאכול לילה ראשונה קודם חצות דומיא דאכילת מצה בליל פסח דילפי' ט"ו מחג המצות וכ"ה במהרי"ל וכתב עוד דאסור לאכול ששה שעות ולמעלה בערב סוכות דומיא דע"פ וזהו נ"ל חומרא בלי טעם דשאני אכילת מצה דאם יאכל אחר חצות לא יאכל מצה לתיאבון אבל גבי סוכה אין המצוה באכילה שיצטרך לאכול לתיאבון דאף אם ישב בסוכה בלא אכילה מ"מ קיים מצות הסוכה ולכן נ"ל דאין לחוש בזה והמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד מיהו אחר שכתבתי מצאתי בא"ז כדברי מהרי"ל ומייתי ליה מירושלמי דצריך ליכנס לסוכה כשהוא בתאוה ועיין שם במסכת סוכה פ' הישן (סוכה כד. תוס' ד"ה תשבו):

סעיף קטן ז

ובמרדכי פרק הישן כתב מי שאין בקי בזה השיעור כו' (עיין ב"י סימן תר"מ) וכ"כ הג"מ פ"ו וכ"ה במהרי"ל וכ"מ בגמרא דגרסינן אביי הוי יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשיב זיקא כו' כיון דאניני דעתאי כמי שתסרח המקפה דמי שמעי' דמשערינן לפי דעתו של אדם דכל אימת דהוי לגביה צערא יוצא מן הסוכה ומיהו צריך להיות דבר שב"א מצטערים בו כמו גשמים וכדומה דאל"ה לא יוכל למימר מצטער אני כמ"ש בסי' שאח"ז:
וכתב מהרי"ו דהישן בסוכה אם ירדו אפי' גשמים מעט יכול לצאת דבגשמים כל דהו מצטער דלא יוכל לישן כתוב בהג"מ פ"ו כל המצטער בסוכה ואינה יוצא ממנה אינו מקבל עליה שכר והדיוט הוא דכל הפטור מן הדבר ועושיהו נקרא הדיוט עכ"ל וכתב

מהרי"ל וכשיוצא מפני הגשמים אל יבעט בסוכתו ויצא אלא יצא בהכנעה כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו וכתב עוד כשיורדים גשמים בלילה יאחר סעודתו עד חצות ויתנה שבסעודה זו יוצא יום שעבר עכ"ל ואיני מבין התנאי זו ל"ל דהא אין קבע לסעודת סוכה כתב מהרי"ו וכשיורדין גשמים יש שמברכין המוציא בסוכה לאו שפיר עבדי דצריך לברך במקום סעודה עכ"ל מיהו אם יוכל לאכול כזית בסוכה שפיר דמי כמש"ל גבי לילה ראשונה.

סימן תרמ

סעיף קטן א
מיהו הטור כתב לעיל (סי' תרכ"ט) דאף במסכך בירקות שריחן רע אין הסוכה פסולה בדיעבד אלא לכתחלה הוא דאסור לסכך בהו.

סעיף קטן ב
וכתב הג"א פ"ב דסוכה מיהו המקיז דם חייב לאכול בסוכה דלא הוי חולה אלא אדרבא הוא שמחה ומרבה בסעודה ואכילה ושתייה ותו הו"ל שלא להקיז במועד אלא קודם או אח"כ עכ"ל והם דברי א"ז פרק הישן:

סעיף קטן ג
ע"ל סי' תרל"ט:

סעיף קטן ד
וכ"ה בהג"מ דבר פשוט הוא שלא כיוונו כאן רק שלא יעשה הסוכה במקום שלא יוכל לישן מפני יראת גנבים או לסטים ולהכי לא הוי סוכה אבל במקום דיכול לישן שם ואינו מתייירא כשיושב בסוכה רק שאין הסוכה עשויה בגדר אבנים או מחיצות חזקות או שיש בה פרצות גדולות ועומד במקום שאין כליו משומרים שם כשאין אדם בסוכה דהסוכה כשירה דהא סתם הכשר סוכה אינו אלא ב' מחיצות ושלישית אפי' טפח וסתמא דמלתא כה"ג אין הסוכה משומרת מה שבתוכה מפני הגניבה וכבר הארכתי בזה בתשובה (סי' כט) בס"ד ודבר פשוט הוא בעיני ולא כתבתי אלא להוציא מלב חכם שעמד ופסל סוכה שהיא עשויה במקום רבים ולא היה לסוכה מחיצות שלימות דהגנבים היו יכולים להכניס בה ידיהם ולהוציא משם כלי בזמן שאין בה ב"א ותלה עצמו בדברי המרדכי לומר שכל שאינה שמורה מפני הגנבים הסוכה פסולה ואמר תשבו כעין תדורו בעינן ודירתו שמורה מגנבים וכל זה טעות גדול הוא בידו כמ"ש והארכתי בזה בתשובה בראיות ברורות ונכונות ידוע לכל מבין:

סעיף קטן ה
ע"ל סי' תרל"ט:

סעיף קטן ו
וכ"כ הר"ן:

סעיף קטן ז
ובא"ז פרק הישן כתב דבכל ענין פטור העוסק במצוה ממצוה אחרת:

סעיף קטן ח
וע"ל סי' ל"ה מדינים אלו:

סעיף קטן ט
ובהג"מ פ"ו שהעושין יין בבית העו"ג אין יושבים בסוכה לא ביום ולא בלילה מפני שצריכין לשמור היין מניסוך עכ"ל סמ"ק וכ"כ הכלבו:

סימן תרמא

סעיף קטן א
וכתב המרדכי פ' לולב וערבה המקדש בליל סוכות על יין חדש זמן שבירך על הסוכה פוטר גם היין אבל אם לא היה לפניו בזמן הקידוש אינו פוטר וצריך לחזור ולברך עליו כשבא לו אח"כ.

סימן תרמב

סעיף קטן א
ובמנהגים שלנו וא"א כאהבה וכ"פ בתשב"ץ.

סימן תרמג

סעיף קטן א
וכן נוהגין בחול ובשבת וי"ט מקדשין ומברכין על הסוכה ואח"כ המוציא וכ"כ מהרי"ו בדרשותיו:

סימן תרמה

סעיף קטן א
(אע"ג דהתוס' מפרשים פירוש אחר מ"מ מודים לדברי רש"י שאם נפרצו עליו במקום חיבורן פסול אע"ג דאגדן ביחד כ"כ הר"ן):

סעיף קטן ב
זהו פי' למ"ש בגמרא לולב דסליק בחד הוצא פסול וכ"כ הרא"ש והכלבו פירש עוד פ"א דהיינו אם עלה על ראש שדרתו רק עלה אחד ולא תיומת פסול עכ"ל:

סעיף קטן ג
אבל הג"מ פ"ז כתבו בו דאנו סמכינן אדברי התו' בלולבין שלנו שאינם יבשין כ"כ שיהא נפרכין בציפורן עכ"ל:

סעיף קטן ד
אבל במנהגים שלנו כתב דנוהגים כדברי המרדכי:

סעיף קטן ה
פי' דבריהם כך הוא ב' עלין העליונים שבראש השדרה נקראים תיומת וכל עלה א' מאלו הב' עלין כפול לשנים כשאר עלי הלולב ובמקצת לולבין אלו הב' עלין העליונים דבוקים ביחד וע"ז פירש"י והגאונים שאם נפרדו שהוא פסול ולזה כתבו התוס' ורא"ש שא"כ כל לולבין שלנו היום פסולין והסכימו דאינו פסול בכה"ג אלא אם היה כן ונפרד וכן פי' ב"י דבריהם דכתב דבמדינתו מצויין לרוב לולבין כאלו ולפי דרך זה אם נחלקו העלין בעצמן לא הוי בכלל נחלק' התיומת אלא לדעת הר"ן שכתבתי למעלה דבריו בת"ה סימן צ"ו כתב דאנן נוהגים בנחלקה התיומת כפרש"י בלשון דאשון עלה א' האמצעי שדרכו להיות כפול כשאר עלי הלולב נחלק לשנים זה מקרי נחלקה התיומת ולא מקרי נחלק אא"כ נחלק עד למטה מן העלין ובא"ז כתב דבעינן שנחלקה השדרה ג"כ וכו' עד וכתב ר"י וא"ז דעל פירש"י אני סומך הלכה למעשה כו' וכן ראיתי אחד מן הגדולים שהיה נוהג להכשיר לולבין סדוקים בעלה אמצעית ברוחב אצבע ויותר עכ"ל מיהו במקום דאפשר למצוה מן המובחר יהדר אחר אחד שלא נקטם כלל כמ"ש הר"ן והמ"מ מיהו המנהג כדברי תה"ד:

סעיף קטן ו
וכן נוהגין ודלא כדמשמע מדברי הר"ן פ' לולב דף של"ו ע"א דאף בעלין יש לחוש:

סימן תרמו

סעיף קטן א
ובמנהגים שלנו פסק כדעת הטור דנקטם ויבשה כשירה:

סעיף קטן ב
ודע כי באלו המדינות פשט המנהג לברך על הדס דקיימי תרי ותרי בחד קינא ומהרא"י יישב טעם המנהג וכן הארכתי בזה בתשובה בס"ד וכן משמע מדברי מהרי"ל בה' לולב דאין לחוש:

סימן תרמז

סעיף קטן א
ומדברי התוס' ס' לולב הגזול משמע אף בדיעבד פסול משל הרים אם אינה גדילה על המים:

סימן תרמח

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל ואתרוג משנה שעברה ודאי יבש הוא ופסול ואפי' כמו שקורין וועל"ק בל"א עכ"ל בתשובת סי' ה':

סעיף קטן ב
ומשמע שם בנקיבות אלו רגיל להיות עורו ובשרו קיים ואין חוששין שלא היה קיים אא"כ רואין שאינו קיים:

סעיף קטן ג
מ"מ משמע דאינו נפסל בנטילת שושנה לבד, דהיינו מה שעל העץ שעל ראש האתרוג ובעי שינטל מקצת אותו הדד שעל ראש האתרוג ממנה אמנם נהגו להחמיר אפי' בנטילת השושנה לבד וכן ראוי לעשות במקום שאפשר משום דהר"ן כתב דלדעת הרי"ף פסול בנטילת השושנה לחוד לכן ראוי לחוש לדבריו במקום שאפשר למצוא אחר בקלות:

סעיף קטן ד
ובמהרי"ל משמע דאין להכשירן אם ניכרים במשמוש היד:

סעיף קטן ה
משמע דוקא שינוי מראות דפסולין משום הדד אבל שאר פסולין לא פסלי בחוטמו במשהו וכ"כ בתא"ו נ"ח ח"ג בהדיא וז"ל כל פסולי אתרוג שהם משום הדר בחוטמו פוסלין במשהו עכ"ל וכ"כ הרא"ש אבל הר"ן כתב פרק לולב הגזול דף של"ט ע"א דה"ה כל הפסולין באתרוג כגון נסדק שפסולו משום חסר אפ"ה פוסל בחוטמו בכ"ש:

סימן תרמט

סעיף קטן א
וכתב הר"ן ודוקא שלא נתכוין לזכות בה דלכן יוצא בשני כו' דהוי כשאול אבל כיון לזכות בה הו"ל אשירה של ישראל ולא יצא בה וכ"כ בתא"ו נ"ה ח"ג:

סעיף קטן ב
דכתב בתא"ו נ"ח ח"ג וז"ל ובזמן הוה שאין משתחוים לאשירה אלא נוטעים אילן לפני ע"ג או בגן של ע"ג שהדקל הנטוע שם לולבו מותר למצוה דאין זו אשירה דאין משתחוים לה אפי' הניח תחתיו ע"ג דרך מקרה ובטלה אמרינן דאין זה אשירה וכ"ש אם חתכן העו"ג ונותנו לו דאין לך ביטול גדול מזה עכ"ל וכ"כ ב"י בשם א"ח על גנות מבתי העו"ג כו' כתב המרדכי בהל"ק דף ב' ע"ד דלולב שעשאו עו"ג כשר כמו סוכות של עו"ג:

סעיף קטן ג
וכן דעת הרמב"ן וכ"ה דעת הרי"ף והרא"ש והר"ן ובסמוך כתב רבינו למחלוקת זו וכתב עוד הר"ן ריש לולב הגזול הא דפסול מיום ראשון ואילך היינו דלא קני ליה קודם המצוה

אבל אם קני ליה קודם המצוה בדרך שהגזילה נקנית בו יצא בו דשוב לא מיקרי מצוה הבאה בעבירה עכ"ל ומשמע מיהו דלא יברך עליו בהג"א ריש לולב הגזול ואמר ראבי"ה בשם אביו ר"י הלוי דצריכין ליזהר שלא לקצוץ ערבה לצורך לולב משרה עו"ג אפילו ברשות העו"ג משום דסתם עו"ג גוזלי שדות נינהו וקרקע אינה נגזלת אלא משכיר העו"ג לקוץ כי היכי דליהוי יאוש בידייהו ושינוי רשות בידו עכ"ל א"ז וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן תתנ"ב וכתב דאין חילוק לזמן הזה לבימיהם וכ"ה בא"ז וכתב עוד דאין חילוק בין ח"ל לא"י:

סעיף קטן ד

וכ"כ הרשב"א בתשובה סי" תשמ"ו ותשמ"ז מי שנדר הנאה מחבירו או שאסר לולב של עצמו עליו בהנאה אינו יוצא בו ביום א' דבעינן משלכם אפי' נתן לו הנודר במתנה ל"מ אבל ביום ב' מותר ויוצא בו וכתב הכלבו אתרוג של ערלה יוצא בו מיום שני ואילך:

סעיף קטן ה

אבל במרדכי פרק לולב הגזול כדעת ה"ג וכ"כ במהרי"ל וכתב הכלבו ומיהו אם הסיר ניקור העכברים יוצא בו לכתחלה בשאר ימים כתב תא"ו נ"ח ח"ג ניטלה פטמתו או עוקצו ונסדק דינו כניקב וכשר בשאר ימים כי דינו כחסר אבל עלתה עליו חזזית פסול אף בשאר ימים משום דלאו הדר הוא עכ"ל ומהרר"א מפראג כתב דניטלה פיטמתו או עוקצו פסול כל שבעה כן משמע מדברי הרא"ש עכ"ל ולא ידעתי מהיכן משמע מדברי הרא"ש כן ואדרבה משמע מדבריו כרברי ר"י ודוקא חזזית דפסולה משום דלא הדר הוא פסול כל שבעה אבל נוטל פטמתו או עוקצו דפסולו משום חסרון כשר בשאר ימים מלבד ביום א' וכ"ה בהדיא בהר"ן פרק לולב הגזול ודעת מהר"א צ"ע כתב בהג"א פרק לולב הגזול בשם ראבי"ה דאתרוג כמוש ומנומר שהוא פסול אם חתך ממנו מה שהוא יבש או מנומר והשאר נשאר שלם פסול אף בשאר הימים דגרע מאם היה חסר מתחלה כיון שבא מכח פסול נשאר בפיסולו:

סעיף קטן ו

וכתב הר"ן דף של"ט ע"ב ומיהו כי שרי דוקא בנשתייר רובו דשמו עליו הא לאו הכי לאו אתרוג מקרי ואתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג עכ"ל אבל בפסקי מהרא"י סי' נ"ב משמע דאפילו לא נשאר אלא מיעוט סגי בשני:

סעיף קטן ז

ובת"ה סימן צ"ה פסק כרמב"ם וכ"פ מהר"א בהגהותיו אבל במנהגים כתב כדברי הרא"ש והטור ול"נ דטוב לעשות כדברי הר"ן אם אין לו אתרוג אחר אבל אם יש לו אחר לא יטול את זה עד לאחר שבירך על הבשר ובזה יוצא מידי ספיקו

סעיף קטן ח
כתב בפסקי מהרא"י סי' נ"ב מעשה שהיה כמה ישובים שלא היה להם רק אתרוג א' למצוה בחג והיה להם שעת הדחק שלא היו יכולין להמציא להן יותר והיו רוצים כל ישובים לצאת י"ח ועמדו וחתכו האתרוג לכמה חתיכות ושלחו לכל ישוב חתיכה אחת וברכו עליהן ביום א' ופסק דאסור לעשות כן דאע"ג דבשעת הדחק חסר כשר היינו שנחסר מאליו אבל לא שרינן לחתוך ולחסור האתרוג כדי לברך על אותה חתיכה ותו דחסר דמכשרינן ביום ב' היינו שנחתך ממנו אפילו לכתחלה כדי לאכלו ומניח השאר דמברכין על השאר משום דנקרא שיורי מצות כדאשכחן כה"ג גבי גרדומי ציצית ואזוב אבל לחתוך מן האתרוג ולברך על החתיכה אסור דלאו אתרוג מיקרי אלא חתיכת אתרוג עכ"ל:

סעיף קטן ט
ואין אנו נוהגין כך אלא בלולב והדס אנו מברכין איבש אבל לא מברכינן אאתרוג וכ"כ המרדכי בשם רא"ם דיש לברך אלולב והדס יבשים וכ"ה בהג"מ דנוטלין הדס יבש ובאגוד כתב דנוהגין ליטול לולב יבש אף שאיכא אחרים לחים אבל לא הדס וערבה יבישים בדאיכא לחים כתוב במנהגים שלנו גזול פסול אף בשעת הדחק עכ"ל:

סעיף קטן י
וכ"ה בא"ז:

סעיף קטן יא
וכ"ה בת"ה סימן ק':

סימן תרנ

סעיף קטן א
ובמנהגים שלנו כתוב כדברי הרמב"ם והרי"ף:

סעיף קטן ב
והמרדכי כתב כדברי הרמב"ם דשיעור לולב י"ד גודלין וכבר נתבאר לעיל שלדעת הרי"ף והרמב"ם ההדס ג"ט דהיינו י"ג אצבעות א"כ שיעור הלולב היא ט"ז אצבעות לפי המנהגים שלנו:

סימן תרנא

סעיף קטן א
וכן אנו נוהגין אף בחול דלא כמשמעות דברי הטור לקמן דמשמע דוקא בי"ט דאסור לעשות קשר גמור יש לקשור בכה"ג כתב מהר"י בדרשותיו ויקשור ההדס גבוה יותר מערבה ויש לו טעם בספרי קבלה וכתב מהרי"ל ויתיר החוט הכרוך סביב ההדס קודם

שיאגדם יחד דלא ליהוי חציצה וכתב עוד דצריך לראות בהדס אי מונח כדרך גדילתו כי המביאים אותן מהפכין אותן כדי שיהיו ענפיו חופין את ראשו. וכתב עוד וישפיל ההדס תוך אגד הלולב וערבה כדי שיהיו כל ג' מינים בידו בשעת נטילה:

סעיף קטן ב

(אבל הרא"ש כתב דיטול הלולב בשמאל כ"א שהוא ימין דידיה וב"כ רי"ו) וכתבו מהרי"ל ומהרי"ו ובעל מנהגים דכן יש לנהוג וכ"מ מד' מהר"א מפרא"ג דיש לנהוג כדברי האשירי וכתב שטעות נפל בספרי הטור ושלא ראה כדבריו בשום פוסק ולא ראיתי אינו ראיה ומ"מ משמע דיש לנהוג כדע' האשיר"י וכתב הכלבו דוקא לכתחלה יטול הלולב בימין ואתרוג בשמאל אבל אם החליף בדיעבד יצא וכן אם נוטלן זא"ז אבל אם נטלו בידו אחת בבת אחת לא יצא ואדם גידם נוטלו בזרועותיו דהא לא כתיב ולקחתם בידכם ושולט בב' ידיו נוטלו כשאר כל אדם עכ"ל:

סעיף קטן ג

וכן אנו נוהגים להפך האתרוג עד אחר הברכה וכ"כ מהרי"ל דלא כר"ן ס"פ לולב הגזול דכתב דאין נכון לעשות כן:

סעיף קטן ד

כתב הכלבו ובדרשות מהרי"ו כשמברך צריך לעמוד וכתב עוד דאינו מברך על הלולב אלא פעם א' ביום אף כשנוטלו הרבה פעמים ביום כתב אבודרהם בשם ר' סעדיה שצריך בשעת נטילה שיהא פני הלולב שהוא האדום נגד פני המתפלל וצד הירוק שבו השדרה כלפי חוץ ויש שאוחזין אותו להיפך וכדאי הוא הגאון לסמוך עליו עכ"ל:

סעיף קטן ה

ומהרי"ל כתב שהיה מסיר התפילין משום חציצה:

סעיף קטן ו

ואין אנו נוהגין כן אלא כדעת הרא"ש שהצבור מנענעין אבל לא ש"ץ ומיהו במהרי"ל כתב שאף שליח צבור ינענע ביאמר נא ישראל אבל לא באחרים וכ"ה במנהגים ובהג"א פ"ק לולב הגזול וכתב הכלבו בשם הגאון שנהגו לכוין כשאומרים הודו שהי' מוליך ומביא וכשיאמר ה' מעלה ומוריד וכן באנא ה' אבל הרי"ף כתב אין מנענעין באומר השם לא בהודו ולא באנא וכ"נ:

סעיף קטן ז

והכלבו כתב ומנענעין שם ג"פ על כל פעם שיאמר הודו פעם אחת וכ"כ הר"ן וכ"ה במנהגים ובמהרי"ל ובת"ה סימן צ"ו:

סעיף קטן ח
כתב מהר"א בהגהותיו אינו ר"ל שינענעו שם ג"פ בהולכה וג"פ בהובאה אחת רק ר"ל שיוליך ויביא ג"פ ומלת שם ר"ל באותו הרוח וכן בכל רוח יוליך ויביא ג"פ כי ההולכה והובאה הם הניענועין וכ"כ בהר"ן פרק לולב הגזול דף ש"ס ע"ב ובהג"מ ובתשובת הרשב"א סימן תל"ו וכ"מ מדברי הרא"ש כמו שכתבתי:

סעיף קטן ט
וכ"ה במהרי"ל שלא הפך ראש הלולב לצד מטה אלא באחורי הלולב היה מוליך ומביא לצד מטה עכ"ל וכן שמעתי ממורי הגאון מהור"ר שכנא ז"ל שראה כן מרבו מוהר"ר יעקב פאל"ק זצ"ל אבל לשאר רוחות היה מהפך ראש הלולב לצד ההוא והעולם לא נהיגי כן אלא גם למטה מהפכין ראש הלולב וסברי להו דמאחר דהנטילה היא ביד דרך גדילתן שוב אין מקפידין על הנענועין שיהיו דרך גדילתן ובאמת שיש לתמוה דמאחר שמקפידין להיות אף בנענוע דרך גדילתו א"כ אף בשאר רוחות לא היה להן להפך הראש לצד שמנענע נגדו אלא לעולם היה ראוי להיות ראש הלולב למעלה דרך גדילתו ולהוליך ולהביאו שם כמו בתנופה שלמידין ממנו נענוע של לולב וכמ"ש ב"י בריש דבריו ואפשר לומר דלא דמי דבשאר נענועים נקרא דרך גדילתו דאינו מהפך כ"כ הלולב וגם לפעמים הלולבין נוטין כן באילן אבל לצד כלפי מטה צריך להפוך הלולב מאד ואז לא יהיה דרך גדילתו וק"ל כנ"ל לפי דעת הגאונים וכן נהג מהרי"ל וכנ"ל:
וכ"ה במנהגים של מהרי"ל:

סעיף קטן י
וכ"נ שע"י הולכה והובאה שעושין מכסכסין ומטרפין הלולב ודלא כדעת הגאון שכתב הטור למטה שהוא דעת י"א שהביא הר"ן:

סעיף קטן יא
וכ"כ מהרי"ל מהרי"ו ומנהגים:

סעיף קטן יב
וכ"כ האגור בשמו:

סעיף קטן יג
ור"ל דאפי' לא כיון לשם מצות לולב איכא ביה בל תוסיף:

סעיף קטן יד
אבל במנהגים שלנו דלא יקח אלא ב' בדי ערבה וג' בדי הדס וכ"נ משום דאיכא למ"ד דאית ביה משום בל תוסיף כמבואר מ"מ:

סימן תרנב

סעיף קטן א
ובירושלמי סוף לולב הגזול מסיים בהאי מעשה דאנשי ירושלים הניח על גבי קרקע שוב אסור לטלטלו עכ"ל משמע דס"ל דלאחר גמר מצות הלולב אם הניח על הארץ שוב אסור לטלטלו בי"ט וצ"ע דהא קי"ל ביצה (כז.) אין מוקצה לחצי שבת והא הוי ראוי בע"ש וע"ל דיני מוקצה פי' ש"י:

סימן תרנג

סעיף קטן א
וכ"כ הכלבו ולעיל גבי נוי סוכה כתבתי דבזמן הזה אין להתנות:

סעיף קטן ב
וכ"כ הכלבו:

סימן תרנד

סעיף קטן א
ונוהגין במקומות ליקח כל ימי ח"ה ערבה חדשה אם אפשר וזו היא מצוה מן המובחר:

סעיף קטן ב
וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ג
וכ"כ הר"ן ס"פ לולב הגזול ע"א ולדידן אסור לטלטל לולב בשבת אף אם חל י"ט ראשון בשבת וכ"ה במ"מ פ"ז ומיהו פשוט הוא באתרוג מותר לטלטל בשבת דראוי להריח בו אע"ג דאסור לאוכלו כתב מהרי"ל ולא יניח האתרוג ע"ג בגד בי"ט דמוליד ריחא ואסור:

סימן תרנה

סעיף קטן א
וכתב המרדכי פרק הדר ע"ב בתשובה דיש מתירין לומר לעו"ג להביאו מרחוק אפילו ביו"ט אבל במרדכי פרק לולב הגזול משמע דאסור וכ"כ באשיר"י ודין זה תלוי בדין אמירה לעו"ג במקום מצוה וע"ל סי' תקפ"ו גבי שופר וסי' ש"ז וכתב המרדכי ר"פ לולב הגזול אם חל הושענא רבה ביום א' ועו"ג קצצו הערבה בשבת שכשרה כתב הרשב"א בתשובה מי' רצ"ו ערבה שהביא עו"ג לישראל ונתלש בי"ט שני אסור לטלטל אפי' אין לו ערבה אחרת לצאת בה כדין פירות שיש במינן במחובר וב"י כתב לקמן מי' תרס"ד בשם תשובות הרשב"א על אחד שאמר לעו"ג מבע"י כו':

סימן תרנו

סעיף קטן א

וכבר נתבאר שהפוסקים חלוקים עליו ומדברי הר"ן פ"ק דב"ק דף ה' משמע דאם היה לו מעט יותר מכדי חייו צריך להוסיף יותר משליש בהידור מצוה ובפ' לולב הגזול דף של"ז ע"ב כתב ומיהו כל אחד ואחד יתן ויוסיף כפי ממוניה כדי לקיים מצות עשה כר"ג שקנה אתרוג בעד אלף זוז:

סימן תרנח

סעיף קטן א

וכתב מהר"א מפרא"ג דבשעה שמחזיר לו צריך לחזור וליתן לו במתנה וכ"ה באשיר"י ובתא"ו נ"א פ"ד וכתב עו"ש בתא"ו דאם נתן לו אתרוג במתנה ואמר אחריך לפלוני אפי' אכלו הראשון או מכרו יצא דאין לאחרון אלא מה ששייר ראשון כמו בשאר מתנה ועיין בדין זה בח"מ בדין מתנה:

סעיף קטן ב

וכתב בתשובת מהרי"ל סי' ק"ז כ' מוה"רם גובין מעות אתרוג לפי ממון דהידור מצוה מוטלת על העשירים טפי מעל העניים וכתב עוד שם דאין יכולין לכוף אשה שתתן לאתרוג מאחר שאינה מחויבת בדבר:

סעיף קטן ג

וכתב הרא"ש דאע"ג דנותן לו ע"מ להחזיר לא מהני גבי קטן וכ"כ רי"ו והר"ן:

סעיף קטן ד

וז"ל הג"מ סוף ה' לולב אמנם הירא וחרד לדבר השם והמחבב לעשות מצוה מן המובחר ראוי להיות לו לולב ואתרוג בפני עצמו כדי לעשות הנענועין כהלכתן ועוד שרוב ב"א מברכין בשעה שהם שותפין ואין יודעין להעלות על דעתן ליזהר שיהיו במתנה ולא נהגו להיות לכל הקהל אתרוג א' אלא מדוחק עכ"ל הר"ם וכתב עוד דאסור לזלזולי במצות אתרוג או שאר מצות שהעו"ג מוכרין אותו כדאמרינן בגמרא לא איבעיא לך לזלזולי כולי האי עכ"ל וכתב מהרי"ל דאף אם יום ראשון בשבת יראה כל א' וישתדל שיהא לו אתרוג ולולב מיוחד:

סימן תרס

סעיף קטן א

וכן המנהג וכתב בתה"ד סימן צ"ח כשהס"ת על הבימה אז צריכין גם היושבין במזרח ב"ה להפוך פניהם נגד הס"ת ואז צפון ימין שלהם וכן המנהג שהולכין מדרום לצפון ומסבבין הבימה וזהו נקרא דרך ימין מאחר שמהפכין יושבי מזרח פניהם למערב דהיינו

נגד הבימה וכתב מהרי"ל דנוהגים דביום ז' מקיפין ז' פעמים ומוציאין ז' ס"ת על הבימה ואנו נוהגין להוציא כל הס"ת שיש בב"ה וכ"ה במנהגים:

סעיף קטן ב
גם אין מוציאין ס"ת על הבימה מאחר שאין מקיפין ומ"מ אומרים הושענות:

סעיף קטן ג
וכ"כ הר"ן בפ' לולב וערבה דף שד"מ ע"א וכתב דאפילו בהושענא רבה אין להקיף בלא לולב ואין אנו נוהגין כן:

סעיף קטן ד
אבל אנו נוהגין דאין אבל מקיף כל זמן שהוא אבל אפילו תוך י"ב חדש אחר אביו:

סימן תרסא

סעיף קטן א
ובתא"ו כתב דעמא דבר כראבי"ה דמברך סוכה ואח"כ זמן וכ"כ אבודרהם ומהרי"ל ז"ל ובת"ה סי' צ"ה אבל המנהגים שלנו כתבו דיש לנהוג כדברי הרא"ש וכן נוהגין:

סימן תרסג

סעיף קטן א
ומהרי"ל כתב דנוהגין כרבותיו של רש"י וכ"כ במנהגים שלנו:

סעיף קטן ב
ונוהגין לומר קהלת אחר תפלת שחרית בשבת שבח"ה וכתב מהרי"ל ואם אין שבת בה"ה אנו אומרים אותו בשמיני עצרת שהוא כשבת עכ"ל וע"ל מי' ת"ץ אם מברכין ברכה על קריאת קהלת וטעם שאומרים אותו בסוכות וכתוב במנהגים וחותם בשבת שבח"ה מקדש השבת וישראל והזמנים וכ"ה בכל המנהגים וצ"ע מ"ש שבת ח"ה שבפסח דאין חותמין בהזמנים עכ"ל ול"נ דלק"מ דשאני ימי הסוכות דכל אחד י"ט בפני עצמו הואיל וחלוקים בקרבנותיהם לכן מברכים הזמנים:

סימן תרסד

סעיף קטן א
וכ"ה במנהגים דאומרים מזמור לתודה כיון שהיא חול וא"א נשמת אלא ישתבח כמו בחול וקדיש לאחר תפלת שחרית אין כמוך שמע ישראל בניגון של י"ט ועל הכל כמו בי"ט ואין רגילין לעשות מלאכה של חול עד אחר יציאה מב"ה פעם אחת הוי מילה בהושענה רבה ואמר מהר"ם דקבלה בידו לומר זכ"ב אחר אנא אזון חין ואחר פזמון זה חוזר לומר הושענא ואמר שכן קבלה בידו לומר זכור ברית כשחל מילה בה"ר וכתב עוד שקדיש לאחר תפלת מוסף בניגון י"ט

סעיף קטן ב
ומהרי"ל היה נוהג ללבוש הקיטל בל"א כמו בר"ה וי"כ אבל שאר בגדי חול לא היה משנה כלל ויש נוהגין לטבול קודם עלות השחר כטעם עי"כ וער"ה וכ"ה במנהגים שלנו דהצנועים נוהגים בטבילה זו כתב אבודרהם יש אנשים שנהגו שכורכין עצמן בסדין ויוצאים למקום שמגיע שם אור הלבנה ופושטין מעליהן הסדין ונשארים ערומין ופושטין אבריהם ואצבעותיהן אם מצאן שלם סי' טוב ואם יחסר צל ראשו בנפשו הוא ואם יחסר צל אחד מאצבעותיו סי' לא' מקרוביו יד ימין סי' לבניו הזכרים ויד שמאל לבנותיו וכ"כ הרמב"ן בפסוק סר צלם מעליהם וזה הצל אינו צל האדם ממש כי העומד אצל הלבנה או אצל האור א"א שלא יראה לו צל אלא הוא צל הצל הנקרא בבוא' דבבוא' דיש סעד לדבר מדאמרי' פ"ב דהוריות האי מאן דבעי למיפק לאורחיה ובעי למידע אי הדר לביתיה אי לא ליקום בביתיה אי חזי בבואה דבבואה הדר לביתיה ולאו מלתא דלמא חליש דעתיה ואתרע מזלא מכאן אני אומר שאין לנהוג מנהג זה עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ' הר"ן פ' לולב וערבה דף שד"מ ע"א ושיעור אורך הערבה זו כשיעור אורך הערבה שבלולב שלא מצינו שהקילו בה עכ"ל וא"כ נראה שכל הפוסל כערבה שבלולב פסל ג"כ בערבה זו הואיל שלא מצינו שהקילו בהן:

סעיף קטן ד
והמנהג אינו כן אלא אוחזין ההושענות עם הלולב בשעת נטילת לולב והקפה וכ"ה במהרי"ל שהוא היה נוהג כן להחזיק הערבה עם הלולב בשעה שאומר ההושענות ומיהו בשעת חבטה חובטין אותה לבד ובזה יוצאין י"ח כי זהו עיקר מצוה ומ"מ נראה דא"צ ליטול עם הלולב כלל בשעת נטילת הלולב והנענוע בתפלת שחרית ועדיף שלא ליטלה מאחר שלא נזכר בשום מקום ליטלה עם הלולב:

סעיף קטן ה
וכ"כ מהרי"ו ומהרי"ל דאנשי מעשה נוהגין לאפות מצות בעצי הערבה וכ"כ בהגהות אשירי פרק בני העיר:

סימן תרסו

סעיף קטן א
וכתב המ"מ פ"ז דה' סוכה דאם רצה לאכול בסוכה בשאר ימים א"צ לפחות רק ביום ח' דאתי למטעי:

סעיף קטן ב
וכתבו הג"מ דלהעמיד דשולחנות ודספסלים לצורך אסור דאין י"ט מכין לחבירו וכ"כ מהרי"ל וכ' הכלבו והרב היה נוהג בליל מ"ש וסוכות לעלות לסוכה ליטול רשות ממנה ואמר י"ר שנזכה לשנה הבאה לישב בסוכת לויתן:

סימן תרסח

סעיף קטן א
ובמנהגים דא"א חג אלא אומרים יום שמיני העצרת דלא מצינו דנקרא חג:

סעיף קטן ב
ונ"ל לומר אף לפי הטעם שכתב הרא"ש ורבינו באכילה משום דלפעמים יושב בסוכה בלי מצוה מודים בשינה דאין דרך לישן בסוכה:

סעיף קטן ג
וכתב מהרי"ל דשמש הכנסת יכריז קודם התפלה וכבר כתבתי כל דיניו לעיל סימן קי"ז:

סימן תרסט

סעיף קטן א
במנהגים ומפקינן בלילה כל הס"ת שבארון וש"צ אומר אנא ה' וכו' אלהי הרוחות כו' ומסבבין המגדל שבב"ח והעם הולכין אחר הס"ת ואז גוללין ומחפשין בזאת הברכה בס"ת ראשונה ובשנייה בראשית ובג' וביום השמיני בפרשת פנחס ומזמרין זמירות ואח"כ עומדין עם הס"ת והש"ץ אומר התקבצו מלאכים כו' והמנהג אינו כן עכשיו אלא קורין כל הנדרים שבתורה בליל שמחת תורה וקונין הנדרים ונותנין למי שקונה מי שבירך אחר שעלה לס"ת:

סעיף קטן ב
ובמנהגים וחוזר למעלה ומרבה בפרשיות כרי לקרות הרבה לכבוד תורה קורין כל הנערים ביחד וקורין להן נדר המלאך הגואל גו' וקורין חתן תורה כו' ואח"כ חתן בראשית כו' וכהן או לוי יכול לקנותו וע"ל סימן קל"ב ומ"ש וחוזרין למעלה ומרבין בפרשיות כ"ה המנהג וכ"כ ריב"ש בתשובה סימן פ"ד ואין איסור בזה משום ברכה לבטלה דלא כרבי אפרים שכתב המרדכי פרק בני עיר בשמו דאסור בזה וע"ל דינים אלו בהלכות קריאת ס"ת כתב המרדכי פ"ק דף צ"ב ע"א דח' פסוקים אחרונים שבתורה תלמיד חכם צריך לקרותן ואינן נוהגין כן אלא נוהגין שאף הנערים עולים לסיום התורה וקורין אותו העולם חתן תורה ואפשר דבזמן הזה דהחזן קורא הכל אין לחוש מי העולה מאחר שאינו קורא רק החזן וכ"ש דשאר הפוסקים לית להו כדברי המרדכי כמו שנתבאר סימן תכ"ח לעיל מצאתי כתוב בשאין להקהל אלא ב' ס"ת קורין בראשון וזאת הברכה ובשניה

בראשית וחוזרין ולוקחין הראשונה וכן בכ"מ שזקוק לג' ספר תורות ואין להם רק ב' עושין כסדר הזה:

סעיף קטן ג

כתב מהרי"ק שורש כ"ו בשם תשובת הגאונים דביום שמחת תורה נוהגין לרקוד אפילו זקנים בשעה שאומרים קלוסים לס"ת אע"פ שאין מרקדין בי"ט משום כבוד התורה נהגו היתר עכ"ל וכתב מהרי"ל יש מקומות שנהגו התינוקות סותרים הסוכות ומבערים אותם בשמחת תורה ונותנים טעם להיתר זה אבל אבא מורי ז"ל כשהייתי נער מוחה בידי מלסתור בי"ט עכ"ל:

סימן תרע

סעיף קטן א

וכתב מהר"א מפראג וז"ל אבל במרדכי הארוך כתב ובמגילת תענית אמרו שקבעום י"ט משום חנוכת המזבח וכ"כ א"ז וכ"מ במדרש רבתי פרשת בהעלותך והכא אומר שקבעוהו משום הנס וי"ל דמשום זה קבעו משתה ושמחה אבל להלל ולהודות קבעו משום נס וכ"מ מפירש"י עכ"ל ואפשר שלזה נהגו במשתה ושמחה ומצאתי בהגהת מנהגים סעודת חנוכה רשות ולכן נוהגין לומר מזמורים להרבות בו שבחות כדי שיהא סעודת מצוה כן השיב מוהר"ם עכ"ל:

סעיף קטן ב

ויום שמועה כבפניו דמי כמ"ש המרדכי פ"ד דמ"ק דף שצ"ד ע"ג כמו שיתבאר בי"ד הלכות אבילות ומצאתי בקובץ א' המנהג להתענות על אביו ועל אמו בחנוכה עד חצות עכ"ל ולא ראיתי שחוששין לזה וע"ל סי' תקס"ח אי מתענין ת"ח בחנוכה אי צריך למיתב תענית לתעניתו:

סימן תרעא

סעיף קטן א

וכן המנהג וכתב מהר"א מפראג דלדידן שמדליקין בפנים ויודעין בבית כמה ב"א בבית וליכא למיחש שמא יאמרו כך בני אדם הם בבית אף לדעת התו' מנהגינו נכון ועוד דמאחר שמדליקין בפנים כל אחד יכול להדליק במקום מיוחד ולא בעי להדליק כולן בטפח הסמוך לפתח הסמוך לפתח וניכר הנרות שמדליק כ"א ואחד ואיכא היכירא כשמוסיף והולך בשאר הלילות ולכן מנהגינו אתי שפיר לכ"ע:

סעיף קטן ב

כתב בהג"מ בשם סמ"ק דאין להדליק נרות חנוכה בעיגול כמו שעושין בהנרות של ב"ה שנועצים מסמורים בעיגול דהוי כמדורה אך יש לקובען בשורה בלא עיגול עכ"ל

ובמהרי"ל כתב שראה נרות חנוכה של ב"ה שהיו תחובים שלא כסדר רק אחד יוצא ואחד נכנס וצוה לזוקפן כשורה בשוה שלא יהא כמדורה עכ"ל וכתוב בת"ה סי' ק"ה דמותר להדליק בפמוטות שקורין לאמפ"א ולא הוי כמדורה הואיל וכל אחד מובדל מחבירו לא מיקרי מדורה עכ"ל כתוב בפסקי מהרי"ו סימן ת"ה נוהגין לעשות נרות של חנוכה שמדליקין בב"ח ומדבקין ד' או ה' ביחד ומדליקין אותו לנר א' ואסרתי דהוי כמדורה ואפילו לנר אחד אינו עולה עכ"ל וכן מצאתי כתוב כשמדליקין נרות של שבת או של י"ט או של חנוכה ודובקין הנרות סמוכים זו לזו עד שהן מתחממות זו מזו ונוטף השעוה מחום החמימות גם נכפלות ונופלות ולא קיימי מצות הנר של שבת או י"ט או חנוכה עכ"ל א"ז:

סעיף קטן ג

כתב מהר"א מפראג היינו למ"ד (בסוכה ב:) דסוכה גבוה יותר מכ' אמה פסולה משום דלא שלטא ביה עינא ולכן אם הסכך מגיע לדפנות כשר והיא סברת רבה אבל לדידן דקי"ל כרבא דאמר טעמא דפסול משום דהוי דירת קבע ואנן בעינן דירת עראי בכל ענין פסול וכ"פ הס' לעיל סימן תרנ"ג:

סעיף קטן ד

וכתב במהרי"ל שהיה נזהר להניחו בטפח הסמוך לפתח אע"ג דהאידנא מדליקין בפנים וכ"כ מהרא"י בת"ה סימן ק"ו דאף בזמן הזה ידליק בטפח הסמוך לפתח בשמאל אם יש לפתח מזוזה ואם אין לה ידליק בימין והביא ראיה ממרדכי דאף בזמן הזה ידליק בטפח הסמוך לפתח וכ"מ לקמן ס"ס זה מדברי הטור אמנם מדברי הגהת מהרא"ה שכתבתי לעיל משמע דאין לחוש ומדברי המרדכי אין ראייה לדידן כמ"ש בסמוך אי"ה לכי אין נזהרין בזה רק המדקדקים:

סעיף קטן ה

וכתב הכלבו דהמנהג להדליק בבה"כ בין מנחה למעריב ובע"ש מדליקין אותם קודם תפלת מנחה וכ"כ אבודרהם וכ"כ במהרי"ל ואין אנו נוהגין כן אלא אף בע"ש מדליקין בין מנחה למעריב וכתב עוד מהרי"ל כשרבו ימי חנוכה והרבו הנרות היה הש"ץ מדליק וכדי שלא יאחר בהדלקה נוטל שמש העיר נר מידו ומדליק הנרות הנשארים והש"ץ חוזר למקומו ומתפלל בעוד שהשמש מדליק:

סעיף קטן ו

וכ"כ המנהגים דלא כמנהג ברי"ן שהיו נוהגין להעמידן בצפון לשמאל החזן:

סעיף קטן ז

וכן המנהג בגלילותינו:

סעיף קטן ח
וכ"כ הכלבו וכתב עוד אף אם הב' פתחים מרוח א' אם ב' הפתחים פתוחים לב' בתים אע"פ ששתיהן של אדם אחד אפ"ה מדליק בשתיהן משום חשדא:

סעיף קטן ט
נראה דבימי רבי' בעל הטור היה כן המנהג להדליק בפתח הבית ולכן כתב דאיכא הכירא וכן כתב בתא"ו נ"ט ח"א ז"ל ועתה נהגו להדליק מבפנים לפתח הסמוך לר"ה ויש נוהגים להדליק מבפנים לפתח הסמוך לחצר משום דשכיחי גנבים ועוד דאין רגילין לקבוע מזוזה בפתח הפתוח לר"ה משום עו"ג שיטלו אותה ויש מזוזה לפתח הפתוח לחצר ויהיה מזוזה בימין ונ"ח בשמאל עכ"ל ולזה איכא היכירא לעוברים ושבים אע"ג דמדליקין בפנים אבל בזמן הזה שמדליקין בבית החורף דהיינו בפנים ממש וידוע ששם ליכא היכירא לעוברים ושבים כלל אפי' אם יש בבית הרבה פתחים א"צ להדליק רק באחד וכ"ה המנהג ונראה מטעם זה אין נזהרין ג"כ להדליק בטפח הסמוך לפתח דמה לי סמוך לפתח או רחוק ממנה מאחר שאין היכירא רק לבני אדם שהם בחדרים שמדליקין שם והם יודעין דלשם חנוכה נדלק שם כנ"ל:

סימן תרעב

סעיף קטן א
וכתוב בהגהת סמ"ק פי' רבי' שמשון דגם עכשיו היה מצריך לעשות פתילות ארוכות עכ"ל ובקובץ אחר מצאתי כתוב ז"ל בס"א כתב דבזה"ז אין שיעור לנ"ח ומה"ט אמר שמי שרוצה ליקח נרות קטנות אע"פ שאין דולקים כ"א זמן מועט ואפ"ה (אין) נכון ליקח מעט שעוה לנר עכ"ל מצאתי ונראה דאף ר' שמשון לא קאמר לעשות פתילות ארוכות אלא כשיעורן ולאפוקי מדעת זה מצאתי אבל לא קאמר שבזה"ז יעשה פתילות ארוכים יותר כשיעור וכן משמעות לשונו דכתב גם עכשיו כמו בימיהם ודלא כרבים שנהגו לעשות נרות שדולקים עד חצי הלילה והוא ללא צורך וגם אין בו הידור מצוה דהא לאחר שיעורן מותר בהנאה ולא שייך הידור מצוה אלא בשעת המצוה ואין ראיה מנרות חנוכה של ב"ה שמנהג לעשותן רק גדולות דשאני התם דאיכא מצוה להדליק נרות כל היום כנ"ל:

סעיף קטן ב
ובמרדכי ריש במה מדליקין ואני מרדכי ק"ל הא אמרינן הותיר ביום ח' עושה לו מדורה כו' ותירץ מוהר"ם דהתם מיידי שלא נתן בו אלא כשיעור עכ"ל וכ"כ הג"מ:

סעיף קטן ג
ונ"ל דמי שלא הדליק בליל א' ומדליק בליל ב' או שלישית שידליק כשאר ב"א וכן מצאתי כתוב בשם מהרי"ל ואגודה ודלא כמו הר"ם מרוטנבורק דכ' דידליק נר אחד כשמתחיל להדליק דלדידיה הו"ל ליל ראשון ואין דבריו נראין:

סעיף קטן ד
כבר כתבתי לעיל ובזה"ז אין לחוש וכן נהגו שלא לדקדק בשקיעות החמה וכ"כ במנהגים מיהו כתבו דטוב להדליק קודם אכילה בעוד שבני הבית נעורים עכ"ל אמנם מהרי"ל כתב שהיה נוהג להדליק מיד אחר שקיעת החמה:

סימן תרעג

סעיף קטן א
וכן נהג מהרי"ל והמנהג פשוט להדליק בשעוה וכ"כ במנהגים בשעוה מצוה מן המובחר כמו בשמן זית וכתב מהרא"ם וטעמא כי בודאי צלול נהורא טפי מכל השמנים ובכלבו יש מדליקין בנרות של שעוה ור"ף היה מצריך נרות ארוכות אמנם מצוה מן המובחר בשמן זית שבו היה הנס עכ"ל:

סעיף קטן ב
מדין זה נראה דמיירי כשלא נתן שמן בנר אלא כשיעור מצותו דאז אסור להשתמש לאורה כ"ז הדלקתה ולכן מותר להדליק בשמנים שאין מדליקין בהן בשבת אבל אי נתן בו בשמן יותר דאז מותר להשתמש לאורה לאחר שעבר מצותו כמו שנתבאר סימן תרע"ב אסור להדליק בשמן שאין מדליקין בהן בשבת דחיישינן שמא ישתמש לאורו כנ"ל וכ"כ בתשובת הרשב"א סימן תע"ד:

סעיף קטן ג
וכ"כ מהרי"ל שתחב השמש למעלה מכל הנרות:

סעיף קטן ד
יש מקשים מנ"מ דאין שם שמש עליו וצ"ל דאסור לעשות כן דהרי מוסיף על הנרות שמחויב להדליק וליכא היכירא לימים היוצאים ולזה אמר א"ת שמש שנהגו בו היתר ה"ד לכן פי' שאין זה קרוי שמש כי הוא המדליק בו הנרות ואיכא היכירא דימים היוצאים כנ"ל:

סעיף קטן ה
ונ' דלא קאמר דאסור אלא להשתמש ככל נר בפני עצמו מטעם הביטול דזה אסור שמא ישתמש בנר חנוכה לבד אבל להשתמש בנרות שידוע שהשמש שם בוודאי מותר להשתמש בהן דהא עיקר טעם הדלקת השמש הוא שאם ישתמש לאור הנרות שישתמש לאור השמש ש"מ דכי הן לגבי הדדי שמותר להשתמש לאורן כנ"ל:

סעיף קטן ו
וכ"כ באבודרהם דא"צ להחליף פתילות אלא שנהגו כי וכ"כ הכלבו דכן נהגו:

סימן תרעד

סעיף קטן א
וכ"כ המרדכי דנהגו להחמיר בנר חנוכה וכ"כ בהג"מ וכתב רבי' שמחה שאם כבה אותו נר שמדליק בו האחרים שאין לחזור להדליק מהנדלקים כדי לגמור להדליק ואע"פ שמותר להדליק מנר לנר מ"מ נהגו להחמיר ואין לשנות המנהג והטעם שעיקר מצוה היא נר איש וביתו והאחרים הם רק רשות להידור מצוה אם כבה אחד מן הנרות אין להדליקו מן האחרים דאין בהדלקה זו מצוה דקי"ל כבתה אין זקוק לה עכ"ל משמע דוקא בנרות חנוכה נהגו להחמיר אבל לא בשאר נרות של מצוה וכ"מ מדברי המרדכי וכתב מהרא"י וז"ל וכתב המרדכי הא דמדליקין מנר לנר היינו דוקא קודם שנעשה המצוה אבל כבתה מאחר דאינו זקוק לה אין מדליק מנר מצוה:

סעיף קטן ב
וכתב בנמ"י הלכות קטנות דף פ"ו ע"ב הא דאין מדליקין מנר לנר היינו דוקא בעוד שהנר ראשון דולק למצותו אבל בשכבר דלק למצותו שוב מדליקין ממנו לכן כתב בעל המנהיג שאסור להדליק מנרות ב"ה בעוד שדולקין למצותן אבל כשצריך לכבותן מותר עכ"ל:

סעיף קטן ג
ובנמ"י ה"ק דף פ"ו ע"ב דה"ה נר של ת"ת או חולה שיש בו סכנה או היה דין אחת להם:

סימן תרעה

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ו דצריך להניחה שם חצי שעה במקום הדלקתה:

סעיף קטן ב
וכ"כ הכלבו:

סימן תרעו

סעיף קטן א
כתב מהרי"ל שלא התחיל בהדלקה עד סיום כל הברכה כדי שתהא הברכה עובר לעשייתו עכ"ל אבל בתא"ו נ"ט ח"א כתב בשם ה"ר יונה ז"ל שבליל ראשון מברך כל ג' ברכות קודם ההדלקה כדי שיהיו עובר לעשייתן ובליל ב' מברך קודם הדלקה להדליק ושעשה ניסים לאחר הדלקת נר ראשון קודם שידליק נר שני שהוא גם אותו היום וכן בליל ג' על נר ג' וכן ככל לילות היה מברך שעשה ניסים על נר שמוסיף באותו הלילה אבל לא ראיתי רבותי נוהגין כן עכ"ל וכ"כ אבודרהם בשם הר"ר יונה:

סעיף קטן ב
וכ"כ מהרי"ל להתחיל כל לילה בשמאל ולפנות לימין וכן נוהגים:

סעיף קטן ג
לכנ"ל שיש לנהוג כמהרי"ל לברך כל הברכות קודם הדלקה ואין חילוק בין ליל א' ללילות אחרים:

סימן תרעז

סעיף קטן א
ובתשובת הרשב"א כתב סימן תקמ"ב דבזמן הזה ידליק במקום שאוכל ולא במקום ששוכב וכבר כתבתי למעלה סימן תרע"א דבזה"ז דאנו מדליקין בפנים לגמרי ליכא למיחש כלל לעוברים ושבים א"כ אפשר דגם הרא"ש מודה דמדליק במקום שאוכל ולא במקום ששוכב:

סעיף קטן ב
והמנהג כדברי מהרא"י וטעמו ונימוקו עמו וכ"ה בתשובת מהרי"ל א סימן קמ"ה ובמהרי"ל הלכות חנוכה כתב במנהגים שלנו דאף בזמן הזה אכסנאי יכול להשתתף בפרוטה עם בע"ה דלא כמהרי"ו שכתב דבזמן הזה אין משתתפין הואיל ונהגו שמדליק כל אחד לעצמו אם אינו מדליק איכא חשדא:

סעיף קטן ג
וכ"כ ככלבו:

סעיף קטן ד
וכתב האגור בשם ר"י מולין דנוהגין אע"פ שיש לאדם אשה שמדלקת עליו בביתו כשלומד חוץ לעירו או אורחים מדליקין:

סעיף קטן ה
ע"ל סי' תרע"ב דמיירי דוקא שלא נתן תחילה רק כשיעור הדלקה ונותר ולכן אסור דהוקצה למצותו אבל אם נתן הרבה בנר ונותר מותר כמו שנתבאר לעיל:

סימן תרעח

סעיף קטן א
וה"ה דנר חנוכה קודם ליין להבדלה וכ"ה לעיל סי' רצ"ו:

סימן תרעט

סעיף קטן א
ואין דבריו נראים בזו שהרי הרשב"א כתב בתשובה וכ"כ בתא"ו נ"ט ח"א דידליק של שבת תחלה דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם שמעינן דלמ"ד דהדלקה לא הוי קבלת שבת דידליק של שבת תחלה מיהו אנו נוהגים להדליק של חנוכה תחלה וכ"כ במנהגים שלנו:

סימן תרפא

סעיף קטן א
ומהר"ל ואגור וכלבו כתבו כדברי תה"ד וכן נוהגים להדליק קודם הבדלה:

סימן תרפב

סעיף קטן א
כתב אבודרהם ואין לומר כשעמדה עליהם אלא כשעמדה מלכות כו' דהא אח"כ אומר על עמך ישראל וגם אין לומר להשכיחם מתורתך אלא תורתך בלא מ' וכ"כ רבינו סעדיה ומהר"ם:

סעיף קטן ב
כתב מהרי"ל ומנהגים א"א תחנון ולא צו"ץ ולא למנצח ואא"א כל ימי חנוכה ואף במנחה בערב חנוכה אין אומרים תחנון:

סימן תרפד

סעיף קטן א
ובמנהגים הכהן קורא עד לפני המשכן לוי עד לחנוכת המזבח ישראל קורא קרבנו של נחשון שלם:

סעיף קטן ב
בהג"מ פי"ג לא כתב כן אלא כתב דישראל קורא נשיא של יום השלישי וכן כל יום ויום הישראל קורא של יום המחרת וכ"ה במנהגים שלנו וכן נוהגין וכתבו עוד מנהגים ביום השמיני כהן ולוי קורא בקרבנו של גמליאל וישראל גומר כל הסדר עד כן עשה את המנורה:

סעיף קטן ג
במנהגים ואין מזכירין של חנוכה בברכת הפטורה ואם חל חתונה בשבת של חנוכה יש להפטיר בשל חנוכה ומהרא"ק כתב (לא קאי מהרא"ק כי אם כשחל ב' שבתות בחנוכה דבשבת שני שהוא זאת חנוכה מפטיר בחתונה ומטעמא שכתב רש"י ע"ש) להפטיר בשל חתונה וכ"ה בא"ז עכ"ל וע"ל כי' תכ"ח דנוהגים להפטיר בשל חנוכה וע"ל סי' ק"ס אי טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה קודם שקרא של ר"ח:

סימן תרפה

סעיף קטן א
וכתב בת"ה סימן ק"ט דלכן יש ליזהר יותר לשמוע פרשת זכור בעשרה יותר מקריאת מגילה שנזהרים לקרותה בעשרה אלא שהעולם לא נהגו כן מ"ב בשם מהרי"ש אותן שאינן יכולין לבא למנין לפרשת זכור יש להן ליזהר לאומרה אותה בניגון ובטעמים עכ"ל

כתב מהרי"ל בכל ד' פרשיות אלו אין מזכירין נשמות וכיון שאין מזכירין נשמות א"א מי שבירך של קהל אלא מתחילין אשרי ולמנחה אומרים צו"ק עכ"ל ע"ל סימן תכ"ה אם חל חתונה בד' פרשיות אלו במאי מפטירין:

סימן תרפו

סעיף קטן א
כתב בחידושי אגודה בשם מחזור ויטר"י דיכולים להקל בתענית זו למעוברות ומניקות ולכאיבי עינים ויפרעו אחר כך אבל הבריאים אסורים לפרוש מן הצבור:

סימן תרפז

סעיף קטן א
וכן הוא בכלבו:

סעיף קטן ב
וכתב בת"ה מימן ק"מ דאסור לאכול בליל התענית אע"ג דקשה עליו התענית עד שישמע קריאת המגילה

סעיף קטן ג
ובא"ז כתב דקבורת מ"מ קודם למקרא מגילה:

סימן תרפח

סעיף קטן א
ולפי דבריו העיקר חסר מן הספר ע"כ נ"ל דסמוך מקרי אם יכול לבא אל הכרך תוך מיל אבל בנראה ואף על גב דלא יוכל לבא אל העיר במיל כגון דאיכא נהר המפסיק וצריך להקיף מהלך רב אפילו חכי מכלל העיר יחשב מאחר דנראה עם העיר והוא תוך מיל כן נראה לי:

סעיף קטן ב
כתב הכלבו בשם התוספתא בן כרך שהיה מפרש ויוצא בשיירה או היה על הים אז במדבר ביום י"ד קורא ביום י"ד דכיון שאינו במקומו הולך אחר רוב העולם עכ"ל:

סעיף קטן ג
ומה שנוהגין לחלק מתנות עניים בו ביום כ"כ הר"ן ספ"ק דמגילה ע"א דבשמקדימין הקריאה נותנים מתנות עניים ביום הקריאה דלא כמרדכי פ"ק דמגילה שכתב דאע"פ שמקדימין הקריאה מ"מ גובין בו ביום ומחלקין בו ביום ומקיימין שמחה בזמנה עכ"ל ואפשר דבכה"ג דאי אפשר לגבות מעות בשבת אף המרדכי מודה דגובה בע"ש ומחלק בע"ש וכתב הר"ן פ"ק דמגילה דף שנ"ד ע"ב בשמקדימין לקרות ביום ו' מ"מ הסעודה אין

עושין עד יום א' וכתב דיש חולקין וס"ל דעושין הסעודה בע"ש ביום הקריאה ובכלבו כתב כדברי הר"ן:

סעיף קטן ד
וכ"כ מנהגי מהר"א טירנא:

סעיף קטן ה
וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ו
וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ז
ומשמע מדברי הב"י שס"ל שנוסחא האמיתית היא בספרים אבל הפרשיות א"צ לחזור ולעשותן אמנם במקצת נוסחאות איתא דכל הפרשיות שעשו באדר ראשון צריך לחזור לעשותן בשני וכ"מ בגמ' פ"ק דמגילה (ו:) וכ"ה דברי הרא"ש וכ"כ מהר"א מפראג שכ"ה הנוסחא האמיתית:

סימן תרפט

סעיף קטן א
ובא"ז פסק הלכה למעשה כדברי רש"י אבל מדברי הרא"ש ור"ן נראה דיש להחמיר כדברי בה"ג וכ' המרדכי פ"ק דמגילה דף צ"ד דכ"נ לראבי"ה:

סימן תרצ

סעיף קטן א
וכתב המרדכי פרק הקורא עומד ע"כ אסור לקרות המגילה עד שאומרים לו קרא עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובתשובת הרשב"א סימן רמ"ד דאף אם שח בינתיים אין צריך לחזור אפילו שהה כדי לגמור כולה ומיהו גוערין בשח בינתיים עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"ה במהרי"ל וכ"כ אבודרהם וכתב הגה"מ פ"ב שנוהגים לומר חמש מאות איש ואת פרשנדתא כו' הכל בנשימה אחת והוא פלא דלא אמרינן בגמרא אלא עשרת בני המן משום דבהדי הדדי נפקי נשמתייהו ואותן הנוהגים כן ס"ל דאין להנשים בין פסוק לפסוק כי יש מרבותינו סוברים כן ובמהרי"ל כתב בשם הרוקח די"ל גם חמש מאות איש עם עשרת בני המן הכל בנשימה אחת די' בני המן היו שרי חמשים על אלו ה' מאות איש וכ"כ אבודרהם כתב בשם מהרי"ל מאד מקובל בעיני המנהג מהר"ש ז"ל ש"ץ במגענצא כשהגיע לומר בלילה ההוא הגביה קולו יותר ממה שעשה עד כאן כי מכאן ואילך התחלת הגאולה עכ"ל:

סעיף קטן ד
בהגה"מ פ"א דמגילה כדאמרינן אתי אליהו ז"ל אדמי להו כו' ונהגו הקהל לומר פסוקים אלו בקול רם איש יהודי ומרדכי יצא ליהודים היתה אורה כי מרדכי היהודי ואין זה אלא מנהג שמחה בעלמא שנהגו לשמוח התינוקות ולזרזם כדי שיהא דעתם מתוך כך לשמוע קריאת המגילה ויש מקומות שלא נהגו מנהג זה עכ"ל וכ"ה בכלבו וכבר כתבתי למעלה דהחזן צריך לחזור ולקרות אותן פסוקים ובאבודרהם כתב וטעם דנהגו בד' הפסוקים אלו יותר משאר פסוקים משום כבוד מרדכי שנעשה נס על ידו ורבי סעדיה לא הזכיר רק ב' והם כי מרדכי היהודי ליהודים כו':

סעיף קטן ה
וכתב האגור ובאשכנז נוהגים לפתוח כל המגילה ואח"כ מתחיל לקרות וכ"ה במהרי"ל וכן נוהגים:

סעיף קטן ו
ובהגה"א פ"ק מסתפק אי בעינן שכל הי' צריכים להיות בני מצוה דמאחר שאינו אלא משום פרסום הנס לא בעינן שיהא בני מצוה עכ"ל:

סעיף קטן ז
וכן פסקו במנהגים שלנו דמגילה בזמנה קורין אותה ביחיד ושלא בזמנה בעשרה עכ"ל:

סעיף קטן ח
וכתב הג"א פ"ק דמגילה ואותן ב"א שמניחין ב"ה וקורין המגילה ביחיד לא טוב הם עושין אלא צריכין לבא לבהכ"נ הם ונשותיהם וילדיהם עכ"ל:

סימן תרצא

סעיף קטן א
ואין נוהגין כן אלא משרטטין כולה כמו ס"ת וכן מוכרח בגמרא דקאמר דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שירטוט כאמיתה של תורה ונחלקו המפרשים בפי' אמיתה של תורה אם ר"ל ס"ת או מזוזה ולמדו משם שצריכה לשרטט בכל השיטות כמוזכר בתוס' ואשיר"י ומרדכי וא"כ מגילת צריכה שירטוט בכל השיטות ולכן יש לתמוה על דברי ב"י שכתב דברי א"ח סתם בלא מחלוקת והוא דבר שכל העולם חולק עליו:

סעיף קטן ב
וכתב הר"ן פ"ק דמגילה דף שי"ג ע"א דאסור לכותבה שלא מן הכתב ואם כתבה שלא מן הכתב אינו יוצא בה אלא בשעת הדחק ועוד האריך בדין תיקוני המגילה וכתב מהרי"ל ושכותבה צריך להוציא כל תיבה מפיו קורם שיכתבנה כמו בס"ת וכתב בהג"א שאין לנקוד במגילה כלום אפי' סוף הפסוקים:

סעיף קטן ג
וכ"ה בהג"מ פ"ב:

סעיף קטן ד
וכתב בהג"מ פ"ב דמגילה דכל פרשיות של מגילה יעשה סתומות וכתב מהרא"י בפסקיו סי' ע"ב דאם עשה פרשיותיה פתוחות פסול למ"ד דיש לה דין ס"ת אמנם בא"ז כתב דמקצת פרשיותיה ראוים להיות פתוחות והאריך שם איזה פרשה תהיה פתוחה ואיזה תהיה סתומה אמנם נהגו כדברי הגה"מ לכן לא כתבתי דברי א"ז:

סעיף קטן ה
ובהגה"מ פ"ה דמגילה דאין לפסול מגילה משום חסירות ויתרות דבהדיא אמרינן דאפי' השמיט הסופר תיבות וקראן על פה יצא וכ"כ א"ז מיהו מנה שם כל החסירות והיתרות הראויין לכתוב לכתחלה גם איזה אות קרי ולא כתיב כתיב ולא קרי ואיזה אות גדולה או קטנה וע"ש וכ"ה במסורת:

סעיף קטן ו
ובהגהות מהרא"ם כתב שכן יש להיות הגירסא בספרי רבינו ושכן דעת הסמ"ג והגה"מ והמנהג בין האשכנזים שלא לעשות עמוד כלל וכ"כ במהרי"ל וכ"נ:

סעיף קטן ז
וכן נוהגין:

סעיף קטן ח
ובמהרי"ל שכן היה נוהג כשקרא המגילה:

סעיף קטן ט
כ' בא"ז פרשנדתא א' קטנה פרמשתא א' גדולה עוד האריך שם בכל חסירות ויתרות הראויין להיות במגילה ובמקצת אין נוהגין כדבריו לכן לא כתבתי וע"ש:

סעיף קטן י
וכתב בהג"מ פ"ב בשם ר' שמחה שטוב יותר לתפור בפשתן בין חוטי הגידים אלו מלהניח בלא תפירה בינתיים וכ"כ הכלבו ועכשיו נהגו לתפור כולה בגידים כתב בתא"ו נ"י ח"א במסכת סופרים צריך שתהא התפירה חוץ לכתב ולא מבפנים עכ"ל:

סימן תרצב

סעיף קטן א
והמרדכי כ' פ"ק דמגילה ע"ד דהר"ם היה מברך שהחיינו בלחש תוך שהקהל היו עונין אמן לאפוקי מידי כל רבוותא וכ"ה בהג"מ פ"ט דהלכות מגילה והמ"מ כתב דבמקומו נהגו לברך אף ביום וכן אנו נוהגין כתב הגה"א פ"ב דמגילה וש"ד שראובן יברך לפניה ולאחריה ושמעון קורא והכי איתא בתוספתא:

סעיף קטן ב
וכתב הגה"מ פ"א ונהגו לומר אשר הניא ואין לאומרו רק בלילה וכ"נ וכתבו מנהגים ישנים אבל הרב את ריבנו אומרים אף ביום וכ"נ כתב מהרי"ל דאין להתחיל בברכה שאחריה עד שחזרו וכרכו המגילה:

סעיף קטן ג
כתב במנהגים שלנו שיש לומר והנפרע באחרונה כדי שתהיה מעין חתימה סמוך לחתימה ואין לומר האל הנפרע דהא גם לבסוף הזכיר השם:

סעיף קטן ד
וכ"כ הכלבו:

סימן תרצג

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ל לאחר שהתפללו ערבית ממתינין עד הלילה וקורין המגילה וע"ל סימן תרפ"ז אם יכול לקרותה קודם הלילה כתב המנהגים ואין לומר למנצח ולא אא"א בימי פורים וכתב הכלבו וא"א מזמוד לתודה אלא אומרים מזמור אלי אלי וגו' וא"נ כן במדינות אלו אלא אומרים מזמור לתודה כמו בשאר ימים:

סעיף קטן ב
והכלבו כתב שאין לומר ויתן לך אבל באבודרהם כתב דיש לאומרו וכן כתב מהרי"ל ומנהגים שלנו וכתב עוד דיש להבדיל קודם הקריאה וכ"כ הכלבו דלא כמנהג נרבונא ונהגו לקרות קודם הבדלה והמנהג שלנו כמנהג נרבונא קורין המגילה ואשך הניא ואומרים ויהי נועם ומבדילין ואומרים ויתן לך וכ"ה במנהגים:

סעיף קטן ג
וכ"נ בדברי מוהר"ם וכתוב במנהגים שא"א על הניסים בשושן פורים וכ"ב ב"י בשם א"ח דאסור לומר על הניסים בשושן פורים וכתב עליו ואיני יודע מה איסור יש בהזכרת על הניסים עכ"ל ואיני מבינו דמאחר דא"צ לאומרו אם אמרו הוה הפסק בתפלה ובבה"מ ואין לך איסור גדול מזה:

סעיף קטן ד
וכתבו מהרי"ל ומנהגים אם חל מילה בפורים מלין התינוק ואח"כ קורין המגילה כדי שיהיה ג"כ בכלל יהודי ולומר ליהודים היתה אורה וגו' ועוד דאורה זו תורה ושמחה זו מילה שנאמר שש אנכי על אמרתיך וגו' והיינו שיסמכו זו לזו ודלא כתשובת מהרא"י סי' רס"ו בכתביו דכתב דימול אותו לאחר גמר התפלה כמו בשאר ימים:

סימן תרצד

סעיף קטן א

ובמרדכי ריש פ"ק דמגילה בהג"ה מה שנותנים ג' מחצית לפורים משום דכתיב בפרשת כי תשא ג"פ מחצית השקל ובמקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים לעצמו וליתנו למקום שירצה עכ"ל וכתב מהר"י ברין אף מעוברות נותנים ג' מחצית וסימנך זה יתנו כל העובר עכ"ל וז"ל הגה"ה מצאתי מעות פורים בכ"מ שיש מטבע קבוע לוקחין המחציות של אותה מטבע ונותנים מהן ג' מחציות למעות פורים ולא של מטבע אחרת שהיא נוהגת במקום אחר ומהרי"ל כתב וכל בן כ' שנה יתן מחצית השקל והם ל"ד הלי"ש וסימנך והדל לא ימעיט והנותן מחצית השקל צריך ג"כ ליתן מעות פורים ג' הלי"ש ובמנהגים שלנו כתב דיתן ג' חצי וינ"ר ונ"ל דמטבע שלנו טוב ליתן ג' חצי גדולים כי שמו חצי גדול ושם מחצית עליהן כעל מחצית השקל ועוד דמחצית השקל היה עשרה גרה וחצי גדול הוא ט' פשוטים קטנים ועצמו משלים לי' ועוד דאין לנו שום מטבע שהיא בחצאין מלבד זו ולא כאותן שנוהגים ליתן ג' חלקים מאחר שכתוב במנהגים ליתן ג' חצאי וינ"ר והוא טעות כי בכ"מ יש לשער לפי המטבע הקבוע כמו שנתבאר לעיל (חסר) ומדברי מהרי"ל דלעיל משמע דאין חייב ליתן רק מבן כ' ולמעלה כענין מצות מחצית השקל אכל במנהגים כתב דאף הילדים נותנים ואף דמסתבר כמהרי"ל אין לשנות המנהג) ובמהרי"ל כתב דבמנחה של תענית אסתר נוהגין לגבותו כשהולכין לב"ה עכ"ל וכן המנהג ודלא כחידושי אגודה בשם מסכת סופרים שכתב דיש ליתן קודם פרשת זכור עוד כתב בחידושי אגודה דאל יתנו לשם כפרה אלא יתנו לשם נדבה:

סעיף קטן ב

וכ"ב הר"ן פרק השוכר האומנים דף ק"ו ע"ב וכתב דיש אומרים דהמותר יניחו לפורים הבא:

סימן תרצה

סעיף קטן א

אבל בחידושי אגודה ובתא"ו נתיב י' ח"א כתב דחשבון ארור המן וברוך מרדכי שוה וצריך להשתכר שלא ידע החשבון ומהרי"ב כתב דר"ל שישתכר וישן ולא ידע בין ארור המן וכ"מ במיי' והמנהגים כתבו דפיוט א' היה שהיו עונין בבית א' ארור המן ועל בית א' ברוך מרדכי וצריך צילותא שלא יטעה לפעמים כתב הגה"מ פ"ב צריך להשתכר היינו למצוה אבל ידי פורים יצא אפילו לא השתכר כתב המרדכי סיף פ"ק דמגילה ופ' המקבל בב"מ ע"ג דף קמ"ד ועדיף פורים כיום שנתנה בו התורה כי הא דמר בריה

דרבינא (פסחים סח:) הוה יתיב כל שתא בתעניתא לבד מעצרת ופורים כו' וכתב מהרי"ל שהיה לובש בגדי שבת בפורים:

סעיף קטן ב
ובתשובת מהרי"ב משמע דגם בלילה חייב לשמוח:

סעיף קטן ג
וא"נ כן והר"י ברי"ן כתב מהא דגרסי' פ"ק (ז.) רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא אמר אמאי לא אתו רבנן לבי מדרשא כו' א"ל קא עסקי בסעודת פורים ש"מ דסעודת פורים דוחה ת"ת מ"מ כיון דדרשינן (טז:) אורה זו תורה מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה והיא מגינה עליו שלא יארע לו קלקול בסעודה עכ"ל:

סעיף קטן ד
ובמנהגים שלנו כתב דיש לעשותה בבוקר כשחל פורים ביום ו' אבל בשאר ימות החול מתפללין מנחה ואח"כ אוכלין סעודת פורים וכ"נ וכתבו מנהגים דרוב הסעודה צריכה להיות ביום אבל בת"ה סימן ק"י כתב רוב העולם נוהגין לעשות עיקר סעודת פורים בערב ונמשכים עד הלילה ורוב הסעודה בלילה ונתן טעם לדבר ומ"מ כתב דהוא ורבותיו נהגו לעשות עיקר הסעודה בשחרית כתוב עוד במנהגים וחייב במשתה ושמחה ב' הימים שנאמר את שני הימים האלה וגו':

סעיף קטן ה
ועיין בח"מ הלכות ניזקין שהארכתי בזה:

סעיף קטן ו
וכן נוהגין:

סעיף קטן ז
ואיני יודע מאי קשיא למר דאף אי ס"ל משלוח הוא דוקא ובעי שילוח ממש ולכן אם אוכל עם חבירו אינו יוצא מ"מ אין זו קשיא דאפשר דלרש"י ס"ל דמשלוח לאו דוקא אלא ה"ה אם אוכל עם חבירו דמ"ש שאוכל עמו בביתו או ששלחה אליו ואי קשיא ליה דאם א' היה אוכל עם חבירו בשנה זו א"כ השני לא היה מקיים משלוח מנות באותו פורים וכן השני בפורים הבא א"כ מאי קאמר בסוף דבריו א"כ מאי אתא לאשמעינן דסגי אשמעינן דהא' יוצא במה שחבירו אכל עמו ולכן אין (כדאי) לדחות דברי רש"י מכח קושייתו כתב מהרי"ל דטוב לשלוח מיני מאכל ומשתה דדברים אחרים אינן קרויים מנות וכ"כ בת"ה סימן קי"א וכתב עוד דאם שלח דברים אחרים לא יצא כתב מהר"י ברין דבאשיר"י פ"ק דמגילה משמע דאין משלוח מנות אלא ביום ולא בלילה וכתב עוד דאי א' מחל על מנתו מחולה דאין אדם מקבל מנות בעל כרחו וכתב עוד דאשה חייבת בשלוח מנות ומתנות לאביונים כמו שחייבת במקרא מגילה ואשה תשלח לאשה ואיש

לאיש אבל לא בהיפך משום גזירה שמא ישלח לאלמנה ויבא לידי ספק קידושין אבל מתנות לאביונים אפילו אשה לאיש דרך צדקה עכ"ל:

סימן תרצו

סעיף קטן א

אבל אבודרהם כתב דאף ביום שני נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה וכתב הד"ן דיש פ"ב דמגילה דמאחר דתלוי במנהג אי מקדימין הקריאה לא אתסר במלאכה דודאי כה"ג לא נהגו כ' הכלבו והאידנא קבלו כל ישראל עליהן איסור עשיית מלאכה בפורים ופשט המנהג ואין לשנות אמנם בנין של שמחה מותר וכן מלאכת מצוה כגון כתב של מצוה פסקי הלכות שאדם משמח בעצמו בהן ואגרות שאלת שלום ומזכרת חובותיו וקורין בספר הזכרונות וכן כל דבר שא"צ עיון שרי עכ"ד וכ"כ ב"י בשם א"ח וכ"כ הר"ן סוף פ"ק דבניין של שמחה מותר וכתב בת"ה סימן קי"ב דמותר לעשות מלאכות גמורות בפורים שהן לצורך פורים מידי דהוה אבניין של שמחה דשרי עכ"ל:

סעיף קטן ב

וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ג

אבל הרמב"ם פי"א מה' אבל פסק דאבילות נוהג בפורים וכ"ה במרדכי דמ"ק דף שנ"ד עכ"ל וכן פ"ק דמגילה במרדכי תשובת ר"ג וכ"ה בהג"מ פ"א דה' מגילה וכתב ומיהו ילך לב"ה לשמוע המגילה וכ"כ מהרי"ל בשם מהר"ש וכתב ומיהו אם יוכל לאסוף מניין בביתו עדיף טפי עכ"ל ובמנהגים שלנו פסק כדברי מוהר"ם והרא"ש דאין אבילות נוהג בפורים וכ"נ ונראה דאפילו אבילות יום ראשון אין לנהוג בפורים וכן לפי מאי דקי"ל דאין אבילות יום א' דאורייתא כמו שיתבאר בי"ד הלכות אבל סוף סימן שצ"ט א"כ אין חילוק בין יום ראשון לשאר ימים ודלא כהר"ן סוף פ"ק דמגילה ע"ב דכתב דלר"ה נוהג אבילות יום א' שהוא דאורייתא וכ"כ בתא"ו נתיב י' ח"א ותו דהרי הכלבו חולק וכתב ז"ל אונן מותר בבשר ויין בפורים דלא אתא עשה דיחיד דאורייתא ודחי עשה דרבים ולשמוח בפורים הוי דברי קבלה כר"ת עכ"ל וכ"כ ב"י בשם א"ח:

סעיף קטן ד

אבל אין שולחין לו וכ"כ מהרי"ל בתשובה דאין משלחין לאבל כל י"ב חודש על אביו ואמו ומהרי"ב כתב דאין שולחין לאבל בפורים אבל איהו חייב לשלוח ככל המצות האמורות בתורה מיהו אם לא היה בעיר אלא האבל וחבירו חייבין לקיים משלוח מנות ושולחין זו לזו אא"כ מוחל האבל על מנתו דאז מנתו מחולה עכ"ל:

סעיף קטן ה

בהג"מ פ"א ואם ארעו נישואין בפורים יקראו עשרה בבית החתן והכלה או יקראו לבדו כתב הכלבו צ"ע אי נושאין בפורים לפי שאין מערבין שמחה בשמחה או דלמא דלא אסרו אלא ברגלים שהוא דאורייתא אבל לא בשמחת פורים שהיא דבר קבלה או נאמר שרבנן עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה עכ"ל ובתשובת מהר"י ברי"ן מצאתי שכתב בהדיא לאסור לעשות נשואין ביום י"ד וביום ט"ו בין ביום בין בלילה ואף בי"ג שהיא תענית אסתר נראה לאסור דאז סעודת הנשואין הראשונה בליל פורים ואסור משום ערוב שמחה בשמחה והא דאמרינן דמותר לעשות נשואין בערב הרגל היינו כשהסעודה מבע"י וכתב שם בהג"ה והא דאמרינן בהג"מ והיכא דאירע נשואין בפורים לאו דוקא נשואין גמורין אלא ר"ל שבעת ימי המשתה והועד בשם רבי יעקב וויי"ל שאסור לעשות פדיון הבן בשושן פורים משום ערוב שמחה בשמחה אלא היה דוחהו עד ליום ל"א עכ"ל ואני אומר אע"פ שאיני כדאי לחלוק עליהם מ"מ אכתוב מה שנ"ל ואף כי שמעתי מזקנים שאמרו שראו מעשה שהיו נשואין בפורים ואומר כי לא שייך ערוב שמחה בשמחה בפורים דהא לגבי רגלים אמרינן טעמא בגמרא דמ"ק (ח:) דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך ובפורים לא כתיב רק משתה ושמחה ובכל מאי דמשמח סגי ליה ואע"ג דאמרינן בגמ' פ"ק דמ"ק לגבי רגלים טעמים אחרים מ"מ לענין דינא לא פליגי ותו דאמרינן תני רב יוסף ימי משתה שאסור בתענית שמחה שאסור בהספד ומטעם זו פסקו רבים דאבילות נוהג בו ותו דאדתנא אין נושאין נשים במועד היה לשנות רבותא טפי אין נושאין נשים בפורים ועוד דשום תנא או פוסק לא אישתמיט לומר דאסור לישא בפורים ואף כי הכלבו מסתפק בדבר ספיקא דרבנן לקולא וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשכ"א בהדיא דשרי ולכך אין למחות במקום שמקילין. ואין להקשות מהא דכתבתי לעיל סימן תרפ"ה בשם הירושלמי דאסור לעשות סעודת פורים בשבת דשאני התם דאין עשיית סעודה בשבת תלויה בב"ד ולא מקיים מה שכתוב לעשות ימי משתה כמש"ל סי' תרפ"ח אבל בכה"ג שהכל בא ע"י שמחה שעושין מעצמן ולא מחוייב בה כבר אין למחות ביד המקילין מטעמים שכתבתי ומצאתי כתוב שמוהר"ר טעבל ומוהר"ר פנחס ומהרי"ף עשו הלכה למעשה ועשו חתונה בשושן פורים ומהרי"ק לא הסכים גם אני ראיתי חתונה בשושן פורים באוב"ן עכ"ל שמצאתי גם מה שכתבתי דאסור לעשות פדיון הבן בפורים אינו כדברי התוס' פ"ק דמ"ק (שם) דכתבו בהדיא דאף במועד שרי לעשות מילה או פדיון הבן כ"ש בפורים. כתב מהר"י מינץ בתשובה סי' י"ז וז"ל על דבר לבישת הפרצופין שנוהגין בפורים אם יש לחוש בזו משום לא ילבש גבר שמלת אשה או לא יהיה כלי גבר על אשה

והמנהג פשוט ואין מוחה והאריך בתשובה למצוא היתר לדבר משום דמאחר דאיש ואשה שוין בו לא שייך משום לא ילבש ותו דנמצא בשם רי"ב על הבחורים שחוטפין בפורים אפילו שלא ברשות משעת מקרא מגילה עד סוף סעודת פורים שהם ב' לילות ויום אחד אין בו משום גזל ואין להזמינם לדין על זה ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי ז' טובי העיר הרי כתב דמשום שמחת פורים ליכא למיחש לאיסור לא תגזול ה"נ בנדון דידן שמתנכרין בפרצופין לשם שמחת פורים ליכא למיחש לאיסור לא ילבש עכ"ל התשובה ואפשר שמזה נתפשט המנהג ללבוש כלאים דרבנן בפורים ועושין לשמחה דהרי רואין דאפילו איסור דאורייתא דוחה כי לא מתכוין כ"ש כלאים דרבנן אמנם ראיתי מהר"י ברי"ן שקרא תגר על המנהג של לבישת כלאים וכתב ויש תולין עצמן בתשובת ריב"א שכתב דליכא למיחש לאיסור גזל משום שמחה ולאו מילתא היא דממון ניתן למחילה דהפקר ב"ד הפקר משא"כ באיסור ושמעתי מאבא ז"ל שהיה מוחה באותן הלובשים כלאים וכן אני נוהג אחריו עכ"ל ולפ"ז כ"ש דאסור ללבוש בפרצופין אמנם מאחר דחזינן דפשט המנהג ואין מוחה נ"ל ליישב המנהג מהא דאמרינן פרק בתרא דכלאים ומביא לה פ' הגוזל בתרא (בבא קמא קיג.) דמותר ללבוש כלאים אם אינו מתכוין ללבישה וכ"ש לפי מקצת מפרשים שפירשו שם דלבשו כדי שלא יכירהו שהוא יהודי ואפ"ה שרי א"כ ש"מ דכי לבשו להתנכר בהן שרי וה"ה בפורים כן נ"ל טעם המנהג אבל טוב להחמיר ולעבוד ה' בשמחה ולהיות גילה ברעדה:

סימן תרצז

סעיף קטן א

וכתב מהרי"ל דכן נוהגין:

סעיף קטן ב

ובמנהגים ומהרי"ל כתבו כדברי הר"ן שמצוה לאכול ולשתות ולהרבות משתה ושמחה בפורים ראשון ולא ראיתי נוהגין כן וכ"כ ב"י דאין נוהגין משתה ושמחה אבל נוהגין שא"א בהן תחנון ולא אא"א ולא למנצח ואם חל בשבת א"א צו"ץ וכ"כ מנהגים ומהרי"ל וב"י:

סעיף קטן ג

דלא כאבודרהם שכתב שנוהגין שלא לעשות מלאכה בפורים קטן ב' הימים:

יורה דעה

סימן א

סעיף קטן א
כתב הרב ר' משה פ"א דהלכות שחיטה מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואח"כ יאכל שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך ונאמר בבכור בעל מום אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל הא למדת שהיה בכלל בהמה לענין שחיטה ובעוף הוא אומר אשר יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם היה והלכות שחיטה בכולן אחת היא עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכן הרמב"ם כתב שם דעבדים שוחטים לכתחלה:

סעיף קטן ג
נראה דהיינו שאנו סומכין על הרוב ומוסרין לו לשחוט אבל השוחט עצמו לא ישחוט עד שנוטל קבלה לפני חכם וכ"כ הרמב"ן פ"ד דה"ש וז"ל ישראל היודע ה"ש ה"ז לא ישחוט בינו לבין עצמו לכתחלה עד שישחוט בפני חכם פעמים רבות עד שיהא רגיל וזריז ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו שחיטתו כשרה עכ"ל. והביאו רבינו בעל הטור בסמוך ונראה דמטעם זה נהגו ליטול קבלה לפני חכם:

סעיף קטן ד
וכ"כ באגור וכ"מ משאלתות פרשת בהעלותך:

סעיף קטן ה
משמע דאינו מחלק בין לסמוך עליו בין שהוא עצמו ישחוט וס"ל דאין לסמוך עליו עד שידעינן שנטל רשות ולזה נשתרבב המנהג שמקצת בני אדם לוקחים כתב מאיזה מומחה שהם מומחים בהלכות שחיטה ואין המנהג כן בזמן הזה אלא כל הבא לשחוט מוסרין לו לכתחלה לשחוט ואין חוששין שמא לא נטל קבלה בפני חכם ואפשר דאנו סומכין ארבינו תם ואשיר"י וטור ור"ן ושאר גאונים שכתבו כולן שסומכין ארובא אפי' לכתחלה ובספר ב"י פסק ג"כ דהכי הלכתא ועוד נ"ל דאפילו לדברי הא"ז בזמן הזה דנוהגין דאין אדם שוחט אא"כ נטל קבלה בודאי סמכינן ארובא אפי' דלא שכיח כלל ששום אדם ישחוט בלא קבלה. מצאתי במהרי"ל בשם מהר"ש דקבלה בידו מר' יונה שיש לכל שוחט כשמתחיל לשחוט לחזור השחיטה בכל יום פ"א וכן יעשה ל' יום ואח"כ כל חדש פ"א וכן יעשה שנה תמימה ואחר אותה שנה יחזור כל תקופה פ"א וכן יעשה כל ימיו ואם לא עשה כן אסור לאכול משחיטתו עכ"ל ונ"ל דאין להחמיר רק לכתחלה אבל לא בדיעבד:

סעיף קטן ו
וע"ל ר"ס כ"ג איזה דבר צריך לדעת:

סעיף קטן ז
באשר"י דפרק קמא דחולין כתב טעמא דלא חיישינן דאף אם אכלו בלא בדיקה סמכינן ארובא דמצויין אצל שחיטה מומחין הן:

סעיף קטן ח
הרמב"ם כתב בפרק רביעי מהלכות שחיטה ושחיטה זו הוי ספק נבילה והאוכל ממנה מכין אותו מכות מרדות:

סעיף קטן ט
ולא נראה לי אלא אם בקי בדברים השכיחים די בכך דלא עדיף משחיטה כן נ"ל וכ"ה המנהג גם בה' בדיקות שלנו לא הזכיר אלא טריפות בריאה דשכיחא אבל שאר טריפות אינן תלויין בבודק וא"צ לבדוק אחריהם וע"כ אין הבודק צ"ל בקי בהן ואם ימצא איזה ספק טריפות ילך אצל חכם וישאלנו כנ"ל:

סעיף קטן י
כתב הר"ר יוסף דוקא בא"י ה"ש אבל במי שרגיל להתעלף ואינו מוחזק ושחט בינו לבין עצמו מותר לאכול משחיטתו ולדברי הפוסקים דסבירא ליה דצריכים לשאול אם נתעלף גם כאן צ"ל ברי לי שלא נתעלף ולהרמב"ם לקמן אפי' שאלה בזה לא צריך דמאחר דיודע הלכות שחיטה אילו נתעלף היה מגיד לנו:

סעיף קטן יא
ורש"י פירש בגמרא וכן כתב הר"ן בשם הר"ז כדברי בעל העיטור שכתב הטור דלענין דיעבד אמרינן ר"מ אש"מ וא"צ לבודקן אבל לכתחלה אין נותנין לו על סמך שיבדקם וכן מצאתי בהג"א ומרדכי וכן כתב הסמ"ג וז"ל וכמה בני אדם שאנו אוכלין משחיטתם אע"פ שאינו ידוע לנו אם בקיאים בה' שחיטה משום דסמכינן אר"מ וכו' עכ"ל וכן נוהגין בזמן הזה דאפילו איתא קמן למבדקיה לא בדקינן ליה ולא כסברת הרא"ש דס"ל דלענין לכתחלה אמרינן ר"מ כו' שנותנין לו על סמך שיבדקנו בסוף אבל בדיעבד בדיקה זו מיהא בעי אם איתא לפנינו ואין להקשות ולומר היאך אנו תופסין שתי קולות שמוסרים להם לכתחלה לשחוט ואין בודקין אותו לסוף וזה לכל הדעות שהביא רבי' אסור דלמ"ד ר"מ אש"מ הן קאי אלכתחלה היינו דמוסרין להם לכתחלה על סמך שיבדקוהו בסוף ולמ"ד דא"צ למבדקיה מ"מ ס"ל דאין מוסרין לו לכתחלה מ"מ נ"ל דבזמן הזה דמנהג דכל אחד נוטל קבלה אינו שכיח כלל דלא יטול קבלה וישחוט דהוי כמיעוטא דלא שכיחא דלא חיישינן ליה כלל כנ"ל ועיין לקמן בסימן זה אי שחט אחד דאין מכירין אותו אם אנו צריכין לבדוק בסימנין אם שחט כראוי. כתב מהרי"ו בתשובותיו סימן נ'

דשלח פ"א חכם אחד בכל סביבותיו לשמוע ולבדוק בשוחטים ובודקין אם היו בקיאין עכ"ל. ובפסקי מהרא"י סימן קע"ז דפ"א עשו הקהל תקנה לבדוק בכל השוחטים אי היו בקיאין ולא נתקיימה הדבר ונתבטלה התקנה והשיב אע"ג דמאד מכוער הדבר לעשות סייג וגדר למצות הש"י ולבטלן מ"מ לא איתרע חזקת השוחטים ובודקין בהכי ומותרין אותן השוחטים לשחוט לכתחלה אפי' למ"ד דלא אמרינן ר"מ אש"מ הן דהואיל ונטלו רשות פ"א מחכם או טבח מומחה ליכא למיחש דלמא אתרע חזקתייהו אלא מוקמי' ליה אחזקה דעדיין מומחין הן עכ"ל. ואם בדקו השוחטים והבודקים ונמצאו שאינן יודעין כתב חדושי אגודה פ"ק דחולין שאין להטריח למפרע מה ששחטו כבר וגם א"צ להכשיר הכלים דאדם אתרע בהמות שנשחטו לא אתרעו ונשחטו בחזקת היתר ואוקי שוחט בחזקתו ועד עתה היה יודע עכ"ל. אמנם בתשובת הרשב"א סימן ריי"ח שהביא ב"י על ראובן שהיה ממונה על שחיטות כו' וכ"כ שם סי' תריי"ט ותר"ך בטבח ממונה על הקהל ונמצא חשוד בבדיקת הסכין כל הבשר ששחט למפרע וכל הכלים אסורים עכ"ל ואפשר דאף דברי אגודה אינו אלא במי שהיה לו חזקה טובה כגון שנטל קבלה מחכם אבל בלא"ה אפשר דמודה להרשב"א וע"ל סי' פ"א:

סעיף קטן יב

ובפ"ק דחולין שם ע"ב דיש הפרק משמע דטעמא דר"ה הוא משום דבלא"ה אין עד א' נאמן באיסורין ור"ב מתרץ שאני שחיטה דר"מ אש"מ הן ולכך ע"א מהימן ובס' ב"י כתב דבמיי' פ"ח דהמ"א משמע כדברי ר"ה עכ"ל ואינו דהרמב"ם לא קאמר אלא בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים אבל בשאר שוחט לא קאמר וע"ש דכן הוא אמנם מ"מ נ"ל בזמן הזה דכל אחד בודק הסכין לעצמו ואינו מראה לחכם שצריך שיהיה אדם כשר כמ"ש הרא"ש לקמן סי' י"ח וע"ל סי' קכ"ז מדין נאמנות ע"א באיסורין:

סעיף קטן יג

וכן משמעות לשון הטור:

סעיף קטן יד

וע"ל סימן קי"ח דאין להתיר על סימן השחיטה אם אין רוב ישראל מטעם חתיכה דישראל מידע ידיע:

סעיף קטן טו

והמ"מ (וי"ג והמה) דברי הרא"ש פ"ק דחולין ע"ג ד' קנ"ב:

סעיף קטן טז

וכתב הר"ן רפ"ק י"א היכא דר"מ א"ש מ"ה ה"ה דסמכינן עליו ששחט רובא של סימן דרוב המצויין א"ש חכמים הן ואינם מוציאין דבר שאינו מתוקן מתחת ידיהם אבל מדברי

בעל הלכות נראה שצריך לבדוק בסימנין עכ"ל ובתשובת הרא"ש כלל ב' סי' י"ג משמע דא"צ לבדוק אם שחט הרוב דזה נמי מה"ש היא שצריכין לבדוק בסימנים והואיל ורוב המצויים אצל שחיטה מ"ה ודאי בדק עכ"ל הרא"ש ונראה דאף הרא"ש ל"ק אלא דאי לא בדק וחתך הצואר או שנחתך ולא יוכל למיבדק אבל אי יכול למיבדק והשוחט ליתא קמן למיבדקיה ודאי צריך למיבדק דלא גרע מאיתא קמן דצריך למיבדקיה לדעת הרא"ש וכן נ"ל:

סעיף קטן יז

עי' בה"ה סי' ל"ה שם נתבארו כל דיני שוטה:

סעיף קטן יח

בהג"א פ"ק דחולין בשם א"ז דאין אחר יכול לברך לא' ששוחט אלא א"כ גם המברך שוחט מיהו איני יודע אם ה"ה אם אלם יוצא בברכת אחר כששניהם שוחטין הואיל והוא עצמו אינו יכול לברך עכ"ל וזהו שלא כדברי רבינו:

סעיף קטן יט

וכ"ה בא"ז ה"ש וכתב שם דיש מתירין בקטן שהולך לשנת י"ג ולא השלימה ור' יואל אמר דאין לחלק בין קטן לקטן וכ"כ ב"י בשם ב"ה. וכתב עוד דביודע לאמן ידיו אע"פ שאינו מומחה שוחט לכתחלה והא דנקט רבינו והרא"ש וקטן מומחה משום דאז בדיעבד נאמן אפילו בלא אחרים עע"ג אבל כשאחרים עומדים ע"ג א"צ מומחה וכ"נ מפרש"י פרק לולב הגזול במרדכי ריש חולין הביא הלכות א"י דקטן לא ישחוט עד שיהא בן י"ח שנה וכתב לבסוף דחומרא בעלמא הוא ולא נהיגי כן. ובהג"ה אלפסי בדפוס חדש וראיתי כמה בעלי הוראה שמחמירים שלא להרשות לשום אדם לשחוט עד שימלאו לו י"ח שנה בדברי הלכות א"י ואולי משום דבקעה מצאו וגדרו בה גדר דכמה דרדקי יש בשמרשין אותו לשחוט בינו לבין עצמו בפחות משנים הללו שמקילין הם בשחיטות ולכך החמירו שלא להרשות שום אדם עד שיהא בן י"ח שנה גמורים דאז גברא בר דעת הוא ולא מקלקל שחיטתו עכ"ל:

סעיף קטן כ

כתב בא"ז הא דשחיטת סומא בדיעבד כשר היינו שראה מאורות מימיו אבל אי לא ראה מאורות מימיו אפילו בדיעבד פסול עכ"ל ושאר הפוסקים לא חלקו:

סימן ב

סעיף קטן א

אמנם במרדכי ובהר"ן דיש חולין דלא אמרינן רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן גבי מומר ואפי' בדיעבד שחיטתו פסולה:

סעיף קטן ב
ומטעם זה א"צ לבדוק אחר הסימנים אי שחט כראוי:

סעיף קטן ג
בהג"א פ"ק דחולין דבפרהסיא לא קאי אלא אחילול שבת אבל ע"ז אפי' לא עבד רק פעם אחד ע"ז אסור לשחוט וע"ש אמנם במרדכי ריש חולין כתב וז"ל ואף אם עבד ע"ז פעם אחד או חילל שבת אם אינו מפקיר עצמו לפקור לעשות בפרהסיא אין שחיטתו אסורה בדיעבד וכו' וע"ש וכ"ה שם בתוס' וב"ב בתא"ו נתיב ט"ו ח"ב אות ה' ועי' לקמן ס"ס י"א דיש חולק בזה ועוד כתב ר' ירוחם דאם הוא משמר שבתו ואין עובד ע"ז והוא מומר לשאר כל התורה כולה שדינו כעכו"ם:

סימן ג

סעיף קטן א
וכתב בא"ז בה' שחיטה שחטה קוף פסול שנאמר (דברים י"ב) וזבחת ואכלת:

סימן ד

סעיף קטן א
כתב הר"ן ס"פ השוחט מיהו איכא למ"ד דבאכילה אסור ואפילו שוחט בהמת חברו לשם הרים ונתכוין לרפואה אסורה באכילה דכל שיש בו סרך לע"ז מתסרא באכילה וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהכא לאו איהו אסר לה אלא דלא שרי לה והוי כאילו לא נשחטה אלא מתה מאליה עכ"ל. ואין סוגיית הגמרא משמע כדבריו דא"כ לא היה פריך כלום סוף השוחט מההיא ברייתא דהשוחט בשבת כו' על רב עמרם ורב יצחק ע"ש וע"ל סימן ה' מדין זה:

סעיף קטן ב
בתשובת הרשב"א סימן שמ"ה דוקא לשם הרים אסור אבל מותר לשחוט בהר וע"ש:

סימן ה

סעיף קטן א
כתב הרמב"ם פ"ב מה"ש דאשה שוחטת לשם עולת יולדת שלה כשר שאיך עולת יולדת באה בנדר ונדבה והרי אינה יולדת שנתחייבה בעולה ואין חוששין שמא הפילה דכל המפיל קול יש לו:

סימן ו

סעיף קטן א
ובמרדכי ספ"ק דחולין ובדיעבד אף בחול כשר רק שעושה היכר במקום הפגימות או אוחז הפגימות בידו או שאמר ברי לי שלא שחטתי במקום הפגימות אבל לכתחלה אסור

בחול אפי' ע"י היכר שעשה במקום הפגימות הואיל ויכול להשחיזו משא"כ בי"ט וכ"ה בכלבו ספ"ק דחולין ?וכ?מ"ו וכ"ה דעת הרוקח וכ"פ מהרי"ו בשחיטות שחיבר ודלא כדברי הר"ן פ"ק דחולין ע"ב ד' תרע"ז וה"ה דמתירין אף לכתחלה אם כרך הפגימה במטלית:

סעיף קטן ב

כ' בכל בו ובאשיר"י דאסור לעשות שום דבר עם סכין של שחיטה שמא יפגמנו וישחוט בו אח"כ בלא בדיקה בחזקת בדוק וכ"כ רש"י בגמרא וכ"ה בהג"א כפ"ק דחולין וכתב הגהת אלפסי פ"ק דחולין דמכאן יש ללמוד דמי שיש לו סכין מיוחד לשחיטה יכול לשחוט עמו בלא בדיקה עכ"ל אמנם לקמן סי' י"ח משמע דאסור לכתחלה וכן נ"ל מדברי רשב"א שכתב ב"י:

סימן ח

סעיף קטן א

וע"ל סי' כ"ד כתבתי דינים אלו בדין דריסה

סימן י

סעיף קטן א

ולא נהירא דרבים חולקים עליהם ועוד שהרא"ש והרשב"א בתראי נינהו וכן משמע דברי הטור שפי' בלא מחלוקת דבעי קליפה אמנם בהג"ה אלפסי פ"ק דחולין כתב מה שאנו שוחטין במקולין של נכרים והנכרים חותכין מיד אחר השחיטה הקנוקנת מן הצואר בעוד שהדם חם אפשר דסמכינן אמה דסגי בהדחה:

סעיף קטן ב

ובהג"א פ"ק דחולין ומיהו אם שחט בה במזיד אע"פ שאין הסכין ב"י צריך קליפה כמרדכי פ"ק דחולין כתב כדעת הרשב"א דאפי' אם אין הסכין ב"י אם לא נעצה בקרקע תחלה צריך קליפה:

סעיף קטן ג

נראה דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לשחוט בסכין של עכו"ם בלא הגעלה או ליבון וכ"ה בהדיא במרדכי פ"ק דחולין ע"ב והרמב"ם פי"ז דהמ"א ועיין למטה ס"ס זה דזהו דעת רש"י אבל התוס' והרא"ש חולקים:

סעיף קטן ד

ובהמ"א בהרמב"ם פ"ו כתב דאסור לאכול בו רותח וכו' היינו דוקא ששחט בו פעמים רבות אבל משום פ"א לא נחוש רק שלא יהא מלוכלך בדם אבי"ה עכ"ל ונ"ל להוכיח מן התוס' פ"ק דחולין ד' ט' ובאשר"י שם דאין לחלק בזה דאהא דאמרינן בגמרא סכין

של טריפה פליגי בה י"א בחמין וי"א בצונן וכו ופירשו שם משמע הא סכין של כשרה לד"ה בצונן והיינו דוקא לשחוט בה אבל לחתוך בה רותח אפילו סכין ששחט בה כשרה אסור לאכול בה רותח א"כ אי הוה ס"ל חילוק זה א"כ דילמא לעולם איירי לחתוך בה רותח מ"מ ל"ק מידי מסכין כשרה דהתם מיירי ששחט בו פעמים רבות אבל פ"א מותר לחתוך בה רותח ולכן פליגי דוקא בסכין ששחט בו טריפה דאפי' בפעם אחר אסור דהא בלא"ה צריכים לאוקמי שם ההיא דסכין ששחט בו טריפה דמיירי דרך אקראי בעלמא ואי הוה ס"ל דההיא דסכין ששחט בה כשירה מיירי ששחט בה הרבה פעמים לא מוכח מידי אלא ע"כ לומר דס"ל דאין לחלק בזה כנ"ל מוכח שם וכ"נ מדברי הטור שאינו מחלק בזה:

סעיף קטן ה

משמע דאפי' לכתחילה שרי ע"י נעיצה ולא דמי לסכין של עכו"ם דצריך לכתחילה הגעלה דחתם גרע הואיל ובלע ע"י רותח וכן מחלק רש"י פ"ק דחולין וע"ש אמנם התוספות והאשר"י משמע דאינם מחלקים בזה וצ"ע ואפשר לדבריהם דאף בסכין של עכו"ם מותר לכתחילה ע"י נעיצה וכ"מ מדברי האשר"י שכתב דאסור לשחוט בו לכתחילה על דעת שיקלוף בית השחיטה דשמא ישכח ולא יקלוף משמע דבמקום דלא בעי קליפה מותר לכתחילה וכן ראיתי רבים נוהגין לשחוט בסכין של עכו"ם ע"י נעיצה:

סימן יא

סעיף קטן א

כתב מהרי"ו בה"ש שחיבור ב' נרות דינן כאבוקה ועיין בא"ח סי' רצ"ח מה נקרא אבוקה:

סעיף קטן ב

וע"ל סי' ב' דיש חולקין בזה וס"ל דאין זה נקרא מומר לחלל שבתות דשחיטתו פסולה מצאתי בהגהות שחיטת ישנים בשם ר' יהודה חסיד שיש שעה אחד בשבט מי ששוחט אווזא באותה שעה ימות באותה שנה ולכך אנו נזהרין שלא לאכול שום אווזא בחדש שבט שמא יבא לשחוט באותה שעה גם היה אומר שלא לאכול אווזא בחדש טבת עכ"ל תשב"ץ וראיתי משוחטים בקיאים ממונים שהיו נוטלים מכל אווז ששחטו בשבט הלב ואמרו שכך קבלו ששוב אין לחוש לסכנה:

סעיף קטן ג

לאפוקי ממרדכי דכתב בשם ראב"ן דאין שוחטין לתוך הכלי כלל עכ"ל וכתב במרדכי סוף השוחט בשם ראבי"ה דאם שחט לתוך הכלי בדיעבד כשר ונהגו לתת בכלי מעט מים או טיט שבענין זה אין מקבלין דם לע"ז עכ"ל: וכתב בא"ז והאידנא דלא שכיחי

עובדים למים ולשר של מים מותר לשחוט אפילו בפרהסיא לתוך המים או לתוך הכלי או לתוך הגומא אע"פ שהיא מניקה וכ"כ ראבי"ה ומשום הכי טוב: להזהר לכתחילה עכ"ל הר"ר משה ממודלינג בשחיטות שחיבר וכן ראיתי בא"ו הלכות שחיטה:

סימן יג

סעיף קטן א
וכתב בה"ג נאכלין חיין לאו דוקא דהרי יש בו משום בל תשקצו אלא כלומר אם אכלן בחיין אין בהן משום אבר מן החי עכ"ל וכ"ה במרדכי בהגהות דחולין דף תשמ"א ע"ב חגב טהור אסור לאכול חי משום בל תשקצו אבל מותר לחתוך ממנו אבר משום רפואה ואין בו משום אבר מן החי עכ"ל וכן כתב התוספות פ' א"ט דף ס"ו ע"א וכן הוא בתוספות פרק רבי עקיבא סוף הפרק במסכת שבת (צ:):

סעיף קטן ב
וע"ל סימן ס"ד יתבאר דיש חולקים ואוסרים חלבו:

סעיף קטן ג
והרא"ש כתב דכל דבר הפוסל בשאר שחיטות פוסל בשחיטה זו דמאחר דהצריכו שחיטה בעינן שחיטה מעלייתא וכ"כ הר"ן אמנם כתב דיש חולקים ועיין בסימן ט"ז לקמן אי נוהג בו איסור אותו ואת בנו:

סעיף קטן ד
והטעם משום דהואיל ותמיה ביה אינשי קלא אית ליה מותר בלא שחיטה וע"ש בהג"א מעשה שעשה רב האי בזה:

סעיף קטן ה
בהג"מ בשם סמ"ג דאין להתיר שום ולד שנמצא בבהמה שחוטה טריפה דחיישינן שמא אינה בן ט':

סעיף קטן ו
והר"ן זה שהביא הוא ד' תש"ב ע"א:

סעיף קטן ז
וז"ל תא"ו נט"ו אות ה' ח"ה ירושלמי דתרומה שחט בהמה ומצא בה שרץ אסור שנאמר בהמה תאכלו ולא שרץ תאכלו ולא דמי לתולעים שבפירות דהתם בגופייהו השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה דמות יונה אסור באכילה מ"ט בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה תאכלו וכ"כ ר"י בתשובה עכ"ל. וכ"כ ב"י בשם הרשב"א דלכ"ע שרי ויש אוסרין אפי' מצא בה בהמה שפרסותיה קלוטות וכן נראה מדברי הרמב"ם אבל מדברי המ"מ נראה שדעת הרמב"ם דשרי:

סימן יד

סעיף קטן א
ונ"ל לפ"ז צ"ל דמ"ש הטור אח"כ עובר שהוציא ידו ואח"כ נולד כו' חלבו אסור דאינו ר"ל שנולד קודם שנשחטה האם דא"כ אף האבר שרי וכ"ש חלבו אלא ר"ל שנמצא במעי אמו לאחר שנשחטה דאז האבר אסור וכן חלבו ותימא על הר"ר יוסף שמשמע מדבריו שר"ל נולד ממש וזהו תימא לפי מה שפי' וצ"ע:

סעיף קטן ב
בהר"ן פרק בהמה המקשה דף תש"א ע"ב אם שחט עובד במעי אמו אינו שחיטה והוא בעיא בגמרא ולא נפשטה ונקטינן לחומרא:

סימן טו

סעיף קטן א
בפ"ק דבכורות (ח.) מפורש דהיינו ט' חדשים לגסה וה' לדקה:

סימן טז

סעיף קטן א
וכתב באשר"י ובר"ן ריש אותו ואת בנו דדוקא האחרון אסור אבל הראשון שרי:

סעיף קטן ב
וכ"כ הכלבו:

סימן יז

סעיף קטן א
בכלבו כתב הראב"ד ז"ל לא שמעמידים אותה בידים דההיא אפילו עומדת לאו כלום היא עמידתה דמעשה עץ בעלמא הוא דקעבדי אלא שמעמידים אותה בגערה או במקל ואם עומדת מותרת עד כאן לשונו:

סימן יח

סעיף קטן א
ספ"ק דחולין ע"א וסיי' אפי' מצא שקיימא הפגימה ארישא דסכינא דכיון דלא נזהר בה בשחיטה ודאי עשה הולכה והובאה ואע"ג דאמר ברי לי שלא עשיתי כ"א הולכה או הובאה לא מהימן דכל מילתא וכו' וע"כ נראה לפסול כל פגימה שנמצאת לאחר שחיטה כדפרישית ועוד שאין רגילות שתמצא ברישא דסכינא ממש מדברי מורי נ"ע עכ"ל. וכ"פ הרי"ף בהלכות שחיטה שחיבר דהא דמסוכסכת כשירה בדיעבד היינו דידע הפגימה קודם ששחט אלא שהיה סבר דמותר לשחוט בה בהולכה או בהובאה אבל לא ידע בה טרפה עוד שם בהג"ה דאנו נוהגין להטריף כל מסוכסכת אפי' בדיעבד דאנו לא בקיאין

ברישא דסכינא עכ"ל. וכ"מ דיש להחמיר ממרדכי דלעיל שפסק שאינו רגילות שתמצא ברישא דסכינא לגמרי וכן ראיתי כתוב בה' שחיטות ישנים מסוכסכת אינה כשירה אלא דקיימא ארישא דסכינא לגמרי שאין שום חוד למעלה ממנו וא"כ בזמה"ז דאין אנו בקיאים לידע שעורו כל מסכסכת אפי' בדיעבד פסולה. מצאתי בשחיטות ישנים סכין שאין הברזל דבוק לקתא ויש בין סכין לקתא כמין פגימה אסור לשחוט בו:

סעיף קטן ב

וע"ל ס"ס ו' דאינו יכול לשחוט בלא בדיקה וע"ל סימן ט' מדין סכין שנמצאת פגומה בצדדין לאחר שחיטה:

סעיף קטן ג

ובהלכות שחיטה שחיבר מהרי"ו שאנו נוהגין אחריהן כתב שלא יבדוק ב' צידי הסכין בפעם אחת שלא יוכל לבדוק יפה בענין זה:

סעיף קטן ד

ולבסוף פסק להתיר ובמהרי"ל כתב לאסור דלמא יטלו משם מקצתן קודם שיבדוק הסכין וב"י כתב דרבינו ירוחם כתב לכתחלה אסור לשחוט אחרת עד שיבדוק הסכין. אמנם מדברי בעל המאור והרשב"א נדאה בדברי ת"ה עכ"ל מהרי"ל (וי"ג עוד כתב מהרי"ל) כשבודק בין בהמה לבהמה צריך לבדוק אג' רוחתא אבשרא לחוד ואטופרא לחוד עכ"ל אבל בשחיטת ישנים מצאתי וז"ל א"צ לבדוק בי"ב בדיקות בין שחיטה לשחיטה כי אין רוח חכמים נוחה הימנו להפסיק כ"כ בין ברכה לשחיטה שנייה:

סעיף קטן ה

ובכלבו דאף בדיעבד אם נמצא פגימה מצדדי הסכין טריפה ולכך צריך גם בסוף השחיטה לבדוק אתלת רוחתא בבשרא וטופרא עכ"ל וכן נתבאר לעיל ס"ס ט':

סעיף קטן ו

וב"י פסק דנקטינן לחומרא וכ"כ הר"ן ד' תרע"ו ע"א ונ"ל דאף לדברי הרא"ש לא מכשיר אלא בנגע אבל מצא פגימה בעצם המפרקת ראשונה האחרונות טריפה דהואיל ונמצא פגימה חיישינן דלמא בראשונה בפגם אע"ג דלקמן לא תלינן בפגימת המפרקת היינו לקולא אבל לחומרא תלינן כנ"ל וכ"מ בהר"ן דלעיל ובאשר"י ריש השוחט משמע בהדיא דמ"ש שחיטתו כשירה ר"ל מותר בדיעבד ע"ל סס"ו:

סעיף קטן ז

כלל כ' סימן י"ד דאם נאבד הסכין ואח"כ נמצא פגום ראב"ן מתירן ור' שבט אומר ודעת הרא"ש כדעת ראב"ן:

סעיף קטן ח
ובמרדכי פ"ק דחולין ע"ג סכין שהיה קודם בדיקה בחזקת בדוק (יום) או יומים ושחט בה ק' בהמות ושבר בה עצמות ונמצאת בה פגימה נראה דכולן מותרות דתלינן בעצמות עכ"ל ונראה מזה אפילו לא בדקה קודם שחיטה רק שהיה בחזקת בדוק תלינן בעצמות ובב"י וז"ל אם לא בדק הסכין קודם ששחט אפי' שיבר בה עצמות בסוף ומצא בה פגימות כולן אסורות ופשוט הוא וצריכין למימר דמיירי שלא היה בחזקת בדוק מעיקרא בהר"ן פ"ק דף תרע"ו ע"א יש מחמירין דדוקא שיבר בו עצמות אבל אם חתך בו עצמות דרך הולכה והובאה טריפה וכ"ה בתא"ו נט"ו א"ה ה"ב:

סעיף קטן ט
אבל במרדכי כתב להתיר ונראה מדברי ב"י דאנן נקטינן לחומרא ואין חילוק בין פגימה בעלמא לחתוך גמור שנמצא במפרקת בכל ענין טריפה:

סעיף קטן י
בהגהות אלפסי פ"ק דחולין ומיהו נראה דאם נמצא סכינו יפה ורצה החכם למחול על כבודו כבודו מחול ולא מנדין ליה עכ"ל:

סעיף קטן יא
בשחיטת ישנים ואפילו האידנא דינא הכי עכ"ל מהרא"ק:

סימן יט

סעיף קטן א
בא"ז הלכות כיסוי וה"מ דלא איתיליד ריעותא אבל אתיליד ריעותא שוחט בלא ברכה ובודק אחר הריעותא ואם נמצא כשר מברך דלא כרש"י שכתב בתשובה שעכ"פ מברך קודם הואיל ומטהרתה מידי נבילה. עכ"ל ועיין לעיל לענין כיסוי הדם סימן כ"ח:

סעיף קטן ב
ובהג"א פ"ק דחולין אם שכח ולא בירך קודם שחיטה יברך אחר שחיטה ובהגהת שחיטת ישנים דהיינו דוקא כשנזכר לאלתר עוד כתוב שם בהגהות משם אגודה אם השחיטה במקום מטונף כגון בית המטבחיים יברך חוץ למטבחים ברחוק ד"א במקום נקי ולא ידבר עד אחר השחיטה עכ"ל:

סעיף קטן ג
ובמרדכי פרק כיסוי הדם בסופו דאסור לדבר בין שחיטה לכסוי ובס"ה מתיר ובאשר"י שם משמע כדברי ס"ה וכ"ה בתא"ו נט"ו אות ה' דמותר לדבר ומ"מ יזהר לכתחלה עכ"ל:

סעיף קטן ד
ובא"ח סימן ר"י כתב סתם בדברי ב"ה שלא כדברי הרא"ש:

סעיף קטן ה
ובכל בו אם שחט חיה ודעתו אח"כ לשחוט בהמה יכסה ואח"כ ישחוט הבהמה בלא ברכה דכיסוי לא הוה הפסק עכ"ל:

סימן כ

סעיף קטן א
במרדכי פ' א"ט ע"ד דלכתחלה יש לשחוט למטה מטבעת הגדולה כדי להסתלק מן הספק כו' וכן פסק מהרי"ו בהלכות שחיטה שחיבר דלכתחלה יש לשחוט למטה מטבעת הגדולה בהג"ה שם בשם מהר"י מולין מצוה שלא להכשיר כלל למעלה מטבעת הגדולה עכ"ל וכן פסק האגור בשם אביו שנהג להטריף אם לא שייר כמלא חוט הטבעת הגדולה בצד הראש על פני כולה וכן בהג"א בשם ראבי"ה אמנם מסקנת ב"י אינו כן דהסכמת כל הפוסקים להכשיר משיפוי כובע ולמטה וכבר כתבתי דאנו נוהגין כהלכות שחיטה שחיבר מהרי"ו:

סעיף קטן ב
וכ"ה בהלכות שחיטה מהרי"ו:

סעיף קטן ג
ואני מצאתי בא"ז שכתב כן וצ"ע וז"ל קצת פירושים הוא כן בשם רב ששון ז"ל ויש פירושים שאין כתוב בהם דברי רב ששון עכ"ל:

סעיף קטן ד
עוד כתב בהגהת בשחיטת מהרי"ו הרמב"ם והמרדכי פסקו דשיעורו כדי תפיסה בבהמה ב' אצבעות ובעוף הגס ירחיק אצבע או ישחוט לעולם באמצע הגרון עכ"ל ונ"ל דלפי ערך שיעור זה לפי מ"ש מהרי"ו דכדי תפיסה הוי ד' אצבעות אם כן בעוף הגס הוא ב' אצבעות וטוב לשחוט באמצע הגרון בין בבהמה בין בעוף כדברי הסמ"ק דלעיל ראיתי בב"י תמוה מאד היא שכתב דביונה שיעור תורבץ הושט מבלעתה נראה שהבין מה שאמרו בגמרא יונה א"ר זירא דא מבלעתה שיונה הוא שם עוף וטעות הוא בידו ששם יונה הוא שם חכם שאמר השמועה מפי רבי זירא ופליג על שאר אמוראי דמפרשי התם פרק א"ט בענין אחר מהו תורבץ הושט ופ"ו משקלים מוזכר שם אמורא זה ע"ש וכן כתב הגאון מוהר"ר אברהם מפראג ז"ל בהגהתו בהלכות שחיטה יונה אמר משום רבי זירא מבלעתה והמדקדק שם בפירש"י ימצא כדברי ועוד ראיה דכל הפוסקים לא חלקו בין יונה לשאר עוף ולא אשתמיט שום אחד מהם לחלק בזו ואע"פ שהרב בעל המחבר ב"י יישב זו בדוחק מ"מ האמת יורה דרכו וכ"מ בפירוש בערוך ערך תרבץ:

סעיף קטן ה
ובמרדכי פ"ק דחולין ע"ד דאפילו החזיר סימנים לשם לא ישחוט לכתחילה מן הצדדים וכ"כ ב"י בשם התוספות וכתב ונראה מדבריהם שאם לא החזיר אפי' בדיעבד פסולין והרא"ש כתב כדברי רבינו ולפי דבריהם נראה דאין לחלק בין החזיר ללא החזיר דכל שידע שחתך הסימנים קודם המפרקת כשר ואם לאו פסול עכ"ל:

סימן כב

סעיף קטן א
וראיה לדבריו ממה שכ' הר"ן פ' השוחט ע"א ד' תר"פ דעוף מותר לצלות וא"צ לשאול אם נשחטו הורידין דהואיל וצריך לשחוט בעוף חזקתן שחוט אבל גדיים וטלאים אסור לצלות שלם עד שישאל אם נשחטו הורידין עכ"ל:

סעיף קטן ב
ולא ידעתי מאי קאמר דפשיטא דגם דעת הרא"ש שאין לשער רק נגד הדם דהא החוטין אינן אסורין רק צריך לשער נגד החוטין משום דלא ידענו שיעור דמא דנפק מיניה וא"כ גם הר"ן מודה בזה ודם החוטין דנקט לאו דוקא אלא דעיקר האיסור משום הדם ואם אפשר לשער הדם שבתוך החוטין גם הרא"ש מודה דא"צ לשער גם נגד החוטין והא דנקט החוטין משום דלא ידעינן לשער בלא החוטין כנ"ל. וז"ל האגור נשאל מהר"ר יעקב מולין על עוף שנמלח בלא חתיכה וניקוב ורידין ולא הוסר הראש מן העוף והשיב שיטלם ויקלוף הבשר סביב ובצלי בעו נטילה ואם נתבשל בהן שצריך ס' נגד הורידין והקליפה שנאסרה במליחה עכ"ל ונ"ל מה שהצריך לקלוף הבשר במליחה ולא אמרינן ביה בבולעו כך פולטו משום שבחוטים הוה דם כנוס בעין ולא מקרי פליטה ולא אמרינן כבולעו כך פולטו ולקמן בדיני מליחה יתבארו דינים אלו אי"ה וע"ל סימן ע"ב מדין זה:

סעיף קטן ג
בהר"ן פרק השוחט ד' תרפ"א אם שחט ולא יצא מבהמה דם ולא שחט ורידין א"צ לנתחם אבר אבר דהא דבעי לנתחה דוקא כשיצא מבהמה דם שהרי פירש הדם ואינו מוצא מקום לצאת והו"ל כפורש ממקום למקום ואסור אבל כשלא יצא ממנו דם חרבה מוכח שלא פירש ממקום למקום עכ"ל:

סעיף קטן ד
ובכל בו כתב דאולי אנו נוהגין משום דס"ל דלא קי"ל כר' יודא דצדיך שחיטת ורידין והוא דעת הרבה פוסקים והרמב"ם מכללם ואע"ג דהרי"ף והרא"ש פסקו כר"י והוא דעת רוב הפוסקים ופסק ב"י דהכי קי"ל מ"מ אפשר נתפשט המנהג ע"פ המקילין וטוב

להחמיר שלא לצלות או לבשל עוף שלם אם לא נקבו הורידין בשעת שחיטה או שהוסר הראש שאז מותר לכ"ע כדברי המרדכי והגה"א דלעיל:

סעיף קטן ה
נ"ל דהואיל דקי"ל לאסור שהייה אפילו במיעוט בתרא כדלקמן סימן כ"ג אסור לחתוך מיעוט הנשאר דלא ליהוי כשהייה ואף לנקבן בקוץ דלית ליה למיחש משום שהייה לא ראיתי לשום אדם לחוש לזה ואפשר משום דשאר פוסקים לא הזכירו דין זה או משום דגם בורידין לא נהיגין כן כמש"ל:

סימן כג

סעיף קטן א
ע"ל ר"ס א' איזו דברים צריך לידע:

סעיף קטן ב
והר"ן פרק השוחט ד' תרפ"א ע"א ומיהו בעור משערין דשיעור שחיטה כדרכה גמירי שהוא שוחט העור לכתחלה עכ"ל. ובתשובת הרשב"א קי"ו דלא משערין בכדי מריטת נוצה מן העוף או מריטת שער בבהמה אלא כדי שחיטה לבד:

סעיף קטן ג
ומהרי"ו פסק בהלכות שחיטה דאנן נוהגין להטריף כל שהייה דאין אנו בקיאין בשיעור שהיות עכ"ל וכ"ה המנהג הפשוט:

סעיף קטן ד
וז"ל מהרי"ו בה"ש ואנו נוהגין להטריף כל שהייה אפי' במיעוט קמא דקנה אנו מטריפין לפי שדווקא בימיהם בימי חכמי התלמוד היתה שהייה כשירה במיעוט קמא דקנה מפני שהיו בקיאין בבדיקת הושט והיו בודקין הושט לאחד שחיטת הקנה אבל אנו אינם בקיאים בבדיקת הושט חיישינן שמא כששחט הקנה ניקב הושט ושהייה פסולה בין בקנה בין בושט בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא עכ"ל וכן פסק המרדכי פרק השוחט ובב"י ובמקום שאין מנהג פשוט סמכינן אדברי הרמב"ם כו' ואין צורך לנו בפסק הזה כי כבר פשט המנהג בכל מדינות אלו שהם בני אשכנז וצרפת כדברי רש"י והמרדכי ומהרי"ו:

סעיף קטן ה
במרדכי פ"ג דחולין ובהג"מ פ"ג וכן הגהת סמ"ק אם שחט ושהה מעט בעוף אל יחזור וישחוט אפי' אם לא הגביה ידו רק מעט יש לחוש דהא שהיית עוף הוא זמן מועט מיד ואפי' אמר ברי לי שלא חתכתי כ"א מעט מן העור ולא נגעתי בושט אין סומכין עליו

דכיון שיצא הדם מעט אלא כיצד יעשה ישחוט הקנה ויהפוך הושט ויבדקנו מבפנים דושט אין לו בדיקה אלא מבפנים ואם אינו בקי ובו' ועיין בכ"י שסיים המרדכי:

סעיף קטן ו

סי' קפ"ח וכו' דא"ל דלמא חתך הושט עם הגמי בבת אחת ושוה בשוה ממש וא"כ לא פסק חתיכת הסכין אפי' רגע אחד מן הסימן נראה דאין לומר הכי דהואיל שהסימן מתוח בשעת השחיטה והגמי אינו מתוח כי אינו מחובר על הלחי והגוף ודבר ידוע שכל דבר רך מתוח נחתך מהר יותר משאם לא היה מתוח ע"כ הואיל והגמי רך ואינו מתוח שהה בו לחתכה יותר משחיטת הסימן ונמצא שלא נחתכו שוה בשוה והוי שהייה עכ"ל:

סעיף קטן ז

ואין נוהגין כן וכ"כ מהרי"ו השוחט יונה ותלש הנוצה ויצא דם לא יגמור שחיטתו אלא ימיתנו וימכרנו לעכו"ם עכ"ל וכתב מהר"ם פדוה סימן פ"ג בתשובה דה"ה שאר עופות ולא נקט יונה אלא שדבר בהוה והטעם בכל משום דגזרינן שמא ישחוט העור ויצא מהם דם וישחוט דאז הוי טריפה וע"ש בתשובת מהר"ם שהאריך בזה פי' דבריו דגזרינן שמא יהא עור נשמט מן הצואר ואז צריך בדיקה שלא יהא נקב בושט שיתבאר לקמן סימן נ"ז ומאחר שאין אנו בקיאין בבדיקה דיש שהטריפו בזמן הזה ולכן אנו מחמירים אפי' במריטת הנוצה אע"פ שידוע שע"י מריטת הנוצה לא ניקב הושט מ"מ אנו מטריפים משום גזירה ולפ"ז הטעם אין חילוק בין נמרטו הנוצות בשעת שחיטה או קודם לכן לעולם אם יצא מהם דם יש להטריפו מטעם גזירה זו והוא חומרא גדולה בעיני ועיין לקמן סימן ל"ג ובתשובת מהרי"ק שהביא הב"י באחד שהביא לשחוט שור וכו' וסיים שם בתשובה ואפי' חתך כל העור אם לא יצא הדם ליכא למיחש דלמא ניקב הושט הואיל ולא יצא דם עכ"ל ובב"י החמיר אם חתך כל העור אע"ג דלא יצא הדם אבל מהרי"ו כתב בה' שחיטה כדברי מהרי"ק ונ"ל לומר דאע"ג דאנן לא בקיאין בבדיקה הושט מ"מ יש לעשות כדברי מהרי"ק כי מ"ש דיש לבדוק נגד החתך חומרא בעלמא הוא דהואיל ולא חתך כל העור ליכא למיחש אבל לפי מ"ש לעיל דיש להטריף בדם היוצא ע"י מריטת הנוצות אע"פ שג"כ אינו אלא חומרא בעלמא ואפ"ה לא סמכינן אבדיקתינו משום גזירה ה"ה כאן כנ"ל ומ"מ לענין הלכה נראה דכל זמן שלא חתך כל העור כל זמן שלא יצא הדם כשר אבל אם יצא או שחתך כל העור אפי' לא יצא הדם יש לנו להטריף עוד נ"ל דיש ללמוד מדברי מהרי"ק דאפי' בבהמה נמי דינו כמו בעוף ואם יצא מקצת הדם טריפה ואע"ג דדברי מהרי"ק הם בששהה שהייה גמורה מ"מ לדידן דנוהגין להטריף כל שהייה אפי' בבהמה אין לחלק בין בהמה לעוף וכן משמע מדברי מהרי"ו בה' שחיטה שלא חילק בזה בין בהמה לעוף. כתב בא"ז בהלכות שחיטה השוחט העוף אפי' בחול לא

ימרוט הנוצות מן הצוואר אם אפשר לו לשחוט בלא מריטה משום צעד ב"ח עכ"ל וע"ל בדיני חלדה:

סימן כד

סעיף קטן א

במרדכי פרק השוחט כתב וז"ל מה שפירש"י שלא יחתוך כל המפרקת לשנים לא נראה דכיון ששחט הסימנים אפי' שוחט אח"כ המפרקת מאי איכפת לן מיהו בתוספתא תניא חיה שוחט וחתך כל הראש בבת אחת אם נתכוין לכך שחיטתו פסולה אם לאו שחיטתו כשירה ואמר לנו הר"מ שמעשה היה שאחד שחט כל הראש ואסר ראבי"ה ול"נ לר"מ כו' וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהלכות שחיטה שהוא כשר וכ"כ ב"י בשם הרמב"ן והרשב"א והר"ן ובעל העיטור דכשר אמנם מהרי"ו כתב בהלכות שחיטה לאסור דזה נקרא נמי דרסה בפרש"י בגמרא פ"ק דחולין (ט.) וכן משמע בת"ה סימן קפ"ז דאע"ג דמדינא נראה דכשר נוהגין להטריף וכן הוא באגור ז"ל ובאשכנז נוהגין לאסור אם שחט רוב המפרקת ויש להחמיר כרש"י אבל רוב הפוסקים מתירין עכ"ל:

סעיף קטן ב

וכ"כ בתא"ו נט"ו ח"ב א"ה שאין לחלק בין בהמה לעוף וע"ל סימן ח' וראיתי בשחיטת ישינים בזה בגימטריא י"ד אצבעות של אורך הסכין והוא בתו' דחולין ובשחיטת מהרי"ו פסק דבהמה אפי' אם הוליך והביא בעינן שיהא אורך הסכין כמלא צוואר וחוץ לצוואר משהו אבל אם הביא ולא הוליך או איפכא בעינן שיהא אורך הסכין כמלא ב' צווארים עם העור והמפרקת ובעוף אם הוליך והביא לא צריך אלא סכין משהו ואם הוליך ולא הביא או איפכא בעינן כב' צווארין ע"כ. וכתב עוד זו דרסה פסולה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בוושט עכ"ל:

סעיף קטן ג

ושמעתי משוחטים שנזהרים שלא להניח האצבע על הסכין בשעה ששוחט כדי להחזיקו שלא יבוא לידי דרסה אלא צריך שיאחז הסכין בקתא ולא יניח האצבע על הסכין:

סעיף קטן ד

ובהר"ן פ' השוחט דף תר"פ ע"ב דה"ה לד' או ה' בהמות די אם צוואר אחד יוצא חוץ לצווארין:

סעיף קטן ה

בתא"ו נט"ו א"ח ח"ב ואם שחט ב' בהמות ואין הסכין ג' צווארין נכון להחמיר לפסול שתיהן אע"ג שאין כן סברת הרא"ש עכ"ל:

סעיף קטן ו
וכתב מהרי"ו וחלדה פסולה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט עכ"ל:

סעיף קטן ז
אמנם מהרי"ו פסק דאפי' במיעוט בתרא פסול וכדעת רש"י בסמוך:

סעיף קטן ח
ואנן לא נוהגין כן אלא כדברי מהרי"ו:

סעיף קטן ט
ועי' לעיל בסי"ב כיצד נוהגין בשחיטות מהרי"ו כל הגרמה פסולה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט עכ"ל:

סעיף קטן י
ובתשובת הרשב"א סימן שס"ו דאפי' למ"ד דשהייה וחלדה פסולה אפי' במיעוט בתרא מ"מ מודה בהגרמה ועיקור לפי הגמרא אמנם מהרי"ו כתב דבין עיקור לדברי בה"ג בין לדברי רש"י פסול בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בושט עכ"ל:

סעיף קטן יא
פי' ששחט בב' מקומות ע"י גלגול ולכך נפרד וכשר ומצאתי הגהת בשם מהרא"ק וז"ל אני שאלתי פי מהר"י מולין זצ"ל סג"ל על טבעות הנמצאים בדורות פעמים רובן ופעמים מקצתן אחר השחיטה ממקום חיבורן בגרגרת והשיב לי דעיקור גמור הוא בשעת שחיטה ואפי' את"ל שנעקר אחר שנשחטה רוב הגרגרת פסק הטבעת ממחברתו וכבר היתה אותה המקצת שחוטה אפ"ה הוי עיקר ופסול מידי דהוי אניקב הושט במקום ששחט כבר דטריפה וה"ה לזה וכ"ש אם נעקר בהתחלת שחיטה עכ"ל. הגהת בשחיטות ישנים ושאלתי אח"כ זקן מומחה בשחיטה איך נוהגין בזה וא"ל שנוהגין להטריף ושמעתי מפי מהר"י כ"ץ גיסי שכן נהג הרב הר"ר משה יפה להורות ולהטריפה וכן אני נוהג:

סימן כה

סעיף קטן א
בהגהת בשחיטת ישנים מצאתי אי בדקינן אי הוי שמוטה תוקף כאגודל על שיפוי כובע ויפלוט הסימנים מבחוץ ויסיר האגודל אם נשארו הסימנים בחוץ ודאי נשמט ואם יחזרו לאחוריהן לא נשמט וכעין זה יראה אם שחט הרוב עכ"ל ובבדיקה זו נוהגין כל השוחטים שראיתי:

סעיף קטן ב
וז"ל מהרי"ו בהלכות שחיטה שלו כל ספק בשחיטה פסול כו' ומהרי"ל כתב בשם מהר"ש כל חלוקים הנמצאים בשחיטה ובדיקה שאינו יודע המנהג ילך אחר המחמיר ואם שעה דחוקה כגון בע"ש וכה"ג אז יש להקל ולפי שקול הדעת עכ"ל בהלכות שחיטה שלו:

סעיף קטן ג
על סימן ל"א ובסימן מ"א באיזה ריעותא לא תלינן להקל אף בידוע שנשחטה:

סימן כח

סעיף קטן א
ובהגהת שחיטת מהרי"ו השוחט כוי שקורין בופיל בל"א יפזר עפר הרבה קודם השחיטה כי ספק חיה הוא וצריך לכסות דמו מספק וכדי להוציא נפשו מן הפלוגתא ישחוט עוף על גבי דם הכופ"ל כדי שיוכל לעשות ברכה על הכסוי עכ"ל:

סעיף קטן ב
בתשובת הרשב"א סימן תר"ך דאסור לכסות בסכין ששחט בו שמא יפגמו דאסור לעשות בסכין של שחיטה שום דבר ונ"ל דמיירי כאן בסכין אחד שאינו שוחט בו או בקתא של סכין ששוחט בו וכן נוהגין כל השוחטים שראיתי שמכסין בקתא מסכין ששוחטים:

סעיף קטן ג
ובהג"מ פי"ד דהלכות שחיטה מ"מ אנו רואין שלא טוב עשה וצריך לפייסו עכ"ל:

סעיף קטן ד
ואפשר דבהגהת מיי' לא מיירי ששחט הנבילה על הדם הכשירה ממש ולכך חייב לכסות הדם הראשון וקמ"ל אע"ג דשחט הנבילה באחרונה אפ"ה חייב לכסות ולא אמרינן דדם הנבילה כסה דם הכשירה מסתמא:

סעיף קטן ה
ובמהרי"ל יש שוחטים ממהרים לכסות הדם ולא שפיר עושים טרם שיצא דם הנפש ומצאתי בשחוטות ישנים בשם מהרי"ש ומהר"א קלויזנר שצריך להמתין עד שיכלה כל דם הקלוח דהיינו עד שירדו טיפין טיפין עכ"ל:

סעיף קטן ו
וכן פסק בשיטות ישנים שחיבר ה"ר משה ממידלינג וכתב מיהו אם יש טפח אחת בגומא של עפר א"צ לגרר השאר אלא מכסה מה שבגומא ודיו עכ"ל וכן משמע בב"י:

סעיף קטן ז
וי"א שהגירסא בספרי רבינו הוא אם נסרך ולא א"נ והכל הוא ענין אחד דמפרש והולך כיצד בדקינן בסכינא דחליש פומא וקאמר אם נסרך אומא בדופן וצריך דקדוק בספרים

ישנים ואין נפקותא לענין הדין ובת"ה סימן קפ"ו השוחט וחתך כל המפרקת אע"ג דאנו נוהגין להטריף ולהחמיר מ"מ הואיל ומדינא כשר חייב בכסוי: ומ"ש עוד שם הובא בב"י:

סעיף קטן ח

וכ"כ בא"ז בשם גאון אחד דטעות הוא לכסות בשלג דלמחר יתחמם השלג ויהיה מים וא"כ כסה במים ע"כ ראוי שאין לכסות בשלג עכ"ל עוד שם בשם גאון א' שהוא טעות דלא מכסין בברזל שחוק ואם הולך בדרך שאין לו עפר לכסות רק שלג או ברזל שחוק אין לכסות בהם אלא ממציא דם בכלי וכשיגיע למקום עפר יכסה עכ"ל:

סעיף קטן ט

ולא ידעתי מה קאמר מר דהא הגאונים לא כתבו אלא אם לא שוויא ההיא עופא זה הזהב דאז וודאי היא משום בל תשחית ולכך תקינו ליה שיכסה בכה"ג הואיל וא"א בענין אחר אבל אי ההוא עופא עדיף טפי מזהב ששוחק או טלית ששורף ליכא בזה בל תשחית כדאיתא בפרק החובל (בבא קמא צ"א:) גבי אילן מאכל שדמיו יקרים לבנין דמותר לקצצו כך פי' הרמב"ם בהלכות מלכים ולכך אסור לכסות בכה"ג דהא אפשר ליה לכסות בזהב ששוחק או בטליתו ששורף הואיל ולית ביה משום בל תשחית ולכן לא תני התם האי תקנתא משום דהאי תקנתא אסור במקום דאפשר בענין אחר:

סעיף קטן י

גם בזה אין דבריו נכונים דהואיל ומי ממצי ליה בבגדא הוא תחילת כסוי יכול לברך אע"פ שאינו גומר הכסוי עד לאחר זמן מידי דהוי אבדיקת חמץ דמברכין על ביעור חמץ אע"פ דלא מבערין עד למחר הואיל והבדיקה תחילת הביעור וה"ה בנ"ר ולכ"נ דאין לדחות דברי הגאונים שכתב המרדכי בלא מחלוקת ויש לסמוך עליהם בשעת הדחק היכא דלא אפשר בענין אחר ומ"ש שהפוסקים השמיטו בזה אומר אני לא ראינו אינו ראייה כנ"ל ואח"כ מצאתי בא"ז הל' כסוי הדם שהביא דבריהם והאריך בטעמים וכתב דיש לסמוך על דברי רבותינו הגאונים עכ"ל:

סעיף קטן יא

וכ"כ ר"ת וריב"א ואפי' קרא החזן לאחד והקדימו שני אין לראשון עליו כלום דלא אבד השני זכותו משום קריאת החזן עכ"ל ומ"כ במנהגים ישנים מי שלא שחט חיה ועוף מעולם ושחט אותו מברך שהחיינו על הכסוי ולא על השחיטה דכסוי הוי מצוה כדאמרינן (סוטה יז.) בזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכה לב' מצות כו' והוי כמו ציצית וסוכה דמברך שהחיינו כך מפרש מהל' שחיטה ר' ידידיה משפירא עכ"ל והטעם

שמברכין על הכסוי ולא על השחיטה משום שבשעת שחיטה מקלקל בריה אחת אבל בכסוי הוי מתקן ע"כ מצאתי:

סעיף קטן יב

אבל בשחטה לא מפקינן מיניה אי תפס וכ"ה בהר"ן פרק כסוי הדם דף תש"י וכן משמע במרדכי שם:

סימן כט

סעיף קטן א

ואין צריך להשיב עליו בדבר זה כי הוא נדחק מעצמו כ"א היה נכנס בכלל חסורה או נטולה מנ"ל לבעל המסדר התלמוד לדקדק מדברי עולא שבא למעוטי דדלמא גם עולא הכניסו בכללן וס"ל נמי דלקותא טריפה ונ"ל לומר בישובו של דבר דדרוסה דחשיב באלו השמנה אינה עיקר דרוסה דהא דרוסה אינו הלכה למשה מסיני אלא היא מפורשת במקרא ואם הל"מ האי קרא למאי אתא אלא ודאי דרוסה זו דחשיב בשמנה אלו היא מלבד דרוסה הנאמרת בקרא והוא לקותא וקרי ליה דרוסה משום דאפשר דלקותא בכוליא באה מדרוסה ולכן אע"ג דלא ידעינן דרוסה (י"ג שנדרסה) אם לקתה בכוליא טריפה אז בוודאי נדרסה או אפשר דקרי לה דרוסה משום דדמיא לדרוסה שנתמסמס בשר הכוליא כאילו נדרסה וא"כ הכל בכלל אבל עולא דחשיב הכל ח' ולאתי' (י"ג תנא) תחלה שדרסה עצמה מדאורייתא ואי (וי"ג ודאי) על עיקר דרוסה קאמר וא"כ נתמעט לקתה ואף ישוב זה דחוק וצ"ע:

סימן ל

סעיף קטן א

וא"ל דמאי דבעי לאתויי הא דרב נחמן להיכא דנפחתה במקום אחד כסלע דמודה הרא"ש דטריפה ומ"ש הטור בשם הרא"ש דמכשיר היינו כשאין כסלע במקום אחד רק הם נקבים נקבים ובעי לצרופי לסלע דאין לחלק בזה דמאן דמכשיר לגמרי מכשיר מדלא חילק הרא"ש לפי דברי רבינו משמע דבכל ענין מכשיר ומאן דמטריף מטריף בכל ענין כנ"ל וכן דעת הר"ן פ' א"ט ע"א דף רצ"ב ע"י צירוף טריפה:

סעיף קטן ב

בהג"ה ש"ד סי' צ"א פעם אחד בא לפנינו ראש מן הצאן והיה ליחה יוצאה מן הראש אצל הקרן משורש של הקרן והנה חלקנו וחתכנו הראש לשנים והוסרנו המוח מן הראש והיה העצם מן השרש שלם והכשרנוהו כי הליחה לא היה בא ויוצא רק מן השורש (ועצם הראש) היה שלם עכ"ל:

סעיף קטן ג

ובשערים שחיבר מהו"ר איסרל שער ל"א וז"ל ושאר עופות אם נשבר העצם צריכין בדיקה ולפי שא"א בקיאין בבדיקה עכשיו לא חששתי לפרש כ"כ בא"ז עכ"ל וכ"ה באו"ה כלל נ"ד וז"ל א"ו בזמן הזה כל עוף שהכתה חולדה על ראשו ושבר עצם הגולגולת טריפה דהא צריך בדיקה בקרום ואנו לא בקיאין בבדיקה עכ"ל ומשמע דוקא עוף אבל בבהמה בה"ג נוהגין להכשיר אף בזמן הזה כי לא נצטרך בדיקת הקרום עכ"ל ושם בהג"ה ומסתמא גם בעוף מיירי דוקא שנודע לנו הבאת הולדה כגון שניכר הכאתו או המית אחד מהן אבל בנפוח סתם לא מחמרינן כולי האי עכ"ל:

סימן לא

סעיף קטן א

ובאו"ה כלל נ"ד נראה דיש להטריף בכל ענין לפי שאין אנו בקיאין לראות אם מקצתו מגולה ומאחר שפתחו המוח קודם שידעו הריעותא ראוי לטרפו עכ"ל ואין נוהגין כדבריו אלא אם גלוי וניכר שהמוח מקיפו מכשירין ומעשה בא לידינו פה קראקא בראש בהמה שהיה בו מים וקודם שידעו הדבר חתכו הגלגולת לשנים ומקצתו מן המוח עם הגלגולת ולא היה נודע אם המוח הקיפן או לא ואסרנוהו ויש שהיו רוצים להכשיר מהא דתניא נשחטה הותרה עד שיודע לך במה נטרפה ולא דמי דהואיל והיה כאן ריעותא ברורה מחיים אין להכשיר משום זה וכן משמע בתוספות פ' ד' אחין (יבמות דף ל' ע"ב) וכן הסכימו כל חכמי העיר ונשאר טריפה ודבר זה יתבאר לקמן סי' מ"ח:

סעיף קטן ב

ולא דמי להתם דהתם אינו טריפה עד שינקבו שני הקרומים ולכן אי הוי ניקב מחיים היה שם קורט דם אבל ר"ח דסובר כדעת הרי"ף דבניקב התחתון טריפה וכמו שמסיק בהג"א שם דסובר קרמא תתאה א"כ אין ניקב טריפה בלא קורט דם דלא צריך קורט דם במקום דטריפה בניקב קרום אחד דחוט כנ"ל טעם האוסרין אך לקמן סי' מ"ח משמע דאין לחלק וע"ש מ"מ לענין דינא כתוב באו"ה כלל נ"ד דאם נמצאו תולעים במוח טריפה והג"ה ש"ד סימן מ"ז דיש מחמירים וטורפים אם נמצא תולעים במוח עכ"ל:

סימן לב

סעיף קטן א

וכ"כ האשר"י אבל בהגהות שם פא"ט וז"ל ובא"ז פסק עד למטה מכנפיו אפי' במקום שאינו מחובר לגוף העוף אלא במקום שנכפל ושוכב שם דהיינו למטה מסוף העצם של כנף המחובר לגוף עכ"ל והמה דברי התוספות וכ"פ המרדכי וכן משמע מדברי הרשב"א שהביא ב"י שדעתו להטריף עד למטה במקום ששוכבות על הגוף ויש לתמוה ארבינו

שכתב בשם הרשב"א עד כלות מקום חבורן בגוף ובאו"ה פסק כלל כ"ה סי' ב' דיש להחמיר כדברי א"ז וכ"פ בתא"ו נט"ו אות ד' דיש להחמיר ובב"י פסק הלכתא כדברי הטור וטוב להחמיר בדברי דאורייתא:

סעיף קטן ב

נראה מלשון הטור דקאמר דנעקרה חוליא מן החוט דאין איסור עקירת החוליא אלא עד מקום שכלה הטריפות דחוט וטעמא משום דכשנעקרה שם חוליא שוב החוט לא יוכל להתקיים כ"נ מלשון הטור דקאמר נעקרה מן החוט וכן נמי נראה מדהביא דין זה כאן גבי פסיקת החוט דאל"כ לא היה לו להביאו רק בדיני שבורה לקמן סי' נ"ד וצ"ע דהא הביאו ג"כ לקמן בדין שבורה וכן בגמרא סדרו דין זה בדיני שבורה אבל אפשר דאע"ג דאסור משום פסיקת החוט מ"מ בדין שבורה נמי איתא ולכן כתבו גם שם וצ"ע אמנם תוספות פ"ק דעירובין (ז.) כתבו דעקירה טריפה אפי' למטה ממקום טריפות החוט:

סעיף קטן ג

צ"ע דבגמרא אמרינן שהחששא משום ריסוק איברים ואפשר דדעת הטור הוא מ"ש הר"ן דף תרפ"ט ע"ב וז"ל ואי אית ביה קשרים חיישינן לריסוק אברים והוא שלא הלכה וי"א דאפילו הלכה בכה"ג צריכה בדיקה בחוט השדרה עכ"ל. וכן פרש"י בגמרא חיישינן משום חוט השדרה וא"כ אפשר הא דכתב הטור היינו אף שהלכה צריכה לבדיקה בחוט:

סעיף קטן ד

ובהגהת מרדכי בחולין דף תשמ"א ע"ב נשאל הר"ר טוביה מוינא על אחד שקנה אווזא ותרנגול מן העכו"ם ולא יכלו לעמוד והשיב דנ"ל היתר כיון שלא ראינוה שנפלה אין לאסרה מספק אימור שגרונא נקטה עד כאן לשונו וכן פסק בא"ו כלל נ"ה:

סימן לג

סעיף קטן א

וצ"ע מנלן דגם קורט הארס אינו עובר מחמת הדחה ואם קבלה היא נקבל אמנם לעיקר דינא כתב הוא בעצמו דהרשב"א והרא"ש מסכימים לדברי הטור:

סעיף קטן ב

ולעיל סימן כ"ג כתבתי דאין אנו בקיאין בבדיקה זו:

סעיף קטן ג

וכבר כתבתי לעיל דאין אנו סומכים על דעתינו ולכך נקטינן לחומרא ודבר זה יתבאר עוד לקמן סי' נ"ז ונתבאר לעיל סי' כ"ג:

סעיף קטן ד
ודע דבעירנו התקינו לבדוק בושט שמלעיטין וממרין אותן לעשות מהן שומן ותקנה טובה היא כי הטריפות שכיחא והמנהג להכשיר בישב לו קוץ בושט אם לא ניקבו שניהם וגם אין קורט דם מבחוץ וסומכים אדברי הפוסקים כעולא וצריך להתיישב ולדקדק בדבר הרבה בו הוא איסור דאורייתא וע"ל סי' מ"ח בדין נמצא קורט דם מבחוץ:

סעיף קטן ה
וכ"ה בהגה"מ פ"ג דרש ומשמע שם דאף אם הקוץ מונה לארכו אם יש קורט דם מבחוץ טריפה:

סעיף קטן ו
וא"כ למ"ד דטריפה בניקל אפי' כה"ג טריפה ובב"י פסק דיש להטריף בניטל דכן הסכימו הפוסקים. וכתב בסוף ש"ד אם ניקב המעי היוצא מן הזפק אל הקרקבן טריפה. כתב הרא"ש בתשובה כלל ב' סי' ט' אם נמצא ב' וושטים או ב' גרגרות טריפה דכל יתר בניטל דמי ופי' אף אותו שדרכו בכך וא"כ הוי כמו שאין לו ושט או קנה וטריפה עכ"ל:

סימן לד

סעיף קטן א
ואין זה נכון דהא שיעור איסר הוא פחות משיעור רוב הקנה דהא נקבים שיש בהן חסרון מצטרפין לכאיסר ושאין בהן חסרון מצטרפין לרובא וא"כ אפי' בפחות מרובא טריפה דשמא הוא כאיסר ואין ראיה מעוף לבהמה דרוב קנה בעוף הוא פחות מכאיסר ובבהמה יותר מכאיסר וע"כ למי שאינו בקי יטריף בבהמה אא"כ יודע שהוא פחות מרובו של קנה עוף דאז בודאי הוה פחות מכאיסר:

סעיף קטן ב
מרדכי פ' א"ט בהגהות דף תשמ"א ע"א כתב כדברי הסמ"ק:

סעיף קטן ג
וכ"כ באו"ה כלל כ"א:

סעיף קטן ד
לעיל כתבתי בסימן כ"ג שאין אנו בקיאים בהקפה ולכן בכל ענין טריפה:

סימן לה

סעיף קטן א
מצאתי כתוב בשם הר"ר יודא חסיד שאמר שיש להעביר ולמשמש היד ע"ג בהמה בעודה חיה אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה ואם לאו טריפה ונתתי בו סימן לב נשבר ונדכה וכו' עד ושפל רוח להחיות עכ"ל תשב"ץ ע"כ מצאתי עוד מצאתי על זה סימנים אחרים ולא רציתי להאריך וכתב דאין לסמוך על זה לענין בדיקות טריפות

הריאה וע"ל סי"א בדין בודק שבדק ולא היה בקי בהלכות בדיקה ואיזה דברים צריך הבודק לדעת קודם שיבדוק:

סעיף קטן ב

ובהלכות בדיקה של מהרי"ו עוד יש חילוק צורות דאונות של ימין אינן דומות לשל שמאל אם נתחלפו זה נקרא חליף וטריפה עוד יש חילוק אחר כשאונא אמצעית של ימין גדולה מהאונא התחתונה ויש מכשירים עכ"ל ובהלכות בדיקות של מוה' אברהם מפראג שזהו ג"כ טריפה ע"ש בהגהה אם יש פיצול ?בחוד אונא העליונה בצד שמאל וכשנופחין הריאה אפילו נוטה הפיצול לצד קמא של הריאה ואינו ארוכה ועבה יותר מן האונא העליונה של ימין כשר אבל אם היתה ארוכה ועבה יותר מן האונא של ימין נקרא חליף וטריפה עכ"ל. מצאתי כתוב ואם האומא שבצד ימין גדולה משל שמאל חילוף הוא וטריפה עכ"ל:

סעיף קטן ג

וכ"כ מהרי"ו וכ"כ בא"ז בשם ראבי"ה שקבל כך. עוד כתב מהרי"ו ויש כתבו בבהמה דקה כעובי אצבע אחד ובגסה כעובי ב' אצבעות עכ"ל. ובהגה"א פרק א"ט כתב סתם כעובי אצבע ובבדיקות ישנים מצאתי כתוב ואם נמצאו ב' אונות דוורדות בשורש אחד אחת הפוכה ואחת אינה הפוכה אם ההפוכה יותר גדולה משאינה הפוכה טריפה ואם לאו כשירא וי"א שאינה כשירה עד שההפוכה תהיה קטנה משאינה הפוכה ויש אוסרין אפי' בכה"ג עכ"ל וכבר בא מעשה לידי בזה והכשרתיה לפי שהקטנה היתה הפוכה. עוד מצאתי שם עינוניתא דוורדא המתחלקת בראשה ויש להן שורש אחד אע"פ שנראה בשורש סדק כשר דאין להקפיד בסדק להטריף עכ"ל עוד כתב מהרי"ו עינוניתא דרכה לעמוד למטה מן האונות ויש לה חריץ וכשנופחין הריאה החריץ מכוון כנגד החיתוך שבין אונא לאומא וגבה כנגד הלב ופניה נגד הכליות אם נהפכה כגון שהחריץ נגד הלב וגבה נגד החיתוך טריפה אבל אם החריץ הפוך מעט נגד האונות או למטה לאומא כשירה ואם העינוניתא שינתה מקומה אפי' פורתא טריפה ושיעור' כחלמון ביצה בבהמה דקה ובגדול לפי גדלו ויש שכתבו שאם היא גדולה מעלה של הדם אז היא כשירה ואם היא גדולה יותר מאונא שאצלה דהיינו אונא התחתונה הסמוכה לאומה טריפה עכ"ל:

סעיף קטן ד

ובהלכות בדיקות שחיבר מהרי"ו שכל בני אשכנז וכל המדינות הללו נוהגין אחריהן כתב אם נמצאו ב' עינוניתא דוורדא או שלא נמצאת שום עינוניתא כלל בשתיהן אנו נוהגין להטריף:

סעיף קטן ה

ובהגהת ה"ש שחיבר מהרי"ו פסק דטריפה אבל אם יש לה כיס ולא נמצאת בתוכה ינפח הבודק את הריאה ויניחה תוך כיסה אם תשאר בתוך כיסה ע"י נפיחה כשירה אבל אם לא תשאר בתוך כיסה ע"י נפיחה הוה כשינתה מקומה וטריפה עכ"ל ואם נמצאו ב' כיסין נראה דטריפה דכל יתר כנטול דמי וכן נמצאת בבדיקות ישנים וכן העיד בודק מומחה שכך עשו מעשה בק"ק ווירמשא משמע שם שכך פסק הגאון מוהר"ר שמואל מזייא ז"ל:

סעיף קטן ו

וכבר כתבתי שאנו נוהגין להטריף בב' וורדות או שאין לה כלל גם אנו נוהגין להטריף כל יתרת שלא בדרא דאונא ואם כן יש לנהוג בכל הדברים שכתבתי וכן המנהג בכל הגדילות לנהוג אחר בתראי חכמי אשכנז בכל דבריהם מיהו יש מקילין אם נמצא הוורדא בתוארה למטה בשורש שלה כעובי אצבע אע"פ שבראשה שינתה צורתה מעט יש להקל מאחר שרבים מכשירין בכל ענין:

סעיף קטן ז

ואני אומר שכבר כתבתי שאין לסמוך על דבריו בזו אלא שיש לפסוק בכ"מ כפוסקים אחרונים כ"ש במקום שכולם מסכימים יחד שהמרדכי והאשר"י וסמ"ק והגה"מ שחיבר תלמיד מוהר"ם והגה"א כולן בתראי נינהו ומסכימים כולן לדעת אחת ומכ"ש דרבים נינהו וכ"ש דמחמירים וכ"ש שהתוספות מסכימים עמהם דפסק מוהר"ם בכ"מ יש לפסוק כהרי"ף חוץ ממקום שהתוספות חולקים עליו ולכן אין לסמוך על הרב ב"י בזו וכיוצא בזה כלל. וכתב מהרי"ו בה"ב שחיבר וז"ל ויתרת העומד שלא בדרא דאוני טריפה יש מרבותינו שמטריפים יתרת אפילו עומדת מקמא ויש מכשירין ויתרת העומדת בדרא דאוני וכשנופחין אותה אז היתרת נוטה לצד גבה של ריאה אז היא טריפה אבל כשנופחין הריאה ונוטה לצד קמא של ריאה כשירה עכ"ל ומשמע מדבריו אפילו לדברי רבותינו האוסרים יתרת מקמא בכה"ג יש להכשיר או אפשר דאנו סומכין בזו על דברי המכשירים מיהו שמעתי מהרבה בודקים מומחים שאומרים שבמדינות אלו המנהג להכשיר כל יתרת מקמא ויש לילך בו אחר המנהג שהוא מנהג ותיקין:

סעיף קטן ח

כתב מהרי"ו אם נמצאו ד' אונות בצד שמאל וג' מימין טריפה אע"פ שעומדים ממש בסדר האונות דלעולם צריך להיות יותר בצד ימין מבצד שמאל עכ"ל ובמקצת נסחאות כתב שלעולם צריך שלא יהא יותר בצד שמאל מבצד ימין לפי גירסא זו משמע באם הם שוה בשוה כשר וב"ה שם בהדיא בהג"ה. מצאתי בשם מהר"י מולין אם נתפצלת

האונא לב' ויש לה שורש אחר בעובי אצבע כשירה עוד מ"כ אם נמצאו ג' מימין וג' משמאל אע"פ שיש באחד סדק ניכר מעבר לעבר אין להטריף דאין חוששין בסדקים להטריף עכ"ל:

סעיף קטן ט

וכ"כ מהרי"ו וי"א דאם נמצאת היתר באונא המתפצלת מן החריץ שיש באותה אונא ולצד עיקרה אז היא טריפה ואינה כשר אלא כשנמצא היתרת מן החריץ ולצד ראשה מהרי"ו עכ"ל:

סעיף קטן י

וכ"כ מהרי"ו:

סעיף קטן יא

כ"ה בה"ב שחיבר מהרי"ו וכתב שצריך שתתמלא הגומא ולא יהא רחב יותר עכ"ל מעשה בא לידי בזו וכשהיו נופחין הריאה היה עולה בריאה הפיצול במקצת וכשהיו מניחין היד עליו היה יורד לתוך הגומא והיה שוה לשאר הריאה והכשרתי וכן הסכימו עמי רוב בקיאים שבעיר דטעמא מאי כשר בדאיכא שם גומא משום דיש לו מקום לנוח שם ואינו חוכך עצמו בדופני הבהמה ואין סופו להתפרק או לנקוב וכן ג"כ כאן דהואיל כשמניחין עליו ידו בנחת יורד לגומא ה"ה כשיגיע בדופני הבהמה ירד לגומא וא"צ להתחכך והנה אחד מן הבקיאים עשה לפני באותה ריאה עוד פיצול אחר שהיה כמו הראשון והיה גומא תחתיו וכשנפהו הריאה עלה ג"כ קצת מחמת הנפיחה וירד כשנגע בו בנחת ביד ולכן הסכמנו להכשיר שזו ברייתו ומצאתי בבדיקת ישנים דאין להכשיר באונא העליונה פיצול שגומא תחתיו דזו הגומא לא הוי משום פיצול אלא גומא בפני עצמה והקנה קשה ונופל תוך הגומא וסוף הפיצול להתפרק וכך אם היה הפיצול באומא של שמאל גם כן טריפא דאותה גומא נמי לאו משום פיצול אלא מן הלב ששוכב שם וסופו של הפיצול להתפרק ויש מכשירין וטוב לשאול לחכם עכ"ל ודעת מהרי"ו וב"י משמע דאין לחלק בזו שכתבתי שכתבו סתמא להכשיר עוד מ"כ וז"ל קבלה מקמא אפילו ממלא הגומא טריפה כי אין הפיצול עומד כי נופל משם עכ"ל וטעמא דמסתבר הוא עוד מצאתי בשם מהר"י מולין וז"ל מעשה בא ליד ר' משה שחטן זצ"ל שנמצא יתרת תחת העינוניתא והיו מכשירין אותה הריאה כמה מומחין וגדולי ישראל וכך היו אומרים שהחריץ הזה הוא מגין על היתרת כמו גומא שאם היה נופל תוך הגומא היו מכשירין וגם כאן כשר עכ"ל ואף שאיני כדאי לחלוק על גדולי ישראל נראה לי דלא דמי טעמא דגומא לאו משום הגנה לבד אלא משום שאותו פיצול הוי מן הגומא ולא הוה יתרת כלל אלא נתפצל מן הריאה ולכן נשאר גומא תחתיו כמ"ש שעשה אחד פיצול

וגומא תחתיו לפניו לכן כשר אבל בשאר יתרת מה מהני הגנת החריץ אי אמרינן כל יתר כנטול דמי ולכן נ"ל דאין לסמוך על טעם זה ומ"מ המיקל לא הפסיד שהרי כמה גדולים מכשירין כל יתרת מקמא כמו שכתבתי לעיל בכלבו אם נמצאת הריאה נפוחה תוספת משונה הוא ואסרינן מספק עכ"ל והמה דברי הרמב"ם פ"ח מה"ש וכן הביאו בב"י:

סעיף קטן יב

בהל' בדיקות של מהרי"ו ושיעור כט"ד י"א שהוא כצפורן אגודל אדם בינוני וי"א שהוא כפרק אמצעי של אגודל עכ"ל ואני מצאתי קבלתי שאנו נוהגין להטריף הכל דאין אנו בקיאים בשיעורא ט"ד עכ"ל מהרא"ק:

סעיף קטן יג

וכבר כתבתי דעתי בזה דהלכתא בבתראי וכ"ש במקום שהתוספות מסכימין ואין לך בתרא כדעת הטור שכתב דטוב להחמיר וכבר כתב מהרר"י מינץ בתשובה בשם תלמיד מוהר"ם דיש לפסוק כפוסקים אחרונים א"כ ראוי לפסוק כדעת הטור עכ"ל וכ"כ מהר"י קולון הרבה פעמים בתשובותיו ושאר אחרונים בתשובותיהם ויש לפסוק תמיד בבתראי ואין לנטות מזו:

סעיף קטן יד

ומהרי"ו כתב וז"ל ריאה דדמיא לאופתא פי' כבקעת טריפה פי' שאין לה חיתוך אונות פירוש שלגמרי אין נראה בה חיתוך אונות אבל אם יש שם היכר שצד אחד ארוך יותר מחבירו כגון האונא הסמוכה לאומא דרכה להיות ארוכה ועבה מאונא האמצעית ואם היא דבוקה לאומא ואין בה שום סדק אם נמצאת ארוכה ועבה מאונא האמצעית אז הוא כשר ועוד האונא שבצד שמאל נמוכה מזו שבצד ימין זה הוי היכר כשדבוקה האונא בצד ימין לאומא ואם יש סדק בין מלמעלה בין מלמטה כשירה ודוקא שהסדק עומד במקום הראוי להיות אונא אבל שאר הסדקים אינן מועילין. בהגהות שם האומא דרכה להיות למעלה חדודה ולא רחבה ואין לה למעלה רק חור אחד והאונא שוכבת עליה ויש לה למעלה ב' חורים ורחבה בין ב' החורים בכבש בינוני כב' אצבעות אם היתה רחבה לשם זה מיקרי היכר עכ"ל. מ"כ בהלכות בדיקות ישנים ור' שמואל מכשיר בגדיים וטלאים אע"ג דלית להו חיתוכי דאוני דכשהם גדולים מתגדלים עמהם ואין להטריף אם אין להם חיתוכי דאוני דהכי ארחייהו דבקטנותם לית להו עכ"ל מ"כ וז"ל שמעתי מהרר"ק אונות הדבוקים להדדי ואין להם שום סדק יש לבדוק אחר הסמפון אם יש לו ב' סמפונות אז ודאי ב' נינהו וכשירה כי כל אונא יש לה סימפון בפני עצמה עוד מצאתי עינוניתא דוורדא החסירה ואינה שלימה כדרכה להיות אז תחפוש באונא או באומא מצד שמאל

אם תמצא החתיכה שחסירה בה כשר כך מצאתי בגדיים וטלאים עכ"ל שמצאתי ובאמת שזו דין האחרון תמוה ואם קבלה היא נקבל:

סימן לו

סעיף קטן א

ובאו"ה כתב שהיא טריפה וכן מצאתי בשם מהרא"ק מצאת בהל"ב ישנים ואם בועה על הריאה ונקלף העור העליון טריפה לפי שנעשה קרום התחתון מחמת המכה וקרום שעלה מחמת המכה טריפה עכ"ל:

סעיף קטן ב

ואני מצאתי בהל"ב הישינים בשם מהר"י מולין וז"ל קבלתי מתי שהנקב עגול ודאי נקב ישן הוי ולא תלינן ביד הטבח ואם הוא ארוך תלינן עוד יש קבלה מתי שיוצא מן הנקב דבר אדום כמעט כדם ולאו דוקא כדם גמור ודאי לאחר שחיטה נעשה אבל אם יוצא מן הנקב דבר לבן ולאו דוקא לבן אלא אפי' כמו מוגלא או כמו מים ודאי קודם שחיטה וטריפה עכ"ל וצ"ע בדין זה האחרון כי נראה שהוא בהיפך ממ"ש בב"י באם הנקב אדום שהוא טריפה ולכן צ"ע בדבר אם יש לסמוך ע"ז למעשה במרדכי פ"ק דחולין הגהות משמע דכל נקב שהוא פתוח ודאי קודם שחיטה נעשה:

סעיף קטן ג

וכ"פ באו"ה כלל נ"א סימן ב' וכתב דה"ה לכל מקום חוץ מן המוח שאם נמצאו שם תולעים הבהמה טריפה עכ"ל ובהגהות שם אמנם רגמ"ה הצריך להניח הריאה בשמש עד שתתחמם אם יוצאין יותר כשר ואם לאו טריפה והיינו כשחותכין הריאה ומוצאים בה יותר תולעים שלא יצאו עכ"ל הגהות ונראה שאין לאסור מספק שמא עדיין שם דכיון דנשחטה הותרה ובחזקת היתר עומדת ואין להחזיק איסור ותלינן דלאחר מיתה פירשו כנ"ל לדעת הרגמ"ה אבל לדעת הפוסקים משמע להכשיר בכל ענין ולכן כתבו סתמא דכשר ואפילו בדיקת השמש לא הצריכו:

סעיף קטן ד

ואני אומר אף כי ראוי להחמיר כדברי הרי"ף והרמב"ם מ"מ לענין הלכתא יש לסמוך אבתראי ורבינו:

סעיף קטן ה

אבל מהרי"ו כתב בהל"ב וז"ל ריאה שחסרה ולאחר שנופחין אותה נראית חסירה כמין כף כפופה כזה ? טריפה אבל אם היא חסירה כזה ? כשירה עכ"ל ובבדיקות ישנים דיש לשער אם יוכל להכניס אצבע אגודל בתוך הפגם מקרי חסירה ואם לאו לא מיקרי

חסירה וכן ראיתי מעשה בזה ושיערו אם לא היה החסרון שיעור אגודל ולא מצאו שיעור זה והכשירוהו וכתב הגה"א פא"ט דאין לחלק בזו בין אונא לאומא בין שיפולי לגגה:

סעיף קטן ו
ונ"ל שזו היא דוקא לסברת הרמב"ם דפוסל בפגם בריאה אבל למאן דמכשיר מכשיר נמי בהאי:

סעיף קטן ז
מ"כ בבדיקות ישנים אם הוא במקום אטום חוט אדום שהוא נמשך מעט במקום האטום אז ודאי אטום בריאה ואין מועיל לו בדיקה וטריפה עכ"ל:

סעיף קטן ח
ולא ידעתי איך יש לבדוק בבדיקה זו חסירת האונות ואפשר דר"ל דנופחין אותה ואם רואין סדק או שאר היכר ע"י הנפיחה כשר וכמ"ש לעיל ס"ס ל"ה:

סעיף קטן ט
וכתב מהרי"ו ה"ה אם קלה כעץ טריפה:

סעיף קטן י
מצאתי אם משרטט בציפורן על בשר הריאה והיה נראה השרטוט בתוכו אז נקרא יבש וטריפה עכ"ל:

סעיף קטן יא
וכ"ה בהג"מ פ"י וכ"ה באו"ה דעכשיו אנו מטריפין כל מחט שנמצא בריאה ואפילו היתה שלימה לפנינו ונפחוה כמו שהוא מנהג בכל קהלת קודש לנפוח כל ריאה אע"ג דלית בה ריעותא מ"מ אם נמצא אח"כ מחט טריפה דאין אנו בקיאין בזמן הזה בנפיחה ולא סמכינן אבדיקתינו בכל מקום דאיכא ריעותא ואין חילוק בין מחט קטנה לגסה שראשה עב ביותר הכל טריפה ואפי' קופא לצד סמפון דחיישינן שמא ניקב הריאה ועלה בה קרום מחמת מכה שאינו קרום עכ"ל:

סעיף קטן יב
וכ"ה בש"ד ובשערים דמהרא"י שער ל' לאפוקי מדברי או"ה דמטריף בחתוכה אפי' בכה"ג:

סימן לז

סעיף קטן א
ואני אומר דאף לענין עכורים וסרוחים יש לסמוך אהרא"ש ורשב"א ור"ן להכשיר דרבים ובתראי אינון וכ"ה במהרי"ל דכשר וז"ל דין פשוט להתיר בועא הנמצאת שלא מעבר לעבר אפילו במים עכורים עכ"ל ומצאתי כתוב בועא שמראיה כמראה קריטין שטיי"ן

או כעין עין טריפה עכ"ל וטעם הדבר לא נתפרש ואפשר הטעם משום דאז ודאי הוי ביה מים עכורין וסרוחין ואנן לא נהיגין כן:

סעיף קטן ב

וז"ל מהרי"ו ב' בועות דסמיכי להדדי אם יש ביניהם הפרש כקש אז הוא כשר דלא מיקרי סמיכי:

סעיף קטן ג

ומהרי"ו כתב בהלכות בדיקות שלו וז"ל במים זכים יש מכשירין בשפולי ריאה ובסמיכי ויש מטריפין וי"א דאפילו במקום שמכשירין מים זכים היינו דוקא כשאינן סרוחים ואנן לא מכשרינן במים זכים אלא בשאלת חכם והוא כשיהיו המ ם צלולין ומתוקין אבל אם עכורין או מלוחים טריפה עכ"ל ובמהרי"ל כתב באוס"טרייך ומגנצא יש להכשיר מים זכים בשפולי הריאה ולא בשאר מקומות עכ"ל ונ"ל דה"ה בסמיכי דחד טעמא הוא כדלקמן עוד נ"ל דאם היה ביניהם הפרש ע"י נפיחה כשירה כמו בשיפולי ריאה לקמן וכן מצאתי בבדיקות ישנים בשם מהרא"ק ובלבד שיהא בזו שמפריש מראה ריאה עכ"ל ע"כ מהרי"ל כשחכם טועם המים לא יטעום באצבעו כי האצבע ממרר אלא ישפכם לתוך הכלי וילחך שם בלשונו וכן היה מקובל מרבו מהר"ם עכ"ל ע"כ מהרי"ו ומורסא של ריאה וקרום הריאה מכסה עליה ואינה גבוה מבשר הריאה אינה בועא לאסור בסמיכות עכ"ל ומצאתי בבדיקות ישנים בשם ראבי"ה בועא שנמצא בה נקב אם יוכל לתלות ביד הטבח תלינן כמו בריאה עצמה וכשירה וכ"כ ראבי"ה ובלבד שיעיין בצלעות נגד הבועא שלא ימצא ריעותא בצלעות עכ"ל עוד מצאתי בועא באונא העליונה של ימין במקום חריץ סביביו טריפה וכן כל בועא העומדת על הקמט טריפה משום דהוי כתרי בועי דסמיכי להדדי. בועא שמשמעת קול טריפה. בועא בגבשושית טריפה אבל משתנה למראה הריאה כשירה. בועא המתדלדלת טריפה בועא וטינרא דסמיכי להדדי טריפה משום דחדא מקלקל חבירתה וטריפה ובועא העומדת על מקום דאוושא או על קמטיה או על ריעותא טריפה משום דהוי תרתי לריעותא וה"ה כל דבר שכשר במקום אחד אם עומד על הקמט טריפה עכ"ל ונ"ל דמ"ש בועא וטינרא דסמיכי טריפה ר"ל בענין שמצאתי אח"כ וז"ל אם היו בועות זה כנגד זה בין ב' אונות בלא סירכא כשרה אבל אם היה בצד א' בועא ובצד הב' טינרא טרפה לפי שהטינרא קשה דפצע הבועא כשמסללת זו בזו וינקב אותה עכ"ל וסברא נכונה היא:

סעיף קטן ד
וכן משמע בבדיקות מהרי"ו דמשוה להו בדינייהו וא"כ נראה דטינרא הנמצא בשיפולי ריאה כשירה כמו בסמיכי להדדי אמנם לדברי הטור אפשר דג"כ טריפה וכ"פ מהרי"ו בהדיא בהל"ב שחיבר שהוא כשר:

סעיף קטן ה
וז"ל בדיקות שלנו אין חילוק בין שיפולי אומא לשיפולי אונא בכ"מ שיש שם חידוד הכל נקרא שפול אם יש שם בועא ואין חוט בשר מקיף טרפה ולמעלה במקום שהריאה דבוקה לשדרה נגד האונות אם נמצא שם בועא הוי זה בשיפולי וטריפה אבל נגד האומות אם נמצא שם בועא כשר דלא הוי שם שיפולי דבאותו מקום הוא רוחב עכ"ל.

סעיף קטן ו
ומצאתי בבדיקות ישנים בשם מהרא"ק בועא בשיפולי ריאה או מעבר לעבר אם ע"י נפיחה עולה קרום של ריאה ומכסה הבועא שאין ניכרת כשירה ובלבד שיהא במכסה מראה ריאה עכ"ל. וכתב מהרי"ו בועא הניכרת מעבר לעבר למעלה במקום הסמפונות שהוא אצבע מן שפולי בבהמה דקה וב' אצבעות בבהמה גסה וי"א ב' בדקה וד' בגסה נוקבים אותה במקום אחר אם כל המוגלא יוצא ממקום אחד אז אחת היא וטריפה דחיישינן שמא נימוקו הסמפונות ואם לאו אז שתים הם וכשירה עכ"ל ומלשון מוגלא דנקט משמע דבמים זכים אין לחוש בבועא הנמצאת מעבר לעבר וכ"כ מהרי"ל דאם הם מים זכים אין לחוש לסמפונות אמנם בתשובת מהר"י קולון שורש ל"ו כתב דאפי' במים זכים טריפה וכן נראה מלשון ב"י דלא חילק בזו וכן נ"ל ג"כ דהא לעיל גבי ריאה שצמקה חיישינן לסמפונות אפי' במים זכים עוד כתב מהרי"ו עינוניתא דוורדא אצל החריץ במקום הדק יש לה סמפונות אם נמצא שם בועא מטריפין אפי' בשר מקיף דניכרת היא מעבר לעבר עכ"ל מ"כ בועא בצד עינוניתא דוורדא אצל אומא במקום שיורד הסמפון תוך עינוניתא טריפה וה"ה אם הגנב עומד על הבועא טריפה דהוי כמו מעבר לעבר עכ"ל מצאתי בבדיקות ישנים טינרא הניכר מעבר לעבר דינו כבועא עכ"ל וע"ל סימן מ"ב מדין ב' מרות דסמיכי להדדי ומשם נלמד לבועי סמוכות:

סעיף קטן ז
וכן מ"כ בבדיקות ישנים בשם ראב"י וכתב בסוף ובלבד שיעיין בצלעות נגד הבועות שלא נמצא ריעותא בצלעות עכ"ל וכבר כתבתי לעיל וע"ל בסימן שאח"ז בדין בועא שניקבה:

סעיף קטן ח
אבל אני מצאתי בבדיקות ישנים בועא אחת על הסמפון שאצל הגרגרת טריפה עכ"ל וע"ל סימן מ' לענין סירכא וה"ה לענין בועא וע"ל ס"ס מ"ם:

סימן לח

סעיף קטן א

כתב מהרי"ו אף אם מראיה דומה ללובן ביצה טריפה עכ"ל ומ"כ בשם מהר"י מולין קבלה דמיירי בלובן ביצה או חלמון לאחר שנתבשלה ובב"י כתב לקמן סימן מ"ד בריאה לבינה כשירה דאין לובן שינוי מראה בריאה וכ"כ בעל העיטור עכ"ל אמנם לפירש"י דמפרש בגמרא דדמיא לבקעת דהיינו שהיא לבינה בבקעת עץ ש"מ דלובן פוסל ודלא כבעל העיטור:

סעיף קטן ב

מ"כ בשם מהר"י מולין דלפעמים יבש (י"ג שחור) כדין כשר כגון שבלעה הבהמה שער ואותה שער נכנס בריאה דרך הסמפון ומזה בא אותו המראה ותבדק אם תמצא שער באותו מקום או דם נצרר אותו מראה דיו כשירה עכ"ל ונ"ל מה דמכשיר בדם נצרר דהוא בסברת הרא"ה שכתב הר"ן וכמ"ש בב"י מ"כ שמעתי ממהר"ר אנשיל מראה פסול העומדת על הבועא כשר לפי שיש לה כיס לבד אפי' אם תנקב הבועא עדיין הקרום קיים מתחתיו עכ"ל ולא נהירא דהא בועא שנקב מחיים טריפה אך איפשר דמיירי בענין שמצאתי בשם מהרא"ק וז"ל כמדומה לי ששמעתי דדוקא בועא שיש לו מים זכים יש לה קרום בפ"ע ואין הרוח יוצא אפי' כשמנקבים אותה וקבלה איתא דוקא שהקרום לבן מבפנים כשירה אם ניקבה אם לאו טריפה עכ"ל וצ"ע אם יש לסמוך להכשיר אפי' בכה"ג מאחר שלא מצינו חלוק זה בשום פוסק מפורסם ועוד דהרי מצאתי ג"כ בסתמא גרב על הבועא טריפה אבל על טינרא מספקא ליה עכ"ל ואם כן נראה דכ"ש שינוי מראה הפוסל בריאה דפוסל בבועא ואפשר לדחות זה דמיירי ג"כ בבועא דאין לה קרום בפ"ע:

סעיף קטן ג

וכתב מהרי"ו שהוא מראה שקורין בל"א בלא"ה דומה לרקיע:

סעיף קטן ד

מ"כ בשם מהרא"ק דאין מכשירין במראה הכבד רק בהמת ישראל ושם דכמראה הטחול כשר:

סעיף קטן ה

אמנם מהרי"ו פסק בדברי ר"ח דאפי' אדומה במקצת טריפה אף כי ליכא מכה בדופן אבל כשחוזרת ומתלבנת ע"י נפיחה אפי' ר"ח מודה עכ"ל ומצאתי בהג' י"א שצריך להתלבן לגמרי וי"א שצריכה להתלבן רק קצת עכ"ל ונ"ל דבאין לה מכה בדופן יש להקל ולהכשיר בדברי הטור וביש מכה יש להחמיר וכן כתב הרא"ש בשם ר"א והסכים לדבריו וכ"כ ב"י בשם העיטור והואיל והטור והרא"ש בתראי נינהו יש לסמוך עלייהו להקל

ולהחמיר גם כי המה כמכריעים בין למאן דמכשיר לגמרי ובין הפוסל לגמרי ובמקום שיש מנהג יש לילך אחר המנהג:

סימן לט

סעיף קטן א
ובאשר"י פרק א"צ דאין להטריף הבהמה בכך וכ"מ בא"ח סימן תצ"ה:

סעיף קטן ב
ובהגהת ש"ד סימן צ"ב אע"ג דנהגו לנפוחי הריאה ככל מקום אפי' ליתא ריעותא אי באבידה הריאה בלא נפיחה כשר הואיל וכבר בדק בפנים עכ"ל משמע הא לא בדקן בפנים טריפה וכ"מ בהל' בדיקות ישנים דכתב אי הוציאו הריאה מן הבהמה והריאה עדיין בפנינו נופחין אותה אם עולה בנפיחה ואין נראה שום סירכא ולא שום חוטין המנותקין ולא שום בועא המטרפת כשירה עכ"ל משמע גם כן הא אילו נאבדה הריאה לגמרי טריפה מ"מ בגדיים וטלאים יש להכשיר דהא אפי' בעל התרומה מודה בהו דכשר:

סעיף קטן ג
וכן כתב בתשובת בר ששת סימן ע"ז דחיה אינה נקייה מן סירכות יותר מגדיים וטלאים ולכתחילה צריך בדיקה כמו גדיים וטלאים אבל אם אין הריאה לפנינו משמע דיש להכשיר:

סעיף קטן ד
לעיל סימן ל"ו כתבתי דהמנהג לנפוח כל ריאה אף על פי שאין בה ריעותא וכ"מ בהג"ה ש"ד שכתבתי בסימן זה מיהו אינו מעכב כמו שכתבתי בסימן זה לעיל סימן ל"ו דמדינא א"צ וכ"ה במרדכי דף תשל"א ע"ב דא"צ לנפחה אבל המנהג שנופחין אותה וע"ש: כתב בבדיקות ישנים ריאה שנופחין אותה ונשבר הקרום מחמת הנפיחה טריפה בין שנשבר במקום בועא בין בשאר ריאה עכ"ל:

סעיף קטן ה
וכ"פ מהרי"ו בכסדרן כשירה אבל כתב דלא מקרי כסדרן רק כשנסרך מחציין ולמטה לצד עיקרן שעומדים באומא והמנהג במדינות אלו כדברי מהרי"ו:

סעיף קטן ו
עוד כתב שם הגה"מ פי"א מה"ש ולפי זה פסק הרבינו שמשון בשם הר"י דבכ"מ שצריך בדיקה אין אנו בקיאין בבדיקה לפיכך אף כסדרן לא נכשיר לפי שצריך לבודקה בנפיחה עכ"ל. וכ"כ בכלבו דלדידן דלא בקיאין בנפיחה כל סירכא טריפה וכתב עוד בהג"מ פ"ג וכן סמוכה לדופן במיצר החזה וסרוך בבשרה מטריפין הואיל וצריך בדיקה עכ"ל. וכ"מ

לקמן ס"ס זה דהמנהג להטריף אפי' סירכא בכסדרן וכמ"ש לקמן ובתשובת מהרי"ק שורש ל"ז פסק דיש להטריף כל סירכא אפי' בכסדרן אמנם אין למחות ביד עיר הנוהגים היתר כי למ"ד א"צ בדיקה אפי' לדידן כשירה אבל כל בעל נפש יחוש לעצמו שלא לאכול מזה וכן אני נוהג שלא לאכול משום בהמה גסה שהסרכות מצויין בה אם לא ע"פ בקי שאני יודע בו שמטריף כל סירכא אפי' בלא חלון וכ"ש אונא הסרוכה לאומא עכ"ד:

סעיף קטן ז

ונ"ל דאין להכשיר קרום אלא בין אונא לאונא כסדרן ובלא חלון אבל שלא כסדרן אין חילוק בין קרום לשאר סירכא וטריפה וכ"מ בתשובת הרשב"א סי"ב מ"כ בועא העומדת בין אונא לאונא כסדרן וסירכא יוצא משם כשירה דהיינו רביתייהו אבל ב' בועות העומדות שם וסירכא יוצאת מזו לזו טריפה עכ"ל ונראה דכל סירכא דלדידן דנוהגין להטריף אפילו כסדרן בכל ענין טריפה:

סעיף קטן ח

ואע"ג דאנו מטריפין אפילו בכסדרן מ"מ יש ללמוד ממנו לענין קרום שמכשירין בכסדרן או לענין אם נסרך לצד עיקר האונות לפי מה שנוהגין:

סעיף קטן ט

וכתב מהרי"ו בבדיקות שחיבר ודוקא שנסרכו להדדי למטה מחציין לצד עיקרה של אונא אבל אם נסרכו למעלה מחציין לצד ראשם שלא כסדרן מקרי וטרפה עכ"ל ואין דברי הטור מסכים לדבריו דהרי כתב אפי' מראשה של זו לסופה של זו וכו' אך אפשר דמהרי"ו כתב כיצד אנו נוהגין להטריף ובאגור כתב דבקצת מקומות נוהגין להטריף חלון כדברי ר"ח וכבר כתבתי כי אנו נוהגין להטריף כל סירכא כדברי מהרי"ק דלעיל ויש מקומות שנוהגין בהן להקל כדברי מהרי"ו:

סעיף קטן י

מהרי"ו כתב שיש לשאול אחר המנהג וכ"ה באגור באשכנז אוסרין ובאיטלי"א מתירין עכ"ל ונ"ל לפי מה שכתבתי לעיל דיש מחמירין בזמן הזה אפי' בתרי אוני דסריכי כסדרן כ"ש דיש להטריף אונא הסרוכה לאומא דלא עדיף מאונא לאונא וכן פשוט:

סעיף קטן יא

ולדידן אין נפקותא בזו דאנן מטריפין כל סירכא הדבוקה לדופן כדלקמן:

סעיף קטן יב

גם בזו אין נפקותא לדידן דאפי' באונא אחת הנסרכת לדופן מטריפין מ"מ כתב דינים אלו למקום שנוהגין היתר בסירכא הסרוכה לדופן:

סעיף קטן יג

וכ"כ מהרי"ו במענק נוהגין להכשיר ואנו נוהגין להטריף עכ"ל:

סעיף קטן יד

טעם דברי אלו החכמים כדברי ר"י בן חביב להכשיר בעינוניתא הסרוכה למקום שאינו נטרף בנקב אף ע"ג דכל לגבי דידה לאו כסדרן כמ"ש בב"י עצמו בשם התוספות ורש"י וכל הפוסקים מ"מ מכשר ע"י בדיקה אף ע"ג דלא מהני בסירכא שלא כסדר שום בדיקה כדאיתא בהדיא בגמרא פא"ט ה"מ אם נסרכה למקום שנטרף בנקב אבל אם נסרך למקום שאינו נטרף בנקב דומיא דריאה שנסרכה לדופן יש מכשירין וכמו שיתבאר לקמן ומ"מ לענין דינא אין נפקותא בדבר שכבר נהגו להטריף בסרוכה ריאה לדופן כדברי ב"י וכמש"ל.

סעיף קטן טו

וכ"כ מהרי"ו בה"ב שלו וכתב עוד מהרי"ו אימא הדבוקה מעיקרה לסופה לסימפון שומן הדבוקה כשדרה כשירה דהיינו רביתייהו אבל אינה דבוקה עד לסופה אז היא טריפה עכ"ל ופי' הרא"מ מ"ש מהרי"ו מעיקרה עד סופה דהיינו מהשלמת האונות ולמעלה עד סוף האומא עכ"ל:

סעיף קטן טז

דבריו צ"ע שמותרין זו את זו דמתחילה משמע מדבריו להכשיר במקום שאין פילוש אם לא שצריכין לחלק דמ"ש ראשונה היא היינו לענין שמנונית הערוגה שבין האומות ששם הוא יותר מקום רביתייהו משאם דבוקה לטרפשא ומ"מ צ"ע דמשמע מדבריו לבסוף דאין להכשיר זולת מ"ש הרשב"א דהיינו אם האומא דבוקה לשדרה והיה לו להתנות ג"כ אם הערוגות דבוקות לשומן שביניהם וכמעשה דראבי"ה דהא משמע שם בתחלת דבריו דיש להכשירו והסומך על דברי מרדכי שהתיר בדבוקה שבין האומות וגם שמנונית שבין הערוגות וכ"פ כמה גאונים והסכים לזו מהרי"ו בה"ב שלו לא הפסיד כי כדאי הם לסמוך עליהם אך לא נלמוד ממנו לשאר דבוקות הואיל וכתב ב"י בשם הרבה אחרונים להחמיר בדבוק האומות לטרפשא א"כ ה"ה בשאר מקום אבל בשמנונית הערוגה יש להכשיר דאפשר דקים להו לגאונים זה הוא רביתייהו וכנ"ל שזו דעת הגאונים ולא כמו שהאריך בב"י לפרשה בדרך אחרת ואני תמה למה יש להתיר יותר הדבוק שכתב הרשב"א ז"ל בשם הגאונים שבזו הסכימו אחרונים ז"ל מהדבוק שכתב ראבי"ה ושאר הרבה פוסקים משום הגאונים דהיינו אם האומות דבוקות לשמנונית שביניהם אלו ואלו דברי קבלה מהם ויש לסמוך עליהם בשניהם כמו שפסק מהרי"ו שהיה ג"כ בתרא מאד והרוצה להחמיר יחמיר ותע"ב וכתב בא"ז בשם תשובת הגאונים היכא דדבוקה לדופן בלא סירכא וקורין לה פלמטרא והוא כעין עור ורקבובית המכסה את הריאה מוציאין

הריאה ומפרידין אותה מן אותה הרקבובית ואם עולה הריאה ע"י נפיחה יש להכשיר וכ"פ ראבי"ה ורשב"ט עכ"ל וכבר כתבתי לעיל סי' ל"ז:

סעיף קטן יז

וכ"כ מהרי"ו בבדיקות דמותרת וכתב מהרא"מ וה"מ כשסירכא אינה קצרה מבשר האונא או האומא שמתחלת הסירכא עד סופה לאחר שנופחין אותה אבל אם הסירכא קצרה יותר מן הבשר עד שאם נופחין אותה אז הסירכא מכח קצוותיה מקמץ הבשר שבינתיים שלא יכול לעלות בנפיחה אז הסירכא סופה לנתק שהבהמה בחייה ריאה שלה נפוחה וטריפה כך שמעתי עכ"ל וצ"ע דמה בכך שסופה להנתק דטעמא מאי סירכא תלויה כשירה דאמרינן לאו סירכא גמורה היא וכן כשהיא נסרכה לבשר אותה האונא עצמה גם מכשירין דלא סירכא היא אלא דלדול וא"כ אף שסופה לנתק מה בכך מ"מ אינן אלא דלדול ומ"מ נ"ל כדברי הרב אבל לא מטעמיה אלא והואיל והסירכא מקמץ הבשר א"כ אין הריאה יכולה לעלות בנפיחה ולכן טריפה שאין הבהמה יכולה להתנשם כדרכה והוי כאטום בריאה וטריפה כנ"ל:

סעיף קטן יח

וכ"כ מהרי"ו סירכא תלויה ועולה מתוך הבועה טריפה מתוך הטנרי כשירה עכ"ל מצאתי בבדיקה ישנים כל סירכא תלויה שעולה ג"כ כשנופחין הריאה טריפה דאז ודאי נקבה הריאה ולכן נכנס הרוח אל תוך הסירכא ועולה. עוד שם סירכא תלויה צריכה בדיקה נגד הצלעות אם יש שם ריעותא טריפה דודאי נתקה משם ע"ש דלדול היוצא מתוך הבועא בשנופחין הריאה עולה בשר הריאה עד שהבועא מתלבנת תחת הדלדול כשירה מהר"י זצ"ל עכ"ל כתב מהרי"ל לפעמים נמצאים בסוף הריאה בשיפולי דלדולין כעין סרכות גם זו כשר ונקראים דלדולי ריאה עכ"ל. וכתב מהרי"ל שאין להתיר סירכא תלויה רק אחד ולא יותר ובבדיקות מהר"ש ז"ל כתב היאך הדין כשיהיו יותר מאחת והאריכו שם דברי האוסרים ודברי המתירין עכ"ל. וכבר כתבתי לעיל אם סירכא תלויה יוצאת מסירכא אחרת אף ע"פ שהסירכא כפולה כשירה:

סעיף קטן יט

ונ"ל דאפילו לדידן דמתירין כל הסירכות הנימוחים ע"י משמוש מ"מ כה"ג טריפה דדילמא העבירה בחוזק:

סעיף קטן כ

ומהרי"ו כתב וז"ל אונא הסרוכה לשומן הלב טריפה ויש מקומות שנוהגין לנענע הריאה ג"פ אם מנתק הסירכא מחמת הנענוע אז מכשירין ודוקא בבהמות ישראל נהגו כך ולא בבהמות עכו"ם אבל אם נסרך האונא לשומן הגרגרת טריפה ואין בו מנהג לנענע והאריך

עוד בדיני שאר סירכות וכתב לבסוף הסירכות שהם טריפה היינו שהם קשים אבל אם הם נימוחים במשמוש היד אז הם נקראים רירין וכשירה עכ"ל וכן המנהג במדינתינו שנהגו בהן למעך כל סירכא ואם נמוחים מכשירין ובאמת הוא תמוה באלו המיעוכים והמשמושים שנהגו בהן כי לא מצינו שום פוסק שמתיר למעך ולמשמש בכה"ג שנהגו למשמש לפעמים סירכות זמן רב ואם ניתק מכשירין רק מנהג אבותינו תורה הוא ולדעתי חומרותינו שנהגו להטריף כל סירכא אף במקום שהוא כשר מדינא במו שיתבאר גרמה קולא זו שנהגו למשמש ולמעך ולכן נראה דאם נסרכו האונות שלא כסדרן שמוזכר במרא שהוא טריפה אין להקל בו ולמעך אבל בשאר סירכות שיש בהן סברות רבות להקל יש לסמוך על המנהג כנ"ל וצריך עיון בסירכות שומן הלב דמלשון מהרי"ו משמע דממעכין גם בהם ואם אינם נימוחים ע"י מעוך אז יש לנענע בה דכן משמעות לשונו שכתב לבסוף כל סירכא דמטריפין וכו' א"כ ג"כ במה שמטריפין בשומן הלב או שומן הגרגרת אינה אלא אם לא נימוח במשמוש היד וא"כ הא דמנענעין בשומן הוא לאחר שראינו שאינה נמחית ע"י מיעוך ומשמוש אבל מלשון ב"י דלעיל לא משמע כן דהרי כתב דמיעוך הוא יותר קולא מנענוע ולא נהגו כן בנענוע אלא שלא למעך כמ"ש הר"ר דוד יחייא ואולי דמהרי"ו חולק עליו בסברא זו וס"ל דענין הנענוע הוא קולא ואין מתירין אותו אלא בסירכא שומן הלב והטעם כי לפעמים מחמת רוב השומן נדבק שם ולא סירכא כמבואר בהרא"ש או אפשר הא דכתב לנענע בשומן הלב דמיירי במקום שדבוק לגמרי לשומן שא"א למשמש ולכן צריכין לנענע וכ"מ בב"י ומדברי רבינו ירוחם שהביא שזה שצוה מר יעקב לנענע הוא בענין ששאר גאונים התירו להפריד בידים דהיינו בשדבוק לגמרי לשומן מחמת רוב שומן וכן מצאתי בשם ספר א"ז וכן עשה ר"י הלוי מעשה שהפריד בידים בלא היה סירכא והכשירה וכמש"ל בענין מתירים דבק לגמרי ומ"מ נראה דלפי מנהגינו שאנו נוהגין למשמש בכל סירכא גם יש למשמש בסירכא שומן הלב אם יוכל דלא גריעי משאר סירכות כנ"ל ושמעתי דיש מחמירין שלא למעך בסירכא עינוניתא דורדא ויש ממשמשים גם בה וכדברי המחמירין נראה מלשון הר"ר דוד יחייא דלעיל שכתב שאין נוהגין נענוע בורדא אף לאותן שנוהגין לנענע בשאר מקומות וה"ה דיש להחמיר מלמעך שם ואף שנוהגים למעך בשאר מקומות אמנם מל' מהרי"ו משמע דאין לחלק דהרי כתב סתמא כל סירכא שהוא טריפה היינו שהם קשים כו' לכן נ"ל דאף מקומות שמחמירין אינו אלא ענין נענוע וס"ל דנענוע דהיינו במקום שא"א למשמש שדבוק לגמרי וס"ל שהוא יותר קולא מענין המשמוש אבל במקום ששייך משמוש אין חילוק בין ורדא לשאר אונות הואיל דאנן תלינן דאינה סירכא הואיל ונימוח במשמוש

וכ"כ הר"ר דוד יחייא סוף הסימן בהדיא דכל מקום שנוהגין להקל בסירכות ע"י מיעוך או שאר דברים אין חילוק בין ורדא לשאר אונות וכתבתי לקמן דבריו ס"ס זה מיהו לפמ"ש דיש להחמיר שלא למשמש אם נסרכו האונות שלא כסדרן א"כ גם בורדא יש להחמיר דהרי מוסכם מדברי הפוסקים דכל לגבי דידה שלא כסדרן הוא ומ"ש מהרי"ו הנוהגין לנענע ג"פ מצאתי דה"ה דמותר לנענע יותר מג"פ דאי הוה סירכא לא היה מנתק אפי' כמה פעמים וכן עשה טבח א' מעשה בימי מהרי"ב ואמר שיפה עשה עכ"ל וזהו מה שמצאתי אבל במקום אחר מצאתי וז"ל כשתרצה לנענע תנפח הריאה תחלה כמו שהיתה בחיי הבהמה וקשור הגרגרת היטיב שלא תצא הרוח ומנענע ג"פ ולא יותר עכ"ל עוד מ"כ הא דמנענעין דוקא שסרוכה לשומן הלב אכל כשנסרך למקום אחר לקרום המכסה הלב כלל לא עכ"ל: וכ"מ מדברי הטור דיכול לנענע יותר מג"פ ועוד מ"כ ולא נהוג לנענע בעינוניתא דורדא הסרוכה לשומן הלב וכבר הזכרתי סברא זאת דיש מקומות שנוהגין כך אך מדברי האחרונים נראה דאין לחלק בין ורדא לשאר האונות ונראה לי כדברי המחמירין וז"ל הגהה בבדיקות שלנו כשבא לחתוך חצר הכבד ולבדוק הבהמה יזהר שלא יחתוך שום סירכא אם ישנה שם וכיצד יעשה יחתוך נקב קטן סמוך לצלעות ויכניס אצבעו ויבדוק סביב הנקב באצבעו ואז ירחיב החתוך ויכניס ידו ויבדוק בנחת שלא במהירות אחר כל דבר עכ"ל ובכלבו טבח הממשמש בסירכות ממשמש מבפנים כי אז הבהמה חם ומה שהוא ריר נימוח אבל סירכא מתקיימת אבל כשנטל בחוץ אף ריר מתקיים ולא יוכל למשמש בטוב כמו בפנים עכ"ל מ"כ לא ימשמש ע"י עפר וחול אלא בידו לבד והעושה כן מאכיל טריפות לישראל עכ"ל. עוד מ"כ בשם מהר"ש ודוקא בהמות ישראל נהגו למשמש ולא בבהמות עכו"ם עכ"ל אבל מלשון הרי"ו משמע דאין לחלק מדלא חילק בזו כמו שחילק גבי נענוע של שומן הלב עוד מ"כ ודוקא בבהמה גדולים נוהגין למשמש אבל לא בגדיים וטלאים עכ"ל וכן שמעתי מבקיאי עירינו שנוהגין כך והטעם דבגדיים וטלאים הסירכא עדיין רך ונמוחה ע"י משמוש ואמרו לי שמטעם זה נוהגין שלא למשמש בעגלים כך אמרו לי וכך עשו מעשה לפני שהטריפו סירכת עגל ולא רצו למשמש:

סעיף קטן כא

ומהרי"ו כתב ריאה הסרוכה בב' צלעות הקטנות הסמוכות לצואר טריפה אבל אם אינה סרוכה מאותן ב' צלעות עד צלע חמישית וצלע חמישית בכלל יש מקומות שנהגו להכשיר אפי' בלא גרירה ויש מקומות שנהגו להכשיר דוקא בגרירה ובאלו הארצות

נהגו להטריף הכל לכן לא הארכתי בו עכ"ל. במרדכי דף תשל"א ע"ד מעשה בריאה שלא היה לה חיתוכי דאונא רק הפרש מעט ושם היתה סרוכה לדופן והכשירו עכ"ל:

סעיף קטן כב

ומהרי"ו כתב שבמקום נגד הכליות סמוך לחצר הכבד צריכה שתהא נפרדת לשם בעובי האצבע גודל ויש מכשירין בכל שהוא עכ"ל:

סעיף קטן כג

ולא נראה דבריו לסמוך על דברי רשב"א בהא משום דנראין דבריו כדברי הרמב"ם ולדחות דברי הרא"ש שפסק בהדיא לאסור ואדרבא יש ליישב דברי הרשב"א כדי להשוותו לדברי הרא"ש לאסור ולמימר דמ"ש דבכמה מקומות נהג להכשיר היינו שלא למחות ביד הנוהגים היתר אבל לא שיסבור דדינא הכי וכ"נ שהוא דעת ר"י בן חביב שכתב בב"י משמו שכתב הא דמחמיר הרא"ש וכו' וא"כ נראה מדמדקדק דעת הרא"ש כיצד הוא מכלל דס"ל דנקטינן הכי:

סעיף קטן כד

וכבר כתבתי לעיל בשם מהרי"ו דבאלו הארצות מטריפין הכל וכ"ש שיש להטריף אם נמצא נקב ודופן סותמה:

סעיף קטן כה

וכבר כתבתי לעיל בשם מהרי"ו דאנו נוהגין באלו הארצות להטריף הכל ואפילו אם ניקב או נסמך במיצר החזה כ"ש שמחמירין כמ"ש במרדכי דף תשל"א ע"ד דעכשיו מחמירין ואוסרים כ"מ שנסרכו האומות וסימניך אומ"ה הרשעה עכ"ל. וא"כ גם אני אומר שמנהג אבותינו תורה היא ואין לזוז ממנהג וא"כ כל סירכא לדידן טריפה אם לא במקום שכתבתי לעיל בשם מהרי"ו שהכשיר דאחריו נוהגין באלו הארצות או במקום שמוסכם מדברי הכל שהיא כשר ואין מחלוקת בדבר והכלל דיש לילך אחר המנהג כתב הרשב"א בתשובותיו סימן ר"ב כל מקום שהבודקים רגילין להחמיר אפילו שלא כהלכה אני אומר כך הנהיגו חכמי המקומות ואסור לעבור על דבריהם עד שנודע שטעו ממש בהוראה שאם נשאר להם מתירין להם עכ"ל:

וכבר כתבתי לעיל שאנו נוהגין למשמש א"כ אם נמוחים ע"י משמוש יש להכשיר בין ורדא או בשאר אונות כי כל נמוח במשמוש אנו אומרים שאינו סירכא זהו הנ"ל ע"פ דעת הר"ר דוד יחייא וכ"מ מדברי מהרי"ו כמש"ל וכבר כתבתי ג"כ דעתי שאין למשמש אף בסרכות האונות שלא כסדרן וה"ה בוורדא אבל במקומות שנוהגין למשמש אף בנסרך שלא כסדרן נ"ל דכ"ש בוורדא והמחמירין למשמש בוורדא ומקילין למשמש

בשלא כסדרן עליהן נאמר הכסיל בחושך הולך נ"ל ודין אם נמצא סירכא בלב או בשאר איברים שנקובתן במשהו ע"ל סימן מ"א ומ"ב:

סעיף קטן כו
ולדידן אין נפקותא בדינים אלו לפי מ"ש לעיל בשם מהרי"ו דאנו מטריפין הכל:

סימן מ

סעיף קטן א
אבל מדברי ראב"י שכתוב בסמוך לא משמע כן:

סעיף קטן ב
אך יש לדקדק לפ"ז מ"ש דגבי כבדא טריפה אי קופא לבר דחיישינן שמא דרך ושט כו' כמ"ש לקמן סימן מ"א וא"כ ה"ה הכא גבי לב הוי לן למיטרף לכן נ"ל דגרסינן אי לא עיילא רק לסימפון רבא כו' ובוודאי דגם בלב אינו כשר רק בקופא לבר וגם נמצא בסימפונא רבא דכה"ג גבי כבד נמי כשר כמ"ש לקמן דמאחר שנמצא בסימפונא רבא תלינן דדרך סימפון אתי אבל בקופא לגיו אע"פ דנמצא בסימפון רבא טריפה דכל כמה דאתי נקיב וסוף הלב לינקב וה"ל כנקוב מהשתא משא"כ גבי כבד בכה"ג כשר דאיך נקב מזיק בכבד כן נ"ל פי' בה"ג וטעם דמסתברא הוא והכי הילכתא ועיין סימן מ"א דבמחטים שלנו אין חילוק בין קופא לגיו או לבר קנה הלב ע"ל סי' ל"ד אם נמצא נקבים קטנים בזה הקנה אם טריפה או כשר:

סעיף קטן ג
וכ"נ מדברי הר"ן והרשב"א כתב כפי' הראשון וכבר נתבאר לעיל סימן ל"ד:

סעיף קטן ד
ובאו"ה כלל נ"א מוסיף בשם ראבי"ה דאם נצרר הדם בעובי הבשר הלב טריפה דיש לחוש לנקוב הלב עכ"ל. ונ"ל לדקדק ממעשה דראבי"ה דאמר דאם היה ק"ד כשר דאם נסרך הלב למקום אחר כשר דהא כאן היה סרוך ורצה להכשירו אם לא היה מצא ק"ד וכ"כ ב"י ס"ס ל"ח דלא אשכחן בועא וסירכא אלא בריאה ולכן אם נמצא סירכא בלב כשירה עכ"ל ב"י וע"ל סי' מ"א וסי' מ"ב:

סימן מא

סעיף קטן א
ואין לשון הגמרא משמע כדבריו אלא טריפה מיד וגרע מניטל הכבד דסופה לרקוב כולה:

סעיף קטן ב
בהר"ן דף תרפ"ד ע"א אוסר אם התליעה כולה ולא נשתייר כזית במקום מרה וכזית במקום חיותא:

סעיף קטן ג
ואין להקשות דאדרבא אילו נכנס דרך הוושט א"א לכנס בקופא לגאו לתוך הכבד די"ל דכה"ג אמרינן שנפלה על דופן הכבד באלכסון ונכנסה ראש המחט תחילה ואח"כ נכנס הקופא ולכן קופא לגאו:

סימן מב

סעיף קטן א
ותמיה לי מילתא שכתב ונ"ל שלמד כן ומהרא"י כתב הראיה בפי' גם כתב שם הטור למד כן דין תרי מרות דשפכי אהדדי מדין ב' בועות דשפכי אהדדי וכתב ג"כ ב"י ונ"ל ומהרא"י כתב ג"כ באותה תשובה וא"כ היה לו לומר הדבר בשם אומרו:

סעיף קטן ב
ואפשר דגם בבועות נוהגין כן כמו דין זה באו"ה כלל ס"ב סימן ט' במרדכי מרה הניכרת מעל"ע של כבד כשר עכ"ל ואינו במרדכי שלי ונ"ל לפרש דבריו דהיינו דכי שפכי להדדי דהו"ל מרה אחת ומ"ש שהוא במרדכי ר"ל שנלמד מדברי המרדכי הוא ממ"ש בבועה הניכרת מעל"ע וע"ל סימן ל"ז דאע"ג דהתם הוא טריפה מטעם הסמפונות שאני גבי כבד דליכא למיטרף משום סימפון ולכך יש להכשיר כאן כמו בבועה שלא במקום הסמפונות אבל אי לא שפכי להדדי טריפה דהוי כמו ב' מרות כן נ"ל:

סעיף קטן ג
ובאו"ה כתב דיש להטריף במחט או שאר דבר חד במקום דחוק:

סעיף קטן ד
ותמהני על ב"י שכתב דבר זה בלא מחלוקת והוא נגד דעת כל הפוסקים בין לאותן דמחלקין בין מחט שנמצא במרה למחט שנמצא בריאה או בין אותן דמחלקין בין גרעין למחט כמו שנתבאר ולכן כתב רבינו ירוחם שזאת לדעת רש"י דמשוה אותן בגמרא פא"ט בשמעתא דגרעין שנמצא במרה וכבר דחו שם הרא"ש והתוס' והמרדכי והר"ן ושאר מפרשים דבריו ולכן אין לסמוך על זה ועי"ל גבי ריאה סימן ל"ז דהשתא נוהגין אף בריאה להטריף א"כ כ"ש במרה:

סימן מג

סעיף קטן א
אמנם מ"כ בשם מהר"י מולין מעשה שנמצא ע"ג הטחול כמין חתיכת בשר כמו יד ובא לפני מהר"ר אליעזר מברי"ן והטריף עכ"ל וכ"ה בהגהת ש"ד סי' פ"ט ואפשר דהוא החמיר משום דיש מחמירין ואוסרין אם יש ב' טחולין דבוקים בסומכיהם וסוברים דכל יתר כנטול דמי היתר לבד וא"כ הוי כניקב הטחול בסומכיה וכ"כ הרשב"א בתשובת

סי"ג ותא"ו נט"ו אות ז' בשם הרמב"ן אמנם לעיל כתבתי דאין זה הפי' עיקר ואף לפ"ז היה נראה להכשיר במעשה זו אפי' לדעת הרשב"א דהרי לא אמרינן יתר כניטל דמי אלא ביתר שהוא כיוצא בו בעומד אבל כה"ג לא מקרי יתר וע"ל בזו סי' נ"ה ואפשר דזו היד היה דומה במקצת לטחול ולכך היה מחשיב כיתר ולסברת הרשב"א הטריפו אמנם באו"ה כלל נ"ב הביא מעשה זו וכתב דאף הרא"ש מודה כשדבוק בסומכיה דטריפה וכבר כתב ב"י דלאותן הסוברים כל יתר כנטול דמי לגמרי אפילו דבוק שם בסומכיה כשר וכ"מ בתשובת הרשב"א דלעיל ובתא"ו בהדיא:

סימן מד

סעיף קטן א

ולא נ"ל דטעמא דרב הוא כמ"ש באו"ה שאין זו לקותא הואיל וכולה דם אבל בלא"ה לא ולכן יש להחמיר כדברי הרשב"א בתשובה:

סעיף קטן ב

ונ"ל לסברת הטור דמכשיר במים זכים אפי' הגיע למקום חריץ וכ"מ בב"י וכן עיקר דיש להכשיר ג"כ במעשה הנזכר אפי' הגיע למקום חריץ:

סעיף קטן ג

ואיפשר דזו היא סברת הטור דס"ל דירוקה לאו שינו מראה הוא אלא נוטה לאדמימות וכשירה:

סימן מה

סעיף קטן א

משמע דה"ה ניקב דהא לקמן כתב הטור סימן נ' כל אבר שניקב טריפה ה"ה ניטל וא"כ אם היה ניקב טריפה גם ניטל היה טריפה אמנם בהגהת שערי דורא סימן פ"ה ובאו"ה כתב בשם א"ז ניקב טריפה נחתך כשר נימוק טריפה נימוק הולד במעיה טריפה ואם נעשית עצמות כשרה עכ"ל:

סעיף קטן ב

וכן פסק בשערים דמהרא"י ובאו"ה פסק ג"כ כר"ח לאסור וכך הוא בשערי דורא בהגהת סי' פ"ח בשם א"ז:

סעיף קטן ג

אמנם בשערי דורא בהגהה ובאו"ה כתב ג"כ בשם א"ז לאסור וכן ראיתי בא"ז כדבריהם:

סימן מו

סעיף קטן א
כתב באו"ה כלל נ"ב דוקא בדבר שנקובתו במשהו אבל בדבר שיש בו שיעור לנקובתו ולחסרונו אינו סותם כמו בטחול אינו סותם אם ניקב בסימניה דהא גם לנקיבתו שיעור שצריך להיות מפולש עכ"ל ולא ידעתי מה החילוק בין נקיבת הטחול לשאר נקבים דכולם צריכין להיות מפולשים או ניקב לחלל אם יש לו חלל דהוא כמו מפולש כמו שמשמע בתוספות והר"ן והרא"ש ריש פרק אלו טריפות:

סעיף קטן ב
וכ"מ לקמן סימן מ"ט גבי קורקבן שניקב ושומן סותמו:

סעיף קטן ג
וז"ל האו"ח כלל סימן נ"ח מעשה בא לפני ראבי"ה אווזא שקרעוה ומצאו מעיה שלה מונחים בין עור לבשר ושאל אם הלכה בטוב סמוך לשחיטה דליכא למיחש לנפולה ולרסוקת איברים וגם שלא היה תפור מקום הקריעה והכשיר משמע דאילו נתפר מקום הקריעה היו חוששין שמא יצא לחוץ ונהפכו עכ"ל:

סעיף קטן ד
ונראה דלמאן דמכשיר במרה כמו שכתבתי לעיל סימן מ"ב מכשיר גם כאן וזהו שכתב בש"ד סימן צ"ב ובאו"ה בלל מ"ב מעשה היה ונמצא המחט בדופן הדקים לארכן ולא ניקב לחוץ והכשירוהו זקני הדור דאורחיה הוא לכנס דרך חלל הוושט וכו' עד ונראה דאם נמצא באופן זו בדופן בית הכוסות באורך שאין יכולין להבין לאיזה צד פונה הקופה טריפה כיון דחללה רחב אי דרך הוושט עייל על הפרש מיבעיא ליה לאשתכוחי אלא ניקבן עכ"ל ובהגהת שם ובאו"ה וז"ל אמנם בתשובת הגאונים אינו אלא אם נמצא שם המחט לארכה אבל אינו תחובה בדופן הדקים עכ"ל וכל זה שלא בדברי הר"ן אמנם דעת או"ה צ"ע דלגבי מרה כתב שנוהגים להטריף במחט כמש"ל וכאן מכשיר:

סעיף קטן ה
וע"ל סימן מ"ב שכתבתי דעתי בזה. כתוב באו"ה כלל נ"ח מעים או קורקבן התרגולת לפעמים יש בהן בועות כשר רק שלא ניקב הקורקבן ולא הדקים אבל אם הבועות כ"כ הרבה עד שנסתמו המעיים טריפה ויש לנסות ע"י קש או נוצה וגם עתה נוכל לבדוק זה מאחר שלא ניכר בו נקב מידי דהוה אכל בועא דרואה אע"ג דאינו מצוי כל כך כמו בועות הריאה עכ"ל. ובהגהות שם יש לחתוך הבועות ולראות אם יש בהן לחות אז הוה לקותה וטריפה והתרנגולים שיושבים על הביצים להוציא אפרוחים יש להחמיר בהן יותר מבשאר עופות מכח חלישותן עכ"ל הגהה ע"ל ס"ס צ"ז:

סימן מז

סעיף קטן א

ומסיים שם ואפשר דאם לא היה סותם בסופו והרעי נופל לגוף שהוא טריפה והכי מסתברא חדא דהואי כנקובת המעי ועוד מאחר דהריעי נופל משם לבטן א"א להחיות.

סימן מח

סעיף קטן א

וכ"כ באו"ה כלל כ"ב בשם א"ו דאע"ג דבמקצת מקומות נהגו היתר בחלב שעל הכרס מ"מ אותן שנהגו בו איסור יש להחמיר דאפי' סותם אינו עכ"ל וכתב בש"ד סכ"ו פעם אחת נמצא תולעת בכרס של בהמה והסכמנו להתיר בהמה משום דאמרינן מן הפרש הוא גדל או בהמה אכלה אותם עם מאכלי עשבים עכ"ל:

סעיף קטן ב

לכך ראוי להחמיר כשנשתנה הבשר ממראיתו והכל לפי הענין וכן שמעתי ממורי ממי"ץ ששמע מר"ת עכ"ל:

סעיף קטן ג

ולי נראה כוונת רבינו דאם נקרע באורך בלא חסרון שיעורו טפח ואם נקדרה בחסרון משערינן כמו בעיגול וסברא נכונה היא:

סעיף קטן ד

וכ"פ באו"ה דאנו נוהגים כרש"י:

סעיף קטן ה

באו"ה כלל נ"א אם נקבה המחט מב' צדדים כתב בא"ז דהאידנא טרפינן אפי' היתה המחט יפה ולא העלתה חלודה וגם אין קורט דם סביבות המחט ואפי' לא נמלח ולא הודח דאין אנו בקיאים עכ"ל וכתב שם בהגהה דאנו נוהגין להחמיר כא"ז עכ"ל ונ"ל דדוקא אם נקבה מב' צדדים אבל מצד אחד יש לבדוק אפי' בזמן הזה דאין זו בקיאות גדול לראות אם יש קורט דם נגד המחט לאפוקי אם נקוב מב' צדדים שצריך לבדוק כל אורך המחט אם נמצא סביבות קורט דם טריפה דאין אנו בקיאין ותו דהרי הרמב"ם והרא"ש ס"ל דמצד אחד לא בעי בדיקה כלל:

סעיף קטן ו

נראה לדקדק מלשונו מדקאמר אפילו אין עליו קורט דם ולא קאמר אין סביביו ק"ד דקאי אניקב מצד אחד ואפ"ה יש לאסרו אם מלחו והדיחו מיהו בהגהת סמ"ק משמע קצת דקאי אנקובה מב' הצדדים ויש לדחות דהגהת סמ"ק נקט משני צדדים משום דס"ל דמצד אחד לא צריכה לבדוק אם יש קורט דם עליה ולא מטריפה אלא בנראה עליו קורט דם אבל לסברת רבינו דמצריך בדיקה אם הדיחו או מלחו טרפה כמו בב' צדדין וכתב

הרשב"א בתשובת סימן תש"ס דאם לקחו המחט משם בלא בדיקה טריפה דהוי כאילו הדיחו או מלחו דטריפה דכל שהיה בספק איסור הרי הוא באיסורו עד שתבדק עכ"ל:

סעיף קטן ז

ובהגהות ש"ד סימן צ"ב כתב דמהרי"ו אוסר בכה"ג וכ"א באו"ה בשמו ונ"ל דהמיקל לא הפסיד דהרי תשובת הרשב"א טעמו ונימוקו עמו אך טוב להחמיר אם לא במקום הפסד מרובה ומ"מ בעי בדיקה מבחוץ אם אין לו על המחט קורט דם לדברי המצריך בדיקה בנקבה מצד אחר:

סימן מט

סעיף קטן א

אע"ג דלעיל סימן מ"ג ומ"ד כתב דאין לעוף טחול וכליות מ"מ לא נקיט הכא אלא כרס והמסס ובית הכוסות לומר שיש לו נגדו זפק וקרקבן:

סעיף קטן ב

ואני אומר ודאי אם הספק הוא מחמת שאינו אפשר להתברר אם ע"י קוץ או מחמת עצמו אז יש להכשירו אבל אם הספק אפשר להתברר אלא שאין החכם שבא לפניו בקי לראות אם הוא ע"י קוץ או ע"י חולי זה לא מקרי ספק כלל כמו שיתבאר אי"ה סי' נ"ז א"כ אין כאן אלא ספק א' וטריפה וע"ל ס"ס נ"ז בדיני ס"ס:

סעיף קטן ג

נראה מלשון הטור דדוקא לענין ניקב בפנים ולא ניקב כולו דינו כהמסס וב"ה אבל אם ניקב כולו אין דינו כהמסס וב"ה דאפי' לא נמצא קורט דם סביב טריפה וטעמא דהמסס וב"ה שעורן דק אפשר למתלי דילמא ניקב דבר מועט כזו בתר שחיטה אבל בשר קרקבן הוא עב אין אומרים שמא ניקב בשעה מועטת כזו ולא תלינן דלמא ניקב בחיים כל בשר חוץ ממעט ואותו המועט נקב בתר שחיטה זה אין אומרים דהואיל על כרחינו צ"ל שניקב רובו מחיים תלינן גם המיעוט אחר רוב ואמרינן דהכל נעשה מחיים וכ"מ בת"ה בתשובה סימן קס"ה דלעיל דלא כתב שהיה ק"ד סביב המחט אפ"ה משמע דאילו היה זה הבשר המעט לא נחשב סתימה דהוה טריפה:

סימן נ

סעיף קטן א

ואיפשר דמיירי נמי בטרפשא דכבדא דנטרף בנקיבת משהו ומ"מ לדידן אין נפקותא בדבר זה דאין אנו בקיאין בהקפה כמ"ש לעיל סימן ל"ו וכ"פ בכלבו:

סעיף קטן ב
וכ"נ דעת הר"ן פא"ט במשנה דאלו כשירות ובאו"ח כלל ג' דקי"ל כרמב"ם וכ"מ בת"ה סימן קע"ז:

סימן נא

סעיף קטן א
ולפי מה שכתבתי סימן מ"ה דאם ניקב השלל טריפה אין אנו צריכים לטעם זו: וי"ל דהא התם מיירי שלא נמצא בה שום מחט או קוץ ובשערים דמהרא"י שער ל"א כתב כדברי ב"י כתב באיסור והיתר הארוך כלל נ"א דאם נקוב הכרס עד החלל אז בלא מחט נמי טריפה דהואיל וחזינן ריעותא חוששין שמא ניקב אחד מן המעיים והא דבעינן גבי כרס החיצונה ברובה היינו לדידהו שהיו בקיאין בבדיקות והיו בודקים נגד אותו נקב שלא ניקבו הבני מעים אבל עכשיו שאין אנו בקיאין בבדיקות יש להטריף אפילו בנקב קטן עכ"ל, ואין דבריו נראין דכל נקב שבא ע"י חולי לא חיישינן בו שמא ניקב יותר ולכן בעינן בכל הנקבים נקב מפולש ולא מצינו שום מקום שהצריכו לבדוק אם ניקב יותר וליכא למיחש אלא במחט וקוץ וזה ברור א"צ לראיה מ"מ הרשב"א כתב כן בהדיא בתשובותיו סי' ע"ז דבנקב הנעשה ע"י חולי יש להכשיר אמנם בנקב ע"י כלי כמחט או קוץ טריפה וכ"פ ב"י בשם תורת הבית ואפשר שגם בעל א"ו הארוך לזו נתכוין ולא אסר אלא מספק שמא ניקב ע"י קוץ או מחט אבל נ"ל בנקב שיש לספק בו אם נעשה מעצמו או ע"י קוץ א"ה כשר מטעם ס"ס כדלעיל סימן מ"ט ומ"כ מעשה באווזא שהיה לה מכה בבטנה והיה תלוי בבטנה כמין שתי ביצים גדולים ופתחו בטנה וראו שהדקים שלמים והכשירוה אע"פ שנקרע העור עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובשערים דמהרא"י ז"ל ובא"ו הארוך כלל נ"א כתב ממרדכי אם נמצאים מחט בלב או בבני מעיים מבחוץ אם יש ריעותא בדופן שכנגדו ולבין הצלעות כשירה כ"ש אם תקוע עדיין בדופן כו' והיה נראה אע"ג דבגירסת המרדכי שלנו משמע שלא תלינן בריעותא לחוד אלא צריכין להיות עדיין תקועות בדופן מכל מקום למידין מדברי מהרא"י ותלמידו שחיבר הא"ו הארוך טעם לדבר למה מכשירים כשתקוע בדופן דהואיל והוא נגד הלב לא חיישינן שניקב במקום אחר רק אומרים שניקב נגד מקום שנכנס שם והואיל ומצינו שעדיין תחוב בדופן ולא נפל למקום אחר לא חיישינן שניקב שום דבר רק הלב והואיל ומצאנו אותו שאינו נקוב לחללו כשר זו היא טעם ראבי"ה ומעתה אני אומר דמה שכתוב בב"י דהרשב"א אינו מכשיר רק כשראינו מתחילה שניקב ללב וכו' דזה אינו נראה מלשון הטור כלל שהרי לא כתב רק ניקב לפנינו ואח"כ מצאנו תחוב וכו' ולא כתב

דבעינן שראינו תחילה להיכן ניקב גם מ"ש הרשב"א חולק על ראבי"ה שכתב המרדכי דאם תקוע גם בזו אינו נראה לעשות פלוגתא במקום שיש להשוות דעותיהן ע"כ נראה דאין אנו צריכיו שראינו תחילה היכן ניקב אלא כל שראינו שנכנס המחט בחוץ נגד הלב ותחובה בלב תלינן דלא ניקבה רק נגדה ולא במקום אחר וכשירה כמשמעות לשון הטור ומה שצריך שתינקב לפנינו ולא די בתקוע עדיין בדופן משום דהרשב"א סובר דאם לא ניקבה לפנינו יש לחוש שמא ניקבה במקום אחר ואח"כ נתקע לדופן ולכן בעי שתינקב לפנינו מיהו אם ניקבה לפנינו די בכך ובזה מחמיר הרשב"א יותר מראב"י דבעי ניקב לפנינו אבל לא בעינן שראו שנקב הלב לפנינו ומה שדקדק הב"י מלשון שכתב הרשב"א שניקב לפנינו ונתחב בלב אינו דקדוק דאין ונתקע בלב קאי אלפנינו אלא קאמר נתחב בלב על שם סופו לאחר שחיטה רואין שנתחב בלב ודקדוק לשונו כך הוא דאל"כ היה לו לומר ניקב ונתחב בלב לפנינו ותו דאם לא דכשיר הרשב"א אלא כדרך שהבינו ב"י א"כ מאי למימרא דודאי אם מוציאין לאחר שחיטה כמו שראינו שניקבה ודאי כשר דמה היה לנו לחוש עוד דפשיטא שאין לחוש שמא ניקבה בלב ויצא לחוץ וחזרה וניקבה בלב במקום הראשון לכך נראה מה שכתבתי דכן משמעות לשון הטור והוא יכריע:

סימן נב

סעיף קטן א

ולא נהירא חדא דהרי כל בתראי הרא"ש והמרדכי והר"ן הסכימו להתיר ופירשו דעת הרי"ף לדעתן ותו דמעשה רב שעשו אלו הגאונים שכתב המרדכי בשמו להכשיר וכן פסקו מהרא"י בשעריו שער ל"ה וא"צ להדר לשאול אם נפלו לאור אלא דמחזקינן להיתר כנ"ל:

סעיף קטן ב

ולא אוכל להבין דעתו למה הניח כל הני רבוותא קמאי ובתראי דמחמירין ונלך אחר מקצת המקילין ע"כ נראה דאין להקל ולחלק בין בהמה לעוף וכ"פ בא"ו הארוך כלל נ"ו דלא כרמב"ם והרא"ש:

סימן נג

סעיף קטן א

ובא"ו הארוך כלל נ' דאין להטריף בשמוטה רק כשעברה המכה מעבר לצלעות ונצרר הדם בצלעות עכ"ל א"כ אין חילוק בין נשבר לנשמט ולפי מה דפסק ב"י לקמן לענין שבירת הגף שבעוף (נראה דגם) כאן אין לחוש לצרירת דם אמנם לכמה שנהגו אנו להטריף בעוף נראה דגם בבהמה יש להחמיר אם נצרר הדם וע"ל בסימן זה:

סעיף קטן ב

וכ"נ ראיתי בהגהת ש"ד סי' פ"ו דיש לנהוג כן וכ"פ בא"ו הארוך כלל ג' וכן ראיתי מורים הלכה למעשה ולא ראיתי שחששו לעיין אם נצרר הדם אע"ג דמהרא"י כתב דיש לעיין אם נצרר הדם אפשר דלא קי"ל כוותיה בהא אלא כשאר אחרונים דכתבו סתמא להכשיר ברוחב אצבע מאחר דלענין הלכה כשר לגמרי מיהו נראה דאם רואה שנצרר הדם וטוב להחמיר ושלא כדברי ב"י דמכשיר אפי' בכה"ג וכתב האו"ה ואפי' נשבר סמוך לגוף אם יודע בוודאי שהעוף הובא לפנינו שלם לשחוט ומרגיש השוחט באצבעותיו שבשעת שחיטה נשבר גפו מחמת הפרכוס הרי שבור וכשר דאין לחוש בו לנקובת הריאת דהא הרגיש ויודע סיבת השבירה ואי משום שמא נשמט קודם גמר השחיטה ששמט גף כשר היכא דליכא למיחש לנקוב הריאה ועוד דהו"ל ס"ס דהיתר שמא נשמט אחר השחיטה ואת"ל קודם השחיטה שמא לא ניקב הריאה עכ"ל. ומהרי"ק כתב בשורש ל"ה אם נמצא שבור הגף ואינו יודע אם נשברה קודם השחיטה אם לאחר השחיטה טריפה ולא תלינן דע"י זריקה נעשה עכ"ל ואני אומר דהמיקל בנמצא הגף שבור ולא ידעינן אי קודם שחיטת או אח"כ לא הפסיד דהא הרבה גאונים מכשירים בנשבר בוודאי קודם השחיטה וכ"פ ב"י הלכתא כמו שכתבתי לעיל ואף כי נוהגין להחמיר היינו בוודאי אבל בספק יש להקל ותו דהואי ס"ס כמ"ש האו"ח וכ"ש היכא דזרקו בכח כשר כמ"ש הטור לקמן סימן נ"ה ועיין עוד בזו סימן נ"ו מיהו בנשמטה ולא ידעינן אי קודם שחיטה או לאחר שחיטה אין להקל הואיל ומהרי"ק לא רצה להקל מטעם ס"ס נראה דס"ל דאין זה ס"ס גמור דהספק הב' שכתב האו"ח דהיינו שמא לא ניקבה הריאה אותו ספק הוא מחמת חסרון ידיעותנו שאין אנו בקיאין בבדיקה ולקמן סימן נ"ו יתבאר שיה לא מקרי ספק אמנם לקמן סימן נ"ו יתבאר דלעניין ס"ס לא בעינן בדוקה א"כ חסרון ידיעתנו אין מזיק לענין ס"ס ועיין לקמן

סעיף קטן ג

וכבר כתבתי לעיל דאין אנו בקיאין בבדיקה ויש להטריף בכ"מ שיש לחוש לנקיבת הריאה:

סימן נד

סעיף קטן א

וטבחין בקיאין הגידו לי שלפעמים נמצא להם בהמות וקצתם היה להם צלע יתירה בכל צד ולא שמעו פוצה פה ומצפצף לאסור הבהמה כולה רק קצת ב"א נמנעים מלאכול צלע היתירה מפני שקרובה היא לחלב הכליות ואע"ג דאם נעקרה צלע וחצי חוליא טריפה או חוליא אחת שלימה טריפה וכל יתר כנטל דמי והוי כאילו ניטל שני צלעות

עם החוליא ובחוליא נמי נמי איכא מנין קצוב שהם לעולם י"ח גדולות וקטנות אמנם כי דייקינן שפיר אשכחן דוקא נעקר החוליא טריפה דהיה לה ונעקרה אבל אם נבראת חסירה כשר וכ"ש דיתר כשר כמ"ש הרמב"ם דכל מקום שאמרו ניטל טריפה חסר כשר עכ"ל וצ"ע דא"כ לסברת הרשב"א שכתב הטור לעיל סימן נ' דמטריף בנחסר כ"מ שניטל טריפה א"כ גם בכאן הוא טריפה וא"כ תימא על הרב ב"י שלעיל פסק בהרשב"א וכאן פסק לפסק הלכה דברי ת"ה שכתב דאם נמצאו י"ז או י"ט חוליות דכשירה וא"כ דבריו סותרין זה את זה ולא הרגיש ובתשובת הרשב"א סימן שצ"ו בהמה שנמצאו בה ט"ו צלעות מצד אחד בתקנה כשירה דאף אי אמרינן כל יתר כנטול דמי צלע שנעקרה כשר עד שיעקרו רובן עכ"ל משמע דאי הוי חוליא יתירה טריפה לסברתו דמטריף בנחסר כמו ניטל ודוקא לדידן דקיי"ל כל יתר כנטול אף עוד אחרת עמו וכ"פ ב"י לעיל סימן מ"א אבל הרשב"א מכשיר גם בזה שכתב בתשובה דלעיל ועוד יש טעם אחר להכשיר שאני מפרש כל יתר כנטול דמי היינו אותו היתר בלבד עכ"ל וא"כ לפי אותו סברא בכל ענין כשר ואע"ג דלא קיי"ל בפירוש כל יתר כנטול דמי כדברי הרשב"א מ"מ כשר אם נמצאו יתר מי"ח צלעות ומי"ח חוליות דהא כתבתי לעיל לקי"ל כהרמב"ם דחסר אינו כניטל ואף לדברי ב"י דמחמיר כרשב"א שחסר כניטל דמי מ"מ לרשב"א מותר מטעם אחר וא"כ לכ"ע שרי בכל ענין ואפשר דזו היתה כוונת ב"י במה שפסק כאן סתמא להתיר:

סימן נה

סעיף קטן א
ומסיים שם וה"ה בעוף למאן דבעי גם בעוף איעכול ניביה עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכתב א"ו הארוך ומטעם זו אנו נוהגים להטריף אם שף מדוכתא דאין אנו בקיאים אם נפסק או נתעכל וכ"ה לקמן סימן נ"ז לכן אפילו נשבר סמוך לגוף ד' אצבעות בגסה וב' בדקה טריפה דחיישינן לעיכול ניביה ולכן אם נשבר שם אע"ג דחזר ונקשר טריפה דחיישינן לעיכול ניביה כמו שהדין אם נשברה ונתקשר במקום צומת הגידין טריפה משום פסוקת הגידין עכ"ל:

סעיף קטן ג
ובתשובת הרשב"א סימן קט"ז אי לא ניתק ממקומו אלא שנשבר וניטל מעט מן העצם וגם קצת מן הניב נתעכלה אפ"ה כשר בעור ובשר חופין את רובו עכ"ל:

סעיף קטן ד
ואני אומר שכבר גליתי דעתי שאין לשמוע לו בדברים כאלו לילך אחר המקילין במקום שרבים ובתראי חולקים עלייהו והסכימו כולן להחמיר כ"ש כאן שדחו דברי המכשירין

ולכן אין להקל כלל באיסור דאורייתא וע"ל סימן ס' אם נחתכו רגליה במקום שאין מטריפים אם הוא מקום שנחשים מצויין שם אין לאוכלו כי אם צלי:

סעיף קטן ה
אמנם ראיתי מקצת ספרים דגרסי בין במקום צומת הגידין בין למעלה מהן:

סעיף קטן ו
וכ"פ בשערים של מהרא"י סי' פ"ט וכא"ו הארוך להתיר כל שאינו נוגע בארץ אפילו במקומו או שלא עומד במקומו דלדול בשר בעלמא הוא וכשר עכ"ל:

סעיף קטן ז
ואינו נכון דברגל אמרינן בהדיא פרק א"ט דחסר טריפה וכן כתב הרמב"ם בהדיא פ"ה מה"ש:

סעיף קטן ח
וכ"ה בהנ"א ובשערי דורא ובמרדכי ובהגהות דף תשמ"א ע"ב דאם נשבר העצם האמצעי אף בשעור ובשר חופין אותו צריך לחתוך האבר אבל בא"ו הארוך כתוב דנוהגין כמו שכתב הטור:

סעיף קטן ט
וכ"ה במרדכי בהגהות שצריך לחותכו קודם מליחה דהאבר אסור משום אבר מן החי עכ"ל:

סעיף קטן י
ואני אומר דהמנהג הוא להטריף משום חשש פירש"י דפי' אם יצא מחיים דרך נקב קטן טריפה ולכן אם חזר ונתקשר מכשירין דידוע דמעולם לא יצא לחוץ אך קשה דאף אם אנן חוששים לפי' רש"י מ"מ בשעור ובשר חופין סביב השבר בכל צדדים היה לנו להכשיר דאז אין לחוש שמא יצא העצם דהא אין להחזיק ריעותא דלמא היה נקב וא"כ כשירה אף לפירש"י וא"ב למה נוהגים להטריף בכל ענין ואפשר דנהגו להחמיר כדי שלא יבא להכשיר כשהשבירה קצתה מגולה ואז יש לחוש לדברי רש"י וכמו שנתבאר אי נמי שאין אנו בקיאין בבשר החופה אם נקלף מעל העצם שאז לא מקרי חיפוי ולכך נהגו להטריף בכל ענין אבל טעם אגור שכתב דבעוף הוא כל העצם האמצעי דין צומת הגידין אינו נראה כמו שאכתוב לקמן סי' נ"ו אי"ה:

סעיף קטן יא
ואינו נכון כי ראיתי בהג"א ואין בה ספק רק אם נשבר במקום צומת הגידין וכ"כ הרא"ש עצמו והטור לקמן סי' נ"ו ויש לדקדק במה מיירי ענין זה שנקשר בעצם כי נראה לפרש דמיירי באין עור ובשר חופין את רובו ואפ"ה כי לא יצא לחוץ כשר וכ"כ ב"י דזהו דעת רש"י והרא"ש וכן בתשובות בר ששת סי' רצ"ו וכ"כ הר"ן סוף בהמה המקשה אבל אי

עור ובשר חופין את רובו א"צ שיהא נקשר דאין אנו חוששין ליציאת העצם לחוץ דרך נקב קטן לפי' הרא"ש והתוספות כמו שכתבתי לעיל ואפילו לרש"י דחייש ליציאת העצם לחוץ דרך הנקב קטן מ"מ אם רוב השבירות מכוסה ורוב הבשר קיים נמי לא חיישינן בשעור ובשר חופין אותן וא"כ לדידיה למה לן שיקשור העצם מיהו אפשר לומר דמיירי כאן אפילו בעור ובשר חופין את רובו ואפ"ה צריכין לידע דתמיד היה כן ומה שכתב הרא"ש דאין להקפיד ביציאת העצם מחיים היינו דוקא דידעינן שתמיד היה עור ובשר חופין את רובו אז אין לחוש אם יצאה דרך נקב קטן (בנ"א דמעולם לא יצא רובו לחוץ ע"כ) אבל אי לא ידעינן דתמיד היה עור ובשר חופה אותה רוב טריפה ולכן אין להכשיר רק כשנקשר וכ"נ סברת ב"י דלא חילק בזו כלל וכ"כ בא"ו הארוך דבאין עור ובשר חופין את רובו אפילו לא יצא מעולם לחוץ טריפה ואינו נראה רק כמו שכתבתי לעיל דמיירי כאן באין עור ובשר חופין את רובו ואפ"ה כשר בחזר ונקשר יפה ומהרא"י פסק סי' קפ"ב כדעת הטור דאע"ג דאם רואין עדיין שבודאי נשבר הואיל וחזר ונקשר יפה כשר וכתב בא"ו הארוך דאע"ג דעדיין במקום השבירה עב ממקום אחר אפ"ה כשר עכ"ל:

סעיף קטן יב

ובא"ו הארוך דוקא בעוף תלינן אבל לא בבהמה שעצם שלה חזק עכ"ל ונראה דהכל לפי ראות העין ואומדנות דמוכח לילך אחריה וכ"כ הר"ן פא"ט וכתב בא"ו הארוך דבזמן הזה לא בקיאין איזה מקרי הושחר פי המכה ולא מכשירין אא"כ רצצה או דרסה בכותל דבזו תלינן לקולא עכ"ל. נראה מדבריו דס"ל דבלאו הושחר פי המכה יש להכשיר בכל ענין ולכן כתב דלדידן דאין אנו בקיאין אין להכשירו אא"כ דרס וב"י לא כ"כ אלא דבשחור פי המכה בכל ענין טריפה ובלא הושחר מהני הא דרסה או רצצה בכותל ול"נ דאף לדידן דאין אנו בקיאין בהושחר פי המכה אין לחוש אא"כ רואה שהושחר:

סימן נו

סעיף קטן א

בשערי דורא כתב כדברי רש"י וכתב ובבהמה דקה שיעורן ברוחב אצבע:

סעיף קטן ב

וזהו דעת הטור ומעתה נדחו דברי האגור שכתבתי לעיל בשמו דס"ל דלדעת הרמב"ם בעוף כל העצם האמצעי יש לו צומת הגידים דזה אינו כמו שמשמע כאן וכן פסק מהרא"י בכתביו סימן קמ"א דהוא היה משער צומת הגידים לפי מראית העין כל עוף לפי גדלו ולפי קטנו שכל זמן שהם קשים הם צומת הגידים כמו בבהמה ומהרי"ל ז"ל שיער ברוחב אצבע לעוף ממקום שמתחילין עכ"ל מהרא"י וברוקח כתב סימן ת"ר שם צומת הגידים מחציו ולמטה כיון שנשבר העצם אפי' לא יצא לחוץ צריך לבדוק בצומת הגידים מחציו

ולמעלה אין שם תורת צומת הגידים עכ"ל ונראת דעל זה יוכל כל אדם לסמוך אף מי שאינו בקי:

סעיף קטן ג

ולכן פסק באו"ה אם הוא נישוואלין בל"א ונצרר הדם שאין שום ריעותא מבוררת לפנינו לחתוך ולראות ולבדוק אם נפסקו אחד מן החוטין ודוקא בבהמה שהם גדולים וניכרים לבדוק אף לדידין למי שבקי בבדיקת צומת הגידין אבל בשל עוף שהם דקים כ"כ ואדומים אפילו הוא שחור ונצרר הדם עליהם טריפה דאין אנו בקיאין לבדקו כלל עכ"ל:

סעיף קטן ד

ומשמע מדבריו דאם נשבר במקום צומת הגידין וחזר ונתרפא לא מהני בדיקה דאי ס"ל מהני בדיקה מאי קשיא ליה מההיא דלעיל דהתם אינו במקום צומת הגידין ולכן כשר מסתמא אבל בזמן דהוא במקום צומת הגידין צריך בדיקה שמא נפסק גיד אחד ולכן בעי בדיקה ולא היה צריך לחלק דכאן יש לחוש שמא לא נתרפא יפה אמנם דברי הטור אינן כדבריו דהרי כתב דיש אוסרין בלא בדיקה משמע דע"י בדיקה בצומת הגידין יש להכשיר לכ"ע ומ"מ לדידן יש להטריף בעוף בכל ענין דהא אין אנו בקיאין כדלעיל ובשערי דורא סימן פ"ו דיש לנהוג כדעת הרא"ש להחמיר דכל ספק טרפות נהיגין להחמיר עכ"ל מהרא"י ז"ל:

סעיף קטן ה

ולפי שנתבאר מוכח דלא קי"ל הכי דהא בנשבר ונקשר לא חיישינן דיצאה לחוץ אפ"ה חוששים שמא נפסקו הגידים ולכן יש לתמוה אב"י שכתב הדבר סתמא ולא כתב דלא קי"ל הכי כתב בהג"א פא"ט הוה מהו במקל בגידא נשיא או בכוליתא כדי שיהא נופלת מאליה והיו שוחטים אותה אע"ג דאפי' אי לא היו שוחטין אותה היתה מתה מחמת ההכאה והוי טריפה השתא כשר כיון דאי בדרי לה מיהא סמא וחיי ודוקא במקל אבל בחץ לא דאיכא למיחש לפיסוק צומת הגידין עכ"ל:

סימן נז

סעיף קטן א

בא"ו הארוך כלל נ"ו סתם לול סגור ומ"מ שפיר נקרא יש לו מצילין אותו שיכולין לברוח ממנו מעט תוך הלול מזוית זו לזו מדורס ואפילו לספר התרומה יש לחוש בחתול דזו מיקרי יש לו מצילין עכ"ל וכ"כ ב"י בכל מקום דהוא בורח מן הדורס מיקרי יש לך מצילין והכי אמרינן בגמרא ונ"ל לומר אף על גב דמספר התרומה משמע דלול מיקרי מקום אין לו מצילין היינו דוקא אם החתול נכנס לתוכו אבל אם עומד בחוץ ומכניס ידו

לתוכו גרע טפי כמ"ש הר"ן שכתבתי למטה ולכן כתב הא"ו הארוך דבלול חשיב יש לו מצילין אף לדברי ס"ה:

סעיף קטן ב

ובא"ו הארוך וכ"ש לאחר מיתת הנדרס לגמרי דאין שייך בו דרוסה עכ"ל. ובתשובת הרשב"א סימן קמ"ו אף אם מיהר ושחט העוף או הבהמה מיד שנדרס שהיה לנו לומר שעדיין לא עבר הארס לפנים אפ"ה טריפה עכ"ל:

סעיף קטן ג

אמנם בהר"ן פא"ט דבכה"ג טריפה וצ"ע למה לא הביא ב"י דברי הר"ן:

סעיף קטן ד

ובא"ו הארוך כלל נ"ז ואפי' קטע ראשו של אחד מהן נמי לא אמרינן שנח רוגזיה אלא כשלא הכה גם כן והמית אבל קטע ראשו של א' מהן או אפי' שאכלו כולו והמית ג"כ קצת בדריסה גילה דעתיה שלא נח רוגזיה וחוששין לכולו ומעשה שהכניס חתול ידה לתוך לול של עופות קטנים שלווים והיו שם י"ט והוציא מהן ז' ואכלה אותן והנשארין מהם מקצת מתו תוך הלול וששה נשארו חיים ואסרו גם הנשארים עכ"ל:

סעיף קטן ה

וצ"ע במה שכתב שם הרשב"א דבספק נכנס יש להתיר מכה ספק ספיקא דזו לא הוי אלא ספק שציפורן זה הוא מן ארי או מן הכותל ואפשר דאינו ר"ל דמותר מכה ס"ס כמו בשאר ס"ס איכא תרי צדדי להתיר אלא ר"ל הואיל ואיכא תרי ספיקי בארי ובכותל אינו רק ספק אחד תלינן יותר בכותל מבארי דזו מצוי יותר כנ"ל ליישב דברי הרשב"א ז"ל:

סעיף קטן ו

ואין דבריו נראין דמשמעות הטור אינו כן אלא נ"ל דאף על גב דבאותו שור שנמצא הציפורן בגבו אין לחלק בו בין מקום רחב למקום צר כמו שכתב ב"י שמשמע כן מת"ה דהא ראינו שהארי השיגו דהרי הציפורן בגבו מכל מקום לשאר שוורים שעמו לא חיישינן אם הוא במקום רחב דהרי אמרינן שהם ברחו דלדידהו אינו מזיק מה שהציפורן נמצא בגבו של אחד מהן אלא שחוששין שמא דרס גם אותן ואם הוא במקום רחב אין לחוש ולכן כתב הטור דין זה דארי שנכנס בין השוורים כו' קודם בד"א כדי שבד"א כו' יהא קאי על אותו דין ג"כ כנ"ל:

סעיף קטן ז

ובא"ו הארוך כלל נ"ו מסתמא סתם לול סגור מקרי מקום צר שאינן יכולין לברוח עכ"ל:

סעיף קטן ח

יש לתמוה דהא ריש א"ט כתב וב"י הביאו לעיל סימן ל"ג דאם האדים הבשר נגד הסימנים אינו טריפה וצ"ע:

סעיף קטן ט
וע"ל סימן מ"ג מה שכתבתי שם דאין אנו בקיאין איזה קרוי נתמסמס הבשר או שהרופא גורדו ולכן כל שיש בו ריעותא טריפה:

סעיף קטן י
וצ"ע דהא כתב לעיל בשם הרשב"א דכשוודאי דרסה אפילו בדק מיד ולא מצא אדמומית לא מבפנים ולא מבחוץ טריפה ואם כן ע"כ מה שכתב כאן הוא בספק דרוסה ואם כן מאי ראיה היא שלא ניכר מבחוץ דלמא לאו נדרס כלל ותו מאי מייתי ראיה דהא חוששין לספק דרוסה דמכל מקום למה נחוש לתרי ספיקי ספק נדרס ספק לא נדרס ואת"ל נדרס שמא לא ירד וניקב ואם היינו יכולין לפרש דברי הרשב"א בכאן שבוודאי דרוסה מיירי הוי אתי שפיר אבל מדברי תורת הבית שהביא ב"י משמע דדין זה קאי אפי' על ספק דרוסה וצ"ע:

סעיף קטן יא
וככר כתבתי לעיל בשם כל האחרונים דאין אנו סומכים על בדיקותינו בדבר הצריך בריקה וכ"פ הגה"מ ובמרדכי סוף בהמה המקשה וכתב שם דאי איכא ריעותא בצומת הגידים ולא ידעינן אי אפסיק או לא או נשמט הירך ואינו יודע אי איעכול ניביה או נשבר העצם ואינו יודע אם מחיים או לאחר מיתה או משום שאר ספיקות כתב בהג"ה דאין אנו בקיאין בבדיקה ויש לנו לאסור הכל ואין להתיר מדרב הונא דאמר נשחטה הותרה כו' דהיינו שיש דבר לתלות בו כמו דתלינן בזאב אבל במקום שתלוי בחסרון חכמה שאינו בקי לבדוק ויש ריעותא בדבר שהטריפה תלוי בו יש לאסור הכל כדברי הגאון עכ"ל וז"ל א"ז אומר אני יצחק בר משה הנה הגאונים שכתבו שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות הוא רש"י ז"ל ולדורו הוא דכתב ולכיוצא בדורו שהיתה בהם תורה גדולה וברורה והבמה יתירה והם ראוים להורות ובני דורם היו יכולים לסמוך עליהם אבל עכשיו בימינו שבעונותינו נתמעט התורה ואבדה החכמה משבח אני את העצלים שלא יסמכו על חכמתן לבדוק ואל יורו לאחרים להקל ויקבלו שכר על הפרישה יותר מעל הדרישה עכ"ל:

סעיף קטן יב
וסיים שם כי לא נתנו שיעור של י"ב חודש אלא על ספק טריפה דרוב טריפות אינן חיות י"ב חודש אבל אם רואין ודאי טריפה לא מהני י"ב חודש וע"ש בתשובה סימן צ"ה וכ"כ תא"ו נתיב ט"ו אות כ"א:

סעיף קטן יג

ולעיל סימן כ"ג כתבתי בשם המרדכי והג"מ וסמ"ק דאפי' אחד אסור להשהותו דחיישינן לתקלה אלא צריך שימיתנו וימכרנו לעכו"ם וז"ל הג"ה ש"ד בשם מהרא"י ז"ל יראה היכא דאינו רוצה להשהותו זמן מרובה לא חיישינן לתקלה כו' עד ואפשר דגם המרדכי ורש"י לא החמירו אלא בטריפה שצריך להשהות י"ב חודש ובזמן מרובה כזו חיישינן לתקלה עכ"ל:

סעיף קטן יד

וסיים שם ולא דמי להא דכתב המרדכי פרק השוחט היכא דשחט מעט והגביה סכינו דאסור למכרו לעכו"ם שמא יחזור וימכרנו לישראל אע"ג דהתם נמי תרי שמא נינהו שמא לא ימכרנו לישראל ואת"ל ימכרנו שמא לא חתך הוושט ולא נטרף העוף מעולם דבדבר דאית בה פלוגתא דאמוראי או דרבותא לעולם אמרינן לענין מכירה לעכו"ם הולך אחר המיקל ולא דמי ספיקא דפלוגתא לספיקא דבגוף המעשה וק"ל וצ"ע בהרבה מקומות בתלמוד בענין זה עכ"ל ובשערים שער ע"ד הא דאסור למכור טריפה לעכו"ם היינו בטריפה שאיני ידוע אבל בטריפה ידוע יכול למכרו לעכו"ם עכ"ל:

סעיף קטן טו

ובא"ו הארוך לא כתב כן וז"ל אנו נוהגין דכל ס"ס שהספק הראשון הוא מן התורה אינו ניתר בספק ספיקא והיינו במקום שיש כאן וודאי איסור דאורייתא אלא שניתוסף בו ספק ממקום אחר אבל אם יש כאן שני ספיקות אם יש כאן איסור אם לא והספיקות הם בעניין אחד ובגוף אחד מתירין אפי' ספק דאורייתא כדאמרינן פ"ק דכתובות (ט.) ספק זינתה תחתיו ספק לא זינתה ואת"ל תחתיו שמא באונס שמא ברצון ולכן מותרת לבעלה אף על גב דאיכא חשש איסור דאורייתא מ"מ הואיל וע"י ס"ס נוכל לומר שאין כאן איסור כלל מתירין וכל כה"ג והא דמתירין בס"ס היינו דוקא שנודעו ב' הספיקות יחד אבל אי הוי בתחילה רק ספק אחד ואח"כ ניתוסף עוד ספק אחר אינו ניתר בס"ס עכ"ל ומעתה אף ע"ג דמיירי כאן שנודעו ב' הספיקות יחד מ"מ לא יקשה עלינו משאר ס"ס שבתלמוד כמו שחלק בעל א"ו הארוך דודאי במקום דאיכא תרי ספיקי שאין כאן איסור אז מתירין מכה ס"ס אבל כאן דספק נדרס ספק לא נדרס ואת"ל נדרס א"כ הוה כאן ודאי איסור דאורייתא אלא שלא ידעינן איזה הוא דנתערב בכה"ג לא אמרינן ס"ס וכ"כ ב"י בסימן ק"י בהדיא בשם הרשב"א שזהו טעמו של ר"י גם הקושיא הג' אינו כלום דמה שהקשה הלא ספיקא דרבנן לקולא שהרי אפילו ודאי דרס כו' דלא דמי דודאי היכא דעיקר הספק הוא באיסור עצמו ומצד עצמו הוא דרבנן הולכים להקל אבל כאן מצד האיסור בעצמו הוא ספק איסור דאורייתא אלא שמצד אחר שהוא מדרבנן הואיל

ונתערב ומדאורייתא חד בתרי בטל אלא דרבנן גזרו בדבר חשוב שלא להתבטל זו לא מקרי ספיקא דרבנן לילך בה להקל וכ"כ בא"ו הארוך בהדיא כלל נ"ה דכל מקום שיש חשש איסור דאורייתא לא אמרינן ביה ספיקא דרבנן לקולא לכן נראה דיש להחמיר כדברי ר"י אפי' במקום שנודעו ב' הספקות ביחד כדברי א"ו הארוך וע"ל ס"ס ק"י מדינים אלו עוד כתב בא"ו הארוך דוקא שלא היה לו חזקת איסור אבל אם היה לו חזקת איסור אין מתירין שום ס"ס עכ"ל אמנם בתשובת הרשב"א סי' ת"א כתב דאנו מתירין כל ס"ס אפילו דבר שיש לו חזקת איסור עכ"ל וכתב בא"ו הארוך אע"ג דלא אמרינן ס"ס בדבר שיש לו חזקת איסור מ"מ היכא דיש לו תקנת בבדיקה מותר כגון אם נשבר הגף של עוף ולא ידעינן אי קודם שחיטה אי לאחר שחיטה ואת"ל קודם השחיטה שמא לא נקבה הריאה מותר מכה ס"ס הואיל ויש לו תקנה בבדיקה אי ניקבה הריאה או לא אלא שאנו מחמירין ואין בודקין מ"מ הואיל ואיכא ס"ס מותר עכ"ל ונ"ל דמ"מ הבדיקה בעי ומכח ס"ס סמכינן אבדיקותינו כנ"ל לדבריו דאל"כ מאי מהני דיש לו תקנה בבדיקה מאחר שאינן בודקים אותן אבל כבר כתבתי דהרשב"א פליג ומתיר כל ס"ס אפי' בדאיכא חזקת איסור וכן דין ס"ס זו שכתב הטור הוה ליה חזקת איסור דאבר מן החי הוא אפ"ה כ"ע מודו דאי הוה ס"ס מותר גם בענין ס"ס שפסק דבמקום שיש לה בדיקה יש לסמוך עליה פליג עליה מהרא"י ז"ל בפסקיו סימן מ"ז דכתב דכל ס"ס תלינן להקל אע"פ שיכולין לברר ע"י בדיקה עכ"ל א"כ משמע דהא דיכולין לברר גריעותא היא ואפ"ה אזלינן לקולא ושרי בלא בדיקה כלל ועיין שם וע"ל סימן מ"ט מה שכתבתי מדין ס"ס גם מה שכתבתי סימן נ"ג מדין ס"ס:

סימן נח

סעיף קטן א

וסיים שם דשאני כשהבהמה נופלת דחי נושא את עצמו ולכן בעינן גובה י' וכ"ה בא"ו הארוך:

סעיף קטן ב

אבל מלשון הטור משמע דאין לחלק לענין דין וגם ב"י בעצמו לא כתב אלא שהתנא נקט כי אורחיה אבל אם טרף בהמה לכותל או שדרסה ברגליו או בעוף שנפל על דבר קשה ואינו עומד והולך ודאי חיישינן לריסוק וכמו שיתבאר ס"ס זה:

סעיף קטן ג

וכבר נתבאר דאין אנו נוהגים כדברי בה"ג עוד משמע מדברי הכל בו וסמ"ק ומהרי"ק דלא מקרי הלכה אלא כשהלכה ד"א ובב"י דוקא שהלכה כדרכה אבל לא הלכה יפה כדרבה לא כן כתב הרשב"א בת"ה והר"ן וכ"כ א"ו דארוך דעתה אין להתיר אלא בשהלכה

ד' אמות בטוב כמו שהיתה רגילה מקודם ולא נראה שום שינוי בהליכתה ממה שהלכה מקודם או מדרך שאר בהמות אם לא ראה אותה מתחילה ואפי' בהמות של נכרי דליכא פסידא כולי האי מותרת אח"כ בלא בדיקה עכ"ל:

סעיף קטן ד

ובשערים שער ל"ד הנה יתכן בשביל שרגליה קשורים אבל אם מקצתן מותרין נועץ אותן ומתחזק בהן ודמיא לחד גפא דכשר עכ"ל ובאו"ה כתב אפילו קשר כל רגליה ביחד והפילה נהגו בו היתר לכתחלה ודלא כהרא"ם שאוסר ומיהו היכא דאפשר נכון להחמיר לכתחלה כדבריו ומה"ט נהגו לתקן לשוורים מקום גבוה שקורין שראגי"ן וקושרין רגליהם ומטילין אותן עליהם וכשטבח נושא כבש על צוארו ומשליכו לארץ ודאי חוששין וה"מ שאחז רגלי הבהמה כשהפילה אבל לא אחז כולן אלא כשהפילה נשמט קצת רגליה כשירה עכ"ל וצ"ע למה כתב דנהגו להקל שלא כדברי הרא"ם דדבריו הם דברי טעם וגם הוא בעצמו כתב לבסוף דאם מפילו ואחז כל רגליו דיש לחוש ע"כ נ"ל דיש לחוש לדברי הרא"ם ואם קשר כל רגליו אפילו בדיעבד טריפה כנ"ל וכ"מ מדברי ב"י שהביא המרדכי בלא מחלוקת:

סעיף קטן ה

וכ"ה באו"ה דכתב דגם בעוף לא חיישינן לריסוק אברים אא"כ נפל גובה עשרה כמו הבהמה עכ"ל:

סימן נט

סעיף קטן א

וכ"כ בתא"ו נתיב ט"ו אות כ"א בשם הרשב"א להכשיר:

סעיף קטן ב

וסיים שם ונכל לומר דרבי יהודה לא פסל אלא בניטל ע"י אדם או ע"י חולי אבל בכה"ג מודה דכשר הנה חלקתי באיסור דאורייתא בלא ראיה ברורה משום דסמכינן אהא דלא אשכחן להאי טריפות בכל פסקי הגאונים ואף בא"ז ליתא בהדיא עכ"ל וכ"כ בשעריו סימן ל"ה:

סימן ס

סעיף קטן א

וכ"פ באו"ה בהמה שבאה מן השדה ונפסקו רגליה במקום שאין עושה אותה טריפה מותרת דאנן לא חיישינן לנחשים דאינן מצויים בינינו ולהכי לא חיישינן לגילוי עכ"ל במרדכי ביבמות פרק אלמנה לכ"ג (קלא.) בהמה או תרנגולת שנתפטמה בדבר איסור

או שרצים שריא אבל בתוספות דתמורה פרק כל האסורים (תמורה לא.) כתבו דאם לא נתפטמה כל ימיה רק באיסורים אסורה וע"ל סימן פ"א:

סימן סא

סעיף קטן א

וכתב הרמב"ם פ"ט דביכורים המתנות עצמן אסור לישראל לאכלן אלא ברשות כהן ואם מכרן הקונה אותן אף על פי שאינו רשאי מותר לאכלן מפני שמתנות כהונה נגזלת עכ"ל:

סעיף קטן ב

ועיין בזו סימן שט"ו וסימן צ'

סעיף קטן ג

ובהגהת מרדכי דחולין כתב ראבי"ה דהקונה לחיים מן הנכרי והראש של ישראל או הזרוע פטור דכיון שהמנהג הוא שאם תמצא טריפה שמניחו לנכרי אימת מחייב משעת זביחה ובההיא שעתא לית ליה ברירה דתיהוי דידיה אע"ג דרוב כשרים הן הא קי"ל כשמואל דאמר ה"מ דאזלינן בתר רובא באיסורא אבל לא לענין ממונא והאי לאו איסור טבלים הוא ועוד דטריפת הריאה שכיח וכו' ע"ש שהאריך בדינים אלו:

סימן סב

סעיף קטן א

ע"ל סימן נ"ה דאף למלחו עם שאר בשר אסור וכתב בא"ו הארוך אבר מדולדל אסור אפי' חזר ונקשר היטיב מאחר שנאסר פעם אחת אין לו היתר עוד חיישינן שמא לא הבריא יפה כל צרכו עכ"ל ולא נראה דאם אנו אומרים הואיל ונקשר דודאי לא יצא לחוץ לעניין היתר הבהמה כמ"ש הטור לעיל סימן נ"ה אע"פ שהוא חשש טריפה שהוא איסור דאורייתא ב"ש שאנו סומכין על זו לענין איסור אבר מדולדל שהוא דרבנן עוד כתב באו"ה ויתרת אם היא במקום שאינו אסור הבהמה אז היתרת מותר ולא אמרינן בזו דכניטל דמי עכ"ל ובתשובות הרשב"א סימן פ"ט דוקא נשבר אבל נשמט במקום שאינה עושה טריפה לא בעינן עור ובשר חופין את רובו להתיר האבר אמנם בא"ו הארוך כלל כ' כתב דאף בזו נהגו להחמיר

סימן סג

סעיף קטן א

ולא נהירא דהרי הרא"ש והמרדכי והגה"מ פ"ח דהמ"א כתבו דכל בני צרפת פסקו דבשר הנמצא שנתעלם מן העין מותר א"כ אין להחמיר וכן המנהג וכן פסק ג"כ ר"י בר ששת בתשובה והביאו בב"י ודיני בשר הנמצאים ביד עכו"ם או הם אצל עכו"ם בלא חותם יתבאר לקמן אי"ה סימן קי"ח:

סימן סד

סעיף קטן א
ויראה שמה שקאמר ששומן האליה סמוך לזנבו שרי היינו פני החצר שבחוץ והוא כולו שומן אבל לצד פנים כולו אסור כמ"ש לעיל בשם מהר"י בן חביב וכן נוהגים לנקר הכל לצד פנים עד שמגיעים לאותו שומן שהוא ג"ה בחוץ ושם הוא כמין קרום דק והוא הגיד המפסיק הנזכר שהוא כעין פי' האלפס בחלב המתנים וב"י פי' דברי הרי"ף בענין אחר כמו שיתבאר למטה:

סעיף קטן ב
והמנהג בין מנקרי בשר לנקר כולו בכבש ובשור אין מנקרים רק קצתו כמנהג בני בודין ואומרים הטעם כי הבהמה מיפרקא יותר כבש משור ודע כי הלב זה הוא לצד חוץ הצלעות קטנות שנשארות באחוריים והוא בין השומן שנראה בחוץ ובין הבשר המונח על הצלעות אצל השדרה ונראה בראש אחוריים וכשמפרידין השומן מבחוץ מעל אותו בשר נראה אותו חלב עוד כתב הרשב"א שאותו החלב שהוא בראש הכסל תחת הקרום לבד לכ"ע הוה חלב דהקרום לבד לא מקרי חיפוי בשר עכ"ל תשובה סימן ש"ח וע"ל סימן ס"ה כיצד מנקרין חלב זו:

סעיף קטן ג
בהגה"א פא"ט אחר שמסירים חלב שעל הכרס יש קרום על הכרס ותחת אותו קרום יש חלב דבוק בכרס ואסרו רבינו אפרים ור' יואל התירו וכן נהגו גדולי רינו"ס לאכול הדבוק לכרס עד הטחול ומה שמצד הטחול אף ע"פ שדבוק לכרס אוסרים וראייתם בא"ז עכ"ל:

סעיף קטן ד
ובא"ו הארוך כלל כ' ובמקום שנהגו בו איסור דינו כשאר חלב לבטלו בס' עכ"ל:

סעיף קטן ה
וכ"כ בא"ו הארוך בשם סמ"ק עוד כתב שם בהג"ה דחומרא יתירה הוא להצריך לחטט אחריהם וכן איתא בשאילות חלומות דר"ת להתיר עכ"ל וצ"ל דאינו ר"ל דמותר לגמרי דאיך יחלוק על הגמרא אלא דר"ל אם חטט אחריהם עד שמצאן במנין שוב אין צריך לחטט לאורך הגידין במקום דבליעותא:

סעיף קטן ו
ובא"ו הארוך ונוהגים בקצת מקומות שנוטלים הגידין הסמוכים תחת ג' הצלעים התחתונים עד השדרה שצריך לחטט אחריהן עכ"ל:

סעיף קטן ז
ונראה הא מירי כשמנקר הדקין ואינו מושך אותן בעודן חמימין אבל כשמושכין אותן בשעודן חמין נוהגין כדברי המרדכי דהמנהג פשוט בהדורא דכנתא של עגל מסירין

הקרום שעל כל הדקין ואין עושין כן לשור או כבש ונ"ל טעם משום דבעגל המנהג להניח הדקין עם השומן הסמוך שהוא בהכנתא דאוכלין הכל ביחד ועל כן מאחר שעכ"פ צריכין להסיר הקרום שעל השומן הסמוך לקיבה כי צריכין לגרור מן הדקין ראש מעייא שאצל הקיבה ולפעמים נשאר הקרום שעליו עם שאר הקרום ואין הנשים בקיאין בזו לכן נתפשט המנהג לנקר הכל וכמ"ש המרדכי דאם נסתפק צריך לגרור הכל אמנם בשור ובכבש שמסירין הדקין מן השומן והחלב נשאר בדקין וא"כ ניכר במקום שהיה דבוק אצל הקיבה לכן אין מנקרין רק המקום ההיא ואין חוששין למקומות אחרים והוא טעם הגון בעיני מזו נתפשט המנהג:

סעיף קטן ח
ולדידן צריך לנקר הכנתא לצד הקיבה ולצד הכרכשא:

סעיף קטן ט
והמנהג למדוד בזרוע ואין מקפידין שיהא אמה מצומצם וכ"ה במהרי"ל:

סעיף קטן י
וסיים שם וכן צריך להסיר הקרום מן הבהמה מצד פנים סמוך לדופן החזה עכ"ל ובאשר"י ריש ג"ה דדברי ר"י עיקר ובאגור משמע דיש להחמיר כדברי רא"ם:

סעיף קטן יא
וכ"כ בא"ו הארוך כלל ב' להתיר השומן שתחת הקרום עכ"ל:

סעיף קטן יב
וכ"ה במרדכי שלנו ובאו"ה הארוך כלל כ' כתב בשם המרדכי דאף לאחר שיצטננו שניהם כל צרכו אסור ואע"פ שנאמר וישימו החלבים על החזות שאני במקדש שהכהנים זהירים וזריזין אבל עתה שאין אנו נזהרים כ"כ אין לנו להקל כי לפעמים יסמוך הטבח על דעתו ויסבור שנצטנן ויהיו עדיין הם עכ"ל ואפשר שהיה לו במרדכי נוסח אחר ממרדכי שלנו ונראה שאין לחוש דהא כתב הרמב"ם בסמוך דאפילו אם הוא חם בדיעבד שרי וא"כ אף לכתחילה מותר במקום שנאמר שכבר נצטנן:

סעיף קטן יג
וכ"כ במרדכי פג"ה על הקרום הנאסר מטעם הלב אם נמלח עם חתיכות נראה דיש לו דין חלב כחוש וסגי לו בקליפה וכ"כ בספר ה"ג ודלא כמו שכ' שם בשם ר"ב על יותרת הכבד שנמלח עם חתיכות נראה דיש לו דין שנמלח עם הקרום והצריך ס' כמו בשאר חלב וע"ש ונ"ל דלפי מאי דקי"ל לשער בכל מליחה בס' ואין אנו מחלקין בין חלב כחוש לשמן כמו שיתבאר לקמן סימן ק"ה א"כ לפי טעם המרדכי היה לנו לשער בס' אך לפי הטעם שכתב הרמב"ם יש להקל בקרומין ובחוטין אף לדידן וכדאי הוא לסמוך עליו במקום פסידא נ"ל אמנם בא"ו הארוך כלל י"ט אוסר עד ס' וע"ל סימן ע"א וע"ה:

סעיף קטן יד
וסיים שם המוכר טריפות בחזקת כשרות ומת קודם שעשה תשובה היה אסור להתעסק בקבורתו ואפילו כלבים אוכלין אותו ולוקקים את דמו אסור להבריח מעליו אבל אם עשה תשובה אין לך דבר שעומד בפני התשובה עכ"ל הג"ה וע"ל בסימן קי"ט דינים אלו ועיין בת"ה סימן ל"ד חזרת טבח שיצאה טריפה מידו:

סעיף קטן טו
ובתשובות מהר"י קולון שורש מ' דמנהג כשר הוא דטבח ינקר הבשר בטרם ימכרנו פן יבשלו בו בני אדם ויש לזה ראיה מדברי רבותינו:

סעיף קטן טז
ובמרדכי משמע דאסור ובהג"ה ש"ר כתב מהרא"י קבלתי נוהגין להכשיר ואפילו בחלב הרבה שעל הירך ועל האליה לא חיישינן ולא סמכינן בזו אמרדכי והגה"מ דאסרי עכ"ל ובפסקים משמע דמ"מ לכתחילה אין להשהות בשר בלא ניקור ג' ימים עכ"ל:

סימן סה

סעיף קטן א
ונוהגים ליטול חוטין אלו בעוף אף ע"פ שחתך הראש ועי' לקמן בסדר הניקור:

סעיף קטן ב
ובא"ו הארוך כלל י"ט כתב דגם בצלי יחתכם לכתחלה וכתב הר"ן פרק השוחט יש מי שאומר שאף לא נאמרו חתיכות ב' ורידין היינו דידא ודלועא אלא בבהמה אבל בעוף אינו צריך שחוטי העוף דקין הן ודמן יוצא ע"י מליחה ואין כן דעת רבינו תם עכ"ל:

סעיף קטן ג
ואני תמה על סברת ב"י דס"ל דהאי דקרום של מוח הויא דומה ממש לבשר שיש בו חוטים וא"כ אמאי כתב בבשר שיש בו חוטין דא"צ לצלי לכתחלה אפי' חתיכה וכאן פסק הקרום של מוח צריך לצלי לחתכה דמשמע אפי' לדברי הרא"ש ושאר גאונים דמתירין לעיל בלא חתיכה מצריכין כאן חתיכה אלא ע"כ צריכין למימר דבקרום של מוח גרע משאר בשר שיש בו חוטין ולכן אין לסתור דברי מהר"י בן חביב מטעם שכתב הוא וכן אני אומר כבודו במקומו מונח כי לפי דבריו דמיירי כאן שהוציא המוח מן הראש מאי קאמר לא הניחו על בית השחיטה דמאי שייך זה בקרום בלא ראש ועוד דמ"ש דכאן הקרום מיהו אסור ומ"ש מראש שלם שמניחו על בית השחיטה אבל נראה הקושיא מעיקרא אינו כלום כי מ"ש הטור לקמן סימן ס"ח איירי שהראש לא נמלח כלל ומטמינו ברמץ ולכן כל המוח אסור שהרי נתבשל בכל דם הראש שדם הראש נמשך לשם והוא דם רב והוא נתבשל בדמו ולכן כל המוח אסור אבל כאן מיירי שכל הראש

נמלח ואין כאן איסור אלא שלא חתך לקרום ואסור משום דם שבקרום ובמוח ומשום דם מועט כזו לא הוי כנתבשל אלא כצלי ואינו אסור רק הקרום במו נצלו בשר עם החוטין דאינו נאסר רק החוטין גם כאן אינו אסור רק הקרום משום חומין שבו שאינו יוצא מהם אבל שאר הדם המועט יוצא משם וא"כ אף לסברת מהר"י ן' חביב אין צריכין לומר שטעות סופרים נפל בכאן ומ"ש שהרמב"ם והרשב"א ז"ל כתבו גבי רישא בכבשא דמוח כולו אסור משום דנתבשל בדם הראש לפי מה שכתבתי אינו ראיה לכאן כלל אמנם מצאתי הר"ר אברהם מפראג שכתב דטעות נפל בספרים ויש להיות המוח אסור והראש מותר וכתב דכן משמע באשיר"י עכ"ל:

סעיף קטן ד

וכתב הר"ן פ' השוחט ופ' ג"ה דאף אם נשחטו הווירידין צריך להסיר כל חוטים אלו וכ"ה במ"מ פ"ז ובא"ו הארוך ומהחזה בפנים לצד הצלעות יש גיד דהיינו יורד מן צד הלחיים לכתף ולמטה במקום שמתחברים הצלעות לחזה ולכן צריך ג"כ להסירו וכ"ה לקמן בסדר הניקוד עוד מצאתי בסדר הניקור שצריך להסיר החוטין אחורי האזנים שהם מליאים דם:

סעיף קטן ה

וסיים שם וחוטין שבכתף בכלל דידא הם וחוטים של לשון בכלל דלועא הם עכ"ל בשם הראב"ד אמנם אני שאלתי ואמרו שלא נהגו מעולם ליטול מעוף רק חוטי הצואר אבל לא מן הגף ולא מן הלחיים וא"כ המנהג הוא כדעת הראשון שכתב הר"ן:

סעיף קטן ו

צ"ע דלעיל סימן כ"א גבי חתיכות ורידין כתב הרא"ש דאם נצלו בלא חתיכה בעי נטילה סביב החוט ומ"ש דכאן הבשר מותר ומשמע דלא בעי נטילה כלל ואפשר לומר דחוטים אלו הם עבים ביותר ואין פולטים כלל בבשר כלל ובא"ו הארוך כלל י"ט דמהרי"ל פסק צריך ליטול מן הבשר כדי נטילה והוא חומרא בעלמא הוא וכ"ש במליחה עכ"ל שם וכ"ה בהג"א פג"ה אע"פ שאינן צריך קליפה מ"מ המחמיר לקלוף תע"ב ואין נוגע בו שום פגע עכ"ל בא"ו הארוך דבמליחה אפילו לחומרא בעלמא א"צ לקלפוו מיהו לעיל סימן כ"א משמע דאף במליחה צריך כדי קליפה וע"ל סימן כ"א אם נתבשלו אלו החוטים עם הבשר בלא חתיכה:

סעיף קטן ז

ובא"ו הארוך כלל י"א משמע דלכתחלה אל יסמוך על החתיכה אלא צריך ליטלם משם אבל בדיעבד יש לסמוך על החתיכה כאילו הוסרו משם לגמרי וכן כתב הא"ז אם לא

הסירו גידי הצואר כמו שרגילין מותר בדיעבד אם נחתכו ובעוף אם רק הסירו הראש ממנו עכ"ל:

סעיף קטן ח
דהמנהג להסיר המוח בין בעוף בין בבהמה:

סעיף קטן ט
ובא"ו הארוך הביא דברי ר"י וכתב שם כלל ב' דמנהג הנשים לחתוך בארכובה ירכי העופות קודם מליחה בעבור הוטים אדומים שבתוכו מ"מ אם לא נחתכו ונתבשלו כך אין לאסור בכך כי לא הוזכרו בגמ' עכ"ל וכבר כתבתי לעיל ?ריש הסימן דדעת הרמב"ם והר"ן דכל גידים שלא נזכר בגמרא אע"פ שהן אדומים אינם אלא שומן ושריא:

סעיף קטן י
ובמרדכי ר"פ בהמה המקשה דכן פסק רש"י בתשובה דכל זמן שלא הפריס ע"ג קרקע אין צריך לנקרו לא חלבו וגידו וראבי"ה כתב משום רב האי לראב"ן דגיד הגשה נוהג בו וצריך לנקרו עם שומנו עכ"ל וכ"כ הרמב"ם וכ"ו בא"ו הארוך כלל כ"א ועיין סי' ס"ד מ"ש ב"י בשם מהר"י בן חביב:

סעיף קטן יא
וכ"פ בש"ד ושם בהג"ה וכן גידין האסורין משום דם אין חילוק בין בהמה לחיה עכ"ל מא"ו ופשוט הוא:

סעיף קטן יב
ואיני מבין דבריו כי שמעתי כי בעל ספר הזוהר הוא סתם ר' שמעון המוזכר בתלמוד שהוא ר"ש בן יוחאי והוא פלג"ג בתלמוד שלנו עם ר' יהודה שמתירו בהנאה ור' יהודה ור"ש הלכה כרבי יהודה כמ"ש הפוסקים וא"כ אין ראייה מספר הזוהר לענין הלכתא כן נראה לי וכ"כ ב"י בעצמו בס' א"ח סי' נ"ה וכ"כ הא"ו הארוך דמוכרין הגידין לאותם שעושין מלאכה בגידין עכ"ל:

סעיף קטן יג
וכ"ה בהגה"א טג"ה ובעל נפש לא יסמוך אלא על טבח הבקי ויודע בטיב הניקור וכ"ה במ"מ פ"ה דהלכות מ"א:

סעיף קטן יד
וכן איתא בהג"א דאין לסמוך על הניקור להכשיר בשר הנמצא ביד נכרי וע"ל סימן קי"ח מדינים אלו:

סעיף קטן טו
לעיל סימן ס"ד כתב דדי בחיתוך הקרום בין בעוף בין בבהמה עכ"ל ואני כתבתי לעיל דלכתחילה נוהגים להסיר המוח כולו מן הראש:

סעיף קטן טז
וכן נתבאר לעיל סימן כ"ד לענין ורידין ואני כתבתי לעיל סימן זה דלכתחילה נוהגים ליטלן:

סעיף קטן יז
וז"ל סדר הניקור הנוהג בינינו ויקח בשר קטן מתוך הכסל שקורין דרי"ס וישליך משום מיאוס עכ"ל.

סעיף קטן יח
וכ"ה בסוף ש"ד בשם ספר הפרנס ובא"ו הארוך כלל א' כתב דאנו נוהגים לבשלו אף לכתחילה דלא כספר הפרנס עכ"ל:

סעיף קטן יט
בא"ו סימן צ"ב כתב וז"ל ואמר מהר"ש שנהגו הנשים להסיר מן הדודא דכנתא שקורין מיטג"ר משל כבש דק קרום העליון בצד אחד ובשל הבקר מסירין גם התחתון פי' מב' צדדין ולא אמר טעם בדבר וספק מה דין עגל עכ"ל ונ"ל דאין לחלק וגם בכבש יטלו ב' הקרומים וכעין זו כתבתי לעיל סימן ס"ד לענין חלב דכסלים וע"ש שכתבתי דיותר יש לנקר בעגל מבבקר ואפשר שזה טעם המנהג לנקר בבקר ב' קרומים ובכבש רק קרום העליון הוא ג"כ מטעם שכתבתי לעיל ולא רצו לחלק בין בקר לעגל אבל בכבש לא החמירו רק בקדום העליון וע"ל סימן י"ד:

סעיף קטן כ
וראיתי בא"ו הארוך שכתב כלל י"ז דנהגו להסיר העינוניתא דורדא להשליכה ושלא לאכלה משום דמאיס או דמטמטם הלב אבל אין איסור בדבר עכ"ל וכן המנהג וע"ל סימן ס"ד שנוהגים להסיר הקרומים של חצר הכבד כו':

סעיף קטן כא
וז"ל הא"ו הארוך כלל כ' וביצי זכר לאחר שמסירין הקדום החיצון נוהג להסיר ממנו ג"כ לכתחילה החוט הגדול שעליהם שהוא כמין אצבע ולחתוך בהן בקעים מחמת קצת הוורידין שעליהם והוא לחומרא בעלמא כי לא נזכר בגמרא עכ"ל ועוד כתב דאף ביצי גדיים וטלאים הפחותים מל' יום נוהגים לכתחילה לנקר משום לא פלוג עכ"ל וע"ל סימן ע"ה דין מליחה ובישול ביצה וכוליא "

סעיף קטן כב
ואני כתבתי סימן מ"ד כשם א"ו הארוך דכתב להסיר החוטים שאחורי האזניים גם נוהגים לחתוך בין הפרסות רגלי הבהמה וידיהן ומולחין אותן אח"כ מיהו בדיעבד אין לחוש:

סימן סו

סעיף קטן א
וכ"כ בא"ו הארוך כלל מ"ב דלא נהיגין כן אלא אסרינן שמא גמרה רקימתה והוי שרץ:

סעיף קטן ב
ובשערים דמהרא"י סימן כ"ג כתב בא"ז דהוא ראש הכד וכן הוא בהר"ן ומ"מ פ"ז:

סעיף קטן ג
ונ"ל שהרא"ש שכתב שטוב להחמיר היינו לפי סברתו דס"ל בנמצא על הקשר יש חשש איסור דאורייתא ולפיכך פסק לחומרא והמנהג להחמיר כדעת הרא"ש והרשב"א וכ"מ באו"ה דהמנהג לאסור כשנמצא בקשר על החלבון אבל כתב הטעם שנוהגין כן שלא נטעה בין קשר חלמון לקשר חלבון שעליו הוא איסור דאורייתא לכן יש לאסור אף כשנמצא על הקשר חלבון ולא נתפשט לחוץ ואין להתיר אלא כשנמצא על החלבון ולא נגע בקשר עכ"ל:

סעיף קטן ד
וכתב בא"ו הארוך כשנוטל הדם מן הביצה יטול מעט מן הביצה עמו כדי קליפה והכי משמע בסמ"ג עכ"ל:

סעיף קטן ה
ולפי מה שפסקו הגאונים דבכ"מ שנמצא על החלמון אסורה א"כ קי"ל כתשובת הרא"ש אפי' אם דם ביצה דרבנן דהא כשנמצא על החלמון אסורה ולכן כתבו הטור סתמא בלא טעמא דספיקא דאורייתא ואין מקום לדברי ב"י לענין תשובת הרא"ש שראו שהדם על החלמון ובא"ו הארוך כלל מ"ב כתב דאם נתבשלה או נצלה ביצה נוהגין לאסרו בכ"מ שנמצב דם אמנם אם הם היות עדיין וטרופות בקערה ומעורבים ונמצא קורט דם ביניהם ואינו ניכר בקערה באיזה מקום היה כתב באגודה דהוה ספיקא דרבנן ולקולא והכי נהיגין אפי' אם הם רק ב' או ג' זורק הדם והשאר מותר ומיהו ביצה אחת הטרופה אין להקל אבל אם ניכר הדם עדיין שהוא במקום האסור וביצים הרבה טרופות נוהגות כתשובת הרא"ש עכ"ל ונראה טעמא דאם הם ב' או ג' ביצים ינהגו להקל משום דהואיל דספיקא דרבנן הוא נוהגין להקל ומשום טיפת דם שצריך לזרוק האיסור אין לאסור דהרי הרשב"א כתב בתשובה אין דם ביצים אסור אלא בעינו אבל אינו אוסר תערובתו ואע"ג דנוהגין כתשובת הרא"ש שכתב שכולן אסורים היינו דוקא בידוע שהיה דם במקום האסור אבל בספק סומכין אדברי הרשב"א ולכן כתב דאם הם טרופות מותרין הואיל ולא ידעינן היכן היה דם אבל ביצה אחת אסור כנ"ל טעמו וא"כ נ"ל דגם בנצלה או נתבשלה דכתב דנוהגין לאסור היינו דוקא אותה ביצה אבל נתבשלה עם אחרים אין

לאסור האחרים הואיל וגם באותה ביצה עצמה איכא לספוקי דלמא אינו על המקום האסור כן נ"ל אבל אם נתבשלה ויודע שהוא במקום האסור אוסר כל האחרות שנתבשלו עמו כמו שיתבאר לקמן סימן פ"ו:

סעיף קטן ו
וכ"ה בהג"מ פ"ח דהמ"א בשם ר"י מקורביל ובא"ו הארוך דכן נוהגין:

סעיף קטן ז
ואע"ג דלענין ביצים הטרופות נהגו כרא"ש היינו במקום דאיכא למיחש שהיה על הקשר דאז כל הביצה אסור ולכן אוסרים תערובתן דאיכא למ"ד דבנמצא על הקשר הוא אסור מדאורייתא ואפילו למ"ד שהוא מדרבנן מ"מ אסרו שמא הוא מריקום אפרוח ולכן נאסר כל הביצה ולכן אסור ג"כ התערובות אבל בידוע שאין הביצה אסור אלא הדם דאז אין לחוש שהיה על הקשר אלא שאסרו הדם משום מראית העין יש לנהוג כמ"ש ב"י:

סעיף קטן ח
וכ"כ בא"ו הארוך דלכתחילה נוהגין לבודקן ביום אבל בלילה או בדיעבד אין לחוש עכ"ל:

סעיף קטן ט
ובמ"מ פ"ו מה' מ"א יראה שמכאן אנו לומדים שאין דמים אלו אוסרין ע"י תערובת שהרי הן עצמן מותרים כשיש בהן הוכחה כ"ש תערובתו כ"כ הרשב"א ופשוט הוא ושמעתי שמהר"ר שלמה לוריא למד מכאן לאסור בשר עוף בחלב שקדים אא"כ הניח מן השקדים אצלו משום מראית העין ואין הכרח בדבריו דשאני דם שהוא איסור כרת מה שאין כן בשר עוף בחלב דאינו אלא מדרבנן וכן המנהג פשוט להתיר וע"ל סימן פ"ז ס"ק ב" מדין זה:

סימן סז

סעיף קטן א
ובתא"ו נט"ו אות ד' דנכון להתיר:

סעיף קטן ב
ובהר"ן ד' תרפ"א דה"ה החותך בשר מבית השחיטה אסור לאוכלו חי אע"ג דבעלמא הוא דם האיברים שלא פירש שרי הכא בעינן מליחה כיון דמבית השחיטה קא חתיך עד שלא תצא נפשה שהדם נעקר ממקומו ומתמצה דרך שם עכ"ל וכ"ה במרדכי ס"פ השוחט וכ"ה בתוס' ל"ג:

סעיף קטן ג
וז"ל: בנימין זאב מצאתי תשובת גדול אחד מכאן שאסור לקרב מיתת הבהמה לאחר שחיטה ע"י הושטת הסכין בלבה כמו שעושין נכרים משום שמבליע דם באיברים ומיהו

אין הבשר נאסר בכך אלא נדנוד עבירה הוא והזריז ה"ז משובח עכ"ל וכ"ב ב"י בשם ש"ל ולעיל סימן כ"ג משמע דשרי:

סעיף קטן ד

ובאו"ה כלל א' דהמנהג כשר לקלוף בית השחיטה דהוי כאומצא דאסמיק דאסרינן למליחה כך בלא חתיכה עכ"ל וכ"ב לקמן בשם הכלבו:

סעיף קטן ה

באו"ה משמע דנהגו לכתחילה לחתוך בו בקעים בקעים אף לצלו ובכלבו דה"ה בשר שסמוך לבית השחיטה צריך חתיכה קודם מליחה כמו אומצא דאסמיק:

סימן סח

סעיף קטן א

ול"נ דדברי הר"ן הם כדברי רבינו ירוחם שכתב בספר א"ו נט"ו דוקא הטומן אבל לשומו ע"ג גחלים לחוד ולשנות מקומו תמיד סותר בכל ענין עכ"ל ובזה לא מצינו דפליג הטור וכ"פ באו"ה כלל י"ז שמותר לחרוך הראש ולהסיר השער על האש דאפי' אותביה אצדדים הואיל ואינו מטמינו שמונה במקום אחד תמיד וכן ברגלים עכ"ל:

סעיף קטן ב

ולא ידעתי למה כתב בשם רבינו ירוחם דגם הם דברי הרמב"ם שכתב הטור בסמוך ובב"י כתב דלקמן הוא טעות סופר דאין הרמב"ם כתבו אלא הרשב"א עכ"ל ואני מצאתי כדברי בספרי הרמב"ם:

סעיף קטן ג

והנה כל דברי הר"ן אינו אלא במהבהב הרגלים על האש להסיר השער כמ"ש לעיל גבי ראש לכך לא מצריך להסיר הטלפיים אבל אי טומן הרגלים ברמץ אפשר דמודה לדברי הטור שצריך להסיר הטלפים וב"י הבין כל דברי הר"ן לענין הטמנה ואינו נכון כמ"ש לעיל ואע"פ שקצת משמעות הר"ן כדברי ב"י מ"מ הואיל ויש לייישבו אליבא דהלכתא נכון לעשותו ומה שמשמע במרדכי ריש ג"ה דא"צ להסיר הטלפיים כשהורכן באש ואפשר דגם הוא דמודה לענין הטמנה ברמץ כמ"ש הטור ובהג"ה ש"ד כתב בשם מהרא"י דאנן נוהגין להסיר ראש הטלפים ואם לא הסירן מה שבראש הטלפים אסור והשאר מותר ולא דמי למולח בכלי שאינו מנוקב דהכל אסור דהתם המקום דחוק לדם מלצאת (אבל כאן סתם רגלים מונחים בחריכתן לארכן ויש ריוח לדם של כל הרגל שמחוץ למנעל לצאת) דרך ארכן ולמה נאמר כאן שהוא זב דדך המנעל כי דרך הדם שיזוב למטה ולא להתפשט לצדדין עכ"ל וכ"כ בא"ו הארוך דלכתחלה צריך להסיר ראשי הטלפים ואם לא הסיר אף בדיעבד יש לאסור מה שבתוך המנעלים בין מונחים על צדדיהם בין זוקפין

על מנעלים דמתוך דבר מועט שבמנעל לא נאמר שאינו מפליט כל הרגל עכ"ל והנה דברי הא"ו הארוך ע"כ איירי דוקא בהטמנה ברמץ דהרי כתבתי לעיל בשמו דבהבהוב בעלמא אין לאסור אפי' בראש כ"ש ברגלים דעדיפי לסברת כל הפוסקים אמנם מדברי מהרא"י משמע דאין לחלק דהרי כתב דבריו אדברי ש"ד דמייתי דברי סמ"ג שהביא המרדכי ריש ג"ה וכבר כתבתי לעיל דאותן דברים הן לענין הבהוב וא"כ גם הוא מדבר לענין הבהוב ואפ"ה כתב המנהג לאסור מה שבתוך הטלפיים ואם נאמר דמהרא"י הבין דברי המרדכי כפשוטו כמו שהבין הב"י דברי הר"ן לענין הטמנה ופליגי אדברי הטור שכתב שצריך להסיר הטלפיים וא"כ אפשר לומר דמהר"י מודה דבהבהוב בעלמא אפי' מה שבתוך הטלפיים שרי וצ"ע ובב"י פסק דאף לענין הטמנה לכתחילה ינקב ראשי הטלפיים ובדיעבד שרי הכל כן נראה מדבריו אמנם נ"ל בהטמנה יש לאסור מה שבתוך הטלפיים ובהבהוב בעלמא הכל שרי מ"מ לכתחילה טוב להחמיר אפי' בהבהוב להסיר ראשי הטלפיים כמ"ש הר"ן לעיל לדעתי שמיירי בהבהוב ואפ"ה כתב דמנהג יפה הוא להסירן תחילה:

סעיף קטן ד

ובא"ו הארוך דמנהג זה הוא מנהג כשר ומ"מ נוהגין בקצת מקומות כדעת הטור ואפי' לכתחלה אין מולחין רק לאחר המליגה והרוצה לעשות רק מליחה אחת יעשה כן דמליחה שאחר המליגה הוא עיקר אמנם אם מלחו רק תחילה קודם המליגה ולא אח"כ מותר עכ"ל ובהג"ה שם משמע דנהגו למלחם קודם מליגה כתקון ואחר המליגה מולחן מעט עוד שם ומה שנהגו העולם לחתוך מתוך סדוק עצמות הרגלים בפנים בשר לבן ורך אינו אלא משום מיאוס עוד שם שזורקין בקצת מקומות העינונתא דוורדא עכ"ל:

סעיף קטן ה

ואני כתבתי לעיל בשם מהרא"י וא"ו דאנו אוסרין מה שבתוך הקליפה בהטמנה וה"ה במליחה:

סעיף קטן ו

ומסיים שם ותו אפי' גבי ראש הבהמה אין אוסר כי אם המוח אבל רישא גופה שדי דליכא איסורא אלא משום דם קרום המוח ובתרנגולת ליכא למימר הכי כי ראש התרנגולת אינו משים על הרמץ אלא חותכין אותו ומשליכין אותו ואם נתנו על הרמץ אינו אסור כי אם הראש עכ"ל וכ"ה בש"ד ובא"ו הארוך כלל י"ז ובמרדכי פג"ה דאם עשה כן בעוף הראש כולו אסור והכי נהיגין משום דאין להבחין אז בקרום של מוח שלו והראש כולו אסור אפי' בדיעבד דלא כאותן המפרשים שמקילין יותר בעוף מבהמה עכ"ל דלא כתא"ו נט"ו אות ג' דמהר"ם התיר בראש של אווז כמו בבהמה וכתב בת"ה

סימן רס"ה שלא נהגו עתה למלוג התרנגולת ברמץ כלל שמא ימלגו בעוד הבני המעים בתוכה והוי ככבדא עילוי בשרא דלכתחלה אסור עכ"ל:

סעיף קטן ז

וכבר כתבתי לעיל בשם רבי' ירוחם דאף לצלי יש לחוש ומ"מ כתב בא"ו הארוך כלל י"ז ונוהגין לכתחילה להדיח בית חשחיטה קודם הבהוב וגם להסיר חוטי הלחיים מיהו אם לא רחץ בית השחיטה וכ"ש החוטין נוהגין להתירו בדיעבד עכ"ל ונ"ל דגם הוא מודה דאין נוהגין למלוג ברמץ כמ"ש לעיל בשם מהרא"י אלא דהוא לענין הבהוב בעלמא קאמר ואפ"ה נוהגים לכתחילה להדיח בית השחיטה וליטול החוטין:

סעיף קטן ח

ובארוך ומזה נהגו עתה להבהב באש של קש ותבן ואומרים שאין לו חמימות כ"כ ואינו מבליע הדם ומ"מ יזהר שלא ישהה הרבה במקום אחד שלא יבליע בבשר עכ"ל:

סעיף קטן ט

ובארוך כלל י"ז כתב דאנו נוהגין כמ"ש המרדכי פ' השוכר בע"ז דף שפ"ד ע"ד שפסק בש"ד דכלי שני אינו מבשל כלל אפי' היד סולדת בו ולא כמרדכי שכתב פ' כירה בשם ראבי"ה ור"מ ותוספות שכתבו דאע"ג דאינו מבשל מבליע ומפליט וכ"פ במהרא"י שער י"ד וא"כ אף לכתחילה היה מותר למלוג אותה אמנם בהג"ה ש"ד כתב מהרא"י דטוב ליזהר לכתחילה אם היד סולדת בו אבל לצורך כבוד שבת או לצורך אורחים או כה"ג מותר אף לכתחילה לשרות בשר מלא קרח בכלי שני שהיד סולדת בו עכ"ל עיין עוד מדין זה ריש ס"ט עוד כ' בארוך כלל י"ז ואין למלוג כלל ע"י עירוי דאנן קי"ל עירוי ככלי ראשון לחומרא לאסור כדי קליפה כמ"ש שם סימן ל"ו אלא מולגין בכלי שני שאין היד סולדת בו ודוקא ראש או רגלים של בהמה שעורן קשה אבל עופות אין המנהג למלוג כלל אפי מעירוי דכלי שני ומיהו בדיעבד כל כלי שני שרי עכ"ל כתב ב"י סוף סי' צ"ג וז"ל כתב ר"י דכלי נחושת אינו בולע אא"כ האש הולך תחתיו לכן אם עירה בשר לתוך כלי חלב של נחושת א"צ הגעלה וכתב שכן הסכימו הפוסקים ודקדקו מכמה דוכתי ומיהו לרשב"א דס"ל דאף כלי שני אע"ג שאינו מבשל מבליע ומפליט משמע דצריך הגעלה עכ"ל ומשמע מדברי הפוסקים שאין לחלק בין כלי חרס לשאר כלים ודלא כהגה"א פרק כירה דמחלקין וכתב דבכלי חרס מבליע וכן ראיתי בא"ו ישן בשם מהרא"י דלא ראה מורי הוראה מדקדקים בכך ונ"ל דס"ל למהרא"י כדעת הפוסקים דלא חילקו אע"פ שיש לפרש דברי מהרא"י בעניין אחר מה שנראה כתבתי וכ"נ מדברי תשובות מהר"ם לקמן סימן צ"ב שכתבתי דאף כלי חרס אינו בולע בכלי שני וכ"פ באו"ה כלל ל"ד בהדיא וע"ל סימן ק"ה עוד מדין כלי שני ובהג"ה ש"ד ואפילו במקום שנהגו למלוג תרנגולת בכלי

שני כמו רגלי בהמה מ"מ נהגו ליזהר שלא להחזיר תרנגולת למי מליגה לאחר שהוציא לחוץ כי שמא כלי שני מבשל קצת ובשעה ראשונה אין קפידא משום שהיה עדיין הנוצה אבל כשהחזיר כבר נפלה קצת מן הנוצה אמנם בדיעבד שרי עכ"ל ועיין עוד מדין זה סוף סימן ס"ט וכן כתב ב"י בשם מהר"ם וכתב ש"ד ובארוך דאסור לכתחילה להשתמש באותן מים שמלג בהן רק כשירות אפי' בצונן אסור להשתמש בהן לכתחילה עכ"ל ז"ל הג"ה ש"ד ואם נמלחו הרגלים תחילה מותרים אח"כ למלוג אפילו בכלי ראשון ומהר"ם הלוי אוסר לכתחילה אך היה מצריך לחתכו באמצעו עד עצם העליון הארוך כדי שיכנס המלח בפנים ואז מותר לכתחילה למלוג בכלי ראשון עכ"ל ולקמן סימן ע"א כתב הטור דמליחה מהני ע"ג שער ואם כן מותר למלוג רגלים אחר מליחה וצ"ע אי מלח תרנגולת עם נוצתן אי מהני בה מליחה כמו בשער או לא וראיתי שנוהגין למלוח התרנגולת עם הנוצות ולמלגן אח"כ:

סעיף קטן י
ע"ל סימן ס"ט:

סימן סט

סעיף קטן א
וכן הוא בשערי מהרא"י שער א' וכן הוא בארוך כלל א' וכתב הטעם כדי שלא ימס המלח מן המים ולא יוציא דם וגם לא ימתין עד שיתנגב הבשר לגמרי דאז לא ימס המלח מן המים ולא יוציא דם אלא ימתין מעט ומולח עכ"ל עוד כתב לכתחילה ישרה הבשר יותר מחצי שעה ואח"כ ישפשף הבשר במים הראשונים יפה עכ"ל כתב בא"ו הארוך דאסור להשתמש בכלי ששורין בו ואפילו לא שורין בו רק שעה אחת דחיישינן שמא לא הדיחו יפה מדמו ודוקא דבר לח בצונן או דבר יבש רותח מיהו בדיעבד שרי דהרי הכלי כשר אלא דגזרינן בתחילה שמא לא הדיחן יפה מדמו אך כלי ששורה בו מעת לעת נאסר הכלי מ"מ מותר לחזור ולשרות בו דהא אין שורין בו הבשר שני מעת לעת ואינו בולע עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכן פסק בשערים מהרא"י שער א' ובא"ו הארוך כלל א' וישרה אותה במים פושרים אבל לא בכלי שני מיהו בדיעבד אפי' בכלי שני שרי עכ"ל ובסי' ס"ח כתבתי לעיל דלכתחילה יש ליזהר אם לא לצורך שבת או כדומה לזו:

סעיף קטן ג
ובא"ו הארוך כלל ד' ואף בדיעבד אסור דהוי כאילו לא הודח וכתב עוד שם וגם אינו מועיל אפי' בדיעבד מה שרוחצים הטבחים הצלעות שלמים אפילו לא חתכו הבע"ה

אח"כ דאינו נקרא שהדיחו הטבח רק אם שרה אותו קצת כדרך בשר שרוצים לבשל עכ"ל עוד כתב בא"ו כלל י"ז ואפילו ברגלים שהדיחן ואח"כ הסיר הטלפיים הוו כלא הודח כלל אפילו בדיעבד אם מלחן כך טריפה עכ"ל כתב מהרי"ל בתשובה סימן קל"ד אסור לחתוך חתיכה לשנים אחר הדחה קודם מליחה:

סעיף קטן ד

וז"ל ש"ד מהר"י טרושין כתב דנראה דברי רבותינו הצרפתים דאין תקנה לאותה בשר כו' אך בהדחה מועטת סגי להסיר הדם דדוקא בהדחה שאחר המליחה צריכין יפה יפה וכו' ואפשר דבמקום פסידא או לכבוד שבת מודה לדברי ב"י ובהג"ה שם ויראה לנהוג בו איסור אפי' בדיעבד כדברי סמ"ק ומהר"י טרושין דבתראי אינון מהרא"י ז"ל משמע שם באותו הג"ה דאף לצלי אסור ולא אמרינן כבולעו כך פולטו דהא מייתי ראיה שם לדברי המתירין שנצלה בלא הדחה קמייתא ונמלח דשרי לתירוץ ראשון שכתב כו' מכלל דלדברי האוסרים אף בצלי אסור וכ"מ מלשון אין לו תקנה דקאמרי האוסרים ודלא כמ"ש בהג"ה ולא נזכר שם אמרת דלצלי שרי אף לדברי האוסרים כן נ"ל וכ"כ בהדיא בא"ו הארוך כלל כ' דאף לצלי אסור וכתב דוקא דשהה שיעור מליחה אבל בלאו הכי לא נאסר לצלי אבל בבישול אסור עכ"ל ובכלל י' כתב דאפי' לא נמלח רק לצלי אסרו דאין אנו בקיאין עכשיו להכיר בין זו לזו עכ"ל עוד כתב בהג"ה ש"ד בשם מהרא"י נראה דמיירי בדליכא ס' בחתיכה נגד הדם דאי בדאיכא ס' אמאי אסור טפי משאר איסורים שנמלח עם היתר דקיימא לן דמשערין בס' עכ"ל ובא"ו הארוך כלל ד' ואין בשום חתיכה ס' נגד כל הדם שעליו וגם אין המלח מפליט כל הדם שבתוכו מאחר שלא נתרכך הבשר תחלה בהדחה עכ"ל ונראה מדבריו לפי טעם זה השני אפי' בדאיכא ס' מן החתיכה נגד הדם אסור דאין המלח מפליט הדם מתוכו הואיל ולא נתרכך הבשר היטב והדם פירש במקצת ממקום למקום וחזר ונבלע בתוכו כמו שפי' הרא"ש טעם האוסרים ולכך אפי' בדאיכא ס' נגד הדם טריפה ונ"ל דגם מהרא"י לא מכשיר אלא בדידעינן כמה דם הוה עליו אבל מסתמא אסור דהאיך ידעינן דהחתיכה היתה ס' נגד הדם ועוד אפשר לומר דמהרא"י דמכשיר בס' אזיל לטעמיה דתופס עיקר טעם דהדחה קמייתא משום דם שעל הבשר ולא משום שיתרכך הבשר כמ"ש בשער ה' בשערי דורא משמו ולכן מתיר בס' אבל למאן דס"ל דטעם הדחה משום שיתרכך לא סגי בס' כדברי הא"ו הארוך כנ"ל עוד כתב בהגהת ש"ד בשם מהרא"י שער ח' למ"ד דהדחה ראשונה משום דם שעל הבשר בהדחה מועטת להסיר הדם סגי בדיעבד אבל למ"ד כדי שיתרכך הבשר לא סגי ויראה להתיר בדיעבד עכ"ל וכבר נתבאר ריש סימן זה איזה טעם הוא עיקר בא"ו

הארוך כלל ד' ואם נמלח שאר חתיכות שהודחו אצל בשר שנמלח ולא הודח האחרים מותרים אע"פ שנוגעים בחתיכה שנמלחה ולא הודחה מכל מקום לגבי האחרים מקרי דם פליטה ומשריק שריק או כבולעו כך פולטו ואם נתבשלה זו החתיכה אח"כ בעינן ס' נגד כל החתיכה ואותה חתיכה אסורה לעולם ועיין לקמן סי' ע"ה דין בני מעים שנמלחו בלא הדחה:

סעיף קטן ה

ובהג"ה ש"ד בשם מהרא"י דנוהגין כרש"י למלוח בין במלח גס בין דק אלא שהגס צריך ניפוץ קודם הדחה אחרונה ובדקה אין צריך עכ"ל. ובא"ו הארוך כלל א' קבלתי מלח שאינו גס יותר ממלח שעושים ממי הים אין צריך להדקו אלא מולח בו כמות שהוא אבל מלח שגס יותר צריך להדקו שאינו נדבק בבשר עכ"ל:

סעיף קטן ו

ובא"ו הארוך כלל א"ב פסק כדברי ב"י דבדיעבד שרי ומשמע מדברי ב"י לדברי הר"ן ודברי המתירין דאפילו לא נתבשלה עדיין שרי הואיל וכבר נמלחה מצד אחד די בכך אלא שלכתחילה מולחים בב' צדדים למצוה מן המובחר אמנם בא"ו הארוך כלל ז' פסק דאסור אף בדיעבד אפי' אם נתבשל בך ואם לא נתבשל עדיין אין לו תקנה לחזור ולמולחו מצד השני אלא צריך לצלותו דנורא משאיב שאיב וכ"כ מהרא"י בהג"ה ש"ד דהכי נוהגין ומ"מ אי לא עבר עדיין יום שלם שנמלחו מצד אחד או מבפנים או מבחוץ בעוף יכול למלחו עדיין צד הב' דכיון שהחתיכה פולט ציר יום שלם אינו בולע ומ"מ אם נמלח לפני זמן מרובה אע"ג שר"ת מתיר אם מלח עליו שאר בשר מטעם משריק שריק גבי חד חתיכה לא שייך האי טעם כ"כ מהרא"י ז"ל ונ"ל דבמקום פסידא מרובה או לכבוד שבת כדי הם המתירים לסמוך עליהם ואף שב"י שהוא בתראה הוא פסק כן לפסק הלכה כן נ"ל:

סעיף קטן ז

וכ"פ א"ו הארוך כלל א' ובדיעבד יש לסמור אשיעור מיל אפי' בלא אורחים:

סעיף קטן ח

ובהג"ה ש"ד משום מהרא"י דלכתחלה יש לנהוג כדברי א"ז להדיחו ג"פ ובדיעבד יש לנהוג כדברי הסמ"ק להתירו בהדחה אחת וכ"פ בא"ו הארוך כלל י"ב ודלא כדברי האגור דכתב דאם לא הודח רק פעם אחת הוי כבלא הדחה כלל וכתב הר"ן פ' השוחט ד' תשל"ג ע"ב דיכול להדיח הבשר לקדרה במי פירות וא"צ להדיח במים:

סעיף קטן ט
וכ"מ במרדכי ומשמע שם דא"צ ליזהר רק בהדחה ראשונה אבל לאחר ששטפו פעם א' אין צריך ליזהר וכ"ה בהדיא בהר"ן פרק כ"ה דף תשכ"א וע"ל סוף סימן זה מאלו דינים:

סעיף קטן י
בהר"ן פרק כ"ה ע"א דף תשכ"א דהמלח מותר ואמר הרמב"ן דטעמא משום דהמלח שורף הדם ואין בולע דם שנשרף ומיהו דוקא בדם אמרינן הכי אבל לא בשאר איסור עכ"ל ואין כאן דעת הפוסקים דא"כ בשר שנתבשל בלא הדחה האחרונה למה צריך ס' נגד המלח הלא אין המלה אסור וכ"מ בא"ו הארוך כלל י"א דהמלח הוי כדם גמור ובכלבו מלח שנמלח בו פעם א' אסור ולא אמרינן שמלח שורף הדם ור"י בעל המנהיג בשם הר"ם כתב המלח שמלח בו כבר יכול לחזור ולמלוח בו פעם שני עכ"ל:

סעיף קטן יא
וכ"פ בב"י הלכתא ומשמע דבין אם נתן מים מועטים או מרובים בדיעבד מותר ויש אוסרין במים מועטים וכן הוא בתשובת מהרי"ו סימן נ"א דהחמיר לאסרו בנתאדמו המים מן הבשר ואין נוהגין כן וכ"כ באו"ה כלל ו' דבדיעבד מותר אף במים מועטים וכן הוא בהג"ה ש"ד דמהרא"י דנוהגין להתיר בדיעבד וכ"ה בת"ה סימן קע"ד וכן דעת ב"י ועיין לקמן סוף סימן ע':

סעיף קטן יב
וכ"ה במרדכי ובהג"א וכ"פ בא"ו הארוך כלל א' וכלל י' דנהגו העולם להתיר בשעה מועט כזו שעוסקים בהדחה עכ"ל ועי' סוף סימן זה מה שכתבתי מדין זה:

סעיף קטן יג
אמנם בא"ו הארוך פליג וכתב הואיל והמים מבטלים בה המלח א"כ לא מחשב כרותח ומותר אפי' הכלי עדיין מלוכלך בחלב עכ"ל וכן נ"ל ולקמן סימן ק"ה יתבאר בע"ה דין מליח כרותח:

סעיף קטן יד
זכ"ה בהג"ה ש"ד משום א"ז דבחתיכה עבה דדמה מרובה ומלח מועט היה ס' בחתיכה נגד הדם שעליו וכ"כ בנימין זאב יטרף סימן של"ב אמנם שאר הפוסקים אינן סוברין כן לבן אין להתיר רק בדאיכא שאר דבר ג"כ בקדרה המצרף לבטל ובא"ו והארוך כלל י"א כתב דאי יש בקדרה שאר דברים כ"כ כמו הבשר אז הוה ודאי ס' עם הבשר ושרי עכ"ל ובמרדכי פג"ה דף תשל"ט ע"ד מסתפק לאוסרו אפילו לא הושם רק בכלי שני שהיד סולדת בו וכתב בא"ו הארוך אע"ג דבעלמא נהיגין דכלי שני אינו מבשל והכי קי"ל שמא הכא מבשל משום רתיחת המלח עליו נהיגין לאסרו עכ"ל:

סעיף קטן טו
ונראה דעת ב"י הסכים להתיר כדעת רוב הפוסקים אמנם בא"ו הארוך כלל י"א משמע דיש נוהגין לאוסרו ונ"ל דהמיקל לא הפסיד דהרי אפילו בבשר לח ס"ל למקצת רבוותא דאין לך חתיכה שאין לה ס' נגד מלח שעליה ולכן יש להתיר בבשר יבש דאפילו לא נתייבש לגמרי מ"מ ודאי איכא ס' כנגד דם ומלח שעליו כנ"ל וע"ל שכתבתי אם כבוש הבשר לאחר מליחה במים מעת לעת הוי כמבושל וכ"ה בא"ו הארוך בהדיא עוד כתב בארוך וטוב שידיחו הדחה אחרונה לבשר יבש במים פושרים שחזק יותר להסיר הדם והמלח שנתייבשו עליו ממים צוננים עכ"ל:

סעיף קטן טז
וכ"פ בש"ד שער א' להתיר אם יש ס' נגד דם ומלח שעליו וכתב שם בהגה"ה בשם מהרא"י דהכי נוהגין להתירו בס' וב"פ בא"ו הארוך כלל י"ב:

סעיף קטן יז
וכ"ה בהג"מ פ"י דהמ"א בשם סמ"ק ונ"ל דבלא טעם שכתב דיש ס' נגד דם אפ"ה שרי דהא כתבתי דאפי' בבשר לח המים מבטלים כח המלח ואינו נבלע תוך הבשר ואי מיירי שמונח שם מע"ל דהוי ככבוש או מיירי ששראו במים חמין ולכך היה ראוי לאסור אי לאו דאיכא ס' גם משמע שם דאיירי בכה"ג מ"מ אין דבריו נראין דאם כן הוא כמבושל וצריכין לבטל כל המלח כמו שאכתוב בסמוך ולא דם שבמלח בלבד כן נ"ל:

סעיף קטן יח
ולא היה צריך לכתבו לרוב פשיטתו וכך הם דברי המרדכי בשר יבש שלא הודח באחרונה וכמו שכתבתי דבריו לעיל:

סעיף קטן יט
ונראה דלא צריכין לטעמיה דמליח הוא הרותח ואפ"ה אינו אסור אלא בדרבנן דהרי הוא מבושל לפנינו ומהאי טעמא אם מלגה תרנגולת ולא ידעינן אי בכלי ראשון או שני נמי נאמנת דאף אי עבדה בכלי ראשון אינו אלא אסור דרבנן ולכך נאמנת כנ"ל:

סעיף קטן כ
ובהג"ה ש"ד וכ"ה בא"ו הארוך כלל כ"כ ואם הזהיר את הנכרי שלא ירחץ רק בפני ישראל והחציף ורחץ ולא נטל רשות מישראל אפילו יוצא ונכנס אסור דהא חזינן דלא מירתת מישראל עכ"ל הג"ה:

סעיף קטן כא
ונראה דעת הטור להתיר דאל"כ היה למכתב דעת היש אוסרין אלא צריך לטעימה דקפילא ומדלא פירש דעתו נראה דכ"ל דלית הלכתא כוותיה וכן דעת ב"י לעיל גבי מליגת תרנגולת דמותר אפי' ישראל יוצא ונכנס וה"ה כאן ובא"ו הארוך כתב דנוהגים

להתיר אפי' בלא יוצא ונכנס משום דנהי דאאיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי וכ"כ הר"י מאוליינש עכ"ל ונראה דאין להתיר רק במסיח לפי תומו או יוצא ונכנס כדעת ספר המצות שהביא הטור ודלא בר"י מאוליינש מדהשמיטוהו הטור דבריו:

סעיף קטן כב
וכ"כ בהגש"ד וכ"פ באו"ה:

סעיף קטן כג
ונ"ל דאע"ג דשאר פוסקים לא חלקו בו ואדרבא כולם הושוו דבעינן לשער כנגד כל החתיכה דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה מ"מ נ"ל שיש ללמוד מכאן דאע"ג דנוהגין בשאר ימות השבוע לאסור אותה חתיכה אפילו בדאיכא ס' בע"ש דאיכא דוחק יש להתיר אותה חתיכה ולסמוך על דברי המתירין:

סעיף קטן כד
וכתב בא"ו הארוך דחתיכה שנמלחה ולא כראוי ונתבשל יפה כאילו לא נמלחה כלל עוד כתב אע"ג דאותה חתיכה אסורה אפי' בדאיכא ס' מ"מ אם נתערבה אח"כ באחרות מתבטלת ברוב אע"ג דהיא חתיכה הראויה להתכבד הואיל ואין איסורה מעצמה אלא מחמת דם שנבלע בה עכ"ל ודבר זה יתבאר לקמן אי"ה סימן קי"ט:

סעיף קטן כה
ובא"ו הארוך כלל ב' דראוי דאף לצלי ימלחנו תחלה ומיהו אם צלאו כך מותר עכ"ל אמנם מנהגינו לצלותו כשאר בשר ועוד כתב דיש מסומות דאי לא נקרו מגידי הדם דאוסרין אף בצלי אמנם מהר"י מולין התירו הלכה למעשה:

סעיף קטן כו
ובא"ו הארוך מתיר לבשלו אחר צלייה ונ"ל דמלשון הטור מוכח כדעת מהרא"י שהרי כתב בסתמא דאין לאכלו מבושל ולא חילק בין קודם צלייה ובין אחר צלייה:

סעיף קטן כז
וכ"כ בנימין זאב סימן שכ"ה דכך המנהג באשכנז וכן כתב בא"ו הארוך כלל ב' דאם שרו אותו קצת שעה תוך ג' מותר לבשלו אבל אין די לו בהעברת מים עליו כמו שרגילין לעשות בבית המטבחיים ודוקא שלא ניקר מגידי דם שבו דבדיעבד יש לסמוך על אותו השרייה אם הוא מנוקר מגידי דם שבו עכ"ל וכן כתב ר"י מדורא בשם ר"י חוזה דאם נשרה שרי אמנם בהג"ה במהרא"י כתב כמדומה לי שקבלתי שלא נהיגין הכי וכן יראה קצת ממרדכי דמיא מטרשי ליה פירוש מחזקי ליה ויש לסמוך עליהם שלא להתיר בכה"ג עכ"ל:

סעיף קטן כח
ונראה לכתחלה יש לחוש לדברי מהרא"י אמנם בדיעבד אין לחוש כי רבו המתירים ואף כי האגור ובנימין זאב והארוך היו בתראי ופסקו להתיר ועוד כי כבר כתבתי דאותה סברא דמיא מטרשי ליה והביא מהרא"י ממנו ראיה לאסור אינו אליבא דהלכתא:

סעיף קטן כט
ובא"ו הארוך דאין לסמוך על זו להתיר על ידי שריית פושרים אחר ג' ימים וכ"מ מדברי הטור דאין תקנה לאכלו מבושל:

סעיף קטן ל
כתב בא"ו הארוך התרנו מעשה בבשר שהיה ספק אם היה ג' ימים משחיטתו אם לא היה עדיין ג' ימים עכ"ל:

סעיף קטן לא
ובאו"ה כלל ב' כתב אפי' בצלייה אסור אחר מע"ל:

סעיף קטן לב
ונ"ל דלא בעינן ס' בכל החתיכה מטעמא דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה כמו בבישול דהא הדחה אינו מוציא דם ואין לחוש אלא למעט דם שעליו עכ"ל הא"ו הארוך ואין דבריו נכונים דהואיל ושהה מע"ל הוי כבוש כמבושל ומוציא דם ומבליע דם לכן בעינן ס' נגד כל החתיכה כמו חתיכה שנתבשלה בלא מליחה וכ"ה בהדיא בהגש"ד בשם מהר"י טרושין:

סעיף קטן לג
וכ"ב בשערים:

סעיף קטן לד
בהג"א פכ"ה וכ"ה בא"ו הארוך כלל א' דאף בכלי מנוקב יש ליתן קש וקסמין בשולי הכלי כדי שיהא מפסיק שלא יגע הציר בבשר וכדי שלא יסתום הבשר הנקבים והוי ככלי שאינו מנוקב עכ"ל ונ"ל שלזו נהגו להשים הסל שמולחים בו על גבי כלי מנוקב או עצים דאילו יניחו על קרקע בכלי הקרקע יסתום הנקבים והוי ככלי שאינו מנוקב וכתב הארוך כלל ה' בשם ר"י מפריי"ש מסתפק אי שוה קרקע ככלי מנוקב או לא ומאחר שנסתפק ראוי להחמיר עכ"ל עוד כתב כלל ג' כשמולח בשר צריך לראות שלא יהא הנקבים סתומים מציר שמלח בו כבר בשר עכ"ל ונ"ל דכל זה לכתחלה הואיל והכלי מנוקב אין לאוסרו בדיעבד דהא רוב הפוסקים לא הזכירו חומרות אלו ובהגש"ד ומנהג כשר למלוח על דף מיוחדת לכך עכ"ל מהר"י מטרושין:

סעיף קטן לה
אמנם בהגש"ד במהרא"י ז"ל דאנו נוהגין כהרא"ש דמותר לאכול בקערה מנוקבת אפילו היא של חרס הואיל והיא מנוקבת עכ"ל ובאו"ה כלל ג' כ' דנוהגין להחמיר לכתחלה:

סעיף קטן לו
ונראה שדעת הג"ה זו כדעת מרה"ף דמתיר בשל עץ בכלי מנוקב אבל למאי דמחמירין בכלי עץ מנוקב ה"ה לדברי הג"ה נמי אסור ולכן לא ידעתי למאי כתב ב"י הג"ה זו דהא לא למידין ממנה כלום וע"ל סימן ע' דין ציר הנוטף על הכלי:

סעיף קטן לז
וכ"פ בהגש"ד בשם מהרא"י וכן נוהגים וכ"פ בא"ו הארוך כלל י' דכן נוהגין לאסרו אפי' לא שהה שיעור מליחה ולא מלח רק מעט כדרך שמולחין לצלי אם שהה מעט עד שנראה רק מעט ציר בקערה הכל אסור בין הבשר בין הכלי ואפי' לצלי אסור ואין חילוק בין בשר כחוש לשמן ואין חילוק בין איכא ס' בבשר נגד הציר שיצא או ליכא ס' דאין האיסור משום דם שיצא אלא משום דם שבתוכו שפירש ממקום למקום ולא היה לו מקום לצאת ושוב לא יצא לא ע"י מליחה או צלייה וכתב עוד ומ"מ אינו אסור כשמולח בכלי שאינו מנוקב אלא אותה חתיכה שנוגעת קצת בציר אבל אם נמלחו הרבהה חתיכות יחד בכלי שאינו מנוקב אותן שלמעלה שאינן נוגעין בציר אלא שמונחים על אותן שנוגעין קצת בציר לא נאסרו ומותרין הם דלגבי דידהו הוי ככלי מנוקב דאין חתיכה תחתונה מונעת העליונה מלפלוט והעליונה אפילו קליפה לא בעי אף שהתחתונה שמינה דלא החמירו בכה"ג וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן לח
ומימי לא ראיתי ולא שמעתי איש מי שהיה חושש לזו:

סעיף קטן לט
ובא"ו הארוך כלל י' דמנהג לאוסרו אפי' בדיעבד ואפי' לא שהה בתוכו רק מעט הכל אסור וכן נהגו העולם לאוסרו הכל ולא סגי ליה בקליפה עכ"ל:

סעיף קטן מ
וכן מצאתי כתוב בשם מהר"ב ומהר"ש וכ"נ מסקנת ב"י וכן ראוי לדון דהא רש"י וראבי"ה ורא"ש מתירין לגמרי ולכן די לנו שאנו מחמירין לאוסרו כדי קליפה כן נ"ל ועוד כתב בארוך דאין לאסור אלא מה שנמצא תוך הציר דלא גרע מאילו נפל לציר גמור הואיל וכבר שהה שיעור מליחה בכלי מנוקב וגם הכלי אסור ואין חילוק בין איכא בבשר ס' נגד הציר שיצא ממנו או לא עכ"ל וכתב עוד ודוקא שנמצא למטה בכלי ציר אבל אי מצא ציר בגומות שבבשר שרי וכ"ה לקמן סימן ע' בטור וכ"כ רא"ם דאפי' צלעות

של איל וכבש שלמים או בשר שיש לו בית קבול ונמצא בו ציר מותר אך לכתחילה טוב להפוך הצלעות וכל בית קיבול החתיכות כדי שיזוב הדם עכ"ל:

סעיף קטן מא

ואיני יודע אי ר"ל הואיל ודרכן לטגנן צריך למולחן קודם כל צלייה אע"פ שאין דעתו עכשיו לטגנן דחיישינן שמא ימלך ויטגנן הואיל ודרכן בכך או אי ר"ל אם דעתו לטגנן עכשיו ולכן צריך למולחן קודם הצלייה דדרכן לטגנן קודם גמר צלייה וצ"ע ולקמן סימן ע"ז כתבתי דמיירי דוקא כשרוצה לטגנן:

סעיף קטן מב

ול"נ דאע"ג דכתב רבינו סתם כדברי רש"י מ"מ אין להוכיח דלא כתב דברי ר"י דאפשר כתב דין זה ללמוד ממנו שאם חתך בסכין קודם ששהה שיעור מליחה ואע"ג דמדברי ר"י משמע דקאי על אחר ששהה שיעור מליחה מ"מ לא חשש הטור בזו כי כבר גילה דעתו לעיל שהוא סובר כמעשה דרש"י א"כ לא בא ללמוד רק אם חתך בסכין תוך שיעור מליחה שהסכין נאסר כן נ"ל אמנם בעיקר הדין כתב בדרשות מהרי"ל שאוסר לכתחילה אם לא בבשר יבש אמנם בת"ה סימן קס"ב כתב דמותר וראייה כו' עד ובקצת טופסי יורה דעה כתב לאסור אבל במדויקים ליתא עכ"ל ונ"ל להביא ראיה לדברי הת"ה (שהוא מהרא"י ז"ל) דהרי לקמן סימן ע"ו כתב הטור דהסכין מותר אפי' בצלי כ"ש במליחה ומשמע שם דאפי' לכתחילה מותר וכ"כ בת"ה שם וכ"ה בהגש"ד סימן י"ט דמותר לכתחילה לחתוך בסכין בשר מליח שלא הודח עדיין דאין מליחה למתכת כלל ושרי וכן פסק הא"ו הארוך כלל ל"ו דלכתחילה מותר לחתוך בסכין בשר מליח אך הדחה צריך הסכין אח"כ ה"ה אם נחתך בסכין של איסור מקונח בשר מליח דשרי דעץ או מתכת אינן פולטין על ידי מליחה ועיין לקמן סימן ק"ה וכתב עוד ודוקא בעוד הציר לח על הסכין די לו בהדחה אבל אם נתקשה על הסכין צריך נעיצה בקרקע עכ"ל כלל נ"ח ועיין לקמן סימן קכ"א דין נעיצה ועוד לקמן סימן ק"ה תמצא הרבה דיני מליחה:

סימן ע

סעיף קטן א

בפסקי מהרא"י סימן ס"ו וז"ל דה"ה אם מלח חתיכה אחת ב' פעמים לא חיישינן שמא המלח השני יבליע הלחלוחית הדם שנשאר ממליחה ראשונה עכ"ל דלא כא"ו הארוך דאוסר בשער ו':

סעיף קטן ב

וכן משמע סברת הטור דהרי כתב דפולטין כל צירן קודם שיפלוט עוף את דמו ומשום שהתחיל העוף לפלוט בעוד הדגים פתוחים לא מהני וזהו כסברת הרשב"א:

סעיף קטן ג
וכ"פ בהגש"ד שער י' וכ"פ בא"ו הארוך בלל י"ג דהמנהג כן וכתב הא דדגים אסורות היינו שמונחים אצל העופות או תחתיהן אבל אי מונחין על העופות גם הדגים מותרים דדם אינו מפעפע למעלה ול"ד לאיסור שנמלח עם ההיתר דאפי' ההיתר למעלה נאסר דאיסור מפעפע למעלה אבל לא דם ולא גרע מחתיכה שחצייה בציר דמה שלמעלה מן הציר שרי עכ"ל:

סעיף קטן ד
וע"ל סימן צ"א כיצד נוהגין בזו:

סעיף קטן ה
וגם אנן לא נהיגין כן אלא ס"ל דרותח דמליחה משערים בס' כמו שיתבאר סימן ק"ה וא"כ כל הדגים אסורים וכ"כ באו"ה כלל ?י"ג וכתב שם אע"ג דאנו משערים במליחה בס' ולא די בקליפה אם לא ניטלו הקשקשים והדג שלם הכל מותר דהואיל והקשקשים עליו לא מקרי רפו קרמייהו והוה כב' חתיכות בשר שנמלחו זו בזו דשרי עכ"ל וכן באשיר"י דאם לא נטלו קשקשים מקרי קמיטי ולא בלעו מן העופות מידי דהוה אב' חתיכות בשר אמנם דברי הטור לא משמע כן אלא שהקשקשים הן כדי קליפה:

סעיף קטן ו
מדברי ב"י משמע דזהו הדין שכתב למעלה אבל לא מלחן יחד אלא שמלח הדג אצל העוף מותר והטעם דהדג מלוח והעוף תפל ואינו בולע מן העוף דהעוף אינו מפליט עכ"ל וראיתי בקצת ספרים שמחקוהו למעלה ול"נ דזהו הדין דלעיל אבל כאן מיירי ששניהם מלוחין ואפ"ה הדג מותר דמיירי דלאחר ששהה העוף שיעור מליחה הניח הדג אצלו ולכך הדג מותר דכבר פלט העוף דמו וז"ל הא"ו הארוך כלל י"ג ולא דמי לטהור וטמא דאם שניהם מלוחין ונתנו זה אצל זה אע"פ שלא נמלחו יחד דאסוד דכאן אין איסור רק משום דם וכששהה העוף שיעור מליחה אין כאן עוד איסור ואע"ג דמחמירין במוהל שאחר שיעור מליחה היינו דוקא אם המוהל בעין והבשר מונח בתוכו כדלעיל אבל משום לחלוחית בעלמא שעל הבשר בזה לא נהגו איסור וסגי לדגים בהדחה בעלמא כמו לבשר ואין לאוסרו משום סכנה דנמלחו יחד וקשה לדבר אחר דאין סכנה במליחה עכ"ל וטעם דבריו דגבי דם דוקא חשבינן לאחר שיעור מליחה למוהל בעלמא כמעשה דרש"י סימן ס"ט דאמרינן ציר הוא אבל אם הניח בשר טמא אצל בשר טהור לאחר שיעור מליחה טריפה דעדיין חשיב כרותח כמו שיתבאר למטה:

סעיף קטן ז

ואני אומר דלא דמי כלל דהתם הוא טמא ולכך אמרינן דהטהור נאסר אבל כאן שהדג תפל אינו בולע רק דם אמרינן הואיל ועדיין פולט דם דידיה פולט נמי דם שבולע ממקום אחר כמו שיתבאר למטה גבי בשר שלא נמלח שהונח עם הבשר שנמלח וכ"מ בא"ו הארוך כלל י"ג ע"ש:

סעיף קטן ח

וכבר כתבתי לעיל דאין נוהגין כן וגם ב"י כתב בשם הרבה פוסקים לאסור וע"ל סימן ק"ה שיתבאר בע"ה:

סעיף קטן ט

ונ"ל לדקדק טעמא דדגים ועופות דאין להם דם מגופן אלא אותו שבלע דהדגים נמלחו כבר ופלטו דמן דהא אדגים שנמלחו עם עופות קאי אבל אי היו הדגים תפלים שיש להם ג"כ דם מגופן גם הדגים מותרין שכמו שפולט דם דידיה כך פולט דם שבלע כמו בבשר ומיהו יש לדחות דל"ד לבשר דלא אמרינן כמו שפולט דם דידיה כך פולט דם שבלע אלא אם יש לו כ"כ דם כמו שבלעו דאז אמרינן כל זמן שפולט דם דידיה פולט נמי מה שבלע וגומר פליטת מה שבלע בעוד שגומר פליטת דם דידיה אבל גבי דגים שלא נמלחו שבלעו דם מבשר לא אמרינן כמו שפולט דם דידיה פולט נמי מה שבלע הואיל ואין לו דם דידיה רק דבר מועט ולא יכול לגמור פליטת דם שבלע בעוד שפולט דם דידיה דלא אמרינן שפולט דם שבלע רק בעוד שיוכל לפולטו עם דם דידיה אבל דברי הר"ר יונה לא משמע כן דהרי כתב דהתם דאין להם דם כלל מגופן אלא אותן שבלעו כו' משמע דאין להם כלל מגופן אלא אותן שבלעו דכבר נמלחו אבל אי הוה להם קצת דם מגופן משמע דהוה שרי וכ"פ בא"ו הארוך כלל ה' וז"ל לאו דוקא בשר תפל שנפל לציר אלא ה"ה בשר מליח קודם ששהה שיעור מליחתו וכן נהג מהר"ש עכ"ל. משמע דאע"ג דכבר פלט מקצת דמו הואיל ונשאר בו קצת דם אמרינן ביה הואיל ופולט דם דידיה פולט נמי מה שבלע וראייה ג"כ מעופות שנמלחו עם הבשר דשרי וא"כ דה"ה דגים תפלים המונחים עם בשר מלוח נראה דמהני בהו מליחה אח"כ דאיידי דפלט דם דידהו פולט נמי דם שבלעו דלא כדברי ב"י דלעיל שדמוהו לטהור תפל וטמא מלוח לאו ראייה הוא כמו שכתבתי לעיל ובא"ו הארוך כלל ה' כתב דגים תפלים המונחים עם ציר בשר אסורין דלא גרע מאילו נמלחו עמהם עכ"ל ואין נראה אלא כמו שכתבתי ואמת דלא גרע מאילו נמלחו עמהן אבל עדיף הואיל ופלט דם דידיה פולט נמי מה שבלע כן נ"ל:

סעיף קטן י

ולמאי שכתבתי לעיל סימן ס"ט דהמנהג דלא כרש"י אלא ס"ל דעדיין אע"ג דשהה שיעור מליחה אפ"ה תורת דם עליו וחוזר ונבלע בבשר וכ"כ מהרא"י לעיל בתשובה שכתבתי שאין להתיר אלא במקום פסידא מרובה א"כ גם כאן אסור להשהות בשר במלחו לאחר פליטת כל צירו ויש לעשות כמ"ש הטור לעיל סוף סימן ס"ט אמנם מ"ש לעיל בשם הא"ו הארוך דאע"ג דאנו מחמירין דלא כרש"י היינו כשהציר היא בעין אבל בלאו הכי חשבינן ליה לציר ולא לדם א"כ כאן אין לחוש דאף אם חוזר ונבלע בו חשבינן ליה לציר כן נ"ל כתב בהג"א דממעשה שעשה רש"י יש להתיר בשר הנופל לתוך ציר היוצא מן הבשר אחר ששהה שיעור מליחה שהדם נדבק במלח ואין לו כח ליכנס בבשר עכ"ל וכבר כתבתי דנהיגי להחמיר בזה:

סעיף קטן יא

ובהג"ה ש"ד ובס"ה כתב ר"י שהחתיכה פתוחה לפלוט ציר יום או יומים אבל לאחר יום או יומים אסור והכי נהוג וכן כתבו רוב הגאונים ואפי' בדיעבד יש לאסור כו' מהרא"י ז"ל:

סעיף קטן יב

ובא"ו הארוך כלל ו' דאם מלח בשר ושהה שיעור מליחה ואח"כ מלח אחרת עליו הראשון טריפה אם לא שהניח השני למטה אבל אם מלחו תוך שיעור מליחה הראשון כשר דהואיל ועדיין פתוח לפלוט דם דידיה פולט גם דם שבלוע מעליון מיהו צריך להשהותו עד שיעור מליחה לעליון דאז גם התחתון פלט מה שבלע מן העליון עכ"ל והוא סברת ר"י מאוריינש שהביאו התוס' והפוסקים דסובר דהא דמולחין בשר ע"ג בשר הוא מטעמא דהואיל והתחתון עדיין פתוח לפלוט פולט ג"כ מה שבלע אבל רוב הפוסקים הסכימו לסברת הטור דטעמא הואיל ופולט ציר שאינו בולע וא"כ כ"ז שפולט ציר אם נמלח שאר בשר עליו שרי לכן דברי מהרא"י ז"ל הם עיקר:

סעיף קטן יג

כל זה הוא מדברי הרשב"א כמ"ש ב"י לשונו מ"מ שמעינן דאי לא נמלח עדיין שרי אף לדברי הרשב"א וכ"כ בש"ד וה"ה אם נפל לציר או נפל ציר בשר מליח עליו קודם שנמלח מותר אבל אם נמלח כבר אסור עכ"ל כ"פ ב"י דלכתחילה יש לחוש לדברי המחמיר אבל בדיעבד שרי וכתב שם בהג"ה ונהגו העולם לאסור אף בצלי אם נפל לציר לאחר שפלט כל צרכו מהרא"י ז"ל עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הרא"ש והתוס' עוד שם בהג"ה בשר שלא נמלח שנפל לציר שיש לו תקנה ע"י מליחה שצריך להדיחו מן הציר קודם שימלחנו דאל"כ הוה כבשר שלא הודח ונמלח דאסור עכ"ל ובא"ו הארוך כלל ה' מיהו בדיעבד

כה"ג שרי דציר אינו אלא מדרבנן ואמרינן ביה כבולעו כך פולטו עכ"ל עוד כתב בהגש"ד חתיכה שלא הודחה ולא נמלחה שנפלה לציר אסור כיון דמסקינן לעיל שחתיכה שלא הודחה ונמלחה אסור ולא אמרינן בו כבולעו כך פולטו אפי' לגבי מליחה ולאלתר כ"ש גבי כבוש שהוא כמבושל שהוא חמור מרותח דצלי ועוד שכאן הוא הפליטה לאחר זמן הבליעה שאסור עכ"ל ובא"ו הארוך כלל ה' כ' דשרי וכ"כ בשם המרדכי עוד כתוב בארוך כלל ה' בשר שלא שהה שיעור מליחה ונפל עליו דם בעץ טריפה ולא אמרינן איידי שיפלוט עוד דם דידיה יפלוט נמי דם שבלע דזה לא אמרינן גבי דם בעין רק אצל ציר אמרינן האי סברא מיהו אם נפל דם בעין על בשר תפל לגמרי שרי דהא שניהם צוננים עכ"ל והאי דין האחרון פשוט הוא עוד כתב בארוך הא דשרינן בשר שלא נמלח ונפל לציר לחזור ולמלוח לא שרי אלא שלא שהה שם שיעור כבישה אבל אי שהה שם שיעור כבישה פשיטא דאין לו תקנה עוד דלא עדיף מבשר ששרו במים מע"ל דאין לו תקנה מטעם כבוש כמבושל עכ"ל וע"ל סימן ס"ט חתיכה שנפלה לציר כמה צריך להשהות בתוכה שנוהגין לאוסרה וע"ש גבי מעשה דרש"י וע"ל סי' ק"ה דין חתיכה שמקצתה תוך הציר ומקצתה בחוץ ובמרדכי פכ"ה ד' תשל"ט ע"א ואפי' בשר שלא נמלח רק לצלי שאינו חשוב רותח מ"מ ציר שנוטף ממנו על הכלי חשוב רותח דציר חשוב אינו נאכל מחמת מולחו כ"א ע"י טבול עכ"ל וכ"ה בש"ד ובהג"מ פ"ט ובא"ו הארוך כלל י' אם נטף טיפת ציר על הכלי קולף נגד מקום הטיפה ואין חילוק בין איכא ס' בקערה או לא דאין מבטלין איסור בכלי ולכן בעי קליפה עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הג"ה ש"ד וכתב מיהו נ"ל דצריך הגעלה בכלי ראשון ולא סגי בערוי עכ"ל בשם הג"ה וכתב בש"ד וא"ו הארוך ואם הוא כלי חרס לא מהני ביה הגעלה וצריך שבירה ובהג"ה בש"ד אם נתערבה חתיכה תפילה עם חתיכה שנמלחה בכלי שאינו מנוקב כולן אסורות אם קבלו טעם מן החתיכה שלא נמלחה עכ"ל וכבר כתבתי לעיל סימן ס"ט בשם ב"י שכך הוא במרדכי נראה סברתן דאין לו תקנה לחזור ולמלחו הואיל ובלע מחתיכה שנמלחה בכלי שאינו מנוקב נבלע בו כ"כ שאינו חוזר יצא ממנו ע"י מליחה כמו לחתיכה הנמלחה בעצמה וכמו שמשמע לעיל מדברי המרדכי שכתב ב"י אבל הוא תימה דאמאי גרע מחתיכה תפילה שנפלה לציר דכתבתי לעיל דיש לו תקנה אם חוזרין ומולחין אותה וצ"ע ונראה דמיירי בבשר תפל לאחר שנמלחה אבל קודם שנמלחה לא גרע מחתיכה שנפל לציר דשרי בדיעבד כן נ"ל:

סעיף קטן יד

וע"ל סימן ע"ב:

סימן עא

סעיף קטן א
וע"ל ס"ס ס"ח אם מותר למלוח על שער הבהמה או נוצת התרנגולת:

סעיף קטן ב
וכ"ה בהג"ה מרדכי דף תשמ"ב ע"א דאם לא חתך הטלפים הוה כמולח בכלי שאינו מנוקב ומה שבתוך הפרסות אסור עכ"ל סמ"ק מיהו ר"ת כתב במולח בכלי שאינו מנוקב הכל אסור אפילו מה שחוץ לציר עכ"ל המרדכי וע"ל סימן ס"ה כתבתי טעם למה אין אסורין יותר אלא מה שבתוך הפרסות וע"ל אם יש לחלק אם עמדו זקופים או על צידיהן:

סעיף קטן ג
ובהר"ן פג"ה דף תש"ט ע"א וכ"ה במרדכי ריש ג"ה אבל אם בשלוהו ולא ניקב נגד הקרום אע"פ שמלחו הכל אסור וצריך ס' נגד כל המוח עכ"ל וכ"ה בהגש"ד כתב דאם התרנגולת מחוברת בראש התרנגולת מסייעא לבטל המוח ואם לאו צריכין ס' מן התרנגולת בגד הראש כי הראש נעשה חתיכה דאיסורא עכ"ל מיהו לעיל סימן ס"ח כתבתי דיש חולקין וס"ל דכל מה שבקדרה מסייע לבטלה וע"ל סי' ע"ב וע"ג כיצד נוהגין וכתב הא"ו הארוך כלל י"ז אם נמלח הראש כך שלם המוח אסור ושאר הראש מותר אפילו בעוף וכ"ה בש"ד בשם מוהר"ם דלא כמרדכי פג"ה דמתיר אף המוח בשל עוף וכ"פ ב"י לעיל סימן ס"ח וע"ל ריש סימן ס"ח כתבתי דינים אלו:

סעיף קטן ד
ואני אומר דתמוה לדחות דברי טעם בלא טעם כי מה שהוקשה לרבינו להתיר הראש ע"י מליחה ולא ע"י צלייה אין זו קושיא דמליחה כמו שמניחן מתחלה תשאר מונח ולכך מותר ע"י נקב כשהוא למטה אבל צלי דמהפכין כל רגע על האש שלא יחרוך יש לחוש לדידן כמו שאנו צולין שהשפוד מונח לארכו שיתהפך צד של מטה ויבא למעלה ולאו אדעתיה דצולה לראות תמיד שיהא הנקב למטה וה"ה לבה"ש אף כשהן למטה יש לחוש שמא ע"י היפוך השפוד יבא למעלה ודוקא בימיהם הוא ליכא למיחש כי השפוד היה זקוף ותמיד צד של מטה נשאר למטה וגם מ"ש דלכך השמיטו רבינו ג"כ תימא שהדי כמה דינים כתב ב"י בעצמו בשם תשובת הרא"ש שלא הביאן הטור ולא דחאן משום שהשמיטן הטור ואפשר שאותן תשובות לא ראה הטור ולכך לא הביאן ואפי' זו היא כאחת מהן ועוד תימא שכאן דחה ב"י דברים אלו ולק' סימן ע"ג כתב הטור חילוק זה בעצמו לענין כבדא עלוי בשרא ולכן אומר אני שגם כאן אין לדחות דברי הרא"ש כי נכונים הן בטעמן ואילו לא נכתבו ראויין לכתוב כנ"ל:

סעיף קטן ה
וכ"ה במרדכי פכ"ה דף תשל"ח ע"ב וכן נוהגין וכתב בא"ו הארוך כלל ו' ולכתחלה צריך לחתוך הראש וליטול המוח למלחו בפנים ובחוץ ובדיעבד אפילו בבישול אם רק ניקב העצם נגד הקרום קודם מליחה כשר והכי נהיגין עכ"ל:

סימן עב

סעיף קטן א
בארוך כלל ט"ו ולאחר שקרעו מותר אף לכתחלה לבשלו עם בשר אחר וכן מעשים בכל יום דלא כש"ד שכתב שאין המנהג לבשלו משום שמא יבשלו בלא קריעה דהיינו לדידהו דס"ל דבמליחה וצלייה כשר הלב אבל לדידן דקי"ל דבין במליחה ובין בצלייה אם לא קרעו הלב אסור ליכא למימר שמא יבשלו בלא קריעה דהא אין בישול בלא מליחה ומיד היה נאסר במליחה אם לא נקרע עכ"ל ולפי מה שכתבתי למטה דאין הלב נאסר במליחה נראין דאין לשנות מדברי ש"ד וכן לא ראיתי מימי לבשלו רק אחר צלייה אך שמעתי מרבים שמקילין נוהגין לבשלו אחר מליחה:

סעיף קטן ב
בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל שמעתי להקשות הא לא אמרינן כבולעו כך פולטו אלא גבי דם פליטה ודם שבלב הוה כדם צלול שנופל על החתיכה ויש ליישב קצת דכיון דדרך של דם חלב להתייבש תוך הללו מה שזב הוי כדם פליטה ואמרינן ביה כבב"פ ולפ"ז צ"ל דגם במליחה מתייבשת הדם ודוחק קצת עכ"ל:

סעיף קטן ג
אמנם בש"ד פסק דהלב אסוד דהוה כנתבשל בדם חללו עכ"ל כתב שם בה"ג הכי נהוג וכ"פ הארוך וכ"ה לקמן סימן ע"ג לענין כבד ולב וע"ל:

סעיף קטן ד
וכן כתב בש"ד וכתב שם מהרא"י ז"ל ולא אמרינן שלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה משום דאיתא בתשו' מיימוני משום דדם הלב כנוס במקום אחד ונוכל לשער ודם שבבשר הלב כבר יצא ע"י מליחה ולא אמרינן דהלב חתיכה נעשה נבילה ונבעי ס' נגד כל הלב וי"ל דאפי' לר"ת כ"כ מהני שיעותא דלא נימא דממהר לבלוע טפי משאר העוף אע"ג דדבוק הדם בלב עכ"ל אמנם בא"ו הארוך פ' כלל ט"ו דבעינן ס' נגד כל הלב ואם אין ס' נגד כל הלב הכל אסור דהלב כיון שכבר נמלח כבר נעשה נבלה ונאסר ולכן צריך ס' נגד כל הלב עכ"ל והמנהג כדברי הארוך וכדברי הטור לשער נגד כל הלב ונ"ל דהיינו מטעמא שכתב הטור דלא ידעי' כמה דמא נפק מיניה ולא מטעם הארוך דכבר כתבתי לעיל דאין הלב נעשה נבילה משום המליחה:

סעיף קטן ה
ובש"ד הג"ה בשם מהרא"י דנוהגים כר"ת וכן מסיק בסמ"ק עכ"ל וכ"כ הארוך:

סעיף קטן ו
ואני אומר במרדכי שלי אינו כן ואדרבה פסק דחתיכה נעשה נבילה וכ"פ בש"ד וכ' הארוך כלל ט"ו וכן נוהגין וכ"כ מהרא"י בשעריו שער י"ב וב"י לקמן סימן ע"ג וסימן צ"ב לא פסק כן:

סעיף קטן ז
וכ"פ ר"י מינץ בתשובה דיש לסמוך על זה להתיר וכ"פ בארוך וכ' דוקא בעוף אבל בבהמה אין לך שום בהמה שיש בה ס' נגד לבה עכ"ל וכ' בא"ו הארוך ובש"ד ובהג"ה דאף אי איכא ס' נוהגין לקלוף מקום דבוק בלב ולא כתב טעם לקליפה זו ואולי חומרא בעלמא וטעמו דהואיל ונמלח כבד נאסר סביב הלב כדי קליפה וצריך להסיר הקליפה שנאסרה תחלה דלא חזר והותרה וכל זו אינו אלא חומרא בעלמא דאין דם אוסר במליחה דכבכ"פ וע"ל סימן ע"ח מדין לב הנמצא בפשטיד"א:

סעיף קטן ח
וצ"ע דא"כ הלב עצמו למה מותר מטעם דכבכ"פ שא"א לומר דהמחמירים סברו תירוצו של מהרא"י דלעיל דאם כן מטעם זה גם שאר בשר שעמו היה להיות שרי ונ"ל לומר דס"ל דמהני שיעותא של לב לעמוד נגד הדם שלא לבלעו ממנו רק מעט והוה לענין הלב כדם פליטה אבל לענין שאר בשר נקרא דם בעין ואע"ג דלדידהו לית להו שאני לב דשיע דהא לא התירו אלא מטעם דכבכ"פ מ"מ אפשר דלהאי סברא אית להו דמהני שיעות הלב כמו שחילק מהרא"י ז"ל כמו שאכתוב למטה וכן משמע קצת במרדכי פכ"ה לאסור שאר בשר שנמלח עם הלב דקאמר שם מעשה בא לפני ר"י שנמלח התרנגולת עם לב שבה והשיב נראה בעיני שהגאונים לא אסרו אלא בישול שמפעפע אבל במליחה אינו מפעפע א"צ רק קליפה במקום הדבוק וכ"כ ראבי"ה ורמ"ה דבמליחה אין משערים בס' רק כדי קליפה עכ"ל א"כ לדידן דקי"ל דבמליחה משערין בס' כמי שיתבאר סימן ק"ה היה נראה לאסור הבשר שנמלח עם הלב אם אין בו ס' נגד הלב אמנם בא"ו הארוך פסק בהדיא להתיר בין במליחה בין בצלייה ממעט דכבכ"פ וכתב דנהגו לקלוף סביב הלב במקום הדבוק עכ"ל וכן הוא בהדיא באגרת מהר"א כ"ץ שנדפס בסוף ש"ד וכן מטים דברי מהרא"י ז"ל דהואיל וכתב דקרוי דם פליטה מכח שדרכו להתייבש א"כ אין לחלק בין שאר בשר ללב עצמו וכן נראה דעת רבי' בעל הטור מדלא חילק אם נמלח עם שאר בשר כמו שמחלק לקמן בכבד וכן נ"ל להוכיח דזו לא מקרי רק דם פליטה ולא בעין כמו שמצינו לעיל סימן ס"ה וסימן כ"ב גבי חוטין שבלחי ושביד אם נצלו או נמלחו עם

בשר דלכ"ע הבשר שרי מכח דכבכ"פ ולא אמרינן שהוא דם צלול אף ע"ג דגם בחוטים הדם כנוס מיהו לעיל סימן כ"ב כתבתי דאף בחוטין יש מחמירין לקלוף סביב החוטין לכן גם כאן צריך קליפה מועטת עוד כתב בארוך דלב שנמלח או נצלה שלם הלב עצמו אסור כולו דהמליחה והצלייה פרשו הדם שבו ממקום למקום ואין לה כח להפליטו לגמרי דרך בשר הלב הואיל וסגור בכ"מ מידי דהוה אחוטין שבלחי ושביד שאם צלאו כך החוטין אסורין ה"נ גם הלב ודוקא שסגור גם למעלה אבל אם פתוח למעלה שרי בדיעבד דזו מיקרי פתוח ומה שנהגו לחתוך ערלת הלב ולפתחו לגמרי ולחתוך גידים שבפנים אינו אלא חומרא בעלמא עכ"ל ואני אומר דאין לסמוך אהוראה זו דהרי כל הפוסקים פוסקים גבי לב דמותר לאחר צלייה וה"ה במליחה ולא חילק בין אם הוא סגור או פתוח למעלה גם ב"י לא חילק בזו ויש מתירין הלב אפי' בבישול ולכן אין לדברים אלו עיקר ומה שהביא ראיה מחוטין של לחי ויד לא דמי דחתם בחוטין עצמן אין בהם דם רק הכנוס בהן לכן מה שבלעו נשאר בהם אבל גבי הלב דיש דם בבשר אמרינן ביה איידי דפולט דם דידיה פולט נמי דם שבלע ואמרינן ביה שפיר כבכ"פ וע"כ צריכין לומר חילוק זה ס"ס ע' לענין בשר שנגע בציר ותו דגם בחוטים אינן אסור רק מצד הדם שבהן ולא מחוטים עצמן אלא שאין דרך לקרען ולהוציא דמן ולאכול החוטים קאמר החוטים אסורים ור"ל משום דם שבהן ואף ע"ג דבסימן כ"ב דלעיל הצריך כדי נטילה סביב חוטים אף התם אינו אלא חומרא בעלמא או גבי ורידין שאני כמו שנתבאר כל זה סימן ס"ה אבל גבי לב שקרעו אחד צלייתו ומליחתו ואסור הדם שבתוכו ודאי הבשר שרי דבמליחה וצלייה אמרינן כבכ"פ כנ"ל עוד כתב דאם הוא פתוח למעלה ומלחו בך ובשלו מותר בדיעבד דזה מיקרי פתוח עכ"ל גם בזו צ"ע דהא לשון קורע לא משמע הכי אלא שצריך לקרוע ממש וכל זו לא מקרי קריעה:

סימן עג

סעיף קטן א

בתא"ו נתיב ט"ו אות ח' דוקא כשהיא שלימה אבל כשהיא חתוכה לא בעינן קריעה ש"ו עכ"ל: כתב בהג"ה ש"ד בשם מהרא"י ז"ל הנשים בארצינו אינן נוהגים לחתוך ש"ו אפי' כשרוצים לבשל אח"כ ואפשר שסמכו אמה שרגילים בכל פעם שרוצין לצלות ליטול ולחתוך ממנו הגידין והקנוקנות באותו צד שהמרה תלויה וחותכין מעט מן הכשר הכבד עמהן ואפשר לדם לצאת דרך אותו חתך עכ"ל ובא"ו הארוך פסק דבעינן חתיכה ש"ו אם רוצה לבשלו אחר צלויה או לנקוב בו נקבים דקים הרבה ואם לא עשה נוטל הסמפונות

לאחר הצלייה ומבשלה עכ"ל ועוד כ' דוקא שהיא שלימה אבל חתוכה אינו צריך עכ"ל וע"ל סימן אם צריך להדיח בין צלייה לבשול:

סעיף קטן ב
וכתוב הארוך כלל ט"ו דאין לבשל כבד אא"כ נצלה תחלה שתהא ראויה לאכילה עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכתב הרשב"א בתשובה סימן תפ"ב דוקא כשנחתכה והיה חיתוכה למטה בשעת מליחה עכ"ל בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל וקבלתי דאף בדיעבד אסור ודוקא אי אשתלי ופסק כר"ת דלא מהדרינן עובדא עכ"ל וכ"מ בארוך כלל י"ז דאוסרין אף בדיעבד ואפילו נתבשל הכבד לבדה הכל אסור הכבד והקדירה אמנם הקערה שאכל ממנו שרי וכ"מ בהג"ה ש"ד בשם מהרא"י וכ"כ ב"י בשם הרי"ף והרמב"ם דאפילו הכבד לבדה הכל אסור:

סעיף קטן ד
וכ"פ המרדכי פכ"ה דכבד אינה נאסרת אפילו אם נתבשלה עם שמנונית של איסור אינה בולעת עכ"ל וכ"ה באשר"י אבל בהר"ן שם משמע דנאסרת משמנונית של איסור ולעיל בסמוך כתבתי דנוהגין כרמב"ם והרי"ף דאף הכבד לבדו נאסר אפיל ע"י פליטת דם דלא אמרינן איידי דטריד לפלוט אינה בולעת וכ"ש לענין שמנונית:

סעיף קטן ה
כתב בארוך שאינה צריכה מליחה כלל קודם צליה אפי' רוצה לבשלו אח"כ ולא הדחה קמייתא דצלי אינו צריך הדחה קמייתא אפילו בשאר בשר כ"ש בכבד שהוא מדרבנן עכ"ל:

סעיף קטן ו
וכ"כ בש"ד בשם מהר"ם:

סעיף קטן ז
ובא"ו הארוך כלל ט"ז ויש מחמירין שאף במליחה אין למלוח כבד תחת בשר משום דלפעמים מתהפך והוה עילוי בשרא ובדיעבד בכל ענין שרי עכ"ל ובהג"ה ש"ד הכי נהוג שלא למלוח הכבד אפי' לבדה כ"א כאשר היא תחובה בשפוד עכ"ל וכ"כ האגור בשם אגודה וז"ל ונוהגין לצלות כבד מיד אחר שנמלחה ואין להשהותה במליחה:

סעיף קטן ח
ובא"ו כלל ט"ז דאנו נוהגין לקלפו ואין חילוק בין דבוק לעוף בין תלוש ובמליחה נוהגין נמי לקלפו בדבוק בה עכ"ל:

סעיף קטן ט
וע"ל סימן ע"ב אם הוא דבוק בעוף אי אמרינן חתיכה נעשית נבילה דדינו כמו בלב וכתב תא"ו נתיב ט"ו ח"א דאפי' איכא ס' נגד הכבד מ"מ הכבד אסור כמו בלב עכ"ל ובארוך כלל ט"ז בשם אגודה עוף שנצלה עם הכבד ומלאוהו בביצים אסור אפי' בדיעבד אם אין בעוף בלא ביצים ס' נגד הכבד דהוה כמבושל ודוקא בביצים שהם נקרשים מיד אבל אם מלאוהו בבשר אפי' תפל בהא קי"ל דמולייתא שרי דכבכ"פ ודוקא כבד אבל לב אין לאוסרו בצלייה אפי' נמלא בביצים ואם העוף שלם מאחר שיש בכל עוף ס' כנגד לבו ולא גרע מאילו נתבשל. בתשובת בר ששת סימן קס"ד הריאה היא כשאר בשר וסגי לה במליחה בלא חיתוך כלל וראיתי שנהגו לקורעה ולפתוח הקנוקנות הגדולים שבה ומנהג יפה הוא עכ"ל וכבד הנמצאת בפשטידא ע"ל סימן ע"ה:

סעיף קטן י
וכ"פ באו"ה מיהו בדיעבד שרי אם לא הודה וכדברי הראבי"ה וכתב האגור בשם מהר"י מולין דלזה נהגו לשפוך מים על הכבד אף כשרוחצין לאכלה בלא בישול משום מלח הנדבק בה:

סעיף קטן יא
וכ"כ בארוך דלכתחלה אין להשהותו במלח ובדיעבד שרי עכ"ל ואני ראיתי בהג"ה א"ו הארוך והטעם משום היכרא שאינו דומה לשאר בשר שלא יבא לבשלו עם שאר בשר עכ"ל:

סעיף קטן יב
וע"ל סימן ע"ז:

סימן עד

סעיף קטן א
דלא כהג"ה מרדכי דכתב הא דמותר לבשל טחול היינו בלא בשר וכן המנהג כדברי הטור:

סעיף קטן ב
ובא"ו הארוך כלל א' כתב דנוהגין כרוקח דאין מבשלים כוליא משום רוב דם שבה וכן ביצי זכר מיהו בדיעבד שרי עכ"ל:

סימן עה

סעיף קטן א

בארוך כלל ד' וכן כרכשא יש בו שומן וגידים ואסורה אף בדיעבד אם לא נמלחה וכתב המרדכי פכ"ה ושומן אווז שנמלח ולא הודח והושם בקדרה אסור דבשומן יש דם וצריך הדחה אחרונה עכ"ל:

סעיף קטן ב

וכתב בא"ו הארוך כלל א' בשם א"ז דאין למלחן לכתחלה עם בשר וכן נוהגין אמנם בדיעבד מותר דלא כר' יואל עכ"ל ועוד כתב וביצי זכר אע"פ שיש בהן רוב דם מותרין למלוח עם שאר בשר לאחר שהסירו הקרום עכ"ל:

סעיף קטן ג

כתב בא"ו הארוך בשם הרשב"א דאף לכתחלה א"צ למלוח רק בצד החיצון לבד ואפי' בדיעבד אם בשלה ולא מלחה בצד החיצון טריפה ומיהו אם נזכר קודם שבישלה מאחר שאינו מוחזק כ"כ בדם אין לדמותו לבשר אחד שנמלח בצד אחד ויכול לחזור ולהדיחו ולמלחו בצד החיצונה ולבשלו עכ"ל ונ"ל הא דכתב דטריפה אם בשלה בלא מליחה היינו בדאיכא שם שומן אבל אי ליכא שם שומן פשיטא דבשר דהרי אין מחזיקין דם בבני מעיים:

סימן עו

סעיף קטן א

וז"ל הג"ה ש"ד בשם מהרא"י ז"ל ולכתחלה נוהגין להדיחה בתחלה אפי' עופות דליכא חששא דנתקנח בהו דם ויראה הטעם משום דנהיגין מליחה קצת לצלי כרש"י והואיל ומולחין בעינן הדחה מפני הדם בעין שעליו שלא יבלענו המלח והאשר"י והתוס' שכתבו דלא בעי הדחה משום דס"ל דלא בעי מליחה כלל אמנם אנו דנוהגין כרש"י לכתהלה למלחו קצת בעי ג"כ הדחה והכי נוהגין למולחו כשכבר נתחב בשפוד ומניחים השפוד אצל האש מיד ואין שוהין בדבר שלא יתמלא המלח דם עכ"ל ומשמע דאם צלאו בלא מליחה והדחה דכשר בדיעבד וכ"פ בא"ו הארוך כלל ה' וכתב עוד אפי' לא שפשף כלל כשר בדיעבד דלא מחזקינן איסור שמא חתכו בסכין של חלב ואפי' קנאו מן הנכרי ומיהו לכתחלה בעי הדחה וימלחנו בשפוד וישימנו מיד על האש ובדיעבד מותר כשמלחו בשפוד בלתי הדחה כלל הואיל וצולהו מיד או תוך שיעור מליחה אבל אם שהה באותו מלח שיעור מליחה אסור כדלעיל סי' ס"ט עוד כתב כלל ט' בשר שצולין בלא שהה שיעור מליחה לקדרה אסור להפך השפוד תמיד בשעת הצלייה דאז מתגלגל הדם עליו

ונשאר על הצלי אלא צריך להניחו לפעמים כדי שיזוב דמו מיהו בדיעבד נוהגין להתיר אפי' אם הפכו כל שעת צלייה עכ"ל:

סעיף קטן ב

וכ"ה בהג"א פ"ק דביצה וכ"ה במרדכי סוף חולין ובהג"מ פ"ו דהמ"א אמנם בא"ו הארוך דכל צלי יצלה לכתחלה כחצי צלייתו כדי שיזוב דמו ואז מותר לבשלו אח"כ ולא כמהר"ם דהצריך מליחה אם רוצה לבשלו אח"כ שמא לא יצלה כל צרכו עכ"ל:

סעיף קטן ג

באגודה כתב פרק כיצד צולין דצריך להדיחו ג"פ כמו אחר מליחה עכ"ל וכ"כ באגור דצריך להדיחו משום דם הנדבק בו בא"ו הארוך כלל ח' כתב דא"צ הדחה רק שהעולם נוהגין להדיחו אם רוצה לבשלו אח"כ עכ"ל אמנם בש"ד כתב שנוהגים להדיחו אפי' לא בשלו וכ"ה בשערים שער ב' וכן כתבתי לעיל סי' ע"ג בשם מהר"י מולין וכן המנהג ובדיעבד אפי' אם בשלו כך שרי כמו שנתבאר סי' ע"ג לענין כבדא:

סעיף קטן ד

ובתא"ו נתיב ט"ו אות כ"ה דאפי' בדיעבד צריך הבשר קליפה ובא"ו הארוך כלל ט' כתב כדברי מהרא"י להתירו בדיעבד:

סעיף קטן ה

ובהגש"ד כתב מהרא"י ז"ל דנוהגין אף לכתחלה לצלותו בלא מליחת קדרה וכ"כ שם בשם מהר"י טרושין והביאו מהרא"י בשעריו וז"ל יש נשים שממלאין תרנגולין ביצים ואין שוהין בשיעור מליחה אין זה נכון עכ"ל משמע הא אי לא מלאוהו בביצים מותר לצלותו בלא מליחה אמנם בתשובת מהרי"ק משמע לאסור וכתב עוד במהרי"ק שורש ל"ט דאין לחלק בין דיעבד לכתחלה אלא בדבר הבא באקראי אבל אם נתיר דבר ואח"כ חוזר ונעשה לכתחלה פשיטא שיש לאסור וא"כ גם כאן זו הואיל והני נוהגין היתר ואין לנו כח למחות בידן הואיל והרבה פוסקים מתירין מ"מ לדידן דנוהגין לאסור יש לאסרן אף בדיעבד הואיל והורגלו לעשות לכתחלה עכ"ל ובא"ו הארוך כלל ה' דלכתחלה טוב ליזהר אמנם בדיעבד שרי וב"י פסק גם כן דמותר לכתחלה וכ"ה המנהג בהר"ן פג"ה כתב אע"ג דצלי לא בעי מליחה מ"מ החותך מבית השחיטה קודם שתצא נפשו שהדם נכנס לשם צריך מליחה עכ"ל:

סעיף קטן ו

וז"ל הגה"א ור"י שירליא"ן כתב שאם היד סולדת בו סכין אסור ותימא שכל העולם נוהגין היתר עכ"ל ובש"ד דבין הסכין בין השפוד אסור ואמנם אין העולם נזהרים בזה ומתירין בדיעבד עכ"ל וכן פסק שם בהג"ה בשם מהרא"י ז"ל ליזהר לכתחלה אמנם

בדיעבד שרי בין בשר בין כבד שנצלה בשפוד עכ"ל וכ"פ בא"ו הארוך כלל ל"ו ובב"י וכן עמא דבר להתיר בין השפוד בין הסכין עכ"ל ואנו נוהגין כדברי מהרא"י ואו"ה:

סעיף קטן ז

בב"י מסתפק בדעת הרשב"א דדי בכאן כשהגיע למב"ד כי יש לדקדק מדברי הרשב"א לאסור ולהתיר ולדעת הר"ן די כמב"ד עכ"ל אמנם מדברי הטור לא משמע לחלק בין זו להאי דחתכוהו על הככר ולהכי סתם כאן וכתב שנצלה כדי צרכו מיהו אפשר דסמך וכתב סתם דנצלה כל צרכו כי כבר ביאר לעיל סימן ס"ט דזו היא כשנצלה כדי חצי צלייתו כנ"ל:

סימן עז

סעיף קטן א

וכ"פ במרדכי פכ"ה בשם התוס' אמנם מסתפק שם בדבר אי יש להכשיר בה"ג:

סעיף קטן ב

ומשמע מלשונו דמסקנתו כדברי התוס' אמנם בערוך פסק לחומרא ומשמע שם מדבריו כלל ט' דאם הפנימי נמלח ולא החיצון דמותר בדיעבד ונ"ל טעמו משום דנורא מישאב שאיב מן החיצון שלא יבלע ממנו הפנימית ולכך מתירו בדיעבד כנ"ל טעמו אבל לא משמע טעם זה כתב המרדכי פכ"ה דלרש"י דבעי מליחה מועטת לצלי אין להתיר מולייתא עד שיהיו שניהם מלוחים במקצת דלא עדיף משאר צלי וכן פירש"י בהדיא פכ"צ וכבר כתבתי לעיל סימן ע"ד דאם נוהגין כרש"י לכתחילה וכתב בהג"א פכ"ה בשם א"ז והואיל ונפיק מפומיה דרש"י אין אנו בקיאין להתיר בכל אלה אא"כ יהא לכל הפחות נמלח כמליחת צלי עכ"ל ובאגור ואני המחבר ראיתי בבית מורי למלוח מקודם בכל מיני מולייתא עכ"ל ובארוך כתב הא דאמרינן במולייתא כבכ"פ היינו במולייתא דבשר או דעשבים או כה"ג אבל אם מלאוהו בביצים ובתערובות משוי ליה באגודה כבישול וכ"כ בנימין זאב סימן של"ו וכן כתבתי לעיל סימן ע"ג אמנם במ"מ פ"ו דהמ"א משמע הא דמתירין בגמרא מולייתא מיירי אף במלאוהו בביצים עם הבשר ולעיל סימן ע"ו כתבתי כדברי האחרונים וכתב בא"ו הארוך כלל ט' ובנימין זאב סי' של"ו דאם צלו כשר שנמלח עם בשר שלא נמלח בשפוד מותר בדיעבד כבב"פ אבל לכתחילה אסור עוד הוסיף בארוך אפילו אותו בשר שלא נמלח ולא הודח הדחה ראשונה אפ"ה הכל כשר ולא הוה מה שנוטף ממנו על המלות רק כדם פליטה דאמרינן ביה שפיר כבולעו כך פולטו עכ"ל:

סימן עח

סעיף קטן א

וכ"פ מהרא"י בשעריו בשער י"ב אם נמצא לב או כבד בפשטיד"א משערינן בס' וזורק אותו חתיכה והשאר מותר דלא כפירוש ר' ברוך דכתב דחיישינן שמא מתחילה נאסרו ב' או ג' חתיכות ע"י שומן שטפטף שם לכתחילה ויצטרך ס' כנגד אותן ב' או ג' חתיכות לא נהיגין הכי אלא כמ"ש רש"י בתשובות עכ"ל וכ"פ הא"ו הארוך כלל ט"ו דפשטיד"א יש לו כל דין קדרה בין לקולא בין לחומרא עכ"ל ובנ"י מסתפק בדבר:

סעיף קטן ב

וכ"כ בא"ו הארוך כלל ט' דיש ליזהר שלא לטוח בבצק שום בשר לצלי קודם מליחה משום דהקמח מעכב מלצאת אבל אם רק משהו בשומן אווז וכה"ג ביצים (נ"א בציר) מתובלת אפילו קודם שנצלה כמב"ד מותר בדיעבד עכ"ל:

סימן עט

סעיף קטן א

וא"ל דהטור אינו אומר שהמקרא אמר להבדיל בין וכו' אלא ר"ל כתיב שאנו צריכין להבדיל בין טמאה לטהורה נקט טמאה וטהורה ולא קאמר מיד להבדיל בין האסורה כו' כדי להביא לשון המקרא כנ"ל ליישב דברי הטור:

סעיף קטן ב

כתב הרמב"ם פ"ב דמ"א דבשר אדם הוא אסור בעשה והשיגו שם הראב"ד ז"ל וסובר שמותר לכתחלה וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל אלא שבשר מאדם מת אסור לכ"ע שאדם מת אסור בהנאה ובמגיד כתב דברי הרמב"ם עיקר וכ"כ הר"ן פרק אף על פי:

סימן פ

סעיף קטן א

ובהג"מ פ"ח מהמ"א והראמים שלנו מין בהמה דראם שהוא חיה גדול הוא מאוד עכ"ל:

סימן פא

סעיף קטן א

במרדכי פ"ח שרצים כתב דמותר לשתות מי רגלים של אדם משום רפואה אף לחולה שאין בו סכנה וא"כ בדיעבד מותר אם השתין תינוק לקדרה עכ"ל:

סעיף קטן ב

וצ"ע דכאן ס"ל לרשב"א דהואיל ורוב בהמות טהורות הם מיקרי חזקה ואמרינן העמד בהמה אחזקתה והשתא הוא דנטרפה ומאי שנא דלעיל סי' א' גבי שוחט כתב בתשובת הרשב"א רלא אמרינן הואיל ורוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן דמקרי חזקה ואפשר

לחלק בין רוב בהמות טהורות שהרוב הוא לכל בהמה שבעולם ולכן מיקרי שפיר רובה אבל התם דוקא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן אבל רוב בני אדם אינן מומחין ולכן לא מיקרי חזקה מחמת רוב זו כן נ"ל ועוד אפשר דלא דמי דכאן איכא למימר דלא יצאת מחזקתה מחיים כי השתא סמוך לשחיטה נטרפה כמו שאכתוב למטה משא"כ בשוחט ולכן לא מוקמינן שם אחזקתו כנ"ל:

סעיף קטן ג

ובהג"מ פ"ג דמ"א פסק כדברי הסמ"ק וכתב דטריפות הבא מן הבטן כל גבינות שעשה מעולם כולן אסורות עד כאן לשונו וכן פסק באגור דהמנהג כן וכ"פ בש"ד ובהג"ה שם בשם מהרא"י זכרונם לברכה לנהוג כן וכ"פ בא"ו הארוך כלל מ"מ וכתב נמצא ג' דינים בדבר טריפות דאיכא למימר סמוך לשחיטה נעשה כגון נקב הכל מותר ואם הוגלד פי המכה תוך ג' ימים אסור קודם ג' ימים שרי וטריפות הבא מן הבטן הכל אסור מיום שנתחלבה עכ"ל ובהג"ה ש"ד משמע דאף בטריפות הבא מן הבטן מה שנתחלב ממנה קודם י"ב חודש לשחיטתו כשר דטריפה אינה חיה י"ב חודש ול"נ דברי הארוך דהואיל והוא טריפה הבא מן הבטן כגון יתרת או חסרת לא סמכינן במה שחיתה י"ב חודש כמ"ש לעיל סימן נ"ז בשם הרשב"א:

סעיף קטן ד

וכ"פ בא"ו הארוך כלל מ"ט דאם חתיכה חמאה או גבינה דבר חשוב שעשאו מבהמה טריפה ונתערב באחרות אינו בטל ועוד כתב דאם היה ס' בהמות בעדר בלא זה הבהמה ונתערב חלבה עם חלב אחרות בטלות בס' אע"פ שלא בדקנו האחרות עכ"ל וצ"ע דנ"ל קולא גדולה דלפעמים שבהמה אחת חלבה מרובה מבהמות אחרות ואיך נשער בס' בהמות דלמא מזו שנטרפה היה חלבה מרובה משאר בהמות וע"כ נ"ל דאין להתיר בזו אא"כ נודע בודאי שהיה ס' מן החלב הטהור נגד הטמא מיהו יש לומר מאחר דשיעור ס' הוא מדרבנן כמו שיתבאר לקמן סי' צ"ט אזלינן מספיקא לקולא וי"ל מן הסתם שהיה ס' מאחר שיש ס' בהמות לא מחזיקין דלמא הטרפה נתנה יותר חלב מן האחרות אבל אי ידעינן בודאי לא מועיל ס' בהמות כן נ"ל:

סעיף קטן ה

וכבר כתבתי לעיל בשם האחרונים דבהוגלד פי המכה אין נוהגין לאסור קודם ג' ימים ולכן כתב בא"ו הארוך דאין סירכא פחות מג' ימים ולכן תוך ג' ימים אסורה ומה שנחלב קודם ג' ימים מותרת כמו בהוגלד פי המכה עכ"ל:

סעיף קטן ו

ולא ידעתי מאי קאמר דהטור כתב וכן נוהגין לעניין שאנו שותין אותן דלמא קאמר וכן נוהגין להתירן וא"ל למנ"מ דא"כ גם ר' אליעזר האוסר למאי נ"מ אלא ע"כ צ"ל אע"ג דלא חשיבי לשתות מ"מ איכא נפקותא אי אסורין או מותרין לענין אם נתערבה בשאר דברים או לענין כלים שנתבשלה בתוכן או כדומה לזה משאר טריפות א"כ גם הטור שכתב וכן נוהגין אאלו דברים קאי וכ"ה לקמן סי' פ"ז דנסיובי אינו בכלל מי חלב:

סעיף קטן ז

ואני אומר דאינו חולק על המנהג במקום שנהגו להקל הואיל ויש להם חכמים גדולים לסמוד עלייהו אבל במקום שאין מנהג אין ראוי להקל נגד המחמירין שהם המרובין ובתראי ובפרט התוס' מסכימין להחמיר וכבר כתבתי למעלה דברי הרי"ף מכרעת נגד דברי התוס' כמ"ש מהר"ם ולכן אין להקל כלל במקום שאין מנהג וכתב המרדכי פכ"ה דהלוקח גדי מנכרי קיבתו מותרת ולא חיישינן שמא ינקה מטריפה או טמאה עכ"ל וכתב בא"ו הארוך בהמה שינקה מן הטמאה פשיטא ובהמה עצמה מותרת מידי דהוה אתרנגולת שנתפטמה בשרצים אבל לכתחלה אסור לקנותה אם ידוע הוא משום מראית העין עכ"ל וע"ל סימן ס' וכתב בש"ד מיהו גם בזו יש שיעור להעמיד בקיבת טריפה ויש לנו להתרחק ממנו לכתחלה משום דנראה כמאכיל נבילות וטריפות לישראל אבל בדיעבד או שנתערבה בשאר קיבות אז פשוט דשרי ובהג"ה שם בשם מהרא"י ז"ל דכן נוהגין להעמיד בקיבה טריפה ונבילה שינקו מן הכשירה עכ"ל וכ"ה במרדכי פכ"ה ובהגה"מ פ"ו דהמ"א:

סעיף קטן ח

ועיין בא"ע סימן י"ג:

סעיף קטן ט

כתב הר"ן פרק אין מעמידין ובסוף פרק חרש ביבמות דיש אוסרין להניק תינוק מן הנכרית במקום שיש מינקת ישראלית דחלב עכו"ם כחלב בהמה טמאה אבל כשאין מניקת ישראלית מותר דסתם תינוק מסוכן אצל חלב אבל הרשב"א ז"ל כתב דמדינא חלב כותית כחלב ישראל אלא לפי שממדת חסידות הוא שלא להניק מן הכותית שלפי שטבע של ישראל רחמנים וביישנים אף חלבן כיוצא בהן ולכן אין להניק מהעכו"ם עכ"ל וז"ל הגה"א פ"ב דע"ז להזהיר המניקת שלא לאכול נבילות וחזיר וכ"ש שאין להאכילו דברים טמאים וראיה מאחר שאכלה אמו ממין עכו"ם וזה גרם לו לעת זקנתו שיצא לתרבות רעה עכ"ל:

סימן פב

סעיף קטן א

נ"ל לומר אע"ג דכתב לעיל דהסכימו האחרונים לדברי רש"י שאין לאכול עוף אלא במסורת היינו שאינו יודע שיש לו סי' סימני טהרה והכי משמע מדברי הרשב"א שהביאו ב"י אבל אי אית ליה ג' סימני טהרה שבגופו וגם כף רגלו רחב וחרטומו רחב דאז בודאי אינו דורס אז פשיטא דיש להכשירו דליכא למיחש למידי אמנם בא"ו הארוך כלל ג' כתב דאין לאכול שום עוף אלא ממסורת עכ"ל וכן נ"ל לפסק הלכה דהרי בתא"ו נתיב ט"ו אות כ"א כתב באותו הסיגואיני"ה המקוננות בבתים הגבוהים וכולי שהביא ב"י ומצינו שכתב הרא"ש בתשובה כלל כ' והביא ב"י שהיא טמא הרי לך דאע"ג דאנו רואין בה כל סימני טהרה אפ"ה הוא טמא ולכן אין להתיר שום עוף על הסימנים רק כמסורת ואע"ג דיש לדחות זו לומר דלמעט בא לא חיישינן וכמ"ש לעיל סימן נ"ז לענין טריפה אינה חיה מ"מ נראה דיש להחמיר בדבר:

סעיף קטן ב

וכ"פ בא"ו הארוך כלל נ"ו דבשאר מקומות אין לאוכלן רק בעירם שקבלו בו שהוא טהור ומי שהלך לשם אפי' דעתו לחזור מותר לאכלו שם עכ"ל:

סימן פג

סעיף קטן א

ואני אומר הואיל והר"ן והמ"מ מסכימין לסברת הרי"ף והרמב"ם והמה בתראי טובא יש לפסוק כוותייהו ומיהו טוב להחמיר שהרי הרא"ש והרשב"א ובעל הטור הסכימו גם כן להחמיר בדעת אחד שבעינן מקום מיוחד דהיינו בשלשה מקומות הנזכרים ולא עוד אלא דהטור משמיט דעת הרי"ף והרמב"ם מכלל דפשיטא ליה דאין לסמוך על אותה הסברא לכן טוב להחמיר באיסור דאורייתא:

סעיף קטן ב

נמצא דעת ב"י לפסוק לגמרי כדברי הטור דאפילו מונחים מלוחים עם הטמאים מותר לקנות מהם דדלמא לאחר שפלטו כל צירן הניחן יחד כמ"ש הרא"ש אמנם בת"ה סימן קע"ד וכן הוא בהג"ה ש"ר דהמנהג כש"ר וא"ז שנמנעים מלקנותן מהן אם רואין דגים טמאים אצלן אפי' אינן נשרים עמהן בעריבה רק שמונחים ביניהם על השולחן כשמוכרים אותן אבל א"צ להחמיר ולפשפש תוך הדגים אם יש בתוכן דגים טמאים דאחזוקי איסורי לא מחזקינן אפי' היכא דאיכא לברורי אמנם הרינג"ש אפי' אם רואים דנים טמאים ביניהם לוקחים מהן כמרדכי דלעיל סבר דאין דגים טמאים נמלחין עמהן וכיון שידוע שאינן נמלחים עמהן מה בכך שמולחין עמהן עכ"ל וכ"פ באו"ה דאסור

לקנות מהן אם מונחין יחד אא"כ היה ס' מן הטהורים נגד הטמאים ולא מחזקינן איסור שמא מכר כבר מן הטמאים עכ"ל עוד כתב בהג"ה ש"ד בשם מהרא"י ז"ל וכן אין לקנות אפי' הרינג"ש שרואין שרויין עם הטמאים אמנם אם היא ספק אם נשרו בחביות לא חיישינן דציר דגים דרבנן ואפי' חזינן לפעמים ששורין יחד לא מחמירים להזהר דאימא אקראי בעלמא הוא עכ"ל וכ"כ רבינו ירוחם לאסור בנשרו יחד:

סעיף קטן ג

וכן בא"ו הארוך מתיר אם נשרו יחד במים קרים אם לא נשרו יום שלם דאז הוי ככבוש כדעת ב"י עוד כתב בארוך אמנם עם הארץ ואשה שקנו דג הנוגע בטמא אפילו בלתי מים אע"ג דעדיין לחים ע"י מליחתן מאחר שלא ידעו מהאיסור יש לסמוך כדברי רבותינו המתירין דשמא לא נמלחו תחלה ביחד אע"פ שעודן הרבה לחין ולחלוחית עליהם הואיל וציר דגים דרבנן ואינו אלא זיעה בעלמא דממהרים לפלוט כל צירן אין לאסרן אלא בעת מליחתן ודוקא בדגים כחושים אבל יש בהן שמנונית אסור מדאורייתא דהוה כגופו כמ"ש בסמ"ק וספיקא לחומרא ורוב דגים מלוחים אין בהן שמנונית ואם ספק אם יש בהן שמנונית אם לאו ואם נמלחו יחד אם לא אפי' שרויין יחד במים קרים ובדיעבד אפי' בלא מים מותרין מכח ס"ס שמא אין בהם שמנונית את"ל יש בהן שמנונית שמא לא נמלחו יחד ומותרים עכ"ל וראוי להורות כדברי הא"ו הארוך דמחמיר לכתחלה כדברי מהרא"י ומיקל כדברי ב"י עוד כתב מהרא"י בת"ה בדגים יבשים שמעתי שנוהגין הנכרים שמוציאין אותן מן המים וקורעין אותן ומולחין כל אחד לבדו ותולין אותן מפורדין זו מזו כדי שישלט בהן הרוח והחמה יפה ויתייבשו מכל צד לפיכך היה נ"ל להקל אפי' היה גם ביניהם דגים טמאים אמנם כמדומה שנהגו לאסור ג"כ ויראה הטעם משום דרגילות הוא דשמנונית הרבה ניכר בהן ואפשר שחוששין לדברי הסמ"ק דכתב דהיכא דיש שמנונית איכא חששא דאורייתא עכ"ל וכ"ה בהגש"ד:

סעיף קטן ד

ואעתיק לך הגירסא נכונה וכן ראוייה להיות והרמב"ם כתב דרך אחרת שדג טהור משוטט בו מותר שאנו תולין לומר שכל הציר מדגים טהורים ואם היה סתום בעינן שיהא שנים דגים טהורים כיצד החביות רבים וכולן פתוחות ודג טהור באחת מהן מותרין היו סתומות פתח אחד ונמצא בה דג טהור היא טהורה שנייה ונמצא בה דג טהור כולן מותרות עכ"ל הגירסא וכ"כ ב"י ובתוספות פרק אין מעמידין (עבודה זרה דף מ') כתב גירסא זו מפני שבפתוחות נוכל לומר שים באחרות היה ונפל לחוץ משא"כ בסתומות שאין לו מקום ליפול עכ"ל:

סעיף קטן ה
נ"ל דהיינו להתיר הדג עליו הואיל ואנו רואים שאין לו קשקשים אבל אם אין הדג בפנינו ס"ל לטור דמהני סימנים אלו ליקח הקרביים ואמרינן בודאי גם הדג היה טהור הואיל ולא חזינן ריעותא ולכך כתב דאם הם שלמים נקחים מן כל אדם ע"פ הסימנים ובב"י האריך הרבה ומסקנתו כמ"ש שהיא דוחק וצ"ע ול"נ שאינו דוחק כלל מטעם שכתב ב"י והיא האמת בסברת הטור:

סעיף קטן ו
ר"ל שאנו מכירין שהוא טהור אבל אין סומכין אדברי המוכר ולעיל שכתב אבל אם אמר של דג פלוני וטהור הוא לא מהימן פי' שאין אנו מכירין אם הוא טהור ולכך לא מהימן ואין הרשב"א חולק בסברא זו וצ"ע דרבינו היה לו לפרש עכ"ל:

סימן פד

סעיף קטן א
וכ"ה באו"ה כלל ס"א:

סעיף קטן ב
נ"ל ראיה לדבריו מדלא אסר אלא לסנן דחיישינן שמא יפרוש על הקשים או עצים ויחזור לכלי אבל להא לא חיישינן שיפרוש בכלי שני לדופני הכלי:

סעיף קטן ג
ובמרדכי פרק אלו טריפות ובש"ד כתבו דאם חורו נקוב לחוץ אסור חיישינן שמא פירש וכתב שם בהג"ה בשם מהרא"י ז"ל וכ"ה בת"ה סימן קע"א דהכי יש לנהוג ודוקא מתולעים אבל מספק אם יש בהם תולעים יש לעשות כמ"ש הרא"ש ליתנם במים צוננין עכ"ל:

סעיף קטן ד
ומצאתי כתוב בא"ו הארוך בהג"ה כלל מ"א אבל תולעים הגדלים בכמיהין ופטריות כגון הנמצאים בנקבים שלהן ולא ניקבו לחוץ דינן כאותן שגדלים בבשר ובגבינה מחמת סירחון אע"פ שבאין כתובה כשהן מחוברים דלא מחשב גדולי קרקע אלא (מאויר הם גדילים ואין נקהין בכסף מעשר ואין מברכין עליהם בפה"א אבל אם ניקבו לחוץ ודאי) אסור דיש לחוש דמעלמא אתו עכ"ל ול"ג דאע"פ שלא מיקרי גדולי קרקע לענין קנין מעשר ולענין בפה"א מ"מ מיקרו מחובר לקרקע וקרינן בה שרץ השורץ על הארץ דבחיבורו תליא מילתא ולא בגדולו מן הארץ גם הנודר מגדולי הקרקע אסור בכמהין ופטריות כדלקמן מי' רי"ז ש"מ דמיקרי קצת גדולי קרקע רק שאינן גדולי קרקע לגמרי

ועוד אמרינן פ' כיצד מברכין (ברכות מ.) דרביתן מן הארץ רק דלא ינקי מן הארץ לכן יש להחמיר כן נראה לי:

סעיף קטן ה
וכ"פ באו"ה כלל מ"א:

סעיף קטן ו
וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן ק"ט דכן עושין מעשים בכל יום דהואיל והוחזק תבשיל זו בתולעים וצריכה בדיקה ולאחר ששלקה אין לה בדיקה אבל מי השלקה מותר דאפשר לסננו והטעם בטל בס' נגד הרוטב וכן אם בשל בשר באותן קטניות ירחץ הבשר היטיב ויבדקנו והבשר מותר:

סעיף קטן ז
ובא"ז הארוך דכן נוהגין דלא כהגמ"ר דמתירין:

סעיף קטן ח
ואדלעיל קאי שכתב בין עור לבשר שרי וא"ה כתב הכי נהוג כו' וכנ"ל:

סעיף קטן ט
וכ"פ בא"ו הארוך כלל מ"א דאפי' פירשו ע"ג הגבינה אם לא פירשו על השולחן מותרין ואם פירשו על השולחן נראה דאסורין משום מראית העין עכ"ל וכתב עוד דאין אוסרין מאכלבפליטתן ואם לא נמצאו במאכל כל מאכל שרי ולא ידעתי מנ"ל דהא לא גרוע מאותן הגדלים בשכר דאסורין לאחר שסינן:

סעיף קטן י
אמנם המנהג הוא פשוט להקל בעודן בקערה:
וע"ל סימן ק"י ובתא"ו נט"ו אות כ"ה דקליפות איסור מעלין ההיתר כמו בעצמות של איסור עכ"ל וע"ל סימן צ"ט כיצד נוהגין וע"ל סימן צ"ח:
וכ"כ בשערים דמהרא"י ובאו"ה כלל מ"ט וע"ל סימן ס"ו בב"י בשם הרשב"א:
וכ"כ בתא"ו נט"ו אות כ"ה וכתב באו"ה כלל מ"ב ובהגש"ד דאם הוא נקוב דינו כקלוף:
וכ"כ באו"ה כלל כ"ג:
ובאו"ה כתב דלא נהגינן כן עכ"ל ולא ידעתי טעמו גם ב"י כתב דין זה בלא מחלוקת:
וכתב בארוך בשם סמ"ק כלל מ"ד דעכשיו דאין אנו נזהרין מפת של נכרי אסור למוכרו לנכרי אא"כ הנכרי בשלו לפנינו דחיישינן שמא יערבנו בפת וכלל מ"ב כתב הנוהגין כן עכ"ל:

סימן פז

סעיף קטן א

במרדכי פא"מ דף שפ"ו ע"א יש להוכיח דאם נאסר ב"ב ע"י מליחה או ע"י כבוש דדוקא באכילה אסור ולא בהנאה ויש דוחין הילכך המתיר בהנאה אין מוחין בידו כל כמה דלא אשכחן ראיה לאיסור עכ"ל ובמ"מ פ"ט מהמ"א כתב דיש אוסרין בשר עוף בחלב בהנאה אף ע"ג שהוא דרבנן ולקמן פסק הטור דשרי וכ"כ הארוך כלל ו' שכל דבר שהוא מדרבנן מותר בהנאה וכתב מהרי"ו אין מערבין מים שהודחו בהם קערות של בשר עם מים שהודחו בהן קערות של חלב וליתן אותם לפני בהמתו דהוי בשר בחלב ואסור בהנאה עכ"ל וכתב באו"ה כלל ל' דאין להקפיד כולי האי אמנם המתע"ב כתב בפסקי מהרי"ו הקדרות שהן עשוין בתוך התנורים בית החורף ומחממין בו מים אין להסתפק מאותן מים לא לבשר ולא לחלב משום דלפעמים משימין קדרות עם בשר לתוך התנור ומתיז ממנו על אותן קדרות או צולין בו בשר ולפעמים משימין לשם קדרות של חלב ומתיז עליו עכ"ל ובמדינות אלו נוהגין בהן היתר והטעם נ"ל משום דאין לחוש להחזיק ריעותא בדבר דלא חזינן ובפרט במדינות אלו שאין רגילין כ"כ לבשל ולצלות באותם תנורים במקום שהקדרות עומדים שם כנ"ל ובמהרי"ל מים שחופפין בו הראש אסור לתקנן בכלי כשר משום דהקיטמא שעושין בו המים רובן נוטלין מן הכירה אצל האש ונתבשלו שם קדרות חלב וקדירות בשר נמצא בשר וחלב מעורבין בה ופעם אחת רצו לבשל בסיר של נחשת שעושין בו אלו המים וצוה מהרי"ל להגעילו עכ"ל בהגהות מרדכי פרק ג' דע"ז תשובת ר' ברוך שאסור לבשל בשר אסור בבית ישראל בקדרה של נכרי שמא יחתה הישראל בגחלים תחתיה ושמא בישל בה הנכרי ב"ב או בשר וחלב לבדו ובחיתוי עובר על לא תבשל והיה מצריך לשפחה היושבת ברשות ישראל ב' קדרות אחד של חלב ואחר של בשר עכ"ל:

סעיף קטן ב

וצ"ע דהדי אפילו בחלב בהמה טמאה מותר לבשל ואפילו בשר חיה ועוף בחלב טהורה הואיל ואינו אלא מדרבנן כ"ש בחלב אשה ולית ביה משום מראית עין בבישול מידי דהוה אחלב בהמה טמאה וצ"ע וע"ל סוף סימן ס"ו ומ"ש בזו:

סעיף קטן ג

וכ"ה בש"ד וכ"כ במרדכי וכתב מהרא"י ז"ל בהג"ה ואפילו נגמר קליפתה החיצונה רק שהיא רכה מולחין אותו כשאר בשר וכמדומה שנוהגין הנשים איסור אפילו אם הקליפה קשה לגמרי ואפשר משום דאמרינן (כתובות ס.) אפילו ביעתא בכותתא לא לישרי אינש קמיה רביה מפרשים התוס' דר"ל בכה"ג מש"ה היו נמנעים לפעמים להורות בו לפי

שנזכר בתלמוד בהדיא וע"י כך נשתרבב המנהג עכ"ל ובאו"ה כלל מ"ב כתב דכל זמן שאינה גמורה שכמוה נמכרת בשוק צריכה מליחה ואסורה לאכלה בחלב עכ"ל ונ"ל דטוב למולחה לבד בלא שאר בשר:

סעיף קטן ד
ולא ראיתי מימי נזהרין בזה וגם בא"ח סימן קע"ג אינו אלא שלא לאכלו בבשר משום סכנה אבל בחלב שרי ועי"ל סימן קי"ו ולכן נראה שנתערב להרב בשר בחלב:

סעיף קטן ה
באו"ה כלל ל"א ואם נפל חלב זכר על בשר או בקדרה של בשר אינו אוסר דלא מיקרי חלב אפי' מדרבנן לאסור תערובתו אבל מי חלב וחלב טמאה דינו כשאר חלב וכן חלב שחוטה לאסור תערובתן עכ"ל, ומ"ש דחלב טמאה אוסר תערובתה לא ידעתי למאי נ"מ ת"ל דאוסרת משום טמאה וצ"ע:

סעיף קטן ו
ע"ל סי' פ"א כיצד נוהגין בזה או כהרי"ף והרמב"ם או כר"ת ואשר"י או כרש"י:

סעיף קטן ז
וכ"מ בש"ד:

סעיף קטן ח
ונראה שמה שדימה זו לדגים שעלו בקערה דלא דמי כלל דהתם לא קיבל טעם מן הבשר עצמו אלא מן הקערה שקבלה טעם מן הבשר והוי נ"ט בנ"ט לאפוקי כאן שקיבל טעם מן הקבה הוי טעם ראשון אלא נ"ל טעם המתירים משום דלא מיחשב טעם הואיל והחלב הוי פירשא גם הטעם שקיבל מן הבשר הוי פירשא כן נ"ל. ועוד נראה דמ"ש סתם בדיעבד שרי היינו לפי סברתו דס"ל דנקטינן כרי"ף ורמב"ם כמו שפסק בהדיא אבל לפי מ"ש לעיל סי' פ"א דיש להחמיר כר"ת אם היה צלול טריפה ואם העמיד בה גבינות אם יש בהן בנ"ט אסור מיהו אם יש ס' לבטל שרי דלא כמרדכי פכ"ה ד' תש"מ ע"ב בשם הרשב"א דאינו בטל בס' דהואיל והוא מעמיד אינו בטל ואף ר"ת דס"ל דבטל לא אמר כן להלכה למעשה עכ"ל וכ"פ באו"ה ובהגש"ד סי' פ"ג כתב דבדיעבד יש לסמוך אד"ת ולהתיר אם העמיד בקבה אסורה אם אינו בנ"ט עכ"ל ונ"ל דדברי הטור צ"ע דכאן פסק דבטל בס' ובא"ח סימן תמ"ב דבר המעמיד חשוב בעין ואינו בטל ובב"י האריך בזה והביא הרבה פוסקים שס"ל דבדבר המעמיד לא בטיל ואפי' איכא ס' נגדו מלבד בשר בחלב דאפילו העמיד בעור קבה עצמה בטל בס' דב"ח בטעמא תלה רחמנא דדרך בישול אסרה תורה משא"כ במעמיד בעוד נבילה דאזלינן בתר מעמיד ואינו בטל כ"כ הרשב"א והר"ן פא"מ והרמב"ם פ"ג מהמ"א עכ"ל, ונראה שזו היא סברת הטור ועוד נראה לתרץ

ממ"ש המרדכי דלעיל בשם ר"ב להתיר וכתב טעמא דמסתמא לא העמיד הגבינה מקבה שכולה אסורה דהיינו הצלול אלא גם מן הקרוש ואין רגילות שיתנו קבה להעמיד החלב שלא יהא בה מקבה הקרוש וגם פעמים יהיה קרוש יותר והו"ל זה וזה גורם כו' דנראה דר"ל מטעם זה אין להחשיבו דבר המעמיד דהא זוז"ג ומיהו ס' צריך נגד הצלול ובזה מיושב דברי הטור דכאן פסק דבטל בס' היינו מטעם שפי' ר"ב כנ"ל:

סעיף קטן ט

כ' באו"ה כלל י"ח כתב בא"ז פ"ב רע"ז וכ"ה בהג"א שר' שמחה אוסר קבה שנשתהא בתוכה חלב עד לאחר שנצטנן בתוכו משום בשר בחלב אפי' לא נמלח עמה לפי שהחלב המוץ וחריף שהרי מעמידין בו עכ"ל אמנם בדיעבד יש לסמוך אדברי הפוסקים דלא אסרי אלא ע"י מליחה וכתב בשם מהר"י טרושין דלאחר שהוציאו החלב מן הקיבה מותר למלוח אח"כ לכתחלה עם הבשר ואין לו דין כחל רק שאר בשר לאחר שהודח מחלבו עכ"ל:

סעיף קטן י

וע"ל סי' ק"א:

סימן פח

סעיף קטן א

בב"י בא"ח סימן קע"ג דיש חולקין אבל נוהגין כדברי הטור בא"ו הארוך כלל מ' וצריך שיהא ההיכר דבר שאין אוכלין אותו וקצת גבוהה כגון מנורה וקנקן וכ"ה בהג"א פכ"ה משום א"ז וכ"פ ב"י בא"ח סימן קע"ג דאע"ג דשותין מן הקנקן שביניהם אפ"ה הוי שפיר הפסק אם אין רגילין לשום הקנקן על השלחן ועכשיו שמו ביניהם משא"כ בלחם שדרכו להיות תמיד על השלחן ועוד כתב בהג"א וז"ל כתוב בתשובה מנהג של ר' קלונימוס ור' יהודא שלא היו שותין מכוס אחד כשאוכלין בשר וגבינה אע"פ שהיו מחולקין על השלחן ומיהו איסורא ליכא אלא משום הרחקה היה עושין וצריך נמי שיהיה מפה בפני זה ובפני זה עכ"ל וכ"פ באו"ה כלל מ' דיש לנהוג כן דאפילו ב' אכסנאים אל ישתו מכוס אחד משום שנדבק ממאכל שבפיו בכוס עכ"ל עוד משמע בארוך דבעינן היכר וגם ב' מפות ולא די באחד מהן אמנם המנהג כדברי הטור:

סעיף קטן ב

ובב"י בא"ח סימן קע"ג דלית הלכתא כי"א:

סימן פט

סעיף קטן א

ובהר"ן ומיהו שוב א"צ לשהות עוד דשיעור ו' שעות מאכילה ראשונה חשבינן ליה ומיהו קינוח הפה מיהו משמע דבעינן עכ"ל:

סעיף קטן ב

במרדכי ריש פכ"ה תשובת מהר"ם פעם אחת מסעודה לסעודה מצאתי גבינה בין שינים גזרתי להחמיר ע"ע בבשר אחר גבינה כמו בגבינה אחר בשר ובבשר עוף אני מיקל עכ"ל וז"ל האו"ה כלל מ' אכל גבינה רך קורם שעברו עליו ששה חדשים או שאר מיני חלב מותר לאכול בשר מיד באותו סעודה ע"י קינוח והדחה לידיו ולפיו אבל אם אוכל גבינה ישנה לאחר שעברו עליו י"ב חודש או גבינה המתולעת אע"פ שאין איסור בדבר מ"מ מידת חסידות שלא לאכול אחריו בשר באותו סעודה בתשובת מהר"מ עכ"ל וכן הרבה נוהגים שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה המדובק בין השיניים כמו שאין אוכלים גבינה אחר בשר וב"י כתב בא"ח סימן קע"ג ויש מחמירין שלא לאכול בשר אחר גבינה באותו סעודה וכן יש בזוהר דיש להחמיר בדבר ולכן יש להחמיר אף בבשר עוף אחר גבינה ואילו ראה מהר"ם דברי הזוהר לא היה מיקל בבשר עוף עכ"ל שם והביא שם דברי הזוהר בזה:

סעיף קטן ג

בב"י סימן קע"ג בא"ח וכן כתבו הרא"ש והרי"ף והרמב"ם והרשב"א ס"ל דסגי בקנוח לבד והעולם נהגו לקנח ולהדיח וכן נכון לעשות כדברי המחמיר שאין בו טירחא עכ"ל:

סעיף קטן ד

במרדכי ריש כ"ה ובהר"ן שם אכל בלילה שאינו רואה אם תדבק שום דבר בידיו צריך נ"י וכ"ה בש"ד וכן בהג"א ובהג"מ פ"מ דמ"א:

סעיף קטן ה

ובמרדכי ריש כ"ה והתוס' פ' בסעודה אחרת אבל לא בסעודה שרגילין לעשות בבוקר ובערב אלא אפי' לאלתר אם סלקו וברכו מותר דלא פלוג רבנן, וכ"כ ראבי"ה עכ"ל וכ"ה בהג"א ובהג"מ פ"ט דמ"א ובהגש"ד רבים נוהגין להקל ועושין להם פשרה מדעתם להמתין שעה אחת אחר סעודת בשר וסלקו וברכו ואז אוכלין גבינה אע"ג דלא אשכחן טעמא ורמז לשיעור זה מי ימחה בידיהם הואיל והתוספות והראבי"ה מתירין אמנם הצנועים מושכין ידיהם עד מסעודת שחרית לסעודת ערבית עכ"ל וכ"כ בארוך ונוהגים העולם להמתין שעה אחד מכ"ד ביום אחר ברהמ"ז ואז אוכלין גבינה אפילו בלא קנוח והדחה אפי' אחר בשר בהמה וממתינים ג"כ השעה אחר בשר חיה ועוף ואפילו אם לעס

להתינוק ואם יודע שעדיין בשר בין שיניו צריך לקנחו ולהסירו עכ"ל עוד כתב בשם מהר"ח דלדברי התוספות וראבי"ה אין לו לברך ברהמ"ז ע"מ לאכול גבינה עכ"ל ונ"ל דלאחר שסלקו וברכו הוא דמהני שעה אבל באותו סעודה קודם ברהמ"ז פשיטא דלא מהני שיעור שעה ומדברי או"ה משמע דהמתנת שעה צריכה להיות אחר ב"ה אבל אם המתין קודם ב"ה אע"ג דבירך לא מהני דהא קאמר ונהגו להמתין שעה אחר ב"ה אמנם לפי הטעם שכתב מהרא"י דאין למחות בידם משום דהואיל ועבדי כתוספות וראבי"ה יראה דאין לחלק בהא ואפשר דאף הארוך לא קאמר אלא אורחא דמילתא וה"ה אם המתין קודם ובירך וסילק דשרי:

סעיף קטן ו

ובהג"מ פ"א מהמ"א כתב בשם הסמ"ק דמרק של בשר יש לו דין בשר עצמו והר"ר יונה כתב פרק אלו דברים שיש לו דין תבשיל של בשר וכתב ב"י בא"ח סימן קע"ג בשם ר' ירוחם דכן נהגו רבותיו במרק כדין תבשיל של בשר הואיל והוא דבר צלול אבל עב כגון עם ירקות יש לו דין בשר וכן בתשובות הרשב"א סימן ש"ז אוסר שומן בשר כבשר עצמו וכן במרדכי ריש פכ"ה ראיתי מורי שאוסר לאכול גבינה אחר ביצים מטוגנין בשומן משום גזירת בשר בחלב עכ"ל ובהגש"ד כתב כשם המרדכי דאוסר אפילו בשומן אווז אטו שאר שומן וכ"כ בארוך בשם המרדכי וכתב שכן המנהג אמנם במרדכי שלנו אינו וגם שמעתי שרבים מקילין בשומן אווז אכל בשומן בהמה מחמירין כמו בשאר בשר אע"ג דבסמ"ק הביאו הגה"מ פ"ט דמ"א כתב דאפילו בשומן של בהמה שרי דהוה כתבשיל של בשר ואח"כ גבינה ולכן מותר ע"י קנוח והדחה וכ"כ בהגש"ד משום הסמ"ק וכתב באו"ה ונהגו עכשיו להחמיר אפילו לא אכל בשר עצמו אלא אפילו תבשיל של בשר או שומן של בשר כבשר עצמו עכ"ל וכ"כ ב"י בא"ה סימן קע"ג שנהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כלל ואין לפרוץ גדר מיהו אם אין בשר בתבשיל אף על פי שנתבשל בקדרה שמבשלין בו בשר לא נהגו להחמיר ומותר לאכול אחריו גבינה עכ"ל:

סעיף קטן ז

הטור לטעמיה אזיל כמו שכתב בא"ה סימן קע"ג אבל יש סוברין שבין תבשיל גבינה לתבשיל של בשר חובה ליטול ידיו כמ"ש בא"ח סימן קע"ג וכ"כ בשערים בשם א"ז וכ"ה בהגש"ד שאם אכל תבשיל של גבינה ורוצה לאכול תבשיל של בשר צריך נטילה אפילו ביום מפני שתבשיל נדבק בידים יותר מגבינה עצמו וכ"כ בש"ד וכן נהגו ליטול ידים אחר כל תבשיל של חלב ואם יש להקל שלא להצריך נטילה זהו דוקא בגבינה עצמה שהיא קשה ויבישה ולא בשום מאכל חלב ולא בתבשיל עכ"ל מהרא"י ז"ל ובהג"ה

אחרת שם דהוא הדין בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה עכ"ל וכבר כתבתי דנוהגין בתבשיל של בשר כמו בבשר עצמו וכמ"ש הארוך לעיל:

סימן צ

סעיף קטן א

ובהגש"ד בשם ראבי"ה דאסרו עם בשר אפי' בדיעבד וכ"כ א"ז עכ"ל וכ"כ האו"ה ול"נ דאין להחמיר בדיעבד ויש לסמוך אדברי המתירין וראבי"ה יחיד הוא בדבר זה וכתב מהרא"י בת"ה פי' קרעו כריעה א' לארכו וא' לרחבו וכבשו בכותל ונראה מה שנוהגין לחתכו ש"ו וכמה חתיכות על פני כולו עדיף מכובש בכותל דבהכי כל הגומות שהחלב כנוס בהן נפתחות ונתכות עכ"ל:

סעיף קטן ב

בא"ו הארוך כלל י"ח ונהגו העולם אף בצלי לעשות קריעת ש"ו ולטחו בכותל עכ"ל ובב"י משמע דנכון חומרא זו לדעת רש"י:

ונ"ל דהא דקאמר דבדיעבד אין להחמיר לא קאי על צלי דבצלי אפי' בלא קריעה כלל שרי בין לרש"י ובין לר"ת אלא נראה דהכי קאמר דבדיעבד מקרי קריעה מועטת ונ"מ לר"ת אם בשלו עם בשר בקריעה זו שרי ואו"ה כתב דלרש"י אפילו לצלי אינו מותר בדיעבר אם לא קרעוהו כלל ואינו נכון דהא בהג"מ פרק ט' ובש"ד כתבו בהדיא דאפילו לרש"י בצלי בדיעבד אפי' בלא קריעה כלל שרי וכ"כ הטור בשמו:

סעיף קטן ג

ול"נ דדברי הר"ן הם כדברי הרשב"א דמדתלה טעמא שלא נאסר תחלה רק מכח מראית העין דמשמע דוקא שהיה בתחלה ס' בקדרה אבל אם היה בתחלה פחות מס' דנאסר הכחל ממש אינו מצטרף בקדרה שניה כדברי הרשב"א וכן עיקר: וכתב המרדכי פרק כ"ת ראב"ן כתב כדברי ר"ת ובסוף דבריו החרים ונידה כל הסומך על דבריו לנהוג היתר ולפרוץ גדר הראשונים עכ"ל ובש"ד והיכא דנתייבש הכחל מאוד ונתבשלה עם בשר הורה רש"י להתיר אפי' לפירש"י דחלב שחוטה דרבנן ביבש לא גזרו ובהג"ה שם דלאחר ל' יום מקרי יבש עכ"ל מהרא"י ז"ל:

סעיף קטן ד

ובאו"ה כלל י"ח דאפי' יבש אין לבטל כלל לכתחלה:

סעיף קטן ה

ובש"ד בתשובות הגאונים דנהיגי בישראל שלא לבשל כחל כלל אלא צולין לה וכתב מהרא"י בהגה"ה שם דכן נהיגין שלא לבשלו אפי' בלא בשר כלל אך בפשטי"דא בכחל בלא בשר נהגו רוב העולם היתר דק ת"ח המדקדקים ומושכים ידיהם שלא

לאכול בפשטי"דא אפי' קרעו ש"ו וטחו בכותל אם לא ביבש ואף ע"ג דהאידנא נוהגים במדינתינו לאפות במחבת ואיכא למיחש שמא יאפה אח"כ בה בשר מ"מ לא חזינן בקמאי דהוה מוחין בנהיגי היתר לאחר שקרעוהו ש"ו כמה פעמים על פני כולה וגם מחתכין אח"כ לחתיכות קטנות ובמחבת אין להקל מהרא"י ז"ל:

סעיף קטן ו

ובהגהות מרדכי מעשה היה ששמו מולייתא של בשר חם על מולייתא של כחל חם והתירו בדיעבד עכ"ל. וכ"כ בא"ו הארוך כלל י"ח דמותר לאפותה עם פשטי"ד של בשר אפי' בתנור קטן עכ"ל:

סעיף קטן ז

וכ"ה במרדכי פכ"ה דאסור אף בדיעבד וכ"פ בא"ו הארוך וכתב דדוקא הכחל אסור ודלא כדעת הרשב"א והר"ן שכתב ב"י שמתירין תותי בשרא אפי' בלא קריעה כלל וכתב עוד הארוך אבל בשר שעליו שרי בדיעבד אע"ג דבשפודים שלנו אין לחלק היינו לכתחלה אבל בדיעבד לא מחזקינן איסור לחוש שמא יתהפך עכ"ל:

סעיף קטן ח

והארוך כלל י"ח כתב דמליחה הוא כצלייה ואם לא נקרע כלל ומלחוה עם בשר או בלא בשר אסור בדיעבד כמו בצלי ואם נקרע קצת בדיעבד שרי ולכתחלה בעינן ש"ו וטחו בכותל ואם מלחו עם בשר הבשר שתחתיו אסור והבשר שעליו מותר בדיעבד ולכתחלה אין למלחו עם בשר כלל עכ"ל ואני כתבתי למעלה דאפי' בצלי שרי בדיעבד בלא בשר אפי' בלא קריעה כלל כ"ש במליחה ואפי' עם בשר נראה דאין להחמיר במליחה בדיעבד כדברי הרשב"א והרמב"ם ז"ל ואע"ג דהתוספות והרא"ש מחמירין בצלי בלא קריעה כלל וכמו שנתבאר בסמוך מ"מ במליחה אין להחמיר שהרי כתב הרא"ש דאין המלח מוציא חלב וא"כ לפי דבריו נמי שרי וכתב בהג"ה מרדכי מעשה בכחל ובשר שנמלחו יחד בכלי מנוקב ולאחר כך שמוהו בכלי שאינו מנוקב והתיר מהר"ם שניהם עכ"ל וצ"ע תשובה זו דמ"ש כלי מנוקב או אינו מנוקב דלענין חלב הנפלט אין לחלק דלא שייך משרק שריק או כבולעו כ"פ רק בדם ולא בשאר איסורין ואפשר דמשום דם היוצא מן הכחל והבשר נקיט כלי מנוקב אבל לענין חלב אין לחלק וכתב באו"ה כלל י"ח דאם צלאו או מלחו לאחר קריעה אפי' נמצאו גומות מלאות חלב אין לחוש מאחר שקרעוהו תחלה עכ"ל:

סעיף קטן ט

ובמרדכי פכ"ה ד' תשל"ח ע"ב פסק לאיסור לצלות בשפוד שצלו בו כחל אמנם בהר"ן ד' תשי"ח ע"ב משמע דמותר אף אם נאמר דאסור לחתכו בסכין של בשר לאחר צלייתו

ובתוס' ובאשר"י משמע נמי להיתר וכ"כ מהרא"י בת"ה סימן קפ"ב דמותר לכתחלה לחתכו בסכין של בשר ולהניח תוך כלי בשר לאחר קריעה וטיחה וכן פשט המנהג ואף שגדולים מחמירין מתמיה אני למה נחמיר כולי האי עכ"ל וכ"פ באו"ח כלל י"ח דמותר להניחו לאחר צלייתו אצל שאר בשר חם ולאכול בשר עם הסכין שחתך בו כחל בלא קינוח והדחה דלאחר צלייתו יש לו כל דין שאר בשר בין לקולא בין לחומרא וכ"ש דא"צ לחטט שיניו אם רוצה לאכול אח"כ בשר ודלא כמרדכי דכתב דף תשל"ו ע"ד בשם רש"י דבעי חטיטה. עוד שם הואיל וחלב שחוטה דרבנן לא גזרו ביה למימר כבוש כמבושל ומותר להניח הכחל יום או יומים לאחר שחיטת הבהמה אע"פ שחלב שבתוכה בעין וצלול עכ"ל עוד כתב מיהו אם שהה הכחל בחלב שפירש לאחר מיתה פשיטא דאסור עכ"ל כתב בתא"ו אות י"א דמותר לחתוך כחל בסכין בעוד חי אע"פ שלא קרעוהו עדיין עכ"ל:

סימן צא

סעיף קטן א

ויש להקשות דהא אמרינן פרק כ"ש כלי שנשתמש בו חמץ (וי"ג צונן) משתמש בו מצה וכ"כ הטור א"ה סימן תנ"א א"כ ש"מ דמותר להשתמש בצונן בכלי איסור אע"ג דלא ידיחו לבסוף ולכן נ"ל דלא אסור להשתמש בו אלא בשר וכיוצא בו דאית ביה לחלוחית אבל דבר יבש כגון מצה בכלי חמץ שרי וצ"ע ואפשר לחלק בין חמץ לשאר איסורין ועוד כתב דיש לחלק בין דבר שבלע איסור בחמין אז אסור להשתמש בו צונן כדאיתא לקמן סימן קכ"א אבל דבר שמשתמשין איסור צונן דומיא דחמץ ומצה מותר וזה התירוץ נ"ל עיקר ועי"ל סימן ס"ט דמותר לאכול צונן בלא הדחה ככלי שמולחין בו:

סעיף קטן ב

ובתשובת הרשב"א סימן ע"ו ואסור לאכול גבינה על מפה שאוכלין עליה בשר או להיפך משום שנדבק בו מן המאכל הראשון ואח"כ חוזר ונדבק בשני וכ"ש שאסור לחתוך גבינה אפי' צוננת בסכין שחותכין בו בשר ולא עוד אלא אפי' לחם שאוכלין עם הגבינה אסור לחתוך בסכין של בשר כי רוב סכינים השומן קרוש בהם ונדבק עליהן עכ"ל:

סעיף קטן ג

וכתב בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל אנו נוהגין כריב"א ולא כדבדי המתירין לגמרי עכ"ל אמנם בהג"ה או"ה משמע דאנו מתירין בדיעבד עכ"ל וכ"כ באו"ה כלל כ"ט דנוהגין להתיר וכתב דה"ה דבר יבש שנאסר בו כדי קליפה ובשלו אותו אח"כ בלא קליפה דאינו נאסר בדיעבד ע"ש:

סעיף קטן ד
ועי"ל סי' ק"ח דאנו נוהגין לשער בכל מליחה בס' ואין חילוק בין שמן לכחוש:

סעיף קטן ה
כתב המרדכי דף תשל"ט ע"א בשר חי או צלי שנפל עליו חלב בין יש מלח בשניהם או בבשר לבדו הכל אסור עד ס' כיון שהאיסור הוא צלול רק שיהא מליח כראוי שיחשוב כרותח מחמת אותו מלח עכ"ל וכ"ה בהגמ' וכ"ה בש"ד וב"י כתב סימן צ"ג דיש חולקים בזו כתב באו"ה בשר המונח על התיבה והוא מלוח ובתוכו היה גבינות ויש לחלוחית עליהו אפ"ה לא מחזקינן איסורא אלא אמרינן דחלחלוחית מן הגבינות עכ"ל:

סעיף קטן ו
אמנם באו"ה כלל י' סימן ז' ואפי' במליחת צלי יש להחמיר ולאסרו עתה שא"א בקיאים להבחין בין מליחה למליחת עכ"ל וכתב בת"ה סימן קצ"ט דיש לנהוג כל זמן שהמלוח לח מחמת מליחתו אף על פי שהוא זמן רב שנמלח אפי' הכי חשוב רותח אמנם לצורך גדול ואיכא הפסד יש לסמוך אדברי המקילין לאחר זמן פליטתו וע"ל סימן ע' כתבתי התשובה וע"ש וגם ע"ל סימן ע' דין ציר אימת מיחשב רותח:

סעיף קטן ז
ובהגש"ד שם פסק דא"א נוהגין כטור ואין אנו חוששין בחי לבקעים או תבלין עוד כתב שם בהג"ה בשם מהרא"י ז"ל דאפוי ומבושל דינו כצלי דהטעם בצלי אסור משום דדרך שממהר לבלוע ועינינו רואים דדבר אפוי ומבושל יותר רך מצלי עכ"ל ומשמע דבצלי מיהו נוהגין לאסור כולו ע"י בקעים ותבלין אמנם בב"י כתב דהר"ן והרשב"א חולקין אף בזו אבל לא הכריע הלכתא כמאן ועיין בהר"ן דף תש"ח דנמצא סברתן וע"ש דכסברת הטור הוא סברת בעל התרומות דאסר צלי אפי' צונן משום דע"י צלייה רכיך וכ"ה בהג"מ ודין כבוש ע"ל סי' ק"ה ולעיל סי' פ"ז בתחלתו אם נתערב בשר בחלב ע"י מליחה או כבוש אי אסור בהנאה:

סימן צב

סעיף קטן א
אמנם במרדכי דף תשל"ו ע"א פכ"ה לא משמע כן דכתב שם דמיירי שמקצתה מגולה וע"ש וכתב באו"ה כלל כ"ח דאנו נוהגין כדברי ר"י דאם מקצתו ברוטב כל הקדרה מהני לבטל ודוקא בטיפת חלב או שאר איסור שנפל על החתיכה שהאיסור אינו דבוק אבל אי לב או כבד או חלב מחובר לחתיכה אין הקדרה כולה מהני לבטל דחיישינן שמא פעם אחת הוה כולה חוץ לרוטב או דילמא האיסור נשאר לבדו בקדרה עכ"ל:

סעיף קטן ב

ויש להסתפק בדבריו מה ר"ל בזה שאמר אבל אם היתה נוגעת בחבירתה כו' אי ר"ל דוקא לסברת ר"י דלכתחלה היה מונח כולה חוץ לרוטב ונאסר ולכן אם מונח אח"כ מקצתו ברוטב נאסרו כולן אפי' בלא ניער וכיסה דהא ר"י ס"ל דאפי' ע"י מקצת רוטב מתפשט בכל הקדרה אבל לדברי רש"י אין שאר הקדרה נאסר ע"י שמונח מקצתו ברוטב או אם ר"ל דאפי' לדעת רש"י אף ע"ג דמתחלה נאסר החתיכה ולא מתפשט בכל הקדרה שיצטרף הקדרה לבטל הטיפה מ"מ לאחר שאסרה החתיכה אוסרת כל הקדרה אפי' בלא ניער וכיסה הואיל ומקצתו ברוטב וכ"כ הר"ן סוף פכ"ה דלדעת רש"י גרע לא ניער משניער דבלא ניער החתיכה נאסרה תחלה ואוסרת כל הקדרה אח"כ אפי' לא ניער כלל וכ"כ המ"מ פ"ט דמ"א לדעת קצת המפרשים ובמרדכי בכ"ה דף תשל"ז ע"א משמע דאין לאסור בלא ניער לבסוף דמשמע שם דלדברי רש"י אין לאסור באותו חתיכה רק זה שחוץ לרוטב אבל זה שבתוך הרוטב שרי כיון שפעפוע גוף החלב אינו מגיע לשם אפי' משהו דאי מגיע לשם למה לא יצטרף כל הקדרה לבטל וצריך להמתין עד שיצטנן ולחתוך מה שחוץ לרוטב עכ"ל ואם כן הואיל וס"ל דאף באותו חתיכה שרי מה שבתוך הרוטב כ"ש שאר הקדרה וכ"כ בהג"מ פ"ט כדברי המרדכי ונ"ל להוכיח קצת מדברי הטור כן מדכתב אח"כ (והיכא) שנאסרה מחמת חלב נעשית כל החתיכה אסור ואם בשלה עם אחרות צריך לבטל כולה והשתא יקשה למה ליה למימר ואם בשלה עם אחרות הלא יכול לאשמועינן דין זה בשאר חתיכות שבאותה קדרה דהכי הל"ל והיכא שנאסרה החתיכה מחמת חלב נעשית כל ההתיכה אסור ובעינן ששים מן השאר שבקדרה לבטל כולה מדלא קאמר הכי ש"מ דאין שאר הקדרה נאסר אא"כ חזר ובישל אותה חתיכה וגם האחרות דהיינו שנער או כיסה לבסוף וכן נ"ל ועוד נראה דלדברי הטור ושאר פוסקים אותה חתיכה כולה אסורה לדעת רש"י מדלא חלקו בה כמ"ש המרדכי אלא ס"ל דבאותה חתיכה מתפשט בכולה אבל אינו יצא לחוץ הואיל ואינו כולו ברוטב כנ"ל:

סעיף קטן ג

וע"ל סימן צ"ט דמשמע דנהיגין דלא אמרינן חתיכה נעשה נבילה בדבר יבש הנתערב ביבש:

סעיף קטן ד

ובהר"ן ס"פ כ"ה דאין נוהגין איסור בכל אפשר לסוחטו ואמרינן בכל חנ"נ וכ"ה במרדכי ס"פ ג"ה ע"א וכ"כ בהג"מ בשם סמ"ג פ"ט דאין להקל לעשות מעשה כדברי ר"א כי כל הקדמונים חולקים עכ"ל וכן פסק באו"ה כלל כ"ד דכן נוהגין וכ"כ אגור דכן נוהגין בכל איסורים וע"ל סימן ע"ב. כתב המרדכי פרק ג"ה בסופו דא"א חנ"נ אלא כשאין יכול

להפריש איסור משם ומהאי טעמא בכלי עץ או מתכת שאפשר להסיר משם ע"י הגעלה או ליבון א"א בו חנ"נ ונ"ל לומר דוקא בלי עץ או מתכת דאפשר להן הגעלה או ליבון אבל כ"ח דאין לו תקנה אלא שבירה אמרינן חנ"נ ומוכרחת סברא זו דהא לקמן בסימן זה גבי טיפת חלב שנפלה ע"ג דופן הקדרה אמרינן ביה חנ"נ אמנם באו"ה כלל כ"ד ול"א פסק סתם כדברי המרדכי דא"א בכלי חנ"נ ואפי' בכלי חרס עכ"ל וההיא דטיפת חלב שנפלה על הקדרה קשיא לפי דבריו וצ"ע ונראה לומר דס"ל דגם לקמן גבי קדרה אין הקדרה נעשית נבלה והא דצריכים ס' פעמים ס' נגד הטיפה משום מה שבלוע שבתוך הקדרה דזהו נעשה נבילה והואיל ולא ידעינן כמה בלע צריכים ס' פעמים אבל כלי שאינו בלוע נעשית נבילה וע"ל סימן צ"ה אם זו היא סברת הטור ושם הארכתי בזו וע"ל סימן צ"ט מדין חתיכה נעשית נבילה:

סעיף קטן ה

ובאו"ה כלל ל"א דהמנהג כס"ה דכנגד רוטב לא בעינן אלא ס' נגד הטיפה מ"מ טוב לערות הקרירה מיד לקדרה אחרת שלא כנגד הטיפה אלא בצד אחר ושלא כנגד הרוטב המנהג לאסור ואין להקל וה"ה אם בישל אח"כ מאכל כזו הקדרה דדינו נמי הכי עכ"ל ולא נראה כן וכ"כ בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל ועוד כתב בארוך כלל ל"א והגש"ד בשם מהרא"י אבל אם היה כנגד האש אפי' אין ס' מן הרוטב נגדו הכל מותר דאפי' הקדרה עכ"ל וב"י כתב בשם האגור דלצד האש אפי' שלא כנגד הרוטב שרי עכ"ל ופשוט הוא וע"ל סימן ק"ה מדין טיפה רותחת שנפל על הכלי:

סעיף קטן ו

וכ"פ באו"ה כלל ל"א דהקדרה לעולם אסור ואם עבר ובישל בקדרה אח"כ צריך ס' נגד הטיפה אם ידעינן כמה היתה ואז מותר ואע"פ שאין ס' נגד הקדרה דלא נעשית הקדרה נבילה עכ"ל וזהו לפי סברתו דלעיל דר"ל דאף בכלי חרס לא אמרינן נ"נ וכבר כתבתי דדבריו צ"ע דא"כ גם בראשונה שנפלה הטיפה עליו למה בעינן ס"פ ס' אם אין הקדרה נ"נ בס' לחוד מן התבשיל נגד הטיפה היה סגי וכ"כ ב"י בהדיא הא דבעינן ס' פעמים ס' היינו מטעמא דקדרה נ"נ וכ"נ דאין לחלק בין אותו תבשיל בין אם בישל אח"כ בו מאכל אחר:

סעיף קטן ז

באו"ה כלל א' הכי נהוג עוד כתב וה"ה אם נפל לארץ חלב והקרקע לחה והושיבו בו קדרה רותחת צריך ס' נגד מה שאומרים שהיה חלב תחת הקדרה וה"ה אם היה תחתיו שאר איסורין וכל הקדרות דין א' להן להקל עכ"ל ובהגש"ד כתב סימן נ"ה מעשה בא לפני הר"ם שנשפך רוטב חם מקדרה בשר רותח ושוב נתישבה קדרה של חרס חולבת

לתוך אותו רוטב על הקרקע והתירו כי אמר אפי' היה אותו רוטב בכלי והושמה קדרה חולבת בתוכו קי"ל כלי שני אינו מבשל כ"א היכא שנבלע רוב רוטב בקרקע עכ"ל וזה שלא כדברי האו"ה גם צ"ע במה שחלק בין היכא דנבלע רוב רוטב בקרקע דמה בכך מ"מ הואיל ומחשבו לכלי שני אינו מבשל ומה לי בין רב או מעט ואח"כ מצאתי בא"ו בדפוס חדש שלא היה כתוב בו כ"א היכא כו' רק כ"ש הכא דנבלע רוב רוטב כו' והוא הגי' הנכונה ולשון כי אם היכא הוא ט"ס ועוד נ"ל דדוקא בכה"ג מחשיב כך"ש אבל אם שאר הקדרה ג"כ אצל האש או בלא אש רק שהיה שם בשעה שנשפך הרוטב אסור דהוי כעירוי כמ"ש בת"ה סימן קפ"א והביאו ב"י סימן צ"א וכ"מ בשבת פ' כירה (שבת דף מ' ע"ב) בפירש"י דכה"ג מקרי כ"ר:

סעיף קטן ח

ומיידי כגון שיש חלב במחבת דאל"ה לא היה ריח הכלי של חלב אוסר ולכ"נ שאם היה ששים בקדרה של בשר כנגד החלב שלמטה בכלי שרי כדין טיפת חלב שנפלה על הרוטב דדי בפעם א' ס' גם כאן די בכך. והרא"ש הצריך ס"פ ס' אזיל לסברת מוהר"ם מרוטנבורג דלעיל דכתב כן גבי טיפת חלב שנפלה על הקדרה אבל לפי מה שאנו נוהגין די בפ"א ס' כן נ"ל:

סעיף קטן ט

וסיים שם ותדע שהרי תולין בשר לייבש למעלה מן הכירה שמבשלין עליו תדיר אע"פ שהזיעה עולה מן התבשיל של חלב הואיל ואין היד סולדת בבשר מחמת אותו הזיעה אינה אוסרת עכ"ל ובאו"ה כלל ל"ב הא דאסור במחבת שתחת הקדרה ה"מ שהמחבת מגולה אבל כשהוא מכוסה אע"פ שיושב עליה ממש ושניהם רותחין אינו נאסר דהוי כב' קדרות שנוגעין זו אצל זו דשרי עכ"ל וז"ל המרדכי פכ"ה דף תשל"ז ע"א בקדרות שאצל האש א' של חלב וא' של בשר והן רותחות אין נבלע מזו לזו אע"פ שנוגעין כך פסק מהר"ם עכ"ל וכ"כ בהג"מ פ"ט מהמ"א אמנם בהגש"ד בשם מהרא"י משמע דיש להחמיר בכה"ג וע"ל סימן צ"א גבי דגים שנמצא בהם דגים טמאים ע"ל סימן צ"ג כל דיני כיסוי שעל הקדרה:

סעיף קטן י

וכ"כ באו"ה כלל ל"א דאם נפל טיפה על כיסוי קדרה דינו כדין נפל על הקדרה והיינו אם התחיל להרתיח פעם א' דאז עולה הרתיחה עד הכיסוי עכ"ל:

סעיף קטן יא

ואין דבריו נראין אלא אפי' בדליכא ס' מיירי ומה שלא כנגד החלב שרי משום דהוי חם לתוך צונן דלא בעי דק קליפה ולכן מה שכנגד החלב אסור ר"ל כרי קליפה והשאר

שרי ומ"מ הקדרה אסורה כמו אם נפל טיפה על הקדרה דאע"ג דאיכא ס' הקדרה אסור כדלעיל ואפי' קליפה אינו צריך דהקדרה הוי יותר מכ"ק כנ"ל:

סימן צג

סעיף קטן א

כתב בהגש"ד קדרה של חרס שהיה בתוכה חלב צונן ואח"כ בישל בו בשר אם נשתמשו בו בקדרה קודם ששמו החלב לתוכו אינו בולע מהחלב ואם לאו בולע דה"ל ככסוי דאמרינן לגבי י"נ פעם אחת וב' אסור עכ"ל וע"ל סימן קל"ה דאף בי"נ לא נהיגין כן וע"ש:

סעיף קטן ב

ע"ל סימן ק"ג מדין נט"ל בהגש"ד כסוי מקדרה של בשר ושמוה על קדרה של חלב אסור הכל ואין שייך נט"ל שהרתיחה עולה ונוגע בכיסוי תדיר ונעשית ב"י העתק מקובץ עכ"ל ואני ראיתי כל רבותי נוהגין כהגהה זו וכן המנהג פשוט במדינתינו שאין פוסקין ט"ל בכיסוי ואני אומר כי דבר זה גורם הפסד ממון ישראל כי הוא דבר רגיל ושכיח והוא חומרא בלא טעם כי מי גרע אותו רתיחה שעולה למעלה אצל הכיסוי מן הרוטב וגוף המאכל עצמו שבתוך הקדרה ומבשל בו ואין לדחוק ולומר דדוקא בקדרה מותר נט"ל דאפשר דאע"ג דפגום פולט מעט דמיד שנפלט נתבטל במאכל ולכן הפליטה אינה מתקבצת הרבה יחד עד שתחשוב לדבר חשוב ומקרי לפום ושרי אבל גבי הכיסוי דמה שנפלט מן הכיסוי אינו פולט מיד למאכל ואינו מתבטל מיד ומתקבץ יחד על הכיסוי נחשב דבר חשוב כאילו היה בן יומא דזה סברא דחוקה מאוד ואינה כלל דאם כן הוי טעמא נט"ל דשרי משום דמיד שנפלט מתבטל ולא מכח שהוא פגום ואינו נותן טעם ואנן סוף מסכת ע"ז למידין דמשום פגום שרי ולא משום ביטול ופרכינן שם דאפילו לכתחלה לשתרי ומשני גזרה אטו ב"י ודבר ידוע דאילו הוה טעם משום דמיד שנפלט מתבטל לא היה פריך לכתחלה לשתרי דהרי אין מבטלין איסור לכתחלה אלא ודאי דנט"ל הוא שרי משום דהוי כנבילה סרוחה שמותר ועוד יש להוכיח דאין לחלק בין קדרה לכיסוי דאם כן אמאי משני גזירה אטו בת יומא ולא משני גזירה קדרה אטוי כיסוי אלא ש"מ דאין לחלק ותו דלא נמצא מקום לחומרא זו לא בגמרא ולא בשום פוסק ומחבר בספר ב"י לא חילק בזו ואדרבה באו"ה בלל ל"א כתב בהדיא דאם הכיסוי אינה ב"י אפילו מסירו עתה מקדרה מים נקיים או ירקות רותחין המאכל והקדרה מותר דהרי הכיסוי אינו ב"י והכיסוי אסור דהרי בלע מן הקדרה ע"י הרתיחה עכ"ל הרי לך בהדיא דאין לחלק בין כיסוי לקדרה וגם על הג"ה מקובץ לאו מר בר רב אשי חתים עליה דידעינן דיש לסמוך עליה ולכך אומר אני דהמיקל לא הפסיד והמחמיר בשלו תע"ב אבל אין להחמיר בשל

אחרים כלל וכל זה אני אומר במקום שאין מנהג אבל במקום שנהגו להחמיר אין לשנות אבל אם יש צד בעולם להקל עם הטעם של נט"ל אני מיקל בו כי אף שנהגו בחומרא גדולה הזאת הבו דלא להוסיף עליה ואי איישר חילי אבטל המנהג כי מנהג טעות הוא ואין לו טעם לסמוך עליו כן נ"ל עוד כתב באו"ה כלל א' כיסוי קדרה של בשר שהוא על קדרה של בשר רותחת ונתנוה על קדרה של חלב שלא התחיל עדיין להרתיח ולא דקדק בכיסוי מתחלה אם היה לחלוח בשר דבוק מבפנים הכיסוי או ראה עליו מעט לחלוחית מבשר שעדיין דבוק בו מ"מ אם נזכר מיד והסירו משם קודם שמתחיל הקדרה חולבת להרתיח הכל מותר דהוי דם לתוך צונן ואפילו הקדרה עצמו שרי לכתחלה כשמקנהו או מדיחו למעלה במקום שנגע בכיסוי ואע"פ שהלחלוחית היה הם מ"מ שרי שמה שנפרש מן הכיסוי על הקדרה הוי ככ"ש ולא דמי לעירוי דהוי ככ"ר דטיפה אחת כח חמימתה פוסק ואינו ככ"ר ולא חיישינן שמא נפל מעט מן הלחלוחית לקדרה דאף אם נפל שם מעט בטל בס' וכ"ש שהכיסוי שרי דאין איסור מפעפע מכלי אל כלי אפילו שניהם חמים כדלעיל סימן צ"ב אמנם אם עשה בהיפך שלקח כיסוי צונן ונתנו על הקדרה רותחת של חלב ודאי אם זוכר והסיר ממנו קודם שהתחיל להרתיח ועדיין הכיסוי יבישה מבפנים שלא התחיל עדיין להזיע הכל מותר ואפילו הכיסוי ב"י אבל אם שהה מעט על הקדרה שיש לחוש שמא התחיל כיסוי להזיע וחזר ונתייבש מהחום וכ"ש כשהכסוי עדיין לח מבפנים הכל אסור אם הכיסוי ב"י דבעינן ס' נגד כל הכיסוי דלא ידעינן כמה נפק מיניה עכ"ל ובהגש"ד דאף אם הכיסוי נקוב למעלה דינו כשאר כיסוי עכ"ל עוד כתב בהג"ה שם דאם לקח כיסוי מקדרה של בשר רותח וכיסה על הקדרה חולבת צוננת אפ"ה אסור הכיסוי והקדרה דכיון דרותח הוי א"א שלא בלע הקדרה חולבת מן הבשר מידי דהוי אטיפה רותחת שנפלה על הקדרה שבלעה אע"פ שצוננת והתבשיל שבתוך הקדרה שרי הואיל והוא צונן אך נ"ל שיודע בודאי שלא נפל הטיפה מן הכיסוי לתבשיל עכ"ל וכן הביאו ב"י ולא השיג עליו והנה מבואר שהג"ה זו פליג אדברי או"ה בתרתי חדא דהיא אוסרת הקדרה אף על פי שהוא צונן מידי דהוי אטיפה רותח שנפלה על הכלי ובזו נראה דברי הארוך דהרי כתב טעם הגון דל"ד לשאר עירוי טיפת רותח שנפל על הכלי ולקמן סי' ק"ה מבואר בשם מהר"ם כדברי או"ה השנית דהג"ה זו מצריך דבעינן לידע שלא נפל מן הכיסוי לקדרה והארוך כתב מסתמא דשרי דודאי איכא כ' נגדו ובזה נראה דברי ההגדות דבהם על הצונן לא שייך ס' אלא קליפה ולכן בעינן לידע שלא נפל לשם כלום ואי לא ידעינן סגי בקליפה אי התבשיל הוא דבר יבש ואפשר דאף קליפה לא צריך אבל

לא מטעם הארוך אלא דלא מחזקינן לאיסור לחוש שמא נפל לשם דבר דלא ידעינן ואי הוא דבר לח שאין שייך בו קליפה נתבאר לעיל סי' צ"א:

סעיף קטן ג
במרדכי ספנ"ה כ' ראבי"ה כיצר משערינן נגד כלי האיסור מביאין כלי מלא מים וממלאין הקדרה האסורה באותן מים עצמן ויתן הקדרה האסורה באותו כלי גדול והמים היוצאים הן שיעור דופני הקדרה האסורה ואח"כ ימדוד המים המבטלים אותו אם יש בהן ס' או לאו עכ"ל ולפ"ז נראה תי' אחרון של ב"י הוא העיקר דהרי ס"ל לראב"י דמשערינן בכל דופני הכלי ואפ"ה ס"ל דמצינו ס':

סעיף קטן ד
ולכן לא מתמיה רבינו בעל הטור על הרשב"א כמו שמתמיה על ב"ה וזה הישוב הוא העיקר:

סעיף קטן ה
ונ"ל דמ"מ בעיקר דינא אפשר דל"פ ע"כ לא הביא הטור רק דברי הרשב"א:

סימן צד

סעיף קטן א
כתב באו"ה כלל ל"ז דכ"ז מיירי דידעינן שנשתמש בו חלב רותחת תוך מע"ל אבל אם לא נשתמש עמו רק בכלי שני לא בעינן כלום עכ"ל ופשוט הוא:

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי והגש"ד דהכי יש לנהוג וכן פסק בארוך כלל ל"ז:

סעיף קטן ג
וכ"ה בשערים דמהרא"י ול"נ דאין לחוש בדיעבד כמש"ל סימן י':

סעיף קטן ד
ול"ד לכלים בפסח דאמורים להשתמש בו כמ"ש בא"ח סי' ת"ן משום דרוצה בקיומו של איסור ע"י ד"א די"ל דשא"ה דרוצה ליהנות מן האיסור אחר הפסח משא"כ כאן:

סעיף קטן ה
כתב באו"ה כלל ל"ז דאם תחב כו' ב"י לקדרה של ירקות או מים והקדרה אינה ממין הכף ואינה ב"י או להיפך הכל שרי דהוי נ"ט בנ"ט ועדיין היתר הוא הואיל וכלי אחד אינו ב"י וכ"ה לקמן סי' צ"ה. ועוד כתב דאפילו הכף וגם הקדרה ב"י אם יש ס' נגד הכף גם הכלי שרי דהקדרה פשיטא דשרי דהרי יש ס' נגד הכף וגם הכף שרי דהרי טעם הקדרה הוי נ"ט בנ"ט ועדיין היתר הוא הואיל ואיכא פ' נגד הכף וצריך לאכול המאכל כמין הכלי שהוא בתוכו עכ"ל:

סעיף קטן ו

וצ"ע דהואיל והקדרה היה חדשה דהוי נ"ט בנ"ט ממאכל בכף והכף לקדרה או אפי' איכא למימר הכף למים והמים לקדרה והוי ג' נותן טעם ועדיין היתר הוא ואמאי אינו מותר לבשל בו בשר להדיא מ"ש מדגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בחלב כדלקמן סי' צ"ה ואפשר דסמ"ק מחלק בין עלו לנתבשלו וע"ל סי' צ"ה אם נוהגין כן גם למטה משמע דהסמ"ק ס"ל נ"ט בנ"ט אפי' בבישול וכ"ה בהדיא בהג"ה פ"ט להתיר בדיעבד מטעם שכתבתי אבל לכתחלה משמע דאסור וצ"ע מ"ש מדגים דמותר לכתחלה הואיל והסמ"ק אינו מחלק בין עלו לנתבשלו כמו שאכתוב למטה סי' צ"ה ואפשר דהמחמיר לכתחלה בנתבשלו משום דיש מחמירין בנתבשלו וע"ל ובארוך כלל ל"ז כתב קדרה חדשה שמבשל בה ירקות או כיוצא בו ותחבו בו כפות אחד של בשר ואחד של חלב אם הכפות שתיהן ב"י ויש ס' נגדן מותר לאכול המאכל מאיזה מן שירצה וכן יוכל להשתמש בקדרה לאיזה מן שירצה אבל אם שניהן ב"י ואין ס' נגדו אם תחבו בבת אחת הכל אסור ואם תחבן בזו אחר זו המאכל יאכל כמין האחרון וגם הקדרה ישתמשו בו ממין האחרון עכ"ל וזה שלא כדברי הסמ"ק שכתב ב"י ובהג"מ פ"ט כתב ג"כ דאם תחבו הכף השני לאחר מע"ל של הכף הראשון מותר להשתמש במין האחרון ומשמע הא תוך מע"ל אסור כדברי הסמ"ק ונ"ל דיש יותר טעם לדברי הסמ"ק והגמיי' מלדברי הארוך משום דהסמ"ק והג"ה ס"ל דנ"ט בנ"ט תוך מע"ל הוי כנט"ל דלכתחלה אסור בדיעבד שרי ומש"ה לא יבשלו בו אח"כ לכתחלה לא בשר ולא חלב אבל דברי הארוך צ"ע דהואיל ומתיר להשתמש במין האחרון א"כ ס"ל דנ"ט בנ"ט לא הוי כנט"ל א"כ היה להיות מותר להשתמש בו מאיזה מין שירצה דהרי הטעם האחרון אינו אלא נ"ט בנ"ט כנ"ל:

סעיף קטן ז

ומשמע דלסמ"ק ס"ל נ"ט בנ"ט ועדיין מותר אפי' בבישול א"כ קשה אמה דכתב לעיל וצ"ע כתוב באו"ה כלל ל"ז דאם בישלו בקדרה של חלב בשר ואח"כ תוך מע"ל חזר ובישלו בו בשר אחר לא אמרינן דהואיל ונאסר מתחלה מבשר וחלב יחשב ב"י מבישול של בשר אלא הואיל ואינו ב"י מבישול החלב אינו אוסר בשר שני עכ"ל פשוט דר"ל דכשבשלו בו בשר הראשון לא היה ב"י מן החלב ומ"מ ס"ד למימר דהואיל ואנו מחמירין בקדרה שלא לבשל בו לא בשר ולא חלב יחשב ב"י מבישול הבשר קמ"ל דאינו והמה דברי הטור דכתב לעיל גבי הכף מ"מ בדיעבד אינו אוסר כו' אבל אין להבינו דבשבשלו בו הבשר הראשון היה ב"י מן החלב דבזו פשיטא דטריפה והקדרה נעשה נבילה וחשבינן ב"י מבישול שני ופשוט הוא:

סעיף קטן ח
ועיין לעיל כיצד נוהגין:

סעיף קטן ט
וע"ל סימן ק"ה כיצד נוהגין בדין זה:

סימן צה

סעיף קטן א
כתב באו"ח הא דנוהגין לאסור לכתחלה בבישול וצלייה היינו לאכול עם חלב עצמו אבל ליתן בכלי חולבת שרי וכן אם לא היה הקדרה שנתבשלה בה ב"י אף לכתחלה שרי דהואיל והוא נט"ל וגם נ"ט בר נ"ט עכ"ל ועיין באו"ח סימן תנ"ב מדין זה עוד כתב כלל כ"ד ותבלין שדכו במדוך של בשר ואח"כ נתנוהו בחלב צריך לשער נגד כל התבלין אפי' לא היה המדוך ב"י עכ"ל ונ"ל טעמו דס"ל דבדבר חריף אינו מועיל נ"ט בנ"ט כמו שאינו מועיל בו נט"ל כמו שיתבאר לקמן סימן קכ"ב וכתשובת הרשב"א סימן תמ"ט משמע כדברי שכתב שם במעשה שדכו ביצים עם תבלין במדוך חולבת שאינו ב"י ושמו בתרנגולת ופסק דשרי דמשום מעט תבלין שבו לא מקרי דבר חריף וא"כ הוי נ"ט בנ"ט ובטלה עכ"ל משמע הא אי הוי דבר חריף אסור וכ"כ ב"י בשם ספר התרומות:

סעיף קטן ב
ואני אומר כי ניים ושכיב אמר להאי מילתא דמאי אבל בעל התרומה כתב כו' שהרי גם הסמ"ק לא אמר אלא לכתחלה אסור להעלותן בקערה כדי לאכלן עם חלב אבל אם כבר העלה פשיטא שמותר לכתחלה לאכלן עם חלב דהא לא פליג על הגמרא דקתני דמותר לאכלן בחלב ומותר לכתחלה משמע ועוד דאם לא כן מ"ש בשם הסמ"ק דבין נצלה בין נתבשל דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא וכו' סותר דבריו הראשונים שכתב בשם הסמ"ק לחלק בין צלייה לבישול וע"כ לומר דהא דאינו מחלק בין צלי לבישול היינו לענין לכתחלה אסור לעשות ע"מ לאכלו בחלב אבל אם כבר עבר פשיטא דיש לחלק בין בישול דמותר לאכלו ובין צליי דאסור לפי סברת הסמ"ק וכ"ה בהדיא בהגהות סמ"ק ואם כן מאי אבל בעל התרומה דכתב וכבר כתבתי לעיל סימן צ"ד דאע"ג דדעת הסמ"ג להתיר בנתבשלו מ"מ מחמיר לכתחלה בנתבשלו משום הואיל ויש מחמירין וכ"פ באו"ה כלל ל"ד דלכתחלה יש להחמיר אפי' בבישול אמנם בדיעבד יש לסמוך אדברי המקילין אפי' בצלי ונ"ל דמ"מ בדגים שעלו בקערה שלא נתבשלו ולא נצלו מותר אף לכתחלה לאוכלן בחלב דבהא לא מצאנו מאי דפליג:

סעיף קטן ג

במרדכי דף תשל"ה ע"ג כתב פרק כ"ח וכן הסכים הר"ן דף תשי"ט ע"ב וכ"פ מהרא"י בפסקיו סימן צ"ז דאין נוהגין בס"ה וב"פ בארוך כלל ל"ד וכתב שם דה"ה אם הדידז קערות של בשר ושל חלב בכלי ראשון דאסור ודוקא שהדיחן בפ"א אבל בזו אחר זו אם היו יפים בלא שומן שרי דהוי נ"ט בנ"ט דבדיעבד שרי עכ"ל:

סעיף קטן ד

וכל זה הוא ג"כ באו"ה כלל ל"ד:

סעיף קטן ה

ואני כתבתי למעלה סימן ס"ח דאנו נוהגין היתר בכ"ש בדיעבד וב"פ בהגש"ד דבכ"ש יש להתיר וכתב דלכן טוב ליזהר תמיד שלא יתן הקערות תחלה באותן כלים שרוחץ אותן מתוכן אלא בנותן המים תחלה ואח"כ נותן הקערות לתוכן דהוי כ"ש עכ"ל ועוד כתב שם דאם עירה על קערות של בשר ושל חלב נאסרו דאנן ס"ל עירוי ככ"ר אמנם באו"ה כלל ל"ד כתב דאף ע"י עירוי שרי דודאי עירוי ככ"ש אלא שאנו מחמירין בו להחשיבו ככ"ר ודוקא כ"ק בדין תתאה גבר ודוקא קילוח הראשון שיורד מן כ"ר אבל לאחר שהורידו על הכלי לומר שפליטת אותם המים יוצא מכלי אחד ויבליע בכלי אחר זהו לא אמרינן דמיד שנחו המים על הכלי הוי כ"ש ושוב אין מבליע ולא מפליט ואין להחמיר אלא בדבר שנהגו עלמא איסור ולכן אפי' כל הכלים מלוכלכים בכה"ג שרי עכ"ל עוד כתב בארוך שם דאין חילוק בין הדיח קערות עם קערות או כפות עם כפות ולא אמרינן דכפית אין תשמישן אלא בכ"ש ולא בלעי דחיישינן דילמא השתמש עלייהו בכ"ר וכן מה שקורין בל"א טעלר עכ"ל ומיהו נ"ל שאם ברי לו שלא השתמש עם הכלי תוך מע"ל אלא בכ"ש דאינו אוסר כנ"ל והוא פשוט עוד שם דאע"ג דהיורה אינה ב"י והקערות ב"י נוהגין שלא להשתמש באותן מים כלום דהואיל ואינו מאכל אלא מים גרידא הוי לכתחלה ואסרינן הואיל ובלוע מאיסור פגום עכ"ל כתב בהגש"ד אם נמצאת קערה של איסור או של בשר תוך קערות של חלב ולא ידעינן אי הודחה בהן או לא יש להתירן דלא מחזקינן איסורא דילמא הודה בהן בב"ר עכ"ל:

סעיף קטן ו

ובארוך כתב דכן נוהגין אפי' אם אינו ב"י אין אנו מתירין עד שיאמר ברי לי שלא היה מלוכלך עדיין עכ"ל ונראה דדוקא אם הדיחן עצמו אבל אם עידה עליהן אין לחוש דהא יותר מזו מתיר בארוך בעירוי כמ"ש לעיל:

סעיף קטן ז
ובהגש"ד מיהו בדיעבד שרי דלא מחזקינן איסור עכ"ל מהרא"י ז"ל וכ"ה בארוך כלל מ' ושם דוקא כותח שהוא עבה וניכר אם נתזו ניצוצות במלח אבל חלב צלול שרי לכתחלה ואפילו בכותח אינו אסור אא"כ הכלים מגולים עכ"ל:

סעיף קטן ח
ובארוך ובשערים דמהרא"י ז"ל כתב בשם א"ז דאפי' בבשר בחלב יש להחמיר לכתחלה עכ"ל:

סעיף קטן ט
וצ"ע הואיל ומהרא"י מביא דברי א"ז בשעריו משמע דס"ל דהכי נקטינן לכתחלה:

סימן צו

סעיף קטן א
כתב באו"ח הא דנוהגין לאסור לכתחלה בבישול וצלייה היינו לאכול עם חלב עצמו אבל ליתן בכלי חולבת שרי וכן אם לא היה הקדרה שנתבשלה בה ב"י אף לכתחלה שרי דהואיל והוא נט"ל וגם נ"ט בר נ"ט עכ"ל ועיין באו"ה סימן תנ"ב מדין זה עוד כתב כלל כ"ד ותבלין שדכו במדוך של בשר ואח"כ נתנוהו בחלב צריך לשער נגד ואפשר להחמיר החמירו אבל בתמכא שקורין קרי"ן שרובו חתוך לא חששו להחמיר ואוקמוה אדינא כנ"ל עוד כתב הארוך ודוקא בדבר שהוא חריף ולח קצת אבל בדבר יבש דגמרי אפי' חריף מותר בהדחה ומטעם זה מתיר בסמ"ג הזנגביל שעשאו נכרי בסכין שלהם מטעם דסתם כלי של נכרים אינו ב"י עכ"ל וצ"ע דהרי קורט של חלתית אין בהם לחלוחית יותר מזנגביל ואפ"ה אסור ע"כ נראה דמאן דמתיר זנגביל מטעם דסתם כלים של נכרים אינן ב"י ס"ל דדוקא קורט של חלתית ולא שאר דברים חריפים כסברת מהר"ם ושאר גדולים אבל לדברי ס"ה דמדמי כל דברים חריפים להדדי אין חילוק ג"כ בין בדבר שיש בו לחלוח לאין לו וע"ל סימן קכ"ב בטור ובמרדכי פ' כיצד מברכין הטעם שאוכלין זנגביל מרוקח משום שיש להם כלים מיוחדים לכך או מטעם שסתם כלים של נכרים אינם ב"י ובודאי לא נחתך בסכין של נכרי אלא נתלש כך דלא גרע מקורט של חלתית עכ"ל משמע בהדיא כדברי דאם נחתך בו אסור רק שתלינן שנתלש ומה שהוצרך לטעם דסתם כלים אינן ב"י היינו באותן שמבשלים בהן המרקחת אבל זו לא מהני לענין אם נחתך בסכין של נכרים ואפשר שגם דעת הסמ"ג כן ולא כמו שהביא בעל הארוך כן נ"ל:

סעיף קטן ב
וכתב בארוך כלל ל"ח ומה שאנו אוכלין שומין ובצלים ודומיהן שנחתכו זנבותיהן בסכין של נכרים לפי שהזנבות אינם חריפין ולא בלעי מהסכין כ"א קצת ובקליפה סגי וכן צנון

שנחתך בסכין של נכרי רק למעלה בירק שלו שהוא רק קצת חריף אם נשאר בירק על הצנון אפי' כרוחב קש חטין זורק הירק והצנון עצמו מותר עכ"ל משמע מדבריו דאם נחתך הצנון או הבצלים עצמן שנאסר כולו ואפשר דהוא לטעמיה אזיל דפ' בצנון שחתכו בסכין של בשר שכולו אסור לאכלו בכותח ולכן גם כאן כולו אסור אבל לדברי ב"י שכתב לעיל דסומכים להתיר בנטילת מקום גם כאן די בנ"מ אמנם חמנחג שראיתי הוא לאסור כולו ועוד כתב בהגהת או"ה וז"ל ולפעמים מביאים הנכרים לשוק צנונות שנראין חתוכות אף למעלה מזנבותיהן ואומרים שחותכין בברזילי המרה וחצינא כשחופרין אחריהן ומוציאין אותן מן הקרקע ונראה שכל החתיכות שהן לצד הזנב אפי' אינו בזנב עצמו אלא אף למעלה ממנו עד שליש או מחצה בצנון ואפי' בצדדין עד מחצה תלינן בברזל כשחופרין דדרכן לחותכן בהא אבל למעלה מזו לא תלינן עכ"ל:

סעיף קטן ג

וכן כתב בארוך דדגים מלוחים שחותכים הנכרים בסכינים לאחר המליחה צריך קליפה מיהו אם הם הרבה חתיכות הראשונים בטילים ברוב כתב מהרי"ו בתשובה סימן מ"ט וכל הכרוב דפרמי נכרים הוא אסור והנכרים אינן נאמנים לומר דיש לחם סכינים מיוחדים לכך דלהשביח מקחו אומר וכרוב שלם דשלקו נכרי במקומות הנוהגים בו היתר צריך לחתך או למגרר בי פסקי ובניר"ן בער"ג נוהגין לאכלו היכא דשלקו שלם אבל דפרמי נכרים נוהגין בו איסור עכ"ל וכן המנהג במקומות וראיתי במקצת מקומות שנוהגין בו היתר אף באותו הפרום ואפשר דסמכינן על דברי ש"ל וארוך דס"ל דהראשונות שבלעו איסור בטילים ברוב כנ"ל אמנם בכלבו בשם הראב"ד כתב כדברי מהרי"ו וז"ל פת שחתכו בסכין של נכרי צריך לגרר מקום החתך ואם חתך בו בשר דק אסור דלא יוכל להדיחו או לגררו יפה עכ"ל מיהו יש ליישב דברי הראב"ד דמיירי שלא חתך כ"כ הרבה דהאיסור בטל בהיתר כנ"ל וע"ל סימן קי"ד מדינים אלו:

סעיף קטן ד

וכתב בארוך דאנו נוהגים לאכול תפוחים יבישים מחותכין בסכין של נכרי אפי' בלא הדחה דהואיל ואינם חריפין מותרין כולם ואפי' הראשון והשני דבעי הדחה בטל ברוב המותרים:

סימן צז

סעיף קטן ב

דלא כהר"ן פרק כ"ש דף רל"ו ובפרק כל הבשר דף תשי"ו ע"ב דקינוח מהני:

וכ"ה בארוך כלל מ' אבל כתב טעם אחד משום דנשתנו צורתן משאר פת וכן נוהגין לעשות פת מרובה עם החלב אם נשתנו צורתן משאר פת וכן פלאדין או פשטיד"א

מאחר שניכר בהן הבשר או החלב א"צ היתר יותר וא"צ להשים עליהם גבינה או עצמות לסימן עכ"ל:

וכ"פ באו"ה כלל ל"ט דאף בדיעבד דפת אסור אף ע"ג דאין התנור משופע אלא א"כ היה הפשטיד"א במחבת עכ"ל:

סעיף קטן ג

ובהגש"ד סימן ל"ה משמע דיש מקילין אפי' בלא מחבת אם התנור משופע ונתן הפת למעלה והפשטיד"א למטה בעניין שלא יכול לזוב שם עוד שם דיש מקילין ועושין היכר לפת ולכן אופין אותם לחמים של שבת עם הפשטיד"א אבל נאסרין לאכלן עם החלב עכ"ל וכ"ה בארוך סימן ל"ט:

סימן צח

סעיף קטן א

ובאגור כתב לא ראיתי ולא שמעתי בשום מדינה דנוהגין שיהיו מטעימים קפילא אלא משערין הכל בס' עכ"ל מיהו דבר דעביד לטעמיה לא בטיל כדלקמן סי' ק"ה:

סעיף קטן ב

וכתב באו"ה כלל ל"ו דאפי' נפל חלב לבשר עוף דהוא מדרבנן אפ"ה אם נשפך אסור עכ"ל:

סעיף קטן ג

עיין במרדכי דף תשל"ה ע"א וע"ד פ' ב"ה ובהגהות חולין ובהר"ן דף תש"יב ע"ב ובמרדכי פרק השוכר דף תשפ"ט ע"ד גם האשיר"י בפרקים הנזכרים כל דין מין במינו איזה דבר מקרי מין במינו ולא רציתי להאריך בזה הואיל ואנן ס"ל כר"ת במ"ש למטה ואע"ג דאיכא קצת נפקותא אף לר"ת לענין שאם נשפך ההיתר וכו' גם איכא נפקותא בדבר יבש כמו שיתבאר לקמן סימן ק"ט מ"מ לא חשתי להאריך בזה כי הוא מילתא דלא שכיחא:

סעיף קטן ד

וכ"כ במרדכי פ' ג"ה דף תשל"ה ע"א בשם ס"ה דאנו נוהגין כר"ת וראבי"ה כתב דהמנהג כרש"י וכן היה נוהג אביו ר"י הלוי עכ"ל ובהג"מ פט"ו בשם סמ"ק ונהגו העם כר"ת בין במין במינו דבטל בס' בין בטעם כעיקר שהוא דאורייתא וכ"פ בש"ד ובאגור ובאו"ה וכ"פ בב"י וכן המנהג:

סעיף קטן ה

וכתב האו"ה כלל כ"ג כל דינים אלו וכתב לבסוף וה"מ כשהן שלימים אבל החתוכים הכל מקרי חתיכות דג או חתיכות עוף עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דבכה"ג הוי מין במינו

דבתר שמא אזלינן הואיל וכולהו מקרי חתיכות דג או עוף אם כן שמן שוה אין דבריו נראין דאין זה שמן העצם שנלך אחריו לענין מין במינו כן נ"ל:

סעיף קטן ו

היכא דמכיר האיסור פשיטא דצריך לזורקו אע"ג דאיכא ס' ונ"ל דלהכי כתב המרדכי בהגהת חולין דף תשמ"א ע"ג בשם הרוקח דאם נפל חלב לתוך התבשיל דיתן לשם מים צוננין והשומן צף למעלה והשאר מותר עכ"ל ונראה דמיירי שיש בקדרה ס' ואפ"ה צריך לעשות כן להסיר כמו אם היה מכירו שצריך להסירו הואיל ויכול לבדלו מן המאכל אבל אי ליכא ס' פשיטא דלא מהני תקנה זו דאף ע"ג דמסיר החלב עצמו מ"מ הטעם נשאר שם ולבן ודאי לא מיידי אלא בדאיכא ס' כן נ"ל ואחר שכתבתי מצאתי בארוך כלל כ"ג שפי' דברי המרדכי כמ"ש:

סעיף קטן ז

ובארוך כלל כ"ד אפי' החתיכה עבה כמו בראשונה ואפי' נפלה לק' קדרות בזה אח"ז צריך לשער בכל הקדרה נגד כולה אבל אם נפל ב"פ לקדרה אחת אין צריך לשער רק פ"א נגד כולה עכ"ל ולעיל סימן צ"ד כתבתי אפי' נודע בנתיים א"צ רק ס' אחד וע"ל:

סעיף קטן ח

ואני אומר שזו אינו נכון דמ"ש הטור מסכים לסברא הראשונה דהרי כתב לקמן סימן ק"ז בהדיא כדברי הרמב"ן ותוספות דגם כאן משמע דס"ל כרמב"ן מדכתב אבל כף ישינה דניער בו כמה פעמים משמע שניער בו חלב כמה פעמים ולא ידעינן כמה בלע מן החלב ולכן משערינן בכולו אבל אי הוי כף ישן בלוע מבשר ולא ניער בו רק כזית חלב א"צ לשער רק מה שבלע מן החלב ואין להקשות לדברי דאם כן אמאי נקט בתחלת דבריו כף חדשה דהא לפמ"ש כף ישנה נמי י"ל דרבינו לא נקט כאן רק מילתא דפסיקא כף חדשה כ"ע מודים שלא משערים נגד כולו אבל אם הוא כף ישן ולא ניער בו רק כזית חלב מזה לא דיבר כאן כלום עד לקמן סימן ק"ז גלה דעתו בזה ולפ"ז דעת רבינו כדעת הר"ן והרמב"ן וכ"ה דעת המרדכי כמ"ש לעיל סימן צ"ב אך צ"ע מ"ש מטיפת חלב שנפלה על הקדרה שנתבאר לעיל סימן צ"ב דאמרינן חנ"נ ואפשר לחלק כין כ"ה לשאר כלים וע"ל סימן צ"ב וכתב באו"ה כלל כ"ד הא דמצרכינן ס' נגד כל הכלי בכף ישנה היינו דוקא אם נאסר הכלי מחמת בליעת איסור ע"י האור שאז שולט הבליעה בכל הכלי אבל אי נאסר ע"י מליחה אין המלח יכול לאסור מן הכלי רק כ"ק וא"צ ס' רק נגד קליפת הכלי מבפנים עכ"ל וכ"ה במרדכי פכ"ה דף תשל"ה ע"ג תשובת ר"י עוד כתב ואם מלח בכלי מנוקב ונפל ליורה א"צ לשער כלל נגדו אף ע"ג דלכתחלה אסור לאכול בו רותח מ"מ בדיעבד

אינו אסור הואיל והוא מנוקב וה"מ בשל עץ אבל בשל חרס אף ע"פ שהוא מנוקב צריך ס' נגד כולו ולא די בכדי קליפה עכ"ל הארוך:

סעיף קטן ט

משמע דאין לחלק בין איסור לאיסור דהכל בטל בס' חוץ מאלו שחילק בהן רבינו ואף בשר בחלב שנפל אח"כ לקדרה בטל בס' כתשובת רש"י שכתבו הג"מ דף תשמ"ב ע"ג ובמרדכי עצמו דף תש"א ע"ד ודלא כמ"ד דאוסר במשהו לאחר שנעשה בשר בחלב וכ"פ בארוך כלל כ"ג דאין לחלק ומשערין בס' גם משמע מכאן דאין לחלק בין ציר לשאר איסורין והכל בטל בס' דלא באו"ה שם דפסק דציר נבילה וטריפה שהיא מדאורייתא שנתערבה במינה דלא בטילה רק במאתים עכ"ל וכ"פ המרדכי דף תשל"ה ע"ב תשובת מוהר"ם דאין לחלק ודלא כרמב"ם שכתב גבי דג טמא שכבשו עם דגים טהורים במאתים ובש"ד בשם מהרא"י ז"ל דאף למאן דבעי מאתיים היינו דוקא שכבשו דאז יוצא גוף הדג עם הציר אבל בשאר מיני ציר מודו עכ"ל וכסברא זו דברי הארוך דהואיל ויוצא גוף הדג בעי מאתיים הואיל וגוף הדג אסור מדאורייתא וה"ה לציר נבילה וטריפה שהוא נמי דאורייתא ומדברי רבינו משמע דאין לחלק כדברי המרדכי:

סעיף קטן י

ובארוך כלל ב"ד דה"ה כזית גבינה וכזית בשר שנפלו לנ"ט זיתים ירק דכל אחד מבטל חבירו הואיל ולא נתערב עד שנפלו לקדרה אפי' נטל אח"כ איסור אחד משם שרי הואיל וכבר נתבשלו שניהם עכ"ל עוד כתב אפי' ב' כפית אחת של הולכת ואחת של בשר או של ב' איסורים שנתחבו בקדירה ואין בקדירה לבטל אחד מהן כל כף מועיל לבטל דאין סברא לומר דאחד פולט והשני אינו פולט ולא דמי לקדירה של היתר דאינו מצטרף לתבשיל האיסור לבטל אף כף של איסור הנתחב לתוכו דשם ב' מינים הם הקדירה של חרס והכף של עץ ואיכא למימר דהכף פולט ולא הקדירה ועוד דהרי הקדירה בלוע מן האיסור שבכף עכ"ל ודבריו אלו אינן מובנים לי חדא רמ"ש דהקדירה בלוע מאיסור מה בכך דאדרבא משום זו היה לו להועיל לבטל דאין לומר דהואיל ובלוע מן האיסור חיישינן שמא נתמעט האיסור דהרי משערים נגד כל הכף גם מ"ש וחילק בין אם הכפות ממין אחד או הם מב' מינין כגון לקדירה עם כף הוא טעם חלוש מאוד ולכך אין לסמוך עליו בזו כן נ"ל:

סעיף קטן יא

ז"ל רש"י פכ"ה דק"ח והיכא משערינן יין או חלב וכל משקה לשערו בכזית מביא כוס מלא משקין ומביא זית ונותן לתוכו והמשקה יוצא לחוץ וההוא דנפיק הוי שיעור זית וכך היא שנויה בתוספתא דנזיר פרק נזיר שאכל עכ"ל:

סימן צט

סעיף קטן א

משמע דס"ל דהכי נקטינן וכן בהגש"ד כ"כ מהרא"י בדברי הרא"ש אמנם באו"ה כלל כ"ח בשם א"ז בדעת י"א וכתב כלל ל"ז דהבי נקטינן לבטלן גם בהג"ה אחרת מש"ד סימן מ' כתב דברי א"ז בגירסא אחרת שס"ל שאין עצמות איסור מצטרפין לא לאיסור ולא להיתר אמנם עצמות היתר מצטרפין להתיר וכתבו אם שום אדם יורה שעצמות של איסור מצטרפין להיתר לא עבר על דברי חכמים אבל אין להקל כולי האי עכ"ל:

סעיף קטן ב

וצ"ע למה כתב סתם דא"צ לחקור אח"ז דהרי לפי דבריו במקום שחנ"נ כגון בבשר בחלב צריכין לחקירה זו והיה לו לפרש ועוד דלפמ"ש לעיל סימן צ"ב אנו נוהגין בכל איסורים חנ"נ וא"כ אנו צריכין לחקור אחר חקירה זו בכל איסורים לפי דבריו אבל נ"ל דאין דבריו נכונים משום דהא דכתב רבינו דקי"ל כל האיסורים שריבה עליהן בשוגג מותרין קאי אכל איסורין אפילו בבשר וחלב אע"ג דלכ"ע חנ"נ ס"ל דאפ"ה אם ריבה שוגג אע"ג דאין ס' לבטל כל הקדירה אפ"ה שרו דמצרף כל ההיתר יחד לבטל האיסור הראשון שנפל הואיל ונתרבה בשוגג והא דאמרינן חנ"נ היינו אם ערבו במזיד דאז אמרינן חנ"נ ובעינן ס' נגד כל האיסור ואם לאו לכ"ע אסור אף לאחרים דלא מתכוין לבטל בגינייהו אלא לדידיה או למי שמכוין לבטלו בשבילו אפילו בלא חנ"נ אסור כדלקמן או איכא למימר דאף אם נתערב בשוגג איכא למימר חנ"נ ואע"ג דקי"ל כל איסורים שריבה עליהם שוגג מותרין היינו דוקא היכא דלא נודע התערובות קודם שריבה אבל לאחר שנודע התערובות לא מהני מה שריבה אח"כ ולכן אמרינן חנ"נ וזה התירוץ נכון וכ"כ באו"ה כלל ל"ז הא דמצטרף אם ריבה בשוגג היינו אם לא נודע בנתיים אבל אם נודע בנתיים אינו מצטרף ולכן צריך החכם לחקור אחריו עכ"ל ואין להקשות לפי דברי דא"כ למה כתב רבינו דא"צ לשאול הלא צריך לשאול שמא נודע בנתיים דאז לא מהני מה שנתרבה י"ל דס"ל דילמא לא חיישינן דמסתמא אילו היה נודע בנתיים מיד היה בא לחכם לשאול מה דינו והארוך שכתב דמטעם זו צריכין לשאול פ' כסמ"ג שצריך לשאול וכדי לתרץ דברי הסמ"ג שלא יקשה עליו הא דקי"ל כל האיסורין שנתרבו שוגג מותרין לכן חילק בין נודע בנתיים ולא נודע ובזה מתורצים דברי הספר המצות בלא תירוצו של ב"י ועוד נראה דאפשר דהטור מחלק בין הא דאמרינן חלב נעשה נבלה להא דאמרינן כל איסורין שריבה עליהם כו' כמו שמחלק בתשובות הרשב"א סימן תצ"ה שכתב דוקא אם נתערב לח בלח או יבש ביבש אמרינן דאם ריבה עליהם שוגג כו' אבל כל שאסור משום בלוע כגון איסור שנפל על החתיכה ויש בה בנ"ט ואח"כ נתרבה ההיתר לבטל אינו מועיל דאמרי' חנ"נ ואפשר

לסוחטו אסור עכ"ל וכן היה נ"ל ליישב דברי הטור דכתב סתם דקי"ל כל איסורין שרבה עליהן מותרין משמע אף בבשר בחלב דלכ"ע חנ"נ גם כי לא ראיתי מרבותי מימי ששאלו אחר חקירה זו אע"ג דאנו נוהגין בכל איסורין חנ"נ אמנם בהגש"ד מצאתי בשם מהרא"י ז"ל דוקא בדבר יבש יש לנהוג הכי דאם נתרבה ההיתר מותר אבל לא בדבר לח דקי"ל חנ"נ עכ"ל ומשמע דכ"מ דאמרינן חנ"נ צריכים לשאול אחר החקירה זו והוא כדעת ב"י ותימא דלא נהיגי לחקור בדבר זה וצ"ל דאע"ג דמחמירים אם נודע שנתרבו ההיתר מ"מ לא מחמירין לחקור אחר זאת וע"ל סימן צ"ב באיזה דבר אמרינן חנ"נ:

סעיף קטן ג

וכתב באו"ה כלל כ"ד דה"ה באיסור דרבנן כתוב ואסור למוכרו לישראל אחר לאכלו דהא אסור ליהנות ממנו אע"ג דגם האיסור בעצמו היה מותר בהנאה ומותר למכרו לנכרי מ"מ לא ימכרם לישראל דלא יהנה הוא עצמו ממעשיו הרעים עכ"ל:

סעיף קטן ד

וכ"כ בש"ד ובארוך:

סימן קא

סעיף קטן א

(כתב בהארוך דרגלים של בהמה גסה מיקרי ראוי להתכבד ושל דקה מיקרי דבר שבמנין ושניהם אינם בטילים עכ"ל וב"י כתב בשם הסמ"ק) דרגלים של בהמה דקה יש לאוסרן משום חתיכה הראויה להתכבד אבל אין לאוסרן משום דבר שבמנין דאת שדרכו למנות שנינו עכ"ל וע"ל סימן ק"י מדין דברים שבמנין עוד כתב בארוך דעור שומן של אווז אם נטרפה אחת ונתערבה באחרות הוי חתיכה הראויה להתכבד ואינה בטילה ומיהו אם יכולין להכיר שהוא מן הטריפה כל האחרות מותרין עכ"ל וע"ל סימן ק"י על איזה דבר יש לסמוך שאחת מהן היא הטריפה כל האחרים מותרים בהגש"ד דכל דבר שאינו נאסר רק כדי קליפה הואיל והחתיכה עצמה אינה אסורה אע"ג שהיא חה"ל דדבר האסור בה דהיינו הקליפה אינה ראויה להתכבד עכ"ל והוא סברת התוס' מצאתי כתוב חתיכה שלא ניקרה מגידים וחלבה מקרי ראויה להתכבד דהא ראוי לנכרי עכ"ל ואין אנו צריכים לטעם זה דהא אפילו באיסור הנאה אמרינן דין חתיכה הר"ל:

סעיף קטן ב

כתב באו"ה כלל כ"ה הא דחתיכה הר"ל ובריה לא בטילה דוקא במינו אבל שלא במינו הוי בנ"ט דומיא דשיל"מ עכ"ל וכב"י בסימן ק' בשם תשובת הרשב"א על בריה שנפלה לירקות דאינה בטילה וזהו שלא כדבריו וכ"מ בש"ד גבי טיפת חלב שנבלע בבשר שכתב דלא הוי ראויה להתכבד בבשר משמע הא אי הוי ראויה להתכבד לא בטיל ע"כ הארוך

אם הוא ספק אם היא חה"ל או בריה או לאו אזלינן לקולא דספיקא דרבנן לקולא עכ"ל ופשוט הוא עוד כתב הא דמהני נתרסקו דוקא שלא נודע התערובות אבל אם נודע התערובות אסור דלא מהני שוב ביטול עכ"ל וע"ל סי' צ"ט דיש חולקין וס"ל דאין לחלק בין נודע ללא נודע:

סימן קב

סעיף קטן א

וכ"כ הר"ן דף ש"פ ע"ד והוא סברת התוספות ולכן כתב בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל דאם לבנו בו מאכל או מלחו בו תרנגולת אסורים והכי נוהגין דהואיל והקדירה מתוקן בכך דהא ממלאים התרנגולת לבשם אותו וכן אם לבנו המאכל בה הכל מקרי מין במינו כדאיתא בביצה פרק בתרא ולכן נהיגים לאוסרו עכ"ל אמנם מדברי רבינו לא משמע שזה מיקרי מין במינו דהרי כתב דהתבשיל מותר לפי סברת ר"ת ובודאי בכל התבשיל אין נוהגין הביצה רק לבשם ואפ"ה כתב דבטל ובאו"ה כלל כ"ה כתב דאם לבנו בו מאכל אסור דהואיל ולחזותא עביד אינה בטילה וכן נהג מהר"ש עכ"ל וכבר כתבתי דין זה בא"ח סי' תקי"ג:

סעיף קטן ב

כתב הר"ן פג"ה דף תשכ"ג ע"א דשיל"מ דאוסר מינו באלף אם נפל חתיכה שיש לו היתר לתוך רוטב אי חוזר אותה רוטב ונפל לתוך רוטב אחר מיקרי מין במינו ואוסר אף באלף עכ"ל אמנם לפמ"ש הטור בא"ח סימן תקי"ג דשיל"מ אינו אסור אא"כ האיסור שם בעין אבל טעמיה בטילה וכ"פ האו"ה כלל כ"ה א"כ גם כאן הרוטב אינו מיקרי דשיל"מ הואיל וטעם החתיכה עצמה בטל ב"ש הרוטב ותו נראה דלפירוש דברי הר"ן צ"ל דאף דבר שאין איסורו מחמת עצמו אם יש לו מתירין אוסרין באלף ומהרא"י ז"ל לא כ"כ בת"ה סימן ק"ע דכתב על החתיכה שלא נמלחה ג' ימים שאסורה בבישול אם נתערבה באחרות בטילה ולא אמרינן דהוי דשיל"מ הואיל ושרי לצלי דלא מיקרי דשיל"מ אא"כ הותר לאותו דבר שהיה אסור תחילה משא"כ כאן דלצלי לא נאסר מעולם וכן איתא סברא זו במרדכי פג"ה ובהר"ן פ' הערל אבל הר"ן פ' הנודר מן המבושל פי' דכה"ג מיקרי דשיל"מ וכתב שזהו דעת הרי"ף בפג"ה וע"ש שמאריך בזה ועוד כתב מהרא"י דחתיכה זו שלא מלחה לא הוי איסורה מעצמה ולכן יש לה ביטול עכ"ל משמע בהדיא דדבר שאין איסורו מחמת עצמו לא מיקרי דשיל"מ עוד כתב הר"ן ריש אין צדין ע"ב דס"ס מותר בדשיל"מ כגון ספק ביצה בי"ט שני עכ"ל ולקמן סי' ק"י כתבתי דלא נהיגין כן כתב באו"ה כלל כ"ה דמי שנדר מיין זה ונפל ממנו טיפה לחבית גדולה אינה בטילה

דלדידיה מיקרי דשיל"מ דיוכל לשאול על נדרו עכ"ל וכ"ה במיימוני פ"ה דהל' נדרים והב"י הביאו לקמן בסי' ר"י וכ"ה בהר"ן פ"ק דנדרים והאריך שם בדיני דשיל"מ וע"ש גם בפרק הנודר מן המבושל והאריך הר"ן בדין זה עוד כתב באו"ה דבר שלא היה ניכר האיסור פעם אחת בפני עצמו לא מיקרי דשיל"מ עכ"ל:

סעיף קטן ג

אין להקשות הלא לעיל סימן פ"ו כתב דביצה אינה בטילה די"ל דהכא בטרופות מיירי ולהכי פסק דבטל הואיל והוא דבר שאין לו מתירין ושאר דיני דשיל"מ עיין בא"ח סימן תקי"ג:

סימן קג

סעיף קטן א

אמנם בפ"ב דביצה משמע במרדכי דחתיכת נבלה בדבש עצמו לא הוי פוגם ובתשובות מהרי"ל כתב דתשובת ר"י מיירי במשקה הנעשה מדבש אבל בדבש עצמו יכול להיות דהוי לשבח ומעתה אין אנו צריכים לחילוק של ב"י גם מיושב מרדכי דביצה דהתם מיירי בדבש עצמו כתב האו"ה כלל ל"ב דוקא במאכל מותר נט"ל אבל הקדירה אסורה ואם בישל בו אח"כ תוך מע"ל דבר שהאיסור נותן בו טעם לשבח נאסר התבשיל השני עכ"ל ועוד כתב ואפי' לא נפל האיסור הפוגם בעצמו לקדירה אלא שבישל בו הבשיל שנפל לתוכו איסור פגום הקדירה אסור אבל אם תחב כף שניער בו איסור פגום לתבשיל שבקדירה הקדירה נמי שרי הואיל והתבשיל שרי דה"ל נ"ט בנ"ט דהיתרא דהרי גם כאן הכף נ"ט פגום לתבשיל ומתבשיל לקדירה ועדיין הטעם פגום וכתב עוד דיורה שמתיכים בו דבש אע"פ שיש בו רגלי הדבורים אפ"ה היורה מותר דאין טעם ברגלי הדבורים לאסור היורה עכ"ל עוד כתב תבשיל שנפל בו איסור פגום ונפל אותו תבשיל לקדרה אחרת ובאותו תבשיל היה האיסור לשבח אילו היה האיסור בעין א"צ בקדרה שני רק ס' נגד האיסור שבקדירה דלא שייך לומר דהקדירה הראשון נעשה נבילה דהא מישרי שרי עכ"ד:

סעיף קטן ב

ונ"ל דה"ה אם לאחר בישול המים עבר עליו הלילה נמי הוי דינא כאילו עבר קודם בישול ועוד נראה דאע"ג דכתבתי סימן צ"ב דאנו נוהגין בכל איסורים חנ"נ מ"מ לענין זה יש לסמוך אמקילין ולכן בשאר איסורים אפי' קודם לינת הלילה יש להתיר ולסמוך אמקילין:

סעיף קטן ג

כתב באו"ה הא דאיסור פגום בטל היינו כשנמחה האיסור אז הוא בטל בין במינו בין שלא במינו אבל אם האיסור קיים אינו בטל שלא במינו רק בששים דמין שלא במינו אינו בטל ברוב עכ"ל שם וצ"ע דלמה מחלק בין טעם לעיקר דהרי טעם כעיקר הוא דאורייתא לפי דברי ר"ת וקי"ל כוותיה כמ"ש בסימן צ"ח וטעמא דמין שלא במינו אינו בטל כתב הוא מכח טעם כעיקר א"כ מה לי אם הוא ימחה או האיסור בעצמו הלא שניהם הם איסור דאורייתא עוד כתב בא"ו הארוך כלל ל"ב דאפי' בריה או שאר דברים חשובים אם הם פגומים הם בטילים שפיר דמאחר שהאיסור פגום בטל חשיבתן אבל אם הם חשובין בעצמן אלא שנותנים טעם לפגם במאכל שנתערב בו אינן בטילין אם אינן מכירן כאילו היו נ"ט לשבח:

סעיף קטן ד

ומשמע מדברי כ"י דפשיטא דנקטי' בדברי הרשב"א גם לא הביא שום חולק רק ש"ד ור"י שכתבו בשם הר"ם והרא"ש לאסור ואדרבא כתב שהר"ן וא"ח הסכימו לדבריו וכתבו דדברים המאוסים דיני כעכברא וגם כתב עליהם דדבריהם מיוסדים על אדני פז וכ"כ ריב"ה בתשובות וכ"נ מדברי הסמ"ג והמרדכי ודלא כאו"ה דכתב כלל ל"ב דלא קי"ל הכי דאע"ג דהוא דבר מאוס אם אינו נט"ל אסור דהא עכברא בשיכרא אוסר אע"ג דמאוס עכ"ל וע"ל סימן ק"ז כיצד נוהגין.

סימן קד

סעיף קטן א

וכפירש"י בגמרא וכן כתב הג"מ פט"ו מהמ"א והמרדכי פ"ב דע"ז והר"ן חולק שם דל"נ לו דא"כ בשאר איסורין ג"כ היה לנו לחוש שמא ישאר שם מן האיסור וחצי שיעור אסור מן התורה והאריך שם בזה והאו"ה כלל ל"ב חילק בין משקה דאפשר לסננו ולכן אסור קודם הסינון דהוי כדשיל"מ אבל במאכל מותר אפילו יש לחוש שנשאר בו איסור כמו בשאר איסורין גם במשקה אין לחוש רק בשרץ דיש לחוש שמא ישאר בו כעדשה שהוא שיעור טומאתו הואיל ותחילת ברייתו הוי כעדשה מיקרי בריה ואינו בטל משא"כ בשאר איסורין כן נראה דברי או"ה אבל מדברי רבינו אינו נראה כן וכ"כ ב"י דהא דכתב רבינו ואם נתחתך שאינו יכול לבררו מיירי במאכל ואפ"ה כתב שאינו בטל וצ"ל לפ"ד דבשרצים בכ"מ אינו בטל אם יש לחוש שנשאר בכעדשה שהוא שיעור טומאתו ובריייתו ודלא כמ"ש האו"ה כלל ל"ב וריש כלל כ"ה:

סעיף קטן ב

וכ"כ הר"ן בשם גאון על שמן שנפל בו עכבר אסור להדליקו בב"ה הואיל ואסור באכילה משום הקריבהו נא לפחתך מ"מ לענין הלכה נקטינן כרמב"ם ורשב"א ורבותינו הצרפתים עכ"ל וכ"פ האו"ה כלל ל"ב ויש להכשיר ביין ושמן דלא כאגור שכתב שלא ראה לנהוג קולא זו.

סעיף קטן ג

אינו נ"ל נוסחא אמיתית דמ"ש אם השומן קשה צריך כ"כ ושאר שומן אם יש בו ס' מותר וזה טעות נפל בספרים דאי היה בו ס' אפילו השומן רך שרי ועוד דכשהשומן קשה לא שייך בו ס' רק כדי נטילה לחוד דלא שייך ס' רק בכבוש ובישול כדלקמן סי' ק"ה ועוד דאי הוי מבטלין בס' נטילה זו למה אלא ודאי זו הנוסחא מוטעת וכן המרדכי והגמיי' לא כתבו רק ואם הוא קשה צריך כ"ג וכ"ה באו"ה אמנם בב"י הביא תשובת הרא"ש כמ"ש ולא השיג עליו ומה שכתבתי נ"ל ועוד תשובה זו צ"ע דלמה כתב דאם שפכו עליו שומן רותח הכל אסור הלא הוי חם לתוך צונן דאינו אסור רק כ"ק כמו שנתבאר לעיל סימן צ"א ויתבאר סי' ק"ה דאין לומר דהעירוי נאסר תמיד משום העכבר וכל מה שעירו שם נאסר מ"מ אם העכבר בשולי הכלי היה לנו להתיר מה שלמעלה מקליפה שעל העכבר דשם לא נגע העירוי ונ"ל לחלק דגבי שומן שאני דידוע כשמערין עליו רותח מחמת החום נמס הכל ויעשה הכל רך ולכן כל פעם שמערה נעשה רך והערוי מגיע אל העכבר ונאסר ומתערב בשאר שומן שהיה שם בתחילה ונאסר הכל א"ג דהואיל ועשה רך ע"י שפיכות אלו ששפכו עליו היה ככבוש בתוכו דסתמא דמילתא דלא חזר והוקשה תוך שיעור כבישה ולכן אסור כן נ"ל ליישב דברי הרא"ש וכ"כ הר"ן פרק כירה דף קי"ח לענין עירוי כעין חילוק זה וע"ש גם בתוס' פ' כירה (שבת מב:) משמע דבדבר המתערב יש לחלק וע"ש ובאו"ה כלל ל' כשבא לפנינו (קשה אף ע"פ שידוע שהיה שם העכבר גם כשהיה רך) אפ"ה מותר דאמרי' שמא נתקשה קודם שיעור כבישה ולא נאסר דמחזיקים איסור לא מחזקינן הואיל ובא לפנינו כך לא צריך אלא נטילה עכ"ל דלפמ"ש בתירוץ האחרון ליישב דברי הרא"ש אין זו נכון במ"ש להתיר אם הוא נודע שהיה רך כשנפל העכבר לתוכה דהרי כתבתי דבכה"ג אוסר הרא"ש ואפשר לומר דאף הארוך לא קאמר אלא שלא היה כ"כ רך שאפשר להתקשות תוך שיעור כבישה ואפשר גם כי או"ה לא ס"ל כתירוץ האחרון כו תירוץ ראשון נראה עיקר אמנם מ"מ דבריו צ"ע דהא כתב דאחזוקי איסורא לא מחזקינן אע"ג דבודאי העכבר היה שם כשהיה רך והרא"ש כ' בתחילת התשובה דאף אם הוא רק ספיקא אם העכבר היה שם אפ"ה אסור ולא אמרינן דלא מחזקי' איסורא לומר שבאותו פעם ששפכו עליו רותח לא היה העכבר שם ותו דלקמן סי' ק"ה כתבתי

בשמו דספיקא דכבוש אזלינן ביה לחומרא וכאן כתב לקולא ולכן נ"ל דאין להקל במ"ש להתיר אם ידוע שהיה שם כשהיה רך:

סעיף קטן ד

ומשמע מדברי כ"י דפשיטא דנקטי' בדברי הרשב"א גם לא הביא שום חולק רק ש"ד ור"י שכתבו בשם הר"ם והרא"ש לאסור ואדרבא כתב שהר"ן וא"ח הסכימו לדבריו וכתבו דדברים המאוסים דיני כעכברא וגם כתב עליהם דדבריהם מיוסדים על אדני פז וכ"כ ריב"ה בתשובות וכ"נ מדברי הסמ"ג והמרדכי ודלא כאו"ה דכתב כלל ל"ב דלא קי"ל הכי דאע"ג דהוא דבר מאוס אם אינו נט"ל אסור דהא עכברא בשיכרא אוסר אע"ג דמאוס עכ"ל וע"ל סימן ק"ז כיצד נוהגין.

סימן קה

סעיף קטן א

כתב באו"ח כלל ל' כל כבוש כמבושל דאורייתא וספיקא לחומרא אבל כבוש בשר בחלב הוי דרבנן וספיקא דרבנן לקולא עוד כתב חתיכה שנפלה מקצתה לחלב ומקצתה חוץ לחלב מה שבתוכה אסור ומה שבחוץ מותר דאין חלב מפעפע למעלה בצונן עכ"ל. ובהגהת שם בשם מהרי"ש דכולה אסור דכבוש כמבושל ומתפשט שפיר בכולו אפילו ע"י צונן עכ"ל וע"ל סימן ס"ט מדין זה:

סעיף קטן ב

וכ"כ הר"ן פ' כ"ש ד' רל"ז דכ"ר מקרי לאחר שהוסר מן האור:

סעיף קטן ג

ע"ל סימן ס"ח דין כלי שני ועירוי כיצד נוהגין בהם גם סי' צ"ה וע"ל סי' צ"ב אם נשפך כ"ר ע"י רתיחה אי מקרי כ"ר או שני כ' בשערים דמהרא"י בשם תשובת מוהר"ם שאם נפלה טיפת חלב רותחת על סכין או על כלי אחר שהוא צונן שא"צ רק לגרר במקום שנפלה הטיפה הואיל ופסקה הטיפה מן הקדרה כשנפלה עליה והאי דאמרינן עירוי ככ"ר היינו כשנפלה עליו בקילוח אבל כה"ג לא ודוקא שנפלה על הקתא אבל נפלה על הברזל של סכין נועצה י' פעמים בקרקע ודיו עכ"ל וכתב באו"ה כלל נ"ח דהכי נהיגין דלא כסמ"ק דאוסר עכ"ל וכן הוא במרדכי פ' גיד הנשה דף תשמ"ב ע"ב שכתב אם נפל טיפת חלב רותח על להב הסכין כולו אסור דחם מקצתו חם כולו עכ"ל וכבר כתבתי לעיל סי' צ"ד גבי כף דלא קי"ל כן וכתב בהגש"ד אמנם אם נפלה טיפה מנר דולק למקום האסור לו יש להחמיר טפי אבל פתילה של חלב או שומן כרוך סביביו ונקרש כמו שרגילין לעשות עינינו רואות שטיפה הנוטפת מאותו נר אינו שורף כ"כ כטיפה הנוטפת מקדירה רותחת עכ"ל מהרא"י ז"ל וכ"כ ב"י בס"ס צ"ב בשם ת"ה דטיפה הנופלת מנר

דולק בעי הגעלה הכלי שנפלה עליו ואם נפלה טיפה מנר שהחלב בו ושומן נכרך סביביו די בגרירה עכ"ל.

סעיף קטן ד

ובהר"ן פרק כ"ה וזה מיירי שנטלו מן האש דאי עדיין על האש בין האיסור בין ההיתר הוי כחם לחוך חם אלא מיירי שנטלו מן האש ועדיין חם עכ"ל ונראה מדברי הר"ן דדוקא כשנטלו מן האש אבל עדיין הוא כ"ר אבל אם שמוהו כבר בכ"ש ודאי אינו אוסר כלל לפי מאי דקי"ל דכ"ש אינו מבשל ואינו מבליע ומפליט וכמו שנתבאר לעיל סימן ס"ח ואף ע"ג דאם נפל חם על דבר צונן אסור כדי קליפה היינו משום דהוי כמו עירוי ואדמיקר בלע פורתא הואיל ולא היה מעולם עדיין בכלי שני וזהו טעם דגים שעלו בקערה דאינן מותרים רק מטעם נ"ט בנ"ט וכן לקמן סימן ק"ז גבי דגים טמאים שנתערבו בקערה שהיו אוסרים אי לאו מטעם דבטלים ברוב אבל אם כבר מונח בכ"ש הם אף ע"פ שהיד סולדת בו אינה מבליע כמו שאר כ"ש או דבר עב כגון חתיכת בשר שהניחו בכ"ש דלא גרע דבר שהוא גוש מדבר לח וכ"מ מדברי הרשב"א שמדמה ענין כ"ש לחום חלב הכסלים שהוא דבר עב גם שנראה לעינים שרוטב רותחת יותר שומרת חומו מדבר עב ודלא כמו שראיתי מהר"ש לורי"א שחילק בהכי ואין דבריו נראין:

סעיף קטן ה

כתב באו"ה כלל כ"ט אם מונחים זו אצל זו אם שניהם חמין הכל אסור ואם אחד מהן צונן סגי בקליפה במקום שנוגעים עוד כתב סימן ל"ו אם הניח איסור חם לתוך קערה דינו כמו שאר חם לתוך צונן וכן אם הניח בשר חם לתוך קערה חולבת הבשר צריך קליפה וגם הקערה צריכה קליפה במקום שנגע בבשר או יגעילנה עכ"ל. ועוד כתבו דוקא שהוא בקערה שאין שם דוחקא דסכינא אבל אם חתכו בשר רותח בסכין חולבת בן יומו הכל אסור אם אין ס' כנגד הסכין ואם אינה ב"י צריך קליפה אפי' הצונן משום דבודאי יש שמנונית על הסכין אם אינו יודע בבירור שלא היה בו שמנונית וכ"כ הטור לעיל סימן צ"ד ופשוט הוא דכ"ז מיירי בחתך בשר רותח שהיד סולדת בו אבל בלא"ה אפי' הסכין ב"י אינו אוסר רק כדי קליפה והסכין נעיצה בעי בקרקע משום השומן הדבוק בו וכן המנהג. במרדכי פ' כ"ה דף תשל"ט ע"א מצאתי דאסור לשפוך מכלי כשר שיש בו שומן לתוך נר דולק ובו חלב או שומן טריפה דתניא פ"ה דמסכת מכשירין המערה מחם לחם מצונן לצונן טהור מצונן לחם טמא ר"ש אומר המערה מחם לחם כחו של תחתון יפה משל עליון אלמא כ"ע צונן לתוך חם טמא וה"ה לאיסור והיתר עכ"ל וכתב באו"ה כלל כ"ט דבדיעבד אין לחוש וע"ל סימן ק"ד כתבתי דשומן חם לתוך שומן קר הואיל ונמס מתוך החום כולו אסור:

סעיף קטן ו
וכ"ה במרדכי פרק כ"ה דף תשל"ט ע"א שמה שחוץ לרוטב דינו כצלי וצ"ע דכאן פסק הטור דאינו אוסר רק כ"נ ולעיל סי' צ"ב משמע דכל החתיכה אסורה ואפשר דלעיל מיירי באיסור המפעפע כמו טיפת חלב שנפלה על החתיכה והוי כמו חלב שמן שמפרש בסמוך.

סעיף קטן ז
ומשמע שם בהדיא דה"ה חם ע"י בישול אם אינה ברוטב נמי דינא הכי דכתב סתם בכל חם לתוך חם או צונן לתוך חם דאם האיסור מפעפע בעינן ס' ונטילה גם כבר נתבאר לעיל דבישול בלא רוטב דינו כצלי וכ"כ המרדכי פרק כ"ה דף תשל"ז ע"ג ובהגש"ד בשם מהרא"י דיש לאסור אף בגדי כחוש עד דאיכא ס' דאין אנו בקיאים איזה מקרי כחוש וכ"ה בהגמיי' דלעולם בכל ענין איכא ששים שרי ליכא ס' אסור וכ"פ באו"ה כלל י"ד דהכל משערין בס' ואפ"ה קולפין דלמא אינו מפעפע ואין חילוק בין אם החלב דבוק או אינו דבוק:

סעיף קטן ח
ונראה דבכה"ג אף המהרא"י ז"ל מודה דיש להקל וכמ"ש לעיל בשם הרשב"א והרמב"ם דיש להקל בחלב דרבנן כגון הקרומין והחוטין שהם דרבנן מיהו מדקאמר בקרום שעל היותרת משמע דאין חילוק:

סעיף קטן ט
ובפסקי מהרא"י ז"ל סימן צ"ה שאין לסמוך על דברי הטור דבסמ"ק כתב דלא סמכינן עליה גם לפי דברי הטור היה צריך לבדוק אם לא נקרע הקרום קודם לכן דינו כשאר חלב שנצלה או נמלח עם בשר וה"ה אם נתבשל בכוליא נעשה נבלה וצריך ששים נגד כולה וכן הוריתי הלכה למעשה כמה פעמים וה"ה בקרום שעל היותרת עכ"ל וכ"ה בהגש"ד כשם מהרא"י ז"ל.

סעיף קטן י
וע"ל סימן ס"ד:

סעיף קטן יא
ודברי ב"י צ"ע דפסק במליחה בס' וכתב שכן דעת רבי' וזה אינו דהרי רבי' פסק דא"צ אלא כדי קליפה ועוד דלעיל סימן צ"א וסימן ע' פסק בהדיא דמליחה דינה כקליפה ע"כ נ"ל דדעת ב"י לפסוק כדעת רבי' דדוקא אם הוא שמן משערינן בס' דאז מפעפע אבל בכחוש סגי ליה בקליפה אמנם בתשובת מהרי"ו פסק סתם דקבל מרבו דמליחה בס' וכ"פ הארוך כלל י"ד וכ"פ האגור סימן אלף קע"ו בשם מהרא"י דמשערינן בס' ואי איכא ס' אפי'

קליפה לא בעי בין כחוש בין שמן ובארוך כלל י"ד מצריכו לקלוף כדעת ב"י והמנהג כדעת מהרא"י ז"ל מיהו נראה דוקא בחלב שמפעפע יש להחמיר להצריכו ס' במליחה אבל לא לענין שאר איסור ולכן פסק ב"י לעיל סימן ע' וסימן צ"א לענין שאר איסורים דסגי בקליפה וכ"מ קצת בדברי האחרונים מהרי"ו ובהגש"ד בשם מהרא"י ובאגור וכן מבואר בגמרא פרק ג"ה גבי הנהו אטמהתא דאימלחו בגיד הנשה דקאמר התם דאינו אוסר רק כ"ק ומדברי או"ה נראה דאין לחלק וע"ל סימן ע' וכן בהגש"ד ריש שער ב' מדברי מהרא"י משמע דאין לחלק וכ"כ בש"ד דאף (בשר) [בציר] נבילה משערים בס' מיהו נראה דס"ל בציר נבילה או כה"ג נמי מפעפע דומיא דחלב אבל איסור שודאי אינו מפעפע אינו אוסר רק כ"ק דודאי לא יחלקו על הגמרא:

סעיף קטן יב

ובש"ד כתוב במעשה זו דמהר"ם דאם לא נודע החתיכה שנגע חד בתרי בטיל אף ע"ג דהוי חה"ל הואיל ואין איסור החתיכה מחמת עצמו אלא מחמת החלב הדבוק בה וע"ש ג"כ במרדכי האריך בזה והמנהג אינו כן אלא מצטרפים הכל לס' כל החתיכות שנמלחו יחד ואפשר שסומכין אדברי א"ז דלעיל דס"ל דהכל מצטרפין דהרי כתב דאם חלב דבוקה בו נ"נ משום דבודאי נמלח תחלה לחוד אבל בלא"ה הוי כולן מצטרפין לבטל החלב א"כ אם אין החלב דבוק בחתיכה אלא שנמלח החלב עם בשר הכל מצטרף לבטל החלב בין חתיכה הנוגעת בחלב בין אינה נוגעת וכ"ה בהגש"ד דלפי מנהגינו בישול ומליחה וצלייה הכל שוה וכ"מ ל' האגור שכתב דמשערינן בס' בין להקל בין להחמיר וכ"כ בש"ד בשם מהרא"י בהדיא דמליחה כבישול ולכך אין לחלק אלא הכל מצטרפין לס' אם אין האיסור דבוק לחתיכה דאז יש להחמיר כדעת א"ז אבל לא משמע כן מדברי או"ה סי' ב' דמשמע דאין מצטרפין כל החתיכות גבי מליחה ומ"ש נ"ל כי מדינא לא היה מצריך במליחה רק קליפה שהוא דעת רוב הפוסקים אלא שאנו מחמירים לשויה בבישול ודי לנו בחומרא זו ולא להחמיר בו יותר מבבישול ומטעם זה השיב לי מוהר"ם פאדווי ז"ל כתוב בתשובה דמנהגו להתיר ע"י קליפה במקום הפסד מרובה ועיין בא"ח סימן תס"ז כתבתי קצת דבריו:

סעיף קטן יג

ואני כתבתי למעלה דהמנהג אינו כן רק אומרים בכל איסורין חנ"נ וכ"פ מהרי"ו דקיבל מרבו דנוהגין כדעת א"ז.

סעיף קטן יד

ובארוך כ' דטוב להחמיר לכתחלה דלמא היה שומן בקערה אבל בדיעבד פשיטא דמותר עכ"ל כלל ג':

סעיף קטן טו
ונ"ל ללמוד מכאן דאין חילוק בין כלי נקוב לשא"נ דלעולם אין כח מלח להפליט מכלים וכ"מ ג"כ מדברי המחבר שכתב דמותר ליתן בחלב מלח שהיה בקערה של בשר וסתם קערות אינם מנוקבים דלא כא"ו דכתב דהא דאין מליחה לכלים היינו בכלי מנוקב אבל אם אינו מנוקב אסור עכ"ל דזה אינו דאין לחלק בין מנוקב לשאינו מנוקב בהא גם ב"י לא חילק בדבר זה וכ"נ:

סעיף קטן טז
דלא כאו"ה כלל ג' דפסק דיש להחמיר כדברי ראבי"ה דאנו נוהגין כן עכ"ל וכתב בהגש"ד דאף לדברי ראבי"ה היינו דוקא בדפוסי נכרים משום דמלחו בו הרבה פעמים אבל בשאר דברים מודה עי"ל סימן ס"ט בסופו:

סעיף קטן יז
וכתב באו"ה כלל ג' דכתב המרדכי פ' כ"ה דמ"מ טוב להחמיר וליזהר לכתחלה דיש לחוש שמא נפלה טיפת בשר לקערה של בשר ובדיעבד אין לחוש עכ"ל ול"נ דאין לחוש רק במקום דנשתמש בשר אצל קערה וכה"ג אבל בלא"ה אין לחוש כלל והתוספות פכ"ה והסמ"ג כתבו דהמחמיר תע"ב.

סעיף קטן יח
וכתב בארוך כלל י' ולא חיישינן הואיל ומקצת החתיכה נגעה בציר קודם ששהתה שיעור מליחה לא היה לו מקום לפלוט ודומה למלוח בכלי שאינו מנוקב דלא חיישינן להא דאף בכשא"מ חומרא יתירה הוא לאסור הכל עכ"ל:

סעיף קטן יט
ול"נ דלק"מ דגבי חלב שטבעו שהוא מפעפע אלא שאינו מפעפע כשהוא כחוש ע"כ כשהיתר שמן בקל עביד דהחלב הכחוש מפעפע ולכך אסור לעיל דהאיסור בעצמו מפעפע למרחוק ע"י קצת שומן שקיבל מן ההיתר אבל בשאר איסורין שאין מפעפעין כטבעו אין השומן של היתר מוליך עמו האיסור אלא במקום שהאיסור יכול לילך לשם כנ"ל פשוט.

סעיף קטן כ
כתב בהגש"ד בשם ר"י מאיבר"א דלא אמרינן סברא זו דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור יכול לילך לשם אלא במאכל שיש לו טעם מעצמו אמנם כלי שאין לו פליטה מעצמו פולט שפיר מה שבלע אף בלא רוטב וראיה מדגים שעלו בקערה דמותר מטעם דהוי נ"ט בר נ"ט ולא התיר מטעם דאין הנבלע בקערה הולך בדגים בלא רוטב עכ"ל וכ"פ בארוך כלל ל"ו הלכה למעשה ופשוט דאינו אוסר רק כ"ק בלא רוטב כמו שנתבאר לעיל:

סעיף קטן כא
ואני כתבתי לעיל דנותנים בכל איסורים חנ"נ וה"ה כאן צריכים לשער נגד כל המלח ומיהו אי משערינן בכל המלח שרי כדעת ס"ה וכ"פ הטור לעיל סי' ס"ט וכ"ה בהגש"ד בשם מהרא"י וכש"ד דנהיגי כס"ה דכל מקום שאין איסור יכול לילך אין הנאסר אוסר בכל האיסורים שבעולם ואפי' בדבר דעביד לטעמא או דבר חריף דאינן בטילין אם אין איסורן מחמת עצמן בטילים עכ"ל כתב בארוך כלל כ"ה כל דבר דעביד לטעמיה אפילו באלף לא בטל בין במינו בין בשלא במינו ודוקא שנותן טעם באותו קדרה לתוכו אבל אי נפל לקדרה ואינו נותן טעם באותה קדרה אע"פ שרגילין ליתן לטעם בשאר תבשילין שרי וכן אי נפל דבר דעביד לטעמיה בדבר דעביד לטעמיה מתבטל שפיר דהא באותו תבשיל אינו נ"ט עכ"ל וצ"ל הא דמין במינו אינו בטל מיירי בשאין שום בטעמן ושום בשמן דקי"ל דבתר שמא אזלינן כמ"ש לעיל סימן צ"ח בב"י סימן קי"ב דדבר דעביד לטעמיה אפילו איסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה אין בטל.

סימן קו

סעיף קטן א
ונ"ל לפרש דבריו דס"ל דגבי טיפה שנפל לא חיישינן להא דהא אילו ניער וכיסה מיד אז החתיכה ג"כ מותר כדלעיל סימן צ"ב ולא חיישינן שמא נשאר מן האיסור בחתיכה והוא הדין כאן כנ"ל ליישב דברי רבינו:

סעיף קטן ב
ולפי מ"ש דנהגו בכל איסורים חנ"נ דבר פשוט שאסור להסיר משם דבר עד שיסיר תחלה לכל החתיכה אלא מסיר האיסור ואין צריך להמתין עד שיצטנן:

סימן קז

סעיף קטן א
וכ"כ במרדכי ס"פ א"מ ובהגה"מ פ"ב ובש"ד.

סעיף קטן ב
וכ"ה בהגה"מ וכתב בהגש"ד דאף המתירין לא התירו אלא ששפך המים שנשארו דרך המחבת ולא עירה לתוך הדגים או לתוך הביצים אבל אם עירה אותן מים על הדגים כולן אסורין דאז ע"י הרוטב מוליך האיסור מחתיכה לחתיכה עכ"ל ופשוט הוא הא דקאמר אף המתירין לא התירו כו' היינו דוקא לסברת המתירים מטעם דאין האיסור יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב כו' ולכן אם עירה עליהן הרוטב אסור אבל לסברת ר"ש שאכתוב בסמוך בכל ענין שרי וכמו שאכתוב לקמן דנראה מדברי הגש"ד דכן נוהגין

וכתב בכלבו בשם הר"ף וז"ל וטוב ליזהר שלא לאכול מן הביצים עד שיקלוף את כולן לדעת אם היה דם באחד מהן עכ"ל וע"ל סי' ס"ו דאין לחוש לזה וכן המנהג.

סעיף קטן ג

ובגהש"ד בשם מהרא"י הביא דברי המתירין שכתב רבינו וכתב עליהן הכי נהוג דמשום חששא אין לאסור מספק עכ"ל וצ"ל דדעתו לפסוק כר"ש ובכל ענין שרי מאחר דכתב דמשום חששא אין לאסור והיינו טעם ר"ש וא"כ אפי' עירה עליהם מים לבסוף שרי ומ"מ מסיק לבסוף והמחמיר תע"ב לכן טוב לצנן הביצים או הדגים תחלה קודם שיערה לחוץ.

סעיף קטן ד

בהג"ה מרדכי דחולין דף תשמ"ב ע"ג דאף הכף עצמו מותר דיש בו ששים נגד הזבוב עכ"ל ולעיל סי' צ"ב גבי טיפה שנפלה על הקדירה משמע דאין משערין בקדרה בששים וה"ה בכף ומ"מ א"צ לשער ס' נגד כל הכף דל"א חנ"נ לגבי כלי כמ"ש לעיל סימן צ"ה וצ"ב ולכן מאחר דידעינן כמה הוא האיסור הבלוע לא בעינן רק ס' נגד האיסור אמנם לענין עיקר דינא פ' ב"י דזבוב אינו אוסר כלל:

סעיף קטן ה

וכ"ה במרדכי דע"ז פרק השוכר ע"ב ז"ל ומצאתי בסופר רוקח דזבוב לית ביה טעם עכ"ל וכ"ה בהג"מ פט"ו דהמ"א ובאו"ה כלל כ"ז כתב דאנן לא נהיגין הכי אלא הכף אסור וצריכה ס' נגד כל הזבוב דלא כהמרדכי שכתב בפרק בתרא דע"ז ופרק כל הבשר דא"צ אלא ס' רק כנגד הזבוב מלבד הפרש שבה אמנם אם נמצא זבוב בקערה שרי דאמרינן דלקערה נפלה שהיא כלי שני עכ"ל וכ"פ מהר"ם פאדווה בתשובה שאנו נוהגין לשער בששים נגד הזבוב אמנם המיקל הסומך אדברי חזקה לא הפסיד עכ"ל ומיהו אם הוציא עם הכף הדג טמא או שאר איסור שיש בו טעם אסור להחזיר הכף לקדירה אבל אם עבר והכניסו שם א"צ לשער ס' כנגד כל הכף רק נגד האיסור שהוציא בו דלא אמרינן גבי כלי הנ"נ כמי שנתבאר לעיל מיהו אם מן התבשיל היה בכף כתב באו"ה כלל כ"ז דנעשה נבילה וצריך ס' נגדו:

סימן קח

סעיף קטן א

כתוב בהגהת סמ"ק הלכות חמץ ומצה (סימן ריי"ט) אף דריחא לאו מילתא היא הייינו דוקא לענין דלא מחשב נתינת טעם מכל מקום משהו מיהו איכא מיהו לא שייך ריחא אלא בתנור המכוסה למעלה כו' והאריך שם וע"ש וכ"ה בתוס' ע"ז דף ס"ו ע"ב ומחמירים לאסור אפילו בדבר דלא שייך ביה ריחא כגון בחמץ עם מצה אמנם במרדכי פרק כל

שעה משמע דאין חילוק לענין ריחא מילתא בין חמץ בפסח לשאר איסורין וע"ש ובא"ח סוף סימן תס"א:

סעיף קטן ב

כתוב בתשובות מהרי"ו סימן מ"ז דאסור להטמין תבשיל של בשר עם תבשיל של חלב דחיישינן שמא יזוב מאחד מהן תחת חבירו אמנם בדיעבד אין לחוש לזה כיון שהקדרות מכוסות עכ"ל וכ"ה בהגש"ד וז"ל ונ"ל מהר"ם שראה בחמין הטמונים ונמצא טריפה באחד מהן והתירו האחרים ודוקא שהיו האחרים מכוסים דאם לא כן אסורים כמו פשטיד"א ופלאדי"ן עכ"ל משמע דאם התנור סתום מכל צד יש בו משום ריחא מילתא אפילו בקדרה דהוי כמו פשטיד"א ופלאדי"ן שכתב המרדכי ריש גיד הגשה ובש"ד דאסור לכ"ע וכן כתבתי לעיל בשם הארוך וא"כ צ"ל דמה שכתב הרשב"א דבקדרה לית ביה משום ריחא מילתא היינו כשהתנור פתוח אבל כשהתנור סתום כמו שטומנין אסור אף בבישול וכ"מ באו"ה כלל ל"ט עוד כתב שם דאף כשהתנור מגולה או ע"ג כירה אסור לבשל ב' קדרות זו בצד זו דחיישינן לניצוצות שנתזו מזו לזו אמנם בדיעבד אין לחוש עכ"ל ובמרדכי פרק אין מעמידין דף שפ"ו ע"ב כ' דאסור לצלות ב' שפודין אחד של נבילה ואחד של שחוטה כדאמרינן פרק כיצד צולין (פסחים ד' עו.) אין צולין ב' פסחים זה אצל זה משום תערובות גופין עכ"ל אבל לקמן ס"ס קי"ח יתבאר דאף ב' קדרות זו אצל זו אף לכתחלה אינו אלא חומרא בעלמא:

סעיף קטן ג

לעיל סימן צ"ז כתב ב"י ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם ורוב המורים מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן להתיר בדיעבד אבל לכתחלה אסור לצלותו בתנור צד עכ"ל ונ"ל מדבריו דאף בפת שאפאו עם בשר מותר לאכול בחלב דזו מקרי דיעבד כמו שכתב רבינו לעיל סימן צ"ז בשם הרשב"א ואע"ג דב"י כתב בשם הרי"ף ורמב"ם לעיל סימן צ"ז דס"ל דזו מקרי לכתחלה הואיל ואפשר לאכול הפת עם בשר מכל מקום משמע דלענין הלכתא נקטינן דאין לחלק בין זו לשאר איסורין וכדעת המתירין בכה"ג כמו שנתבאר לעיל סימן צ"ז מדכתב סתמא דבדיעבד שרי ועוד דכלל יחד דעת הרי"ף ורמב"ם עם דעת שאר מורים וכתב שהם מסכימים לדעת רוב המורים דהיינו שבדיעבד שרי אבל באו"ה כלל ל"ט פסק דפת הנאפה עם פשטיד"א אסור לאכלו בכותח דזה מקרי לכתחלה והאגור כתב בשם מהר"י מולי"ן דאנו נוהגין דריחא לאו מילתא היא בדיעבד אכן אם נכרי אפה עם דבר איסור אסור לקנות אותו פת דהוי כלכתחלה אבל אם אין לו פת אחר מותר לקנות מזו עכ"ל ול"נ כדברי ב"י שכתב בסימן צ"ז על דברי אגור זו ואין דבריו נראין בעיני דבדיעבד מותר גמור הוא ואפילו פת אחרת לפניו מותר לאכול מזו עכ"ל ולכ"ע

בדיעבד מיהו יש להתיר ולקנות מן הנכרים מקרי דיעבד כמו שיתבאר לקמן סימן קי"ג וקי"ד וקכ"ב וכן פסק בהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל ומהר"י מינ"ץ בתשובות (סימן כ"ו) והאריך דאנו נוהגין להתיר ריחא מילתא בדיעבד אבל לכתחלה אסור ואין חילוק בין תנורים שלנו לשלהם דלעולם לכתחלה אסור ובדיעבד שרי אמנם בדברי ב"י משמע דאף לכתחלה אין לאסור אלא בתנור צר במרדכי פ' ג"ה דף תשל"ה ע"א דבדבר חריף כגון בצל שנצלה עם איסור לכ"ע אסור דהואיל והוא דבר חריף שואב האיסור אצלו עכ"ל וכ"פ באו"ה כלל ל"ט וכתב דה"ה אם האיסור חריף אפי' בתנור פתוח וגדול עכ"ל ועוד כתב המרדכי שם דאם הוא מכוסה בבצק מותר עכ"ל אמנם באו"ה כתב דטוב להחמיר לכתחלה גם בזו ומשמע מדברי רבינו שכתב אפילו בשר נבילה כחוש והשחוט שמן כו' משמע דאם שניהן כחושין לכ"ע שרי דריחא כי האי לאו מילתא היא וכ"כ ב"י בשם תשובת רשב"א ובפסקי מהרא"י סימן ע"ו דבדם לית ביה משום ריחא מילתא היא דדם הוי כדבר כחוש שאינו מפטם ולכן אם נצלה כבד או חתיכה שלא נמלחה עם היתר אינו אוסר לכ"ע וב"י כתב בסימן צ"ו דאינו נראה בעיניו אמנם מהר"י מינ"ץ פסק בתשובה סימן ט"ו כדברי מהרא"י ז"ל כתב או"ה כלל ל"ט הא דנהגינן להתיר ריחא בדיעבד היינו שהתנור פתוח מעט אפילו אינו פתוח רק הנקב שהעשן יוצא ממנו אבל אם הוא סתום לגמרי מכל צד ריחא מילתא היא אפי' בדיעבד אסור ואין חילוק בין שנצלה עם האיסור דאורייתא או דרבנן וכ"ע הא דמתירין ד"מ דוקא שאפה פשטיד"א מכוסה בבצק עם פלאדי"ן או פשטיד"א שאינה מכוסה עם פלאדי"ן מכוסים בבצק אבל אם שניהם מגולין או שצלה צלי איסור עם צלי של היתר לא מהני האי פתוח עד שיהיה פתוח מן הצד דהוי כפת חמה וחבית פתוחה דלכ"ע ר"מ היא ואפי' אם שניהם מכוסה אם משח הכיסוי בשומן או שלשו בשומן דינו כמגולה ואין חילוק בין תנור של בית החורף שגבוה הרבה לשאר תנור ואין חילוק בין הפסד מרובה למועט עכ"ל וכתב שם דאם פתוח למעלה הנקב שהעשן יוצא ממנו יש להקל ולומר דהוי כפתוח מן הצדדים כב"י בשם התוס' דתחת המחבת שלנו שקורין טרפי"ד שאופים פשטיד"א ר"מ היא כמו בתנורים שלהם עכ"ל משמע דמ"מ לא גרעינן מתנורים שלהם ובדיעבד מיהו משרא שרי אמנם באו"ה אוסר בכה"ג אפילו בדיעבד אם היא ריחא של איסור אבל פת שנאפה כה"ג עם בשר מותר לאכלו עם בשר עכ"ל אמנם בש"ד סימן ס' ובהג"ה שם בשם מהרא"י דבכה"ג אפי' פת שאפאו עם פשטיד"א אע"פ שאינה נוגע אסור לאכלו אפי' עם בשר שמא יבא לאכלו עם חלב ובתשובת מיי' השייכים להלכות מ"א תשובה אפו על כירה פשטיד"א וכפו עליו כלי של ברזל ושוב אפו תחתיו פלאדי"ן בלא ליבון או להיפך השיב ר"י להתיר כי

לא מצינו פיטום ור"מ בכלי שיחזור ויפטם לאוכל גם לדברי הפוסקים ר"מ היא ואפילו בכלי ב"י רק שלא יגע ממש עכ"ל ואין להקשות ע"ז מ"ש הרא"ש בסי' צ"ב דמחבת שתחת קדרה אוסר משום הזיעה די"ל דהתם היה מאכל חלב בתוך המחבת אבל הכלי עצמו אינה מפטם לאיסור ממש עכ"ל כנ"ל מ"מ צ"ע דמ"ש מכיסוי שעל הקדרה שאוסר כמו שנתבאר לעיל סימן צ"ג מיהו יש לחלק בין דבר מכוסה כגון פשטיד"א ופלאדי"ן ובין דבר שלא היה מכוסה ואפי' אם היו מגולה אין בהם לחלוחית וזיעה כמו בקדרה וכתב או"ה דע"ג כירה אין בו משום ריחא מילתא הואיל והוא במקום מגולה עכ"ל ופשוט הוא כתב באו"ה הא דר"מ היינו שאין ס' מן ההיתר נגד האיסור אבל בדאיכא ס' שרי דלא גרע מאילו נתבשל בו ומיהו בכל חתיכה צריך להיות ס' נגד הריח דאין מצטרף אחד לחבירו לבטל ואפשר דכל מה שנכנס בספק מהני לבטל כדלקמן סימן קי"א ואע"ג דבשאר איסורין לא קי"ל כן בריחא יש להקל עכ"ל עוד כתב (דאם נצלה איסור והיתר) זו אחר זו פשיטא דאין בזו משום ריחא מילתא היא עכ"ל ופשוט הוא:

סעיף קטן ד

צ"ע דלעיל סימן צ"ז כתב רבינו חילוק אחר אם התנור גדול מחזיק י"ב עשרונים ולפמ"ש לעיל בשם הארוך דמחלק בזו מין בשר בחלב לשאר איסורין אפשר ליישבו ולומר דלענין לענין בשר בחלב נראה לרבינו סברת הסמ"ק דמחלק בין תנור קטן לגדול וכאן לענין שאר איסורין כתב סברת הרא"ש ותוס' דמחלקין בין תנור שפתוח והוא גדול לתנור מכוסה ולא סגי בתנור גדול לחוד עד שיהא פתוח ג"כ:

סעיף קטן ה

כתב באו"ה כלל ל"ט דוקא שמונח ממש נגד המגופה.

סעיף קטן ו

ובתשובות ריב"ש סימן רפ"ח דאסור לטעום דבר איסור אף אם אינו אכלן דלא גרע מריחא מילתא עכ"ל ובשערים של מהרא"י ז"ל בשם הג"א פרק השוכר הזולף יין האסור בהנאה חשוב הנאה ורובא (צ"ל וריחא) אוסר ובאו"ה כלל ל"ט כתב בשם המרדכי פרק בתרא דע"ז דמותר לזלף בסתם יינם אפילו אדם בריא וע"ש:

סימן קט

סעיף קטן א

ובהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל דאף מדאורייתא אינן בטלים ואי הוי ספיקא הוי ספק באיסור דאורייתא ולחומרא אמנם באו"ה כלל כ"ו כתב דהא דאינו בטל אינו אלא מדרבנן:

סעיף קטן ב
וכן כתב בארוך כלל כ"ג דטוב להחמיר לאכלו ב' בני אדם וע"ל סי' קכ"ב דין נתערבו כלים בכלים:

סעיף קטן ג
בארוך כלל כ"ג כתב דבכל איסורי הנאה קיי"ל ברש"י לבד מחמץ בפסח דלא נהיגין הכי משום דהוי דבר שיל"מ עכ"ל וע"ל סימן ק"ב אי חמץ מיקרי דשיל"מ ועיין בא"ה סי' תמ"ז דין זה:

סעיף קטן ד
ולעיל כתב דעת הסמ"ק כדעת הראשונים כי הרשב"א דאוסר אזיל לטעמיה דס"ל דצריך לאוכלן אחד אחד וא"כ לא אמרינן דהאיסור חזר להיות היתר אלא מתירין לאכול ב' בני אדם משום דכל אחד י"ל שהוא אוכל היתר ושרי מספיקא כמו שביאר ב"י בארוכה וא"כ דין זה תלוי בסברא דלעיל והואיל וכתב לעיל בשם האחרונים דהמיקל לאוכלן אדם אחד לא הפסיד ה"ה גם כן כאן המיקל כדברי הרא"ש לא הפסיד כנ"ל:

סעיף קטן ה
וכן הוא בש"ד:

סימן קי

סעיף קטן א
כתב באו"ה כלל כ"ה דבר שאינו בטל מחמת חשיבתו מדרבנן הוא דמדאורייתא בטיל הוא ברוב ולכן ספיקו לקולא וכ"כ הרמב"ם פי"ו מהמ"א:

סעיף קטן ב
בארוך כתב דאין נוהגין כן אלא כל שדרכו למנות לפעמים אינו בטל עכ"ל ודעת ב"י אינו כן אלא משמע מדבריו דנקטינן כר"י וכן נ"ל מלשון מהרא"י ז"ל שכתב בת"ה סימן ק"ג דנר חנוכה שנתערב בשאר נרות אינה בטילה דהוי דבר שבמנין דהואיל וכל לילה מדליקין נרות במנין הוי דבר חשוב אע"פ שכשמוכרים אותו מוכרים במשקל מ"מ הואיל ונתערבו לאחר שהודלקו ואז הוי דבר שבמנין אינם בטילים עכ"ל ומדכתב אע"פ שלפעמים מוכרים כו' משמע דס"ל כר"י וכנ"ל דהא כתב רבינו דברי ר"י בלא מחלוקת וכ"ש לדעת הרמב"ם שמיקל עוד יותר.

סעיף קטן ג
ובאו"ח כלל כ"ה כתב דמיירי כאן בב"ה קטנים שלאחר שנשחטו אינם ראוים להתכבד:

סעיף קטן ד
יש מקשין ומתמיהין דכאן פי' רבינו דבדברים חשובים אפי' פירש אחד מהן אסור דלא אמרינן מרובא פריש וכ"כ עוד לקמן ס"ס זה וה"ה כתב בהדיא להיפך בסימן ט"ז ובס"ס

ג"ז גבי ב"ח שנתערבו פסק דלכבשינהו דניידי וכל דפריש מרובא קא פריש ובב"י סימן נ"ז הקשה קושיא זו ורצה לתרצה אבל לא הועיל לו התי' דמ"ש בסימן נ"ז היינו לדברי הסמ"ג קאמר דכתב שם דספק דרוסה שנתערב שרי מכח ס"ס והוא דעת ר"ח ור"ת ס"ל דמהני דנכבשינהו דניידי ולכן קאמר שם הטור דלדברי הסמ"ג דרצה להתיר ספק דרוסה לדעת ר"ת א"כ גם ודאי דרוסה יש להתיר לדעת ר"ת מכח דנכבשינהו דניידי ומ"ש הטור כאן הוא סברת ר"י דס"ל דלא מהני דניידי וכמ"ש בארוכה דעת ר"ת ור"י בתוס' ואשר"י פג"ה זהו העולה לדברי ב"י אבל כל זה לא מהני לתרץ קושיא זו דהרי גם בס"ס ט"ז כתב הטור דמהני כבישה דניידי ושם לא הזכיר כלל דברי הסמ"ג רק פי' שם סתמא בלא מחלוקת כך וכאן פ' להיפך ע"כ אומר לך שהאמת הוא מה שתירץ לי הגאון מורי חמי מוהר"ר שכנא ש"ן בישוב קושיא זו דמ"ש הטור כאן היינו בעוד שהדברים חשובים נשארו במקומן רק שפירש אחד מהן או ב' ולכן לא אמרינן דפריש מרובא קפריש דהואיל ועדיין מונחים במקומן הו"ל עדיין קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי אבל אם פירשו וניידי כולן ממקומן שלא נשאר שם קבוע ואחד פירש מהן אותו שפירש שרי דליכא למיחש שמא יקח מן הקבוע דהרי לא נשאר שם קבוע דהרי פירשו כולן כן השיב לי מסברתו ואני מצאתי בהדיא בטוא"ח סימן שכ"ט שזו היא דעת הטור וע"ש ובב"י כתב הרשב"א חילוק זה ולא ידעתי מה הוצרך לדחוק את עצמו ביישוב הקושיא הואיל וגלוי חילוק זה כתב באו"ה כלל נ"ו דתרנגולת טריפה שנתערבה בין שאר תרנגולות ונמצא ביצה ביניהן הביצה מותר דאמרינן כל דפריש מרובא פריש ולא גזרינן שאם יקח הביצה יקח התרנגולת מן הקבוע עכ"ל:

סעיף קטן ה

וכאו"ה כלל כ"ה דלא נהיגין כן הואיל ונעשה הספק לפנינו הוי איסור דאורייתא דכל שנעשה הספק במקום הקביעות הוי איסור דאורייתא כדאיתא בתוספות והמרדכי פ"ק דפסחים א"כ הואיל והוא איסור דאורייתא לא מהני ביה ס"ס אמנם אם פירש מן התערובות שאינו קבוע אע"פ שבעצמו אסור דחיישינן שמא יקח מן הקבוע מ"מ הואיל ואינו אסור אלא בדרבנן אם נתערב אח"כ באחרים מותר מטעם ס"ס עכ"ל:

סעיף קטן ו

ובכל זאת לטעמיה אזיל שר"ל שהספק הוא שנתערבו החתיכות זו בזו ולכך כתב דפשוט הוא דחד בתרי בטיל אבל ל"נ דהטור הבין מדברי הרשב"א שמ"ש לפיכך מי שלקה כו' עד ולא נודעו חתיכות הטריפות בין שאר החתיכות דר"ל בנפל טריפה במקולין ולא נודע איזה מהן מקולין היא טריפה ולכן נשאר הטריפות בקביעתו והוי כמע"מ ולכן כתב הטור שאינו מבין דברי הרשב"א ולכן ג"כ כתב הרא"ש דכל מה שלקח אחר הספק אסור

ובאמת שדברי הרשב"א בספר ת"ה שהביא ב"י מבוארין כפי מה שהבינו הטור ולא כפי מה שהבינו ב"י:

סעיף קטן ז

וכ"כ הרא"ש בתשובה ודלא כדברי הרשב"א דכתב בספר ת"ה דלמאן דאמר אם פירש לאחר שנודע התערובות ה"ה אם פירש קודם לכן אסור וב"י האריך לתמוה על רבינו מכח דברי הרשב"א ואין בדבר זה ממש כי פליג עליו בסברא זו וכדברי הרא"ש ז"ל.

סעיף קטן ח

כתב בת"ה סימן קע"ט על ראש כבש אחד נמצא טריפה ולא נודע מאיזה כבש הוא והקיפו הראש לצוואר של אחד ונמצאו חתיכות דומים ומכוונים יפה יש לסמוך ע"ז ולהתיר אחרים דיש לסמוך על דמיון זה אפילו דאורייתא וכן בהג"מ הל' שחיטה בשם ראבי"ה שעשה מעשה כזו בקורקבן שנתערב וכתב באו"ה כלל כ"ב דבעינן שיהא ניכר היטב ונדמו לגמרי.

סעיף קטן ט

ובאו"ה כלל כ"ו פ' דאם האיסור הראשון כשנתערב בתחלה היה ודאי אסור נקטינן כהרמב"ם דאם היה ספק אסור נקטינן כרשב"א:

סעיף קטן י

כבר כתבתי כל דיני ס"ס בסימן נ"ז ע"ש וכתב בארוך כלל כ"ח דגבינות של נכרים אע"פ שעיקר איסורם אינו אלא מד"ס שאסרוהו מכח ספק שמא נתערב בו מחלב טמא מ"מ חשיב כגופו של איסור ודאי אם נתערב באחרות אינו ניתר מטעם ס"ס לומר שמא לא נתערב בו דבר טמא ואת"ל שמא נתערב שמא אינו זה שאוכל עכ"ל.

סעיף קטן יא

ובארוך כלל כ"ה דהכי נהיגין להכשיר כל איסור ע"י ס"ס חוץ מדשיל"מ.

סימן קיא

סעיף קטן א

ובפירוש ר"ן פרק הערל דף תל"א וז"ל ואפשר דלענין איסורי משהו החמורים לא תלינן לקולא אפי' באיסורי דרבנן בפחות מרבייה דהיינו שיהא בהיתר רוב נגד האיסור שנפל בו עד כאן לשונו.

סעיף קטן ב

ונראה דכאן מיירי שאין בהקדרות מין אחר ולכך לא מצטרפי ביחד לבטל האיסור אבל כשהן מין אחד ועומדים להתערב ביחד שניהם מצטרף לבטל האיסור אם הן של אדם אחד וכמו שיתבאר סוף סימן זה ומדברי ת"ח שכתב ב"י יש לפרש בתירוץ אחר דלא אמרינן שב' הקדרות מצטרף אלא כששניהם בספק איסור דהיינו שאין בכל אחד לחוד

לבטל האיסור אבל כשיש באחד מהן לבטל לא אמרינן דמצטרפים כן תירץ הרשב"א דהרמב"ן כתב דכאן מיירי בב' בני אדם כן נראה מדברי ת"ה שהביא ב"י:

סעיף קטן ג

בב"י לשון ת"ה הארוך ומשמע שם הא דאינו מצטרף בב' בני אדם היינו שאחד בבית ואחד בעליה אבל בעליה אחת מצטרפים אפילו בשני בני אדם אמנם באו"ה כלל כ"ו השיב מהר"ש דאנן לא נהיגין לפסוק כן אפילו באדם אחד ואפילו למאן דמתיר אין לאוכלו רק לאחר שעירבו יחד שכבר נתבטל טעם האיסור עכ"ל ובב"י משמע דדברים אלו בלא מחלוקת וא"כ יש לתמוה אמאי אין לנו לפסוק כן וכ"כ האו"ה כלל י"ב דלא קי"ל כי"ד דפי' דכל דבר שנכנס בספק מצטרף לבטל ולא ידעתי טעמו ואם קבלה נקבל:

סימן קיב

סעיף קטן א

ואיני יודע למה פ' כרמב"ם ורשב"א ולא פ' כהר"ן ורבינו דבתראי וגם שדברי רשב"א בת"ה משמע כדבריהם ובארוך פ' כב"י ואפשר שהקילו באיסור דרבנן ועיין למטה בסימן זה.

סעיף קטן ב

בתשובת הרשב"א סימן רמ"ה יש טועים לומר דוקא בעו"ג דאית להו בנים ובנות אבל פת כומרים שרי וטעות גדול הוא בידם דלא חלקו חכמים בגזירתן בין העו"ג שיש לו בנים או אין לו עכ"ל כתב הר"ן פא"מ דף שנ"ח ע"ב האוכל פת של עו"ג אין מלקין אותו ואין משמתין אותו אלא מוכיחין אותו ואין אומרים בב"ה דבר שמועה מפיו כן נמצא בתשובת הגאונים עוד שם ע"א דאף בזמן הזה אם יסכימו חכמי ישראל וגדוליהן ומתירין הפת מותר אף ע"פ שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין שאני גזירת הפת הואיל ולא נתפשט איסורו ברוב ישראל והוא גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה ע"כ יכולין כל ב"ד להתירו עכ"ל:

סעיף קטן ג

וכ"פ באו"ה כלל מ"ד ובשערים מדורא ואותן נילושין גובלא בעלמא הוא ואינה בגזירת הפת דהא מברכין עלייהו במ"מ ואסורים משום בישולי עו"ג עכ"ל ובאגור כ"כ בשם התוספות פ"ב די"ט (טז:) אמנם ר"י מפרי"ש מתיר מפני שדרך פת אופין אותן ואי קבע סעודתא עלייהו מברך עלייהו המוציא כ"כ ב"י בסימן קי"ג וכתב עוד שם וה"ר עזא מניישטא"ט היה אוסר אותן קיכלי"ך שאפאם עו"ג על ברזל משום דכשמשימין הלחם על הברזל אז מושחין הברזל עם חלב כל שעה שלא ישרף הלחם ותדע כשיגיע הברזל אצל הנר אז נדלק הנר משם עכ"ל וכ"ה בארוך ועי"ל סימן קי"ג מדין מיני מתיקה.

סעיף קטן ד
וזהו כסברת המקילין אבל למאן דאוסר אסור אפי' בכה"ג אלא צריך להמתין עד שמגיע לפת כשר וב"מ מדברי ב"י.

סעיף קטן ה
ונ"ל לפי דבריו דהא דחילק בין פת פלטר לב"ה היינו בסתמא דסתם פת פלטר למכור וסתם ב"ה לאכול בעצמו א"נ דכל שעשאו לעצמו מקרי ב"ה וכל שעשאו למכור מקרי פלטר.

סעיף קטן ו
וכ"פ המרדכי פא"מ דף שפ"ו ע"ב וכ"כ מהרא"ו בשעריו שער כ"ה וכ"ה באו"ה כלל מ"ג וכ"ה בשערים מדורא ובאגור בשם מהר"י מולין דאם נפח באש מועיל כחיתוי עכ"ל וכ"ה לקמן סימן קי"ג כתב בשערים מדורא דכל פת שאסור משום פת של עו"ג אסור למכרו לעו"ג במקום שיש לחוש שמא יחזור וימכרנו לישראל עכ"ל וכ"ה במרדכי פא"מ וכתב באו"ה דמטעם זה נהגו במקום שהרבה ישראל דרים דאסור לקנות פת חתוך מן העו"ג שמא קנאו מישראל.

סעיף קטן ז
ואפשר דמיירי בענין שכתב האו"ה דהיינו שלא עמד יום שלם בלי היסק:

סעיף קטן ח
ובא"ו הארוך משמע דאסור וכ"מ מלשון התוס' והמרדכי פא"מ והסמ"ג והג"א פא"ט דכתב אהא שריותא דפת שנילוש בביצים ולא דמי לשמנונית דגים שעל הפשטיד"א משום דהביצים נתערבו ונתבטלו בעיסה קודם שנאסרו משום בישולי עו"ג משא"כ פשטיד"א דהשמנונית בעין על העיסה וגם נאסר תחלה משום בישולי עו"ג ואח"כ נבלע בעיסת הפשטיד"א עכ"ל משמע דאם הביצים נכרין בעין על הפת נמי אסור וכ"מ באשיר"י פא"ט וכן נוהגין ליזהר בהן כשהביצים שטוחין על הפת והן בעין:

סעיף קטן ט
בהגש"ד דדוקא אם הוא מעורב בדיעבד אבל אסור לערבו לכתחלה דהוי כמערב בידים עכ"ל ובאו"ה פת של עו"ג שנתערב בטל ברובא דעלמא בין לח בין יבש בין דבר חשוב בין אינו חשוב אבל אסור לערב לכתחלה עכ"ל וכ"ה בהר"ן פרק הערל דף תר"ל ע"א ועי"ל סימן צ"ט מדין ביטול איסור ונ"ל דמ"מ יוכל להיות שמתירים לאכול בקערה אחת וליכא למיחש משום הטעם שנתערב ולא אסרו לערב לכתחלה אלא לאכול הפת עצמו אבל משום טעמא ליכא למיחש אך הגהות ש"ד שכתבתי אוסרת לכתחלה.

סעיף קטן י

ובאו"ה כלל מ"ד הוסיף להתיר דאפי' עמד התנור פנוי בין היסק להיסק אם הוא עדיין תוך מע"ל להיסק שהכשיר ישראל את התנור כל הפת מותר דעדיין היסק ראשון מועיל לפת האחרון רחום הראשון מועיל גם עתה דדבר הנראה לעינים שתנור נוח להתחמם אם הוסק גם אתמול ואפי' לא הכשירו הישראל התנור רק ביום אחד ובכל יום ויום אפה עו"ג פת שלא עמד התנור יום שלם בלתי היסק כל הפת מותר מכח היסק הא' עכ"ל:

סימן קיג

סעיף קטן א

ובא"ה כלל מ"ג כתב ודוקא לכתחלה אבל אם בישלה שפחה בבית ישראל בדיעבד סומכין על דברי ר' אברהם שמתיר בישול עו"ג בבית ישראל עכ"ל ובהגש"ד בשם מהרא"י ז"ל בכמה מקומות נוהגין להתיר להניח שפחות עו"ג לבשל ולצלות בשבת ואין שולחין יד בתבשיל או בצלי כלל ואפשר סמכו אהא דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית בגחלים עכ"ל ושמעינן מכאן דחיתוי מהני אפילו לא כיון להתיר על ידי חיתוי זו אלא עשאו בלא כוונה וכ"פ בכלבו.

סעיף קטן ב

וכ"ה בהג"א פ"ב דע"ו ולכן נוהגין לאכול קומפש"ט של עו"ג אע"פ שמבשלין אותו עכ"ל ובאו"ה כלל מ"ג דאין לחלק בין נשתנה ללא נשתנה עכ"ל.

סעיף קטן ג

וכן מצאתי בהגהת מוהר"ר אברהם מפראג שהתיר קטנית שקורין בל"א ערבי"ס שקולין העו"ג בכליהם שאין בהם משום בישולי עו"ג וכתב דכן משמע בסמ"ג הלכות י"ט סימן ע"ה דנוהגין היתר כתורמוס של עו"ג וגם ליכא למיחש שבישלו אותן בכליהם דסתם כלי עו"ג אינן ב"י וכ"ע בארוך דכל שהוא נאכל כמות שהוא חי ע"י הדחק לא מקרי נאכל כמות שהוא חי וכל שעולה עש"מ לפרפרת מקרי עעש"מ דדרך אדם להזמין חבירו עליו וקרביים אע"פ דאמרינן (נדרים נד:) אוכליהן לאו בר אינש ולא הוי חתיכה הראוי להתכבד מ"מ אסור משום בישולי עו"ג וכן כמהין ופטריות וכל כיוצא בו עכ"ל ונ"ל ללמוד מדברי הר"ן דלעיל ושאר פוסקים דלא חילקו בין דבר שנשתנה ללא נשתנה דאפילו נשתנה שרי דזה המאכל שעושין מגודגדניות וקורין אותן פאוו"דלא שהוא מותר ושאין בו משום בישולי עו"ג דהרי הגדגדניות נאכלין כמות שהן חיין ואע"ג דנשתנה ונמחה גופן ואינו ניכר כלל שהיו גודגדניות אפ"ה שרי וכן המנהג פשוט וראיה ג"כ מדברי הרמב"ם פי"ז דשמן של עו"ג מותר מפני שנאכל כמות שהוא חי עכ"ל ש"מ אע"ג דלכתחלה היו זיתים ואח"כ שמן אפ"ה שרי וה"ה כאן וכתב המרדכי פא"מ ע"ג סוף

הפ' ומטעם זה פירות שכבשו עו"ג בדבש מותרים דאפילו שמנונית בעין בדבש הוי לפגם ומשום בישולי עו"ג ליכא שנאכל כמות שהוא חי עכ"ל וכ"ה במרדכי ריש כיצד מברכין ומצאתי הגהת אלפס פא"מ בשם הר"מ מע"קולי אותן אגוזים גדולים שמרקחים עם קליפתן הירוקה וגרעינין שלהם אסורין משום בישולי עו"ג דאין נאכלין חיין ועולין עש"מ עכ"ל.

סעיף קטן ד

ונ"ל דס"ל לכל הני רבוותא דחיתוי נמי אסור כמו הדלקה ומה שאמרינן בגמרא דאם היפך בבשר או הגיס שרי אינו ר"ל היפך בגחלים היינו חיתוי אלא קאי אבשר כמ"ש הרמב"ם היפך בבשר או הגיס הקדרה שרי עכ"ל אמנם מדברי מהרא"י שכתבתי לעיל שכתב דנוהגין להתיר בישולי השפחות עו"ג משום דא"א שלא יחתה א' משמע דפשוט להתיר ע"י חיתוי וכ"פ בארוך להתיר ע"י חיתוי והשלכת קיסם וכתב שם בשם מוהר"ם דאם הדליקה עו"ג האש מאש של ישראל ובישלה התבשיל מותר וכ"ה במרדכי פא"מ דף שפ"ו ע"ב דחיתוי מהני וכ"ש עשיית האש מהני.

סעיף קטן ה

ומאוד החמיר בדבר זה לחוש לספיקא דרבנן וגם לעיל נתבאר מדברי מהרא"י דאין לחוש אף בצלי וגם רבינו כתב סתם להתיר בסמוך ולא חילקו בין צלי לבישול.

סעיף קטן ו

נ"ל דהואיל וכתב דנפיחה הוי כאילו עושה ביד א"כ לדידן דקי"ל דחיתוי או חשלכת קיסם מהני אע"ג דלא מהני כלל לקרב הבישול ח"ח הנפות כנ"ל:

סעיף קטן ז

וכ"ה במרדכי פא"מ דף שפ"ו דאם נתבשל כמב"ד ביד עו"ג וחתה בו ישראל שרי עכ"ל.

סעיף קטן ח

ותמהני עליו שכתב כיון דהרא"ש הוא יחיד בדבר זה אחרי שבעצמו כתב דרבים הסכימו עמו להתירו וכ"ש דמוהר"ט והר"ף והמרדכי שדרכן בכ"מ להחמיר והכא מקילין והמה בתראי נינהו שיש לסמוך עלייהו באיסור בישולי עו"ג מדרבנן וכ"פ האו"ה דכן נוהגין:

סעיף קטן ט

ונ"ל דלא קאמר רק במיני מתיקה שבלילתן רכה ולכן יש לחוש כמו בהרסנא אבל מיני מתיקה דבלילתן עבה ויש בהן תואר לחם דפת גמור הוא לענין המוציא ולענין חלה כמ"ש בא"ה סימן קס"ח ואע"ג דיש בהן דבש הרבה וכן בשמים הרבה ואיכא למימר דדינן כפת הבא בכסנין דמברכים עליהם במ"מ אם לא שקבע סעודתא עלייהו מ"מ נראה דלענין פת של עו"ג חשבינן הסולת עיקר ולא אזלינן בתר הבשמים והדבש וגם יש ללמוד להתיר מדיני נילוש שנתבאר לעיל סי' קי"ב גם מדברי הגש"ד בשם מהרא"י

שער א' משמע בפשיטות להתיר ומימי לא ראיתי שום אדם חושש לדברי תשובה זו גם הרמב"ם פי"ז מהמ"א כתב להתיר מיני מתיקה.

סימן קיד

סעיף קטן א

ובמקומנו פשוט היתר לשתות שכר של תבואה וגם משקה העושין מדבש אף בבית העו"ג ואולי סומכים אדברי ראבי"ה וכתב באו"ה כלל כ"ג דאע"ג דהעו"ג מושחין היורה בשומן חזיר כמו שרגילין אפ"ה שרי דנט"ל שרי ועוד דבטל בס' עכ"ל וכ"ה במרדכי פא"מ ע"ג עוד כתב באו"ה וכל דבר שמותר ובני המקום נהגו בו איסור אי אתה רשאי לנהוג היתר לפניהם ואפילו שלא בפניהם אסור תוך תחום העיר וכ"ה בהג"מ פי"ז מהמ"א בשם ראבי"ה והוא פשוט.

סעיף קטן ב

וכתב באו"ה כלל כ"ב אבל אי רגילין לתת בו יין ולהחמיצו או להטעימו אינו בטל בס' דהוי דבר דעביד לטעמיה דאינו בטל עכ"ל וכ"ב ב"י בשם תשובת הרשב"א בסימן קל"ד.

סעיף קטן ג

וכ"ה סברא זו דאומן לא מרע נפשיה במרדכי ריש כיצד מברכין:

סעיף קטן ד

וז"ל האו"ה כלל כ"ב כל דבר דליכא למיחש לבישולי עו"ג לוקחין מהן מבושל דליכא למיחש שמא בישלו בכלי איסור דלהא לא חיישינן דמתוך שדרכן לבשל אותן דברים כל השנה ודאי יש להם כלים מיוחדים לזה ועוד דסתם כליהם אינם ב"י ומטעם זה לוקחין מהן אותו ירק שקורין בל"א קומפשטא"ט אע"ג דמבשלין אותו תחלה דלא נגמר בישולו ע"י עו"ג דהרי כשחוזרים ומבשלים אותו משביח ולא חיישינן שמא עירב בהן חומץ או יין להחמיצו אבל אם דרכן בכך יש לחוש ואמר מהר"ש אפילו במקום שדרכן בכך אם יש עו"ג אחר בעיר שידוע שאותו עו"ג אינו נותן בו יין או חומץ. מותר לקנות בסתם מן העו"ג שבעיר שאנו תולין שמא זה הוא שאינו מחמיץ כמו (כתובות כז.) בשבויה שהקילו בה לומר שאם יש מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות עכ"ל והכי נהיגין עכ"ל הארוך ועוד יותר מזו כתב המרדכי פא"מ ע"ד וז"ל ועתה בזמן הזה שמתקנין להם בשמרי יין ובביצים כתב ר"ב אפילו לר"פ האוסר שמרי יין מותר הלחם כי אינו יכול להיות שלא יתקן עו"ג א' משמרי שכר ואמרינן בכתובות פ"ב שאם יש מחבואה אחת כו' וכל היכא דאיכא למיתלי לקולא תלינן כהאי דפרק השוכר (ע.) אימא מגבא דחביתא שקלה וכדברי הטור לא משמע כן בדברי המרדכי ודברי הטור המה דברי הגמרא פא"מ ומשמע דדבר שדרכן לעשות אסור ולא אמרינן דא"א שא' לא יעשה והוא יציל על כולו ובאמת

שהוא קולא גדולה דאין ללמוד מדין שבויה לשאר איסורין דבשבויה הקילו ואדרבא נ"ל דאם יש עו"ג אחד שבודאי מערב יין וכל העיר אינו מערב אפ"ה אם הולכין לבית העו"ג אסור לקנות מכל העיר משום דהוי קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי אבל אם מביאין הכבשים למכור תוך העיר ולא בבתיהם אזלינן בתר רובא דכל (דפריש מרובא קפריש) וכיוצא בזה איתא באו"ה סימן ו' ואפשר לומד דהואיל וסתם יינן דרבנן הקילו בו כמו בשבויה וצ"ע וע"ל סימן קכ"ג מדין זו וע"ל סימן צ"ד אם קונין ירקות ומרוב דפרמי עו"ג ושאר דברים הנחתכין ונכבשים.

סעיף קטן ה

עי"ל סימן קל"ד בשם הרשב"א.

סעיף קטן ו

ול"נ דברי רבינו מכוונים והראיה שהביא הוא אינו מכוון דש"ה דידעו בודאי שבאותה דרך היה מקום אחד שהיין היה בזול ולכן פריך דלמא אידי דצור אתא כלומר אחרי שידענו שהלך באותה דרך מנ"ל דלא אזל סמוך לצור שהיה יכול לקנות יין ולערבו ומשני דלא היה יכול לילך על שפת הנהר דהיינו סמוך לצור ואע"ג דעבר באותה הדרך מ"מ סמוך לצור לא אתא אבל במקום דלא ידעינן אי עבר דרך מקומות שהיין בזול ודאי לא חיישינן שמא הלך במקומות שהיין בזול והמה דברי רבינו כנ"ל.

סימן קטו

סעיף קטן א

משמע דהטעם דצריך להיות בתחלת החליבה הוא מטעם שיראה שלא היה דבר טמא בכלי והכל חדא מילתא הוא אמנם באו"ה כלל מ"ה כתב לכתחלה יש לנהוג בדעת הסמ"ק ובדיעבד מותר אי ראה תחלת החליבה עכ"ל משמע מדבריו כי תרי מילי נינהו ולכן לכתחלה בעינן שיראה ג"כ שלא היה דבר טמא בכלי וגם צריך להיות בתהלת ההליבה אמגם בדיעבד אם היתח בתחלת ההליבה ולא ראה בכלי שרי עוד כתב באו"ה ונוהגים שאין מניהין הנכדים להלוב לכלי המיוהד לו להליבהדהייישינן שמא נשאר בו דבר טמא ומותר אפילו לכתחלה לשלוח שפחתו עו"ג לחלוב פרתו בביתו אע"פ שאין ישראל רואהו דכל פעם לירתתא עתה יבא והכי איתא בתוספות פא"מ אבל אם הרפת אחורי הבית אע"פ דאין בית עו"ג מפסיק כתב בש"ד דמכוער הדבר לכתחלה להניח שפחתו לחלוב אבל מהרא"י כתב בהגש"ד דנוהגין היתר בזה עוד כתב באו"ה ואם בית עו"ג מפסיק ביניהם אפי' דיעבד אסור אם לא היה שם ישראל ואפי' קטן או קטנה שהם בני הבנה דהיינו בני ט' שנים מהני עכ"ל:

סעיף קטן ב

ועיין במ"מ פ"ג מהמ"א שהאריך בזה ומשמע ממרדכי פ"ח דף תש"מ ע"ב דאפילו אם רואה הישראל תחלה שחלבה עו"ג עד שעשאם גבינות אפ"ה אין נוהגין ללוקחן מן העו"ג אבל באגודה פ' השואל כתב וז"ל התירו הגדולים אדם הקונה י' גבינות או סכום אחר והעו"ג מתקנם בשבת וישראל רואה ושומע ואינו מדבר אך דבר מכוער הוא עכ"ל:

סעיף קטן ג

וכ"פ באו"ה כלל מ"ה להתיר בדיעבד אפי' לא ראה החליבה ואפי' לא עשה עדיין הגביגות מ"מ נקרא דיעבד הואיל והחלב כבר נחלב וכ"ע הא דמתירין בדיעבד היינו שהעו"ג מכר הגבינות לישראל במשקל או מנין דודאי אינו מערב בו דבר טמא הואיל ואינו עומד אבל אי מוכר לו החלב במדה אפי' בדיעבד אסור דחיישינן שמא עירב בו דבר טמא להרבות המדה והא דמתירין בדיעבד דוקא לאכול הגבינות אבל לאכול החלב אסור הואיל ולא ראה החליבה חיישינן שמא עירב בו דבר טמא ואם ראה ישראל החליבה והניח ביד העו"ג לבד יום או יומים אין לאסור בדיעבד אא"כ ידוע דיש לעו"ג דבר טמא בעדרו שאז חיישינן לחלופי דחלב טמא גרוע מחלב טהור וחיישינן שמא החליף העו"ג וכן אסור לחלב אבל אם היה לו חותם אחר בחלב די בכך הואיל ורוב מן הלב כשר אף אם עירב בו דבר טמא אינו אסור רק מדרבנן ולכך די לו בחותם אחד כדלקמן סי' קי"ח עכ"ל ע"ל סי' ק"ה אי עשה גבינות בדפוסי ע"ג ועי"ל סימן קי"ח ממי לוקחין גבינות ואי הניח גבינות בבית עו"ג.

סעיף קטן ד

וכ"ה בש"ד מיהו בהגש"ד כתב מהרא"י משמע דבדיעבד יש להתיר בזמן הזה דאין שכיח לנו דבר טמא רק חלב שחלבו העו"ג מבהמה שלו אין להתיר כלל.

סעיף קטן ה

ובא"ו ובש"ד הא שמותר לקנות חמאה מבושלת מן הנכרי דוקא במקום שמרעה של בהמות הרבה אין עוסקין לשם אלא במאכלות חלב אבל במלכיות הללו שאין כאן רוב בהמות ומאספים החלב מעט מעט בבתיהם ואין נזהרים מלערב בהכשירו קערות שאין מקונחות מאיסור אין נוהגין לאכול חמאה של עו"ג כלל וכבר פשט המנהג זו ברוב המקומות ומ"מ אין למחות ביד הנוהגים היתר כי כ"מ לפי מנהגו ההולך ממקום שאין אוכלין למקום שאוכלין אוכל עמהם אף ע"ג דדעתו לחזור משא"כ בשאר איסורים ואם הובא חמאה ממקום שנוהגים בו היתר למקום שנהגו איסור אסור לאוכלה משום מראית העין אא"כ ידוע וניכר לכל ויש בה סימן מיוחד שזהו החמאה ממקום היתר שאז ג"כ בכאן מותרת דבודאי במקום שנוהגין בה היתר יודעים שם שמתקנים בכשרות אבל אם

הובא ממקום איסור למקום היתר אסור דבודאי במקום שנוהגים איסור חוששין שמא מתקנים אותם באיסור ואפי' ההולך ממקום היתר למקום איסור אסור והנזהרים מהמאת נכרים אין צריך לחוש על פליטת הכלים עכ"ל וכתב בתשובת מהרי"ל סימן ל"ה דאף מי שנוהג איסור מותר לאכול עם המתירין ע"י תערובות וע"ש דמחמיר ג"כ אם הובאה ממקום היתר למקום איסור ובמרדכי פא"מ דף שכ"א ע"א דאף מי שמתיר החמאה אם חלבו החלב לצורך אכילת חלב א"כ נאסרה משום חלב שחלבו נכרי ואסורה החמאה הנעשית ממנה אבל אין לחוש זה בסתם חמאה עכ"ל:

סימן קטז

סעיף קטן א

וכן הביאו בתא"ו נ"ט ח"ל וכתב עוד שם וה"ה לכלים משום סכנת שברירי וכן אסור לעבור תחת קיר נטוי או לישן בבית יחידי או לילך בכל מקום של סכנה עכ"ל:

סעיף קטן ב

כתב באו"ה כלל כ"ג בשם מרדכי ואשר"י פא"מ דכל דבר של סכנה בטל בס' כמו שאר איסור ומיהו גם ביבש בעי ס' ודבר תמוה הוא דהא חיישינן לגילוי אפילו במ' סאה מים וא"א שלא יהא ס' אף אם נחשים שתו ממנו וע"ל מסימן קנ"א עד סימן קנ"ו עוד דברים האסורים משום סכנה:

סעיף קטן ג

במרדכי בהגהות דף תשמ"ב ע"ג משמע שאין סכנה בבשר ודגים רק לבשל ביחד ולאכלן אבל לאכול זה אחר זה בלא קינוח לא באו"ה כלל ל"ט כתב דלכתחילה אסור לצלות בשר עם דגים יחד משום ריחא מילתא אבל בדיעבד שרי דלא הוי סכנה רק דרך בישול ואם הם סמוכים שהשומן זב מהם אסורין אף בדיעבד כדאיתא בפרק כ"צ:

סעיף קטן ד

בהגש"ד לא ראיתי אפילו פרושים וצנועים נוהגין בו אלא עושין קינוח הפה לחוד והדחה ע"י שתייה עכ"ל:

סעיף קטן ה

ע"ל בא"ח בהלכות נטילה סימן ד' אחר ז' דברים צריך לרחוץ משום סכנה כתב הרד"א מ"כ שיש ליזהר בכל תקופה שלא לשתות מים בשעת התקופה משום סכנה שלא יתנזק ויתנפח והטעם כי טיפה דם נופלת בין תקופה לתקופה למים אכל החכם בן עזרא כתב שאלו חכמי קירא"ון לרב האי למאי נוהגין ישראל שבמערב להשמר שלא ישתו מים בשעת התקופה והשיב כי ניחוש בעלמא הוא בעבור שהוא תחילת השנה או רביעית ולא ירצו לשתות מים שימצאו בחגם ע"כ יאכלו בה כל מינים מתוקין להיות שינתם

מתוקה ואני אומר מתוקה שנת העובד הש"י הבוטח בו לבדו והנה היודעים תקופת האמת לא אמרו כי תזיק בו אכילה ושתיה ודבר ניפוח שיחות הזקינות ויש מהגאונים שאמרו כי לא נחש ביעקב אלא הקדמונים אמרו אלו הדברים להפחיד בני אדם מהש"י ולא יוסיפו הרשעים לרשוע וישובו כדי שיצילם הש"י מד' תקופות השנה עכ"ל כתב מהרי"ל בתשובה סימן ל' דטוב לברוח בשעת הדבר ב"מ ויש לברוח בתחילתה ולא בסופה וע"ש שהאריך וכ"כ הזוהר פ' וירא דיש לברוח מן העיר ואע"ג דאמרינן בגמ' (ב"ק ס':) דבר בעיר כנס וכו' נ"ל דכ"ש לברוח עדיף טפי אלא שאם יוכל לכנס באין יוצא ואם לא חייב לברוח ומנהג של ישראל תורה הוא:

סעיף קטן ו

בגמרא פא"ט (מה:) והוא בהג"א שם בהמה שהורה בה חכם בעל נפש לא יאכל ממנה ודוקא שהורה בה חכם מכח סברא אבל גמרא גמירי יאכל:

סימן קיז

סעיף קטן א

בת"ה סימן ר"כ דיש לספק אם מותר להלוות עליהם או אסור או י"ל דאת"ל דמותר מ"מ מכוער הדבר להלוות על כתלי חזירי' אבל חלב משמע בהדיא מדברי מהר"ם דמותר לקנותו ולמוכרו אפילו עומד לאכילה ולא לתקן נרות אבל בתוס' פרק מרובה לא שרי אם עומד לאכילה וע"ש.

סעיף קטן ב

ובהר"ן פ' ג"ה דף תש"י ע"ב והואיל ובסתם שרו על זו נהגו בכל המקומות שמוכרים נבילות וטרופות לנכרים וליכא למיחש שהוא ימכור לו בפני ישראל ואין ישראל חוזר וקונה ואין המנהג עכשיו שישראל קונה בשר מנכרים עכ"ל.

סעיף קטן ג

ע"ל סימן קכ"ג מדין סתם יינן אי מותר לסחור בו:

סימן קיח

סעיף קטן א

ובאו"ה כלל כ"ב דנהיגין בדיעבד כרבי' תם ודין י"נ דרבנן ע"ל סימן ק"ל:

סעיף קטן ב

וע"ל סימן ק"ל וע"ל סוף סימן זה דלא חיישינן רק במקום שנהנה בחליפים אבל לא חיישינן שמא כיון להכשילו:

סעיף קטן ג
בתשובת הרשב"א סימן ק"ס והדפוסים אע"פ שיש בהן כמה אותיות אינו אלא כחותם אחד כיון שקובעת אותם בפעם אחת עכ"ל ובמרדכי פרק ר"י דף שפ"ח ע"ג משמע דב' מפתחות הוי כמנעול וחותם וב"י כתב לקמן בשם הרשב"א ושאר פוסקים דב' מפתחות לא הוה כחותם בתוך חותם:

סעיף קטן ד
וכ"ה במרדכי ספ"ק דחולין בשם רש"י גם בהג"א שם ובאו"ה כתב הא דניקר הוי סימן דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לשלוח ע"י ניסור אבל מהר"ן פג"ה דף תש"י ע"ב ובכל בו משמע דאף לכתחלה יש לסמוך על הניקור כתב בת"ה סימן ר"ו הא דאמרינן כל החתיכה שהניקור היה ניכר בהן שרי הא אחרים אסורים דוקא בבשר משום דחזי ספיקא דאורייתא ועוד איכא למימר שהנכרי החליף דוקא חתיכות שאינן מנוקרות כדי שלא ירגישו אבל אם שלח אחד לחבירו גבינות בשק חתום והנכרי פתחוהו והישראל מכיר במ"ע מקצת גבינות הטובות שהם שלו כולן מותרים דאם איתא דהחליף ודאי היה לוקח הטובים מהן עכ"ל:

סעיף קטן ה
וכ"מ באו"ה כלל כ"א ופי' דוקא בעברו ושפחתו דיריאים לזייף אבל בשאר נכרים אסור בדיעבד עכ"ל ואינו נ"ל דבכל נכרים אמרינן שהוא ירא לזייף כשישראל מצוי שם.

סעיף קטן ו
ובאו"ה כלל כ"ב אוסר ליקח אפילו בשר הנמצא ביד נכרי וניכר עליו ב' חותמות ולא נודע מי חתמו עכ"ל. ובכלים הנמצאים ביד נכרי נוהגין להקל אם מוצאין עליו כתב ישראל להכשירן ע"י זו ואפשר משום דסתם כליהן אינן ב"י כתב הכל בו בשם הרי"ף אם שלח בשר בשק צריך לחתום הבשר ולא השק שהרי יכול לפותחו בתפירות ואם חתם הבשר וגם השק הוי כחותם בתוך חותם עכ"ל ובאו"ה כלר כ"ב אם הפך התפירות לפנים די שיחתום השק עכ"ל:

סעיף קטן ז
ע"ל סימן קכ"ט:

סעיף קטן ח
ובהגש"ד בשם ר' חיים א"ז דה"ה השולח לחבירו חתיכות בשר וראה שהוא שמן כראשון ששלח שמותר כיון שהנכרי אין לו ריוח אם החליף לא חיישינן לחלופי עכ"ל משמע דגם בשולח לא חיישינן לחלופי רק בדבר הנהנה בחליפין:

סעיף קטן ט
וכ"ה בש"ד וכתב באו"ה כלל מ"ז דוקא שהניח הדפוסים בתוך הגבינות אבל הניח הגבינות בבית נכרי וגם הניח שם הדפוסים תלושים ויש חששא שמא עשה הנכרי ג"כ גבינות והחליף בשל ישראל גדולים בקטנים אסור אבל בלא"ה לא חיישינן לחלופי וכן נהג מהר"ש עכ"ל אמנם בתשובת ר"י דלעיל משמע דבכל ענין יש להקל ועיין בתשובותיו במקומות הנזכרים:

סעיף קטן י
ובאו"ה (כלל מ"ו) דגבינות הנכרים אין להתיר מטעם זה לדידן לפי שהנכרים שבינינו בימים שאין אוכלין [בשר אין אוכלין] גבינות ולכן אם דרך המקום להחליק בשומן חזיר אסור אם הגבינות של נכרים עכ"ל:

סעיף קטן יא
וכ"ה במרדכי פרק א"מ דף שפ"ו ע"ב דאפי' לצלות בשר שחוטה אצל נבילה ע"ג כירה יש להחמיר עכ"ל וע"ל סי' ק"ח. ובאו"ה כלל קכ"ב מתירו אפי' לכתחלה בישראל יושב ומשמר וע"ל סימן ק"ה.

סעיף קטן יב
ע"ל סימן ל"ט אם הניח בהמה שחוטה אצל נכרי אי חיישינן שמא ניתק הסירכות אם לאו:

סימן קיט

סעיף קטן א
ודברי הטור נ"ב קצת משמע הכי אמנם המנהג אינו כן אלא מחזקינן כל אדם בחזקת כשרות:

סעיף קטן ב
וכ"כ הטור בח"מ בהל' עדות עיין לעיל סימן קכ"ד דין ישראל מומר בענין איסורים. כתב בהג"ה מרדכי פ"ק דיבמות אדם שאסר עצמו בדבר המותר לאחרים והם יודעים שמחמיר על עצמו פשיטא שסומך על אחרים ואין לחוש שמא יאכילוהו דלא עברי אלאו דלפני עור הואיל וידעו שהוא אסרו עליו בנדר ואפי' ראובן שפירש ממאכל לפי שנראה לו איסור ושמעון נוהג בו היתר ונראה לשמעון שראובן טועה בדבר אפ"ה יכול לסמוך ראובן אשמעון ואין צריך לחוש שמא יאכילהו מזה הדבר דודאי שמעון מגיד לו עכ"ל:

סעיף קטן ג
עיין לעיל סימן ס"ד:

סעיף קטן ד
ובתשובת ריב"ש סימן קי"ג דמוכר דברים האסורים אין לו תקנת עד שילך למקום שאין מכירין אותו כו' היינו שהוא מוחזק לכך או שמעשיו מוכיחים שעשה במזיד אבל אי הוציא טריפה מתחת ידו ואינו מוחזק לכך לא מחמרינן כולי האי והכל לפי ראות עיני הדיין. וכ"מ מתשובה הרא"ש כלל כ' סימן כ"ט וכתב שם הרא"ש דוקא שנראה דעושה מתוך רשעות אבל אם טעה שלא היה בקי בהלכותיהן יש לו תקנה ילמד ויתחכם ויכול לבדוק הואיל ולא עשה מתוך רשעה עכ"ל:

סעיף קטן ה
וכ"כ הרמב"ם בתשובות סימן ק"מ דאף בשבועה אינו נאמן אע"ג דאינו חשוד על השבועה מ"מ באותו דבר החשוד לא מהני שבועה דהרי חשוד לעבור שבועת הר סיני באותו דבר עכ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן ס"ד וכן כתבתי לעיל סי' ב' בשם ספר אהל מועד:

סעיף קטן ו
וכבר נתבאר בסימן קי"ח וסימן ק"ל דישראל חשוד דינו כנכרי וכדברי הרשב"א:

סימן קכ

סעיף קטן א
ולא ידעתי מאי קשיא דרבינו לדברי ס"ה קאמר דכתב אע"ג דמעיין מטהר בכל שהו כו' ולהכי כתב דלדבריו לא נהירא שיהא טבילה זו חמורה מטבילת טמאה כנ"ל והוא פשוט ולענין דינא כתב ב"י דהתוספות והרשב"א כתבו בשם ר"ת כדברי ס"ה.

סעיף קטן ב
ובמרדכי פרק השוכר ע"ב סוף הפרק כתב הר"ר אביגדור כהן צלוחית הטעונה טבילה אע"פ שאין בפיה למעלה כשפופרת הנוד שפיה צר למעלה אפ"ה סלקא לה טבילה ור"מ היה מודה להטביל כלי תוך כלי ובלבד שיהיו המים צפין ע"פ החיצון (ושיהא פי החיצון) כשפופרת הנוד גם הורה שיש ליזהר אם מגעיל כלי זכוכית מלא ויתנהו בדלי מלא מים והדלי שקוע בבור שלא יושיבהו על שוליו פן יהיה חציצה מפני כובד הכלי וחוצץ אלא יטהו על צדה ויתגלגל הנה והנה בתוך הדלי בבור וא"ל מ"ש מפרסת רגל האדם העומד בקרקע במקוה ואינו חוצץ דהתם אמרינן דמי מקוה באין לשם טרם יתן רגלו בארץ ודוקא מי מקוה אבל כאן כי נותן הזכוכית בדלי אפילו מלא מים אינו מועיל כי הם תלושין עכ"ל משמע הא דמהני אם לחלח ידו במים היינו דוקא במי מקוה אבל במים התלושין לא ובאו"ה כלל נ"ח כתב דאסור ג"כ לנעוץ סכינים תוך הדלי רפוי ויטבילם אלא יקשרם בדלי רפוי ויטבילם ועוד כתב דהא דמותר להטביל כלי שאין בפיו

כשפופרת הנוד היינו שמלא הכלי מים תחילת אפילו שאובים ומהני ע"י נשיקה אבל בלא מים לא עלתה לו טבילה עכ"ל כתוב במרדכי ס"פ השוכר ע"א בת"כ ילפ דצריך להעביר החלודה ובסא"ז דאם לא העבירו לא עלתה לו טבילה אמנם מצאתי בתשובה אחרת שאם אין יכול להעביר כל החלודה המעט שנשאר הוי כדבר שאינו מקפיד עליו שאינו חוצץ עכ"ל וכ"ה בהג"מ פי"ז דהמ"א וע"ל סימן קצ"ט ור"ב תשלום דינים אלו.

סעיף קטן ג

שלא יהא במשמע שאר כלים שאינן חייבים בטבילה עכ"ל וכ"כ בהג"א:

סעיף קטן ד

וכ"כ באו"ה וכתב דהברזל שקורין בל"א שמו"ף אייזין שמתקנין בהם המצות וכדומה לזה א"צ טבילה הואיל והדבר שמתקנין בו צריך עדיין אח"כ תיקון אבל סכין המיוחד לקלפים אסור לאכול בו עראי אם לא טבלן עכ"ל ובהגהה שם דסכין של שחיטה נהג מהר"ש לטבול וכ"ה בתשב"ץ וטוב לאכול בו מתחילה וה"ה בסכינים שמפשיטין בהם הבהמות עכ"ל.

סעיף קטן ה

ובאו"ה כלל נ"ח דכן נוהגים להטביל בלא ברכה אף אלו המחופים בפנים עכ"ל:

סעיף קטן ו

ובמרדכי רחיים של פלפלין שבתוכו מתכת צריך טבילה עכ"ל וז"ל הג"מ ומיהו החסרון המקבל התבלין א"צ טבילה עכ"ל וכתב באו"ה דוקא כגון רחיים של פלפלין שהמתכת בתוכו הוא עיקר (י"ג אבל משפך של עץ ויש בו שפופרת של ברזל א"צ טבילה אע"פ שמשתמש בו דרך הברזל דמאחר שאינו מעמידו בטלה אצל המשפך) אבל משפך של ברזל צריך טבילה וגם ברזאות של מתכת אע"פ שאין שותה מהן עכ"ל:

סעיף קטן ז

האגור בשם מהר"י מולין:

סעיף קטן ח

אמנם באו"ה כתב דא"צ לחזור ולטבלו אלא א"כ הוסיף לנכרי מעות וקנאו ממנו דאז צריך לחזור ולטובלו דאדעתא דהכי לא טבלו לכתחלה עכ"ל:

סעיף קטן ט

באו"ה כלל כ"ח דדוקא כשהחתיכה של מתכת היא של נכרי אכל אם היא של ישראל רק שהנכרי תקנו אפילו אם יתן עליו חתיכת מתכת א"צ טבילה עכ"ל נראה דהוא מפרש דהא דקאמר הכל הולך אחר המעמיד דר"ל הואיל והנכרי נותן המחבת המעמיד חייב באכילה אבל ב"י דחה פי' זה וכתב דעיקר הפירוש הוא הואיל והנכרי מעמידו חייב בטבילה אע"פ שהכסף שתקנו בו הוא של ישראל והביא ראיות הרבה דזה הוא עיקר פי'

ובעיני הוא פשוט כדברי ב"י בדברי הריצב"א אמנם המרדכי פרק השוכר כתב דדוקא אם נתן עליו חתיכת מתכת לסתמו אבל תפרו בפתיל מתכות אין בכך כלום שאין זה כי אם מחבר חתיכותיה עכ"ל ומשמע דמיירי דמתקנו בכסף של נכרי דאי אפי' כשהמתכת של ישראל מה בין זו לתפרה בפתיל מתכת מ"מ המעמיד הוא דנכרי וכ"כ ב"י בהדיא דדברי המרדכי מיירי שהמתכת של נכרי עוד כתב המרדכי בשם מהר"ם דכלי שנשבר בין למטה בין מן הצד וניקב בכונס משקה נתבטל לגמרי מתורת כלי ואם תקנו נכרי צריך לחזור ולטובלו עכ"ל:

סעיף קטן י

כתוב באו"ה כלל נ"א נכרי הנותן כסף לנפח ישראל והישראל קונה ממנו קודם שיגיע ליד הנכרי אפ"ה צריך טבילה ודוקא למ"ד שאם נתן ישראל לאומן נכרי (אין) צריך טבילה אבל לדברי ריצב"א דכתב דצריך טבילה דהולך אחרי האומן נראה דכאן א"צ טבילה עכ"ל:

סעיף קטן יא

ובאו"ה אפי' היה דעתו לשוקעו ביד נכרי וישראל ונכרי שקנאו כלי בשותפות א"צ טבילה ושר ומושל שאנס כלים מיד ישראל ואח"כ החזיר אפי' בחנם צריך טבילה דהואיל ולקחם ממנו בחזקה ואונס הוי כשלו וכשהחזירן הוי כאילו קנה הישראל ממנו אבל אם נגזל ממנו בשדה או נגנב אע"פ שנתייאשו לגמרי מאחר שגנב וגזלן אין רשאי להחזיק בו בפירסום לא נקרא שם נכרי עליו וא"צ טבילה:

סעיף קטן יב

ונראה דלא עדיף מקטן דלא מהימן עליה רק אם ישראל ראה שטבלן הנכרי עלתה לו טבילה.

סימן קכא

סעיף קטן א

באו"ה כתב ראבי"ה דבכלי כסף וזהב ושאר כלים הנקחים מן הנכרים טוב להחמיר להגעילן דשמא חממו בו יין ואפילו לשתות בו צונן שחוששין שמא יחמם בהם המין אבל לשתות בהן בבית הנכרי דרך עראי שרי ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד מותרים בלא הגעלה וכלי חרס שאין שייך בהו הגעלה הוי כדיעבד ומותרין על ידי מירוק ושטיפה עכ"ל עוד כתב דאפי' שלחנות ותיבות נוהגין להגעיל שמא נפל עליהן מרק חם עכ"ל וכבר הארכתי בדינים אלו בס"ד בא"ה הלכות פסח.

סעיף קטן ב

ע"ל בהל' פסח בא"ה דין כלי עצם כתב הרשב"א בתשובה סימן תצ"ו מי שנכנס לבית נכרי ויש שם כלים קרובים לחדשים ונסתפק אם הם חדשים והנכרי מל"ת אם נאמן שורת הדין נראה שכל שהוא אומר שהוא חדש לפי תומו ונראה כמו שהוא אומר שמותר לפי שאף אם נשתמש בהן מ"מ סתם כליהם של נכרים אינן ב"י ומורי הר"ר יונה ז"ל היה נזהר שלא ליקח אלא במקום שיש שם כלים מיוחדים אחרים קדירה מתוך קדירות וסכין מתוך סכינים. וכן מעשים בכל יום שאנו לוקחים כלים מן האומן והולכין בזו אחר הרוב ורוב קדרה של קדר או שאר כלים של אומן הן חדשים עכ"ל ובבנימן זאב סי' שמ"ו כתב שאין לקנות אף מאומן אלא כלי מתוך שאר כלים עכ"ל ובאו"ה כלל נ"ח בכלי חרס שיש לספק בו שמא נשתמש בו צריך שבירה אבל שאר כלים ואינו יודע בודאי שנשתמש בהן נכרי או אפילו כלי חרס מן השוק א"צ לספק בו דילמא נשתמש בו דכל כלי העשוי למכור אין משתמשין בו כלל עכ"ל וצ"ע דמ"ש כלי חרס משאר כלים לענין זה וע"ל ריש סי' קל"ה עוד מדין זה ולקמן ס"ס קכ"ב כתב הכלבו הלכות איסור מאכלות שמעתי בשם הראב"ד ז"ל כי קערות של חרס שקערורות ירקרקות או אדמדמות שמביאין מעבר לים אסור להשתמש בחמין לעולם וכן כל דבר לח אפי' בצונן מפני שאינם חדשות כי הוא שמע מאדם גדול שמנהגם שכל מי שעושה סעודה שוכר מן האומניות הקערות כדרך שאנו עושין בכלי זכוכית ואחר כן מחזירין אותן להן ואין הדבר ניכר והלכך חדשות נינהו וכ"כ ב"י בשם א"ה.

סעיף קטן ג

ובהר"ן פ' השוכר דף שפ"ג ע"ב ובפ' כ"ש דף תרל"ז ע"א דלכתחילה יגעילנו תחילה מיהו אם לא הגעילו תחילה מהני בדיעבד:

סעיף קטן ד

וכ"כ רבינו לעיל סימן צ"ד דאף בכלי חרס מותר להשתמש בצונן בלא הגעלה אמנם בהר"ן פרק כ"ה דף תשי"ט בכלים שדי להם בהגעלה אז מותר להשתמש בהם צונן בלא הגעלה אבל כלי חרס אסור להשתמש בו צונן בלא הגעלה וכ"ה במ"מ פ"ה דחמץ ומצה אבל במרדכי ע"ד ריש כל שעה דאף בכל הכלים שתשמישן בחמין אסור להשתמש בהן בצונן בלא הגעלה גזירה שמא ישתמש בהן בחמין עכ"ל וראיתי מקצת ב"א מקילין בחומץ ליתנו בכלי איסור ואומרים דחומץ אינו נוח לפלוט כמו שאמרו (חולין קיא.) חלטו בחומץ כו' וליתא דאדרבה בכלי חומץ מפליט יותר משאר דבר כמ"ש הטוא"ח סימן תמ"ב וגבי כבדא שאני כנ"ל ומיהו ע"י הדחה ושטיפה ודאי שרי כמ"ש הרשב"א בסימן זה לענין צנון או שאר דברים החריפים.

סעיף קטן ה
ואם לא יוכל להעבירו כתב באו"ה דאף אם לא נשאר רק מעט אין לו תקנה בהגעלה עכ"ל ובמהרי"ל כתוב דאם החלודה מבחוץ על הכלי או בשפתו ולא יוכל להעבירו מותר להגעילו עכ"ל כתוב בתשובת הרשב"א סימן שע"א כל כלי שיש בו סדקים אין מועיל בו הגעלה רק ליבון חיישינן שמא נכנס האיסור בסדק ואינו יוצא ע"י הגעלה עכ"ל:

סעיף קטן ו
וכתב באו"ה ומיהו קנקנים בשוליהם רושמין אותן האומנים כשהם חדשים ומותר להגעיל וכן כל כיוצא בזה דודאי נעשה מחדש:

סעיף קטן ז
ובאו"ה כתב נוהגין להחמיר דאפילו כלי שאין משתמשין בו רק ע"י עירוי נוהגין להגעיל בכ"ר ולכן תיבות ושלחנות דחיישינן שמא נשפך עליהן רותחין לא די בעירוי אלא מלבנין אבנים ומניחם עליהן ושופכין עליהם הרותחין אפילו מכ"ש דהא נרתחין מן האבן והרי הוא ככלי ראשון ויזהר לכתחילה להוליך האבן המלבן בכ"מ על שלחנות וישפוך מים רותחין עליו עד שלא נשאר מקום שלא עבר שם מים עכ"ל:

סעיף קטן ח
ובאו"ה כתב דכן נוהגין להגעיל מדוכה של איסור אם אין בו פרקים חוץ במדוך של חמץ ומצה אין נוהגין להגעיל והיינו דוקא בשל מתכת ואבן אבל בשל עץ יש להחמיר לכתחילה אף בשאר איסורים שלא להגעילו רק קולפו מבפנים בכלי אומנות ולהגעילו אח"כ דחיישינן שמא יש בו גומות וקערה ששורין בה קיבה כל השנה אין להתירו ע"י הגעלה להשתמש בה בשר הואיל ועיקר הדבר האוסר הוא דבר חריף משא"כ במדוכה שדבר האוסר במדוכה לא הוי דבר חריף:

סעיף קטן ט
וכ"כ הטור למטה וכתב הר"ן בחולין דף תשכ"ג ע"ב דאם הגעיל במים הרבה כלים עד שמרוב פליטה נשתנו המים ונעשו כציר אסור שוב להגעיל באותן מים עכ"ל:

סעיף קטן י
וכבר נתבאר זה בא"ח סימן תנ"א ותנ"ב כל דינים אלו וכתב באו"ה דלא ישתמש במי הגעלה אף אי איכא ס' נגד כלי שמגעילין בו עכ"ל:

סעיף קטן יא
וצ"ע ל"ל שיתכסה בו כל הכלי הלא כתב לעיל דמגעילין כלי לחציין וא"כ אפי' אינו מתכסה נמי יכול לחזור ולהגעיל אח"כ מה שלא היה נכנס תחילה למים:

סעיף קטן יב
עי' בא"ה סי' תנ"א דין כלי זכוכית וכלים צבועים:

סעיף קטן יג

בא"ח סימן תנ"א במרדה שקורין שויב"ל דינו ככלים שתשמישן ע"י האור ואין להם תקנה וכתב בת"ה סימן ק"ל דאפילו אם קולפו בכלי אומנות ואח"כ מגעילו לא מהני וכ"מ במרדכי והביאו הגש"ד שער ו' דקליפה בכלי אומנות אינו אלא כמו קליפה בעלמא בשאר איסורין ולכן במקום דבעינן הגעלה לא מהני תיקון זו:

סעיף קטן יד

וכ"פ באו"ה ובת"ה סימן ק"ל משמע דשיעור שנתן הר"ר אביגדור הוא השיעור דשל סמ"ג וע"ש.

סעיף קטן טו

ומטעם זה כתב בהר"מ פי"ז דהמ"א בליבון אין חילוק בין כלי שהוא ב"י לבין אינו בן יומו וכ"ב באו"ה דאין חילוק בין איכא עליו טלאי לליכא עליו טלאי.

ובת"ה סימן קל"ב פסק כדעת בעל הטור והר"ן ובא"ו כלל נ"ה פסק דלכתחלה יש להגעיל היד של מחבת וכל כדומה לזו אמנם בדיעבד אין לחוש אי לא הגעיל רק הכלי עצמו דכבולעו כ"פ דלכתחלה טוב להגעילו דהרי נוגעים בה כל השנה בידים מלוכלכות ומיהו ע"י עירוי אף לכתחלה עכ"ל משמע שפוסק ג"כ כדעת הטור והר"ן וראיתי רבים מקילין אפי' לכתחלה שלא להגעיל יד במחבת וטוב להגעילה לכתחלה כדעת הארוך.

סימן קכב

סעיף קטן א

דלא כהר"ן שכתב בסוף ע"ז בשם הרמב"ן דאפילו באיסור בעין אמרינן נט"ל וע"ל סימן צ"ה דמ"מ אם יש ס' נגד הדבוק מותר משום נט"ל ?תשובת הרשב"א סי' תצ"ז דאין חילוק בין דבר חריף ושאר דברים דבכ"ע נט"ל הוא ושרי ומ"מ בדעת הטור דאין לחלק אבל במרדכי ס"פ א"מ כתב ראבי"ה בשם רבי' טוביה דאם בישל דבר חריף בקדרה שאינה ב"י דאסור דאגב חורפא מחליא ליה ועושה הכלי נ"ט לשבח דהוי כקורט של חילתית כו' וכ"ה בא"ח הל' פסח סימן תמ"ז וכ"מ קצת בתשובת רשב"א סימן תמ"ט וכתבתי לעיל סימן צ"ח ונ"ל להביא ראיה ממרדכי והסמ"ג שכתבתי לעיל סימן צ"ו דמרקחת של נכרים אף בדבר חריף מותר משום דסתם כלי נכרים אינן ב"י ש"מ דאף בדבר חריף אמרינן נט"ל שרי ואפשר לדחות דשאני מרקחת דהדבש מבטל חריפות המרקחת ולכן שרי וכ"כ בא"ח סימן תמ"ז והאגור הביא דברי המרדכי שאסור וכן הביא הב"י דברי האגור בסימן ק"נ ולא חלק עליו ובאו"ח דכן נהג מהר"ש וכ"ה בש"ד בהג"ה וע"ל סימן צ"ח דמעט תבלין שבמאכל לא משוי ליה דבר חריף (כתב או"ה אם בישלו בקדרה של בשר דבר חריף) והקדרה אינה ב"י ואח"כ בשלו בה חלב המאכל מותר דלא אמרינן

דהחריפות שבקדרה שהיא אינה ב"י עושה שהקדרה פולטת עכשיו לשבח וכן אם הוא בצונן לא אמרינן שהקדרה פולט משום דבר חריף שבתוכו עכ"ל:

סעיף קטן ב

ובהגש"ד משום מהרי"ש דבשל ישראל יש לו תקנה בשאלה ואי אינו יודע נקנסיה עכ"ל ונראה לומר דלא שייך קנס אלא באותו ישראל דהקדרה שלו והוי ליה לידע אבל בישראל אחר לא שייך קנס כדלעיל סימן צ"ט ובארוך כתב דלא נהיגין לפסוק בשל ישראל סתם כלי אינו ב"י ולא נ"ל כיון דפסק הטור לעיל סי' צ"ד בשם הר"ף וגם כאן דאין לחלק בין של ישראל לשל נכרי ולא הביא שום חולק בזה גם ב"י לא הביא שום חולק בזה משמע דהכי נקטינן:

סעיף קטן ג

ואו"ה כלל ל"ג כתב אדברי המרדכי אלו שאף לענין דיעבד קאמר ואם הניח כליו בבית נכרי כלי חרס צריך שבירה וכן אם נשתמש בהן בלא הגעלה המאכל אסור ואין נראה כן מדברי הרא"ה שכתב (בב"י כתב בתשובת הרא"ש כלל י"ט מאני דקוניא ששהו) בבית נכרי אם ניכר המאכל בו ששלח הישראל בתוכו מותר ואם לאו אסור אם רגילין להדיח הכלים בחמין דחיישינן שמא הודח עם כלי אסורים של נכרים עכ"ל.

סימן קכג

סעיף קטן א

ול"נ דהלשון מדוקדק ונכון כי הפוסקים חולקים בטעם דאסור בהנאה סתם יינן כי יש סוברים טעמו דהואיל וי"נ אסור בהנאה אסור ג"כ סתם יינן בהנאה דאם היה מותר בהנאה יבואו ג"כ להתיר יין נסך בהנאה ולכן גזרו על סתם יינן אסור בהנאה כמ"ש הר"ן וי"מ טעם איסור הנאה כמו שמפרש הטור דהואיל והיה יין נסך אסור בהנאה גזרו על סתם יינם נמי אסור בהנאה והשתא לפי טעם הטור אף בזמן הזה אסור בהנאה דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו דהא לא הוה טעם איסור משום חשש יי"נ אלא הואיל ומצאו שיי"נ גמור אסור בהנאה אסרו גם זה בהנאה ואם כן אין היתר לאותה גזירה אבל לטעם הר"ן דהאיסור היה משום חשש יי"נ א"כ כשבטל הטעם הותרה הגזירה ממילא מידי דהוי אגילוי דמותר בזמן הזה הואיל ואין נחשים מצויין בינינו וה"ה בסתם יינן הואיל ואין יי"נ גמור מצוי בינינו ולכן כתב הטור אבל רשב"ם כתב וכו' וא"כ מדמתיר בזמן היה מכלל דסבירא ליה טעם אחר ממה שפירש בתחלה ולכן שייך לומר ל' אבל וזו ברור כתב בתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן ט"ז על השותה יין נסך בשוגג במה יתכפר שמעתי אומרים בשם החסיד שיתענה ה' ימים כנגד ה' פעמים גפן שבחומש

עכ"ל במרדכי פרק קמא דפסחים בשם ראבי"ה דהיכא דמונח חבית של יי"נ עם חביות כשירים דצריך לעשות הכירא דלא בדילי אינשי מיניה עכ"ל.

סעיף קטן ב

משמע מדברי הטור דדוקא ללקחו בחובו משום פסידא התירו אבל לקנות אסור וכ"ה בהגמי"ו פ"ה דהמ"א וז"ל מכאן התיר מהר"ם לאדם שגבה בחובו יין נסך או שאר דבר איסור לחזור ולמוכרו אכל לקנות בתחלה לחזור ולמוכרו או ליתנו לנכרי אסור עכ"ל וכ"ה בהג"א פ' רבי ישמעאל דדוקא משום הפסד מותר אבל כל מה שאפשר להרחיק ירחיק ולזה כתב שם דלא ישהנו בחבית אצלו ליישנו ואפי' בבית נכרי אסור לשהותו עכ"ל וכ"ה בהג"ה בחידושי מרדכי וששאלתם אם מותר לשכור מרתפתו להניח שם סתם יינן אסור כדתנן השוכר את החמור להביא עליו יי"נ שכרו אסור ואין חילוק בזמן הזה לחכמי התלמוד אלא לענין ללקחו בחובו מפני שהוא כמציל מידם עכ"ל וכ"ה בכלבו ובתא"ו ני"ו ח"א והר"ן פ' רבי ישמעאל ד' ש"ע ע"ב כתב בשם הרמב"ן דאין להתיר בהנאה רק מגע נכרי אבל סתם יינן אסור בהנאה אפי' בזה"ז וכ"כ ב"י בסימן שאחר זה בשם הרמב"ם כהרשב"א שכתב בפ"א דאין להתיר בהנאה אלא בישמעאלים דלא פלחי לעכו"ם עכ"ל והר"ן בשם הרמב"ן אוסר אפי' בגר תושב וריב"ש בסימן רכ"ו כתב כדברי הר"ן דאין להתיר רק במגע נכרי אבל לא בסתם יינם ושאירי מהר"מ פאדוו"א השיב בתשובה על אחד שנתקשר נגד נכרי לשלוח לו יי"נ מכנדיא"ה ולא היה יכול לפטור מן הנכרים אם לא בהפסד מרובה ורצו מקצת החכמים למחות בידו והשיב ודאי נכון הוא למחות בידו שלא יעשה עוד לקנות ולהרויח לכתחלה במקום דליכא פסידא אבל במאי דכבר עבר ונתקשר כנגד הנכרי אין למחות בידו הואיל והוא הפסד גדול ואם כן יש לסמוך אדברי המקילין דהוא הרשב"ם בשם גאונים ורבותינו הצרפתים שמביא הסמ"ג והאגור מיירי ביין של נכרים ולא במגע יין ישראל ולא נזכר בדבריהם שום מקום הפסד גם דברי התוס' והאשר"י שהביא דברי הרשב"ם בשם הגאונים אין מחלקין דוקא לקבל חובו כי דינא קאמרי ואינן מסופקים כלל אך פוסקים שאין בזה"ז איסור הנאה ומה שמסיימים וע"ז סומכין לגבות וכו' הוא סיום דברי התוס' והאשר"י לא דברי הגאונים דהמה לא היו מסופקים אך הבאים אחריהם בהיותם מסופקים לא הלכו אחריהם רק במקום הפסד ואף שהרשב"ם הזכיר בדברי הגאונים מגע נכרי מכל מקום נראה דל"ד קאמר דהא בסמ"ג לא הזכיר מגע נכרי בדבריהם ומה שנקט מגע הוא בדרך העברה להיות מקום היתר מן הראיה של תינוק דמיירי במגע ואם כן יש לסמוך אדברי הגאונים הואיל וסתם יינם הוא דרבנן יש לסמוך אמיקל בהפסד כדאמרינן פא"ט (מט:) והא רב

דמחמיר באיסור דאורייתא ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל כו' משמע הא אי הוי איסור דרבנן יש לסמוך אדברי המיקל בהפסד ותו דאין לקנוס לסוחר זה להיות כי בפוסקים מפורסמים בינינו בתוספות והרא"ש וטור ראה ההיתר בסתם והוא לא ראה מגילת סתרים שאוסרים רק (מתירים) במקום הפסד ולכן אין לקונסו אבל לא יוסיף לעשות עכ"ל לקמן ס"ס קל"ב משמע דבזה"ז אפי' בסתם יינן שרי וע"ל סי' קנ"ה אם מותר להתרפאות בסתם יינן של נכרים:

סעיף קטן ג

ויש לתמוה דאף דאין בדבש ס' כנגד היין מכל מקום לא גרע מתבשיל שיש בו יין ואפשר ור"י ס"ל כדעת ה"ר ישראל דאוסר אכל מכל מקום אי הוי ביה ס' הוי החי בטל במבושל ובהג"א פ"ב כ"ב ע"א ה"ל יין חי כשר שנתערב במבושל ובדבש אם יש כ"ב דבש הרבה ומעט יין חי שאם היה היין חי מעורב בדבש לא היה נאסר כי היינו מדמין אותו לאלונתית שאין נאסר במגע נכרי ואפילו בלא דבש אם יש במבושל כ"כ הרבה שאם היה המבושל מים לא היה היין חי המעורב בו מחשבו יין לענין מגע נכרי אע"פ שיי"נ ביין מבושל מיקרי מין במינו מכל מקום אין להחשיבו אותו לענין מגע נכרי ואין להתיר בלא דבש כ"א בהפסד מרובה או אם יש מנהג ילכו אחריו עכ"ל.

סעיף קטן ד

ול"נ דאפי' אם הרוב יין ונשתנה טעמו משום השכר או משום שאר משקים דשרי דמ"ש מיין שיש בו פלפלים או דבש דשרי ע"י נשתנה טעמו וכ"ש לדברי הרמב"ם דמתיר אפי' במעט דבש דשרי גם כאן וכתב בחידושי אגודה פ"ק דפסחים יין שנקרש ונגע בו נכרי אין בו משום יי"נ ובהג"א פ"ב חרס הבלוע מיין ונגע בו נכרי מותר בשתייה ויין שהגליד השיב ר' שמחה דבטיל מתורת משקה ולית ביה משום יי"נ ויין שנקרש אין בו משום מגע נכרי ואם חשב עליו למשקה יש בו משום מגע נכרי וכן אם נגע בו לאחר שנמחה עכ"ל.

סעיף קטן ה

ודלא כה"ר ישראל שכתב המרדכי ריש א"מ ע"ב בשמו שנהגו לאסור:

סעיף קטן ו

כתב באו"ה סוף כלל כ"ב יין צימוקים פירוש שנתן מים על הענבים היבישים ה"ז כיין ומתנסך עכ"ל וכ"כ בתשובות רלב"ח סימן מ"א וע"ש:

סעיף קטן ז

ומדברי ה"ר יונה שכתב רבינו משמע דאסור בכה"ג כתב ריב"ש סימן רנ"ה אותן המים שעושין הרופאים מתערובות יי"נ עם שאר סממנים ושורפין היין עד שאין עצמות היין בהן אלא זיעה בעלמא העוברת דרך הסימפונות ואותו יין שהיה אדום נעשה לבן ונעשה

למים ואפ"ה אסור כמו יי"נ עצמו דזיעה היוצא מהמשקין החמין הרי הוא כמשקים עצמן עכ"ל וכן לעיל ס"ס צ"ב אסור זיעה כעיקר האיסור ולפ"ז היין השרוף מיי"נ או משמריו אסור:

סעיף קטן ח
ובכלבו כתב נכרי הדורך ענבים לחבית אף על פי שהיין צף על ידיו אינו עושה יי"נ ועפ"ז פשט המנהג שהנכרים עושים המשואות ודורכים אותן לתוך השלמא"ש ואע"פ שהיין צף על ידיהן.

סעיף קטן ט
ובאו"ה כתב כ"ה שנוהגים כר"ת.

סעיף קטן י
ובהר"ן סוף ע"ז דהרמב"ן סובר דהטיחה שעל החבית אם אינן בני יומן אינן נאסרין ולכן כתב דבדיעבד אם יש שם יי"נ בכלי יין של נכרי האוסרים אם אינם בני יומן אינם נאסרים ויש חולקים וס"ל דאין טיחה נפגמת הואיל והאיסור בעין ונראה דאף לדעת הרמב"ן לא אמרינן דהוי נטל"פ אלא בדאית ביה טיחה ע"ג כלי דאינו אלא זוהמא לפגום היין משום כך אין הטיחה אסור ואף הרב לא קאמר אלא להלכה ולא למעשה עכ"ל ואפשר דגם הר"ן מודה דלאחר מילוי ועירוי שרי כדברי הרשב"א וכ"כ ריו"ו בני"ז ח"א:

סעיף קטן יא
וכבר כתבתי לעיל סימן קי"ד שדעת רבינו בעל הטור שלא כדברי המרדכי ע"ש.

סעיף קטן יב
וכ"ה בכלבו דאף אם דרך הנכרים אין היין אסור בדיעבד עכ"ל.

סעיף קטן יג
כ"כ המרדכי פרק ר"י ע"ב בשם תשובת ר"ת ומשמע שם דאפילו בגיגית אוסר ר"ת לדרוך עם הנכרי דלא עדיף מגת פקוקה ומליאה ואפ"ה אסור משום גזירה וה"ה בגיגית:

סעיף קטן יד
וכ"כ המרדכי פרק ר"י בהג"מ פי"א:

סימן קכד

סעיף קטן א
וכתב הר"ן פרק ר"י דף ש"ע אע"ג דנכרים בזה"ז כל מגען הוי כמגע תינוק שאינו יודע בטיב כו"ם מ"מ מגעו אוסר בשתייה לכ"ע דהואיל וראוי לנסך חמור מקטן עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי פ' רבי ישמעאל דף שפ"ז ע"ד בשם ר"י והר"ן פרק השוכר דף שע"ה ע"ב כתב כדברי הרשב"א ומשמע שם דאם לא טבל טבילה ראויה הוי כלא טבל וכ"ה בהג"ה ביבמות פרק החולץ מעשה בגר שמל וטבל לפגי ג' קרובים יש מתירין היין ויש אוסרים:

סעיף קטן ג
כתב ריב"ש בסימן ד' בשם הרשב"א דמי שהמיר א"ע מחמת יראה אע"פ שהי"ל ליהרג ולא לעבור מ"מ אם עבר ישראל הוא ושחיטתו מותרת ואין אוסרין במגען יין עכ"ל הרשב"א אמנם צריך להבין אם בצינעא שלא במקום יראה עובד אז הוי מומר גמור אף על פי שמתחילתו אונס ולכן אלו האנוסים הנשארים באיזה ארצות דינן נמי הכי אם הם מתנהגים בכשרות בינו לבין עצמו ושאין בידם לצאת ולהמלט על נפשם הרי הם כישראלים גמורים ואם עוברים ברצון על אחד מן העבירות הרי הוא מומר לאותו דבר ואם עובדים כו"ם או מחללים שבת בפרהסיא דינן כשאר עכו"ם עכ"ל וכ"כ לקמן סי' קנ"ו בשם הרמב"ם דלא כתשובת הרד"ך שכתב דאם המיר א"ע תחלה מחמת יראה ונשאר אח"כ ביניהם אע"ג דיכול להבריח את עצמו אינו רק מומר לתיאבון הואיל ולהנאתו קא עביד (וע"ל סי' קי"ט בב"י מ"ש בשם הרשב"א מפי' ה"ר יונה):

סעיף קטן ד
וכ"ה בהג"ה פרק ג"ה.

סעיף קטן ה
ואני תמה ע"ז דא"כ צריכין למימר לפי סברתם דשימשוך הוא יותר גדול ממה שמנענע כשיוצק לחוץ וזה תימא דאין לך ניענוע יותר ממה שיוצק לחוץ וכן כתבתי למטה בשם הרשב"א ע"כ אין דבריו נראים במה שהוכיח מדברי הרמב"ם דמ"ש הרמב"ם אע"פ שלא שיכשך אינו משום שלא נענע הרבה אלא מצד שלא נגע ביין עצמו דהר"מ נקט סתם שיכשוך ור"ל שנגע ביין עצמו אע"ג דהרמב"ם ס"ל דאף ע"י כלי הוי שיכשוך כמו שיתבאר למטה מ"מ סתם שיכשוך אינו אלא כשנוגע ביין וזה פשוט לפי דעתי:

סעיף קטן ו
כתב הר"ן פ' ר"י דף שע"ב ע"א דאם הוציא הברזא שלא בכוונה ואינו עבר השוליים אף מה שיצא לחוץ שרי דה"ל כחו של נכרי שלא בכוונה דשרי עכ"ל וע"ל סי' קכ"ה מדין כח נכרי.

סעיף קטן ז
ואפשר דרב פפא לא אסר אלא כהניח ידו על הנקב דוקא וכ"מ לשון הגמרא בדברי רב פפא ולשון הפוסקים בדין זה אבל אם הניח ברזא עליו דהו"ל מגע נכרי ע"י ד"א

שלא בכוונת ניכוך לכ"ע מה שתהת הברזא שרי בשתיה ומה שלמעלה אינו אסור אלא בשתיה כמו בהוציאו כנ"ל.

סעיף קטן ח

ונ"ל שכל דברים אלו אינם מוכרחים דמה שכתב דרמב"ן וריב"ם ס"ל כהרמב"ם ולהכי כתב דברי רבינו הטור שכתב דלא נראה דברי הרמב"ם להרא"ש זה אינו קשה כלל דאפשר דאינהו לא ס"ל דאין לחלק בין הגביה ללא הגביה וסבירא להו דבלא הגביה לא מקרי שכשוך דלא כהרמב"ם ומ"ש עוד דנענוע כל דהו לא שמיה שכשוך כבר כתבתי למעלה דתימה הוא שזה יקרא נענוע כל דהו מה ששופך חוץ לכלי ודברי הרשב"א יכריע שכתב בהדיא שזה מקרי שכשוך ולקח הדבר למושכל ראשון שכתב וע"כ א"א שלא ישכשך כו' ודברי הרמב"ם שהביא ב"י ראיה מהם לעיל אינן מוכרחין ג"כ כמ"ש למעלה ולכן המיקל כדברי הרשב"א והראב"ד והרא"ש שכתב הטור בשמו דלא ס"ל דברי הרמב"ם לא הפסיד דאפשר דגם הריב"ם והרמב"ן מודים בדין זה הואיל ולא הגביה דלא מקרי דרך ניסוך ובתשובת ריב"ש סימן ש"י משמע נמי דס"ל דדברי הרשב"א עיקר דאין דרך ניסוך עם הכלי וע"ל שהעתקתי תשובתו ומ"מ לדברי הכל למידין דאם לא שכשך אלא נגע בכלי ולא הגביהו פשיטא דשרי ולכן אני תמה על קצת מחמירים ומפסידים ממוניהם של ישראל לאסור יין ע"י שיגע הנכרי בכלי בלא שום שכשוך ולכן נראה דאין לחוש כלל וע"ל סי' קכ"ה אם שפך מן הכלי לחוץ מה דינו.

סעיף קטן ט

ול"נ דהואיל והוא איסור דרבנן הלכה כדברי המקילין ותו דבתראי נינהו וידעו טפי דברי הראשונים ופסקו להתיר ואף רבינו הטור לא זכר כלל דברי הראשונים מכלל דפשיטא ליה דהלכה להקל:

סעיף קטן י

וכ"ה במרדכי פ' השוכר ד' שפ"ט ע"ב ובסמ"ג דאם נגע ברתיחה כאילו נגע ביין עצמו עכ"ל:

סעיף קטן יא

וסיים שם וה"נ אמרינן כשנוגע בכלי שאין זה נקרא מגע נכרי ביין ע"י ד"א אלא הוא נוגע בכלי והכלי נוגע ביין וגם בקנה אפשר לומר כן שכל שקדמה נגיעת הקנה ביין לנגיעת אדם בקנה אין זה מגע נכרי ע"י ד"א דמשמע שהוא מגיע ד"א ליין אבל זה אינו נוגע אלא בקנה שנוגע ביין אבל צריך להתיישב בדבר זה עכ"ל:

סעיף קטן יב

ובהר"ן פר"י ד' שע"ב ע"ב ומיהו דוקא שלא נגע הנכרי ביין לצורך עצמו עכ"ל:

סעיף קטן יג
וכ"ה בהגהות מיי' פ"ב:

סעיף קטן יד
ובמרדכי פ' רבי ישמעאל ע"ג פסק כרשב"א. עוד כתב שם מעשה בנכרי שהיה הולך ונגע בכנף בגדו אל היין שלא בכוונה זה היה מעשה והתיר ר"ת דאין דרך ניסוך בכך עכ"ל ודבר זה יתבאר לקמן גבי מגע נכרי ע"י ד"א שלא בכוונת מגע.

סעיף קטן טו
ואני אומר דאילו לא הוי שמיע ליה מאביו הרא"ש דס"ל דעה שהביא באחרונה שהיא מסקנתו לא היה רב בעל הטור כתבו ולכן אין לנו אלא דבריו שכתב דמסקנת אביו כדברי הראב"ד:
וז"ל פא"מ שמעתי שדרס הנכרי היין הנשפך לארץ והתירו משום דהוי כזורק מים לטיט עכ"ל ומשמע דס"ל דניצוק כה"ג אינו אוסר אמנם אם נגע בקילוח קודם שירד לארץ כתב המרדכי לאסור למ"ד ניצוק חיבור.

סעיף קטן טז
וכ"ה בפסקי מהרי"ו דפ' כן הלכה למעשה ואפשר עוד לומר דאפילו נגע בידו אם לא כיון ליגע שרי דהואיל ואפי' אם כיון ליגע אינו אוסר רק בשתייה הואיל ואינו עובד כו"ם א"כ שלא בכוונה אפילו בשתייה שרי מידי דהוי אישמעאל שנגע שלא בכוונה דשרי אף בשתייה במה שכתוב לעיל וצריך להתיישב בדבר כן נ"ל וימים רבים אחר שכתבתי זה מצאתי בתשובת ר' לוי חביב שנדפסו שנת ש"ס סימן מ"א על כיוצא בזה ומשמע שם דבכה"ג נמי יש להתיר רק שאין לפרסם הדבר שלא תיפוק חורבה מיניה וע"ש:

סעיף קטן יז
כתב המרדכי פר"י דף שפ"ח ע"א כתב בא"ז נכרי שנגע ביינו של ישראל וכוונתו של הנכרי להכעיס הישראל ולהפסידו ההוא יין שרי אפילו בשתייה וכתב אבי"ה שפעם אחד נגע אנס נכרי ביין של ישראל להכעיס והיה שם זקן אחד ירא שמים שנהרג על קדושת השם ולקח מן היין ושתה ממנו בפני האנס שלא יהא רגיל לעשות כן לישראל עכ"ל וכ"ה בהג"א וכ"כ ב"י בסימן קל"ב בשם התוספות וכתב בת"ה סימן ר"ג ולא בעינן שיאמר להדיא שביון להכעיס ולקלקל אלא אפי' אי ליכא רק אומדנא והדברים נראין מורגשים שכיון להכעיס שרי ע"ל ריש סימן קל"ב דהרמב"ם חולק בזה:

סימן קכה

סעיף קטן א
בב"י לעיל סימן קכ"ד דאין איסור מה ששופך לחוץ רק כשהגביה הכלי ושפך לחוץ אבל בלא"ה אלא שמטהו על צידו ושפך לחוץ בלא הגבהה שרי וכ"כ הרמב"ם והר"ן והרא"ש עכ"ל וצ"ע מ"ש ממה דנתבאר לעיל סימן קכ"ד גבי הוציא הברזא דאע"ג דלא שיכשך ולא הגביה מה שיצא לחוץ הוא אסור מחמת כחו של נכרי ויש לומר דשאני הכא דדרך הוא בכך להוציא יין מן החבית.

סעיף קטן ב
ואף על גב שכתבתי בכ"מ דהלכה כבתראי מכל מקום יש להחמיר כאן דהרשב"א ג"כ בתרא הוא כהרא"ש ור' ירוחם הוא הביא דברי הרא"ש בכ"מ אם כן הוא ג"כ בתראה טובא וכתב שכן נהגו רבותיו ע"כ יש להחמיר ועי"ל סימן קכ"ו אם קי"ל דנצוק חיבור:

סעיף קטן ג
וכ"כ המרדכי פר"י דף שפ"ה ע"א:

סעיף קטן ד
כתב בהג"א פר"י דאם המשא כבר שאין אחד מהן יכול לעשותו לבד אפילו לכתחלה שרי עכ"ל ובדברי הרשב"א שבסמוך משמע שחולק ע"ז וכמו שנתבאר בסמוך:

סעיף קטן ה
וכ"כ במרדכי פר"י דף שפ"ח ע"א.

סעיף קטן ו
ונראה דאף על גב שכתב ב"י דדעת התוס' שלנו כדעת הרשב"א להתיר בדיעבד בנכרי יכול וישראל אינו יכול אפ"ה בתינוק שמסייע לנכרי מודים דאסור דמאחר שניכר שהנכרי הוא עיקר הוא אסור עוד כתב המרדכי בשיטת הר"ר פרץ יש דמשמע מפי' ריב"ם למ"ד ניצוק חיבור אם היה מערה מכלי אל כלי והנכרי מנענע ידו של ישראל אסור מה שביד ישראל דהוי כאילו נוגע בקילוח עכ"ל ולפמ"ש בשם הפוסקים דאין לחוש למסייע שאין בו ממש אין לחוש ג"כ לזה שנענע ידו של ישראל דהא בלא"ה היה היין מקלח ואפשר דמיירי ג"כ שהיה מעט יין בכלי שלא היה יוצא לחוץ אלא ע"י נענוע זו ולכך אסרו כתב המרדכי פרק השוכר את הפועלים במסכת ב"מ תשובה בנכרי שהגביה החבית ובעודו הגביה משך ישראל מן היין ה"ל ככח נכרי לאסור כל היין מה שיצא לחוץ:

סעיף קטן ז
ודברי הרשב"א בדברי התוס' שהביא הר"ן לאסור לכתחלה בזה אינו יכול וזה אינו יכול ודלא כהג"א דלעיל דהכי כתב בד"א כשגלגלו ישראל ונכרי את הגלגל ולא היה הנכרי

יכול וכו' ש"מ שאע"פ שהנכרי אינו יכול אפ"ה אסור לכתחלה דהא בד"א לא קאי רק אמה שמותר בדיעבד:

סעיף קטן ח
והביאו המרדכי פר"י והגמיי' פי"ב בשם סמ"ג.

סעיף קטן ט
וכן כתב המרדכי פרק ר"י בשם ?ר"ן:

סעיף קטן י
וכ"כ הגמיי' פרק י"ב וכ"ה במרדכי דף שפ"ח ע"א ע"כ המרדכי בשם ראבי"ה שצריך שיסייע הישראל להכניס החוט בנקב האוזן הכובא ואם ע"י שצידד ניתן היין על הנכרי וחזר וניתן ביין מותר דאין דדך ניסוך בכך עד כאן לשון המרדכי.

סימן קכו

סעיף קטן א
ותו דלא שייך הכא למחשביה הפסד מועט משום דאפשר למוכרו לנכרי דהומרא דאתי לידי קולא הוא דכמה רבוותא אסרו למכור יין הנאסר במגע נכרי לנכרי עכ"ל.

סעיף קטן ב
וכ"כ בהגמ"יי פי"ב ומהרי"ו בתשובה.

סעיף קטן ג
וע"ל סימן קצ"ד מ"ש שם בנכרי שנגע בקילוח או ביין שנפל לטיט:

סעיף קטן ד
ונראה דכל קושיות אלו אינם קושיות רק אם נאמר שחיבור ועירוב הוא דבר אחד אבל לפי האמת בכוונת הטור שאנו רואין כאילו הוא מעורב יחד היא אינה חיבור לבד אלא שרואין כאילו מעורבים זו בתוך זו א"כ כל קושיות אלו אינן כלום דמ"ש דהרשב"א נתן טעם בדבר כו' היינו דוקא אם נאמר דניצוק חיבור ולא עירוב אז מהני אותה סברא דלא החמירו לומר דהוי חיבור אלא כשג"כ היה יין בתוך כלי התחתון אבל בשאין שם יין מה יחבר יחד ולכן ס"ל להרשב"א דאם מערה לתוך כלי שלא הודה לא אמרינן ניצוק חיבור ואם כן גם הרשב"א אינו טועה דאף אם אין סובר דהוי עירוב מ"מ חיבור הוי וא"כ הקושיא הנ"ל אינה כלום דהואיל ורואים כאילו מעורב יחד צריך ג"כ להוליך הנאתו או למכור בלא דמי י"נ שבו אילו היה מעורב כנ"ל סברת הטור גם נראה דהמרדכי ס"ל דטעמא משום עירוב דהרי כתב פ' השוכר דף שפ"ט ע"ג אם ישראל מושך יין מן החבית לכלי שיש בו י"נ ודאי מותר דלא גרע מאילו היה כל היין נסך שבכלי מעורב בחבית דאז הוי בטל בס' בסתם יינם לדעת ר"ת וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ט סימן מ"ז וכ"כ ב"י בשם התוס' והדבר גלוי שאין שייך ביטול בס' אלא בדבר המעורב יחד אבל לא בדבר

המחובר יחד כל אחד בפני עצמו וכצ"ל ג"כ דעת הטור אך יש לדחות דהא הרשב"א ס"ל הטעם משום חיבור לפי מ"ש למעלה ולמטה ס"ס כתב רבינו בשמו דרואין כאילו מעורב יחד לענין ביטול האסור אך דברי רבינו הטור יש ליישבו במה שכתבתי וב"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א דטעם דניצוק הוי דרואין כאילו נתערב זו בזו ומדין תערובות יין נגעו בה ולא משום נגיעה עכ"ל אך לפ"ז קשה תשובה זו לדברי שכתבתי דטעמא של רשב"א משום חיבור ולא משום עירוב ואפשר דתשובה זו לא ראה אותה רבינו הטור ולכן הביא דברי הרשב"א בת"ה וחלק עליו ומה שפסק דסתם יינם בטל בס' ע"ל סימן קל"ד אם נוהגין כן:

סעיף קטן ה

ובמרדכי פרק השוכר ד' שפ"ט ע"א כדעת הרשב"א דאין ניצוק אסור מכלי שלא הודח הואיל ואין היין בעין עכ"ל ואע"ג שכתבתי לעיל דהמרדכי ס"ל דטעמא דניצוק הוי משום עירוב נראה דמ"מ ס"ל כדעת הרשב"א וס"ל דלא אמרינן דהוי כמעורב כשאין היין בעין דלא כדברי הטור שכתב כיון שהטעם משום עירוב דאף אם אין יין בכלי אסור:

סימן קכז

סעיף קטן א

וכ' בהגמיי' פי"א דמ"א בשם סמ"ק כשבעלים שותקים אסור לכ"ע אפי' בא אחר והכחישו לא מועיל אפילו להתיר לעצמו עכ"ל וכתב באו"ה כלל י"ג דוקא שהבעלים שם אבל אם אין הבעלים שם ואחד מכחישו מהני עכ"ל וכתב הרשב"א בתשובה סימן תקמ"ה דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא:

סעיף קטן ב

וכ' באו"ה כלל י"ג שיש להחמיר כדברי ראבי"ה אבל בי"ב שאין מדקדקים בו כ"כ נהיגין כדברי ר"ת דמלמדין אותו להכחישו עכ"ל ע"כ שם ראובן שבא לשמעון ואמר שראה דגים מלוחים טמאים בין טהורים אם שתק הוי בהודאה ואם אמר איני מאמינך מותר לשמעון לקנותן וה"ה בכל שאר איסורין דרבנן ומיהו בעל נפש יתרחק גם מזה וכן השיב מהרי"ש עכ"ל ונראה דמיירי דנאמן היה עליו כבי תרי ולכן כתב דמהני דוקא לגבי איסור דאורייתא (י"ג דרבנן דאל"ת אפילו לגבי איסור דאורייתא) מהני כדאיתא פרק הניזקין ועוד דמאחר שלא היה בידו אינו נאמן כלל להחמיר כמ"ש בב"י סימן א' בשם תשובת הרשב"א שנשאל על טבח ישראל ששחט בהמות לקצב נכרי ובא ישראל א' לקנות מא' מהן ואמר לו הטבח לא תקנה ממנו כי לא שחטתיה והיה שם עדים ואמרו בפנינו שחטת אותה והשיב אע"ג דהטבח יש לו מיגו שהיה יכול לומר שהחליד או שהה או דרס או שאר מיני טריפות מ"מ כיון שטוען לא שחטתיה ועומד בדיבורו שלא

שחט כלל אינו נאמן משום מיגו דהוי מיגו במקום עדים ומיהו לדידיה אסורה דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא עכ"ל כתב הרשב"ץ טבח שעשה סימן בראש הכבש השחוט שהיה נראה כאילו היה טריפה והיה אומר שהוא טריפה ואח"כ אומר שכשר היה ולא עשה כן אלא כדי שלא יקחו אותו וישאר לו ליקח ממנו כיון שנתן אמתלא לדבריו נאמן עכ"ל ב"י וצריך דיקדוק לקמן סימן קפ"ה גבי נדה שלבשה בגדי נדתה דלא מהני אמתלא ואולי יש לחלק וצ"ע כתב המרדכי פ' האשה רבה ואשיר"י פ' הנזקין י"ד חלוקים הם בענין נאמנות באיסורין. א' בכל דבר שלא איתחזק לא איסור ולא היתר ע"א נאמן עליו בין לאסור בין להתיר וכתב הר"ן שם דף תל"ג ע"א ומכאן ראיה דבמקולין שהיה שם טריפה וכשירה ואמר לן ע"א חתיכה זו כשירה נאמן אע"ג דאיתחזק איסורא במקום הזה מ"מ כיון דלא איתחזק איסורא בחתיכה וכן מעשים בכל יום. ב' היכא דאיתחזק היתר אין אחד נאמן עליו לאסרו אא"כ הוא בידו. ג' היכא דאיתחזק איסורא אין ע"א נאמן עליו להתיר אא"כ בידו לתקנו. ד' כל אדם נאמן על שלו אפי' היכא דאיתחזק איסורא. ה' החשוד על הדבר אינו נאמן ולעיל סי' קי"ט נתבאר דינו. ו' האומר לחבירו טבל שלך מתוקן וא"ל האיך שאמרתי לפלוני לתקנו והוא אומר לא תקנתי אינו נאמן ואע"ג שכל מקום שהאמינה תורה. לא' האמינתו לו כשנים אינו נאמן כיון שזה מודה שהוא בעצמו לא תקנה אלא אמר לאחר לתקנו והוא אומר לא תקנתיו ובקצת ספרי מרדכי אינו כן הגירסא אבל בספרים ישינים ובאשר"י הכי איתא ומעשה בא לפנינו בראובן שתיקן חמאה לשמעון ושמעון מכר חמאה הרבה בחזקת כשרות ואמר שראובן תקנה לו ונתנה לו כולה בחזקת כשרות וראובן אומר שלא נתן לו בחזקת כשרות רק מקצתו והשאר א"ל בהדיא שהיה טריפה ושמעון מכחישו והקלנו בדבר הואיל וחמאה של נכרים רבו מתירין בהו ובקצת מקומות נוהגין בהן היתר אבל בשאר איסורין נ"ל שהוא אסור דדמי להא דפלוני תקן לי הכרי שאם אמר לא תקנתו שראשון אינו נאמן דאין לחלק דדוקא בדבר דאיתחזק איסורא אבל בשאר דבר דלא איתחזק איסורא לא דאין סברא לחלק בהא לענין זה דא"כ היה להם למנות ט"ו דינים באלו הדינים ולא י"ד אלא נראה דאין לחלק בהא לענין זה. ז' אשה נאמנת לומר אשת איש אני וגרושה אני כיון דלא איתחזק איסורא אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר. ח' אשה נאמנת לומר מת בעלי. ט' חבר שמת כל פירותיו מתוקנים חזקה אינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. י' אינו נאמן לומר כהן אני להאכילו תרומה, י"א כל דבר שהוא בידו ע"א נאמן עליו אפי' מכחישין אותו. י"ב אם הוציאו מתחת ידו שוב אינו נאמן עליו אם מכחישו ומלמדין אותו להכחישו. י"ג אם אמר לו בפעם ראשון נאמן, י"ד ע"א שאמר לו נתנסך

יינך והוא שותק שתיקה כהודאה דמיא ואע"ג דאמר אח"כ איני מאמינך עכ"ל וכ"ה בתשובת הרשב"א סימן תתל"ז כתב הר"ן בקידושין פ' האומר ד' תרנ"ד ע"א וריש חולין דאף נשים נאמנות אף באיסור דאורייתא רק באיסור שיש צדדים להקל אינן נאמנות אבל שאר איסורין אף שיש דברים שהם טרחא מרובה אשה נאמנת ובסמ"ג כתב והביאו באו"ה כלל כ' דכל דבר שהוא ודאי איסור אשה נאמנת כגון ניקור חלב וגיד אבל ספק איסור כגון לראות אם יש דגים טמאין בין טהורים אינה נאמנת דאשה דעתה קלה ולא בדקה שפיר עכ"ל כתב הר"ן סוף לולב הגזול יש ללמוד שסומכין על הקטנים לשמור דברים המותרים ומיהו דוקא בידו ממש אבל ביד נכרי לא עכ"ל והריב"ש כתב בתשובה סימן רמ"ה אין קטן נאמן לאסור יין שהיה בחזקת היתר דע"א נאמן באיסורין אמרו ולא קטן כ"ש בדרבנן ומה שאמרו (פסחים ד:) המנוהו רבנן בדרבנן היינו להקל ולא להחמיר עכ"ל ובתשובת הרשב"א כתב סימן ר"ד אע"ג דקטן אינו נאמן באיסורין כשאר עד מ"מ יש להחמיר בדבר ולאסור ע"פ קטן בדבר שהקטן חריף ובקי לידע ולכוין הדבר בדבר דאיכא קצת רגלים לדבר עכ"ל כתב ב"י סימן ק"ל כתב הרשב"א נשאלתי אם סומכין בשמירת הפעוטות כששלחן לאוצרות יין עם השפחה תשובה נראה כי בזה סומכין לפי שאין זה תלוי בדעת הקטן לבד אלא לפי שהשפחה מירתתה שאם תגע ביין התינוק שיש בי דעת לשאול יגלה עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה סימן תקמ"ד דשני אחים לא הוי אלא כע"א לענין איסורין בין לקיים דבר בין לענין הכחשה עוד כתב הרשב"א סי' ת"ל דאף הפסול לעדות ממון נאמן להעיד באיסורין אם אינו חשוד באותו דבר עכ"ל. מ"כ בהגהת אלפסי דף תרנ"ב ע"ב פ' האומר וז"ל נראה בעיני שאם היה היין של ב' שותפין ואמר להן א' נאסר היין שלכם והאחד מכחישו והא' שותק זה ששותק אסור בו זה שמכחישו מותר בו וכן שאר בני אדם מותרין בו אף על פי שאין יודעין להכחישו דהא אין הדבר שלהם שיהיו צריכים להכחישו והרי הכחישו זה שהוא שותף בו עכ"ד.

סעיף קטן ג

ונ"ל דלדעת התוס' לכ"ע שרי מדהוצרכו לומר דלדידיה אסור מכלל דלאחריני שרי וכ"פ באו"ה כלל י"ג:

סעיף קטן ד

וצ"ע דע"כ צ"ל הא דעד דעלמא נאמן היינו כששתק הבעלים מטעם שתיקה כהודאה דמיא ומה לי פעם ראשון או שני דדוקא אם אנו מאמינין לשומר אז יש לחלק בין פ"א לשני דפ"א עדיין הוא שומר שלו במקצת ונאמן עליו הואיל והוי בידו אבל במקום שאין אנו מאמינים לעד אלא שאוסרים משום שתיקות הבעלים פשיטא דאין לחלק בין פ"א לפ"ב כנ"ל:

סימן קכח

סעיף קטן א
במרדכי פ' השוכר ע"ב דכל פעם תלינן בדבר ההוה ולכן אם הנכרי תפס ברזא בידו והיין מקלח מן החבית היין אסור ולא אמרינן ברזא מנפשיה נפל והנכרי מגביהו עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתב בהג"א פ' השוכר היכא דעל נכרי למרתף אפי' אחדיה לדשא ואית ליה לאשתמוטי מיניה אין לחוש בזה"ז שאין הנכרים מנסכים אא"כ יש לחוש לשתייה או לשום הנאה שלו וכ"כ מהרי"ל עכ"ל וע"ל סימן קכ"ט כתבתי עוד מזה:

סעיף קטן ג
ובסוף סימן ק"ל לענין שוכר בית מנכרי יתבאר דיש להחמיר בלילות ע"ל סימן קכ"ט דר"ת ומהר"ם וריב"ש סוברים דאין אוסרים כל החביות מטעמא שכתב הרשב"א ז"ל: כתוב בת"ה סימן ר"ב ישראל שהניח הבית חתום ביד נכרי ובא נכרי ואמר שהחבית שלו היה מטפטף והוא הדקו אינו נאמן דנכרי אינו נאמן לא לאיסור ולא להיתר ואפי' ניכר מעט יין מבחוץ דיש אומדנא דמוכח כדברי הנכרי אפ"ה אין הנכרי נאמן ונאמר שיין זה בא מעלמא עכ"ל וע"ל סימן קכ"ט תשובת המרדכי כדבריו:

סימן קכט

סעיף קטן א
ובמרדכי פ' ר"י ע"ב בשם ראב"ן מיהו לכתחלה לא יניח אדם בביתו אצל הנכרי לא יין ולא חומץ בלא שמירה משום הרחק מן הכיעור עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובמרדכי דף שפ"ח ע"ב פרק רבי ישמעאל ואם יש חלון או סדק בכותל או אילן או אשפה בחוץ שיכול לראות משם היין כפתח פתוח דמי ושרי וכ"ה בסמ"ג:

סעיף קטן ג
גם לעיל סי' קי"ח כתבתי כיצד נוהגין:

סעיף קטן ד
ת"ל דכולהו ס"ל כר"י דאפילו בפתוח לגמרי שרי או דמיירי שהיין בחנות או בספינה דשרי לכ"ע אף בפתוחות לגמרי ולכך מחלק בין נקב צר לרחב אבל לפי מאי דפסק לעיל דלא שרי רק בפקוקה אין לחלק בין צד לרחב דהא כשהוא פקוק אין לחוש שמא יגע בו דרך מתעסק כן נ"ל:

סעיף קטן ה
והמרדכי דף שפ"ח ע"ב פר"י בשם הרמב"ן ובת"ה סימן ר"ו ובתשובת ריב"ש סימן תכ"ד הביאו דברי ר"ת משמע דס"ל דנקטינן כן:

סעיף קטן ו
דלא כהר"ן דכתב פרק השוכר דף שע"ו דמיירי כאן כשהיין פקוק בפקק:

סעיף קטן ז
והוא סי' תכ"ד וכתב דוקא בחביות שהיו סתומים ובודאי נפתחו אבל בספק מגע ישמעאלים אין לחוש ואפילו בשאר גנבי אין אוסרין מספק עכ"ל ויתבאר למטה:

סעיף קטן ח
וכ"ה בהדיא בגמרא ובהג"א פרק השוכר משמע דלא תלינן לקולא רק כשפתחו הרבה חביות יותר מכדי צרכי שתיה ודוקא אם ניכר שבאו על עסקי שתיה כגון חיל שבא לעיר שדרכן לאכול ולשתות אבל בסתם גנבי מודה כי לא יחלוק על הגמרא:

סעיף קטן ט
ול"נ דהמרדכי ס"ל דהואיל ויש כאן גנב ידוע מישראל ומן הנכרים אין גנב ידוע תלינן בידוע ומה שהצריכו בגמרא רוב גנבי ישראל היינו כששניהם ידועים או שניהם אינם ידועים לפ"ז אפשר דכל הפוסקים כדעת המרדכי ס"ל כנ"ל:

סעיף קטן י
וסיים שם וכ"ש הכא בסתם יין דתלינן לקולא במידי דמוכח טפי דמן החבית מליאה לקחו כל צרכם ולא מן האחרים ורגלים לדבר שלא לקחו מן האחרים שהרי מן החבית הזה שהוא טוב השאירו ולמה להם מן האחרים עכ"ל וכ"כ ריב"ש בתשוכה סימן תכ"ד דלא מחזקינן איסורא ולא נאסר אלא אותן שפתחו הגנבים ודאי ודלא כתשובת הרשב"א לעיל סימן קכ"ח בסופו.

סעיף קטן יא
וזהו לא כדברי ריב"ש אבל דלתשובת מוהר"ם שכתבתי למטה משמע כדברי ריב"ש דהא כתב דאי לא משתכח ריעותא שרי והיינו כדברי ריב"ש:

סעיף קטן יב
משמע הא אם מצאה פתוחה אסורה דחיישינן שמא נגע בה נכרי וכ"ה בתא"ו ני"ט ח"ג:

סעיף קטן יג
וכבר נתבאר לעיל סי' קכ"ח דאין לחלק בין גדול לקטן א"כ גם כאן חמרא שרי מיהו לעיל ריש סימן קכ"ח משמע דלעולם תלינן בדבר הרגיל ולכן נראה דאין להתיר בכה"ג רק בזמן הזה דאין הנכרים מנסכים וכמו שנתבאר לעיל סי' קכ"ה (י"ג קכ"ח):

סימן קל

סעיף קטן א
ונראה דדוקא לכתחלה הכי נקטינן אבל בדיעבד יש לסמוך אדברי המתירין וכ"כ באו"ה כלל כ"ב וחומץ אפי' לכתחלה די בחותם א' עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"כ הר"ן ור"י:

סעיף קטן ג
ועיין בתשובת מהרי"ל סימן ל"ח שהאריך בזה:

סעיף קטן ד
אמנם במרדכי ריש פא"מ ע"ב כתב בשם רש"י דאין לחלק בין חבית של עץ לשל חרס עכ"ל וכ"כ ב"י בשם ס"ה וסמ"ג ורשב"א דאין לחוש שמא ינקוב וכ"פ באו"ה כלל כ"ב מיהו אם מצא אח"כ קוץ תחוב שם היין אסור עכ"ל ומ"ש דהיין אסור כשמצא קוץ תחוב ע"ל סימן קכ"ד וקכ"ט דיש להקל וע"ל סימן קכ"ז אם מותר לשלוח נכרי לאוצר יין עם תינוק שרואה שאינו נוגע:

סעיף קטן ה
וע"ל סי' קי"ח מדינים אלו:

סעיף קטן ו
וכ"כ באו"ה כלל כ"ב דהכי נהיגין:

סעיף קטן ז
וע"ל סימן קל"א וע"ל סי' קכ"ח דבשאר מקומות אין חילוק בין יום ולילה:

סימן קלא

סעיף קטן א
בהר"ן דף שע"ח ע"א כתב הראב"ד דוקא שמונח בבית אבל בחצר לא עד שישב שומר דכיון שיש לו שייכות ביין ובחצר נוגע ולא מירתת כו' עד וראוי להחמיר כדבריו עכ"ל:

סעיף קטן ב
הא דאמרינן דאין אנו בחזקת שומרי שבתות אינו אלא במקום דאיכא פסידא לישראל אבל אין רוכלים מחזירים בעיירות בשבתות ולכן לא מירתת מהם (כנ"ל):

סימן קלב

סעיף קטן א
וע"ל סימן קכ"ד בדין נכרי שנגע להכעיס ועיין סימן קכ"ג כל נגיעת יין בזה"ז מותר בהנאה:

סעיף קטן ב
ופשוט הוא כדברי רבינו דהרי אפילו יש עכבת יין בפיו מותר בדיעבד אם כן כשאין עכבת יין בפיו שאינו נאסר מיד מותר לכתחלה:

סעיף קטן ג

ונראה מדבריו שסבירא ליה דדברי רבינו חמור הם בכאן כשמודד נכרי ולכך חילק במאי דנפק לברא דאסור משום כח נכרי ול"נ דאפי' במודר ישראל מיירי כאן ואפ"ה אסור בהנאה דחיישינן שמא נגע הנכרי אחר שימשכנו ועדיין לא נקנה לו כו' ומ"ש רבינו לעיל דאם מדד בכלי שיש בו עכבת יין בפיו בדיעבד שרי היינו במקום שכלי של נכרי קונה לו בלא משיכה כגון בחצירו של נכרי או שהנכרי תופס בידו או שעומד בחצירו של ישראל וא"ל יקנה לך כליך אבל במקום שאין הכלי של נכרי קונה כגון בר"ה או בסימטא או שאין הכלי של נכרי בענין שאין קונה עד שימשוך אסור אפי' בדיעבד אף כשמודד ישראל וכ"ש כשמודד נכרי כנ"ל ברור ופשוט לדעת הטור דלא כדעת הב"י שרצה לעשות שלום בין החכמים וכתב ז"ל כתב רשב"א הרי שלא פסק דמים ומדד ישראל לתוך כלי של נכרי והיה הכלי מונח בחצירו של ישראל וע"ג קרקע מותר לו ליקח דמי יינו שאין סתם יין אוסר כל תערובותיה בהנאה אלא ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו עכ"ל הרשב"א ורבינו לא חשש להאריך בכך לפי שסמך עמ"ש לעיל בסמוך ומיהו בדיעבד מותר דקי"ל יין שנתערב בסתם יין מכרו כו' עכ"ל הרי שהביא דברי הטור דמיירי דוקא כשמדדו נכרי ולכך הוקשה לו שהיה לו לפרש מהו דין אם מדדו ישראל כמו שפי' הרשב"א ז"ל וכתב דסמך אמ"ש לעיל ואין דבריו נראין כלל שזהו דעת הטור הדא דנאמר דסתם כאן דבריו וסמך אמ"ש לעיל ותו דלפ"ז היה לו להשמיענו לעיל דסתם טפי דאפי' אינו מודד לכלי של נכרי אלא לכלי שאינו של נכרי דצריך משיכה אפ"ה בדיעבד שרי למוכרו ולא חיישינן שמא יגע קודם שיהא קנוי לו ועוד אני תמה דמ"ש בשם הרשב"א המה הדברים עצמן שכתב רבינו לעיל היה מודד לתוך כלי של נכרי כו' א"כ למה כתב שרבינו סמך אמ"ש לעיל אבל האמת שאין ענינו שייך לכאן כלל דהכא הואיל וצריך משיכה ומ"ה לא קנה הואיל ולא פסק חיישינן שמא יגע אבל לעיל דהכלי קונה לו מיד ואף אם יגע אח"כ מה בכך הלא לא נעשה יי"נ ברשותו של ישראל ולכן גם הרשב"א מודה בדין זה שכתב רבינו הטור בכאן ותו דניזיל בתר טעמא דהואיל והטעם דאסור בדיעבד משום דחיישינן שמא נגע הנכרי א"כ מ"ל מדד נכרי או ישראל מ"מ איכא למיחש שמא יגע אחר שימשכנו ועדיין אינו קנוי לו עכ"ל:

סעיף קטן ד

וכ"כ בכלבו ויש מחמירים שלא לשלוח שם שליח דהוי כאילו נטלו ונתן ביד דאסור עכ"ל:

סעיף קטן ה
ובכלבו והר"ן כתב דוקא שאין לו לאותו נכרי דבר אחר לשלם שיוכל לגבות ממנו חובו אבל יש לו מותר וכ"מ במרדכי ריש פרק השוכר:

סימן קלג

סעיף קטן א
כ"ה בכל בו ובתשובת מהר"ם פדווא הביא הג"ה מרדכי שבזמן הזה מותר למזוג לנכרי בסתם יינן עכ"ל:

סעיף קטן ב
כבר נתבאר בסימן קכ"ג כיצד נוהגין בזה.

סעיף קטן ג
וכ"כ הכלבו.

סימן קלד

סעיף קטן א
ובמרדכי פרק השוכר ע"ג דף שפ"ט די"נ בזה"ז בטל בס' וכ"ה באו"ה כלל כ"ג דכן נוהגין:

סעיף קטן ב
ובהר"ן פרק השוכר ע"א ר' שפ"ח די"נ כשאר איסורין והאריך כזה שם ע"ד וע"א ד' שע"ד:

סעיף קטן ג
וכתב הר"ן פרק השוכר דף שע"ח ע"א וטעם דמחלקין בין נפל ההיתר לתוך איסור או איסור לתוך היתר משום שאותו דבר שעומד במקומו הוא חשוב יותר מן הבא עליו עכ"ל:

סעיף קטן ד
ואיני יודע מנ"ל דהרשב"א קאמר לפי ענין עירוב המים ביין דלמא הא דאסור לכתחילה היינו ליתן היין בכלי של איסור ולסמוך שהמים יבטלו היין הבלוע כנ"ל דברי הרשב"א לא שיאסור ליתן מים ביין גם לעיל ריש סימן זה כתבתי בשם ר"ת להתיר:

סעיף קטן ה
וע"ל בכ"י בסימן קי"ד בשם הרשב"א.

סעיף קטן ו
וכ"כ בכלבו וכ"כ לעיל סי' קי"ב בשם או"ה דאין לוקחין חתיכות פרוסות מנכרים:

סעיף קטן ז
גרסי' בגמ' פא"מ האי נכרי דשרי חמרא בבי מלחי שרי וכתב שם המרדכי ע"ד וז"ל נראה לפרש דמיירי שזורק חמרא למקום שעושין מלח שמתייבש והולך לאבוד ומכאן יש ללמוד היתר על המלח שנותנין בו הדם כשמרתיחים אותו כדי שיתלבן דשרי מה"ט דהוי כזורק מים לטיט לפי שהוא מתייבש ואין לו הנאה מיניה אלא שמתלבן ע"ל סימן ק"ח נכרים שנותנין בשמים ביין נסך אי מותר להריח באותן בשמים וע"ל בסי' קנ"ה אם מותר להתרפאות מדברים שיש בהם י"נ או בי"נ עצמו וע"ל סי' קכ"ג בב"י סוף הסימן:

סימן קלה

סעיף קטן א
במרדכי פא"מ ?ע"ש בשם ר"י דוקא זפת אבל שעוה אינו בולע כ"כ כמו זפת ולבן דינם ככלים שאינם זפותים עוד כתב בשם ר"ת דכלים מנוקבים וסתמן בזפת הואיל ואינן עשוין לשמירת היין שלא יתקלקל אלא שלא ישפך אין דינו ככלים הזפופים וכ"ה בהג"א שדינו ככלי שאינו מזופף וכ"ה בתוס' סוף מסכת ע"ז ע"ד:

סעיף קטן ב
בתשובת מיימון מהלכות מאכלות אסורות כתב בשם הרשב"א דנכרי נאמן במל"ת שהכלי עדיין חדש אבל אם הנכרי מבין מתוך דברי הישראל שיש איסור בדבר אם היה בו יין תו לא מהימן והחכם יכול להבחין ולהכיר בט"ע אם הכניס יין תוך יב"ח עכ"ל וריב"ש סימן תל"ג כתב דאפילו במל"ת אין הנכרי נאמן וע"ל בסי' קכ"ח:

סעיף קטן ג
וכל זה דלא כדעת רבינו דס"ל דאם שם הנכרי בו יין בפעם ג' שרי דכבר שבעו מב"פ וכ"כ ריב"ש בהדיא סי' כ"ו ומשמע מדברי ב"י דהכי נקטינן ודלא כמרדכי שם ריש הפרק ובהגמיי' דכתב דפעם ג' נמי אסור מכאן ואילך שרי והם תפסו שיטתן כדברי סה"ת דפי' הא דאמרינן בגמרא פעם ג' שרי דקאי לענין נתינת מים וכתב עוד המרדכי שם ע"ד דאם הושם י"נ בכלי של חרס אין לו תקנה רק בחזרת כבשן עכ"ל:

סעיף קטן ד
וכ"כ המרדכי:

סעיף קטן ה
וכ"כ בכלבו וכ"ה באו"ה כלל נ"ח:

סעיף קטן ו
ובאו"ה פסק כהמרדכי:

סעיף קטן ז
ולפ"ז אפשר דאף שכשוך ביין לא מהני ודלא כמרדכי פ"ב דע"ז דלמד מדברי הירושלמי דשכשוך מהני ביין אך אפשר דבשיכשוך יש להקל ולכן כתב רבינו דעירוי לא מהני ביין ולא כ"כ גבי שכשוך וצ"ע ועי"ל סי' קל"ז:

סעיף קטן ח
וכ"ה בסמ"ג ובמרדכי פא"מ בשם התוס' ורש"י והרמב"ם פי"א ובהכי נקטינן ובהגמיי' אם קלף הזפת הוי כאילו לא היה מזופף ואם הוא דבר שאין מכניסו לקיום די לו אח"כ בשכשוך וכ"ב הר"ן פא"מ דף שכ"ה ע"א דהזפת אינו עושה שהכלי בולע יותר ולכך אם קלפו הוי כאילו לא נזפת מעולם עכ"ל וכ"ה בתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן ז' וכ"כ ב"י בשם התוס' והרא"ש: עוד כתב המרדכי פא"מ ע"ג הכלי שמכניסו לקיום ע"י זפת ובלא זפת אין מכניסו לקיום אם קלף הזפת זהו הכשירו עכ"ל אמנם בתשובת הרא"ש לא משמע כן וע"ל גבי הכשר חביות:

סימן קלו

סעיף קטן א
ובכלבו כ' דה"ה אם שהה זמן מרובה מותר דאין דרך להשתמש בהן מפני שגדולים הן ובמרדכי פרק השוכר דף שע"ט ע"ג דמ"מ נכון להחמיר ולהחתימו ככל היכולת עכ"ל:

סימן קלז

סעיף קטן א
ובהר"ן פרק השוכר דף שע"ט ע"ב דהרמב"ן כתב דאם שפך במשפך שלא הודח מותר אף בשתייה ודוקא משפך שאין היין מתעכב שם אבל שאר כלים לא עכ"ל וכתב המרדכי פא"מ ע"ג וע"ד ריש הפרק דכלי הצריך שיכשוך ושכשכו ביין אף על פי שהיין אסור מ"מ הכלי שרי אחר כך אבל בתשובת הרשב"א סימן תקע"ה ובתשובת הרא"ש סימן ד' כלל י"ט דהכלי אסור ע"ל סימן קל"ח מדין זה:

סעיף קטן ב
ואע"ג דכלי שאינו בן יומו מותר בשאר איסורין דהוי נט"ל הכא אסור וכן כתב הר"ן סוף ע"ד וז"ל כלים שהיין נבלע בתוכם אין אותו בליעה פוגמת היין כלל אדרבה הנסיון מוכיח שכל הכלי מיושן הרבה בתשמישו של יין הוא משביח היין שנתן לתוכו כל שתדיח יפה להעביר ומה שנדבק מהיין על פניו ולפיכך אין להתיר יין שנתנו בכליהם במכניסו לקיום ואע"פ שאינן בני יומן עכ"ל:

סימן קלח

סעיף קטן א
במרדכי דף שפ"ט ע"ג פ' השוכר ואפי' לרב זביד דאמר דנעשה כזורק מים לטיט מ"מ אסור שמא נתן בהן יין לאחר זפיתה לפיכך אינו ניכר ודוקא בימיהם כו' כמ"ש הטור ריש סי' קל"ט:

סעיף קטן ב
ע"ל סי' קל"ה בב"י מ"ש בשם א"ה ובשם סמ"ג בענין ניגוב ועירוי גם מ"ש בשם מר"ד ס"ס קל"ז:

סעיף קטן ג
וכ"ה במרדכי פרק השוכר דף שפ"ט ע"ד דסגי להו בהדחה בצונן ואפילו נפל עליהן י"נ רותח או שאר איסור רותח וכ"ש בכיבוס שלנו דהוי כמו אפר וחובטין אותה כמה פעמים וכ"ה בהג"א פ' השוכר:

סעיף קטן ד
ובמרדכי פ' השוכר דף שפ"ט ע"ד ופר"י דוקא אפר שהוא חזק אבל עפר או ד"א לא ופעם אחד הגעילו גת ואח"כ מצאו בו ענבים והצריך ר"י להגעילו פעם אחרת שאין לומר אחר הגעלה נפלו שם עכ"ל:

סימן קלט

סעיף קטן א
בהג"א פר"י ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ולא השתחווה לה אסורה ואין לה ביטול אבל זקף נכרי אחרת משל ישראל והשתחווה לה אינה נאסרת דשמא לא ניחא ליה אלא בזו שזקף עכ"ל:

סעיף קטן ב
ודוקא מלבושי כומרים אבל מה שמלבישים לעכו"ם עצמה אסור משום נוי וכ"ה בסמ"ג ובהגהות מיי' פ"ז:

סעיף קטן ג
וכ"ה בתא"ו נתיב ט"ז ח"ז

סימן קמא

סעיף קטן א
כתב הרמב"ם בפי' המשנה וז"ל אין ענינו שימצא עגול ויאמר זה עגול שמש או קשת עגול ויאמר זה עגול לבנה אלא שבעלי הצלמים הנקראים טלאיס"ם מיחסים לכוכבים צורות עד שאומרים צורת שבתי כו' עד וצורת השמש צורת המלך מעוטר יושב על עגלה

וכן מיחסים לכל הכוכבים והמזלות צורות ואמרו צורת חמה י"ל צורות המתייחסים לחמה וכן אמר צורת לבנה כו':

סעיף קטן ב

כתב הר"ן פ' כ"ה דף שפ"ג כתב הרשב"א בזה"ז שחוקקין בכלים ומציירים בהם דמות אליל אף המוצא כלים שיש בהם דמות אליל אסורין ועוד שכן דרכן ברברבי לצייר בסייף כלי מלחמתם ומגפפים ומנשקים בשעת מלחמה עכ"ל וצל"ע שהיום אין עובדין לצורה כלל אלא לזכר בעלמא עושין כן עכ"ל:

סעיף קטן ג

ובמרדכי פ' ח"ה מתיר היכא דשכיחי רבים דליכא חשדא היכא דאחרים עשו לו בין לעשותן בין להשהותן כו' וזהו לא כדברי הר"ן דכתב משוקעים אינן אסורות רק לעשות אבל להשהותן משוקעים שרי אפי' בחמה ולבנה כו':

סעיף קטן ד

וכ"פ פ' ח"ה ופ"ד דר"ה אמנם בהר"ן כתב בשם רב אלפס והרמב"ם דכל צורה שאסור לעשותן אסור להשהותן אם אחרים עשו לו כדעת הטור וכתב הר"ן עוד ואפי' באינן בולטת לא שרי אלא בחמה ולבנה וכוכבים ומזלות אבל צורות שבמדור העליון אפי' בשקוע אסור וזהו שלא כדברי רבי' הטור דמשמע דכל הצורות אינם אסורות לעשות אלא בבולטות ובהג"א פ' כ"ה דטבעת שיש עליו צורת עכו"ם אפי' בולטת אסור לחתום בו מא"ז:

סעיף קטן ה

וכתב המרדכי פ' ה"ה בשם מהר"ם דשום צורה אסור לעשות אלא בולטת וכ"ה במכילתא אבל לצור בצבעונים מותר אפי' לישראל עצמו לצור אבל חותם בולט או שקוע ודאי אסור לישראל לעשות כן ומשמע מדאסר לעשות חותם שקוע דמיירי אפי' בצורת חמה ולבנה ואפ"ה ע"י צבעונים שרי וכ"ה בתשובת מהר"ם במרדכי פ' כל הצלמים דלא שייך לומר דלא תעשה לך בצר במיני צבעונים שאינו לא בולט ולא שקוע ולכן אותם המציירים צורות במחזורים ותפילות ליכא למיחש משום איסור עכו"ם אבל אסור לעשות כן משום שמסתכלים בהן בשעת התפילות ואין מכוונים לבם לשמים עכ"ל:

סעיף קטן ו

עיין בא"ח סימן צ':

סימן קמב

סעיף קטן א

וצ"ע מ"ש מתנור חדש אפי' באותו היסק דשרי לדעת הרמב"ם וע"ש בדברי הרמב"ם:

סעיף קטן ב
וכ"כ הרא"ש ומצאתי הג"ה בשם ר' ישעיה האחרון ז"ל וז"ל וכן אם היה רואה נוי אליל או שום נגינת הכומרים המנגנים לפני אליל אם אינו מתכוון להנאה שאינו חפץ בהנאה זו וא"צ לה מותר ואם מתכוין להנות אסור שאף הקול והמראה אע"פ שאין בהם ממש אסור להנות מהן עכ"ל:

סימן קמד

סעיף קטן א
צ"ע דהא לעיל סוף סימן קל"ב משמע דאם אינו ידוע שרי וכ"פ במרדכי ריש פ' א"מ:

סעיף קטן ב
וכ"פ המרדכי ריש השוכר:

סימן קמה

סעיף קטן א
ובהר"ן פ' כ"ה דף שס"ג ע"ב דאם נתדלדלו אסורים וכ"פ הרא"ה ז"ל וכ"פ בתא"ו ני"ו ח"ד וכ"כ הראב"ד בהשגות והרמב"ם פ"ח כתב כדברי רבינו:

סעיף קטן ב
בתא"ו ני"ו ח"ד וכלים שעובדים בהם להרים אסורים כציפויו ותקרובות מותר בהנאה אבל כלים תקרובות של כ"ח הכל אסור אע"ג דכ"ח עצמן אינם נאסרים עכ"ל:

סימן קמו

סעיף קטן א
ולא ידעתי מאי תמיהא דשאני התם דלא ידעינן בוודאי שבטלה אבל כשבטלה אפילו באמירה בעלמא מהני כדברי המרדכי:

סעיף קטן ב
וכ"פ בתא"ו ני"ז ח"ד:

סעיף קטן ג
ותי' ראשון כתב בתא"ו ני"ז ח"ד ומרדכי ר"פ כ"ה כתב בשם ראבי"ה דאע"ג דנשברה כולה ואינו מן העיקר כלום קיים בהא קי"ל כר"י דאסורה עד שיבטלה העכו"ם אבל היכא דעיקר קיים ואחר שנשברה עובדין לעיקר בהא קי"ל כרב דצריך לבטל כל קיסם וקיסם עכ"ל ונראה דזו להיפך מדעת התירוץ הראשון דהא לדעת המרדכי גרע כשמקצת עדיין קיים משנשברה כולה ולפי דעת הר"ן תי' קמא היא להיפך:

סעיף קטן ד
כתב הר"ן פרק רבי ישמעאל דף שס"ח ע"א דעכו"ם שביטל אליל ומשמשיו ביד ישראל אפ"ה בטלה וכ"כ הראב"ד ז"ל עכ"ל ובהר"ן פרק לולב הגזול דף של"ו ע"א מסתפק בדבר:

סימן קמז

סעיף קטן א
כתב הרמב"ם פ"ה דגיטין בפי' המשנה דמותר לומר לעכו"ם אלקיך יהיה בעזרך או יצליח מעשיך:

סעיף קטן ב
כתב המרדכי בספ"ק דע"ז ואבי"ה מפי הקבלה הא דאסור לזכור לשם אליל דדוקא בימיהם היה שם אליל משמע ל' שררה ואלהות אבל עתה ששם קדשים שלהם כשם ב"א אין קפידא בהזכרה והקרא מוכח אלהים אחרים לא תזכירו עכ"ל וכ"ה בהגמי"י פ"ו ובתא"ו ני"ז ח"ד דוקא שלא בלשון חשיבות אלא בלשון ב"א אבל לקרותן קדשים כמו שמזכירין אותו הא"י וכו' ע"ש:

סימן קמח

סעיף קטן א
ובמרדכי רפ"ק דע"ז התיר מט"א וז"ל ומותר להלות לעכו"ם בזה"ז אע"ג שהם נותנים תקרובות אליל לכומר ביום אידם לפי שאין נותנין לכומר כ"כ שלא יכול למצוא אותו דבר מעט ללות מעכו"ם אחרים אע"פ שאנו לא היינו מלוין אותו עכ"ל וכ"ה בהגמי"י פ"ט וכתב בת"ה סי' קצ"ח דאף בזמן הזה אם רצה לשלוח לו ביום אידם ישלח לו מבע"י מבערב ולא ביום האיד עצמו ואם חל יום שלפני האיד בשבת ישלח ביום האיד עצמו דאית ביה איבה אם ישלח לו אח"כ או קודם זמן רב מפני שיש לעכו"ם לסימן אם שלחו להם ביום אידם עכ"ל:

סימן קמט

סעיף קטן א
ויראה לפ"ז דאף לחצר שיש בו אליל מותר לילך הואיל והר"ר יונה והרא"ש ס"ל דאינו אסור אלא כשעושים יריד ביום האיד הא בלא"ה שרי ואפילו למ"ש הרשב"א דאסור לילך שם ומשמע דאפי' אין יריד שם אסור לילך שם מ"מ משמע דלא אסור רק כשאין עובר דרך משם למקום אחר אבל עובר דרך משם למקום אחר שרי דלא גרע מעיר שיש בה אליל אמנם בס' חסידים כתב דכל ההולך דרך שם אין תפלתו נשמעת תוך ל' יום אבל לא מחמירים בכך כ"כ.

סעיף קטן ב
ע"ל סימן קמ"ג מ"ש שם בשם המרדכי.

סעיף קטן ג
במרדכי דפ"ק דע"ז אוסר בכה"ג:

סימן קנ

סעיף קטן א
אבל בהר"ן פ"ק דע"ז דף שמ"ו ע"א ואפשר דבמקום סכנה שרי ולא [חיישי'] משום מראית העין והא דאמרינן דאי דלא שתי מאית לאו דוקא מאית ודאי אלא אמרינן שאפשר לבא לידי סכנה וכ"כ הרא"ש ז"ל עכ"ל וכתב מהרא"י בת"ה סי' קכ"ו דאותן כומרים או שרים שיש להן דמות אליל בבגדים או בכובעים יראה טוב ליזהר למנוע בכל היכולת להשתחוות נגדם בכה"ג דהשתחויה הוא מן העבודה שחייבים עליו כרת בכל אליל שבעולם והוי כאילו נתפזרו לו מעות לפני אליל דלא ישוח ליטול המעות כו' ור"י מאופנהיים התיר לקום מפניהם ולסור כובע מפניהם אבל מ"מ יעצים עיניו בכל היכולת או לקום טרם בואם עכ"ל. והאריך שם בזה וקצרתי ומהרי"ו כתב דר"י מאופנהיים כתב הטעם הואיל וגם הנכרים אינן נוהגין להסיר הכובע מפני הדמות וא"כ גם כשישראל מסירו אינו נראה שמסירו לפניו עכ"ל. כתב בתא"ו ני"ז ח"ה מה שנוהגין בארצות ידוע לערוך בשלחן ולשום עליו מיני מאכל בלילה שלמחרתו מלין התינוק ואומרים שעושין אותו למזל התינוק ראיתי רבותי שנהגו בו איסור ומוחין בידם ואומרים שזהו בכלל העורכים לגד שלחן כדאמרינן פרק חלק (סנהדרין צב.) עכ"ל וכתבו האחרונים דוקא שולחן אבל לערוך מטה שרי וזהו שאמרינן בגמרא ערסא שרי:

סימן קנא

סעיף קטן א
אבל אם היהודים דרים שם מותר לשכור אף ג' בתים וכ"ה במרדכי פ"ק דע"ז ע"ד ופשוט הוא:

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי פ"ק דע"ז ובהג"א ספ"ק השוכר בית מעכו"ם אסור להניח בו אליל דשכירות קונה במקצת כדברי ר' אפרים כר"י ואינו נראה מ"מ יש להחמיר הואיל ויצא מפי הגאונים עכ"ל:

סימן קנג

סעיף קטן א

וכ"כ הר"ן פ' אין מעמידין כתב בפרקי ר"א פכ"ט דאסור לרחוץ עם העכו"ם. וכתב המרדכי ריש כל הצלמים אם נכנס ישראל למרחץ ואח"כ נכנס העכו"ם מותר לרחוץ עמו שהרי בא בגבולינו. אבל אם קדם לו העכו"ם אסור לרחוץ עם העכו"ם כדאיתא בפרקי ר"א עכ"ל. ואין אנו נוהגים להחמיר בזמן הזה דלא אסרו אלא בימיהם שהיו רגילים לילך בלא מכנסיים כמ"ש האגודה בפ' מקום שנהגו אבל השתא לית לן בה:

סימן קנד

סעיף קטן א

עיין סימן פ"א אם חלב נכרית עוברת כו"ם מותרת להניק:

סעיף קטן ב

במרדכי ר"פ א"מ ומיהו אם היהודית יש לה חלב הרבה ומצערת מרוב חלב מותר לה להניק בן כנענית ובהג"א פא"מ הא דישראלית לא תינק בן כנעני משום דנותנת לו חיים א"ר אסי הדא אמרה שאסור ללמדו אומנות עכ"ל מא"ז:

סימן קנה

סעיף קטן א

וטעמו דהתם באינו אומן מיירי וע"כ הוצרך לומר שהקיז לו ישראל ולא מצי למימר דהקיז לו עכו"ם אומן משום דאי הקיז לו אומן אין דרכו לכאוב המקום עד שיצטרך לרפואה ולכן הוצרך לומר שהקיז לו ישראל שאינו אומן והואיל ולא היה בקי במלאכה לא כיון יפה וכאב לו המקום כ' האו"ח (כלל נ"ט) דכל רופא שרגיל לרפאות רוב חולים שבעירו מקרי מומחה:

סעיף קטן ב

ובהגהת מרדכי ריש א"מ מכאן אמר רבי דאין ללמוד שום לחש מהם דשמא עכו"ם הם עכ"ל:

סעיף קטן ג

ובהר"ן פ' כ"ש דף קל"ח ע"א וע"כ בכל האיסורי הנאה מתרפאין שלא כדרך הנאתן במקום דליכא סכנה חוץ ב"ב וכלאי הכרם דאסור אף שלא כדרך הנאתן אם לא במקום סכנה ואף באיסור הנאה דרבנן אסור להתרפאות ממנו במקום דליכא סכנה אלא שלא כדרך הנאתו ויש מתירין באיסור הנאה מדרבנן אפי' בדרך הנאתו עכ"ל וכ"פ להתיר באיסור דרבנן בתשובת ריב"ש סימן רנ"ח וכ' דוקא הנאה אבל לאכול ולשתות אסור דסתם יינן של נכרים אסור להתרפאות מהם ויש מתירין בסתם יינם במקום סכנה מ"מ

בדליכא סכנה אסור אם לא שלא כדרך הנאתן עכ"ל וכב"י בשם תשובת הרשב"א סימן קכ"ג וז"ל אמרת אם מותר לעשות מרחץ מסתם יינם או לא וכו' ע"ש באריכות ע"ל סוף סי' זה דבמקום סכנה מצינו מקום להתירו ובאו"ה סימן ל"ט כתב וז"ל במרדכי פ' בתרא דע"ז שיי"נ בזה"ז מותר לזלף אפי' לאדם בריא ואין חילוק בין הוא יין של נכרי או של ישראל ונגע בו נכרי אז חולה מותר לרחוץ בו ידיו ורגליו אבל לא אדם בריא עכ"ל והיינו שאפי' אין בו סכנה ומ"מ בריא אסור דסיכה כשתיה וחמור מריח עכ"ל הא"ו כב"י סוף סימן פ"ד בשם א"ח מותר לשרוף שרץ ולאכלו משום רפואה דעפרא בעלמא הוא עכ"ל וכ"פ הארוך כלל ל"ב דמותר לשרוף איסור ולאכלו משום רפואה אפי' חולה שאין בו סכנה משום דכל הנשרפים אפרן שרי מיהו באיסורי הנאה יש לספק עכ"ל ובתשובת בר ששת סימן קנ"ה מתיר אף באיסור הנאה חוץ מאיסורי אליל עכ"ל כתב הגמיי' פא"מ פי"ד דנכפה הוי חולה שיש בו סכנה ומותר לבשל לו שרץ להאכילו אם הוא רפואה ידועה אבל רפואה שאינה ידועה אסור עכ"ל ובאו"ה כלל נ"ט דה"ה כל רפואה צריכה להיות ידוע קודם שנתיר לו לאיסור עכ"ל ונראה דע"פ רופא מומחה יש לסמוך:

סעיף קטן ד

וא"כ לפי דברי המתירים נ"ל דגם בי"נ מותר להתרפאות במקום סכנה במקום דליכא למגזר לאמשוכי אבתריה כגון דא"ל הבא יין סתם וכ"מ בתשובת הרשב"א לעיל דמדמים להדדי וכב"י סוף סי' קל"ד בשם הרשב"א בתשובה וז"ל ברופאים שאמרת שנותנין לחולי אותם המשקים שנעשו בידי נכרים מחומץ שלהם לא ידעתי להם מקום שיסמכו בו וכו' וע"ש באריכות:

סימן קנו

סעיף קטן א

ובהג"א וסופרים המעמידים מראה בפניהם ומתכוונים להסתכל בו שלא יחשכו עיניהם שרי עכ"ל וכ"ה בהגמ"י פ"ה מה' ע"ז ובסמ"ג מתיר אם רואה בו להאיר עינו וכ"פ מהר"ר זעלקיל ז"ל דאם רואה במראה משום שיש לו נוצות בשערות או כתמים בפניו ומסירם כדי שלא יתגנה בין הבריות מותר הואיל ואין כוונתו ליפות רק שלא יתגנה וק"ו לת"ה דלא גרע מרבב שעל בגדו דאסור לת"ח (כדאיתא שבת קי"ד.) וכ"מ בתוס' פרק במה טומנין (שבת נ.) דאמרינן גורר אדם גילדי צואה בשביל צערו ואם בשביל ליפות אסור וכתבו שם התוס' אם אין שם צער אחר אלא שמתבייש ליילך בין הבריות שרי דאין לך צער גדול מזה עכ"ל וה"ה האריך בזה ולבסוף כתב סוף דבר רחמנא ליבא בעי והארכתי

בזה כי אינם נזהרים עכ"ל ובמרדכי פא"מ כתב די"א דמותר לראות במראה אם לא במלקט לבינות מתוך שחורות:

סעיף קטן ב
וכ"כ הכלבו:

סימן קנז

סעיף קטן א
כתב הר"ן פ' לולב הגזול דף של"ו ע"ב דאף דמצוה שיעבור ואל יהרג מ"מ יתן כל אשר לו קודם שיעבור ודוקא לעבור אל"ת אבל לעבור אעשה שב ואל תעשה שאני עכ"ל וכתב מהרי"ו בתשובה סי' קנ"ז אע"ג דאמרינן כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס על אותו דבר מה שאנו אין מוחין משום דרבו פריצי עמינו המלעיגים בתורה ובלומדים ואינם שומעים למוכיחים אם היינו מוחים בידם איכא למיחש לסכנה שהיו עומדים על גופינו ומאודינו והא דאמרינן כל מי שבידו למחות כו' היינו במקום דליכא סכנה ואין אדם חייב להוציא ממונו ע"ז עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"פ בתא"ו ובת"ה סימן קצ"ט כתב דלפי הענין מורין לו:

סעיף קטן ג
וב"כ הר"ן בפ"ב דיומא והמרדכי פא"מ כתב הר"ן ר"פ כ"ש ופא"מ דף שנ"ב ופ' ב"ש דף רפ"א ע"א וביומא דף שי"ז דה"ה לאו של אליל כגון ליהנות מאליל או לאו של ג"ע יהרג ואל יעבור דהא אמרינן סוף בן סורר ומורה מעשה באחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ואמרו הרופאים אין לו תקנה עד שתבעל לו ואמרו חכמים ימות ואל תעמוד לפניו ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות ואל יספר עמה מאחורי הגדר ובודאי דברים אלו אינן משום ג"ע אלא עובר בלאו דלא תקרבו לגלות ערוה שהוא לאו דג"ע. ומשמע בהר"ן פ' כ"ש ובפרק כ"ש דדוקא לאו שהוא מיוחד אבל לאו דלפני עור כגון שאנסו להשאיל לו דבר לכו"ם הואיל ובלאו זו כלולים גם שאר מצות יכול לעבור.

סעיף קטן ד
ובהג"מ פ"ח מה' יסודי התורה דצריכים לחזור תחילה על כל צדדים קודם שימסרנו עכ"ל:

סעיף קטן ה
ומסיים שם לפי שצורבא מרבנן יודע לכוון לבו נגד הסב"ה שהוא אש אוכלה אש וי"מ עבדא דנורא עבד לכומר העובד אש וה"ה לאליל אחרת ומ"מ אין ספק שאין מחשבין אותו כיהודי אחר שעובד לכומרים:

סעיף קטן ו
ומשמע מפי' זו דמותר לומר דבר דמשתמע לתרי אפי כדי שלא יכירוהו כ"כ (נ"י וכתב) שם עוד אההיא מעשה דאחזו ליבא טינא דאם היו יכולים להטעות דשאשתו יספר עמו אחורי הגדר והיא יוסבר שאותה אשת היא שרי עכ"ל וכ"כ ת"ה סימן קצ"ו דמותר לעשות מעשה שהעכו"ם יסברו שהוא עושה איסור והוא עכו"ם ולא עשה כדאמרינן (ע"ז יח:) גבי ר"מ טמש בהא ומצץ בהא עכ"ל הא דכתב הב"י מותר ללבוש בגדים שלא יכירוהו כ"כ מהרי"ק שורש פ"ח בשם הגהות סמ"ק דמותר ללבוש בגדי עכו"ם או להתנהג בדבר שלא יכירוהו בדרכים או כדי להעביר המכס מותר ובלבד שלא יהיו כלאים ויש חולקים ואוסרים בגדי עכו"ם ללבוש כדי שלא יכירוהו בדרכים עכ"ל מהרי"ק וכ"מ פ"ה דיסודי התורה בהגהות דאסור ללבוש בגדי עכו"ם כדי להעביר המכס וכ"כ בחדושי אגודה פ' במה טומנין דמותר ללבוש בגדי עכו"ם ובלבד שלא יהיו כלאים ודוקא משום צורך גדול עכ"ל. ובת"ה סימן קצ"ו מתירו ג"כ ודוקא במקום סכנה אבל שלא במקום סכנה דהיינו כדי להעביר המכס וכדומה אסור ובס"ה מתיר להולך בדרך סכנה להלביש בגדי עכו"ם ובלבד שלא יהיו שעטנז וזה צ"ע כי זה לא חשוב סכנה הואיל ומתחילה מכניס עצמו לכך להעביר דרך ההוא עכ"ל מהרא"י ז"ל. ע"כ מהרא"י שם דאפי' בשעת השמד אין אסור אלא כשהעכו"ם מכירים אותו ורוצים לכופו כדי להעביר אבל ללבוש בגד העשוי כבגדי עכו"ם אז ליכא חילול השם שהרי אין העכו"ם מכירים אותו ומיהו מדברי נ"י דלעיל אינו משמע דמחלק בהא דהא משני דאסור לשנות ערקתא דמסאנא בענין אחר:

סעיף קטן ז
ובכלבו ומיהו בשעת השמד אסור:

סימן קנט

סעיף קטן א
וכ"פ הר"ן פ' א"נ דף נ' והמ"מ הל' מלוה ולוה אבל המרדכי פ' הנזקין דף תרי"א ע"ג עתב והואיל והתירו משום כדי חייו אין חילוק בין צורבא מרבנן לאחר אלא בכל התירו משום כדי חייו אפילו ביתר מכדי חייו דהואיל והתירו התירו לגמרי:

סעיף קטן ב
ומשמע דאפי' במומר שכפר בעיקר אי ידעינן דעבד לתיאבון אסור להלוות לו בריבית כגון אם עשה על ידי אונס וכן משמע במרדכי דלעיל שכתב אף לדברי המתירין אינו מותר אלא במומר להכעיס אבל במומר לתיאבון אסור להלוות לו בריבית ונראה דמיירי נמי בכה"ג שעשה תחילה ע"י אונס אבל בלא אונס הוי סתם מומר להכעיס כדלעיל ס"ס קנ"ח וע"ל סי' קכ"ד אי נשתמד לעבודת כוכבים ע"י אונס ויכול לברוח דינו כשאר

מומר ובמהרי"ל פסק כרש"י וראבי"ה וסמ"ג דאסור להלות למומר ברבית ובמרדכי פרק החולץ בסופו מומר הבא על הכותית הבן כמוה אבל ישראלית שנשתמדה ויש לה בן עם הכותי הבן כמוה ואסור להלוותו ברבית עכ"ל ב"י ונ"ל דזהו דעת ראבי"ה ודעת רש"י דאסרי להלוות למומר (א"נ אפילו להמתירין) היינו דוקא למומר עצמו שיודע רבונו ומכוין למרוד בו והוי מזיד דמותר להלוותו ברבית אבל בן מומר כיון שנתגדל בין העכו"ם הוי כשוגג ואסור להלותו וכ"מ שם קצת במרדכי אמנם נ"י כתב פרק א"נ דף ק' ע"ב כ' ר"ת דאף לבן מומרת מותר להלות בריבת כמו למומר עצמו דאין לומר כשוגג הוא דכי אמרינן הכי בתינוק שנשבה בין העכו"ם דלא הכיר תורת ישראל מעולם אבל זה שעומד בין ישראל והולך ומדבק בחקותיהן ש"ע מזיד הוא עכ"ל ודעת ב"י לאסור דכתב ולענין הקראים נ"ל דלהרמב"ם וכו' עד לא שבקינן דברי הרמב"ם המפורשים בשביל נ"י עכ"ל א"כ הואיל והקראים יש להם דין תינוק שנשבה ה"ה לבן מומרת ואסור להלוותו כדעת המרדכי דלעיל:

סעיף קטן ג

בנ"י פא"נ דף כ' ע"ב דגם הלוה עובר בלאו וא"כ אמאי שרי להלוותו דהרי ג"כ מכשילו שאני התם דהלוה אינו עובר אלא משום איסור המלוה שמכשילו ובמקום שהמלוה אינו עובר גם הלוה אינו עובר עכ"ל:

סימן קס

סעיף קטן א

ובה"מ פ"ד מלוה ומלוה דריבית אסור בין להלוות לעשיר או לעני והכי איתא פרק המקבל גבי השבת העבוט ופשוט הוא וע"ל סי' קע"ג מדין זה:

סעיף קטן ב

כתב הר"ן פ' ז"ב דף רס"ט ע"א ובנ"י פא"נ ד' צ"ז הא דלוה עובר דוקא ברבית דאורייתא אבל בריבית דרבנן אינו אסור רבית ללוה רק שהוא עובר על לפני עור וגו' וכ"כ רבינו ירוחם כס' מישרים נ"ח ה"א:

סעיף קטן ג

כהר"ן דקדושין פ"ב דף תרמ"ד ע"א דאף מתנה ע"מ להחזיר אסור:

סעיף קטן ד

וע"ל סי' קס"ו אי מותר ללמוד מספרי הלוה:

סעיף קטן ה

ומסיים שם כי תנאי ממון זו קיים וצריך ללוות אותו ג"כ כשיעור אותם מעות עד שירויח בהן כמו שהוא הרויח במעותיו ומשום רבית אין כאן וראיה מהא דתניא נכש עמי וכו'

ומיהו מצאתי כתוב לרבינו הלוני ואני אלוה לך שהוא רבית קצוצה ול"ד לנכש עמי כו' דהתם השני חייב לראשון דינר בשכרו ומה לי פורע לו במעות ומה לי פורע לו בניכוש אבל הלוני ואני אלוה לך לא נתחייב הלוה למלוה מאומה אלא שכר מעות מה לי שנותן אליו שכר על מה שהלויהו או שחוזר ומלוה לו עכ"ל המרדכי וכ"פ בתשובת הרא"ש כלל ק"ח סי' י"ד לאסור ובב"י כתוב בשם ס"ה להתיר ובלבד שלא יחזור וילוה לו יותר או זמן ארוך יותר ממה שהלוהו עכ"ל:

סעיף קטן ו

וכתב שם דף קל"ט ע"ד אבל אם לוה מעצמו ממלוה אלא ששולח הרבית עם שליח אסור:

סעיף קטן ז

ואני אומר דראיות ב"י אין ראויות לדחות דברי רש"י דמ"ש רבינו וגם לא יחזור ויקחנו מהלוה ושכן כתבו הרבה פוסקים זו הראיה איני מכיר דכל הפוסקים לא דברו אלא כשהלוה לוה בעצמו מן המלוה אלא שהשליח נותן הרבית ובזו פשיטא דאסור כמ"ש בשם המרדכי לעיל גם מה שהביא ראיה מסימן קס"ט אינה ראיה כמו שאכתוב לקמן בס"ד ומ"מ טוב להחמיר שלא לעשות מעשה לכתחילה כרש"י וכ"פ בנימין זאב:

סעיף קטן ח

וק"ל דהא בגמרא משמע להדיא אפי' פסק עמו תחלה דקאמר א"ל שמואל לאבוה בר איהי הלוני ק' פלפלין בק"כ ואריך וצ"ע (לע"ד) אבל ראיתי בני' שכתב וז"ל והא דא"ל הלויני בק"ך לא שיאמר לעשות כן אלא שאם הוסיף לו בשעת פרעון עד חומש מותר דכל כיוצא בזה לת"ח דרך כבוד הוא ושרי אבל לע"ה דרך רבית הוא ואסור עכ"ל וכ"כ תלמידי הרשב"א בשם רב עמרם וכ"כ המ"מ פ"ד מה"מ בשם הרמב"ן וכ"ע דמשמע מדברי הרמב"ם דדוקא בלוה סתם אבל אם התנו ר"ק הוא עכ"ל אמנם דברי רבינו הטור משמע דלכ"ע שרי בדבר מועט ואפי' לקצוץ תחלה כ"ה דעת המ"מ וכ"ה משמע בהג"א שכתב ושאין ת"ח אפי' אם התנה מתחלה לתת לו בתורת מתנה אסור עכ"ל משמע הא בת"ח אפי' אם התנה מתחלה שרי:

סעיף קטן ט

יישב הג"ה זו בפי' דחוק אשר אינו ראוי לכתוב ואקושייתו אני תמה דמ"ש דמשמע מדבריהם דכי התנה כו' הנה אפי' דמאמר הג"ה זו אטעיתו דהוא סבר דלשון אפי' קאי אהתנה (לבד ובאמת קאי אהתנה) לתת לו במתנה וה"ק הג"ה זו אע"ג דת"ח מותרים ללות ברבית הואיל וגמר לתת במתנה מ"מ מי שאינו ת"ח אפי' התנה בפירוש לתת לו במתנה אסור גם מה שהקשה דמשמע מדברי הג"ה זו דאין לחלק בין דבר מרובה לדבר

מועט גם זו תימא מנ"ל הא דהגהות לא דברו מהחילוק זה כלום אלא באתה לומר דמי שאינו ת"ח אפי' אם התנה בפירוש במתנה אסור מה ששרי בת"ח ואפי' בדבר מועט אסור בע"ה כמ"ש בנ"י דלעיל ואם כן אפי' אם ס"ל להג"ה זו בת"ח נמי לא שרי רק דבר מועט מ"מ שפיר אמרה אבל מי שאינו ת"ח כו' ולכן דברי ב"י בכאן צ"ע:

סעיף קטן י
ובת"ה סי' ש' משמע דס"ל לענין הילכתא כדברי המרדכי וכ"מ בח"מ סי' ר"צ:

סעיף קטן יא
וכתב המרדכי פרק הנזקין ד' תרי"א ע"א שהאפוטרופוס שלוה מעות יתומים בר"ק פסול לעדות ולשבועה:

סעיף קטן יב
וכן איתא תשובה זו בהגהות מרדכי דקידושין דף תרס"ה ע"א:

סעיף קטן יג
ועיין בתשובת מהרי"ל סימן ל"ז שחילק בחילוקים רבים בדין זה ועיין בח"מ סימן ר"צ אי האפוטרופוס מעיד ואי הוי כשליש בין היתומים ובין הלוה:

סעיף קטן יד
ע"ל ס"ס קס"ט מי שאמר שנתן רבית ליתום והוא אומר שלא קיבל:

סעיף קטן טו
ומשמע דאע"ג דאפוטרופוס עדיין לא נתנו לעניים וע"ל בדין מעות של הקדש שכתבתי תשובתו:

סעיף קטן טז
ובתשובות מהר"ב זאב סימן שס"ו כתב דיש לסמוך אדברי המתירין לכתחילה להלוות ברבית קצוצה ודוקא הגזבר עצמו לזה שניכר שהוא של הקדש אבל בלא"ה אסור עכ"ל ואינו נראה רק יש להחמיר כתשובות הרשב"א דלעיל:

סעיף קטן יז
וע"ל סי' קע"ו:

סעיף קטן יח
ע"ל סי' קס"ט אי מותר ללות ברבית לצרכי ציבור גם לעיל סי' זה כתבתי מזו וע"ל סי' קע"ז הרבה דרכים ללות ברבית ובהרבה מקומות נהגו להקל ללות לצורך קהל אפילו בר"ק ואפשר דחושבין זה לפיקוח נפש אבל אין לעשות כן אלא לצורך גדול:

סימן קסא

סעיף קטן א
ובתוס' פ' נערה שנתפתתה (כתובות מו.) כתבו בהדיא דאין רבית בקרקע ולא בפחות משפ"פ ובדברי הרא"ש והר"ן פ' נערה שנתפתתה דף פ"ו ע"א דמדרבנן וודאי אסור אף בקרקע ואפי' בפחות משפ"פ דלא גרע מרבית דברים עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"כ ריב"ש סי' ש"ה:

סעיף קטן ג
וז"ל הר"ן דא"נ דצ"ב ע"א מיהא אם רוצה לצאת ידי שמים יחזור עכ"ל אבל ד' צ"ו ע"ב פסק דא"צ לחזור אלא בבא לצאת ידי שמים וצ"ע:

סעיף קטן ד
ואם נתן אבק רבית למלוה ועדיין הקרן ביד הלוה אם מנכין אותו אבק רבית מהחוב ע"ל סימן קע"ז:

סעיף קטן ה
ובריב"ש סימן ש"ה כתב רב האי גאון דוקא שהמקח נקנה בדבר שקנין נקנה בו אבל אי ליכא אלא דברים יכול לחזור ואפי' מי שפרע ליכא וכ"כ בנ"י דף צ"ד ע"א פ' הרבית ובמ"מ ספ"ח דמלוה וע"ל ס"ס קע"ה ובח"מ סי' ר"ה:

סעיף קטן ו
וכ"ה במרדכי ס"פ א"נ כתב בהגהות מרדכי פ' הרבית דף קמ"ט ע"ג דאפי' הלוה מודה בקרן אפי' מבני חרי לא גבי אף הקרן אם כלל הקרן עם הרבית משום דקנסינן ליה עכ"ל וכ"מ דעת הטור דפי' סתמא אבל מהרי"ק כתב שורש י"ז דבני חרי גבי אם הלוה מורה או יש לו עדים על הקרן אלא שאינו גובה מכח השטר ונ"מ שלא יגבה משועבדים עוד כתב דאם הלוה לחבירו ע"י שליח והשליח קצץ עמו וכלל הקרן עם הרבית בשטר דלא קנסינן לבעל המעות וגובה הקרן דמצי אמר לתקוני שדרתיך אבל לא לעוותי לכלול הקרן עם הרבית עכ"ל:

סימן קסב

סעיף קטן א
וכ"כ הגהות מרדכי:

סעיף קטן ב
וכתב הרא"ש בתשובה דלעיל הא דיוכל להקנות ללוה היינו דוקא אם דעת הלוה מרוצה אבל אי דעת הלוה אינו מרוצה בזו כגון שהלוה אומר שלא היו לו חטים והלוה לו באיסור והמלוה אמר שהקנה לו ע"י אחר לא מהני דאין מקנין לאדם (בע"כ וכ"מ שם

סי' ט"ו אם הלוה) טוען לא היו לו חטים והמלוה טוען היה לו הלוה נאמן בשבועה עכ"ל וכ"כ רבינו ס"ס זה כתוב בהגהות מרדכי דא"נ דף קמ"ו ע"ד דאם הלוה אמר שיש לו מותר להלוותו ואינו צריך להביא ראיה עכ"ל:

סעיף קטן ג

וז"ל באריכות ואשר שאלת על מה שרגילין העולם ללוות זהב בזהב הואיל וזהב הוא פירי נראה חדא דהתוס' לא ס"ל הכי ועוד יש לחלק כיון דבזמנינו זה רוב בני אדם יש להם מטלטלין ברשותם דשוה זהב ואם היו רוצין למכור בזול אי לא מזדבן בהאי מתא מזדבן במתא אחריתא וא"כ הוי כמו שלוה סאה בסאה ויש לו מעות מזומנים דשרי משום דיכול לקנות חטים עבור הדמים ה"ה ה"נ יכול למכור מיד מטלטלין עבור הזהב ואם יש לו רק זהוב א' יכול ללוות עליו כמה זהובים כמו סאה בסאה ודוקא גבי זהובים בזהובים מהני מטלטלין אבל סאה בסאה לא מהני ממלטלין רק במזומנים דאין דרך לקנות פירות רק במזומנים עוד טעם אחר לחלק יפה דאשר"י פ' הזהב כתב דהא דכספא טבעא הוי לגבי זהב היינו משום דאיהו חריף וגם חשוב אבל נחשת אע"ג דחריף מ"מ הואיל ולא חשוב כזהב לא הוו טבעא לגביה וא"כ בזמנינו שכל המטבעות שלנו רובא דרובא נחשת הן ומעט כסף בהן לא חשיבי כלל לגבי דהכא דליהוי אינהו טיבעא ודהבא פירי אבל בימי הגאונים ואפי' רק קודם מאת שנה היו המטבעות כסף טוב מאד ורובן כסף ומעט נחושת ואפשר בזמנים ההם נהגו איסור בדבר עכ"ל:

סימן קסג

סעיף קטן א

וע"ל סי' קס"ב אי מותר להאמין למוכר שיש לו או אם צריך להביא ראיה:

סעיף קטן ב

וע"ל סימן קע"ה מדין זה:

סעיף קטן ג

ובנ"י דף צ"ג ע"א פא"נ דא"צ לפורעו המין שלוה ממנו אלא ה"ה אם פרעו בשאר פירות שרי:

סימן קסד

סעיף קטן א

אמנם בתשובת הרשב"א שהביא אח"כ ב"י משמע דאפי' אחר באמצע אפ"ה אסור וכ"ה לקמן בשם הרא"ש סימן קע"ב וכתב הרשב"א בתשובה סימן תשל"ו אפי' משכנתא בנכייתא דהפירות למלוה אפ"ה אסור להשכיר ללוה וריב"ש סימן ש"ה כתב דאף

במשכנתא דסוריא אסור להשכיר ללוה עצמו ויש מתירין במשכנתא דסוריא והיינו דלא התנה מתחילה כך אבל אם התנה מתחילה כך אסור לכ"ע עכ"ל:

סעיף קטן ב
וע"ל סימן קע"ב מדיני משכנתא דסוריא:

סעיף קטן ג
וכ"ה מבואר לקמן סימן קע"ב אמנם משמע שם דהרא"ש ס"ל אפי' בכה"ג לא הוי אלא אבק רבית:

סימן קסה

סעיף קטן א
ואם הוזלו הפירות בלא התוספת קאמר בגמרא דבעי שלומי ליה ממטבע חדשה:

סעיף קטן ב
וחילוק זה בין קצץ עמו תחלה או לא ע"ל סימן קס"ו דעת הפוסקים:

סימן קסו

סעיף קטן א
ומ"ש דאם מחל לו השוכר לא הוה אלא אבק רבית יתבאר לו בסמוך דרבים חולקים בזו וס"ל דהוו רבית קצוצה:

סעיף קטן ב
עיין בב"י סימן קע"ט על שאלת בחור אחד וכו':

סימן קסח

סעיף קטן א
וכן פסק המרדכי פא"נ דף ק"ס ע"ג וראובן שלוה מן הצדקת ומצאו שמעון וא"ל תנה לי המעות ואני אפטור אותך מן הצדקה והובא בב"י ס"ס זה:

סעיף קטן ב
ובהג"א מסתפק בדבר ובנ"י דף קע"ב כתב דאם נתברר בעדים אסור ליטול ממנו הרבית אע"ג דעובד כוכבים שני בשליחותיה עכ"ל:

סעיף קטן ג
ולא ידעינן מה חילוק יש בין לוה למלוה אלא נראה דהואיל ושני בשליחותיה לא הוי שלוחו של ישראל וגם למלוה מותר להלוות לו אע"ג דידע מלוה שהוא לצורך ישראל ודע דכל זה לא איירי אלא ישראל ששלח לעובד כוכבים דזהו אסור לרש"י דס"ל דיש שליחות לעובד כוכבים ולא שייך לומר אין שליח לדבר עבירה הואיל והעובד כוכבים אינו עובר בשליחותיה כי אין איסור רבית לב"נ אבל אי ישראל שלח לישראל חבירו מותר לקבל הרבית מן השליח כמ"ש לעיל סימן ק"ס בשם המרדכי ורש"י דהואיל ואין

שליח לדבר עבירה לא מקרי רבית הבא מלוה למלוה במו שמבואר לעיל דלא כדברי ב"י שדחה דברי רש"י מהכא דל"ד להדדי כמ"ש לעיל סימן ק"ס ליישב דברי רש"י:

סעיף קטן ד

והמרדכי כתב פרק הרבית דף ק"ס ובהג"א שם וז"ל כתב ספר אביאסף בשם ר"ת וזה לשונו נ"ל היתר גמור ומצוה מן המובחר לתת מחיה לבני ברית שמותר ללוה לתת משכונות ביד עובד כוכבים ואפי' לעבדו ושפחתו ויאמר לו לוה מפלוני ישראל במשכונות ברבית כפי אותו רבית שיקצוב והעובד כוכבים לוה מן היהודי ומיד העובד כוכבים יקבלן לוה ויסולק הלוה מן המלוה שהעובד כוכבים אם ירצה היה תובען והלוה לא יוכל לתובען והמלוה יכול להפקיד המשכונות ביד הלוה וישתמש בהן הלוה או ימכרם ויתחייב בדמיהן למלוה והרחקה טובה היא זו ואינה הערמת רבית אלא דין גמור:

סעיף קטן ה

ומשמע דכ"ז לדעת ר"ת אבל לדעת רש"י אסור אם לא בענין שכתב הרא"ש והטור לדעת רש"י וכתב שם המרדכי שאם ישראל יודע מתחלה שאחריות ההוא על ישראל אסור ליטול הרבית מישראל ע"י העובד כוכבים אבל אם לא ידע מתחלה כתב רש"י המונע מליקח רבית מישראל בענין זה הרי זה חסיד שוטה וכ"כ ב"י בשם הכלבו ומה שהוצרך המרדכי לדעת ר"ת דוקא משכון הוא דעת ריב"א וכבר כתבתי לעיל דהרא"ש והטור מתירין אפי' בלא משכון:

סעיף קטן ו

וכתב בתשובת הרשב"א סי' תשס"ד ישראל שהיה חייב לעובד כוכבים ברבית ואח"כ הקנה העובד כוכבים אותו החוב לישראל אם העובד כוכבים מקבל הרבית מישראל ונותן לישראל שרי אבל אם הישראל נותן הרבית לישראל אסור משום חומר רבית עכ"ל וע"ל בתשובת דיב"ש בזו:

סעיף קטן ז

וכ"כ הגמיי' דא"נ וע"ל אימתי צריך להחזיר לו:

סעיף קטן ח

כתב המרדכי דף ק"ס ע"ג עובד כוכבים שהשכין אצל ישראל וחזר ומכרו לישראל אחר מותר לקבל הרבית מישראל הקונה דהא לא הלוה כלום לישראל רק לעובד כוכבים עכ"ל וכ"ה בהג"א אפי' שהה הישראל לפדותן צריך לתת לו כל הרבית עכ"ל וכ"ה במיימן פ"ז דמלוה ולוה ובמרדכי דף קמ"ט ע"ג לא משמע כן:

סעיף קטן ט

וכ"ע והרשב"א כתב בתשובה סימן קכ"ב שדעתו נוטה לדברי ר"י להלכה אבל למעשה אינו מורה להקל וליטול לכתחלה עכ"ל וכבר כתבתי דדעת המרדכי להתיר ובכלבו

כתב דהמנהג כדברי ר"י גם מסקנת הרא"ש נראה להתיר ולכן כתב דיש לסמוך להקל כדברי ר"י כ"ש דלדעת ר"ת בכ"ע שרי וכבר כתב הגמיי' פ"ה מה"מ שבכל צרפת נותנין היתר בדברי ר"ת במלוה ע"י עובד כוכבים על המשכון ואע"ג דבב"י פסק לעיל כרש"י מ"מ על דברי ר"י יש לסמוך כן נ"ל:

סעיף קטן י

וצ"ע דהא דבריו סותרין זה את זה דהרי כתב לעיל דלדברי שו"ת זו והמרדכי משמע דס"ל דיש זכייה לעובד כובבים דלא כס"ה שכתבתי לעיל וכאן פירשו בע"א וצ"ע:

סעיף קטן יא

וכ"כ בהג"א פרק א"נ:

סעיף קטן יב

ואינו נראה לי דבריו שיצטרך המלוה לקבל האחריות המשכון קודם ההלואה שאז הסרסור עדיין לא נעשה שלוחו ואין המלוה צריך לקבל אחריות אלא שמהלואה ואילך. ומ"ש רבינו הטור בשם הרא"ש שצריך שיאמר המלוה לשליח אתה תהיה שלוחי להביא המשכון מיד העובד כוכבים נראה דמיירי לאחר הלואה וכגון שהמלוה נתן המעות לשליח ומלוה המעות לעובד כוכבים ואח"כ נוטל המשכון או שאני התם דהואיל והישראל שלחו כדי להלוות לעובד כוכבים מיד נעשה שלוחו וצריך המלוה לקבל עליו האחריות אבל בכה"ג שבב"י שהסרסור מביא משכון למשכן בלא שליחות המלוה פשיטא דא"צ להחזיר ולהביא לעובד כוכבים כדי לקבל המלוה אחריות עליו כי אין הדעת נוטה לסברא זו כנ"ל:

סעיף קטן יג

ומשמע מדברי הטור דס"ל דאם אמר מלוה איני מאמינך אלא לדברים הראשונים דאפי' שבועה אין המלוה צריך שא"ל תחילה הוא של עובד כוכבים אפי' הלוה מכחישו וכ"פ הרא"ש בתשובה סימן ט' כלל ק"ח וכ"כ הרשב"א סימן תתע"א וכ"ה במרדכי פרק השולח דף תר"י ע"א וז"ל מעשה בא' שתבע מחבירו ב' מאות זקוקים והלה משיב שאיני חייב לך אלא ק' כי הלוית לי ק' בר' ברבית קצוצה והמלוה השיב חלילה לי אך שאלתני להלוות ק' זקוקים שהיית רוצה ליתן לעובר כוכבים במאתים ריוח לשנה והמותר יהא שלך והשיב ה"ר יחיאל דהמלוה נאמן בלא שבועה דהלוה לו בהיתר משום דלא שביק התירא ואכיל איסורא וכ"מ בסמ"ג דאפילו במקום מגו שיכול לטעון פרעתי או לא הלויתי אינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע אמנם בתשובות הרא"ש סימן ז' משמע דהלוה נאמן אע"ג דבאלו תשובות הרא"ש לא חתים עלייהו ואפשר דב' דיעות הן מ"מ צ"ע דכאן משמע מדברי רבינו הטור שאפי' שבועה אין צריך והרא"ש כתב בתשובה

כלל ק"ה סימן כ"ג דהואיל ומשכון ביד המלוה נאמן בשבועה ואפשר דגם הטור לא מיירי כאן אלא כשאין הלוה מכחישו אבל כשהלוה מכחישו בעי שבועה וכ"ה לקמן גבי משכונו של עובד כוכבים ביד ישראל ולקמן ס"ס זה מבואר הכל וע"ל דשם משמע דאם המלוה אומר שאמר לו שהמשכון של עובד כוכבים פטור אפילו בלא שבועה וע"ל ס"ס קס"ב כשאין ביד המלוה משכון הלוה נאמן בשבועה שהלואה היתה באיסור:

סעיף קטן יד

ואפשר דמיירי המרדכי שהזכיר לו העובד כוכבים ולכך אין צריך לתת לו מכיסו ומ"ש דישבע היסת כב"י ותימה דלמה ישבע הא אינו טענו בבירור ואין לו עליו רק חרם סתם עכ"ל. וכ"ה בתשובות הרשב"א סי' תרנ"ו דאין עליו רק חרם סתם:

סעיף קטן טו

וע"ל סימן ק"ע מדין אם נעשה שליח ערב כתב הכלבו בשם הר"מ ראובן שהלוה לישראל על המשכון והלך ראובן ולוה ע"ז המשכון מהעובד כוכבים ברבית ראובן עצמו חייב לפרוע הרבית אפילו התנה עם שמעון כשאצטרך אלוה ברבית עליך לפרוע אין התנאי מועיל אבל אם אמר מתחלה לעובד כוכבים קודם שעלה שום רבית שהמשכון אינו שלו אלא של פלוני מותר. וכתב ב"י בשם רבינו בסוף סימן ע"ג בתה"מ שאם הלוה צוה למשכנו הלוה חייב לפרוע הרבית בכ"ע וכ"פ הרשב"א בתשובה עכ"ל. וכ"ע בשם הרשב"א ואם המלוה אמר שצוהו והלוה כופר ישבע המלוה:

סעיף קטן טז

וכן מבואר בת"ה סימן ש"ג:

סעיף קטן יז

ונ"ל לדבריו דה"ה אם לא רצה הלוה לתת לו המשכון אלא שהמלוה מניחו בידו שרי הואיל ומעות קונות ד"ת נקנה למלוה המשכון שביד לוה וקצת משמע בדבריו בתשובת מיי' סוף הל' מלוה ולוה סימן ל"א דאוסר שם במלוה על פה שיש לו אצל עובד כוכבים דלא יוכל להקנותו לישראל חבירו כמו שאכתוב למטה מתשובות מוהר"ם ומשמע אבל במשכון אמרינן דמעות קונות ד"ת וקנוי למלוה אע"ג דמדרבנן אינו קונה מ"מ מילתא דל"ש היא ולא גזרו ביה רבנן כך משמע שם אבל מד' מהרי"ק שורש קי"ט משמע דאין לחלק בין איתי ליה משכון ללית ליה משכון דכתב וז"ל ויש שמלוים מישראל ברבית וסומכין על משכנותיהן של עובד כוכבים שבידיהם למלוה בעד סך המלוה הלא צללו במים אדירים והעלו חרס בידיהם דבר פשוט הוא שאינו מועיל קנין זו שהרי השיב מוהר"ם והביאו המרדכי פרק מי שמת מעשה באפוטרופוס שנתן חובות הערבונות לראובן ושמעון ליקח קרן ורבית מן הערבונות ופסק הר"מ דלא קנו הערבונות ואין

יכולין ליקח מן החוב הרבית שעלה עליהן דאין אדם יכול להקנות לחבירו חוב שיש לו על העובד כוכבים ואפי' בקנין ואגב קרקע ומעמד שלשתן וא"כ כל רבית שעלה עליו כל היכא דאיתא של בעליו הוא ואסור ללקחו אא"כ מחל המוכר ללוקח בפירוש את הרבית דבהכי שרי כיון דלא קיבל עליו המוכר אחריות החוב מותר אם לא חזר בו המוכר עכ"ל מהרי"ק נראה מדבריו דאפילו בחוב על המשכון ומקנה לו המשכון לא מהני אם לא מסרו לו המשכון ליד המלוה דאז בודאי שרי כמ"ש הטור ואע"ג דכתב ב"י על דברי מהרי"ק דצריך לדחוק ולפרש דמאי דקאמר שמקנין ללוה המשכנות היינו מחובות המשכנות אבל המשכנות עצמן לא היו מקנין נ"ל דדברים אלו אינם נכונים כלל לכוין דברי מהרי"ק לדעתו דהא גלוי בתשובת מהרי"ק דלעיל דבכל ענין אסור דהא חזר שם על כל הצדדים למצוא היתר לדבר ולא מצא ואי ס"ל כדברי ב"י היה כותב דמקנה לו המשכנות שרי ונ"ל פשוט אף לדברי ב"י אינו מותר אלא בשאחריות המשכון על המלוה דהואיל והוא נקנה לו הוי באחריותו אבל אם אחריות המשכון על הלוה פשיטא דאסור ואפשר דאם התנה עם הלוה שיהיה עליו כשואל שרי דהא תנן מתנה ש"ח להיות כשואל ואפשר שהלוה נאמן בכך שיש לו משכון מעובד כוכבים וא"צ ראייה לדבריו כמ"ש לעיל סימן קס"ב ואע"פ שמהרי"ק מחמיר בדבר המנהג פשוט להקל כדברי ב"י וכפי מה שכתבתי ותשובה זו דמהר"ם שמביא מהרי"ק כתב המרדכי פרק מי שמת דף רנ"ה ע"ג וע"ד וכתב שם שהר"ר מנחם אמר דאם הגיע רבית ליד הקונה זכה ואין בו משום רבית ע"כ:

סעיף קטן יח

ונ"ל דהרא"ש לטעמיה אזיל דכתב כאן דא"צ למכור לו אלא מוסרו וכו' ולכך אסור בכה"ג הואיל והוא של ישראל אבל לדברי ר"ח דהתיר מטעם דמכרו לו אפילו בכה"ג שרי דהרי מכירה הוי כן נ"ל:

סעיף קטן יט

ולקמן סימן ק"ע יתבאר דאם נזקף הרבית דינו כעיקר וע"ל סימן קע"ג כיצד יוכל לעשות בהיתר למכור חובתו לחבירו:

סעיף קטן כ

ואם יש חוב לעובד כוכבים על ישראל מותר לקנותו ממנו ע"ל ס"ס זה:

סעיף קטן כא

וכ"כ נ"י וכ"כ המרדכי ריש איזהו נשך ובהג"מ פ"ה דמלוה ולוה ואפילו הוא באחריות ישראל למ"ד אין שליחות לעובד כוכבים נראה דהא דאסור מיירי בלא משכן אלא שמלוה באשראי וטעמא כיון דישראל תבע לעובד כוכבים להוציאם ולגבות חובו

מישראל והולך העובד כוכבים ונוגש לישראל לפרוע מחזי כמאן דשקיל רביתא אבל מלוה על המשכן שאין ישראל המלוה ולא העובד כוכבים נוגשים את הלוה בשום דבר ואין להם כלום אלא כ"א על המשכון שרי עכ"ל. כתב הריב"ש סימן ל"ה ואם המעות על האחריות ישראל ה"ה רבית קצוצה עכ"ל.

סעיף קטן כב
וע"ל תשובת הרשב"א בזו:

סעיף קטן כג
וע"ל מדינים אלו באריכות ועיין בב"י סי' קע"ז במי שקיבל עליו לזון יתום:

סעיף קטן כד
צ"ע דבמאי קמיירי דממ"נ דאי אחריות על הישראל אסור ואי על העובד כוכבים פשיטא דשרי ואינו אסור רק משום מראית העין ואפי' מראית העין נראה דליכא היכא דישראל הראשון הוה שלוחו של הישראל השני וכמו שנתבאר לעיל:
וע"ל סי' ק"ע שישראל נותן לו משכנות בעד הקרן וערב לו בעד הרבית או איפכא:

סימן קע

סעיף קטן א
וק"ל דממ"ש הטור למעלה גבי ישראל שלוה מכותי ואם כתב לו לדון בדיננו שלא לתבוע לערב תחלה שרי כו' יש להוכיח להיפך דלא ס"ל כרשב"א אלא ברש"י וצ"ע:

סעיף קטן ב
ול"נ דאף אי לא הוי ספק אין מוציאין ממנו דודאי לא נדע מאבק רבית ונראה דדעת ב"י היכא שלא פרע שלא נתחייבנו לפרוע דל"ת כיון דלפי דעת הרשב"א יכול להיות ערב בכה"ג אפי' לכתחלה א"כ כ"ש דבדיעבד נכוף אותו לפרוע למלוה לזה כתב המע"ה דשמא אין הלכה כרשב"א אלא כרש"י נ"ל דאין מוציאים וכ"כ רבינו הטור דפליג אר"י קרקוזא למה נתחייבו לפרוע באיסור משמע אבל אי כבר פרע פשיטא דאין מוציאים ממנו כן נ"ל:

סעיף קטן ג
והתוס' כתבו פ' א"נ בשם ר"ת כדברי ראב"ן והאשיר"י לא כתב רק דברי הראב"ן משמע דהכי נקטינן וכתב בת"ה סימן ש"א דמותר להיות ערב בעד הקרן ודוקא כשהעכו"ם מקבל המעות מיד ישראל אבל אם ישראל מקבל מידו משמע דאסור וע"ש וצ"ע אם נתנו לו משכנות בעד הרבית וא"ל שיש לו עוד משכנות אצלו בידו בעד המותר אם יוכל לומר המלוה שיתן לו משכנות שבידו או יתן לו על קרן שלו ויחזיק מה שבידו ברבית כי כבר

כתבתי לעיל סימן קס"ט דבמשכנות יש להקל ועיין לעיל ואם נתן לו משכון בעד הקרן והישראל ערב לו נגד הרבית עיין לקמן ס"ס זה:

סעיף קטן ד
וכ"כ בנימין זאב סימן שפ"ד בשם האגודה דצריך להחזיר לו המשכון או שוויו עכ"ל וכ"מ בתשובת ר"ת שכתבתי לעיל סימן קס"ט:

סעיף קטן ה
וכ"מ לקמן בטור סימן קע"א:

סעיף קטן ו
ונ"ל דאם היה לישראל משכון בעד הקרן וישראל נעשה ערב בעד הרבית לבד ושרי אפי' לכתחילה דהרי כאן לא יבא לידי מלוה לישראל כלל דהא לא נתערב בעד הקרן אלא בעד הרבית והוי כמו שאמר הא לך זוז והלוה לפלוני דשרי כן נ"ל וכ"מ לעיל סימן קס"ט דבאין אחריות הקרן על ישראל מותר להיות שלוחו של עכו"ם שילוה לו הישראל ומיהו נראה דדוקא היכא דהמלוה נותן המעות ליד עכו"ם דומיא דהילך זוז והלוה לפלוני כמ"ש לעיל סימן ק"ס אבל כשהישראל מקבל ממנו אף הקרן אף ע"ג דאינו ערב בעד הקרן והוא שלוחו של עכו"ם ממש נראה דאסור דהוי כרבית הבא מיד לוה למלוה ומיהו נראה דאם נתן לו משכון של עכו"ם בעד הקרן מותר לערוב בעד הרבית דמה שמלוה על משכון של עכו"ם לא הוי הלואה שייכות לישראל רק סומך על המשכון כמ"ש לעיל סימן קס"ח כנ"ל דינים אלו:

סימן קעא

סעיף קטן א
ע"ל ס"ס קע"ג אי מה שלא עלה עדיין חשוב נמי כקרן לאחר זקיפה:

סימן קעב

סעיף קטן א
ובנ"י ע"א כתוב ובר ששת סימן שס"ה דאף אם המלוה לא יכול לכופו רק הלוה יכול לסלק המלוה מקרי אתרא דמסלקי עכ"ל וכ"כ ב"י בשם המ"מ פ"ד:

סעיף קטן ב
דלא כדברי נ"י אמנם במרדכי פ' אלו מציאות אם הלוה לו על ספריו אסור ללמוד בהן ואפי' התנה עמו שילמוד בהן אסור מיהו בנכייתא שרי ובפ' א"נ ע"ב כתב דלרש"י דאוסר בבית ובחצר בנכייתא ה"ה דבספרים אסור אפי' בנכייתא עכ"ל:

סעיף קטן ג
וע"ל סימן קס"ד בב"י מ"ש בשם הרשב"א אם אמר הלוה כל זמן שמעותיך אצלי וכו':

סעיף קטן ד
וע"ל סוף סימן קע"ד דרך היתר לשכור בית או שדה בפחות:

סעיף קטן ה
בנ"י דף צ"ד ע"א אע"ג דלא מסלקינן ליה בלא זוזי מ"מ אי אמר לוה לא בעינא דתיכול תו אדעאי וכי הוה לי זוזי פרענא לך מסלק ליה מפירי שכיון שזה מוחה בו שלא יאכל גזל הוא הילכך אפי' אכלן לאחר מכאן משלם לו ומ"מ מוציאים מן הלוה למלוה חובו כדין כל ב"ח כ"כ הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד ז"ל עכ"ל וכ"ה בתשובת הריב"ש סימן ש"ה בשם הרמב"ן דכיון דהמלוה אומר אין רצוני שתאכל עוד פירותיה באבק רבית אם אכלן אח"כ מוציאה מידו דהוי גזל אלא אם הוא באתרא דמסלקי מסלקינן ליה וגבינן לב"ח חובו ואם הוא באתרא דלא מסלקי לא מסלקינן ליה לגמרי דהא מקנין לו מ"מ מסלקינן ליה מלאכול פירות בתורת פירי אלא אכיל לפירי בשומר ומנכינן ליה דמי כולה פירות כמה דשיימי להו בי דינא עכ"ל:

סעיף קטן ו
ובר ששת סימן ש"ה וסימן תס"ו פסק כר"ת ורב אלפס:

סעיף קטן ז
ובר ששת סי' ש"ח כ' דבמשכנתא דסורא אפי' בבית שרי עכ"ל:

סעיף קטן ח
ול"נ דאף דהוזכרה טענה זו בתוס' מ"מ לא הוזכרה שמשום זו בלחוד נתיר בבית נכייתא אלא הוזכרה לענין סניף לשאר דברים כגון שריפת הבית או נפילתה אבל כשלא שייך חששת שריפה או ניפול גם מכח הטענה זו לא נתיר נכייתא רבית כן נראה לי דברי רבינו:

סעיף קטן ט
דברי נ"י דף צ"ז ע"א כדברי הרמב"ם:

סעיף קטן י
ואין דבריהם נראין במ"ש דטעם ב"י משום גזל ולא משום רבית אלא דאחר שתא דיכול לסלוקי לית הוי ביה משום רבית משא"כ גו שתא וכמו שאכתוב בסמוך וע"ל סוף סימן קס"ד דמשמע כדברי ר"י ולא כדברי הרשב"א:

סעיף קטן יא
ובמרדכי דף קמ"ח ע"ג ובנ"י דף צ"ו ע"ב ובמ"מ פ"ז דאף לאחר מתן מעות אי אמר לא מסתליקנא והודה לו הלוה מהני מטעם מחילה דלא בעי קנין:

ונראה הא דכתב דבעינן משלם זמניה דוקא באתרא דלא מסלקי דבתוך זמנו לא מצי לסלקו אבל באתרא דמסלקי אין חילוק בין משלם זימניה ולכן כתבו רבינו סתם דין זה באתרא דמסלקי:

סעיף קטן יב

וכ"פ ריב"ש סימן ש"ה דהוי ר"ק ודוקא לאחר שהוברר הדבר שבא לכלל רבית אבל קודם זו אינו אסור אלא מדרבנן שמא לא יבא לכלל רבית עכ"ל. ובמרדכי דף קמ"ח ע"ב בהגהות רא"נ דוקא בהלואה אבל דרך מכירה צד אחד מותר ברבית דהלכה כר"י דס"ל שם פא"נ דף ס"ג דשרי אמנם בבר ששת סימן ש"ה ותס"ד כ' דהילכתא כרבנן דאוסרין וע"ל סימן קע"ד מדין זה:

סעיף קטן יג

וע"ל סימן קס"ט כתבתי דין הממשכן דבר אחר ומוכרו לישראל והישראל פודאו אי צריך לתת כל הרבית:

סימן קעג

סעיף קטן א

עיין במ"ש סימן ר"ח ולקמן ס"ס קפ"ה:

סעיף קטן ב

וז"ל הגהות מרדכי דף קמ"ח ע"ב אם אמר לוקח למוכר מכור לי ק' חביות של יין שכל זמן שאקח היין אתן לך הדמים כפי שער של אותו שעה שלוקח בו היין אע"פ שבשעת מכר לא היו שווה כ"כ מותר אבל אם קצץ שאומר שכשלקחו יהיה שוה י"ב זוז ועכשיו היה שוה י' זוז אע"פ שבזמן שלקחו יהיה שוה י"ב אסור והואיל וקצץ כ"פ רב האי עכ"ל ונ"ל דאם המוכר קיבל עליו אחריות עד אותו זמן שלקחו שרי וע"ל בסוף סימן זה:

סעיף קטן ג

ובמרדכי דיש א"נ ע"ד ה"ה בהלואה אם הלוה לו לזמן יכול לומר תן לי בפחות קודם הזמן עכ"ל:

סעיף קטן ד

וכ"ה בתשובת מיימוני השייכיים לה"מ ולוה וע"ל סימן קס"ט כתבתי מדין מכירת חובות של עכו"ם:

סעיף קטן ה

ובת"ה סימן ש"ג פ' ג"כ דאם המוכר מקבל עליו אחריות אסור וכ"כ המ"מ פ"ח דמלוה ולוה אפי' לא מקבל עליו רק אחריות הדמים שקיבל מחלוקה אסור דלא כנ"י דכתב דף ק' ע"א דאף שאחריות על המוכר שרי וכתב בת"ה סימן ש"ג דאין חילוק במוכר מקצת חובו למוכר כל חובו:

סעיף קטן ו

נראה דוקא כה"ג שהלוה נותן למלוה עצמו בפחות ממה שחייב לו לפטור מחובו זהו שרי דהוי כלוקח ממנו אבל הלוה אסור ליתן לאחר פחות מחובו כדי שישלים הוא למלוה חובו כשיגיע הזמן דזה הוי רבית גמור כמ"ש לעיל סימן קס"ט וכ"כ הרשב"א סי' תרפ"ו על אחד שמשכן בית לחבירו באלף זוז דאסור לומר לחבירו הרי לך חמש מאות ועשה עם המלוה שישחרר ביתי ולא אמרינן דילמא זה יפייס המלוה בפחות ולא דמי להא דתניא בתוספתא לא יאמר אדם לחבירו הא לך מאתים זוז ושקיל ע"י לאומנתו אבל אומר פטרני מן האומנות ופי' בו הרמב"ן ז"ל שנותן לו עכשיו מאתים זוז שיכנס תחתיו לאומנות המלך שהוא עליו בשוה שי"ן זוז משום דמקדים ליה המעות פורע בשבילו יותר אבל פוטרני מן האומנות מותר דילמא מפייס ליה בר' או פחות לא דמי דהתם אינו חייב למלך כלל מחמת שום ממון שהלוה ממנו אלא שהמלך מטיל על בני המדינת אומנות ולכך שרי דהוי כמו שנתן מעות לחבירו שימלטהו מן האונס אבל בנדון זה שלוה אלף ומשכן ביתא באלף ונותן לאחר ה' מאות שישחררנו זהו ודאי אסור משום רבית עכ"ל:

סעיף קטן ז

ובנ"י דף פ"ה פרק הזהב דדרך מקח וממכר אף בשהמעות של בעל הבית טבועות עכ"ל ומדברי הרא"ש והתוספות לא משמע כדבריו ודע כי יש במקצת ספרי רבינו שכתב בשם הרא"ש שצריך שיהיו לו מעות כל הדינר וכ"כ ב"י בש"ע שלו ובקצת ספרי רבינו שא"צ שיהא לו מעות כל הדינר והוא הנכון לדעתי כי הרא"ש והתוס' מדמין דבר זה להלוואת סאה בסאה ושם א"צ שיהא לו כל הסאה וע"ל סימן קע"ב:

ובהגהות מרדכי ריש א"נ דף קמ"ז ע"ד ואם המוכר אמר שיש לו מותר וא"צ לראיה:

סעיף קטן ח

וכ"כ נ"י פרק א"נ:

סעיף קטן ט

כתב בנימין זאב סימן שס"ד בשם רש"י ז"ל על מה שנהגו במלכות שנותנין ביריד של קלונא זקוק של כסף שהוא י"ב אונקיות ומקבלין בווירמש או במגנצא כשחוזרין י"ג אונקיות ושאל רבינו יעקב בר יקר אח רש"י וא"ל אינו שרי אא"כ יקבל המלוה הסחורה שהלוה קונה באותו כסף ויוליכנו המלוה או שלוחו באחריותו של מלוה עד מקום שיקבל שם המעות ויתן לו י"ג פשיטים כלומר אונקיות אבל בלא"ה אסור עכ"ל:

סימן קעד

סעיף קטן א

וע"ל בח"ה סימן ר"ז יתבאר בס"ד אי מהני תנאי הלוקח דס"ס רבית אוכל:

סימן קעה

סעיף קטן א

ול"נ הואיל ואיסור דרבנן הוא יש לילך בתר המיקל כ"ש דבתראי הסכימו כן דהם הרא"ש ובעל הגהות ורבינו וגם דרבים נינהו כנ"ל:

סעיף קטן ב

וכ"ה בתשובת ריב"ש סימן ש"ה ובנ"י דף צ"ד ע"א פא"נ ובמ"מ פ"ח דמלוה ולוה:

סימן קעו

סעיף קטן א

ולא ידעתי היאך משמע מדבריו כן וע"ל סימן קע"ז כתבתי תשובתו ומה שמשמע מדבריו:

סעיף קטן ב

וכ"ה בהגהות דף קמ"ח ע"ד להתיר אך לא נ"ל דדעת רבינו כן דהרי כתב וגם הוא נפחת כו' משמע דטעם שמחזיר לו בעין אינו מהני לחוד להתיר ולכן כתב ג"כ שמשערין כמו שיהיה שוה בשעת שבירה:

סעיף קטן ג

כהג"א פא"נ אבל אם כבר הגיע הזמן שחייב ליתן לו השכירות וא"ל אם תעכב המעות יותר תן לי בכך וכך אסור דהוי רבית גמור דלאחר שנתחייב לו השכירות הוי כשאר הלואה וכ"ה בהג"מ פ"ח דה"מ דלא כר"א ממי"ץ וע"ל סימן קס"א וגדולה מזו כב"י בשם תלמידי רשב"א דשכירות נמי משכחת לה דאסור כגון אם השכיר לו חצירו מעכשיו במנה והחזיק בה ואח"כ א"ל שאם ימתין בפרעון חדש בחדש יתן לו בשכירות סלע בחדש רבית גמור הוא עכ"ל ויש לספק מאי ר"ל כרבית גמור אי ר"ל ר"ק או אבק רבית עכ"ל:

סעיף קטן ד

אמנם במ"מ כתב שם בשם הרשב"א דאע"ג דאינו דר מיד בחצירו שרי הואיל בשכירות קרקע זוכה בו מיד ומעתה משא"כ בשכירות פועל הואיל ופועל אינו משתעבד מהשתא עכ"ל ודין פועל עיין ס"ס זה וע"ל סוף קע"ד השוכר בית (לכ' שנה) ומקדים לו בשכר:

סימן קעז

סעיף קטן א

ובמרדכי דיש המקבל ופלגא של מלוה כל דין מלוה יש לו עליו לענין המקדש במלוה ולענין הקונה במלוה ולענין שמיטה עכ"ל ועיין בזו בתשובת מיימוני סוף ספר משפטים סימן י"ב:

סעיף קטן ב

בב"י האריך כאן והכלל העולה מדבריו דדעת כל הפוסקים דאם פסק עמו תחלה שיקח משכרו אפילו דינר אחד סגי בין יש לו עיסקא אחרינא בין לית ליה עיסקא אחרינא ואם לא פסק עמו תחלה ולית ליה עיסקא אחרינא צריך ליתן לו שכר כפועל בטל או תרי תילתי באגר ופלגא בהפסד או פלגא באגר ותילתא בהפסד אבל אם יש לו עיסקא אחרינא אפי' לא קצב לו השכר אם נותן לו שכר דינר כשבאים לחלוק סגי בהכי ואמרו בגמרא דאם יש לו עיסקא אחרינא מותר לומר כשבאו לחשבון קח מותר שליש הריוח בשכרך ותמיהני על רבינו למה לא כתב דמותר שליש בשכרך ואפי' אם אין לו עסק אחר אם פסק עמו שיהא מותר שליש בשכרו סגי בהכי ע"כ דבריו:

סעיף קטן ג

וכ"כ בהגהת מרדכי:

סעיף קטן ד

ובמרדכי פרק הגוזל בתרא דף קמ"ח ע"ג והג"א פ' א"נ מיהו המקבל אינו נחשב גזלן במה שמשנה אותה לדבר אחר ממה שצוה הנותן מאחר שאינו מכוין לגזול רק להנאת חבירו כדי שירויחו הרבה עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הר"ן דמותר למקבל לשנות עכ"ל דלא כמישרים ח"ג שכתב דאסור לשנות וכו' עוד שם דאם אמר בפירוש המשנה לעצמי אני עושה קונה הכל לעצמו דקנינהו בשינוי כגזלן:

סעיף קטן ה

ודברי ת"ה סימן ש"ב כדברי מהרי"ק והתיר אפי' להלוות רבית קצוצה בלא נתינת עיסקא אם המלוה מקבל עליו כל אחריות אפי' דגניבה ואבידה וכתב עוד וז"ל ומעתה יש תקנה למי שרוצה להלוות ברבית שהמלוה יקבל עליו כל האחריות בין אונסים ובין דגניבה ואבידה ויפריז על המדה דאפי' אם פשע הלוה יהיה באחריות המלוה רק שלא יזיק המעות בידים או יפשע בהן פשיעה שדומה למזיק בידים גם הלוה יקבל עליו שלא יהא נאמן אפי' בשבועה דאורייתא דאפי' על פי ק' עדים שלא פשע בהן פשיעה גדולה שהיא כמזיק בידים רק אם יעידו רב שבעיר או ש"ץ שבעיר וכה"ג יושב אוהלים שהן יהיו נאמנים להעיד בראיה וידיעה גמורה ובזה המלוה יהיה בטוח בקרן שלו וכה"ג אשכחן קצת שדקדקו רבותינו למצוא היתר ע"י תנאי ואף ע"ג שבודאי אין דעת שניהם שיתקיימו התנאים ואין מתנין אותו אלא כדי ליקח הרבית בהיתר כי הא שכתבו תוס' ב"ק (קב.) דמותר לתת לו המעות למחצית שכר ויתנה שלא ילוה רק אכסף וזהב ואף ע"ג שלא מצינו שהתירו הראשונים רק ברבית דרבנן אבל להלוות בר"ק ע"פ דקדוקדים האלו לא מצינו שהתירו מ"מ כתיבנא כדי לחוייה מילי דאורייתא עכ"ל ומשמע דוקא

באיסור דאורייתא החמיר קצת אבל אי הוי רבית דרבנן מותר לעשות מעשה עוד משמע בכה"ג אסור ברבית דאורייתא אבל אם היה בענין שאפשר שהמלוה יבא לידי הפסד קרן שלו כגון שי"ל עדים יהיו נאמנים עליו או הלוה בעצמו אפי' רבית דאורייתא שרי אמנם בריב"ש סימן ש"ח כתב נראה ברור שאסור להלוות לישראל דינר זהב ששוה עשרים דינרין על אחריות ספינה ההולכת מעבר לים ושיתן לו בשובו כ"ד דינרין לפי שזו הלואה וקוצץ לו דבר קצוב ברבית ואף ע"פ שהמלוה מקבל עליו אחריות המעות כל זמן הלואה עדיין לא יצאו מידי הלואה ואף ע"ג דכאן הזיקו מצויה הרבה אין בכך כלום ומה שנוהגים לתת כ' ליטרות למי שיבטיח ק' ליטרין שיש לו בספינה זו דרך אחרת הוא ושרי שהוא דרך מכירה שמקבל עליו אחריות מעות בעד סך הנותן לו ושרי אפי' נותן לו מעות הכ' ליטרות קודם אין חשש בזה עכ"ל. כתב ב"י משמע מדברי מהרי"ק שכתב שם קי"ט דמלוה למחצית שכר ואחר כך קצב עם המקבל שיהא כולן מלוה גביה ויתן לו ריוח מהם אף ע"ג דחצי אחריות על המלוה אסור משום רבית קצוצה אף ע"ג דמתחלה בא לידו בהיתר כ"ש להלוות מתחלה שאסור במקום רבית אבל ברבית דרבנן מתיר מהרי"ק כמ"ש לעיל בשמו:

סעיף קטן ו

ע"ל ריש סימן זו מ"ש שם מדין זה ומשמע בב"י באיש דעלמא אי כתב פלגא באגר ותרי תילתי בהפסד או פלגא בהפסד ותילתא באגר י"א שיד המקבל על העליונה וי"א שיד הנותן על העליונה כמ"ש לעיל ונ"ל דדינו שוה לאדם גדול במקום שדנין להתירה וכפי דעת הטור שתלוה בלשון השטר ה"ה כאן כנ"ל:

סעיף קטן ז

ואני תמה על דבריו אם לא יוכל להיות שנתקבל העדות בחיי אביהן דכה"ג נפרעין מקטן כדאיתא בח"מ סי' ק"ח כתב המרדכי פרק הגוזל דף מ"ט ע"ד וריש פרק המקבל פ' ר"מ על הנותן מעות למחצית שכר ומת הלוה ואינו רוצה להניח המעות ביד אלמנותו אם הלוה לוי בסתם סתם הלואה ל' יום והאי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואם הלוה לו לזמן קצוב ועדיין לא הגיע הזמן נראה דאין יכול להוציאם מידם דכל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד וישאו ויתנו בהן כל זמן משך העיסקא והמיי' פליג סוף פ"ה דהלכות שלוחין ויש מסתפקים בדבר וע"ש במרדכי לעיל ובח"מ סימן קע"ו כתבתי דרוב הפוסקים ס"ל כדברי המיי' והכי נקטינן וע"ש כתב המרדכי פרק הגוזל בתרא דף כ"ב ע"ב דמי שמלוה מעות למחצית שכר צריך ליתן מחצית המעשר לבעלים והוא יביא אל בית האוצר וכ"ש מי שהלוה טעות של חבירו בשכר הכל לנותן שצריך להביא לו מעשר שלו וע"ל הלכות צדקה מדין זה:

סעיף קטן ח
ובמרדכי פרק המקבל דף קמ"ד ע"א מכאן פסק הר"ר שמואל מבונבר"ק אדם שהלוה למחצית שכר שצריך להשלים מן הריוח אם יתן מס ואינו יכול לומר כך וכך נתתי למס ואקח חצי ריוח מלפנים אלא ישלים מן הריוח חסרון המס ומה שישאר יחלקו ביניהם אבל אם התנו אקח מן הריוח שליש מה שארצה והריוח ליטרא ולקח חצי ליטרא לחלקו ואח"כ נתן מס לא ישלים החסרון ממה שלקח כבר אלא מה שנחסר נחסר מחלקו עכ"ל:

סעיף קטן ט
עיין מדינים אלו בפ"ה סימן קפ"ג:

סימן קעח

סעיף קטן א
וכתב הר"ן פ"ק דע"ז דף שמ"ה דלא אסרה תורה אלא חוק עובדי כוכבים או דברים של הבל ובטילה וכולן יש בהן צורך עבודת כוכבים אבל דברים של טעם שרי ולכך שורפין על המלכים ולית ביה משום דרכי האמורי דיש בזה כבוד למלך לשרוף כלי תשמישו שלא ישתמש בהן אחר עכ"ל ומהרי"ק כתב בשורש פ"ה דאין משום חוק אלא באחר בשני פנים הא' הוא הדבר שאין טעמו נגלה דכיון שהוא עושה דבר משונה שאין בו טעם נגלה אלא שהם נוהגין כן אז נראה ודאי שנמשך אחריהם ומודה להם דאם לא כן למה יעשה בדבריהם התמוהים ולכך המנהג שהנהיגו האומות שכל אחד שהוא נעשה מומחה ברפואות בתחלה לובש מלבוש כמין קא"פ אין איסורא לישראל דהרי טעם לבישתם ידוע לסימן היותו ממשיגי החכמה ההיא ואין לתלות לבישתיה רק לתועלת הנמשך ממנה הן הכבוד הן הממון שמתוך כך יצא לו שם באותו החכמה ומאן דכאיב ליה אזיל לבי אסיא והמנהג השני אשר יש לאסור משום חוקות העובדי כוכבים הוא הדבר אשר שייך בו פריצותא ונהגו בו העובדי כוכבים גם זה אסור כי ההיא (סנהדרין עד:) דאמרינן לא תשנה ערקתא דמסאני ופירש האלפסי שמנהג של עובדי כוכבים שרצועותיהן אדומות ושל ישראל שחורים דזה המנהג הוא משום צניעות דאין דרך ישראל להיות אדום לבושו וצבע השחור הוא מורה על ההכנעה ושפלות כמו שאמר (חגיגה טז.) מי שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים כו' אבל מנהג שנהגו ישראל במלבוש והעובדי כוכבים במלבוש אחר אם אין אותו של ישראל מורה יותר על הצניעות מאותו של עובדי כוכבים אין שום איסור לישראל ללבוש במלבושי העובדי כוכבים מאחר שהוא דרך כשרות וצנועות כאותו של ישראל עכ"ל והאריך בתשובה משמע דכל האיסור אינו אסור אלא כשהוא עושה כדי להדמות אליהן בלא תועלת אחרת אבל ע"י תועלת שרי כדלעיל:

סימן קעט

סעיף קטן א

ונ"ל דאף הרמב"ם לא קאמר אלא בענינים שאין להם מבוא ברפואות אבל לענין השעות שזו השעה ראויה יותר לקבל רפואה מבשאר ימים ושעות שרי דהא אמרינן סוף מפנין (שבת קכט:) יום ג' לא יקיז משום דקאי מאדים בזוגי כו' ואמרינן פרק במה אשת (סז.) כל דאית ביה משום רפואה לית ביה משום דרכי האמורי וכתב הרשב"א סימן תי"ג דכל שיש בו משום הרפואה מותר אפי' מה שמועיל בסגולה בין בעצמו בין בדבורים אע"פ שאין לו טעם לפי ענין הטבע ומשום רפואה הכל שרי לעיין השעות וכן אפילו עשאו לו כישוף מותר לעשות כישוף להציל עצמו וע"ש כי האריך מאוד באותה תשובה:

סעיף קטן ב

והר"ר דוד מקמחי האריך בזו בפירוש שמואל במעשה דיהונתן וכתב דמותר ליקח לעצמו סימן באי זה דבר רק אם כבר נעשה הדבר אסור וע"ש שהאריך בזו שלא כדברי הרמב"ם למטה שכתב שאם לקח סימן במה שהיה שרי טפי ודעת הרד"ק כדעת הראב"ד ז"ל ודעת הסמ"ג כדעת הרמב"ם:

סעיף קטן ג

כתב הר"ן ס"פ במה אשה ואפשר שאף לחשים שאין אנו יודעים אם יש בהם משום רפואה מותרים מספק ולא אסרו אלא אותן שבדקו ואין מועילים כתב הרשב"א ז"ל שכן נראה בתוס' אלא שראיתי להר"ר יונה ז"ל שחשש בכל קמיעות שאינם מומחה משום דרכי האמורי עכ"ל ובמרדכי סוף הפרק שם פסק כר' יונה דכל נחש שאינו ידוע שהוא מומחה אסור משום דרכי האמודי עכ"ל ודעת הרמב"ם לאסור כל קמיע אם לא שנשכו נחש ועקרב שאז כולם שרי כדי שלא תטרוף דעתו:

סעיף קטן ד

אבל אין ראיה לדבריו ואדרבא דברי רא"ם נראין מוכרחים ממעשה דשמואל דאזיל לחצר מות לשאול מאבא על מעות יתומים וכמו שהביא הרא"ם ראיה מדבריו ואף ע"ג שדחאו ב"י שזהו הוה ע"י השבעה ולכן הוי שרי זה הדחוי אינו כלום לפי המסקנא שהביא ר' ירוחם שכתב שע"י השבעה נמי אסור וא"כ ע"כ צ"ל שמה שעביד שמואל היינו משום דלא דרש אלא לרוח ולא לגוף כדברי הרא"ם:

סעיף קטן ה

ול"נ דא"כ תלי תניא בדלא תניא דספר יצירה מוזכר בהדיא בגמרא דשרי בפרק ד' מיתות ומעשה שדים לא הוזכר ואיך יאמר שדין ס"י כמעשה שדים אלא ברור שטעות נפל בספרים תא"ו שכתבו בשם רבינו ירוחם דברים שאין לנו עוד בהן שום דילמא לומר

שספר יצירה הוא מעשה שדים וכמעט אסור לאומרו וצ"ע בגמ' ובאשר"י פ' דיני ממונות דמשמע שם קצת שהוא מין כישוף אך שמותר וע"ש:

סעיף קטן ו
נראה מזה דאף למ"ד דמעשה שדים בכלל כישוף מ"מ ע"י השבעה שרי דהשבעה לא מקרי כישוף:

סימן קפ

סעיף קטן א
ונ"ל דמ"מ איסורא איבכא:

סימן קפא

סעיף קטן א
ואני אומר ג"כ חס ליה לרבינו שיחשוד בכשירות כמו הרמב"ם למיסבר עליו שיסבור שאם לא יודעים טעם המצות לא היינו מצווים לעשות וגו' לא מצינו בשום חכם ישראל שיאמין בזה אלא הוא רק דרך הפוקרים בתורה שאין מאמינים רק מה שיסכים אליו השכל ולכן א"א שחשב רבינו זאת על הרמב"ם אלא מ"ש וזה אינו מפורש כו' ר"ל שלא נדרוש טעמיה דקרא לומר שאינו אסור אלא בדרך שעשו עובדי כו"ם וכומריהם אבל בכל ענין אבור הואיל ואין הטעם מפורש במקרא אין להתיר במקום שאין הטעם שייך זהו נ"ל בדעת רבינו לא כמה שחשב עליו החכם בעל ב"י כי פירש דבריו בענין שאינו כדי שיוכל להשיג עליו:

סעיף קטן ב
ובהר"ן דף רצ"ד ע"ב פ' אלו הן הגולין דעכו"ם מותר להקיף קטן:

סעיף קטן ג
ואני תמה על דבריו אלו כי הואיל וקאמרה התוספתא דאם תולש ב' שערות חייב אף ע"ג דבסתם פיאה הם שערות הרבה ומניח יותר מד' אפ"ה חייב ולדברי הרמב"ם כשמניח ד' שערות פטור ואם כן אמאי א"צ להתיישב בדברי הרמב"ם הואיל והתוס' קשים עליו ולמה קאמר הרב שאינו יודע מה שהוקשה לסמ"ג ואפשר שהוא מפרש דתוספתא מיירי שאין בפיאה רק ד' שערות ולכן קאמר שחייב בב' שערות ולכן פירש שאין ענין דברי התוספתא לדברי הרמב"ם וצ"ע:

סעיף קטן ד
וכ"כ בכלבו בשם רבינו מאויבר"א:

סעיף קטן ה
וכן המנהג כתוב בת"ה סימן רצ"ה דנכון ליזהר שלא לגלח פאת הזקן במספריים שהוא חדוד מאוד דאיכא למיחש שמא יעשה כולו בתחתון ולא יעשה בעליון כלום והוי בתער ובגליון התוס' כתוב דמשום זה יש נזהרין כשמסתפרים שלא יעשו בתחתון כלום אלא בעליון דגזרינן פן יעשו הכל בתחתון ולא בעליון אבל מספריים שאינו מחודד כל כך שא"א לתחתון לחתוך בלא עליון שרי ונראה דאין לחוש בזה רק במקום עיקר הפיאה אבל לא תחת הגרון:

סימן קפב

סעיף קטן א
כתב המרדכי פרק במה טומנין דבני אדם שיש להם ריבוי שער בידים ובושין להראות בין אנשים מותר להסירן דאין לך צער גדול מזה וע"ש כזה כתבתי לעיל סימן קנ"ו:

סעיף קטן ב
ומשמע דאיסורא מיהו איכא ובהר"ן כתב פ"ב דע"ז ד' שנ"ב ע"ב בשם הגאונים דמותר לכתחלה מיהו כתב שחבירים נמנעים בכל מקום וכ"כ ב"י בשם נ"י סוף מכות והמגדול עוז כתב בסוף הל' ע"ז וז"ל אבל כתבו רבותינו נ"ע (ומשעמדנו על דעתינו לא היינו מניחים) ברזל על בשרינו אפי' מספריים כלל לא בראש ולא בגוף מן השפה ולחוץ עכ"ל ואפשר דאף מספרים כעין תער קאמר אבל לגלח במספרים לא ראיתי חושש בזה:

סעיף קטן ג
וכתב ב"י דה"ה בגד אחר אסור אע"ג דבשאר דברים ניכר שהיא אשה וכתב הרמב"ן דאשה שגלחה שער ראשה כאיש היא לוקה וכתב הכלבו בשם הרמב"ם טומטום ואנדרוגינוס אסור להתעטף כאשה:

סימן קפג

סעיף קטן א
ועיין בת"ה פ"ו מהלכות איסורי ביאה באריכות:

סעיף קטן ב
וע"ל סימן קצ"ו כיצד נוהגין בזמה"ז:

סימן קפד

סעיף קטן א
ובהגהות מיי' פ"ד בשם רבי' שמחה דדוקא לאחר תשמיש לא תבדוק אבל קודם תשמיש מצוה עכ"ל וז"ל האגוד בשם מהרר"י מולין דלבעל א"צ בדיקה כלל והמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד ובא"ז כתב דטוב להחמיר וה"מ לפני תשמיש אבל לאחר תשמיש

לא שלא תהא לבו נוקפו עכ"ל מיהו מרדכי ריש הל' נדה ע"ב פסק כרבי' דאף קודם תשמיש לא תבדוק דלבו נוקפו ולא יאמין לה שהיא טהורה וכ"כ ב"י בשם התוספות וכתב בסימן קפ"ו וכן דעת רוב הפוסקים:

סעיף קטן ב
ועיין בס"ס זה מ"ש בית יוסף בשם הראב"ד:

סעיף קטן ג
כתב הגהות מיי' פ"ה דהלכות א"ב אשה שאין לה ווסת קבוע אם היא אשת שמשנית וסתה לאחר או להקדים ב' או ג' ימים יפרוש ממנה בזמן הגעת הווסת ב' או ג' ימים קודם או אחריו:

סעיף קטן ד
ובהגהות ש"ד בהלכות נדה ספק בשם סמ"ק כדעת המרדכי ופסק דוסת דשינוי הגוף כגון פהוק עטוש ודינו כוסת:

סעיף קטן ה
וכ"פ בהגש"ד:

סעיף קטן ו
וצריכים למימר דאף דהא דחייב לפוקדה ג"כ אין ענין להלכות נדה דהא אף בלא יציאה לדרך שרי לדעת ר"ת דפירוש דמיירי בדברי רצוי וא"כ לא אתיא לאשמועינן אלא דחייב לפקוד אשתו וזה גם כן אינו שייך להלכות נדה מ"מ כתבו כאן משום הי"א דס"ל דאף בתשמיש שרי בנ"י פרק הבא ע"י דף תכ"ה ע"ב פי' הא דחייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך וכמה עונה פירוש אם היא נדה ותטבול (תוך עונה) צריך לעכב בשבילה עונה ולא יצא לדרך וע"ש:

סעיף קטן ז
וכן מבואר לקמן סי' קפ"ח ובמרדכי ה"נ דף של"א ובמיי' פ"ד דא"ב:

סימן קפה

סעיף קטן א
דכתב מהרי"ו סימן כ"ב דאם היתה בקטטה עם בעלה ואמרה לו טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה אני ומה שאמרתי תחלה מחמת הקטטה שהיה ביני ובינך עשיתי נאמנת ולא עוד אלא בסתם אם היא באה ושוכבת אצלו א"צ לפרוש דודאי הואיל ושוכבת אצלו ודאי טהורה היא ותחילה מחמת קטטה עשתה עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובפסקי מהרא"י סי' ס' משמע דהו"ל גירסא אחרת בתשובת מהר"מ בדין זה כי משמע שם שצריך להתענות כל שבוע ב' ימים וצריך ליתן בכל יום י"ב פשיטים אם אינו רוצה להתענות ואסור בבשר ויין ע"ש:

סימן קפו

סעיף קטן א
ואין דבריו נראין לא מלשון רבינו ולא מלשון הרי"ף עצמו גם מלשון הראב"ד והרשב"א שהביא ב"י דס"ל כדעת הרי"ף לא משמע כדבריו:

סימן קפז

סעיף קטן א
וכ"כ הרשב"א סימן תתל"ט

סעיף קטן ב
והוא ברמב"ם פ"ד ופ"ה דא"ב וכתב בהגה"ה שם פ"ד דאפי' לא נמצא כלל על השפופרת תוכל לשמש אח"כ די"ל נתרפא כי ע"י שפופרת רגילה לראות כמו על ידי תשמיש עכ"ל הגה"ה:

סעיף קטן ג
בב"י כתב דברי המרדכי בלא שום מחלוקת וצ"ע דהרי הפוסקים כתבו סתמא וסתם אשה יש לה וסת ואפ"ה משמע דחיישינן וע"ל בסמוך אם יש לסמוך על דברי המרדכי:

סעיף קטן ד
וכ"כ הר"מ פדו"ה סימן י' בתשובותיו דבודקין בזמן הזה:

סעיף קטן ה
ואין דבריו נראין בזה דאם ס"ל לפוסקים כדברי הרמב"ן לא היו להם לכתוב דין בדיקת השפופרת דלא סמכינן עליה בזמן הזה לדעת הרמב"ן כמו שאין סומכין על הפלת חררת דם וכמו שכתבו התוספות והג"מ בהדיא לדעת הרמב"ן אלא לזה השמיטו הפוסקים דין דהפלת חררה משום דאין אנו בקיאין בדין ההוא דוקא ועוד דאפשר למיקם עליה דמלתא ע"כ בדיקת השפופרת מהני בזה"ז לדעת הפוסקים וכמו שנתבאר:

סעיף קטן ו
ונראה לי דלפי מה שכתבתי לעיל דהסכמת הפוסקים דמותרת לישאר אצל בעלה על ידי (בדיקה) גם כאן שרי על ידי בדיקה ופשוט הוא ומה שכתב דאסור לשהות אף אם אינו רוצה לבא עליה עיין בא"ע סימן קי"ז:

סעיף קטן ז

ובתשובת מהר"ם פדוא"ה סימן י' כתב להיתר אפי' ארבעה וחמשה פעמים מחמת תשמיש אינה נאסרת משום זה לבעלה דתלינן תמיד בבתולים מה שתראה בשעת תשמיש כל זמן שלא תפסוק פעם אחת מלראות בשעת תשמיש אכן ראוי למורה לדרוש ע"פ נשים אם בבתולים אין לה צער כלל והיא כשאר כל הנשים וא"כ חיתה המכה ואין לתלות עוד בבתולים עכ"ל ואע"ג דבגמ' דפ"ק דנדה (יד:) ופרק בתרא (סה:) מהלק בין נשתנו הדמים או לא ומשמע שם דצריכין למבדק אחר זה וא"כ לדידן דלא בקיאין הוה לן להחמיר מ"מ נראה דאין להחמיר דכל דם שהיא רואה מכח תשמיש אין לחלק בו בין נשתנה דאמרינן מכח תשמיש נתערבו הדמים דאיתא התם דהא דמחלק גמרא היינו לענין הדמים שהיא רואה אח"כ ויש לתלות במכה בלא תשמיש וע"ש. ובתא"ו נתיב כ"ז כתב דאם בעל ולא מצא דם ואח"כ בעל ונמצא דם דינה כנדה לגמרי עכ"ל וכ"ה בגמ' פ' התינוקות (סד:) כתב בהגש"ד תשובת רבי יוחנן בן מהר"ר מתתיה על דבר האשה שסמוך לאחר לידתה כששמשה ראתה מחמת תשמיש ושוב לא ראתה יותר ואח"כ חוזרת וראתה שנית לאחר טבילה וראתה מחמת תשמיש וכן בפעם ב' וג' לאחר טבילה ג' שבועיים פרסה וראתה מעצמה וטבלה ולא ראתה יותר מחמת תשמיש וכן אירע לה לג' ולדות בענין זה בלא שינוי ולא בא השואל לשאול עד אחר לידה ג' עכ"ל השואל תשובה הנני תמיה על מהרי"ל שמחמיר בזה שהרי כתב ר"ת שלא הצריכו חכמים בדיקת שפופרת אלא באשה שמיד אחר נישואיה נתקלקלה שלא היו לה ביאות של היתר אבל אם הורגלה בביאות של היתר משמע דשרי אע"ג דראתה אח"כ ג' ביאות רצופים של איסור ואע"ג דכתבו הפוסקים דאין לסמוך בזה אר"ח היינו דוקא שבתחלה היו ביאות של היתר ואח"כ היו ביאות של איסור דאמרינן שמא נתוספו כוחות בביאות ולכן הוחזק עכשיו באיסור אבל בכה"ג דלאחר שנתוספו הכוחות והוחזקו באיסור דהיינו אחר לידות הראשונות שבו וחזרו ביאות של היתר וכן אחר לידה ב' שאין חולק שנתלה הביאות של תשמיש בגרם כחות ויש לתלות להתיר ולא אמרינן שיחלקו כ"כ על ר"ח כל שכן הכא דיש לתלות במכת הלידה ונתחלשו והוכו הצדדים ונכאב ואיכא למימר דע"י תשמיש עד זמן שהיתה המכה יוצא דם ולאו דם טמא הוא דהרי הרשב"א פסק דתלינן במכה אע"ג דלא ידעינן דמכה מוציא דם אע"ג דהמרדכי פליג מכל מקום באשה זאת שהוחזקה בביאות של היתר ולא בא לה דם אלא אחר לידה ידעינן דכל לידה ראויה להוציא דם ודאי תלינן בלידה שע"י כן ראתה מחמת תשמיש ולא נ"ל דראה מהרי"ל דברי ר"ח דאי ראה לא היה מחמיר בזה אע"ג שדרכו להחמיר ואף אני אילו לא ראיתי

דברי ר"ח לא הייתי מיקל בזה עכ"ל ונ"ל לומר דזו השאלה היתה כדי להתיר לאחר לידה ד' ושלא אמרינן דהוקבע לה וסת לראות אחר הלידות או מיירי בלידת הקודמים שבא עליה בפעם ד' דאי כבר בא עליה פעם ד' ולא ראתה נ"ל פשוט דמותרת לו עד לידה ד' בלא טעמים דלעיל דאע"ג דקא עביד איסורא שבא עליה מ"מ לא גרע מבדיקת השפופרת דע"י מותרת לבעלה כ"ש ע"י ביאה ממש ואפי' לרש"י ולרמב"ם דס"ל דלא בדקינן אצל בעל הראשון מ"מ הרי כתב המ"מ דדוקא לכתחלה אבל אם עבר ובדק מהני כ"ש בביאה גמורה דאם עבר ובא עליה ולא ראתה דשריא אח"כ משום נדה אך צ"ע אם קנסינן ליה אם בא עליה במזיד אבל בשוגג פשיטא דלא שייך קנס ואף במזיד נ"ל דמשום זה לא מוציאין אשה מבעלה ולא אמרינן בזה שלא יהא חוטא נשכר כנ"ל:

סעיף קטן ח
כ"כ בהגש"ד בשם מהרא"י סג"ל:

סעיף קטן ט
עיין באבן העזר סימן קי"ז אימת צריכה לצאת מתחת בעלה:

סימן קפח

סעיף קטן א
וכ"ה במרדכי דף של"א ע"א דמראה בל"א (גע"ל גרי"ן) כולן הן ירוק וכשר עכ"ל (וכ"כ ב"י בשם שאר הפוסקים:

סעיף קטן ב
וכ"ה בדברי הטור דיש להכשיר אפילו בסמוך ועב הרבה ולכן נראה דיש לסמוך עלייהו להכשיר. גם מה שכתב מהרא"י דהרגשה דאורייתא כדמשמע פרק הרואה כתם (נדה דף נ"ז) צ"ע דבגמ' דיש הרואה כתם לא קאמר דהרגשה דאורייתא אלא במצאה כתם עם הרגשה או שמצאה דם במי רגלים אבל בלאו הכי לא משמע שם דטמא גם לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שכתבו לטמאותה בהרגשה בלא ראיה כלל ולכן דבריו צ"ע:

סעיף קטן ג
ומ"ש דאם המכה במקור עצמו איכא למימר דמטמאה לה כו'. יש לתמוה דהא נתבאר לעיל סימן קפ"ז דאף דאם המכה במקור תלינן בה כשידוע שהמכה מוציא דם וא"כ גם כאן למה לא נתלה ג"כ הדם בחתיכות כפשט משמעות דברי הטור ורבינו ירוחם ואע"ג דקאמר בגמרא ריש פ' המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה כו' נראה דשאני זו שהיה ידוע שנעקר טהורה בכל ענין מאחר שאין דרך ראיה בכך וצ"ע:

סעיף קטן ד

ולפמ"ש דמיירי כאן דידוע היה שנעקר המקור שלה וכדמשמע המעשה א"כ גם כאן אין דברי ב"י נכונים דאף בלא בדיקה היה ידוע שאין זה דם קפוי רק שהמקור נעקר ולא הוצרך להתיר אלא שלא נאמר דזה עצמו דרך ראייה היא כן נ"ל:

סעיף קטן ה

כתב מהרא"י בפסקיו סימן מ"ז דאין לסמוך על המיעוך אלא אם לא נימוחו כל השערות כ"ש שאם יצא גם דם שלא תלינן הדם בשערות עכ"ל:

סימן קפט

סעיף קטן א

ואין דבריו נראין חדא דהא אמר לקמן בסמוך וכן חוששת לשניהם עד כו' ש"מ דקודם שתקבע וסת אחת ג' פעמים חוששת לשתיהן ועוד דהא קאמר בסמוך ראתה בט' או לא ראתה כו' ש"מ דאע"פ שראתה ב' פעמים להפלגות עשרים אפ"ה חוששת לימי החודש וצריכה לחוש לכ' באייר וה"ה בכאן אע"פ שראתה באחד באייר אפ"ה צריכה לחוש לכ' בו משום ראיית כ' בניסן והא דנקט לא ראתה באחד באייר נ"ל דלרבותא קאמר דאע"ג דנעקר וסת של ר"ח מ"מ צריכה לחוש לשני כל זמן שלא נעקר פעם אחת ועוד האריך ב"י בפי' הרמב"ן ודברי גמגום בהן הרבה והן כפשוטן כאשר כתבתי דלעולם חוששת לשניהם אם לא נעקרה אחד מהן פעם אחת עד שתקבעה אחד מהן ואז אינה חוששת לשני כל זמן שלא קבעה אותו ג"פ הן שתקבע תחילה וסת הפלגות כגון שראתה פעם אחת בהפלגה קודם שמתחלת וסת ימי החודש דאז וסת הפלגה קודם כגון שראתה ר"ח ניסן ולא ראתה בר"ח אייר וראתה יום ב' בו דאז הפלגה ליום ל"א ובר"ח סיון חזרה וראתה וגם ראתה בו יום ד' דאז יש לה ב' הפלגות לל"א ובר"ח חזרה וראתה בו ביום ה' תמוז דאז קבעה וסת הפלגות ולוסת החודש עדיין לא נקבע ואינה צריכה לחוש עוד לר"ח אב רק לז' באב שהוא וסת הפלגות אבל כל זמן שלא נקבע אחד מזו חוששת לשניהם כל זמן שלא נעקר אחד מהן פעם אחת וה"ה אם קבעה תחלת וסת ימי החדש קודם שתקבע וסת ימי ההפלגה שאינה חוששת לוסת הפלגה לאחר שקבעה וסת ימי החודש כן נ"ל הדברים כפשוטן ולא הארכתי רק שראיתי לב"י שהאריך בזה בקושיות ותירוצים גם כתב שא"א שתקדים וסת הפלגות לוסת ימי החודש או שתעקרנו פעם אחת וכו' ואינו נכון בעיני ועוד דיותר בנקל נוכל למצוא שתקבע הפלגות קודם לוסת ההודש כגון שהיא רואה בר"ח ניסן וי"ד בו וחזרה וראתה לאחר י"ד ורואה ג"כ בר"ח אייר בי"ב בו דאז קבעה וסת להפלגות ווסת החודש עדיין לא הוקבע וא"צ לחוש לר"ח סיון כנ"ל והוא פשוט:

סעיף קטן ב
ופשוט הוא ממה שנתבאר לעיל מדברי הרמב"ן גבי וסת החודש ווסת ההפלגה ועיין לעיל בסימן זה:

סעיף קטן ג
ע"ל ר"ס שאח"ז איזו נקרא קטנה לדבר זה:

סימן קצ

סעיף קטן א
ומבואר שם העדשה הוא ד' שערות שנים ארוך וב' רוחב נמצא ל"ו שערות הם ט' עדשים פי' כמו שהן קבועות בראש דחוקים זו מזו:

סעיף קטן ב
ע"ל סימן קצ"ו אם מצאה כתם בימי ספירת ז' נקיים מה דינו:

סעיף קטן ג
ומבואר בדברי הרמב"ם והרא"ש דדוקא במאכולת לא תלינן בבשרה ואין חילוק בין גריס לפחות מגריס אבל במקום דאפילו כגריס ועוד נמי טהור בחלוקה ה"ה בבשרה נמי טהור כגון דאיכא למתלי במכה שבגופה אבל במידי אחרינא לא תלינן כמו שיתבאר לקמן סימן זה:

סעיף קטן ד
כתב הגהות מיימוני פ"ו ובמרדכי ח"ג דף ש"ל ע"ב בשם סמ"ג דלפ"ז אם ישבה בבית הכסא ומצאה עליו דם טהורה עכ"ל:

סעיף קטן ה
ובמרדכי דף ש"ל ע"ג בה"נ ובש"ד ואם אשה שכבה אצלה דינה כמו כנה או בעלה עכ"ל ועיין בב"י ס"ס זה מ"ש בשם הרשב"א במי שיצא ממנו דם דרך פי האמה כו':

סעיף קטן ו
ונראה דדוקא שנמצא הדם על הדבר המקבל טומאה אבל אם נמצא על הקרקע או על דבר אחר שאינו מקבל טומאה אין בו משום כתם כמו שנתבאר ר"ס זה:

סעיף קטן ז
וזה דעת הרא"ש שכתב רבינו וכתב ובזה ראוי להורות וראיתי בקונטרס שמתוקן בלשון אשכנז כל הלכות נדה לא כדי שיאמרו הנשים מתוכן וכתב שם דאם הכתם עגול ובתוך חלק בלא דם כשירה אף שלא ראיתי חילוק זה בכל הפוסקים נראה דאין לסמוך עליו וכ"כ המ"מ פ"ד מהא"ב הרמב"ן והרשב"א פסקו להקל להלכה ולמעשה הורו להחמיר עכ"ל עוד כתב דבהניחתו בקופסא אחר הבדיקה עסקינן וכן מוזכר בגמרא וכתבו רבינו ירוחם וזהו לשונו בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה אפי' הניחתו שמור בתיבותיה

ומצאה עליו דם טמאה משום כתם ולפיכך צריך שיהיה בו כגריס ועוד עכ"ל ונראה מלשון רבינו ירוחם במקום משומר נמי דינא הכי ולהכי קאמר אפי' הניחתו כו' מיהו אם הניחתו אח"כ במקום ששכיח דמים ביש לתלות שבאו מעלמא נראה דתלינן כמו שאר כתם כנ"ל וכ"מ מל' הרשב"א שהביא ב"י דאם נטלה עד במקום דשכיח דמים כגון אשפה וכיוצא בו ובדקה עצמה בו ומצאה בו דם דתלינן שהיה בו מתחלה אפי' יותר מכגריס ולא מקרי עד שאינו בדוק לטומאתו כגריס ועוד אלא כשלקחה עד בינוני ר"ל שאינו בחזקת בדוק ולא בחזקת שאינו בדוק וכן נ"ל:

סעיף קטן ח

ובהגמיי' פ"ט ודוקא שמצאה הכתם בשעודן שוכבות במטה או שמצאה אותו כשהן עומדות ממנו אבל אם עומדת משם ואח"כ מצאו כתם ואח"כ בדקה אחת מהם ומצאה טהורה או טמאה כולן טמאות עכ"ל וזהו נמי כדברי הרמב"ן:

סימן קצא

סעיף קטן א

במרדכי דף ש"ל ע"ד פסק בה"נ בשם מוהר"ם דאפי' ביושבת אם נמצא דם על שפת הספל טמא ובעומדת אפי' אם נמצא בתוכו טמא ואינה טהורה אא"כ יושבת על שפת הספל ונמצא הדם בתוך הספל עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הג"מ פ"ח וכתב בהגמיי' וכתב בהגש"ד דכן עשה מהר"ש וכ"פ בנימין זאב סימן ק"ז:

סעיף קטן ב

כתב המרדכי בה"נ דף ש"ל ע"ד תשובה על אשה שהיתה רגילה לראות דם על המים לאחר שעשתה צרכיה כמין קרטין קרטין כמין חול ואינה אדום אלא דיהה וכתב מוהר"ם חזרנו על כל הצדדים ולא מצאנו לאשה זו היתר אם בכל פעם שבדקה עצמה רואה דם על העד שמקנחה לאחר שעשתה צרכיה דזהו טמא לכ"ע דאפי' מאן דמטהר אפי' בעומדת היינו דוקא שהדם נמצא בתוך מי רגלים ואינו רואה אח"כ אבל כה"ג (דבתר דתמו) מיא היא רואה טמאה לכ"ע:

סעיף קטן ג

וכ"כ באגור בשם מהר"י מולין:

סעיף קטן ד

ותמיהני עליו בזו דהא אמרינן בגמרא בהדיא דלא סמכינן אדברי רופאים לחוד אלא בעינן ג"כ בדיקה במים פושרין כמו שנתבאר לעיל סימן קפ"ח וא"כ הוצרך הר"ן לכל הני טעמים כדי להתיר בלא בדיקה או אפילו כשנמחו במים וכן נראה לי:

סעיף קטן ה

גם כאן דבריו אינן נראין במה שחלק בין כמין חול לחול ממש. ומה שכתב עוד דבנידון הר"ן הוא חול ממש זה אינו דהרי הר"ן כתב גם כן כעין חצץ גם כי לא נוכל לידע שהוא חול ממש בלא בדיקת מים פושרין והר"ן התיר בלא בדיקה כמו שנתבאר אלא העיקר כאשר כתב באחרונה דשאני במעשה דמרדכי שהיתה רואה ג"כ דם ממש כן נ"ל:

סעיף קטן ו

ובהגש"ד פסק ג"כ על האשה שראתה דם בתוך צרכיה וקודם לכן ואח"כ לא ראתה מחמת החולי הרי"ן וינ"ד היא טהורה אכן אני רגיל לומר לנשים כה"ג לבדוק דבר זה כמו שהעתקתי בשם גדול וז"ל האשה שרואה דם ואמרה שבא מנקב של מי רגליה צריכה להכניס מוך על מקום המקור ותשתין אם המוך נקי הוכחה דאינו מן המקור וכן בדקו מקצת הנשים ע"פ ומצאו נקי והזהרתי הנשים שקודם שתכניס המוך יבדקו היטיב בחורין ובסדקין כדין בדיקה ואח"כ תכניס המוך לפני המקור ותשתין ואח"כ תקנח יפה לפני המקור ואם צריך לה תרחץ באותו המקום שמקנחו דהיינו מקום הכתלים או בית החיצון כי הנשים יודעות באיזה מקום מגיעים מי רגלים לרחוץ ואותו מקום תקנח מחמת שנתלכלך במי רגלים ודם ואח"כ תנגב יפה יפה ואח"כ תוציא המוך ואם הוא נקי הרי הוא הוכחה ברורה שלא בא מן המקור וכל זה לנשים שהיו להן וסת ושלא בשעת וסתה אבל אשה שאין לה וסת א"כ יש להחמיר דאל"כ וכי לעולם לא תהיה טמאה אע"פ שיש להקל אפי' בזה כמ"ש מוהר"ם דאפי' בשעת וסתה תלינן במכה אי וסתות דרבנן מ"מ לא מלאני לבי להקל הואיל ויש מרבוותא דפסקו דוסתות דאורייתא ועוד דבנדון דידן אין לה מכה מבוררת וכ"כ מהר"י וויי"ל סימן כ"ה דיש לעשות בדיקה כי אשה יש לה ב' נקבים אחד שיוצא ממנה השתנה והוא למטה סמוך ליציאתה והאחד שיוצא ממנה דם נדות שהוא למעלה בעומק הרבה וכתב עוד דאשה שאמרה שדם שראתה אינו בא אלא מן הנקב של מי רגליה קרוב הדבר בעיני שנאמנת וע"ש שהאריך בתשובה זו:

סימן קצב

סעיף קטן א

משמע דאין צריכים שיהיו אלו הז' ימים סמוכים לחופה אבל המרדכי דה"נ דף של"א ע"ד כתב רשב"ם וז"ל ואם טבלה קודם נישואיה ז' ימים או יותר אותה טבילה לא מהני כלל כי מה אנו חוששין אם ראתה קודם חופה או לאו אבל ז' ימים הסמוכים לבעילת מצוה שהיא ליל ראשון לחופה חוששין שמא ראתה דם ולא מהני טבילה דקודם בעילת מצוה כו' עד והאידנא שהנשים שלנו טובלות ביום ד' דהיינו ג' ימים קודם בעילת מצוה משום דמתחילה היה המנהג בתולה נשאת ליום רביעי וצריך שבעה נקיים קודם יום

רביעי ודקדק הר"מ מלשון הרשב"ם שאם דחו הנשואין כגון שאין יכולין להתפשר מחמת הנדוניא או שאר דברים אע"פ שכבר ספרה ז' נקיים צריכה לחזור ולישב משום דלא מסקא אדעתה דהנך ז' נקיים הואיל ודחו הנשואין אז אינה חוששת להנך ז' נקיים עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"כ התוס' בפ"ק דיומא :

סעיף קטן ג
ובתוס' פ"ק דיומא דף י"ח משמע דאין לחוש אלא בבחור שלא בעל כל ימיו אבל בנשוי שנושא אשה אין לחוש וע"ש:

סעיף קטן ד
ובמרדכי דה"נ דף של"א ע"ד משמע דאם אחד בחדר די בכך:

סעיף קטן ה
עיין באה"ע סימן ס"א דינים אלו יותר מבוארים שם:

סימן קצג

סעיף קטן א
ע"ל סימן קצ"ו מאלו הדינין:

סימן קצד

סעיף קטן א
ובתא"ו נתיב כ"ו ח"ג דאפי' ספרה שבעה נקיים אח"כ אינה יכולה לטהר קודם ז' לזכר וי"ד לנקבה שזה אינה תולה בדם אלא טמאה משום לידה עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"כ האגור ואני לא ראיתי מעולם באשכנזים וכן מכל רבותי שהנהיגו לבעול בדם טוהר וכן אנו נוהגין:

סעיף קטן ג
אמנם ל"נ דמר"ת החמירו על עצמן כך דהסמ"ג והגה"מ כתבו אע"פ שכל הגאונים חולקים על ר"ת נהגו בצרפת להחמיר כר"ת לומר דאין עולין הואיל והדבר יצא מפיו עכ"ל וא"כ הואיל ואינן עולין ימי הלידה אע"פ שאינה רואה בהן א"כ לדידן שאין נוהגין בב' טבילות א"כ פשוט שצריכה להמתין מלספור ז' נקיים עד אחר מ' יום לזכר ולנקבה פ' יום ומזו נשתרבב המנהג ולכן אין למחות כלל ביד הנוהגין להחמיר כדעת ר"ת ואע"ג דמטעם זו של ב' טבילות אין חילוק בהן אם הוא תוך פ' או אח"כ דלעולם היא בנדתה עד שתהא במים מ"מ אפשר דאותן שנהיגי מנהג זה ס"ל דאין ראוי להחמיר כדברי ר"ת רק תוך עיקר ימי לידתה דהיינו תוך מ' יום לזכר ופ' יום לנקבה אבל לא אח"כ וכ"פ מהרי"ל

דיש להחמיר ולהרחיק אתר לידת פ"א יום עכ"ל ונראה דמהרי"ל ס"ל ג"כ טעם משום גזירה דלפי טעם שפירשתי צריכה להמתין לספור ז' נקיים אחר פ' יום דפ' יום אינן עולין לה בנקיים כנ"ל ליישב המנהג מ"מ פשוט הוא דאין להחמיר במקום שמקילין הואיל וכל הפוסקים חולקים על ר"ת וכ"מ בתשובת ת"ה סימן רנ"ה דאין להחמיר בדבר:

סימן קצה

סעיף קטן א

כתוב בבנימין זאב סימן קנ"ט ועל אותן המתירין לעצמן וזורקין מפתח או דבר אחר מידו לידה וכו' ראוי לגעור בהן עכ"ל וכ"ה בש"ד בהגהות בשם מהר"ם ז"ל:

סעיף קטן ב

ובמדינות האלו הוא המנהג בכל מקום שראיתי שאוכלת עמו על שלחן אחד אבל לא בקערה אחת:

סעיף קטן ג

מצאתי הג"ה באלפס מסכת שבת בשם ר"י אם רגילין יחד כשהיא טהורה לאכול שתיהם בקערה אחת אז בנידותה יש שינוי שאוכלת בקערה אחת לבדה אבל אם רגילה כשהיא טהורה לאכול בקערה לבדה אז צריך לאכול בשלחן אחר לעשות היכר בימי נדותה ע"כ. וכ"ה בהג"ה אשר"י (בשם ר"י) הכי וכתב שם דאם הלכה אשה לאחר ששתה או אכלה מותר לבעל לאכול או לשתות המותר ממה ששתה או ממה שאכלתה דאין כאן חיבה לבעל עכ"ל:

סעיף קטן ד

ומנהגינו כדעת ספר המצות להפסיק אדם אחר ביניהם ולא מצריכין לכוס הדחה ואפי' אי ליכא אדם אחר שיפסיק מ"מ יורק הכוס לכלי אחר ויחזור וישפכנו כדלעיל וכתב בקונטרס של הל' נדה ה"ה באכילה דינא נמי הכי וכתב שם דאם הלכה האשה לאחר ששתתה או אכלה מותר הבעל לאכול או לשתות ממותר דאין כאן חיבה עכ"ל:

סעיף קטן ה

ומשמע מדברי ת"ה דלא התיר אלא בשאינם נוגעים זה בזה אלא אחד יושב בפנים ואחד יושב לאחור מיהו לטייל אפי' בכה"ג אסור ובספר אגודה פרק התינוקת מצאתי בתשובה דבזמן הזה יכול האיש לישב עם האשה בקרון או בספינה ואפי' בספינה הנודדת רק שיפסיק אדם ביניהם או תיבה או שום דבר אחר עכ"ל:

סעיף קטן ו
אמנם בשערי הדורא בהג"ה כתב דיש מתירין אפי' היא חולה עכ"ל ואני מצאתי ההג"ה במרדכי פ"ק דשבת שכתבה וז"ל כתב הר"ם אותן שנזהרין ליגע בנשותיהן נדות כשהן חולות שזהו חסידות של שטות מפי הר"ר טוביה מפראג עכ"ל ההג"ה שם:

סעיף קטן ז
ע"ל סימן קנ"ז מדין זה:

סעיף קטן ח
וכבר כתבתי כן ריש סימן זה אמנם מצאתי ההג"ה בשם אבי"ה וז"ל אחר ימי ליבון ליכא הרגל עבירה וטוב לאכול עמה כדי שתרצה לטבול אם יכולה לטבול עכ"ל וע"ז ראיתי מקילין בימי ליבונה ואין נראה לסמוך ע"ז וראבי"ה יחיד הוא בדבר זה כתב בהגמי"י פ"ד דתפלה כתב ראבי"ה הנשים נהגו טהרה ופרישות בעצמן בעת נדותן שאין הולכין לבה"כ ואף כשמתפללה אין עומדות בפני חבירותיהן וכן ראיתי דברי הגאונים וכשר המנהג ע"כ זה לשון שערי דורא וגם אין לה להזכיר את השם כל ימי נדותה ולא ליכנס לבה"כ כל ימי ראייתה עד שתתלבן ורש"י מתיר ליכנס לבה"כ עכ"ל ובהגהות שם והא"ז כתב דיש נשים נמנעו מלילך לב"ה ומליגע בספר כל ימי נדתה ויש שאין מתפללין כשהן אחורי נדות ויפה הן עושות ע"כ: וז"ל מהרא"י בפסקיו סימן קל"ב ועל הנשים בשעת נידתן אמת התרתי להם בימים נוראים וכה"ג שרבות מתאספות לב"ה לשמוע תפלה וקריאה שילכו לבהכ"נ וסמכתי על רש"י שמתיר משום נחת רוח לנשים כי היה להן לעצבון רוח שהכל מתאספים להיות בצבור והמה יעמדו חוץ עכ"ל ובאגור ואני מחבר ראיתי במדינות נוהגים ליכנס לבהכ"נ ומתפללים ועונים כל דבר שבקדושה רק נזהרות שלא לראות בס"ת בשעה שהחזן מראה לעם עכ"ל וכ"ה בזאב סימן קנ"ג והאידנא במדינותינו המנהג כדברי שערי דורא אבל ב"י כתב בא"ח סימן פ"ח והשתא נשי דידן לא נהיג להמנע כלל מלכנס לבהכ"נ וכתב רבינו ירוחם בנתיב כ' ח"ג שראה אנשים ונשים טועים לומר שהיולדת צריכה ליזהר מליכנס לב"ה עד שיעברו מ' לזכר ופ' לנקבה ומנהג בטעות הוא וצריך למחות בידם עכ"ל ולקמן סימן רפ"ב מתיר לנדה לקרות בתורה וכ"כ הרי"ף והרא"ש סוף מי שמתו נדות חייבות בתפלה אבל המנהג במדינות אלו כאשר כתבתי:

סימן קצו

סעיף קטן א
במרדכי דה"נ דף ש"ב ע"ג ואם סופרת תוך ז' ימים נקיים מסתברא מג' ימים ואילך הכתמים טהורים אם יש במה לתלות במכה או בחבורה או בציפור ואינה סותרת אבל

צריכה לידע בודאי שפסק דם המקור לגמרי לכך צריך שיהא שלשה ימים הראשונים של ספירת נקיים טהורים לגמרי עכ"ל. וכ"ה פ"ט דא"ב בהגה"מ והא דכתב שם במרדכי דף של"א ע"א דאם מצאה כתם ביום ז' סותרת הכל היינו דליכא למיתלי במידי ונ"ל דהא דלא תלינן במכה ג' ימים הראשונים דוקא במכה שאינו ידוע שמוציא דם דתלינן בה שאר כתם כמבואר לעיל סימן קפ"ז וע"ז קאמר המרדכי והגהות דלא תלינן בספירת ג' ימים הראשונים וכ"מ ל' המרדכי דע"ז קאי אבל במכה שידוע שמוציא דם נ"ל דתלינן בה אף ג' ימים הראשונים דהא אפי' רואות ממש תלינן במכה שידוע שמוציא דם כדלעיל סימן קפ"ז כ"ש כתמים דרבנן וא"ל שאני ברואה ממש דהוה תחילת ראייה ולכך תלינן במכתה ואמרינן דמעיינה סתום עדיין ולא ראתה מעולם אבל תוך ספירתה שמעיינה פתוח כבר דלמא לא תלינן במכה כלל דזה אינו דהרי כתבתי לעיל סימן קפ"ז דיש סוברים בשעת וסתה תלינן במכה הואיל ווסתות דרבנן א"כ בכתמים נמי שהן דרבנן תלינן במכה ואפילו למאן דמחמיר בשעת וסתה היינו דהואיל ואיכא למ"ד וסתות דאורייתא אבל בכתמים שהן דרבנן לכ"ע תלינן במכה שידוע שמוציא דם כן נ"ל לצדד להקל משום דלא חילקו שאר הפוסקים בין כתם שרואה בימי ספירה לשאר כתם א"כ משמע דס"ל דאפי' תוך ג' ימים תלינן כתם לכל מקום שיש לתלות וכן כתבתי לעיל סימן ק"צ בשם ב"י שכתב כן בשם הרשב"א דאין לחלק לענין כתם בין בימי טהרתה לימי ספירתה דבכל מקום דאיכא למיתלי תלינן ואפשר דסה"ת והמרדכי לא החמירו אלא לחומרא בעלמא דהא כתב בת"ה סימן רמ"ט דטעם דלא תלינן בג' ימים הראשונים הואיל ואפשר ליזהר כו' ואם היה אסור מדינא לא שייך לחלק משום דאפשר ליזהר אלא ודאי שסה"ת החמיר משום דאפשר ליזהר אבל במקום דא"א ליזהר אין להחמיר ולכן התירו בכתם בפחות מגריס שתלינן בכינה ע"כ נ"ל דאין להחמיר במכה שידוע שמוציא דם כנ"ל להלכה אבל למעשה יש להחמיר לכתחילה במכה עוברת בימים מועטים דאפשר ליזהר מקרי:

סעיף קטן ב

וע"ל סימן קפ"ג בדברי הרמב"ם:

סימן קצז

סעיף קטן א

וכתב מהרי"ק שורש ל"ה דבזה"ז אין טבילה בזמנה מצוה דהא השתא מחמירין טובא שלא להתחיל לספור ז' נקיים אלא אחר ו' ימים או ז' ימים ואין כאן טבילה בזמנה ע"כ וכ"ב ב"י:

סעיף קטן ב

כ"ה בפסקי מהרי"ו (סי' מ"ח) שאסור לאשה לטבול בליל שבת בליל ט' או י' לספירתה היכא דבא בעלה מן הדרך ולא היה בביתו בעת שהיה לה לטבול בזמנה:

סעיף קטן ג

וכ"כ מהרא"י ז"ל בת"ה סימן רצ"ה וז"ל אשה שרוצה לטבול אחר לידתה בשבת והיתה יכולה לטבול קודם לכן אפי' לר"ת דפסק דהואיל ואין טבילה בזמנה מצוה אסור לטבול בשבת היינו דוקא כשאין בעלה בעיר אלא שרוצה לטבול משום טבילה בזמנה אבל כשבעלה בעיר מותר לטבול בשבת אפי' שלא בזמנה משום מצות פריה ורביה או מצות עונה דאין איסור טבילה בשבת דאדם נראה כמיקר מ"מ כשהיתה יכולה לטבול בחול אלא שהמתינה על שבת משום דיותר קל תוכל לרחוץ לא שרי דהאידנא בזמנינו כ"ע זהירי שלא לרחוץ בשבת אפי' להקר בין בנהר בין במקוה ומטעם זה נראה דנהגו הנשים ליזהר שלא לטבול בשבת כלל אא"כ בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם לכן ונ"ל דאע"ג דדברי הב"י נראים בטעמן מ"מ אין להקשות מההיא דפ"ט דביצה אדברי המרדכי דאפשר לומר דאע"ג דמתיר התם לטבול בשבת משום דנראה כמיקר דוקא טבילה בזמנה אבל שלא בזמנה לא מ"מ מאחר דנהיגי לטבול בשבת א"כ ש"מ דלא קי"ל כדברי המרדכי בהא א"כ הוי לן למישרי בכל ענין אפי' היתה יכולה לטבול קודם לכן ומ"מ נראה ליישב המנהג ולומר דכל שלא היתה יכולה לטבול קודם לכן אפי' ע"י חומרא שנהגו אנשים בעצמן מקרי טבילה בזמנה וטובלת בשבת אבל במקום דאפשר לא ומ"מ לא נ"ל להחמיר בזה במקום דלא נהגו להחמיר כנ"ל:

סעיף קטן ד

אמנם במהרי"ל פסק בדברי אגור וזה לשונו אלמנה שנשאת ואירע ליל טבילתה בשבת מאחר דלא מצי לבא עליה ביאה ראשונה בשבת דאין חופה קונה באלמנה דלא מצי טבלה בשבת אלא דוחין טבילתה עד ליל ב' דאף במ"ש לא תטבול והורה כן הלכה למעשה עכ"ל כתוב מהרי"ו ובפסקיו (סימן נ"ד) על מי שהלך מאשתו והיה ד' שנים ותוך שנה ראשונה ילדה אשתו וקודם שחזר פסקה מלהניק וכשחזר אירע לה ליל טבילתה בשבת התרתי לה לטבול אע"ג דהנשים נהגו שלא לטבול בליל שבת אחר הלידה משום דהוי טבילה בלא זמנה היינו דוקא כשטובלת אחר לידה ולא ראתה דם טמא אז הוי טבילה שלא בזמנה אבל האשה הזאת כיון שראתה דם טמא וזמן טבילתה בליל שבת מותרת לטבול משום דהוי טבילה בזמנה עכ"ל:

סעיף קטן ה
וכתב מהרי"ל ז"ל הכלה בשעת חופתה יכולה לטבול ביום דהא אינה באה אצל החתן עד הלילה ודוקא שקודם החופה אבל אם הטבילה אירע לאחר הנישואין דינה כשאר נשים עכ"ל:

סעיף קטן ו
אמנם בהגה"מ פי"א דמהר"מ החמיר להצריכה טבילה אחרת בלילה עכ"ל כתוב בתא"ו נתיב כ' ח"ה נדה שטבלה באונס רב אמר טהורה ורבי יוחנן אמר טמאה יש מי שפוסק כרב ויש מי שפוסק כר' יוחנן וכן עיקר ופשוט הוא בפ"ב דחולין (לא.) עכ"ל וב"י כתב סוף סימן קצ"ח בשם הרמב"ם ובשם הר"ן להקל ובשם הרשב"א והג"א להחמיר כתב באגודה פרק כיצד מעברין והוא שם בהג"א יושבי צריפין כיושבי קברים ועל בנותיהן הוא אומר ארור שוכב עם בהמה שמרגישין זה בזה בטבילה ונראה דבשביל זה נהגו נשים להיות צנועות בליל טבילתן שלא לילך במהומה עכ"ל וזה לשון שערי מדורא ואשה היוצאת מן הטבילה חבירתה תפגע בה פן יפגע בה עכו"ם או חזיר או כלבים כי בספר המקצעות כתב ואם טבלת ופגעה בכל דבר טמא אם האשה יראת שמים לא תשמש עם בעלה עד שתחזור ותטבול כדי שיהיה לה בנים ראויים עכ"ל:

סימן קצח

סעיף קטן א
ולקמן בסימן זה כתבתי דברי המרדכי שכתב בהדיא שחוצץ:

סעיף קטן ב
וכתב בהגש"ד אף דברים שאינם חוצצין לא תטבול בהן לכתחילה גזירה אטו דברים שחוצצין:

סעיף קטן ג
וכ"ה באגור ובהגש"ד:

סעיף קטן ד
וכתב הרוקח נראה מין כינים שדבוקים בבשר ונושכים בעור במקום שיער ונדבקים בחוזק בבשר שצריך להסירן ע"י חמין ולגוררן בציפורן למטה בעת הטבילה אבל אם אינה יכולה להסירן הוי כטיט שתחת הציפורן או בצק מועט שאינו מקפיד ואינו חוצץ אבל בטבילה הם מחמירין משום חומרא עכ"ל סי' שע"ו:

סעיף קטן ה
המרדכי כתב דף של"ג ע"ג בה"נ ופי' טעמו משום דשל מתכת אינו נדבק כ"כ ועיילי ביה מיא טפי מבשל עץ א"נ בשל מתכת איכא סכנה טפי כשמוציאו והו"ל דכר שאינו מקפיד ואינו חוצץ וא"כ למה לא חילקו הרא"ש והרמב"ם בזו לפי מה שפי' ב"י דבריהם שלהם

ס"ל דתוספתא זו מיירי באינו נראה וא"כ ע"כ ס"ל דהלכתא כרבי דהא כתבו באינו נראה אינו חוצץ ואם כן היו להן לחלק בזו אבל לדברי רבינו והסמ"ג וסה"ת ס"ל דתוספתא מיירי בנראה לא קשה מידי דאז הלכתא כרבנן ודברי ב"י מגומגמים בכאן וצ"ע:

סעיף קטן ו

יד משמע מלשונו שהולך אדברי הטור אמנם לי נ' דדברי הטור הם הסמ"ג וסמ"ק שכתבו בשם ר"ת דאפי' בטיט ובצק אם יש ממנו כ"כ מעט שאין מקפיד מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ עכ"ל וכתב ב"י אדבריהם ונ"ל דה"ק אם הוא כ"כ מעט שאין דרך בני אדם להקפיד עליו אינו חוצץ אבל אם דרך בני אדם להקפיד בכך כו' ר"ל אם הוא כ"כ מעט שאין דרך בני אדם להקפיד הלכך מי שאינה מקפידה אינה חוצץ כלל כנ"ל ליישב דבריו וב"י כתב עוד בשם התוספות והמרדכי והסמ"ק דס"ל דצואה שתחת הציפורן אינת חוצצת כלל אלא ביבש אבל לא בלח דאין דרך להקפיד בכך וא"כ (י"ל) דגם זה כוונת הטור דמה שכתב דאין דרך להקפיד בלח מיירי:

סעיף קטן ז

כתבו התוספות והביאו בהגש"ד ואם שכחה ולא נטלה ציפרניה קודם טבילתה אינו חוצץ רק שלא יהיה בתוכן טיט ומ"מ טוב להחמיר ותטבול פעם שנייה משום דא"א שלא יהיה בתוכן טיט עכ"ל ודין אשה שאירע טבילתה בחול המועד אם תחתוך ציפורן עיין בא"ח הל' חה"מ:

סעיף קטן ח

ובעיני פירוש השני דחוק ואין הלשון מורה עליו כלל והמרדכי הכריע שפירוש הראשון הוא עיקר:

סעיף קטן ט

עוד כתב בשם הרמב"ם פ"א דהלכות מקואות היתה בו שער א' או שתים חוץ למכה ראשו מודבק למכה או שהיה ב' שערות בריסי עיניו ראשם מודבק בטיט או בצואה או שהיה ב' שערות בריסי עיניו מלמטה ונקבן והוציאן בריסי עיניו מלמעלה הרי אלו חוצצין והוא בתוספתא בלא מחלוקת וכל בו כתב היו בו שערות ריסי עיניו שלמטה מודבקים בריסי עיניו שלמעלה הרי אלו חוצצין עכ"ל (והובא בב"י ס"ס זה) ונ"ל דדברים אלו במקפיד ואז חוצצים לדעת מקצת רבוותא כמו שנתבאר ריש סימן זה דאי לאו הכי הוי מיעוט שאינו מקפיד אינו הוצץ או אפשר דכה"ג רוב בני אדם מקפידין והוה מיעוט המפיד עליו וחוצץ לכ"ע וזה הנראה לי עיקר:

סעיף קטן י
כתב עוד הואיל ובית הסתרים צריכין לביאת מים על כן כתב הרמב"ם נכנסו צרורות וקסמים ברגלה ובסדקי רגליה מלמטה חוצצין ואיספלנית מלוגמא ורטייה שעל בית הסתרים חוצצין עכ"ל כתב בשערי דורא אשה לא תתקן נרות של שעוה ולא תתעסק בבצק בערב יום טבילתן פן תדביק בה עכ"ל:

סעיף קטן יא
בהגש"ד וצריכה לכתחילה לפתוח פיה מעט כדי שיהיה ראוי לביאת מים עכ"ל ולא משמע כן לקמן ס"ס זה:

סעיף קטן יב
וכ"כ בתשובות מהר"מ פאדוו"ה סימן ל"א:

סעיף קטן יג
ועיין בתשובות הרשב"א סימן תתכ"ח

סעיף קטן יד
ול"נ דרבינו ירוחם לא מחמת הבושה קאמר דאם כן פשיטא דאין לחלק בין נכרים לישראל אלא כל שירא מן הנכרים לא (יקילו כנ"ל):

סעיף קטן טו
ועיין לקמן סימן ר"א כמה הוא שיעור המקוה שתוכל לטבול בה כדרך גדילתה:

סעיף קטן טז
וכ"כ בש"ד:

סעיף קטן יז
עיין לקמן סימן ר"א אם אשה מותרת ליכנס למרחץ או לרחוץ בחמין אחר טבילה:

סימן קצט

סעיף קטן א
ול"נ דדברי רבינו וכוונתו על פי הרא"ם שכתב המרדכי בה"נ דף של"ג ע"ב וזה לשונו כתב הרא"ם קמטיה פירוש תחת אצילי ידיה ותחת שוקיה שלא יהיה דבר חוצץ ובית הסתרים היינו לפנים כגון נקבי החוטם ואזנים ולפנים מן השפה עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתוב בש"ד ואשה צריכה להטיל מים קודם שטובלת אם היא צריכה כדמסיק פרק יוצא דופן גבי זבה שנעקרו מימי רגליה וירדה וטבלה מהו תיקו וגם יש לבדוק ולנקות עצמה במקום גדולים וקטנים ולהסיר הצואה שבחוטם ובאזנים עכ"ל ובהג"ה שם כתב רבי עובדיה בצפנת פענח בשם ראב"ן אשה שטבלה ולא הטילה מי רגליה לא עלתה לה טבילה וראייה מזבה שנעקרה מי רגליה וכו' וכתבתי לו ואני תמה בעיני אם יצא זה

מפי הגאונים מעולם דבעיא היא משום מעיינות הזב ולענין טהרות אבל אינה נאסרת משום זה לבעלה ואי משום צריכה לעצור עצמה ולא יהיה אותו מקום ראוי לביאת מים אין ראייה מקמצה שפתיה עכ"ל הגה"ה כך מצאתי בהגה"ה אך נראה דמוטעה וכך יש להיות הגירסא א"כ אין ראיה מזבה שנעקרה מי רגליה אלא מקמצה שפתיה:

סעיף קטן ג
ואע"ג דכתב לעיל בשם מהרי"ק דאסור להדיח קמטיה ביין רק במים כבר חילק מהרי"ק באותה תשובה בין חפיפה להדיח קמטיה והאריך בזו וקצרתי:

סעיף קטן ד
וכבר נתבאר דין זה לעיל סימן קצ"ז באריכות:

סעיף קטן ה
ועיין בדברי הרמב"ם פ"ב דמקוואות:

סעיף קטן ו
כתב ב"י ומשמע מדבריו אבל אם היה ב' עונות כגון שחפפה סוף היום וטבלה תיכף בלילה לא הוי טבילה דכיון דחפיפה להטביל לא היה בעונה אחד ויש פוסקים דבעינן סמוך ממש טבילה לחפיפה ואין חילוק בין עונה אחת לב' עונות ותלוי מחלוקת בגירסת הגמרא:

סעיף קטן ז
בהגש"ד בשם אשר"י והמרדכי מ"מ אם אמרה בדקתי עצמי אחר הנתינה שלא נדבק בי כלום אינה צריכה טבילה אחרת עכ"ל:

סעיף קטן ח
כתב בהגש"ד משום מורי אשר כתבת על הנשים שלובשות בגדים אחר חפיפה ודמיתה לנתנה תבשיל לבנה ויש לחלק בבגדים למאי ניחוש שאין רגילות להיות על הבגדים דבר לח לדבוקי משם בגוף האשה וכנים ופרעושים אין נדבקין בגוף והמים נכנסין בהם ולא חייצי כמו טבעות שהן רפויים שלא חייצי עכ"ל:

סימן רא

סעיף קטן א
ואין החשבון נכון אלא הוא מ"ד אלף קי"ח אצבעות:

סעיף קטן ב
וכ"ה במרדכי בה"נ דף של"ב ע"א וכ"כ ב"י בשם הרא"ש והרשב"א שכתבו כך בשם הראב"ד עכ"ל ע"כ המרדכי דלעיל דאין מעיין מטהר פחות מרביעית אבל רבי' שמחה כתב אפי' פחות מרביעית עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"כ מהרי"ו בתשובותיו סימן ע' דאנו נוהגין בכ"מ דליכא מקוה טובלין בנהר סומכים אדברי ר"ת וכ"פ בנימין זאב דבמקום שיש מקוה אין לטבול בנהר כלל משמע הא במקום דליכא מקוה שרי עכ"ל:

סעיף קטן ד
ואני תמה בזו דהואיל ודברי מהרי"ק הם כסברת הרמב"ם מה שייך לומר דליתנהו מכה דברי הר"ן והרמב"ן ואפשר דלא כיון ב"י במאי דקאמר דליתנהו אלא אמה שכתב שכן דעת הראב"ד אבל לא על עיקר דבריו הואיל ומהרי"ק יכול לתלות עצמו באילן גדול הוא הרמב"ם ז"ל וגם רבינו ירוחם כתב בהדיא כדברי מהרי"ק שבמקום שלא היה מהלך בתחלה אסור לטבול שם אף ע"ג דלא רבו הנוטפים אבל אי רבו הנוטפין אף במקום שהלך מתחילה לטבול שם אסור.

סעיף קטן ה
ואני אומר דכל מעיין בס' ב"י יראה ויבין דמה שהוכיח מדברי הרא"ש וממרדכי ורבינו שמשון אינו מוכרח כלל וכלי אדם יכול לקעקענו ולסותרו אלא שאין רצוני להאריך ולהעתיק דבריו ולדחותן ולכן נ"ל דאין לדחות כלל דברי מהרי"ק ורבינו ירותם המבוארים מכח משמעות שרצה להוכיח ב"י מדברי האשיר"י והמרדכי ורבינו שמשון ואי משום דברי הראב"ד שהביא הר"ן הרי הרמב"ם חולק עליו ולכן טוב להחמיר כתוב במרדכי פ"ב דף של"ג בה"נ באירות ומעיינות שאין זחילת הארץ זוחלות בו לא חיישינן לרביית נוטפין עכ"ל.

סעיף קטן ו
וכתב ב"י סוף סימן בשם המרדכי הקשה ראבי"ה אמאי טובלין בנהרות והלא קטפרס דרך ירידתן ואינו חיבור וי"ל דהא דאמרינן קטפרס אינו חיבור וכו' עד אלא כשהוא משופע ביותר עכ"ל ודבריו צ"ע והם בהיפוך ממש ריש סימן זה דהמעיין מצרף מתחילתו לסופו למ' סאה והביא מן התוספתא ראיה לדבריו וכמו שכתבתי לעיל וא"כ מוכרה הוא כדברי ראבי"ה ומיהו אפשר לומר הא דמעיין דמצטרף היינו דוקא במקום שאינו משופע וצ"ע:

סעיף קטן ז
ודע שדבריהן אינו אלא בנוטפין ודאי שזוחלין על הארץ והם פסולין מדאורייתא אבל איסור טבילה בנהרות שמא ירבו הנוטפין אינו אלא חששא דרבנן וכמו שכתב המרדכי פרק במה אשה והוא פשוט לכל מעיין ולא כתבתי אלא לאפוקי מדברי ב"י שכתב

המרדכי סובר שפסול זחילה הוא מדרבנן ואינו נכון כלל שהרי בת"כ לומר דין זחילה מהקרא בהדיא וכדברי מהרי"ק:

סעיף קטן ח

אמנם בתוספתא פ"ה דמקואות משמע דחוששין שמא נכרים מלאוה ופי' ב"י דהיינו דוקא במקום שיש לחוש שמא נכרי מלאוה מים כדי לרחוץ בה וא"כ דברי הר"ש בר צמח מיירי בענין דליכא למיחש להא כגון דיודעין שנתמלא לשם מקוה ולכן אמרינן דבודאי נעשה בהכשר וכנ"ל ועיין לקמן סוף סי' זה בדין ספק שאובים אימת אזלינן להקל ומהרי"ק כתב שורש קט"ו דאין עד א' נאמן לומר שהמקוה תקנה בכשרות ואם עדים יהודים אומרים שתקנה בכשרות ונכרים אומרים שלא נתקנה בכשרות לפי תומם אלא שנתקנה בפיסול פשיטא דיש להאמין בישראל דאין נכרי במל"ת נאמן אלא בעדות אשה עכ"ל וע"ש דבמקומות שבידם לתקנו עד אחד נאמן:

סעיף קטן ט

ועיין לקמן באריכות:

סעיף קטן י

כב"י ואיכא למידק אדברי רבינו דכמאן ס"ל דלסברת הרא"ש לא בעינן כשפופרת הנוד לבטל מן הכלי תורת כלי אלא דוקא נקוב מן הצד סמוך לשוליה שעדיין יכול לקבל מים מנקב ולמטה אבל אם נקב שוליו ממש אפילו בחודו של מחט נתבטל מתורת כלי שהרי אינו יכול לקבל מים וכ"כ רבינו ירוחם בשם הגאונים ואי ס"ל כדברי הרמב"ם לא בעינן כשפופרת הנוד אלא בכלי עין אבל בכלי חרס די לו במוציא מים ונראה דס"ל ר"ת הרא"ש ודאי בנקוב למטה כל שהוא נתבטל מתורת כלי שאין המים שבתוכו נקראים עוד שאובין ואם נפלו למקוה אין פוסלין אבל מ"מ לטבול בו אסור עד שיהא נקוב כשפופרת הנוד כמו שמשמע מדברי תשובות הרא"ש שכתב רבינו למטה שאין עושין למקוה לכתחילה ע"י כלי נקוב למטה כ"ש לטבול בתוכו לא מהני נקוב מיהו בנקוב כשפופרת הנוד סגי ומדכתב רבינו ירוחם נראה לטבול בתוכו לא מהני נקוב כשפופרת הנוד לסברת הרא"ש וכנ"ל סברת הרא"ש עכ"ל:

סעיף קטן יא

ומשמע מדבריו שנהגו כמדינתו כדעת הרשב"א.

סעיף קטן יב

וזהו כדברי הרמב"ם והרא"ש דס"ל דלא מהני חיבור לטבול בתוך הכלי וכתב הרא"ש פ"ה דמקואות הא דתנן פ"ו דמקואות השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא"כ היו נקובים כשפופרת הנוד שאני התם דהים מקיפן אבל אם היו עומדין על שפת הים

ומחוברות לים כשפופרת הנוד לא עכ"ל ונראה לי שכל זה מיירי כשאין הכלי נקוב בשוליו כשפופרת הנוד אבל ניקב למטה כשפופרת הנוד אין לו דין כלי ומטבילין בתוכו לדעת רבינו כמו שנתבאר ואפי' עומד בשפת הים ואפי' לדעת רבינו ירוחם וב"י דחולקים וס"ל דלא מהני שפופרת הנוד לטבול בתוכו לדעת הרא"ש כמו שכתבתי לעיל מכל מקום אם ניקב כמוציא רימון ודאי מהני וראיה מים שעשה שלמה ועיין בסמ"ג שהאריך בזה כתב הרשב"א בסימן ת"ת על מקוה הנעשה בגג כשירה דאין חילוק בין היא בארץ או על הגג ואם היא תוך אבן אחת וחקקו ולבסוף קבעו מ"מ פסולה ואם אין אבן אחד אלא שנעשה בבית כנוס ממים מבנין אבנים כשר עכ"ל.

סעיף קטן יג

וסיים שם אבל אם הומשכו המים לתוכה מן המעיין אע"ג דהופסקו מן המעיין ואינה זוחלת אפ"ה יש לה דין מעיין הואיל ותחלת עשייתה בא מן המעיין עכ"ל.

סעיף קטן יד

וכ"ה בריב"ש סי' רצ"ב.

סעיף קטן טו

וכ"כ בשורש קנ"ו וכתב שם מיהו אם עמד שם פ"א מזחילתו אף על גב דחזר אח"כ לזחול אפ"ה הוי דינו במקוה וע"ש אמנם ב"י כתב בשם תה"ד המעיין מטהר אפי' בזוחלין בד"א בזמן שלא הפסיק זחילתו מן המעיין הפסיקוה מן המעיין הרי הוא כמים הנוטפים לכל דבריו עכ"ל משמע דאם הופסק מן המעיין אע"ג דזוחל עדיין אפ"ה דינו כמקוה דלא כדברי מהרי"ק:

סעיף קטן טז

ולא ידעתי מה היה לו לרבינו לכתוב עוד אי מטהר בזוחלין שזה מבואר לעיל שמעיין שרבו עליה גשמים אין מטהר ע"י זחילה ולכן אין לטבול בנהרות לדעת ר"י כל זמן הפשרת שלגים ואפי' לר"ת אינו מותר אלא מטעם דנהרא מכיפיה מיברך אבל אם היו מי הגשמים הרוב לכ"ע אין מטבילין בו דרך זחילתו כ"ש כשמרבה עליו שאובים שאסור לטבול בו דרך זחילתן ופשוט הוא:

סעיף קטן יז

וכ"כ בתה"ד סי' רנ"ח:

סעיף קטן יח

עי' במהרי"ק שורש קנ"ו

סעיף קטן יט

במרדכי דף של"ב ע"ב פי' ריב"א דמי פירות הוי מדרבנן ולא נראה לר"י דודאי כולה מי פירות פסול מדאורייתא אע"פ שכולה שאוב מדרבין עכ"ל:

סעיף קטן כ
ולקמן סימן זה כתב ב"י דאין נראה מדברי הרמב"ם ולא מדברי שאר הפוסקים כדברי השאלתות אלא ס"ל דהמקואות שהמשיכו כולה פסולה כמו שיתבאר לקמן ולא מהני לה אח"כ רביית מי גשמים ולכן נראה דפירוש הראשון בתוספתא נראה שהוא עיקר אליבא דהלכתא כנ"ל.

סעיף קטן כא
וז"ל שם מעשה בא לפני רבי שמריה משפיר"א באדם אחד שאנס אשתו והטביל אותה בשלג שאינו מופשר ומחזיק מ' סאה והורה שעלתה לה טבילה.

סעיף קטן כב
וה"ר שמעיה כתב דאין לחוש שמא המים התחלחלו ועשאו גומא דאינו אסור אלא כשהוא חקק בעצמו דגילה בדעתו דניחא ליה בגומא זו עכ"ל וכדעת ה"ר שמעיה משמע בהר"ן דה"נ ד' ש"א ע"ב ובתשובת הרא"ש כלל ל"א סימן ז' והוא דעת רבינו דהרמב"ם ושאר פוסקים וכ"מ מדברי ב"י.

סעיף קטן כג
וכ"פ המרדכי בה"נ ד' של"ג ע"א בשם מהר"ם וראבי"ה וריא"ז ז"ל וכתב וכבר היה מעשה ברעגנשפור"ג שהיו מנקים המקוה וכשנחסר ממ' סאה נשפך מן הכלי למקוה ופסלו ה"ר משה בר חסדאי וצוה להוציא כל המים לחוץ לנקותו ולא נודע ראיה מנין שהרי מקוה שברעגנשפור"ג מעיין הוא עכ"ל ושם בע"ג בשם השאלתות דפליגי וס"ל דאף במעיין צריך ליזהר ולכן אם רוצה לנקות את המקוה פוקקים ניקבי המעיין עד שאין מצויים ממים הראשונים כי יש לחוש לאחד שהוציא כל המים ונחסר ממ' סאה שלא יפול שם מן הכלי ג' לוגין ופוסל המקוה וכו' וכבר כתבתי לעיל בשם ב"י דרוב הפוסקים ס"ל דאין שאובין פוסלים במעיין:

סעיף קטן כד
ובתה"ד סימן רנ"ה הביא דברי רוקח:

וכ"מ במרדכי דף של"ב ע"ד דה"ג דאין חילוק בין ממשיך ממי המקוה או מן המעיין או ממשיך ממי גשמים דרך דבר המקבל טומאה פסולים ודלא כרא"מ שסובר דמותר לעשות מקוה ע"י דבר המקבל טומאה אלא אם נמשך ממעיין אין לו דין מעיין אבל יש לו דין מקוה לטהר באשבורן עכ"ל:

סעיף קטן כה
ובמרדכי דף של"ג ע"ב פסק לאסור וכתב האגור בשם אביו דיש לחוש לדבריו ובתשובת ריב"ש סימן רצ"ב הא דפסול דוקא דלאחר שיצאו המים מן המקוה אינם חוזרים לשם אלא זוחלין אבל אם המקוה במקום נמוך שהמים יוצאים לחוץ. ושבין אח"כ למקוה

מקרי אשבורן ולא זחילה ומותר לטבול בה אפי' במה שיצא לחוץ דהוי כעודה במקוה עכ"ל:

סעיף קטן כו
ומ"מ בזה"ז אין לנו תרומה וקדשים אין מקום לגזירה זו.

סעיף קטן כז
ע"ל סימן קצ"ח בב"י מ"ש בשם הרמב"ם האומר לחבירו כבוש ידיך וכו':

סעיף קטן כח
ובהגהות מרדכי דף ש"ס ע"ב בשם ראבי"ה וריב"א דמותר להטיל מים חמין למקוה מפני החורף וכתב בנימין זאב בסימן קכ"ח בשם האגור דטוב להחמיר הואיל ור"ת אוסר ומ"מ המקילים לא מפסידים ואין למחות במקום שנהגו היתר עכ"ל ובסמ"ג הל' נדה משמע דמותר:

סעיף קטן כט
וכתב האגור דר"י מטרוני כתב ג"כ להתיר וכ"כ הש"ד בהלכות נדה להתיר והמנהג להחמיר ובסמ"ג דהלכות נדה משמע דמותר וכתב הגהות מרדכי ולי ההדיוט נראה דבמרחצאות שלנו של זיעה בהא ליכא מאן דפליג דהוא מותר לכתחילה דאפילו לתרומה לא גזרו עכ"ל.

סימן רב

סעיף קטן א
עיין בפ"מ דמקואות בפי' הרא"ש הביא התוספתא שמחלק עוד בדין זה:

סימן רג

סעיף קטן א
בתא"ו נתיב י"ד ח"ג דאפילו בדיבור בעלמא דאמר אשנה פרק זה הרי נדר כמו גבי צדקה ובסמ"ג אינו כן וי"מ דבעי' שבועה ולא נראה עכ"ל עוד כתב שם הא דמצוה לנדור לקיים מצוה היינו שיודע שיכול לקיימה אלא שמתירא שיתרשל מותר לנדור ולשבע וכ"ש במצות לא תעשה עכ"ל.

סימן רד

סעיף קטן א
כתב הגהות מרדכי דשבועות דף ש"מ ע"ד שאלו למהר"ם מי שנשבע בשולחן הקודש או באחד מכלי הקודש או (בשולחן) סתם אי צריך לקיימן והשיב אם אמר ככר זה עלי כשלחן של מקדש או כשאר הוי נדר גמור אבל כה"ג ג שנדר בשולחן לא אמר כלום ומ"מ ראוי לקונסו שלא יהא רגיל בנדרים עכ"ל.

סימן רח

סעיף קטן א

ומ"ש דאם עבר על חרם אין מתירין לו עד שינהוג איסור ל' יום חולק בזה הריב"ש משום דנידוי הוא דרבנן ולא החמירו לקונסם רק בנדרים דאורייתא אבל לא בנדרים דרבנן ועיין לקמן סי' של"ד בדינים אלו כדיני נדוי ובמרדכי ריש שבועות שתים פסק אדם שנדר שלא לשתות יין ועבר ובא לשאול עליו אין נזקקין להתיר נדרו עד שינהג איסור כימים שנהג היתר ומיהו אם לא יוכל לעמוד עליו מותר ומוטב שיתירו לו ולא יבא לידי איסור דאורייתא וכ"ה בתשובת הרמב"ן סימן רנ"ה ע"ש:

סימן רי

סעיף קטן א

ולקמן סימן רי"ח מבואר דפת שעורין נמי פת סתם מקרי ודינו כשל חטים.

סעיף קטן ב

וע"ל סימן רל"ב.

סעיף קטן ג

כוונת הראב"ד שאם הפסיקו אחרים במחאתן יותר מכדי דיבור בין הנדר והחזרה שוב אינו יכול לחזור ולא נאמר מאחר שחזר תכ"ד ממחאתן והן מיחו בו תכ"ד לנדרו דזה יחשב תכ"ד וכה"ג אמרינן פרק שבועת העדות (שבועות לב.) לענין חזרת וכפירת העדים וכאן אינו כן מאחר דאין אחרים שייכים לנדרו ואיך יחברו נדרו לחזרתו שיחשב תכ"ד ואפשר שאף הרמב"ם ורבינו לא כיונו שיוכל לחזור אלא כשהוא תכ"ד לנדרו וכ"מ מדברי הרמב"ם אלא שהראב"ד הבין דבריו בכל ענין ולכן השיגו וכל זה שלא כדברי ב"י והבנתו דברי הראב"ד וכתב עליהן שלא ידע להם טעם:

סימן ריא

סעיף קטן א

וכ"כ סמ"ג בשם רש"י וכתב מהרי"ו בתשובה סימן ב' לא חזינא מרבני קשישאי להתיר נדרים ושבועות בלא התרת חרם מטעם כל נדרי שאומרים בליל י"כ ושמא טעמייהו דלא מהני זה אלא בדיעבד היכא דאיכא צורך גדול אבל לכתחלה לא ובשבועות בנקיטת חפץ לא אתברר לי דמהני כל נדרי וכ"מ במיי' עכ"ל ובנימין זאב כתב סי' רע"ז דאין חילוק בין נדרים ושבועות וכ"כ ב"י וכמו שנתבאר לקמן סימן רל"ד.

סימן ריב

סעיף קטן א

כתב הכלבו הנודר בשמים וכוכבים או בנביאים וכתובים אינו נדר מיהו צריך התרה שלא יקילו בנדרים וכ"ה בסמ"ג ועיין בסימן רל"ז בדינים אלו.

סימן ריג

סעיף קטן א

וכתב רבינו ירוחם בתא"ו נתיב י"ד ח"ג האומר נטילת אבן עלי יש מי שכתב דהוי כנדר ואסור ואע"ג דנטילה לית בה ממש כיון שהזכיר החפץ חל הנדר עד כאן לשונו:

סימן ריד

סעיף קטן א

ועי"ל סי' רכ"ח בדיני החרם מי שיצא ממקום שנהגו שלא לישא ב' נשים או שאר איסור למקום שמקילין מה דינו:

סימן רטו

סעיף קטן א

כתב המרדכי ריש שבועות ע"ג וע"ד כתב ר"ת מי שנדר להתענות כל ב' וה' ולא נזכר בעת נדרו חוץ מי"ט ילך אצל ב"ד וילקה בפניהם על שנשבע לעבור על המצות והם יתירו לו נדרו ואם אינו עושה כן קאי באיסור וראבי"ה כתב שאם נשבע לבטל המצות א"צ התרה לשאול עליו אך לוקח משום שבועת שוא ואם בלשון נדר צריך התרת חכם ואינו לוקח כ"מ בס' ראבי"ה אבל במקומות אחרים מצאתי בשם ראבי"ה דבנדר נמי לוקח שצוה להלקות את שנדר שלא יחזיר ההלכה לאחיו והתירו בפתח וחרטה וצוה להלקות לאחר שהתיר נדרו עכ"ל ודעת הרא"ש והר"ן פ"ק דנדרים דלא שייך איסור בנדר שוא וע"ש גבי קונם שאני ישן.

סעיף קטן ב

ועיין בטוא"ח סימן תי"ח:

סעיף קטן ג

כתב הראב"ד בתשובה סימן תרצ"ט מי שנדר להתענות ואמר חוץ מי"ט אין חנוכה ופורים בכלל אבל אם אמר גם בדעתי היה על חנוכה ופורים נאמן עכ"ל.

סעיף קטן ד

כתב ב"י בא"ח סימן תי"ח דאף ע"ג דר"ח ועי"כ נמי אינן אסורין רק מדרבנן מ"מ מאחר שיש בהן אסמכתא מן המקרא לא הוצרכו לעשות בהן חיזוק:

סעיף קטן ה

וכ"ה בהר"ן פ' שבועות שתים דף ש"פ ע"א כב"י סימן רכ"ה וז"ל כתב סוף ספר הדינים שבסוף ספר חזה התנופה מי שנשא אשה שאינה בת בנים ונשבע לה שלא ישא אשה אחרת עליה אין יכול להתיר שבועתו שלא מדעתה כדי לקיים מצות פריה ורביה מאחר שכבר ידע בה שפסקה מלדת ונשאה כ"ש אם מחמת רוב ממון נשאה שלא נשאה למצות פריה ורביה וז"ל הריב"ש לא נסתפק לי אם יש חלות לשבועה זו אפי' זקנה היא בשעת השבועה ונתחייב לישא אשה כיון שאין לו אלא בן אחד אעפ"כ השבועה חלה עליו שהרי כלל בשבועתו דברים אחרים שנתחייב שלא יגרשנה כו' וכתב עוד בשבועות הנשים לבד כלל בהן הנשים שאינו מצווה בהן משום פריה ורביה כגון קטנה זקינה ואילונית עכ"ל. ואע"פ שהרשב"ץ חולק בזה נ"ל דברי ריב"ש עכ"ל ב"י עי"ל סי' רכ"ח מדין הנשבע שלא לישא על אשתו ועבר ונשא וע"ש עוד סימן רל"ו מדינים אלו:

סימן רטז

סעיף קטן א

כתב הרשב"א קהל שהחרימו שיפרעו חובותיהם ויבנו בהכ"נ מהמעות שיגבו ברבית מסתברא שמחצה לזה ומחצה לזה כההיא (יומא יז:) דמחצה לאהרן ומחצה לבניו ואפי' לא גבו שיהיה להם די לשניהן יתנו מחצה לזה ומחצה לזה עכ"ל:

סעיף קטן ב

עיין במרדכי סוף פרק ב' דגיטין אם נדר דלא ילך לבית אביה או אמר לה קונם בית אביך עלי אסור לו אף לאחר שמת האב דכל יוצאי חלציו קרויין בית אב לאחר שמת כך משמע שם וכ"ה בתוס' פרק המגרש וכן באה"ע סימן קמ"ג:

סעיף קטן ג

ועיין בתשובת הרשב"א סימן תשנ"א היא תשובה זו ועי"ל סימן ק"ב מי שנדר מיין זה ונתערב ביין אחר אינו בטל בתשובת הרשב"א וכתבו הב"י בסימן רכ"ה ראובן שצוה לחנוך בנו שלא ילוה לשום אדם ממונו יותר מסך פלוני כ"א ברשות שמעון וכו' עוד כתב ב"י שם בשם תשובת הרשב"א אחד שנשבע למשודכת שלא ישא אחרת בחייה ובתוך הזמן נפלה לו יבמה וכו' ע"ש:

סימן ריז

סעיף קטן א

ובתא"ו נתיב ט"ו ה"ה האריך בזה ע"ש:

סעיף קטן ב
בהר"ן פ' שבועות שתים דף ש"ה ע"ב מי שנדר ואמר פת חיטין וכוסמין עלי אינו אסור אלא בפת חיטין פת כוסמין דפת ראשון קאי על הכל והרמב"ם כתב שדינו כסתם נדרים שדינן להחמיר דאסור בכוסמין לגמרי אבל אי אמר לא נתכוונתי אלא לפת חטים נאמן ומיהו אם לשון ב"א ידוע כלל גדול אמרו בנדרים הלך אחר לשון בני אדם עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"ה בתא"ו נתיב כ"ו:

סעיף קטן ד
ובתשובת הרשב"א סימן תרצ"ו מי שנדר שלא לידור עם חבירו אסור לידור אפי' דירת עראי דהולכים אחר לשון ב"א ודירת עראי מקרי דירה עכ"ל וע"ל סימן רי"ח הנודר מדירת פלוני כיצד דנין כתב המרדכי פ' המקבל דף קס"ו ע"ב תשובה שגזרת הקהל שלא לקנות בתים מן העכו"ם דפסק מהר"ם דחילוף בתים בבתים זבינה מיקרי ואסור להחליף עמהן עכ"ל. כתב הרשב"א בתשובה והביאה הב"י סימן רכ"ח מי שנשבע לדור בשכונת יהודים אע"ג דשלשה בתים מיקרי שכונה מ"מ בלשון ב"א אינו מיקרי שכונה רק שכונה גדולה שנוהגין הכל לקרות שכונה עכ"ל:

סעיף קטן ה
כתב הר"ן ד' קצ"ח פ' המוכר את הספינה הנודר מן האדום אסור ליהנות מן החמה דהחמה נמי אדומה היא עכ"ל

סעיף קטן ו
ובתשובת הרא"ש כלל ג' ס"ט קהל שהסכימו חרם שלא להתפלל במנין עבור איזה ענין אסורים לקרות בס"ת בשבת ולומר קדיש אחריה דכל דבר דבעי מנין מקרי תפלה ואפי' סדר קדושה עכ"ל כתב מהרי"ל מי שנדר שלא לקבל פקדונות אסור להלוות על משכון ישראל עכ"ל:

סימן ריח

סעיף קטן א
ומדברי רשב"ץ שכתב ב"י לעיל על מי שנשבע שלא יעשה יין וכו' נראה בודאי שאסור למכור מה שהיה לו קודם התקנה:

סימן ריט

סעיף קטן א
בהגהות מרדכי דשבועות דף ש"ס ע"ד הקשה וא"ת מ"ש מנזירות דאמרינן סתם נזירות ל' יום ומשני י"ל דגבי נזירות איתסר מן חפצא הילכך סברא הוא שלא שיעבד עצמו

אלא בפחות שיוכל אבל נדרים שאסר חפצא עליו הילכך לא גמרינן מנזירות עכ"ל ולפ"ז אוסר את עצמו בשבועה ?בדבר אחד למידים מנזירות דלא ליתסר אלא ל' יום ומדברי הרא"ש פרק שבועות שתים משמע דאין לחלק בין נדר לשבועה והקושיא מנזירות אינו כלום דשאני נזירות דיש לו קצבה דסתם נזירות ל' יום משא"כ בשבועה ?ונדר:

סימן רכ

סעיף קטן א

כתב ב"י בשם הריב"ש מי שנשבע לפרוע בר"ח צריך לפרוע ביום ראשון של ר"ח דבלשון ב"א יום ראשון הוא עיקר ר"ח.

סעיף קטן ב

כתב בא"ז מי שנדר להתענות או נדר צדקה בעבור חולה ומת החולה או נתרפא צריך לקיים נדרו וכ"ה מבואר במסכת תענית (י.) וכ"ה בא"ח סימן תקפ"ט ונ"ל דכל זה לא מיירי אלא בנודר סתם אבל אם אמר בפירוש אם יחיה אתענה או אתן צדקה ודאי פטור מנדרו דהא לא גרע מכוונת הנודר דאזלינן אחריו כדלעיל סימן רי"ח ועוד דלא בעינן תנאי כפול בנדרים כדלעיל סימן רי"ח ואין מזה ג"כ משום לא תנסון לה' (דברים ו.) אלא דוקא באמר אתענה כדי שיחיה בני דהוא דרך נסיון ולכן אמרו דאסור אבל אם אמר דרך נדרו ותלאו בתנאי ודאי שרי דהרי יעקב אמר אם יהיה אלקים עמדי וגומר ועיין לעיל סימן רכ"ט בדין העובד ע"מ לקבל פרס ונודר דרך תנאי אם צריך לקיימו:

סימן רכא

סעיף קטן א

כתוב בתשובת מיימון השייכה להלכות נדרים שאם אסר ספרו על חבירו אסור לנאסר ללמוד בו וכ"כ הכלבו בשם הר"ן

סעיף קטן ב

עוד כתב סוף פ' משילין (ביצה לט.) המודר הנאה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו פי' מותר לו להדליק נר בשלהבת חבירו עכ"ל:

סימן רכח

סעיף קטן א

ודברים אלו הן בנתיב י"ד ח"ז וכתב עוד דמתירין בשבת אפי' בג' הדיוטות ולא מיתחזי כבי דינא ופשוט הוא נ"ל.

סעיף קטן ב

ועיין בתשובת בר ששת סימן רנ"ד שהאריך בזה וחילק בחילוקים ואין להאריך בזה בדבריו כי עיקר נ"ל כדעת ב"י ולפי דבריו אין מקום לחלוקים בר ששת.

סעיף קטן ג

ונ"ל דבריו בדברי תשובה זו מיירי שנשבע נמי שלא יהנה מן העיר ולכך אם נשבע על הנדר אין נשאל לחכם על הנדר שנשבע אא"כ שלא יהיה מחכם שבעיר דהרי נהנה בהתרתו שיהא גבאי צדקה וזה לו הנאה אבל אם נשבע בלחוד שלא יהיה גבאי למה לא ישאל מחכם שבעיר הואיל והוא נהנה מה בכך שיהא נהנה הלא לא נדר הנאת בני עיר עליו אלא דוקא שלא יהיה גבאי מיהו אפשר לומר דלעולם מיירי בלא נדר אלא זה הנדר בלחוד שלא יהיה גבאי או נאמן לבני העיר ואפ"ה לא ישאל לחכם שבעיר דהרי אסר עליו הגבאות או הנאמנות הבאה לו הנאה מהעיר וכוונתו על הנאת הגבאות ועל הנאת הנאמנות והואיל וע"י התרת חכם באה לו הנאה זו הרי עבר על נדרו וכן נ"ל עיקר:

סעיף קטן ד

ואיכא למידק טעמא דגבינה היא רעה לו הא לאו הכי היה מתירו ע"י חרטה ואפי' בנדר גבינה עליו כתב דיש להתירו ע"י פתח משמע שיש היתר לנדר בעת צרה דהא נדר זה בעת צרה היה שהרי נדר בחליו אמנם סוגיא דעלמא אזלא שלא להתירו אם לא לדבר מצוה כמ"ש למטה ס"ס זה:

סעיף קטן ה

וכ"כ המרדכי פרק שבועות שתים דף ל"ה ע"ב:

סעיף קטן ו

וכתב עוד שם המרדכי פרק שבועות שתים דף של"ה ע"ג שלאחר שמצא לו פתח להתחרט צריך לחזור ולשאול אם מתחרט כלומר אינך עוקר אלא מתחרט עכ"ל ומ"ש או הדיוטות אומרים לו לאו דוקא אלא הגדול שבהדיוטות אומר כן וכ"ה בכלבו בהדיא גם ברמב"ם פ"ו מה"ש (שהביא ב"י) וכן נהגו ומשמע גם כן מדברי המרדכי דאין להתיר נדר אלא בפתח וחרטה אבל אין מתירין בחרטה בלבד וכן כיוצא בזה כתוב שם בהדיא ע"ג ע"ד סוף הפרק בשם הר"י בכור שור ולבסוף כתב בשם מהר"ם וז"ל אף ע"פ ששיטת התוס' וסוגיא דעלמא להתיר הנדר בלא פתח אלא בחרטה בעלמא כדו תהית ותו לא גם ראיתי רבותינו הנהיגו כן ונהגתי אחריהן עד עתה חזרני כדברי הר"ר יוסף שלא להתיר שום נדר בלא פתח וחרטה והרבה גימגומים מתיישבים לפי דבריו והמחמיר תע"ב הועתק מפי הר"ם פ' הדר עכ"ל מיהו לענין הלכה דעת הר"ן והרא"ש בדעת התוספות דמתירין בחרטה בלא פתח וכמ"ש רבינו בעל הטור וכ"ה דעת הרשב"א והרמב"ן ובלבד שיתחרט מעיקרא עוד משמע שם ע"ב במרדכי דפותחין לו בחרטה ושואלין לו אם מתחרט אף ע"פ שאינו אומר מתחלה להתחרט ובב"י משמע דכן דעת התוס' והרא"ש והר"ן אמנם מדברי הרמב"ם פ"ו מה"ש משמע שאין חכם רשאי לפתוח ולומר נדרת

אדעתא דהכי אלא הנודר הוא יתחרט תחלה ויאמר לו לא לדעת כן נדרתי והוא פותח תחלה ומשמע בב"י דכ"ד רש"י:

סעיף קטן ז
וכ"כ במרדכי שם:

סעיף קטן ח
וכ"כ המרדכי בדף של"ה ע"ב:

סעיף קטן ט
וכל דברי ר"י הם במרדכי פ' שבועות שתים וכדעת הר"י הוא דעת רבינו ודעת הרא"ש והתוספות והוא דעת הרמב"ם והסמ"ג ולכן לא ידעתי למה כתב ב"י שהם חולקים על כל הני רבוותא כו' כי אין מחלוקת בדבר זה וכל הפוסקים שווין דאין פותחין בנולד אפילו אם מתחרט מחמת הנולד רק שאין מתחרט מעיקרא כדרך שביאר הב"י דברי הסמ"ג והמרדכי שהביא דברי הרמב"ם ודלא כתשובת הרמב"ן דס"ל דפותחין בכה"ג וזה שנקרא בחרטה מחמת נולד ונראה מדברי ב"י דס"ל דדעת הרמב"ן ודעת רבינו יונה שהביא בתשובה כדעת הרא"ם והסמ"ג וס"ל דדברי ר"י בכור שור ומהר"ם חולק בזה ואינו נראה רק כאשר כתבתי וכ"נ מדברי המרדכי שהביא הדברים בלא מחלוקת וכנ"ל כתוב בהגמיי' פ"ו תשובת הרשב"א אם א' נודר לעלות לא"י ונעשה אשתו מעוברת והוי סכנה לתינוק להוליכה בדרך פותחין בנולד זה דרגילות לאשה להתעבר עכ"ל כב"י בשם הרמב"ם נדר בנזיר בקרבן ובהקדש ובשבועה או שנדר באחד מהן ולא ידע באיזה פתח אחד לכולו עכ"ל:

סעיף קטן י
כב"י בשם תשובת הרא"ש כלל י"ב מי שנדר ללכת לא"י יש לאותו נדר התרה כמו לשאר נדר וכ"ה בהג"מ פ"ו מה"ש כתב המרדכי ריש שבועות שתים ע"ג שלא להתיר נדר של משחקים בקוביא וב"ה במרדכי פרק השולח וכ"פ תוספות וכ"ה בתשובה הריב"ש סימן תל"ב בשם הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הב"י בשם סמ"ק והג"מ פ"ו מה"ש ובהגהות מרדכי דשבועות דף ש"ס ע"ד כ"כ בתשובת ריב"א אמנם רבי' טוביה כתב דעתה בזה"ז יש להן היתר נדר של קוביא כי כמו שגגה היא שאין יכולין להתאפק ולמשול ברוחם עכ"ל המרדכי:

סעיף קטן יא
אמנם הר"ן פ"ו דנדרים משמע דכ"ש ע"י שליח דשרי וכ"כ בתשובת הרשב"א סימן תקנ"ד דיוכל להתיר ע"י שליח והשליח יכול לכנוף ג' כדי להתיר לו ובמרדכי ס"פ השולח בשם ר"ת דמותר ובשם הרשב"א לאסור בתשובת מהרי"ו לא הביא רק דברי

הרמב"ם ורשב"ם וכ"ה בתשובת הריב"ש דלעיל דראוי לחוש לדברי הרמב"ם וכתב הר"ן פ"ק דנדרים דף ט' דלכ"ע מתירין ע"י מתורגמן וכ"כ ב"י בשם הירושלמי:

סעיף קטן יב

וכתב בתא"ו נ"ד דכ"ה סברת הראב"ד אבל הר"מ חולק ואומר דכיון שאינו תולה נדרו בד"א אלא בזמן מתירין אותו מיד שהרי חל מעתה כשיבא הזמן ורבנן קשישי הכי עבדי וכן עמא דבר אבל אם תלה נדרו בתנאי אין מתירין עד שיחול הנדר עכ"ל וכב"י מחלוקת זו הובא גם בספר הכלבו והסמ"ק כתב בשם הר"ם דכל נדר דאתי ממילא יכולים להתיר קודם שיגיע יום הנדר ודעת הרמב"ם לאסור וכן דעת ה"ר יונה והכי נקטינן:

סעיף קטן יג

וזהו כדעת המרדכי שכתבתי לעיל דבעינן שהכריחם לכך אבל לא נראה כן דעת הפוסקים אחרים:

סעיף קטן יד

כתב המרדכי בהגהות דשבועות דף ש"מ ע"ג בשם מוהר"ם דאיש ואשה שקיבלו בחרם לישא זה את זה ובאה האשה להתיר לה החרם אין מתירין לה אלא בפניו או שלא בפניו ומדעתו הואיל ועושה לה טובה שקיבל בחרם לקחתה עד כאן לשונו הר"ם כתב מהרי"ק שורש נ"ב על אשה שקבלה קדושין ט לאשה אחרת ונדר לה המקדיש דבר מה עשתה לו טובה לאיש ולכך גם האיש צריך להתיר בפניה דליכא למימר דמשום טב למיתב טן דו (יבמות קיח:) לא היה טובה לגבי האיש דאם כן אזלה לה טובה שעשה יתרו למשה בתתו לו בתו על סמך שבועה דהא פשיטא דהיה טובה גדולה ליתרו ולבתו להזדווג עם משה עכ"ל ומהר"ם פדו"ה כתב אדברי מהר"ם דלעיל דלא אמרינן האיש שקיבל לקחת אשה דמקרי טובה אלא שקיבל עליו בחרם אבל אם היא נשבעת לו והוא לא נשבע לה לא מיקרי הטבה דאינה סמכה דעתה עליו ויכולה להתיר שלא בפניו וכן מצאתי בשם הרשב"א בתשובה ישינים דאשה ששידך אותה אביה לאיש ואח"כ נשבע לה שיכול להתיר האיש שבועתו אפי' שלא בפניה דהיא לא עשתה לו טובה ע"כ תשובת הרשב"א ואם כן קשיא אתשובת מהר"ם אלא ע"כ צריך לחלק כמו שכתבתי דלא מיקרי הטבה אלא כשיקבל עליו בחרם אז בשבועה או יש לחלק דדוקא איש עושה טובה לאשה כי לזכר מצויות נשים הרבה דטב למיתב טן דו כו' ולאשה אינם מצויים אנשים ולכך היא צריכה היתר לפניו אבל לא הוא בפניה ובזו מקיימין ב' התשובות עכ"ל:

סעיף קטן טו

וע"ל סימן רל"ב כתבתי מי שנשבע לחבירו אם חבירו יוכל להתיר לו בלא התרת חכם עיין בסימן רל"א ומי שנשבע ותלה נדרו באחר אם יוכל להתיר לו בלא התרת חכם:

וכ"כ בתא"ו ני"ד ח"ג וכ"פ הר"ן פרק השולח דף תתקע"ב ע"א דיש פוסקין כן והריב"ש פסק דאם התירו בדיעבד מותר כר"ת והוא שפרט הנדר וידע החכם הנדר ושנעשה ע"ד חבירו אבל אם העלים מן החכם אין התירו היתר דהא קי"ל דצריך לפרוט הנדר ובהא אפי' בדיעבד לא מהני עכ"ל וכתב במרדכי פרק השולח בשם ר"ב ובשבועות דף של"ה ע"ב בשם ר"י דבדיעבד מותר ומ"ש הריב"ש אם לא פרט הנדר דאפי' בדיעבד לא הותר אם נדר ע"ד חבירו הוא דלא כתשובת ה"ר דוד שכתב דבדיעבד אע"ג דלא הודיע למתירים שנשבע על דעת חבירו אפשר דהותר הנדר:

סעיף קטן טז

ומהר"מ פדו"ה סימן ס"ח כתב ג"כ דאם רבים אומרים שלא להתיר אין מתירין לדבר מצוה כב"י בשם תשובת הרשב"א באחד שנדר ע"ד רבים שלא ליהנות מאביו ונתחרט ופסק דזה מיקרי דבר מצוה ומתירין לו עכ"ל:

סעיף קטן יז

וכתוב בתשובת הריב"ש סי' תל"ב דע"ד המקום אין לו התרה כלל לדעת הרמב"ן והרשב"א אבל דעת התוספות כדעת הי"א שכתב הר"ן וע"ל סי' רכ"ט וכתב הב"י בשם הרשב"ץ דכתב בשם רש"י דע"ד המקום דאין לו התרה היינו משום שהוא כעל דעת הרבים ובמקום דאיכא בע"ד הרבים התרה יש ג"כ התרה בעל דעת המקום והאריך בתשובה עוד וכתב בתשובת הרמב"ן בסימן ר"ן על אשה שנשבעה לבעלה שלא תנשא אחריו ועכשיו מתחרטת ופסק דהואיל דנשבעת על דעת המקום אין להתיר דזה לא מיקרי לדבר מצוה הואיל ונשבעת ע"ד דדבר עצמו ולא הוי כנשבע לבטל המצוה ומ"מ המיקל לא הפסיד עד כאן לשונו ולעיל גבי מי שנשבע שלא ליהנות מאביו משמע דאפילו נשבע על המצוה עצמה מתירין.

סעיף קטן יח

אמנם הרא"ש כתב כלל ז' סימן ט' דאפי' התנה בהדיא שלא יהא לחרם זה התרה ולא התרה להתרה עד סוף כל העולם מכל מקום לא הוי אלא בנדוי וגזירה לבד ונמצא שהקהל החרימו וגזרו שלא יעשה התרה ויתירו החרם האחרון שהחרימו שלא להתיר ואח"כ יתירו החרם ואין מכשול בהתרה זו עכ"ל:

סעיף קטן יט

וכ"ה ברבינו ירוחם ני"ז ח"ב:

סעיף קטן כ

וכתב המרדכי פרק השותפים דף רמ"ד דא"צ לענות אמן אחר חרם הקהל ועוד כתב בתשובת הריב"ש סימן תס"א הקהל שנשבעין יחד ולא נשבעין ע"ד רבים כל אחד יכול

להתיר שבועתו לפני חכם כשאר נדר אף על פי שאין חביריו מתחרטין אבל בשאר חרמות צבור אין יחיד יכול להתחרט לפי שהחרם של קהל כולל את אשר ישנו ואשר איננו ואם כן אין התרת יחיד כלום ובמקום שהתיר שבועה זו לתועלת הקהל אין מתירין לו באותה העיר עד כאן לשונו. ולעיל סימן זה כתבתי דמהרי"ק חולק וס"ל כה"ג מקרי עד"ר ומה שכתב שאין מתירין באותה העיר ע"ל סימן רכ"ו הב"י חולק בזה:

סעיף קטן כא
וכ"כ בשם הריב"ש סימן קע"ה.

סעיף קטן כב
וכ"כ במרדכי פרק השותפין דף תמ"ז ע"ד.

סעיף קטן כג
אמנם ס"ס זה כתב ב"י בשם בר ששת (דלא כ"כ) וז"ל בתשובה והקהל שמסכימים לברר אנשים נאמנים על המס והחרימו עליהם ובשעת החרם מסר אחד מהם מודעא שאינו נכנס באותו הסכמה ולא מקבל החרם כו':

סעיף קטן כד
מיהו בתשובת הרמב"ן סימן נ"ט וס"ה כתב בהקהל שהכריזו שכל מי שלא יבא בזמן כך וכך לב"ד יאבד זכיותיו שורת הדין שכל מי שאומר שלא היה בעיר ולא שמע הכרזה לא יפסיד אבל אי הכריזו הקהל שאף מי שלא שמע יפסיד הרשות בידן דהפקר ב"ד הפקר. כתב המרדכי פ' לא יחפור דף רמ"ז ע"ג קהל שעשו חרם ותקנה על עצמן יכולין לגזור שכל מי שיבא בלא רשותם שלא ישאו ויתנו עמו ואם יש רב בעיר יכול לגזור אף על הבא בעיר לגור וחלה עליו גזירתו אם הוא תלמידו ואם התירו החרם על השנה יש שכתבו דמותר כולו מטעם נדר שהותר מקצתו הותר כולו ואינו נראה עכ"ל כתב עוד הריב"ש סימן קע"ה בשם הרשב"א אם היתה הסכמה נדר לרבים או סייג לדבר תורה או לדבר מצוה אין רשאי להתיר אפי' יסכימו כולם ואין לומר בזה כיון שעל דעתן נשבעו יתירו לעצמן אפי' לדבר איסור אין דעת הקהל למישרי איסורא וכ"פ סי' תס"ד. כתב המרדכי פ' כל הבשר דף תשל"ח ע"ד נהגו העם שלא לנהוג חומרת המדינה למנהג אלא תוך התחום כשעושין תקנה לשום דבר ומחרימין על מי שעבר אם עבר אדם חוץ לתחום לא עבר על החרם שאין תקנתן נוהגת אלא בתוך תחומה וצ"ע במיימ' בהג"ה בהל' נדרים גבי הנודר מן העיר מותר לכנוס בתחומה עכ"ל המרדכי כתב הרא"ש בתשובה כלל ו' סימן כ"ט תקנה שעושין בני העיר הכל בכלל אע"פ שעושין אותן לצורך מס ויש בני העיר שאין פורעין מס כיון שלא הוציא שום אדם עכ"ל ועוד עיין בתשובת הרא"ש כלל ג' סימן י"ב וי"ג מדין תקנות הקהל בתשובת הריב"ש סי' רס"ב קהל שעשו תקנה ביניהם וקבלו

עליהם בחרם שכל יין שהובא מחוץ לעיר יהיה אסור בהנאה אלא אם יכנסו ברשות ב"ד תוך זמן הסכמה בא א' לכאן והביא נוד יין למנחה לראובן נראה דהואיל דיהודי שהביא יין אינו מן העיר ואולי לא ידע בתקנתן ואפשר וראוי שלא היה תקנת הקהל על השוגגין שלא ידעו בתקנתן וכ"ש בדבר המובא דרך תשורה ובל שהקהל או מנהיגים מפרשים אשר עשו תקנה עתה ואומרים שלא היה דעתן לכך בתקנתן ה"ז מותר ואע"פ שלשון התקנה כולל שלא יהא רשאי שום אדם בעולם כו' אפשר שאין הכוונה אלא מקהלתן וכיון של' התקנה סובל הפי' להתיר יכולין הנודרים לבאר מה היתה כוונתם אם להחמיר אם להקל דסתם נדרים להחמיר ופירושן להקל והיינו דוקא שהקהל או מנהיגים מפרשים מי הוא הנכנסת בכלל תקנתם אמנם אם הקהל לא מבארים מה היתה כוונתם אסור מן הסתם דסתם חרמים להחמיר עכ"ל וכ"כ בסי' תנ"ז דמתקנים החרם יכולין אח"כ לברר מה היתה כוונתן וז"ל ומה שהזכירו בחרם ע"ד המחמיר נראה שאין הכוונה לומר שיהיה החרם נידון ע"ד המחמיר שילכו אחר דעתו וכונתו אלא שלא יהיה ערמה בדבר וגם בזה הענין עצמו יכול הקהל לפרש באמרם ל' החרם ע"ד המחמיר להוציא מידי ערמה או שיהיה החרם הולך ע"פ כוונת המחמיר לפרושי עכ"ל והרא"ש בתשובה כלל ו' סי' ד' כתב על תקנת הקהל שנכתב בו טעות אם כל הקהל מודים שהוא טעות פשיטא דמתקנים אם חולקים בדבר אזלינן בתר הרוב וע"ש כתב הרד"ך בית ל"ב שדנין לפי מה שנראה מה שהיה תקנתן וכוונתן בשעת התקנה כמו שאר נדרים כתב הריב"ש בתשובה סי' קע"ו חרם נחשב כע"ז ובכללו כמ"ש הגאונים והרשב"א דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם עכ"ל בפסקי מהרא"י סי' רנ"ב על הקהל שגזרו חרמות שאין הצבור יכולין לעמוד בהן שא"צ לקיים וכ' שם על א' ששלח בנו עם תקנת הקהל וחתם הבן מה שלא צוה האב ופסק תתבטל החתימה וע"ש וכתב עוד התלמידים א"צ לקיים תקנת רבן אם א"א לקיימו וע"ש כתב מהרי"ו סי' קי"ח תקנה בעיר א' לא ישכיר ב' בתים מסתמא אותה תקנה לא נתקיימו לת"ח אם צריך עוד להרבות תלמידיו וע"ש בח"מ סימן קס"ג הרבה דינים מדיני תקנות הקהל וכיצד מפרשים דברי התקנה גם עיין בח"מ סימן רל"א:

סעיף קטן כה

ובפסקי מהרא"י סימן קצ"ב פי' אדברי המרדכי דלעיל דוקא שנשבע ואמר שאם יתיר לא יהא יהודי זה הנדר אין להתיר אבל אם אעשה דבר פלוני לא אהיה יהודי אפי' היתר א"צ עכ"ל:

סעיף קטן כו

וכ"כ הרמב"ם פ"ד מהלכות נדרים המקדיש דבר יוכל לשאול על נדרו כמו שאר נדר:

סעיף קטן כז

ולכן כתב הרשב"א על מי ששידך בתו לשמעון כו' עד לא נתכוונה אלא להגון לה עכ"ל ומיהו אפשר דרשב"א לא קאמר אלא לפטור מן הקנס אבל על השבועה מיהו צריך שאלה לחכם וחרטה על שבועתו דהא לא עדיף מנודר דאין פותחין לו כנ"ל:

סעיף קטן כח

אמנם בתשובת רמב"ן כתב דיש לו התרה דחכם עוקר הנדר מעיקרו והנידוי מיהודה אין ראיה דשאני יהודה דלא שאל על נדרו עכ"ל וכתב מהר"מ פדו"ה סימן ע' אדברי המרדכי משמע מדבריו שכתב שזה החכם שפסק שהוא יכול להתירו טעה מכלל דס"ל למרדכי דאחרים מתירין לו ועוד אפי' לדברי הרי"ף שכתב שאין לו התרה היינו משום דס"ל דהוי כנדר ע"ד המקום ונדר ע"ד המקום הוי כנדר ע"ד הרבים דמותרים להתירו לכל דבר מצוה דלא כר"ת וה"ה בנידוי יש להתירו לדבר מצוה דבודאי דעת הקב"ה מסכמת לזה עכ"ל כתב מהר"ר זאב בתשובה בסי' רס"ז נדר שהודר בעת צרה אין מתירין אותו דהוי כנודר ע"ד חבירו שעשה לו טובה אין מתירין לו אלא בפניו או מדעתו כ"ש מי שנדר בעת צרה שהקב"ה ענה אותו בעת צרתו ועשה לו טובה דאין רשאי להתיר אותו נדר אלא מדעת הקב"ה היינו היכא דאיכא אונס גדול או לשם מצוה מתירין דאנן סהדי דדעת הקב"ה מסכמת לזה דהא נמי הנשבע ע"ד חבירו יש לו התרה לדבר מצוה עכ"ל ועיין ריש סי' זה כתב דמשמע מתשובת הרמב"ן סי' רנ"ג דיש לו התרה ולכ"נ דאם התירו בדיעבד מותר:

סימן רכט

סעיף קטן א

ועיין לעיל סימן רכ"ח אי אמרינן בחרמות הותר מקצתו הותר כולו:

סעיף קטן ב

כתב מהרי"ו סימן ט"ו נדר דפליגי רבואתא אי צריך התרה אי לא כשמתירין אותו לא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו הואיל ולמקצת רבואתא א"צ התרה עכ"ל ונ"ל דבריו דוקא דכשהנודר אינו שואל להתירו ע"י פתח אלא שמחמיר על עצמו להתירו לו משום י"ט או שבת שחל באותן הימים שנדר בהן להתענות דהואיל ואינו מתחרט אלא שצריך להתירו משום י"ט ושאר נדר קיים אבל כשמתירו ע"י פתח ומתחרט מעיקרו ודאי הותר כולם דלא גרע (משום דלקצת רבואתא א"צ היתר כלל) צ"ע בתשובה:

סעיף קטן ג

וכב"י (סימן רכ"ח) בשם תשובת הר"ן על א' שנשבע שלא לגרש אשתו כ"א ברשות ג' וחזר ואח"כ ונשבע שיאסר בכל פירות אם יגרש ברשות שנים וכו':

סימן רל

סעיף קטן א

ובמרדכי פ' שבועות שתים דף של"ה ע"א הביא דברי מהר"מ שכתב כדברי הרא"ש וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתנ"ד:

סעיף קטן ב

כתב בתשובת הריב"ש סי' תל"ג וכ"פ הרד"ך דנדר שיש צד נדנוד עבירה בהתרתו אין מתירין דהוי כנדר של שחוק עכ"ל וכתב במרדכי בהגהות דשבועות ד' ש"ס ע"ג פסק הר"ר פרץ מי שנשבע או קיבל בחרם שלא יתן דבר או שלא ימכור או ימחול חובו או שאר דברים ועבר שבועה או מכר או נתן אין מעשיו כלום כדאמרינן בכתובות (פא:) כיון דאמר רבנן לא ליזבון אי זבין לא הוי זביני ומסתמא אין אמירה דרבנן גדולה משבועתו וא"כ אין במעשיו כלום ופ"ק דתמורה (ד:) אמר רבא כל מלתא דאמר רבנן לא תעביד אי עביד לא מהני עד כאן לשונו:

סימן רלא

סעיף קטן א

כתוב בתשובת הריב"ש סימן ת"ז דאם התנה בפי' שאם ירצה חבירו לבטלו בטל בלא התרת חכם אבל אם אמר ע"ד פלוגי אינו רוצה לומר שחבירו יכול לבטלו אלא שלא יוכל בעצמו למצוא ערמה לנדרו אבל אם התנה בפי' מועיל אפי' נדר ע"ד המקום עכ"ל וכ"כ סימן קפ"ה וכתב שם דאפי' נדר סתם ע"ד חבירו נאמן לומר אח"כ שהיה בדעתו שחבירו יכול לבטלו בלא חכם דסתם נדרים הולכין אחר פירושו עכ"ל וכתב ב"י סימן רכ"ח בשם הרמב"ן והר"ן דאם התנה בפי' יכול לבטלו אבל אם נדר סתם ע"ד חבירו לא מהני אמנם דברי רבינו כדעת הרא"ש בתשובה כלל ז' סימן ג' ומשמע מדברי הרא"ש שם דוקא שחל הנדר פ"א אבל אם אמר ע"מ שיתרצה חבירו ומיד ששמע חבירו מיהה הוי הנדר בטל:

סעיף קטן ב

ובמרדכי ריש ביצה ע"ג ובתוס' פ"ק דביצה דחרם שנתנו על זמן או דבר הנאסר במנין על זמן דכשיגיע הזמן א"צ התרה עכ"ל ובנימין זאב סי' ש"ט כתב דרבים חולקים וס"ל דבעי היתר אף כשהגיע הזמן לכן טוב להתירו והתרה היא שיעמוד הש"ץ ויאמר הותר הסכמת קהל עכ"ל:

סימן רלב

סעיף קטן א
כתב בהג"מ פ"ד דנדרים מה שרגילים ב"א לדור בין ליהודים ובין לנכרים בל' אמונה אעשה או לא אעשה אע"פ שהן נדרי זרוזין בעי התרה עכ"ל:

סעיף קטן ב
והא דאמרי' במתני' דאין פירות אסורים עליו דוקא כשראה מנין רב של אנשים שאפשר לומר עליהם דרך גוזמא כעולי מצרים וכ"מ בתא"ו ני"ד ח"ג:

סעיף קטן ג
וצ"ע בדברי הר"ן במ"ש דגבי יוצאי מצרים נראה דאם אמר על עם שלא ראוי לומר עליהם כיוצאי מצרים שהוא נדר גמור ובנחש כקורת בית הבד כתבו דאע"ג דאפי' דרך גוזמא לא שייך למימר (כן לא) הוי נדר וצ"ע כתוב בתא"ו ני"ג ח"ד ודוקא שאין מעמיד דבריו אבל אם מעמיד דבריו ואמר שלנדר גמור קא מכוין הוי נדר וכ"כ הטור לקמן גבי שבועה סימן רל"ט:

סעיף קטן ד
כתב מהרי"ו סי' נ"ט מי שנשבע בכעס אם פלוני היה אצל עסק זה אתן להקדש אלף זהובים אם נמצא שאותו פלוני היה שם נראה דפטור דהוי כנדרי שגגות עכ"ל:

סעיף קטן ה
מיהו נראה מדברי רבינו דיש לחלק בין נדר שהותר מעצמו לנדר שהתיר חכם על כן לא כתב רבינו שיחליף דבריו לעיל סימן רכ"ט:

סעיף קטן ו
אמנם כתב בתשובה סימן קפ"ו דאם אירע לאחד אונס אע"פ שיוכל לפייס בממון אפ"ה הוי אונס וכן כתבתי לעיל סימן רכ"ח גבי נדר ע"ד חבירו:

סעיף קטן ז
וע"ל סימן של"ד עוד מדין זה גם לקמן סוף דינים אלו כתבתי יותר מדין זה ועיין לקמן וע"ל סי' רכ"ח מ"ש ב"י בשם הרשב"א במי שנשבע לשלם לחבירו לזמן פלוני והגיע הזמן בשבת וכו' ושהרא"ש חולק עליו וכו' ובחילוק האחרון כתב מהר"ם פדוה סימן ע"ב על א' שנשבע לעלות לא"י בזמן קבוע ובהגיע הזמן היה נאנס פטור אח"כ משבועתו וז"ל כל הנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלמתו אף ע"פ שלא עשה כן באותו זמן מחוייב הוא עדיין לעשותו לפי שאלו ב' דברים הם האחד שנשבע לעשות דבר פלוני ואין זה תלוי בזמן והשני שקיבל עליו לעשות זמן פלוני ואין זה תלוי בזה אבל אם נשבע לעשות דבר ביום פלוני אם עבר היום השבועה בטילה ולא דמי לתשובת הרא"ש דס"ל דלענין פריעת החוב עדיין השבועה קיים דהתם מפני טעמא שפירש שם שנשבע על הפרעון

והזמן ההוא לזרז בלבד מ"מ נ"ל טוב להתיר שבועתו אע"ג דעבר זמנו עכ"ל וכדבריו כתב הב"י בשם הרשב"א וכ"ה בתשובת הרמב"ן סימן רנ"ט ובסוף ספר הכלבו עכ"ל בתשובת הרשב"א סימן תשע"ה מי שנשבע לחבירו לשלם לו לזמן והגיע השמיטה בנתיים פטור משבועתו דלא נשבע אלא כל זמן שחייב לו שאילו מחל לו את חובו אין חיוב שבועה עליו וכיון שכן הוי ליה כמוחל דאפקעתא דמלכא הוא. עוד כתב בתשובה סימן תשצ"ג מי שנשבע לחבירו לשלם לו לזמן ובהגיע הזמן הלך אותו שהיה לו לקבל ה"ז פטור לגמרי עד שיבא מלוה ויטול את שלו וא"צ ליתן ביד אשתו או ביד בניו או לעשות ב"ד ולמסור בידם דאפי' נתנה בידם לא נפטר משבועתן דאין זה פרעון עכ"ל וכב"י בח"מ סימן ע"ג בשם הרשב"א מיהו אם מניח המלוה מורשה לתבוע החוב ולהתרות בו שלוחו של אדם כמותו עכ"ל ומ"מ א"צ להוליך מעותיו אחריו מאחר שאינו במקום דירתו וכ"כ מהרי"ק שורש פ"א ובשורש י"ז כתב דאם לא שינה מקום דירתו צריך הלוה לקיים שבועתו ולהוליכה אחריו אל מקום המלוה. ובשורש קי"ב כתב דאפי' שינה מקום דירתו אם מקומו הוא יותר קרוב מבראשונה צריך להוליכה אחריו ואם הוא יותר רחוק א"צ להוליכה אחריו וע"ל סימן ר"י מ"ש מזה כתב בתשובת הרא"ש כלל ז' ס"ב קהל שהחרימו ועשו תקנה על ה' שנים והתנו שיתחיל במרחשון ועברו חדש שלא התחילו התקנה אינה בטילה משום זה בין אונסין בין שוגגין בין מזידין עכ"ל כתב הר"ן פ' כיצד הרגל מי שנתחייב לחבירו שבועה שיתן לו מעות יום פלוני ונזכר בעוד היום גדול ואמר בלבי עדיין יש לי פנאי והלך לעסקיו ושכח עד שעבר היום ה"ז כאונס עכ"ל ובחידושי אגודה פ' מי שאחזו כתב נראה אדם שנודר לעשות דבר תוך ל' יום או זמן אחר ולא נאנס תוך הזמן והיה יכול לעשות וביומא דמשלם זמניה נאנס לא קרינן אונס עכ"ל ובתשובת הריב"ש סימן קצ"ה כתב מיד שיכול לקיים הנדר יקיימנו ולא יאמר עדיין יש לי זמן לקיימו דהרי לא קבעתי לי זמן אלא יקיימנו מיד שיוכל ולא יתרשל בה כדי שלא יבא זמן שלא יוכל לקיימו או שימות ולא יוכל לקיימו דומיא להא דאמרינן בנדרים (ג:) לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר מונה מיד נזרו שמא ימות ואם אינו מונה עובר על כל תאחר עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה ח"ג סימן ש"ז הנשבע לפרוע לחבירו לר"ח אדר מסתברא שהוא חייב לפרוע ביום ר"ח ראשון ואינו דומה לנשבע לפרוע בר"ח ניסן שאי אתה מחייבו לפרוע בתחלת היום דשא"ה שהימים מחולקים ושני ימים הן ואין תופסין את היום הראשון בר"ח מפני עצמו וכיון שכן יש לחוש ולהחמיר בספיקא דאורייתא עד כאן לשונו:

סעיף קטן ח

כתב מהרי"ו סימן נ"ג מי שנשבע לעכו"ם שלא לגלות שנתן לו שוחד אינו מועיל לו התרה מפני חילול השם והוי דומיא דכתב האשירי דיהודים הנשבעים בשום אונס שלא יצאו מארץ השר שלהם דאינו מועיל מה שחושב בלבו היום דהואיל והעכו"ם יודע בדבר הזה והוי חילול השם הוא הדין כאן עד כאן לשונו ולי נדאה דצ"ע דהא בהדיא אמרינן בפרק בתרא דיומא (דף פד.) דאם הודיעו שהיה בלבו של ערמה בדבר דליכא ח"ה ולכן נראה לי דהכל לפי ענין הצורך ולפי ענין האונס וע"ש בגמרא פ"ב דיומא:

סעיף קטן ט

וכתב הרא"ש דאף הנותן יכול לישבע אע"פ שלא נתן לו רק מתנה ע"מ להחזיר וכ"כ ב"י בשם הריב"ש בסימן רכ"א ודוקא שהעכו"ם רוצה ליקח באונס יותר ממה שראוי לו אבל מלך שמבקש מס מה שראוי לו אסור להערים ובחידושי אגודה פ' הגוזל נמצא בשם הגדולים שני יהודים שהכו זה את זה והלך השלטון בב"ה וגזר על הקהל לגזור חרם אין להם לגזור חרם להציל עצמן בממון חביריהם אם יכולין בשום צד להתפשר עכ"ל וכן איתא הגה"ה זו בשם מוהר"ם במרדכי דפוס חדש פ' הגוזל בתרא ומסיים שם אם א"א להתפשר יעירו וישלחו לניזק ניזקו ואל יצילו עצמן בממון חביריהם ונראה דדוקא שהעכו"ם יענשוהו אותן שלא בדין אבל אם לא יענשוהו רק כדינו יכולין להגיד ע"פ החרם:

סעיף קטן י

וכ"פ מהרא"י בפסקיו סימן ע"ג וכו' ע"ש מהרי"ק שורש דלעיל וא"ל דאפי' בלא אונס הואיל וגלה בדעתו שאין חפץ בשבועה ואמר שאינו רוצה לקיימו דבהאי השבועה בטילה דזה אינו דהרי כתב הרשב"א באחד שביקש אחותו ממנו בחליו לישבע לה שלא ישא פלונית וכן עשה ואסרה עליו ומסר מודעא שאין רצונו לקיים שבועה זו אבל יעשה רצונה לבל תטרף דעתה כו' והשיב הרשב"א דזה הוי אונס בעדו כיון שאחותו היתה חולה ולא רצתה לאכול עד שישבע ואין לך אונס גדול מזה אבל משום מודעה לחוד לאו אנוס מקרי והוי שבועה אף על פי שגילה דעתו שאינו חפץ בשבועה עכ"ל וע"ל סימן רכ"ח באשה שנדרה לבעלה בחליו שלא תנשא אחריו:

סעיף קטן יא

אבל במרדכי פ' אלמנה נזונית ע"ד כתב רא"מ דה"פ נודרים להורגין ולחרמין ולמוכסים סתם הן שלהן לאו לאו שלהן הן שסתם המדברים להורגין כך הוא דרכן ולאו משום דמחשבתן מבטל דבורן דלאו ברירה תליא מילתא אלא בלשון העולם וסתם המדברים והמפרשין גבי אונסין שאני התירו משום אונס משתבש עכ"ל ובהג"א ריש שבועת

העדות בשם מהר"ם והיהודי שגנב מעובד כוכבים סוסים וחייב לישבע במעמד שאר היהודים ויודעים שנשבע לשקר יאמרו אין אנו חפיצים לשמוע שבועה זו ומצוה רבה להתפשר במקצת עם העכו"ם ליטלו ממנו בע"כ כו' עד וכפינין ליה לגופיה כיון דיש לו שלא יתחלל שם שמים על ידו ואין מקיפין בחילול השם עכ"ל כתב מהרד"ך בתשובה בית י"ז דמי שקיבל עליו חרם משום אונס מיתה לא חל עליו החרם כדמשמע באותה תשובה דמרדכי בשבועות דיסורים קשה ממיתה ואפ"ה החרם אינו חל ואע"ג דבתשובת מהר"ם דפרק הניזקין משמע דאי היה אליו סכנת מיתה היה צריך ליתן לקהל מה שקיבל עליו בדאיתא התם היינו דוקא משום דגמר ומקני להו בלא חרם דומיא דסקריקון כדאיתא התם (גיטין נה:) אבל מ"מ החרם אינו כלום עכ"ל ודבריו נראין לי דלא בתשובת מהרי"ו סימן נ"ג דכתב דאם האונס הוא מיתה החרם חל עליו וכ"כ מהרא"י ז"ל בפסקיו סימן ע"ג דזה לא מסתבר דמשום שהוא אונס גדול יהא החרם חל עליו דהא אינו אדם בשבועה ומ"מ טוב להחמיר ולהתיר החרם עכ"ל:

סעיף קטן יב

וכ"כ ב"י בסימן רכ"ח בשם תשובת הרשב"א:

סעיף קטן יג

כ' המרדכי בהגה"ה דשבועות ד' ש"מ ע"ב מי שנשבע לחבירו לפרוע לו לזמן והגיע הזמן ולא היה לו לפרוע אם יש תקנה לנדר זו שיאריך לו זמן או לא נראה דיש תקנה דיכול לומר התקבלתי וא"צ אפי' התרת חכם עכ"ל ובתשובת הרשב"א סי' תמ"ד כתב דלא מהני מה שהמלוה מרחיק לו זמן אם לא התנה בשבועתו עד שיאמר בפירוש הרי הוא כאילו נתקבלתי דאז מהני וכ"פ בסימן תשי"ג וכ' בת"ה סימן שכ"ו באחד שהיה לו על חבירו כתב ידו שנשבע לו לשלם ולא לטעון שום טענה בעולם והוא טוען שלא נשבע מעולם רק הוצרך לכתוב כך ופסק לענין איסור שבועה אם נתן אמתלא למה כתב כך אין שבועתו שבועה וה"ה אם מפציר באחד לעשות איזה דבר ואמר ברבים נשבעתי שלא לעשות דבר הזה אם ירצה אח"כ לעשותו ואמר שלא נשבע ונותן אמתלא לדבריו למה אמר כבר שנשבע לא שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא עכ"ל כתב מהרי"ל בתשובה סימן קי"ח אחת שנדרה לילך לבית הקברות והלכה שם ע"י עסק אחר יצאה ידי חובת נדרה וכן הנודר להתענות סכום ימים ואיקלע בהן תענית חובה דלקמן סימן רל"ט גבי נדר ב' נדרים קצת (משמע נמי כן):

סימן רלג

סעיף קטן א
בכל בו השומע קטנים נשבעים יאמר להן שיעמדו בשבועתם אם הוא דבר קטן וקל ואם הוא דבר חמור כגון ענוי נפש גוערין בהן ומתירן עכ"ל וז"ל הסמ"ג קטנים שנשבעו והם יודעים טעם השבועה כופין אותן לעמוד בשבועתן כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות אף על פי שאין חייבים ואם נשבעו בדבר שאין יכולין לעמוד בו אא"כ נזוק כגון שנדר להתענות מכין אותו וגוערין בו ומראין לו שהותרה שבועות כדי שלא יהא רגיל בשבועות להקל ראש וצריך ליזהר בקטנים הרבה ללמד לשונם דבר אמת בלא שבועה כדי שלא יהא רגילים בשבועות כעובדי כוכבים וזה הדבר כמו חובה על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות עכ"ל וכ"כ הרמב"ם פ"ו מהלכות שבועות:

סימן רלד

סעיף קטן א
וכ"כ בתשובת הרשב"א סימן תקס"ו

סעיף קטן ב
וכתב הר"ן פ' אע"פ דף תצ"ג ע"ב דאין חילוק בזה בין נדר עינוי נפש לנדרים שבינו לבינה:

סעיף קטן ג
כתוב במרדכי דף ש"מ ע"ד מעשה בא' שאמר לאשתו הפשט חלוקך ואם לא לא אשכב עמך עד פסח והיא נשבעת שלא תפשוט חלוקה מי יוכל להפר נ"ל שלא יוכל להפר דהא קיים לה וכל המקיים בלבו ה"ז מקויים והמיפר בלבו אינו מופר עכ"ל:

סעיף קטן ד
וכ"כ המרדכי פ' השולח דף תרע"ט בשם הר"י:

סעיף קטן ה
ובתרומות הדשן סימן רע"ט פסק דיכול חכם להתיר אחר הקמת בעל אבל אם הבעל השאיל לאחר יום שמעו אינו יכול להפר לאשתו ומהרי"ו פסק סי' ט"ו דאין חכם יכול להתיר לאחר הקמת הבעל אבל אם הבעל לא שמע עדיין חכם יכול להתיר מהרי"ק כתב בסי' נ' התרת חכם אחר החרש הבעל ראיתי נוהגים היתר ואחר קיומו של בעל נטה להתיר נ"כ ומ"מ כתב דנכון שישאל הבעל על קיום ואח"כ תשאל היא על נדרה עכ"ל:

סעיף קטן ו
כתב מהרי"ו בתשובה סי' א' מי שאשתו הפצירה שלא לשמש עמה והאיש כעס והניח ידו על חומש ונשבע שלא לשמש עמה וכראות האשה שבעלה כעס עמה ורוצה לישבע מחתה בו ופסק דהשבועה חלה דהואיל והפצירה שלא לשמש עמה הוי כאילו נתנה לו

רשות לפטור מעונתה דפטור וא"כ השבועה חל עליו ואע"ג שהאשה מחתה בו כשרוצה לישבע שמא לאו משום דחזרה בה אלא משום דלא היה ניחא לה שיהיה כועס כולי האי עכ"ל:

סעיף קטן ז
ובעיני אין זו תמיה כלל דהא לאחר שתתגרש ובלא"ה אסורה לשמש לו עד שיחזור וישיאנה בחופה וקידושין אם כן יפה עשה רבינו שכתב סתם שלאחר שתתגרש אסורה לו כנ"ל:

סימן רלו

סעיף קטן א
כתב המרדכי בשבועות שתים ריש ע"ד הנשבע על דבר שהוא גוזמא קצת להחזיק דבר אין זה שבועת שוא:

סעיף קטן ב
וכ"כ מהר"ם פדו"ה סי' ע"ד בשם התוספות:

סעיף קטן ג
כתב הר"ן פ' שבועות שתים בתרא דליתא מפורש בתורה לא מיקרי מושבע ועומד לענין שלא תחול השבועה עליו ע"ש דף ח' ע"ב:

סעיף קטן ד
גבי שמשון שהרג פלשתים (ט.) א"ר חמא בר חנינא הוחלה שבועתו של אבימלך דכתיב אם תשקור לי ולניני ולנכדי פירש"י הוחלה נתבטלה לפי שהפלשתים עברו על השבועה תחלה:

סעיף קטן ה
וכ"פ מהרי"ו סימן קל"ז בתשובה וז"ל מי שנשתדכה עם א' ובין כך תקע אשה כפה לאחר (להנשא) למשודך זה ואח"כ עבר המשודך הזמן המוגבל ואמר שאנוס היה שלא היה יכול לבא לזמן המוגבל אך אין לו ראיה ופסק דהיא פטורה מת"כ הואיל ואין לו ראיה שנאנס דהיא לא תקע כפה אלא על תנאי שהיה ביניהם לבא לזמן ההוא ומ"מ יש להתיר ת"כ קודם שתינשא שמא יבא אחר שתנשא עדים שנאנס ונמצא עברה על ת"כ עכ"ל וכתב מהר"ם פדו"ה סימן ס"ו בתשובה דוקא שנים נשבעו זה לזה אבל ג' שנשבעו זה לזה דבר אחד שאף שאם יעבור אחד מהם עדיין השבועה נשארה בין אלו השנים או אפי' שנים שנשבעו יחד ולא נשבעו זה לזה כמו בנשואין לישא זה את זה אלא שנשבעו יחד שלא לדבר עם אחר אע"פ שאחד מהן עובר אין השני נפטר משבועתו עכ"ל וכ"ה

בתשובת בר ששת סימן תקנ"ג ועיין בתשובת הרא"ש כלל ח' ב' נשבעו יחד לילך לא"י ואחד מהן לא רצה ללכת אם השני מחויב לילך:

סימן רלז

סעיף קטן א
וכ"כ המרדכי בשבועות דף ש"מ ע"ד:

סעיף קטן ב
וכתב בתשובת הרשב"א סימן תתמ"ב דאם נשבע בל' לעז או בכל לשון שנשבע הוי שבועה וכ"ה במרדכי פ"ג דשבועות שתים דף של"ה ע"ב וכ"כ הרמב"ם פי"ב מה"ש עי"ל סימן רל"ב האומר באמונה שאעשה דבר פלוני אי הוי שבועה:

סימן רלט

סעיף קטן א
בתשובת מהרי"ו סי' קל"ז כתב אי לא מסתפינא אמינא דלא החמירו בת"כ אלא כשנתן ת"כ לאדם לעשות לו דבר לאותו אדם עצמו אבל אם ראובן נתן ת"כ לשמעון לעשות דבר ללוי אין להחמיר כולי האי וסברא גדולה היא הואיל והטעם משום כריתות ברית עכ"ל ובמרדכי דלעיל משמע בתשובת ר"י שאם תולה ת"כ בדעת הקהל יוכל למחול לו ת"כ אבל אם נתן לו ת"כ דרך שבועה לקבל עליו בינו לבינו כתוקע כפו לשמים הוי שבועה ואינו יכול למחול וע"ש במרדכי שהאריך בתשובה זו וזה משמע דלא כדברי מהרי"ו אלא אפי' בלא כריתות ברית מחשבו כשבועה אם נתנה דרך שבועה וצ"ע:

סעיף קטן ב
ונ"ל דיש להתיר תחלה דלא עדיף ממה שאינו מפורש בתורה ואינו אלא מדרש חכמים:

סעיף קטן ג
ודבריו צ"ע מה בכך דאין נזירות פחות מל' יום מ"מ למה לא יעלה ממנין הא' לב' נזירות ואפשר דעת הרב דאין נזירות חלין זה על זה רק במוסיף יום אחד כגון שאמר הריני נזיר למחר דמגו דמוסיף לו חד יומא חל נזירות על נזירות ואין נזירות פחות מל' יום והוא דעת רב הונא בגמרא אבל הוא דלא כהלכתא דהא שמואל פליג התם וס"ל דאפילו באומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום חייב ב' נזירות וכוותיה שם פסק האשיר"י אלא שהמרדכי כתב סוף הל' אבילות והתוס' פרק הריני נזיר דאין נזירות חל על נזירות אלא בנודר שניהם ביום אחד דזהו ודאי דעתו על ב' נזירות דאל"כ נדר שני למה ליה ומשמע אבל נדר נזירות ל' יום ואח"כ נדר נזירות מ' יום ל' יום הראשונים עולין למנין מ' מאחר דמוסיף בנדר השני נזירות א"כ ה"ה בנדר אם הוסיף בנדר שני עולין לו מנדר הראשון

למנין שני ודוקא בנדר ב' הנדרים ביום א' אבל אם מנה מקצת הנדר הראשון תחלה ואח"כ נדר השני אינו עולה לו כך משמע התם בתוס' ובמרדכי ע"ש:

סעיף קטן ד

וכתב בהר"ן פ' שבועות שתים דף ש"ח ע"א האומר לא אוכל ככר זה אם אוכל זה לא יאכל הככר דשמא ישכח התנאי ונמצא עובר למפרע ודוקא שלא נשבע אלא על דבר אחד אי הוי מותר לאכלו קודם התנאי היה אפשר דאח"כ מתקיים התנאי ואין כאן נדר לכך אומרים דעתו שנדרו היה שלא לאכול זה היום אע"פ שיאכל התנאי למחר אבל אי אמר כל פת אסור עלי אם אוכל דבר זה לא נאסר בדבר זה אלא אחר שאכל התנאי דהואיל ואין נדר יכול לקיים לאחר התנאי דודאי לא נדר אלא שלא לאכול פת לאחר שיאכל התנאי עכ"ל וע"ש:

סימן רמ

סעיף קטן א

כתב הר"ן פ"ק דקידושין דף תרל"ה ע"א ואפילו אין לאב בן לא מחוייב לפרנסו אלא בתורת צדקה וכ"פ האלפסי עכ"ל ול' אין הבן חייב לשאול על הפתחים לא משמע הכי דמשמע הא אם א"צ לשאול על הפתחים כדאמרינן חייב לפרנסו אע"פ שבוודאי בכה"ג לא מחוייב כ"כ לוותר ליתן מכח צדקה וצ"ע וכתב בהגהת מרדכי ד' ר"מ בב"ב ע"א א"ר יהודה תבא מארה למי שמאכיל אביו ואמו מעשר עני כו' והא בברייתא מתיר ליתן לאביו מעשר עני והוא השיב דוקא אם דם שניהם עניים אבל אם הבן עשיר תבא מארה לו מכאן אני למד דאם אדם עשיר הפריש צדקה לא יפרנס אביו ממנו שלא תבא לו מארה עכ"ל וכ"ה במרדכי פ"ק דב"מ דף קל"ה ע"ב וחידושי אגודה במס' פיאה

סעיף קטן ב

אבל יש לתמוה אהא דאיתא באשיר"י כתב בשם מוהר"ם מרוטנבורג שמיום שעלה לגדולה לא הקביל פניו של אביו ולא רצה שאביו יבא אליו למה לא מהל על כבודו כמו שעשה ר"ט לאמו וא"ל דמהר"ם היה רבו של אביו דא"כ למה תלה טעמו שכיון שעלה לגדולה לא הקביל פניו של אביו דאם היה רבו של אביו מה תלוי בגדולתו ונ"ל דלפי דס"ל למוהר"ם דר"ט לא עביד רק בצינעא אבל בפרהסיא יש לחוש משום הרואין שאינם מכירין אותו ונ"ל דמ"מ אם דש בעירו וניכר לכל שהוא אביו שרי כנ"ל:

סעיף קטן ג

וכן מהרי"ק סימן קס"ו בין כיבוד למורא אמנם בת"ה סימן מ' משמע דאין לחלק בין כיבוד אב להיכא דמצערו:

סעיף קטן ד
ובתא"ו נ"א ה"ז דה"ה אם אמר מפיו שאר דברים בלא בית המדרש אף ע"פ שאינו דבר שמועה ואינו מחלק בין אינו דבר שמועה לדבר שמועה עכ"ל מצאתי בהג"ה באלפסי פ"ק דקידושין הא דצריך לומר הריני כפרת משכבו נראה בעיני שלא אמרו כן אלא כשמזכירו בפה אבל כשמזכירו בחתימתו אפי' תוך י"ב חדש אין אומרים זה הלשון שהרי חתימתו קיימת אפי' אחר יב"ח עכ"ל אמנם אני ראיתי בספרי הפוסקים ובפרט בנ"י שכתב דינים בשם רבו וכ"מ שזכרו כתב הכ"מ א"כ נראה דאין לחלק כתב מהרי"ל בתשובה סימן כ"ד דאין לחלק בזה בין אב לאם וגם על אמו צריך לומר הכ"ם:

סעיף קטן ה
והמרדכי בפ' כיצד בשם ר"ת ובהג"מ פ"ו דה' ממרים הסכים לדעת הטור ולא כדעת הרי"ף והרמב"ם:

סעיף קטן ו
עיין שם בדין המכשול עוד:

סעיף קטן ז
וכתב הטור לקמן סימן של"ד תשובה זו וצ"ע מ"ש מאב שעבר עבירה שאין הבן רשאי לנדותו כמו שיתבאר לקמן כתב מהר"ר זאב סימן תרנ"ג שני אחין שהקטן הוא ת"ח הוא קודם לאחיו הגדול והאריך בראיות אבל כולן הם דחויים גם מתשובת הרא"ש לא משמע כן דהרי תלה טעם הנידוי משום דאחיו הגדול אינו עושה מעשה עמך הא לאו הכי צריך לכבדו וא"כ ש"מ שאח גדול קודם לקטן וחייב לכבדו כמו אם היה בן ת"ח שמחוייב לכבד אביו אם אינו רבו לכ"ע וכתב מהרי"ק שורש למ"ד דבן הבן אינו חייב כלל בכיבוד אבי אביו עכ"ל וקצת לא משמע כן במדרש והביאו רש"י בפי' החומש פ' ויגש גבי ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק דפירש"י דחייב אדם בכיבוד אביו יותר מכיבוד אבי אביו מכלל דמ"מ חייב בכבודו ע"ש ובתשובת מהרי"ק שורש ל' ובהשגות הרמב"ן על ספר המצות שחבר הרמב"ם משמע הא דחייב לכבד אשת אביו או אחיו הגדול היינו משום כיבוד אביו וצ"ע לפי זה אם אביו יוכל למחול על כבודו וע"ש:

סעיף קטן ח
אבל לא משמע כן בתלמוד שלנו בפ"ק דקידושין לשנה נתן לו הקב"ה שכרו ונולד לו פרה אדומה ואמר לחכמים אין אני מבקש מכם אלא מה שהפסדתי בשביל אבא עכ"ל ואולי דתרי מעשים הוי ויש לחלק בין אפסודי דהיינו חסרון כיס ובין עבורי רווחא כמ"ש הר"ן:

סעיף קטן ט
וכ"פ בתא"ו נ"א ח"ג:

סעיף קטן י

אע"פ דיש רב אחר במקומו שיכול ללמוד דלא מכל אדם זוכה ללמוד והביא ראיה לדבר בתשובת מהרי"ק שורש קס"ו כתב דאין כח ביד האב למחות ביד בנו לישא אשה אשר יחפוץ בה הבן והאריך שם בראיות עוד שם דאין חייב לכבדו אלא בדברים ששייכים לאב כגון מאכילו ומשקו אבל מלתא דלא שייך באב פשיטא דאין כח ביד האב למחות בבנו עכ"ל. וע"ש שהאריך עוד שם וכתב עוד שורש נ"ח בן שיש לו דין עם אביו או אמו והם תובעים ממנו צריך הוא לילך אחריהם לדון עמהם בעירן דזהו כיבוד אב ואם ומ"מ אם יצטרך להוציא הוצאות יותר ממה שהיה מוציא אילו היה יורד עמו לדין לפני ב"ד הממוצעת המותר הם חייבים לפרוע דקי"ל דאין מחוייבים לכבדו רק משל אביו עכ"ל:

סימן רמא

סעיף קטן א

כב"י בשם מהרא"י בפסקיו סי' ס"ב קטן שקילל אביו בינקותו בהיותו בן י"א שנים או עבר עבירה אחרת באותו עת ורוצה לקבל תשובה על ככה נראה דהקטן אפי' הגיע לחינוך לאו בר עונש ואזהרה הוא כלל קודם שהביא בר שערות מ"מ דייקא תלמודא בכמה דוכתי דסימן רע הוא לקטן שנעשו מכשולות מתחת ידו לכך נראה טוב שיקבל עליו איזה כפרה ואין אני רגיל להעריך כפרה ותשובה במשקל עכ"ל:

סעיף קטן ב

עיין בהר"ן פרק נערה שנתפתתה ובהר"ן סוף חולין איזה מקרי מכת מרדות:

סימן רמב

סעיף קטן א

ויש ללמוד מזו דמי שאביו הוא רבו קורא אותו רבי ולא אבא מורי וכן מוכח ריש פרק הזהב (מד.) דקרי ר' שמעון לרבי אביו ר' ונ"ל דהיינו דוקא אם הוא רבו מובהק אבל ברבו שאינו מובהק אז כיבוד אב קודם לכל דבר כמו שיתבאר בסימן זו לכן יקרא בלשון אבא מורי וכ"מ לקמן סי' רמ"ו גבי חכם שאומר למתורגמן כך אמר לי אבא מורי כו':

סעיף קטן ב

אבל תלמיד חבר שאינו אסור להורות בפני רבו משום כבודו אלא משום שאסור להורות בלא רשות כדי שידעו בו שאינו טועה בהוראתו אפי' נטל רשות מרב אחד סגי והרשב"א בתשובה סימן קי"א לא חילק בין תלמיד מובהק לתלמיד גמור אלא בתוך ג' וחוץ לג' דתוך ג' אסור להורות משום כבודו דרבו מדאורייתא אפי' נטל רשות מרב אחד אסור להורות בפני שאר רבותיו אבל חוץ לג' אם נטל רשות מרב אחד סגי וכן בתשובת בר

ששת סימן רע"א דאין חילוק בין תלמיד גמור לתלמיד חבר דאפי' נטל רשות מרב אחד אסור תוך ג' חוץ לג' שרי:

סעיף קטן ג

וכ"מ דעת מהרי"ק שורש קי"ג וכ"פ ריב"ש סימן רע"א אלא דבפניו ממש מיהא אסור דמחזי כאפקירותא אבל שלא בפניו אפי' תוך ג' שרי עכ"ל ריב"ש:

סעיף קטן ד

וצ"ע מה הקשה הרב על דברי מהרי"ק שכתב ואם למד רוב חכמתו ממנו כי נתחכם ונעשה גדול כמוהו מאי הוי דהא מהרי"ק הביא ראייה לדבריו מריש לקיש ורבי יוחנן דהא ריש לקיש היה תלמיד גמור לרבי יוחנן ורבי יוחנן רבו מובהק היה וסמכו ואפ"ה היה חולק עליו והורה בפניו בכמה דוכתי הואיל ונתחכם לבסוף ונעשה גדול ? ריב"ש בסימן רע"א כדברי מהרי"ק וכתב ריש פרק כל היד משמע דאם תלמיד נתחכם יותר מן הרב אינו חייב כ"כ בכבודו וע"ש דף י"ד ע"ב:

סעיף קטן ה

כתוב בפסקי מהרא"י סימן רל"ח אם יש לתלמיד רשות לחלוק על רבו באיזה פסק או הוראה אם יש ראיות מספרים נראה אם הראיות ברורות קצת וצורתא דשמעתא מוכח כדברי התלמיד למה לא יחלוק כך היא דרכה של תורה מימי התנאים וכו':

סעיף קטן ו

ובתשובות הרשב"א סימן רמ"ז משמע דאם שתה רביעית יין אל יורה ואינו אסור כל אותו היום רק בי"ט דמרבים באכילה ושתיה ומ"מ אילו נתן דעתו כבר על ההלכה ועל פסק הדבר בין להתיר בין לאיסור מותר להורות ואפי' מיד שאכל ושתה אפי' סעודה גדולה בי"ט וב"כ מהרי"ק שורש ק"ע דעכשיו בזמן הזה כל דין שהוא מבורר בפוסקים מותר לשתוי להורות אותו דין ובת"ה סימן מ"ב כתב הא דשתוי רביעית יין אל יורה היינו דוקא ביינות שלהן שהיו חזקות אבל ביינות שלנו שאינם חזקות כ"כ אינו אסור להורות בשלא שתה רק רביעית אבל פשיטא דאם שתה הרבה דמשכר דאסור להורות ואף רביעית צריך ליזהר שלא להורות אף בדבר שהוא פשוט ומותר להורות בפני רבו מ"מ כשהוא שתוי אסור להורות אם לא הוא דזיל קרי בי רב הוא והצדוקים מודים בו וצ"ע בתוספת שאנ"ץ ס"פ היו בודקים (סנהדרין דף מב.) כתבו דשתויי יין מותר לדון דיני ממונות וצ"ע ע"ש עכ"ל ועיין בח"מ סימן ז' מדין שכור ע"ל סימן רמ"ח דאין חכם רשאי להורות באתריה דחכם חבירו וכן אם מותר לנהוג שום שררות ורבנות לפני אותו החכם ושם דין חכם שאסר אם חבירו רשאי להתיר או אם חכם נאמן בהוראותיו:

סעיף קטן ז
ויש ללמוד דמותר להזכיר שמו כשמזכיר גם כן מורי ורבי:

סעיף קטן ח
וכ"ה בתא"ו נתיב כ" ח"ה כתב הר"ן פ"ק דמועד קטן דף שע"ד ע"א הא דתלמיד הנפטר מרב ולן בעיר צריך לחזור וליטול ממנו רשות היינו דוקא שנטל רשות לילך באותו היום או ללילך למחר ולן עוד לילה אחרת אבל אם נטל רשות ללילך למחר לא צריך לחזור וליטול רשות דאדעתא דהכי שיסע למחר נטל רשות עכ"ל. וכתב רוקח סימן של"ה רב היושב בסעודה אומרים ברשות מורי הרב ורבותי כמו שמצינו במסכת דרך ארץ (פ"ה) שאמר פלוסוף אחד שלום עליכם חכמי ישראל ולר"ג בראש:

סעיף קטן ט
בהג"מ פ"ו דהתם כתב אהא דאם היו מהלכים כו' והא דאמרינן פ"ג שאכלו (מז.) אין מכבדים בדרכים אלא בפתח הראוי למזוזה פי' ר"ת דהתם מיירי שאין שניהם בחבורה אחד אלא כל אחד הולך לעצמו אז יוכל אחד למחר לעשות צרכיו כמו שירצה אבל כשהולכין יחד מכבדין בכ"מ כו' וכ"ה בתוספות פרק בהמה (נא.) וכפי' הר"י ס"ג שאכלו דף ל"ז ע"ב ובמרדכי שם וכתב בשם ראב"י דכתב דבמקום סכנה אין מכבדין עכ"ל:

סעיף קטן י
כתב המרדכי פרק מקום שנהגו וכשם מהר"מ לרחוץ עם אביו חמיו ובעל אמו ובעל אחותו איני יודע היתר וכמה פעמים הוריתי לאיסור ואינו נראה לומר דהתם בגיגית אבל במרחץ שלנו מותר דמניין לנו לחלק עכ"ל ומהרי"ו כתב סימן ל"ז היכא דהיה הוא במרחץ קודם רבו א"צ לצאת ע"כ לשונו בחדושי אגודה פרק מקום שנהגו כתב תלמיד אל ירחץ עם רבו אמנם עתה דמכסין הערוה לית לן בה ומותר לרחוץ יחד עכ"ל:

סעיף קטן יא
וכ"כ בהג"מ פ"ו בשם סמ"ק וכתב דאין רשאי דקאמר היינו אינו חייב עכ"ל:

סעיף קטן יב
כתב בהג"מ פ"ח ור' שמחה פסק דאפילו אין הרב חולק כבוד לתלמיד רק אם הוא מתכבד במה שאחרים דולקין לו כבוד חולקים לו כבוד בפני הרב וכ"כ המרדכי פ"ק דקידושין דף תרנ"ט ע"ד:

סעיף קטן יג
כתוב בת"ה סימן מ"ג דאפילו באיסור דרבנן אם רואה לרבו שרוצה לעבור ימחה בידו ואפילו בספק איסור ומכל מקום בספק איסור דרבנן אין לדקדק כולי האי וכתב בתא"ו נתיב ב' ח"ה דבר שהוא איסור דאורייתא ועושה מעשה להתיר ויש אחד מן התלמידים

יודע להקשות מקשה קודם מעשה אבל איסור דרבנן עושה מעשה דאח"כ מקשין כך פשוט בעירובין פרק הדר (עירובין סז:):

סעיף קטן יד

כתב מהרא"י בפסקיו (סימן רל"ז) וז"ל מ"ש מאיזה טעם רגילין העולם לומר זה רבו של זה בשביל שלמד ממנו זמן אחד תוספות או פירוש ואפשר שמע מן התלמיד יותר חדושים ממה ששמע הוא ממנו אין לדקדק כ"כ אחר זה המנהג כי מנהג אבותינו תורה הוא וקצת ראיה יש להביא מתוספות דברכות ואין לי פנאי להאריך עכ"ל וע"ל ריש הסימן שכתבתי מה נקרא תלמיד חבר כתב ריב"ש בתשובה סימן רע"א דין הסמיכה שנהגו בזה"ז אינו כדי שיוכל הנסמך לדון ואם טעה לא ישלם דלא מהני נטילת רשות זה אלא מריש גלותא או הבא מכחו ונטל רשות ממנו ואף אם נאמר שריש גלותא נתן רשות לאחרים ואחרים לאחרים זה אינו מהני הואיל ובזה"ז בטל דיש גלותא גם באי כחן בטילים כדאיתא בפרק כל הגט (גיטין כט:) כולהו מכח בעל קאתי איתא לבעל כו' וי"ל דסמיכה זיו הוא שתלמיד הגיע להוראה ומדינא מותר להורות חוץ לג' פרסאות ואף חייב להורות אלא שגזרו שהתלמיד אסור להורות אא"כ נוטל רשות מרבו או רבו נתן לו רשות לקבוע ישיבה בכ"מ ולדרוש להורות לכל הבא לשאול וזהו בשקורין לו הרב ה"ז מעתה כאילו אינו תלמיד אבל ראוי ללמוד לאחרים בכ"מ ולהקרא רב דאם לא בדרך זה איני רואה שום טעם לסמיכה זו מ"מ נראה דכל שלא בחיי רבו א"צ ליטול רשות משום רב דגזירות רבו לא הוי אלא בעוד רבו קיים אבל לאחר מותו לא דלא גזרו אלא כמעשה שהיה בפ"ק דסנהדרין (דף ד:) ולכן אם מת רבו מובהק א"צ שום נטילת רשות ותלמיד חבר א"צ רשות דלא אמרו אלא ברבו מובהק ולכן נפלאתי הפלא ופלא על רב אחד ר"מ הלוי שגזר שכל מי שלא נטל רשות מר' ישעיה שגיטיו וחליצותיו בטלים ואם הם נעשים כהוגן ובתיקון חז"ל והם כשרים מן הדין למה יהיו פסולין ומה צריך נטילת רשות משום רב בכתיבת הגט ונתינתן וכן בחליצה ואי משום שאמרו ז"ל (קידושין ו.) כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם פי' שלא להיות דיין בדבר שמא יתיר ערוה אבל גט שנכתב בתיקונו למה יפסל וסתם ספרי דדייני מגמר גמירי (גיטין ב:) ויש להם תיקוני הגט בכל הלכותיו כמו שתיקנו המחברים ז"ל עכ"ל אמנם בתשובת הרד"ך סימן י"ב כתב דנהגו האידנא בסמיכה כדי שיודע מזה שראוי להורות ולא יורה כל אחד מן התלמידים לכן נהגו בסמיכה שמעתה כל מי שאינו מוסמך לא הגיע להורות ואין לסמוך עליו אא"כ ידוע דגברא רבא הוא ומצד ענותנותו אינו מבקש גדולה או מטעמים אחרים ולבי נוקפי שכל גיטין שנעשו בזמנינו שלא ע"פ מומחה לרבים דהיינו שלא

נודע ע"פ חכמים דגברא רבא הוא שראוי לחוש בהם עוד נהג בסמיכה כי תלמיד אסור להורות בפני רבו אא"כ נטל רשות ובמה יודע שיש לו רשות כי נקראו לו מהור"ר עכ"ל וכל זה לא כבעל נחלת אבות שכתב פרק שנו חכמים שלא ידע טעם לסמיכות בזה"ז ומהרי"ו כתב בתשובה סימן פ"ה וקכ"ח דאם לא נטל רשות ונתן גיטין אפי' בדיעבד לא הוי גט ולא אמרינן בזו סתם סופרים מגמר גמירי כו' ולכ"ע אם ידוע וניכר שהוא גמיר אלא שלא נטל רשות גיטיו כשירים כתב הרמב"ם בה' סנהדרין פ"ד יש לב"ד לסמוך לדברים יחידים והוא שיהיה ראוי לכל הדברים כיצד חכם מופלא שראוי להורות לכל התורה יש לב"ד אותו לסמוך למקצת דברים כגון לדון ד"מ ולא להורות איסור והיתר כו' ונראה שזה דוקא בימיהם שנהוג דין סמיכה אבל סמיכה של זמן הזה אינו כלום אלא נטילת רשות בעלמא ומי שראוי ראוי:

סעיף קטן טו
וכתב בפסקי מהרא"י סימן קנ"ז דאף אם מוחל מ"מ אסור לבזותו:

סעיף קטן טז
ובספר חסידים כתב דהא דרבו קודם דהיינו אם למד עמו בחנם אבל אם אביו שכר לו רב אביו קודם לכל דבר:

סימן רמג

סעיף קטן א
כתוב בת"ה סימן שמ"א אע"ג דאין עתה בזמנינו חכם שיש לו תורת ת"ה גמור היינו לקנוס המביישו בליטרא זהב אבל למירמא כרגא עליה ולאפוקי מיניה אפשר דאין מדקדקים כולי האי אם הוא מוחזק בדורו לת"ח וכ"מ מדברי הרא"ש דלא החמיר כ"כ לענין ת"ח לפטור ממס כמו לענין קנס במביישו עכ"ל ועוד כתב סימן שמ"ב דלאו דוקא רב היושב בישיבה אלא כל ת"ח בדורו שיודע לישא וליתן בתורה ומבין מדעתו ברוב מקומות בתלמוד ובמפרשים ופסקי הגאונים ותורתו אומנותו כדרך שכתב הרא"ש ויש מקומות שנהגו שלא לפטור ת"ח ויש מקומות שנהגו לפטור ומיהו תורתו אומנתו צריכין עכ"ל:

סעיף קטן ב
ועיין בח"ה סימן ת"כ בענין זה ומי נקרא ת"ח לעניין דין זה:

סעיף קטן ג
וכ"ה בהגהת מרדכי דקדושין דף תרס"א ע"א באחד שביזה רב אחד דאף על גב שהרב אמר והוכיח לאותו שביזהו ואמר כל מי שעשה כזה יהא בחרם מ"מ אין רשות לזה להשיב בעזות והאריך שם בתשובה כ"כ הרשב"א סימן קע"ט דבין איכא עדים בין ליכא

עדים יכול החכם לנדותו לכבוד עצמו וכתב מהרי"ק שורש קס"ג ומהרי"ו סימן קס"ג דאין ת"ח עביד דינא לנפשיה בזה"ז עכ"ל כתב עוד בתשובת מהרי"ו סימן קכ"ט דאין ת"ח בזה"ז יכול לנדות לכבוד עצמו וגם לדון האדם בע"כ וכ"מ מדברי מהרא"י סימן רכ"ה בפסקיו אמנם בתשובת ריב"ש בכמה מקומות משמע דיש דין ת"ח בזה"ז רק שיהיה ראוי לכך ע"ל סימן של"ד ומהרד"ך כתב כדברי ריב"ש סימן כ"ה כתב בתא"ו נ"ב ח"א אסור להשתמש במי ששונה הלכות ולעולם ישתמש קודם במי ששונה משנה קודם שישתמש במי ששונה תלמוד שהוא גמרא וכן פשוט פרק בני העיר (מגילה כח:) עכ"ל:

סימן רמד

סעיף קטן א
כתב בהג"מ פ"ה דת"ת גרסינן בירושלמי אין תורה עומדת בפני חכמים פירוש אין הרב עומד בפני תלמידו מכאן פסק הר"מ אין הרב עומד בפני תלמידו אפילו הוא חכם גדול וכתב הרמב"ם אמנם חזינן למוהר"ם דהוי קא עביד הידור לתלמידיו אפי' לאותן שלא היו חשובין כ"כ:

סעיף קטן ב
וכ"כ הר"ן פ"ק דקידושין:

סעיף קטן ג
ממרדכי דקידושין דף תרנ"ט ע"ד משמע דא"צ לעמוד כשעוסק בתורה אלא שחרית וערבית ע"ש:

סעיף קטן ד
ומיהו אפשר דהידור בעי למיעבד דמשמע לקמן בדברי הרי"ף והרמב"ם שהביא דאף בת"ח שא"צ לקום מפניו צריך לעשות לו הידור וה"ה ת"ח קטן ממנו וכמו שעשה מוהר"ם לתלמידו כן נ"ל:

סימן רמה

סעיף קטן א
כתב האגור סימן ב' בשם הסמ"ג דאשה חייבת ללמוד דינים השייך לה:

סעיף קטן ב
בהג"מ פ"א דת"ת כתב מ"מ גרסינן בסוטה (כא.) איתתא דמקריא לברה ונטרה לגברא עד דאתי מבי מדרשא מי לא פלגי בהדייהו עכ"ל וכ"ה בסמ"ג:

סעיף קטן ג
דנכסי דאיניש אינון ערבין ביה ואין נפרעין מן הערב אלא במקום שאין יכול לתבוע מן החייב עכ"ל:

סעיף קטן ד

וכ"ה בהג"מ פ"ב דת"ת וכתב א"נ הא דאמרינן בן חמש למקרא היינו לחנכו ללמוד שאביו מלמדו ובן שש למסעדיה בגמ' עכ"ל וכתב הרב האברבנאל פרק בעשרה מאמרות כי י"א דאע"ג דבן חמש למקרא בן ג' שנים לאותיות ללמוד אותיות התורה ומצאו להם סמך מן המדרש שלש שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית קדש הילולים ר"ל ללמוד אותיות התורה כו' עוד כתב שם בהג"מ אמרינן בפ"ק דקידושין (ל.) חנוך לנער ע"פ דרכו ר' יהודה ורבי נחמיה ח"א משיתסר ועד כ"ב שנין וח"א מתמניסר עד כ"ד שנים פי' בזמנים אלו ידריכנו בדרך מוסר שכל ימיו מהנה בו עכ"ל ועיין ברוקח שהאריך כיצד נוהגין בשעה שמתחילין עם הנערים וכתב שם ענין פתיחת הלב שעושין לנערים:

סעיף קטן ה

וכ"ה בהג"מ ובתא"ו נ"א ח"א אבל יש שכתבו דאפי' פחות מכ"ה חייבין לשכור מלמד וכופין זה את זה וכ"כ נ"י פ' לא יחפור דף קס"ה ע"א:

סעיף קטן ו

וכתב נ"י פ' לא יחפור דף קס"ח בדלא גמיר וכתב המרדכי פ' האומנין ע"ב בירושלמי בסדר זרעים אמרינן דאסור למלמד להיות ניעור בלילה יותר מדאי יען שלמחר הוא עצל ללמוד וגם אסור להתענות גם אין לו לעצור במאכל ובמשתה אם הוא מפרנס עצמו מפני שאינו יכול לטרוח דכוותיה אין לו להרבות במאכל ומשתה וכל דמשנה ידו על התחתונה ומסלקינן ליה עכ"ל ושאר דיני מלמד יתבארו בח"מ בעזרת השם יתעלה בסימן של"ד ושל"ה:

סעיף קטן ז

כתב מהרי"ו סימן קנ"א זה כמה ימים כתב לי מהור"ר ישראל ברונא קבל קדמנא שמהר"א נקיט בלבי לזלזל בי באמרו שהוא לבדו ימשול ברבנות והנה כיון שהקהל לא בררו להם אחד מהם ותרוייהו צריכין לתת מס אין לאחד מהן שום חזקה יותר מאחר ואף ע"פ שמהרר"א היה בעיר קודם שבא מהרי"ב לא יפה חזקתו בזה שהקהל לא מינו אותו לא לראש ולא לקצין וגדול מזה כתב הא"ז וז"ל אם ת"ח הוא וצריכים בני אדם לתורתו אפי' בא ממשלה אחרת שאין נותנים מס למושל העיר הזו לא מצי לעכב עליה דודאי לא הסכים ר"ג מ"ה לאסור שום ישוב לת"ח ואפי' יש ת"ח בעיר כי קנאת סופרים תרבה חכמה כו' הרי כתב בסתם ואפי' יש ת"ח בעיר ולא חילק בין אם בני העיר קבלו עליהם חכם הראשון או לא קבלו בכל ענין לא מצי מעכבי אלמא דיש לת"ח השני חזקה כמו הראשון לכן נראה דיש חזקה למהרי"ב כמו למהר"א לנהוג נשיאתו ברמה הן לקבוע ישיבה לעצמו הן ליתן גיטין וחליצה ולמורה הוראה ולברך ברכת אירוסין ונישואין עכ"ל

מהרי"ו וכ"כ מהור"ר דוד שפרינץ ומהרא"י בפסקיו סימן קכ"ה ואפי' יש פיקוח נפש בדבר מחמת הפרס שנופל לכיס המנהיגים מגיטין וחליצה וכה"ג על קיבול פרס זו אנו בושין ובטורח למצוא היתר לרובן והאיך נחזיק אותו כולי האי להחשיבו פרנסה לבלתי ישיג אחר בהן עכ"ל מהרא"י ומשמע שם מדבריו שמהר"א היה זקן ממהרי"ב ואפ"ה לא היה יכול למחות בידו וכתב מהרד"ך בתשובה סימן כ"ב רב שבעיר אפי' יבא שם אדם גדול כמותו אין לו להורות ולדרוש שם בפני הרב שדר שם שמצינו בפ' כל היד (נדה כ:) דעולא כי מקלע לאתריה דרב יהודה כו' לא רצה להודות לפניו אפי' מי שדר שם אינו גדול כ"כ כרב: האחר אתריה דחכם גדול קרינן ביה ואסור להורות לפניו עכ"ל כתב מהרי"ק שורש קכ"א על אותן האנשים המתריסים נגדך וקובעים ישיבה לעצמן מה אעשה יכולין לתרץ דברייהו דכוונתן לשם שמים שלא למדו בפרקים האחרונים עד עתה כו' כתב ריב"ש בתשובה סימן רע"א מי שהחזיק אפי' מעצמו איזה שררה או דין קדימה אין נוטלין אותו ממנו לתתה לאחר גדול ממנו כיון שכבר זכה זה אא"כ הוא ע"ה והאחר ת"ח אבל כל שהחזיק ת"ח אין מסלקין אותו אע"פ שהבא ליטול גדול ממנו כו' אע"פ שראוי להם לחכמים לברוח מן השררה אבל כשנתמנו בה הן מקפידין שלא להסתלק ממנו כדאמרינן בפרק בתרא דמנחות (קט:) אמר רבי יהושע בן פרחיה בתחלה כל האומר עלה אני כופתו ומניחו לפני ארי עכשיו האומר לי רד ממנו אני מטיל עליו קומקמום של חמין כ"ש אם הרב הראשון נתמנה ע"פ הציבור שאין מורידין אותו כ"ש אם נתמנה ג"כ ע"פ המלך ברצון המלך וברצון הציבור והקהלה שיקבל עליה וכגון זה הורמנא דמלכא מלתא רבתא היא עכ"ל וע"ל סימן רנ"ו כתב הרמב"ם פ"א מהלכות מלכים כל השררות והמינויין מישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות והוא שיהיו הם ממלאים מקום אבותם בחכמה וביראה היה ממלא ביראה אע"פ שאינו ממלא בחכמה מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו מי שאין בו יראת שמים אע"פ שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המנויין שבישראל עכ"ל וע"ש בהג"ה האריך בזה כתב הד"ן פ"ק דע"ז דף שד"מ ע"ב בשם הראב"ד והרשב"א ז"ל הא דתניא הנשאל לחכם אוסר אין חבירו רשאי להתיר לאו משום כבודו של ראשון נגעו בה אלא משום כיון דאסרה הראשון שוויה חתיכה דאיסורא ושוב אין לו להתיר אבל בהג"מ פ"ב מהלכות ממרים משמע דשרי וע"ש וכ"ה בהדיא בתוס' פ"ק דע"ז (ז.) ופי' דברי הירושלמי שאין להביא ראיה ממנו וע"ש ובאשיר"י שם ג"כ כתב דשרי אם לא דחלה כבר הוראתו בהיתר והחכם השני חולק עליו בשיקול הדעת ואז אינו רשאי לאסור וע"ש בהר"ן בשם הראב"ד אפי' התיר שני אינו מותר ואפי' היה גדול ממנו בחכמה ובמנין והוא בדבר שאין בו

מחלוקת אלא בשיקול הדעת אבל אי טעה בדבר משנה חוזר מטומאה לטהרה ומאיסור להיתר אבל בחיוב וזכות חבירו המומחה ממנו חוזר ומזכה עכ"ד ול"נ דאפי' אם טעה בשיקול הדעת מחזירין הוראתו בהסכמתו והא דאמרינן דאין חבירו רשאי להתיר משום כבודו של ראשון אבל אם שמע ראשון והודה לשני א"נ לא שמע אלא שהשני גדול ממנו מחזיר השני הוראתו של הראשון כנ"ל להלכה אבל לא למעשה לחלוק על אבות העולם עכ"ל ובמרדכי שם משמע כדברי הר"ן שכתב פי' דאין הקפידא להשואל דהשואל יש לו לשאול לכל מי שירצה דמתוך כך ישאו ויתנו בדינו ויוציאו לאור והקפידא הוא לנשאל כו' משמע כדברי הר"ן דמותר לחזור בהסכמת הראשון וכ"ה בפרק כל היד אמנם במרדכי ר"פ א"ט כ' דלא כהר"ן שכ' הא דאין רשאין להתיר היינו משום חומר איסור אבל בלא מעשה יכול לחלוק עליו אם אפשר לחלוק ובתא"ו נ"ב ח"ה כ' דאף לשואל אסור לשאול לאחר משום דחכם הראשון שוויה התיבה דאיסורא אלא יאמר לשני כך פסק לי החכם הראשון אולי ימצא השני שטעה הראשון בדבר משנה ואם חכם השני גדול מן הראשון אפי' מלתא דתלוי בשיקול הדעת יכול לחזור וי"מ שכתב דאם יש לו קבלה בדבר יכול להתיר מה שאסר הראשון וכ"כ רש"י עכ"ל ועיין בהג"מ פ"ב דהל' ממרים אם יש איסור לשאול בבנימין זאב סימן ו' משמע דאף אם חכם התיר אין חבירו רשאי לאסור מסברא אלא בכח ראיה והביא ירושלמי כדבריו ע"ש ה"מ הך עובדא גופא אבל בעובדא אחריתי מי הוא שיטעה לומר שאינו יכול להתיר וכ"כ מהרי"ק בשורש קע"ב הא דאין חכם יכול להתיר א"כ כשיטעה חכם אחד בשיקול הדעת ישאר טעות זה לדורות כיון שלא יהא שום חכם רשאי להתיר עכ"ל כתב הנ"י פ' הערל דף תכ"ט ע"ב הא דאמרינן (יבמות עז) אמר רב כל ת"ח שמורה ההלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו בשעת הוראה ואם לאו אין שומעין לו פי' התוס' דוקא במילתא דשייכא לדידיה וכו' עד וכל ה"מ כדאמר בגמרא אבל אמר מסברא ומביא ראיה לדבריו שומעין לו וזה פשוט עכ"ל ובתא"ו נ"ב ה"ה הא דאינו נאמן דוקא בדורות הראשונים דהו"ל גמרא בעל פה אבל עכשיו שאינו יכול להורות אם לא שיהיה לו עיקר בגמרא אפי' לאחר המעשה אמרה שומעין לו כיון שמביא ראיה לדבריו עכ"ל הרמ"ה אבל הרא"ש כתב דעכשיו נמי כל מעשה שבא אינו בגמרא אלא שמדמין מילתא למילתא איכא למיחש ולא דמי עכ"ל ונ"ל דאם הוא פשוט במשנה או בגמרא או בפוסק אחר דאין לחוש על זה ונאמן עכ"ל:

סימן רמו

סעיף קטן א
כתב בהג"מ פ"א ובשעת הדחק סומכין אהא דא"ר יוחנן אפי' לא קרא אלא ק"ש שחרית ועַרבית לא ימוש קרינן ביה עכ"ל וכ"ה בסמ"ג:

סעיף קטן ב
והר"ן כתב פ"ק דע"ז דף שמ"ה ע"א דלאו דוקא שליש אלא לומר שיתן לכל אחד הראוי לו דוקא עכ"ל:

סעיף קטן ג
כתב בתא"ו נתיב ב' ה"א וכ"פ ר"י ורבי' יונה ופי' הא דאמרינן שלא יעשה עטרה להתגדל בה ולא קורדום לאכול ממנה דוקא שאינו מתכוין לכבוד התורה אבל אי הנותנים לו מתכוונים לכבוד התורה שרי ומ"מ כתב שאם היה בריא ויכול להיות ממלאכתו שאסור וכ"כ הרמ"ה ומדברי כולם נלמד שאם אינו יכול לחיות ממלאכתו שמותר ועוד כ' הר"י והא דאמרינן (כתובות קה:) המביא דורון לת"ח באילו הקריב בכורים לא אמרו אלא בדבר שהדיוטות רגילים בו שכן דרך בני אדם להביא דורון לאדם חשוב אפי' הוא ע"ה אבל הרמב"ם סגר הדלת עליהם והחמיר הרבה בזה שהכל אסור זולתי לזקן או חולה שאינם יכולין לעשות מלאכה עכ"ל וכ"פ הרב אברבנאל בפ"י דפרקי אבות ולכן נהגו בכל המקומות שהרב של עיר יש לו הכנסה וסיפוק מאנשי עיר כדי שלא יצטרך לעשות מלאכה בפני הבריות ויתבזה התורה בפני ההמון ודוקא החכם צריך לזה אבל עשיר אסור עכ"ל ולקמן אכתוב דעת ב"י בזה כתב בהג"א פ"ק דע"ז ושריא ליה למטעם מידי הוראתו כדי לברר הוראתו ומיהו ליקח מתנה דבר חשוב ממה שהתיר משמע בהדיא דאסור עכ"ל:

סעיף קטן ד
ובהג"מ פ"א דת"ת דלאו דוקא שכר שימור אלא ה"ה כל אדם שקשה ללמדו וכתב עוד שם דכל חידושי סופרים דהיינו מה שנתקן מדרבנן מותר ליטול שכר ללמדו עכ"ל:

סעיף קטן ה
והתוס' כתבו בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות לו.) דאיתא בירושלמי דשואל הלכות והגדות צריך לשאול מעומד וכן אמרינן שם ובפ' תפלת השחר (ברכות כז.) במעשה דר"ג ור"י עמד השואל כו':

סעיף קטן ו
ובהג"מ פ"ג דת"ת דלא כר"ת שפי' דרך ארץ יהא עיקר מדאמרינן (אבות פ"ב) יפה תורה עם דרך ארץ כו' כתוב בנ"י פ' יש נוחלין דף רי"א ע"ב דיש לשמוח כשאדם מסיים מצוה ויש להתחיל ללמוד בלילה מט"ו באב ואילך ומאן דלא מוסיף יסיף כו':

סעיף קטן ז
ולעיל כתבתי מה שהסכימו בו רוב החכמים:

סעיף קטן ח
ובהגהות פ"ו מה' ת"ת וכן תנן במסכת אבות ודאישתמש בתגא חלף וי"א זה המשתמש בשם המפורש ואמרינן בנדרים (דף סב.) ומ"מ שרי לצורבא מדרבנן לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה דכתיב ועבדך ירא את ה' מנעוריו ומקשה והא רבי טרפון הוי מצער נפשיה על שהודיע עצמו כשהעלילו עליו ומשני שאני ר"ט דעשיר גדול היה והיה לו לפייסו בממון עכ"ל סמ"ג:

סעיף קטן ט
כתב ריב"ש בתשובה סימן מ"ה אשר שאלת מהו חכמת יוונית אשר יתרחק האדם ממנה ואם הם אותן ספרים המפורסמים בעולם כספר השמע הטבעי ומה שאינו הטבעי תשובה אין זה חכמת יוונית שאסרו חכמים כי חכמת יוויות הוא לדבר בלשון יוונית בחידות וברמיזות שלא יבינו ההמון רק אותן שהורגלו עצמן באותן חכמות אבל ספרי טבע המפורסמים לא מן השם הוא זה אבל ראוי למנוע מהם מפני שהם מתאמצים לעקור דברי תורתינו ואנחנו בעלי האמת יודעים שתורתינו אמת וחקירתם אפס ותוהו וכבר אמרי' בפ' חלק (סנהדרין צ.) ואלו שאין להם חלק לעוה"ב כו' עד ור"ע אומר אף הקורא בספרים החיצונים ואמרינן בגמ' שם (ק:) דהנך ספרי החיצונים הם ספרי מינים דיש ספרי מינים יותר מאלו שמביאים מופתים לעקור עקרי התורה וכבר שאל ר"ש הלוי מרב האי גאון אי מותר להתעסק באותן חכמות והשיב ז"ל תיקון הגוף והנפש המשנה ותלמוד ואשר טוב לישראל כי אם למוד התורה ויועיל לעצמו ולאחרים שכמותו ויועיל לע"ה כי ימשכם לדברי תורה והמצוה ואשר יסור לבו מזה ויתעסק בשאר דברים ההם יסור מעליו עול ד"ת ויראת שמים ויפסיד באותן ענינים זמנו כי יסיר מעליו כל דברי תורה לגמרי ומזאת ההסרה יארע לאדם שישבש דעתו עד שלא יחוש לעזיבת התפלה אבל אשר ימסרו לתורה וליראת שמים יצא להם מזה שינהגו ההמון לאחרית טוב בלי פקפוק לא ישימון שום ספק בהקב"ה ואם תראה שאותן ב"א שעוסקין באותן חכמות יאמרו לך כי זה דרך סלולה ובזה ישיגו ידיעת הבורא לא תאבה להם ודע כי יכזבו לך באמת ולא תמצא יראת שמים ויראת חטא אלא המתעסקים במשנה ובתלמוד עכ"ל רב האי וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תי"ד ותט"ו למנוע אותן המרגילים את בניהם הקטנים לאותן חכמות ואין להביא ראייה מהרמב"ם ז"ל כי הוא למד תחלה כל התלמוד וכדי להשיב לאפיקורוס עשה את ספר המורה ועם כל זה לא נמלט מהמשך אחר קצת דעות הפלוסופים וכן הרלב"ג שהיה ג"כ גדול בתלמוד הטהו אותן חכמות מדרך אמת כ"ש

איך נעמוד אנחנו וכמה ראינו שפרקו מעליהם עול תפלה והמצוה בסיבת למוד אותן החכמות עכ"ל והרשב"א האריך בתשובה בענין זה והרמב"ם כתב בספר המדע וז"ל ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא למי שיתמלא כריסו בבשר ויין ולחם והוא לידע איסור והיתר ושאר מצות עכ"ל: כתב הנ"י פ' המוכר פירות דף ר"ה ע"א אע"פ שקראו בסנהדרין (ק.) לספר בן סירא ספרי החיצונים לא אמרו אלא לעשותן קבע אבל מ"מ ראוי להגות בו בעיתות ללמוד ממנו חכמה ומוסר משא"כ בספרי מינים עכ"ל ובהג"מ כתב בפ"ד דת"ת אמרו רבותינו ז"ל אסור לדבר דברים בטלים גם אמרו (ברכות ה.) כל מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק יסורין באין עליו עכ"ל כתב מהרא"י בת"ה סימן מ"א אע"פ שאמרו בפ' מי שמתו (ברכות כד:) אמר רב הונא אסור לת"ח לעמוד במבואות המטונפות וא"כ צ"ע אי מותר ליכנס למרחץ מתוך הלכה שאינה פסוקה שלא יהרהר בד"ת ושמעתי דקמאי ספקו בדבר ופסקו להיתר מהא דאיתא פ"ק דקידושין (לג.) גבי ר"ש בר רבי ובר קפרא דפריך תלמודא האמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא ודחי דלמא לאונסו שאני ופירש"י פעמים שהיה טרוד ומעיין בשמועתו לפני כניסתו בע"כ הוא מעיין וגורס בב"ה עכ"ל ונ"ל דע"כ צריכין לחלק בין מבואות המטונפות למרחץ דאל"כ לא יהא ת"ח מותר ליכנס למרחץ לעולם כמו שאסור ליכנס למבואות המטונפות אלא ע"כ צ"ל דאינו מהרהר במרחץ כלל ונזהר טפי ממה שנזהר במבואות הטינופות וא"כ אפי' מתוך הלכה פסוקה נמי שרי כתב בהג"מ פ"ג דת"ת בירושלמי אמר אם אתה יכול לשלשל השמועה עד משה רבינו שלשל ואם לאו או תפוס ראשון ראשון או אחרון אחרון מה טעם והודעת לבניך ולבני בניך וכו' כלומר עד יום אשר עמדת בחורב בחידושי אגודה כתב בשם ראבי"ה הא דאין דורשין בעריות כו' היינו בימי תנאים ואמוראים שהיו לומדים על פה אבל אנו לומדים דבר הכתוב אין לחוש עכ"ל אני מצאתי בספר הזוהר פ' אחרי מות סדר עריות וטעמן ע"ד הקבלה שרומזין כולן על מעשה מרכבה נ"ל ע"ז אמרו שאין דורשין בעריות כו' מיהו בתלמוד שלנו משמע שהדבר כפשוטו: כתב הרשב"א בתשובה סי' רנ"ג מה ששאלת היאך פוסקים ההלכה למעשה בדברים שהן מחלוקת בין הפוסקים נראה דאין אומרים כדאי הוא פלוני לסמוך עליו להקל בזמן שיש גדול ממנו בחכמה ובמנין אפי' בשעת הדחק אין סומכין על הקטן וכן במקום מחלוקת יחיד ורבים אא"כ היה שעת הדחק בשעה שהיה בו הפסד מרובה וכיוצא בו אבל אם ב' פוסקין שווים ולא נודע מי גדול בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל דבריהם הלך אחר המיקל אבל אם היה (רב אחד במקומו) אי יעשו שלא כדבריו יקילו בכבוד רבם ובמקום דיש שניהם שווין דהולכין אחר המחמיר

היינו כשהם אחד כנגד אחד אבל אם הם ב' כנגד אחד הולכין אחר הרבים וה"ה אם יש ת"ח הראוי להורות ורואה דברי המיקל בזה אפשר שיעשה כקולו מפני שהוא מסכים כהוראת המיקל והם רבים כנגד יחיד עכ"ל ועיין בח"ה סי' כ"ה ובמרדכי פ' החולץ ע"א כתב דלפעמים הולכין אף בד"ס להחמיר ע"ש ומצאתי שם הג"ה הכא דהולכין בד"ס אחר המיקל היינו היכא דחזינא פלוגתא דתנאי אבל היכא דלא חזינא פלוגתא דתנאי בהדיא אלא מספקא לן מאי אמור בה קמאי כי האי דניצוק חיבור אזלינן בה לחומרא אף בשל סופרים עכ"ל וצ"ע דהא רוב פוסקים פוסקים בכל תיקו דרבנן לקולא אע"ג דאינו אלא ספק מה אמרו בה קמאי ואינו פלוגתא דתנאי ובהג"א פ"ק דע"ז אם זה גדול בחכמה וזה גדול במנין הולך אחר גדול במנין פי' תלמידים הרבה א"נ שרוב תלמידים אומרים כמותו עכ"ל. כתב מהרי"ק שורש צ"ד כשדברי הגאונים הקודמים כתובים על ספר ידוע ומפורסם והפוסקים אחרונים חולקים עליו יש לנו לילך אחר האחרונים דבכל מקום הלכה כבתראי אבל כשנמצאו תשובת גאון אחד ולא עלה זכרונו על ספר מפורסם ונמצא אחרים חולקין א"צ לילך אחריו דאפשר דלא ידע ולא שמע ליה לאחרון דברי הגאון הראשון ואי הוי שמיע ליה הוי הדר ביה עכ"ל עוד כתב מהרי"ק שורש מ"א כשרבים מתירין אע"פ שטעמו של זה אינו כטעמו של זה מ"מ הואיל ורוב מתירים יש לילך אחר רבים וכתב מהרא"י ז"ל סימן רמ"א דאין כח ביד הרבנים עכשיו להקל נגד הפוסקים שכתבו בדבר לאיסור כי איך יתכן שימלא איש לבבו לחלוק על החיבורים שנתפשטו ברוב ישראל אם לא שהוא מקובל מרבותיו הגדולים דלא נהיגי הכי כאשר הוא בידינו בקצת מקומות אבל מסברת עצמו לא עכ"ל ועיין עוד מאלו הדינין בח"ה סי' כ"ה:

סימן רמז

סעיף קטן א

כתב הרשב"א בתשובה סימן תקפ"א מי שהקדיש דבר לצדקה ורוצה לכתוב שמו על דבר שהקדיש להיות לו לזכרון תמיד אין מוחין בידו ואדרבה ראוי לעשות כן וזו מדת חכמים ומנהג ותיקין ליתן שכר לעושי המצוה עכ"ל:

סימן רמח

סעיף קטן א

וכ"כ שם המרדכי דף תקמ"ח ע"א ודף תקמ"ה ע"ג וכ"כ המרדכי פרק השותפין דף רמ"ה ע"ד אמנם כתבו בשם הר"ר שמעיה טעם שאין כופין על הצדקה אפילו למצוה רבה פי' פדיון שבויים וריב"א פי' הא דאמרינן כל שמתן שכרה בצדה לא היו ב"ד של

מטה כופין עליה היינו שאין מכין עליה מכת מרדות עד שתצא נפשו אבל מ"מ מזהירין עליהן וכופין אותו ליתן אלא שאין ב"ד נענשים עליהם אם לא כפאוהו וכן הוא בהג"ה דף ר"מ ע"ג ומהרי"ק שורש קמ"ח כתב כדברי ריב"א:

סעיף קטן ב

וע"ל סימן רנ"ט תשובת הרשב"א באחד שכובש בצדקה אם הגבאים יכולין לכופו ולהוציא מידו עוד כתב במרדכי פ' השותפין דף רמ"ג ע"ג פסק ר"א דבני העיר כופין זה את זה להכניס אורחים ולחלק להם צדקה אפילו אם היא עיר חדשה דאכתי לא נהוג בה מידי דכופין זה את זה לתת בתוך הכיס עכ"ל: כתב ד"י בתא"ו גתיב י"ט ת"א מי שאוסר הגאתו על העניים נוטלין ממנו צדקה ונותנים לעניים ואם אמר לעניים אלו יתנו לעניים אחרים עכ"ל:

סעיף קטן ג

בתשובת מהר"י מינץ סימן א' אשר שאלת אפוטרופוס של יתומים ויש ליתומים קרובים עניים והיה להן לאותן עניים קצבה ידוע מידי שנה בשנה מאבי יתומים אם האפוטרופסים רשאין לתת הקצבה מנכסי היתומים נ"ל שרשאין דרש"י פי' טעם דאין פוסקין עליהם צדקה משום דהוא דבר שאין לו קצבה דחיישינן שמא יאכלו נכסיהן ואם כן בדבר זה שיש כאן קצבה שאני אף ע"ג דתניא תורמין ומעשרין להאכיל אבל לא להניח היינו טעמא משום דהואיל ואינו מפריש תרומתן אלא להניח יכול להמתין עד שיגדלו והם עצמן יפרשו אבל כאן לא אפשר להמתין דקרובים ימותו ברעב או צריבין להחזיר על הפתחים והוי ליתומים גנאי ופגם בדבר אף ע"ג דקטנים הם וכייפינן להו וע"ש:

סעיף קטן ד

כתוב בת"ה סימן רפ"ב קהל עשו תקנות ותקנו כל מי שיעבור יתן קנס לצדקה ועברה אשה אחת על התקנה ואין לה כלום חוץ משל בעלה חייב לשלם בעדה דנראה דהקנס בא לכפרה שעברה התקנה ודמי להא דאמרינן פ" המקבל (קד.) דבעל מביא קרבנות שאשתו חייבת בהן כגון חטאתה ואשמה אבל לא נדרים ונדבות ולדברי התוספות אף אם נתחייבה בהן קודם שנשאה וכ"פ המרדכי והגהות אשיר"י אבל רש"י פי' דוקא שנתחייבה בהן לאחר שנשאה וצ"ע אי הנדון דומה לראיה עכ"ל:

סימן רמט

סעיף קטן א

ע"ל סימן רס"ז דאין להתפאר בנתינתה וע"ל סימן ר"נ דאסור להשיב העני ריקם:

סעיף קטן ב
כ' מהרי"ל הל' ר"ה דאותן בני אדם הנותנים מעשר שלהם לנרות ב"ה שלא כדין הם עושים דהמעשר שייך ליהנות בו עניים וכ"מ פ"ב דביצה דף כ' ע"א:

סימן רנ

סעיף קטן א
וכ"פ במרדכי בהגהות דב"ב דף רנ"ט ע"ד הגבאים צריכין ללוות אם אין בכיס די לצורך עניים וכתב שם בשם ראבי"ה דאם הלוה לצרקה אם ימצא לאחר זמן בכיס של צדקה יכול לפרוע לעצמו וא"צ ליטול רשות מן הנותנים בכיס ואפילו אינו גבאי המלוה לעני להפריש עליו מעשרות וליטול כשיבא נוטל אע"פ שאינו גבאי עכ"ל וכ"ה במרדכי פרק כל הגט וכתב עוד פ"ק דב"ב פסק ר"מ דגבאי שאומר בעודו גבאי כך הלויתי לתוך כיס של צדקה נאמן בלא שבועה אך לא אחר שסלקוהו (וי"ג אף לאחר שסלקוהו כיון דכך הוא דרך הגבאים שהם מלוים לתוך כיס של צדקה עד שיהא בכיס מעות ואדעתא דהכי מוקמינן להו עכ"ל:

סימן רנא

סעיף קטן א
כתב הר"ן סוף הניזקין דלאו דוקא עם עניי ישראל אלא אפילו עניי נכרים לחוד מפרנסין מפני דרכי שלום אבל במרדכי שם דף תרי"ז ע"ג משמע דמפרנסים עם עניי ישראל עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתב ב"י בח"מ סימן רנ"ג בשם תשובות הרשב"א על ש"מ שצוה ליתן מנכסיו סך מעות ביד פלוני שיוציאו אותן באיזו הקדש שיראה להם ויש במשפחתו יתומים עניות אם רשאי להוציאן בפרנסת נישואין והשיב שהם רשאים שגם זה בכלל הקדש בלשון ב"א בזמן הזה ולעיל סימן רמ"ט נתבאר שאין צדקה גדולה מלהשיא יתומות וע"ש:

סעיף קטן ג
כתב המרדכי פ"ק דב"ב דף רמ"ו ע"ב הדר אמר רב הונא כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם מכאן שלא יתן כל צדקותיו לקרובו א' להניח שאר קרוביו או להניח עניים אחרים שיתן הכל לעני א' והמחלק צדקה צריך ליזהר שלא ירבה לקרוביו יותר משאר בני אדם כההיא דפרק כל כתבי (שבת קיח:) דא"ר יוסי יהא חלקי עם גבאי צדקה ולא עם מחלקי צדקה ופירש"י דהמחלק מרבה לקרוביו וגוזל שאר עניים עכ"ל:

סימן רנב

סעיף קטן א
והוא תשובה בתשובת מהרי"ו סי' קמ"ט כתב המרדכי פרק הכונס ע"א ובפרק דייני גזירות דף תקמ"ז ע"ב הפודה חבירו מן השביה חייב לשלם ע"ש:

סימן רנג

סעיף קטן א
כ"ה בהרשב"א סי' תתע"ב:

סעיף קטן ב
ועיין בזו במ"מ פי"ב מה' אישות ובת"ח סי" שי"ז וכתבתי דבריו לקמן בה"מ סימן רמ"ו:

סעיף קטן ג
כתב ב"י בשם הרמב"ם והא דקאמר ישמרו לעניים אחרים וכו' אבל אם הסכימו עושין כפי הסכמתן וכ"כ הפוסקים עכ"ל. וכתב עוד לקמן סימן רנ"ו מיהו דעת הרא"ש וה"ר יונה דוקא לצורך עניים אבל לדבר הרשות אין יכולין לשנות לא הציבור ולא הפרנסים ומיהו הר"ן כתב דבכל ענין יכולין לשנותן עכ"ל וע"ל סי' רנ"ו:

סעיף קטן ד
ונראה דעת הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סי' ח' כדעת הר"ר חיים וכתב רבינו אותה תשובה בח"ה סי' רפ"ג ע"ש ולקמן בא"ע סי' כ"ג הארכתי בזה ע"ש:

סימן רנד

סעיף קטן א
וכתבו על זה מדמדמי שרגא לקרבן ש"מ ישראל שהמיר ונותן שעוה להדליק נרות בב"ה אין מקבלין ממנו דאין מומר מקריב קרבן עכ"ל:

סימן רנו

סעיף קטן א
במרדכי פ"ק רב"ב רף רמ"ה ע"ב פי' הר"מ דגבאי שאומר כך וכך הלויתי לתוך כיס של צדקה נאמן בלא שבועת אבל לא אחר שסלקוהו דדרך הגבאי ללות צדקה הוא ואדעתיה דהכי מוקמינן להו להאמינם וכן אמרינן דלאחר שגבו אותן א' נאמן עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתב במרדכי אדם שהצבור רוצים וחפיצים בו למנותו גבאי יש לקבל עליו כדאיתא בירושלמי דפ"א א"ר חגי כד הוי ממנין פרנסין פי' גבאי הוי מטעין להו אורייתא לומר כל שררה מתורה ניתנה שנאמר בי מלכים ימלוכו מצאתי כתוב אדם שהוא גבאי צדקה

אם העניים יחרפוהו אין לחוש כי יותר טוב לו ממה שיברכוהו כי זכותו יותר גדול וראיה מירושלמי כו' עכ"ל:

סעיף קטן ג
וצ"ע דהא רבינו כתב דאפילו לצורך עניים אחרים אסור:

סעיף קטן ד
ועיין לקמן עי' רנ"ט מדינים אלו כתב מהרי"ו בתשובה סימן כ"ו אשה שצוותה ליתן קצבה מע"ש לעניי העיר בכל שבוע אין בני העיר יכולים ליתן לצורך בחורים עניים הבאים ללמוד דכבר זכו בו עניי העיר והוי כאילו גבו לצורכו ואף על גב דאיכא אומדנא דאילו ידעה דת"ת עדיפא היתה נותנת לת"ת מ"מ הכא לא מהני אומדנא דכבר זכו בו עניים עכ"ל:

סעיף קטן ה
כתב הכלבו סימן קי"ז יש חרם הקדמונים שאותן בני הכפרים המביאים נרות בי"ה להקהילות צריכין להניח בב"ה ואם עשו ב' יניח הא' והב' ידליק במקום שמתפללין שם ביחיד עכ"ל עוד שם הרבה תקנות שלא נתפשט בימינו:

סימן רנז

סעיף קטן א
כתב הרי"ו בתשובה סימן קע"ג פרנס הממונה על הצבור ואחר כ' שנה קראו תגר אם נתמנה ע"פ הקהל א"צ לעשות חשבון כיון דהימנוהו עלייהו וכן אין מחשבין עם גבאי צדקה אבל אם נתמנה ע"פ שררה או בחזקתו ואימתו מוטל על הבריות ואין אדם רשאי לדבר נגדו פשיטא שצריך לעשות חשבון ואפי' אם נתמנה מדעת הצבור אם קוראין עליו תגר שלא נהג כשורה וחושדין אותו בדבר שראוי להסתפק בו לפי ראות עיני הדיין אז פשיטא שצריך לתת חשבון וא"צ לעשות חשבון לפני כל מערער עליו דידוע שכמה דברים שצריך להוציא ממעות צבור שאין לגלות אלא לצנועין עכ"ל כתב עוד הכלבו כתב בתשובת שאלה שאין מסלקין חזן אלא אם כן נמצא בו פסול דינא הכי אמנם עכשיו נהגו למנות אנשים ידועים על צרכי ציבור לזמן ובהגיע הזמן יצאו אלו ונכנסו אחרים תחתיהם וכן לחזן וכן לקופה של צדקה וכן בשאר דברים הצריכים צבור בין נוטלין הממונין שכר בין אם אין נוטלין ואפי' לא קבע להו זמן סתמן כפירושן אחר שנהגו בכך ואי משום חשד הואיל ומנהג כך אין כאן חשד עכ"ל:

סעיף קטן ב
עוד כתב המרדכי דב"ב רף רמ"ו ע"ג פי' רבותינו ז"ל בתשובה הא דאמרינן דעובר מיד דהא קיימי עניים אעניים דעלמא קאי שצריכין לתמחוי או לשאר דברים שהרי עניי העיר

מחלקין מע"ש לע"ש עכ"ל ע"ל סימן רנ"ב כיצד יעשה שלא יבא לידי בל תאחר וע"ל ריש סי' ר"ן גבאי המלוה לתוך כיס של צדקה כיצד נפרע משם ואם נאמן על מה שאומר הללו לצדקה:

סעיף קטן ג

עוד כתב שם תניא המלוה מעות לעני להיות מפריש עליו מת צריך ליטול רשות מן היורשים הלוה בב"ד מפריש בחזקת עניי ישראל עכ"ל וב"י כ' בשם בעה"ת דלא מהני נטילת רשות מיורשים:

סעיף קטן ד

וכתב המרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ"ב ע"ב נשאל לר' טוביה שהמלוה מעות אחרים והרויח בהן צריך ליתן מעשר ליד בעל המעות ובעל המעות יתן לעניים אי לאו דאיכא תקנה בעיר שכל מעשר שיגיע הריוח חייב ליתן באותו העיר בין בא הריוח לידם בין בא ליד אחרים ה"ה המלוה למחצית שכר ליתן מחצית המעשר ליד בעל המעות והוא יבא אל בית האוצר עכ"ל וכ"ה בהגהות דב"ב ע"ל דף ר"ס:

סעיף קטן ה

ובהר"ן פ"ק דר"ה דף ש"ב ע"א כתב דצריך להפריש אפי' כשאין עניים:

סימן רנח

סעיף קטן א

כתב המרדכי ריש פ"ק דע"ז סוף ע"ג כ' הסמ"ג אל יאמר אתן זוז להקדש אלא לצדקה ור"ב כתב דאין נפקותא בדבר אלא דלא דייקי השתא בלישנא ודעת המקדישו הוא לצדקה עכ"ל ובהג"א שם פסק דאסור להקדיש ואם הקדיש לית ליה תקנה בפדיון ולכן אסור לומר אתן זה להקדש אלא שיאמר לצדקה ואי אמר להקדש מתירין לו נדרו ע"י פתח חרטה ואומרים לו אילו ידעת שבדיבורך יהא נאסר על כל העולם היית נודר וכשאומר לאו מתירין אותו מיד דוקא בכה"ג שרצה לומר צדקה ואמר הקדש אבל אם היה דעתו על חפץ זה ואמר על חפץ אחר הוי הקדש טעות וא"צ שאלה עכ"ל וב"י כתב בשם הרמב"ם וסה"ת בדעת ר"ב דבזמן הזה סתם האומר להקדש כוונתו לצדקה:

סעיף קטן ב

וצ"ע אמאי לא יתן לב"ה הרגיל:

סעיף קטן ג

וכן הסכימו הפוסקים דלא כתשובת הרשב"א סימן תקס"ג דכתב דלא אמרינן אמירה לגבוה כמסירה להדיוט אלא בהקדש גמור כתב הר"ן פ"ק דקידושין דף תרל"ג ע"ב דלא אמרינן אמירה לגבוה כו' אלא במקומות דאיכא רווחא להקדש בשעת אמירתו כגון

נדר אבל במקום דליכא רווחא כגון המוכר דבר לצדקה ואומר בכך אתננו אין כאן נדר משום אמירה לגבוה ואין נקנה אלא בדמים אפילו נתייקר אחר כך והוה אח"כ רווחא להקדש מכל מקום כיון שאין הדיבור חל בשעתו א"א לו לחול אחר זמן עכ"ל וכ"ה בהג"א סוף סימן זה ומרדכי שם דף תרנ"ה ע"ג פסק דדוקא אם מכר החפץ בשויו אבל אי מכר בפחות משויו המותר נקנה להקדש וכ"ה בהג"א שכתב סוף סימן זה וע"ל ופסק המרדכי עוד שם דאפי' בלא אמירה אם חושב בדעתו חייב שנאמר (שמות ל"ד) כל נדיב לב ולא אמרו אמירה לגבוה אלא משום דאז כופין לקיים אבל במחשבה לחוד אין אנו יודעים שנכוף לכך אבל ירא שמים חייב אם חשב עכ"ל וכ"פ פ"ק דב"מ דף רמ"ה ע"ג ובהגהה דף ר"ס ע"ב אבל הרא"ש כתב בתשובה כלל י"ג סימן א' דאין חייב במחשבה דהוי דברים שבלב:

סעיף קטן ד

אבל במרדכי פרק המוכר את הספינה בסופו פסק דאף מלוה יכול להקדיש וכ"ש פקדון אבל גזל ממנו או משכון שביד חבירו אין יכול להקדיש ודוקא מה שהוא נגד הלואתו אבל המותר על הלואתו יכול להקדיש אבל ר' ירוחם כתב בתא"ו נתיב י"ט ח"א דאפי' המותר אינו יכול להקדיש דאמרינן בגמרא פ"ק דב"מ (ז.) א"ר נחמן כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים אינו יכול להקדישו ומוקי ליה דוקא במקרקעי דכל היכא דאיתא ברשותא דמרה איתא אבל במטלטלים אפי' יכול להוציאו בדיינים אינו קדוש הואיל ואינו ברשותו וכתב שם המרדכי דף קמ"ו ע"א דכל דבר דדיינינן כל דאלים גבר ותקף א' אע"פ שחבירו יכול להחזיר ולתקוף ממנו מ"מ אם הקדיש בעודו בידו הוי הקדש אבל אם הקדיש קודם שבא לידו לא הוי הקדש עכ"ל:

סעיף קטן ה

ובתשובת הרשב"א סי' רע"א באחד שאמר אם ישחוק יתן למלך כך וכך ולהקדש כך וכך ופסק דהואיל והוי אסמכתא לגבי הדיוט גם הקדש לא קנה ע"ש:

סעיף קטן ו

נ"ל דוקא שאמר דבר זה פלוני יהיה הקדש ולכך כי לא הוי בידו לא הוי הקדש אבל אי אומר כך וכך יתן לצדקה חייב לקיימו כמו שאמרו בפוסק עכ"ל ודברי המרדכי הם ס"פ הזהב וכ"ה בח"ה סימן רי"ד:

סימן רנט

סעיף קטן א

במרדכי דף רמ"ה ע"ג פ"ק דב"ב ור"י פי' דהגבאי אפי' לדבר מצוה אינו יכול לשנות אלא בדבר דאיכא רווחא לעניים וכו' והאידנא שנותנים מן הצדקה לכל צרכי העיר פי'

ר"י משום דלב ב"ד מתנה עליהן כשפוסקין בני העיר צדקה ביניהם עושין ע"ד שיעשו הגבאים כל מה שירצו עכ"ל ובסימן רנ"ו כתבתי דינים אלו בארוכה:

סעיף קטן ב

וכן כתב מהרי"ק בסוף שורש קצ"ד אחד שנדר סתם אין לו אח"כ שום כח יותר משאר בני אדם ואין יכול למחות כלל במה שבני העיר חפצים ע"ל ס"ס זה תשובת הרשב"א בדינים אלו במרדכי פ' בני העיר ריש הפרק תשובות מהר"ם בראובן שנדר קרקע לבנות עליה בהכ"נ והעובדי כוכבים מעכבים לבנות ב"ה ורוצים הקהל לבנות בית המדרש וראובן מוחה בדבר ואומר שלא התנדבו רק לב"ה והשיב ודאי ראובן לא מצי לחזור בו דמכי נדר הקרקע לצדקה נעשה נדר ולכן אם ראובן אינו דר באותו עיר פשיטא דבני העיר יכולין לשנות ואפי' עומד וצוח עכשיו אינו כלום הואיל ומתחילה סתמא אמר ולא כפליה לתנאיה לומר שאם לא יבנו ב"ה יחזירו לו הקרקע דאדעתא דהכי יהיב והשתא קא הדר ביה ואם ראובן מאותו העיר אינם רשאין לשנות בלא דעתו אם הוא עומד וצוח אא"כ בחבר עיר או בז' טובי העיר במעמד אנשי העיר ומיהו נהי דאין רשאין לשנות מ"מ גם ראובן לא מצי למהדר ביה דהוי נדר ואפי' לא מצי לבנות מפני איזה אונס לאחר זמן ימצאו רווחא עכ"ל:

סעיף קטן ג

וצ"ל דהרא"ש פליג אדה דהא כתב שאסור לשנות מעות ת"ת לצורך ב"ה וכ"כ מהרי"ק שורש כ"ה בשם הרשב"א:

סעיף קטן ד

בירושלמי פ' בני העיר רבי חייא ברבי יוחנן אם היה שם בעלים חקוק על מה שנתן כמי שלא נשתקע שם בעלים מהן דמי עכ"ל:

סעיף קטן ה

והרשב"א כ' בתשובה סימן תרנ"ז בא' שהיה פורש מכלינס"א ללכת למורס"א והפקיד שם תיבתו ואמר שהוא מתירא שמא ימות בדרך ההוא והיו עדים מעידים שהיה מקדיש התיבה והספרים והמעות והבגדים שבתוכו אם יקראנו מות יהיה המעות לשם כופר נפשו והיה שטרי חובות בתוך התיבה או כלי כסף וכלי זהב ותכשיטים אינן נכללים בל' ספרים ובגדים ומעות ומסתפק אני בעיקר הקדש שאמר מתירא אני שמא ימות בדרך זה יש במשמע שני פנים אם מדעתו שימות קודם הגיעו למורס"א והואיל ולא מת עד בואו למורס"א נתבטל ההקדש וברשב"א שם סי' תרנ"ו מבואר הכי וז"ל בקיצור האחד שמא מתיירא שימות במהלך הזה קודם שיבוא בלינסיא"ה ואפי' מת במורסייא"ה הוא רוצה בקיומו של הקדש והב' שמא היה כוונתו בדרך קודם למורסיא כו' עד ממה שפירש

ואמר שאינו מפוייס מבנו ואם ימות רוצה הוא לתת נכסיו לשם כופר נפשו היה במשמע שכוונתו להעמיד הקדשו לעולם כל זמן שימות במסע הזה עד שובו לאילנסא"ה לעולם עד שובו לביתו מדאמר שרוצה לתת הנכסים כופר נפשו מ"מ הדברים נראין שאם לא דעתו לשוב אלא לעמוד במורס"א אין בלשון זה אלא מהלך עד מורס"א ולכן אם היה דעתו לשוב הוי הקדש ואם לא היה דעתו לשוב לא הוי הקדש ואם יש ספק בדבר הולכין בו להקל אצל היורש לפי שממון בחזקת בעליו שהוא היורש ממילא העניים שאמרו נתקיים התנאי עליהם להביא ראיה עכ"ל והאריך שם בראיות דספק הקדש הוי ספק ממון והמע"ה וכ"כ מהרא"י סימן ע"ג דמוקמינן ממון בחזקת מריה ועיין בח"מ סימן ר"ן בדין ספק הקדש שהוא מחלוקת הפוסקים:

סעיף קטן ו
כתב מהר"מ פדו"ה סימן ב' הרא"ש כתב דלא אזלינן בהקדש בתר אומדנא אבל שאר כל הפוסקים חולקים עליו ויש לילך אחר אומדנות עכ"ל וע"ש:

סעיף קטן ז
ע"ל סימן זה כתבתי תשובה בזה ומשמע דאם הקדיש לעניי עירו סתם הם נקראים תובעים וע"ל סימן רמ"ח בדין כופין או ממשכנין על הצדקה:

סעיף קטן ח
ועיין בח"ה סימן ר"ן:

סעיף קטן ט
כתב הרא"ש בתשובה כלל י"ג סימן ז' דמותר לדור בבית של הקדש דאין חילוק בין בית של הקדש לשאר בתים עכ"ל:

סימן רסא

סעיף קטן א
ובכלבו כתב וה"ה אב או ב"ד כל יום שמעכבין עוברים בעשה:

סימן רסב

סעיף קטן א
ואפשר דעדיף תוך ח' ביום מאילו נימול בזמנו בלילה

סעיף קטן ב
כתב נ"י ר"פ ערל דה"ה נמשכה עור מעצמו ע"י חולי:

סעיף קטן ג
כתב בתא"ו נתיב א' חלק ב' וה"ה עשה שום מעשה בפיו דלעולם כשהוא במעי אמו פיו סתום עכ"ל:

סעיף קטן ד
ובא"ז כתב תשובת ר' יואל הלוי על תינוק שצווה בבטן אשה ואם אומרת שאותה השעה היה מונה בבטנה כשאר ימים ולא היתה מקשה לילד אח"כ כמו יום שלם ופסק דמונין לו משעת לידה אע"ג דסתם ולדות אינם צווחין עד שמוציאין ראשיהם מפרוזדור ואז הוי כילוד מכל מקום כאן כיון שאם אומרת שהתינוק מונח כבראשונה נאמנת דאי היה (יצא) לחוץ לפרוזדור היתה מקשה מיד:

סימן רסג

סעיף קטן א
בחידושי אגודה פרק ר"א דמילה נשאלתי על איש שמתו לו שני בנים מחמת מילה ומתה אשתו ונשא אשה אחרת וילדה ואמרתי למולו דדוקא גבי אשה איכא למיחש עכ"ל וב"י כתב כשם הר"ר מנוח דה"ה איש וכו':

סעיף קטן ב
וכ"ה במהרי"ל שעשה מעשה בנולד מהול דלא ברכו על המילה והטיפו ממנו מעט דם בציפורן:

סעיף קטן ג
כתב ר"י שכתבו הגאונים דאסור לימול נכרי שלא לשום גירות:

סימן רסד

סעיף קטן א
ובהג"מ דף קפ"ג ע"ב ובסמ"ק כתב דאשה אינה מלה עכ"ל וב"י כתב וכתב המרדכי ס"פ ר"א דמילה הילכך היכא דליכא גברא יהודאי דידע למימהל ואיכא איתתא דידעה למימהל ומהלה שפיר דמי כתב בא"ז אם אב מוהל אסור ליתן למוהל אחר וצ"ע מ"ש ממצוה אחרת דיכול לעשות שליח במקומו:

סעיף קטן ב
ובא"ז מסתפק אי מומר יכול לימול או אם דינו כנכרי:

סעיף קטן ג
כתב בא"ז צריך לחפש אחר יהודי טוב להיות בעל ברית כדי שיבא אליהו וישב אצלו וצריך הנותן למוהל ובעל ברית דלכתחלה לא יחזור ומיהו אם חזר הוי חזרה עכ"ל:

סעיף קטן ד
ואפשר דהרא"ש לא קאמר אלא דהב"ד לא יוכלו לכופו אבל מ"מ מודה לדברי מוהר"ם דאית בה משום שארית ישראל וכו' ואע"ג דכתב שם וז"ל ואע"ג דכתב מוהר"ם בתשובה שיש לילך אחר המנהג לא נ"ל עכ"ל היינו דלא הוי קנין משום מנהג כמו שמשמע שם במרדכי דלעיל בשם מוהר"ם דס"ל דמכח מנהג הוי קנין ולא יוכל לחזור בו דומיא

דסיטומתא דקניא אבל לדברי מוהר"ם דס"ל דיכול לחזור בדיעבד אבל לכתחלה אמור לחזור מודה בהו הרא"ש וכ"מ לשונו בתשובה:

סעיף קטן ה
וע"ל סימן כ"ח מי שנתנו למול ובא אחר ומלו:

סעיף קטן ו
כתב מהרי"ל בשם אגודה דכשחוזרים על הציצין המעכבים וכדומה צריך לברך כל הברכות לבד מברכת אשר קידש בב"ז סימן ל' בשם אגודה דאף אשר קידש צריך שיאמר אבל לא יאמר קיים את כו':

סעיף קטן ז
כתב בת"ה סימן רס"ד שאלה קטן שנימול ונכנס מילתו תחת עור הגויה וכשאינו מתקשה אין מילתו נכרת כלל ואף כשמתקשה אינו נראה רק ראש המילה כמו עד שליש עטרה והרבה מילדי משפחתו בדרך זו בקטנותן וכשיגדלו הם כשאר נימולים וחסרון זה אינה מצד המוהל שלא חתך עור כל צרכו ונראה שצריך לתקן מפני מראית העין בדרך הזה שיש לטרוח עם קטן לדחוק העור לאתוריה ויקשור אותה סביב הגיד של מעלה מן עטרה ואם אפשר שתעמיד שם ולא תחזיר למטה אבל אם א"א בדרך הזה שתעמיד שם ולא תחזיר אין לתתוך ולקצוץ כלום מן העור הואיל ונראה מהול כשמתקשה אע"ג דאין נראה מן העטרה כשנתקשה כ"א שליש מ"מ יראה דסגי בהכי דדוקא גבי ציצין המעכבין בעינן רוב משום דעדיין לא נימול כהוגן אבל בנידון דידן דכבר נימול כראוי מן התורה אפי' לא היה נראה מהול כלל נקרא מהול מדרבנן והואיל ונראה קצת מהעטרה ולמטה מהול קרינן ביה כ"ש שבני משפחתו כשיגדלו נראין מילתן כשאר גדולים לא מצערין לתינוק לקצוץ עורו פן יבא לידי סכנה עכ"ל:

סימן רסה

סעיף קטן א
וכתב עוד אע"ג דהמנהג דגם אבי הבן המוהל בעצמו מברך על המילה מ"מ אם בירך למול יצא עכ"ל מצאתי בהג"ה האלפסי פר"א דמילה דף קע"ז צריך להיות עשרה לברית מילה דמדמין תינוק הנימול ליוצא מבית אסורין שצריך להודות באפי י' ולכן אומרים הודו בברכות מילה ולפי שהברכה בשביל התינוק מטעימים לו כוס של ברכה וכתב עוד בשם ר' צמח גאון הא דבעינן י' היינו לפרסומי מצוה אבל אי ליכא י' מלין מיד ולא מעכבין מצוה עכ"ל וכ"ה מבואר לקמן בדברי רבינו בסימן זה

סעיף קטן ב
וכ"כ ר"י בתא"ו נ"א ח"ב:

סעיף קטן ג
ובתשובות הרשב"א סימן שפ"ב ומיהו אם מברך קודם או באמצע יצא עכ"ל ופשוט הוא:

סעיף קטן ד
כתב בשם הזוהר ס"פ לך לך ואבי הבן אומר פסוק אשרי תבחר ותקרב ישכון חצירך והעומדים שם יאמרו סוף פסוק דהיינו נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך וכתב שם דכל מי שאינו עושה כן מוציא אותו מכלל עשרה חופות שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים לעוה"ב וע"כ עשרה תיבות כמקרא ולא ראיתי נוהגין כן:

סעיף קטן ה
כי ידיו ופיו מלוכלכים מהמילה עכ"ל:

סעיף קטן ו
ובתשובות הרשב"א סימן שכ"ט דאין מברכין אפי' ברכת להכניסו כ"ה בהר"ן פ' ר"א ע"ב:

סעיף קטן ז
כתב מהרי"ל שעשה מעשה וצוה למול חוץ מבית הכנסת שלא במקום שאר הקטנים הכשרים וגם לא אמרו כשם שנכנס וצוח אחר כך להכריז שהוא ממזר שיזהרו מלהתחתן בו:

סעיף קטן ח
וע"ל סימן ס"ח לענין כיסוי דם:

סעיף קטן ט
במהרי"ל כתב לברך ברכה אחת כדעת הרא"ש והאב מברך להכניסם בני וכו' בברכת אשר קידש יאמר קיים את הילדים וכו' ויתקן כל המנהג לכל אחד כגון הנירות שמדליקין למילה יעשה לכל אחד נר בפני עצמו:

סעיף קטן י
ומהרי"ל כתב דאין לאב לברך שהחיינו אא"כ מל בעצמו בנו הבכור דעכ"פ יצטרך לפדות בנו בכור אבל אם לא יצטרך לפדות בנו כגון שבנו פטור מפדיון לא יברך שהחיינו:

סעיף קטן יא
כתב מהרי"ל דיש מקומות שנהגו שרוקקין דם המציצה לעפר ויש רוקקים לכוס של יין ששותים ממנו כשמוצץ ובנ"י ר"פ הערל הביא אגדה מי מנה עפר יעקב (במדבר כ"ג:י') שראה כל המדבר מלא ערלות מישראל אמר מי יוכל לעמוד בזכות המילה המכוסה כעפר הארץ מכאן התקינו לכסות דם ערלה בעפר עכ"ל כתב מהרי"ל שיפה הוא שיהיה

לכל מוהל ב' איזמלין משום דלפעמים משליך האיזמל עם הערלה תוך החול ולאח"כ יצטרך לאיזמל ואם ימתין עד שיקנח הראשון מן החול פן יבא התינוק לידי סכנה עכ"ל וכתב עוד בהגמ"יי ספ"ג דמילה מה שמתאוים לאחוז התינוק על הברכים בשעה שנימול ולהיות בעל ברית יש לזה סמך ממדרש שוחר טוב בפסוק כל עצמותי תאמרנה (תהילים ל"ה:י') אמר דוד אני משבח בכל עצמותי בירכי אני עושה בהן סנדקים לילדים בשעת המילה עכ"ל וכ"כ בא"ז כתב מהרי"ל כשהיה סנדק היה טובל עצמו להיות נקי להכניס הילד בנקיות לברית עכ"ל וחומרא בעלמא הוא ואין נוהגין כן עוד כתב מהרי"ל דיפה כח הסנדק מהמוהל דהסנדק המחזיק הילד על ברכיו הוי כאילו בנה מזבח והעלה עליו קטורת ומטעם זה כתב ר"ף שאין רגילין ליתנם ב' ילדים לבעל ברית אחד דכל פעם ופעם צריך לברור לבעל ברית אחר משום דאמרינן פ"ב דיומא (כו.) כל כהן שהקטיר פעם אחת לא היה מקטיר פעם ב' מפני שהקטורת מעשרת דכתיב ישימו קטורה באפיך וכתיב בתריה ברך ה' חילו א"כ כל פעם היה מעשרין בה אחר שלא הקטיר ה"נ ברית שהיא דומה לקטורת עוד שם שכתב מוהר"ם אשה הנעשית בעלת הברית לתינוק תוליכנו עד פתח ב"ה ולא תכנוס אל תוכה ולהיות ג"כ סנדק להחזיק התינוק על ברכה דפריצות הוא בין אנשים ואמר מהרי"ל האיש יכול להיות לבד בעל ברית ולהביא התינוק אבל אם יש לו אשה דרך הנשים לסייע לבעליהן וכן עשה מהרי"ל שנעשה סנדק לתינוק בלא אשתו והביא התינוק בעצמו ולא הניח הנשים לאחוז בכנף בגדו כמנהג שוחזים כנף האיש הנושא את התינוק עוד אמר מהרי"ל כשהיה סנדק לתינוק לאחר המילה לא היה שם מפה ללפף רגלי התינוק וצוה ליטול מפה של ס"ת ואמר אף יריעות של ספר תורה עצמה היה שרי ליטול דהוי סכנת נפשות עכ"ל:

סעיף קטן יב

וכ"כ בא"ז וכתב דמצוה לאכול בסעודת מילה דמיקרי סעודת מצוה ונהגו לקבץ מנין בסעודת מילה ואמרינן בפ' ערבי פסחים (פסחים דף קיג:) דמי שאינו אוכל בסעודת מצוה הוי כמנודה לשמים ופירש"י שהוא ברית מילה וכתבו שם התוס' דוקא שנמצא שם בני אדם מהוגנים כמו שאמרו נקיי דעת שבירושלים לא היו יושבים בסעודה אא"כ היו יודעים מי ישב עמהם עכ"ל כתב בת"ה סימן רס"ט דמה שנוהגין עכשיו לעשות אחר שנולד זכר נכנסים שם לטעום בליל השבת הסמוך ללידה היא סעודה מצוה וקבעו בליל שבת בשעה שהכל מצויים בבתיהן ובפ' מרובה (בבא קמא פ.) גבי רב ורב אסי ושמואל דאיקלעי לבי ישוע בן ואמרי ליה שבוע הבן הם אלו שתי סעודות עכ"ל:

סעיף קטן יג
וכ"כ בא"ח מנהג המוהלים להתפלל באותו יום שמוהלים וסמכו על המקרא (תהילים קמ"ט:ו') רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם ועיין סי' קע"ט אי מותר לערוך שלחן למזל תינוק:

סימן רסו

סעיף קטן א
ובמהרי"ל מחמיר דמיד אחר מילה יזרק האיזמל מידו משום מוקצה וה"ה כל צרכי מילת וכן בי"ט עכ"ל ול"נ דברי רבינו ירוחם דמאחר שלא הוקצה בין השמשות יוכל לטלטלם לאיזה מקום שירצה וכבר כתבתי בזה בא"ח הלכות שבת וע"ש:

סעיף קטן ב
אמנם אין בדבריו הכרע כלל וגם נראין דחוקים מאוד ול"נ דודאי דעת הרי"ף כדעת הרא"ש וכדעת רבינו ומלין אותו ממ"נ כו' והא דכתבו דאין מחללין עליו שבת היינו דאין פיקוח נפש דוחה שבת מאחר דלא גמרו שעריו וצפרניו אין מחללין עליו שבת אלא מוהלין אותו בממ"נ וזה אין שייך לשאר חלולין והא דמוקי ליה בגמרא לענין מכשירים ואליבא דר"א היינו משום דלענין מילה מיתני בגמרא אבל הפוסקים לומדים ממנו שאר חלולים לענין פסק הלכה והא דלא כתבו דמוהלין אותו ממ"נ וכו' אפשר דסמכו על מה שכתבו דאין מחללין עליו שבת דמשמע דוקא דאין מחללין אבל מהלינן ליה דממ"נ אין בו חילול שבת כמ"ש רבי' כן נ"ל וכ"כ הסמ"ג בהדיא דאין מחללין עליו שבת היינו דאין בפקחין עליו הגל אע"ג דמהלינן ליה:

סעיף קטן ג
ואין משם ראיה דשאני התם דלא נגמר מצוה ולכן פי' רש"י התם אמאי חייב הא איסור איכא אבל במקום שגמרו אדעתא דהכי פסק בראשונה ונראה דשרי וכן מצאתי בסוף סה"ת ישן שכתב בהדיא דשרי:

סימן רסז

סעיף קטן א
ובתולדות אדם וחוה נתיב כ"ג ח"ד (רבינו ירוחם דף ר ע"ג) מחמיר גם בזה שלא למולו בשבת ועיין בדברי הרמב"ם פרק א' מהלכות מילה (ה"י):

סעיף קטן ב
ובהר"ן פ' השולח דף תקע"ו ע"א בכל יום מטעי' ליה ד"ת כדי להכניסו תחת כנפי השכינה עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכתב נ"י פ' החולץ דף תי"ט ע"ב דעבד בעצמו מברך על הטבילה ולא רבו וכ"ה במ"מ פ"ג מהא"ב וע"ל סי' רס"ח איזהו דבר מודיעין לו כשמגייר אותו ועי' מי' רס"ה כשמשחרר אם צריך טבילה וכיצד טובלין אותו:

סעיף קטן ד
וכ"כ הרשב"א בתשובות סימן שכ"ה דכן נוהגין:

סעיף קטן ה
כתב בסמ"ג חסידים הראשונים היו נותנים לעבדים מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלים עכ"ל:

סעיף קטן ו
וכ"ש אם חבל בו רבו דפטור וכ"כ בתא"ו נתיב י"ג ספר מישרים:

סעיף קטן ז
בהג"מ פ"ה דה"ע גרסינן בירושלמי אין עבד מקבל מתנה (מרבו אבל מקבל מתנה) לאחר מרבו ומאחר ולרבו וכ"ה בסמ"ג סימן מ"ו מה"ע:

סעיף קטן ח
ובהגהות מרדכי דף תר"ז משמע דאין לכתוב תנאי בגט שיחרור כמו בגט אשה אמנם בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סימן מ"ח כתב דהגט כשר אם מתקיים התנאי וכ"כ בסמ"ג דאין גט שחרור שוה לגט הנשים אלא לדברים אלו:

סעיף קטן ט
ובמרדכי פרק השולח דף תר"י ע"ב דקונסים לאב ואב צריך לקנות מהאפוטרופוס של קטן וחייב לשחררו וליתן גט עכ"ל אמנם בהר"ן שם דף תקע"ה ע"א לא משמע כן וכן שאר פוסקים לא כ"כ:

סעיף קטן י
ודבריו צל"ע מ"ש דאי בשמת וכו' דהא המפקיר עבדו יצא לחירות ואי מת קודם ששחררו היורש כותב לו גט שחרור כמו שנתבאר לעיל ודלמא ה"ג היורש כותב לו גט וכנ"ל:

סעיף קטן יא
וכ"פ המרדכי דף תר"ד ע"א:

סעיף קטן יב
בהר"ן פ' השולח דף תקע"ז ע"א ודוקא לגופו כלומר שגופו של עבד יהיה שלו אם לא יפרענו לזמן פלוני כו' אבל הקנה מעשה ידיו לבד לא יצא לחירות עכ"ל ופשוט הוא שם בגמרא:

סעיף קטן יג
ועיין במרדכי בהגהות דגיטין דף תרי"ז ע"א:

סימן רסח

סעיף קטן א
ולקמן בדברי רבינו לא משמע כן שהרי מעכב אפי' בג':

סעיף קטן ב
ובנ"י פ' החולץ דף ת"כ ע"א אי טבל קודם שמל אינה טבילה אפי' בדיעבד והרמב"ן כתב דבדיעבד הוי טבילה וכ"כ ב"י בשם המ"מ פ' י"ד מהל' א"ב:

סעיף קטן ג
ול"נ דב' סברות אלו וטעמם ומחלוקתן תלוי במחלוקת שהביא רבינו אם טבל לפני שנים או בלילה דלרב אלפס לא הוי גר ולסברא ראשונה הוי גר:

סעיף קטן ד
ובמרדכי ס"פ קמא דכתובות דאם גיירו הב"ד מעצמן לא הוי גר ובר"ן פ"ק דכתובות דף תע"ג ע"ב כתב דאין חילוק בין בא להתגייר ובין שהב"ד גיירו מעצמן:

סעיף קטן ה
כתב המרדכי פ' החולץ דה"ה גיטו גט אם חזר לסורו ונ"ל דאפי' אם קידש בעודו ישראל ושוב בממרותו יהיב גט הוי גט ויש מרבותינו מסתפקים בדבר עכ"ל ועיין בזה בנ"י פרק החולץ דף ת"כ ע"ב כתב המיימוני פי"ג דהא"ב בשנשתחרר עבד צריך טבילה אחרת בפני ג' ביום וא"צ לקבל עליו עול מצות שכבר הודיעוהו כשטבלו לשם עבדות וכהמ"מ ומיהו בדיעבד אי לא טבל בפני ג' או בלילה הוי טבילה גמורה וי"מ שאם שחררו רבו אע"פ שלא טבל אם קידש הוי קידושין דטבילה זו מדבריהם וראוי לחוש לדבריהם עכ"ל:

סימן רסט

סעיף קטן א
בנ"י פ"ק נושאין על אנוסה ע"א דבדבר שאין אסור לבן נח מן התורה רק מחמת חוקותיהן מותר לגר ולא אמרינן שמא יאמרו וכו':

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי וכ"ה בתא"ו נתיב כ"ד חלק ב':

סעיף קטן ג
ובנ"י פרק נושאין על האנוסה נכרי ונכרית שנתגיירו איש ואשתו אם רצה מקיימה ואם רצה פוטרה ואפי' מחיים של גר מותרת לאחרים דאע"ג דבעולת בעל יש להן אפ"ה ליכא משום באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה משום דאותה אישות אין לו עיקר וכשנתגייר

פקע דאל"כ אפי' בגט לא משתריא לעלמא דהא אינהו לאו בני גט נינהו בגיותן וא"כ יאמרו באנו וכו' ותהיה אסורה לישראל עולמית אלא ודאי ליתא דכ"ע ידעי דאישות הראשון פקע וכ"ה דעת גדולי פוסקים ז"ל עכ"ל:

סימן רע

סעיף קטן א

ובמרדכי ה"ק דף צ"ב פי' ר"י דאהא דאמרינן כחוטף מצוה מן השוק אלוקח קאי לפי שעתה לא חסר חבירו מצוה דאדרבה עבירה היתה להשהות בידו ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה הרי זכה בקנייתו והגהתו וזיכה חבירו שהצילו מן עבירה ועיקר עכ"ל:

סעיף קטן ב

אפשר דאין לו מה יאכל רק ע"י הדחק קאמר כנ"ל:

סעיף קטן ג

וכבר כתבתי בא"ח סימן קנ"ג דכן המנהג כתב בא"ז דמוכרין ס"ת לת"ת ואפי' כדי ללמוד אגדות:

סימן רעא

סעיף קטן א

בב"י בא"ח סימן ל"ב אם מעובד לשם מזוזות פסול לתפילין דתפילין חמורין ממזוזות ודאי דה"ה אם מעובד לתפילין אסור לס"ת דקדושת ס"ת חמורה מתפילין:

סעיף קטן ב

ואין נפקותא בזה דקלפים שלנו מספיקים לכל וכ"כ ר"י מינץ בתשובה סימן ט"ו דאנו נוהגין לכתוב על הקלף ולא על גויל משום זה אלי ואנוהו כי על קלף הוא נאה כי הגויל לא הוסר הימנו כי אם השיער גם היתה כבדה ביותר חלק של צד השער יותר מדאי לכך מנהג לכתוב על קלף עכ"ל:

סעיף קטן ג

ובא"ח סימן ל"ב כתב דכן הסכימו כל הפוסקים ובא"ז דאם שינה בכלפים שלנו וכתב במקום שער פסול וכן עשה ר"ת מעשה עכ"ל א"ז בהלכות תפילין:

סעיף קטן ד

וע"ל ס"ס רפ"ד:

סעיף קטן ה

ומיהו מצוה מן המובחד לכתוב בדיו העשוי מעשן כמו שמפורש בדברי הרמב"ם פ"א דהל' ס"ת וכ"כ במהרי"ל בתשובה סימן קי"ט דיש להחמיר שלא לכתוב כ"א בדיו כשר ומשמע בספר הזוהר פ' תרומה דף ע"ב ע"א דאין עושין דיו רק מהדברים הבאים מן העץ:

סעיף קטן ו
כתב בהג"מ פ"ק דגיטין דף תר"ז ע"א דיש דס"ל דצריך לכתוב ס"ת בקולמוס של קנה ולא בקולמוס של נוצה:

סימן רעג

סעיף קטן א
ובפסקי מהרא"י סימן צ"ג דדוקא לכתחלה אסור לעשות כן ב' חוץ לדף אבל בדיעבד ס"ת כשירה ומותר לקרות בו אע"ג דאיכא אחרות וכ"ה במהרי"ק שורש ק"ל וכן דעת הטור ס"ס זה:

סימן רעד

סעיף קטן א
ובהג"מ פ"ב דתפילין אם צריך הסופר לדיו יכול ליטול מאות שלפניו עכ"ל וכ"כ הרא"ש בתשובה סימן ט"ז כלל ג' אם הגיה ס"ת ובעוד הדיו לח הוצרך לגלול הס"ת ונטל בקולמוס הדיו שבתוכה כדי שתתייבש מהר ולא תמחק היש בזה משום אכחושי מצוה אין בזה בית מיחוש דל"ד למדליק נר חול מנר מצוה דהתם שואב השני מן הראשון ומכחישו אבל הכא כיון שנכתבה התיבה אינה נכחשת בנטילת מקצת הדיו כדי שתמהר להתייבש ואף בנר אם היה מכחישו בלא שישבח הנר חול לא מצינו שום איסור אלא אסור להשביח נר של חול בהכחשת נר של מצוה עכ"ל:

סעיף קטן ב
עיין בא"ח הלכות תפילין נתבארו כל הדינים אחרים מדין בתיבה ותיקון אותיות השייכים גם כאן כתב ת"ה סי' מ"ח ה"א וקו"ף שנגעו בגגיהן אין לגרור דהוי חק תוכות אלא צריך למחוק כל רגל ולגוררן ואח"כ יכתבו הרגל שאינו נוגע בו עכ"ל וכ"כ מהרי"ו סימן ס"ד וצריך עיון דבתשובת הרא"ש כלל ג' סימן מ"ז משמע דצריך למחוק המ' ומיהו ר"ד כהן כתב בתשובה דגם במ' די במקצת שיגרר עד שישאר כ' ואח"כ יעשה מ"ם פתוחה וכתב דיש חולקין עליו והאריך בזה בתשובה ובהלכות תפילין כתב דאנן קי"ל דא"צ למחוק כולה שכן הסכימו כל אחרונים סימן ל"ב בא"ה וצ"ע למאן דמצטרך במ' לגרר כולה אי ס"ל דה"ה בה"א וקו"ף או אם יש לחלק ביניהם דבתשובת מהרי"ק שורש צ"ח משמע דיש מכשירין בה"א וקו"ף אם נגע מלמעלה וכ"כ בסימן ע"א וכתב שם דבה"א וקו"ף סגי כשיגרר מקום הדבק לבד הואיל ויש מכשירים בלא גרירה כלל ובתשובה בת"ה ובפסקי מהרא"י משמע דאין לחלק בין קו"ף וה"א למ' וכמרדכי קטן דצ"א ע"ד ה"א כשר אם נגע למעלה אפי' למאן דפוסל סגי בגרירת דבק ושרי בתשובת מהדר"ך בית י"ב דאפי' ה"א וקו"ף צריך לגרור הכל כמו במ' סתומה למאן דס"ל דצריך

לגרר כולה ובתא"ו נ"ב ח"א דבמ' סתומה צריך לגרר הכל וחוזר וכתבו עכ"ל וכתב עוד מהרד"ך בית א' דוקא שלא נשתנה צורת האות משום הדבק אז אינה פסול משום הדביקות אבל אי נשתנה כגון ב' זיין הדבוקים יחד ונעשה חי"ת אינו מועיל גרירה ועיין בתשובת רשב"א סימן תרי"א כתב מהרי"ו בתשובה סימן קי"ו פ"א כפולה שנקודתה נדבקת אין לגררה דדילמא פ"א הפנימית עיקר עכ"ל:

סעיף קטן ג

ועיין בדברי ריב"ש סימן קפ"ד בתשובותיו וכתב עוד סימן קט"ז דיש מחמירין בס"ת שלא לערב אותיות יחד כמו שעושין בגט שמושכין אותיות שיטה זו לשיטה שלמעלה ממנו ומיהו בדיעבד כשר לכ"ע אלא לכתחילה יש להזהר דאי בדיעבד פסול לא היה עושין כן בגט עד כאן לשונו:

סימן רעה

סעיף קטן א

ומשמע שם דהסופרים נהגו לתקן לכתחילה וכתב הרא"ש כלל ג' סימן ו' אם תקנו ופגע בשם מוטב שיסלק כל היריעה ממה שיתחוב הדברות ולעשות נקבים עכ"ל:

סעיף קטן ב

ובא"ח סימן ל"ב בב"י בשם הר"י ן' חביב שכתב הר"ר מנחם שהפרשה שבראשי חמשה ספרים שבתורה אין מקום לכללם לא בפתוחות ולא בסתומות לפי שהם בתחלת הספר עכ"ל ומחכם אחד בדרבי ה"ר ליפמן מ"כ הענין פתוחות וסתומות מי שיוכל לכוון שיצא ידי כל הגאונים הרי טוב ואם לאו אל יזוז מדברי הרמב"ם מסדריו כי כתב דבריו ע"פ הספרים הישינים שנמצאת כדבריו וכן נמצא בס"ת שכתב עזרא הסופר ולכן אין לנטות מדבריו ועיין בסוף הברוך שאמר ותמצא באיזה פרשיות נפל הספק בדברי הרמב"ם ופירשוהו שם:

סעיף קטן ג

כתב מהר"י מינץ סימן ה' דאין לפסול ס"ת שאין פרשיותיה הן סדורים כפי סדר הרמב"ם כי יש גדולים סוברים כדעת אחרת עכ"ל:

סימן רעו

סעיף קטן א

ובמרדכי בה"ק דף צ"א ע"ד דממזר אסור לכתוב הס"ת דכשיגיע ללא יבא ממזר בקהל ה' יחפה ואינו כותב האזכרה לשמה אפי' אם אמר נתכוונתי אנן סהדי דלא איתכוון וכן גר תושב דבשיגיע לגר אשר בשעריך תתננה עד כי קדוש אתה לה' אלהיך אינו כותב האזכרה לשמה עכ"ל: נראה דאף תולין קאמר דגרע מגרירה או מחיקה וכ"כ התוס'

פרק הקומץ והסמ"ג בהדיא ולא בא כאן למימר אלא דסברת הרא"ש דלא כסה"ת דס"ל דדוקא גורר לכתחילה אלא דאף לכתחילה יכול לתלות וכ"ש למחוק וכ"ה דעת הרי"ף והרמב"ם פ"ט מה' תפילין ודבר פשוט הוא בעיני ולא כתבתי אלא להוציא מדעת ב"י שכתב שדעת רבי' כדעת הרא"ש ודוקא תולין קאמר ואינו כן אלא שהרחיק דעת רבינו כדי להשיג עליו כנ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי בה"ק ע"ב בשם ס"ה:

סעיף קטן ג
וכתב מהר"מ פדוו"ה דגם הרבה ההי"ן היה נראה לו דשרי ליתקן אלא שלא מלאו לבו לחלוק על דברי מהרא"י:

סעיף קטן ד
כתב מהרא"י י בפסקיו סימן קע"א ששאלת אם מותר למחוק אלו השמות הנכתבים בסידורים כגון שני יודין וא"ו על גביהם דנכתבים כן משום שעולין כ"ו כמנין השם המיוחד דמטעם גימטריא אין לאסור דא"כ הודאי נמי אסור שהוא בגימטריא השם ומטעם שהוא רמז לשם ונכתב כדי להורות לשם אין נראה לאסור בשביל כך אך בהא מסתפק כיון דזה השם יו"ד מתחילה דהיינו התחלת השם בכתיבתו ותוספות פרק שבועת עדות כתבו בשם ר"ח דא"ד מאדני אינו נמחק ואע"ג דא"ד מאדני הם ב' אותיות וגם דלא כתב אחריהן מידי משא"כ בנדון דידן שאין כאן אלא התחלת אות ותו דכתב אחריהן אותיות וסימנים שאינן מן השם אולי י"ל דהואיל והוא מן השם המיוחד בכתיבתו יש להחמיר יותר ואם אין צורך גדול בדבר למה נתיר למחקו עכ"ל ובירושלמי דמגילה פ"ק איתא בהדיא דא"ד מאדני וא"ה מאהיה נמחק ושלא כדברי ר"ח וצ"ע שפסק ר"ח שלא כדברי הירושלמי:

סימן רעח

סעיף קטן א
כתב מהרי"ו בפסקיו סימן ס"ג נשאלתי אם מותר לדבק בדבק הירייעות סביב עמודים ואמרתי דצריך לתפור בגידים כמו שפסקו כל הפוסקים ועוד סברא הוא כי כשיהיה ימים רבים הדבק מתייבש ויתרפה מאת העמודים משא"כ בגידין (ומיהו בשעת הדחק שרי ס"א אינו) עכ"ל וכתב בת"ה סימן נ"א שיריעות התפורים זו בזו במשי פסולה דצריך לתפור בגידים ומיהו בשעת הדחק שאין כאן מי שיתקן הגידים וכן אם בתחילת תיקונו נתפר כך במשי מותרת בשעת הדחק ומיהו אם אפשר לתקן יתקן קודם שיקראו בו עכ"ל:

סעיף קטן ב
אבל אי תפרה מתחילה בכה"ג פסולה אע"ג דתפר השאר בשאר חוטין שצריכה להיות כולה תפורה בגידים עכ"ל התה"ד:

סימן רעט

סעיף קטן א
וכתב רבי דוד הכהן בתשובה כלל ט"ו בשם ר"ת דקשה להגיה ספרים ואפי' במקום שהסברא נותנת שהוקשה לסופרים ותקנוהו עכ"ל ואני שמעתי שיש חרם קדמונים שלא להגיה שום ספר ע"פ סברא:

סעיף קטן ב
ודלא כהר"ן דמגילה דף שנ"ג ע"א כתב הרמב"ן דדוקא באמצע הספר פסול אבל לבסוף אינו פסול בפחות מיריעה:

סעיף קטן ג
ובמרדכי פ"ג דמגילה ע"ב פסק דאם נמצא הטעות בשעת קריאה אם לא קראו ג' פסוקים יקראו הטעות בעל פה או שהוא רביעי בר"ח או בח"ה דצריך לסיים חפ' דאין מוסיפין עליה או שהחסרון סמוך לפ' ב' פסוקים דא"א להפסיק אבל אם היא בענין שיכולין להפסיק פוסקין ולוקחין אחרת וגומרין הקריאה עכ"ל ראבי"ה ובאגור כתב בשם מוהר"י דכשנמצא טעות בס"ת אין להביא אחרת לקרות בה דאין לנו ספר כשר שלא נמצא בה חסר או יתיר וכ"כ ר"י א"ז וכ"כ מהרא"י סימן ע' להלכה למעשה שאין לקרות בס"ת אחרת אם נמצא טעות בקריאת ס"ת וכן אנו נוהגין עכשיו אחריו עכ"ל ול"נ בודאי אם נמצא בה טעות מעט בחסירות וביתירות ובדומה יש לנהוג כדברי האגור דבעונות לא נמצא ס"ת בזמן הזה שאין בה טעות הזה אבל אם נמצא בה טעות גדול שאינן שכיח בשאר ספרים יש לנהוג כדברי ב"י וכן מצאתי במהרי"ל פ"א הוציאו ס"ת מוטעה הרבה והתחיל החזן הבו גודל לאלהינו וכו' וצוה מהרי"ל להחזיר אותו וכן הוריתי הרבה פעמים בכיוצא בזה:

סימן רפ

סעיף קטן א
בתשובות הריב"ש סימן ל' ול"א פסק דאין לתפור אלא בגידין:

סימן רפא

סעיף קטן א

במרדכי פ' הניזקין דף תרי"א ע"ב מ"מ הוי כחומש בעלמא ללמוד בהם תינוקת וצריך ליתן לו כשכר חומש בעלמא רק העודף ששוה הס"ת העשויה כתיקונה יותר מהחומש זה [א"צ ליתן] לסופר עכ"ל ראב"י וע"ל סימן קכ"ז אימתי ע"א נאמן באיסורין:

סעיף קטן ב

מבואר בגמרא דהיינו אם לא נתן שכרו אבל אם נתן לו אינו נאמן וע"ל סימן קכ"ז בדין זה:

סימן רפב

סעיף קטן א

במהרי"ל כשאדם נושא ספר אמר לילך לפניו מהרי"ל כשמצא ספר מהופך עליונה למטה היה הופכו ונושקו וכשהניחו ספרים על המדריגה שעולין בה על המגדל היה מקפיד עליהם ואמר דגם במדריגה העליונה מחשב כהניח על גבי קרקע עכ"ל:

סעיף קטן ב

וכ"פ המרדכי בפרק מי שמתו:

סעיף קטן ג

ולעיל סימן ע"ד ובתשובת הריב"ש סימן רפ"ו מחמיר כדברי הרמב"ם וכתב בין יחיד ובין ז' טובי העיר שמכרו ס"ת אסור להוריד המעות מקדושתן אלא צריך לקנות ס"ת אחרת ואפילו למאן דמתיר בז' טובי העיר שמכרו היינו דוקא מכירה אבל במתנה למקום דחוק לאינשי דלא שכיחי לגבייהו דליכא למימר דאי לאו דעבדי ליה נייחא דנפשיה לא יהיב להו אסור עד ונ"ל להלכה למעשה למכור ס"ת לצורך הספקת התלמידים או להשיא אשה להיתום דכיון שהיא פסולה אין בה קדושת ס"ת אפילו ס"ת כשירה מותר לצורך הספקות או להשיא יתומה דהוי דומיא דתלמוד ולישא אשה עכ"ל (ועיין בא"ח סימן קנ"ג):

סימן רפג

סעיף קטן א

כתב הר"ן דוקא בימיהם שהיה הכל בגלילות כס"ת אבל בקונטרסים אין חילוק בין חומש לנביא עכ"ל (וע"ל סימן רס"ג בב"י):

סעיף קטן ב

ולא נהגו כן שהרי כותבים ספרים בלשונות אחרות ובמרדכי ה"ק דף צ"ב דמותר לכתוב שאר ספרים שלא בדיו דדוקא גבי ס"ת בעינן דיו עכ"ל וע"ל ס"ס רע"א כתב מהרי"ל הל'

ר"ה בשם תשב"ץ ומהר"א דלא לכתוב תיבות שלום (שלם) באיגרת משום דהוי אחד מן השמות הקדושים ולא ראיתי נזהרין שלא לכתוב (אלא) אלקינו וכדומה לזה משמות שאינם נמחקין:

סימן רפה

סעיף קטן א

בסוף הירושלמי דמגילה מי שאין ידו משגת לקנות תפילין ומזוזה תפילין הן עדיף דהם חובת הגוף כן השיב מהר"ר זאב בתשובות:

סעיף קטן ב

כתב מהרי"ל הרוצה לילך לדרך חוץ לעיר כשיוצא יניח ידו על המזוזה ויאמר בשמך טל אטלה כי טל בגי' כוזו ובכל עת שיצא מן הפתח יניח ידו על המזוזה ויאמר ה' שומרי ה' צלי על יד ימיני ה' ישמור צאתי ובואי מעתה ועד עולם וענין הנחת יד שכתב מוזכר בהדיא בפ"ק דע"ז (יא.):

סימן רפו

סעיף קטן א

במרדכי סוף פ"ק דע"ז ובהג"מ בפ' ראשית הגז דף תשמ"א ובית של ישראל ונכרי בשותפות פטור ממזוזה ובחדושי אגודה פ"ק דיומא בקהילת ורמייזא לא היה מזוזה בשער העיר ונתתי אל לבי וגם תלמיד א' הזכיר לי מהני אבולי דמחוזא ביומא (יא.) דפטורים משום סכנה ה"נ אחרי שהנכרים דרים בתוכה ובית עצה תוך הרחוב פטור:

סעיף קטן ב

וכתב מהרי"ל דמקום טינופת יש לכסות אע"פ שהדלת מפסיק בין המזוזה לחדר עכ"ל:

סעיף קטן ג

ונ"ל דאם הוא בענין שהדלת מפסיק בין מזוזה ובין החדר חייבים לכ"ע:

סעיף קטן ד

כתב המרדכי שם ע"ד בשם מוהר"מ מובטח אני שכל בית מתוקן במזוזה כהלכתה אין שום מזיק יכול לשלוט בו ובבית שלנו יש בו קרוב לכ"ד מזוזות לבה"מ ולבית החורף ולפתח הבית וכל הפתחים כו': כתב מהרי"ל בתשובה על ששאלתם אותי אי מחזי כיוהרא מאן דמרבה במזוזה בביתו כיון שתפשט המנהג דרוב העולם סומכין על המזוזה בבתיהם והשיב ומי יתן והיה זה לבכם להסיר המכשול הזה שעוברים אדאורייתא ואדרבנן ולא נודע מאין הרגלים שממעטין במזוזה כ"כ במדינות אילו אילי הואיל וכל בית אין בו אלא בע"ה אחד ולא דרים בשאר החדרים סומכים בבית החורף אקשיטות הנשים וטינוף הילדים ובחדרי משכבותיהם סומכים אתשב"ץ דסבר במקום שאיש

ואשתו ישנים אסור ובמרתפיהם סומכים ארמב"ם דפטר אוצרות וחצירות שלנו אחורי הבתים חשיבא להו מוקצה דחשיב ליה התלמוד פ"ב דעירובין (כד.) לא הוקף לדירה וכל הטעמים לאו דסמכי נינהו אלא כולם חייבים ומשום יוהרא ליתא וכ"כ מוהר"ם דאין יוהרא מי שנותן מתנות כהונה אע"ג דמנהג שלא ליתן לכן טוב לקבוע מזוזה בכל החדרים וכן נוהגין בשאר ארצות ואשרי מי שיקיים מצוה זו כתיקונה עכ"ל:

סימן רפח

סעיף קטן א

ובמרדכי דף ל"ד ע"ג בה"ק דידן אין נפקותא בכל זה דקלפים שלנו מספיקין לכל:

סעיף קטן ב

במרדכי מה"ק דף צ"ב ע"ג ואם שינה לא פסל:

סעיף קטן ג

בכלבו מה שנהגו לכתוב זה השם יותר משאר שמות מפני ששם זה נוטריקון שומר דירת ישראל וכתב המרדכי דף צ"ג ע"ג בה"ק אמרינן בה"ג שיהיה שד"י בין אויר פרשת לפרשה ויהיה חלון בקנה כדי שיהא חלון כנגד חלון ואז יכולין לראות שדי מבחוץ אם יקוב חור בדלתו ומיהו אם לא עשה כן משמע שם דאינה נפסלת ועיין שם:

סעיף קטן ד

ולא נהגו כן אלא כמ"ש רבינו:

סימן רפט

סעיף קטן א

כתב מהרי"ל הואיל דעושין כך לקיים גם דברי ר"ת צריך לשום באלכסון כדעביד ר"ת בשכיבה ולכן צריך שיהא שיטה אחרונה לצד ר"ה ושיטה שמע לצד הפתח לפני המזוזות מהר"ש היה קובע בהיפך ולא ידעתי מה טיבן עכ"ל וכ"כ בת"ה סימן ג' כדברי מהרי"ל וכ"כ ב"י:

סימן רצ

סעיף קטן א

כתב מוהר"ם פדוא"ה סימן פ"ד על הס"ת אם תתייאשו שלא תוכלו למצוא שום תיקון באופן אחר כ"א לחתוך הגליונות לתקן בו אז ודאי היה נראה דשרי כיון דהיא בלתי מתוקנת היא עומדת לגנוז א"כ פשיטא יותר טוב הוא לחתוך הגליונות ולתקן הס"ת ולגנוז מותר הגליונות מאשר יגנוז כל הספר ודומה להא דאמרינן ס"ת שבלה אין עושין ממנה מזוזה לפי שאין מורידין כו' הא אם מורידין עושין והמותר על כרחך יגנוז מאחר שגם בראשונה עומד לגנוז אך אם אפשר להמתין עד שמיצא גויל או קלף אע"פ שהספר

מגויל מותר דלא ידענו איסור לתקן עם קלף מחוץ על ס"ת של גויל וא"כ אם אפשר לתקנם בכה"ג ס"ת זו בקדושתה קיימא ולא עומדת לגניזה ולא נקרא ס"ת שבלה וגם הגליונות בקדושתייהו קיימא ואין ראוי לחתכם ולגנוז המותר וסברת הסופר שאמר שהוא הדר להקל למשא נ"ל דיש איסור בדבר וראייה כו' אמנם אם היה אפשר לחתוך רק כדי צורך התיקון ולא יהא גנאי לס"ת שתראה יריעה אחת ארוכה ואחת קצרה מחבירתה אז היה נראה להתיר כי בלי ספק מעלה הוא כי בתחילה גליון ואח"כ מגוף הספר אבל לחתוך ולהניח השאר אינו נראה עכ"ל אמנם בתשובות ריב"ש סימן ל"ב כתב אע"פ שהס"ת היא קרוע וצריכה גניזה אסור ליקח מגליונותיה לכתוב עליהם מזוזה כ"ש לדבק בה קרע ס"ת דאז אינה משמש רק מעשה דבק בעלמא עכ"ל ואפשר בא"א לתקנה אף ריב"ש מודה דשרי:

סימן רצא

סעיף קטן א

וכ"ה בהגהת מרדכי פ' במה מדליקין דאין נוטלים מזוזה מבית לבית:

סעיף קטן ב

כתב במהרי"ל נשאל ממנו אם רשאים ליתן מזוזה לשר אחד שבקש מאד לקבוע על הפתח מבצר ונדר להטיב בעבור זה לכל היהודים כל ימיו ואם ימאנו ח"ו תיפוק ממנו חורבה ואסרם מהרי"ל ונ"ל דאם יש לחוש לאיבה מנכרי שרי דהרי ודאי התירו כמה דברים משום איבה:

סימן רצג

סעיף קטן א

כתב בת"ה סימן קצ"א דהיכא דאירע שהשלג ותכפור הוי עד פסח ובכל הסביבות שבא משם תבואה היה השלג וקור ורוב שתייתם שכר אז צריך כל חרד להחמיר על עצמו אבל לא יורה לאסור דמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידין דודאי לא יפרשו דהואיל ורוב שתייתם כך הוא קשה לתפרישן אמנם אם רוב שתיית המדינה הוא יין ואינן צריכים לשתות שכר מותר להפרישן להורות לאיסור היכא דליכא אלא חדא ספיקא שמא של אשתקד הוא ומצוה למחות בהן:

סימן רצד

סעיף קטן א

ובתשובת הרמב"ן סימן קנ"ו ובתשובת הרשב"א סימן תשמ"ד דאי פדאו במחובר מהני ובתרומת הדשן סימן קצ"ב כתב דאין לפדותם במחובר:

סעיף קטן ב
וכתב בת"ה סימן קצ"ב דכן המנהג לפדות הכרם על ש"פ שהוא חצי ווינר שהוא יותר מש"פ ולא כגדול א' דכתב דמנהג חסידות לפדותו בשוויו עד כאן לשונו. כתב בתא"ו נתיב כ"א אם רוצה לפדותו כולו בא' יכול לעשות רק שכל פעם יפדה מה שנתלש וכתב הכלבו וי"א אחר הברכה רבון העולמים גלוי וידוע לפניך בזמן שבית המקדש קיים היו הפירות רבעי להקדש ועכשיו שאין ב"ה קיים יהר"מ שתהא פרוטה זו להקדש ויצאו הפירות אלו לחולין עכ"ל. וכתב המרדכי פ"ק דע"ז דכשמשליך דמי הפדיון לנהר צריך גם כן שחיקה תחלה:

סעיף קטן ג
ובמרדכי שם דף תר"ח ע"א כרם שהיה ד' נטיעות של ערלה ולא נודעו מקומותיה ואסר מורי כל הכרם ול"נ הלכה למעשה דהכל מותר ואפילו מן האשכולות במחובר לקרקע דספק ערלה מותר ואפי' כרם שכולו ערלה ואין בתוכו היתר יכול לקנות ענבים ממנו מאותן שמביאין לו הנכרים הואיל ואינו לוקט ממש עכ"ל וכ"ה דעת הרמב"ם פרק י' מהמ"א והאריך בב"י פי' דבריו אבל בדברי רבינו והרא"ש פ"ה דערלה נראה דאינו מותר לקנות אלא בספק ערלה ואף שאסור ללקוט ביד:

סעיף קטן ד
וכתב הכלבו נכרי שיש לו אילן של ערלה אסור לישראל ללקוט ממנו לנכרי אפי' בחנם לפי שישראל נהנה שהנכרי מחזיק לו טובה

סעיף קטן ה
וכבר נתבאר לעיל דנקטינן דאין דין ערלה במבריך ומרכיב בח"ל

סימן רצה

סעיף קטן א
קאי אמאכל ע"ג מאכל אבל בסרק ע"ג סרק מ"מ שרי ולכן לא כתב רבינו לעיל דאסור אלא אסרק ע"ג מאכל או מאכל ע"ג סרק אבל סרק ע"ג סרק מותר לדעת רבינו אפי' מין בשאינו מינו דבסרק אין לחלק וכן דעת הרא"ש ותמיהני אדברי ב"י שכתב דדברי רבינו דלעיל משמע דסרק ע"ג סרק שרי מדלא קאמר אפילו סרק ע"ג סרק וכאן משמע דאף בסרק דוקא מינו שרי דפשוט הוא דהא מינו דקאמר רבינו אמאכל דוקא קאי ולא אסרק ובזה אין דבריו סתרי אהדדי כנ"ל:

סעיף קטן ב
וכתב הכלבו והילכתא מותר להרכיב מין במינו ואפי' שחורות בלבנות ודקות בגסות אע"פ שיש לו שם לווי עכ"ל:

סימן רצו

סעיף קטן א

וכן הביא במרדכי ספ"ק דקידושין בשם התוס' הלכה למעשה דא"צ ליזהר בח"ל לא מכלאי זרעים ולא מכלאי הכרם אלא מחטה ושעורה וחרצן במפולת יד עכ"ל. וכ"כ בהג"מ סימן רמ"א דמותר לזרען ולאוכלן כדעת הרא"ש. וכתב מהרא"י בת"ה סימן רצ"ד דהכי נקטינן דהואיל וכלאים בח"ל מדברי סופרים יש לילך אחר המיקל אבל הרמב"ן יש לו דעה אחרת בזה והביאו הר"ן ספ"ק דקידושין ובנ"י פרק המוכר את הספינה דף קצ"ד ע"ב והאריך שם בזה ע"ש:

סעיף קטן ב

ואע"פ שכתבתי לעיל דנקטינן דבח"ל הכל שרי מ"מ יש ללמוד מזה במקום שכלאי זרעים אסור:

סימן רצז

סעיף קטן א

כן פי' הר"ן פרק השוכר דף קי"ב ע"א דאמירה לנכרי אפי' באיסור לאו אסורה וכ"פ המרדכי בהגהות דשבת דף ק"פ ע"א דאסור לומר לנכרי שיעשה דבר איסור אם לא שהנכרי עושה להנאת עצמו ולכך מותר להאכילו דבר איסור ועיין במ"מ פי"ג מהל' שכירות שכתב סברות אלו:

סעיף קטן ב

בהר"ן פרק השוכר את הפועלים דף קי"ב ע"ב דוקא במקום דליכא למיחש לפריצותא אבל אם אינן בני תורה או דאיכא למיחש לפריצותא דעבדי אסור להכניס מין בשאינו מינו לדיר עכ"ל:

סימן רצח

סעיף קטן א

ומיהו במדינתינו נוהגין היתר בבגד קנבוס כי הוא מצוי לרוב:

סימן רצט

סעיף קטן א

וכתב הרשב"א בתשובה סימן רכ"ט דאפי' אם נתערב חוט אחד בבגד גדול ונאבד בתוכו כל הבגד אסור ולא שייך שום ביטול עכ"ל:

סימן ש

סעיף קטן א

וכתבו התוס' והביאו המרדכי פרק במה מדליקין ופרק במה אשה דדוקא מכסה של פשתן ובו צמר שרי דאין חוט התפירה מחברו למכסה שיכול להוציאו אבל כלאי בגדים של צמר ונתחב המחט בהן ובמכסה אסור דאין יכול להוציאו בלא התרת תפירה ע"כ לשונו:

סעיף קטן ב

וראיתי בא"ז עצמו הטעם דאסור ללבוש דדוקא חלוק ע"ג חלוק שרי דאפשר לפשוט התחתונה בלא העליונה משא"כ בב"ש והביא הירושלמי כדבריו וז"ל הירושלמי פ"ב דכלאים מודה ר' אילא כהן דילבוש דרדשין דעמר ע"ג דרדשין דביתן דהוא אסור דלא שלח עילייא לא שלח ארעייא דלא כב"י שלא ראה דברי הא"ז אלא ראה דברי הג"א שפסק הדין בלא טעם וכתב ב"י ונראה דטעמא מההיא דירושלמי ונראה דה"פ דלא אסור אלא כשהם כ"כ צרים ודחוקים שא"א לחלוץ העליונים אא"כ יחלצו התחתונים עמהם דאז חשובים כתכופים זה לזה ב' תכיפות ויותר ואם אינן צרים מותר ולפ"ז יש קיצור בדברי א"ז שהיה לו לפרש חילוק זה עכ"ל. ואני אומר דודאי לפי פירושו דברי הירושלמי דר"ל דלא שלח העליונות אם לא שלח התחתונה ג"כ והיינו דוקא כשהם צרים אז יש לתמוה אדברי א"ז שלא חילק בהא אבל אין פי' הירושלמי כדבריו אלא ר"ל דאם לא שלח העליונות לא יוכל לפשוט התחתונה לכך אסור משא"כ בחלוק וכ"ה בא"ז ספ"ק דע"ז ופ"ק דביצה בהדיא כמ"ש:

סעיף קטן ג

ונ"ל דאותן ב"ש העושין במדינתינו הקרויים בלשוננו פורטק"ס ויש בהן משיחה של פשתן והב"ש של צמר כרוכין תפורים על המשיחה והמשיחה נמשכת הנה והנה כרצועה בקציצה של תפילין דמותר דהרי יכול להוציא המשיחה בהן בלא התרת שום דבר ואע"פ שחוגר עצמו בראש המשיחה ואותו משיחה מחזיק בב"ש שלא יפול אין זה קשר של קיימא ולא קרוי חיבור מידי דהוי אחלוק ע"ג חלוק וחוגר אח"כ דשריא גם דמיא למ"ש לעיל בת"ה על בגד פשתן וזרועותיו של צמר דשרי אע"ג דמתקיים שם תמיד הואיל ויכול לפורקן כשירצה בלא התרת דבר אחר (אבל) אם עושה בראש המשיחה קשר כדי שלא תשמט המשיחה לפנים זה ודאי אסור דאז הוי חיבור דאז א"א להוציא המשיחה בלא התרת הקשר כנ"ל:

סעיף קטן ד

וכ"כ הכלבו:

סימן שא

סעיף קטן א

ובכלבו כתב דמ"מ יש ליזהר לכתחלה לשמור מהני כרים וכסתות דידן שלא לתופרן בכלאים מפני שפעמים מוציא מה שבתוכן ומתכסה בהן עכ"ל. לעשות מכלאים וכ"כ בחידושי אגודה סוף ביצה מפות שפורסין על השלחן אסור להיות מכלאים וז"ל בהג"א פרק בני העיר דיש ליזהר (שלא יהא) מטפחת שפורסין על הבימה ונותנין עליה ס"ת וכן מפה שפורסין על השלחן לאכול של שעטנז מפני שפעמים מחממים בהן ידיו שכורכה סביב ידים בימות הקור אבל מפה או מעיל שפורסין בארון הקדש תחת ס"ת או סביב התורה אין בו משום כלאים עכ"ל.

סימן שב

סעיף קטן א

והמ"מ פ"ח מהמ"א כתב וראיתי עכשיו נוהגין בהרבה מקומות לסמוך בזה אף על החייטן נכרי שקנה חוטי קנבוס ותופר בינו לבין עצמו ואפשר שכיון שיש היכר בין קנבוס לפשתן מירתת ולא אתי לאחלופי ולא אמרו לחוש אלא בדבר שא"א לעמוד עליו ע"י בדיקה אבל בדבר שאפשר לעמוד עליו ע"י בדיקת האש דשל פשתן כבה מחר ושל קנבוס הולך ושורף מתירא הוא להחליף ובעל נפש יחוש בדבר עכ"ל וכ' בתא"ו ני"ו ח"ד מ"מ מותר כשישראל יוצא ונכנס דנכרי מירתת ואינו מחליף עכ"ל. כתב מהרי"ל התופר בגדים של צמר אל יתפרם בחוטי קנבוס לבן צבוע שמא יחשדוהו שהם חוטי פשתן עד כאן לשונו.

סעיף קטן ב

וכ"כ הכלבו וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תשס"א דאסור לומר לנכרי לתפור בגדיו בקנבוס אע"פ שהפשתן יותר ביוקר דיותר נקל לתפור:

סימן שה

סעיף קטן א

דהיינו כל שקל שפ"ד שעורים כסף וכ"ה בהג"מ סוף כתובות דף תקנ"ב ע"א וכתב שם ושקלנו דוק"ט חדש ממטבע ויניצואה והיא מ"ח שעורים נמצא משקל חמש סלעים הם מ' דוק"ט ובפסקי מהרא"י סימן מ"ח כתב ושיעור פדיון הבן שמעתי שמהר"י מול"א שיער בערך שני זהובים ריינש וכ"ה במהרי"ל:

סעיף קטן ב

במרדכי ריש פ' הזהב ר"ת היה מדקדק אדם שהיה רוצה ליתן תבואה לפדיון הבן די לו לתת לו כלי המחזיק אמה על אמה ברום אמה וחצי דאפילו בא"י שהוא בזול שיעור זה

שוה חמש סלעים כו' עד מיהו פ' המוכר את הספינה (בבא בתרא צא:) אמרנו שלפעמים היה זול ביותר:

סעיף קטן ג
והרשב"א כתב בתשובה סימן קצ"ה וסי' תשכ"ט כדברי הר"ן.

סעיף קטן ד
כתב מהרי"ל דאם הכהן חפץ במה שנתן לו צריך להשלים לו ה' סלעים ולא יכול למימר החזר לי החפץ ואתן לך ה' סלעים:

סעיף קטן ה
במרדכי סוף פ' גט פשוט ע"ד משמע דאם נתן לכהן בנו לפדות אסור להחזיר ומיהו אם חזר בו הוי חזרה ע"ל סימן רס"ד.

סעיף קטן ו
ובמרדכי ריש פ"ק דקידושין וראבי"ה כתב בפדיון יצא כדי נתינה אם שעה אחד גמר בלבו שיהא מתנה אבל אי עייל ונפק אזוזי קמיח ולא גמר בלבו ליתן אפי' שעה אחת לא יצא ע"כ:

סעיף קטן ז
ובר ששת כתב בתשובה סימן קל"א לדעת רבינו וסמ"ג אף הכא מברך בעל.

סעיף קטן ח
בהג"מ סוף פרק האשה שהלך וז"ל הא לך סדר הפדיון יש שנוהגים להשים הנער בחיקו של כהן מתחלה קודם הברכה ויש שאינן נוהגין אלא בכ"מ שהילד הוא אבי הבן אומר לכהן בני פלוני הבכור אשר ילדה לי אשתי הרי שלך כי בני בכורי הוא ולאחר כן מברך על פדיון הבן ושהחיינו ואח"כ נוטל הכסף ונותנו לכהן ואומר הא לך ה' סלעים בפדיון בני בכורי שנתתי לך והכהן לוקח הכסף ורשות בידו להחזירו עכ"ל ובתשובת הרשב"א סימן ר' כתב ר"ת ונוטל הכהן הכספים ומעבירן על ראשו ויאמר זה תחת זה זה חילוף זה זה מחולל על זה יצא זה לכהן ויכנס הבן הזה לחיים וליראת שמים וכ"ב שם סימן תשנ"ט ובכלבו ולא ראיתי נוהגין כן בפסקי מהרא"י סימן ל"ה פסק דאף אם אינו רוצה לפדות בנו אלא להניחו לכהן אינו יוצא בכך אלא צריך לפדות עכ"ל. (אמר המגיה בטורים הקודמים שגו בזה להדפיס כאן הגהות הבד"ה בחשבם כי גם אלה דברי הד"מ ע"כ אנכי העדרתים פה והצגתי כל אחד לבדנה במקומו הראוי לו).

סעיף קטן ט
בת"ה סימן רס"ה כתב דבני ריינו"ס נוהגין לברך שהשמחה במעונו ובני אוסטרייך אין נוהגין לברך ואלו ואלו יש להן על מה שיסמכו עכ"ל ומהרי"ו כתב סי' קפ"ט לברך ואבודרהם כתב שלא לברך שהשמחה במעונו ומהרי"ל כתב עושין הסעודה לאחר

הפדיון ונותן מיד אחר הפדיון לכהן לשתות וגם לאבי הבן ובתשובת ריב"ש האריך בדין ברכת פדיון ומשמע שם דאין האב פודה ע"י שליח וכן ב"ד אין פודין אותו ע"ש.

סעיף קטן י

וכ"כ בפסקיו סימן רל"ג וסימן רל"ד וכ"כ מהרי"ו סי' קפ"ט עוד כתב שם וז"ל מצאתי בס"ת דאין עושין פדיון הבן בח"ה עכ"ל אמנם התוס' פ"ק דמ"ק (ח:) כתבו דשרי:

סעיף קטן יא

בת"ה סימן רס"ט דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לפדותו תוך ל' ואפי' בדיעבד אם אין המעות בעין אין בנו פדוי וכתב שכ"כ התוס' והא"ז ושכן עיקר וכ"כ בפסקיו סימן רל"ד וכ"ש אם החזירן קודם שיגיע ל"א יום.

סעיף קטן יב

כתב מהרי"ל תינוק שלא פדאו אביו תולין לו טס של כסף בצוארו ויכתוב עליה שהוא בן בכור ומחויב לפדות עצמו כדי שלא ישתכח:

סעיף קטן יג

כתב מהרי"ק שורש קמ"ג דאם אין איבריו מרוקמים אין פוטר הבא אחריו ואף בזמן הזה סומכים אזה:

סימן שו

סעיף קטן א

כתב בהגהות מרדכי סוף האשה שהלכה ואם אמר הכהן תוך הזמן תנהו לי ואני אטפל בו לא יתננו לו דהוי ככהן המסייע בבית הגרנות עכ"ל ואם כהן מסרב לקבלו ע"ל סימן שי"ז דספק בכור אין הכהן צריך לקבלו ואין כופין ומהרא"י כתב בפסקים סימן קס"ו דמהר"ם כתב דאפי' ספק בכור צריך לקבלו ואפי' לפי הא"ז דפסק דא"צ לקבל ואין כופין אותו על כך איסורא מיהא עביד ואם רוצה לקבלו אח"כ כייפינן ליה לקבלו מיד שישראל נותנו לו וכמו שהקפיד מהר"מ על הכהן שאינו מקבל וכך הקפיד על המתכוין להקניט הכהן או שלחו לו כדי לנקום ממנו וכ"פ מהרא"י סימן קכ"ז דאפי' ספק בכור צריך לקבל ודוקא מישראל אבל כהן עני שיש לו בכור ונותנו לכהן עשיר א"צ לקבלו אבל אם הישראל פשע שלא מכרו לנכרי קודם שנולד נראה דאין כהן צריך לקבלו דמצוה למכרו כדי שלא ליתי בידו לידי תקלה וכיון דפשע ולא מכרו קנסינן ליה וכן דנתי הלכה למעשה וכ"ש במקום דאיכא למיחש דמכוין להקניט הכהן עכ"ל וכתב מהרא"י סימן קס"ה ובפסקיו דהא דכתב מהר"מ דצריך לקבלו בספק בכור דוקא שנולד מעצמו אבל הקונה פרה חולבת מנכרי לקבלו עכ"ל:

סימן שז

סעיף קטן א
וכ"ה בהגה"ת מרדכי דף תשמ"א ע"ד ובהאשה שהלכה פסק כרמב"ם:

סעיף קטן ב
וכ"ה בהגהת מרדכי דיבמות פרק האשה שחלבה:

סימן שט

סעיף קטן א
ואפשר דרבינו ס"ל דלא הוה מום קבוע להתיר עליו בזה"ז אלא כשנחתך הבשר לגמרי:

סעיף קטן ב
בפסקי מהרא"י סי' רמ"ז דכ"ש דאם נחתך הזנב מן החוליא ולמעלה דהוי מום אבל מן החוליא ולמטה לא הוי מום:

סעיף קטן ג
וכבר כתבתי דנ"ל הטעם דמה שנראה לרבינו דלא הוי מום קבוע לא כתבו:

סימן שיב

סעיף קטן א
כתב הר"ש ספ"ב דנגעים אע"ג דאדם נאמן על עצמו בכל איסור והיתר כדאמרינן ריש פ' הדר (כג.) דצורבא מרבנן חזי לנפשיה וכן פ"ב דנדה (כ.) ילתא אייתא דמא לקמיה דרבה בר בר חנה ולא לקמיה דרב נחמן בעלה כדי שלא תתגנה על בעלה ולא משום איסור דחזי לנפשיה יש לחלק בין היכא דאיתחזק איסורא להיכא דלא איתחזק איסורא עכ"ל:

סימן שיג

סעיף קטן א
ובהג"מ דחולין דף תשמ"א ע"ד ששאלתם על בכור שנצרם אזנו ואין ידוע אם הנכרי נתכוין להתיר כי הנכרי יודע שאינו נאכל בלא מום או אם יש לתלות שהנכרי עשה לרפואה להקיז דם נראה דלא שכיח הקזה בכה"ג אך יש להתיר מדאמר רבא פרק כל פסולי המוקדשין (בכורות לה.) ל"ש נעשה ל"ש היה כיון דממילא כו' עד ועוד מצאתי וז"ל בכור בזמן הזה אינו אסור אלא מדרבנן לפי שאינו ראוי להקרב ובמעי אמו אף מדרבנן מותר ונכרי שצרם אזן בכור אפי' נתכוין להתירו מותר כדאמר רבא כו' כיון דלא א"ל עשה בו מום עכ"ל ולא משמע בדברי תשובה זו בפסקי מהרא"י אלא בתשובת הרא"ש שכתב רבינו עוד כתב דאם הוא ספק אם הישראל ציוהו אזלינן לקולא ואם הנכרי מל"ת דהישראל ציוהו משמע דנאסר וע"ש בפסקי מהרא"י סימן קס"ט דמשמע כן וכתב מהרא"י בפסקיו סימן קס"ה דמותר לשכור נכרי לבכור כדי לגדלו כ"ב הא"ז

בתשובה וכתב דאם הטיל השוכר בו מום דשרי ומצאתי בתשובת א"ז על בכור שמסרו ישראל לשומר נכרי והודיעו שהוא בכור ולו משפט מות לקברו שלם בעורו ונכרים חוקרים הענין ונודעים כי במומו כשר וסופו מוכיח כי בא הנכרי במרמה לבעל הבכור וא"ל דע כי סרסתי העגל ושתק היהודי והבין הנכרי כי באמת הדבר ולא עוד אלא שבא היהודי וראה שאינו מסורס ושתק וכראות הנכרי הלך וסרסו אח"כ מיד אותו הבכור הוא היתר גמור וכ"מ במתני' דבכורות:

סימן שטו

סעיף קטן א

כתב מהרא"י בפסקיו סימן קס"ו בעל הבית שנתן ספק בכור לכהן ואילו ידע שא"צ ליתן לו לא היה נותנו הוי נתינה בטעות ויכול לחזור וליטלו ממנו עד כאן לשונו

סימן שטז

סעיף קטן א

וכ"פ המרדכי ע"ד פ"ק דתולין אבל במרדכי ביבמות ריש האשה בתרא כתב כדברי ר"ת וכ"כ שם בהג"ה פ' האשה שהלכה בשם תשובת מהר"ם וכתב שם וסימני ?חירק קרניה אינו מעלה ולא מוריד. ולא עוד אלא אפי' מכירה שהיא זקנה אין חלב פוטרה עכ"ל וכתב עוד שם בהג"ה אני הדיוט הכותב נ"ל דאף לדברי מהר"מ דאין חלב פוטרה וכן נוהגין בכל ארץ אשכנז מ"מ יכול הכהן לומר אייתי ראייה דקי"ל כר"ת דחלב אינו פוטר עכ"ל וכתב מהרא"י סימן ק"ל בפסקיו דיש להקל בפרה חולבת לפום שנתוודע לי לפומי דאינשי טובא דפרות שלנו לאו אורחייהו כל עיקר להיות חולבות בלא לידה ואפ"ה לא סמכינן אהך טעמא לחוד אלא היכא דאיכא בהדה נכרי מל"ת ונראה דלאו מתכוין להשביח מקחו וכן אני מורה ובא אמנם בעזים דרשתי כבר דרגילות הוא קצת להיות חולבות בלא לידה ולכן אין לסמוך בהן אטעמא דנכרי מל"ת אע"ג דלא מתכוין להשביח מקחו וכו' עד ואפי' היכא דאיכא ס"ס שעז שקנה ילדה ב' דאיכא ס"ס שמא ילדה כבר ואת"ל שלא ילדה כבר מ"מ איכא למימר אכל חד שמא זה אינו הבכור אפ"ה אין להתיר עכ"ל וכ"פ סי' קס"ז דהיכא דאיכא צדדים להתירה עם טעמא דחליבה מתירין בפרות אבל לא בעזים עכ"ל וכ"פ בת"ה סי' רע"א דחלב אינו פוטר וכ"פ מהרי"ו סימן קע"ד בתשובה.

סימן שכ

סעיף קטן א

וכן כתב המרדכי:

סעיף קטן ב
וכ"פ מהרא"י בפסקיו סימן ק"ל ומשמע שם דוקא דעיקר חיובא על הבהמה אלא שיכול לסלוקי במעות אבל אם אמר לנכרי שיתן לו כ"כ מעות כמה ששוין הוולדות הואיל ואין שיעבוד הנכרי על הולדות אין נפטרין בזה:

סעיף קטן ג
כתב מהרא"י בפסקיו סימן ק"ל באחד שנתן לב"ח גדי עזים לטפל בהן והנכרי אומר שלא רצה לטפל בהן רק שיתן לו הולדות והיהודי אומר שיתן לו דמיהן והנכרי לא רצה והיה הנכרי כפוף במקצת תחת יד היהודי והיהודי היה בטוח להכריח הנכרי ליתן לו הולדות ופסק נראה אחרי שהנכרי לא רצה לטפל אלא בעני שהולדות יהיו שלו א"כ מן הדין הם שלו אלא שהיהודי היה יכול ליטלו ממנו ע"י איום ובחזקה והיה כאן משיכה ומעות דהרי הם ברשות הנכרי ומעות נמי נתן כמה שקבל עליו להאכילן ולטפל בהן מאי אית לך למימר שלא בא לעולם זה אינו דאמרינן הואיל ועזים היו מעוברות דנעשה כאילו קנה העזים לולדותיהן ואחרי שכמה גאונים פסקו שחלבה מתרת ואית לן הני צדדים להתיר דמיקל לא הפסיד עכ"ל.

סעיף קטן ד
בפסקי מהרא"י סימן ק"ל דדוקא בכה"ג שבהמה של נכרי אבל אי בהמה של ישראל ונכרי מטפל בה רק שהישראל יתן לו מולדות חלק בדמים לא וכתב מהרי"ו בתשובה סימן קע"ד דישראל שנתן בהמתו לנכרי לטפל בה כל ימות החורף אע"פ דהנכרי קבל עליו אחריות אפ"ה חייב בבכורה הואיל והבהמה היא של ישראל עכ"ל:

סימן שכב

סעיף קטן א
וכ"ה במרדכי סוף חולין דף תשמ"ב ע"ב אמנם הר"ן פ' אלו עוברין דף רמ"ב ע"א כתב די"א דאסור אפי' בחלת ח"ל אלא לאחר הערב שמש כתב הכלבו קבלנו וראינו שמברכים כשאוכלים חלת ח"ל ומברך תחילה על המין שאוכל מאיזה מין שהוא ואח"כ מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה עכ"ל והוא לשון הרמב"ם סוף הל' תרומה כתב מהרי"ו דחלה צריך לעשות לה היסק בפ"ע דישראל אסור ליהנות ממנה וכ"ה בתוס' פ' כל שעה (פסחים לד.) ואין נוהגין כן בזה"ז שאין חלה דאורייתא רק משליכים אותה לתנור קודם שאופין בו הפת עכ"ל:

סימן שכג

סעיף קטן א
וכ"ה בהר"ן דביצה דף רכ"א ע"ב.

סעיף קטן ב
וכ"ה במרדכי פ' אלו עוברין ובכלבו:

סעיף קטן ג
וכ"כ הרשב"א סימן של"ו.

סעיף קטן ד
כתב מהרי"ו בתשובה סימן מ"ח על עיסה שנתבשלה ולא ניטל ממנו חלה ופסק דיש ליטול עדיין ויטול מעט שיהא בשאר עיסה ק"א נגד החלה ולא יהא נאסר העיסה מן החלה עד כאן לשונו וצ"ע דהא אמרינן חלת ח"ל אוכל ואח"כ מפריש ולא מחלקינן בין אם היה ק"א בפת נגד החלה או לאו נראה דהואיל וחלת ח"ל דרבנן לא מחמרינן שתאסר למפרע אלא דוקא מכאן ולהבא אם נתערבה לאחר שהופרש לחלה ולכן נראה דאף לדברי המחמירין שאינה בטילה אלא בק"א היינו אם נתערבה לאחר שהופרשה הואיל והיה שם חלה מעיקרא אבל בכה"ג שלא היה עליה שם חלה מעולם אין להחמיר וכ"ש דהרמב"ם סובר דאפי' לערבו לכתחילה שרי שוה בשוה כ"ש בכה"ג כנ"ל ועוד נ"ל דאפי' לדברי מהרי"ו דפשוט הוא דאם היה במים שנתבשלה בהן העיסה ס' דשרי מטעם סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו ואם כן יכול ליקח מעט עד שיהא במים ס' כנגדו ושרי ובתשובת מיימונית סוף הלכות זרעים כתב דאם חזרה ונתערבה בעיסה ואין ק"א לבטלה טוב לישאל עליה דקי"ל יש שאלה בהקדש כו' ונ"ל דוקא כה"ג שעדיין העיסה קיים ויכול ליטול חלה אחרת אבל אם כבר נאכל העיסה א"א לשאול עליה דאם כן כבר אכל למפרע טבל נ"ל:

סימן שכד

סעיף קטן א
ומהרי"ו כתב כלי המחזיק מעט פחות מג' זיידליך הוא שם מדה שיעור חלה עכ"ל. והרמב"ם כתב עוד פ"ז דהלכות ביכורים דכלי המחזיק י' אצבעות על י' אצבעות ברוחב ג' אצבעות ותשיעית אצבע בקרוב הוא העומר וב' מידות אחד הם וכל אצבעות אלו הם רוחב גודל של יד עד כאן לשונו:

סעיף קטן ב
וכתב בתשובת הרא"ש כלל ב" סימן ב' דאם יש ביניהם דבר שכבר נתקן לא הוי הפסק ומצטרפין.

סעיף קטן ג
ובמרדכי סוף מקום שנהגו ומ"מ נהגו ליקח שאור מן העיסה קודם הפרשת חלה דאי לאחר הפרשה הוי שאור פטור ובשמחמיצים בו עיסה אחרת פחות מה' רבעים קמח

היה מברך ברכה לבטלה ולכך אפילו כשרוצין ליתן יותר מה' רבעים קמח נהגו להחמיץ בשאור של חיוב עכ"ל, ובת"ה סי' ק"ץ דטוב להחמיר כשהחמיץ בשאור של פטור להפריש עליו חלה ממקום אחר או יש לעשות עיסה קטנה אע"פ שאין בו שיעור חלה ויניחנו על הבצק הגדול ויטול ממנו חלה דאז ודאי נוטל מן החיוב ומ"מ מותר ליטול שאור מן העיסה הגדול קודם שהפריש עליו חלה ולא חיישינן שמא אתרמי בידו הפטור וכשיתחמץ בו עיסה אחרת ויפריש ממנו חלה אז יתרמי גם זה בידו ויהיה מן הפטור על החיוב דלזה לא חיישינן שב' פעמים יתרמי לידו של נכרי עכ"ל:

סעיף קטן ד

כב"י בסימן ש"ל אחד שקנה עיסה מן הנכרי וערב בעיסתו מ"כ דלא יפריש ממקום אחר עליו אם עיסת הנכרי הוא הרוב דהוי כמפריש מן החיוב על הפטור וגם לא יכול להפריש מיניה וביה דלמא נקיט עיסה של נכרי לחלה ע"כ צריך ליטול כ"כ חלה עד כדי כל עיסת נכרי ועוד מעט יותר דאז ודאי נוטל מעיסת ישראל עכ"ל וכ"ה בהגמיי' השייכים לה' חלה סוף סדר זרעים ול"נ דלפמ"ש רבינו בעיסה שלא הורמה חלתו שנתערב בעיסה שהורמה חלתו אין לחוש אלא יעשה כמ"ש רבינו:

סימן שכה

סעיף קטן א

וכ"מ בת"ה סימן קפ"ט בשם התוס' דאין לסמוך על הצירוף סל אלא בשלש כשיעור עיסה ונחלק אבל אם לש עיסה שאין בה כשיעור אין לצרפו אלא ע"י נגיעה וצ"ע במ"ש דצירוף סל לא מהני אלא בשלש עיסה כשיעור ונחלק דא"כ אפילו צירוף סל לא צריך דהא לא בעינן מן המוקף כמ"ש לעיל דהא חלת ח"ל אוכל ואח"כ מפריש ואפשר דהתוספות חולקין בהא וע"ש:

סימן שכו

סעיף קטן א

ובמרדכי ריש פ' כל הבשר כתוב עיסה של ב' בני אדם כגון תלמידים בפני רב אחד אע"פ שאין כשיעור חלה בחלק אחד מהן לבדו כיון שיש שיעור בין שניהם חייב בחלה אע"פ שנתערב חלקם שלא מדעתם המפריש חלה צריך ליטול רשות משניהם והתלמידים שהם כמו אורחים יכולין לומר לבעה"ב שיפריש מכל עיסות שיהיה לו ואפי' מאותן שיקנה אח"כ וא"צ ליטול רשות בכל פעם ופעם עכ"ל וכ"ה בתשובת מיימון סוף סדר זרעים.

סעיף קטן ב
ופסק בת"ה סימן קפ"ט דה"ה אם לשה בעיסה אחד כרכום והשני אין בו מסתמא מקפיד ואינו מצטרף ודוקא שאין בכל אחד שיעור חלה אבל אם יש בכל אחד שיעור חלה אפי' בדבר המקפיד על תערובתו מצטרף לפרוש על אחד מחבירו אם הם של אדם אחד עכ"ל:

סימן שכז

סעיף קטן א
וכ"ה במרדכי סוף האיש מקדש ע"ג וכ"ה במרדכי לקמן סימן שכ"ח.

סימן שכח

סעיף קטן א
ובת"ה סימן קפ"ה כתב דעכשיו נוהגים ליטול רק כזית מעיסה גדולה ולשרפה וז"ל הכלבו ונוטל כזית מן העיסה ומפריש ופושטו כעין עוגה ומשליך באור ע"כ לשונו:

סעיף קטן ב
כתב הכלבו במקום שמפרישין ב' חלות לא יברך רק כשמפריש הראשונה עכ"ל:

סעיף קטן ג
ובת"ה סימן קפ"ה כתב על עיסה שהוא מתקלקל אם לא יטלו ממנה חלה מותר למשרתת שבבית ליטול חלה בלא רשות בע"ה כיון דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו ואפי' לא היה חשש קילקול העיסה היתה המשרתת יכולה ליטול חלה כיון דרגילות הוא לפעמים שבעלת הבית נותנת לה רשות והא דאמרינן משום זכות יכולה להפריש היינו דידעינן בשעת הפרשה דזכות הוא לה אבל אי לא ידעינן והבעל אומר אח"כ דזכות הוא לו לא מהני כו':

סימן שכט

סעיף קטן א
ובמרדכי דף רנ"ו ע"ד פסק דהואיל ואיכא פלוגתא דרבוותא המיקל לא יפסיד והמחמיר תע"ב ומיהו אם הדביק בפנים והרתיח גם כן מבפנים לכ"ע חייב.

סעיף קטן ב
וכתב המרדכי פ' כ"ש דף רנ"ו ע"ד כדברי ר"ת עיסה שקורין לאקשי"ן או קרעפלי"ך ופשטיד"א חייבת בחלה ולדברי החולקים עמו פטור וכ"ה בכלבו אמנם בפי' ר"י פ' כיצד מברכין דף ל' ע"א משמע דאף לר"ת עיסת לאקשי"ן פטור:

סעיף קטן ג
ועיין בזה בתשובת מיי' סוף סדר זרעים.

סעיף קטן ד
וכ"כ המרדכי פרק כ"מ:

סימן של

סעיף קטן א
וכתב הרשב"א סימן תקכ"ה בתשובה דכשנוטל חלה מעיסת ארנונא אע"פ שאינו חייב אלא משום הרואים חייב לברך עליה עכ"ל:

סימן שלא

סעיף קטן א
ובמקצת ספרים כתב כאן ובח"ה שמיטה היה בשנת ע"ד לר"י ושנת ע"ג לרש"י וכן עיקר:

סעיף קטן ב
ובמרדכי ביבמות פרק אלמנה לכ"ג כהן שאוכל אצל ישראל יכול לתת בנר שמן שלו אע"פ שעמד הכהן והלך לו אינו חייב לכבותו עד שכבה מעצמו:

סימן שלב

סעיף קטן א
ול"נ דרבינו שכתב והאידנא אין נוהגים ר"ל אין נוהגין כלל אפילו בא"י ואין ענין לטעם שכתב הב"י:

סימן שלג

סעיף קטן א
ובספרי הרמב"ם שבידי שבעינן מחומשות:

סימן שלד

סעיף קטן א
בפסקי מהרא"י סימן קל"ח דמנדין למאן דמחייב נידוי אע"פ שיש לחוש שעי"כ יצא לתרבות רעה:

סעיף קטן ב
כתב מהרי"ק שורש קנ"ו שמי שאמר שלא חש על גזירת חכם ופסק דיש לו לנדותו ע"ז אף ע"ג דבא לבית דין אלא שאומר שלא בא מחמת גזירתם עכ"ל ועיין בחושן משפט סימן ל"ה על איזה עדות וראיה מנדין:

סעיף קטן ג
כתב הרד"ך בתשובה סימן כ"ב דאפי' לא אמר לו כלום רק יודע שאדם גדול נקיט בלבו עליו צריך לנהוג נזיפה בעצמו:

סעיף קטן ד

כתב נ"י פ' הגוזל בתרא דף ל"ו ע"ב רשות לב"ד לנדותו ולגרש בניו מבית הספר ואשתו מב"ה ער שיקבל עליו הדין וכ"ה בתשובה לרי"ף וכ"כ בנימין זאב סימן רפ"ה דב"ד יכול לגזור על אחד ולנדותו שאם ימות לא יקבר ואם יולד לו בן שלא ימולו עכ"ל וכ"כ ב"י בשם תשובת הרמב"ם סימן רמ"ד:

סעיף קטן ה

ובת"ה סימן רע"ז משמע דבניו וב"ב שרי וכתב דה"ה אם נידוהו לאחד וגזר השר בקנס חמור על כל מי שיחזיקוהו בנידוי שילקה בכובד וחומר דאין צריכין להכניס עצמן בספק קנס ועונש ודוקא שנידוהו משום ממון או בדברים שבין אדם לחבירו אבל אם נידוהו והחרימו בשביל שעבר עבירה בפרהסיא ב"ד מתחייבים להכניס נפשם בספק עונש כדי להחזיק דתינו וצריך לתת לב לפי ענין עכ"ל וע"ל סימן רל"ב מ"ש מזה גבי נדרי אונסין. ובתשובת מהרי"ו סימן קנ"ז כתב דאין אנו מוחין בעוברי עבירה דאיכא למיחש לסכנה שהיו עומדים על גופינו ועל מאודינו ופשוט דאינו חייב להוציא ממון ע"ז להוציא חבירו מן העבירה עכ"ל:

סעיף קטן ו

ומ"ש שכל הבית חשוב כד"א לא משמע כן מתשובה שאכתוב למטה ואפשר לחלק בין ב"ה לבית:

בתשובת בר ששת סימן קע"ב שעבריין שלא נתנדה מצטרף לי' וכ"כ מוהר"ם בא' שעבר על גזירת ציבור אם לא נידוהו מצטרף עכ"ל וכ"ה במרדכי ריש שבועות שתים וכ"ה בהג"ה אלפס פ' א"מ דף שע"ח ע"ב דאין נוהגין נידוי במי שעבר על גזירת ציבור אם לא נידוהו מצטרף לי' אלא כשנידוהו בפירוש ומי שעבר על גזירת צבור צריכים לנדותו בפירוש וא"צ להתיר נידויו כשיחזור עכ"ל וכ"ה בתשובת בר ששת והביאו ב"י באחד שגזר לו הקהל בחרם ועבר אין לנהוג בו נידוי עד שיכריזו עליו בפירוש שהוא בנידוי עכ"ל ובב"י כתוב בשם תשובת הרשב"א דמי שנתנדה אין לצרפו למנין אבל שלא להתפלל כל זמן שהוא בבה"כ כמו שראיתי בקצת מקומות איני יודע בו שום עיקר אא"כ התנו כך בפירוש בדרכי הקנסות עכ"ל וכ"ה בתשובת בר ששת סימן קע"ג דמותר להתפלל בעודו בב"ה ואינו אסור אלא תוך ד' אמותיו וצ"ע שם יש בתשובת הגאונים שכתבו על המנודה שפתו פת כותי ויינו י"נ וספריו ספרי קוסמים ופירותיו טבלים וחתכו ציצית שלו ועקרו מזונותיו ולא מלו לו בן ונהגו בו מנהג עכו"ם כל אלו חומרות שיש ביד ב"ד לעשות אבל סתם מותר בכל אלו גם בדיבור מותר בין עם מוחרם בין עם מנודה ומ"מ אומר אני שלא להרבות בדיבור כיון שרוא מרוחק מקהל ישראל ויש נוהגין

להכריחם לצאת מב"ה ואפשר שהם מכוונים שלא לדחוק היהורים שצריכים להתרחק מתוך ד' אמותיו ואנחנו מחמירים עליו עוד בשאר דברים וכשבאים להתיר לו חוקרים עליו אם נהג בעצמו דין מנודה ומה שגזרנו עליו אז מתירין לו עכ"ל:

סעיף קטן ז

וכתב מוהר"ם פדווא סי' ע"א דאין חילוק בזה בין מוחרם ומנודה דשניהם דרבנן ואזלינן לקולא וכ"מ מדברי מהרי"ק שורש כ"ה דספיקא דחרם להקל דלא כתשובת רשב"א סי' תקצ"א דמשמע דהוי דאורייתא:

סעיף קטן ח

ובהג"ה אלפסי פ' א"מ דף שע"ב ע"ב כ' ולא ידבר עמו כמדבר עם שאר בני אדם אלא דוקא לצורך גדול כמדבר עם אבל וכ"ה בתשובת בר ששת סימן קע"ג.

סעיף קטן ט

כ"ה בנ"י פ' א"מ דף שע"ח ע"ב דאסור ליהנות מבני אדם רק כדי חייו וכ"כ ב"י בשם הרשב"א והראב"ד:

סעיף קטן י

ובתשובת ב"ש סימן קע"ג כתב ונראה דמוחרם יש לו כל דין מנודה חוץ ממלאכה ותורה שאסור בהן אבל הרמב"ן לא כתב כן וכו':

סעיף קטן יא

וכ"ה בנ"י פ' אלו מגלחין דף שע"ח:

סעיף קטן יב

כתב מהרא"י בפסקיו סימן רנ"ג אם הרב גזר גזירות ותקנות ותלמידים אינן יכולין לקיימו אין צריכים לקיים וע"ש שהאריך בזה ובתשובת הרשב"א סי' ת"ס בתלמיד אחד שביזה לרב ועמד והחרימו עם תלמידיו ורב אחד התיר להחרים מטעם דכבר תקנו שאין לשום אדם לנדות לכבודו פסק דנדויו נידוי אפילו לא היה רבו אלא חכם עכ"ל וע"ש שהאריך:

סעיף קטן יג

וריב"ש כתב סימן קע"ג דמנדין אבל לא מחרימין אמנם אם הרבו מחלוקת בישראל מחרימין כמו שברכו לר"א הגדול עד כאן לשונו. וכתב הרשב"א בתשובה סימן תר"ט דרבו לאו דוקא בכל התלמוד אלא גדול ממנו וכ"ה בתשובת מהרד"ך סימן ר"ב אמנם מהרי"ק שורש ק"ע לא כ"כ:

סעיף קטן יד

כתוב בא"ז מס' מ"ק הא דאמרינן בירושלמי חכם שנדה לכבוד עצמו אינו נידוי הייינו שנידוהו משום ממון שנתחייב דוקא בממון שלא נתחייב בבירור לגמרי כגון שנידוהו משום שאינו רוצה ליתן מס או שאין החייב ממאן לפרוע אבל אם חייב לו ממון גמור

וממאן לפרוע יכול לנדותו ולאו דוקא ת"ח אלא כל אדם עביד דינא לנפשיה עכ"ל וכ"כ לקמן בהג"א בשם א"ז ועיין בת"ה סימן ד':

סעיף קטן טו
וע"ל סי' רכ"ה בני העיר שגזרו נידוי על הבא לדור עמהם:

סעיף קטן טז
כתב בהג"ה אלפסי דף שע"ט פ' א"מ ע"ב אם לא מקיים התנאי אין לו התרה עד שיפייס מי שחטא לו:

סעיף קטן יז
ואני מצאתי בתשובת הרשב"א סימן תר"ח כדברי המרדכי:

סעיף קטן יח
ומדברי הרמב"ם שהביא רבינו לא משמע כן:

סעיף קטן יט
כ"ע בהג"ה מרדכי דב"ק דף נ"ג ע"ד השיב רש"י על אחד שחירף חבירו והזכיר לו שנשבע במי השמד ועמד אחר ואמר הס מהזכיר שהרי נגזר ע"ז שכל המזכיר יהא בנידוי ולא הזכיר מי שגזר ע"ז ועכשיו נודע שר"ג גזר ע"ז י"א שהמחרף הוא בנידוי של ר"ג עולמית והשיב רש"י שגוזרי גזירות אין מתכוונין לענוש השוגגים שאינם יודעים הגזירות אלא מחרימין כל היודע ומפקפק בה וכל דלא הזכיר בשם מי שגזר על זו לא פקפק בגזירתן ולא בא לכלל נידוי ולא הוי כאפקירותא להוי בנידוי עד שיודע מאן גברא רבא דאזמניה כו' אפילו אם באנו להחמיר עליו אין להטיל עליו רק חומר סתם גזירה ולא נדוי של גדול העולם כיון דלא ידענו ואם הוא המתרה מאנשי ריב של המחרף אין זה קרוי ידיעה לפי שלא היה נאמן עליו דסבור לשתקו הוא בא ועוד אני אומר שאם יתברר שר"ג גזר בנידוי לעולם שלא להזכיר גנאי זה לבעל תשובה ולא לדרי דריהון והתרו למגנה על זה בשם ר"ג אז הוא מנודה לעולם אבל כל שלא נתברר שגזר ר"ג על המגנה כך יש לנו לדון בדבר ולהכריע דעתו כדי לזכות תקנתו ולומר שלא היה דעתו לנדות המגנה כ"כ שלא יועיל לו היתר דיודע הוא שא"א שלא יולדו פריצים שיזכירו לחביריהם גנותם ויודע היה שלא יולד אחריו גדול להתיר נידוי לבאים אחריו ובודאי אם עבר איש על נידויו בחיים ולא בא אליו להתיר נידויו אין לו היתר עולמית אבל באים אחריו לא כיון דא"כ לא הו"ל היתר ולא היינו יכולים לבדל ממנו תמיד ונמצאנו עוברים ואפי' אמר כל העובר יהא בנידוי לא אמר אלא שינהגו בו מכיריו נידוי כמשפט כל דור ודור עד שיפייס באנא שא נא וילקה ואח"כ כל בי י' שבציבור שלוחי רבינו גרשון להתירו כי י"ל שלא גזר ר"ג אלא על הדור לנהוג בו נזיפה ונידוי לפי דעתם עכ"ל:

סעיף קטן כ
אמנם הרמב"ם בתשובה כתב דמי שמנדה לחבירו שלא כדין ב"ד חייבים לנדותו:

סעיף קטן כא
וכ"ה בהר"ן פרק א"מ דף ש"מ וכתב מהרי"ק שורש קכ"ח דלמדן יכול לומר אדרבא אע"פ שאינו נסמך ובהג"ה מרדכי סוף קידושין דף תרס"ה ע"א דתלמיד אינו יכול לומר אדרבא נגד רבו אלא ינהיג נזיפה בעצמו וע"ש שהאריך בזו בתשובה וכ"ע מהרי"ק שורש ק"ע דאם נתנו ב"ד רשות לתלמיד יכול לומר אדרבה נגד הרב.

סעיף קטן כב
כתב מהרד"ך סי' נ"ז דאם עשה בשוגג או במעות דבר שמנדין עליו אין מנדין אותו עכ"ל ופשוט הוא.

סעיף קטן כג
וכן כתבתי לעיל מדברי א"ז:

סעיף קטן כד
ומהרי"ו בתשובה סימן קצ"ט דאין לעשות דינא לנפשיה אפי' לדעת רש"י היכא שבעל דין מזומן להיות ציית דין וכופר שחייב לו ולא קאמר רש"י אלא היכא שאין הבע"ד כופר רק הדין יטה לב' צדדין:

סעיף קטן כה
כתב בר ששת סימן כ"ז דהמבזה ת"ח לאחר מותו אין קונסין ליטרא דדהבא דזהו נגד בשתו של חכם ואין בושת למת עד כאן לשונו:

סעיף קטן כו
ועוד סימן רמ"ג אם יש דין ת"ח בזמן הזה לנדות לכבוד עצמו כתב מהרי"ק שורש ק"מ דכל שנידה הרב ויצא נידוי מפיו הוי נדוי אע"ג דאפשר דלא מתכוין לכך כתב בר ששת סימן ס"א תלמיד שהוא מפורסם שהוא בגדר שיכול לנדות לכבודו אין ספק שאין יכולת ביד קהל להסכים או לתקן שלא יהא נידויו נדוי ושלא יתנהגו במנודה דין מנודה דאין יכולת ביד הקהל להתיר איסור וכ"ש אם הכוונה בהסכמה מפני שעינם צרה בכבוד ת"ח ורוצים להשפיל הדרם כי אלו אין הסכמתן כלום אלא קשר רשעים הוא אמנם אם כוונתן לשם שמים מפני שרואים התלמידים נוחים לכעוס ומנדין האנשים שלא כדין או לפעמים הם ראשית מדון ומתחילין לחרף ואין כל אדם מושל ברוחו שישמע חרפתו ולא ישיב וגם יש לפעמים מי שמחזיק עצמו ואינו בגדר שיוכל לנדות לכבודו כו' או אף אם התלמיד הגיע להוראה אם הוא סנו שומעניה ואין משאו ומתנו בנחת עם הבריות ואו הוא גרוע מע"ה כיוצא בזה יכולין הקהל לתקן שלא ינדו שום אדם אם לא בהסכמת הרב שבעיר או אנשים המיוחדים לזה כי זה הוא מותר משום דרכי שלום יכולין הקהל

לשום קנס או ממון על העובר אמנם אין יכולין להסכים שאם נידה שלא יהא בנידוי שאין הסכמתן כלום להתיר האסור כל שהוא בגדר שיכול לנדות לכבודו ומ"מ אם לא ינדהו התלמיד הקהל מחוייבים לנדותו עוד כתב ריב"ש (סימן רי"ב) באחר שהחרים לכבודו בלשון שמא אם שייך לו להחרימם וכתב בו חרם זה אינו כלום דמנדין על כבוד הרב אמרו מחרימין לא אמרו ואפי' נידוי אינו חל עליו דכל המוסיף גורע וה"נ דאף אם אמר בלשון נידוי לא עשה כהוגן במה שאמר בלשון שמא וכו' וממה נפשך אי לא שייך להחרימו הנה הוא בוזה אותו בפרהסיא בהזכיר עליו חרם ואי שייך עליו חרם מ"מ מאחר שאמר בלשון שמא אין השומעין חייבין לנהוג בנידוי אחרי שהם לא יודעים אי שייך אי לא דאחזוקי איסורא לא מחזקינן וא"כ המחרים נתן לפניהם מכשול חרמים ואין נוחה הימנו רוח חכמים עכ"ל:

סימן שלה

סעיף קטן א

בתשובות מהרי"ל סימן קצ"ז השונא יכול לבקר שונאו החולה ול"נ דאסור וכן מוכח בסנהדרין פ' כ"ג (סנהדרין יט.) לענין ניחום אבלים דשונא אסור לנחם אבלים וה"ה לביקור חולים דאמרינן התם כ"ג שאירע בו אבל משוח שעבר לא ילך אצלו משום דחלשא דעתיה לומר דלמא חדי ביה וע"ש הראייה שהביא מהרי"ל ז"ל מפרק א"מ (יז.) מההוא דהוה סנו שומעניה והחרימו רב יהודה וכשחלה רב יהודה הלך לבקרו אין נ"ל ראייה דההוא לא שונא הוי אלא רב יהודה החרימו כדין ואפשר דקיבל עליו הדין באהבה ועוד דמאן לימא לן דההוא דסנו שומעניה ברצון חכמים הוא דעביד וע"כ נ"ל דשב ואל תעשה עדיף:

סעיף קטן ב

כתב נ"י פ' יש נוחלין דף י"ד ע"ב גרסינן בגמרא (ב"ב קמז.) דרש רבי פנחס כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנאמר חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה ומנהג זו בצרפת שכל מי שיש לו חולה בתוך ביתו מבקש לפני הרב התופס ישיבה שיברך אותו עכ"ל ונראה שמזה נהגו בכל המדינות לברך החולה בב"ה ולבקש עליו רחמים גם נוהגין לתת לו שם חדש כי שינוי השם מבטלין גזר דין של אדם ונוהגין לתת צדקה לעניים בעדו כי תשובה ותפלה וצדקה מעבירין רוע הגזירה ובכלבו סימן קמ"א כתב נוסח ברכה לחולה ובתא"ו נתיב כ"ה סדר שינוי השם לחולה וסדר ברכתו וע"ש סוף ח"א נתיב כ"ח.

סעיף קטן ג

כתב מהרי"ק דאסור לברך החולה בשבת ויש מתירין כתב הכלבו היו לפניו ביקור חולים וניחום אבלים מנחם אבלים תחלה שניחום אבלים ג"ח עם המתים ועם החיים עכ"ל והמה דברי הרמב"ם ספי"ד וכתבו ב"י סימן ש"ס.

סעיף קטן ד

וצ"ע דא"כ מ"ש חולה מעיים דנקט בכל חולי נמי שייך האי טעמא ולכן נ"ל דטעמא משום גנאי ופריצות שיותר יש פריצות וגנאי כשהאיש משמש לנקיבה בקנוח ודברים כאלו מאילו הנקבה המשמשת לאיש כי יצרו של איש גדול משל אשה וטעם זה מוכח לקמן סימן שנ"ב:

סימן שלו

סעיף קטן א

אמנם נ"י פ' מצות חליצה דף ת"ח ע"ב כתב בשם הריטב"א שדברי הרמב"ן אינם מחוורים ואין לו אלא שכר טירחא כפועל בטל או כפי הראוי לו עכ"ל ובנימין זאב סימן ד' כתב דצריך ליתן לו כל מה שנדב לו כי כן דרך שלפעמים מתנדבין לרופא הרבה וכ"כ הסמ"ג עכ"ל.

סימן שלח

סעיף קטן א

ובכלבו ואם ירצה להאריך לומר אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך תפלתי ואל תתעלם כו' אשמתי בגדתי כו' טוב הדבר לפרט חטאיו וגם מה שלא נכשל כי אפשר מתוך כך יזכור הנשכחות ויתחרט בהן ויחזור בתשובה שלימה עכ"ל:

סימן שלט

סעיף קטן א

כתב בהג"ה אלפסי דף שפ"ד ע"ב פ' א"מ מהא דתנן המעמץ עם יציאת הנפש הרי הוא כשופך דמים נראה לאסור מה שנהגו קצת האנשים כשאחד גוסס ואין הנשמה יכולה לצאת ששומטין הכר מתחתיו כדי שימות במהרה שאומרים שיש במטה נוצות של עופות שגורמין לנפש שלא תצא והר"ר נתן איש אגריי ז"ל כתב להתיר אח"כ מצאתי כתוב בספר חסידים סיוע לדברינו שכתב אם היה איש גוסס ולא יכול למות עד שישימוהו במקום אחר אל יזיזוהו וכתב אם היה אחד גוסס והיה קרוב לאותו בית אחד חוטב עצים ואין הנשמה יכולה לצאת מסירים החוטב משם ואין דבריו סותרים זה לזה כי בודאי לעשות דבר שיגרום שלא ימות מהרה אסור כגון לחטוב עצים שם כדי שיתעכב הנשמה או משים מלח על לשונו שלא ימות מהרה ודאי אסור וכל כיוצא בו

מותר להסירו אבל לעשות דבר שיגרום מיתתו מהרה ויצא נפשו אסור הלכך אסור לזוז הגוסס ממקומו דלהניחו במקום אחר גם אסור לשום מפתחות ב"ח תחת מראשותיו של גוסס שימות מהרה כי ג"ז ממהר יציאת הנפש אבל מותר להסיר דבר המאחר יציאת הנפש עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובהג"ה אלפסי פרק א"מ דף שפ"ז ע"א כתב ובמסכת חגיגה (ה.) יש טעם לחבב מצות עמידה על המת כשעת יציאת נשמה מההיא ויחי עוד לנצח לא יראה השחת מ"ט כי יראו חכמים ימותו עכ"ל:

סימן שמ

סעיף קטן א
ומהרי"ו כתב דאינו יודע טעם למנהג אך נהגו כן וכ"ה בחדושי אגודה פ' האורג דנהגו להקל בקריעה זו וכ"ה בכל בו אמנם בית יוסף כתב ועכשיו לא נהגו לקרוע אלא למעלה כרבנן.

סעיף קטן ב
וכתב המרדכי עוד דף של"ב ע"ד הלכות אבל ור"מ שמע מפי ר"י מוינ"א שר"ג נתאבל על בנו שנשתמד אמנם א"ל שאין ללמוד ממנו דלאפושי צערא הוא דעביד שלא זכה לשוב בתשובה ועל קטן שנשתמד עם אמו ומת אר"י שהיה נראה שמתאבלין דל"ד לגדול שנשתמד דקטן מה שהטבילוהו בטבילה וכו' מה מעלה ומה מוריד והו"ל כאילו נשתמד בע"כ ור"ת פסק דאין מתאבלין עליו עכ"ל גם כתב פלוגתא זו פ' היו בודקין ובהג"א פרק אלו מגלחין נהרג בידי עכו"ם מתוך רשעו הו"ל כפרה ומתאבלין עליו ור"ג נתאבל על בנו שנשתמד י"ד יום ק"ו לשכינה י"ד יום עכ"ל: (כל זה הובא בב"י סימן שמ"ה) וכ"כ א"ז וכתב עוד דיש להתאבל על בנים קטנים של פורשי מדרכי הציבור דאף על גב דאין מתאבלין עליהן מתאבלין על בניהם:

סעיף קטן ג
ועיין לעיל סימן רמ"ב עוד מדינים אלו:

סעיף קטן ד
וכ"כ ר"י ושאלתות דרב אחאי פרשה ויחי סימן נ"ה:

סעיף קטן ה
ומהרי"ו כתב בתשובה סימן ו' דנוהגין כדברי המרדכי.

סעיף קטן ו
כתב מהרי"ו בתשובה הואיל ואינו קורע גבי אביו ואמו אא"כ הבדיל שפה אסור לחבר אפי' ראש הקריעה כל ל' יום וצריך להניח כמות שהוא כל ל' יום הואיל ואסור לשלול

כל ל' יום ועל כל שאר מתים הואיל ומדינא אין צריך להבדיל שפה אלא שנהגו בכך א"כ חבור ראש הקריעה תלוי במנהג ובמקצת מקומות נהגו שלא לשלול אפי' על שאר מתים תוך ל' ובאותן מקומות אפי' לחבר ראש הקריעה נמי אסור וראיתי מהר"י מולין שלא היה מחבר ראש הקריעה כל י"ב חודש על אמו רק במחט שלא יפלו בגדיו עכ"ל:

סעיף קטן ז
ובכלבו כתב בשם ר"י דעכשיו בזמן הזה אין נוהגין בחליצת כתף:

סעיף קטן ח
ובהגהות מיימן פ"ט דאבילות וגם בב"ה משנה מקומו עכ"ל.

סעיף קטן ט
וכ"פ מהרי"ו בתשובותיו סימן י"ג דעל אביו ואמו קורע לעולם כל בגדיו:

סעיף קטן י
משמע דאם מת לו מת ג' תוך ז' לשני אף ע"פ שקרע לשני קרע אחד מ"מ אין להוסיף כ"ש על קרע ראשון הואיל והוא תוך ז' לשני ומיהו יש לדחות דלא קאי אלא אם הוסיף דהכל קרע אחד:

סעיף קטן יא
ומשמע דסבירא ליה דהראב"ד אף על גב דכתב דלא פליג ברישא דברייתא מכל מקום פליג עליו בחדא דאם קרע לכתחלה על בנו אין מוסיפין אחר כך על אביו ואמו וכ"כ נ"י פ' א"מ דף שפ"ז ע"א וכ"ה דעת הראב"ד וכמ"ש הרמב"ם ולכן כתב רבינו כאן דאם קרע תחילה על בנו או על שאר מתים אין מוסיפין אח"כ על אביו אע"ג כתב לעיל דדברי הראב"ד עיקר (כן נ"ל) ליישב דברי רבינו אע"ג דיש לישבו ג"כ בענין אחר זה נ"ל עיקר.

סעיף קטן יב
וכתב נ"י פ' א"מ דף שפ"ז מיהו אם אמר לו מת לו מת סתם ואינו יודע מי הוא וקרע סתם ואח"כ נודע לו מי הוא יצא ידי קריעה דאמרינן יש ברירה עכ"ל:

סעיף קטן יג
ובנ"י פ' א"מ דף שט"ז ע"ב וה"ה שהלכו בשבי:

סעיף קטן יד
וכתב נ"י פ' ד' מיתות דף ר"פ ע"א ובזמן הזה נכרי וישראל מומר דינן שוה וכתב דמזכיר השם בלשון לע"ז הרי הוא ככינוי עכ"ל:

סעיף קטן טו
וכ"כ בנ"י פ' א"מ דף שפ"ו ע"ב לא שספרו הדברים ממש דאם כן פשיטא דחייב לקרוע ושמעינן מהא דכל השומע סתם מפי העדים פלוני קלל בשם המיוחד או בכינוי הראוי

לו לקרוע קורע אבל השומע שלא מפי עדים ששמעו הגדוף אלא עד מפי עד אינו קורע עכ"ל.

סעיף קטן טז
ומדברי המרדכי שכתב ה"א דף שנ"א ע"א ולאו דוקא ס"ת אלא שאר ספרים משמע דר"ל דאף ספרי תלמוד נמי מיהו יש לדחות דלא קאמר אלא בספרי נביאים וכתובים וכדברי רבינו.

סימן שמא

סעיף קטן א
ועיין מה שכתבתי בזה בא"ח סימן ע"א כתב ה"ר יונה ריש פרק מי שמתו הא דבשבת וי"ט אוכל בשר ושותה יין היינו אם ירצה לאכול אבל אינו מחוייב לא לאכול בשר ולשתות יין בשבת.

סעיף קטן ב
ולי נראה דאינו קשה על הכלבו כי ס"ל דאינו חייב לברך או להתפלל אבל אם רוצה רשאי וכמו שפסק רש"י והרמב"ם וע"כ כתב דאונן הולך לב"ה ואף ע"פ שאינו חייב מ"מ נוהגין שהולך אף בחול כנ"ל לתרץ דברי הכלבו אבל אין נוהגין כדבריו.

סעיף קטן ג
ועיין כדברי רבינו יונה שכתב בסמוך:

סעיף קטן ד
כתב עוד שם נושאין המת מעיר לעיר אם מקום קרוב הוא דייניו לו כאילו מת מוטל לפניהם אבל אם נושאין לעיר אחרת רחוקה כגון מהלך שני ימים מותר עד שיביאו לעיר קבורתו:

סימן שמב

סעיף קטן א
לא נהגו בן רק נהגו ליקח קטן לחתן וקטנה לכלה:

סימן שמד

סעיף קטן א
כתב הכלבו כל המספר אחר המת כמספר אחר האבן י"א מפני שאיתא בירושלמי המת יודע ושומע קילוס כמתוך החלום וכל שאומרים בפניו יודע עד שיסתום הגולל וישוב אל העפר עכ"ל.

סעיף קטן ב
ועיין לעיל בסמוך בדברי רבינו בזה.

סעיף קטן ג
ודבריו הם בפ' אלו מגלחין דף שפ"ה ע"ב:

סעיף קטן ד
בתשובת מהרי"ו סימן י"ז על אשה שצותה בנותיה שלא לישא הסרבל על ראשם כדרך האבלים הדעת מכרעת דהבנות יקיימו מה שצותה מידי דהוי אמי שצוה שלא יספדוהו וה"נ לאחר ל' יום עד י"ב חדש יקרא דשכבי הוא ושומעין לה אבל תוך ל' כיון דאשאר מתים נמי מתאבלים עליהם ואסמכינהו אקראי לא נתברר לי אי יקרא דחיי או דשכבא הוא דהא ודאי אבילות גופה אינה יכולה למחול דא"כ בטלתה דין אבילות עכ"ל:

סעיף קטן ה
וכ"ה בפ' נגמר הדין (סנהדרין מו.):

סעיף קטן ו
וצ"ע אדבריו מאי קשה ליה דברי מרדכי הם דברי רב האי שאסר ד"ת אף חוץ לד"א וטעמו משום דפסק כלישנא קמא כמ"ש הרי"ף והרא"ש והרמב"ן כמ"ש ב"י בעצמו ומפרש בלישנא קמא ד"ת אפי' חוץ לד' אמות אסור דאי תוך ד"א אפי' מילי דעלמא נמי אסורים וא"כ יפה כתב המרדכי דללישנא קמא כל החדר אסור לאפוקי ללישנא בתרא אינו אסור בכל החדר רק ד"א.

סימן שמה

סעיף קטן א
וכ"כ נ"י סימן של"ד כתב הריטב"א ואם חזר בו אע"פ שלא התירו לו נדויו מתעסקין בו לכל דבריו עכ"ל וכתב עוד ומסתבר דמנודה ואפי' מוחרם בקברי אבותיו הוא נקבר ואם מפני שהוא רשע ואין קוברין רשע אצל צדיק ההוא אפי' בשאר ב"א נמי ואפי' כשר אצל אחד מגדולי ישראל והפורש מדרכי צבור אינו הפורש מהם מן המס שזה אינו אלא כבעל עבירות או כאחד מן הגזלנים ולא כל הגוזל את הרבים מקרי פורש מדרכי ציבור עכ"ל וכתב הרשב"א סימן תשס"ג אע"פ שאין מתעסקין עמהם היינו שאין חולצין ולא מספידין עליו אבל לא אמרו לענין קבורה ותכריכים.

סעיף קטן ב
ולקמן שע"ו משמע דמתאבלין על מנורה וב"מ בכאן דלא גרע ממאבד עצמו לדעת שעושין לו כל שהוא כבוד החיים:

סעיף קטן ג
משמע דלענין דינא דעתו כדעת המרדכי ואין מתאבלין על גנב שנהרג בידי מלכות על גנבותו דהוי כמאבד עצמו לדעת אמנם מהרי"ו בתשובותיו סימן קי"ד כתב על אשר התאבלת על אחיך שפיר עבדת כיון דלא בדין סנהדרין אקטיל לא גרע ממי שנתחייב

בדין המלך אע"ג דחייב מיתה שמרד במלכות מתאבלין עליו ולא מקרי מאבד עצמו לדעת כ"ש הכא שנהרג ביד עובדי כוכבים מיתה משונה שלא כדין תורה ולא מקרי מאבד עצמו לדעת אלא בהרוגי ב"ד שקבל התראה ואמר ע"מ כן אני עושה ועוד הכא לא הוי מאבד עצמו לדעת דשמא סבר היה לברוח למקום שלא יוכלו לרדוף אחריו לתפסו ומ"ש בהלכות שמחות ובלבד שלא יהא גנב ט"ס הוא אלא יש להיות משנתייאשו לשאול אבל לא ליגנוב ומ"ש שכל הגונב כאילו שופך דמים כו' לא ידענא פירושו דוודאי יש לו חל"ה דלא גרע מהרוגי ב"ד שיש לו חל"ה אפי' עובד ע"ז ועוד כיון שקיבל היסורים הגדולים יסורים ממרקין עון אע"פ שהיה בע"כ עכ"ל משמע מדברי מהרי"ו דס"ל דמתאבלין על גנב שנהרג בידי נכרים משום גנבות וכנ"ל לנהוג וכמו שכתב רבינו לקמן הרוגי מלכות אין מונעין מהם דבר ומ"ש ולא ידעתי פירושו כב"י סימן שע"ה דהכי פי' דלפעמים באים לידי סכנה וצריכין לבא לידי חילול שבת ע"ז וג"ע עכ"ל ומהרא"י ישבו בפסקיו סימן קכ"ב בע"א ע"ש:

סעיף קטן ד

ע"ל סימן ש"מ כתבתי אם מתאבלים על מומר קטן ועל מומר גדול שמת בלא תשובה או נהרג אם יש לו כפרה:

סעיף קטן ה

וכבר כתבתי לעיל סימן זה דהרשב"א חולק דלא מקרי פורש מן הצבור פורש מן המס ואפשר דלענין להתבטל ממלאכתו הרשב"א מודה ובמרדכי סוף מ"ק האריך בזה וכתב עוד על אשה שהפקיעה ירושת בעלה להכעיס דאין מתאבלין עליה דראוי לעשות גדר והוי כאילו פורש מדרכי הציבור ועיין לעיל סימן ש"מ איזה נקרא פורש מדרכי ציבור:

סימן שמט

סעיף קטן א

בגמרא סוף פ"ק דערכין (דף ז:) פי' רש"י שמקושרין בשערה ומשמע דאם אינן קשורין מותרים ומזה נהגו ליטול טבעות מן המתים דכה"ג לא מקרי מחובר בגופו:

סעיף קטן ב

ודבריו תמוהים דהא מדברי רש"י בגמרא נראה בהדיא כדברי הסמ"ג ואם אינו כפי דעת הפוסקים אחרים שלא פירשו כדברי רש"י מ"מ אין להרחיק דברי הסמ"ג אי ס"ל כדברי רש"י וע"ש באוקימתא דרב נחמן בר יצחק:

סעיף קטן ג

ובמרדכי פרק המוכר את הספינה ע"ב בתשובת מוהר"ם כי מטי ליד המצילין חייבים בשמירתן כדין שומר אבידה ואם החזירן לאביו ולאמו וזרקו עליהם ונאסרו קרוב בעיני

דחייבים המצילין מכיון דמטו לידייהו חייבים בשמירתן וכיון שהחזירן לאביו ולאמו כאילו השליכו למקום גדודי חיות ולסטים עכ"ל כתב מהרי"ל בתשובה סי' ג"ה הדף שטהרו עליו וכל הכלים שמוליכין עליו המת לקבורה כרים וכסתות וסדינים ומפות שרי עכ"ל וכך הם דברי הרא"ש בסמוך:

סימן שנא

סעיף קטן א

ובא"ז פסק בשם ראבי"ה דמי שהוא רגיל בציצית בחיים מניחין לו ציציותיו ומן השאר נוטלין וכן הורה ריב"א הלכה למעשה בעצמו וראוי לסמוך עליו כי בעל הוראה היה עכ"ל:

סימן שנב

סעיף קטן א

כתב נ"י פרק א"מ דף שפ"א ע"א וכל העושה תכריכין נאים למת וחשובים מכירין שהוא מודה בתחיית המתים ותע"ב:

סעיף קטן ב

וכתב בבנימין זאב סי' ר"ד מצוואת ר"א הלוי שימהרו במתון ובטהרה ובנקיות בין האצבעות ידים ורגלים ובין האזנים ויחופו ראשו ויסרקוהו כדרך החיים ויטלוהו צפרני ידיו ורגליו כדי שיבא בטהרה למנוחה כמו שהיה רגיל לילך בשבת לב"ה עכ"ל וכתב עוד דברים אחרים שצוה ולא נהגו כמותו רק שכתב שם שצוה כשיגיעו עמו ל' אמות מן הקבר יעמדו עמו כל ד"א וישהא מעט ומשמע שם שזה קצת כפרה למת וכזה נוהגין להעמיד המת על הארץ ג' פעמים סמוך לקברו ובפעם השלישי אומרים עליו צידוק הדין והולכין בין כל פעם מעט:

סימן שנג

סעיף קטן א

ונראה דטעמא דכשהם קרובים דשרי דמשום דאין היצר מתגבר בעת צרה וכשהם קרובים הוה לדידהו בעת צרה וכ"ה לעיל סימן ש"מ:

סימן שנו

סעיף קטן א

ובא"ז פסק דאסור בהנאה וע"כ יש להגבותו סתם לצרכי מתים עכ"ל:

סימן שנח

סעיף קטן א

וכתב הכלבו יש מקומות שנהגו כשיוצאין מן הבית דאבל יוצא ראשון והקרובים והמטה אחריו והרחוקים והרוחצים נותנין המת במטה ומוציאין אותו בידיהן עד שהוא חוץ לבית ונוטלין אותו האבל ושאר הקרובים על כתפיהם ואח"כ שאר הקהל עכ"ל:

סימן שנט

סעיף קטן א

ועל מנהג שלנו היה תמה ריב"א שבשעת הליכה יוצאות הנשים לבסוף ובחזרה יוצאות תחילה והיה מפרש דמנהג כמ"ד יוצאות לבסוף וכיון שהם אחרונות בשעת הוצאת המת א"כ יש להם להיות ראשונים בשעת חזרה שלא לעבור דרך עליהן עכ"ל:

סימן שסא

סעיף קטן א

וכ"ה במרדכי פ"ב דכתובות והלכות שמחות דף שנ"ג ע"א ובהר"ן פ"ק דמגילה דף שס"ט ע"ב ובנ"י ריש פ"ב דכתובות דכתב י"א דלמת מצוה חובה לבטל:

סימן שסב

סעיף קטן א

וכתב א"ז אבל קוברין בעל תשובה אצל צדיק גמור:

סימן שסג

סעיף קטן א

וכתב עוד בא"ז דאם צוה המת להוליכו ממקום למקום שרי ומשמע שם דמותר להוליכו למקום שאבותיו קבורתם שם כתב הרשב"א בתשובה סימן שפ"ט ראובן צוה בשעת פטירתו שישאו אותו לקבור אל מקום קבורת אבותיו וביום שמת נאנסו ולא יכלו לשאת אותו מיד והכניסוהו לשעה בקבר במקום פטירתו ועכשיו רצו בניו להוליכו אצל קבורת אבותיו ומפני שא"א לישא אותו מחמת הפסד הבשר וריחו נודף עד שיתעכל הבשר אם מותר ליתן על כל גופו סיד למהר העיכול אי איכא בזיון בכך או לא א"נ משום צערא ובענין שאמרו (ברכות יח:) קשה רמה למת כמחט בבשר החי ואם מותר לטלטלו ממקומו אפי' לישא אותו אצל אבותיו כמו שצוה או לא תשובה כל כי האי שעושין לעכל הבשר מהרה כדי לשאת אותו אל מקום שצוה מותר שאין בשר המת מרגיש באיזמל כ"ש בסיד והחונטים קורעין אותו ומוציאין מעיו ואין כאן משום צער ולא משום בזיון ולפנותו ממקומו כדי לקוברו במקום שצוה או לקברות אבותיו מותר ומעשה בעירנו

באחד שנקבר תוך השכונה ביום הידוע שלא נתנו לקבור אותו ביומו בבית הקברות ואח"כ פינהו משם לבה"ק וכ"ש בנדון זה עכ"ל כתב בא"ז יש נוהגים לתת מעפר א"י בקבר ויש ליתן קצת ראייה ממדרש תנחומא פ' ויחי:

סימן שסד

סעיף קטן א

כתב הרשב"א סימן צ"ו כלים המיוחדים לחפירת קבר מותרים לשמש בדבר שאינו לצורך קבורה דלא הוי כהקדש אלא כחולין גמורין אלא שאסור להשתמש בהן שלא לדעת הגזברין עכ"ל:

סעיף קטן ב

וכ"ה בתשובת הרשב"א סימן רצ"ו וצ"ע דבסימן תקל"ז כתב דמצבה אסור בהנאה וכתב עוד שם דמותר להניח על קבר אחר ואין זה הנאה ?לח' דאפי' קבר שפנוהו מותר לקבור בו מת אחר ואין זה מקרי הנאה וגם זה צ"ע שהרי מדברי טור משמע שאין חולק בזה לאסור:

סעיף קטן ג

עיין בדין זה בתשובת מהרי"ל סי' ס"ה ושם הדין יולדת או שנפל ומת אין עושין לו תכריכין והמנהג שלא לעשות:

סימן שסח

סעיף קטן א

לא משמע כן לעיל דמתיר דוקא אילנות בכה"ג משמע הא עשבים בכל ענין אסור:

סעיף קטן ב

וכ"ה בפסקי מהרי"ו סימן ג' על קברות שלקחו נכרים וא"א להוציא אלא בדמים מרובים ומחמת זה הבעלי בתים מושכים ידיהם ממנו מותר למכור הגפנים והאילנות שעל בה"ק מידי שנה בשנה כדי שיהא להם מעות בריוח להוציא מיד נכרי לא מיבעיא אם הגפנים אינם על קברות עצמן דשרי אלא אפי' הם על הקברות ממש אפ"ה שרי דהא לרפואה שרי אע"פ שאין בו סכנה כ"ש לכבוד מתים עצמן ואין לך כבוד גדול מזה להוציא מידי נכרים וכן מצינו (ברכות י:) בחזקיה מלך יהודה שקיצץ דלתות היכל ושגרן למלך אשור ואע"ג דקאמר התם דלא הודו לו התם טעמא אחרינא אית ביה משום דהו"ל לבטוח בה' אבל לולא זאת לא היה אסור לחלל דבר הקדש כדי להציל שאר המקדש והעיר עכ"ל:

סעיף קטן ג

ובכלבו ירושלמי לא יכנס אדם בבה"ק ויעשה צרכיו ואם עשה כן עובר משום לועג לרש חרף עושהו:

סעיף קטן ד
ונראה לי דהא דשרי משום רפואה היינו בדבר שאין בו אלא משום קלות כגון הקרקע עולם שאינה נאסרת בהנאה אבל בדבר האסור בהנאה פשיטא דאפי' לרפואה אסור וכן מבואר פרק נגמר הדין (עז:):

סימן שעא

סעיף קטן א
ז"ל המרדכי ריש פרק לא יחפור וחלון העשוי להשתמש ששיעורו בפותח טפח וכשיתמעט מטפח אפילו כל שהוא אינו מביא הטומאה ואם עשוי לאורה ובידי אדם שיעורו כמקדח הגדול שבלשכה והוא יותר על סלע סתם ואינו מתמעט בכ"ש אלא עד שלא ישאר רום אצבעיים על רוחב גודל ומאור שלא נעשה ע"י אדם כגון חררוהו רמשים או שרצים שיעורו כראש כל אדם חישב עליו למאור שיעורו כמלא מקדח לתשמיש שיעורו פותח טפח ואם הוא חלון שאינו עשוי לא לאורה ולא להשתמש אלא לאויר לשמור גנות ופרדסים שיעורו כמלא מקדח בינוני עכ"ל ועיין ברמב"ם הלכות טומאת מת כתב בהג"ה אלפסי דף שנ"ו ע"א פרק בני העיר ב"ה שהוא פתוח לבית שמת שם אסור לכהנים ליכנס שם ולהתפלל עד שיעשה מחיצה לפני הפתח ואם העמידו שם תיבה של ספרים אינה חוצצת שפעמים מטלטלת עם הספרים והרי היא מקבלת טומאה וכל דבר שמקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה עכ"ל וכן מבואר במסכת אהלות ובהל' טומאה להרי"ף והרא"ש והרמב"ם שאינו חוצץ בפני הטומאה כל דבר המקבל טומאה וכ"ה מבואר במרדכי ריש לא יחפור וכתב עוד שם הא דמקרי סתימה דהיינו כשיוכל לעמוד שם בחלון בלא סמיכת דבר אחר ואם לאו אינו חוצץ מיהו מירוח בטיט אינו צריך עכ"ל בנ"י דף שנ"א בה' טומאה להרי"ף במשנה דאהלות משמע דאם גגין זו למעלה מזו ואם היו הגגין שוין היו נוגעים אמרינן חבוט רמי עכ"ל. כתב מהרי"ו בפסקיו (סימן ל"ג) דאם היו הגגין סמוכין זו לזו בפחות מג' לא אמרינן לבוד לענין טומאה עכ"ל ופשוט הוא דלא אמרינן לבוד להחמיר:

סעיף קטן ב
וכ"ה לעיל סימן ש"ג לענין כלאים ובתשובת מהרי"ל סימן ס"ט פסק דאם הכהן ישן צריך להקיצו כדי שיצא מן האהל וכתב עוד שם דאין הכהנים יכולין לכוף לקרובי המת שיוציאוהו מביתו כדי שיוכלו הם ליכנס למקומן אם לא במקום שיש מנהג להוציא כל המתים ומשמע דבכה"ג דאיכא מנהג אז אפילו בשבת שרי לטלטולי' ע"י נכרי משום כבוד הכהנים וע"ש:

סעיף קטן ג
ובתשובת הרשב"א סימן תע"ו דזה דעת רבותינו הצרפתים דאילו לדעת הראב"ד אין הרב מטמא באהל ועיין בזה בתו' במסכת נזיר (נג.) שהאריכו בזה:

סעיף קטן ד
כתב בתשובת הרשב"א סימן קל"ו אם מת בבית והפתח פתוח אם אין הגג מאהיל כהן יכול לילך לפני פתח הבית ואפילו נגע המחיצות מבחוץ שרי וע"ש שהאריך בזה דינים אלו וכל שאר הל' מ"מ עיין במיימוני סמ"ג:

סעיף קטן ה
וב"ח עוד במרדכי פרק המקבל:

סעיף קטן ו
וכן כל כה"ג במקום שהדבר שהולך או יושב עליו מתמוטט עד שמסיט הטומאה אסור:

סימן שעב

סעיף קטן א
ובנ"י פרק המקבל ד' ק"ל ע"א כתב די"א דמטמאין במגע ומשא וי"א דאפי' טומאת מגע ומשא אין להם דהואיל דאין מטמאין באהל הוי כטומאת נבילה שאין כהן מוזהר עליה עכ"ל:

סימן שעג

סעיף קטן א
ושם נתבאר כל דין קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו ובתשובת הרשב"א סימן קכ"ה ומהרי"ו בפסקיו (סימן מ"ו) פסקו כהרמב"ם:

סעיף קטן ב
ובתשובת הרשב"א סימן רנ"ב היינו דוקא שקברו שלא לפנותו אבל אם קברוהו מתחלה לפנותו מותר לטמאות לו לצורך עד שיסתמו הגולל שני והוא שיהא שלם ע"כ לשונו:

סעיף קטן ג
וכ"ה במרדכי דף שצ"ח ע"ד בה"א וכ"פ הרשב"א סימן שכ"ד וכתב בר ששת סימן קכ"ד דוקא משום זה הטעם נהגו לקבור כהנים על הגבול אבל מותר לקבור כהן בתוך מתי ישראל ולית בזה משום מעלה להיות כצדיק אצל רשע עכ"ל:

סימן שעד

סעיף קטן א
וכתב נ"י פרק האשה רבה דף תש"ד ע"א בשם הריטב"א ואפי' אם היה מוצא אנשים לקבור בשכר אין צריך לשכור אלא הוא בעצמו מטמא אם ירצה עכ"ל:

סעיף קטן ב
ונראה שמדברי הרא"ש הביא הטור לקמן סי' שצ"ח שצ"ט דאבילות יום אחד דרבנן גר אינו מתאבל על אמו וע"ל כיצד נוהגין:

סעיף קטן ג
וכתב בתשובת הרשב"א סימן קי"ח אין בני ראובן מתאבלין עם ראובן אביהם המתאבל עם שמעון שמת לו מת דא"כ אין לדבר סוף וכל בני משפחה יתאבלו על מת עכ"ל ובהגמיי' פ"ב דאין חילוק בין זקינו לשאר קרוביו:

סעיף קטן ד
ובתשובת הרשב"א סי' קל"ט ראובן שבא לתוך ז' לאבילות שמעון אחיו א"צ לקרוע אע"פ דצריך לנהוג עמו אבילות דהואיל ולא היה בשעת קריעה לפניו א"צ לקרוע עכ"ל:

סעיף קטן ה
כתב מהרא"י בת"ה סימן רצ"א מנהג הוא שגם קרובי המת אותן שאין חייבים להתאבל עליו ממש מ"מ מראין קצת סימני אבילות ומנהג זה חלוק במדינות וגם בעלי הוראה היו ומחלקין כו ומעט ממנו נמצא על ספר בשמחות מהר"ם כתב דנהגו דגם שאר קרובים משנים מקומם מפני כבוד המת עכ"ל: וכ"ה במרדכי דף שצ"ה ע"ג הלכות שמחות והנה גדולי אוסטרייך שהורו שכל אותן שהיו פסולין עדות למת צריכין לשנות מקומן וגם לא יחליפו בגדיהם ואף לא לחוף ראשם ולרחוץ פניהם רק בפושרים גמורים מיום הקבורה עד מוצ"ש ראשונה הן סמוך הן מופלג והיו נוהגין בה כמו בל' של אבל אבל לא לגמרי וכל דין זה נוהג בשמועה קרובה תוך ל' אבל לא בשמועה רחוקה שהוא אחר ל' והיו גדולים אחרים שהורו בכל דינים אלו אפי' לאותן שהן שלישי בשלישי עם המת ועוד יותר מעט ונרא' דברי הראשונים ויש מדינות שנהגו אבילות זו בענין אחר ולא ידעתי טעם לדבריהם עכ"ל כתב הרא"ש כלל כ"ז סימן ט' שאלתם אם יש רשות ללבוש שחורים על חמיו ועל אוהבו כל י"ב חדש והשיב על חמיו פשיטא דיכול לעשות דהא חייב להתאבל עם אשתו כ"ש ללבוש שחורים ושפיר קעביד אלא על אוהבו נמי יכול לעשות שהרי קבל דוד הבראה על אבנר עכ"ל:

סעיף קטן ו
וראיתי נוהגין שאין האב ואם הולכין אחר בניהם הראשון שמת לבית הקברות וכן נ נוהגין בעירנו ובודאי נשתרבב המנהג מדברי הכלבו שהביא הב"י (כתב בתשובת מהרי"ל סימן ב' אין מתאבלין בעידן) ריתחא ר"ל בשעת הדבר משום בעיתותא ע"ש:

סעיף קטן ז
ובתשובת הריב"ש סימן תמ"ו ותמ"ז האריך בזה:

סעיף קטן ח
וז"ל א"ז תשובה על תאומים שמת אחד מהן תוך ל' והשני חי לא אמרינן מדהשני חי ראשון נמי בן קיימא הוי ואין מתאבלין עליו עכ"ל רשב"א

סימן שעה

סעיף קטן א
ובתשובת הרא"ש כלל כ"ז ?מי' שסובר שנסתם הגולל והתחיל להתאבל ואח"כ נודע כי לא היה אמת צריך לחזור ולמנות אבילות מחדש עכ"ל:

סעיף קטן ב
ובתשובת הרשב"א סימן תע"ח ותקל"ב דכל שמוטל עליו צרכי המת והקבורה זהו מקרי גדול הבית:

סעיף קטן ג
ובתשובת הרא"ש כלל כ"ד סימן ח' דאם התחילו לו להתאבל קודם שנתייאשו צריכין לחזור ולהתאבל משנתייאשו:

סעיף קטן ד
בתשובת הרשב"א סימן תע"ח מהו קרוי מנחמין אצלו אם ר"ל אנשיו מכיריו ומיודעיו עומדים שם לכבוד אף על פי שאין אומרים דברי תנחומין כי מ"מ מתנחם כשמיודעיו עמו או ר"ל מנחמין ממש שידברו דברי תנחומין תשובה כל זמן שעדיין האבילות נוהג ראוי להצטרף אבל כל שפירש מהם המנחמין או שעמדו כבר עבר להם האבילות לגמרי ושוב אין באן זמן שיהיה ראוי להצטרף ועכשיו נהגו הרבים ללכת עם האבלים מב"ה עד ביתו ושוהין עמו בעמידה מעט ואח"כ הולכין לדרכן וכל שאותן שמלוין אותו עומדים שם זהו המנחמין אצלו וכל שהלכו אע"פ שקרוביו ומיודעיו שם קרוי אין מנחמין אצלו שאין הדבר תלוי בדברי ניחומין אלא בהמשך אבילות כל מקום ומקום כפי מנהגו:

סעיף קטן ה
ואני אומר דסברת הרא"ש הוא סברת רבותינו הצרפתים ודר"ח כמבואר מדברי הרמב"ן שהביא ב"י בארוכה ולכן נראה דכותייהו נקטינן דהלכה כמיקל באבילות דבעלי התוספות ור"ח והרא"ש רבים נינהו גם דהרא"ש בתראי הוא והסכים לסברתן וכן הלכה כנ"ל:

סעיף קטן ו
ובתשובות הרא"ש כלל כ"ז סימן ג' דוקא שבא אצלן ממקום קרוב אבל אי לא בא אצלן אין מונה עמהן עכ"ל:

סעיף קטן ז
ומבואר שם דכ"ש אם מתו לו ב' מתים ביום אחד דאינו מונה אלא אבילות אחד לשתיהן וכ"ה בתשובת רשב"א סימן ר"ה וכן כתבתי לקמן ס"ס ת"ב בשם הרמב"ן:

סימן שעו

סעיף קטן א
בנ"י פ' המוכר פירות דף ר"ד ע"ב אמר המחבר שהנכון הוא כנגד ז' דברים שהעולם נפסקין בהן דכתיב זרע וקציר קור וחום קיץ וחורף יום ולילה לא ישבותו ויום ולילה נחשבים אחד כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד לומר כי החי יתן אל לבו כי העולם וכל ענייניו המה הבל ואשרי מי שעמלו בתורה ובמע"ט עכ"ל:

סעיף קטן ב
כתב נ"י פ' המוכר פירות בסופו ע"ב דעיקר מעמד יש להיות בקרוביו שאינן מתאבלין:

סעיף קטן ג
ובגמרא פרק א"מ (כז:) הכל חייבים לעמוד לפני הנשיא חוץ מאבל וחולה:

סעיף קטן ד
כתב נ"י סוף המוכר פירות אמרינן שטעות הוא לנהוג במעמדות אלא במקום שנהגו וכן נמי טעות לעשיית מושבות אלו אלא בבית הקברות א"כ נוכל ללמוד מכאן שבאותן מקומות שנהגו כשחוזרים מבה"ק ונכנסים לעיר או לב"ה ועומדים ממקום למקום ויושבים כאן מעט וכאן מעט ז"פ טעות הוא עכ"ל ובתשובת מהרי"ל סי' ס"ג כתב דנוהגין לישב ז"פ ג"פ בב"ה וג"פ בחצר ב"ה ופעם אחד בבית האבל נגד ז' מעמדות וי"א שעושין כן להבריח רוחות הטומאה המתלוין עם החוזרים מן הקברות ולכן נוהגין לומר ויהי נועם עכ"ל ואני ראיתי נותנין לישב ג"פ ולומר בכל פעם ויהי נועם מצאתי כתוב במנהגים. בהג"ה א כשיש בר מינן בי"ט שני יש לישב לפני ב"ה כמו בחול כי לא לצורך האבל עושין כן כי אם להבריח רוחות רעות עכ"ל עוד כתב בשם מהרי"ל ביום שאין אומרים בו תחנון אין להושיב המת ג' פעמים כמו בשאר ימים ועוד כתב שם בנ"י סוף המוכר פירות אם קברו המת סמוך לבין השמשות דמותר לעשות המעמדות והמושבות בשבת:

סעיף קטן ה
ואין נוהגין עכשיו בכל זה:

סעיף קטן ו
גרסינן בב"ק פ"ד (לח.) ר"ש בר יהודה שכיב ליה ברתיה א"ל רבנן לעולא ניזל מר לנחומיה א"ל מאי ניזל ניחמתא דבבלאי גידופא הוא דאמרי מה אפשר לך למיעבד הא אפשר עבדי ומבטלין רעותא כו' עד והלא דברים ק"ו מה בשביל ב' פרדות שהם רות

ונעמה העמונית חס הקב"ה על ב' אומות גדולות של רשעה ולא הרגן בתו של רבי על אחת כמה וכמה אילו הגונה היתה להוציא ממנה דבר טוב עכ"ל הגמרא וכתב שם נ"י דף י"ח ע"ב ש"מ דבכה"ג גידופא מקרי אלא חייב אדם לקבל גזירת המקום מאהבה והיינו דתנן (ברכות נד:) כשם שמברכין על הטובה כו' כתב בהג"ה אלפסי דף מ"ג פרק מי שמתו דאל יאמר אדם לא נפרעתי כפי מעשי וכיוצא בדברים אלו שהרי אמרו אל יפתח פיו לשטן עכ"ל וכ"ה בגמרא מי שמתו :

סעיף קטן ז

ובנימין זאב סימן ס"ד כתב דברי הכלבו והוסיף שם מיתת צדיקים מכפרת כעגלה ערופה לכך רוחצים כמו שנאמר שם ורחצו ידיהם וגומר דגמרינן שם שם מעגלה ערופה עכ"ל והמנהג לומר כשרוחצים בלע המות לנצח וגומר ותו לא מידי וכתב מהרי"ל סימן צ"ג דיש לרחוץ גם כן הפנים ולא נהגו כן וכתב עוד שם וגם מקפידים מאד אם יכנס אדם לבית אחד קודם שישב בחצר ב"ה ומנהג אבותינו תורה עכ"ל:

סעיף קטן ח

וכ"כ בר ששת סימן קט"ו בתשובה והביא שם ההגדה וכתב אפשר שהוא בתנחומא או בספרי וב"י כתב שהוא בזוהר פרשה אחרי והבחיי סוף פרשת שופטים כתב שהוא במסכת כלה ובא"ז כתב בשם מוהר"ר אליעזר ממיץ דמצא בתנא דבי אליהו רבה הקטן האומר יתגדל פודה את אביו מן הפורענות:

סעיף קטן ט

ובב"י כתב סוף הספר מיהו נהגו לומר לעולם קדיש אפי' בחיי האב עכ"ל במהרי"ל נשאל מהרי"ל על קדיש יתום שהיו שלשה אחין ואיש נכרי ופסק דג' אחין נוטלין ג' חלקים בקדיש וכ"ה במהרי"ק שורש למ"ד עוד שם במהרי"ל אם היה אבל אאביו ואמו והגיע לאחר יום שמת בו אביו יאמר קדיש פעם א' ולא יותר וכ"ה המנהג תוך ל' יום אבל תוך ז' ימים אין לו קדיש כלל ולאחר ל' כל הקדישים של אותו היום הם שלו ואלו הז' והל' מונים מיום הקבורה אפי' לא שמע האבל מיד עוד כתב מהרי"ל נכרי דינו כאחד מבני התושבים ובאגור כתוב יש מקומות נוהגין כן ויש מקומות אין נוהגין כן ובמקום שאין מנהג מדינות התושבים יכולין לעכב על האורחים מלומר קדיש יתום עכ"ל ועיין בזו בתשובות מהרי"ל סימן ל"ו שהאריך בדינים אלו דמשמע מדבריו דגם נכרי יש לו חלק בקדיש אבל ב"י כתב בשם ?מהרי"ל וז"ל מ"כ אחד מדיורי העיר היה אומר קדיש עבור אמו שמתה בעיר ואחד שכיר מלמד בעיר והיה אומר קדיש עבור אמו אבל לא מתה בעיר ואחת היתה זקנה שנח נפשה ולא עזבה בן וקרוביה השכירו אחד שיאמר קדיש עבור נפשה והשיב מהר"ד יוחנן דטריו"ש דע כי אין הדבר תלוי בפרעון המס אם אין לו

ודר בעיר אף ע"פ שדר בעיר בשכירות מ"מ נקרא בן חלק ואם שום אחד מהקדישים הוא בעד מת שמת בעיר יש לו חלק מכח המת ומכחו ואם דר בעיר ואפי' שכיר חלק אחד והם ב' חלקים ומי שאינו דר כלל בעיר ואין המת בן עיר אין לו חלק כלל כדין גמרתי בלבי ונהגתי במקומי עכ"ל ועיין עוד מדיני קדיש בביאורי לספר א"ח סימן קל"ג כתב בבנימין זאב סימן ר"א ור"ב דאין מקום לקדיש זו רק על אביו ואמו ואם יש בזו מנהג אחר אין לילך אחריו אם לא שהוא מנהג ותיקין ויש מקומות שאם אין אבל בב"ה אומר אחד שאין לו אב ואם בעד כל מתי ישראל גם קצת מקומות שאומרים למנצח ובא לציון בקול נמוך כדרך האבלים אם אין האבלים בב"ה ואם יש אבלים בב"ה האבלים אומרים אותו אם אינן יכולין להתפלל כל התפלה עכ"ל וכן נוהגין כדבריו וכתב עוד דאם באים שאר קרובים לומר קדיש בשביל מתיהן הקרוב אבילי אב ואם יכולין למחות שלא לגזול קדיש שלהם וע"ש אימת אומרים דזכות קרובים מהני לקרובו וכתב מהרי"ק שורש מ"ד בן הבן אינו חייב לומר קדיש על זקינו דקדיש הוא משום כיבוד אב ואם ואין בן הבן חייב בכבוד זקינו ולכן אינו חייב לומר קדיש אלא באיש אחר אלא שנהגו כן ונהגו שאפי' איש אחד שאינו קרוב כלל אומר קדיש בשביל אחר ואפי' במקום שיש אבילי אב ואם אלא שאינן נוטלין כ"כ קדישים כמו אבילי אם ואם ותמיד עושים פשרה שיטול הנכרי שליש או רביע והשאר לאבילי האב ואם וכ"ש האומר על זקינו שיש להגיד אפי' במקום שאר אבלים ואי לדידי הוי צייתי יאמר זה פעם אחד ואבילי אב ואם ב"פ ודוקא בענין הקדיש אבל בענין התפלה הענין שוה דאין זה תלוי כלל אלא ברצון הקהל דהתפלה הוא שלהם ואין ראוי להיות שלוחם אלא מרצונם לכן במי שירצו יתפלל ועל שטען זה שהמנהג שבן הבן אומר קדיש על זקינו עליו להביא ראיה שעל פי ותיקין נהגו כן כי אין הדבר מצוי וכה"ג אין ראוי לילך אחר המנהג אם לא נודע בודאי שכן נהגו אבל משום פעם אחת או שתים שיארע הדבר במקום אחר ואיתרמי שעשו כך וכך משום זה לא יקרא מנהג דאמרי ב"ד טועים היה באותו שעה ולא יחשב מנהג קבוע כי אם בדבר שמעשים בכל יום ושם ראוי לילך אחר המנהג דא"א שיטעו בכל יום בדבר שלא יהא כדין עכ"ל כתב עוד בבנימין זאב סימן קס"א בשביל שראיתי יש מקפידין ונמנעים לומר קדיש בר"ח ושבת וי"ט תוך שנת המתים ויש להביא ראייה להיפך מתשובת הר"י מקורביל על דבר הקדיש של נוחי נפש צריך לאומרו י"ב חדש וי"א ימים נגד שנת המבול שפירש"י בפרשת נח (ח' פ' י"ד) שמשפט דור המבול שנה תמימה שהם י"א יום ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה והתפלה נגד הקדיש ומשובח ממנו ונהגו העולם שלא יאמר קדיש אלא י"א חדש כי היכי דלא משוי איניש אבוהי ברשיעי ישראל והיכא שיש אחד שאמר קדיש

כמה ימים ואח"כ אירע לאדם אחר אבילות כתב מוהר"ם לפי הנראה וכן נהג במקומו שאבל השני אומר קדיש ל' יום הראשונים כי הם עיקר האבילות ואח"כ שוים הראשון והב' כל י"ב חדש כו' עד ושמעתי שהעולים טועים לומר שלא יועיל כ"כ קדיש בשבת או תפלה כקדיש נער בחול וטעות הוא שאם יועיל קדיש חסר כ"ש קדיש ושאר התפלה שלימה שיתפלל הבן בשבת או בחול ואותו מעשה דהגדה שצוהו לומר קדיש קטן היה ואדרבה כמעט הגדולים שאומרים קדיש חסר גוזלים הקטנים כיון שאפשר להם בקדיש שלם וקדושה ותפלה שלימה ואני היום עוד כשאני מגיע ליום שמת בו אבי או אמי אם מגיע בימי החול אני מתפלל עד קדיש החסר ואני מניח לקטן את שלו וזקן אחד הגיד לי שצוה את בניו שלאחר מותו אחר ז' ימי אבילות יתפללו עד ל' יום חול ושבת וכן שמעתי שאמר בעל הרוקח וכן צויתי את בני כשנפטרה אמם עכ"ל ר"י מקורבי"ל מהכא שמעינן שאין להקפיד לומר קדיש בראש חדש ושבת וי"ט וכ"ש תפלה וכן נוהגין בין האשכנזים שאינן מקפידין וכן אם אירע יום שמת בו אביו או אמו אומרים קדיש אפי' בשבת ואין לחוש שהמתים נוחין באותן הימים וכשאומר קדיש משוה נפשייהו כרשיעי עכ"ל א"ז וכן נוהגין בזה"ז רק שאין מתפלל בר"ח ושבת וי"ט אבל קדיש אומרים וכ"ה בתשובת מהרי"ל דאין אבל מתפלל בשבת וי"ט ובכל יום בבוקר שאומרים בו הלל כ"כ בסימן כ"ב ול"ז עוד כתב מהרי"ל דאי ליכא דעדיף מן האבל יכול להתפלל אף בימים נוראים. ועיין בא"ח הל' ר"ה כתב מהרד"ך בית י"א דבן יש לו לומר קדיש על אביו מומר שנהרג דהריגתו מכפרת עליו וכ"כ א"ז ודוקא נהרג אבל מת על מטתו לא וכן כתב לעיל סימן ש"מ כשנהרג יש לו כפרה וכתב מהרי"ו סימן צ"ט ריי"א דאין לומר קדיש על קדושים שנהרגו על קדושת השם וליתא אלא צ"ל עליהן וכן נוהגין:

סימן שעח

סעיף קטן א

במקצת ספרים כתוב ואשה חשובה וט"ס הוא דאין חילוק בין חשובה לאינה חשובה וכ"ה במרדכי בה"א דף שצ"ו ע"א ובהג"מ פי"א ובאשר"י פא"מ:

סעיף קטן ב

וכבר כתבתי לעיל סימן שע"ה בשם תשובת הרא"ש דהבראת אבל היה ולמד מכאן דאדם יכול להתאבל על מי שאינו קרובו וא"כ הראיה היא ברורה:

סעיף קטן ג

ונ"ל דר"ל דמברין בלילה שלא כדברדי ר"ת ומ"מ נראה דנקטינן כדברי ר"ת וריב"ם שיותר יש לסמוך על דבריהם מעל דברי הרי"ט ועוד הלכה כדברי המיקל באבל:

סעיף קטן ד
כתב עוד נ"י פרק המוכר פירות בסופו דאין מברין בשבת דמדברים שבפרהסיא הוא עכ"ל וב"י כתב בסימן שצ"ג דאינו יודע טעם לדבריו שהרי עשויין ב"א להביא מאכל למי שלא היה יכול להכין מע"ש ואע"פ שאינו אבל הילכך לא מינכר דדבר של אבילות הוא ותו דלא אסרו אלא לאבל עצמו שלא ינהוג דברים שהאבל חייב לנהוג בהן בחול אבל לאחרים שלא יבריאוהו אין שום טעם לאסור וכן פשט המנהג בכל העולם להברות האבל בשבת ולא נשמע בעולם שום פוצה פה ומצפצף עכ"ל:

סעיף קטן ה
וכ"ה במרדכי דה"א דף שצ"ג:

סעיף קטן ו
ודברי הטור בשם הרמב"ן שכתב למטה אינו כן:

סימן שעט

סעיף קטן א
ובא"ח סימן קפ"ט כתב וזה נוסח הברכה בבית האבל בא"י אמ"ה האל אבינו מלכנו בוראנו גואלנו קדושנו קדוש יעקב המלך הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת שופט צדק כו':

סעיף קטן ב
וכ"ה במרדכי בה"א דף שצ"ח ובתר"י פ' ג' שאכלו דל"ז ע"ב שמאחר שכתב בגמרא איך לא נאמר אותו שאע"פ שיש מיתה בלא חטא כל דרכיו משפט והוא יודע למה עושה עכ"ל וכ"כ ב"י בשם התוספות ובה"ג בשם התוספות ובהג"מ פי"ב ובא"ה סימן קפ"ט (כתב) כיון שהרמב"ם הסכים לדעת הרי"ף שאין לאומרו הכי נקטינן עכ"ל ולא נראה לי אלא נקטינן כדברי הרא"ש:

סעיף קטן ג
ואיני יודע מאי קשיא ליה דודאי טעמו דכל סעודה שהיא באה משום אבלות אינו מצטרף מידי דהוי אברכת שורה או ברכת רחבה כו':

סימן שפ

סעיף קטן א
וכ"ה במרדכי בה' אבל דף שצ"א:

סעיף קטן ב
ובמרדכי ריש פרק מי שהפך דאפי' ע"י נכרי אסור וכ"ה שם ד' שצ"א ע"א:

סעיף קטן ג
וכ"ה במרדכי דף שצ"א ע"ד בה"א דאפי' לאחר ג' ימים ובצנעא אסור אמנם בהג"ה שם סוף פ"ק דמ"ק פוסק כרשב"ג ונ"ל דהואיל והלכה כדברי המיקל באבל כמ"ש כמה פעמים בשם ב"י בעצמו א"כ גם כאן נקטינן כדברי המיקל ותו דרמב"ן ורא"ש ור"י בתראי נינהו ונקטינן כוותייהו אע"ג דגם מוהר"ם בתרא הוי מ"מ הני רבים נינהו ותו דהאשר"י ורבינו ירוחם טפי הוי בתראי מיניה ואע"ג דגם המרדכי כתב כדעת מוהר"ם הרי פ"ק דמ"ק פסק שם כדעת הרא"ש ותו דכל דברי המרדכי שכתב בה' אבילות הוא הכל מועתק משמחות שחבר מוהר"ם בעצמו ולכן נ"ל דהמיקל לא הפסיד בפרט לאחר ג' שכתב בנ"י דיש פ' מי שהפך דאף לדעת הראב"ד דלא פסק כרשב"ג מ"מ לאחר ג' ימים מותר לעשות דבר האבד בצנעה כנ"ל:

סעיף קטן ד
וכ"ה במרדכי דף שצ"א ע"ד בה' אבל:

סעיף קטן ה
ומשמע מדבריהם מלאכות המותרות לעשות בי"ט מותרים לעשותן וע"ל סימן זה מדין זה:

סעיף קטן ו
וכ"ה במרדכי דף שצ"א ע"ד ומדברי הרא"ש שהביא ב"י שכתב דאם היה שדה של אחרים מוחכר בידו שרי ע"י אחרים משום דכיון דצריך לשלם מה שהיתה ראוייה לעשות ולכך הוי דבר האבד וכל דבר האבד נעשה ע"י אחרים וא"כ גם בספינה של אחדים בידו מותר לעשות ע"י אחרים מהאי טעמא ועיין בזו בנ"י ע"ב ר"פ מי שהפך:

סעיף קטן ז
במרדכי דה"א דף שצ"א ע"ד פי' הטעם משום דיכול לעשותו אחר ימי אבלו עכ"ל משמע דאי הוי דבר אבד אי לא יעשנו בימי אבלו עושה הואיל דהוא של אחרים וצ"ע וכתב עוד שם מקבל קבולת במועד ומותר לעשותו אחר המועד ובלבד שלא ישקול ולא ימדוד ולא ימנה כדרך שהוא עושה בחול והוא הדין בימי אבלו עכ"ל:

סעיף קטן ח
וצ"ע מה מלאכה שייך במלמד:

סעיף קטן ט
ולא נראין דבריו בזה כלל דגם מסקנת האשר"י פרק מי שהפך נראין כרברי הראב"ד והרמב"ם גם הרמב"ן בת"ה הביא דברי הרי"ף ותמה עליו גם דברי הגה"מ פ"ה פסקו כדברי רבינו הטור בשם מהר"ם גם הטור סתם דברים בלא מחלוקת בדברי הראב"ד והרמב"ם וא"כ למה נניח דברי כולם לילך אחר דברי ראשונים ז"ל להחמיר באבילות

ולכן נ"ל דנקיים כל דברי רבינו הטור וכן הלכה ותו דאיכא למימר דאף הרי"ף והרמב"ם שכתבו סתמא לא אמרי אלא בדבר פרהסיא דומיא דנעילת חניות שסתמו בפרהסיא ולכן נ"ל מה שכתבתי:

סעיף קטן י
וכבר כתבתי לעיל דכן משמע ממרדכי דכל שאין בו משום מלאכה בי"ט מותר אבל לעשותו:

סעיף קטן יא
כתב הרשב"א בתשובה סימן תמ"ז דכל דברי האבילות נוהג בין בימים בין בלילות כו':

סימן שפא

סעיף קטן א
ובמרדכי ה"א דף שנ"ד ע"ד משמע דוקא מיום ראשון ואילך דאבילות יום ראשון דאורייתא וע"ל סימן שצ"ד ושצ"ט:

סעיף קטן ב
והיא תשובת מהרי"ל סימן ט"ו ואני ראיתי דברי א"ז בזו סוף הלכות אבלות ולא מצאתי שכתב כן להתיר תוך ז' ימי אבלו אלא לאחר ז' ומ"מ כתב לשנות ברחיצה כדי שלא לשנות המנהג שנהגו איסור ברחיצה כל ל' וע"ש וכ"מ בתשובת מהרי"ל עצמו ודלא כדברי ב"י:

סעיף קטן ג
וכ"ה במרדכי בה"א דף שצ"ה ע"ג דמותרת אף בהעברת שער דהכל מקרי תכשיטי כלה ודוקא כל ל' יום אבל לא אחר כך אע"ג דעבר אבלות ל' יום עכ"ל וזה שלא כדברי הרא"ש דלעיל דמתיר לכל א"א גיהוץ ותספורת לאחר ז' כתב המרדכי דף שצ"ב ריש ע"ג דאבל מותר לרחוץ בחמין ולחוף מיד אחר ז' וכדעייל יום ז' כל דהו מותר בכל מילי דנהיג בימי אבלו עכ"ל ודברים פשוטים הם דאין גזירת ל' אלא לענין גיהוץ ותספורת לאחר ז' אבל לרחוץ מותר אבל המנהג הוא לאסור רחיצה כל ל' יום וכ"כ מוהר"ם בה' שמחות שלו וכ"מ בהג"מ פ"ט מהלכות י"ט ופ"י מהלכות אבל (ועיין לעיל) סימן ש"ץ דנוהגין איסור לחוף הראש כל ל וז"ל א"ז ומה שנוהגין עתה לאסור לחוף הראש כל ל' כתב רבי' שמעון בר אברהם דחיישינן דילמא אתי למיסרק וזה אסור כל ל' עכ"ל וכתב עוד סוף הלכות אבלות בתשובה דנהגי לאסור לרחוץ כל ל' משום גזירת כיבוס ואסור לשנות המנהג עכ"ל:

סימן שפג

סעיף קטן א
ונראה דלא שבקינן האי דפשיטא לכל הפוסקים דהיינו דמותר לאכול עמה בקערה משום ספיקא דהג"א ולכן נקטינן דמותר לאכול עמה בקערה:

סימן שפד

סעיף קטן א
ובמרדכי דף שצ"ג ע"א בה"א דכ"ש דאסור לדרוש בעצמו:

סעיף קטן ב
וכ"ש אבל שאינו כהן דאסור לקרות כל ז' עכ"ל:

סעיף קטן ג
ובספר א"ח הלכות ר"ה כתבתי אם אבל יכול להתפלל בימים נוראים כתב הכלבו כשמתפללין בבית האבל א"א והוא רחום ולא תחינה ושיר מזמור ולא ואני זאת בריתי אבל מתחיל ובא לציון ואתה קדוש וכו' ובר"ח אומרים הלל ובא"ח סימן קל"א דנופלין בבית האבל בתחינה ולא כדברי הכלבו וכתב עוד הכלבו במקום שאין האבל הולך לב"ה בשבת בתפלת ערבית א"א ברכת אחד מעין ז' ולא במה מדליקין ואין מתפללין בבית על המת אם אינו יוצא במטה ויש מקומות שנוהגין להתפלל אם הוא בן שנה וכן אין מתפללים בבית שאין בו אבלים אלא ראשונה הסמוכה לקבורה להניח דעתו של מת ואפי' היה שם נשים אבלות וביכ הולך האבל לב"ה בעי"כ למנחה וכן כל יום כפורים ? וב"ה ואין מונעין שום דבר מן התפלה עכ"ל אמנם בא"ז כתב דמצוה להתפלל שחרית וערבית בעשרה כל זמן ז' במקום שמת שם ואפי' אין שם אבל וזו נחת רוח לנשמה ובב"י עוד דאבל מצטרף לעשרה אפי' ביום ראשון ודלא כמהרי"ל שכתב הלכות ר"ה שאינו מצטרף ביום ראשון:

סעיף קטן ד
וע"ל סימן שד"מ אם מותרים לפסוק דין בבית אבל ובא"ז כ' דאבל עצמו יכול להורות איסור והיתר ליחיד השואל וצריך לו:

סימן שפה

סעיף קטן א
ומה שנוהגין האידנא לשאול בשלום האבילים לאחר ז' נראה דס"ל השאלת שלום שאנו נוהגין בו אינה שאילת שלום המוזכר בגמרא וכמו שהארכתי בזו בסייעתא דשמיא בא"ח סימן פ"ט מיהו ממעשה דר"ע שבתבתי בסמוך דלא התירו אלא משום כבוד דרבים לא משמע כן:

סעיף קטן ב
וכ"כ נ"י דף שפ"ד ע"א. כתב הכלבו אם אסור בשאילת שלום כ"ש שאסור להרבות בדברים וכ"כ הרמב"ם פ"ה כתב בתשובת מהרי"ל סימן ל"א דאסור למזוג לאבל כל י"ב חדש על אביו ואמו ואף בשבת במקום דנוהגין דאין שואלין בשלום בשבת:

סימן שפז

סעיף קטן א
וכ"כ המרדכי דף שנ"ג ע"ב דאבל יש לו לישב כל ז' ע"ג קרקע:

סעיף קטן ב
וכ"ה במרדכי:

סעיף קטן ג
וכ"ה בריב"ש סימן ס"ט:

סימן שפח

סעיף קטן א
כתוב במרדכי פרק א"מ דף שצ"ג ע"ב מיהו אם באו פנים חדשות ביום ב' קודם שהניח תפילין אין מניחין עד שילכו אבל בג' אפי' יש שם פנים חדשות מניחין וכתב עוד וגם נהגו דאבל כשהוא הולך לבה"כ תוך ז' בשבת אינו מתעטף ג"ז אינו נראה למוהר"ם דאבל חייב בכל המצות האמורות בתורה עכ"ל ונראה מזו שטועים מקצת העולם במה שנהגו שאין האבל מניח טלית ביום ראשון והוא טעות דוקא תפילין אינו מניח דמקרי פאר ולמדים בגמרא מדקאמר רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל דלכ"ע אסור אבל בכל שאר מצות חייב וה"ה ציצית ולא דמי לט"ב דאין מניחין ציצית דשאני התם דנהגו כן ע"פ המדרש של בצע אמרתו כמבואר בהל' ט"ב (סימן תקנ"ט) ותו דגם בט"ב פסקו הפוסקים דמתעטף בטלית קטן תחת הבגדים ולא משתמיט לה בגמרא ולא בשום פוסק דאבל אינו מניח ציצית ביום ראשון ולכן נראה דיש להניח טלית ביום ראשון והוא פשוט

סימן שפט

סעיף קטן א
ולא ידעתי על מה תמה הוא דאפי' אי ס"ל לסמ"ק כריב"א מ"מ יש לתמוה על המנהג מטעם שכתב רבינו שהרי אף גיהוץ מותר בישינים וא"כ אף אם שיאסר כיבוס כדברי ריב"א מ"מ לא חמיר מגיהוץ לאסרו בישינים ואע"פ שכתב למטה דאסור ללבוש המכובסים כבר אפילו ישנים היינו דוקא תוך ז' אבל לאסור כל ל' כבוס אפילו בישנים זה לא מסתברא כלל דא"כ חמור מגיהוץ וא"כ יש לתמוה על המנהג שאסרו ללבוש

אפי' בגדים ישינים כל ל' ואף ע"פ שתמיהת רבינו תמיהה ואין טעם למנהג מ"מ המנהג הוא פשוט בזמן הזה כדברי סמ"ק וכ"כ בר ששת בתשובה סימן ס"ז דעולם נהגו איסור אפי' בכבוס שלנו אפי' בכלי פשתן שאין בו גיהוץ לענין ט"ב אלא א"כ לבשו אדם אחר תחילה והאריך בזה כתב הכלבו בשם הר"ף דאם לבשו אדם אחר רק שעה אחת די בכך:

סעיף קטן ב
וכ"כ במרדכי ה"א דף שצ"ד ע"ב בכל מקום שאסרו ללבוש אסור נמי להציע תחתיו בלילה שלא אסרו משום הנאת לבישה אלא משום הנאת הגוף עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"כ במרדכי בה"א:

סעיף קטן ד
ואפשר דה"ה עני שאין לו מה יאכל ואע"ג דמותר לעשות מלאכה כמבואר לעיל סימן ש"פ מ"מ לכבס נראה דאסור:

סעיף קטן ה
ובתשובת בר ששת סימן ס"ז כתב דנהגו בו איסור אפי' במכובסים:

סעיף קטן ו
ונ"ל לומר דה"ה תוך ד' שבועות דאין בכלים חדשים משום איסור גיהוץ דהא ר' אומר אין איסור גיהוץ אלא בחדשים תוך ל' ואי ס"ד דיש בחדשים איסור בלא גיהוץ תיפוק ליה דאסור משום דחדשים הן אלא ודאי חדשים שאינן מגוהצין מותרים מדינא והא דנקט מוהר"ם לאחר ד' שבועות לאשמועינן דאפי' לאחר ד' שבועות המנהג לאסור וכ"ש תוך ד' שבועות שאסור משום מנהג כנ"ל והיה נראה דה"ה בגדי שבת אין בכלל גזירת גיהוץ דהא משמע דחמיר ליה בגדים חדשים מבגדי שבת ואי בגדים חדשים אין בכלל גיהוץ כ"ש בגדי שבת אבל לקמן סימן שצ"א כתבתי משם תשובת מהרי"ל דכלי שבת יש בהן גזירת גיהוץ וא"כ כ"ש כלים חדשים וצ"ע כי נראה מוכרח דכלים חדשים אין בהם משום גיהוץ כמו שכתבתי:

סימן שצ

סעיף קטן א
ובמרדכי דף שצ"ב ע"ב ה"א כתב שמוהר"ם מצא בשם ר"ת דאפשר דלא התירו שפה אלא בתער ולא במספרים דומיא דמי שתכפוהו אבליו עכ"ל ומשמע דס"ל כדברי הרמב"ן ולכן למדו ממי שתכפוהו אבליו שמותר אפי' תוך ז' כדלקמן והיה נראה שלענין הלכתא הכי נקיטינן אבל ב"י כתב והרמב"ם פ"ו פי' כדברי הראב"ד וכתב כיון שהם מסכימין לדעת אחת הכי נקטינן עכ"ל:

סעיף קטן ב

ומדברי המרדכי שכתבתי לעיל גבי שפה דמתיר ג"כ דוקא בתער אבל לא במספרים ולמדו מכאן נראה דאינו מפרש פי' זו דגבי שפה שצריר לקצר השערות שלא יעכבו את האכילה וא"כ ע"כ נראה וא"כ מה חילוק בין תער ומספרים אלא נראה לדברי המרדכי דבתער כשחותך השערות ומקצרו בו הוי שינוי דאין דרך לקצרן ולחתכן אלא במספרים כנ"ל לדבריו וכ"ב ב"י בשם הרמב"ן:

סעיף קטן ג

וע"ל סימן שצ"ט דכתב הטור סתמא כדברי הסמ"ק ובפסקי מהרא"י ז"ל סימן קל"ג ובספר אגודה נמצא דשיעור גערה הוי ג' חדשים וכן הורה במהרי"ל ומהר"ן ז"ל ומי יבא אחרי המלכים לסתור דבריהם אמנם מלשון מהרי"ל בתשובה סימן כ"ב שהורה למהר"ז ז"ל משמע קצת שלא היה לבו נוטה כך אלא שהיה משיב לשואלים כספר אגודה וכ"כ מהר"ר אנשיל שלבו נוטה להתיר אלא שהיה משיב לשואלו פלוגתא דרבוותא היא עכ"ל ובכלבו דשיעור גערה ל' יום אחר ל' יום הראשונים עכ"ל ומדברי ב"י משמע דלאחר ל' יום הוי שיעור גערה וכ"ה בא"ז הלכות אבל לאחר ל' יום הוי שיעור גערה ובמהרי"ל שנוהגין בקצת מקומות שלא לספר כל יב"ח עכ"ל וכן המנהג בארצינו ואם הכביד עליו שערו מקילין ויש מקילין בזה ואין מוחה בהן הואיל ואינו אלא חומרא בעלמא ומצאתי בא"ז וז"ל שאלה אם תוכל לספר אחר אביו תוך י"ב חדש כי מתוך שאתה עסוק במזונותיך ומצוי בין השרים אינך יכול לסבול גידול שער הנני מודיעך שלא הוזכר י"ב חדש לענין גידול שער רק עד שיגערו בו חביריו ומה שנוהגים י"ב חדש אינו אלא חומרא בעלמא לכבוד אביו ואמו ולכן מותר אתה לספר כדרכך עכ"ל התשובה:

סעיף קטן ד

וכדברי הרי"ט כתב המרדכי דף שצ"ד ע"א בה"א וז"ל מצאתי אבל מותר לגלח ביום ל' דמקצת היום ככולו דמקצת היום ז' עולה לכאן ולכאן שאם לא היה עולה למנין ל' חסר אחד מן הל' והיה צריך להמתין עד ל"א עכ"ל ופשוט דכוונתו כהר"ר י"ט וקרא ליום כ"ט ל' הואיל ומקצת יום ז' עולה ליום ה' הוי יום כ"ט יום ל' דאי לא הוי הכי אלא יום ל' ממש קאמר מאי איצטריך למישרי משום דיום ז' עולה לכאן ולכאן תיפוק ליה משום דמקצת יום ככולו כדפסקינן בהדיא פא"מ אלא ודאי דעתו כדעת ה"ר י"ט וכמו שפירשתי וכ"מ פ"ק דנזיר (ו.) דאמרינן שם אם נדר ב' נזירות וגלח ביום כ"ט יצא אע"ג דסתם נזירות ל' יום משום דאמרינן מקצת היום ככולו בתחילתו ובסופו ויום ל' עולה לכאן ולכאן וה"ה ביום ז' וצ"ע דאין המנהג כן:

סעיף קטן ה
ונראה דאע"ג דהלכה כמיקל באבל מ"מ כיון דרבים חולקים דהיינו רש"י והתוס' והרמב"ן והרא"ש הלכתא כרבים כ"ש דהרמב"ן והרא"ש שהם בתראי הקשו על דברי הרי"ף וכתבו על דברי רש"י שהם עיקר דהכי נקטינן כנ"ל:

סעיף קטן ו
ובהג"מ פ"ה דה"א דיש אוסרים חפיפה כל ל' משום הסריקה עכ"ל והמנהג שלא לחוף אע"פ שנוהגין לסרוק ואפשר הטעם משום איסור רחיצה נהגו גם איסור בחפיפה:

סעיף קטן ז
ונראה הא דנקט נכרית משום ח"ה נקט דכל ישראל אסורים במלאכה אבל בימי אבלה ישראלית אחרת יכולה ליטלה צפרניה ופשוט הוא בעיני:

סימן שצא

סעיף קטן א
וכ"ה במרדכי דף שצ"ג ע"ב ה"א דשרי הואיל וא"א לעשות בלא דידיה אבל סעודת מצוה דלית בה שמחה מותר לכנוס בה כו':

סעיף קטן ב
ודבריו תמוהים מאוד ראשונה דמ"ש דסברת הגה"מ היא הסברא שכתב הטור דיש נוהגין להקל כו' כמ"ש לעיל והגה"מ הביא סברא זו וזה אינו כלל דהג"מ לא התיר אלא לכנוס לברכת אירוסין ונישואין במקום דליכא שמחה כלל כמ"ש דליכא שם לא ריקוד וכו' והיינו במקום שעושין החופה ומברכין שם ברכת אירוסין ונשואין וליכא שם סעודה ושמחה כלל כי הוא ברחוב העיר אבל לכנוס למקום שעושין הסעודה ומברכין שם ז' ברכות לאחר הסעודה אף הגה"מ מודה דאסור הואיל ואיכא שם שמחה ודברי מוהר"ם כתב גם המרדכי דף שצ"ב ע"ב ה"א כמו שכתבו הגה"מ וגם מדברי הטור משמע דלא אסור אלא במקום הסעודה דאיכא שמחה אבל לא למקום דליכא שמחה אע"פ שמברכין ברכת אירוסין ונישואין וכבר היה מעשה ע"י בהיותי אבל על אמי ז"ל וברכתי ברכת אירוסין תחת החופה כדרך שרב העיר מברך ברכת אירוסין וסמכתי על דברי מוהר"ם וכתבתי הדברים להגאון מהר"ר מאיר פדוה והסכים ע"י אך כתב שיש מקומות שנוהגין להחמיר הרבה בדין אבילות ואין אבל (עולה) לקרות בתורה כל י"ב חדש בשבת ומחמירין גם בזו שעומדין בחוץ ואין נכנסין לבית האירוסין אבל לענין הלכה דינא הוי כמ"ש ובפרט במקום דנוהגים שהאבילים יכולין להכניס החתן והכלה לחופה ואם כן הרב נמי יכול לברך ברכת אירוסין ושנית יש לתמוה אדברי ב"י שפסק הלכה כרא"ש ורמב"ן ז"ל וכתב שר' יוסי מצא כדבריהם והנה הוא בהיפך שהרי לא אסר אלא לכנוס

לאכול בין עם החתן ובין עם המשמשין משמע הא הכניסה לבד שרי שלא כדברי הרא"ש ורמב"ן מצאתי במהרי"ל הג"ה שאם היה אבילים במקום שעושין החופה צוה מהרי"ל סג"ל שיצאו חוץ לב"ה בשעת הברכה ואינו נ"ל אלא כמש"ל וכתב המרדכי דף שצ"ג ע"ב דאבל אסור לאכול בסעודת ב"מ כ"א עם המשמשין דמילה נקרא שמחה שנאמר (תהילים קי"ט:קס"ב) ששׂ אנכי על אמרתך והכלבו החמיר שלא לאכול בחתונה וב"מ אפי' עם המשמשין דמילה באותו בית רק בבית אחר במקום דלא מברכין שהשמחה במעונו וכ"כ ב"י בשם הסמ"ק ובנ"י פא"מ דף שפ"ד ע"ב דאבל מותר לאכול בסעודת מילה דליכא שם שמחה משום צערא דינוקא כ"כ ב"י בשם הגה"מ והתוס' וכ"פ מהרא"י בת"ה סימן רס"ה בשם ריב"א דאבל מותר לאכול בסעודת מילה אפי' תוך ל' ואפי' תוך ז' ובלבד שלא יצא מפתח ביתו וכן בפדיון הבן עכ"ל:

סעיף קטן ג

ודברי מהרי"ל הם בתשובה סימן קי"ז ונ"ל דוקא לאחר ל' אבל תוך ל' יש להחמיר כמו שכתב רבינו בשם הראב"ד דתוך ל' לכל סעודת מצוה שבעולם אסור ומשמע הא אבל אחר נקטינן להחמיר כתב בהג"ה (מנהגים בשם) מהרי"ו דאסור לאכול בסעודה בלילה שליום המחרת מת אביו או אמו:

סימן שצב

סעיף קטן א

ואינו נראה לפסוק כרמב"ם נגד הרא"ש ורמב"ן והטור דרבים נינהו ובתראי וכתבו דדברי הרמב"ם אינו עיקר ואיך נפסק כמותו לכן נראה דגם אירוסין אסור תוך ל' כדברי רבינו:

סימן שצג

סעיף קטן א

ואפשר דמקצת יום ג' הוא ככולו וא"כ אינו אסור רק ב' ימים אף לדעת הטור:

סעיף קטן ב

וכתב בא"ז דב' אבילים בעיר הולך אחד אצל חבירו כשמתפללין אצלו ויושב אצל המנחמין ולא ראיתי נוהגין כן עוד משמע שם דאפי' תוך ג' מותר לילך לישב במקום המנחמין ובזה הפוסקים חולקין עליו כמו שנתבאר:

סעיף קטן ג

ובא"ז כתב דלענין מלאכה ואיסור רחיצה אין חילוק בין יום ללילה וכ"נ מדברי שאר הפוסקים שלא חלקו בין יום ללילה מ"מ נראה דלענין יציאה מפתח ביתו מודים לדברי מהרא"י ז"ל כ' בתשובת בר ששת סימן קנ"ח מקומות יש שהאבל הולך כל ז' כל יום על הקברות ומעוררים על המת ואין למחות כ"מ לפי מנהגו ואע"ג שגם ישמעאלים עושין

כן אין בזה משום חוקות העכו"ם דהא שורפין על המלכים ואין מזה משום דרכי האמורי וה"ה בזה הואיל ועושין לכבוד המת עכ"ל:

סעיף קטן ד

כ" בהג"מ רשות בידו שלא לישב במקומו עד שבוע ד' כדי שיוכל לדבר בשבוע שלישית והואיל ולא ישב במקומו ואפשר דע"י זה נהגו שלא לישב במקומו כל ל' יום ועל אביו ואמו י"ב חדש וחומרא גדולה הוא בלא טעם ובתשובת הרא"ש כלל כ"ז סימן א' דהרא"ש עשה מעשה וישב על מקומו בשבוע ג' אמנם מהרי"ל יישב המנהג משום דאיתא בגמרא מ"ד רבי יהודה דמחמיר וסובר דשבוע ד' אינו יושב במקומו ובירושלמי פוסק כמותו עכ"ל:

סעיף קטן ה

ובא"ז לא כתב כן אלא כתב דאם אין שם מוהל אלא הוא יכול לצאת אף תוך ג' ואם יש שם מוהל אחר אל יצא אלא לאחר ג' ימים וכתב עוד דמותר לתקן צפרניו כדי למול התינוק שהוא דאורייתא ודוחה אבילות דרבנן עכ"ל ונ"ל דתיקון צפרניים לא שרי אלא בדליכא מוהל אחר:

סעיף קטן ו

ובמרדכי ה"א דף שצ"ג ע"ג מעשה היה באבל אחד ששלח אחריו שר העיר לדבר עמו והתיר לו רבינו שמחה לילך דהא דאסור לצאת מפתח ביתו היינו למלאכה או לצורך משא ומתן או לטייל אבל כה"ג שרי ומ"מ החמיר מעליו ולא התיר נעליו לנעול עכ"ל וראיתי נוהגין כשהולכין לחוץ נועלים מנעליהן:

סימן שצה

סעיף קטן א

ומשמע דוקא קאמר אבל קודם לכן אסור וכ"ה באשר"י פא"מ בהדיא ונהגו עכשיו לישב ביום ז' שעה אחת ואינן ממתינין על המנחמין ונ"ל הטעם מאחר שאין המנהג שיבואו המנחמין אצלו ביום ז' א"צ להמתין על המנחמין ועיין באשר"י דבהכי תליא מילתא:

סעיף קטן ב

כ"פ המרדכי ע"ג פ"ב דמגילה ובה"א דף שצ"ב ע"ג ודלא כהר"ן שכתב פרק הישן דף של"ג ע"ב דלילה עולה וכ"פ נ"י דף שפ"ב ע"א פא"מ והב"י והכי נקטינן כדברי הר"מ וכתב בשם הרא"ש דה"ה יום ל' אין מקצת הלילה חשוב ביום אלא בעינן מקצת יום ל' ואח"כ יגלח עכ"ל מיהו מיד בהנץ החמה של יום ל' שרי וב"ב ב"י בשם ר' ירוחם בהדיא ע"ל סימן ש"צ אם מותר לגלח יום כ"ט הואיל ומקצת יום ז' עולה ליום ח' הוי יום כ"ט ויום ל':

סעיף קטן ג
כתב הכלבו בשם הרי"צ גיאות כשמפסיק אבילות מביאין שמן ערב וסכין ראשו אחר התפלה ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' (ישעיה ס"א) לשום לאבילי ציון פאר תחת אפר שמן ששון תחת אבל עכ"ל:

סימן שצו

סעיף קטן א
וכ"כ מהרי"ק שורש י"ב על אחד ששמע שמועה קרובה על הדרך ולא עשה שום מעשה אבילות עד שבא למחר בביתו ופסק דאפ"ה מונה מיום השמיעה דלא גרע מזלזל במקצת הימים כו':

סימן שצט

סעיף קטן א
וכתב המרדכי דף שצ"ב ע"ב ה"א דאפי' לא קברוהו קודם הרגל אלא מסרו לעכו"ם לקברו או שגרו למקום אחר בענין שמתכסה שעה אחת מעיני המתאבלים הרגל מפסיק גזירת שבעה עכ"ל וכ"ה דברי הטור שכתב בענין שחל עליו אבילות וכבר נתבאר סימן שע"ה שבענין זה חל עליו האבילות וע"ש כתב בא"ז דאם חל עליו האבילות שעה אחת קודם הרגל מותר ללבוש ברגל בגדים מגוהצים כו' ואין נוהגין כן (אלא) כדברי הרמב"ן שהולק על הרא"ש בזה ודברי א"ז כדברי הרא"ש:

סעיף קטן ב
וכ"ה במרדכי הלכות אבילות:

סעיף קטן ג
ובמרדכי דף שצ"ב ע"ג ה"א אחרי שרבים אוסרים היה מן הראוי לאסור עד הלילה ואע"פ כן העולם נהגו להתיר עכ"ל כתב בת"ה סימן רס"ז דהואיל ואנו נוהגים דאם הרגל מפסיק ז' דמותר לרחוץ סמוך לערב בחמין ואם כן אם מת לו מתו בע"ש ואותו שבת הוא ערב הרגל מותר לרחוץ בע"ש ע"כ ולדידן דנוהגין איסור רחיצה כל ל' דינו כדין תספורת ואין להתירו רק כשחל ח' שלו בשבת וכן נוהגין כתב מהר"י מינ"ץ בתשובה סימן ד' אם הפסיק הרגל אבלתו והרגל הוא פסח מותר לספר אחר חצות אף ע"ג דאחרים אסורים לאחר חצות ועדיף טפי שגם הוא יגלח קודם חצות דכל המותר לערב מותר שחרית אמנם בתשובת מהרי"ו סימן ו' כתב במקומות הנוהגים לשלול תוך ל' או לאחר ל' על אביו ואמו מותר לשלול ג"כ בערב הרגל אם הפסיק האבילות ודוקא לאחר שהתפללו מנחה נראה מדבריו שכל שהרגל מפסיק אינו שרי אלא לאחר שתתפלל מנחה ואפשר

דבע"פ שאסור לספר אחר חצות מודה לדברי מהר"י מינ"ץ דשרי וכ"ה בא"ז להריא דבע"פ נפסק האבילות מזמן שחיטת הפסח ואילך:

סעיף קטן ד
וככר כתבתי דדעת א"ז כדעת התשב"ץ בדין האחרון דהיינו שאין אבילות נוהג בע"פ מזמן שחיטת הפסח ולמעלה וראוי לסמוך עליו:

סעיף קטן ה
כתב המרדכי דף שצ"ד ע"ב ה"א השומע שמועה קרובה בר"ה או ביוה"כ או בעצרת נחלקו בו גדולי הדור ר"י וריב"ם לדברי ר"י עולה לו למנין ז' ימים ולדברי ריב"ם אין עולה לו רק יום אחד עכ"ל ודברי הפוסקים נראה שאין עולה לו רק יום אחד עכ"ל:

סעיף קטן ו
ובמרדכי דף שצ"א ע"ג ה"א פוסק הלכה למעשה כדעת הרא"ש שלא לנהוג אבילות בי"ט ב' אפי' מת בו ביום וכן נוהגים ומ"מ נראה דא"צ לישב אחר הרגל רק ו' ימים דהא כתבו הגאונים דהקובר מתו ברגל יום האחרון עולה לו למנין ז' אע"פ שאינו נוהג בו אבילות ה"ה כאן וכן נוהגים:

סימן ת

סעיף קטן א
כתב מהרי"ו סימן ה' מה שנוהגים האבלים בשבת תוך ז' בעטיפת הראש דשפיר עבדי כיון דבזמן הזה מעוטפים כל ל' ועוד דאית להו מנעלים ברגליהם עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ג
וכתב עוד הגרמ"יי פ"ד דה"א דאף ע"ג דת"ת הוי דברים שבצינעא אם יש לו מקום קבוע כגון סיום או מקום כהן הוי פרהסיא ומותר וכתב הר"ם היכא דליכא כהן בב"ה בשבת אלא האבל או האונן יש לקרותו לס"ת שלא יראה כמנהג אבילות בפרהסיא ע"ל סימן שצ"ג אי צריך לשנות מקומו בשבת בב"ה וע"ש אי יכול לילך לבית המדרש בשבת:

סעיף קטן ד
וסיים שם אבל אסור לגלח עד אחר השבת דרחיצה כיון שאינו אלא מנהג בעלמא ואינו לא מד"ת ולא מד"ס לפיכך מותר ברחיצה לכבוד שבת היכא דאנוס הוא עכ"ל וכ"ה פ"ו די"ט:

סעיף קטן ה
וכבר כתבתי סימן שפ"א דאנו נוהגין איסור ברחיצה כל ל' ונראה מדברי מוהר"ם דה"ה לכל דבר שאין בו איסור רק מנהג דשרי לעשות אפי' ליל שבת אם אפשר לעשות

בשבת או דבר שא"א לעשותו בלילה מותר לעשות סמוך לשבת אם חל יום ל' בשבת וכבר נתבאר כל דין ודין במקומו איזה אסור מן הדין ואיזה דבר אסור משום מנהג וכל כה"ג יש להקל ולסמוך אמאן דמיקל וס"ל דיום כ"ט עולה במקום ל' כמו שנתבאר לעיל סימן ש"צ:

סימן תא

סעיף קטן א

וכ"כ מהר"ר אייזיק טירנא במנהגים וכן אין אנו נוהגין לומר צידוק הדין אם נקבר בע"ש או עי"ט אחר חצות וע"ל סימן שע"ו שא"א צידוק הדין בלילה:

סעיף קטן ב

ומ"ש מוהר"א האבל שולח מנות הוא שלא כדברי הג"ה אלפסי פא"מ דכתב דפטור משלוח מנות ואפי' לאחר ז' שולח בצינעא לאחד מקרוביו כו' ועיין בא"ח סימן תרצ"ו:

סימן תב

סעיף קטן א

ופשוט הוא דדוקא לענין גזירת י"ב חדש ולענין אב ואם הוי דין זה אבל אם שמע תוך ל' דהוי שמועה קרובה צריך לנהוג ז' ול' מיום השמועה דהוי כיום הקבורה עצמו וכן מבואר בדברי הרמב"ם פ"י ובנ"י פא"מ דף שפ"ג ע"א ובמרדכי דף שצ"ג ע"ב וטעמא דלענין י"ב חדש מונין מיום הקבורה כתב המרדכי ע"ג דגזירת י"ב חדש הוי טעמא משום דמשפט רשעים בגיהנם הוי י"ב חדש ואפי' אם הוא רשע כבד קבל דינו בי"ב חדש שעברו מיום הקבורה ושוב אין מתאבל עליהם אלא שעה אחת כדין שמועה רחוקה דמיום הקבורה מונין י"ב חדש לאב ולאם עכ"ל:

סעיף קטן ב

וכ"כ המרדכי דף שצ"ג ע"ב ה"א בדברי הטור כתוב בא"ז הרוצה להחמיר על עצמו לקרוע במקום שאינם קורעים אינו רשאי אא"כ עושה על אביו ואמו ורבו:

סעיף קטן ג

וע"ל סימן שצ"ט אם שמע שמועה קרובה ברגל אין הרגל עולה לו למנין ז':

סעיף קטן ד

וכ"ה בא"ז ודלא כי"א דצריך להודיעו ומהרי"ו כתב סימן י"ג בתשובה מ"מ נהגו להודיע לבנים הזכרים כדי שיתפללו עליהם כיון דאית ליה נחת רוח למת אבל לבנות אין מנהג בזה עכ"ל:

סעיף קטן ה

ע"ל סימן שע"ח כתב הכלבו כתב הר"מ שמצוה להתענות ביום שמת בו אביו ואמו וכתב בעל הלכות מי שנוהג לצום ביום שמת בו חכם או שבא שמועתו עכ"ל כתב מהרי"ו סימן קכ"א דיש להתענות יום המיתה ולא יום הקבורה וטעמא דמסתבר הוא עכ"ל וכ"ב מהרא"י בת"ה סימן רצ"ג וכן הורו כמה גדולים וכמה הורו להתענות יום הקבורה והוא הכריע להתענות יום המיתה והמנהג אותן שהיו אצל המיתה ואצל הקבורה או שלא היו בשתיהן מתענין יום המיתה אבל אותן שהיו אצל הקבורה ולא אצל המיתה מתענין יום הקבורה כן שמעתי מזקן מופלג בחכמה וזקנה מוהר"ר משה לנדא ז"ל שהמנהג כן כתב מהרי"ק שורש ל"ה אם אירע יום שמת בו אביו ואמו בשבת או בר"ח אין מתענין ודוחה אותן עד למחר עכ"ל ואין המנהג כדבריו אלא אין מתענין כלל וכן בכל יום שא"א בו תחנון אין מתענין בו כלל כ' בפסקי מהרא"י (י"ג מהרי"ו) כשבא יום שמת בו אביו או אמו באדר שמעתי שמהר"י מולין הורה לצום בשתיהן אבל נראה שיש לצום באדר שני ואני רגיל להורות כמו מהר"י מולין עכ"ל ומהר"י מינץ סימן כ"ט כתב דיש לצום בראשון וכתב לבסוף ומ"מ אם הייתי יודע מתחלה תשובת מהרי"ו הייתי משיב לשואל פלוגתא דרבוואתא היא והייתי מניח הברירה להם ובת"ה סימן רצ"ד דמתענה בראשון אבל אם מת בשנת העיבור באדר שני יתענה בשני אבל אם מת בשנה פשוטה או בשנת העיבור בראשון יתענה בראשון וכ"ה במהרי"ל ויתענה בראשון ויאמר קדיש באדר הראשון וכ"י כתב כשם הרשב"ץ דאם פעם הראשון הוי עיבור יתענה ויאמר קדיש באדר הראשון משום שהוא סוף י"ב חדש ובשאר שנים באדר שני עכ"ל:

סימן תג

סעיף קטן א

גרסינן בגמרא סוף מ"ק (כט.) א"ר לוי בר חמא הנפטר מחבירו אל יאמר לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו אמר למשה לך לשלום הלך והצליח אבשלום שאמר לו דוד לך בשלום הלך ונתלה אבל הנפטר מן המת יאמר לו לך בשלום שנאמר ואתה תבא אל אבותיך בשלום וכתב נ"י כי יש בני אדם שמנחשין ומשימין דבר בלבם וכנגדם דברו חכמים אבל מי שאינו מקפיד אין הדבר מזיק להם כלום עכ"ל:

אבן העזר

סימן א

סעיף קטן א

כתב הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות ה"א וז"ל לא קיים פ"ו חייב לבעול בכל עונה עד שיהיה לו בנים מפני שהוא מצות עשה שנאמר פרו ורבו עד כאן לשונו. וכ' המ"מ שנינו פ' הבא על יבמתו לא יבטל אדם מפריה ורביה ופירושו שיבעול בכל עונה אע"ג דאין כאן מצות עונה כגון שמחלה לו אשתו וכמו שכתב רבינו ודבר נכון הוא דודאי יש לו זמנים ידועים עד כאן לשונו וע"ל סי' ע"ו:

סעיף קטן ב

ולא ידעתי מנין לו דדעת הרמב"ם שלא כדעת התוס' ולא כדעת רש"י שהרי לא כתב הרמב"ם רק לשון הגמרא פרק הנשרפין וז"ל מצות חכמים שישיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפירקן כולי עד ואסור להשיא אשה לקטן וכמו זנות היא עד כאן לשונו וכן הוא בגמ' פ' הנשרפין דאמר המשיא אשה לבנו קטן עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה וגומר מיתיבי המשיא סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום וגומר סמור לפירקן שאני ופרש"י דסמוך לפירקן שנה או חצי שנה מותר דלאו קטן הוא כולי האי וא"כ נוכל לומר דדעת הרמב"ם בדעת הרש"י וכצ"ל:

סעיף קטן ג

כתב ריב"ש בתשובה סימן מ"ו בודאי מי שלא קיים פריה ורביה ובא לישא אשה שאינה בת בנים ואין לו אשה אחרת ראויה לבנים שורת הדין שב"ד מונעים אותו מלישא שהרי אמרו שמי ששהה י' שנים עם אשתו בלא בנים כופין אותו להוציא אע"פ שלא הוחזקה עקרה ודאית כ"ש הוחזקה להיות עקרה וכ"ש זקנה אמנם כל זה לפי שורת הדין לפי הגמ' אבל מה נעשה שלא ראינו מימינו ולא שמענו מכמה דורות ב"ד שנזקק לזה לכוף ולהוציא באשה ששהתה עם בעלה עשר שנים ולא ילדה או שהיא זקנה ואף אם אין לו בנים וכן לא דאינו ב"ד שנזקק למחות במי שנושא קטנה ואע"פ שהגיע הוא לפרק חיוב פריה ורביה ואין לו בנים ואע"ג שדינה כזקינה וכן אמרו ז"ל אסור לאדם שיקדש בתו עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה ומימינו לא ראינו מי שמוחה בזה וכן בבת כהן או בבת תלמיד חכם לעם הארץ וכן בת עם הארץ לתלמיד חכם ולזה אם היה ב"ד נזקקין לדקדק בענין הזיווגים היו צריכין לכפות את כולן ותרבה הקטטה והמריבה ולזה העלימו חכמי הדורות עיניהם בענין הזיווגים שלא למנעם ואצ"ל שלא להפרידם כל ששניהם רוצים ואין בענין הזה לא משום ערוה ולא משום איסור מצוה ולא משום איסור קדושה ולכן

בנדון שלפניכם אם הזקינה חפצה בו ומצאה זה שרוצה לישא מפני דחקו אם תרצו להעלים עיניכם כאשר נהגו בהרבה קהילות אין למנוע מזה ואף אם נשאה לשם ממון והא דאמרי' פ' י' יוחסין מי שנושא אשה לשם ממון הויין לו בנים שאינן מהוגנין זהו באשה שהיא פסולה לו וכן פי' רש"י שם אמנם אם תרצו לקונסו ולמחות בו על שהתריס נגד הדיינים הרשות בידכם עד כאן לשונו:

סעיף קטן ד

והמדקדק יוכל ליישב אף דעת הטור כן ונראה לי דאף אם שני בנים או בנות הבאים מזכר ונקבה פוטרים הואיל ואתו מכח שפטרו מפריה ורביה מ"מ זכר ונקיבה שבאו מב' בנים או בנות אין פוטרים ופשוט הוא דאל"כ לעולם יפטרו ב' בנים או בנות דאי אפשר שלא יצא מהן זכר ונקיבה לעתיד:

סעיף קטן ה

וז"ל שם ונכון הוא שאם לא כן היה מחויב לישא כדי להיות לו בנים בישראל ולא יאמר ר"י דבבנים עכו"ם די לו עכ"ל:

סעיף קטן ו

ומסיים שם נראה שיפה עושה במה שנושא אשה שאינה בת מריבה אע"פ שאינה בת בנים דהא מצינו בפרק החולץ שדוחין מיבום לחליצה משום קטטה ומריבה אבל לא יפה עושה במה שרוצה למנוע לגמרי אם לא ימצא אשה שאינה בת מריבה דאסור לעמוד בלא אשה עכ"ל ועיין בי"ד סי' רט"ו במי שנשבע שלא לישא אשה אם השבועה הלה ועיין לקמן סי' קי"ח:

סעיף קטן ז

עוד האריך ריב"ש בזו סי' צ"ח וצ"ט ע"ש וע"ל הלכות גיטין סי' קי"ט אם מגרשים בזמ"הז אשה שלא לרצונה וע"ל ססי' ב' דלא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה אחרת במדינה אחרת:

סעיף קטן ח

ונ"ל דזה מיירי במקום שאין שם חרם רבינו גרשון אלא שנהגו כך דבמקום החרם נוהג איסור מטעם החרם אפי' אם תתרצה אשתו הראשונה ומימי לא ראיתי נושא ב' נשים במקום שהחרם נוהג אף אם תתרצה הראשונה:

סעיף קטן ט

בהגהות אלפסי פ' הבא על יבמתו ע"א דף תכ"ד דאשה לא תעמוד בלא איש משום חשדא וכן הוא בתוס' עכ"ל ר"י א"ז:

סעיף קטן י

ועיין בב"י לקמן (סי' ע"ו) ואין נוהגין כן אלא כופין להוציא אחת אם אחד נשא ב' נשים ומ"מ נראה דבזמן הזה אין אנו צריכין מאה אנשים להתיר דהא כבר כלה זמן הגזירה וא"צ היתר כלל כמו שכתבו התוס' והאשירי ריש ביצה ולכן אע"פ שעדיין נוהגין גזירות הגאון מ"מ הגזירה כבר בטלה ומכאן ואילך אינו אלא מנהג שנהגו להחמיר ואי אתה רשאי להתיר בפניהם ומ"ש דביבמות לא גזר הוא דעת הריטב"א אמנם הגהות מרדכי דיבמות דף תס"ג ע"ב בתשובת ר' אביגדור דאף במקום יבום נוהג חרם ר"ג וכופין אותו לחלוץ וכן משמע בהגהת מרדכי דכתובות דף תקמ"ט ע"ג וע"ד וכ"כ נ"י פרק החולץ דף תי"ו ע"א וע"ב דף תכ"ד אמנם הריטב"א פליג שם בשם רבני צרפת וכתב דאם שהה עם אשתו י' שנים מותר לישא אחרת וכן משמע במרדכי פ' החולץ ע"ד דף תנ"ז דבמקום דיחוי מצוה לא תיקן ר"ג ובתשובת ר"י מינין הסכים לאסור וכתב כן בשם ר"י א"ז לאסור אף במקום יבום וכ' עוד דאפי' לדברי המתירין במקום יבום מ"מ בשהה י' שנים עם אשתו אין להתיר דשאני יבום דאשה הקנו לו מן השמים עכ"ל וזהו שלא כדברי הריטב"א דלעיל ומהר"מ פדווא סי' י"ט פסק באחד ששהה י' שנים עם אשתו שמותר לישא אחרת דכה"ג לא גזר ר"ג הגאון וכ"כ יח הרשב"א סי' ר"פ עכ"ל וכ"כ שם סי' י"ד ומהרי"ק הביא בשורש ק"א דברי הרשב"א ז"ל שם ע"ב לא תיקן ר"ג אלא שלא לישא אשה על אשתו הנשואה לו אבל היכא שלא נשאה ורצה לחזור בו מי יכריחנו לכתוב לה כתובה בע"כ ולהתחייב לה שאר כסות ועונה אם לא תמצא חי בעיניו דבר פשוט הוא דלא כפינן ליה להכניס אלא כפינן ליה לכנוס או לפטור שלא לעגן בנות ישראל וכ"ש בנדון זה שיוצאה מדעתה שלא נכופנו לכנוס אפילו היתה ארוסתו גמורה ולא עוד אלא אפילו בנשואה גמורה התיר הרשב"א לישא אחרת היכא שיצאה מדעתה וז"ל השאלה האשה אשר נתן ה' עמדי הוללות וסכלות ואין בה דעת והורוני אם איני רשאי לישא אחרת מחמת חרם ר"ג תשובה חרם ר"ג לא נתפשט בגבולינו והדעת נוטה שלא גזר בכל הנשים ובכל המגרשים שלא עשה אלא לגזור בפני הפריצים והמעוללין בנשותיהן שלא כראוי אבל לא על דעת שיתפשט תקנתו באותן שאמרו חכמים שיוצאים שלא בכתובה כולי עד נ"ל שלא עשה תקנה אלא בפני פרוצים כולי אבל באלו שאמרו שהוא מן הדין או מן החיוב לגרש או לישא אחרת בזה לא גזר הגאון אפי' היתה התקנה עולמית כ"ש ששמענו שלא גזר אלא לזמן ער סוף אלף החמישי ולפיכך מה שנראה באומד הדעת כי לא גזר הצדיק בכל מה שאמרנו ומותר אתה עכ"ל ומהר"ם פאדוי כתב ג"כ בתשובה סי' י"ד דר"ג לא גזר על ארוסה כדברי מהרי"ק דלעיל ועיין בתשובה שכתבתי שם דאף בארוסה יש להחמיר

וע"ש ונ"ל דהמיקל וסומך על דברי המתירין לא הפסיד שהרי כתבתי לעיל שלא גזר משום חשש איסור דאורייתא ואינה אלא תקנה בעלמא ובשל סופרים הלך אחר המיקל כ"ש בתקנה בעלמא ועיין בי"ד סימן רכ"ה מי שהולך ממקום שנוהג חרם ר"ג למקום שאינו נוהג מה דינו:

סעיף קטן יא

ומשמע בת"ה סימן רל"ז דדעתו כמנהג אוסטרייך וכ"כ מהרי"ק שורש קמ"א דבמקום שנהגו נהגו אבל אין צורך לזה דודאי בכה"ג לא תיקן הגאון עכ"ל ולי נראה דאותן הנוהגין להצריכה גט לא משום חשש הגאון נהגו כן אלא דיש לחוש דתתייבם השניה והיא אסורה להתייבם משום שהיא צרת המומרת כמו שיתבאר לקמן סימן קע"ג ולכן יפה הוא במקום דנוהגין ביבום:

סעיף קטן יב

במרדכי סוף הבע"י סי' נ"ה שם מיהו בזמן הזה יש חרם ר"ג שלא לישא איש שתי נשים הלכך אם רוצה לישא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה עכ"ל ובהגהת מרדכי דכתובות דף תקמ"ד ע"ד דטעם דר"ג משום קטטה בעלמא ולא משום דררא דאיסורא דאורייתא עכ"ל וכתב הכלבו דאין להתיר חרם זה אלא בק' אנשים מג' קהלות ומג' ארצות כגון ארגו"ן צרפ"ת לומבריא"ה גם הם לא יסכימו להתיר עד שיראה טעם מבורר להתיר עכ"ל וכתב מהר"י מינ"ץ סי' י' שמסתמא בכל מקום נוהג מנהג זה אם לא מקום שידוע לנו שלא נהוג:

סימן ב

סעיף קטן א

ע"ל סי' א' ס"ק ג' אם כופין ע"ז וכתב ר"ן פרק המוכר פירות ד' ר"ה ע"ב דמי שרוצה לישא אשה שאינה מהוגנת לו בני משפחתו יכולין למחות לו לכתחילה עכ"ל ואמרי' סוף פ"ב דכתובות א' מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו באין בני משפחתו ומביאין חבית מלאה פירות ושוברין אותה באמצע הרחבה ואומרים אחינו בית ישראל שמעו אחינו פלו' נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתייראין אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו בואו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו עכ"ל הגמ' וע"ל סי' א' ס"ק ג' אם מותר לישא אשה משום ממון אמרינן בסנהד' פ' הנשרפין וביבמות פ' הבע"י הנושא בת אחותו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה וכתב שם רש"י ור"ת דוקא בת אחותו ולא בת אהיו וכן הוא במרדכי פרק הבא ע"י סימן מ"ז שם אבל הרמב"ם פ"ב מה' איסורי ביאה כתב דה"ה בת אחיו ושם פי' המ"מ טעמו:

סעיף קטן ב

ונראה דמה שכתב רבי' דאין צריך לרחקה היינו נמי פירוש בדברי הר"ן שאין לגלות מי שיודע בו אבל מ"מ אסור להתחתן בה מי שיודע פסולה וכמו שכתב רבי' בעצמו לקמן סוף סי' ה' צריך להתרחק מספק פסול משפחות ולכן מה שכתב ב"י אדברי א"ז דכתב דצריך להתרחק ממשפחות כו' ואין לדחות כל דברי רבוותא כו' אינו נכון דכל דברי רבוותא אינו אלא שא"צ לרחוק ר"ל לגלותה אבל מ"מ אסור לישא ממנה היודע בפסולה אלא שא"צ לחקור ע"ז אם אין פסולה ידועה כצ"ל ומצאתי כתב בהג"ה אלפסי בדפוס החדש פרק י' יוחסין וז"ל לאורך ימים נתערבו המשפחות ואחז"ל משפחה שנטמעה נטמעה והרי היא בחזקת כשירה הואיל ולא נתערבו מדעת ואין אנו מגלין משפחות הנטמעות אבל מגלין הפסולין ומכריזין עליהם כדי שיזהרו הכשרים מהן לפיכך אין אדם ליזהר אלא מפסולים שבימיו עכ"ל ועיין בח"מ סי' ל"ה מי נאמן להעיד על משפחות.

סעיף קטן ג

וכתב מהר"ם פדוא סי' י"ד דזהו דעת רש"י סוף פ"ק דכתובות וכתב עוד הא דשתיקה הוי כהודאה היינו דוקא במקום שפסול נוגע בעצמו אבל אם רוצים לפסול זרעו והוא שותק לא הוי כהודאה והאריך שם בזו להורות שלכתחלה מיהו יש לחוש קצת וע"ש.

סימן ג

סעיף קטן א

בתשובת מיימון השייכים להא"ב א' שקידש קדושי טעות הולד כשר לכהונה ואפי' פנוי הבא על הפנויה הולד כשר וכן פסק הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סי' ס"ו כהן הבא על הפנויה בנו כשר לכהונה דכיון דהכהן מורה קרינן ביה זרעו אחריו וכשר לכל דבר שבכהונה ואין לומר מדאפקרה נפשה לגביה אפקרה נמי נפשה לגבי אחריני עכ"ל ובתא"ו נכ"ג ח"ד אם זנתה עם א' ואח"כ נשאת לכהן תוך ג' הולד פסול לכהונה.

סעיף קטן ב

עיין בזה במ"מ פ"ב מהא"ב:

סימן ד

סעיף קטן א

וכתב ה"ה פי"ב מה' א"ב דכן דעת הרמב"ם וכתב המרדכי סוף הערל ותימא הואיל ומצרים לא נתבלבל האיך מותר לדור במצרים וי"ל דלא אסרה תורה לשוב אלא בדרך זה דהיינו מא"י למצרים אבל משאר ארצות מותר וכ"כ הרמב"ם עכ"ל וכן הוא בהגהות מיימון ה' מלכים פ' ה':

סעיף קטן ב

בתשובת הרא"ש בלל ל"ב סי' י"ז משמע דאפי' לכהונה אינה פגומה וכן משמע סי' אלף ר' בתשובת רשב"א ונראה דאף הרמב"ם לא קאמר דפגום לכהונה דהא לא מני ליה פ' י"ח לענין איסור כהונה וכן משמע פ' החולץ (יבמות מד:) דבמקום שאין האשה זונה איך הולד פגום לכהונה אלא ר"ל שפגום ואינה משפחה מיוחסת וראוי להרחיק אבל לא מכח איסורא.

סעיף קטן ג

וז"ל ומיהו עד י"ב חודש יש להכשירו וכן מוזכר מעשה פרק הערל וכ"כ מהרי"ק שורש ק"ג ובתשובת מיימן דאם ראו בה דבר מכוער לא מכשרינן עד י"ב חודש דלא אמרינן אישתהי אשתהויי ועיין בזה תשובת מיימון השייכים לה' נשים סי' כ"ה ובהגהות מרדכי דיבמות פ"ט ג"כ תשובה זו כתב בחידושי אגדה בה' נדה אשה שנתעברה סוף סיון וילדה בתחלת כסליו והבעל היה בא"י והיו מרננין אחריה והגדולים הכשירו הולד דשיפורא גרים וכ"כ מהר"י מינץ בתשובה סי' ו' להכשיר בנתעברה סוף סיון וילדה תחילת כסליו אע"פ שאין ביניהם רק ח' חדשים שלמים דשפורא גרים כדאיתא פ' בנות כותים וה"ל בן ז' וע"ש באותה תשובה כי האריך שם בהרבה חלוקים בזה וב"י כתב בסוף ספ' זה וז"ל מצאתי כתוב ראובן בא לעירו בתחלת חודש כסליו וכו' ע"ש:

סעיף קטן ד

וכתב בתשובת מהרי"ו סי' כ"ד דהואיל וחוששין לה משום זונה א"כ אם היה בעלה כהן חוששין לזרעה משום חללים דבזה לא מהני מה שאומרים רוב בעילות אחר הבעל עכ"ל וכן הביא ב"י סי' זה וע"ל אם היא נאמנת לפסול זרעה אם אמרה שבנה ממזר ע"ל סי' י"א דאם יצא על אשה עידי דבר מכוער א"ה אין הולד ממזר:

סעיף קטן ה

כתב מהר"ם פדווא סי' ל"ג בתשובה אף אם היתה פרוצה בעודה ארוסה אם לא היתה פרוצה אחר נשואין תלינן כבעל אי איכא זמן משנשאת עד שילדה הואיל ולא נשמע עליה פריצות משנשאת וכן אם היתה פרוצה כשהיתה פנויה ולאחר הנשואין ראה אותה פעם אחת מנאפת לא מיקרי משום זה פרוצה לפסול בניה בממזרות ואפי' אם היא פרוצה ביותר נאמנת לומר שמבעלה נתעברה ולא אמרו שחוששין לבניה אלא דליתא קמן דלשיילה וכן משמע בסוף פ' ארוסה בתוס' בשמעתא דישא אדם דומה ולא בת דומה עכ"ל ובתשובת מהרי"ו סי' כ"ד כתב דאף אם פרוצה ביותר אין לחוש לזרעו רק לכהונה ולא משום חשש ממזרות ומהרי"א כתב בפסקיו סי' ל"ז תמהני על מהר"ר ישראל שכתב בפסקיו שאפי' פרוצה ביותר אין חוששין לבניה משום ממזרות רק לכהונה דלא מוכח

הכי כלל במיימון דמשמע בפשיטות דאפסול ממזרות קאי וכן פירש"י בהדיא בסוטה פ' ארוסה דלישראל קאי משום חשש ממזרות עכ"ל.

סעיף קטן ו

ובמרדכי ס"פ החולץ דאם זינתה וחזר ובא עליה אין הולד ממזר עכ"ל וע"ל דברי רבי' ירוחם בזה כתב בא"ז אשה נשואה ואח"כ היתה בחזקת מגורשת מבעלה וגם בחזקת שמת אך אין עדים מעידים שראו לא הגירושין ולא המיתה אלא קול הברה בעלמא שהיתה בחזקת פנויה בחזקת מותרת והחמיר ר"י הלבן על בנה בחשש ממזרת ורבי' חיים הכהן כתב דאין לחוש ויצא הדבר בהיתר והתירוה וע"ש שהאריך במסכתא יבמות בתשובה ארוכה בזה:

סעיף קטן ז

כתב מהרא"י בפסקיו סי' ל"ז דהני מילי פנויה דבלאו הכי הוא ספק ממזר אבל אשת איש דבניה בחזקת כשרות אינה נאמנת כלל על בניה אלא תולין בניה בבעלה ואע"פ שהעם מרננין אחריה תולין בניה בבעלה עכ"ל וכן כתב בבנימין זאב סי' ק"ל דאפילו לאוסרה בקרובות אותו האיש אינה נאמנת ובתשובת מהרי"ו סי' ע"ד כתב על אשה שנתגרשה ונתעברה ספק קודם גירושין ספק לאחר גירושין וילדה ופסק דבודקין את אמו אם אומרת לכשר נבעלתי לאחר גירושין נאמנת ואפילו אם אינה נבדקת כשר מכח ס"ס ספק לאחר גירושין ואת"ל קודם גירושין שמא בא עליה עכו"ם או עבד שהולד כשר ואפילו אם אומרת שקודם גירושין זנתה לא הוי אלא ספק ממזר דאין אשה נאמנת על בניה עכ"ל ויש לדקדק מדברי מהרי"ו דנאמנת לשויה ספק ממזר דלא כדברי מהרא"י דלעיל מיהו י"ל דמהרי"ו לא מיירי אלא במקום שאין לתלות בבעלה כגון שאין בעלה אצלה אבל אם בעלה אצלה מודה לרברי מהרא"י ז"ל ועיין לעיל בסימן זה בסמוך יתבאר עוד דין זה:

סעיף קטן ח

כהר"ן ס"פ אלמנה לכ"ג ע"ב דאפילו פלגש המיוחדת לו אינה נאמנת ועיין זה תשובת מהרי"ק שורש קפ"ט דאין אשה נאמנת לומר על א' שממנו נתעברה ואע"פ שנתייחד עמה וע"ש שהאריך בזה וכתב שם דאפי עד אחד כשר אינה נאמנת עליו אם מכחישין וע"ש וע"ל סי' כ"ב אשה שאמרה על אחד שרצה לזנות עמה אם נאמנת:

סעיף קטן ט

ובהר"ן סוף פרק אלמנה לכ"ג דבזה נאמנת אפילו שהארוס אומר שאינו זוכר אלא שאינו מכחישה:

סעיף קטן י

מדברי הטור בסמוך משמע דא"צ טענותו של האב אלא כל זמן שאמו בחזקת בשרות אין אמו נאמנת עליו לפוסלו וכן משמע מרברי הרמב"ם פט"ו מהא"ב ואפשר דדברי נ"י הם בארוס שאין לבן חזקת כשרות ופ"ה הארוס נאמן אם טוען ברי כגון שאמר שלא זזה ידו מתוך ידה:

סעיף קטן יא

כתב בת"ה סי' רס"ז דהא דאב נאמן היינו דוקא בנו מאשתו אבל פנויה האומרת בני זה הוא של פלוני והוא אמר שאינו שלו אלא מעכו"ם נתעברה אינו נאמן דבזה היא נאמנת שמכשר נתעברה עכ"ל. מצאתי כתוב בהגהות אלפסי פרק עשרה יוחסין דאין אב נאמן על בנו אלא בענין שאומר שהוא בנו אלא שנולד מערוה ואין כן דעת הטור ושאר הפוסקים כתב מהר"ם מרזבורג ראובן כעס על אשתו ואומר הבת שילדה אינה בתו אלא ממזרת וגירשה ואחר זמן רוצה להחזירה ואומר שכל מה שדבר עליה ועל בתו שקר ומחמת כעס עשה אם חוזר ונותן אמתלא לדבריו נאמן עכ"ל ועיין בענין נתינת אמתלא בזו פי"ח דא"ב בדברי הר"מ וכתבתי קצת לקמן סי' ו':

סעיף קטן יב

ועיין במ"מ פרק ט"ו מהא"ב ובמרדכי ספ"ק דכתובות דמפרש מה בין אבידה לנזיקין:

סעיף קטן יג

כתב ב"יד משמע דברוב עכו"ם נמי הוה דינא הכי אינו נראה בעיני דכיון דרוב עכו"ם נינהו בחזקת עכו"ם מוקמינן ליה ומשלם נ"ש וכ"כ המ"מ וכן מוכח מפשט השמועה עכ"ל. ואיני יודע מהיכא הבין דברי רבינו שלא כדבריו ואדרבא דברי הטור משמע כן מדקאמר אפי' במחצה עכו"ם משמע דברובה לא ואפי' דקאמר קאי ארוב ישראל אבל רוב עכו"ם לא ופשוט הוא בעיני שכוונת הטור כך:

סעיף קטן יד

ויש לדקדק בענין אלו האנוסים החוזרים לדת ישראל אי מותר להתחתן בהם כי יש לדמותם לקראים בענין זה או נאמר דעדיפי טפי ומאותה תשובה שכתבתי ריש סימן ג' לענין כהונה נראה דמותרים ועוד דאנוסים אין להם קדושין כל זמן שמתנהגים בחוקי עכ"ם שאינם מקדשים בדת משה וישראל ואין לחוש לנשואין שלהם כמו שהאריך בזה הריב"ש בתשובה סימן ו' וע"כ עדיפי מן הקראים שמקדשים בדרך קדושת ישראל ואע"פ שחוטאים ישראלים הם משא"כ באנוסים ועוד דאמרינן ספ"ק דיבמות (טז:) וס"פ דם נדה (נדה נו:) אין מקבלים גרים מן התרמודים וכו' ופרש"י התם משום דס"ל דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ולשם נתערבו מבני ישראל בחורבן ירושלים א"כ

לדידן דקי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כמו שנתבאר לעיל סימן זה א"כ אין לחוש שהם ממזרים דמותר להתחתן בהם במו בשאר עכו"ם דממ"נ אם נאמר שהם מתחתנים בעכו"ם הרי הולד כשר ואם נאמר דאינם מתחתנים רק זה בזה א"כ נזהרין ג"כ מלהתחתן בקרובותיהם דהרי אפילו עכו"ם נזהרים בזה א"כ אין לחוש רק שאם בא על אשת הבירו בלא גט אזלינן בתר רובא ורוב בעילותיהן הן אחר הבעל וכשרים הם כנ"ל:

סימן ה

סעיף קטן א
במ"מ פי"ו דא"ב כתב דיש אוסרין כהן פצוע דכא בגיורת וכן מצאתי כתוב בהגה"ת אלפסי פרק הערל בשם ר"י א"ז:

סעיף קטן ב
במ"מ פי"ו דא"ב כתוב דכן דעת הראב"ד והרשב"א:

סעיף קטן ג
וכן כתב הרמב"ם בפרק ששה עשר מהלכות איסורי ביאה:

סעיף קטן ד
וכתב בהג"הת מיימון פרק ששה עשר מהלכות איסורי ביאה ובמרדכי פרק ח' שרצים ומ"מ מותר לאכלו מדאסר רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי עכ"ל:

סעיף קטן ה
בהגהת אלפסי פרק במה בהמה דמותר לתת טבעת לבהמה כדי שלא יעלה עליה זכר ולא מקרי סרוס דהא אמרו שבת (קי.) דמותר ליטול כרבלתו של תרנגול אע"ג דמיסתרס ע"י כך וכן אמרו (שבת נב) האילים יוצאים לבובות דהיינו שקושרין עור על זכרותם שלא יעלו על הנקיבות ש"מ דכל שאינו עושה מעשה באיברי הזרע שרי:

סעיף קטן ו
דלא כהראב"ד דמיקל בדבר.

סעיף קטן ז
משמע דוקא משום איסור סרוס איכא אבל משום צער ב"ח ליכא וכ"כ מהרא"י סימן ק"ה דכל דבר הצריך לאדם יכול לעשות בבהמה וחיה וכן מותר למרוט נוצות מאווזות חיות אך שהעולם נמנעים ונזהרין משום דנראה להם כאכזריות וכ"כ באו"ה סימן נ"ט דכל דבר הצריך לרפואה או לשאר צורך לית בה משום צער ב"ח:

סימן ו

סעיף קטן א
ובהגהות מרדכי דקידושין פרק האומר ע"ג וע"ד דף תרס"ב פלוגתא בין רבותינו בזה דיש אוסרין ויש מתירין וע"ל סי' י"ג:

סעיף קטן ב
ומסיים שם וכופין אותו בשוטים או בכל כפייה שיוכלו עד שיוציאנה והאריך שם בזה:

סעיף קטן ג
וכתב הרמב"ם פי"ז דא"כ יצא עליה קול הלוצה אין חוששין לה אע"פ שנתחזק בב"ד והראב"ד השיג עליו שם והמ"מ הסכים לדברי הרמב"ם וכתב עוד (הלכה כ"א) דאם יצא עליה קול זנות אין חוששין לה דאינשי קרו לה מזנה משום פריצות בעלמא ואין נאסרת אשה באלו אלא בעדות ברורה או בהודאת פיה עכ"ל וע"ש במ"מ.

סעיף קטן ד
ובנשאת אסור לדור בשכונתו כדלקמן סי' י' ועיין לעיל סי' י' בדינים אלו.

סעיף קטן ה
כתב ב"י לקמן סי' קס"ט בשם אבל רבתי סוף פ"ג ואם היו דרים במבוי של שניהם הופך פתחו לצד אחר.

סעיף קטן ו
וא"כ לדעת המתירין דחד רובא בטוענת לכשר נבעלתי להנשא לכתחלה א"כ ה"ה כשאינה טוענת בתרי רובי.

סעיף קטן ז
וע"ל סי"ג כהן הבא על הפנויה ומודה אי בנו כהן.

סימן ז

סעיף קטן א
וכן הוא דעת ר"י א"ז להכשיר עכו"ם במל"ת בעדות שבויה:

סעיף קטן ב
כתב בהגהת אלפסי פ"ב דכתובות וז"ל ונראה בעיני שהנשים שאין נאמנים לומר מת בעלה כגון חמותה וצרתה וכיוצא בהן נאמנים להעיד על השבויה שלא נטמאת שאין לחוש בזה שהן באות לקלקלה כמו שיש לחוש בא"א עכ"ל:

סעיף קטן ג
ופשוט הוא שזה תולה בפלוגתא דרבוותא דלעיל אי מדמין עדות שבויה לעדות אשה. כתב הר"ד כהן בית ח' דפשיטא דמל"ת אינו נאמן אלא להקל ולא להחמיר וכ"כ הרשב"א בתשובה וכן כתב המרדכי בשילהי יבמות לענין עדות אשה:

סעיף קטן ד
והר"ד כהן האריך בית ח' בדין שבויה וכתב דאם נשאת בפומבי ובפרהסיא בפני קהל ועדה שכל הקהל הם במקום ב"ד שבעירם אין לך באה בפני ב"ד שבעירם ואומרת להם טהורה אני והתירוה ב"ד להנשא ונשאת גדולה מזו דנישואה שנשאת לפניהם הרי היא

כאומרת להם שטהורה היא ואם התירוה לינשא ונשאת ועיין שם שהאריך בזה וכתב שאפילו נשאת בלא התרת ב"ד עדיף מהתירה ב"ד לינשא ולא נשאת עדיין דאמרינן לא תצא מהתירה הראשון וע"ש דמחלק בין זו לנשבית אחר שנשאת אסורה לבעלה:

סעיף קטן ה

ובתשובת הר"ד כהן בית ח' כתב על הכהן שראה אשה שנשבית ונשאה ופסק דא"צ לשאול ולדקדק למה נשאה דמסתמא אמרינן דיודע בה דמשראה אותה לא נטמאה וקודם שראה אותה לא היה יודע בה אדם אלא היא אומרת שנשבית ואמרה טהורה אני וע"ש כי האריך ודבריו צ"ע לדעתי:

סעיף קטן ו

וכ"כ הרמב"ם פי"ח דאסורי ביאה דאפי' אשה מתירתה אע"פ שעד כשר מכחישה וכ"כ הר"ן פ"ב דכתובות ואין חלוק אם העד המתירה העיד תחלה או האוסרה כדמוכח שם בר"ן דף תע"ט ע"א:

סעיף קטן ז

במ"מ פי"ח דהא"ב בשם הרשב"א האב האומר על בתו בעלתי ביאת איסור אינו נאמן עכ"ל מ"כ בהגהות אלפסי פרק האשה שנתארמלה השבויה שאומרת טמאה אני נאמנת לאסור עצמה לבעלה אפילו נגד עד אחד המעיד להתירה ואם שנים הם מעידים עליה שהיא טהורה לאו כל כמינה לאסור עצמה על בעלה ואם פנויה היא נאמנת על עצמה יותר מק' עדים עכ"ל:

סעיף קטן ח

כ' בתא"ו נכ"ג ח"ד י"א דהא דאמרינן ע"י ממון מותרת דוקא שיש לו עליה או על בעלה ממון שירא להפסיד ממונו אבל הני נשי דגנבוה גנבי או תפסוה כדי שיפדוה אסורה שאינו חסר משלו שום דבר מכיסו עכ"ל ובתוס' דעכו"ם בפ' אין מעמידין משמע דכה"ג אסורה לכהן ומותרת לבעלה ישראל וע"ש דף כ"ג:

סעיף קטן ט

ובפסקי מהרא"י סי' צ"ב פסק כתוס' ואשירי ע"ש:

סעיף קטן י

כ' בפסקי מהרא"י סי' צ"ב הא דבעינן שנגמר דינן להריגה דווקא שהנשים יושבות מחמת פשע בעליהן אז צריך שנגמר דינן להריגה אבל אם הנשים פשעו בעצמן ורוצין להרגן אע"ג שלא נגמר דינן להריגה אסורות על בעליהן עכ"ל ומ"מ כתב פי"ח דעת הרי"ף והרמב"ם דלא בעינן כלל נגמר דינן להריגה אפילו ביושבת מחמת בעליהן ודעת התוספות והרא"ש והר"י כדעת הטור כתב בפסקי מהרא"י סי' צ"ב תשובת ר' שמחה כל

מקום שהיא סבורה לחזור ע"י פדיון מותרת דודאי לא נתרצה לזנות ואעפ"כ ולא מלאני לבי להקל להתיר כולי וע"ש בתשובת מהרי"ל סי' פ"ב:

סעיף קטן יא

ובמהרי"ק שורש ק"ס משמע דיש להחמיר לינשא לכתחלה לכהונה:

סעיף קטן יב

ועוד כ' בת"ה סימן רמ"ב אשה הרגילה להתייחד בבתי עכו"ם ולפעמים בלילה כמו ביום ע"י משא ומתן שיש לה עם עכו"ם וע"י כך באת לידי תפיסה שנחבשה יחידי בין העכו"ם דאין לאוסרה מחמת המעשים שהריעה לעשות כיון שאינה בידים כמו הנחבשת שהרי נתייחדה מרצונה ושרי אפילו לכהן ויש מחמירין (אפילו) באשת כהן אם נתייחדה בין העכו"ם ושהתה זמן רב ומ"מ נראה אם נתנה אמתלא למה נתייחדה כ"כ לזמן מרובה דהמיקל בה לא הפסיד אבל נראה דעובדת ע"ד מקרי עכ"ל.

סעיף קטן יג

וכתב דיש חולקים ומתירים אותה וכתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ט סי' א' אשה שהמירה ובת אחותה העידה עליה שלא זנתה נאמנת ובתשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' י' על נשים שהמירו בשעת השמד מפני אימת מות ובאשר מצאו נס והמלטה חזרו לדת האמת מותרות לבעליהן דהא קודם שהמירה לא היתה ניצלת במה שתתרצה להם לזנות ולאחר שהמירה למה לה להתרצות ולא חיישינן שמא הפקירו עצמם שהרי רואים שלבה לשמים ומיד שהיתה יכולה לברוח ברחה וכתב שם דאף כתובתה לא הפסידה וכן משמע בהגה"ת מרדכי דכתובות ע"ג דף תקמ"ח ועיין בזה תשובה בהגהת מרדכי דקדושין ע"ב סי' תרס"ה ובת"ה סימן רמ"א האריך הרבה בדבר וצידד צדדים להתיר והכלל העולה מדבריו דכל האשה שנחבשה מחמת שמדות ועומדת בענויין וסיגופין כדי להמית מותרת לבעלה ישראל אבל לבעלה כהן צ"ע להתירה ואם המירה מחמת אונס ומיד שיכולה לברוח ברחה מותרת לישראל בעלה ואסורה לכהן אבל היתה יכולה לברוח ולא ברחה נראה דאפי' לבעלה ישראל אסורה אמנם בגזירת אוסטרייך הותרו ע"פ גדולים ג"כ לבעליהן אפילו לכהנים ואפשר נתנו הני נשי אמתלאות לדבריהם כו' וע"ש כי האריך ול"נ דאפשר הגדולים שהתירו לאו מדינא אלא משום צורך שעה שראו שיש ח"ו לחוש לעתיד לנשים שאם ידעו שלא יחזרו לבעל נעוריהן שלא יקלקלו ולכן הקילו וא"ל מנ"ל לומר כן דיש להקל בחשש איסור דאורייתא נ"ל דסמכו אהא דאמרינן כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ויש ביד ב"ד לאפקועי קידושין מינייהו והוי כפנויות ואף אם זנתה מותרת לבעליהן כנ"ל ומהרי"ק שורש ק"ס כתב על אשת כהן כולי שהלכה לבין העכו"ם ואמרה להמיר ואח"כ חזרה בה והתירה לבעלה כי הואיל ועדיין לא עשתה

מעשה עדיין לא מקרי מומרת וכתב שם דכן הוא כסימני א"ז וכ"ע שם דאם נתיחדה עם עכו"ם אדעתא דזנות אסורה לכהן וע"ש כי האריך בדינים אלו וצ"ע מ"ש כהן או ישראל הואיל ונתייחדה לשם זנות כתב עוד דכל מקום שאנו מתירים באשת ישראל מטעם שאנו אומרים שלא נבעלה כלל גם אשת כהן שריא דאין חילוק בין כהן לישראל אלא לענין אונס בלבד ועיין במרדכי סוף פרק י' יוחסין מדינים אלו.

סעיף קטן יד
ע"ל סי' קמ"ז דאשת כהן שיצאו עליה שם קול זנות חוששין לבניה משום חללים:

סימן ט

סעיף קטן א
וכתב נ"י פ' הבע"י דף תב"ה ע"א דאף אם נתארסה לב' וכו' וב"ב ב"י בשם ה"ה וכתב בהג"מ ס"פ כ"א מה' א"ב וז"ל דוקא מתו אבל נתגרשה כמה פעמים אין בכך כלום כך פי' התוספות ודלא כרש"י דסוף פ"ב דיבמות דאף בנתגרשה עכ"ל וכ"כ הר"ן ריש פרק נערה שנתפתתה ובנ"י ס"פ ב' דיבמות כתב בדברי רש"י ועיין בתשובת הרא"ש כלל נ"נ פי' מזל גורם:

סעיף קטן ב
כתב בתשובת מהרי"ו סימן קפ"ג אין העולם נזהר ולא ידענא אמאי סמכו למיעבד עובדא בנפשייהו יש אומרים שאם היה אחד מהן זקן או מת בדבר אינו מן המנין אמנם היכא שכולן מתו בחולי אחד יש לחוש ואפי' לדברי הרמב"ם שכתב אין כופין להוציא מ"מ בהא מודה עכ"ל:

סעיף קטן ג
ומסיים שם דמעשים בכל יום שאנו רואין שנשאת לשלישי ומאריכים ימים ומולידים בנים ובנות:

סעיף קטן ד
ומיהו יש להסתפק אי דוקא לשלישי קאמר בא"ז או אפילו לרביעי ולחמישי:

סימן י

סעיף קטן א
וע"ל סי' ו' בדין זה לענין כהונה:

סעיף קטן ב
כתוב בא"ז דיבמות דמי שמגרש אשתו משום שאסורה עליו אפי' קודם שנשאת אסורה לדור עמו כמו בכהן המגרש וע"ל סי' קי"ט בדינים אלו ולעיל סי' ו' כתבו הגהת מיימון פ' כ"א מהא"ב דמותר לאדם לזון גרושתו בחצר אחרת וכן איתא בירוש' פ' אלמנה נזונית

אמר רב אחא בשם ר' יוחנן כשם שאדם חס על כבוד אלמנותו כך הם על כבוד גרושתו דא"ר אחא א"ר אליעזר ומבשרך אל תתעלם זו גרושתו כו' כתוב בא"ז כשמעלה מזונות לגרושתו לא יתן לה בעצמו שלא יהא לו עסק עמה אלא ע"י שליח:

סעיף קטן ג

בתשובת מוהר"ם פדווא סי' י"ט דה"ה אם זינתה עם הראשון או היתה פלגשו ונשאת לאיש אחר וגירשה מותרת לחזור לראשון עכ"ל וכן הוא בתשובת הרא"ש הוא לקמן סוף מי' י"ג.

סעיף קטן ד

והר"ן פ"ב דיבמות דף תנ"ו ע"א כתב דאם קידש יוציא וכתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סימן ג' אפי' אם החכם הגדול שבעירם צוה שלא יכנוס ואחרים התירו לו מ"מ לא היה לו לעבור ע"פ הגדול ואם עבר וכנס צריך להוציא עכ"ל.

סימן יא

סעיף קטן א

ולי נראה מאחר דהטור הסכים כדעת אביו הרא"ש להוציאה וכ"כ המרדכי בשם מהר"ם אין להקל וכ"ש שהרמב"ם בעצמו כתב דהפסידה כתובתה ויכול להוציאה אלא שאין כופין על כך ועוד נראה לומר הא דכתב המרדכי דכן דעת הרמב"ם כדעת השאלתות הוא מטעם זו דמאחר שאין לה כתובה מקרי תצא מבעלה דלמ"ד תצא מבועלה קאמר ולא מבעלה ולא אבדה כתובתה מן הבעל וכן משמע בסמ"ג בספר מ"ע הלכות קידושין בסופו ע"ג ועוד דלפי מה שכתבתי וישבתי דעת הרי"ף והרא"ש שאין דעתו שמוציאין מן הבעל רק בתרוייהו ביחד דהיינו קלא דלא פסיק ועידי כיעור והוא האמת בעצמו בסברת הרא"ש כמו שכתב בהדיא בפסקיו פ"ב דיבמות א"כ לא קשה כלל דברי הפוסקים מדברי תשובותיו זו על זו דמ"ש דסוגיא דעלמא בדעת ר"י וה"ג היינו שאין מוציאין בקלא דלא פסיק לבד מן הבעל ובהא מודים השאלתות לפי מה שפרשם הרא"ש בפסקיו ומה שכתב שראה הר"ם דן כשאלתות היינו לפי מה שפרשן הוא היינו דמפקינן מן הבעל כשהא ב' דברים ביחד דהיינו קלא דלא פסיק ועדי כיעור והוא דעת הרי"ף והרמב"ם ג"כ לדעת רבינו והרא"ש וכנ"ל לענין הלכתא ובזה דברי הרא"ש והמרדכי ורבינו כולם מיושרים ומיושבים ואין בהם טעות כלל והוא מוכרח בדבריהם כמבואר למשכיל.

סעיף קטן ב

בהר"ן ע"א דף ת"ט ע"ב דיבמות בין איכא אויבים לבעל או לנטען ליכא למיחש לקלא ובמרדכי סוף הפרק שם א"נ אי על ידי אויבים לא פסיק לאו כלום הוא אע"ג דמעיקרא

לא יצא ע"י אויבים עכ"ל אמרי' בגמ' שם דהא דאם פסיק הוי קלא שאין בו ממש ה"מ דלא פסק מחמת יראה אבל פסק מחמת יראה היא עכ"ל:

סעיף קטן ג
ע' עכ"ה סי' ל'.

סעיף קטן ד
וכ"כ בתשובות מיימוני השייכים לה' נשים. כתב מהרי"ק שורש ק"ס דכל היכא דשרינן באשת ישראל שלא מטענת אונס אלא דאמרינן שלא נבעלה גם באשת כהן שרינן עכ"ל וכך כתב מהרא"י סימן רכ"ב בכתבים ועיין בהגהת מרדכי דיבמות דף תס"ד ע"ג תשובת מהר"ם על אשה שראו בה עדים דבר מכוער והוציאוה מבעלה וכן הוא תשובה זו באריכות בתשובת מיימוני סי' כ"ה לה' נשים:

סעיף קטן ה
ועיין ריש סי' זה דכתבתי דאם איכא קלא ממש אף כי נתאלמנה אסורה דלא כתשובה זו.

סעיף קטן ו
צריך עיון דהא האלפסי לא כ"כ בפ"ב דיבמות אלא כתב דמבעל לא מפקינן בקול אע"פ שיש בו ממש או בעידי דבר מכוער דאין מוציאין רק בעידי טומאה וכ"כ שם נ"י בדברי רי"ף משום דהוי קלא דבתר נישואין ולא מפקינן בקול או בעידי דבר מכוער אלא מבועל והב"י האריך בזה מאוד וכתב דרבינו טעה בדעת הרי"ף מחמת דברי הרא"ש שהביא דברי הרי"ף בקצרה כולי ול"נ דלק"מ אלא דס"ל לרבינו דאם יש בקול ממש וגם אם היו שם עידי כיעור הוי כעידי טומאה והרי"ף לזה עידי טומאה קרי ליה וכן נראה מסברת הרא"ש ולזה כ' רבינו וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש והמדקדק בדברי הרא"ש והמרדכי שהביאו תשובת מהר"ם שתירץ דברי השאלתות וישוב הגמרא בדרך זו כ"ש שיש ליישב דברי הרי"ף הכי ואע"ג דמחלק התם בין שיש לו בנים או אין לו בנים בעידי דבר מכוער היינו בקלא דפסיק אבל בקלא דלא פסיק אין לחלק דהוי כעידי טומאה והמדקדק בדברי הרי"ף ימצא בקל שנוכל לפרש דעתו כך ואע"ג שאינו כדרך שפירש נ"י מ"מ הרא"ש ורבינו פירשו כך ולא טעו כלל ובזה דברי הרא"ש ג"כ כפשוטן ואין אנו צריכין לדחוק כפי' שפירש ב"י ולענין הלכה כתב ב"י דדעת הרי"ף והרמב"ם דלא מפקינן מבעל אלא בעידי טומאה אע"פ שיש בקול ממש או יש עידי כיעור וכ"כ הרשב"א בתשובה וכן דעת ר"ת וכ' נ"י דכן דעת הרא"ה והריטב"א ז"ל:

סעיף קטן ז
וכ"כ ב"י בסי' מ"ו בשם תשובת הרשב"א דהעדים המעידים על הקול צריכין דרישה וחקירה היטב כ"ש במקום שנראה שהדין מרומה ועיין בח"ה סימן ל' ולקמן סימן מ"ב:

סעיף קטן ח
ובמרדכי פ"ב דיבמות משמע קצת דע"א בכיעור הוה כע"א בזנות למ"ד תצא בעידי כיעור אבל בתשובת מהר"ם שהיא בסוף נשים במיימוני כתב בהדיא דלא מהימן ע"א בכיעור לא להפסידה כתובתה ולא לאסרה על בעלה אפילו מהימן ליה כבי תרי וא"כ גם דברי המרדכי צריכין ליישב כדבריו מאחר שכל דברי המרדכי שם הם דברי תשובת מוהר"ם כמבואר שם:

סעיף קטן ט
כתב הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות אע"ג דאין מוציאין מבעל בעידי דבר מכוער מ"מ אם רוצה הבעל תצא בלא כתובה וכ"כ נ"י פ"ב דיבמות ועיין לעיל סימן קט"ו מדינים אלו כתב מוהר"ם פדווא בתשובה סימן ל"ג דאף בדבר מכוער אין אשה נאסרת על בעלה כהן ואין הולד ממזר עכ"ל:

סימן יב

סעיף קטן א
בהגהת מרדכי דיבמות דף תקס"ב דה"ה שנים כולי כמו שכתבתי לעיל וכתבו שם בשם התוספות דאע"ג דשרי מ"מ בעל נפש ירחיק מזה וכן הוא בהגהת מיימון פ"י מהלכות גירושין וע"ל סימן קל"ג:

סימן יג

סעיף קטן א
בהגהת אלפסי פ' החולץ דאלו ג' חדשים הם צ' יום כל חדש ל' יום:

סעיף קטן ב
לעיל סי' ו' מדין יצא קול גירושין:

סעיף קטן ג
וא"ז כתב דאם נאנסה תחת בעלה צריכה להמתין ודוקא שלא נבעלה תחלה לבעל אבל אם נבעלה תחלה לבעל תלינן שמבעלה נתעברה ואינה צריכה להמתין:

סעיף קטן ד
וכתב באור זרוע דגר וגיורת שנתגיירו מותרין לעמוד ביחד דלא כי"א שאסרו לעמוד ביחד שלא יחזרו לסורם:

סעיף קטן ה
אמנם מהרי"א ומהרי"ב וא"ז פסקו דכופין אותו לגרש וכן הוא בת"ה סי' רי"ו דכן פסקו הרבה גדולים וכתב מהרי"ו מי' ע"ג דוקא כשעבר וקדשה במזיד אבל בשוגג די בהפרשה ודוקא ששניהם שוגגין אבל כשהיא מזידה צריכה גט וכשמפרישים אותן אין צריכין הרחקה כמו בברח אלא די בברח לעיר אחרת מהלך ב' או ג' ימים וגם יעשה שבועה שלא

ישוב אל המקום שהיה שם עד תום כ"ד חדש וכתב בת"ה סי' רי"ו הא דמחלק בין שוגג למזיד הם דברי א"ז ודוקא שוגג לגמרי כגון ע"ה שלא ידע שהיא אסורה אבל אם יודע שהיא אסורה לו אלא שמורה לו איזה היתר מיקרי מזיד והאריך שם בזו וכתב לבסוף דלא נהיגין להך דא"ז וע"ש וכתב בנימין זאב סימן קכ"ט דאין לסמוך על זה אלא בכהן שאם יגרשנה אסורה לו להחזירה אבל בישראל צריך לגרשה עכ"ל וכן משמע בת"ה סי' רי"ו דבכהן יש להקל עכ"ל ול"נ דבכהן יש לסמוך אדברי הרמב"ם והר"ן ומיימון וב"י ובישראל יש לסמוך אדברי מהרי"ו כנ"ל הלכה למעשה כתב הריב"ש סי' ש"ס דאם גרשה אסור לדור עמה במבוי אמנם רשב"א כתב דבדבר שהוא דרבנן אינה אסורה אלא לדור עמו בחצר אבל במבוי שרי וא"כ ה"ה כאן עכ"ל ולעיל ס"ס י"א כתבתי בשם הרא"ש דאסור לדור עמה במבוי ובמרדכי פ' החולץ ע"ד מצאתי הגהה בשם מוהר"ם דאם לא כפו אותו עד שעברו ג"ח שוב לא כייפינן ליה להוציא דכיון שעברה עברה עכ"ל נ"ל דלדברי הרמב"ם שכתבתי לעיל דס"ל דאף תוך ג"ח אין מנדין להוציא רק מנדין אותו על שעבר על תקנת חכמים א"כ אף לאחר ג' ראוי לנדותו על כך אלא שאין כופין אותו להוציא אף למאן דאמר דס"ל דתוך נ' כופין להוציא כנ"ל ע"כ שם במרדכי שאם קידש תוך ג' והיתה נדה ולא יכולה לטהר עד אחר ג' א"ה כופין אותו להוציא עכ"ל וע' תשובת מוהד"ם אלו בתשובות השייכים לח' גדה וע"ל סוף סימן זה אם גירשה אי צריך ליתן לה כתובה עוד למטה ס"ס זה דין אשה מעוברת אם צריכה להמתין ג"ח.

סעיף קטן ו

אבל בא"ז כתב דדוקא אם ברח מעצמו אבל לא סגי דאנו כופין אותו לברוח מה שהיה בדעתו לכנוס.

סעיף קטן ז

דלא כהגהת מרדכי פרק החולץ דף תס"ח ע"ב דפסק דסגי בהכי:

סעיף קטן ח

ודברי הרשב"א הן בהר"ן פ' אע"פ דף תצ"ה עמוד א' ובתשובת ריב"ש סי' תס"ג וסי' י"ג משמע דאף גרושה שילדה לאחר שנתגרשה ולא הניקה את בנה מעולם אפ"ה אסורה:

סעיף קטן ט

וכדברי האוסרים כתב נמוקי יוסף פרק החולץ דף תי"ח וכן הוא בהגהת מרדכי דכתובות דף קמ"ט ע"ב וכן פסק מהר"י בתשובותיו סי' ה' והתיר לאשה אלמנה מזנה לאחר שמת אבי הילד לינשא תוך כ"ד חדש והאריך שם בטעמים ועיקר טעמו כי היתה מופקרת ונכשלים בה רבים לכן התירו לינשא ובעלה משמרה וכתב כי הסכימו עמו חביריו וצ"ע בתשובת מהר"י ע"ל הלכות כתובות סי' ק':

וכן הוא בנ"י פ' החולץ דף תי"ח ע"ב ובהגהת מרדכי דכתובות דף תקע"ט ע"א דבעינן דפסקה מלהניק בחיי בעלה ג"ח וכ"כ הרי"ו בתשובה סי' ק"ב ובסי' ק"ך וכן הוא בתשובת מוהר"ם פדו"א סי' ל':

סעיף קטן י
וכן הוא בתשובת מהרי"ו סי' ק"ב ק"ך ובתשובת מוהר"ם פדוא סימן ל"ב דאין חילוק בין התחילה להניק בין לא התחילה:

סעיף קטן יא
וע"ל ריש סי' זה מה שכתבתי לענין הל':

סעיף קטן יב
וכתב הריב"ש בתשובה סי' ש"ס דבמקום שכופין להוציא בגט אסור לדור עמה במבוי דומיא דכהן שגירש:

סעיף קטן יג
ומשמע בתשובת הרא"ש כלל נ"ז סימן ס"ה דה"ה אם קידש תוך ג"ח צריך ליתן לה ג"כ כתובה.

סעיף קטן יד
וכן הוא במרדכי ריש החולץ ובתשובת מיימוני השייכים לספר נשים והרא"ש:

סעיף קטן טו
וכן כתב הרמב"ם פי"א מה"ג דלא כר"י דף תי"ד ביבמות דכתב דמעוברת ומניקה לא מהני בריחה:

סימן טו

סעיף קטן א
ול"נ דרבינו דקדק בלשונו לומר שאינן בני קידושין ר"ל שאין קידושין תופסין בהן כמו באחרים ואף בדבר שהוא מדרבנן אם בא אחר וקדשה צריכה ממנו גט הרי לך שאינן בני קידושין כמו נשים אחרות כנ"ל ליישב דברי רבינו אבל צ"ע על עיקר הדין אם אמת הוא דאם קידש אסור מדרבנן ובא אחר וקידש אם צריכה גט מן השני אחר דאינן קידושין מדאורייתא כלל אפשר דלא החמירו ביה רבנן וצ"ע דהא אפילו בחייבי לאוין קדושין תופסין ולא מצינו דאם קדשה אחר דצריכה גט מהשני כ"ש באיסורי דרבנן ולכן הדבר צ"ע:

סעיף קטן ב
וכתב הרא"ש בתשובה כלל ל' סימן א' על ראובן שהיה לו פלגש והיו עוררין בדבר ואמרו שהיתה מקודשת ע"ל סימן זה בב"י:

סעיף קטן ג
וכן כתב א"ז בדברי המחמירים וכתב עוד דאפילו אם אמר שכיון לשם זנות אינו נאמן נגד דעת חכמים שאמרו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכל כיוצא בו והאריך שם בראיות וע"ל דיש סימן ל"ג וסימן קנ"ו בדין זה:

סעיף קטן ד
ובא"ז משמע דלא שרי אלא כשגדלה עמו בבית דאז קלא אית ליה אבל כשאין גדלה עמו אסורים וצ"ע שהיא הפך מדעת שאר הפוסקים דמשמע דגרע טפי כשגדלה עמו בבית וא"ה שרי וכתב עוד מותר אדם באלמנת בעל אמו ובבתה ובשאר קרובותיה. וכן הוא לקמן סימן זה דבן אשתו מותר באשתו בטור:

סעיף קטן ה
אבל בת אנוסה וכן כתב נ"י ריש נושאין על האנוסה אפילו פלגשו מותר לישא קרובותיה אחר מיתתה אבל לא בחייה ואין חילוק בין קרובים הרגילין אצלה לשאינם רגילים עד כאן לשונו וכן הוא שם ספ"ב דיבמות וכתב שם דאף בחייה אם כנס לא יוציא

סעיף קטן ו
בהגה"ת אלפסי ע"ב ד' ת"ו כתב דלא אסרו כלת בתו אלא דוקא שיש לו ג"כ כלת בנו משום דאתי למיחלף אבל אם היה לו כלת בתו לבדו מותרת לו עד כאן לשונו ולא נהירא דהא הרבה שניות אסרו משום דאתי למיחלף באחרת כדאיתא פ"ב דיבמות ולא חילקו הפוסקים בין אית ליה אחרת או לית ליה אלא בכל ענין אסורה:

סעיף קטן ז
כתב הר"ן פרק האומר ע"א דף תרי"ב דכל המגרש ונותן גט אע"ג שהוא אינו מודה בקדושין נאסר בקרובותיה שלא יאמרו נושא קרובת גרושתו עב"ל:

סעיף קטן ח
ובהגהת אלפסי ע"א דף תל"ו דאם זינה עם חמותו אין אשתו נאסדרת עליו ואם היתה חמותו מרגילה לבא אצלו ע"י אשתו מוציאין אשתו ממנו עכ"ל ומשמע בגמרא פרק האשה רבה דאין לחלק בין חמותו לשאר עריות כתב רבינו ירוחם בספרו תא"ו נכ"ג ח"ב כל עריות שנאמר בהן ערוה אם נשאו לאסור להן אינן צריכות גט חוץ מאשת איש שנשאת ע"פ עדים או ע"פ ב"ד ואחר כך בא בעלה וכן ארוסת אחיו שנשאת ע"פ עדים שמת אחיו או על פי ב"ד ואחד כך בא אחיו וכן אחות ארוסתו שהלכה ארוסתו למ"ה ושמע שמתה ונשא אחותה ואחר כך בא ארוסתו כל אלו צריכות גט עכ"ל.

סעיף קטן ט
ופסק שם דאסורה דכשם שאסורה לבעל כן אסורה לבועל אע"ג דבשעה שהיה בועלה היתה בלא"ה אסורה לו משום אחות אשתו וע"ש ולקמן סי' קע"ח.

סימן יז

סעיף קטן א
אבל הריב"ש כתב בתשובה סימן קכ"ז שלא כדברי הרשב"א וכמו שאכתוב בסמוך:

סעיף קטן ב
משמע דלאחר גיטו של שני מותרת לראשון ואין בזו משום מחזייר גרושתו וצ"ע מנא לית הא שמאחר שנאמנת להקל לישא איש אחר כ"ש שתהיה נאמנת להחמיר שאסורה לראשון אחר גירושי שני:

סעיף קטן ג
וכ"כ הר"ן בפ"ב דכתובות דף תע"ט ובהגהות מיימון פ"י דגירושין דאין נאמנת ליתן לה כתובה אף על גב דנאמנת לינשא על פיו וכן משמע בתוספתא ס"פ הכותב ומהרי"ק שורש ע"ב האריך בדין זה והסכים דיש לה כתובה ואף אם תובעת כתובה דאינה נאמנת היינו לענין שתגבה כתובתה אבל מ"מ לענין נשואין נאמנת אף על גב דתבעה כתובתה וע"ש שהאריך בדין זה ועיין בסמוך מה שאכתוב מזה.

סעיף קטן ד
כתב בנימין זאב סימן קמ"ו דלא בעינן בפניו ממש אלא שיהא בעלה בעיר וסופה לידע אמנם בתשובת מהרי"ק שורש ע"ב כתב דיש חולקים ובתשובת ריב"ש סימן קכ"ו כתב בהדיא דלא מיקרי בפניו אלא שהיו שניהם ביחד בב"ד אבל אם אין הבעל בב"ד כשטענה גרשני בעלי אלא פרסמוה ברבים אף על פי שע"י זה יודע לבעל לא מהימנא ואפילו אם טוענת אחר כך לפני הבעל גריעה טענתה קצת שאולי עכשיו מעיזה כדי לאחזוקי שקרא עד כאן לשונו וע"ל סימן קנ"ב בדין זה:

סעיף קטן ה
כתב מהרא"י בפסקיו סימן ק"ב אשת אליהו הנביא או אשתו של רבי יהושע בן לוי מותרת דלא מקרי א"א אלא אשת מלאך ושריא להנשא ונפקא מינה אם יזכה איש כמותן עד כאן לשונו.

סעיף קטן ו
וכ"מ בתא"ו נכ"ו ובהגהות אלפסי:

סעיף קטן ז
וכן מסיק א"ז בשם רבינו שמחה:

סעיף קטן ח
גם נ"י פרק האשה קמא דף תל"ג כתב טעם איך הוא ביד חכמים כח להקל בערוה דאורייתא כתב ריב"ש בתשובה סימן שע"ה רוב החכמים הצרפתים והאשכנזים מקילין בעדות אשה ולא כן הגאונים ז"ל ולא המחברים שלנו אבל הן מחמירים הרבה ודי לנו

במה שהקילו חכמים עד כאן לשונו כתב בהגהות מרדכי סוף יבמות תשובת מוהר"ם דכל היכא דאיכא פלוגתא בדינים אלו אזלינן לחומרא הואיל והוא איסור דאורייתא וכן הוא בפסקים מהררא"י סימן ר"ך. כתב מהרי"ו בתשובות סימן ס' דעד מפי עד נאמן אף על פי שעד הראשון לא העיד בפני בית דין אלא סיפור דברים בעלמא ואף במקום שיש עדיין העד הראשון א"צ לשלוח אחריו אלא די בעד מפי עד עד כאן לשונו וכתב הריב"ש בתשובה סימן תק"ח דכל הנשאת על פי עד אחד אין לה לינשא כ"א על פי ב"ד וכן הוא בבנימין זאב בשם התוס' וכן כתב בנ"י בשם תשובת הרמב"ם סימן קי"ט וכתב דאם לא עמדה בפני ב"ד אין בדברי העד כלום והר"ן בתשובה סי' כ"ב כתב שאפילו נשאת מעצמה ע"פ ע"א בלא הוראת ב"ד ואח"כ בא עד אחד ואמר לא מת לא תצא וכן כתוב בתשובת הר"ד כהן בית ח' עד כאן לשונו כתב הרשב"א סימן תשמ"ט ותש"ן דבית דין המקבל עדות צריך להיות ג' ואם קבלו ב' לא עשו ולא כלום וצריכין להיות דחוקים זו מזו ומן העדים ומן האשה ובאשרתא מן העדים:

סעיף קטן ט

כתב בנ"י בפרק כיצד ע"ב דף ת"ט ויש לדקדק בענין שיחתו שלא יכוין להעיד כל שאילו אומר אמרו לאשתו של פלוני שאני ראיתי שמת בעלה לאו מל"ת הוא דהא מתכוין להעיד ולהתיר עד כאן לשונו:

סעיף קטן י

וכן הוא בתשובת מהרי"ו סימן קס"ד ומ"מ אם משיחין לפי תומן פשיטא שכשרים דלא גרע מעכו"ם כמ"ש בהדיא סימן ר"כ. עיין בתשובת מהר"ם בהג"ה ובהגהות מרדכי דכתובות דף תקס"א דין ריקים אלו.

סעיף קטן יא

וכתב שם בתשובות דאם מצא בשטר שהוא עד מפי עד משיאין אשתו וא"ז כתב אם בא מעשה לידי אני אוסרו כתב הר"ן בפ' ב' דכתובות ע"א דף תע"ו אפילו למ"ד אין משיאין בשטר אם אמרו מ"ש בשטר שמענו ושכחנו תנשא אשתו כלומר וע"י ראיית השטר נזכרו מהימני עכ"ל. כתב בת"ה סימן ר"מ בשם א"ז אם ידוע שישראל כתב השטר אפילו כתב בכתב עכו"ם משיאין אשה על זו וכתב עוד שם אם ראובן טבע במים שאין להם סוף ואשתו רחוקה הימנו במלכות אחרת ויצא קול במקומה שבעלה טבע אחר כך כתב בחור אחד לחבירו דרך שמועות או דרך התאוננות על ראובן הלזה שמת והזכיר עליו בכתיבה להדיא מיתה וטביעה לא הוזכר אין אומרים נתיר את אשתו אלא חיישינן דהא דכתב הבחור על ראובן שמת וזה מחמת הטביעה כמו שיצא הקול כבר ובעבור שלא שמע מעלייתו מן המים ואין ידוע אנה הוא בא החזיק אותו בודאי מת עכ"ל:

וע"ל סי' זה דיש לסמוך קצת אקול:

סעיף קטן יב
וכתב מהרי"ו סימן מ"ה ובכתבי מהרא"י סימן ר"ך דאם אמרו התינוקות קברנוהו וכך וכך ספדנים היו שם לא מהני אלא לאלתר כלומר שאומרים עכשיו קברנוהו אבל אם לא העידו לאלתר לא מהני עדותן ואפילו במל"ת וע"ש וכן כתב בא"ז דבעינן לאלתר וכתב עוד דאפילו הגדילו אח"כ אין נאמנים לומר שראו בקטנותן שמת ע"ש.

סעיף קטן יג
כתב נ"י סוף יבמות אף על גב דחכמים הקילו משום עגונה והאמינו עכו"ם מסיח לפיתומו מ"מ יש לדיין לדקדק יפה ולעיין אם אין בדבר רמאות עכ"ל דף תנ"ו ע"א: ע"ל אם עכו"ם מסיח לפי תומו נאמן במקום שאין ע"א נאמן כגון במלחמה וכיוצא בזה עוד ע"ל אם העכו"ם העיד מל"ת שיהודי נהרג שסימנו כך וכך וכו':

סעיף קטן יד
וכן משמע בתשובת מוהר"ם שהביא הגהת מרדכי דכתובות דף תק"ו ומרדכי דיבמות פרק האשה בתרא דעכו"ם יש להם דיני פסולים לעדות:

סעיף קטן טו
ובמרדכי סוף יבמות מסתפק בדבר.

סעיף קטן טז
וכתב הלכה למעשה דלא בעינן לדעת הרמב"ם קברתיו אלא כשאין מכיר האיש המת אבל אם מכירו לא בעינן קברתיו דמשמע שם דנהגו העולם שלא להצריך קברתיו בעכו"ם מל"ת וע"ש והאריך בזה מהר"ר בנימין זאב סימן א' וסימן ח':

סעיף קטן יז
ועיין בתשובת הריב"ש סימן שע"ח בדינים אלו.

סעיף קטן יח
כתב בפסקי מהרי"א סימן קל"ט אשה שנאבד בעלה ושאלה לעכו"ם אחד אחר מיתתו והגיד להם שנהרג והגיד הוכחות וסימנים בהריגתו ופסק אף שלכתחלה אסורה להנשא הואיל ושאלה העכו"ם א"כ לא מיקרי העכו"ם מל"ת מ"מ אם נשאת כבר ע"פ חכם מורה הוראה לא תצא כיון דנפיק קלא שמת ובעל שם היה ויש לו קרובים הרבה וזה כמה שנים שנשתתק שמו ובעונותינו עכשיו אנו מפוזרים בעכו"ם ואילו היה חי ברחוק מאתים פרסה היה נשמע ממנו וכה"ג הוה כרובא דשכיח שכבר מת ולא תצא ודמיא לחכם שהתיר במים שאין להם סוף דאם נשאת לא תצא הואיל ורוב מתים ה"ה כאן וע"ש כי האריך בזו:

סעיף קטן יט
ועיין בא"ז סוף יבמות בדין עכו"ם מל"ת שהאריך בתשובו וחולקים בזה לבין מת במלחמה:

סעיף קטן כ
ואין תמיהתו תמיה כי מאחר שהרא"ש כתב סתם כל' הגמ' ולא הזכיר דברי הרמב"ם משמע דס"ל דברי הגמרא ככתבן וכפשוטן ודלא כדברי הרמב"ם כן נראה לי:

סעיף קטן כא
ז"ל שם על א' שהיה מארץ קסטליא והלך בעלה ממנה ושמו אברהם פאר"ח ואחד כך בא אחד מירושלים והעיד שאברהם פאר"ח שמארץ קסטיליא מת אבל לא הזכיר שם עירו וגם לא ידע שהוא בעל אשה זו והוחזקו הרבה אברהם פאר"ח בארץ קסטיליא ופסק דאין משיאין האשה על עדות זו דהואיל דהוחזקו בו אין להתיר אשתו וכן הסכימו כל המפרשים ז"ל. ע"כ ריב"ש דמאחר שזה העיד שלא דר בירושלים רק אבדהם פאר"ח אחד ואם יבא עוד אחד ויעיד שזה היה בעלה של זו או שהוא מעיד אשה זו משיאין האשה כי עדותן מצטרף ועיין כי האריך בתשובה זו וכתב שם דאין לשוב ב"ד ליתן שטר עדות לאשה מה שהעידו עדים לפניהם אם אין באותו עדות להתידו אם לא כתבו בפי' הטעם שלא השיאו על אותו העדות דיש לחוש לקלקול ב"ד שאינן מומחין וע"ש דכתב דאם לא הזכירו שם עירו אף על גב דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון יש לחוש אף על פי שאין השיירות מצויות וכ"ה בתשובת הרא"ש כלל נ"א לדעת י"א אמנם הרא"ש חולק שם ומתיר בהזכירו שמו ושם אביו אף על פי שלא הזכירו שם עירו דהואיל וידענו שאחד מן העיר ששמו כן נאבד לא חיישינן לאחר וע"ש שהאריך בתשובותיו וכן כתב בנימין זאב בתשובה דמהר"ר יוסף טאטיצק הורה כדברי הרא"ש וכתב לעיל דברי מהרי"ק שורש קפ"ה שהביא ב"י שאם ראה מהרי"ק תשובת הרא"ש היה חוזר מדבריו:

סעיף קטן כב
וכן כתב בהגהות אלפסי בשם הר"י מטראני דף ת"נ וכתב מהרי"ק שורש קפ"ה דבמקום שיש הרבה אומדנות שהוא האיש פלוני יש לסמוך עליו אף על גב דלא הזכירו שם עירו וכן כתב הרא"ש בתשובה והיא לקמן סי' קי"ח וע"ש שהאריך בזו.

סעיף קטן כג
בתשובת הרא"ש כלל נ"א סימן ג' בעכו"ם שאמר יהודי שנתלוה עמי מת ואין עדים יודעים שאותו יהודי נתלוה עם זה העכו"ם ובאו לפני הב"ד ואמרו זה האיש נתלוה עם זה העכו"ם והנה העכו"ם אומר שמת והתירו אשתו ולא הזקיקו ב"ד לחקור מן העכו"ם אם היה אותו היהודי שנתלוה עמו כי שמא אותו היהודי הלך לדרכו ושוב נתלוה עמו

אחר ואותו מת אלא כיון שאותו יהודי נתלוה עמו תלינן בודאי שאותו היה שמת ומהרי"ו האריך בתשובה סימן ע"ט וכתב שם ביהודי א' שהיה בדרך ושמעו שיהודי א' נהרג בדרך תלינן בודאי שאותו יהודי הוא ועיין בתשובת מהרי"ו דמיקל הרבה שם בדינים אלו כתב מהרי"ו שורש קע"ו על א' שהיה מעיד על פלוני שמת אע"פ שהם לא היו מכירים אותו אלא על פיו דפשיטא דמהני ואפילו בפעם אחד שאמר ששמו כך סגי בהכי עכ"ל וע"ש שהביא ראיה לדבר ע"ל ס"ס קי"ח ובדברי הטור שהביא תשובת הרא"ש השייכים לכאן וביאר תשובה זו מהרי"ק שורש קפ"ה:

סעיף קטן כד

ע"ל דמשיאין על סי' מובהק וע"ל איזה הוא סימן מובהק:

סעיף קטן כה

בהגהות אלפסי פ' האשה דף תנ"א הזכרים הדומים לאלה הנשים הניכרות כגון חמיה כולי נאמנים ואין היבם נאמן אלא להתירה לעולם אבל לא להתירה לעצמה:

סעיף קטן כו

ובהגהות אלפסי סוף יבמות דף תנ"ה ע"א דשואלין אותו אם שמע דבריו ממי שאינו ראוי להעיד כתוב בתשובת מהרא"ב זאב סי' כ"א עד מפי עד לא חיישי' שמא עד הראשון פסול היה כתב מהרי"ב בתשובותיו סי' ק"נ עדות אשה א"צ דרישה וחקירה מ"מ היכא דאיכא גמגום בעדות צריך דרישה וחקירה וע"ש כיצד וכ"כ נ"י סוף יבמות דמקילינן להאמין עכו"ם מל"ת מ"מ יש לעיין בזה יפה אם נראה בדבר רמאות עכ"ל:

סעיף קטן כז

והביא המרדכי ד' תקכ"א ובהג"מ דכתובות:

סעיף קטן כח

וז"ל יש כותבין שמצרפין סימני כלים לשאר אומדנות להתיר אשה ע"י זו ואין נראה לי עכ"ל ומהרי"ו כתב סימן ק"נ וע"ש בתשובה להתיר בכה"ג. וכתב עוד בפסקי מהרי"א סימן קס"א דשיניים גדולות אינן סימן מובהק אע"פ דגדולות הרבה וכן אם ארוך אם גוץ הרבה.

סעיף קטן כט

ועיין בסמוך כדין זה:

סעיף קטן ל

וכתב מהרא"י בת"ה סימן ר"ח דמסקנת האשיר"י משמע דלא שרינן בנטבע במים אפילו בגופו שלם אלא באותן שראו הטביעה וכן משמע בסוף אשיר"י עכ"ל. וכן הוא בדברי הטור לקמן בהדיא והמרדכי ע"ד פרק בתרא דיבמות הארוך בזו.

סעיף קטן לא
ובתשובת מוהר"ם פדווא סימן ל"ו דאף אם הכירו על ידי סימנים של בגדיו מהני ואף על גב דסימן דכליו לא הוי סימן היינו דוקא בסימן דחוורי ופוסקי דיש הרבה בגדים כיוצא בהן אבל בסימן מובהק בבגדיו ובמקום דליכא למיחש שמא שאל בגדיו לאחד כגון הכא שנפל למים באותן בגדים נאמן להעיד על זה אפילו עכו"ם מל"ת עכ"ל ועיין בתשובת מוהר"ר בנימין זאב מדין מים שאין להם סוף:

סעיף קטן לב
ועיין בתשובת ריב"ש סימן שע"ח שהאריך בזה:

סעיף קטן לג
כתב מוהר"ם והיא בתשובה השייכה להלכות נשים והביאה הגהות מרדכי סוף יבמות הא דאם נשאת לא תצא היינו דנשאת ע"פ ב"ד שטעו והתירוה או שהיא בעצמה טעתה וסברה שמותרת אבל אם נשאת בעבריינות ובמרד משמתינן לדידיה עד שמוציאה וע"ש.

סעיף קטן לד
וכ"כ הגהות מרדכי דכתובות:

סעיף קטן לה
ועיין עוד לקמן גבי דינא ע"א במלחמה בעכו"ם מל"ת על א' שנטבע מה דינו וכיצד דנין לשון עדותו.

סעיף קטן לו
וע"ל כתבתי דאם יש סימן מובהק באותו אבר שממנו הוא משיאין וכן כתב ב"י בשם נ"י.

סעיף קטן לז
וע"ל ר"ס זה אם נשאת ע"פ ע"א בלא התרת כ"ד ובא אחד ומכחיש הראשון אם תצא מאחר דנשאת בלא ב"ד.

סעיף קטן לח
וכן כתב המרדכי סוף האשה שלום בשם תשובת מהר"ם דאפילו אם נשאת ע"פ עכו"ם מסל"ת ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת לא תצא מיהו אם בא העד הכשר אחר שהתירוה להינשא קודם שנשאת ונשאת אחר כך תצא.

סעיף קטן לט
כתב המרדכי פרק האשה בתרא ע"א דעכו"ם המסל"ת שמכחישין זה את זה דינן כשאר פסולי עדות והאריך בזו וכתב לבסוף אמנם אם יוכל לברר דברי העכו"ם המסל"ת שאין מכחישין זה את זה מותרת לינשא ובלבד שלא יתכוונו להתיר אלא במל"ת וע"ש ע"כ

סוף יבמות תשובה זו ובהגהת פי"ג מהלכות קדושין במיימוני כתב הרא"י בפסקיו סימן ר"ב ב' פסולי עדות דאורייתא מסיחין לפי תומן ואחד פסול עדות מדרבנן הולך אחר רוב דעות וע"ש.

סעיף קטן מ

ובנ"י כתוב דף תל"ג ע"ב פרק האשה קמא דוקא שהיא שתקה אבל היא אומרת ג"כ מת ה"ל תרי ותרי אבל הבעל אינו נאמן על עצמו עכ"ל:

סעיף קטן מא

ובנ"י דף תנ"א פרק האשה שלום כתב דאפילו אומר עד בשעת קטטה מת וקברתיו אינו נאמן ועיין בתשובת בנימין יואב סימן י"ט דהאריך בזו ומחלק בין קטטה לקטטת וע"ש כתב בהגהת אלפסי ע"ב דף ת"נ דאם הניחה בעלה עגונה והלך והמיר מקרי קטטה ואינה נאמנת.

סעיף קטן מב

ע"ל גבי עכו"ם מל"ת איזה דבר מהני כמו קברתיו:

סעיף קטן מג

וכתב עוד ואין לתלות משום עיגון להקל בגופו של עדות דוקא בעדות מקילין ולא בגופו של עדות עכ"ל וכן הוא בהגהות מיימון פי"ג דגירושין:

סעיף קטן מד

וכן משמע מדברי נ"י שכתבתי לעיל גבי עכו"ם מסל"ת ובת"ה סימן ר"ס משמע דפסק בדבריהם וחיישינן אף בעכו"ם דמסל"ת דאמרי בדמי וע"ש ובתשובת מהרי"ו סימן ע"ט החמיר מאוד וחשש על עכו"ם במסל"ת שאומרים בדמי לפי ששמעו על יהודי שנהרג ואמרו ודאי זה הוא גם מה ששמעו מן העכו"ם איך שרדפו אחריו והוליכוהו למקום מוצנע והרגוהו ע"פ אומדנא אמרו כך כי ודאי שלא ראו העכו"ם שהרגו אותו אלא כששמעו נהרג יהודי אמרו מסתמא האי הוא עד כאן לשונו ובת"ה סי' ר"מ כתב עכו"ם אחד מל"ת על יהודי אחד שהיה בספינה והעכו"ם שהיו בספינה טבעוהו וכתב ז"ל וצ"ע שפיר דכיון שהעכו"ם לא סח שראוהו שמת אלא שאמר שבא עבור חיותו ושהעכו"ם טבעוהו יכול לומר שלפי סברת והסכמת רוב העולם דבר כך כי כן דבר ההוה ורגיל בל מי שרואה אחד טבע בנהר גדול ונתכסה מעינו ואינו שומע כלל שעלה מן המים קורא עליו שמת וא"ת מאחר שהעכו"ם סח לשונות שהן כללות מיתה לית לן למידק אבתריה באיזה ענין ידע מיתתו אלא אית לן למימר שראה שהטביעוהו וכבשו עליו מים והחזיקוהו בידים תחת המים עד שיצאת נשמתו כדי שלא ישוט ויצא כדאיתא בתשובת מהר"ם דאם העיד לאחר ג' ימים שנהרג לא אמרינן לא תהני עדותו כדתנן אין

מעידין עליו ג' ימים לאחר שנהרג דכיון דמעיד בסתם שנהרג אמרינן דידע ודאי שנהרג כגון שראוהו מיד והכירוהו או שהיה עם ההורגים וראה חביריו שהרגוהו ע"כ אלמא דאזלינן בתר סתם ולא דייקינן אבתריה אלא תלינן דידע בודאי שמת באיזה ענין ומאורע שהוא י"ל שאין לדמות לנדון דידן להיא דמוהר"ם דהתם אינו מסיח בדבר דרגילי עלמא למימר בהו בדדמי אלא שאנו באין לחוש שמא לאחר ג' ימים ראוהו ולכן סמכינן אסתם דבריו אבל בנדון דידן דרגילי אינשי למימר בזה בדדמי לא סמכינן אסתם דבריו אלא תלינן לחומרא שסח במאי דרגילי עלמא למימר עכ"ל: ובתשובת מוהר"ם פדואה סי' ל"ו כתב דחוכך להחמיר להתיר על דברי הרמב"ם דאין מקילין בגופו של עדות כדאיתא במרדכי פ' האשה בתרא והבאתיו לקמן כתב בהגהת אלפסי ריש פ' האשה שלום דף תמ"ט ע"ב אם אמרה מת במלחמה ומצאתיו והכרתיו וקברתיו דנאמנת ודוקא שאמרה הכרתיו ע"י סימן דומיא דמים שאין להם סוף:

סעיף קטן מה
וז"ל תא"ו נכ"ג ה"ג מי שנשרף וצעקה אשתו ראו בעלי שנשרף נאמנת ודוקא שלא נשאר כאן שום דבר שמודה שהיה שם אחד אבל אם נשאר ידו ואנו מכירין שאין זה מאיש שנשרף אע"פ שאמרה בעלי נשרף אינה נאמנת וע"ש.

סעיף קטן מו
וכן כתב ריב"ש בתשובה סי' תק"ה וכן כתב הרא"ש ז"ל:

סעיף קטן מז
וכתב בהגהת אלפסי דף תל"ב ע"ב דאפילו אם החזירה הראשון אין לה כתובה ממנו:

סימן יח

סעיף קטן א
הא דחייבי כריתות לא תפסי קדושין אפי' מדרבנן עיין בהגהת מרדכי דיבמות ע"ג דף תס"ג.

סימן יט

סעיף קטן א
בתשובת מהרי"ק שורש פ"ז מיהו לענין מלקות לא בעינן בל כך חזקת כמו לענין מיתה דהתם בעינן חזקה שיש בה מעשה ולענין מלקות לא צריכין וע"ש כיצד

סימן כ

סעיף קטן א
בהגהות דיבמות ע"א דף תס"ד דג' שנים של בתולה אם נתעברה השנה גם הבתולים חוזרים וכן איתא בירושלמי סנהדרין פ"א שנא' (תהילים נ"ז:ג') אקרא לאלהים עליון

לאל גומר עלי וגו' וכן סימני גדלות של קטן וקטנה אם נתעברו השנים גם הסימנים מאחרים לבא:

סעיף קטן ב

ואע"ג דבעריות יהרג ואל יעבור מכל מקום אם לא עשה אינו חייב מיתה ועיין בהגהת מרדכי פרק הבא על יבמתו שהאריך בזו ועיין במ"מ פ"א דא"ב (הל"א) שהאריך בזו:

סעיף קטן ג

בנ"י פ"ב דיבמות ע"ב דף ת"ח במנאפים שוכבים זו על זו אפי' שלא כדרכה ואפי' הערה בה חייב מיתה ונאסרה על בעלה נראה לי לומר שלזה כתב רבינו בעל הטורים כמה דינים באיזה ביאה חייבים מיתה ובאיזה ביאה אינם חייבים כי יש ללמוד מהם באיזה ביאה אשה נאסרת על בעלה,

סימן כא

סעיף קטן א

בבנימין זאב סי' קמ"ג כתב דלא יאכל איש עם אשת איש בקערה אחת משום דדבר חבה הוא דלך לך אמרין לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב עכ"ל אבל בתשובת הרשב"א סי' אלף קפ"ח שהביא ב"י סוף סי' זה משמע דאלו דברים של חיבה לא אמרו אלא באשתו נדה וכו' ומדברי הטור שכתב למטה דאסור בהשטת הכוס א"כ אפשר דאכילה בקערה נמי אסור ועיין למטה דנוהגים להקל:

סעיף קטן ב

כתב המ"מ פרק כ"א דא"ב (הלכה ד') דכ"ש שלא יראה במקום התורף שלה כתב בתא"ו נכ"ג מי ששם אצבעו בבית התורף של אשת איש פריצות גדולה היא ואפילו המסתכל אבל אינו חייב מלקות עכ"ל:

סעיף קטן ג

אבל ראיתי נוהגין כדברי המרדכי ואין מוחה גרסינן בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא נח.) רבי בנאה הוי מציין מערתא כי מטי למערתא דאברהם אשכחיה כו' עד והוה אברהם גני בכנפיה דשרה וקא מעיינת ליה ברישיה כו' עד אמר ליה ליעול דמידע ידעי דיצרא בהאי עלמא ליכא וכתב נ"י דף קפ"ו ע"ב שם שמעינן מהגדה זו דרך ארץ שאינו ראוי להתנהג עם אשתו בכיוצא בדברים אלו בפני אחרים עכ"ל:

סימן כב

סעיף קטן א

וכתב בהר"ן פ" י' יוחסין ד' תרנ"ז ע"ב וסתם אנשים כשרים הם הואיל ולא הוחזקו בפריצות וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' תקפ"ז וע"ש כתב בתשובת מהרי"ו סי' נ"ה

אלמן א' ששכר אלמנה משרתת ובנה עמה ואסר עליו דא"א שיהא הבן בתדירות עמהן שלפעמים הולך בשוק או בטיול ונמצא הוא מתייחד עם האשה ע"ש כתוב בתא"ו נתיב כ"ג ח"א וטעמא דבעינן בשדה ג' שמא יצטרך אחד מהם להשתין וישארו ב' עם האשה וכתב הרמ"ה ודוקא שהולכים עמה לשומרה אז צריכין שנים שישארו עמה דאל"ה למאי ניחוש לה כשיצטרך אחר מהן להשתין ילך חבירו עמו ויניחנה לבדה עכ"ל.

סעיף קטן ב

בהגהת מיימוני פרק כ"א מא"ב ובב"ה שבשדות מיירי שבתי כסאות שלהם היו בשדה חוץ לעיר והכל נפנים לשם:

סימן כג

סעיף קטן א

כתבו התוס' פרק קמא דיבמות והביאו המרדכי שם דקטנה ואיילונית אע"ג דלאו בנות הקמת זרע נינהו מ"מ אינו אסור לשמש בהדייהו ואין בזה משום השחתת זרע וכן כתב נ"י פרק הבא על יבמתו וע"ל סי' ב' אם רוצה לישא א' מאלו אין מוחין בידו:

סעיף קטן ב

גרסינן בגמ' פ' כל היד אמר ר"פ ש"מ מכנסים אסור והא כתיב ועשה להם מכנסי בד ההוא כדתניא מכנסי כהנים למה הן דומים כמין פלמני"א של פרושים למעלה עד המתנים למטה עד הירכים ויש להם שנצים ואין להם בית הנקב ולא בית הערוה עכ"ל הגמ' וכתבה הרא"ש בפסקיו ויש לתמוה שרוב העולם נוהגין היתר בלבישת המכנסים בפרט במרחץ ונ"ל הטעם דס"ל דלא החמירו בזה רק לכהנים אוכלי תרומה דהוא במיתה כשאוכל תרומה בטומאת הגוף והחמירו לענין טהרות יותר ממה שהחמירו באיסור כרת שהוא איסור נדה לבעלה שאין צריכה בדיקה שלא בשעת וסתה ולטהרות צריכה בדיקה וכן בענין זה לא החמירו רק לכהנים אוכלי תרומת וכן נראה סוגית הגמ' אך מדברי הרא"ש לא נראה הכי ואפשר לחלק דבמרחץ שאינו רק לשעה מועטת אין לחוש:

סעיף קטן ג

כתב המרדכי פרק מקום שנהגו כתב רבינו מאיר לרחוץ עם אביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו איני יודע היתר וכמה פעמים הוריתי לאסור ואין נראה לחלק דהתם בגיגית אבל במרחץ שלנו מותר דמנ"ל לחלק מסברת הכרס ובאגודה כתב דעכשיו בזמן הזה מותר הואיל ועכשיו מכסין ערותן בבית המרחץ:

סעיף קטן ד

בהר"ן פ' השוכר את הפועלים ע"ב דף קי"ב היינו דוקא היכא דליכא למיחש לפריצותא דעבדי אבל אם אינן בני תורה או דאיכא למיחש לפריצותא דעבדי אסור להכניס מין

ושאינו מינו לדיר משום כלאים ומין במינו דוקא הכנסה לדיר הוא דשרי דלא מצי אתי לידי איסור דאורייתא עכ"ל וכבר כתבתי דין זה בי"ד סימן רצ"ח:

סימן כה

סעיף קטן א

וכן כתב שם המ"מ בהיו"ט וכ"נ מסוגית הגמרא פ"ב דביצה גבי הא דאין מכבין הנר ביו"ט מפני תשמיש המטה ונראה שם מלשון רש"י דכשעושה מחיצה בינו לבין הנר דאע"ג דאור הנר עדיין נראה דשרי דכתב שם דאפשר לעשות מחיצה בסדין ובודאי האור נראה דרך הסדין ואפ"ה משמע דשרי:

סימן כו

סעיף קטן א

והר"ר יחיאל תירץ בענין אחר וכתב ז"ל ומיירי כאן במופקרת ולכן הוי זונה כר"ע דס"ל הכי ס"פ הבא על יבמתו ומ"ש לעיל דלא מיקרי זונה מחייבי לאוין היינו בדרך עראי עכ"ל וכל זה לא נראה דאי כדברי הר"ר יחיאל ה"ל לרבינו לכתוב דין מופקרת לעיל סי' ז' דאסורה לכהן ואי כדברי ב"י יש להקשות למה דנוה לתמר בשריפה אם פנויה היתה ומה שדחק ב"י עצמו ליישב זאת לא נראה ע"כ נ"ל לומר הא דקאמר דהיא זונה האמורה בתורה ר"ל דזונה האמורה בתורה מיירי נמי כה"ג שבא עליה בדרך זנות לא בדרך אישות כי אין איסור רק בדרך קדושין ובמקום שיש קדושין אין שם זונה וכמו שנתבאר לעיל סימן ו' וע"ל ס"ס נ"ז.

סימן כז

סעיף קטן א

כתב מהרא"י סי' קצ"ב כת"ה דחצי ווי"נר הוי יותר מפרוטה וכן כתב סי' ר"י:

סעיף קטן ב

וכתב הר"ן ריש פרק קמא דקדושין דף ה' דאם קדשה בש"פ מחובר לקרקע מקודשת ובתוס' ריש קדושין ד' ה' ובתשובת הרשב"א סי' אלף רכ"ו האריכו בזו:

סעיף קטן ג

כתב הכלבו וכשמקדש אותה יאמר לה הרי את מקודשת לי בכסף זה או בדבר פלוני כדת משה וישראל עכ"ל וכן נוהגין נהגו ג"כ לכתחלה לקדש בטבעת ויש לו טעם בתיקוני הזוהר:

סעיף קטן ד

וכן דייק לשון הטור שכתב סתם היה מדבר בעסקי קדושין ולא כתב עמה:

סעיף קטן ה
דף תרי"ח ע"ב ואע"ג דאם היה מדבר בעסקי קדושין וגוטין אע"ג דהיא לא השיבה כלום אפ"ה מקרי היה מדבר עמה. כתב הרשב"א בתשובה סימן א' קפ"ט על אשה שהיתה משודכת לראובן ובקש שישיבו המשודכת אצלו ולא רצה חמיו עד שיתן לה טבעת ונתינת טבעת הוי אצלה כנתינת קדושין ונתרצו אבי הנערה וראובן ונתן לה טבעת בפני כל המסובין ופסק דהוי מקודשת אע"ג דהבת בוגרת ואין לאב רשות לקדשה והאריך שם וע"ש:

סעיף קטן ו
ובסוף הגה"מ דגיטין לא משמע כן וע"ש בתשובה ארוכה ע"ב וע"ג שהאריך בדינים אלו:

סעיף קטן ז
בהגהת אלפסי ע"ב דף תרכ"א פרק קמא דקדושין מעשה בא' שנתן קדושין לאביהה ואמר הרי את חמי ולא אמר הרי בתך מקודשת והורה דאין כאן קדושין כלל עכ"ל:

סעיף קטן ח
עיין בתשובת הרשב"א סימן תרי"ג שהאריך בזו ופסק דיש להחמיר לענין מעשה אע"פי שנתנה היא סתמא ולא אמרה אתקדש אני לך הוא אומר התקדשי לי ושתקה אע"ג דלא גלתה דעתה דניחא לה להתקדש וע"ש:

סעיף קטן ט
בדין מומר שנשא מומרת וחזרה אח"כ לדת האמת והתירה בלא גט אע"ג דשהה עמה כמה שנים בעכו"ם:

סעיף קטן י
וע"ל סימן ל"ג דמשמע אפי' אם נתייחד עמה בעדים ליכא למיחש דבא עליה לשם קדושין:

סימן כח

סעיף קטן א
ומשמע בגמדא פ"ג דקדושין דסתם גניבה וגזילה לאו יאוש הוה ועיין בזה בה"ה הלכות גזילה כתב מהרי"ו בתשובה סי' קל"ה דהמקדש בגזל או גניבת עכו"ם הוי מקודשת דאינו אסור אלא משום חילול השם וע"ש שהאריך ועיין בתשובת מהרי"ל סי' צ"ז שהאריך מאוד בדין קדשה בגזל דידה או של אחרים:

סעיף קטן ב
כתב בהגהת אלפסי פ"ק דקידושין נראה דמקרי שידוכין אם שדך עמה והיא מתרצית אף על פי שאינה רוצה ליתן לו נדוניא כל כך כמו שהוא שואל הרי אלו שידוכין הואיל והתרצית בנשואין עד כאן לשונו:

סעיף קטן ג
ומיהו אם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין ונתן לה הכסף סתם ושתקה הוי קידושין כמו שנתבאר לעיל סימן כ"ז וכ"כ בהגהות מרדכי סוף גיטין דף תרי"ח:

סעיף קטן ד
כתב בהגהת אלפסי פרק קמא דקדושין דף תרכ"ז ע"א דה"ה אם לא חזר ואמד התקדשי לי אלא אמר הרי בתוכה ש"פ מקודשת מספק עד כאן לשונו כתב הריב"ש בתשו' סי' ק"ע דאפילו תוך כדי דיבור למתן מעות לא אמרינן דכדיבור דמי וע"ש שהאריך בתשובת מהר"ם פדו"ה סימן כ"ד כתב במעשה שהאשה חטפה מאחר מעות והוא שאל ממנה שתחזירם לו ולא רצתה ואמר לה הרי את מקודשת לי ושתקה והחזיקה המעות ופסק דלא הוי מקודשת דהוה שתיקה דלאחר מתן מעות ואינה צריכה גט והאריך בתשובה ולבסוף כתב ומ"מ לא באתי להקל כל כך לומר שתהא מותרת בלא גט כי לכל הפחות עלינו להחמיר מחמת קלא:

סעיף קטן ה
ומשמע מהר"ן וה"ה דאפילו כי לא אמר לה התקדשי לי בשט"ח זה אלא רק שהחזיר לה השטר דמקודשת ודלא כמשמע מדברי ב"י דס"ל דסבר הטור כסברת הר"ן והמ"מ:

סעיף קטן ו
וכתב מהר"י בתשובה סי" קל"ח באחד שמכר משכון של עכו"ם לחבירו וחבירו קדש בו אשה דהוה מקודשת:

סעיף קטן ז
והמרדכי ריש איזהו נשך ע"ב וכתב המרדכי ומיד שעשה השכיר מלאכה ועולה שכרו עד כדי ש"פ יכול לקדש בו אשה עכ"ל ונ"ל דמיירי שעשה מלאכה אצל אחרים ולכן מיד שעולה שכרו ש"פ יכול לקדש בו אשה ע"י שיקנו לה במעמד ג' אבל אם עשה מלאכה אצל האשה לא יוכל לקדש בו מאחר דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף הוה מלוה כנ"ל כתב רבינו ירוחם בתא"ו נכ"ב ח"א דאם עשה שירים ונזמים לאשה ועדיין הם אצלו בשכרו וקדשה בשכרו הוי מקודשת דהוה כמקדש במלוה שיש עליו משכון דמקודשת עכ"ל ואע"פ שהטור כתב לעיל בשם הרמ"ה דדוקא דמטי לידיה בתורת משכון כו' נראה שבכאן מודה לרבינו ירוחם דכל האומן הכלי שבידו הוא כמשכון על שכרו וה"ל מלוה וכ"כ הרי"ף וכן הוא דעת הרמב"ם פ"כ וכ"כ ב"י בשם הר"ן:

סעיף קטן ח
ואע"ג דבפרק המקבל לא הביא רק דברי הרי"ף נראה דסמך שם אמה שכתב פרק האיש מקדש דברי החולקים אדברי הרי"ף והביא סוגיא דהמקבל ודחה שם וע"כ קצר בפ' המקבל להביא דברי הרי"ף כצורתן א"נ דס"ל להרא"ש דאזלינן ביה לחומרא ולכן פ'

המקבל הביא דברי הרי"ף והאומן עובר בבל תלין אע"ג דמסקנת פרק האיש מקדש דאומן קונה ומקדש היינו דוקא נמי לענין קדושין דהוה נמי חומרא דקונה ולכן פ' הגוזל עצים הביא דברי הרי"ף והתם לא פסק כמאן משום דהתם קאי לענין אומן שקילקל אי חייב לשלם ודינא הוי המע"ה ואי תפס לא מפקינן מיניה דכל ספק ממון הוי קולא לנתבע וחומרא לתובע כן נראה דעת הרא"ש ולכן כתב הטור כאן דמסקנתו כדברי ר"י ובח"ה סי' ש"ו וסי' של"ט פסק סתם דאין אומן קונה בשבה בלי אלא דעתו לומר דאזלינן ביה לחומרא ולכן בסי' של"ט כתב דאומן עובר בבל תלין ובסי' ש"ו פסק דאומן שקילקל חייב לשלם אפשר די"ל אם תפס בעל הבית א"נ דדעת הטור דאע"ג דמסקנת הרא"ש כדברי ר"י מ"מ ס"ל דהלכתא כדברי הרי"ף והרמב"ם ולכן בח"ה כתב דבריהם ולא חשש להזכיר מסקנת הרא"ש רק כאן משום חומרא דאיסור א"א על כרחך צריכין אנו לומר שכן היתה כוונת המחבר שהרי לא הביא דברי ר"י דס"ל דאומן קונה רק כאן ובח"ה לא הזכיר דעת ר"י כלל ולכן אף ע"ג דמסקנת הרא"ש כר"י יוכל לומר כן וכן הוא פשוט בעיני דדעת המחבר באחד מב' פנים אלו שכתבתי כי בפרק האיש מקדש מבואר נגד כל מעיין שם דדעת הרא"ש כר"י והארכתי בכל זה לאפוקי מדעת חכם אחד חשב להתגדל וכתב כאן ז"ל בכאן טעה המחבר כי אין מסקנת הרא"ש כדברי הרי"ף אף על גב דהביא דעתו באחרונה פרק האיש מקדש שהרי בפרק המקבל פסק בהדיא דלא כוותיה דאין אומן קונה וכ"כ המחבר עצמו בח"ה סי' של"ט וש"ו עד כאן לשונו ולא ידע כי בנפשו דבר כי הוא טעה דלא משום דהרא"ש הביא דעת ר"י באחרונה אלא דפסק שם בהדיא דאומן קונה בשבח כלי ופרק המקבל כל דברי הרא"ש הם דברי הרי"ף וכמו שכתבתי ואינו תמה כי ממקום שבא ליישב דברי הרא"ש דהיינו דברי ר"י באחרונה אפ"ה לא ס"ל כוותיה מההוא דפרק המקבל לפי דעתו כן היה לו ליישב דברי רבינו דאף על גב דכתב שם מסקנת הרא"ש באחרונה מכל מקום לא ס"ל הכי מההיא דפ"ה ולא לשוייה רבינו טועה אלא שחפצו להראות גדולתו נקרא עניו שלא ראה אשר לפניו כנ"ל:

סעיף קטן ט

כתב בהגהת אלפסי ע"א דף תרמ"ו וז"ל אורחים היושבים אצל בע"ה וקידש אחד בחלקו הוה מקודשת:

סעיף קטן י

ואחרי שהגאונים חולקין בדין המקדש בטבעת שאולה טוב ליזהר שלא לקדש בה וכן משמע בהגהת מרדכי דקדושין דף תרנ"ח ע"ד אבל כבר פשט המנהג לקדש בטבעת שאול כדי לקדש בה:

סעיף קטן יא
בת"ה סי' ר"י כתב הא דבעינן שיודיעות היינו שלא תהא סבורה שהיא שלו ולא תתקדש אלא בטבעת עצמו אבל אם אמר בפי' שמקדש בהנאת קישוט אע"פ שלא הודיעה הוי קדושין גם מ"ש הרא"ש שצריך ליתן לו רשות להשאילו לאחר היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אע"פ שלא נתן לו רשות הוי קידושין אמנם בפסקי מהרי"ח מסתפק בדבר ואם קידש אשה בדבר המושכר אצלו אם קדש בהנאת קישוט לבד לכ"ע הוי מקודשת אבל אם קדשה באותו דבר עצמו לדברי התוס' שבפרק הזהב (בבא מציעא נז:) דס"ל דלא אמרינן שכירות ממכר ליומיה הוא אלא לגבי אונאה לא הוי קדושין אע"ג דידעה דמושכר הוא אצלו ומהרי"ח כתב דאם ידעה הוי קדושין ואם לא ידעה לכ"ע לא הוי קדושין וכן מסקנת מהרא"י בת"ה סי' ר"י כתב הרא"ש בתשובה סי' א' כלל ל"ה דסתם המקדש בטבעת שאולה בגופו קאמר שהרי אשה סבורה דתשאר הטבעת בידה לגמרי ולדעת כן נתקדשה לו עכ"ל:

סעיף קטן יב
וכ"ה בהגהות מרדכי דקדושין דף תרס"ב ע"ב וכתב דאפילו אם אמרה האשה אח"כ אילו הייתי יודע שאינו שלך לא היה רצוני לקדש אין בדבריה כלום דדברים שבלב אינן דברים וע"ש שהאריך שם בתשובה זו:

סעיף קטן יג
ולא משמע כן מדברי המ"מ פ"ה דהלכות אישות:

סימן כט

סעיף קטן א
כתב המרדכי ריש קידושין בשם ראבי"ה אע"ג דאשה לא מקניא בחליפין מ"מ אם נתן לה סודר בתורת ש"פ מקודשת. עד כאן לשונו: וכתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סימן א' דה"ה אם האשה בעצמה נתנה לו מתנה ע"מ להחזיר לאחר ל' יום וקדשה בחפץ זה תוך ל' יום דהוי מקודשת ונמצא אשה מתקדשת לפעמים בחפץ שלה עכ"ל:

סעיף קטן ב
ודלא כהגהת אלפסי פ"ק דקדושין דף תרכ"ב דהוה קדושין מדרבנן אלא שצריך לחזור ולקדשה קדושין וודאין:

סעיף קטן ג
וז"ל וה"ה אם לא אמר לה התקדשי אלא היו עסוקים בענין קידושין והיא אומרת תן מנה לפלוני ואקדש אני לך ונתנו מקודשת אע"פ שלא חזר ואמר התקדשי לי במנה שנתתי:

סעיף קטן ד
ולא כהגהות אלפסי פ"ק דקידושין דף תרכ"ד דכתב דכה"ג מקודשת:

סעיף קטן ה
בנתיב כ"ב בח"א וז"ל מוכח פ"ק דקידושין דאם הקנה לה משכון שלו כגון שא"ל התקדשי לי בכך וכך מעות ותזכה בהן בגוף משכוני הרי זו מקודשת אפי' משכון שלו עכ"ל:

סעיף קטן ו
משמע דוקא בכה"ג מהני שתיקה הואיל וחזר ואמר התקדשי לי אבל אם לא חזר ואמר לה בשעה שנתן לה הרי את מקודשת רק כששאלה אם אתן לך כו' שתקה אינה מקודשת ולכך הצריכוה רבינו לעיל לומר הן וכן הוא לשון הרמב"ם ודלא כב"י שכתב דמשמע מדברי הרא"ש אלו דשתיקה מהני כי לא חזר ואמר לה בשעה שנתן לה ולכן תמה על דברי רבינו שהצריכה לעיל לומר הן:

סעיף קטן ז
והמרדכי דף תרכ"ד מסתפק בדבר:

סימן ל

סעיף קטן א
כדמוכח מדבריו פ"ק דמציעא וריש פרק הזורק:

סעיף קטן ב
עיין במ"ש רבינו בסי' כ"ה בשם רמ"ה:

סעיף קטן ג
וכן הוא בהגהת מרדכי דקדושין דף תרפ"ד ע"כ ולקמן סי' מ"ב כתבתי תשובה זו יותר באריכות:

סעיף קטן ד
ועיין לקמן סי' מ"ב מדינים אלו:

סעיף קטן ה
וכבר נתבאר לעיל בסי' זה דאם אמרה לו מעיקרא קדשני אע"ג דזדקתו אח"כ הוי מקודשת:

סעיף קטן ו
ואיני רואה שום הכרה בדברי הרמ"ה שנדקדק מדבריו לחלוק על דברי התוס' והרא"ש כי הרמ"ה לא ירד אלא לפרש דברי הגמרא במה שאמרו אם הסלע שלה מקודשת ולא דבר כלום אם מיירי בנתן לחיקה או על הסלע וכמו שהתוס' מפרשים דברי הגמרא שמיירי שנתן אח"כ לתוך חיקה כן נוכל לפרש דברי הרמ"ה ואין חולקין וזהו נראה ג"כ בלשון וכוונת רבינו שכתב מה שפירשו התוס' על הגמרא אחר דברי הרמ"ה ולא כתב

והתוס' פירשו כי אינו אלא פי' על דברי הגמרא והרמ"ה גם כן פי' ענין אחר ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ודלא כדברי ב"י:

סימן לא

סעיף קטן א

וכ"כ ר"י נתיב כ"ד ח"ד דמספק צריכה גט ובמרדכי פ"ק דקדושין דף תרכ"ט ע"א משמע דהוה קידושין וכ"כ בתשובת מיימון סוף הלכות נשים אמנם כתב שם בשם מוהר"ם דאם העדים אמרו תחת החופה שהוא של זהב אינה מקודשת לו כנ"ל להלכה אך למעשה אף בזה צריכה גט עכ"ל:

סעיף קטן ב

אבל במרדכי פ"ק דקדושין דף תרנ"ט ע"א כתב דאפי' היה קדושין הראשונים קדושי טעות א"צ לחזור ולקדשה דבעילתו קניא וא"צ קדושין אחרים עכ"ל. וע"ל ס"ס זה עוד מדין זה עוד שם במרדכי וז"ל גרסינן בהזהב (מה.) דעתה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה ע"ש היאך מקודשת במטבע שיש עליו צורה עכ"ל הגהת שם כתב רבינו ירוחם ריש ח"ד התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש או בהיפך בדינר של זהב ונמצא של כסף ואפי' הטעתה לשבח אינה מקודשת פשוט הוא בפ' האיש מקדש וי"א דוקא בשלא הכירה בו כשקבלה אבל כשהכירה בו כשקבלה אפילו הטעתה לגריעותא הוי מקודשת דסברה וקבלה וכ"כ הרא"ש עכ"ל:

סעיף קטן ג

וכבר כתבתי בסמוך בשם המרדכי דאם בעלה בקדושין אלו דאין צריכין קדושין אחרים:

סעיף קטן ד

נראה דפסק כאביי ורבא דאמרי בגמ' ס"ק דקידושין דחיישי' לקלא בכה"ג ודלא כרב חסדא דפליג התם וס"ל דלא חיישינן לקלא בכה"ג ודלא בב"י שכתב דהרמ"ה כרב חסדא ס"ל כי אינו נכון:

סעיף קטן ה

וז"ל רבינו ירוחם ח"א נכ"ב וכתב הרמ"ה הא דכי אכלה הראשונות אינה מקודשת ה"מ דלא אפסיק בין חדא לחברתה שיעור דאיכא למיחש לאמלוכי דמוכחא מילתא דמעיקרא נמי דעתיה אבתרייתא אבל היכא דאפסיק בין חדא לחברתה שיעור דאיכא למיחש לאמלוכי לא מיבעיא כדי דיבור דאיכא למיחש דמעיקרא היה בדעתו לקדשה בראשונה לבד ואח"כ נמלך אלא אפי' לא הפסיק כדי דיבור הפסק היא דקי"ל (נדרים ל) בקדושין תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי הלכך אם יש באחת ש"פ מקודשת ל"ש בקמייתא ל"ש בבתרייתא עכ"ל וכתב עוד דבמקום דאמר בזו ובזו דאמרינן אם אין

באחרונה ש"פ דאינה מקודשת לר"י מעות חוזרין כלומר ופורעת מה שאכלה לדברי התוספות אינם חוזרים אלא א"כ חזר בו קודם נתינה האחרונה עכ"ל:

סעיף קטן ו

כתב הרא"ש כלל ל"ה סי' ה' בתשובה קטן שקדש אשה וכשהגדיל נתייחד עמה צריכה ממנו גט דאדם יודע שאין קדושי קטן כלום ובעל לשם קדושין והייחוד דלאחר קדושין הוי כמו ביאה עכ"ל וכ"ה לקמן בטור סימן מ"ג וכתב בתשובת מיימון סוף ספר נשים הא דאמרינן דבועל לשם קדושין דוקא שיודע שהקידושין ראשונים לאו כלום הוו ובטעות היו אבל אי לא ידע ונמצא אח"כ שלא היו קדושיו קדושין לא דמאחר דלא ידע אדעתא דקדושין הראשונים בעל וצריך קידושין אחרים עכ"ל ועיין בדברי המרדכי שכתבתי לעיל ריש סי' זה שנראה שחולק:

סימן לב

סעיף קטן א

וכ"כ סימן אלף רכ"ו ובעל העיטור פליג כתב המ"מ פ"ג דאישות דשטר קידושין שכתבו על דבר מחובר פסול דומיא דגט וצריך להזכיר שמו ושמה בשטר קידושין כמו בגט אבל לא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף:

סעיף קטן ב

וכתב בנ"י פ' ד' אחין דף תי"א ע"ג דשטר קידושין שכתב בכתב ידו ואין בו אלא עד א' או שאין בו עד מקודשת מספק בהר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"א ע"א דאם נתן לה שטר וא"ל ע"מ שהנייר שלי אינה מקודשת עוד שם דף תרכ"ה ע"א הא דכתב על החרס או על שאר דבר שאפשר להזדייף דכשר ה"מ דלית ביה עידי חתימה אבל אי אית ביה עידי חתימה פסול דדילמא אתי למיחלף בשטרי דעלמא וע"ש:

סימן לג

סעיף קטן א

ומשמע דאם לא אמר לה מידי ולא היו עסוקין בענין קידושין אע"פ שבא עליה לא הויא מקודשת ובמרדכי פ' האומר דף תרס"ב ע"ד פנוי הבא על הפנויה וראו עדים מבחוץ צריכה גט ואם בא עליה אחר אח"כ צריכה גט משני והמיימוני פליג עכ"ל המרדכי ולקמן סימן קכ"ו יתבאר לך דברי הרמב"ם ותשובת הרא"ש שהאריך בזה וע"ש וע"ל סימן ט"ו נתברר מחלוקת הפוסקים בזה ומהרא"י בפסקיו סי' ל"ז כתב וז"ל ומה שכתבתי מן המרדכי דכתב פרק אלמנה לכ"ג דמי שנתפס עם האשה ואומרת שקדשה בביאה צריכה גט ואם אינו מודה לה נשבע שבועת התורה שלא הוזקק לה מעולם ואינה צריכה גט ודע לך דבמרדכי בני אוסטרייך ליתא להאי פסק ואי לא דמסתפינא אמרי' דפסק

תמוה הוא וע"ש כי האריך וקצרתי דבריו ובת"ה סי' ר"ט כתב על אשה אחת שנתעברה מאיש אחד וכתב דאי איכא עדים שראו הבעילה חיישינן שמא בעל לשם קידושין אבל אי ליכא עדים לא חיישינן לכלום וכו' וע"ש כי האריך עוד בחילוקים וכתב דאם היה הבועל חשוד על הזנות או שהיה לו אשה אחרת ליכא למיחש לקידושין והאריך שם בטעמים: ועוד דינים אלו יתבארו לקמן סי' קי"ט בעז"ה:

סעיף קטן ב
ובתשובת מיימון סוף ספר נשים דף שי"ח דבר שסתמו כך הוא שבעל כמו דאיכא עידי יחוד דמי וע"ש:

סעיף קטן ג
כתב הר"ן דף תרכ"ו ע"א פ"ק דקידושין דאם קדשה תחלה ובא עליה אח"כ לשם נישואין קנאה דעדיף מחופה עכ"ל ובפרק המדיר דף תק"א ע"א הא דביאה אירוסין עושה היינו דבא עליה בבית חמיו אבל אם כנסה לתוך ביתו ובא עליה הוה נישואין:

סימן לד

סעיף קטן א
משמע דהמקדש עצמו יברך ואין נוהגין כן אלא אחר מברך וכ"כ הסמ"ג והגהות מיימון ספ"ג דאישות:

סעיף קטן ב
והמנהג הפשוט במדינות אלו לומר כמ"ש רבינו הטור ולחתום מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין וכמ"ש הרא"ש ודלא כהר"ן והרמב"ם פ"ג שכתבו שלא לחתום אלא מקדש ישראל ועיין בהר"ן פ"ק דכתובות:

סעיף קטן ג
גם הרב בעל העקידה בפי' לחומש האריך בטעם הדבר:

סעיף קטן ד
וכ"ה המנהג במדינות אלו ועיין עוד בסמוך בדין זה:

סעיף קטן ה
ובמרדכי פ"ק דכתובות ע"א דנהגו לברך אותה בשעת נישואין משום דמסיים בה והתיר לנו הנשואות כו' וכן נהגו האידנא דאין מארסין רק תחת החופה ואז מברכין ברכת אירוסין קודם האירוסין ואף אם מארסין אותה קודם החופה מ"מ אין מברכין ברכת אירוסין עד שעת החופה וכתב הריב"ש סי' פ"ב דטוב להחזיר הברכה סמוך לקידושין ולקדש תחת החופה שיהא הברכה סמוך לקידושין ומ"מ אף אם אינו חוזר ומקדשה יכול לברך תחת החופה אע"פ שקידשה מזמן קדים עכ"ל כתב הכלבו דאם לא היה י' באירוסין הראשונים יחזור ויקדשה בי' ויברך:

סעיף קטן ו
ודלא כבנימין זאב סי' ל"ט דכתב בשם ר"י דצריך לחזור ולברך אם חוזר ומקדשה ובכלבו כתב ב' הסברות ולא הכריע וטוב לנהוג כמ"ש בתשובת ריב"ש סי' פ"ב שראה נוהגין כן:

סעיף קטן ז
מיהו נ"ל משום הרואין יש לנהוג כן ומ"ש דאם קדשה ע"י שליח דנוהגין לחזור ולקדש ע"ל ריש סי' ל"ה דיש חולקין וע"ל סי' ס"ב מדינים אלו ובמרדכי פ"ק דכתובות די"א דמברכין השמחה במעונו בסעודת אירוסין וע"ש:

סימן לה

סעיף קטן א
וכבר כתבתי מדינים אלו ס"ס ל"ד וע"ש דהריב"ש חולק על התשב"ץ:

סעיף קטן ב
וכתב עוד הר"ן דלעיל דאם פטר העדים תחילה מן השבועה נאמנים אפילו האשה מכחישתן והוי קדושין בודאי עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכתב הריב"ש סי' קצ"ג דאם מודה בפני ע"א לא מהני ואפילו בפני שנים צריך לומר אתם עדי ואם לאו אלא שהודה ואח"כ אמר שאינו אמת נאמן וע"ש:

סעיף קטן ד
ובתשובת מהר"י מינץ כתב כדברי ראבי"ה ואפילו אב שקבל קדושי בתו ואומר ששוויה שליח אם הם כופרים אינה מקודשת:

סעיף קטן ה
ובתשובת הרשב"א סי' אלף ורל"ז אב שנתן טבעת קידושין לאם הכלה ופסק דלאו כלום הוא והאריך שם:

סעיף קטן ו
ובנימין זאב סי' מ"ג כתב שמצא באגודה שמהר"ם הצריכה גט ועיין במרדכי ריש האומר אימת אמרינן הוא עשה שלא כהוגן ואפקעי רבנן לקידושין מיניה:

סעיף קטן ז
מיהו משמע שם דאם עמדו הקרובות ונשאו לאחרים מותר המשלח לישא אותה אשה שנשאו כל קרובותיה:

סעיף קטן ח
ולא משמע כדבריו בתוספות בפ' התקבל שכתבו הא דאסור בקרובות היינו דוקא משום קנס שצוה לקדש סתם אשה משמע הא אם ייחד אשה לשליח אין לאסור מיהו הרמב"ן חולק על טעם זה וכמו שכתב המ"מ והר"ן:

סעיף קטן ט
במרדכי בהגהות דקדושין דף תרפ"ד ע"א. וכתב בתשובת מוהר"ם דאם השליח עומד בדיבורו שקדשה אז הוא אסור בקרובותיה דשוויה נפשיה חתיכה דאיסורא מיהו אם הדר בו ואמר כסבור הייתי שקדשתי לעצמי ועכשיו נזכרתי שקדשתי לשלוחי מותר בקרובותיה אע"ג דשווינהו מעיקרא חתיכה דאיסורא כי הדר ביה שרי אלמא משום חזקה שליח עושה שליחותו מקילינן ולפ"ז אפשר לישב תמיהת הרא"ש במ"ש למטה הרי עומד וצווח כו' די"ל דהכא מיירי שחזר אח"כ ולכך מקודשת לראשון גם מה שתמה ומה נפקא מיניה כו' י"ל דודאי כי עשאו בעדים איכא חזקה שליח עושה שליחותו דלא ניחא ליה דלקרייהו אינשי רמאי דאם קדשה לעצמו מקרי רמאי לכך חזקה דשליח עושה שליחותו אבל אי לא עשאו בעדים ואמר שחזר משליחותו נאמן דליכא כאן חזקה כנ"ל:

סעיף קטן י
במרדכי סוף התקבל כתב י"א דשליח עושה שליח ובהגהת אלפסי פרק קמא דקדושין דף תרל"ח ע"ב דאם מסר לו שטר לקדש בו יכול לעשות שליח אחר אבל אם אמר קדש באיזה כסף שתרצה לא מצי עביד שליח אחר עכ"ל ומשמע שאם מסר לו טבעת קדושין הוי כאילו מסר לו שטר:

סימן לז

סעיף קטן א
כתב בא"ז אין קידושין תופסין בנפל ואם קידשה ע"י אביה וקידש אחר כך אחותה קידושין תופסין בה:

סעיף קטן ב
ודבר זה יתבאר לקמן ה' חליצה:

סעיף קטן ג
וכ"כ הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ה ע"א וכתב שאין חילוק בזה בין נערה לקטנה:

סעיף קטן ד
ובכל בו כתב שהאב יקבל קידושי בתו עד שתבגר או מוציא ידה מחיקה ומכין אותה לקבלה:

סעיף קטן ה

ובכתבי מהרא"י סי' נ' כ' שצ"ל לה בפני העדים בואי וקבלי קידושיך דהוי כשליח לקבלה דצריך עדים ובסימן מ"ט כתב שם דגילוי דעת שתקבל הקידושין לא מהני לכתחילה וכתב עוד שם סי' ל"ג אלו ששולחין בנותיהן הקטנות הכלות למקום אחר אע"ג דליכא עדים שאמר לה בפירוש קבל קדושיך הואיל ואיכא עדים שמשלחה לחופה להתקדש כאילו אמר לה בפירוש דמי עכ"ל וכ"ה בתשובת ריב"ש סימן תע"ט דכל שמכינה לקבל קדושיה הוי כאילו החזיק בידה דמי וע"ש. כתב הר"ן פ"ק דקדושין ע"א דף תרכ"ה דכשמקדש קטנה בכסף אומר לה הרי את מקודשת לי ואם מקדשה בשטר יכתוב בשטר הרי בתך מקודשת לי ויאמר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי וכן כשהאב מקבל קדושי בתו בוגרת יכתוב בשטר הרי את מקודשת לי ויאמר לו בשעת נתינה בתך מקודשת לי ומ"מ נראה מדברי הר"ן שם דאם שינה בדברים אלו הוי מקודשת וכ"ה בתשובת ריב"ש סי' תע"ט דאם קדש קטנה ואמר לו הרי בתך מקודשת לי הוי קידושין דאע"ג דנותן לה הקדושין היא במקום אביה עומדת ושייך לומר בתך מקודשת וע"ש:

סעיף קטן ו

וע"ל סי' נ"ו בסופו מ"ש ב"י בשם תוספות ריש האיש מקדש ובמרדכי שם כתב דמאחר דהאידנא אנן מעוטי עמים חיישינן שמא יקדמנו אחר:

סעיף קטן ז

בתשובת בר ששת סי' קצ"ג מעשה באחד שגירש אשתו ונתן לה ב' בנות והתנה עמה שהיא תטפל בהן ולזונן ולהגדילן ולהשיאן וכן עשתה שעמדה וקדשן ובא האב ומיחה ופסק דזה הוי כשליח לקבלה ובעי עדים ולכן אי הוה עדות שפסק עמה להשיאן כשיגדלו והיא קדשה אותן בקטנותם קדושיה בטלין דהא לא עשאה שליח רק לקדשם משיגדלו אבל אי לא אמר רק להשיאן ולהגדילן אין הכוונה להשיאן אחר שיגדלו אלא תרי מילי נינהו לגדלן ולהשיאן לחוד ולא הוי קפידא להשיאן דוקא משיגדלו וע"ש שהאריך בזו:

סעיף קטן ח

אבל מדברי הרמ"ה והרא"ש לא משמע דשתיקה כהודאה דמי ובתשו' בר ששת סי' קצ"ג כתב ב' הסברות וכתב עוד דאם מיחה האב פעם א' מיד נתבטלו ואינו מהני אם נתרצה אח"כ והאריך שם בחילוקים אלו ועיין במהרי"ל בתשובות סי' נ"ב:

סעיף קטן ט
וכתב מהרי"ק בשורש ל' דאפי' נתרצה האב לא הוי קדושין אלא משעת שמיעה ואילך וכדברי הרמ"ה וכתב דה"ה אם לא נתרצה האב אלא שתק וגדלה הבת ונתרצית הוי קידושין ואפי' לא ידענא שנתרצית בפירוש אלא שתקה משגדלה ולא מחתה גדלה קדושיה עמה וצריכה גט וכן אם הלך אביה למדינת הים וקדשה אחיה ואמה וגדלה צריכה גט לכ"ע וע"ש שהאריך בזו וכ"כ מהרי"ו וע"ל סי' מ"ג שכן כתב הטור. ובתשובת הרשב"א סימן אלף רי"ט משמע דלא אמרינן שגדלה קדושיה עמה אא"כ בעל לאחר שגדלה וע"ל סי' ל"א ולקמן בסימן זה כתבתי עוד מזה ומשמע במרדכי פ' האיש מקדש הא דמהני רצוי האב היינו דאמרה כן לשליחותיה של האב כוונתי אבל אם אמרה בהדיא שלעבור על רצונו של האב כוונה להפקיע עצמה ממנו אע"פ שנתרצה אח"כ לאו כלום הוא עכ"ל. והר"ן פ"ב דקדושין ע"ב דף תרמ"א דיש להחמיר ולאוסרה עליו ואין כן דעת הרא"ש ואף הר"ן לא קאמר אלא כ"ז שהאב חי אבל כשמת אין לאוסרה:

סעיף קטן י
וכתב בתשובת בר ששת סימן קצ"ג דאפילו למאן דאוסר על בעלה היינו דוקא דלא ידע האב שקדשה עצמה אבל אי ידע ליכא למיחש שמא יקדשוה לאחר להכשילה ובת"ה סי' י"ח משמע דנקטינן כדברי השאלתות:

סעיף קטן יא
ובתשובת בר ששת סי' קצ"ג דאפי' בא האב ומיחה אפ"ה ביאתו לאו ביאת זנות ומותר לקיימה עד שתגדיל אלא שאם מקדשה אב לשני צריכה מן השני גט ונ"ל דאז צריכה לצאת ג"כ מן הראשון וכמש"ל סי' ל"א לענין ספק קדושין:

סעיף קטן יב
כתב הרשב"א סי' אלף רל"ו דקדושין שאין מסורין לביאה כופין אותו לגרש:

סעיף קטן יג
נראה דמיירי דהמקדש תלה הדבר בדעת האב שכל שיחפוץ בה האב אחד מבנותיו תהיה מקודשת לו ולכן מיקרי כה"ג קדושין שנמסרו לביאה ולכן אם אמר האב לזו נתכוונתי נאמן אבל בלא"ה בוודאי הוי קידושין שאינן מסורין לביאה ובזו מסולק תמיהת ב"י על דברי השאלתות והניח התמיה בצ"ע:

סעיף קטן יד
וכתב הר"ן פ' האומר דף תרכ"א ע"א ומיהו אם היה שם ע"א ומעיד שהוא קדשה נאמן:

סימן לח

סעיף קטן א
ובסוף כל הגט הניח הדבר בספק כתב הר"ן פ' מי שאחזו דף תקצ"א ע"א די"א דלא בעינן תנאי כפול ולא הן ללאו בגיטין וקידושין:

סעיף קטן ב
וכ"ה במרדכי פ' מי שאחזו ע"א דף תרי"ד כתבו הגהות מרדכי דכתובות דף תקמ"ט ע"ב דוקא דבר התלוי במעשה צריך שיתקיים התנאי אבל דבר התלוי בדיבור לא אלים כולי האי שיתקיים אם לא יתקיים התנאי עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכתב הר"ן פרק מי שאחזו ע"א דף תקצ"א דאם אומר לאו קודם להן וחזר אח"כ ואמר לאו הוי תנאי מעליא כתבו הגהות מיימון פ"ו דאישות אומר ר"י אם אדם אומר סתם שיהא תנאי זה כתנאי ב"ג וב"ר יכול להיות שמועיל בלא כפילת התנאי ובח"מ סי' רמ"א כתב בתשובת הרא"ש דבכה"ג הוי תנאי מעליא:

סעיף קטן ד
וכ"כ הר"ן פ' מי שאחזו ע"ב דף תקצ"א ועיין בח"מ סי' מ"ח תשובת הרא"ש מזו:

סעיף קטן ה
וכ"כ בפ' האיש מקדש ע"א ד' תרמ"ד:

סעיף קטן ו
עיין בהר"ן פ' האיש מקדש דף תרמ"ג ודף תרצ"א ובמרדכי פ' מי שאחזו שהאריכו שם בדיני תנאי וכתבו התוספות והביאם המרדכי ריש מי שאחזו והאשר"י פרק י"נ דלגבי ממון לפעמים סגי בגלוי דעת אף בלא תנאי ולפעמים אף גלוי מילתא לא צריך וע"ש כיצד וכ"ה בהגהות מיימון פ"ו דאישות ועיין בזו בח"ה סימן ר"ז ולקמן סימן קמ"ד כל דיני תנאי:

סעיף קטן ז
כתב המרדכי ריש הכותב הא דמתנה על מ"ש בתורה בדבר שבממון תנאו קיים היינו דוקא שאמרו בדרך תנאי אבל אם רוצה להפקיע תנאו בטל וע"ש ובע"א דף תק"ן בהגהות שם דהא דתקון רבנן הוי כמו שכתוב בתורה:

סעיף קטן ח
וכ"פ הפוסקים דלא כהמרדכי שכתב פ' השוכר את הפועלים דאף בעונה תנאי קיים דאשה יכולה למחול על העונה וע"ל סי' קי"ח מדין המתנה על מ"ש בתורה:

סעיף קטן ט
ועיין לקמן סי' מ':

סעיף קטן י
ועיין בדבריהם שהאריכו בדינים אלו וכתבו שיטות אחרות בזו:

סעיף קטן יא
וכתב בתשובת ריב"ש סי' י"ד וקצ"ג דאם היה האב חוץ למקומו במקום אחר ושמע שם ולא מיחה וכשבא לביתו מיחה לא הוי מקודשת דמאי אהני ליה אם היה מוחה במקום אחר לפיכך שתיקה דלשם לאו כלום הוא אא"כ נתרצה בעיר וע"ש שהאריך:

סעיף קטן יב
וכן הוא מבואר בדברי הרא"ש דס"ל דע"מ שירצה ר"ל ע"מ שישתוק ולכן אני תמה על דברי ב"י דכתב דשיטת רבינו אינו כשיטת הרא"ש:

סעיף קטן יג
ובהגהת אלפסי ע"א דף תרמ"ג פ"ב דקדושין הרי את מקודשת בדינר של כסף ונמצא זהב אינה מקודשת שיש אשה שצריכה כסף בשעת קידושין אבל אמר דינר זה אחד ונמצא שנים הוי מקודשת דאחד בכלל שנים עכ"ל וע"ל סי' ל"א מדין המקדש בטבעת כסף ונמצא זהב או להיפך:

סעיף קטן יד
וכתב המרדכי ריש מי שאחזו ע"ד דף תרי"ג דאין חילוק בין אומר בשעת התנאי מעכשיו או לא אמר מעכשיו:

סעיף קטן טו
כתב הר"ן פ' האומר ע"א דף תרמ"ט בשם הרמב"ן ז"ל היכא דלא ידענו אם קיים הבעל התנאי או לא כל תנאים שהוא מתנה עמה שהם תנאים שלו בלבד כגון שאומר ע"מ שאלך למקום פלוני אם אמר עשיתי והיא אינה יודעת הוא נאמן וא"צ עדים ואם אמר לא קיימתי התנאי נאמן וכל תנאי שהוא תנאי שלה היא נאמנת כל זמן שאינו מכחישה וכל תנאי שבינו לבינה כגון שאתן לך מאתים או תתן לי מאתים כלל גדול המע"ה לפיכך בקדושין היא נאמנת ובגירושין הוא נאמן לאוסרה עכ"ל הרמב"ן ונחלקו עליו האחרונים בכל תנאי שהוא בקום עשה אעפ"י שתלוי בו לבד אינו בדין שתהא מקודשת עד שיביא ראיה שקיים תנאו ומיהו בתנאי שהוא בשב וא"ת כל אחד נאמן כשאין חבירו מכחישו אבל במכחישו לא חיישינן שמא בטלו עכ"ל. וכ"כ ר' ירוחם בשם הרמ"ה כדברי הרמב"ן וכתב עוד הר"ן שם אע"ג דבטל התנאי והוי קדושין מ"מ התנאי הוי כמלוה עליו וצריך לשלם אחר כך כגון אם אמר ע"מ שאתן לך ר' זוז תוך זמן זה וכנסה סתם הוי קדושין והמעות צריך לשלם לה כחוב בעלמא ומיהו אם אמר נתתי נאמן אפי' תוך הזמן ואחרים אומרים דתוך הזמן אינו נאמן עכ"ל. כתב הרשב"א סי' תתקע"ו בהתנו שאם לא יהא לאשה ולד של קיימא שיחזור הנדוניא ופסק דהואיל וכבר זכה הבעל אלא שהתנו שאם

לא יהא לאשה ולד אזי יחזור על יורשי האשה להביא ראיה שלא היה ולד ואם התנה שהנכסים יהיה של האשה אא"כ יהא לה ולד של קיימא אזי הנכסים בחזקת האשה ועל יורשי הבעל להביא ראיה וע"ש וכתב עוד בתשובה סי' תתקי"ט שאם התנה שכ"ז שירצה יקיים המתנה זו ע"מ שיאמר אין משמע וכן בכל תנאי וע"ש עוד האומר לחבירו הרי לך אלף זוז כ"ז שלא ארצה ליטלם ונפטר ולא נטלן אם יורשין יכולין ליטלן וע"ש וכתבתי דינים אלו כאן שנוכל ללמוד מהן לענין קדושין:

סימן לט

סעיף קטן א

וכן נראה דעת רבינו בעל הטור דכתב באשה חשובה צריכה גט ובאינה חשובה מקודשת:

סעיף קטן ב

ובהגהות אלפסי החדשות ע"א דף תק"ה פ' המדיר משמע דאף בקידש ובעל ע"ת הוי מקודשת מספק ול"נ כן מדברי הר"ן ושאר הפוסקים:

סעיף קטן ג

ואע"פ שפשוט למר לדידי מיבעיא לי דל"ד לזיעה כלל דאף אם מנגכת עצמה אינה יכולה להעביר כל הזיעה ממנה בלא רחיצה ואפשר דאף בשעת תשמיש תחזור ותזיע משא"כ במשתנת בשעת השינה דאם תעמוד ממטתה הרי עבר ממנה לגמרי בעת התשמיש דהא כל אשה בלא משתנת מלא' צואה אלא שהכל רצין אחריה ולא מקרי מום ומה לו לבעל אם משתנת במטה בעת השינה מאחר שאינו עמה אז במטה מאחר שאינה משועבדת לו לזה ע"כ נראה דל"ד לזיעה אבל מ"מ נראה דמום גדול הוא מה שלא תשכב עמו במטה דאע"ג דאינה משועבדת לו מ"מ לא יהא אלא כנדר שבינו לבינה דמבטלין קדושין כמו שנתבאר ריש סי' זה ומיהו אפשר דנדר שבינו לבינה אינו מבטל הקידושין אלא בדבר שמשועבדת לו כמו בנדרה בטולה אני מן היהודים וצ"ע:

סעיף קטן ד

וכתב מהרי"ק שורש ק"ה דלאחר ל' יום אינו נאמן לומר שלא בא עליה דכולי האי לא מוקים איניש אנפשיה עכ"ל ועוד האריך וע"ש:

סימן מ

סעיף קטן א

והרמב"ם כ' דאפי' הניח השני אח וזקוקה לו ליבם אפ"ה צריכה גט מראשון עכ"ל כתב הר"ן ריש האומר המקדש אשה לל' יום מקודשת לעולם ומדברי הרמב"ם נראה דוקא כשמקדש בכסף אבל בשטר לא ולא נראה וכו':

סעיף קטן ב
וז"ל שם דלמאן דמצריך גט מכולן יכול לגרשה מיד ולמ"ד דא"צ גט מן האמצעי אינן יכולין לגרשה עד שיגיע הזמן שתלו בו התנאי וע"ש הטעם:

סעיף קטן ג
וכ' דאפילו אם אמר נתכוונתי שהקידושין יהיו חלין מעכשיו אינו כלום דדברים שבלב אינן דברים עכ"ל וע"ש שהאריך:

סימן מב

סעיף קטן א
וכן איתא תשובה זו בהגהות מרדכי דקדושין דף תרס"ב ע"ב וכבר כתבתי מקצת תשובה זו לעיל סי' ל':

סעיף קטן ב
וכ"כ מהר"מ פדוה בתשובה סי' ל"ז ודלא כדכתב בסי' ל"ב דאף בהכהשה יש להחמיר ובהר"ן פ"ב דכתובות דף הע"ה ע"ב כתב דע"א אינו נאמן במכחישתו אבל בשותקת חיישי' שמא נתקדשה בפני ב' וע"ש:

סעיף קטן ג
וכ"ה בהדיא בהר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ח ע"ב ועיין במהרי"ל סי' ע"ד שהאריך בזו ולקמן ס"ס מ"ז:

סעיף קטן ד
וכתב מהר"ם פדוה סי' ל"ב בתשובותיו הא דאע"פ ששניהם מודים לא הוו קדושין אם הכמין עדים היינו דוקא דאמרה ששחקה בו אבל אי אמרה להד"מ הוה קדושין ושוב אינה נאמנת לומר ששחקה בו וע"ש כתב המרדכי ע"ד דף תרס"ב פ' האומר בשם רא"ם דהיכא דע"א מן העדים לא ראה הנתינה ממש אין לבטל בכך הקדושין דאם עד רואה דבר מוכיח יכול להעיד כאילו ראה גוף המעשה אמנם בתשובת הרשב"א סי' אלף קצ"ג כתב אע"ג דאיכא הרבה אומדנות המוכיחות אין כאן כלום עד שיראו העדים הנתינה ממש וכ"ה בתשובת מוהר"מ ובתשובת מיימוני סוף ספר נשים ומייתי לה המרדכי סוף המגרש על אחד שזרק קדושין לאשה והעדים לא דאו אם נפלו הקדושין לתוך חיקה ופסק דאינה מקודשת ודאי אי הוה עדים שזרק לה קדושין לתוך חצרה וראו שהגיעו הקדושין כנגד אויר החצר אע"ג דלא ידעו אם נפלה לתוך חלל המחיצות הויא מקודשת אבל בנדון זה כיון שזרק מרחוק דילמא לא מטו לתוך חיקה וגדולה מזו נ"ל דאפילו חזו סהדי שנכנס עמה לקדשה בסוף בכסף ולא ראוה שקדשה אינה צריכה גט כיון שלא חזו ממש שקידשה דדוקא בביאה אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה משום

דאיכא למימר אש בנעורת ואינה שורפת ועוד שלבו גס בה ועוד שא"א לראות כמכחול בשפופרת דגנאי הוא ולכך בעדי יחוד תלינן דודאי בא עליה אבל כאן דילמא לא נפל לחיקה כו':

סעיף קטן ה
וכ"כ נ"י סוף יבמות:

סעיף קטן ו
וע"ל סימן י"א ובח"מ סי' ל' מדין דדישת וחקירת עדים ושם אי מצטרפים עדים בדבר איסור אם לא ראו המעשה כאחד רק בזא"ז:

סעיף קטן ז
וכתב דא"צ גט כ"ז שלא נתקיים השטר כתקונו וכ"כ הרשב"א סימן אלף רי"ו ובסוף אלף ר"ט כתב דאפילו נתקיים השטר לא מהני לענין קדושין עד שיבואו ויגידו בפניהם שנתקדשה בפניהם או שהאשה צותה לכתוב השטר וע"ש וא"כ דברי מהרי"ק דחויים מאחר שלא ראה דברי הראשונים כזה כמו שמשמע שם מדבריו שלא ראן ואם ראן היה חוזר בו:

סעיף קטן ח
וכ"ה בתשובת מהר"י מינץ סי' י"א להחמיר בפסולי עדות דאורייתא משום דחיישינן דילמא חזרו בתשובה וכו':

סעיף קטן ט
וכן מהר"ם פדוה סי' ל"ז כתב דליכא למיחש להכי וכ"ה בתשובת בר ששת סי' י' דכתב עוד מוהר"ם פדוה סי' ל"ז דאף לדברי רש"י דוקא שהאנוסים שקידש בפניהם חזרו אח"כ בתשובה ואז חיישינן שגם בתחילה הרהרו תשובה בלבם אבל בלא"ה לא חיישינן כו' וריב"ש בתשובה סי' י"א כתב שצריך חקירה איזה אנוסים פסולים או כשרים דמי שיוכל להמלט על נפשו ולא עשה פסול אבל מי שאינו יכול לברוח או שממתין להוציא ג"כ בניו הקטנים אע"ג דלא שפיר עביד דאח לא פדה יפדה איש וגו' מ"מ שוגגין הם גם בצינעה שומרים כל המצות רק בפרהסיא עוברים מפני הסכנה כו' וע"ש: גיבמרדכי

סימן מג

סעיף קטן א
ובמרדכי ריש הבא ע"י דאע"ג דקטן הוא מ"מ אין ביאתו ביאת זנות הואיל ונשאה דרך נשואין ומותרת לעמוד אצלו וכן משמע באשר"י והתוס' פרק האיש מקדש וכתב הרא"ש בתשובה סי' ל"ה קטן שהגיע לשנותיו וקידש אשה ולא ידענו אם הביא ב'

שערות הוי קדושי ספק ואם בדקוהו אח"כ ונמצאו ב' שערות אמרינן דמשעה שהגיע לשנותיו הביאן:

סעיף קטן ב
ובהגהות אלפסי ריש מי שהיה נשוי ואם לא כתב לה כשהוא קטן כשיגדיל א"צ לכתוב לה אלא מנה דהא משהגדיל בעולה היא עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכתב נ"י פרק חרש דיש רשות לב"ד לפסוק על הקטנה בנדונייתה ובכל צרכיה לבעל ההגון לה מידי דהוי אאחיה ואמה ולא עוד שיכולין להתנות על נכסיה שאם תמאן תפסי נדונייתא דכל שהוא לתקנתה ולטובתה יש להן רשות בנכסיה אבל קטן שאין לו נישואין אין לב"ד רשות על כך עכ"ל:

סימן מד

סעיף קטן א
וכתב מהרי"ק שורש פ"ד דמי שיש לו אשה כבר וקידש עוד אחרת הויא מקודשת אע"פ שעבר על חר"ג ופשט הוא וע"ל סי' ל"ה:

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי סוף החולץ ע"א ופסק מומרת שהיה לה בן בעודה כותית ואותו הבן קידש אשה צריכה גט וע"ל ס"ס כ"ז מומר שנשא אשה מומרת מה דינו וע"ל סי' מ"ה מדין אונס שקידש לפני אונסין:

סעיף קטן ג
וכ"ה דעת הר"ן פ"ק דקדושין והאריך בזו:

סימן מה

סעיף קטן א
ומסיים שם ולפי' ר"ח יש לחוש אפי' בכה"ג עכ"ל וכ"כ מהרי"ק שורש קע"א דאין לחוש אלא היכא דנותן לה סתם או אומר בשביל אהבה וחיבה אבל אמר לשם דורון ליכא למיחש אע"פ שאומר שהחתן שולח להכלה כתב המרדכי ס"פ האיש מקדש והיא תשובת מהר"ם בתשובת מיימוני סוף הלכות אישות סי' ד' דאפי' שולח לה הסבלונות לאחר זמן רב אחר ששידך אפ"ה יש לחוש לקידושין וכ"מ מדברי התוס' והאשר"י:

סעיף קטן ב
וכ"פ מהרי"ק שורש קע"א הלכה למעשה וכ"כ הריב"ש וכ"מ בתשובה מוהר"מ פדוה סי' כ"ה

סעיף קטן ג

מיהו כ' שם דיש חולקים בזה וס"ל דנאמנים וכ"כ הריב"ש סי' ה' דהיכא דהוא אמר שלא שלח לשם קדושין נאמן ע"ש ולקמן כתב ב"י בפשיטות דאין נאמנים ומוהר"מ פדוה סי' נ"ח כתב דאף למ"ד דאינו נאמן דוקא לאחר ששלח הסבלונות אבל קודם נתינה פשיטא דנאמן לומר שאינו נותן לשם קדושין עכ"ל. וכבר כתבתי בשם הר"ן דזה לא מהני רק לפרש"י אבל לפר"ח יש לחוש אף כשאומר דאינו נותן רק לסבלונות:

סעיף קטן ד

דברים אלו צ"ע דאי מיירי שלא היה שם עדים בשעת שלוח סבלונות מ"מ עדיין איכא למיחש לפר"ח דלמא קדשה קודם לכן בעדים ואי מיירי דאיכא עדים ג"כ שלא קדשה קודם לכן א"כ אפי' באתרא דמקדשי והדר מסבלי נמי ואפשר ליישב דר"ל שלא היו עדים שם בין השידוכין לסבלונות וא"כ ליכא למימר דלמא קדשה כבר וגם הוא באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי א"כ ג"כ ליכא למיחש דלמא קדשה בסבלונות אלו לפי פירש"י דלא חיישינן למיעוטא כנ"ל ליישב דבריו אבל גם זה אין נראה דדלמא הלכתא בזה כר"ח דחיישינן למיעוטא וחיישינן לסבלונות כפרש"י כי אין הדינים תלוים זה בזה ונוכל להחמיר בשתיהן וכ"נ דברי הפוסקים וכן נ"ל:

סעיף קטן ה

וכ"כ שם סימן קע"ב והאריך שם בזה וע"ש כתב עוד מהרי"ק בשורש קע"א הא דחיישינן לסבלונות היינו דליכא גילוי דעת שלא קידש אבל במקום דאיכא גילוי דעת דלא נתקדשה עדיין איכא למימר דלכ"ע לא חיישינן כגון זה שנוהג בין הלועזים לשגר תמיד דורון לכלה מן החתן תיכף אחר עשיית הקנין וכן נהגו הראשונים חסידים ואנשי מעשה ולכן נראה דאי אפשר לחוש לסבלונות אלו כו' כתב מהרי"ק בשורש כ"ח דאם ידעינן שלא קדשה קודם הסבלונות ושלח לה הסבלונות בפני ע"א אין לחוש כלל לא לפר"ח ולא לפרש"י דאע"ג דיש מחמירין בקדושין בע"א מ"מ בסבלונות אין להחמיר דאין מוסיפין חומרא ועוד שיש הוכחה דלא כיון לקדושין מאחר שלא שלח עם ב' עדים כדרך המקדשין וכ"ה בשורש ק"א וכ"כ בשורש קע"א אמנם בת"ה סי" ר"ז כתב דאם היה השליח בעדים אע"ג דהנתינה לא היתה בעדים איכא למיחש לפרש"י וב"י כתב דלא נראין לו דברי בעל ת"ה וכ"כ הריב"ש והר"ן עכ"ל: ועיין בזה בת"ה שהביא הרבה גאונים המחמירים בזה וכתב עוד בשורש קע"א הא דאזלינן בתר גילוי דעת כגון מקום שנהגו שאין הכלה מקבלת הקידושין בעצמה דאז הדברים מוכיחים שלכך נוהג שלא תקבלם היא בעצמה כי היכי דלא תיהוי הסבלונות חשש שהן עצמן קידושין גם ליכא למיחש שמא קדשה כבר דאם כן למה לא קבלה בעצמה הסבלונות אמנם בת"ה

סי' ר"ז כתב דאפילו בכה"ג איכא למיחש לקדושין ועוד האריך בדין סבלונות וע"ש שמאריך בחילוקים ע"כ בשורש קע"א דבמקום שנוהגים לקדש תחת החופה ולברך ברכת האירוסין אין לחוש לסבלונות דא"כ קידש ע"י שליח ואסור לחזור ולקדש וכ"מ בריב"ש סי' תע"ט ועוד כתב שם דאם שולח סבלונות בשבת אין לחוש דאסור לקדש בשבת כתב מהרא"י בפסקים סי' רנ"ו דאפילו היכא דחיישינן לסבלונות היינו היכא דידעינן בשליחות הסבלונות אבל קלא דסבלונות פשיטא דאין להחמיר כולי האי עכ"ל:

סעיף קטן ו

וכ"כ מ"מ פ"ג דאישות:

סעיף קטן ז

וז"ל בת"ה סי' ר"ז ובפסקיו סי' ע"ד כ' אע"ג דבזמנים הללו כ"ע מסבלי והדר מקדשי מ"מ אין לסמוך ע"ז לבד אם לא שיש עוד צד אחד להתיר כו' וכ"מ במהרי"ק שורש ק"א וצ"ע שם וכתב מהרי"ק שורש קע"ט דאפילו במקום דמיעוט מקדשי והדר מסבלי דחיישינן דוקא לכתחלה אבל אם נשאת לא תצא ולכן אין להחמיר בספיקא וכו':

סעיף קטן ח

ומשמע מדברי הרשב"א סי' אלף ק"פ וקפ"ט דאין חילוק בין שולח סבלונות לבין נתן לה החתן הסבלונות בעצמו וכ"מ מדברי הר"ן פ"ק דקדושין ולא כדברי הגאון מוהר"ש זצוק"ל בתשובה בענין הסבלונות שחילק בהכי:

סימן מו

סעיף קטן א

וכתב המ"מ ספ"ט דאישות גרסינן בירושלמי ר' יוחנן אומר נבדק השם ונמצא מפי נשים מפי קטנים בטל השם רב אמר לא התירו אלא עד מפי עד בלבד עכ"ד:

סעיף קטן ב

וכתב הריב"ש סי' קכ"ג דכל היכא שלא הוחזק הקול בב"ד אע"פ שאומר שקדשה בפני פלוני ופלוני והם במקום קרוב ויבואו בקרוב תוך יום או יומים אין חוששין למנוע אותה מיד להנשא וכ"כ ב"י בשם הרשב"ץ ולא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין ולא חלקו בין מקום קרוב למקום רחוק ומיהו הכל תלוי ומסור לדיינים יראי השם אם יראו להם שיש ממשות בדבר ויכולים ב"ד להחרים על מי שטוען דברים שאינם וכ"כ הרשב"א ס"ס מ"ב:

סעיף קטן ג

וכ"ה בהגהות מרדכי דגיטין ע"א דף תרי"א שהרי כתב שם מעשה בא' שגירש אשתו ונשאת לאחר וקודם הנשואין הוציא קול שכדת משה וישראל כתב בריב"ש וכשבא

לחופה לא רצה ליהנות מן החופה וכפאו ר"ת לתת לה גט כשר דכל קלא דקמי נישואין יש לחוש אפילו ידוע שלא ימצא אמת ורצה ר"ת להוציא מן השני שנשאה לאחר הקול עד כאן לשונו וצ"ע שם למה יש לחוש במקום שידוע שלא ימצא אמת ואפשר דר"ל דידוע שלא יתברר וימצא אמת ומ"מ א"א לברר ג"כ שהוא שקר אלא נשאר הקול כמו שהיה אבל אם אפשר לברר שהוא שקר ודאי מבטלין קלא כמו שנתבאר ועיין במהר"ל סי' ע"ד וצ"ו מדין ספק קידושין שהאריך בזו:

סעיף קטן ד

ועיין לעיל סי' מ"ב מה שכתב ב"י בשם תשובת הרשב"א והרשב"ץ ולא נראה חלוק זה דא"כ כל אשה תאסר עצמה על בעלה בכה"ג ואפי' באשה שאמרה טמאה אני לך אינה נאמנת דחיישינן שמא נתנה עיניה באחר כ"ש אם אמרה שנתקדשה לאחר דאינה נאמנת אלא שאני הכא דהוי קצת קול מעיקרא לכך כתב הראש דאילו הודית אף לאחר נשואין משוית נפשה חתיכה דאיסורא ותצא בלא כתובה כנ"ל ותמהני על ב"י שהרי לקמן איתא ס"ס מ"ח בהדיא שלא כדבריו:

סימן מז

סעיף קטן א

כתב בר ששת סי' תק"ד דאף מקום שהיא נאמנת ואעפ"כ ראוי לחוש ולחקור אותה היטב למה אין הגט בידה ולראות אם יש ממש בדבריה אם לאו עכ"ל:

סימן מח

סעיף קטן א

ובמרדכי בהגה"ה דקדושין ע"ד דף תרס"ד תרי"ב דכשנותן גט נאסר בקרובותיה אע"ג דאינו מודה בקדושין מ"מ אם הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני וכפאו לגט משום חשש הנמנע לנשאה אפ"ה אינה נאסרת בקרוביו וע"ש הטעם:

סימן מט

סעיף קטן א

ואפילו להחמיר לא הוי תוך כדי דיבור כדיבור בקדושין וכ"מ בתשובת בר ששת סי' ק"ע:

סימן נ

סעיף קטן א

כ' בתשובת מהר"ל סי' ס"א הא דקידושין אינן חוזרין קבלתי מפי מורי היינו דוקא בארוסה וטעמא משום שלא יאמרו קידושי מעות היו כדאי' בגמ' אבל בנשואה דליכא למיחש להכי הקדושין חוזרין וכן דן הלכה למעשה כו' וע"ש:

סעיף קטן ב

ודוקא קודם אירוסין אבל אחר אירוסין נסתחפה שדהו ודוקא בודאי קידושין אבל בסבלונות אף במקום דחיישינן להו יכול למימר אינה מקודשת לי ולא בעינא ופטור מן הקנס עכ"ל:

סעיף קטן ג

וכתב עוד באותה תשובה ואפילו תאמר שהיה יכול לפייסה במעות לא כן אפילו התנה שאם תסרב שיפייסה כדאמרינן בגיטין אטו תרקבא דדנרי בעי למיתן לה ולא תשיבני שהיה לו מתחלה להתנות שאם תסרב שיהא פטור לא היא דאונס דלא שכיח היא דכל הבנות מתרצות למי שירצה האב או הקרובים ואפי' שכיח ולא שכיח לית ליה לאתנויי ויש טענת אונס עכ"ל: (וע"ל בסי' קל"ד בתשובת הרא"ש דמשמע דאף באב דינא הכי וע"ל גם בי"ד סי' רנ"ב גבי נדרי אונסין כתבתי מדינים אלו) ועיין במרדכי פ"ק דב"מ דף קל"ה ע"ג בא' שפסק על בתו שתנשא לאיש ומת והיא נשאת לאחר אם בניו פטורים מן הקנס ובח"ה סי' ר"ט כתבתי תשובה זו ע"ש ועיין במרדכי שם דיש לדקדק באותה תשובה דלא כדשב"א דלעיל דחשיב ליה כאונס מה שהבת אינה רוצה וע"ש גם בפרק מי שמת דף רכ"ה ע"ד תשובה בזה וע"ש וע"ל סי' נ"א האב שפוסק בקנס לתת לבתו סך לנדן עם שמעון ומת אין בניו צריכין לקיים וע"ל בהגהות מרדכי דיבמות פרק החולץ ע"ב משמע דיש חרם הקהילות על מי שחוזר בשידוכין ואין לו היתר אלא בהתרת הרבה אנשים או שיפטרו זה את זה וע"ש:

סעיף קטן ד

וכ"ה בתשובת בר ששת סי' קע"ז עוד האריך בזו וע"ל סי' ע"ה מדינים אלו וע"ל סי' ל"ח תשובת הרשב"א אם שיעבדו עצמן שאם ימאן אחד יתחייב בקנס כיצד משמע לשון ממאן ועיין בח"ה סי' י"ב דאף אם נותן הקנס מחוייב לקיים הקניין שקבל אם אינו קניין דברים וע"ש:

סעיף קטן ה

ודלא כהרמב"ם שכתב פי"א מה' מכירה דאף בשידוכין יש בהן משום אסמכתא ועיין בח"ה סי' ר"ז הארכתי בזה כתב עוד מהרי"ק שורש כ"ט דאפי' לא עבדי קנס אפ"ה

קרוב הוא בעיני דחייב לשלם לו דמי בושתו דלא גרע מביישו בדברים שהוא פטור אלא שאין גובין אותו בזה"ז מיהו אם תפס או שאגידא ביה משום חשש קידושין יכול לעשות ואין כופין אותו לגרשה כו' כתב עוד מהרי"ק סי' קל"ד דוקא קנס שעושין בשעת שידוכין גובין מטעם ביוש אבל אם עשו קנסות בנישואין אותן קנסות הויא אסמכתא ולא גביא וע"ש:

סעיף קטן ו

וז"ל על דבר שכר שדכנות נראה לפום ריהטא דאין לו זכות לתבוע אלא עד גמר נישואין לכן נוהגין בגבולנו שאין גובין שום שכר שדכנות אא"כ יגמרו הנישואין ובגליל העליון נוהגין לגבות מיד ואין להקשות לפי מנהגינו מד' א"ז דכתב דמיד שנתפייסו גמר השדכן פעולתו דא"ז לא מיירי אלא היכא דאתני בפירוש בע"מ שיתפייס ולכן מיד שנתפייסו גמר פעולתו אבל בסתמא לא עכ"ל. ונראה דאם חזרו אח"כ אם צריכים לשלם לשדכן תולה נמי בדין זה כי במקום שנוהגין לשלם מיד א"כ ס"ל דמיד נגמר פעולתו וצריכין לשלם לו ובמקום שנוהגין שלא לשלם מיד אם חזרו א"צ לשלם לו כנ"ל ובמרדכי פרק הגוזל בתרא דף ל"א ע"א דאם בעה"ב אמר לשדכן דלא היה שדכן שלו ולא שכרו י"א דאין בעה"ב צריך לישבע ומור"ם פסק דצריך לישבע והכי נקטינן וכמו שיתבאר בח"ה סי' פ"ז דמשביעין היסת בכה"ג עוד כתב המרדכי פ' הגוזל הנזכר דאם השדכן אומר ששכרו על תנאי כך וכך והוא גמר תנאו ובע"ה אומר שלא שכרו לכך אלא לכך ישבע הבע"ה ויפסיד השדכן מה שהוציא כי כן דרך השדכנים כו' ועיין בח"ה סי' רס"ד הארכתי בדין שדכנות אי היה לו ב' שדכנים לאיזה צריך לשלם ואי נדר לשדכן הרבה אי צריך לשלם לו כל מה שנדר או די לו בשכרו וע"ש גם בח"ה סי' קכ"ה בדיני סרסראות איזה סירסור נוטל השכר המתחיל או הגומר:

סימן נא

סעיף קטן א

אבל לא משמע כן במרדכי פרק הנושא ע"ג דמשמע דלא מהני נשאו ועיין בהר"ן ריש אע"פ דמשמע דס"ל כדברי המרדכי אמנם לקמן סי' ס"ו כתב הטור כדעת הרמב"ם וע"ל עוד כתב ריב"ש סי' שמ"ה דוקא התנו אבל אי לא התנו כן אלא שעשו כן מעצמן הוי כשאר חוב דעלמא ולא מיקנו באמירה עכ"ל:

סעיף קטן ב

כתב המרדכי פרק הנושא בשם הר"ם דוקא מה שפסק בדבר התלוי בו בזה יש בו ממש אבל אם פסק לבנו דבר התלוי בבנו כגון ללכת אחריה למקום פלוני או כל כה"ג אין פסק הקידושין שלו לא מעלה ולא מוריד כמו על אדם אחר ושמא נתרצה הבן לא

אמרינן וכו' וכ"ה בתשובת מהר"ם בפרק מי שמת ובמרדכי דף רנ"ה ע"ד והאריך שם בזו ועיין תשובת מיימוני ס"ס נשים סי' כ"ח שהאריך בזה הרבה כתב בר ששת בתשובה סי' קכ"ט דברים הנקנים באמירה או שקיבל האב קנין ומת האב החתן גובה הכל כמו שפסק ואי קנו מידו או שהיה שטר כתוב ע"ז גובה אפילו ממשעבדי ועוד האריך וע"ש ועיין בזה בתשובת מהרי"ל סי" ע"ה ולקמן סי' ע"ז לא משמע כן: כתב מהרי"ו בתשובה סי' קמ"ג אם כתב בתנאים ויעשה כך וכך לכתובה וכך וכך מלבושים ובשעת החופה לא עשו שטר אחר ע"ז נראה דלא זכתה האשה אפילו קבלו קנין סודר ע"ז דהאומר ליתן לא נקנית המתנה ומיהו כופין אותו ליתן שטר מאחר שקיבל ק"ס ע"ז אבל כ"ז שלא נתן שטר לא זכתה האשה בהן עכ"ל וב"י כתב ג"כ דאם קבלו קנין לתת מתנה צריך לקיים ולא כתשובת ר"ש בר צמח דכתב דא"צ לקיים אם לא שכתב מעכשיו או במתנת שכ"מ ובח"ה ריש סי' רמ"ה כתב בהדיא דלא קנה ודלא כדברי ב"י וע"ש דא"צ לקיים ודלא כדברי מהרי"ו:

סעיף קטן ג
וע"ל סי' ק"כ מדין ערב לחתן בעד נדוניתו מה דינו:

סעיף קטן ד
ועיין בח"ה ה' מתנה:

סעיף קטן ה
כ' הנ"י בפ' גט פשוט דף רל"ז ע"ב דהחתן נותן שכר התנאים וה"מ דשניהם אין להם אלא שטר א' אבל כשכל א' לוקח שטר שלו כל א' פורע לעצמו עוד גרסי' פ' גט פשוט שטר אירוסין החתן נותן שכר ואמרינן שם לא נצרכה אלא אפי' החתן ת"ח ועיין בהגהת מרדכי דף תקמ"ט ע"ד נוסח שטר פסיקתא. כתב מהרי"ו בתשובה סי' ק"ה אם פסק האב ומת אין בניו צריכין לקיים ופטורין מן הקנס וכ"פ מהר"מ בתשובה עכ"ל ועיין בח"ה סי' ר"ט כתבתי תשובת מהר"מ וע"ש ג"כ סי' רמ"ג ולעיל סי' זה משמע מדברי ריב"ש שאם קיבל קנין מוציאין מן היורשין וע"ל וכתב עוד מהרי"ו שם סי' ק"ד ואם פסק נדן לבנו ומת אין הבן נוטל אותו חלק בראש אלא מחלק ירושתם וצ"ע מאותן ב' תשובות דמשמע דסתרי אהדדי ומיהו יש לתרץ דאם קיבל האב קנין חייבים הבנים ליתן מה שהאב פסק וכמ"ש בשם הריב"ש וכתב עוד סי' קמ"ב שאם פסק לבנו ומת דלא גביא מן האמצע אלא מחלק ירושתו דאין כאן שום קנין שתזכה בהן הבת ואף אם נאמר דתטול מן האמצע היינו דוקא מה שמבואר בכתב הקנס והא דאמרי' דהיתומין פטורין מן הקנס דוקא כשלא נתן שט"ח על עצמו רק קנס בעלמא אז פטורים מטעם אונס אבל אם כתב שטר על עצמו חייב ואינו פטור מכח אונס וע"ש דמשמע קצת מדבריו דאם

היה שם קנין אין מנכין לו מחלק ירושתו אלא נוטל תחלה מה שפסק מן האמצע ועיין לעיל סי' קי"ח כתבתי הרבה דינים התלוים בתנאים ובנדוניות שבין איש לאשתו ובין אב לבנו:

סימן נב

סעיף קטן א

ובהגהות אלפסי דף תקל"ה פ"ב דייני גזירות כתב ואם יש בידה ליתן הרשות בידו לעגנה עד שתתן עכ"ל וצ"ע דהרי היא לא פסקה שנכוף אותה ליתן ובתשובת מיימון שבסוף הלכות אישות סי' כ"ח משמע כדברי הגה"ה הנ"ל שכ"מ שיכולה האשה לקיים הפסק של אביה לא יכולה למימר או כנוס או פטור וע"ש כי האריך באלו הדיינים השייכים לסימן זה וכתבתי מקצת אותה תשובה לקמן סי' ע"ה:

סעיף קטן ב

וע"ל סי' ע"ז מדין מורדת. כתב הגהות מרדכי ע"א דף תקמ"ז פ' שני דייני גזירות תשובת מוהר"ם על אחד שפשט הרגל לחתנו ולא נתן לו מה שפסק עמו אינו יכול לבגוד באשתו בשביל זה כיון שכבר כנסה סביר וקביל וחייב בכל מה שאיש חייב לאשתו עכ"ל בהג"ה אלפסי ע"א דף צ"ט הפוסק לחתנו לא יכול לומר לו כנוס ואחר כך אתן לך מה שפסקתי אלא צריך ליתן ואח"כ כונס והוא שהיה יכול ליכנס מיד ואם רצה ליתן לו ע"י שליש הרשות בידו כתב מהרי"ו בתשובה סימן קל"ו בא' שפסק לנדן בתו ואח"כ טען שנתן להבת לא מהני אלא צריך ליתן להזוג. כתב מהרי"ק שודש כ"א מי שישבע ליתן סך לנדן ועתה טוען האב שאינו רוצה ליתן כי האיש הרגיל קטטות עמה ומוציא עליה שם רע ועתה ירא שמא לאחר שיתן מעותיו ירגיל יותר קטטות ויוציאה ופסק שם דהדין עם האב וע"ש כי האריך. כתב הרא"ש בתשובה כלל ד" סי' ד' ראובן נשבע לתת לבתו סך גדול ובאותו פעם היה עשיר ואח"כ העני אם יש לו חפצים ושאר דברים חוץ מבית דירתו וכלי תשמישו חייב למכור חפציו להשיא בתו אבל אם אין לו א"צ למכור ביתו וכלי תשמישו דאדעתא דהכי לא נשבע ופטור משבועתו וע"ל ס"ס ס"ו דאין לאדם לריב משום הנדוניא ואם עושה כן אינו מצליח:

סימן נג

סעיף קטן א

וכתב הרשב"א בתשובה סי' תתקצ"ג על ראובן שצוה לתת מנכסיו לרחל בת אחותו ה' מאות דינרין ויהיו לנשואיה שנותנין מיד ואין ממתינין עד זמן הנשואין וכן הדין באומר ה' מאות לנשואיה ולא אמר ויהיו עכ"ל וזה משמע קצת כדברי הראבי"ה ובח"ה סי'

רפ"ג איתא תשובת הרא"ש כדברי ה"ר חיים וע"ש ואפשר לומר דאף הרשב"א מודה לדברי הר"ר חיים דאם מתה המעות חוזרים ומיהו צריך ליתן לה מיד ואין ממתינין עד זמן הנשואין ואפשר בזה כ"ע מודים לדבריו וצ"ע בה' מתנה סי' רכ"ג בח"ה ושם יתבאר בעז"ה ועיין בי"ד סי' רנ"ג מדינים אלו:

סימן נה

סעיף קטן א

ובמרדכי ריש פ"ק דכתובות דאסור לייחד ארוס עם ארוסתו ולכן המנהג דארוס וארוסתו השוהין יחד בבית א' מברכין ז' ברכות פן יתייחדו עכ"ל וכ"ה לקמן סי' ס"ב בטור וכ"מ בתשובת הרא"ש כלל ל"ח דאסור להתייחד בלא ברכה ולקמן סי' פ"ו כתבתי אותה תשובה ובכלבו כתב בשם ראבי"ה דארוס וארוסתו אסורים לדור ביחד פן יתייחדו וגם יש לחוש משום שנאה שיקוצו זה בזה ומיהו כתב הרי"ף אם רוב עם בבית אין לחוש עכ"ל ונראה משום ייחוד קאמר דאין לחוש ובחידושי אגודה רפ"ק דכתובות כתב דנמצא בשם גדולים ואפי' שדוכין לבד בלא אירוסין אין טוב שיהיו ביחד בבית ולא משום איסור אלא שיקוצו זה בזה וכן איתא במדרש עד כאן לשונו:

סעיף קטן ב

וכ"כ המרדכי בשם ר"י הלבן אמנם במהרי"ק שורש צ"א הביא הרבה פוסקים שסבירא להו כרבינו תם והרא"ש מכללם. ובת"ה סימן שכ"א כתב דפסקינן כרבינו תם ולא מפקינן ממונא מן האב וכ"ה בהגה"ת מיימון וכ"פ מהרי"ק שורש צ"א הלכה למעשה וכתב המרדכי פרק נערה ע"ב ודוקא שלא באו לידו מעולם אבל אם באו לידו והחזירם אף לדברי ר"ת גובה הכל עכ"ל: והת"ה סי' שכ"א כתב בשם תשובת מיימון דאפילו נתנו ביד שליש אין הבעל גובה כלום. דברי התשובה היא סוף אישות סי' ל"ה. ובמרדכי כתב דאם המעות ביד שליש יחלוקו עכ"ל אמנם בהג"ה מרדכי דף תקמ"ח ע"ד תשובת מוהר"ם דדוקא שלא בא ליד החתן מעולם וגם לא זכה בהן אבל אם הקנה לו נדונייתו על ידי משכנות מונחים ביד נאמן אז ערבים קבלנים שנתערבו כנגדו והאב נשא ונתן בנדונייתא מכח שניהם לפי שהאמינוהו עליהם להרויח לתועלת הזוג ליכא מאן דפליג דזכה וקנה החתן עכ"ל מוהר"ם וכ"ה בתשובת מהרי"ל סי' ס"א ע"ש שהאריך בדין זה וכתב בהג"ה אלפסי דף תכ"ו ע"ב דאם זוקפן עליו במלוה כאילו בא ליד החתן דמי ובת"ה ס"ס שכ"א חולק בזה ואפילו נתן עליה שט"ח ממש אפ"ה פטרו שם וכתב עוד שם דכ"מ דלא זכה אפילו יש לו בנים ממנה לא קנה וכתב המרדכי עוד כתב ר"ש ור' טוביה דאע"פ שהאשה נהנית משל בעלה ב' או ג' שנים שהיתה אצל בעלה ומתה הכל של אביה הואיל

ולא בא עדיין לידו וכתב עוד שם מיהו אם תפס החתן אין מוציאין מידו דיכול לומר קים לי כרש"י והמע"ה וכתב בתרומת הדשן סי' שכ"א דתפיסה לא מהני אלא קודם שנולד הספק דהיינו קודם שמתה הבת אבל אחר שנולד הספק אפילו השאיל ממנה בחייה ולאחר מיתתה רוצה לתפוס לא מהני ועוד האריך בדינים אלו וע"ש ובתשובת מיימון סי' ל"ה כתב דאף מה שנתן האב לבעל צריך להחזיר מכח התקנה שנתקנה בקהילות כמו שיתבאר בסמוך וכתב עוד שם דהבעל אינו חייב בקבורתה הואיל ואינו יורשה וכ"מ מדברי המרדכי שאכתוב בסמוך עוד כתב שם דאם נדרה צדקה א"צ הבעל לפרוע אבל אם אמר תדיר כך וכך לצדקה חייב ליתן משלו עכ"ל ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ס"א אם יש לחלק בזה בין נדוניא לנ"מ. כתב מהרי"ק שורש פ"א דבאלו הדברים אין חלוק בין אם כותב לבתו או לחתנו כתב המרדכי וז"ל מצאתי כתב ר"ת החרים על יושבי צרפת ולומבריא והסכימו עמו חכמי נרבונא על נושא אשה ומתה תוך שנתה בלא ולד קיימא שיחזור כל הנדוניא ותכשיטים לנותנים לה או ליורשיה מה שנשאר בידו מן הנדונייא שלא כלתה ובלבד שלא יערים לכלות הממון רק לצורך קבורתה לפי כבודה ועד זמן ב"ד ל' יום ומצאתי בתשובת ר"ב ממגענצא שהקהילות עשו תקנה כל איש ואשה שעשו נשואין ונפטר אחד מהן בלא זרע קיימא בתוך שנתיים שיחזרו חצי הנדוניא ליורשי המת עכ"ל המרדכי ומשמע מדבריו דאין חילוק בין מת החתן או הכלה לענין תקנת ר"ת וכן הוא בהגהות מרדכי דף תקמ"ח ע"ד בשם מוהר"ם אמנם בהג"ה מרדכי דקדושין ע"ג דף תרס"ד כתב דאם מת הבן אין הנדוניא חוזרת. והמנהג כתקנת הקהילות שו"ם דאין לחלק בין בת לבת אלא בשתיהם שנה ראשונה חוזר הכל ובשנה שנייה חצי הנדוניא ומשמע מדברי ר"ת דלעיל דאינה חוזר אלא מה שהוא עדיין בעין אבל לא מה שהוציא או נגנב או נאבד וכן הוא בתשובת מיימון סוף אישות סימן ל"ה ודלא כתשובת בנימין זאב סי' ס' דמסתפק בדבר. וכתב בהגהות אלפסי פרק מציאת האשה ע"ב דף תק"א דאם הבעל רוצה למכור קרקע או נכסים של נדוניא אפי' האשה מתרצה יורשיה יכולין למחות: וכתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ד דתקנה זו לא נתקנה אלא בנדוניא שמכנסת לו אבל אם נפלה לה ירושה בעודה תחתיו הבעל יורשה וע"ש שהאריך בזה וזה משמע שלא כדברי בנימין זאב שכתב סימן נ"ה דמתנות שנותנין להחתן חוזר אף שבא בידו עכ"ל: מהרי"ל סי' ס"א בתשובה האריך בדין זה ובחלוקים אלו גם בסי' ע"ו שם מדינים אלו גם בסי' פ' האריך שם מדינים אלו וע"ש ונראה לדקדק מדברי ר"ת שהתקנה היתה לחזור לנותני הנדוניא ולא ליורשיה וכן הוא בהדיא בתשובת מיימון השייכים להלכות אישות שכן עשה מוהר"ם הלכה למעשה וכן משמע מדברי המרדכי ריש אעפ"י וכן

כתב לעיל ס"ס כ"ג מדברי הגאון שהביא הטור אבל כתב בתשובת מיימון סי' ל"ה וכו' דמנהג הקהילות להחזיר ליורשיה ולא לנותן וכתב שזהו מנהג פשוט לפסוק כך וכל זה במקום שאין מתנין למי יחזור או שאין מנהג אבל במקום שמתנין או שיש מנהג הכל לפי התנאי והמנהג: כתב בת"ה סימן שכ"א בשם תשובת מיימון דאין חילוק בין האב נותן הנדוניא או שאר קרובים ובתשובת מהרי"ו סי' ס"ד דהתקנה לא הוי אלא כשאחרים נותנין לה הנדוניא אבל כשהם בעצמם נותנים הנדוניא לא תקנו עכ"ל: עוד כתב ותקנות הקהילות לא נתפשטו ברעגנשפורק ונגררים אחר בני אוסטרייך עכ"ל: ובמדינות אלו נוהגים לכתוב שטרי עדות וכל הנושא ע"ד המנהג הוא נושא כן כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף ס"ח דאע"ג דלא כתב ככתוב דמי וכ"ה בתשובת מיימון סוף אישות סי' ק"ה אם לקח אשה במקום שאין זו התקנה אלא הבעל יורש את אשתו ואחר כך דר במקום שהיה תקנה זו ומתה אשתו שם הולכים אחר המנהג המקום שנשאה שם:

סעיף קטן ג

וע"ל סי' קי"ח עוד מדינים אלו ושם אם היו מחולקים אם הניח זרע קיימא גם לקמן סי' נ"ז בדינים אלו:

סעיף קטן ד

וכ"מ במרדכי דב"מ פרק השואל ע"ג ונראה דלא קאמר דסוגיא דעלמא כרמב"ם אלא דלא כתב לה ולזה קאמר דלא ראה מי שגבה כו' אבל בדכתב לה כתובה ודאי גובה אפילו לדעת הרמב"ם אלא שלדידיה ס"ל דלא גביא ממשעבדי ובזה לא נקטינן כוותיה אלא בדעת הגאונים האחרונים ז"ל ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ס"א שהאריך בדין זו ובחילוקים אלו סי' ע"ו האריך שם מדינים אלו גם בסי' פ' האריך שם מדינים אלו במרדכי פרק נערה שנתפתתה כתב אפי' במה דיש לה היינו דוקא בימי קדם שהיה דרך לכתוב כתובה למקצת ארוסות אבל בזמן הזה שאין דרך לכתוב לא גביא כשלא כתב לה וראבי"ה אמר הא דאמרינן דלארוסה יש כתובה הנ"מ בימי תנאים שלא היה דרכם לכתוב כתובה אבל בזמן הזה שהמנהג לכתוב כתובה מן הנשואין פשיטא דמן הארוסין לית לה כתובה כיון דלא כתב לה עכ"ל וכתב ריב"ש בתשובה סי' צ"ח דכן נוהגין וכתב עוד דאפילו כתב לה לא מהני אלא לאחר אירוסין אבל כתב לה כתובה קודם אירוסין אינו כלום דלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה וע"ש שהאריך עוד:

סימן נו

סעיף קטן א

וכ"נ מהא דלעיל דאמרינן עשתה לפני הראשון חוזרין ונותנין לשני א"כ שמעינן דנותנין יב"ח לאלמנה מן האירוסין:

סעיף קטן ב
כתב הר"ן פרק אף על פי דף תע"ב ע"א דה"ה אם עשתה כל יב"ח לפני הראשון חוזרין ונותנין לה יב"ח לשני:

סעיף קטן ג
ומיהו כתב הר"ן פרק אע"פ דף תצ"ג ע"א דאין הארוס חייב במזונותיה כתב המרדכי פרק האיש מקדש ע"ב דף תרס"א מעשה בא' שקבל קדושי בתו כשהיתה קטנה ומת האב והבת היתה יחידה וראויה לירש נכסים מרובים והיתה חולנית ושאל הבעל לכנסה שאם תמות יירשנה וקרובים מוחים בדבר ופסק ר"ת דאין הקרובים יכולים למחות לאחר יב"ח וע"ש ובפ' כ"ב מה"א בהג"מ:
ע"ל ריש סי' ל"ו ולקמן סי' קנ"ה אם מותר להשיא יתומה קטנה:

סימן נז

סעיף קטן א
וע"ל סימן כ"ה כתבתי מנהגנו בדין זה:

סימן ס

סעיף קטן א
וכ"ה בנ"י פרק מי שמת דף רפ"ז ע"ב כתב בס' מישרים נכ"ג ח"א מי ששלח לחבירו שושבינות והוא ממאן ליקח וזה מפציר בו ונשבע שיקחנו וכן כל ביוצא בזה הרי זו מתנה ואינו חוזר:

סעיף קטן ב
ועיין בדברי הרמב"ם שהאריך בזה עיין עוד בדין שושבינות בחשן המשפט סי' רפ'

סימן סא

סעיף קטן א
והתוס' פ"ק דיומא (יג:) כתבו דחופה של בתולה היא משיצאת בהינומא ושל אלמנה משעת יחוד ולכן אמרינן בירושלמי הלין דכנסין ארמלין בע"ש צריך למכנסה מבעוד יום דהיינו יחוד בלא ביאה עכ"ל וע"ל סי' ס"ב נהגו שהחתן והכלה מתענין ביום החופה ועיין בא"ח סימן תק"פ אי יש להם להתענות בראש חודש וחנוכה:

סעיף קטן ב
וכן כתב הגה"ה אשירי ובכלבו ועיין בי"ד סי" קצ"ב כתבתי טעם למה נוהגין עכשיו להכנס נדות. וכתב הר"ן עוד דנוהגין לכתוב הכתובה קודם הכניסה לחופה מיהו אם כתב הכתובה אח"כ הוי חופה מעלייתא והרמב"ם פ"י דאישות כתב דצריך לכתוב הכתובה קודם החופה משום דס"ל דבעינן חופה ראויה לביאה וכבר נתבאר דלא קי"ל

הכי. כתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ד (והובא בב"י ריש סי' צ') באחד שצוה ליתן קרקע לנדן בתו והתנה שאם תמות קודם נשואין יהיה הקרקע הקדש וחלתה חולי מות וכדי להפקיע מן ההקדש הלכו קרוביה והשיבוה במטה בחליה עם אחד מקרוביה והכניסוה לחופה וברכו ז' ברכות כדי שירשה בעלה והשיב דלא הוי חופה הראויה לביאה ולא הוי חופה כלל וע"ש כי האריך:

סעיף קטן ג
וכבר נתבאר שאחרונים חולקין עליו וכן נוהגין:

סימן סב

סעיף קטן א
אמנם המנהג שלא לברך ברכת חתנים עד אחר שתכנס לחופה וכ"נ מדברי בה"ג עכ"ל ומבואר לפי דברי רא"ש דלעיל דס"ל דלא בעינן חופה ראויה לביאה אם כן ס"ל גם כאן דאין צריך לברך קודם הכניסה וכ"ש בזמן הזה דחופה אינה יחוד ולכן אין מברכין אלא תחת החופה וכן הוא המנהג:

סעיף קטן ב
וכן המנהג בברכת האירוסין וברכת נשואין שמברכין תחת החופה ודלא כדברי ראבי"ה שכתב המרדכי פ"ק דכתובות דבין ברכת אירוסין ובין ברכת נשואין מברכין על הגפן באחרונה מיהו לאחר הסעודה כשמברכין ברכת נשואין נוהגין כדברי ראבי"ה:

סעיף קטן ג
ובפ"י דה"א בהג"מ כתב דאין מברכין ברכה א' לב' חתנים משום עין הרע עד כאן לשונו וכן נוהגין דעושין לכל חתן חופה בפני עצמו מיהו סעודה א' עושין להרבה חתנים ואין מברכין אלא ברכה אחת וכן נראה מתשובת הרשב"א שכתב ב"י ועבי"ד סי' רס"ה דאע"פ ששני החתנים אינם בבית א' מ"מ אם כשבירך בראשונה היה דעתו על השני א"צ לבדך:

סעיף קטן ד
וכתב דב' נכריות אין לחוש וכן היה נוהג הר"י מפרי"ש שהיה עושה חתונת יתום ויתומה עם נשואי בתו או בנו עד כאן לשונו אמנם במרדכי פ"ק דמ"ק ע"א כתב דאפילו בב' נכריות נזהרים משום דאמרינן באבל רבתי אין מקלסין ב' כלות בבת א' משום איבה פירוש שמא הא' יפה ואחת כעורה איכא איבה ביניהם או אם מכבדין הא' יותר מחברתה עכ"ל וכן הוא בחידושי אגודה פרק קמא דמ"ק מיהו אין העולם נזהרים:

סעיף קטן ה
ע"ל סימן ל"ז מדין זה:

סעיף קטן ו
וכתב המרדכי פ"ק דכתובות ע"ב דמברכין על כל א' בפ"ה ויש נוהגין להפסיק בינייהו בקריאת הכתובה עכ"ל וכן כתבו התוספות והאשר"י דנוהגים להפסיק ביניהם בקריאת הכתובה:

סעיף קטן ז
וכ"כ מרדכי בהגהות דקדושין דף תרכ"ג ע"ג דאין הברכות מעכבות והא דאמרינן כלה בלא ברכה אסורה ר"ל בלא חופה ונקט ברכה משום דדרך הברכה לעשות תחת החופה אבל הברכות אינן מעכבות דאטו במקום דליכא עשרה לא יעשה נישואין ולכך אם קידש אשה בטעות וגם הנישואין היה בטעות ונמצא הברכות שבירך הכל היה בטעות אפ"ה א"צ לחזור ולברך שנית כי הברכות שבירך ראשונה סגי וכ"כ שם עוד בשם תשובת רש"י דאע"ג דצריך לחזור ולקדש מכל מקום אין צריך לחזור ולברך וכ"פ בתשובת מהרי"ו סימן ו' ובפסקי מהרא"י סי' ק"ס ובתשובת מיימוני סוף הלכות אישות סימן י"ח וי"ט האריך בזה וכן הוא בתוספות פ"ק דכתובות דאם נכנסו לחופה אין הברכה מעכב וע"ש דף ז' ע"א:

סעיף קטן ח
ואין דבריו נראין אלא אין הברכות מעכבות כמו שנתבאר לעיל בסמוך ומיהו לכתחילה יש ליזהר ולהדר אחר עשרה:

סעיף קטן ט
כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ו סי' ב' דז' ימי החופה מתחילין מיד לאחר ז' ברכות שבירך בראשונה עכ"ל:

סעיף קטן י
ולענין מה שפירש רבינו דאותן שלא אכלו שם נקראים פנים חדשות המיימון פליג וכתב דדוקא אותם שלא שמעו הברכה נקראים פנים חדשות ובסמ"ג כתב דאותם המשהים שם מחמת החופה נקראים פנים חדשות אע"פ שהיו בשעת החופה וע"ש:

סעיף קטן יא
אמנם בזמן הזה אין נוהגין כן:

סעיף קטן יב
מצאתי במנהגים בהגהות סוף המנהגים במקום שכתוב המנהגים וקיצור כי הדרשה היא כפנים חדשות על כן נהגו לברך ז' ברכות בסעודה ג' של שבת כי נוהגים לדרוש:

סעיף קטן יג
ומצאתי כתוב במנהגים ישינים דלפי המנהג בני אשכנז אפילו לאשר ברא בעינן ב' כוסות עכ"ל ולא ראיתי נוהגין כן וטוב להחמיר:

סעיף קטן יד
וכן כתב הר"ן פרק קמא דכתובות דף תע"א וכתב שם דאפי' אשר ברא לחוד אין מברכין אלא במקום חופה:

סעיף קטן טו
וכתב הר"ן דף תע"א דאע"ג דלא צריך עשרה מכל מקום ג' מיהו בעי לכ"ע להשמחה במעונו לא בעי י':
והאידנא נוהגים בדברי הרמב"ן:

סעיף קטן טז
והאידנא אין מברכין שהשמחה במעונו אלא עד אחר החופה וכן כתב הכלבו וז"ל הא דאמרינן בני החופה מברכין שהשמחה במעונו משעה שמכינים כו' היינו דוקא לדידהו דמקדשי מעיקרא וכבר התחילה השמחה אבל אנן דלא מקדשי רובא דעלמא עד יום הנשואין לא מברכים שהשמחה במעונו אפילו בסעודת יום חמישי שעושה השושבין לחתן עד כאן לשונו וכן נוהגין:

סעיף קטן יז
כתב המרדכי דיש פרק קמא דכתובות דאין לברך שבעה ברכות אלא עד יום השבת דליכא נישואין בלא קטטה ודילמא הדרי בהו קודם הברכה שמברכים ביום הששי עכ"ל. ונראה דאיירי במקום שעושין החופה ביום ו' ולכן קאמר דאין לברך בסעודה שעושין קודם החופה אבל כשהחופה ביום ד' או ביום ה' פשיטא שמברכין בסעודה שאחר החופה וכן נוהגין כתב בהגהות מיימוני פ"ה דהלכות ברכות וז"ל מוהר"מ היה מנהיג לברך שהשמחה במעונו וברכת חתנים דהיינו אשר ברא בליל מ"ש יום אחר שלאחר הנישואין כשעושין משתה אצל חתן וכלה אע"פ שאין אוכלין במקום שאוכלין בנישואין אלא בבית החתן והכלה וכן עשה מוהר"ם מעשה בעצמו:

סימן סג

סעיף קטן א
ובתא"ו נתיב ב"ב ח"ב כתב בשם רבינו ניסים שצריכה כוס של יין ולא יברכהו בלא כוס:

סימן סד

סעיף קטן א
וכן הוא דעת הרמב"ם פ"י מהלכות אישות וכן כתב ר"י וכן כתב הר"ן מיהו כתב דיש חולקין וס"ל דבחור שנושא אלמנה שמה עמה ז' ימים וכן נוהגין עכ"ל וה"ה כתב ב' הסברות כתב ר"י נתיב כ"ב ח"ב דהאשה יכולה למחול על שמחתה:

סעיף קטן ב
וכתב הר"ן פ"ק דכתובות ע"א דף תע"א מיהו אם חל י"ט ע"ש יכול ליבעול ביום ה' דליכא למיחש שמא ישכים למלאכתו וישמח עמה ביום ו' בלא חיבת ביאה עכ"ל וכן הוא בגמרא עוד אמרינן בגמ' דתקנו ביום ה' משום שכתוב בו ברכה לדגים וכתבו הרמב"ן בתשובה סימן קפ"ה. וכתב הר"ן ס"פ ד' מיתות דנוהגים שלא לעשות נישואין אלא כשהחודש במלואה ואין בזה משום ניחוש עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכתב המרדכי ריש כתובות אבל לא תקנו שתנשא ליל ה' שאין רגילות לעשות נשואין בלילה:

סעיף קטן ד
והמרדכי כתב פ"ק דכתובות דמשום תקנת עניים נהגו לכנוס בע"ש. והר"ן כתב שם דף תס"ט ע"א בדורות הללו שלא נהגו לקדש אלא עד זמן הנישואין ליכא למיחש לשמא זנתה תחתיו ולא חיישינן לטענת בתולים וכ"כ הכלבו ובהגהת אלפסי דף תס"ט כתב דאם נתייחדה עמו קודם החופה יכול לכנוס בכל יום דאין לו טענת בתולים אחר הייחוד ובריב"ש סי' קל"ה כתב דהואיל ובזמן הזה אין מייחדין עד אחר ז' ימי המשתה לכך נוהגים לכנוס בע"ש וכתב בהגהות מיימוני פ"י דאישות דאף אלמנה נהגו לכנוס ביום ו' אף ע"ג דליכא ג' ימים לשמוח עמה מ"מ ראו חכמי הדורות דבהא תקנתא ניחא לה טפי עכ"ל ראבי"ה:

סימן סה

סעיף קטן א
כתב רבינו ירוחם בחלק חוה נתיב כ"ב ח"ב מבטלין ת"ת להכנסת כלה לחופה וכן הוא פ"ק דמגילה (ג:) ופרק האשה שנתארמלה (כתובות יז.) עכ"ל:

סעיף קטן ב
ועיין בא"ח סימן קע"א אם מותר לזרוק לפני התתן וכלה מיני אוכלין ומשקין:

סימן סו

סעיף קטן א
וע"ל סי' קע"ו דמשמע דבמקום דלא יוכל לגרש כ"א ברצון האשה אין לחוש כ"כ בכתובה וא"כ בזמן הזה דאין מגרשין בע"כ יש להקל בדבר ואולי יש לחלק ועיין לקמן:

סעיף קטן ב
וע"ל סי' ס"א אם מותר ליכנס תחת החופה קודם שנכתבה הכתובה:

סעיף קטן ג
וכן כתב המרדכי פ"ב דגיטין ע"א וכן הוא שם בהגהות אשירי וכן כתב הר"ן שם ע"א דף תקס"ג כתב עוד המרדכי פ"ב דגיטין ע"ד וסמכו חכמי הקהל לחתום הכתובה קודם הברכה דאיכא אימתא דצבורא לשקר וגם העדים חותמים קודם הברכה וליכא משום מיחזי כשיקרא כיון דעסוקים באותו הענין ויש מקומות שאין חותמין עד אחר הברכה שכבר הקנין נעשה בפניהם עכ"ל. ובהגהות אשיר"י פ"ב דגיטין כתב דנהגו לכתוב בע"ש ולחתום במ"ש משום דקלא אית ליה משעת הכתיבה אפי' לענין תוס' מיהו טוב לקבל קנין מיד וע"ש וכתב בא"ז דנהגו העדים לחתום על הכתובה שקראו תחת החופה אע"פ שלא שמעו העדים הקריאה ולא שפיר עבדי מ"מ כיון דנהגו נהגו ואין למחות בידם שלא להוציא לעז על כתובות הראשונות עכ"ל:

סעיף קטן ד
וכתבו התוס והרא"ש והמרדכי ריש אע"פ דיכול לשעבד עצמו אע"פ שאין לו נכסים בשעת הנשואין וכל נכסיו שיהיה לו אחר כך משועבדים לה וכתב הרשב"א בתשובה סי' תקל"ד דוקא בשכתב לה דרך שיעבוד אבל אם לא שיעבד עצמו אלא שנתן לה במתנה דבר שאינו בעין לא קנתה אפי' באגב ובתשובת הרא"ש פסק דקנתה ע"י אגב וע"ש וצ"ע בדברי התוספות והרא"ש והמרדכי ריש אע"פ ובח"ה סי' ס' נתבאר בדין זה:

סעיף קטן ה
הא בלאו הכי לא מהני מחילה וכן הוא במרדכי פרק החובל:

סעיף קטן ו
ובנ"י פרק החובל דף ל"ב ע"ב משמע דאסור לכתוב הכתובה בשם הקונה דהואיל ואין הכתובה בשם האשה הוי כמי שאין לה כתובה כלל עכ"ל וכתב מהרי"ל בא' שאמר לסופר תהא הכתובה אצלך עד שישלם לך הבעל שכר הסופר דאסור לשהות אצלו הואיל ואין כתובה בידה:

סעיף קטן ז
והר"ן פרק קמא דכתובות ע"ב דף תס"ח מסתפק אי מותר לייחד מטלטלין בשבת משום דהוה כקונה קנין בשבת:

סעיף קטן ח
כתב הגהות מרדכי דקידושין דף תרס"ג ע"ג דאם כתב לה כתובה בקדושי טעות אע"פ שחזר אח"כ וקדשה שנייה אפ"ה כתובה הראשונה קיימת וכ"פ בתשובת מהרי"ו סי' ז':

סעיף קטן ט
וכן כתב המ"מ פרק י' דאישות בשם הרמב"ן וכן כתב הריב"ש סימן ס"ה אמנם במרדכי ע"ג פרק קמא דכתובות משמע דאסור לעשות כן אלא במשפחה שמנהגם כך אבל

באחרים צריך לכתוב מנה או מאתים ואחר כך להוסיף מה שירצה וכן נוהגין בזמן הזה דכותבין כל הכתובות שוין לבתולות בשוה ולאלמנות בשוה וקורין זה הכתובה תחת החופה ואחר כך מוסיף כל א' מה שירצה כתב הריב"ש בתשובה סימן ס"ה אשה שנכתבה בכתובתה ודין נדוניא דהנעלת ליה מאה דינרי זהב והוסיף לה מדיליה נ' דינרי זהב סך הכל מאה וחמשים דינרי זהב או תוספת אחר אין העיקר הכתובה דהיינו מנה או מאתים בכלל זה דאין עיקר הכתובה בכלל התוספות עד שיכתוב ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כסף זוזי אלף או כיוצא בה שאז העיקר בכלל התוספת:

סעיף קטן י
וע"ל סי' נ"א:

סעיף קטן יא
וכ"כ ה"ה שם וע"ל סי' ס"ט:

סעיף קטן יב
כתב מהרי"ו בתשובותיו סימן י"ד מנהג שפירא היה לגבות מטבע ריינוס ג' מאות ובמדינות הללו מגבין לבתולה ד' מאות פוליש ולאלמנה מאה ובמקום שאין מנהג כתבו ריש הגהות מרדכי דכתובות דלמ"ד דכתובה דאורייתא הוי שיעור כתובה דרבנן קרוב לי"ז פרחים זהב ש' דוקא"ט כסף ממטבע ויניצא"ה ואם כתובה דרבנן הוי שיעור כתובה דרבנן כשני פרדים זהב וב' דוקא"ט כסף וע"ש שהאריך בזו וכן הרמב"ם האריך פ"י דאישות ובתשובת מהרי"ל סי' ע"ז שטר הכתובה לבתולה י' זהובים ולאלמנה ה' זהובים דמנה הוא זקוק וכו' כ"כ אגודה בשם ר"ת וע"ש וכתב הריב"ש בתשובה סי' ס"ה אע"פ שלפעמים בהיות הנדוניא גדולה אין האשה חוששת בגביית העיקר למיעוטא אם תקפיד עליו מגבין לה עכ"ל ועוד בתשובות סי' פ"ו שיעור הכתובה:

סעיף קטן יג
וע"ל ס"ס קי"ח איזה מתנה שמוסיף לאשתו יש לו דין מתנה ואיזה יש לו דין תוספת:

סעיף קטן יד
וכתב מהרי"ק שורש קי"ו כרכום שכבש עיר הכתובות בחזקת אבודות וצריך לכתוב לאשתו אחרת אע"ג דיש לומר שמא יחזרו להם כתובתן וע"ש שהאריך בזו והביא ראיה מדברי הרשב"א שכתב ב"י:

סעיף קטן טו
כתב מהרי"ל בתשובה סימן ע"ו דאם אינו רוצה לכתוב הכתובה כפי המנהג הרשות בידו רק שיכתוב בשטר שבבר קבלה על הכתובה מה שלא כתב לה וע"ש ונראה לי דוקא שהתנה כן תחלה קודם השידוכין והקנסות שקבל עליו אבל אם שיעבד עצמו סתם בקנס לישא אותה וכשבא לנישואין רוצה לפחות לה כתובה אין הרשות בידו כי כל

הנושא ומשעבד עצמו בסתם דעתו ע"פ מנהג וכמ"ש הרמב"ם כנ"ל. וכן משמע בדברי מהרי"ל עצמו שצריך להתנות כן בתנאים מתחלה:

סעיף קטן טז

וכתב שם דלא אזלינן בתר אומדן דעתו דלא גביא אלא כפי המנהג מאחר שכתובה זו נכתבה בפסול וע"ל סי' ק' מזו:

סעיף קטן יז

ועיין בי"ד סימן ק"ס אם יש בנדוניא משום רבית וע"ש כיצד וכתב מהרי"ק שורש קי"ז על אשה שאבדה כתובתה ואין הבעל רוצה לכתוב לה כתובה גדולה כראשונה רק מאתים שלא יהא בעילתו בעילת זנות ופסק דצריך לכתוב לה כתובה גדולה כבראשונה:

סעיף קטן יח

ובמרדכי פרק ב"מ ע"א דר"ת בשם הרמב"ם כתב כשהאב קיים כותבין מבי אבוה ואם מת כותבין מבי נשא והר"ש משנ"ץ כתב דאין קפידא אם כתב בשתיהן מבי נשא או מבי אבוה עכ"ל וכן הוא בתוספות פרק ב"מ כתוב במרדכי פרק ח"ה דף רמ"ט ע"ד ובהגהות מיימוני סוף ספר שופטים סי' ז' דאין כותבין אגב בכתובה אלא כדי שיוכל הבעל למכור מטלטלין בלא רשות אשתו. ע"ש פי"ג ע"ד דף רכ"ד דאין כותבין קנין בכתובה דהוי תנאי ב"ד עכ"ל ועיין בתשובת הרשב"א סימן תתקכ"ט דפליג ועיין לקמן בח"ה סי' קי"ב מדיני אגב:

סעיף קטן יט

כתב הרשב"א סימן תש"ה כתוכה שנקרעה אם הוא קרע הפוסל כתובה כתבינן לה כתובה אחריתא מעכשיו ולא מזמן הראשון ואפי' אם הוא קרע שאינו פוסל השטר לא כתבינן לה אחריתא מזמן הראשון דהואיל והשטר עדיין בשר למה יכתבו לה אחרת וע"ש וע"ל דיש סימן זה דיש חולקין בדבר אי כותבין לה מזמן הראשון או לאו:

סעיף קטן כ

במרדכי בפרק גט פשוט ע"ב דף רצ"ח כתובה שהחתן חתום עליה ואחר כך עדים יש אומרים פסולה ויש אומרים כשירה וע"ש טעם הדבר:

סימן סז

סעיף קטן א

וכל שכן שאין לה התוספת שכתב לה וכן הוא בהגה"ת אלפסי ע"א דף שע"ב ופשוט הוא:

סימן סח

סעיף קטן א
ומשמע מדברי הר"ן פרק המדיר ע"ב דף תק"ו הא דבעינן שהיא טוענת ברי היינו שלא נוכל לומר שמשנשאת נאנסה אבל אם נוכל לומר משנשאת נאנסה אפילו אם היא טוענת שמא תחתיו נאמנת דהואיל ונוכל לומר דבבית בעלה נאנסה אמרינן כאן נמצא כאן היה וע"ש שהאריך ולענין הפסד כתובה מירי אבל לענין איסורא לא דאדרבא גרע טפי אם היא תחתיו קודם נשואין:

סעיף קטן ב
ודלא כמרדכי בפרק קמא דכתובות שכתב בשם רשב"ם דכל שכן דנאמן על התוספת. וזהו דלא כהגה"ת אלפסי פרק קמא דכתובות דאם רוצה לקיימה צריך לכתוב לה מאתים דהא לא האמינוהו אלא משום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואי מקיימה ואין כותב לה אלא מנה אינו מפסיד כלום עכ"ל:

סימן סט

סעיף קטן א
וע"ל ס"ס פ'

סעיף קטן ב
מיהו כתב הר"ן ריש המדיר דיוכל לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך וישלים לה מה שאינו מספיק לה ממעשה ידיה וכן הוא בהגהות מיימון פרק י"ב ואם מספיק לה מעשה ידיה יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וכן הוא לקמן סי' פ"ד וע"ל סי' פ' מאלו הדינים:

סעיף קטן ג
וכתב המ"מ דיש חולקים וסבירא להו דתנאו קיים ועיין לעיל סי' ס"ו:

סעיף קטן ד
וע"ל סי' צ"ב מדין זה כתב בהגהות מיימון פט"ו תנא דבי אליהו וכי מה טיבה של יעל שבאתה תשועה גדולה על ידה אמרו אשה כשירה היתה ועושה רצון בעלה מכאן אמרו אין לך כשירה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה עכ"ל:

סימן ע

סעיף קטן א
וכן הוא לקמן בדברי הטור והר"ן כתב בסוף אעפ"י ע"א דאם היא רגילה לשתות בפני בעל ב' כוסות נותנין לה כוס אחד ואם אינה רגילה בפני בעל רק בכוס אחד אין נותנין לה כל עיקר והוכיח כן מדברי הגמרא ותמה על דברי הרי"ף שלא כתבה:

סעיף קטן ב
וע"ל סי' פ':

סעיף קטן ג
וז"ל שם אשה התובעת מזונות מבעלה והבעל אומר אין לי מה לתת ויש לו קרקעות מיוחדים לכתובה והוא אוכל פירות היש להגבות לה מזונותיה מפירות הקרקעות ההן או לא ואם היא רוצה לקבל פרעון המזונות בגוף הקרקעות ופסק שהדין עמה בכל מה שתרצה ועיין שם וכתב עוד דכל שמוכרת קרקע למזונותיה שוב אינה טורפת אותן הקרקעות לכתובתה ועיין שם וכן משמע בגמרא פרק אלמנה ניזונת (כתובות צו.) וע"ל סי' קי"ט אי חייב לזון אשתו שנשתטית וע"ל סי' קי"ח מי שנשבע לחלק כל ריוח שלו עם שותפו ועתה טוען שאין השבועה חלה שאין מזונות לאשתו:

סעיף קטן ד
ובמרדכי פ' ב' דייני גזירות ע"א כתב בשם רבינו ברוך דלאו דוקא במדינת הים אלא שדבר בהוה עכ"ל:

סעיף קטן ה
עיין שם שהאריך בתשובה וכן הוא ס"פ יש נוחלין ס"ס ע"ב:

סעיף קטן ו
עיין בהר"ן ריש ב' דייני גזירות שהאריך בדינים אלו ומשמע שם דאם מכרה נכסיה ופרנסה עצמה הוי כפרנסה אחר ועיין שם וכ"כ לקמן המ"מ וע"ל:

סעיף קטן ז
ופסק ר"י דלא מהני אלא מוציאין מידו וזנין אשתו ועיין שם וכן הוא בתשובת מיימון מיהו כ' אי נתן במתנת בריא לאחר אין אשתו נזונת מהם ובמרדכי פרק נערה ע"ג האריך בזה בחילוקים ועיין שם וכתב הר"ן דיש דייני גזירות אי תבעה מזונות לפני ב"ד והב"ד החמיצו הדין נותנין לה משעת התביעה:

סעיף קטן ח
ומה שכתב דאם לא היה חמיו חייב לו אין צריך לשלם משום דאין חילוק בין אב שפרנס בתו לאחר כ"כ גם הר"ן פרק נערה שנתפתתה דף תפ"ו ע"ב וכ"כ המרדכי פרק ב' דייני גזירות ע"א ומיהו כתב דאם לותה מאביה ואכלה צריך לשלם לו אע"ג דבעלה בעיר ודוקא איכא סהדי דלא הוה מיתדר לה בהדי בעלה שיהיה לה קטטה וכעס עמו או מבני ביתו דארגילו קטטה בהדה ולכן חייב לה מזונות באשר היא שם אבל ארגילה איהי קטטה הוי מורדת וע"ש בתשובת מוהר"ם בזה וכ"כ ב"י בשם הריטב"א לקמן ס"ס זה:

סעיף קטן ט

וכן פסק בנ"י פרק יש מותרות דאין לבעל חוב על הבעל כלום וכ"כ המרדכי ריש שני דייני גזירות ע"א דף תקפ"ד דשעבוד ב"ח על האשה ואם מתה האשה מוציאין מבעל מדר' נתן וב' המרדכי סוף פרק יש נוחלין ע"ב מ"מ אף לדברי רבי נתן אם מחלה האשה לבעל אין למלוה כלום. ב' המרדכי דיש שני דייני גזירות עד ג' שנים נאמנת לומר לויתי אבל אם שתקה ג' שנים מחלה ואין צריך לתת לה למפרע ומיהו אם היה לו משכון גביא אף לשעבר וכן הוא במרדכי סוף פרק יש נוחלין ע"ב אמנם המ"מ פי"ח כתב בשם הרמב"ן דלא בעינן ג' שנים רק גבי אלמנה כדלקמן סי' צ"ג אבל א"א שלא תבעה מזונות אבדה מיד לשעבר וכן כתב הר"ן ר"פ אלמנה ניזונית וכ"כ ב"י לקמן סימן צ"ג בשם הרשב"א שכתב כן בשם ר"ת ורבו ז"ל וכ"ע דאפילו יצאה מביתו על ידי קטטה ושתקה ולא תבעה מזונות אמרינן דמחלה לו וכתב עוד ומסתברא שדין רפואה כדין מזונות ע"כ וכתבו המ"מ והאריך עוד אפילו מכרה נכסי מלוג שלה בטובת הנאה ולא תבעה מזונות הפסידה לפי שדרכן של נשים לגלגל עם בעליהן ולסייען וה"מ לאפוקי מבעל אבל מה שעשתה הרי היא שלה מאחד שלא זכה עכ"ל וכן משמע מדברי הר"ן שכתבתי למעלה כתב המרדכי פרק שני דייני גזירות אשה אחת תבעה מזונות מבעל ופסקו בית דין לתת לה ואחר ה' שנים היא תובעת מזונותיה ואומרת שלותה על סמך הפסק והוא אומר לא ידעתי מן הסרבנות והיא שותקת ומחלה ופסק דהדין עם האשה וע"ש חלוקים בזה עיין לקמן סימן ע"ז בתשובת הרשב"א הרבה חלוקים ממזונות אשה עם בעלה:

סעיף קטן י

ובת"ה סי' שי"ז באחד שפרנס חתנו ובתו ב' שנים ואחר כך תובען לשלם לו ופסק דפטורים מאחר דאין רגילות להאכיל בשכר ודאי היה דעתו להאכילו בחנם אכל אם היה דרכם להאכיל בשכר החתן חייב לשלם לו מזונותיו אבל לא מזונות אשתו וע"ש שהאריך:

סעיף קטן יא

במרדכי פרק שני דייני גזירות וס"פ יש נוחלין ע"ב משמע דאינו נאמן רק בג' חדשים הראשונים אבל אחר כך לא דאם לא כן אין אדם רוצה ללותה עכ"ל וזהו סברת ר"י שכתב דאין הבעל נאמן עליה רק להשביע אותה דאם לא כן אין אדם רוצה ללות לה כדאיתא בתוספתא ובאשיר"י אבל לפי דעת החולקים עליו דס"ל הבעל נאמן בשבועה ואין חוששין לסברא זו א"כ ה"ה כאן דאין לחלק כתב הר"ן ריש אלמנה ניזונות אם הבעל לפנינו ואומר שפסק לה מזונות על העתיד אינו נאמן עכ"ל וע"ל סי' ק"ב אשה שתפסה בחיי בעלה לצורך מזונות אין מוציאין מידה:

סעיף קטן יב
וע"ל סי' פ':

סעיף קטן יג
וכתבתי דבריו בי"ד סימן רמ"ח:

סימן עא

סעיף קטן א
כתב הר"ן ס"ס אע"פ נראה הא דחייב לזון בניו ובנותיו דוקא כשאמן קיימת משום כיון דגררין אחריה עד בני שש אי אפשר להעמיד עצמה שלא תזון אותם ובכלל מזונותיה הוא אבל אין אמן קיימת אין חייב לזונן אבל לא ראיתי לראשונים ז"ל שאמרו כן עד כאן לשונו וע"ל ס"ס זה מתשובת רא"ש וריב"ש דמשמע דלא סבירא ליה כדעת הר"ן:

סעיף קטן ב
וכתב המרדכי פרק נערה ע"א פי' ר"י דוקא בשלא התחיל האב לזונן אחר ו' אבל אם התחיל לזונן בניו ובנותיו ניזונין מנכסיו דודאי בהכי ניחא ליה כיון שהתחיל לזונן:

סעיף קטן ג
וז"ל שם אף אם היא חולנית וגרע מבת שש אפ"ה לא כפינן ליה אא"כ אמוד לצדקה לפרנסה אלא מכלימין ודוקא במזונות וכן להשיאה לא כפינן ליה אפי' אם אמוד לצדקה לפרנסה אין כופין כמה ליתן ומ"מ כתב שם דמצוה ליתן לבתו הרבה נדוניא כו' וע"ש שהאריך בתשובה וכ"כ בתא"ו נתיב ב"ב ח"ד:

סעיף קטן ד
וכ"כ המ"מ פי"ב דאישות ובהר"ן פרק נערה דף תפ"ז ע"ב כתב דבנשתטה מפרנסים אותה אפילו בלא אמוד וכיוצא לדעת דוקא באמוד אף לאחר שש:

סעיף קטן ה
ומדברי הר"ן שכתבתי ריש סי' זה משמע דאינו חייב לזונם אלא אגב אמן שהיא אשתו:

סימן עב

סעיף קטן א
וכן הוא בי"ד סי' רכ"א:

סעיף קטן ב
וע"ש בדברי הר"ן שהאריך בזה ריש המדיר ומשמע שם דדוקא מדיר אבל הקדיש נכסים אין אשתו ניזונת:

סעיף קטן ג
ובהר"ן ריש המדיר ע"א דף תק"ג דה"ה בכ"מ שאמרו שיוצאת משום נדר:

סימן עג

סעיף קטן א
ועיין לעיל סי' ג' כתבתי דנותנין לה עץ לבשל מאכלה ונר להדלקה:

סעיף קטן ב
עיין בתשובה תולדות אדם סי' רפ"ו:

סעיף קטן ג
וכתבתי דבריו בח"ה וע"ל סי' צ"ג נתבארו דינים אלו באריכות:

סימן עד

סעיף קטן א
וכתב המ"מ פי"ג שכל מקום שתראה המדיר אשתו מכך וכך ר"ל שהוא אוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל האוסר על אשתו ואומר הריני אוסר עליך שלא תעשה כך אין בדבריו כלום וזהו פשוט עכ"ל:

סעיף קטן ב
ועיין בי"ד סי' רל"ד ורל"ה נתבארו דינים אלו:

סעיף קטן ג
ובספר מישרים נתיב כ"ג ח"ה תשובת רב אלפס אם היא או הוא טוענין שאין רצונן לדור עם חמותן כך הוא המנהג בכל בתי דינין שכל מי שנתפס בכך שומעין לו ונותנין להן אשה נאמנת שתדור עד שיתברר להן על ידי מי מהן נתגלגל:

סימן עה

סעיף קטן א
ומ"ש בספרים אפילו לא נשאה בגליל נראה שהוא טעות אלא יש להיות אפילו לא נשאת ביהודה וכן מבואר בדברי מוהר"ם במקומות הנזכרים ועוד משמע בדברי מהר"ם שאם נשאת בגליל אינו יכול להוציאה משם ופליג אסברא הראשונה שכתב הטור שהיא סברת הרמב"ם והרי"ף דס"ל דאם הוא ביהודה אע"ג דנשאה בגליל מוציאה משם ולכן יש לתמוה אדברי רבינו שכתב הדברים כאילו לא היה מחלוקת בדבר וצ"ע:

סעיף קטן ב
וע"ל בסמוך אי שקלה נ"מ ונצ"ב ובהגהות מיימון פי"ג דאישות ר"ת היה אומר פעמים שאין מוציאין אפילו מעיר לעיר או מכרך לכרך כגון שבזו העיר אין המושל כל כך צורר כמו באותו שרוצה לילך שם עכ"ל וכתב מוהר"ם בתשובה סי' קי"ז אין נקרא חילוק ארצות אלא אותן שנפרדו בלשונן דא"ת שלעזי"א וריינו"ס ופרנקו"ן מיקרי חילוק הארצות אם כן איך יתכן שא"י שהיה בו ת' פרסה על ת' פרסה ולא היה בו רק ג' ארצות עכ"ל ועיין שם:

סעיף קטן ג
וע"ל סי' זה מדין זה ובתשובות מיימון סוף סדר נשים סימן כ"ח האריך מוהר"ם בא' שאירס אשה על ידי שליח במקום אחר ונתן אמתלאות למה לא רצה לכנוס במקום ארוסה ופסק דהדין עם הארוס או אשתו תבא אחריו או תשב עד שתלבין ראשה וע"ש שהאריך בתשובה:

סעיף קטן ד
וסיים שם אע"פ שאומרת דניחא לה להיות בדוחק מזונות קודם שתלך למקום אחר אין הולכין אחר דעתה עכ"ל:

סעיף קטן ה
ובתשובת ריב"ש סי' פ"א משמע כדברי ב"י:

סעיף קטן ו
וכן במרדכי סוף כתובות תשובות מוהר"ם דאית לה נ"מ ונצ"ב הקיימין ואם אינן קיימין כתב דאם הוא הפסיד נצ"ב א"צ לשלם ונ"מ צריך לשלם ואם נגנבו או נאבדו נ"מ לית לה זנצ"ב אית לה וצריך לשלם לה עכ"ל וע"ש שהאריך מוהר"ם בדבר וכתב עוד שם הא דאבדה כתובתה ה"מ אם ילך לא"י ולא יחזור להתיישב בחוץ לארץ אבל אם יחזור להתיישב בחוץ לארץ אפילו לאחר כמה שנים אם היא בבחייה תגבה ממנו כתובתה ואם מתה צריך ליתן כל כתובתה ליורשיה ובסוף הגהות מרדכי כתיב בשם ר"ח כהן דה"מ שאם אין רצונה לעלות אבדה כתובתה דוקא בימיהם שהיה שלום בדרכים אבל עכשיו שהדרכים משובשים אינו יכול לכופה דה"ל כמו שחפץ להוליכה למקום גדודי ליסטים ואפי' אם יעמיד ערבות מספיק מגוף וממון ערבון ערבא צריך עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הרשב"ץ דאם הדרכים בסכנה א"צ ללכת עמו וכ"כ התוס' פ"ב דכתובות וכתבו עוד ואומר רבינו חיים דליכא בזמן הזה מצוה לדור בארץ ישראל כי הרבה מצות תלוין בארץ ואין יכולים ליזהר בהם ונענשים עליהם כו':

סעיף קטן ז
ואין דבריו נראין כי איך לא נחוש מאחר שחשש מוהר"ם לדבריו:

סימן עו

סעיף קטן א
ובהר"ן כתב שם פרק אע"פ דף תצ"ו ומיהו אם אירע לפועלים שלנו בביתם לצורך מלאכה יכולים לאחר עד יום שמיני:

סעיף קטן ב
וכ"כ הר"ן ע"א דף תצ"ו הא דעונת ת"ח אחת לשבת היינו כשאין מתחדש להם דבר בלימודם אבל משתנית עונתן כפי מה שהם צריכים לנדד שינה מעיניהן בענין למודם ולטרוח בו עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכתב הר"ן פרק אע"פ ע"א ד' תצ"ו בשם התוס' דל' יום שוהין חוץ לעירן וביום ל"א יהא בעירו אפי' אם באותו יום יחזור ויצא ל' יום בחוץ וכן לעולם וע"ש שהאריך בדינים אלו וכתב דאפשר דאף ת"ח לא שרי בכך אלא דרך אקראי ומקרי בעלמא אבל לא בקבע:

סעיף קטן ד
ובהגהות מרדכי דכתובות דף תקמ"ד ע"א דגם התוספת צריך ליתן לה:

סעיף קטן ה
וכ"ה בהגהות מרדכי דקדושין תרמ"ד ע"ב:

סעיף קטן ו
ובתשובת מהרי"ו ס' א' אשה אחת הפצירה בבעלה שלא לשמש עמה ואח"כ בכעס הניח ידו על החומש לישבע שלא לשמש עמה וכשראתה אשתו שכעס הרבה ורצה לישבע מחתה בו ופסק דאפ"ה השבועת חלה והאריך שם בטעם הדבר:

סעיף קטן ז
ובהגהות אלפסי ע"א דף תנ"ו פרק אע"פ כתב ונראה בעיני שאם היה מהמת חולי הראוי לרפואה צריכה להמתין לו עד שיתרפא עכ"ל:

סימן עז

סעיף קטן א
וע"ל סימן קנ"ה דין הכפייה:

סעיף קטן ב
ובהגהות מיימוני פי"ד ומ"מ לאחר זמן אינה רוצה להתעגן עוד הרשות בידה וצריך לתת לה אף כל הנתוסף על כתובתה עם הג' דינרין שבכל שבוע כו':

סעיף קטן ג
ומשמע מדברי הרמב"ם דאם רוצה לגרשה מיד ולתת לה כתובתה אין מוסיפין לה כלום אע"ג דהיא רוצה להמתין וכן הוא בהגהות אלפסי ע"א דף תצ"ח נ"ל דאינו עובר ג"כ בלאו וכתב הר"ן פרק אע"פ דף תכ"ו הא דמוסיפין לה היינו שנשאר עליו חוב כשאר הכתובה אבל אין נותנין לה מיד שהיא תלקח בהן קרקע:

סעיף קטן ד
וכתב הר"ן פרק אע"פ דף תצ"ו דאין מגרשה עד שפחתו לה נמי מנכסי מלוג שלה וכן מנכסים שלה שיש לה שאין לבעלה רשות בהן ודוקא נשואה אבל לא ארוסה וזהו דעת הרמב"ן אבל הרמב"ם כתב דאין פוחתין לה רק מכתובתה וכתב הרמ"ה דאלו הזי דינרין שפוחתין לה הם ז' דינרין ממש מכתובה שלה או מנכסים שלה ולא בטובת הנאה שיש לה בהן:

סעיף קטן ה
וכן הוא בהגהות מרדכי דכתובות דף תקמ"ט ע"ד וכן הוא בהר"ן ע"ב דף תצ"ו פרק אע"פ וכתב דאין חילוק בין מורדת מחמת מאיס או לא דבכל ענין אינה יכולה לחזור לאחר שהפסידה כתובתה:

סעיף קטן ו
כתב מהרי"ק שורש נ"ז על איש א' שתפס כל מה שהיה לאשתו ואמר שהיא מורדת ופסק דאינו נאמן אלא עליו להביא ראייה שאין אשתו נוהגת כשורה הן ע"פ עדים גמורים הן ע"פ שכנים ושכינות ובלבד שלא יהא השכנים ההם קרובים אבל בלאו הכי אינו נאמן אלא צריך להחזיר הכל למקום שלקח ואפי' מה שהכניס הוא ואח"כ ידונו ביחד כו' ועיין תשובת הריב"ש סי' שס"ד ושמ"ה איזה דבר מיקרי תפיסה וע"ל סי' צ"ג אי תפסה שטרות אי מקרי תפיסה:

סעיף קטן ז
ועיין במ"מ פי"ב מהלכות אישות שהאריך בדעות חלוקות בדין זה:

סעיף קטן ח
כתוב בר"ן פרק אף על פי דף תנ"ד ע"ב דאינה יכולה לחזור ומה שהפסידה הפסידה וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' תתס"א וכ"כ המ"מ פי"ד דאישות דלאחר יב"ח אינה יכולה לחזור אבל תוך יב"ח יכולה לחזור אם מת הבעל תוך יב"ח גובה כתובתה מן היורשים ולאחר יב"ח אם רוצה הבעל לקיימה כותב לה כתובה אחרת עכ"ל וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א:

סעיף קטן ט
נראה דלאחר השנה שאבדה כתובתה אבדה ג"כ כל תנאי כתובה והכי דייק לשון הרא"ש דדוקא תוך יב"ח חייב בקבורתה ובפרקונה אבל לא לאחר מכן ולכן נראה דאח"כ אין הבעל אוכל פירות נכסי מלוג וכן משמע מתשובת מהרי"ו סימן כ' דלאחר שיש לה דין מורדת ויכול לגרשה בלא כתובה אין להם זה על זה כלום וע"ש ולקמן כתבתי דבריו ומשמע דאם מתה יירשנה וכן משמע מדברי הגאון שהביא בעל העיטור מדברי הרי"ף וכן כתבתי לקמן סי' צ' מן המ"מ:

סעיף קטן י
ובמ"מ פי"ז משמע דאף אם נשאת תצא:

סעיף קטן יא
וכבר נתבאר דכן הסכימו כל האחרונים והכי נקטינן וכתב המרדכי סוף פרק אע"פ ע"ב בשם הראב"ן בדורות הללו שאין אדם נושא שתי נשים ביחד לא משהינן לה ואם בשביל הנשים שתוסרנה קנסינן לה להתיר לו לישא אשה אחרת והיא תשב ותתעגן ואמר ראב"ן אחרי אשר דאינו בזו פלוגתא דרבוותא חכמי הדור יתנו לב לפי הענין להעמיד דבר על אופניו שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה כו' ועוד האריך שם בדין מורדת ובהגהות שם דף תקמ"ט ע"ב משמע דיש חולקין אראב"ן ואין מתירין לו לישא אשה אחרת וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן תת"ט וכ"פ מהרי"ק שורש ס"ג ודוקא בנשואה אבל ארוסה שמרדה בבעלה ידונו טובי העיר ביניהם אם היא עותה עליו יתירו לו לגרשה בעל כרחה או לישא אשה אחרת כו':

סעיף קטן יב
מיהו כתב הרא"ש כלל נ"ה סוף סי' א' מיהו אם קדשה ברמאות ועשה שלא כהוגן והיא מורדת בו יש לסמוך ארבותינו האומרים שכופין אותו לגרש עכ"ל וכ"כ מהרי"ו סי' קל"ז והאריך בזה ואם נתנה לו תקיעת כף להנשא מתירין לה וע"ש ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ח ע"א אור"ת שאם קדש אשה ואינה חפצה בו אע"ג דאין כופין אותו לגרש אך אם נתפס יכולין לומר לו לא נעזור לך לצאת עד שתתגרש דאין זה כפייה רק שאין עוזרים לו עכ"ל:

סעיף קטן יג
ובמרדכי סוף אע"פ ע"א כתב אע"ג דמאבד כל אשר לו בשחוק לא תוכל אשתו למרוד בו כו' ונראה דדברי מוהר"ם אינן חולקים על זה דמוהר"ם לא קאמר אלא לענין דמקרי אמתלאה ומ"מ מודה דאינה יכולת למרוד משום זה ואם מרדה יש לה דין מורדת וע"ש וכתב מהרי"ו בתשובה סימן קל"ה אשר טוענת מאיס עלי מחמת שהוא שותה ומקיא ומאבד כל אשר לו בשחוק והוא טוען שאם עשה לא יעשה עוד נראה דזה לא מקרי אמתלא כו' ועוד דהרי הוא רוצה לחזור ולא לעשות עוד ואין צריך להעמיד ערבות שיתקן דרכיו כל זמן שאינו מוחזק ברעים עכ"ל ומ"ש דאין מקרי אמתלא מה שמכלה ממונו בשחוק אינו נראה דודאי אמתלאה היא וכמו שכתב מוהר"ם וכתב עוד המרדכי פרק אע"פ כל מה שאביה מוחזק בו מן הנדן דהנעלת ליה מהני כאילו היא עצמה תפסה וכן איתא בזו תשובות מוהר"ם בהג"ה שם דף תקמ"ט ע"ב וע"ג ועיין לקמן סי' ק"ב מדין מורדת:

סעיף קטן יד

ובמרדכי פרק אע"פ האריך בדברי מוהר"ם בזה וכתב דאפילו תופסת מוציאין מידה כל מה שהוא שלו אבל כל מה שהכנסה לו נותנין לה ומעגנינן לה עד שתתפייס להיות עמו או שיתרצה הוא ליתן גט ודוקא בנותנת אמתלא אמתית למה מורדת עליו אבל כל היכא דנראה לב"ד שאינו כן אלא שאומרת כן מחמת קטטה או כעס שהיה לה עם בעלה או שקרוביה למדוה לטעון כן מוציאין הכל ממנה ונותנין לבעל בין מה שהכניס הוא בין מה שהכניסה היא ואין לה מזונות כדין מורדת וע"ש שהאריך בזה ובהגהה דף תקמ"ט ע"ב כתב דלא מקרי אמתלא אלא כשהיא נותנת אמתלא המבוררת לטובי עיר ואז נותנין לה כל מה שהכניסה לו אבל אם אינה נותנת אמתלאה מבוררת אז אין נותנין לה כלום מיהו מה שתפסה משלה אין מוציאין מידה וע"ש במהרי"ו בתשובותיו פר' סי' כתב הלכה למעשה שהאשה צריכה לישבע שטוענת אמת שמאיס עליה ואינה טוענת כן מחמת שרצונה להוציאה ממנו ואז לא כייפינן אותה להיות עמו ואז דינה הכי דבכל מה שהאשה מוחזקת ממה שהכניסה לו הן בגדים הן נדוניא גם טבעת קידושין אין מוציאין מידה אבל כל שאר דברים בין שבח שהשביחו הנכסים בין כל מה שהכניס הבעל או נתנו לה קרובים מחמת אביו או קרוביו בין בשעת נישואין או אח"כ אפילו סבלונות הכל תחזור ומוציאין ממנה גם מוטל עליה שלא תבזבז נדונייתה שנשאר בידה או ליתנה לאחרים כי אם מתה יורשה הבעל גם השטר חצי זכר נשאר בתוקפו ואין לה למחול או ליתן לאחרים בלי רשות בעלה וכתב עוד ומאחר שהיא מורדת וקבלה עליה הדין לא נשאר לבעל עוד שום כפייה ונגישה עליה עד כאן לשונו ונראה דמיירי התם שלא היתה האמתלא מבוררת או שנראה שיש ערמה בדבר ולכך לא תוציא מן הבעל מה שהכניסה לו רק במה שהחזיקה בידה נוטלת וכדברי הגהות מרדכי שמחלק בכך אבל אם היתה האמתלא מבוררת ודאי דיינינן כדינא דמתיבתא וכדברי מוהר"ם ואין חילוק בזה בין תפסה ללא תפסה ולכן צריך הדיין לתת לב ולדון לפי הענין וכמו שכתבתי לעיל בשם המרדכי וראב"ן ונראה שעל כן החמיר מהרי"ו גם כן להצריכה שבועה שטוענת באמת אע"ג דמוהר"מ לא כתב רק להחרים דאין כאן טענת ברי להצריכה שבועה כן נראה לי ועיין בריב"ש סימן שס"ג שהאריך בזה:

סעיף קטן טו

וכתב הר"ן פרק אע"פ דף תצ"ד דוקא שהתחילה למרוד קודם נידתה אבל אם לא התחילה עד תוך נידתה לא הוי מורדת וכן הוא שם בהג"ה אלפסי וכן משמע שם ע"א סוף אע"פ במרדכי בשם ראבי' אבל תשובת מוהר"ם שם דאין לחלק:

סעיף קטן טז
ופשוט הוא דמיירי כשהגיע זמנה ומורדת עליו וכ"כ הרמב"ם בהדיא פי"ד וכתב הרשב"א בתשובה סי' אלף ר"ט כל זמן שלא כתב הבעל הכתובה לארוסתו איני יודע מה תוכל היא להפסיד מחמת מרדה שהרי עדיין אין לה כתובה:

סעיף קטן יז
וכן הוא בריש סימן שס"א וכתב עוד שאין חילוק בין אומרת מאיס עלי או בעינא ומצערנא ליה מיהו אנן לא קי"ל הכי דהא ס"ל מצות חליצה קודם כמו שיתבאר לקמן אי"ה:

סעיף קטן יח
וכן הוא בריב"ש סי' שס"א וע"ל סי' קע"ה ושם נתבאר כל דינים אלו:

סעיף קטן יט
כתב מהרי"ק שורש כ"ט היכא דמרדה והוא לקח אשה אחרת אין כופין אותו להוציאה משום חרם ר"ג אלא אמרינן שלא עשתה כהוגן כו':

סימן עח

סעיף קטן א
ע"ל סימן ס"ט דה"ה דאין שומעין לה אם אמרה איני נפדית ואיני נותן פירות:

סעיף קטן ב
עיין בי"ד סימן רנ"ב איש ואשתו שבויין אי ב"ד יורדין לנכסיו ופודין האשה:

סעיף קטן ג
וכתב הר"ן פרק נערה דף תפ"ה ע"א דבמקום שאסורה לבעלה ישראל דחיישינן שמא נבעלה ברצון א"צ לפדותה דאין השבייה גורם לה אלא שנבעלה ברצון וכך כתב רבינו ירוחם במשרים נכ"ג ח"ה שהביא ב"י לעיל וע"ל סי' ז' אימת אסורה לבעלה ישראל:

סעיף קטן ד
והר"ן פרק אלמנה ניזונת דף תק"ל ע"ב ומיהו אם אינו רוצה לפדותה צריך להחזיר לה הפירות שאכל:

סימן פ

סעיף קטן א
וכתב המרדכי ע"ד ריש אף על פי בשם רבינו ברוך והאידנא נשים שלנו לאו אורחייהו לטחון ולכבס אין כופין אותן על זה דעולה עמו ואינה יורדת וכ"כ הרמב"ם והביאו הטור בסמוך:

סעיף קטן ב
מיהו מצינו למימר כשעבר וכנסה וברח שנתבאר לעיל סי"ג דלא מפקינן מינה או אם רצונה להניק בנו הראשון יותר מכ"ד חדש דאז מותרת להנשא מיהו גם זה מילתא דלא שכיחא הוא:

סעיף קטן ג
וז"ל הר"ן פרק אע"פ דף תצ"ה ע"א דאם הוא עשיר ויכול להשכיר שפחה חייב להשכיר דעולה עמו ואינה יורדת עמו:

סעיף קטן ד
וכתב הר"ן פ' אע"פ דף תצ"ה ע"ב י"א הואיל ואינה חייבת אלא שלא תשב בטל מעשה ידיה שלה והרשב"א חולק וכ"נ כו'. וכתב עוד דאינה חייבת לעשות משקל ה' סלעים אלא מעט שלא תשב בטל כו' וזה פשוט:

סעיף קטן ה
כתב המרדכי ריש מציאת אשה אף למ"ד המותר שלה מ"מ אינו אלא נ"מ והבעל אוכל פירות:

סעיף קטן ו
ע"ל סימן ס"ט אם הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך כשמספיק לה מעשה ידיה:

סעיף קטן ז
וע"ל ריש סי' ע' מדינים אלו כתב הר"ן פרק אלמנה ניזונת דף תקכ"ו ע"ב הרמב"ן כתב דא"א ששהתה אפילו שעה אחת ולא תבעה מזונותיה הפסידתן ואפי' מכרה נכסי מלוג שלה בטובת הנאה ולא תבעה הפסידתן לפי שדרכן של נשים לגלגל עם בעליהן ולסייען והר"ן פליג אם מכרה נ"מ עכ"ל וע"ל סי' ע':

סימן פא

סעיף קטן א
ובמרדכי ריש המדיר ע"ד דאין חילוק בין אם אסרה על הבעל לבד או אסרה על כל העולם אלא כשנאסרה על כל העולם חל ההקדש אפי' בעודה תחתיו וצריך להפר ועיין באלו הדינים בי"ד סי' רל"ד:

סימן פב

סעיף קטן א
כתוב בהגהת אלפס פרק אע"פ דף תצ"ד ע"ב נראה דאפילו אשה נכרית שקבלה בן להניק והניקתי עד שהוא מכירה כופין אותה להניק בשכר מפני סכנת הולד עכ"ל ר"י א"ז:

סעיף קטן ב
כתב הר"ם פדוו"א סימן נ"ג אף על גב דאמרינן הבת אצל האם לעולם היינו דוקא אם נראה לב"ד שטוב לה לשבת עם אמה אז צריכין אפי' יתומים ליתן לה מזונותיה אצל אמה אבל אם נראה שטוב לה יותר בבית אחיה אין אמה יכולה לכופן שתהיה עמהן כו' וע"ש שהאריך בזה:

סימן פג

סעיף קטן א
ול"נ דודאי מדינא פטור אבל הרוצה לצאת ידי שמים ונותן לה דמי בושתה כדי שתתפייסה ותמחול לו או שנידוהו עד שיפייסנה כמו שמבואר בסימן ת"ך בח"ה ועיין שם בסי' א' בזו י"ל שיש לבעל חלק בממון:

סימן פה

סעיף קטן א
אשה שנתנה קרקע לבעלה ונתנה עליו שטר מתנה והוא כותב על עצמו שט"ח נדוניא ע"ל סימן קי"ח תשובת הרא"ש אי מקרי נ"מ או נצ"ב וע"ל סימן ע"ז מלבושי האשה אי נקראין נצ"ב:

סעיף קטן ב
ועיין בח"ה סי' קכ"ב מדינים אלו דאם לא היה פירות בקרקע שדן עליו הבעל צריך הרשאה בנכסי אשתו וע"ש וכתב מהרא"י בת"ה סימן שי"ב דאם בעל בא לדון מחמת מעות מזומנים שיש לאשתו ביד אחר א"צ הרשאה דמעות מזומנים כאילו הוי פירות בארעא דמי וע"כ הא דבעינן שיהיו פירות בקרקע היינו דבלא פירות אין לו לבעל שום זכות על הקרקע שרוצה לדון עליו אבל אם יש לו שום נפקותא לדון על הקרקע אע"ג דאין פירות בקרקע א"צ הרשאה ולא משמע בח"ה סימן קכ"ב כדבריו. כתב הריב"ש סימן תצ"ז הא דא"צ הרשאה היינו לדון אבל לעשות פשרה צריך הרשאה וע"ש:

סעיף קטן ג
וכן הוא במרדכי פרק קמא דקידושין:

סעיף קטן ד
ולקמן סי' פ"ז איתא בשם הרשב"א והרא"ש דבמעות שאינן טמונים היא נאמנת ובמעות טמונים אינה נאמנת ועי' לקמן וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתק"ו דבמעות טמונים אינה נאמנת וכ"כ בשם מקצת המפרשים:

סעיף קטן ה

ועיין בתשובת מוהר"ם סימן רס"ח אשה שאמרה שבעלה נתן לה חפצים במתנה ומרדה עליו ויצאה מביתו אם לא ראו החפצים בידה אף ע"ג דנושאת ונותנת בבית נאמנת במיגו דיכולה לומר להד"ם או החזרתיו לך כו' וע"ש:

סעיף קטן ו

כתב מהרי"ו בתשובה סימן ע"ח אשה שהכניסה נדוניא לבעלה ועדיין היא מונחת ביד אביה ונשבה בעלה ופדאו אביו ופסק שם דאין יכול לגבות פדיונה ממעות אלו דהא דב"ח קודם לאשה היינו בנכסים דידיה אבל בנכסים אלו שהן שלה ועדיין מונחים ברשותה אינה צריכה לשלם מהן דהוה כבגדיה שאין צריכה לשלם מהן לבעל חוב ועוד דהיה כמו מורדת דאין מוציאין ממנה נדונייתה במקום שיש לה טענה ואמתלא ועוד דתופסת למזונות אע"ג דאין אשה יכולה לתפוס בחיי בעלה מ"מ בכה"ג בנכסים שהם שלה ומונחים עדיין ברשותה יכולה לתפוס כו' וע"ש ועיין עוד לקמן סימן פ"ו במי שרוצה להחזיק בנכסי אשתו מחמת שבעלה חייב לו נדוניא ועיין בח"ה סימן צ"ו אי בעל חוב גובה מה שהכניסה לו לנדוניא:

סימן פו

סעיף קטן א

ובב"י בה"ה סימן ס"ה תשובת הריטב"א אשה שהיה לה שט"ח על בעלה והיא יכולה לגבותו בכל עת שתרצה והיתה יכולה לעשות בו מה שתרצה והפקידה אותו ביד אחר ומתה וזה לא היה יודע אם נתנה השטר במתנה לאחרים או לא ופסק דיחזיר השטר לבעל דאין מוציאין הנכסים מחזקתן מספק:

סעיף קטן ב

דאע"ג דאינה נאמנת לומר של פלוני הם מ"מ ממקום שקיבל יחזיר ואם אינה נושאת ונותנת תוך הבית שדינו להחזיר לאשה בהלך הנפקד ונתן לבעל כתב המרדכי פרק חזקת הבתים דף רמ"ט ע"ד ודף ר"ן ע"א דרבותיו מסתפקין בדבר ויותר נראה לו לפטור הנפקד ואף אם נפקד רוצה לתבוע הבעל שיחזיר אליו לאו כל כמיניה וכן הוא בהגהות מיימון פכ"ב דאישות בשם ראבי' ע"כ המרדכי בזה אני מסתפק אם האשה הלכה למ"ה והבעל תובע לנפקד ואומר שאשתו גנבם אם מחזירין לו ושאלתי לרבותי ורפיא בידם עכ"ל ועיין בח"ה סי' שמ"ח אשה שגנבה משל בעלה ונתנה לאחרים והחזירה לה או עזרו לה להוציא הגניבה אימתי חייב לשלם לבעל וחילוקים שם בזה:

סעיף קטן ג
כתוב בנ"י פרק חזקת הבתים דף קמ"ב ע"ב דאם לוה ממנה בשטר אינו צריך לשלם לה אא"כ פירש בשטר שהיה ממעות שאינם טמונים עכ"ל כתב המרדכי שם דף ר"ן ע"א אשה שמכרה מטלטלין והבעל תובע לקונה ואמר שאשתו גנבן לו אם הקונה טוען בבירור שהוא יודע שהוא של אשה נאמן בשבועה בהגהות מיימון פ' כ"ב דאישות פסק דא"צ להחזיר כלל אפילו אינו יודע בבירור שהוא שלה ואפי' אם הבעל רוצה להחזיר לו דמיו אינו צריך לחזור ורבי' ירוחם כתב בספר מישרים נכ"ב ח"ו אשה הנושאת ונותנת תוך הבית ומשכנה משכנות בלי ידיעתו של בעל צריך המלוה להחזיר בלא דמים נ"ל דוקא כשאין דרכה להשכין דאז חזקתו גנוב אבל אם דרכה בכך מסתמא הוא ברשות בעלה ומה שעשתה עשוי וע"ל סימן צ' בדין מכירת נכסים:

סעיף קטן ד
ע"ל בסמוך תשובת הרשב"א דסתם אשה מיקרי נושאת ונותנת תוך הבית וכן הוא במרדכי פרק חזקת דף ר"ן ע"א וכתב שם דלא מהני אפילו בשבועה לומר של פלוני הם:

סעיף קטן ה
ועיין בתשובות הרמב"ן סימן מ"ה אם נתן מתנה לבתו על תנאי שלא ירשנה בעלה כיצד יכתוב השטר שיהא השטר קיים וע"ש:

סעיף קטן ו
אמנם בתשובת הרשב"א סימן תתע"ט משמע דטוענין ליתומים דשלה היו ואפי' באשה שנשאה ונתנה בתוך הבית אף ע"ג דהיא אינה נאמנת לטעון מ"מ ליתומים טוענין וע"ש וכ"פ הריב"ש בתשובה סימן קס"ט:

סעיף קטן ז
ועיין עוד סימן מ"ב ובתשובת הרשב"א סימן תתקצ"ו מדינים אלו ועיין בח"ה סימן ס"ב וס"ד מקצת דינים אלו:

סעיף קטן ח
והרשב"א כתב בתשובה סימן תתקנ"ד דוקא שהיא בחזקת שיש לה נ"מ וטוענת כן אז הדין עמה אבל אם אינה מוחזקת בכך עליה להביא ראיה ואינה נאמנת אפי' בשבועה דכל מה שיש לאשה בחזקת בעלה היא כי סתם אשה נושאת ונותנת תוך הבית ועוד האריך בזה:

סעיף קטן ט
ועיין בח"ה סימן קכ"ז מקצת דינין אלו:

סימן פז

סעיף קטן א
כתב רבינו ירוחם במישרים נכ"ג ח"ז דדוקא בדבר שצריך לטעון אתה מכרת לי או נתת לי אבל בדבר שא"צ לטענה זו כגון פתיחת חלונות או ניזקין שאינם תדירין וכיוצא בהן יש לאיש חזקה בנכסי אשתו כמו אחר בנכסי חבירו עכ"ל וכן כתב בח"ה סימן קמ"ט וכתב שם דיש חולקין וע"ש

סימן פח

סעיף קטן א
ועיין במ"מ שכתב שיש מקומות שנוהגין בדברי התלמוד וע"ש:

סעיף קטן ב
בהג"ה אלפסי דף תק"י הא דאמרינן מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל היינו דוקא שמוציאה מרצונו או שהוא מא' שדינן שכופין אותו להוציא מדינא דגמרא אבל אם תובעת גירושין שלא כדין אלא שכופין הבעל מתקנת הגאונים צריך לתת לו כל יציאותיו שהוציא יותר על מה שאכל ויכול לעגנה בגט עד שתתן לו עכ"ל:

סעיף קטן ג
ובמרדכי פרק האשה שנפלו ע"ד כתב דוקא שאין האשה מכחישתו אבל אם מכחישתו אינו נאמן בשבועה:

סימן פט

סעיף קטן א
ובתשובת הרא"ש כלל י"ג סי' י"ט דה"ה לכל מה שנוהגין בו בני משפחתו הוא לצורך קבורה:

סעיף קטן ב
ועיין בהר"ן פרק נערה:

סעיף קטן ג
ולא ידעתי מאי קמ"ל בהאי ואפשר דר"ל אע"ג שלא נמלכו כבעל תחלה אפ"ה צריך לשלם להם וכן משמע שם בהגהות מרדכי בסופו ע"ג מצאתי הגהות מרדכי בדפוס החדש בשם מוהר"ם בא' שלא היו יודעים לו ממון וקברו אשתו ממעות צדקה ואחר כך נודע לו מעות ופסק דצריך לשלם אפילו למ"ד אין מוציאין אלא לאב בנדון זה מודה עכ"ל וע"ל סימן ק' אי האשה חייבת בקבורת בעלה:

סעיף קטן ד
עיין בח"ה אי מוכרין בלא הכרזה:

סימן צ

סעיף קטן א
ופסק שם דאם מקבל מתנה עני לא יכול לחזור בו ואם הוא עשיר יכול לחזור וע"ש וע"ל סימן זה עוד מדינים אלו:

סעיף קטן ב
כתב מהרי"ו בפסקיו סימן י"ו שח"ז שכתוב בו ואם בתו תלך לעולמה בלי זרע קיימא אז החוב בטל כו' ומתה הבת בחיי אביה והניחה זרע קיימא ואחר כך מת הזרע בחיי אבי הבת ואחר כך מת האב הזקן אבי הבת הבעל יורש השטר מכח זרעו שיורש אמו וצריכין לשלם לו כאשר כתוב בשטר ולא אזלינן בתר אומדנא לומר שלא היה כוונת הנותן רק על בתו או על זרעה כו' ועיין בח"ה ס"ס רפ"א הארכתי בזה במרדכי פרק כל הנשבעין דף של"ז ע"ב תשובה בראובן שמת והניח אלמנה וב' בנות אחת נשואה ומתה הנשואה ואחר כך מתה האם ולא נשבעת על כתובתה ופסק מוהר"ם דהבעל זוכה חצי הנכסים דמיד שמת ראובן נפלו חצי הנכסים לפני הבת הנשואה ומיקרי מוחזק אע"ג שהיו משועבדים לכתובת האלמנה וע"ש ובמרדכי ריש יש נוחלין אם כתב לבתו קרקע מהיום הגוף והפירות לאחר מיתה הבעל יורשה דלא מיקרי ראוי אלא מוחזק עכ"ל וע"ל סי' ק' איזה נקרא ראוי או מוחזק:

סעיף קטן ג
ועיין במרדכי ריש פרק יש נוחלין ע"ב שהאריך שם מדין ראוי שאין הבעל יורש:

סעיף קטן ד
וכ"נ מסקנת המרדכי שם דף רצ"ה ע"ג כתוב בתשובת מיימון סוף אישות סי' ל"ה הטוען על אשתו שנמצאו בה מומין ומקחו מקח טעות אם מתה אינו יורשה וכן הוא במרדכי דף רנ"ה ע"ג פרק מי שמת:

סעיף קטן ה
ושמעינן דאם היא מורדת ומתה יורשה וכן הוא לעיל סי' ע"ז ואם הוא מורד על אשתו או מדיר אשתו שדינו שיוציאה כתב בהגהות פרק אע"פ דף תצ"ח ע"א דאינו יורשה עכ"ל ונ"ל דזהו דוקא לסברת ?הרשב"ם דס"ל דמשנתן עיניו לגרשה אינו יורשה אבל לדעת החולקים עליו לא וכ"פ הרי"ף והרא"ש בהדיא פ' אע"פ אע"ג שכופין אותו כל זמן שלא גירש אותה יורש אותה מיהו יש לדחות דשאני הנהו שכופין אותו כל זמן לגרש מדינא דנוהג עמה מנהג אישות ולא פשע כלל ולכן אינו מאבד ירושתו משא"כ במורד או מדיר דאינו נוהג מנהג אישות ולמיפק קאי לכן אינו יורשה וצ"ע:

סעיף קטן ו
דכתב שם דדין מברחת אינו אלא בדהדרא עליו אבל לא הדרא עליו קנה זה במה שבידו וע"ש ולא משמע כן כהר"ן פרק האשה דף תק"ט ע"א דכתב דאם כתבה לו מהיום כשארצה הבעל יורשה אבל בשאר מברחת תשאר למקבל:

סעיף קטן ז
וכתב נ"י פרק החובל דאם מכרה נצ"ב נמי דינא הכי דאינו מכור עד שתתאלמן הוא או תתגרש ואז הם מכורים וע"ל סימן פ"ו וכתב נ"י פרק חזקת דף קפ"ב ע"ב הואיל ומכירתה בנכסיה קיימת כשתתאלמן או תתגרש אם הבעל רוצה לבנות או לסתור בנכסיה דהקונה יכול למחות וע"ש כתב מהררא"י בת"ה סימן ע"ב אם הקדישה נ"מ שלה אין ההקדש חל עד שתתגרש או תתאלמן ולא אמרינן בזה הקדש מפקיע מידו שיעבוד וע"ש שהאריך בזה כתב הרא"ש בתשובה כלל מ' אשה שמכרה בנ"מ ובעלה שותק לא אבד משום זה זכותו וע"ל ריש סימן זה ובח"ה סימן ת"ה אם הקדישה ברצון בעלה או ששתק אימת צריך לקיים:

סעיף קטן ח
אבל נ"י סוף יש נוחלין כתב דאפילו אם יש לאותו דבר שבא מחמת המעות שנטלן צריך להחזיר ללוקח וכ"ש אם יש לה נכסים מיוחדים בלא בעלה שצריך לשלם מהן ואם נפלו לה נ"מ אינו טורף מהם עכ"ל:

סעיף קטן ט
וע"ל סי' פ"ו תשובה מדין אשה שהיו לה נכסים שאינן ידועים לבעל והשאילתן לאחרים:

סעיף קטן י
כתב הר"ן ריש האשה שנפלו ע"ב דאיש יורש נכסי אשתו אע"פ שלא היו ידועים לו וכן נתבאר לעיל בדין אשה שהבריחה נכסיה:

סעיף קטן יא
ואמרינן בפרק אלמנה לכה"ג ובפרק חזקת הבתים וכ"כ הרמב"ם פכ"ב מה"א ומוסכם מן הפוסקים דאותה שדה שיש לה בכתובתה דינה בנצ"ב וכ"כ נ"י דף תנ"ז ובמרדכי שם ריש הפרק וע"ש שהאריך במרדכי בדינים אלו:

סעיף קטן יב
וכ"ה במרדכי פ' חזקת דף רמ"ט ע"א וכ"כ נ"י פ' אלמנה לכ"ג דף תכ"ז וכתב דאפי' לא מכר רק לפירות אפ"ה המכר בטל מיד ועוד האריך שם ומדברי הר"ן פ' חזקת דף קפ"ב פ"ח נראה דחולק וס"ל דלפירות הוי מכור וע"ש והמ"מ פ"ל מה' מכירה כתב בשם

הרשב"א כדברי הר"ן וע"ל סי' ק"ה אם חל השיעבוד של בעל על המעות שהכניסה לו אשתו ולקמן סי' קי"ח בסופו אם חל השיעבוד דבעל על קרקעות שהכניסה לו אשתו:

סעיף קטן יג

וכן הוא במרדכי פ' מציאת האשה וס"פ נערה שנתפתתה וע"ל סי' פ"ג כתבתי עוד מדין זה:

סעיף קטן יד

וכ"פ נ"י פ' אלמנה דף תפ"ז ע"א ודלא כדמשמע מדברי המרדכי ריש פרק שם בדברי הרמב"ם:

סעיף קטן טו

ולא משמע כן בתשובת הרשב"א שכתב ב"י לעיל. מיהו אפשר דהרשב"א מיירי כשרוצה למוכרן שלא לצורך פרנסה וכן היא במרדכי פ' מציאת האשה דאין חילוק בזו בין בגדי שבת וי"ט לבגדי חול מיהו מה שחילק מהרי"ק בין כלי זהב ובדולח לשאר דברים לא משמע כן מדברי הטור וכתב ריב"ש סי' ק"נ כספים שהכניסה לו יכול להוציאן הואיל ואחריותן עליו אבל לא שאר דברים והרשות ביד הבעל שאם רוצה להלוות מה שהכניסה לו נ"מ הרשות בידו עכ"ל:

סעיף קטן טז

וכ"כ המרדכי פ' הנזקין דף תרי"א ונ"י פ' אלמנה לכ"ג דף תכ"ו ע"ב:

סעיף קטן יז

כב"י בסי' צ"א אשה שהיה לה שטר מתנה מבעלה ומכרה לאחר ואח"כ מחלה לבעלה מחול ולא אמרינן בזה נחת רוח עשיתי לבעלי ואם מכרה זה השטר מתנה לבעלה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דהוי כנצ"ב עכ"ל:

סעיף קטן יח

וכ"כ הר"ן פרק מי שהיה נשוי דלא בעינן שנתבטל מקח הראשון וע"ל סי' ק' מדינים אלו. (עי' בב"י ממ"ש בשם הרמב"ן) ובמרדכי ריש הכותב בתשובת מוהר"ם והובא בב"י סי' צ"ב על ראובן שחפץ לקנות בית ודואג פן יצטרך למוכרו ואשתו תעכב עליו יכול להתנות עליו עמה בשעת קנייה שלא תוכל לעכבו דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ מסתלק מדבר שלב"ל עכ"ל וכן הוא בהגהות מיי' פכ"ג דאישות כתב מהרא"י בת"ה סימן של"ט במקום שהוא מנהג שהיהודי הגובה קרקעות של עכו"ם הרי היא כשלו רק שהעכו"ם יכול לפדותה והישראל בא למוכרה אם אשתו תוכל לעכב עליו כשאר נכסיו משום שיעבוד כתובה והשיב דמאחר דעכו"ם יכול לפדותה אין לו דין קרקע אלא כשאר מטלטלין שיכול לישא וליתן בה אמנם אם החזיק בה ישראל בחזקה גמורה איזה זמן חשוב כגבוי ושיעבוד כתובה עליה וע"ש שהאריך בדבר:

סעיף קטן יט
וכ"כ נ"י פרק חזקת:

סימן צא

סעיף קטן א
וכתוב בנ"י פרק הכותב דף קי"ח ע"ב דה"ה דאינה נאמנת לומר פרוע הוא אלא הבעל ישבע שאינו יודע שהוא פרוע ועיין ריש סי' פ"ה מדין אשה המכנסת ש"ח או מלוה ושם סוף סימן פ"ה אי בעל חוב גובה מנדוניית אשה גם לעיל סי' צ' נתבאר מדין זה:

סעיף קטן ב
וכ"כ המרדכי פרק י"נ דף רנ"ד ע"ב דאם המעות בעין צריך לשלם וכ"ע דאם לא הכניסה לבעל שום ממון פשיטא דא"צ לשלם לכ"ע וע"ל סי' קי"ח אם כתב הבעל שטר מתנה אם ב"ח גובה מאותו שטר וע"ל הרבה חילוקים מדינים אלו:

סעיף קטן ג
וע"ש סי"ד ע"ב שם בתשובה כל מה שימצא מנכסיה קרקע ומטלטלים ושטרות יתנו לב"ח בש"ח כו' ואפשר דמיירי בכתבה לו אגב ולכן נוטל אף המטלטלין או אפשר לומר דלאחר מיתה שאין הבעל בא אלא משום ירושה אף מטלטלין נוטל וע"ש ועיין בי"ד סי' רמ"ח אשה שעברה על תקנת הקהל אי בעלה חייב לשלם הקנס שעליה:

סעיף קטן ד
וכתב עוד דכל נזקין והפסדות חובות ומקח שנעשה בין קודם זמן הנישואין בין תחת הבעל אינו גובה אפי' מגוף נ"מ עכ"ל כתב מהרי"ק שורש י"ח אם לקחה יותר מכתובתה ונשאת פשיטא שהבעל צריך להחזיר המותר עד כאן לשונו ועיין שם:

סעיף קטן ה
ולכן כתב מהר"ם פדו"ה בתשובה סי' נ"ה על אשה שהיתה חייבת מס קודם הנישואין ונשאת שבעלה חייב לשלם שאין דרך לעשות בזה שטר כמו בסבלונות ועוד דקלא אית ליה והוי במלוה בשטר כו' וע"ל סי' קי"ח:

סימן צב

סעיף קטן א
בהגהות אלפסי דף תק"ה דאין לבעל כלום במעות שקבלה מן המכירה ואם לקחה בהן קרקע הבעל אוכל פירות:

סעיף קטן ב
וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתק"ס דלא מהני שום סילוק קודם אירוסין:

סעיף קטן ג
כתב מהרי"ק שורש י"ג מי שסילק עצמו מנכסי אשתו ואח"כ נפל לה ירושה ואמר בעלה שלא סילק עצמו מאותן הנכסים ופסק דתולה בלשון השטר כו' וכתב ומיהו אם האב כתב לבתו שטר ירושה וכתב לה אין לי בנכסייך אין לו כלום באותה ירושה וע"ש שהאריך בדינים אלו הרבה:

סעיף קטן ד
וע"ל ס"ס קי"ח תשובת הרשב"א בדין זה:

סימן צג

סעיף קטן א
ומשמע דאפי' אינה עדיין מותרת לינשא אפ"ה יש לה כתובה מיד וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תש"ה דאשה הצריכה חליצה מספק ועדיין אגידא ביה מ"מ גובה כתובתה וכ"כ הגהות מרדכי דכתובות דף תקנ"א ע"ב ואפי' נפל בעלה למים שאין להן סוף דאסורה להנשא אפי' הכי גובה כתובתה וכ"כ הגהות אלפסי פרק האשה דף תק"י ע"ב לענין מינקת וכן הוא במ"מ פי"ח דאישות:

סעיף קטן ב
וכתב עוד שם בשם הרשב"א הכותב מתנה לאשתו אע"פ שפירש בשטר שיכולה לגבות מחיים לא מהני ולא תגבה אלא לאחר מיתה אמנם גאון אחד חולק בזה ובמקום שיש מנהג הולכין אחריו עכ"ל ובהגהות מרדכי דכתובות ד' תקנ"א ע"ג משמע דיכולה לומר לו בחייו שיתן לה נצ"ב והתוספת לקנות בהן תכשיטין וצ"ע שם וע"ל ס"ס פ"ה אם יכולה לתפוס נדונייתה בחיי בעלה גם לעיל סי' ס"ו כתבתי מדינים אלו:

סעיף קטן ג
כתב המרדכי ס"פ נערה שנתפתתה בתשובת מוהר"ם כתב וז"ל ואין להביא ראיה ממנהג עירכם שיש בני אדם שכתבו לנשותיהם שכל זמן שהיו רוצים לישב כך באלמנות חיות שיתחזקו בכל נכסיהם כי זו אינה ראיה שהמנהג כאנשי יהודה אלא שכתבו כך ליפוי כח בעלמא ועוד דאפי' לאנשי גליל יש נפקותא בתנאי זה דאי לא כתב הכי לא יהבינן לה אלא כדי מזון ל' יום וגם אין ראיה ממה שכמה פעמים סלקו יתומים האלמנות דשמא מרצונם נעשה ועוד אטו כולי נשי דינא גמירי דידעי דלא מצי לסלוקינהו כו':

סעיף קטן ד
וע"ל סימן זה אם צריכה לישבע תהלה קודם שנותנים לה מזונות:

סעיף קטן ה
ובהגהות אלפסי סוף ע"א פרק נערה אלמנה שבאת לב"ד ונשבעת שבועת אלמנה לא מקרי תובעת כתובתה ולא אבדה מזונות וכ"מ בהר"ן פ' אלמנה ניזונת דף תקנ"ט ע"א ועיין עוד מזה לקמן סי' צ"ט:

סעיף קטן ו
וכתב הגהות אלפסי פ' נערה דאפי' תבעה כל הכתובה פחות מדינר א' בתוספת ניזונת בשביל אותו הדינר ודלא כסברת הר"ן שמחלק בין תובעת לנפרעת כתובה והרא"ש פ' אע"פ ע"ב דאפשר לומר דאם תובעת מקצת כתובה אבדה מזונות משא"כ במכרה מקצת וכתב עוד בשם הרמב"ן דאם נתנו לה כתובה וניזונת בשביל התוספת ותובעת התוספת אבדה מזונות וכתב המ"מ פי"ח שכן דעת הרי"ף והרמב"ם:

סעיף קטן ז
אמנם בשם תשו' הרשב"א כתב דאוכלת בשביל הנדוניא וכתב עוד את"ל דאינה אוכלת בשביל הנדוניא מ"מ אם מחלה מקצת לבעלה אמרינן דמקצת שמחלה היינו הנדוניא ושיירה לעצמה עיקר הכתובה ולא איבדה מזונות ולא אמרינן דיד בעל השטר על התחתונה דאדרבה הבעל נקרא בעל השטר וידו על התחתונה דהרי בודאי חייב לה מזונות והוא בא ליפטר ממנה מכח המחילה שלה ועליו לברר מה מחלה כו':

סעיף קטן ח
וע"ל סי' ע' א"א ששתקה לבעלה אימת הוי מחילה:

סעיף קטן ט
וכ"פ הריטב"א פרק שני דייני גזירות:

סעיף קטן י
וכ"פ הריב"ש סימן ק"ז דניזונת ממתנת ש"מ במקום דליכא בני חורין: וכתב עוד דאם נתן למקצת בניו בל' מתנה ולמקצתן בל' ירושה אינה ניזונת מן המתנה דאותן שנתן בלשון ירושה נקראים בני חורין ובמרדכי פרק נערה שנתפתתה ע"ג וע"ד האריך בזה וכתב דמוהר"ם ס"ל דניזונת אפי' ממתנת בריא ויש סוברים דאפילו ממתנת ש"מ ממטלטלין אינה ניזונת אפי' לאחר תקנת הגאונים שתקנו שכתובה נגבית ממטלטלים וע"ש ועיין בח"ה סימן רנ"ב נתבארו עוד מדינים אלו כתב הר"ן ריש המדיר הקדיש נכסיו אין אשתו ניזונת מהן דהוי כמתנת בריא וע"ל סימן ק"ו שאם צוה לפניה מתנת ש"מ ושתקה הוי מחילה וע"ל בב"י בח"מ סימן רנ"ג בשם תשובת הרשב"א שנשאל על ש"מ שצוה שיחלקו אשתו ובניו כל נכסים שוה בשוה ואם תרצה היא לשבת עם בניה שיתנו לה פירות כל נכסי הבנים שיתפרנסו מהן היא והבנים ועכשיו מת א' מהבנים והאפוטרופסים טוענים שמאחר שנפטר א' מהבנים אין לה להחזיק בנכסים

אלא שיהיו ליורשים עוד אומרים האפוטרופסים שרוצים למכור או להשכין מבתי היתומים לתועלתם והאלמנה טוענת שאינו רשאי לפי שיש לה ליטול פירות כל הנכסים והשיב הדין עם האלמנה דכל פירות בין קרקע בין מטלטלין בכלל נכסיו ואף ע"פ שמת א' מהבנים עוד זכותה קיים בכל הנכסים ההם ומ"מ לפי לשון הצואה שכתבתי איני רואה שתהא מחזקת בנכסי הבנים אלא הם מחזיקין בנכסיהם ונותנין לה פירות שתהא מתפרנס עמהן כדין אלמנה דעלמא ואם יותר הרי הוא שלהם עכ"ל:

סעיף קטן יא

אמנם בהגה"מ פי"ב מאישות משמע דלא מהני תפיסה בשטרות וכן הוא פ"א מהלבות זכייה בהגהות וכן משמע מדברי הרמב"ם פי"א מהלכות מלוה וע"ש בריב"ש סימן שמ"ה:

סעיף קטן יב

וכן פסק הר"ן ריש מי שהיה נשוי:

סעיף קטן יג

כתב הרמב"ן בתשובה סי' מ"ט דגביא ממשועבדים וכן הוא במ"מ פ' י"ח דאישות וכתב עוד הרמב"ן סימן נ"ז דעכשיו שהכל נהגו לקנות הויא המזונות ככתובים וסתם אשה גביא ממשועבדים:

סעיף קטן יד

וכן פסק הרמב"ן בתשובה סי' מ"ט דאין לה למעות שקבלו כלום אע"ג דלא יכולה להוציא הקרקע מיד הלקוחות וע"ל סי' קי"ב לענין מזונות הבנות:

סעיף קטן טו

אמנם בריב"ש סי' שס"ד שהביא הב"י לעיל משמע דאף בבית מהני תפיסה:

סעיף קטן טז

וע"ל סי' קי"ח תשובת הרא"ש אם הברירה ביד היתומים ליתן לה כתובה או חצי הנכסים אי יכולין לסלקה בע"כ:

סעיף קטן יז

נראה דאמכרה לאחרים קאי והואיל ומעתה כל מה שמכרה בטעות הוא בטל כמו שיתבאר לקמן לענין מכירת כתובה ואע"ג דהרמב"ם לא כתבו לענין מכירת מזונותיה נלמד א' מחבירו ודלא כב"י שפירש דברי הטור בע"א:

סעיף קטן יח

וכתב ריב"ש בסי' רמ"ד דוקא אלמנה המוכרת אבל אפוטרופוס או ב"ד שמכרו לא אבדו זכותן שיש להן על הקרקע ההוא מחמת חוב ושיעבוד עכ"ל. ובהגהות אלפסי פרק אלמנה ניזונת דף תקנ"ו ע"ב דאין חילוק בין אחריות של ב"ח או אחריות דגזילה,

כתב ריב"ש סימן רמ"ד ראובן צוה בעת מותו ואשתו קבלה קנין בזה הלשון אני משעבד עצמי להשלים מנכסי המת כל צוואתו ועתה באת האלמנה לגבות כתובתה ואמרה שלא קבלה קנין רק לקיים צוואתו מה שנשאר מכתובתה ולא קבלה קנין רק משום שהיא נושאת ונותנת תוך הבית והיו כל הנכסים ברשותה. ונראה דהדין עם האלמנה דהואיל ולא קבלה טובה משום זה הקנין בודאי אחריות דנפשה לא קבילה עליה וע"ש כי האריך בדבר:

סימן צד

סעיף קטן א

ודברי הרשב"א הם בתשובה סימן תתקכ"ג כתב עוד הר"ן ירושלמי דרה בבתים כמו שהיתה דרה בהן ובעלה במדינת הים ומשתמשת בכלי זהב וכסף כשם שהיתה משתמשת ובעלה במדינת הים עכ"ל. ומשמע מדבריהם שצריכים לייחד לה מדור שנותנין לה בבית בעלה ולא משמע כן במרדכי פרק הנושא אלא יכולים ליתן לה מדור בבית אחר וע"ש וכ"ה במרדכי סוף נערה שנתפתתה וכתב עוד הר"ן פרק הנושא דף תקל"ג שאין נותנין מדור לאלמנה אא"כ קבלה עליה לרור שמא תשכירנו לאחרים עכ"ל וכן הוא בתשובת הרשב"א שאלמנה אינה יכולה להשכיר מדור שלה:

סעיף קטן ב

וכ"כ הר"ן פרק נערה דף ת"ץ ע"ב וכתב בהג"ה אלפסי שם ע"א מיהו אם היתומים רוצים לבנות כדי שאינן צריכין לזונה בבית אביה הרשות בידן עכ"ל:

סעיף קטן ג

וכ"כ המ"מ פי"ח בשם הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הר"ן פרק נערה דף ת"צ ע"א ומיהו כתב ואפשר דאינו חייב לשכור אלא כשמוכרין גם לעצמן שלא היה לו בית מעולם אבל כשיש להם בית קטן אפשר דאין חייבים לשכור וכתב בשם הרמב"ן דאפי' במקום שצריכים לשכור אין צריך לטרוח לשכור לה אלא נותנים המעות והיא תשכור לעצמה:

סעיף קטן ד

וכ"כ התוס' והביאן המרדכי פדק הנושא ודלא כהר"ן דף תקל"ג שם שפי' בע"א:

סימן צה

סעיף קטן א

וכ"כ הר"ן סוף אע"פ כדברי הרמב"ם וכ"כ הר"ן ריש דייני גזירות ע"ב וכתב דיש חולקין:

סעיף קטן ב
וצ"ע לפי דעת הרא"ש דס"ל דאפי' אמרה אשביח לעצמי לא מהני אע"ג דאדעתא דנפשה קא עבדה א"כ אפשר דהוא הדין נשאת והשביחה הנכסים ועיין בתשובת מהרי"ל סי' מ"ו כי כתוב שם דבר תמוה בדין זה:

סעיף קטן ג
וכן הוא במרדכי פרק מי שמת דף רנ"ה ע"א בתשובה שאלמנה שהשביחה הנכסים וטוענת שאחרים הלוו לה מעות והשכירה בהן דהכל ליתומים ואינה גובה לא כתובה ולא מזונות מן השבח גם מה שהניח בעלה לא תגבה בכתובתה כי כבר הוציאה הכל במזונותיה וע"ש כי האריך בזה וכן פסק מהרי"ו בתשובותיו סי' קע"ו ובתשובת מהרי"ל סי' מ"ו לא משמע כן אלא מחשבין ההוצאה על השבח גובה כתובה מהקרן וע"ש. ובהגהות מרדכי דבבא בתרא דף רס"א ע"א דאלמנה נאמנת לומר שכל מה שבידה נשאר לה מבעלה הראשון שהיה לה והאריך שם בתשובה על זה:

סימן צו

סעיף קטן א
וכ"ה בח"מ סימן ק"ח לענין מלוה:

סעיף קטן ב
ובח"מ סימן ק"ה משמע דאף ע"ג דאין אדם מוריש שבועה לבניו אין גובין היינו דוקא להוציא אבל אי תפסו היורשין אין מוציאין מידן וכן הוא במרדכי ריש אלמנה ניזונת ובפרק מי שמת דף רצ"ד ע"ב ובפרק כל הנשבעין דף של"ז מיהו פרק כל הנשבעין כתב דיש חולקין וס"ל דלא מהניא תפיסה וכ"כ שם דעת מהר"ם וכן פסק בפרק חזקת דף רמ"ט ע"א ודף ר"ן ע"ב כתב מוהר"ם דלא מהני תפיסה אפילו תפסה אמן מחיים אא"כ תפסה דברים שהיתה יכולה לומר עליהם לקוחים הן בידי או החזרתים אז נאמנת במיגו אבל בלאו הכי לא מהני תפיסה וכתב עוד שם דלא מהני תפיסה רק במטלטלין אבל במקרקעי לא שייך תפיסה ומהרי"ו סימן צ"ה פסק דמהני תפיסה אמנם סימן קע"ה מסתפק בדבר ובת"ה סימן ש"ל כתב דנ"ל לדינא דמהני תפיסה ואפילו הנכסים מונחים ביד ב"ד בחזקת שניהם אפ"ה נראה דגובין משום הכתובה אלא שמדומה לי דסוגיא ב' דייני לא אזלא הכי אלא סברא דכל שמתה בלא שבועה אין ליורשים כלום אפי' היו מוחזקין בנכסים עכ"ל וע"ש שהאריך וכ"נ דעת ב"י בה"מ סימן רנ"ב ותמה שם על הרשב"ץ שכתב דמהני תפיסה וכתב עליו לא ידעתי מנין לו עכ"ל ואין בתמיהתו כלום שהרי כמה פוסקים ס"ל הכי וכמו שכתבתי. כתב נ"י פרק מי שמת דף רצ"ב ע"ב דאם

ייחד לה קרקעות ומטלטלין בכתובתה יורשיה גובין בלא שבועה וכן הוא במרדכי פרק הכותב ע"ד וע"ל סוף סימן צ"ה איזה מקרי ייחוד:

סעיף קטן ג
ועיין דיני שבועה זו בח"מ:

סעיף קטן ד
ובתשובות שבסוף ספר הפלאה במיימוני כתב בתשובת מוהר"ם באחת שנשבעה שלא בפני היתומים ופסק דאם השביעה הכשרים לה ע"ד המקום וע"ד ב"ד אין כאן בית מיחוש אע"ג דלכתחלה תשבע בפני היתומים אם כבר נשבעה א"צ לחזור ולישבע וע"ש גם בהגהות אלפסי דף תקמ"ז ע"א:

סעיף קטן ה
וכ"כ נ"י פרק מי שמת דף רל"ב ע"ב וכן הוא בתוספות פרק החולץ ובהר"ן ריש אלמנה ניזונת משמע דאף נצ"ב אין יורשיה יורשין אם מתה בלא שבועה ואפשר דלא מיירי אלא כשאינו בעין. וכתב הריב"ש סימן קס"ט דלאו דוקא שהן עצמן בעין אלא הוא הדין שנמכרו ולקחו אחרים בדמיהן רק שידוע שאלו הנכסים הן מדמי נצ"ב שמכר וע"ל סימן נ"ח אימת נקראין איתנהו בעינייהו ובמרדכי פרק מי שמת דף רנ"ה ע"ב משמע מתשובת ר"ג ומוהר"ם דאף נצ"ב שלה אין יורשיה יורשין אם לא גבתה אותן או מכרה אותן בחייה וכן משמע קצת בדברי ת"ה סימן ש"ל וצ"ע. כתב מהרי"ק שורש נ"א יעקב שנתן עליו שטר לאשת ראובן בנו וערב לה בנדונייתה ומתה לאחר מיתת בעלה יורשיה יורשין נדונייתה מיעקב ולא שייך בזה לומר אין אדם מוריש שבועה לבניו דמיעקב היתה יכולה לגבות בלא שבועה ודוקא שאין כאן יורש קרוב יותר מיעקב אבל אם היו לראובן בנים אין יורשיה גובין כלום דהואיל ואיכא יורשין אף מיעקב אינה גובאת אלא בשבועה וע"ש כתב בתשובת מיימוני סוף ספר שופטים על יעקב שמת והניח אלמנה ובן ואלמנתו לא נשבעה על כתובתה רק הבן מחל לה על שבועתה גם כתב לה שהמותר יהיה שלה ואחר כך נתנה אשת יעקב מתנה לבני ראובן ומת בן יעקב ואלמנתו תובעת הכתובה ממקבלי המתנה כי אומרת שאין במתנת אשת יעקב כלום מאחר שלא נשבעה על כתובתה ולא היה במחילת בעלה כלום שכבר נשתעבדו הנכסים לכתובתה ופסק שם מוהר"ם דאין בדבריה כלום ועיין שם:

סעיף קטן ו
כתב הרא"ש בתשובה כלל ע"א סימן צ"ד ואם פטרה מן השבועה מן היתומים ומתה אע"פ שחייבת מצד אחר שבועה אם פטרה מהיתומים יורשיה יורשין כתובתה וכן הוא

בח"ה סימן ק"ה בדין אין אדם מורישׁ שבועה לבניו ועיין שם ג"כ אם גבתה שלא בשבועה מה דינם ויתבאר עוד לקמן סימן זה:

סעיף קטן ז

ודברי מוהר"ם הם בתשובת מיימוני סוף ספר משפטים סימן ה' אמנם בנ"י כתב פ"ק דב"מ דף ס"ב ע"א דאין לחלק וכן משמע בתוס' פרק החולץ וכן משמע לעיל סימן צ"ג דבנפל הבית עליו ועל אשתו דאין לחלק ועיין בתשובת מהרי"ו סימן צ"ח ועיין בתשובת מהרי"ל סימן ס"ג:

סעיף קטן ח

ופשוט הוא דר"ל דנאמנת אם יש לה מיגו אבל בלא מיגו לא עדיף שטר הנקנה במתנת ש"מ ממעות הנקנית במסירה לחוד:

סעיף קטן ט

באמת שפירוש זה שפירש בו דברי הרא"ש הוא דחוק מאוד ואין הדעת סובלתן מיהו לעיקר דינא משמע מדברי מהרא"י סימן ש"ל דנקטינן כדעת מוהר"ם דהמכירה והמתנה בטילה. והמרדכי כתב פרק הכותב דיש לראות אם האלמנה מחזיקין אותה בעושר גדול כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לפי הענין שיראו הדיינים צריכין לדון עכ"ל וכן נ"ל דיש לחוש להרבה גדולים בפרט הרי"ף והרא"ש והמרדכי דאזלינן בתרייהו ברוב דוכתי והם סוברים דהמתנה ומכירה קיימת כ"ש שכתבתי לעיל בשם תשובת הרא"ש דבזמנים אלו לא שכיח התפסת צררי לכן נראה דאם נראה לדיין שלא התפיסה צררי ושמה שמכרה או נתנה ראוי להיות שלה בגבוי כתובתה שמכירתה ומתנתה קיימת וכ"ש במקום שהמקבל והלוקח מוחזקים דאין להוציא מידן בכה"ג ומהרי"ק בשורש י"ח כתב סתם דאם הלוקח והמקבל מוחזקין אין להוציא מידן ע"ש. וכתב מהרי"ק שורש י"ח דאף למ"ד בטילה היינו אם האשה חוזרת אבל אם אינה חוזרת ונשבעה על כתובה המתנה או המכירה קיימת מעכשיו פשוט הוא ובהגהות מרדכי דכתובות דף תקנ"א ע"ב אלמנה שלקחה כל נכסי בעלה ונשאת תשבע עדיין שכל מה שתפסה לא היתה יתר על כתובתה ואם מתה אצל הבעל השני בלא שבועה הבעל הוא יורש שלה וכבר נתבאר לעיל דין אם תפסו יורשיה ועיין בת"ה סימן ש"ל ובמהרי"ק שורש י"ח:

סעיף קטן י

וע"ל ס"ס ק' אימת נאמן לומר פרעתי:

סעיף קטן יא

כמו שנתבאר לעיל דגרושה א"צ שבועה

סעיף קטן יב
כתב הר"ן דף תקע"ב ע"א פ' השולח דאם נשבעת מעצמה בב"ד סגי בהכי וכן הוא בגמרא שם. כתב עוד הר"ן אם נשבעה בלשון זה אם נהניתי מכתובתי סגי דאף גניבה בכלל הזה וכתב עוד ריש אע"פ אם נשבעה על כתובתה אין צריכה לישבע על התוס'. כתב הריב"ש בתשובה סימן שכ"ה אע"פ שכבר נשבעה האלמנה אם היתומים או הב"ד רוצים להחרים על כל מי שידע שהפקידה האלמנה נכסים ביד אחרים הרשות בידן כי אם באו עדים אחר השבועה מפקינן מינה אבל היא אינה צריכה לקבל על עצמה בחרם וע"ל ריש סי' זה אם צריכה לישבע בפני היתומים:

סעיף קטן יג
ובהג"ה פי"ו דאישות משמע כדברי הרמב"ם שכתב אשה שתקעה כפה שאין לה משל בניה כלום לא סגי בהכי אלא צריכה נק"ח וכן משמע קצת במרדכי פרק השולח:

סעיף קטן יד
ועיין בי"ד הלכות נדרים איזה נדר חל ואיזה אינו חל: וכן הוא לקמן בטור סימן ק"א וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ס"ב ובמרדכי ס"פ הנזכר:

סעיף קטן טו
וז"ל המרדכי שם ומצאתי נראה לר"י דדוקא בב"ד לא ישביעוה אבל אם תקבץ ג' בני אדם ותשבע בפניהם שפיר דמי וגביא מינייהו וכו' עד והאידנא משביעה אפי' בב"ד דשבועה שלנו אינה חמורה כ"כ משום דשבועת שלהם היו משביעין עליה לשעבר והוי שבועת שוא אבל עכשיו משביעין אותה תחלה שתאמר אחר כך האמת וכשתשקר הוי שבועת שקר ואין עונשה כ"כ מרובה והתוספות כתבו האידנא אין משביעין בב"ד רק בחרמות עכ"ל המרדכי ומה שחילק בין שבועת שוא לשבועת שקר כן הוא בתוספות ובדברי הרא"ש ומה שמשמע מדברי המרדכי שאם תקבץ ג' אנשים הוי חוץ לב"ד וסגי בכך כן הוא בהדיא בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב:

סעיף קטן טז
וז"ל שם אשה שבעלה שוטה גמור בשוטה האמור פ"ק דחגיגה אז יש להשביעה סתם שלא בזבזה ושלא נתנה מבלי הזכרת רשות בעלה דאפילו היה רשות בעלה אין לה לבזבז מאחר שלא היה בו דעת כלל עכ"ל:

סימן צז

סעיף קטן א
וכתוב במישרים נכ"ג חי"א והובא בב"י סימן צ"ה ודוקא קודם שחלקו אבל אם חלקו כבר נסתלקה ממנו אין יכולין להשביעה בטענת שמא עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכ"נ דעת המרדכי פרק הכותב ע"ר וכתב ב"י ס"ס פ"ח בשם תשובת הרשב"א דמאחר שאין הבעל יכול להשביעה על כל מה שעבר שלא גנבה ממנו כ"ש שאין יכול להשביעה על העתיד שלא תגנוב ושלא תבריח ממנו מיהו אם רוצה להחרים חרם סתם על מי שנטל משלו כלום בלא ידיעתו מחרים אבל לא יוכל להחרים על כל מי שיש לו נכסים משל אשתו שיגיד לו שאפי' מי שקבל מן האשה יחזיר לאשה ולא לבעל כמבואר לעיל סימן פ"ו ולמה ישמעו קול אלתו בחנם לכן יכולין למחות בידו אם ירצו עכ"ל:

סימן צח

סעיף קטן א
בנ"י פרק הכותב דף תקי"ז ע"ב דלאו דוקא כתב דה"ה אמר דכל שהוא פטור או מחילה באמירה בעלמא סגי וכ"כ הריטב"א ז"ל. וכתב עוד שם דאם פטרה מן השבועה צריכה לנדור עד שיפטרנה מן הנדר ג"כ ודוקא אלמנה וגרושה אבל איש אחר שפטרו משבועה אף הנדר בכלל. ובריש אעפ"י כתב דאם פטרה לשבועה על הכתובה אף התוספת בכלל:

סעיף קטן ב
בב"י משמע דזהו דעת הרא"ש אבל לדעת הרי"ף משביעין אותה על שבועת אפוטרופוס אם נושאת ונותנת וע"ל סוף הסי' מדין זה:

סעיף קטן ג
וכ"ה לקמן סי' ק"ח:

סעיף קטן ד
ובנ"י פרק הכותב דף תקי"ו ע"ב דיכול להשביעה ע"י גילגול:

סעיף קטן ה
ומשמע בב"י פרק הכותב דף תקי"ח ע"א דאם היתה אפוטרופוס בחיי בעלה ונמשך כך לאחר מותו או שמינה האב בחייו שתהא אפוטרופוס על ממונו לאחר מיתה דזהו מקרי אפוטרופוס של חיי בעלה אבל אם מינוה יתומים הוי דלאהר מיתה וצ"ע שם:

סעיף קטן ו
וכ"כ המרדכי סוף הכותב וכתב עוד שם דאם כתב לאשתו שטר נאמנות עליו ועל יורשיו אפ"ה אינה נוטלת כתובתה בלא שבועה אא"כ כתב בפי' נאמנת לכתובה דיד בעל השטר על התחתונה עכ"ל ואין נ"ל כן מדברי שאר הפוסקים:

סעיף קטן ז
כתב המרדכי פרק הכותב ע"ד תשובת מוהר"ם דאף אם באה לגבות לא מקרי תובעת כתובתה לענין שצריכה לישבע על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה דלא מקרי גביית כתובה הואיל וייחד לה קרקע וע"ש שהאריך בזה:

סעיף קטן ח
וע"ש ובתשובת הרשב"א סימן אלף נ"ט וב"י כתב תשובת הרא"ש הנ"ל ס"ס קי"ח ומסיק שם ואי עשאה נאמן כשני עדים נאמנת בכל מה שתאמר ונ"ל שעשאה ג"כ נאמן על כל דבר ולכן אי אמרה שבעלה צוה לה כך נאמנת נגד עדים אבל בלאו הכי אע"פ שפטרה מן השבועה לא מהני אם אבדה הנכסים אע"פ שעשאה נאמן כשני עדים:

סימן צט

סעיף קטן א
וכתב הרא"ש בתשובה כלל פ' סימן ד' כששמין לאשה הכתובה ששמין לה כפי מה ששוה למכור ביום השוק ולא כפי מה ששוה כאן:

סעיף קטן ב
וכ"ה במרדכי פרק נערה שנתפתתה:

סימן ק

סעיף קטן א
וז"ל הר"ן ריש הניזקין י"א דאף הנדוניא אינה נגבית אלא מן הזבורית וי"א דנדוניא דינה כשאר ב"ח ובבינונית ולזה הדעת נוטה עד כאן לשונו והמ"מ פי"א דאישות הזכיר ב' סברות והאריך בדבר זה אימת דנדוניא בכלל כתובה. כתב הר"ן פרק נערה דף ת"צ ע"א דאם היה כאן קרקע שוה שני מאות זהובים והיא חפצה בקרקע או בכתובה הדין עמה ואין היתומים יכולין לסלקה בדמי הקרקע כו':

סעיף קטן ב
במרדכי פרק נערה דף תקל"ט ע"ג בשם מוהר"ם האשה אינה צריכה לקבור בעלה ולקנות תכריכין מכתובתה אלא היא נוטלת כתובתה ואם אין כאן כדי קבורה הוא נקבר מקופה של צדקה וכן הוא בהג"ה אשיר"י ובהגה"מ פי"ז דאישות וכ"כ ב"י סי' צ"ג בשם תשובת הרשב"א וכן הוא בתשובה הרא"ש כלל ג' סי' א' ובכלל ט"ו סימן ג' וכ"כ הטור בת"ה סימן קע"ה וריב"ש כתב סימן ק"ד ודאי אם תפסה היא מטלטלין ודאי א"צ לקוברו אבל אם קדמו היתומים ולקחו מטלטלין והוציאן א"צ לשלם וע"ש כתב המרדכי פרק י"ג דף רנ"ד ע"א מי שאמר נכסי לבני ראובן ואחריו לשמעון ומת ראובן אשתו גובה כתובתה מהן ועיין בדין זה בח"מ סי' רמ"ח. כתב מהרי"ו בתשובה סימן מ' דאם אחד פסק ליתן לבנו מתנה אחר ב' או ג' שנים או שצוה בעת מותו שלא לתת לבנו הירושה עד אחר ג' שנים ומת הבן אין אשתו גובאת כתובתה ממנו דהוה ראוי וכן פסק מהר"י מולין עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכן פסק המרדכי ריש י"ג ואפי' גבו כבר היתומים בין מקרקעי בין מטלטלים ודלא כמ"ד שכתב המרדכי ריש הכותב דאינה גובאת ממלוה וכ"ע במרדכי די"ג דשכר פעולתו שלא היה מעולם בידו דבעל אין אשה גובאת ממנו כתובתה דמקרי ראוי ומהר"ם השיב על ספר שגנבו עכו"ם ואחר מיתת הבעל הוחזר דזה מקרי מוחזק ולא ראוי ולא גרע ממלוה. וכתב עוד דמי שכתב לבנו גוף הבית ולאלמנותו הפירות נקרא הבן מוחזק בבית ואם מת אלמנותו גובה כתובתה מן הבית וכן עשו מעשה בקלוני"א:

סעיף קטן ד
בתשובות הרשב"א סי' תתקנ"ו בן שהיה סומך על שלחן אביו ונשא ונתן בנכסיו ומת וגם האב יורשי האב צריכין להביא ראיה שהנכסים היו של אב ואם לא הביא ראיה האשה גובאת כתובה משם וע"ל ס"ס קי"ח אלמנה שנתפסה מחמת נכסי עזבון בעלה והוצרכה לפשר אין מנכין לה מכתובתה:

סעיף קטן ה
וסיים שם ה"ל עדיין ראוי אע"ג דהנכסים יותר מכדי חוב כתובה משום דהלכה כאנשי גליל דס"ל דאין יכולין לסלק האלמנה ממזונות וכן הוא בתשובת מיימוני סוף ספר משפטים סי' ז' וצ"ע דבמרדכי פרק כל הנשבעין דף של"ז ע"ב תשובת מוהר"ם סותרת לזה דכתב שם דהבעל יורש נכסי אשתו שנפלו לה מאביה אע"ג שעדיין היו משועבדים לאלמנת אביה ואע"ג דאין הבעל יורש את אשתו בראוי כתב שם דזה מיקרי מוחזק ואפשר לומר דכאן מיירי במקום שנוהגין כאנשי יהודה דמסלקין האלמנה ולכן נקרא מוחזק וע"ש ולעיל סי' צ"ג ועיין בתשובת מהרי"ל סוף סימן ע"ה מדין ראוי אצל כתובה:

סעיף קטן ו
דלא כמ"ד שכתב המרדכי פרק נערה דס"ל דאף ממתנת ברי טורפת:

סעיף קטן ז
וכך פסק המרדכי פרק ב' דייני גזירות דף תקמ"ז ע"ב ומי שמת דף רנ"ה ע"ב דבמתנת ש"מ גביא ופרק נערה בשם מוהר"ם ובהגהות דב"ב ד' רס"ב ע"א וכן הוא בח"מ סי' רנ"ב ועיין בתשובות ראב"ן. במרדכי פרק אלמנה ניזונית ופרק מי שמת דף רנ"ז ע"ב משמע דאף במתנת ש"מ אם תפסו המקבלין אין מוציאין מהם. וכ"כ המרדכי ריש נערה בשם ר"ש בר ברוך דאין כתובה נגבית ממתנת ש"מ וכן הוא בתשובות ר"ג דיש י"נ ומהרא"י בפסקיו סי' פ"ו פסק כמ"ד דגובה ממתנת ש"מ וע"ש ולקמן סי' ק"ו יתבאר דאם צוה לפניה מתנת ש"מ ושתקה הוי מחילה ועיין מדינים אלו בח"ה סי' רנ"ה:

סעיף קטן ח
ועיין בריב"ש סי' ק"ד:

סעיף קטן ט
וכ"ה בהר"ן ריש מציאת האשה בשם הרשב"א:

סעיף קטן י
ודלא כדמשמע במרדכי פרק מי שמת דף רנ"ז ע"ב וריש אלמנה ניזונית מיהו בתשובות ראב"ן דאף לאחר תקנת הגאונים אינה גובאת ממטלטלין אלא דאם תפסה אין מוציאין מידה ולא קי"ל הכי אלא דגביא ממטלטלין בני חורין וכן פסק הרי"ף ותוספות פרק מציאת האשה והרא"ש פרק האומר והרמב"ם פי"ו דהלכות אישות וכן המנהג פשוט. כתב המרדכי ריש הכותב דאשה גובאת כתובתה ממטלטלין ואין חילוק בין אם תפסו יתמי או לא. כתב בהגהות אלפסי דף תק"א ע"ב אף ע"ג דכתובה נגבית ממטלטלין הרשות ביד יתומים ליתן לה קרקע:

סעיף קטן יא
וכתב המרדכי פרק נערה ע"ג בשם הר"ם הנותן מתנה לבנו הראוי ליורשו במתנת בריא לא הוי מתנה להפקיע מידי כתובה דכל מתנה שאדם נותן ליורשיו הוי כמו ירושה בעלמא עכ"ל וכן הוא בהגהות מיימוני פי"ו דאישות דאין מתנת בריא מפקיע מידי כתובה אלא בנותן לאחר אבל לא ליורשיו. וכ"כ מהרא"י סי' ס' וכ"כ מהרי"ו סימן רנ"ו וכתב שם דמכ"ש אם צוה לקוברו ולהזכיר נשמתו מנכסיו דלא מהני ואשה גובאת כתובתה מהן במרדכי פ' מי שמת דף רנ"ז ע"ד תשובת מוהר"ם על אחד שנתן מעות לחבירו כשהיה בריא וא"ל אל תתנם לבני עד שישא אשה ומת ופסק דהאשה גובה כתובתה מהן דכיון דלא זיכה לו בחייו אלא לכשישא אשה ובההיא שעתא כבר מת ראובן א"א לזכות בנכסים אלא מכח מצוה לקיים דברי המת וכל מתנה שאדם רוצה לזכות בה מכח מצוה לקיים דברי המת או מכח מתנת ש"מ או מצוה מחמת מיתה אשה גובאת כתובה מהן עכ"ל וצ"ע דמשמע דאם זיכה לו מחיים מפקינן מידי כתובה וזה סותר דבריו שבפרק נערה ובהג"מ כמו שכתבתי בסמוך עוד כתב המרדכי פרק י"ג ע"ד בשם מוהר"ם על הכותב לבתי מהיום ולאחר מיתה כחלק א' מבניו הזכרים ופסק דאשה גובאת מזה כתובתה ואע"ג דהויא מתנת בריא דלעולם לא יטול מקבל מתנה זו יותר מן היורשין עכ"ל וצ"ע דבסוף פ' י"נ משמע שם דעדיפא מתנה זו מירושה וע"ל סי' קי"א כתב המרדכי פ' י"נ ע"ד תשובה על ראובן ושמעון שהיה להן שותפות ביחד והלכו למדינת הים וחלה ראובן ונטה למות וצוה לשמעון ליתן לפלוני מנכסיו כך וכך ונפטר ראובן ושמעון שב למקומו ובבואו הושיב דיינים וסיפר לפניהם הדבר ואחר כך תובעת אלמנת ראובן הכתובה מהנכסים אלו ופסק שהמקבל זכה במתנה כיון שהנכסים היו ביד שמעון הוי כאילו המשיכן זכה בהן למקבל ושמעון זה נאמן בדבריו הואיל וסיפר

הדבר בעוד שהיה הממון בידו כו' וע"ל סי' קי"ח מדין גביית כתובה: כתב ריב"ש סי' רצ"ט אלמנה שתובעת כתובה והיתומים טוענים שתתן ערבות שאם ימצאו אחר כך ב"ח מוקדמים שתחזיר מה שנתנו לה ופסק דא"צ וע"ש סי' רמ"ד:

סעיף קטן יב

ונראה הא דאינו נאמן לומר פקדון יש לו בידו דהיינו בקנה לו מטלטלי באגב אבל בלאו הכי נאמן כמו שכתב בתחלה ועיין בדינים אלו בח"ה סימן צ"ט:

סעיף קטן יג

ועיין בתשובת מיימוני שם סימן י"ג:

סעיף קטן יד

ולא ידעתי טעמו כי סברת מהרי"ק נראין נכונים כי השליש שמוסיפים הוא משום דאמרו חכמים שיכול להרויח בנדוניא שליש כדאיתא במשנה פרק מציאת האשה (כתובות סו.) ומחויב להוסיף לה במקום שנהגו כדאיתא לעיל סימן ס"ו הוי זה השליש כאילו הכניסה לו כ"כ מה שאין בתוספת שברצונו תליא מילתא עכ"ל:

סעיף קטן טו

וכתב נ"י פרק האשה רבה דף תנ"א ע"ב דוקא לענין כתובה נאמנת אבל לענין תוספת ונצ"ב וע"ש וכתב עוד שם דאפילו ע"א מעיד כדבריה לא תגבה כתובתה מאחר שתבעה כתובתה:

סעיף קטן טז

והמ"מ פי"ו כתב שכן עיקר וכתב דטוענין ליורש אם אין שטר כתובה בידה שמא פרע אביהן ובהגהות אלפסי פרק הכותב ומיהו אם נודע שנשרף הכתובה או נאבדה חזר להיות כמקום שאין כותבין כתובה ואינו נאמן לומר פרוע אמנם בהגהת מרדכי דב"מ דף קמ"ב ע"ג משמע כרברי ר"י וכן הוא במרדכי סוף הנושא דהר"י פסק כן הלכה למעשה דאפי' במקום שכותבין כתובה גובה עיקר הכתובה אפי' אבדה השטר וכן פסקו כל גדולי אשכנז לאו דוקא מנה ומאתים אלא אפי' ק' דינרין דתוספת ונדוניא דה"ל עתה כב"ד של כהנים דאמרינן בגמרא (כתובות יב) שהיו כותבין ד' מאות זוז וכתב הר"ר יצחק בר מנוח שכן עשו מעשה כל גדולי צרפת עד כאן לשונו וכ"פ מהרי"ק שורש קי"ד הלכה למעשה כדברי מוהר"ם וכ"פ שורש י"ח וכן משמע בכתבי מהרא"י סי' רכ"ט וכתב שם דכן היה המנהג באוסטרייך להגבות לה הכתובה שהיו נוהגים לכתוב בכל הנשים וע"ש וכן הוא שם סי' רל"ב ובן הוא בתשובות מיימון סוף הלכות אישות בשם ר"ת דגובאת אף התוספת אם מנהג קבוע בעירו ויודעין מה הוסיף לה ואם אין מנהג קבוע הבעל צריך לישבע שלא הוסיף לה אם טוענת ברי ובאלמנה אין היתומים צריכים לישבע מיהו אם

תפסה לא מפקינן מינה ונשבעה ונפטרה וע"ש ולמטה בסמוך בדין זה וכן הוא במרדכי פ' אלמנה ניזונת ע"ג וכ' שם דדוקא עד שלא נשאת אבל משנשאת נאמן לומר פרעתי אם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה. וכתב מהרא"י בכתביו סי' רכ"ט ורל"ב דבמקום שנוהגין לכתוב תוספת בשוה גובה אפי' אין שטר כתובה בידה ואם אין מנהג לכתוב בשוה אף על גב דרוב נוהגין לכתוב בשוה כיון שאינו מנהג פשוט אינה גובאת התוספת אף על פי ששטר כתובה יוצא מתחת ידה אא"כ הכתובה מקוימת או שהחתן בעצמו חתום עליה ומכירין חתימתו אבל כשאין מקויים חיישי' שמא מזוייפת היא וכן הוא בתשובת מהרי"ו סי' קי"ג וכן משמע ממהרי"ק שורש י"ח וכתב סי' רכ"ט דאם המנהג קבוע רק שלפעמים על ידי שינוי הזוג כגון שזקן עשיר נושא ענייה כדי לשמשו שרגילין לפעמים אז לכתוב סך מועט אז גובאת בלא שטר כתובה כי זה מיקרי מנהג קבוע ובסי' רל"ב ואם אין מנהג קבוע והאלמנה תפסה הנכסים אם יש לה מיגו להחזיק בנכסים נאמנת לומר שהוסיף לה אבל הדבר צריך דקדוק גדול כי בכל דהו אין לה מיגו וכ"כ מהרי"ו בתשובה סי' קע"ג וכתב המרדכי סוף הכותב בשם ספר חפץ. אשה שאבדה כתובתה ונתאלמנה או נתגרשה גובה אפי' תוספת ומביאין ב' או ג' כתובות ומגבינן לה בפחות שבהן ובשבועה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בתשובה והביאו הטור סי' ס"ו וכתב עוד אם כתובות נשי משפחתו מרובה משל משפחתה עולה עמו ואפשר דכה"ג א"צ לקיים כלל וגובה אף התוספת וצ"ע בדברי מהרי"ו ומהרא"י בתשובה הנ"ל כתב ריב"ש סי' שפ"ג אשה שהביאה חצי כתובתה בידה ונראה שהיתה נחתכת בסכין אינה גובה כלום אע"ג דלא הוי בה קרע שתי וערב וע"ש. ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ע"ג בדינים אלו:

סעיף קטן יז

וכ"כ נ"י סוף פרק הכותב:

סעיף קטן יח

כתב נ"י פ"ק דב"מ דף ס"ב ע"א תשובת הרי"ף מי שגרש אשתו והיא תובעת כתובה והוא אומר פרעתי אתפסה צררי אינו נאמן ואפי' שבועה אינה צריכה אלא נותן לה כתובתה ויחרים חרם סתם עכ"ל כתב הר"ן פ"ק דגיטין דף תקכ"ג ע"א אשה או שאר שליח המביא גיטה בכל מקום שמותרת לינשא גובאת כתובתה ובמקום שאינה מותרת לינשא אע"ג דאם נשאת לא תצא לא גביא כתובתה ועיין בזה בתשובת הרשב"א סי' אלף קע"א:

סעיף קטן יט

ובהגהות דב"מ דף קמ"ו ע"ג ואפ"ה אינו מתחייב לה בשאר כסות ועונה דאל"כ לא הוי מיגו וע"ש:

סעיף קטן כ

וכ"כ המ"מ פי"ו דאישות וכתב אע"ג דהרמב"ם חולק בזה מ"מ יש לחוש לסברא זו:

סעיף קטן כא

כתב בהגהות אלפסי גר שנתגייר עם אשתו וכתב לה כתובה בגיותו ע"ד כתובה הראשונה קיימת י"א דוקא כשהיא היתה ישראלית כשנשאה אבל כתב כתובה לכותית ונתגיירה אינו כלום וי"א להיפך דוקא כשהיתה כותית דלא היו הנישואין בעבירה אבל כתב לישראלית דהיו נישואין בעבירה א"צ לקיים כתובתו הראשונה עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה סי' תתקס"ב ראובן שכתב שיור לאשתו וגירשה ביום שנשאה והחזירה ומתה בלא ולד והוא אומר שכיון שגירשה נתבטלו התנאים הראשונים והיורשים טוענין שתנאו קיים שהרי תחלה התנה כל זמן שתמות היא בלא ולד קיימא תשובה חייב לקיים התנאים הראשונים דכל המגרש ומחזיר ע"ד כתובה הראשונה מחזירה אע"ג דאמרי' דוקא כתובה ולא תוספת היינו דוקא מה שהוסיף לה מדיליה אבל מה שמשייר מנכסים ע"ד תנאים הראשונים הכניסה ועוד שלא על דעת קידושין דוקא התנה בתחלה אלא כל זמן שתמות בלא ולד קיימא ועוד שזה מערים היה ושורת הדין לדון השקרנים והאלמים שלא מדין תורה וע"ש שהאריך וכבר כתבתי תשובה זו לעיל סימן צ"ב כתב נ"י סי' צ"ו תשובת הרשב"א אלמנה שמחלה ק' זהובים מכתובתה כדי להנצל מעונש השבועה ואחד כך מצאו שהבעל מחל לה על כל מה שתפסה משלו מחילתו מחילה ולא שייך בזה מחילה בטעות. וכתב עוד בשם הרשב"א אם היתומים קטנים אם רוצים הב"ד בעצמם לזקוק בטובת היתומים ולהגבות הכתובה לאלמנה הרשות בידם וא"צ אפוטרופוס דאין לך אפוטרופוס גדול מב"ד עצמו ופשוט הוא:

סימן קא

סעיף קטן א

ולעיל סי' ק' כתבתי דאם אין שטר כתובה בידה אינה גובאת משנשאת אפי' במקום שאין כותבין כתובה. כתב בתשובת הרא"ש סי' א' כלל פ"ה דאפילו לאחר שנשאת גובאת כתובתה אפי' מיתומים קטנים והרמב"ם פי"ב מהלכות מלוה ולוה פסק דאם נשאת אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים להגבות לה כתובתה דטעמא דנזקקין לכתובה משום חינא שיהא לה נדוניא להנשא ואם כבר נשאת שוב אין נזקקין. וכב"י סי' צ"ו דהכי נקטינן כי התוס' פירשו פרק הכותב ופרק שום היתומים בשם ר"ח והערוך כדברי הרמב"ם ואע"ג דרש"י פי' שם בע"א. מיהו בתשובת הרא"ש סי' א' כלל פ"ה כתב דבזמן הזה לא חיישי' לצדדי ומגבין לה אפי' לדעת הרמב"ם אף משנשאת וע"ש. כב"י עוד בסי' צ"ו ומיהו כל זמן שלא נשאת מגבין אותה אפילו היא זקינה שאינה ראויה להנשא.

ומצאתי כתוב פ' אלמנה ניזונת דף תקכ"ט דאם נשאת ע"מ שתתן לו הכתובה נזקקין לה דהא בזה נמי הוי משום חינא שאם לא יפרעו לה יגרשנה בעלה ואין לך חן גדול מזה עכ"ל ובתשובת מיימוני סוף ספר נשים דף ש"ט דאפי' משנשאת גובאת כתובתה וטורפת אפילו ממשעבדי וע"ש שהאריך בזה וע"ל סוף סי' כ"ו וכיצד נשבעת משנשאת:

סעיף קטן ב
ובמרדכי סוף הנושא ה"ה אם נשאת לאחר:

סעיף קטן ג
בהר"ן פ' הנושא דף תתקל"ג ע"ב דלאו דוקא תבעה אלא בזכירה בעלמא שתאמר ליורשים דמה ששותקת אינה משום מחילה סגי וכן הוא בירושלמי:

סימן קב

סעיף קטן א
וה"ה בגרושה וכן הוא בהדיא במרדכי פ' הכותב ע"ג ועיין בדינים אלו בתשובת הרמב"ן סי' פ"א ופ"ב:

סעיף קטן ב
ולא חלקו בזה בין אלמנה לגרושה ודלא כמרדכי פרק הכותב ע"ג דכתב בשם ראבי"ה דדוקא בגרושה הוי דינא הכי אבל באלמנה שבאה לגבות מן היתומים חולקין וע"ש במרדכי שהאריך בזה וע"ל סי' פ"ה ב"ח ואשה בנכסיה שהכניסה לו איזה מה קודם:

סעיף קטן ג
אבל המרדכי פסק שם ע"ג בשם מוהר"ם הלכה למעשה דמוציאין מידה ונותנין לב"ה וכן פסק מהרי"ו בתשובה סי' ל' וכתב שכן היה דן מהר"י מולין. וכתב עוד שם דאפילו למ"ד דאם תפסה לא מפקינן מינה ה"מ שהלוה בעלה ולא בא הממון לידה אבל אם היתה נושאת ונותנת בתוך הבית ובא הממון של הלואה לידה לכ"ע צריכה לשלם דלא גרע מערב עכ"ל. וכתב עוד ולכ"ע אם נתנו פקדון לידו ומת אין אשתו גובאת כתובה ממנו וכן הוא בכתבי מהרא"י סי' ר"ס וכתב דאם היה אומדנות שהוא פקדון כגון שלא היה אמוד או כה"ג צריכה להחזיר וע"ש בהגהות מיימוני דיש פי"ז הא דב"ח קודם לאשה היינו כשיש בידו שט"ח אבל אם אין בידו שטר יכולה היא לומר דילמא אינו חייב לך מיהו כתב מהרי"ו בתשובה הנ"ל ובשם הרא"ש והגהות מיימון והמרדכי דמלוה ע"פ הידוע הוי דינו כמלוה בשטר וקודם לאשה ועיין בזה בתשובת הרא"ש כלל ל"ו סי' ד' וה':

סעיף קטן ד
ובסי' ק' כתבתי שכן דעת הרשב"א דדין נצ"ב לכל דבר הוי כשאר חוב ועיין למטה בסי' זה:

סעיף קטן ה
ומשמע בגמרא דאין חילוק בין גרושה לאלמנה וכן הוא בהגהות אלפסי פרק הכותב בהדיא:

סעיף קטן ו
ומשמע מפירש"י בגמרא והביא ב"י לעיל דאפי' יש לה נצ"ב אפ"ה האשה נוטלת קרקע וב"ה המעות מאחר שצרפתן עם הכתובה על שיעבוד קרקע:

סעיף קטן ז
וכ"כ הר"ן פ' גט פשוט דף רמ"א ע"ב ודלא כמשמע בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב דמשמע דמסתפק בדבר וע"ש כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ח סימן ב' ראובן היה חייב לשמעון ואח"כ נשא אשה ועשה לו א' מגיסיו שטר משכנתא על ביתו בשביל הנדוניא ונשאר השטר ביד הסופר ובעת מותו צוה לסופר וצוה להחזיר השטר לאשה ופסק דאין לב"ח כלום באלו הנכסים דאף אם נחשב הבית כאילו בא לידו לא חל עליהן השיעבוד מאחר שהוא נדונייתה דכמו שאין יכול למכור נדונייתה כך לא יכול לשעבדם כו':

סעיף קטן ח
ועיין בח"מ סימן קכ"ט. כתב ריב"ש סי' תפ"א אחד שנעשה ערב לאשה בכתובה וכתב כל זמן שיתבעוהו שניהם שחייב לשלם להם ומת בנו ואפ"ה אשתו גובאת כתובה ולא אמרינן הואיל וכתב לה כל זמן שיתבעו ואין כאן אלא היא לחוד לא תגבה וע"ש. כתב הגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב אותן הנעשין ערבין לנדונית חתנים לא משתעבדי דהוי כמו ערב לאשה בכתובתה וכ"כ המרדכי סוף גט פשוט בשם רבי' יואל וראב"ן ושעשו מעשה בזה ופטרו הערב אמנם הרבי אליעזר ממי"ץ פליג וכן הוא בהגה"מ פי"ז דאישות וכ"כ בעל התרומות והביאן בח"מ סי' קכ"ט וכתב כדברי רבי' אליעזר ממי"ץ דחייב מיהו אם קודם שנשאה חזר ואמר לו אל תחייב עצמך אצלה בשביל ערבתי כי חוזרני בי מיד נפטר הערב ועיין בנ"י עכ"ל ב"י סי' קנ"ט ולכ"ע מיהא לא עדיף מערב דכתובה ובמקום דערב דכתובה משתעבד כגון בקנין או קבלן ערב דנדוניא נמי משתעבד וזה פשוט ולא כתבתי אלא להוציא מלבן של טועין ותולין עצמו במרדכי ואומרים שערב נדוניא בכל ענין פטור ואינו כן וכן הוא משמע במרדכי עצמו וע"ש:

סימן קג

סעיף קטן א
וכ"ה במשנה פרק שום היתומים וכמו שכתב הטור לקמן סימן ק"ז:

סעיף קטן ב
וע"ל סי' צ"ג כתב הראש בתשובה כלל ס"ג סי' ג' אלמנה שמחלה כתובתה ליתומים לאחר שהכריזו הב"ד למכור הקרקע לצורך הכתובה ואח"כ הב"ד מכרו הקרקע והיתומים באים לטורפה שמחלה להן קודם המכירה ופסק דלא מהני כלום דהא אחריות המכירה על היתומים וכ"ש שהן בעצמן לא יפקיעו מן הלוקח עכ"ל ולקמן סוף סי' ק"ד הביא הטור תשובה זו:

סעיף קטן ג
אבל רש"י לא ס"ל הכי וע"ש בר"ן אם יורשי אלמנה מוכרין שלא בב"ד:

סעיף קטן ד
וכ"כ הר"ן פ' אלמנה:

סעיף קטן ה
וע"ל סי' קי"ח תשובת הרא"ש אשה שמכרה לפרוע לב"ח אי מנכין לה מכתובתה:

סעיף קטן ו
ולי נראה דבודאי דרוצה דנקט לרבותא קאמר דבאינה רוצה הרי יש לה קרקע ואפשר שתחזור ותעמיד על מאתים אבל עכשיו דנתקיים המקח א"כ לעולם לא יהא לה רק מנה א"ה נתקבלה כתובתה ועיין בטור ח"מ סי' רכ"ו אם אינה רוצה לקיים המקח אם הרשות בידה מאחר שאין אונאה לקרקעות:

סעיף קטן ז
וכן הוא בהר"ן דף תקכ"ח ע"ב בפרק אלמנה ניזונית:

סעיף קטן ח
יראה דיש לחלק בין אלמנה המוכרת שהנכסים בחזקתה קיימים למכור כשאר שליחה המוכר וכ"כ ב"י שדעת הרמב"ם ג"כ שאלמנה המוכרת לד' אפי' בד' שטרות מכרה קיים וגבי שליח פסק פ"א מהלכות שלוחין כדברי הרי"ף ותמהני על ב"י שדחק עצמו בתירוץ קושיא זו וכתב דאע"ג דהרא"ש לא הכריע מ"מ כתב רבינו כאן דמסקנתו כדברי רב האי מאחר שהביא סברתו באחרונה וכן דרך רבינו בהרבה מקומות לכתוב הסכמת הרא"ש באותה סברא שהביא באחרונה עכ"ל ומ"מ הקושיא במקומה עומדת למה כתב כאן דהרא"ש הסכים לסברא אחת ובח"ה כתב דלא הכריע ולכן נראה מה שכתבתי ותימה על ב"י שלא עלה זה על לבו וגם בדברי הרא"ש שהביא ב"י משמע כמו שכתבתי:

סימן קד

סעיף קטן א

כתב הריב"ש סי' קע"ט דאם אחד נתמנה דיין ע"פ הורמנא דמלכא ומכר וטעה בין הוא בין שלוחו הוי כב"ד שטעה ועדיף טפי משאר השליח ב"ד וע"ש:

סעיף קטן ב

וכן הוא בר"ן פרק האיש מקדש דף תרל"ט ע"א דאם מכרו ב"ד ונתאנה הלוקח המקח קיים אבל אם שמו הקרקע לב"ח או לכתובה וטעה בשומא המכר בטל:

סימן קה

סעיף קטן א

ומהרי"ו כתב בתשובה סימן י"ט דנדונייתה לא הפסידה אא"כ אמרה כל מה שכתוב בשטר אני מוחל לך אבל בריב"ש סימן קמ"ט כתב בשם הרמב"ן והרשב"א דאף נדונייתה בכלל אא"כ היתה נדונייתה בעין דאז לא הפסידה אותה וע"ש שהאריך וכתב דאף דעת הרמב"ם כן ועיין לקמן סימן קי"ח מדין תנאי כתובה:

סעיף קטן ב

וכתב שם דאם כתב בכתובה לך ולכל הבאים מכחך אינה יכולה למחול אח"כ אבל בלאו הכי יכולה למחול בין כתובה בין נדונייתה בין תוספת ועיין שם:

סימן קו

סעיף קטן א

וכן הוא במרדכי ריש י"נ עוד וכ"כ הרי"ף שם ומשמע שם בנ"י דף רכ"ט ע"א דה"ה אם כתב לה מטלטלין בזמן הזה אבדה כתובתה וכן משמע כאן מדברי ב"י ולא נראה מדברי הרמב"ם פ"ו מהלכות זכייה ולא מדברי שאר הפוסקים וטעם הדבר דדוקא שיור הוי מטלטלים מאחר דיכולה לגבות עדיין אבל לא אמרינן דמחלה משום דכתב לה מטלטלין דאינן חשובין שנאמר שמחלה בעבורן כנ"ל:

סעיף קטן ב

כתב המרדכי פרק י"נ ע"ד השיב מוהר"ם על ראובן שטען על אמו שאביו צוה לתת לו כך וכך ופסק דאע"פ שבפניה צוה והיא שותקת אין צריך לקיים מאחר שלא חלק כל נכסיו אמנם בתשובת ראב"ן ריש אלמנה ניזונת במרדכי ופרק מי שמת דף רנ"ז ע"ב משמע דאם צוה לפניה ושתקה הוי מחילה ואפי' אם אח"כ רוצה למחות אינה יכולה וכן פסק מהרי"ו בתשובה סימן י"ט וכתב שם דאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שלא תטרוף דעתו עליו בחליו וכן משמע בתשובת מרדכי פרק זה בורר דף רפ"ה ע"ד וכתב מהרא"י בפסקיו סימן פ"ו דאם צוה בעלה בפניה הרבה דברים ואמרה לדבר א' אין

ולשאר דבריו שתקה כ"ע מודו דלא הוי שתיקה מחילה וע"ש כב"י בח"ה סי' ק"ו כתב הרמב"ן על ראובן שמת וצוה ליתן מקצת נכסיו להקדשות ופרעה האלמנה מקצתן ומתה והיורשין אינן רוצין לפרוע השאר באמרם שאין לאמן הכתובה מאחר שהתחילה לפרוע ובדעתה היה להשלים ולקיים צוואת בעלה הוי כאילו הודית בשעת מיתה שנשארו מנכסי בעלה יותר על הכתובה לקיים צוואתו וחייבים היורשים לקיים צוואתו אפילו ממטלטלים וכ"כ הרשב"א ואינו נכון דאף אם התחילה לפרוע שמא מחלה אותו מקצת שפרעה ולא נתחייבו יורשיה לפרוע המותר כי אפשר שלא היה בדעתה לפרוע עכ"ל:

סימן קז

סעיף קטן א

וסיים שם ולפי שלא היה דרכן לכתוב כך בכל השטרות לפיכך אמרו סתמא דלא עשאה אלא אפוטרופוס. וכתב עוד הא דאמרינן במקום דלא הוי מתנה דאפוטרופוס מיהא הויא היינו במקום דהמתנה היתה קיימת לולא דאנן אמרינן שעשאה אפוטרופוס אבל אי בלאו הכי נמי לא הוי מתנה כגון שאמר שלא תקנה אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אז אפילו אפוטרופוס לא הויא עכ"ל. ובמקום דהויא אפוטרופוס כתב המרדכי שם ע"ד תשובת מוהר"ם דאי מפסידה הנכסים מסלקינן אותה כשאר אפוטרופוס דמפסיד נכסים ועיין בתשובת מהרי"ל סימן פ"ח דאם כתב ש"ח לאשתו על כל נכסיו אין היורשין צריכין לו לשלם וע"ש:

סעיף קטן ב

ובהגהות מרדכי דב"ב דף רס"א ע"ב וע"ג וע"ד תשובה ארוכה בא' שכתב לאשתו כל נכסיו רק שצוה לתת לצדקה י' ליטרות וס"ת וטלית ופסק א' מן הגדולים דלא הוי שיור וריב"א חולק ופסק דהוי שיור:

סעיף קטן ג

אבל בנ"י פרק י"נ דף רי"ז ע"א כתב דאין חילוק בין יורש ליורש וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"ו מהלכות זכיה והובא בב"י:

סעיף קטן ד

וכ"כ ב"י לעיל כשם נ"י דהיכא דמוכח דלמתנה נתכוין הוי מתנה וכ' בהגהות מרדכי דב"ב דרס"א ע"ב וג' וד' בתשובה באחד שכתב לאשתו ואחריה לילדי בנותיו ופסק ריב"א דמאחר שכתב אחריה לפלוני ודאי למתנה גמורה נתכוין כו':

סימן קח

סעיף קטן א

וכ"כ נ"י שם דף רי"ד ע"א ולא נקט ש"מ אלא דדברי ש"מ באמירה בעלמא סגי:

סעיף קטן ב

וכתב נ"י עוד אם יש מחלוקת בשעת מותו אם היו לו נכסים אלו בשעת הצוואה או לא על האשה להביא ראיה כי הנכסים בחזקת יורשים הם וכן כל כיוצא בזה עכ"ל הריטב"א ז"ל כתב המרדכי פ' י"נ ריש הפ' ע"ג דה"ה אם כתב לבתו וחתנו ליטול כאחד מן הבנים מהיום ולאחר מיתה פסק מוהר"ם דאם נתרבו הנכסים לאחר המתנה דאין לחתן חלק בהן אלא במה שהיה לו בשעת מתנה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכן הוא שם ע"ב סוף הפ' אם נסתפק הדבר אם היו לו הנכסים אלו בשעת המתנה על המקבל להביא ראיה וכתב עוד דכל ימי חייו יש לנותן למכור הנכסים דאין המתנה מתחלת אלא לאחר מיתה דהרי אמר שיטול כאחד מן הבנים ואין הבנים נוטלין מחיים וע"ש והאידנא נוהגין ליתן לחתנים שח"ז ומודה שחייב לחתנו סך כך וכך ולא יצטרכו היורשים לפרוע עד לאחר מיתה ואז לא יפטרו מן החוב אלא אם יתנו לו חלק ירושה כחצי חלק זכר ובשטר כזה נוהגין שנוטלין חצי חלק זכר בכל מה שימצאו לו בעת מותו אפי' שלא היה לו בשעת נתינה דהרי העיקר הוא שהודה עליו החוב ואע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ אם לא יתנו היורשין החצי זכר יצטרכו לשלם לו החוב שהודה שחייב לו ולכן יצטרכו לקיים התנאים עוד למידין מזה דה"ה אם התנה עליו שיתנו לו היורשין בראוי כבמוחזק או בשאר דברים שאין כח באב להתנות על בניו מ"מ צריכין בניו לקיים או לשלם לו חובו מידי דהוה אעיקר המתנה דאע"ג דאין בכחו להקנות דשלב"ל מ"מ יכול להתנות עליהן ה"ה בשאר דברים שאין בכחו להקנותן יכול להתנות עליהן וכבר נפסק מעשה כזה ע"י והסכימו ע"י גדולי הדור וע"ל סי' קי"ג אם יצא ש"ח על היורשין אם רשות בין הבנים לסלקו במטלטלים כדי להשאיר הקרקעות ולא יהיו לבנות חלק בהן לפי מה שנוהגין לכתוב שח"ז מלבד קרקעות. כתב מהרי"ו סי' ק"ט בתשובה מי שנתן להתנו שטר שיטול בח"ז מלבד בקרקעותיו וספריו כמנהג הארץ והיו ביד ראובן ספרים ממושכנים ופסק דאין ב"ח קונה משכון לענין זה ויש לבנות חלק במעות מיהו אם הלוה לו ואמר לו אם לא אפדנו לזמן פלוני יהיה הספרים שלך ועבר הזמן ולא פדאן אז קנה הספרים ואין לבנות חלק בהן אם הדבר ספק כיצד משכן לו על הבנות להביא ראיה כו' ועיין דינים אלו בח"ה אימת ב"ח קונה משכון וחילוק בין משכנתא דמסלקי למשכנתא דלא מסלקי כתב בתשובת מהרי"ל סימן פ"ה מי שנתן שח"ז לבנותיו אסור להפקיע ממנו ע"י שיתן לאשתו תוס' כתובה או כדומה לזה וע"ש:

סעיף קטן ג

וכ"כ נ"י סימן רי"ד:

סימן קט

סעיף קטן א

וצ"ע בתשובה כלל פ"ג שהביא ב"י דמשמע דס"ל בדברי הרשב"ם וע"ש. ובתשובת בר ששת סי' ת"ף כתב הרמב"ן והרשב"א כדברי רשב"ם דאם אמר סתם ידה על העליונה מיהו אם אמר תנו לה ר' במתנה נוטלתן בלא כתובה וכתב עוד שם דאם אמר שתיזון מנכסיו ניזונת ומעשה ידיה שלה הואיל ואינה ניזונית משום תקנת חכמים אלא משום מתנת בעלה:

סעיף קטן ב

וכתב מהרי"ו בתשובה סימן קמ"ז דאף צמידים המחוברים לבגדיה הוי בכלל בגדים הואיל ונתן לה במתנה אבל אם בשעת נישואין פסק להוסיף לה כך וכך מלבד מלבושים אין הצמידים בכלל הואיל ולא רצתה להתחתן לו אלא בכה"ג הוי במכר ובמכר אמרינן בעין רעה מוכר:

סימן קיא

סעיף קטן א

ובמרדכי פרק י"נ ע"ג אחד כתב לחתנו ליקח מכל נכסיו כא' מבניו ושטר מתנה זו כתב בו מהיום ולאחר מיתה הרי הוא כמתנת בריא וזכה בגוף מהיום ובפירות לאחר מיתה ואין כתובת בנין דכרין נגבית ממתנה זו דהא כתובת ב"ד אינו אלא ירושה וזו היא מתנה ומפקעת אותה ועוד דמתנה זו חיילא מהיום ותו לא פקעה ואע"ג דפירות לא גביא מהיום מ"מ לא גביא מב"ד מינייהו ולא מן השבח ק"ו מכתובה דאורייתא דלא גביא מינייהו עכ"ל וע"ל סימן ק' תשובת מוהר"ם שכתב להיפך ומשמע מדברי המרדכי דממתנת ש"מ נגבית כתובת ב"ד וכן הוא ברמב"ם פי"ד דאישות וכ"כ ב"י בשם הרשב"ץ והריב"ש דכתובת ב"ד קודמת למתנת ש"מ וגביא מהן:

סעיף קטן ב

וכ"כ המ"מ פ"ט דמציאות:

סעיף קטן ג

והרמב"ם פי"ט דאישות כתב כסברת הטור ודלא כבעל העיטור:

סעיף קטן ד

כתוב בהגהות אלפסי פרק נערה דף תפ"ט ע"א דאין בכור נוטל פי שנים בכתובת ב"ד אלא רואין כל הנכסים שהניח אביו בשוה ובאלו חולקין כל האחים ביחד ונוטל פי שנים כאחד מהן:

סעיף קטן ה
וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל ל"ו סימן ז' דראה מעשה הרבה פעמים דגובין כתובת ב"ד וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א מיהו כתב לבסוף דאזלינן בזה בתר מנהג וכן הוא בריב"ש סימן ק"ו וע"ש ומימי לא ראיתי ולא שמעתי בזמנים אלו להגבותה ולעיל ריש הסימן כתבתי אם נוהגין במטלטלין:

סימן קיב

סעיף קטן א
אבל במקום שכותבין כתובה ואין לה כתובה חיישינן שמא מחלה הכתובה ותנאי כתובה בכלל ואף ע"ג דנתבאר לעיל סימן צ"ג וק"ה דמוחלת אית לה מזונות בחיי בעלה מ"מ לאחר מותו אין לה מזונות אף לבנות וצ"ע בר"ן פרק נערה דף תפ"ט ע"ב דמשמע שם דאין לחלק ועיין במ"מ פי"ט דאישות דדעת הרמב"ם דאם מחלה כתובתה אף הבנות אין להם מזונות והראב"ד השיג עליו בזה וס"ל דהבנות יש להן מזונות מ"מ ע"ל סימן ק"ב בת הניזונית מן האחין אם היא אצל אמה או אצל אחין:

סעיף קטן ב
וכתב הר"ן פרק הנושא דף תקל"ב ע"ב דאין חילוק בין גדולים לקטנים בכולם חיישינן לצררי וכן משמע מדברי הפוסקים דלא חילקו:

סעיף קטן ג
אבל אין בכלל זה פרנסת הבנות לנשואיהן וכן הוא לקמן בסמוך דעישור נכסי פרנסת הבת אינו ממעטת בנכסים וכ"ע נ"י דהאחין יכולין למכור בנכסים מרובין אבל במרדכי שם משמע דאף בנכסים מרובים אסורין למכור לכתחלה אא"כ היה לצורך פדיון שבוים וכיוצא בזה ובנכסים מועטין אפי' בכה"ג אסורים:

סעיף קטן ד
ובנ"י פרק מי שמת דף רכ"ד ע"א משמע דוקא חוב על פה אינו ממעט אבל חוב שיש עליו שטר ממעט:

סעיף קטן ה
כתב המ"מ פי"ט כשאלמנה דוחה הבנות כתב הרמב"ן והרשב"א כשמוציאין לאלמנה מזון עד זמן שנראה לב"ד שראויה להיות אם זקינה ואם ילדה ומעמידין ביד שליש והוא מפרנס אותה מל' יום לל' יום:

סעיף קטן ו
וכן הסכים נ"י פרק מי שמת דף רכ"ד ע"א:

סעיף קטן ז
וכ"כ המרדכי פרק מי שמת:

סימן קיג

סעיף קטן א
כתב נ"י פרק י"ג דף רי"א ע"א דמפרנסין הבת מנכסי אמה אבל לא זנין אותה מהן עכ"ל אבל בתשובת מהרי"ל סימן ע"ה כתב דאין מפרנסין הבת מנכסי האם:

סעיף קטן ב
וכן הוא בהר"ן שם דף קל"א ע"א:

סעיף קטן ג
כתב המרדכי פרק נערה ע"ד שהיו נוהגים לנדות על כל מי שמוסיף הרבה יותר מדאי לנדן בתו כי אין ראוי לעשות כן וע"ש וכ"כ הר"ן פרק מציאת האשה דף ת"ק ע"ב דאסור ליתן לבתו יותר מעישור נכסים וע"ש גם לעיל סוף סימן זה כתבתי מדין זה וע"ש:

סעיף קטן ד
כתב נ"י פרק המוכר דף רי"א ע"ב דאם הגיע זמנו לגבות דמי כאילו גבו היתומים ודוקא שהשכירו האב אבל השכירו היתומים אין לגבות בו כלום דלית להו בראוי ובשבח עכ"ל מיהו הטור פסק לקמן דאית להו בראוי וכן הוא במרדכי פרק מציאת האשה:

סעיף קטן ה
ובמרדכי דפוס חדש פרק מציאת האשה תשובת מוהר"ם על אודות עישור נכסים גובין ממקרקעי ולא ממטלטלין ואם הניח האב ב"ח וכתובת אשה ובנות והניח מקרקעי ומטלטלין ורוצין אפוטרופסים לסלק החובות עם הקרקעות ולהשאיר המטלטלין כדי להפקיע העישור מן הבנות הרשות בידם ואין הבנות יכולין לומר דלסלקינהו בזוזי כדי להשאיר קרקעות לקמייהו דאסמכתייהו על הקרקעות עכ"ל מוהר"ם ונראה דיש ללמוד מכאן לענין שח"ז שנוהגין בו האידנא ליתן לבנות לבד ממקרקעי וספרים דיש רשות לבנים לסלק כל חובות או כתובת אשה עם מטלטלין כדי להשאיר קרקעות לפניהם ולהפקיע מהן זכות הבנות ואין לחלק דסתם שיעבוד כתובה וב"ח על הקרקעות ולכן מצי לסלקו בקרקעות לענין עישור נכסים וכדמשמע קצת לשון מוהר"ם דאסמכתייהו על הקרקעות אבל במטלטלי לא מצי לסלקינהו זה אינו דאסמכתא על הקרקע דאמר מוהר"ם אף על הקרקע קאמר אבל הרשות ביד היתומים לסלק אותן במטלטלין כמו שאביהן הוי מסלק אותן בזוזי ולכן נראה דהנכסים בחזקת הבנים קיימי ויד בעל השטר על התחתונה כנ"ל:

סעיף קטן ו
ואין דבריו נראין בזה אלא מדלא חלקו בזה כמו שחלקו לענין שאר דיני תנאי כתובה שמעינן דס"ל דלא גביא ממטלטלין אפילו בזמן הזה וכמו שכתב הטור בשם הרא"ש:

סעיף קטן ז
וכ"כ המרדכי פרק מציאת האשה:

סעיף קטן ח
מיהו כתב דמשום עשיית הטוב והישר לכן ראוי לילך אחר אומדנא אפילו להוסיף אך לא יוסיף על עישור נכסים כי אם מחלק המגיע לו אחרי אשר יפרע שטרי הבנות הנוהגים בגלילות אלו מאחר שרוב הפוסקים פסקו שלא להוסיף על עישור נכסים וכתב עוד וראוי לאומדו לפי הממון שהניח בעת מותו אף אם השיא בנות בחיים אם השיא ג' בנות בחייו הולכין אחר דעתו הממוצע וע"ש:

סעיף קטן ט
וכ"כ רמב"ן בתשובה סימן מ"ו:

סעיף קטן י
ובהגהות מיימון פ"ב דאישות כתב ראבי"ה מיהו אם יטענו היורשים אותה בפירוש לומר השבעה לנו שלא התפיסך אבינו צררי שאז נשבעת עכ"ל:

סעיף קטן יא
וכ"מ בדברי המ"מ פ"ב שזהו דעת הרמב"ם. כתב הרשב"א סימן אלף מ"ג ראובן שצוה בעת מותו ליתן לבתו שליש נכסיו אם השיאוה אחיה ולא נתנו לה כלום לאו כלום הוא ולאו כל כמיניהו וצריכין ליתן לה ועיין שם:

סעיף קטן יב
ועיין במהרי"ל סימן ע"ה מדין עישור נכסים ואם נגבית מנכסי האם:

סימן קיד

סעיף קטן א
וכן כתב הר"ן ריש הנושא:

סעיף קטן ב
וכן כתב הר"ן פרק מי שאחזו דף תקצ"ב ע"א דהמקבל עליי לזון אחד כל ימי חייו משמע והדבר צריך תלמוד וע"ש. כתב הר"ן ריש הנושא הפוסק לזון את חבירו הרשות בידו לומר תן לי מעות דמי מזונות ועיין חילוקים רבים בזה בח"ה סימן ס' וסוף סימן ר"ז:

סעיף קטן ג
והביאו ר"י במישרים נכ"ג ח"ג:

סעיף קטן ד
וכתב הר"ן וטעמא דדוקא באלמנה נותן לה לפי שכתב לה את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי אבל הכא לא עכ"ל וא"כ אם כתב לבת ג"כ בלשון שכותב לאלמנה נראה ג"כ דאינו נותן לה רק לפי ברכת הבית וע"ל סימן צ"ד ברכת הבית כיצד:

סעיף קטן ה
ול"נ דאין הנדון דומה לראיה שהביא דשאני בתו דאוכלת בתנאי ב"ד ולא תקנו לה ב"ד אלא דבר המספיק לה אבל הפוסק לזון בת אשתו דאי לאו דעבדה ליה נייח נפשיה לא כתב לה הכי והוי כמי שנתנה לו דמי מזונות וסתמא דעתו שיפרנסנה כאחד מבני ביתו וכמו שכתב הרא"ש ודברי טעם הם וכן נ"ל:

סעיף קטן ו
וכתב הרשב"א סימן תתק"ע ראובן שאמר לשמעון אם תשא בת לוי אתן לך מאתים זוז לפרנסתה ומזונותיה וכתב לו שטר חוב ע"ז וקבע לו זמנים ומתה בת לוי לאחר שנשאת והשיב ודאי אם פסק לזונה ה' שנים ומתה א"צ לשלם לה הזמן לאחר שמתה אבל זה לא קצב זמן למזונות אלא קצב עליו סך למזונות ואילו היו רוצים להוציא הכל ממנו ביום אחד היו יכולין לעשות לכך חייב לשלם אך אם כתב בשטר חוב שחייב לשמעון ולאשתו הוי מחצה של אשתו ואין הבעל יורש אשתו בראוי אלא במוחזק ואפי' מה שעבר בעודה שהייתה א"צ לשלם חלקה וע"ש ועיין בח"ה סימן ר"מ מדין הפוסק לחבירו לזון מהו בכלל:

סימן קטו

סעיף קטן א
ועיין במהרי"ל סימן ע"ד:

סעיף קטן ב
וסיים שם אמנם אם היא עוברת על דת בדברים אחרים יוכל להוציאה הואיל ואינו עובר באותו עון וכ"ה בהגה"מ פרק כ"ד:

סעיף קטן ג
ע"ל בסוף סימן זה מדין זה. כתב מהרא"י בכתביו בסימן ש"ח דהאידנא דאנשים ונשים פרוצים בנדרים צריך דיקדוק היטב להוציא אשה בלא כתובה משום נדרים וכו' וע"ש אם האשה אינה בת בנים ונודרת ואינה מקיימת אם יכול לגרשה בלא כתובה ועיין בתשובת הרא"ש כלל ל"ב סימן ה' אשה שהמירה אי מיקרי עוברת על דת שהפסידה כתובתה ועכ"פ לא הפסידה הכתובה רק אחר התראה כשאר עוברי על דת וע"ש:

סעיף קטן ד
ולי נראה דודאי אף רבינו בעל הטור מודה לדבר זה וכ"כ לעיל סימן כ"א דאין איסור ללכת בפריעת ראש אלא דוקא בשוק ולא נקט כאן לא תצא אלא למידק מינה דצניעות מיהא הוי ששום אשה לא תראה שערה כלל אפילו בבית וכמו שמצינו במעשה דקמחית זכתה משום זה שיצאו ממנה כהנים גדולים:

סעיף קטן ה
ונראה דמיירי בהתרו בה דאי לאו הכי אפילו הוי עוברת לא הפסידה כתובתה כדלקמן:

סעיף קטן ו
בהגהת מרדכי דכתובות דף תקמ"ט דאם קללה זקנו של בעל לפני הבעל הוי כמקללת אבי בעלה בפני בנו עכ"ל. וצ"ע דהא אין הבעל חייב בכבוד זקנו כבכבוד אביו ואין ראיה מזה לזה:

סעיף קטן ז
כתב הגה"ת מיימון פרק כ"ד אשה שגזמה לבעלה שרצונה לשכור עכו"ם עליו להורגו אם יעשה לה דבר מקרי עוברת על דת:

סעיף קטן ח
וז"ל שם דא"צ התראה בשעת מעשה כמו בדיני נפשות אלא כל שהתרו בה שאם תעשה תפסיד כתובתה ויוציאנה בהכי סגי וכ"כ המרדכי פרק המדיר תשובת מוהר"ם והיא בתשובת מיימון השייכים לסדר נשים:

סעיף קטן ט
ובמ"מ פכ"ד דאישות דוקא בכה"ג שהיא מודה שעברה ע"ד אלא שלא התרה בה צריכה שבועה אבל אם אמרה שלא עברה כלל אין יכול להשביעה כיון ששטר כתובה בידה ולא מחזקינן אינשי ברשיעי וכו' ולא משמע כן מדברי הרמב"ם שבסמוך:

סעיף קטן י
נראה מתשובת מוהר"ם שצריכה להתרות לה שאם תעשה עוד כזה תפסיד כתובתה וזה מיקרי התראה וכן משמע מתשובת הרא"ש כלל ל"ב סימן ח' ודלא כהגהות אלפסי דף תק"ד ע"א שכתב דא"צ להתרות רק שלא תעשה עוד:

סעיף קטן יא
וכתב הגהות מרדכי דיבמות דף תס"ב ע"ד ירושלמי אם אמרה טמאה אני לך ונתנה אמתלאה לדבריה נאמנת ואם לאו אינה נאמנת עכ"ל וכ"פ מהרא"י בפסקיו סימן רכ"ב דאם אומרת טמאה אני לך ויש רגלים לדבריה נאמנת וע"ש:

סעיף קטן יב
ובהגהות מרדכי דקידושין דף תרס"ג ע"א דדוקא דלא נתנה אמתלא לדבריה למה אמרה כן אבל אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ולא אבדה כלום עכ"ל כתב מהרי"ק שורש פ"א במקום שנהגו שכל אחד מוסיף שליש על הנדוניא מפני שיכול להשתכר בנדוניא אותה הוספה מיקרי נדוניא אבל במקום שכל אחד מוסיף מה שירצה מקרי תוספת ולא נדוניא וע"ש:

סעיף קטן יג
כתב המ"מ פכ"ד בשם התוס' א"א שאמרה טמאה אני לך והבעל אומר שמאמינה אינה נאמנת לומר אח"כ שנאנסה שכבר שויה הבעל אנפשיה חתיכה דאיסורא. כתב המרדכי ס"פ ב' דיבמות עד אחד מעיד עליה שזינתה והיא מודה לדבריו הפסידה כתובתה אבל לא נכסיה שהן בעין וע"ש שהאריך בדינים אלו:

סעיף קטן יד
וכן הוא בהגהות מיימון פכ"ד דאישות. וכתב עוד שם דאינו נאמן בזמן הזה דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת כמו אם היתה אומרת טמאה אני לך כו' וכן הוא במרדכי פרק האומר דף תרס"ב ע"ג ושם כופין אותה לשמש עמה כו' וכן פסק הרשב"א בתשובה סימן רל"ז והיא בתשובת הרמב"ן סימן קל"ג דבמקום שאינו יכול לגרש בלא רשות האשה אינו נאמן לומר שמאמין לדברי עד אחד דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת וכופין אותו לקיים עונתו וע"ש אבל לקמן בתשובות מוהר"ם שכתבתי בסמוך לא משמע כן ועיין לקמן עוד כתב שם דהיכא דידעינן שהיה שונא לה מתחלה והוא מתקוטט עמה אינו נאמן לומר שמאמין לדברי העד דמחמת שנאה אומר כן וכתב עוד דאפשר לומר דכל זמן שהיא מכחישתו לעד אע"ג דעד מהימן ליה אינו חייב להוציאה וכבר נתבאר לעיל דמדברי הטור משמע דאף במכחישתו יש לגרשה משום לזות שפתים. וע"ש שהאריך בדינים אלו במהרי"ק שורש ק"ז:

סעיף קטן טו
וכ"מ בתשובת הרשב"א סימן אלף קפ"ט:

סעיף קטן טז
ע"ל סימן י"א בענין דרישה וחקירה בעדים הבאים לאסור אשה על בעלה:

סעיף קטן יז
בתשובת מוהר"ם והוא במיימוני סוף הלכות נשים ובהגהות מרדכי דיבמות ד' תס"ד ע"ד דהרבה קרובים אינן נחשבים אלא לעד אחד ואי מהימן ליה כבי תרי ולא העיד רק אדבר מכוער אז לא יוכל לגרשה בעל כרחה וצריך למיתב לה כתובה אבל אי העיד על טומאה יוכל לגרשה בעל כרחה הוא הדין אי איכא עדי דבר מכוער כללא דמילתא אי מהימן ליה כבי תרי יזרוק לה גט בע"כ ואם אינו יכול לזרוק לה גט ישא אחרת ויש לשאול פיה אם לא תשיב תשובה נכונה ומיושרת על כל דבר תפסיד אף הכתובה עכ"ל וכתב שתשובה זו חולקת על מ"ש לעיל דהשתא בזמן הזה אינו נאמן לומר דמאמין לעד וכ"מ תשובת מוהר"ם בכל עוברת ע"ד יוכל לגרשה בע"כ דבכה"ג לא גזר ר"ג וכן כתבתי לעיל ריש הסי' וכ"כ הרשב"א סי' תקנ"ז והביא ב"י ס"ס זה וכתב דאפי' במקום שאינו

אלא מנהג חסידות לגרשה בכה"ג לא גזר הגאון כתב מהרי"ק שורש פ"ב דלא מיקרי מהימן ליה כבי תרי אלא דוקא שנאמן אליו בכל דבריו אבל בלא"ה אלא שמאמין לו בדבר זה משום דבלא"ה נחשדת קצת לא נאסרה עליו משום עדות זה וע"ש וע"ל סי' קע"ט דין פסול עדות ועדות מוכחשת בדינים אלו:

סעיף קטן יח

וכ"ה בהגהות מרדכי דיבמות דף תס"ב ע"ד כדברי הרמב"ם אבל במ"מ פכ"ד חולק על הרמב"ם בזה. כתב ר"י בתא"ו ני"ג ח"ב ע"א אומר לו אשתך זינתה בפניך ושתק העד נאמן זולתי אם חזר ואמר לא שתקתי אלא שלא חששתי לדברי העד מה שאין כן בשאר איסורים עכ"ל. כתב מהרא"י בפסקיו סימן רכ"ב דאם הנחשד אומר שזינתה עמו והיא הודית לדבריו לפני איש אחד שנטמאה אותן ב' מצטרפין ואסורה לבעלה כו' והרשב"א כתב סי' תקנ"ב דהנחשד נאמן עליה כשאר ע"א דפלגינן דבוריה ע"ש וכתב עוד מהרא"י שם על אשה שאמרה לפני אחד שזינתה ואח"כ לפני בעלה אומרת שהוא שקר אינו כלום דחיישינן שמא תחלה כשהודית עיניה נתנה באחר אע"ג דחוזרת בה לאו כלום הוא וע"ש שהאריך בזה וכן הוא במהרי"ק שורש פ"ב כתב מהרי"ק שורש פ"א קטנה שזינתה אפי' בעדים לא הפסידה נדונייתא שהכניסה לו אפי' מה שאינו בעין וע"ש בדינים אלו לקמן ע"ל סי' ד' אחד אומר על אשתו שזינתה וחזר ואמר שמשום כעס דבר כן וע"ל סי' י"א מדיני דבר מכוער ועוד יתבארו מקצת דינים אלו לקמן סי' קע"ח אי"ה וע"ל סי' ז' בדין נשים שהמירו ואחר כך חזרו לבעליהן אי הפסידו כתובתן וע"ש כתב מוהר"ם פדו"ה סימן ל"ד באשה שאמרה שזנתה אע"ג שאינה נאמנת אם עמד בעלה וגירשה ועומדת בדבריה אסור להחזירה ואפי' החזירה יש לחוש:

סעיף קטן יט

כתב מהרי"ו סי' ח' דוקא שדיבר בזה הלשון אבל בלשון דלא הוי קינוי לא נאסרה וע"ל סי' קע"ח איזה לשון הוי קינוי:

סעיף קטן כ

וכ"כ מהרי"ו סי' ח' וכתב דאם א' מעיד על הסתירה הוי דינו כאילו מעיד על הזנות וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"א מהלכות סוטה ויתבאר לקמן סי' קע"ח. כתב עוד מהרי"ו בתשובה הנזכרת שאם ראוה ב' עדים שנסתרה עם עכו"ם אפי' בלא קינוי הוי דבר מכוער ואם היא אומרת טהורה אני יש לדרוש ולחקור היטב אם אינה נותנת אמתלא ברורה אפשר דאסורה לבעלה וגם כתובה הפסידה אפי' בלא קינוי אם לא ראו ב' עדים רק ע"א ונשים לא נאסרה בלא קינוי כו' וע"ל סי" י"א בדין דבר מכוער ולקמן סי' קע"ח בדיני סוטה אשר משם יצא לך דין זה:

סימן קטז

סעיף קטן א
וכ' נ"י פרק יש מותרות מיהו אם זן אותה בשתיקה מעשה ידיה שלו ולא אמרינן שמחל לגמרי עכ"ל:

סעיף קטן ב
כך מצאתי הגירסא בספרים וכן כתב ב"י ובדברי הרמב"ם פ' כ"ד דאישות מבואר בהדיא שטעות הוא אלא יש לו להיות איפכא דחייבי עשה אע"פ שלא הכיר בה דינה כחייבי לאוין שהכיר בהן ולא הפסידה כלום וכן מבואר בדברי הרמב"ם שהביא רבינו בסמוך:

סעיף קטן ג
כתב הר"ן פרק אלמנה ניזונת דף תק"ל ע"ב דאם לותה ואכלה ואח"כ נמצאת אילונית חייב לשלם וע"ש: עוד כתב הא דאילונית יש לה תוספת היינו שהוא מוציאה אבל אם היא רוצה לצאת אין לה תוספת דכי אקנייא לה אדעתא למיקם קמיה עכ"ל:

סימן קיז

סעיף קטן א
וכן פי' הרי"ף סוף אלמנה ניזונת אבל במרדכי הלכות נדה דף ש"ל ע"ב פסק בשם ראבי"ה דיש לה כתובה וע"ש:

סעיף קטן ב
וע"ל סי' י':

סעיף קטן ג
וע"ש בתשובת הרשב"א סי' תת"מ שהאריך בזה:

סעיף קטן ד
וע"ל סי' קי"ט חלוקים בזה:

סימן קיח

סעיף קטן א
בתשובת הרא"ש כלל כ"ה דאם באו יורשים ואומרים שלא הניחה זרע קיימא והבעל אומר שהניחה ואח"כ מת הזרע והוא יורש זרעו על יורשי האשה להביא ראיה ולקמן סימן זה כתב הטור בתשובה זו וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן תתקע"ז וע"ש אם מת תוך ל' מה דינו וחלק שם בזו בלשון השטר:

סעיף קטן ב
וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ה סימן ו' אם היו על הבעל חובות שחייב ישלם תחילה ואח"כ יחלקו מה שנשאר והבעל נאמן בשבועה מה שחייב במיגו דאי בעי הוי כפר ואמר לא נשאר אלא כך וכך עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל מ"א סימן ה' והביאה בח"ה סימן ר"ן שכתב בה בהדיא דיכולה למחול וע"ש ובמהרי"ל סימן ע"ה בתשובותיו האריך בחילוקים בזה וע"ש:

סעיף קטן ד
וכתב שם הדבר פשוט שהיורש יכול לעכב מיהו אם היא בעצמה נתנה הנדוניא ורצתה למחול הרשות בידה ומ"מ צריכה שתודה לפני עדים שמוחלת דאי לאו הכי יזכה היורש מכח המנהג וכתב שם בכל דבר שהוא מנהג כזה אע"פ שלא כתב כמי שכתב דמי:

סעיף קטן ה
כ' ריב"ש סי' ר"ח בעל שכתב לאשתו שאם ישא עוד אשה אחרת שיתן לה כל כתובתה ואח"כ עבר על התנאי ונשא אחרת ומת ואשתו באה לגבות כל כתובתה מן היתומים כי אומרת שעבר על תנאו והשיב דזה אינו דהוא לא כתב לה אלא שאם תרצה לצאת ממנו בגט שיצטרך לתת לה כל כתובה אבל לא כתב שום דבר על היתומים וע"כ מאחר שנשארת תחתיו ומת אינה יכולה לגבות מן היתומים אלא לפי התקנה כו':

סעיף קטן ו
וכ"כ הריב"ש סי' ק"צ דמי שנשבע שלא לישא על אשתו לא מיקרי נשבע לבטל את המצוה אע"פ שלא קיים פ"ו וכ"כ שם סי' שצ"ב ועיין בי"ד סי' רט"ז מדין זה:

סעיף קטן ז
והשיב שצריכה להחזיר הספרים אם לא שאומרת שהתנאי היה מתחלה כך אז צריכה שבועה אם יש לה מגו ואם לאו צריכה להחזיר וע"ש:

סימן קיט

סעיף קטן א
דבמקום שמגרשה מן הדין צריכה לקבל גיטה ואע"פ שאין לו לפרוע הכתובה וכן הוא בתשובת הריב"ש וכתבתיו בסי' א' וע"ל ולקמן בסי' זה אימת יכול לגרשה בע"כ ועוד עיין ריש סי' קי"ח בתקנת טוליטולא אימת אינו יכול לגרשה בע"כ ובסמ"ק ריש סי' קפ"ד משמע דאפילו אם רצה ליתן לה כתובתה תקנת ר"ג שלא לגרשה אלא אם כן יש עדים שעברה ע"ד וכן נראה משם סוף סי' קפ"ט וכן משמע בהדיא בתשובת הרא"ש כלל מ"ב סימן א' וע"ש כי האריך בזה אמנם מלשון המרדכי ס"פ הבא על יבמתו לא משמע כן וע"ל סימן א' כתבתי דברי המרדכי ההוא ועיין בתשובת מהר"ם פדווה סי' י"ג מדינים אלו:

סעיף קטן ב
ואנן לא נהגינן כן עכשיו משום תקנת ר"ג שגזר על כן וכתב הכלבו ואם נתן גט לאשה בע"כ ונשאה האיש פטור ואינו נקרא עבריין נתן גט מרצונה ונמצא פסול יכול אח"כ

לגרשה בע"כ עכ"ל כתב הרשב"א סי' תקנ"ז דגזירת הגאון לא הוי כשמוציא משום חשש זנות כגון נראה בה דברים מכוערים וע"ש וכן הוא במרדכי ריש המדיר וכן הוא בתשובת מהרי"ק שורש ק"ו דעוברת על דת מותר לגרשה בע"כ וכך הוא בתשובת מוהר"ם פדווה סימן י"ג וי"ט ובסימן ח' שם כתב דאף חרשת מותר לגרשה דלא גרע ממגרשה בע"כ. וכתב מהרי"ק בשורש ק"ז אשה שנולדו בה מומין אף על גב דאין יכול לגרשה בע"כ מכח תקנת ר"ג מכל מקום אין כופין אותו להיות עמה ולא לתת לה כתובה ודוקא דאיכא רגלים לדבר דמאיסא עליו כו' וע"ש החילוקים שכתב בתשובת מוהר"ם פדווה סי' י"ג והאריך בזה ובתשובת הרא"ש כלל מ"ב דאף על גב דתיקן הגאון שלא לגרש בע"כ מ"מ אם נולדו בה מומין ואילו היו באיש היו כופין אותו לגרש מדין התלמוד כופין גם אותה לגרש דלא עדיפא אשה מאיש וע"ל סימן קט"ו אימת מגרש האשה בע"כ:

סעיף קטן ג

ועיין בתוס' דף קי"ג ד"ה יצאתה:

סעיף קטן ד

ובתוס' ובאשיר"י ריש פרק חרש משמע שלא בדברי תשובה זו אלא משמע דבעתים חלומה ובעתים שוטה יכול לגרשה וע"ש וכן משמע במרדכי פרק התקבל ע"ד ובתוספות שם ובתשובת מהרי"ו סי' נ"ב משמע דיש להחמיר כדברי הרשב"א וכ"ש בשוטה גמורה דאינה מגורשת אפי' בדיעבד ודלא כהרמב"ם דמתיר בדיעבד וע"ש וכתב עוד שם דאפילו במקום דליכא למיחש שינהגו בה מנהג הפקר אפ"ה אין לחלק דלא פלוג רבנן בתקנתן. וע"ל סימן קמ"א וכתב מהרא"י בפסקיו סימן רט"ו על עתים שוטה ועתים חלומה וכבר עשה החכם ונתן הגט מפני שהיה נראה לו שתשאר בחלימותיה ויצא הדבר להיתר לא מהדרינן עובדא:

סעיף קטן ה

אמנם בתשובת מהרי"ו סי' מ"ב כתב דמי שהוא שוטה בשאר דברים אע"פ שאינו לן בב"ה או קורע כסותו אפ"ה מיקרי שוטה עכ"ל. וכן משמע מדברי הרמב"ם ואכתוב דבריו לקמן סימן קכ"א וע"ש ריש הסימן ובסופו כתבתי מזה:

סעיף קטן ו

וכ"כ ב"י לעיל סימן ע' כ' תשובת הרשב"א דאם נשתטית אחר הנישואין חייב במזונותיה ורפואתה ואע"פ דאינה יכולה לעשות מלאכה חייב לזון את אשתו חולה כבריאה עכ"ל:

סעיף קטן ז

וע"ל סימן ו' שכתב הטור דמכין אותו מכת מרדות:

סעיף קטן ח
ובתשובת מוהר"מ פדו"ה סימן י"ז מתיר כל זמן שלא חלק אבל לאחר שחלק אסור אם גס בה כמו בארוס שגירש ארוסתו:

סימן קכ

סעיף קטן א
ובבנימין זאב סימן קי"ח כתב דה"ה שאר כלי הכתיבה וכן נוהגין וכתב עוד יגביהן הבעל טפח כדי לקנותן בהגבהה וכנ"י וכן נוהגין מצאתי כתוב בתיקון גיטין דהבעל יתן בעצמו לסופר דברים הנ"ל אבל לא יתנם לו ע"י אחר:

סעיף קטן ב
ואין דבריו נראין כזה כלל דאין ללמוד בזה גיטין מממון דגבי ממון לא תלי בכתיבה כלום ולהכי לא מעלה ולא מוריד הכרת הסופר משא"כ בגט שהכתיבה היא עיקר כמו החתימה ויותר לדברי ר"א דס"ל עידי מסירה כרתי וכמו שיתבאר לקמן אי"ה ולכן הסופר צריך להכירן כמו העדים:

סעיף קטן ג
ובסדר הגט שסידר מהר"א מרגליות סימן נ"ז הבעל יצווה לפני עדים לסופר שיכתוב ויאמר לעדים שמעו מה שאני מצווה לו עכ"ל ופשיטא דאין לחוש לזה בדיעבד:

סעיף קטן ד
וכתב הר"ר דוד כהן בית ג' נתיב ו' דאף הרא"ה והר"ן לא קאמרי דכשר אלא להלכה אבל לא לעשות מעשה וע"ש שהאריך בזה:

סעיף קטן ה
והר"ן סוף התקבל כתב לדברי הרמב"ם נשתתק דהיינו ששומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע בבדיקה שדעתו מיושבת סגי אבל לענין דינא יש להחמיר ולפסול אפילו כתב ידו.

סעיף קטן ו
וכתב הר"ד כהן בתשובה בית כ"ג דבמקום עיגון יש להקל וצ"ע שם. כתב המרדכי סוף התקבל ע"א ולפי זה אין אדם יכול לשלוח כתב ידו לב"ד למקום פלוני שיגרשו אשתו וכתבו התוס' דאשה יכולה למנות שליח במקום אחר ע"י כתובה וחתימת עדים אע"ג דאין השליח שומע קולה עכ"ל ועיין בזה לקמן סימן ק"מ וקמ"א:

סעיף קטן ז
ונ"ל להחמיר דהא יש פוסלין כשהפסול והקרוב למטה כמו שיתבאר לכן יש להחמיר בכל ענין:

סעיף קטן ח
נראה מדברי רבינו הטור דיותר גרע שהפסול חתום למעלה בשנים הראשונים ולכן כתב דשנים הראשונים רצה לומר החתומים למעלה לא יהיה בהן קרוב או פסול וגם אלו אין לפסול אלא כשחתמו הפסולים בראשונה קודם שחתמו הכשרים החתומים למטה אבל אם חתמו הכשרים תחלה למטה אע"ג שחתמו הפסולין מלמעלה אח"כ והם נראים על השטר כשנים הראשונים אפ"ה כשר מכלל זה אם השנים הראשונים כשרים חתומים למעלה והפסולין אח"כ מן האמצע או לבסוף אפילו חתמו הפסולין תחלה יש להכשיר לפי זה דאל"כ במה מיירי לעיל אם היו השאר פסולין או חתמו בי' ימים כשר דע"כ לא איירי כשהפסולין הם חתומים למעלה בשנים הראשונים דהרי דין זה מפורש כאן היה א' מן השנים הראשונים פסולים כו' אלא ודאי מיירי כשהפסולין חתומים אחר השנים ולכן אמר שהוא כשר בכל ענין דס"ל לטור דיותר יש להכשיר כשהפסולים חתומים באמצע או בסוף ממה שיש להכשיר כשחתומים בראשונה כנ"ל לפרש דברי הטור וכן משמע מדברי הרמ"ה שמביא אח"כ שזהו סברתו דיותר יש להכשיר לבסוף או באמצע מאילו היו חתומים בשנים הראשונים זה סברת ר"ת שכתבו התוס' פ"ב דגיטין מתחלה וכב"י שזהו דעת הרמב"ם פי"ט מהלכות גירושין ופ"ה מה' עדות שיותר יש להכשיר באמצע או בסוף ממה שיש להכשיר בתחלה וכן דעת הרמב"ן ורב האי גאון ורש"י מיהו התוס' פ"ב דגיטין כתבו דחזר בו ר"ת וס"ל דיותר יש לפסול אם חתמו הפסולין באמצע או בסוף ממה שיש לפסול כשחותמין בב' הראשונים וכ"כ הר"ן שם:

סעיף קטן ט
ועיין ח"מ סי' ע"ה:

סעיף קטן י
ובזה אין דבריו נראין אלא שדעת בעל הטור כמו שכתבתי פי' דבריו למעלה ועיין בה"ה סימן מ"ח:

סעיף קטן יא
מיהו לכ"ע אם אמר כולכם אפי' בתר תקנת הגט פסול אם לא חתמו כולם ודלא כרבינו ירוחם שכתב נתיב כ"א מ"ג דאפי' באומר כולכם אם יש להכשיר בתר תקנה

סימן קכא

סעיף קטן א
ובסדר הגט הנמצא בידינו שאנו נוהגין אחריו כתב שיש ליזהר שיהא שפוי מתחלת הכתיבה עד אחר הנתינה בשם נוסח סדר הגט של הרא"ש וטוב לחוש לדבריו

סעיף קטן ב
ודבריו צ"ע שהרי בספרים שלנו הר"ן והמרדכי כתב בשם ר"י שצריך לחוש לנתינה:

סעיף קטן ג
וזהו אינו נראה דהרי בסדר הגט של הרא"ש כתב בהדיא דהגט פסול:

סעיף קטן ד
וכ"ה במרדכי שם:

סעיף קטן ה
ושם נתבאר מדברי הר"ן דמדבר ואינו שומע הוי כשומע ואינו מדבר וצריך ג"כ בדיקה:

סעיף קטן ו
וע"ל סימן זה שכתבתי שאם מדבר ואינו יודע מה מדבר כדרך החולים הרי זה כשוטה גמור:

סימן קכב

סעיף קטן א
וכ"ה בסדר הגיטין שלנו שצריך הבעל לחזור ולצוות לכתוב ולחתום ולהקנות הקלף והדיו וכלי הכתיבה אם אין נשאר מן הקלף והדיו והכלים הראשונים שהקנה לו תחלה:

סעיף קטן ב
ונראה דדין השליח כדין הסופר ויכול הבעל לומר לו מתחלה להוליך כ"כ גיטין עד שיהא אחד מהן כשר לדעת הרב וכמו שנתבאר לעיל גבי סופר:

סעיף קטן ג
כתוב בסדר גיטין סימן ט' ויזהר הסופר לאחר שראה הרב הגט שאם היה לו שום פיסול בגט כגון למשוך אות או שאר אותיות שנשטשטשו ואין רשומן ניכר שלא יעשה בלתי רשות הרב דשמא כשר הוא לדעת הרב וכבר עשה הסופר שליחותו ובקצת טופסי גיטין שיאמר לו הבעל בתחלה לסופר שיהא כשר בעיני הרב ולמי שמראה אותו או לך עכ"ל:

סימן קכג

סעיף קטן א
מצאתי בתיקון ישן והסופר יכתוב בידו הימנית ואם הוא איטר יכתוב בידו השמאלית:

סעיף קטן ב
וצ"ע בהר"ן דפ"ב דגיטין דף תקכ"ח דלא משמע כן וכ"כ פ"ב דגיטין דהעלו דלא בעינן שליחות בכתיבה מיהו כתבו בשם ר"י דבעינן שליחות ככתיבה ע"ש בסוף סימן זה יתבאר:

סעיף קטן ג

כתב המרדכי ביבמות פרק האשה בתרא ע"ד דמותר לגרש בלילה כן הוא לקמן סי' קמ"ב אמנם בת"ה סימן רמ"ח כתב וז"ל וראיתי אחד מן הגדולים שפסל גט שנתן לאחר שהתפללו הקהל ערבית אע"פ שהיה עודנו יום וכ"כ בתשובה והטעם משום דאיתא בתשובת א"ז דאשה שקבלה גיטה בלילה אינה מגורשת עכ"ל וכ"כ מהר"י מינץ בסדר הגט שלו דאם נתגרשה בלילה הגט פסול וכתב עוד שם ה"ה קודם מנחה משתחשך דבעינן יום ולא לילה כ"כ מהר"ן מאיגרא וכתב שם בשם מהר"י מולי"ן דכשהתפללו הקהל אע"ג דאיהו לא התפלל ועדיין היום גדול אפ"ה אין לתת גט וב"י כתב לקמן סי' קל"ז ושמעתי הטעם משום דהוי כדין ואין דנין בלילה ולא ידעתי מה ענין דין לגט ושום אחד מן הפוסקים לא חילק להקפיד בכך:

סימן קכד

סעיף קטן א

ועיין בח"ה סימן מ"ה וכתב בסדר גיטין וכותבין על קלף ובדיו והקלף יהא מתוקן כקלף לס"ת תפילין ומזוזות אכן א"צ עבוד לשמו עכ"ל וכל זה אינו אלא לכתחלה לחומרא בעלמא לעשות על צד הטוב לכתחילה אבל אין עיכוב בדבר זה וכ"כ שם סימן ל"ב וז"ל אני ראיתי גט הנכתב על נייר הנקרא פפיר בל"א שבא מקונסטנטינב לק"ק קראקא לפני מהרי"ף ושאר לומדים גם לא היה נכתב בכתיבה תמה כאשר אנחנו מצריכים לכתוב עכ"ל וכל זה פשוט:

סעיף קטן ב

וכ"נ מדברי המ"מ פ"א דגירושין וכתב בסדר גיטין שלנו דגם אותם נקבים שעושה במחוגה לשרטט על ידן יחתוך קודם הכתיבה. וכתב עוד שם דיחתוך מדת שיעורו קודם שיתחיל לשרטט דשרטוט בכלל הכתיבה היא ולכן לא יהא מחוסר דבר אחר השרטוט ע"ל סימן ק"ל גט הנכתב על ב' עורות התפורים יחד או על ב' עמודים אם יש להכשירו:

סעיף קטן ג

כתב בא"ז אם כתב הגט על יד עצמה אינה מגורשת משום דאינו נותן לה שום דבר ובעינן וכתב ונתן:

סימן קכה

סעיף קטן א

כתב בסדר גיטין שלנו דלכתחלה אין לכתוב גט אלא בדיו מבושלת יפה כדי שיתקיים וידבקו האותיות היטב שלא יהיה כתב הראוי להזדייף עכ"ל עוד שם סימן ח' ואם אחר

מקרא לו התיבות או האותיות אז מכל מקום יקרא הוא בעצמו קודם שיכתוב דומיא דכתיבת תפילין עכ"ל וכל זה אינו אלא לחומרא בעלמא:

סעיף קטן ב

וכן הוא במ"מ בפ"ד וכתב בסדר גיטין סי' נ' הקולמוס שכותבין בה נהגו לכתוב בקנה ולא בברזל דכתיב וכתב ולא וחקק אע"ג דחק יריכות מותר מ"מ לכתחלה טוב שלא לחקוק כלל עכ"ל ובמרדכי פ"ג דגיטין דף תרי"ו ע"א כתב רבינו שמשון שאין כותבין גט בקולמוס של כנף אלא של קנה עכ"ל וע"ל סי' זה איזה מיקרי חק תוכות:

סעיף קטן ג

וכן הוא במרדכי פ"ב דגיטין ע"ב ובתשובת הרשב"א סי' תק"ך ובתשובת ריב"ש סי' נ"ו וכתב מהרא"י מינץ בשם א"ז לפסול כשאינו מוקף גויל ונ"ל דבמקום עיגון יש לסמוך אדברי המקילין ואפשר דאף א"ז מודה בכך. כתב עוד הרא"ש בתשובה הנ"ל וכן כשבא מארץ רחוקה גט שאינו נכתב בי"ב שורות או בכתב שאינו אשורית יש להקל במקום עיגון:

סעיף קטן ד

וכ"כ הריב"ש סי' נ"ו בהדיא דאין לתקן דבר בגט רק הסופר אמנם בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' ט"ו לא משמע הכי ובסדר גיטין שלנו סי' י' כתב דאין להפריד האותיות כשהן דבוקות ומהר"ם פדווה כתב בתשובותיו שפעם אחד נגע א' למטה בכ' וצוה להפרידן קודם שיחתמו העדים וזהו כדברי ב"י שמותר לסופר לתקן מצאתי כתוב בהגה"ה בסדר גיטין דאם יש לתקן האותיות הראויות לתקן בנגיעתן ר"ל שראויות ליגע ואינן נוגעות או אותיות הקצרות וצריכות תיקון או באריכות יתקנם קודם שיתחיל לכתוב כדת משה וישראל כן הוא קבלה ממהר"י ז"ל וכן נמצא כתוב בכתיבת יד מהר"ם מאור עינים מרעגינשפורג עכ"ל ונראה שדוקא לכתחילה אבל בדיעבד אין לחוש אם יתקנו אח"כ וכ"כ שם סימן צ"ז ובתשובת מהר"י בסי' כ"ז משמע דאם הוא בדבר שנשתנה הלשון ממשמעותו והוא בתורף נפסל הגט בדיעבד בכה"ג וע"ש:

סעיף קטן ה

ובהגהת מיימון פ"ד דגיטין משמע דלא מהני שום תיקון בזה אלא במחיקת כל המ"ם ולכן צריך לכתוב גט אחר ועיין באלו הדינים בי"ד הלכות ס"ת סי' רע"ד ובא"ח הלכות תפילין סי' ל"ב:

סעיף קטן ו

וכן ראיתי כל רבותינו נוהגים לכתוב גט אחר כל זמן שאות ה' נוגע שלא כמשפט אפילו כמלא נימא ולא ראיתי מעולם מי שמיקל בזה לכתחלה עכ"ל ובב"י סי' קכ"ו

לקמן ותשובה זו דשורש צ"ח היא בודאי היכא דליכא למיחש לעיגון אבל היכא דאיכא למיחש לעיגון אע"ג שעדיין לא ניתן חשוב כדיעבד וכמו שכתב בשורש ע"א. וכתב עוד והרשב"ץ כתב בתשובה תליית קופי"ן וההי"ן וטשטושין אין פוסלין את הגט כל זמן דתינוק ולא חכים כו' קורא אותה וז"ל הרשב"ץ בקו הקופי"ן כשרות בלא תלייה וההי"ן אם תינוק דלא חכים קורא אותו ח' בתורף הגט יש לפסול אבל בטופס הגט אינו נפסל בכך שאפי' לא נכתב אות או תיבה אין חוששין לה וכתב עוד אם שתי תיבות נקראות כאחד לתינוק גם בזה יש לחלק בין טופס לתורף:

סעיף קטן ז
ועיין לעיל בסמוך בדין מחיקה:

סעיף קטן ח
וכ"כ בהגהה סדר גיטין שלנו וכ"כ מהרי"ו בתשובה סי' כ"ז דאפילו לכתחלה יש להכשיר בכה"ג:

סעיף קטן ט
וכתב בסדר גיטין שלנו וצריך שישרטטו כל י"ב שיטין קודם שיתחיל לכתוב הגט עכ"ל וכן משמע מדברי המרדכי ריש גיטין עכ"ל:

סעיף קטן י
וכן הוא בסדר הגט שלנו:

סעיף קטן יא
וכן הוא בסדר גיטין שלנו ויסרגל מבחוץ לצד השער ולא מצד הכתיבה לצד הבשר ומצאתי כתב בתיקון גיטין בשם מהרי"ל שהיה פעם אחד הגט נכתב בצד השיער ופסל מהרי"ל הגט וצ"ע דהא גם בס"ת לא נפסל בכה"ג ועוד דהא לא גרע משאר דבר תלוש שנכתב עליו כדלעיל סימן קכ"ד ולכן נ"ל דאין להחמיר במקום עיגון או דיעבד כ"ע בסדר גיטין והגליון מן הצדדים הוה כחצי אצבע ולמעלה כאצבע ולמטה כתב מהרי"ל כדי תפיסת יד ואני מניח יותר מתפיסת יד וכ"כ בשם מהרי"ל והסופר יזהר להתחיל סמוך לשרטוט שבצדדין ולא יגע הכתיבה בשרטוטין עד כאן לשונו:

סעיף קטן יב
דכל מה שאנו יכולין לקרב עדים אצל הגט אנו עושים:

סעיף קטן יג
אמנם בסדר גיטין שלנו כתב דיש להקפיד בזה וכן נוהגין:

סעיף קטן יד
כתב בסדר גיטין ויזהר מכל טשטוש ומכל מחק בעולם ואפי' אם בא זבוב על אות ומשך הדיו לא ימחק וגם יזהר שלא ירד שום זילוף או שום לחלוחית על הקלף דכשכותבין

עליו נראה כמחוק וכתב הרב טוב להחמיר כשיפלו גשמים על הגט שלא ליתנו כלל אם נפלו גשמים על הכתיבה דבמקום שנפלו הגשמים נעשה שחור ובכל דבר יכול להזדייף עכ"ל וע"ל סי' קכ"ד כל דיני דבר שיכולין להזדייף וכ"ע ויזהר שלא לכתוב על שום נקב אם לא שהוא קטן שהדיו עובר עליו וכן אם היה הנקב בצד האות ולא באות עצמו לא היה פסול עכ"ל:

סעיף קטן טו

מצאתי כתוב בתיקון ישן וא"צ לכסות התיבות שלפניו ולאחריו שלא לגלות רק התיבה שיש בה ספק רק מראין לו הגט ואם יכול לקרותו סגי בכך וכ"כ ב"י בשם סדר הגט של מהרא"י ובס' אגודה כתוב תינוק היודע האותיות ואינו יודע צירוף האותיות התיבות והתוס' פרק המגרש (גיטין פה:) כתב היודע לקרות אותה תיבה עכ"ל:

סעיף קטן טז

ומעשה בא לפני מהור"ר קאפלמן ז"ל שכתב הסופר אות אחת חוץ לשיטה פסל הגט עכ"ל:

סעיף קטן יז

וע"ל סוף סי' זה מדין קיום מחקים בגט. ונראה דודאי קודם נתינה במקום דליכא למיחש לעיגון יש לכתוב גט אחר אבל במקום דאיכא למיחש לעיגון או בדיעבד אין לפסול הגט משום אות אחד שיוצא מן הצדדים דהא גם כס"ת אינו פסול כנ"ל:

סעיף קטן יח

כתב הר"ן פ"ב דגיטין דף תקס"ג בשם ר"י דיכול לערות האותיות ולהמשיך ראשה של למ"ד שבשיטה תחתונה לתוך חלל א' או ח' של שיטה עליונה וכיוצא כזה וי"א שזה יותר קרוב לפסול הגט מפני שע"י זה משתנות צורות האותיות עכ"ל ודברי ר"י הם כתוס' פ"ב דגיטין וכתב הרא"ש והמרדכי וכן נוהגין האידנא וכן הוא בסדר גיטין שלנו שצריך לערותן בדרך זה שימשך ראש ל' עד שיטה עליונה וכן ימשוך רגל ן' או ך' שבעליונה עד שלמטה הימנה כדי שלא לכתוב עוד שיטה בין שיטה לשיטה דלא יהא גט הראוי להזדייף וכתב עוד שם סי' ע"א ן' פשוטה של פטורין יעקם קצת לצד ימין כדי שיוכל להאריך ראש הל' של ישראל למעלה שלא תגע באות ן' ויהיו ג"כ אותה שיטה מעורבת עכ"ל ומזה יש לדקדק שכל השיטות יהיו מעורות וכן נוהגין וכתבו בשם הגהות סמ"ק מעשה בא לפני הר"ף בגט אחד שניתן לפניו והגיע קוצו של למ"ד של מטה בתוך ד' שלמעלה ופסלו עכ"ל ונ"ל דדוקא בכה"ג יש לחוש דע"י עירוב זה הדלי"ת הוא נשתנה לצורת ה"א אבל בע"א כגון שמשך ראש אות לתוך החלל א' או כדומה שאין לחוש לשום טעות לא פסלינן ליה כנ"ל וכ"נ לדברי ר"י דלעיל:

סעיף קטן יט
וכן הוא בסמ"ק ובמרדכי דף תרי"ו ע"ג ודף תרצ"ו ע"ב וע"ג וכתב שם במרדכי דבדיעבד מיהו כשר והרוצה לקיים יקיים קודם שיכתבו ודן די יהוי כו':

סעיף קטן כ
וכן משמע בתוס' פרק המגרש ובתשובת הרא"ש כלל מ"ה סימן י"ט:

סימן קכו

סעיף קטן א
וע"ל סי' ק"ל אם כתב במקצת הגט בלשון אחד ומקצתו בלשון אחרת וצ"ע על נוסח גיטין שלנו שכולו בלשון תרגום וקצת מלות בו בלשון הקודש ואפשר לחלק בין ב' לשונות אלו ששניהם נתנו בסיני וקרובים בלשון וכלשון אחד דמיא וע"ל סי' ק"ל בזה:

סעיף קטן ב
וכן הוא בסדר גיטין שלנו שצריך ליזהר שיגע כל דבר הצריך ליגע או שלא ליגע כ"ד שאינו ראוי ליגע כס"ת תפילין ומזוזות וכן משמע במרדכי בהגה"ת גיטין ד' תרי"ח ע"ב ועוד האריך בזה מהרא"י בת"ה סי' רל"ו ובפסקיו סי' מ"ה ומשמע מדברי מהרא"י סי' ר"ל בת"ה ובפסקיו סי' מ"ג דאפילו בדיעבד יש להחמיר אם אין אחורי הצ' והיו"ד שעל האל"ף וכדומה נוגעין אע"פ שהתינוק קורא אותו יפה וב"י כתב דאם הוא בטופס פשיטא דכשר דלא גרע מאלו חסר כל האות ואף בתורף יש להכשיר בדיעבד במקום עיגון כיון דתינוק קורא אותו יפה עכ"ל:

סעיף קטן ג
ועיין במה שכתב בי"ד סי' רס"ג:

סעיף קטן ד
ולי נראה דיש להחמיר אפי' בדיעבד אם לא כדרך שכתב הרא"ש בתשובה דלעיל וכן משמע סימן ל"ב בסדר גיטין שלנו:

סעיף קטן ה
מצאתי כתב בשם מהר"י מרפורא שאם הי' של האלף מחובר בב' מקומות כזה ?א שאינו מזיק עוד בשם מהר"י בריי"ן מעשה שנתפשטו האותיות שקורין צופלאסי"ן עד שהיו נראין כדביקות מ"מ היה ניכר שלא היה אלא מלחות הדיו שהיה לבן יותר מגוף האות ונתן הגט לכתחלה ועוד כ' דאין להקפיד אם האריך מ"ם סתומה בסוף השיטה כזה ?ם:

סעיף קטן ו
לפי שבזמן הזה אנו נוהגין בנוסח אחר אעתיק הנה נוסח הגט שכותבין בזמן הזה ואכנה בו שמות והימים והמקומות והזמן כאשר ניתן עכשיו במקום מושבי וכל מי שמתבונן

בו יראה וישנה הדברים הנ"ל למי שירצה (נוסח הגט). בשלישי בשבת בשלשה ימים לירח סיון שנת חמשת אלפים ושלש מאות ועשרים לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בקאזמד דמתקריא קאזמירז מתא דיתבא על נהר ויסלא ועל נהר וילגא ועל מי מעיינות אנא יצחק המכונה שטאריך בן משה המכונה שטאריך העומד היום בקאזמר דמתקריא קאזמירז מתא דיתבא על נהר ויסלא ועל נהר וילגא ועול מי מעיינות צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי דינה בת ישראל העומדת היום בקאזמר דמתקריא קאזמירז מתא דיתבא על נהר ויסלא ועל נהר וילנא ועל מי מעיינות דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי דיתיהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצביין ואנש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל מנחם בן יואל עד נתן בן אברהם עד (עד כאן הנוסח) בשבת בסדר הגט סימן י"ט כותבין בג' בשבת ולא לשבת כי אז אפשר למיטעי שעם השבת קאמר וגבי ירח דליכא למטעי כותבין לירח. לבריאת עולם בבנימין זאב סימן קי"ח מעשה בגט אחר שהיה כתוב בו לבריאת עלמה בה' והכשיר הגט בשעת הדחק משום עיגון ולקמן סימן קכ"ז כתבתי שהוא פסול. שאנו מנין כאן. בסדר גיטין יש כותבין שאנו מנין בו ויש שאין כותבין בו וכן נוהגין וכתב מהרי"ו מינ"ץ בסדרו שמהרי"ל פסל גט שהיה כתוב בו והיה מקום הנהוג שלא לכותבו עכ"ל ולי נראה דבשעת הדחק אין לחוש. אנא יצחק בסדר גיטין סימן ב' לא יכתוב איך אנא פלוני כדעת הרא"ש. בן משה כתב מהרי"ק שורש כ"ו דאי כתב בר פלוני דהגט כשר אף ע"פ שלא נהגו כך ועיין בסדר גיטין טעם למה נהגו לכתוב בן ולא בר. העומד היום בקאזמר וכן הוא בסדר מהר"י מינץ וכתב שם יש מקומות שחוזרין וכותבין כאן ויש מקומות שאין כותבין כאן כלל ועיין במהרא"י בפסקיו סימן רמ"ז אי כתב העומד היום קודם הכינוי אי כשר וכב"י דלכתחילה כותבין העומד קודם וכן הוא בנוסח הרמב"ם והרא"ש ואין אנו נוהגין כן אלא כמו שהוא בנוסח זה וכן הוא נוסח של הרי"ף ועיין במהרא"י. בדלא אניסנא כתב מהרי"ו אניסנא בי' כתב ר"י ?ח"כ אם כתב בדלא אנוס אינו פסול. ושבקית ופטרית ותרוכית כתב בפסקי מהרא"י סימן רי"ח דיש לכתוב לכתחלה שפ"ת ואח"כ פש"ת ואח"כ תש"פ וע"ש הטעם וכב"י דכן יש לנהוג מיהו אם שינה אין עיכוב בדבר. דמתקריא קאזמירז דמתקריא חסר יוד אצל מ' וכן הוא בסדר גיטין סימן ל"ח בשם מהרי"ק ודלא כיש שכתבו דמיתקרי מיהו לא יפסול משום זה כדאיתא בסדר גיטין ומצאתי בתיקון ישן אם כתב דהוית אנתתי ולא כתב מן קדמת דנא הגט כשר דהוית נמי

לשעבר משמע עכ"ל ובהגהת אלפסי פרק המגרש דף ת"ר ע"ב דאפי' לא כתב דהוית אנתתי אלא כתב פלונית אנתתי הגט כשר ובתשובת מהר"ד כהן בית ד' אם דלג לכתוב אנת אנתתי הגט כשר:

סעיף קטן ז

כתב מהרא"י סימן רמ"ג דטוב לכתוב הרי את מותרת לכל אדם בחד שיטה ומיהו אין הגט נפסל משום כך ואפי' לכתחלה נותנין הגט:

סעיף קטן ח

ובמרדכי פרק המגרש דף תרי"ו ע"ד דכותבין באחד לירח וכן משמע לקמן בדברי הטור דכתב בסדר גיטין ולכל אלו הסברות יש ראיה מן המקרא וע"כ יש נמנעין לתת גט בר"ח דלא ידעי כיצד יכתבו עכ"ל וכן הוא בבנימין זאב סימן כ' והאריך שם בזה:

סעיף קטן ט

וז"ל סדר גיטין בב' ימים בג' ימים חסר וי"ו בד' בה' בו' בז' בח' חסר וי"ו בט' בי' בכל אלו יכתוב ימים כתב מהר"י מינ"ץ בסדר גיטין שלו אם כתב שלושה ושמונה מלא אין הגט נפסל משום זה:

סעיף קטן י

וכן הוא במרדכי פרק המגרש דף תרי"ז ע"ד וז"ל סדר גיטין בשנת חמשת אלפים ואחד ושתים בחד יו"ד ושלש וארבע וחמש ושש ושבעה ושמנה ותשעה ועשר ואחד עשר שתים עשרה ושלש עשרה וארבע עשרה כו' עשרים עשרים ואחת עשרים ושתים כו' בהגהות בסדר גיטין אם כתב חמשה במקום חמש דיעבד כשר כו' מהרי"ל:

סעיף קטן יא

וכן הוא בתשובת מהרי"ו סימן ע"ב וכן הוא בסדר מהר"י מינץ מיהו לכתחלה נוהגין כדברי הטור דבימים כותבין המנין המועט קודם ובשנים מעשרים ואילך מנין גדול קודם וכן הוא בסדר גיטין ומשמע עוד מדברי מהרי"ו סימן ע"ב ומעשרים ואילך כותבין ג"כ יום ולא ימים:

סעיף קטן יב

וכ"נ מדברי מ"מ סימן מ"ג לענין שטרות דסתם אדר הוא ראשון וכ"כ בא"ח סימן תכ"ח בהדיא ובתיקון ישן מצאתי דהולכים בזה אחר המנהג ואם שינה מן המנהג הגט פסול לכתחלה דהיינו כל זמן שלא נישאת שיתן גט אחר ועוד שם הראשון יכתוב מלא וי"ו כי רובם מלאים:

סעיף קטן יג

ובמרדכי פ' המגרש דף תרי"ו ע"ד פסק כדברי הטור וכן הוא בסדר גיטין:

סעיף קטן יד
וכתב בסדר גיטין פעם אחד נכתב די בחד שיטה ותיהויין בחד שיטה ולא רצה מהרי"ל ליתן אותו גט וה"ה לדי תיצביין וכן הוא בסדר גיטין של מהרי"ו בשם הר"מ מרוטנבור"ק:

סעיף קטן טו
וכתב הכלבו וצריך להאריך ו' של וכדו ולא יותר מדאי שלא תהיה נראה כגון:

סעיף קטן טז
אבל למה דנהיגין לכתבו חסר גם ו' דפטורין ?צריך לארוכי וכן הוא במרדכי:

סעיף קטן יז
וכ"ה בסדר גיטין של מהרי"ל:

סעיף קטן יח
כתוב בסדר גיטין סימן מ"ח ליזהר הסופר שאם לא יאריך גגו של ך' של למהך כי אז נראה כד' כי רגל של הך' צריך להיות כפל מן הגג עכ"ל:

סעיף קטן יט
ע"ל סי' קכ"ה כתבתי כל דינים של נגיעת האותיות:

סעיף קטן כ
וכן הוא בסדר גיטין שלנו וכן נוהגין ומצאתי עוד בתיקון ישן אם כתב ימחי ביוד לבסוף אין לפוסלו בדיעבד בשעת הדחק עכ"ל וצ"ע דהא לא נמצא כך:

סעיף קטן כא
וצ"ע בסימן ל"ג דלא משמע כדבריו:

סעיף קטן כב
ובתשובת הרשב"א סימן אלף ר"ך משמע דאם עשו כן כשר וכ"ה בתשובת הריב"ש סימן נ"ד ובהר"ן פ"ק דגיטין דף תקנ"ח ע"א:

סעיף קטן כג
וכ' שם דאין לפסול כשכתב ודן די יהוי כולו בשיטה אחרונה אלא דוקא בגט שהאשה מביאה לב"ד שיתירוה להינשא על ידו שמא הוסיף אבל בגט שהבעל נותן לאשה או לשלוחה ואינה משמרתו אלא לראיה אפי' בעידי מסירה היינו מתירין אותה אפילו עיקר התורף בשיטה אחרונה עכ"ל:

סעיף קטן כד
וכן משמע במרדכי פ"ק דבבא מציעא דף קצ"ה ע"ד דתלינן בטעות אמנם בתשובת ריב"ש סימן קכ"ד משמע דיש לפסול בכה"ג וכן הוא בכתבי מהר"י סימן י"א בשם ר"ת וע"ש וע"ל סוף סי' קכ"ז:

כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קפ"ג על גט שלא כתבו ה' דלהתנסבא אלא כתב לתנסבא וכתב דכשר אפי' לא כתב להתנסבא כלל דהרי כתב בו והרי את מותרת לכל אדם ולא פסלו בגמרא אלא לאתנסבא משום דמשמע לא תנסבא גם שם יש מכשירין כל זמן שאין הבעל מערער כו' וע"ל סוף סי' קכ"ד מדינים אלו:

סעיף קטן כה

כתב מהרא"י בתשובה סי' כ"ז באם כתב ימים בזו הגט פסול אם לא בשעת הדחק וכן הוא שם סימן ע"ב:

סעיף קטן כו

ועיין בתשובת מהרי"ו סי' ע"ב דמשמע דיש לכתוב יום וכן הוא בספר כלבו וכן משמע מדברי המרדכי דלעיל וכן הוא בסדר גיטין וכן נוהגין:

סעיף קטן כז

כתב בסדר גיטין סי' י"ז ניסן מלא אייר בשני יודי"ן וכן הוא שם סי' י"ט ומצאתי כתב בשם מהר"י מולין דפסק ליתן ב' גיטין באייר מכח ספק ויש נמנעין ליתן גט באייר מכח ספק. סיון מלא כמו ניסן עכ"ל תמוז מלא אלול מלא תשרי בחד יו"ד מרחשון בחד ו' וכסלו חסר יו"ד וכן הוא בת"ה סי' רל"ג:

סעיף קטן כח

כתב בסדר גיטין סוף סי' ל"ח מעשה בגט שלא היה נכתב בו בארבעה אלא ארבעה ימים לירח והכשירו עכ"ל:

סעיף קטן כט

ובתיקון מצאתי פעם אחת היה כתוב מונין בו ופסל מהרי"ו הגט עכ"ל ונראה דבמקום שנהגו לכתוב כך אין לחוש וכדאי הריב"ש לסמוך עליו:

סעיף קטן ל

והיה כותבו בלא יו"ד וכן נוהגין וכן מצאתי בתיקון ישן:

סעיף קטן לא

אבל אינו נ"ל הכרח בדברי הרמב"ם והרא"ש כי לא כתבו רק המשנה המוזכרת פרק המגרש ונראה פירוש המכשירים דאינו ר"ל זה הלשון בעצמו רק ענינו מורה על זה ומה שנמצא בטופס שלהם אינו ראיה כי גם ר"ת כתב לכותבו לכתחילה ומדברי הר"ן פרק המגרש מוכח דלא היה כתוב בנוסח הרמב"ם ובנ"י בפ' האשה שהלך דף תצ"ד ע"א אע"ג דכבר כתב בגט למהך להתנסבא כו' לא סגי עד שיכתוב הרי את מותרת כו' דבלאו הכי דלמא דוקא להתנסבא קאמר אבל לא לזנות והוי כאומר הרי זה גיטך חוץ מזנותיך דלא הוי גט כו' ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ו ע"ד פליג וכתב דלהתנסבא אף לזנות במשמע ובמ"מ פ"ד דגירושין ובהר"ן פרק המגרש כתב בשם הרמב"ן דאם לא כתב הרי

את מותרת הגט פסול וקרוב לומר שאף אם נישאת תצא וע"ש ועוד האריך בטעמים בסדר גיטין שלנו עיין בת"ה סימן רל"ב טעם על שאנו מחמירים כמה חומרות בגיטין ואיך אנו חוששין להוצאת לעז על גיטין הראשונים:

סעיף קטן לב
ומצאתי בתיקון ישן אם כתב מינאי מלא אין לפסלו בשעת הדחק:

סעיף קטן לג
וכ"ה בחידושי אגודה:

סעיף קטן לד
וכ"ה בתשובת הרא"ש דכל שאין הענין משתנה אין לפסול בחסרון כזה:

סעיף קטן לה
וכן הוא לקמן סי' קמ"ז וע"ל סוף סי' קכ"ז כתבתי אם כתב בריאת עלמה בה"א אם כשר ואם כתב אבהתא ואתראי בב' אלפין:

סימן קכז

סעיף קטן א
כתב בתשובת ריב"ש סי' קי"ז עיקר הזמן שתיקנו חכמים בגיטין אינו אלא כמה בחדש וכמה לבריאת עולם אבל כמה בשבוע לא תקנו ולכן אם לא כתב כמה בשבת כשר וע"ל סוף סי' זה מה שכתב רבינו בשם הרמב"ם בדין זה:

סעיף קטן ב
וכ"נ מדברי מהרא"י בפסקיו סי' י"ג וע"ש שהאריך בזה גם שם סי' י"ט:

סעיף קטן ג
וכתב הר"ר דור כהן בית ד' דלא מיקרי שעת הדחק אלא במקום דא"א בגט אחר וכ"ע במקום שהגדולים חולקין אין לומר כדאי פלוני לסמוך עליו בשעת הדחק אלא בפסול דרבנן אבל במקום דאיכא פסול דאורייתא לאחר אין לסמוך על המיקל ואפי' בדבר דרבנן אי איפסיקא הילכתא כאחד אין לסמוך על השני אפי' בשעת הדחק ועוד נראה דאין לומר כלל בזמן הזה ראוי לסמוך על זה בשעת הדחק וע"ש:

סעיף קטן ד
ונראה מדברי הר"ף דאפילו אם רוצה למוסרה לה ע"י שליח נוהגין להחמיר הואיל ואפשר לכתוב אחר וכן נוהגין האידנא:

סעיף קטן ה
כתב ריב"ש סי' ר"ה בגט אחד שכתבו בו וכל שום וחניכה דאית לי ולאבהתאי ולאתראי כל אחד בב' אלפי"ן כתב דכשר כיון שאין הלשון משתנה משום זה והר"ד כהן כתב בתשובה סי' ד' דאף אם הלשון משתנה אם אין לחוש לקלקול הגירושין כמו שכתב

לבריאת עלמה בה' שיש לפרש שהוא לשון נערה וע"ש שהאריך בזה וע"ל ריש סימן קכ"ו אצל נוסח הגט דיש מכשירין וע"ש:

סימן קכח

סעיף קטן א
וא"נ כדבריו בזה כי כבר נתבאר דהראבי"ה ורשב"א פוסלין בשינוי מקום הלידה ועליהם נתכוון מהרי"ק וע"ל ס"ס קכ"ט מדין זה:

סעיף קטן ב
וכן נוהגין כמו שתראה בנוסח הגט שכתבתי סי' קכ"ו:

סעיף קטן ג
וכתב עוד דאם היתה דרה שם בשעת כתיבה אף ע"ג דבשעת נתינה אינה דרה שם יש להכשירו וע"ש ועיין בהגהות מרדכי דף תרי"ד ע"ב שאם דר בעיר אחת ויצא ממנה וביום לכתו לדור בעיר אחרת מגרש אשתו כותבין העיר שיצא ממנה:

סעיף קטן ד
וכתב המרדכי פרק המגרש ע"ג על הגט שבא מארץ הגר והיה נקרא שם העיר בורזיי"ש ואנו קורין בורייי"ש נראה כיון דניכר דמארץ הגר בא ודרך לשונם לדבר בלשון קלילה אין להקפיד וע"ש:

סעיף קטן ה
ובסדר גיטין שלנו סי' י"ט כתב דאין לכתוב מדינה אלא כשכל הפלך נקרא ע"ש אותה העיר ובסימן ל"ז כתב דאפילו בכה"ג אין לכתוב מדינה אא"כ השררה של אותו מלכות דר שם ונבחר באותה העיר על המדינה:

סעיף קטן ו
ועיין בתשובת מהר"ם פדווא סי' י"ב אם דילג לכתוב מתא הגט כשר:

סעיף קטן ז
ובסדר גיטין כתב בסימן י"ט דבמקום דנוהגין לכתוב מדינה כותבין מדינה פלונית דיתבא על נהר כו' כדי שמלת דיתבא יהא קאי על שם המדינה ולא נטעה לומר דכל המדינה יושבת על הנהר ובמקום שכותבין מתא כותבין פלוני מתא לומר שהעיר יושבת על הנהר עכ"ל:

סעיף קטן ח
ומיהו משמע מדברי מהרא"י סי' ט' דא"צ לכתוב ב' שמות העיר אלא כשכותבין שם הדירה אבל במקום דאין כותבין רק מקום העמידה אין לחוש ואין נוהגין כדבריו:

סעיף קטן ט
וזהו דלא כתשובת מוהר"ם פדווא סי' ה' דכתב דא"צ לכתוב ב' השמות של הנהר:

סעיף קטן י
וכ"כ בנימין זאב סי' י"ח:

סעיף קטן יא
כתב

סעיף קטן יב
וכתב בסדר גיטין במקום דנהגו שלא לכתוב מי מעינות אין לכותבן שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים:

סעיף קטן יג
ובמרדכי פרק המגרש ע"ג על נהר שכתבו על נהר יי"ר והיו רגילין לכתוב על נהר קיי"ר כיון שאין שום אות במקום לע"ז שתהיה יו"ד במקום קו"ף וע"ש:

סעיף קטן יד
וכבר כתבתי דברי הפוסקים בזה ותשובת מהרי"ל דלעיל שלא כדברי מהרי"ק:

סעיף קטן טו
נראה דלדידן דלא כותבים כל שום וחניכה בשמות הבעל והאשה ה"ה בשמות מקומות אלא כותבין דמתקריא או מתקרית פלונית וכן נוהגין כמו שיתבאר בנוסח הגט שכתבתי סי' קכ"ז:

סעיף קטן טז
וסיים שם ולכן יש לכתוב רוטנבורק שטראסבורק וכדומה בק' לבסוף כדרך שמדברים האשכנזים שלשונם שנון וצח יותר מל' גלחות שכותבין בג' ובסי' רצ"א שם שכותבין על עיר רעדי"ש שכותבין אותו כך בגט אע"פ שבלשון עכו"ם נקרא הרעדי"ש דהכל אחד הוא אלא שהאשכנזים מקצרים הל' ומשמע הא בלא"ה יש לכתוב ב' השמות וכן נוהגין כמו שתראה בנוסח הגט שבתבתי לעיל וצ"ע שם סי' קמ"ב דכותבין בשמות עיירות הקצרים אלף לבסוף אע"פ שאינו נקרא כגון בזל"א ויצא כו' וע"ש שהאריך באלו הדברים מצאתי כתוב בתיקון ישן עיר שנשתקע ממנה שמה הראשון א"צ לכתוב בה רק שמה השני ואם כתב בגט שם המדינה ולא שם העיר או אפילו שכתב שתיהן הגט פסול עכ"ל ואין נ"ל לפסול בשכתב שתיהן בהגהות אלפסי דף ת"ד פרק המגרש מי שדר באנטוכיא לא יכתוב פלוני אנטוכיא שזה משמע שנולד שם רק אנא ממתא אנטוכיא כו' וכ"כ ב"י בשם תשובת הר"ן והאריך בזה:

סעיף קטן יז
וכבר נתבאר שאין אנו כותבין רק מקום העמידה:

סעיף קטן יח
ונ"ל דמהאי חששא נשתרבב המנהג לכתוב ב' נהרות בגט דתו ליכא למיחש דמתרמי כולי האי שיהא עיר אחרת עם ב' שמות דנהרות נקראים כן מיהו במקום דליכא ב' נהרות ואיכא למיחש לעיגון או בדיעבד אין לחוש כתב בנימין זאב סי' ק"ה מעשה שכתבו בגט בעיר אר"ט והיו רגילין לכתוב מתא קריינא דיתבא על נהר אר"ט והכשירוהו משום דרגילי אינשי למיקרי העיר אר"ט וע"ש. מצאתי בתיקון ישן היכא דאיכא מים חמין צריך לכתוב על מי מעיינות חמין וע"ל סי' קכ"ט בדין נהר אם כותבין תוך עיבורה של עיר כאילו נכתבה בעיר:

סימן קכט

סעיף קטן א
ומיהו אנן נוהגין לכתחלה כדברי הפוסקים המצריכים לכתוב שניהם:

סעיף קטן ב
הב"י דאריך בדעת רבינו לדקדק מדבריו דפוסל כשלא כתב דק שם האחד ולא כתב כל שום ואין דבריו נראין דודאי פשט דברי רבינו משמע דכשר אם לא כתב רק שם אחד ולא כתב כל שום וחניכה ואף הרמב"ם מודה בזה ואין הכרח בדברי רבינו כלל לדבריו לכן לא כתבתי דקדוקיו וראיותיו על זה ואף כי ב"י כתב אע"פ שנראה דעת רבינו כאשר כתבתי אינו נכון ולבן אין נפקותא בזה לענין הלכתא ועזבתיו:

סעיף קטן ג
אבל לדעת רש"י והרמב"ם: פ"ג אינו מותר רק בדיעבד אבל לכתחילה לא סגי לן אפי' בחניכתו הידוע:

סעיף קטן ד
וזהו שלא כדברי המדרכי דס"ל דמיירי כעידי מסירה דהמרדכי לטעמיה דס"ל דלא בעינן שיהא ניכר מתוך הגט ולכן כתב שם ריש פרק כל הגט דאפי' לא הזכיר שם האיש והאשה כלל הגט כשר וע"ש אמנם בהגהת אשיר"י פ"ב בשם א"ז דאם לא הזכיר שם האיש והאשה הגט פסול בניה ממזרים וכב"י בסי' זה דכן משמע מדברי התוס' פ"ב (י"ט:) גבי ההוא דשקל ס"ת ויהיב לדביתהו וע"ש:

סעיף קטן ה
ועיין בזה בתשובת מיימון סוף אישות:

סעיף קטן ו
וכן היא בת"ה סימן רל"ד ובסדר גיטין שלנו דכן נוהגין ועיין עוד בסדר גיטין דאם היה לו שם כינוי מלבד שם דעכו"ם כותבין פלוני המכונה פלוני וכל שום וחניכה דאית ליה:

סעיף קטן ז
וע"ל בסי' זה מומר שעשה תשובה ובא לגרש אין כותבין רק שם דיהודית ואפי' כל שום וחניכה אין לכתוב:

סעיף קטן ח
אבל מדברי הריב"ש סי' קמ"ג לא משמע כדבריו אלא נראה טעמא ?משום דשם עכו"ם הוי כשם טפל ושם דיהדות שם העיקר ולכן פסול כדמוכח דיש סימן זה וא"כ אפשר דאף המ"מ והר"ן מודים בזה:

סעיף קטן ט
ובסדר גיטין שלנו סימן כ דלכתחילה לא יכתבו שום רב אי חכם אלא כותבין פב"פ אע"פ שאחד מהן חכם או רב וכ"כ מהר"י מינץ דה"ה אם אביו קדוש אין כותבין בן הקדוש אלא ב"פ עוד בסדר גיטין דכותבין בן פלוני ולא בר פלוני ואם הוא כהן או לוי יכתוב פב"פ הכהן או הלוי פלונית בת פלוני הכהן או הלוי ואם יש להן כינוי יכתוב כהן או לוי קודם הכינוי וכן יש לנהוג מיהו ראיתי קצת גיטין שכתכו הכינוי קודם ובסי' כ"ז דמהרי"ק כתב אהרן דמתקרי אלעזר הכהן וכתב כן לכתחילה ואולי יש לחלק בין מתקרי למכונה עכ"ל:

סעיף קטן י
מיהו לכתחילת נוהגין להזכיר אף שם אביו ואפי' כינוייו וכן הוא בסדר גיטין ודלא כדמשמע מרברי מהרי"ק שורש ק"ז רא"צ להזכיר וכב"י בסי' קכ"ח שם כינוי של אב בטופס הרא"ש והרמב"ם ורבינו ירוחם משמע דצריך וכ"כ בטופס הרי"ף שבידינו וכ"כ הר"ן אבל הרמב"ן כתב דמצא בטופס הרי"ף שאינו צריך עכ"ל. ובתשובת מהרי"ו סימן נ"ג דלכתחילה יש לכתוב הכינוי אף בשם אביו אבל אם כבר ניתן הגט א"צ ליתן אחר ותנשא לכתחילה ודבריו אלו נראין ודלא כמו שכתב סי' ק"ק דאף דיעבר יש ליפסל בכה"ג כתב בתשובת הרשב"א סי' תקצ"ה דאם הוא אסופי או שתוקי אין כותבין רק שמו לבד וכן הוא בסדר גיטין. מיהו כתב אם היה לו שם כינוי כותבין הכינוי:

סעיף קטן יא
וכתב בסדר גיטין דכשאבי המגרש מומר כותבין אותו פלוני בר פלוני שם דיהדות ואם הוא כהן כותבין כהן וכתב מיהו כשעולה בתורה או חותם בשטרות יחתום ע"ש אבי אביו ואין לחתום על הגט מי שאביו היה מומר:

סעיף קטן יב
ובתשובת מהרי"ו סי' ק"ך משמע דהוא עצמו נאמן וצ"ע:

סעיף קטן יג
וקושייתו היא במה דקאמר שאין לסמוך על אחרים בשמות ונראה דר"ל האיש ואשה עצמן דאותן אחרים אינן נאמנים אע"ג דהוא מילתא דעבידא לאגלויי אבל אחרים ממש ודאי נאמנים ומ"ש דלא סגי בהכרת פנים ר"ל דאע"ג שיודע שזהו האיש והאשה ומכירין בטביעת עין לא סגי עד שיודע ג"כ בבירור שמותן הן ע"פ עצמו הן ע"פ אחרים כנ"ל וע"ל סי' ק"ך:

סעיף קטן יד
כתב הר"ן פרק השולח דף תקע"א ע"ב דאם היה מקום הכתיבה והנתינה אחד ואין לו שם אלא אחד ובמקום אחר יש לו שם אחר צריך למכתבו לכתחילה ומיהו בדיעבד כשר אע"פ שלא כתב רק שם הכתיבה והנתינה וכן הוא בתוס' והרא"ש בשם הירושלמי:

סעיף קטן טו
ולא נראה כן מדברי הרא"ש פרק השולח ואנן נוהגין כדברי הרמב"ן וצ"ע כפסקי מהרא"י סי' רפ"ב:

סעיף קטן טז
ואין דבריו נראין דמהרא"י לא מיירי בענין זה כלל אלא באדם שנשתנה שמו ע"י חולי שעולה בשתי השמות לס"ת ולכן יש להכשיר ג"כ בגט כדמשמע התם אבל בלאו הכי אף מהרא"י מודה לדברי מהרי"ק ואין לחלק:

סעיף קטן יז
דלא כי"א שכתבו הגהות מיימון שצריך לכתוב שם הקצור כגון אביגיל אביגי:

סעיף קטן יח
וכתב עוד דהמנהג לכתוב יהודה המכונה ליבא אע"פ שנקרא כן ע"ש גור אריה דפי' אריה בל"א ליבא ונ"ל שאנו נוהגין כדברי הכלבו והסמ"ק והל' הגט דמרדכי דף קנ"ו ע"א והגהות מיימון פ"ד דרגילין לכתוב דמתקרי כששם השני בלשון עברי וכששם השני בלשון לעז כותבין המכונה עכ"ל וכן אנו נוהגין ולא חלקו בין אם הלעז הוא פירוש העברי או לא:

סעיף קטן יט
נראה מדבריו דס"ל דכל שנשתנה שמו מצד עצמו כותבין תמיד דמתקרי וכשהכינוי מצד המשפחה כותבין תמיד המכונה ואין נוהגין כדבריו גם פירושו בדברי הפוסקים הוא דחוק ומה שרוצה להכריח מדברי הרי"ף אינו נראה הכרח ואין רצוני להאריך במה שאין בו נפקותא שהרי אין המנהג כדבריו ובסדר גיטין שלנו כתוב בשם הרבה גדולים דאין לכתוב שם הכינוי של משפחה כלל כגון גנ"ש ק"ץ שליינ"ר וכדומה וכן אנו נוהגין וכן ראוי לנהוג משום שכתב בסדר גיטין סי' נ' על גט אחד שהיה כתוב בו חיים המכונה גנ"ש

שהוא כינוי משפחה ואמר הרז"ק שהגט אינו כשר כי ע"ש משפחה כותבים החינוך ולא המכונה כי מכונה משמע לשון יחיד וחינוך על כל משפחה כמו שפירש"י פרק המגרש (גיטין פז:) בת"ה סי' רל"ה משמע דיש לכתוב וכל שום וחניכה אף במקום דלא נהיגין לכתוב כן בשאר גיטין לכן נראה שאין לכתוב כלום מהכינוי המשפחה להוציא נפשו מספק ויש לעשות כדברי בעל סדר הגט שכתב סתם שלא לכתבו כלל ואילו הוה דעתו לכתוב שום חניכה היה מפרש כנ"ל:

סעיף קטן כ

ובסדר גיטין משמע דהיו כותבין בלא מתקרי כאשר עולה לס"ת וע"ש סי' ל"ג ומהרי"ו כתב בתשובה סימן קפ"ב דיש לכתוב דמתקרי אע"פ שעולה בשנים לס"ת וע"ש וכ"מ בסדר גיטין אחד ומצאתי עוד שם דאם נתנו לו במילתו שם אחד וע"י חולי נשתנה שמו יש לכתוב דמתקרי אבל אם נתנו לו ב' שמות במילתו יש לכתוב בלא מתקרי ויש לכתוב אותו שם שקורין אותו בו תחילה ובמהרי"ל כתב דיכתוב שם המנהג לבסוף ול"נ אלא כדברי המרדכי דלעיל:

סעיף קטן כא

ובסדר גיטין סי' ל' משמע דכה"ג יש ליתן ב' גיטין:

סעיף קטן כב

וכן נ"ל שלא ליתן ב' גיטין בב"א דאין ברירה בגיטין וכמו שכתבתי לעיל סי' קכ"ב ועוד דהתוספות דסוטה פרק ארוסה כתבו דהמגרש בב' גיטין הוי פסול מדאורייתא ואע"ג דהתם מיירי דמגרש בב' גיטין כשרים אבל כשמגרש מספק ממ"נ אין כאן אלא גט אחד ? לכן נראה דלפעמים שניהם כשרים מדאורייתא אלא כשמחמירין לפעמים מדרבנן וע"כ אין ליתנן בבת אחת מיהו לקמן סימן קל"ב משמע דיכול ליתנן בבת אחת וכן הוא בת"ה סי' רל"ג וכן משמע מדברי ר"י מינץ בסדר גט שלו וטוב לחוש לכתחילה וע"ל באות ש' דאין לתת ב' גיטין אלא כמקום דוחק דכתב בסדר מהר"י מינץ כשנותנין ב' גיטין בזה אחר זה אותו הגמ שנראה שהוא כשר יותר יש ליתנו תחלה עם כל שאלותיו וקריאתו לפני הנתינה ואחר הנתינה ואח"כ יקח הגט השני ויתנהו ג"כ עם כל שאלותיו והקריאה לפני הנתינה ואחר נתינה ויגיד לעומדים בשעת הנתינה טעם כשנותנין ב' גיטין ויאמר לבעל שיהא בדעתו לגרשה בכל אחד מן הגיטין וכתב עוד שם פעם אחת נתן ב' גיטין וסדרן בבת אחת ואמר לבעל שיכוין לפוטרה באותו גט שנכתב כדין ועיין בתשובת מהרי"ו סי' ק"ך במקום שיש לכתוב ב' גיטין ולא ניתן אלא אחר משמע דכשר בדיעבד ולא נראה כן בפסקי מהרא"י סימן י"ד וע"ש. מצאתי כתוב תיקון בה"ג ישן דמומר שעשה תשובה שבא לגרש אין לכתוב בו כלל כל שום וחניכה כמו שכותבין לשאר מומרים

דאילו כתבו הוי כאילו אומרים לו זכור מעשיך הראשונים עכ"ל ונראה שמזה למדו שלא לכתוב בגט שום כינוי שהוא גנאי ובושה למתכנה בו משום דאית ביה משום לא תונו ועוד דאין דרך לקרותו בכינוי זה לבר בלא עיקר שמו כנ"ל אמנם בסדר גיטין אחר מצאתי שצריך לכתוב כל שום אפילו היה מומר בילדותו והביא מעשה בזה וכתב שכן הסכימו מהרד"כ ומהרא"ף ובתשובת מוהר"ם פרו"א סי' ל"ה כתב בשם הרבה גדולים דאין לכתוב שם דעכו"ם מאחר שעשה תשובה ולא כל שום וחניכה וע"ש שהאריך בזה ובסדר גיטין שלנו סימן ל"ד כתב מעשה באשה אחת ששמה אסתר והמירה וחזרה וכדי להתנסבה קראה שמה פעסליין ומהרי"ו נתן לה גט וכתב פעסליין אסתר הואיל ולא נשתנה משום חולי אלא לקחה מעצמה שם אחר והורגלו בה בפי כל לכן הקדימו ג"כ אף כי הוא אשכנזת וכן עשה מהר"י מולי"ן מעשה בכיוצא בזה והסכימו עמו שאר גדולים. כתב בתרומת הרשן בסי' רל"ה מי ששמו שמעון בויך או כיוצא בזה דיש לו שם כינוי אבל אין קוראין אותו לעולם בכינוי לבד א"צ לכתוב אותו כינוי מיהו אם העכו"ם מזכירין אותו בכינוי לבר אע"פ שאין ישראלים מזכירין הכינוי לבד מ"מ יש להסתפק אם צריך לכתוב וכל שום וחניכה אע"ג דבשאר גיטין אין כותבין כן וע"ש ול"נ ראין כותבין הכינוי כלל דהא בההיא תשובה מדמה לכינוי משפחה ומאחר דהתם נוהגין שלא לכתוב ה"ה כאן כנ"ל. בפסקי מהרא"י סי' קפ"ה דאם כתב לנקיבה דמתקריית הגט כשר דאע"ג דהמנהג לכתוב מתקריא ומצאתי בתיקון ישן שם כינוי של איש כותבין מכונה ושל אשה מכונה ונראה דאין ר"ל שכותבין אותו בגט נקוד כך אלא של איש קורין בסגול ולאשה בקמץ ומיהו נראה אם כתב לאשה מכונית דכשר כמו דמתקרית:

סעיף קטן כג

ואין נוהגין כדבריו אלא שלעולם כותבין שם העברי קודם וכותבין על הלעז המכונה וכן הוא בסדר גיטין וע"ל סי' זה ובאות שאחר זה לקמן מדין אשה שנשתנה שמה ממה שקראוה בילדותה:

סעיף קטן כד

וכן משמע מדברי מהר"י סי' רי"א וכתב בסדר גיטין סי' ך' שאם נשתנה שמו ע"י חולי ויש לו כינוי מחמת שם השני כותבין שם השני וגם הכינוי שלו קודם שם הראשון כגון משה המכונה ליו"א דמתקריא יצחק ואם היה לו שם כינוי בשם ראשון יכתבנו ג"כ אחר שם הראשון וכ"ע שם דאם נשתנה שמו ע"י חולי לשם לעז הראשון היה לשון הקודש כותבין שם הלעז תחלה וכותבין על חב' דמתקרי'. וכ"ע בסדר גיטין סי' ל"ב דאם נשתנה שמו ב' פעמים מחמת חולי כותבין הכל כגון אנא משה דמתקרי יעקב דמתקרי שמואל ובסי' ל"ג שם ואם יש לו כינוי כותבין גם הכינוי (כתב מהרי"ו סי' ע"א דאם

כותבין גט תוך עבורה של עיר כותבין העומדת כאן דתוך עיבורה של עיר כעיר) בסדר גיטין לאשה כותבין דמתקריין פלונית ולאיש דמתקרי פלוני בלא א' הוא לשון זכר וכ"ע שם סי' ל' דהא דכותבין דמתקריא או מתקרי במ"ם היינו שאין רגיל בשם הב' אבל אם הוחזק ורגיל שם בשם הב' ג"כ כותבים אתקריא או דאיתקרי באלף כתב בסדר גיטין סימן כ"א בשם הר"ר הלל דכל שם שיש לספק בו אם כותבין בה' או בא' לבסוף כותבין ה' שבכתוב לא תמצא שום שם ד אלא שסופו ה' ועוד שם סי' ל"ג שם שקורין אותו לפעמים כך ולפעמים כך או שנמצא במקרא מלא או חסר הולכים אחר הרוב, בסדר גיטין פעם אחד אשה היתה נקראת אסתר ודרך צחוק קראו אותה תמיד אסתר המלכה עד לבסוף שהוחזק שמה בפי כל לקרות המלכה לחוד וכן קראו אותה כמה שנים וכתבו בגט מלכה דמתקריא אסתר וכך כתב לעיל דהולכין בזה אחר עיקר השם:

סעיף קטן כה

ובתשובת מהר"י מינץ בבת מומר ונסתפקו אם היה אביה כהן או לוי ונתן מספק ב' גיטין:

סעיף קטן כו

וכן הוא בסדר גיטין מיהו כתב דלכתחילה כותבין הכינוי אצל הבן וגם אצל אביו וכן נוהגין:

סעיף קטן כז

ובסדר גיטין דלא יכתבו אברהם סתם אלא פלוני בן אברהם אבינו וכן בגיורת ולא יכתבו בגט גר משום סכנה ודלא כתשובת הרשב"א סי' תקכ"ה דמשמע דא"צ לכתוב בן אברהם:

סעיף קטן כח

ומוהר"ם פדוו"א סימן ו' כתב שאין להקפיד אם כתב חניכא באל"ף לבסוף אע"ג דנוהגין לכתבו בה' והר"ד כהן האריך הרבה בתשובה בית ד' סי' ח' אם כתב ח' במקום א' בסוף המלה כגון עלמה או רגילכה וכתב שם דכשר וע"ש:

סעיף קטן כט

מצאתי מהר"ם מינ"ץ ז"ל כתב בגט משולם המכונה זלמן והמכונה זעמל ואע"ג דכינוי זעמל היה רגיל יותר כיון דעיקר הכינוי היה זלמן רק אחר כך ע"ש היופי קראוהו זעמיל. כתב מהר"ם פדוו"א סימן ה' כל שינוי שהוא בדבר שאין לכתבו כלל אין לפסול בדיעבד וגט מומר מקרי דיעבד אפי' קודם שנישאת מאחר שטורח לבקש אחר (וכ"ע סי' י"א נהר שנקרא פ"ו וכתבו פי"א דלא הוי שינוי אבל אי כתבו פואה הוי שינוי דיש נהרות

נקראים ל' זכר ויש בל' נקיבה ומ"מ בדיעבד אין שינוי פוסל בדבר שא"צ לכתוב) ועיין עוד חלוקי דיני גיטין בסדר מהרי"ל (ענין כתיבות השמות תמצאנו בסוף הספר):

סימן קל

סעיף קטן א
עיין בת"ה סימן רל"ב ובפסקיו סימן מ"א למה צריכין לחתום העדים בזמן הזה מאחר שאין גובין הכתובה ע"י גט ובעינן עידי מסידה כשתרצה להנשא וע"כ המנהג בכל מקום שהמסדר הגט גונז הגט ואינו נותנו לאשה מ"מ צריכין לחתום וע"ש הטעם:

סעיף קטן ב
ועי' בהריב"ש סי' י"א אנוס שנתן גט לאשתו אנוסתו בעדים אנוסים ונמסר בפניהם אי הויא מגורשת:

סעיף קטן ג
וע"ש בהגהות מיי' פ"ג:

סעיף קטן ד
ועי' במרדכי סוף פרק התקבל ע"א מעשה בגט אחד שחתמו עליו ג' עדיות ועד אחד טעה וחתם עצמו סופר ועד והוא לא היה סופר והכשיר רבינו יואל הגט וצוה למחוק סופר וע"ש:

סעיף קטן ה
וע"ל סימן קנ"ח כיצד נוהגין להחתים בגט לכתחילה:

סעיף קטן ו
וכתב בסדר הגט סימן ע"ז מיהו אם חתם העד השני תחילה ושביק רווחא לעד הקשיש מיניה ואח"כ חתם השני הגט כשר אע"ג דמתחילה היה השני רחוק ב' שיטין מיהו לכתחילה לא יעשה כן עכ"ל:

סעיף קטן ז
ובמרדכי סוף פרק התקבל ע"א משמע דאם עד הראשון חתם עצמו כהן או לוי וכיוצא בזה לא חיישינן שהעדים שאחריו חתמו שדבריו אמת וע"ש:

סעיף קטן ח
כתוב בא"ז דאם תפר ב' עורות ביחד או דבקן בדבק וכתב גט עליהן צ"ע אם יש להכשירו עכ"ל:

סעיף קטן ט
וכתב בת"ה סימן רכ"ח דמאחר דא"צ לכתוב רק יוסף עד וא"צ לכתוב בן יעקב א"כ אין חסרון וטעות פוסל בו דהוי כשינה בדבר שא"צ לכתוב בגט דאינו פוסל כמו שיתבאר לעיל סי' קכ"ח אבל בפסקיו סי' קצ"ד משמע דפסק דפסול וצ"ע וע"ל היכי נקטינן

להלכתא וכ"ע בת"ה סי' רל"ד עד שנשתנה שמו ע"י חולי יחתום בשניהם בלא מתקרי וא"צ לחתום שום כינוי אפילו יש לו חניכה ידועה ורגילה וע"ש וכן הוא בסדר גיטין סי' נ"ד וכתב סי' ב' אם אבי העד רב או חכם לא יחתום רק פלוני בן פלוני וע"ל סי' קכ"ט דאין לחתום על הגט מי שהוא בן מומר ונ"ל דה"ה לכל דבר שיש לספק בו כיצד כותבין שמו כגון אליהו אליה ובדומה וכן נוהגין:

סעיף קטן י
וכ"כ שם המרדכי:

סעיף קטן יא
ולעיל נתבאר מה דין בשער הגט חתם בטעות. כתב הרשב"א בתשובה סי' תרס"ג עדי הגט שיכולים לקיים חתימת הא' ועל הב' אינו רק אחד המכיר חתימתו לא אמרינן שיהא זה העד שקיימו חתימתו כעד שני דהרי עדי הגט אין חותמין רק זה בפני זה ובודאי גם העד הראשון התם דהא לא אמרינן וצריכין לקיים שניהם ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' ג' אם הסופר וא' מן העדים אומרים שהבעל לא צוה לעדים לחתום נאמנים אע"ג דכתב ידם יוצא ממקום אחר וע"ש:

סעיף קטן יב
וכ"כ בסדר גיטין שלנו סי' נ"ז והרב המסדר יסדר לעדים ולסופר ולבעל הפירוש מהו לשמה ולשמו וכן מילות הגט שיוכלו לקרותו להבינם מה פירושם וכתב בשם מהרי"ל דלא היה רוצה להחתים על הגט רק מי שהיה יכול לקרות ולהבין פירוש הגט וכן משמע מתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' י"ו:

סעיף קטן יג
כתב בת"ה סי' רכ"ח כל הפסול בכתיבה פסול כחתימה כגון חק תוכות או שאר פסולין אפי' לר"א דאמר עידי מסירה כרתי מיהו אם כבר נישאת איפשר להקל אליבא דרבי אלעזר וע"ש:

סעיף קטן יד
וע"ל ריש סי' זה מה שכתבתי שם אי מומר או אנוס חתום על הגט ודין חתומים בו שנים כשרים וא' פסול ע"ל סי' ק"ך בא"ז תשובת ד' שמחה בעדים שאינן יודעים לחתום שיכולין לעשות שליח לחתום בשמן כמו שהבעל עושה שליח לכתוב הגט והא"ז חולק עליו ופוסל אותו הגט והאריך שם בתשובותיהן וסוף דבריו אם בא מעשה לידי אני פוסלו להנשא בו עכ"ל:

סעיף קטן טו
וסיים שם דבלשון בני אדם נקרא גט ולא שטר ועוד דודאי לא כיונו בתקנתן לקלקלה לחתום סופר בגט עכ"ל. כתב הרשב"א סי' אלף קנ"ו במקום שנהגו להכשיר חתם סופר

ועד ובשאר ארצות נוהגין בו איסור גט הבא משם לכאן אפשר דגם כאן יש לנהוג בו היתר אמנם טוב ליזהר שלא יהא נוהגין כן מכאן ולהבא וליכא הוצאת לעז על גיטין הראשונים שהרואה אומר בעדים אלו ניחא להו ולא באותו סופר עכ"ל:

סעיף קטן טז

וכתבו הגהות דף תרי"ח ע"א דאם נתברר דהסופר בשליחות דבעל עביד הוי בכתיבת יד הבעל דאם נישאת לא תצא אפילו בלא עידי מסירה ומה שכתב ב"י דמיירי כאן בעידי מסירה ואפ"ה לא תינשא לכתחילה בכתב סופר ועד כן נראה מדברי הגהות אשיר"י פ"ב דגיטין דמשמע שם כשם א"ז דפסול ואפי' אם כבר ניתן ואפשר שאם נישאת לא תצא וזהו כדעת הטור וע"ש אמנם מדברי הרי"ף פרק המגרש והרמב"ם פ"א נראה דהגט כשר בדיעבד אם ניתן לפני עידי מסירה וכ"כ ב"י בשמם:

סעיף קטן יז

וכן הוא במרדכי פ' ב' דייני גזירות ע"ג דר"י מפריז עשה מעשה כזה וכתב בסדר הגט סי' נ"ז בשם מהרז"ק דהיה רגיל להתנות עם העדים שאם יקלקלו הגט בחתימותיהן ישלמו השכר לסופר שיכתוב אחר ומעכשיו מותרים ליטול שכר החתימה ועוד טעם אחר דמפסידין בחתימתן שאסורים לישא הגרושה לכן צריכין ליתן להם שכר וע"כ היה מחזיר אחר עדים שלא היו כהנים כי כהן בלא"ה אסור עכ"ל וע"ל סי' י"ב אם העד החתום אסור לישא הגרושה. וכ"ע שם דיש רבוותא נוהגים לשכור הרב והרב ישכור העדים ע"י הבלעה עכ"ל משמע מכאן דברב אין לחוש אם הוא כשר או פסול דאינו עושה מאומה רק שמלמדן סדר הגט אך בסי' כ"ז כתב שם מצאתי שלכתחלה לא יהיו העדים והסופר קרובים לרב עכ"ל וא"כ נראה דמכ"ש לא יהא קרוב לאיש ולאשה ואינו נראה כתב מהרא"י בפסקיו סי' ר"ן דא"צ להמיר בעדות הגט בקרוב ונתרחק כגון מי שמתה אשתו אע"פ שיש לו בנים ממנה וחותם לכתחלה אמנם בסדר הגט מחמיר בזה בשם מהרי"ל וכ"ע בשמו דמהרי"ל היה מדקדק שהעדים לא יהיו קרובים זה לזה ולא לאשה ולא לסופר שום קורבא בעולם ואפי' ריח קורבא ואפי' רביעי ברביעי או ע"י חיתונים עכ"ל:

סעיף קטן יח

כ"ע בסדר גיטין בשם מהרי"ל דלא רצה להניה לחתום בעי מום כי אומר שבעל מום לא יתיר א"א לעלמא וכן היה מהדר אחר העדים וסופר מהוגנים ובשעת הדחק לא היה מקפיד על הסופר וכ"ע שם מהרי"ל לא היה רוצה לכתוב גט אע"פ שהיה מחותן רק עם האשה וכך כתב גדול אחד שאפי' הסופר לא יהיה קרוב לפי שגם הוא מעיד שכתב לשמו ולשמה וכמדומה שאין העולם נזהרין בכך עכ"ל וכל זה חומרות בעלמא דהרי

הבעל או האשה בעצמה יכולין לכתוב הגט ובמהר"ק שורש ק"ו דטוב להדר אחר סופר שאינו קרוב לאיש או לאשה אבל היכא דלא איפשר אין קפידא כלל עוד כתב בסדר גיטין סי' ס"א ולא יהא אחד מן העדים חשוד בעריות דחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ומיקרי חשוד כשחושדין אותו בערוה אע"ג דלא ידעינן שבא עליה עכ"ל:

סעיף קטן יט
וכ"ה בסדר גיטין:

סעיף קטן כ
וכן הוא בסדר הגט דהמרדכי וכן נוהגין ודלא כסברא אחרת המוזכרת שם בסדר גיטין סי' ס"ו שיש להקפיד שלא ליקח עידי חתימה לעידי מסירה וע"ש הטעם וע"ל ס"ס קל"ג עוד מדין זה עוד שם מי' ס"ג דהדיו והקולמוס שחותמים בו העדים יהיה ג"כ של בעל ויתחיל הקשיש שבעדים לחתום תחלה:

סימן קלא

סעיף קטן א
וכתב בסדר גיטין שלנו ואיפשר שהשרטוט א"צ לשמן ובתיקון ישן מצאתי יש מחמירין דתיקון הקלף וחתיכת הקולמוס צריך להיות לשמן עכ"ל וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל ועיין בהר"ן פרק כל הגט:

סעיף קטן ב
וכן נוהגין גם הבעל צריך לומר לעדים שיחתמו לשמו ולשמה ולשם גירושין כתב כסדר גיטין סי' ד' הסופר צריך לכתוב הגט בקביעות ולא בסירוגין דחייב לכתוב כל הגט לשמו ולשמה ולכן כשהתחיל לומר שכתבו לשמה צריך לגמרו בקביעות ולא בסירוגין אבל בשכתבו בסירוגין איכא למיחש שמא שכח לכתבו לשמו עכ"ל מיהו בדיעבד אם כתבו בסירוגין כשר וכן הוא בהגה"ת אלפסי פ"ק דגיטין דף תקנ"ה:

סעיף קטן ג
ונ"ל דלמאן דפסיל בטופס לחוד כמו שנתבאר ריש הסי' כ"ש בכה"ג:

סעיף קטן ד
בת"ה סי' רכ"ח ובתשובת מהרי"ו סי' כ"ז מעשה באחד שחתם סתם ואחר שחתם מקצת שמו נזכר שלא אמר לשמו ולשמה ואמר אני חותם לשמו כו' והכשירו החתימות חדא דעד אומר שחתמו לשמו אע"פ שלא אמר בפירוש ונאמן העד על זה ותו דהא לא גמר חתימתו שלא לשמה ומאחר שגמרו לשמה הגט כשר ותו דאפילו כתב כל שמו שלא לשמו ולשמה מ"מ כתב אח"כ בן פלוני לשמו ולשמה ובהכי סגי עכ"ל והר"ד כהן

האריך בתשובה בית א סימן י"ג במי שכתב מקצת אות שלא לשמו וגמרו לשמו ודעתו לפסול וע"ש:

סימן קלב

סעיף קטן א
וע"ש דף תקס"ז ותקס"ח שהאריך בזה גם פרק האשה שלום ד' ת"ן ע"ב האריך נ"י בזה ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' כ"א דאם הוזכר שם העיר אין לחוש לשיירות מצויות דלא חיישינן לב' עיירות וכן הוא בגמרא פרק כל הגט:

סעיף קטן ב
ולי נראה דאפי' אין בו סי' כלל מאחר שמסתקפין בו שזהו גט שנפל אם נתגרשה בו הוי ספק מגורשת כנ"ל:

סימן קלג

סעיף קטן א
ועיין לעיל סי' ק"ל כתבתי כן בשם הפוסקים:

סימן קלד

סעיף קטן א
סי' תקע"ב וע"ש שהאריך בזה כתב הריב"ש סי' רל"ב מסירת מודעה מהני בעדות מיוחדת דהיינו שמוסר מודעא לפני אחד ואח"כ מוסר מודעא לפני שני אבל לא מהני ערות זו לענין ביטול גט עד שיהיו העדים ביחד וע"ש בדינים אלו ולקמן ס"ס זה עוד מדיני מסירת מודעא ובאיזהו לשון מסירת מודעא הוא עיין בדברי הרמב"ם פ"ו מהלכות גירושין:

סעיף קטן ב
אבל אנו נוהגין בדברי הרא"ש וצריך עיון למה הביא רבינו בעל הטור דברי הרא"ש והרמב"ם כאילו היתה מחלוקת ביניהן דהרי הרא"ש פרק השולח פירש דברי הרמב"ם דס"ל כותיה ועיין בדיני מסירת מודעא בח"ה הלכות מכירה:

סעיף קטן ג
מצאתי כתוב בשם מהרי"ל פעם אחת שכח לבטל המודעא ואמר אח"כ מה בכך ידעתי שזה הגט ניתן ברצון:

סעיף קטן ד
ועיין בתשובת הריב"ש סימן תפ"ב וסימן שכ"ח אם מסר מודעא תחלה ואחר כך בטלו איזה לשון כולל לבטל הפעולה שעשה ואימת אינן בטלין וחלוקים שם בזה:

סעיף קטן ה
וכן הוא במרדכי דף תר"ט וכן הוא בסדר גיטין שלנו דחיישינן שמא מסר מודעא בין כתיבה לנתינה אף ע"ג שאין מניחין אותו לילך כדברי הרמב"ם מכל מקום לכתחלה עבדינן תרווייהו:

סעיף קטן ו
ואין נוהגין בשבועה זו חדא דלא שבקינן לצאת בין כתיבה לנתינה ואף אם יצא אפשר דלא חיישינן כדעת ספר התרומה דס"ל דלא יוכל לבטל הגט שלא בפני העדים והסופר:

סעיף קטן ז
וכן משמע בפסקי מהרא"י סי' קע"ג דאם קבל קנין לגרש אשתו הוי אונס אבל אם שיעבד עצמו בקנס לגרש חייב בקנם אבל אם עשה הכל בקנין אחד הכל בטל הואיל ואין הקנין חל לענין גירושין אינו חל גם כן לענין קנס עכ"ל וע"ש וכך כתב מהרי"ק שורש ס"ג כדברי ה"ר מיימון דכל ששיעבד עצמו בקנס לא מיקרי אונס הואיל ועשה מרצון נפשו וכן הוא בתשובת הריטב"א שאכתוב בסמוך אבל ב"י כתב בשם הרשב"א בתשובה שמי ששיעבד עצמו בקנס לגרש וידעינן ביה שאינו מגרש ברצונו אלא שמתייירא מפני הקנס הוי גט באונס ופסול אע"פ שלא מסר מודעא:

סעיף קטן ח
בסדר גיטין סי' נ"ז ומ"ג כתב דיש לשאול למגרש קודם הכתיבה אם נשבע או נדר לגרש שיתירו לו נדרו:

סעיף קטן ט
עיין בזה בתשובה ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז:

סעיף קטן י
כב"י לקמן סי' קמ"א בשם הרשב"א על אחד שמסר מודעא בשליח קבלה ואמר כל הגט שאתן ביד השליח קבלה יהא בטל וכשצוה לכתוב ביטל כל מודעא בסתם תשובה אילו מסר זה מודעא על שליחותו ואמר כל שמוסרים ליד שליח קבלה הריני מבטל אותו שליחות או אותו נתינה בבירור לא יועיל ביטול מודעא אח"כ שהרי מסר מודעא על השליחות ולא על הגט אבל זה שאומר שמסר מודעא על הגט שמסר ליד השליח כל מודעא שמסר לבטל הגט הכל בטל שהרי בטל כל מודעי שמסר בביטולו של הגט וביטול הגט תולה בשליחות עכ"ל:

סעיף קטן יא
ועיין תשובה ארוכה בריב"ש סי' קכ"ז בדין מסירת מודעא גם שם סי' רל"ב הרבה דינים מדין מסירת מודעא ועיין שם לקמן סימן קכ"ד בסדר הגט:

סימן קלה

סעיף קטן א

ומשמע מדבריו דס"ל דלפי דעת הרשב"א וסייעתו אפילו אם נישאת תצא וכ"כ רבינו ירוחם ח"ה דאם לא קראוהו כלל ונשרף הגט או נאבד אף אם נישאת תצא צריכה גט אחר מיהו כתב דאם הגט עדיין קיים בידה יקראוהו עדיין אע"פ שלא קראוהו בשעת נתינה ואם נישאת לא תצא ומ"מ לכתחלה לא תינשא בגט זה מאחר שלא קראוהו מיד אחר הנתינה כן נראה מדברי רבינו ירוחם ח"ה וכעין זה משמע מדברי מהרא"י בפסקיו שאכתוב בסמוך דלא כנ"י שכתב שלא הבין דברי רבינו ירוחם:

סעיף קטן ב

וכתב מהרא"י בפסקיו סימן כ' דמ"מ אם נמצא גט כשר בידה לא תצא מיהו הגט פסול ולדבריו אם הבעל אומר ששטר אחד היה תצא וע"ש:

סעיף קטן ג

וכן נוהגין אלא שאנו מחמירים שהחכם אומר לעדים שיקראו הגט עמו תחלה וסוף: או נתנו לה בתורת פקדון אזי אין צריך לחזור וליטלו הימנה אלא אומר הרי זה גיטך ואם לא היה נתינה מעלייתא צריך לחזור וליטלו הימנה כנ"ל מדברי הר"ן שם וכ"נ דעת העיטור דהרי למטה כשנתן לה והיא ישנה כתב דא"צ לחזור וליטלו ממנה ובכאן לא כתב כן מכלל דבכאן לא סגי בהכי כיון שהנתינה בעצמה היתה גרוע וכדעת הר"ן וכן משמע באשר"י ואולי ב"י לא נ"ל לפרש כן דברי הר"ן ולכן כתב מה שכתב:

ונ"ל דס"ל לרבינו בעל הטור דהרא"ש מחלק בין אם קפצה ידיה מרצון הבעל או שלא מרצונו דכל זה מיירי כשהבעל לא צוה לה לקפוץ ידיה ולהחזיק בגט והיא מחזקת בגט שלא מרצונו ולכך לא הוי נתינה אבל כשהבעל מצוה אותה להחזיק בגט הוי נתינה שהרי כתב הטור בתחלה דאם

וע"ל סי" קכ"ג:

סעיף קטן ד

כתב חדושי אגודה פרק כל הגט דנוהגין ליתן גט בחצר בית הכנסת כדי שיראה כל העולם אם יש שם יוסף ב"ש אחד יבא ויראה עכ"ל כתב בסדר גיטין סי' צ"ט ב' יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת אע"פ שאין שמות נשותיהן שוות אפ"ה צריך לכתוב כינוייהן או שם אבי אביהם לסי' עכ"ל וכתב בפסקי מהרא"י סי' ו' דאם אחד מהן כהן אף ע"פ שישראל הוא המגרש ואינו ניכר בגט אין צריך לכתוב יותר דזה הוי סי' ועיין שם:

סימן קלז

סעיף קטן א

וכתב המרדכי ריש המגרש בשם רב נטרונאי גאון המקנא לאשתו ורוצה לגרשה והוא חושד אותה בשום אדם כיצד יעשה אם תמצא לומר יאמר לה ע"מ שמא תעבור ונמצא גט בטל ובניה ממזרים אלא אומר לב"ד והם מוחים בידיהם שלא ישאו זה את זה לעולם והוא יגרשנה בלא תנאי עכ"ל,

סימן קלח

סעיף קטן א

וצ"ע דבגמרא משמע דעיקר תניא נמי הכי דמייתי התם לא מייתי רק הרשב"א מכלל דהלכתא כוותיה וכן משמע מדברי הפוסקים שכתבו סתמא דאם לא סייע בנתינת הגט לא הוי גט מכלל דס"ל כרשב"א דצריך ליטלו ממנה ולחזור וליתן לה ומדברי הר"ן שם דף תקנ"ה ע"א משמע דכשהיה מתחלה נתינה מעלייתא רק שאמר כנסי ש"ח או נתנו לה בתורת פקדון אזי אין צריך לחזור וליטלו הימנה אלא אומר הרי זה גיטך ואם לא היה נתינה מעלייתא צריך לחזור וליטלו הימנה כנ"ל מדברי הר"ן שם וכ"נ דעת העיטור דהרי למטה כשנתן לה והיא ישנה כתב דא"צ לחזור וליטלו ממנה ובכאן לא כתב כן מכלל דבכאן לא סגי בהכי כיון שהנתינה בעצמה היתה גרוע וכדעת הר"ן וכן משמע באשר"י ואולי ב"י לא נ"ל לפרש כן דברי הר"ן ולכן כתב מה שכתב:

סעיף קטן ב

ונ"ל דס"ל לרבינו בעל הטור דהרא"ש מחלק בין אם קפצה ידיה מרצון הבעל או שלא מרצונו דכל זה מיירי כשהבעל לא צוה לה לקפוץ ידיה ולהחזיק בגט והיא מחזקת בגט שלא מרצונו ולכך לא הוי נתינה אבל כשהבעל מצוה אותה להחזיק בגט הוי נתינת שהרי כתב הטור בתחלה דאם אוחז בראש הגט ומושיטו והיא לקחה אותו בראש השני דהוי גט וכאן פסק דלא הוי גט לכן ע"כ צריכין לחלק כמו שכתבתי ופשוט הוא בעיני אבל ב"י מגמגם בדבר זה והניח זו הקושיא בצ"ע:

סעיף קטן ג

אמנם בנ"י פרק חרש דף תמ"ט ע"א משמע דעסוקין באותו ענין הוי גט וע"ש:

סימן קלט

סעיף קטן א

וע"ל ס"ס קל"ח דחצירו כידה:

סעיף קטן ב
וע"ל בסימן כ"ז שאם היה מנהג להנשא בגט זה תנשא לכתחילה וע"ש שהאריך בחלוקים:

סעיף קטן ג
וצריך לחלק לפי זה בין הא דלעיל דאמרינן שאם זרקו דרך רשותה ולא נח דאינה מגורשת וצ"ל דשאני התם דע"מ כן זרקו משא"כ כאן דזרקו ע"מ לנוח ואם לא נח מ"מ רשותה קניא לה. וכתב בסדר גיטין שלנו סי' צ"ג אשה שנפל הגט מידה לפני רגליה צריך לגרשה שנית דהואיל ולא נח בידה הוי כקטפרס דאינה מגורשת רק מכח ד"א שלה ולדידן אין מועיל ד"א עכ"ל ועוד כתב שם דצריכה האשה להגביה ידיה ואצבעותיה כשמקבלת גיטה שלא תהא ידה כקטפרס עכ"ל:

סעיף קטן ד
כתב בסדר גיטין סי' כ"ו דנוהגין שהאשה המכנסת הגט תחת סרבלה או בגדיה וגם תסגור ידיה לאחר שנתן לה הבעל הגט וע"ש בסי' ס"ט הטעם עוד שם ויזהר שלא יהיו ידיה קרובות לארץ ג' טפחים דהוי כלבוד עוד שם בסימן מ"ח שצריכה ליזהר שלא יהיה בידיה שום דבר כמו טבעת או שאר דברים וכן הוא בסמ"ג ולא יגע שום דבר בידה בשעה שמקבלת גיטה ואם נגע צריך לחזור ולגרשה ומעשה אירע לפני הרי"ף באשה שסייע לה אשה אחרת לקפוץ ידיה והצריכה הר"ף לקבל הגט פעם שנית עד כאן לשון סמ"ק ומטעם זה צריכים להסיר בל דבר מידה דשמא יהא צר לה בידה ותקפוץ ידיה משום זה והוי כקפצה על יד דבר אחר עד כאן לשונו בסדר הגט:

סימן קמ

סעיף קטן א
ובסדר הגיטין סי' פ"ח כתב דבעל יכול לומר לסופר כתוב גט לאשתי וכן לעדים לחתום וישלחוה לה וכשר ואין כותבין באותו גט העומדת היום וע"ש וכתב המרדכי פ' התקבל ע"א דאם עשה שליח לגרש לא צריך לתת לשליח הקלף והדיו והקולמוס אלא שלוחו הוא כמותו וכן משמע מדברי העיטור שבסמוך:

סעיף קטן ב
וכתב הר"ן פ"ק דקירושין דף תרכ"ה ע"ב דכותב בגט הרי את מותרת לכל אדם אבל כשנותן הגט לשליח אומר התקבל גט זה לפלונית אשתי:

סעיף קטן ג
וע"ל סי' קל"ח אם האשה ישינה בשעה שהיא מקבלת הגט אם הוי גט:

סעיף קטן ד
וע"ל סי' קמ"ה דכתב הטור דאין מזכין גט במקום יבם וכתב המרדכי פרק האשה שלום דאפי' במקום יבם קטן מזכין וכן הוא בתשובת רש"י שם:

סעיף קטן ה
וע"ל סי' קמ"א בסופו מומר המגרש כיצד עושין שלא יבטל הגט:

סעיף קטן ו
וכ"כ בפסקיו סי' מ"ג:

סימן קמא

סעיף קטן א
ונראה מדברי ב"י דנקטינן לחומרא וכן נראה מדברי המרדכי פרק האיש מקדש ע"ד ובהגהות מרדכי דף תרי"ו ע"ג וכ"נ מדברי הר"ן פרק האיש מקדש דף תר"מ ותרמ"א ופרק התקבל דף תקפ"ד ע"ב ובמרדכי פרק התקבל ע"ג משמע להקל ?וכב"ו דיש להחמיר לכתחילה מיהו במקום דאי אפשר יש לסמוך אדברי המקילין:

סעיף קטן ב
ועיין בתשובותיו סי' תשפ"ט וכן הוא בתשובת מוהר"ם פדוו"ה סימן ג' וע"ש:

סעיף קטן ג
וכ"פ בהגה"מ דגיטין דף תרי"ז ובמרדכי פרק התקבל דף תקפ"ז כתב בשם ר"ת שעשה הלכה למעשה כדבריו ובהגהות שם וגדולי הדור לא סמכו על הוראתו והצריכו לה גט אחר כשהיה גדולה עכ"ל. כתב הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ה ע"ב דכשמגרש קטנה ע"י אביה צריך לכתוב בגט בתך פלונית וע"ש אבל מהרא"י כתב בפסקיו סי' מ"ו דכותבין כמו בשאר גט המערער על זה הוי בחרם ר"ת שמוציא לעז על גיטין כו' וכ"כ מוהר"ם פדו"ה סי' ג' וע"ש ובסי' א' שם. ובב"י בש"ע שלו דיש ליתן ב' גיטין וכן נ"ל כי מהרא"י ומהר"ם לא ראו דברי ר"ן כמבואר בתשובותיהן. וכתב מהר"ם סימן א' דיש לגרש הקטנה בדעת אביה ואז אין צריך לשנות בנוסח הגט:

סעיף קטן ד
ובהג"מ פ"ה דה"ה דיש לה ג"כ ד"א כמו גדולה:

סעיף קטן ה
כתב המרדבי ריש התקבל בשם תשובת מוהר"ם אע"ג דצריכה עדים מ"מ הבעל יכול ליתן הגט לשליח אע"ג דלא ידע אי הוי שלוחה ולא חיישינן לב"ד טועין שישיאוה בלא עדים שעשאתו שליח לקבלה ומיהו משום חשש לעז יש להחמיר להצריך לברר שליחתן קודם נתינת הגט לידו עכ"ל הר"מ וע"ל בסימן זה שצריך הרשאה:

סעיף קטן ו
וכן הוא במרדכי ריש התקבל ובסדר גיטין שלנו פסק דאנו נוהגין שצריך הרשאה ועדים על הרשאה שנתמנה שליח:

סעיף קטן ז
אמנם במרדכי סוף התקבל ע"א מסתפק בדבר אי דינו שוה לחולה אחר ג' וכתב הר"ן ד' תקפ"ו שם דכל מצוה מחמת מיתה דינו כמסוכן:

סעיף קטן ח
אמנם בהר"ן פרק התקבל משמע דב"ל כרשב"ג:

סעיף קטן ט
וע"ל סימן ק"ך מדין שלוחי כתיבה וחתימה שם מקצת דינים אלו:

סעיף קטן י
במרדכי סוף התקבל כתב דאפשר דדוקא שאמר כל השומע קולי דיחודי יחדיה לכל מי ששומע קולו אבל אם אמר כל הרוצה לכתוב יכתוב אפשר דלא מהני דבכה"ג לא מיקרי שלוחו עכ"ל אמנם בהר"ן שם דף תקפ"ו ע"ב דחה סברא זו:

סעיף קטן יא
כתב מהרי"ק שורש ק"ו דאם אבד שטר הרשאה והוא שעת הדחק ויש לחוש לעגון האשה הגט כשר עכ"ל ועיין בתשובת מוהר"ם פדוה סי' ד' בדין הרשאת הנמצא פסולה. כתוב בתיקון מהר"י מינץ שמהרא"י פסל הרשאה שהיה כתוב בה זנביל בב' כי בגט היה כתוב בו' כי צריך לכתבו כמ"ש בגט וצוה לכתוב חתומי מטה ופסל הרשאה א' שהיה כתוב בה ח"מ ר"ת כי לא טוב לכתוב ר"ת ולא נקודות רק תיבות שלימות עכ"ל ונראה דאין לפסול בכה"ג אלא קודם שהלך השליח (וטוב) לכתוב אחרת אבל אם הביא השליח הרשאה שכתובה כה"ג אין לפסול דהרי כתבתי למעלה דאף בגט יש להכשיר אם נכתב ר"ת במקום שאין לטעות וע"ל: מצאתי בתיקון ישן דאם היא ארוסה יכתוב בהרשאה הבעל ששלח מדאמרינן פרק המדיר והיה ביום ההוא תקראני אישי ולא בעלי א"ר יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה עכ"ל וכן ראיתי מעשה וכ"ע שם כשהשליח נותן הגט ליד הארוסה יאמר ה"ז גיטיך ששלח בעליך כו' והרב כשישאול לשליח ישאלנו בשם ארוס ר"ל יאמר לו אם זה גט הוא ששלח הארוס כו' וכל זה תמוה בעיני כי מי יכריחנו לדוחקים האלו הלא מוטב לכתוב כהרשאה ולומר לה לשון הפשוט המורגל בפי כל דהיינו ארוס ואפשר דכותבין כן כדי שלא לשנות משאר גיטין דעלמא:

סעיף קטן יב
תיקון גיטין שיכתוב ג"כ הנהרות כמו בגט וכ"ע שם דצריך הכנויים אצל השמות של איש ואשה כמו בגט וכ"ה בהגהות מרדכי דגיטין דף תר"ח ע"א וכן הוא בפסקי מהרא"י

סי' י"ו וי"ז דצריך לכתוב בהרשאה כינוי האיש ואשה אבל לא כינוי השליח ובסדר גיטין סי' פ' כתב דמהרי"ק היה רגיל לכתוב אף כינוי השליח. ותהא ידך כידי בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ח ע"א ואם היה תנאי בגט יכתוב התנאי בהרשאה בכאן קודם שיכתוב ותהא ידך כידי כו' עוד שם שיכתוב ג"כ דיבורך כדיבורי:

סעיף קטן יג

בתיקון גיטין שלנו לעשות שליח בחריקך ושלוחך שליח ושליח שליח עד ק' ונראה דיש ליזהר שלא יכתוב סתם ואני נותן לך רשות לעשות שליח עד ק' שלוחים כי אז היה משמע הכל על שליח הראשון שיכול לעשות ק' שלוחים ולא היה משמע שליח עושה שליח עד ק'. וכענין זה כתב הר"ן בכתובות ר"פ הכותב וכתבתי דבריו לעיל סי' קל"ג לענין מודעי:

סעיף קטן יד

ובסדר הגט כתב גם כאן עד ק' שלוחים וכ"ע כאן ומיד שיגיע הגט לידה תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וכ"כ ב"י:

סעיף קטן טו

ובתיקון ויכתוב כאן ג"כ הכינויין:

סעיף קטן טז

בתיקון גט כתב בחרם ובשבועה דאורייתא ואם המגרש מומר יכתוב ג"כ בחלק לעוה"ב:

סעיף קטן יז

בסדר גט סימן ע"ג ועירי הרשאה לא יהיו קרובים זה לזה ולא לאיש ולא לאשה וכתב שם סי' פ"ב דפעם אחר לא היו עידי הרשאה כשרים והיו פסולים זה לזה ופסלו הגט והשליחות והוצרכו גט אחר ונראה דדוקא כשאירע פסול בעדים אז כל השליחות בטל משום דעידי הרשאה הם עידי השליחות ר"ל שבעל ממנה השליח בפניהם ולכן כל השליחות בטל אבל אם אירע פסול אחר ההרשאה אין השליחות בטל משום זה אלא הוי כמי שאין לו הרשאה שכבר נתבאר דינו למעלה וכן הביא בבנימין זאב סימן ק"ז מעשה בזה. וכ"ע בסדר גיטין סי' פ"ב פעם אחד עשה מהרי"ק מעשה בעדים שחתמו הגט וחתמו ג"כ על הרשאה והצריך לכתוב אחר ועדים אחרים על ההרשאה כי לא רצה לשנות ל' ההרשאה עכ"ל. וכ"ע בסדר גיטין סי' ע"ז יש נוהגין לקיים ההרשאה בג' אף ע"פ שאין ניכר אלא חתימת האחר ויש נוהגין שאין מקיים אלא הרב המסדרו וכתב בסי' צ"ז אם נמצא ההנפק פסול אם יש עדים אחרים כשרים המכירים חתימת העדים ההרשאה כשרה ופשוט הוא. וכ"ע בסדר גיטין סי' פ' דמהרי"ק היה רגיל לכתוב להרב שהגט יהא ניתן לפניו כתב מלבד ההרשאה והוא כותב לו כל שינוי הגט אם נהגו

בדברים אחרים באותו העיר כגון ימחא בא' או כיוצא בזה כדי שלא יהא נדחה נתינת הגט וכ"ע שם סי' ק"א דאם עידי הגט ועידי ההרשאה קרובים זה לזה השליחות בטל וצריך לחקור אחר זה:

סעיף קטן יח

בסדר גיטין ועידי ההרשאה יהיו עידי מסירה שמעידים בהרשאה שראו מסירת הגט והם עדים על הגט ועל העדים החתומים בו ולפי מה שנוהגים שעידי חתימה הם עידי מסירה א"א שיהיו הם עידי הרשאה כמו שנתבאר בסמוך. עוד שם בשעה שהשליח מקבל הגט צריך לקבלו כמו האשה בעצמה וכך יאמר לו הבעל בשעת מסירה אתה פב"פ המכונה פלוני הולך גט זה לאשתי פב"פ המכונה פלוני ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושלוחך שליח עד ק' שלוחים ותן גט זה לידה בכ"מ שתמצאנה אתה או שלוחך ושליח שלוחך אפי' עד ק' שלוחים ובו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם עכ"ל ובהגהת מרדכי דגיטין דף תרי"ח דגבי דבורך כדבורי יאמר ג"כ ושלוחך כשלוחי. ועוד שם דיפרש שיוכל השליח לעשות שליח בלא אונס ובן השליח הב' לג'. ועוד שם ואם היה תנאי בגט יפרש בשעת מסירה על תנאי כך וכך ובסדר גיטין לאחר המסירה יחזור ויקרא הגט וכופלו כאגרת ונותנו לשליח ואח"כ יכתוב ההרשאה אבל לא קודם לכן משום דמחזי כשיקרא אם יכתוב תחלה בפנינו מסר כו':

סעיף קטן יט

בסדר גיטין סי' ע"ג כתב ימנה הבעל לשליח קודם כל דבר אפי' קודם שיצוה לסופר לכתוב כדי שיהא שליח בשעת כתיבה וחתימה ויוכל לומר בפני נכתב ובפני נחתם בשליחות הבעל דשליח מהימן ולא אחר וכך יאמר הבעל לשליח לפני העדים הנני פב"פ המכונה פלוני ממנה אותך פב"פ ה"פ להיות שלוחי להוליך גט לאשתי פב"פ ה"פ אתה או שלוחך או שליח שלוחך ושליח אחר שליח עד ק' שלוחים ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ובו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ואח"כ מצוה הבעל לסופר לכתוב ולעדים לחתום ומבטלין מודעות ושבועות קודם הכתיבה כאילו היתה האשה בעצמה בכאן וע"ל סי' קנ"ד:

סעיף קטן כ

לעיל כתבתי דכותבין בהרשאה ג"כ ש"ד ואם מומר כותבין בחלק לע"ה לכן יש לעשות ולקבלה עליו כזה:

סעיף קטן כא
וע"ל סי' קמ"ב סדר נתינתו ליד האשה. ובהגהות מרדכי דף תרי"ח ע"ב דצריך לפרש התנאי בשעת הנתינה אם היה שם תנאי ושם דהב"ד שנותן לאשה גט בפניהם צריכין למקרייה קודם הנתינה וכן הוא לעיל סי' ק"ס דכל דין איש עם האשה יש לשליח עם האשה וע"ל סימן קמ"ב:

סעיף קטן כב
ושמעתי יש מקשים דמאי אנו צריבין דקדוק אם הבעל הוא גדול דהא אם הוא קטן א"צ ליתן גט כלל כמו שנתבאר לעיל סי' מ"ג ואם הוא גדול יכול לעשות שליח וי"ל דלפעמים קטן קונה כגון הבא על יבמתו כדלקמן סי' קס"ז לכן צריכין לדקדק אחריו ועוד איכא למיחש שמא יגדיל קודם הנתינה ויתייחד עם אשתו דצריכה ממנו גט כדאיתא לעיל סי' מ"ג ולכן צריכין לדקדק דהוי גדול בשעת עשיית השליחות דלמא השליח יתן לה גט אחר היחוד ואע"ג דלא תינשא בגט כזה לכתחלה משום דהוי גט ישן כדלקמן סי' זה מ"מ מאחר דאם נשאת בו לא תצא איכא למיחש לקלקולא אם קטן היה בשעת השליחות דאז אינו גט כלל ולכן צריכין דקדוק כנ"ל:

סעיף קטן כג
ויחזור ויכתוב התנאי אם היה התנאי בגט הגהות מרדכי דגיטין:

סעיף קטן כד
ובמרדכי פ' התקבל דאין לכתוב וקנינא בהרשאה:

סעיף קטן כה
מיהו אם הטיל בו תנאי ונתקיים הגט גט ועיין בתשובת ריב"ש סי' רמ"ו שהאריך בזה:

סעיף קטן כו
וע"ל ס"ב זה מה שכתב ב"י בשם הרשב"ץ:

סעיף קטן כז
כתב ריב"ש סי' ש"ץ העדים שנמסר הגט לפניהם יכולין להיות דיינים בדבר ולא אמרינן בכה"ג אין עד נעשה דיין וע"ש עוד שם אם חיישינן לב"ד טועין:

סעיף קטן כח
מצאתי כתוב בהגהת אלפסי פ"ב דגיטין ד' תקס"ה דמומר יכול להביא גט שהרי יכול לגרש אשתו ולא דמי לעכו"ם שאינו בתורת גיטין וקידושין ונ"ל דמיירי בא"י או בח"ל ונתקיים הגט בחותמיו אבל בלא"ה אינו נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם דלא גרע משאר פסולי עדות מיהו אם הביאו בלא קיום ואפשר לקיימו אח"כ הגט כשר וכ"כ המ"מ פ"י דגירושין לענין פסולי עדות כתוב בסדר גיטין סי' ע"ג דבר זה חדשו האחרונים דבמקום שאיפשר לכתחלה לא יהא השליח קרוב לא לאשה ולא לאיש ובסי' פ"ו כתב

דיש ליזהר שלא יהא קרוב לדיינים שניתן הגט לפניהם וע"ל סימן קמ"ב דהשליח גופא יכול להיות אחד מן הדיינים:

סעיף קטן כט

וכ"ה במרדכי פ"ב דגיטין ע"א ומשמע שם דאפי' לא ידענו בודאי שמינה ישראל לשליח ולא מינה עכו"ם אפ"ה כשר דמסתמא כך הוא דהכל יודעין דאין שליחות לעכו"ם ובודאי לא היה כוונתו לעכו"ם אלא על הישראל ובמרדכי פרק כל הגט ע"ד דאף למ"ד דעכו"ם פסול להביא גט יב מ"מ שליח ב"ד שאמר השליח הראשון לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם יכול להיות למוסרו ליד ישראל והישראל ימסרה לאשה וע"ש וכן הוא בא"ז דאינו פסול אלא להביאו וליתנו בידה אבל בכה"ג שרי וע"ל סי' זה כתבתי דיש סוברין דאין למנות שליח ע"י כתב:

סעיף קטן ל

ונראה דכל זה לא מיירי אלא כשא"ל סתם הולך אבל כשנותן לו רשות למנות שליח אחר כמו שכותבים בהרשאה פשיטא דמותר למנות אחר בלא אונס כלל וכמ"ש הרי"ף לעיל דאין צריך בהרשאה אלא לוה ודלא כמ"ש בסדר גיטין סי' ע"ו דאין לעשות שליח אא"כ חלה או נאנס עוד כתב בסדר גיטין וז"ל כך יאמר השליח ראשון לשליח הב' הנני שליח של בעל פלוני בן פלוני ה"פ ממנה אותך פב"פ להיות שליח במקומי ובחריקאי וידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ומיד שתגיע אתה או שלוחך גט זה ליד פב"פ ה"פ אשתו של פב"פ ה"פ תהא מגורשת בו ממני ומותרת כו' ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד ק' שלוחים ליתן גט זה ליד פב"פ ה"פ אשת פב"פ ה"פ בכ"מ שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך עכ"ל:

סעיף קטן לא

ונראה דמאחר שנוהגין לכתוב הרשאה בשליח הבעל ה"ה דיש לנהוג כן בשליח ב"ד וכן המנהג וז"ל סדר הגט סימן ע"ח נוסח ההרשאה משליח ראשון לשליח שני בכך בשבת לירח פ' שנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני ופלוני ועל מי מעינות במותב ג' כחדא הוינא ואתא לקדמנא פב"פ ובידו גט נכתב ונחתם בכך וכך בשבת בכך וכך לבריאת עולם וחתום עליו פב"פ עד ופב"פ עד וכך אמר בפנינו פב"פ הנ"ל גט זה מסר בידי פב"פ ה"פ ועשאני שליח להולכה להוליך גט זה לאשתו פב"פ ה"פ הנזכרת כפי הנזכר בהרשאה חתומה ומקויימת בהנפק ב"ד חתומים עליה שהם פב"פ ופב"פ אשר ראינו ביד פב"פ נכתב ונחתם במתא פלונית בכך בשבת שנת כך לבריאת עולם וחתום עליה פב"פ ופב"פ ומכח הרשאה הנזכרת מינה השליח פב"פ הנזכר את פב"פ להיות שליח במקומו להוליך גט ששלח הבעל פב"פ ה"פ ליד

אשתו פב"פ ה"פ ופב"פ השליח מסר הגט אשר שלח הבעל פב"פ ביד פב"פ לגרש בו אשתו פב"פ ליד פב"פ ובתוך כדי דיבור אמר בפני נכתב ובפני נחתם ושאלנו אותו אם נכתב לשם פב"פ הבעל ולשם אשתו פב"פ ואמר הן וכך אמר השליח פב"פ לפב"פ הנ"ל הולך גט זה לפב"פ ה"פ ותניהו לה בכ"מ שתמצאנה ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ומיד שתגיע אתה או שלוחך או שליח שלוחך הגט ליד פב"פ אשתו של פב"פ תהא בו מגורשת ומותרת לכל אדם ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושלוחך שליח עד ק' שלוחים ליתן גט זה ליד פב"פ הנ"ל אשת פב"פ הנ"ל בב"מ שתמצאנה אתה או שלוחך ושליח שלוחך ובפנינו קבל פב"פ הנ"ל בה"ח שלא לבטל השליח ומה שנעשה בפנינו ושמענו וראינו כתבנו וחתמנו והכל שריר וקיים עכ"ל:

סעיף קטן לב

והרא"ש בסדר גיטין וז"ל הרשאה משליח שני לשליח ג'. בפנינו הדיינים הח"מ כך וכך בשבת כך וכך לירח פ' שנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני ופלוני ועל מי מעינות בא פב"פ ובידו גט ששלה פב"פ לגרש בו אשתו פב"פ והביא לפנינו הרשאה מתוקנת כתיקון חכמים שנתמנה שליח ע"פ ב"ד ולפני ב"ד להוליך גט זה לפב"פ אשתו של פב"פ ה"פ במקומו של פב"פ שעשאתו פב"פ שליח בעדים להוליך גט זה לאשתו פב"פ ה"פ ופב"פ מינה על פינו ולפנינו לפב"פ להיות שליח במקומו ובפנינו מסר הגט ליד פב"פ הנ"ל להוליך אותו ליד פב"פ אשתו של פב"פ ה"פ הנ"ל ובתוך כדי דיבור אמר שליח ב"ד אני וכך אמר בפנינו ח"מ פב"פ לפב"פ הנ"ל הולך גט זה לפב"פ ה"פ אשתו של פב"פ ה"פ ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד ק' שלוחים ליתן גט זה ליד פב"פ אשת פב"פ בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך ומיד שתגיע אתה או שלוחך או שליח שלוחך הגט לידה תהא מגורשת בו ממנו ומותרת לכל אדם והגט שנעשה עליו פב"פ שליח ב"ד להולכה ככל הכתוב למעלה נכתב ונחתם בפ' מתא בכך וכך בשבת וכך וכך לירח פ' שנת כך וכך לבריאת עולם ועדיו החתומים בו פב"פ ופב"פ ובפנינו קבל פב"פ שליח ב"ד הנ"ל בח"ח ושד"א שלא לבטל השליח ומה שראינו ושמענו כתבנו וחתמנו והכל שריר וקיים פב"פ דיין פב"פ דיין פב"פ דיין: ונראה שלא לכתוב בהרשאה מתחלה ח"מ דהוי לשון עדות רק במותב תלתא וכן מצאתי בשם מהר"ט מיהו בדיעבד כשר אפי' בכה"ג כמו שכתבתי לעיל בשם ריב"ש וכ"כ ב"י לקמן בשם תשובת הר"ש בן הרשב"ץ:

סעיף קטן לג
ונראה דה"ה משליח ב' לשליח ג' אפי' לא נתקיים בחותמיו דלגבי שליח שני דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אין לחלק ונראה דסברת הריב"ש הוא לדברי הרמב"ם דסבירא ליה דאין צריך למנות שליח בעדים כמו שנתבאר לעיל ריש סימן זה אבל דעת החולקים על הרמב"ם צריך עדים ועיין בריב"ש:

סעיף קטן לד
וכן הוא במרדכי ריש השולח תשובת רש"י עוד כתוב במרדכי ריש השולח דאפי' אם הביא שליח שני גט פסול ואחר כך חזר הראשון והביא גט כשר הרי היא מגורשת וע"ש:

סעיף קטן לה
פי' דלא הוי מילי ומצד זה יכול לעשותו אבל מכל מקום אומר אמרו פסול מטעם אחר דהיינו משום גזירת חתם סופר ועד כדאיתא בגמרא פרק התקבל ובאשר"י פרק המגרש ולכן פסק לעיל סי' ק"ך ?האומר אמרו אינו גט כלל:

סעיף קטן לו
ובתשובות הריב"ש סי' נ"ג משמע כדברי הר"ן וע"ש דה"ה כשאומר שליח ב"ד אני:

סעיף קטן לז
בב"י לקמן סי' קמ"ב ב' א"ח אע"ג שכתבו התוס' דיש גיטין דבזמן הזה דאין אנן קבועין במקום אחד אפי' המביא גט באותו העיר הוי כמביא מעיר לעיר היינו דוקא לחומרא להצריכו לומר בפני נכתב בפני נחתם אבל לא להקל ולכן אף בזמן הזה יש ליזהר שלא ליתן גט ע"י שליח אם הבעל בעיר. כתב מהר"ם פדווא סי' ג' בתשובות דעכשיו דנוהגים שהשליח יש לו הרשאה מן הבעל אין קפידא אם הבעל בעיר וע"ש ולי נראה עוד יש להקל בזמן הזה דהרי עכשיו אין עושין רק שליח להולכה ולא לקבלה וכבר נתבאר דבשליח הולכה ליכא למיחש כולי האי ומיהו לדעת הרי"ף והרשב"א אין לחלק וכמו שכתבתי:

סעיף קטן לח
משמע מדברי הטור דס"ל דלדברי הרא"ש אין השליח נאמן אלא בעוד הגט בידו ולא מהני מה שראו אותו בידו ודלא כדברי הרמב"ם וכן משמע לקמן בח"ה סימן נ"ו דאין שליש נאמן אלא בעוד שלישותו בידו ושלא כדברי ב"י שכתב דאין חלוק בדבר:

סעיף קטן לט
וכן כתב הר"ן סוף פרק כל הגט וסוף פרק התקבל:

סעיף קטן מ
וכ"כ בהגהות אשר"י ומרדכי ריש השולח:

סעיף קטן מא
אבל בפני שנים מן השוק שלא בפני השליח אסור לבטל אפי' לבטל רק מקצת השלוחים דמאחר דיכול לבטל זה בלא זה ויש לחוש דאותן המקצת שלא ביטל לא שמעו מן הביטול ויתנו הגט לאשה מיהו אם בטלן בדיעבד הוי ביטול אפילו בפני שנים מן השוק ולכן כתב ב"י בסמוך דלשון הטור שכתב למטה דאם ביטל לכולן שלא בפניהם הוי חורבא כו' דלשון זה קשה עליו דמאי איריא כולן אפילו מקצתן נמי אם בטלן השלוחים יש לחוש לחורבא:

סעיף קטן מב
במרדכי ריש התקבל ע"א אם אמר יתנו לי גט זה ואני נותן גט אחר דלא הוי אלא גילוי דעת ולא אמרינן ביטל גט הראשון:

סעיף קטן מג
וע"ל סי' קל"ד מדינים אלו:

סעיף קטן מד
מצאתי כתוב בהגהות אלפסי דף תקפ"ח ע"א דוקא חולה בידי שמים אבל אם הוכה ונעשה טריפה חיישינן שמא מת וע"ש:

סעיף קטן מה
קצת יש לתמוה אדברים אלו דמשמע דאם השליח היה אומר דנעשה ג"כ שליח לקבלה היה ההרשאה כשירה והגט כשר דהיינו אומרים דלייפות כח השליח עשאו ג"כ שליח לקבלה וא"כ אמאי נחזיק הב"ד החתומים על הרשאה לטועים כשהשליח מכחישן הלא אין דבריו של אחד במקום שנים והיה לנו להחזיק הב"ד לכשרים והשליח למשקר ונאמר דודאי עשאו שליח לקבלה ולהולכה והשליח משקר והגט היה להיות כשר אע"ג דהשליח משקר:

סעיף קטן מו
כתב בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב על גט מומר ע"י שליח והיו יראין שהמומר יבטל השליח וצוה לומר לשליח זכה גט זה לאשתי ותו לא מצי הדר ביה עכ"ל ובתשובות מהרי"ו סימן קכ"ו דמהרי"ל אוסר לעשות שליח להולכה ממומר. אמנם מהרא"י כתב בת"ה סימן רל"ז ובפסקיו סימן מ"ב דיש לעשות שליח להולכה והיה משביע המומר בקללות הכתובות בתורה אם יבטל הגט וקודם שעשאו שליח להולכה היה מזכה לה לאותה אשה הגט על ידי אותו שליח ואומר המומר לשליח זכה בגט זה לאשתי פלונית ובו תהא מגורשת ממני כו' ואח"כ נוטל ממנו ואומר הילך גט זה כו' אבל איפכא שיעשנו תחלה שליח להולכה ואחר כך לקבלה לא עכ"ל ובסדר גיטין האריך בדבר זה:

סימן קמב

סעיף קטן א
בגמרא ריש גיטין פירש"י דמיירי בשליח להולכה משמע אבל לקבלה לא צריך וכ"כ הר"ן שם בהדיא וכ"נ מדברי כל הפוסקים:

סעיף קטן ב
וכן הוא בהגהת מרדכי ריש התקבל בתשובת ר"ת וכ"ב התוס' ריש גיטין אם איפשר לקיים עדי הגט א"צ לומר וכ"כ הרי"ף והרא"ש וכ"כ הטור לקמן בסימן זה א"כ בזמן הזה דנהיגין לכתוב בהרשאה מי ומי הם עדי הגט ומקיימים הגט בהרשאה א"כ לא היה צריך לדידן למימר בפני נכתב ובפני נחתם כן משמע במרדכי ריש התקבל ובתשובת הרשב"א סימן תקס"א אמנם לא נהיגין כן וכ"כ בסדר גיטין וכ"כ בריב"ש סי' שי"ח דהרשאה לא מיקרי קיום דאיכא למיחש שאותו הגט נאבד או נשרף וזה מזוייף וע"ש:

סעיף קטן ג
והר"ן סוף פ"ב דגיטין כתב דהרשב"א פליג בזה:

סעיף קטן ד
מיהו נראה דאם השליח כשר לעדות עולה לשנים וכן הוא שם בהגהות אלפסי דף תק"נ ע"ב וכתב בסדר גיטין סי' פ"ו דמהרא"י לא רצה להיות אחד מן הג' דיינים משום שנטל שכר מן הגט אך הושיב ג' בחורים והוא שאל כל השאלות יש נוהגין ליטול עוד ב' לעידי מסירה עוד שם סי' צ"ד שהדיינים לא יהיו קרובים לעידי הגט וכתב בתיקון ישן ועדי מסירה לא יהיו קרובים לא לדיינים ולא לאיש ולא לאשה וכ"ה בסדר גיטין סי' ע"ג:

סעיף קטן ה
וכתוב בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ח ע"א דיכול ליתנו לה בלילה דלא דמי לדין מיהו כתב בבנימין זאב סימן קכ"ב מיהו לכתחלה יתנהו לה ביום:

סעיף קטן ו
וכתב בסדר גיטין דה"ה שליח ב"ד צריך למימר תוך כדי דיבור לנתינה שליח ב"ד אני:

סעיף קטן ז
וכתב בסדר גיטין סימן ע"ז דאם השליח ע"ה יכולין להקרותו מלה במלה וצ"ע אי יכולים לאומרו בלשון לע"ז או בלשון אשכנז עד כאן לשונו ולא ידעתי למה אין לאומרו בלשון לע"ז דנראה בעיני דאין לספק בדבר מיהו לקמן בסדר הגט כתבתי דיש להקפיד לומר דוקא בלשון חכמים בכיוצא בזה וכ"כ הרא"ש ריש פ"ק דגיטין מ"מ נ"ל דלשון הקודש אינו דוקא רק הענין שתיקנו חכמים ונ"ל דבדיעבד אינו מעכב:

סעיף קטן ח
נראה דר"ל אע"ג דאם היו כאן עידי מסירה א"צ ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה מ"מ צריך לאומרו לכתחלה בפני האשה מיהו אם לא אמרו בפני האשה אלא אמרו בפני העדים מהני ולכן כתב וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה כלומר דצריך ליטלו ממנה ולהחזירה וליתנו לה ולומר בשעת נתינה וא"כ כל חלוקים שכתב הרמ"ה בזה בטלים כן נראה פי' בבא זו ופשוט הוא ולא באתי אלא להוציא מלבו של ת"י שפירש כאן פי' זר ולא נראה כלל לכן לא כתבתי דבריו בזה:

סעיף קטן ט
וכן מצאתי בתיקון ישן:
בסדר גיטין סי' ע"ו כתב דהיינו דוקא בסומא בשתי עיניו אבל סומא בעין אחת הגט כשר עכ"ל:

סעיף קטן י
וכ"כ הגהות מרדכי דף תרי"ז ע"ד. וכתב בת"ה סימן רל"ח ואפי' בפקח בעינן עדים כשרים ולא קרובים ופסולין עכ"ל. מצאתי בתיקון מהר"ש שלח גט מניישטא"ט לאוב"ן והיה מתייירא שבמקום הנתינה לא היו עדים המכירים האשה וגבה עדות במקומו שבת ראובן היא אשת שמעון המגרש ובמקום הנתינה לא הוצרכו אח"כ להעיד רק איזו היא בת ראובן אע"פ שלא ידעו לשם שהיא אשת שמעון עכ"ל וצ"ע אמאי לא מקרי חצי עדות וחצי ?מכר:

סעיף קטן יא
מצאתי כתוב בתיקון ישן דרחוק הדרך מקרי דיעבד וכל מקום דדיעבד כשר רחוק הדרך נמי כשר:

סעיף קטן יב
ומסיים שם בגיטין דף תקנ"א ע"א דכל דוכתא לפי הענין וכתבו התוספות ריש גיטין דאפי' באותה העיר מבית לבית צריך למימר בזמן הזה בפני נכתב ובפני נחתם מיהו היינו דוקא שהבעל נותן הגט לשליח והולך לדרכו אבל אסור לישאר בעיר דהא לעיל בסי' קמ"א נתבאר שאין לתת גט ע"י שליח בזמן שהבעל בעיר:

סעיף קטן יג
בבית יוסף האריך בזו הבבא וכתב דמהר"י בן חביב כתב דזו היא עיקר גירסת הספרים אבל יש להקשות אנוסח זה דאמאי לא ינתן הרי יש עדים מצויין לקיימו אמת שרש"י כתב דצריכין למימר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם אא"כ שניהם שלוחים ולא מהני עדים מצוין לקיימו אבל כבר כתבו הרי"ף והרא"ש והתוס' דיש גיטין דכ"מ דעדים מצויין לקיימו אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם והאריך בזו וכתב דנראה לו הנוסחא

האמיתית אבל אם אחד אמר בפני נחתם והוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחר עמו ור"ל שהאחד אמר בפני נחתם והוא לבדו שליח ושנים אומרים בפנינו נכתב אפי' הכי פסול עד שיהא עוד אחד על החתימה זה העולה מדברי ב"י והאריך מאד בזה:

סימן קמג

סעיף קטן א
והמרדכי פרק מי שאחזו הביא תשובת הגאונים בזה ע"ש:

סעיף קטן ב
כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ח סימן ח' דכל המתנה בתחילת המעשה ובשעת גמר המעשה לא הזכיר תנאי כגון שאמר הריני מגרש אשתי על תנאי זה וכפל לתנאו ואחר כך נתנו לה סתם לא אמרינן דמחל לתנאו אלא אמרינן דעל דעתו הראשונה הוא עושה:

סעיף קטן ג
בהגהות מרדכי דקידושין דף תרס"ג ע"ד על עסק ראובן שנתן ממון לשמעון לגרש אשתו וגם מעלה לה מזונות והכל כדי שיקחנה ופסק דלא תינשא לו כלל דה"ל כמוסרין נשותיהן זו לזו עכ"ל:

סעיף קטן ד
ובמרדכי פדק מי שאחזו (דף תרי"ד ע"ב) בתשובת מהר"ם משמע דיש לחלק בין גט ש"מ לשאר גט על תנאי לענין אם נשרף או נאבד ועיין שם

סימן קמד

סעיף קטן א
וכתב המרדכי פרק מי שאחזו דף תרי"ג ע"ב דשבייה מקריי' אונס דלא שכיח

סעיף קטן ב
וכן פסק הר"ן סוף פרק מי שאחזו והאריך בו

סעיף קטן ג
ובהגהות אלפסי שם האומר לאחר י"ב חדש דינו כאומר לאחר שנה והאומר לאחר שלשים יום נותנין לו יום א' אח"כ. וכ"ע דלאחר הרגל אין נותנין לו רק שבת אחד:

סעיף קטן ד
וכן משמע במרדכי פרק כל הגט ע"ג ע"ש:

סימן קמה

סעיף קטן א
במרדכי פרק מי שאחזו דף תרי"ז ע"ג כתב בשם תשובות מוהר"ם שמצריך שיהא גט קיים בשעת מיתת הבעל ותשובת מוהר"ם איתא בתשובת מיימוני סוף הלכות אישות סימן ל' וע"ש שהאריך בדינים אלו וכתב דאם לא היה הגט קיים בשעת מיתה תצא וכ"כ

בסדר גיטין וע"ל ס"מ קמ"ג דהרבה פוסקים חולקים וס"ל דכל שאומר מעכשיו אפי' אם נאבד או נשרף הגט כשר וע"ש:

סעיף קטן ב

ובמרדכי ס"פ מי שאחזו ע"ד כתב שיאמר ואם מתי יהא גט מעכשיו והרי את מותרת לכל אדם וכו' וכתב ר"י שאם נתנו ע"מ שאם ימות ופי' שתנאי זה יהא כתנאי בני גד ובני ראובן כו' יכול להיות שמועיל בלא כפילת התנאי עכ"ל ע"ל בסדר הגט דלשון אם מתי הוא דוקא:

סעיף קטן ג

וכן הוא במ"מ פ"ט דגירושין ובתשובת מיימוני מה' אישות סי' ל' דבזה"ו אין לסמוך על אומדנא אם מת מחולי ראשון כי אין אנו בקיאין בזה"ז וע"ש שהאריך בדין זה:

סעיף קטן ד

וכתב עוד סברות אחרות בזה:

סעיף קטן ה

והמרדכי כתב פרק מי שאחזו דף תרי"ג ע"ג בשם ר"י מפריי"ש שהיה רגיל לגרש בגט ש"מ בלא שום תנאי לאפוקי נפשיה בלי שום פסיקה וגמגום והיה מזקיקם לקבל בחרם הקהילות לישא זא"ז שיעמוד מיד או לקיים ולהבטיח במשכנות לישא זה את זה עכ"ל וכן הוא בסדר גיטין שלנו מיהו אם המגרש כהן אסור לעשות בכה"ג ויש לגרש על תנאי ואז מותרת לבעלה הכהן כשלא נתקיים התנאי כמו שנתבאר לעיל ריש סי' קמ"ז ובסימן צ"ז כתב בסדר גיטין בשם התשב"ץ דיש לחוש מפני טירוף הדעת של חולי אם יגרש סתמא ואחרי שרוב הפוסקים לא החמירו כדברי רבינו יחיאל מפריי"ש אין לנו אלא דבריהם עכ"ל. כ"ע המרדכי דף תרי"ו ע"ד גט ש"מ אין מדקדקין בו ואם מת אינה צריכה להתאבל עליו עכ"ל:

סעיף קטן ו

ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ו סימן א' על גט ש"מ שהיו מערערין עליו לומר שהיה נכתב בו תנאי אם הוי גט בב"י סימן קנ"ד ש"מ שנתן גט לאשתו על תנאי אם ימות ומת י"א שאין לאשתו ליגע בו ואפי' לבכות עליו ולא לצאת אחר מטתו כי אמרינן שאם תעשה אחד מהם תבטל הגט ונראה שאין ממש בדבריהם וע"ז וכיוצא בזה נאמר כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן עכ"ל:

סימן קמו

סעיף קטן א

והמ"מ פ"ט כתב דהרשב"א מסתפק בדבר וס"ל דהוי ספק גירושין וע"ש:

סימן קמז

סעיף קטן א
וכ"כ בסדר גיטין שלנו שיש ליזהר בגט ש"מ וכדומה שלא להזכיר שום תנאי עד שעת נתינה:

סעיף קטן ב
ע"ל סימן קמ"ג איזה תנאי מבטל הגט:

סימן קמח

סעיף קטן א
ובהר"ן סוף פרק הזורק משמע דאם נתייחד עמה קודם כתיבה לאחר שצוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום הגט פסול וע"ש. וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן י"ד אם אמר לסופר לכתוב גט לאשתו ונתאחר הענין שבוע או שנים והיו דרים ביחד בעיר לא חיישינן שמא נתייחד עמה כל זמן שלא ראינו שנתייחד עמה או שבטלו עכ"ל:

סעיף קטן ב
כך מצאתי הגירסא בספרים ודחוק הוא דאין זה לפיכך ולא נתינת טעם לומר עליו דקי"ל דהא אף אם קי"ל כמאן דפליג אר' יוסי אפ"ה אסור להתייחד עמה ממה נפשך אלא נראה לגרוס וקיימא לן ומילתא באפי נפשיה היא כצ"ל:

סימן קמט

סעיף קטן א
וכתב הר"ן פרק כל הגט דף תקפ"ז ע"א דה"ה אם לא ראו עדים שבא עליה אלא שבודאי בא עליה כגון שנישאת וע"ש ובתשובת בר ששת סימן ו':

סעיף קטן ב
והגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ד כתב דדוקא לכתחילה צריכה גט שני לאחר שנתייחד עמה אבל אם נתגרשה והלך בעלה למ"ה אחר שנתייחד עמה תינשא לכתחילה כדין גט ישן וצ"ע דלא משמע כן דעת שאר הפוסקים דאע"ג דהרא"ש כתב דאינה מקודשת ודאי מן הראשון מ"מ מידי ספק לא נפקי:

סעיף קטן ג
אמנם בתשובת ת"ה סי' ר"מ משמע דיש להחמיר בפנוי הבא על הפנויה וע"ש שהאריך מאוד בדבר וחילק בחילוקים וכתב דאם הבועל פרוץ בעריות לא חיישינן לכ"ע וכדברי ריב"ש וע"ל סי' ל"ג כתבתי מקצת דינים אלו:

סימן קנ

סעיף קטן א
וכתב המ"מ פ"י דגירושין דנ"ל דבעלה הראשון יורשה:

סעיף קטן ב
בהגהות אלפסי החדשים דה"ה גט שיש עליו עידי חתימה ונמסר בלא עדים דאע"ג דפסול מדאורייתא מכל מקום פוסל מן הכהונה:

סעיף קטן ג
וכתב מהר"י בפסקיו סימן כ"א מיהו בנתינת גט אחר ליכא הוצאת לעז על הבנים כו':

סעיף קטן ד
כתוב בתשובת ריב"ש סימן ר' ואם נישאת בגט שהוא פסול מדרבנן אם עשתה שלא ע"פ חכם ראוי לקנסה ואם עשתה ע"פ חכם לא תצא וע"ש ועיין במרדכי ריש מי שאחזו תשובה אם יש להתיר פסול דרבנן בשעת הדחק שתינשא לכתחלה באותו גט ובפרט בדבר שאיפשר שמדינא כשר רק שאנו מחמירין בו וכתב מהרי"ו בתשובה סימן כ"ב הרבה דברים אנו מחמירין בו לכתוב בגיטין לכתחלה מיהו אם לא נכתב הגט כשר גם מהרא"י בפסקיו סימן כ' וכ"ח האריך באלו הדינים והר"ן פ"ס דגיטין דף תקנ"ה ע"ב:

סימן קנב

סעיף קטן א
אבל בהגהות מיימון פ"ב דגירושין דאינה נוטלת כתובה וכן משמע בתוספות סוף הכותב ובתשובת מהרי"ק שורש ע"ב האריך בזה ומשמע שם דמסקנתו שגובאת כתובתה וע"ש ובתוס' שילהי נדרים מדמי הא מילתא טענת ישען על ביתו ולא יעמוד וכן מדמין להו תשובה הנ"ל ולקמן סי' קנ"ד דבאותו טענה אין לה כתובתה וה"ה הכא וכן הוא בהדיא בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ב דלא מפקינן ממון מיניה בחזקה זו דאין אשה מעיזה בפני בעלה:

סעיף קטן ב
ובבנימין זאב סי' קנ"ו משמע דלא בעינן בפניו ממש אלא ?על שבעלה בעיר וסופו לידע ובתשובת מהרי"ק שורש ע"ב דיש חולקים בזה וע"ש שהאריך בחלוקים רבים בדינים אלו ובתשובת בר ששת סי' קכ"ד חולק בכל זה וס"ל דאינה נאמנת אלא אם אמרה בפעם ראשון לפני הבעל ממש אבל אם פרסמה תחלה הדבר לפני רבים אע"פ שבעלה בעיר ונודע לו הדבר ואחר כך כפרה ממש בפניו אינה נאמנת דמוחזקת שקרנא ועיין ריש סי' י"ז הארכתי בדינים אלו:

סעיף קטן ג
וכן הוא בהר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ח ע"ב:

סעיף קטן ד
ובתא"ו נתיב כ"ג ח"ג כתב הרשב"א בתשובה שאם אמרו שהיו כולם במעמד אחד כשנתגרשה אותן שאמרו לא ראינו שנתגרשה הזה הכחשה דכולי האי לא עבדי בצינעא עכ"ל ועוד האריך בדינים אלו ע"ש:

סעיף קטן ה
אבל בהר"ן פרק האומר דף תרצ"א ע"ב משמע בדברי הרמ"ה וע"ש:

סימן קנד

סעיף קטן א
ע"ל סי' קל"ד כתב דמותר לכופו ע"י עכו"ם:

סעיף קטן ב
וכתב הר"ן פרק אלמנה ניזונית דף תק"ל ע"ב דה"ה דנותן לה התוספת וצ"ע בהגהת מרדכי דכתובות דף תקמ"ט ע"א ולקמן גר הבא בטענה כתב הטור דאין נותן לה תוספת ואיפשר דה"ה הכא ועיין בהר"ן:

סעיף קטן ג
כתבו הגהות מיימון סוף הל' אישות בשם הר"ם דעובר על דת אפילו מומר אין כופין אותו להוציא דטב למיתב טן דו אבל אם עבר על חרם שהוא כלפי דידה כגון שקבל על בחרם שלא להכותה או שלא להקניטה וכה"ג ועבר כופין אותו כו' וכב"י סימן קל"ד ב' א"ח מומר מכריחין אותו ע"י עכו"ם לעשות מה שיאמר הישראל עכ"ל וכן הוא במרדכי פרק המגרש דף תרי"ו ע"א וכתב שם ובלבד שיבטל מודעות אח"כ ומ"ש בתשובת מוהר"ם דעובר על דת אין כופין להוציא בתשובת מהרי"ו סי' כ"כ משמע דוקא בדבר שאינו מזיק לדידה אבל אם מאכילה דבר איסור כופין להוציא וכן הוא בהגהות אלפסי פרק המדיר דף תק"ג ע"ב דאם נודר ואינו מקיים או מאכילה דבר איסור כופין להוציא ודברי הגהות מיימון דלעיל לא משמע הכי וע"ל סוף סי' זה מדינים אלו:

סעיף קטן ד
וע"ל ריש סימן ע"ז:

סעיף קטן ה
וכן שמע ראב"י מעשה מאביו ר"י הלוי עכ"ל ובתשובת הרא"ש כלל מ"ב משמע דהוי מום באיש וכופין אותו לגרש וע"ש:

סעיף קטן ו
ומשמע במהרי"ק שאפילו נשבע לכונסה צדיך להוציאה:

סעיף קטן ז
ולא ידעתי למה כתב שאין נ"ל כן מדברי הרא"ש דבודאי דבכה"ג דלא יוכל לכנסה צריך לגרשה אפילו בלא טענה דהא לא עדיף מאמרה שאין לו גבורת אנשים או שאינו שוכב עמה דכופין אותה לגרשה אע"ג דלא באה מחמת טענה כמו שמבואר בתשובת הרא"ש בהדיא כלל מ"ג סימן י"א וכ"ש בכה"ג כנ"ל:

סעיף קטן ח
וכמו שבתבתי לעיל סי' קנ"ב לענין אשה שאומרת לבעלה גרשתני וע"ל וכתב המרדכי פרק עשרה יוחסין תשובת מהר"ם דבדורות הללו שיש נשים חצופות ועזות לא מהימני וכן בתשובת מיימון שבסוף ספר נשים דבדורות הללו אינם נאמנות אלא עושין דרך בקשה ובתשובת מהרי"ק שורש ע"ב דבמקום דידעינן שהיא אומרת אמת כגון ששהתה עמו זמן רב אף על גב דלא שהתה עמו י' שנים ויש אמתלאות לדבריה נאמנת וע"ש שהאריך בזה:

סעיף קטן ט
וכ"כ הטור לקמן בשם הרמב"ם:

סעיף קטן י
ועיין בתשובת ריצב"א בתשובת מיימון שבסוף הלכות אישות דכתב דאם לא יוכל לבא עליה לגמרי יש לה תוספת אבל אם יכול לבא עליה קצת אלא שלא יוכל למרק אין לה תוספת מ"מ נדונייתה שנתנה לו צריך להחזיר וע"ש שהאריך בחלוקים ועיין בתשובת בנימין זאב סי' קי"ז בענין הנדוניות:

סעיף קטן יא
ומשמע מתשובת הרשב"א סימן תרכ"ח דאף הנדונייתא אינו נותן לה במכחישה ובתשובת מיימון סוף ה"א תשובת ריצב"א דאם הבעל מודה לדבריה צריך להוציאה ולתת לה כתובתה ודוקא שמודה שאין לו גבורת אנשים אבל אם אינו יכול לבא עליה מחמת שרחמה צר ומחמת בתוליה אם המתין כבר שלש שנים ימתין עוד שנה והאריך שם בדבר והאריך בזו ריב"ש בתשובה סי' קכ"ז דבתולות צריכין להמתין כי יש שאינו יכול לבעול בתולה מכח חולשה או רכות שניו וצריכין לרפואות כו' וע"ש שהאריך בזו:

סעיף קטן יב
ובתשובת מיימון סוף אישות דף שי"ד ע"ג פשיטא דאין כופין אותו לגרשה ומ"מ השתא דאיכא תקנת הגאון ר"ג שאינו יכול לישא אחרת והוא לא קיים פ"ו כופין אותו לגרש כדי לקיים פ"ו כך נראה מדינא אבל קשה הדבר שא"כ עשינו תקנה לפרוצות גם לכופה להנשא לו אינה טובה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת הילכך יעשה הב"ד כפי ראות עיניהם עכ"ל מכאן משמע דבמורדת אפילו ארוסה אין מתירין לו לישא אחרת

וע"ל סימן א' וסימן ע"ד מדין זה ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ח ע"א דאע"ג דאין כופין אותו לגרש גבי מורדת מ"מ אם נתפס בידי עכו"ם וכדומה יכולין לומר דו אין אנו נעזור לך עד שתתגרש וזה לא מיקרי כפייה עכ"ל וכבר כתבתי זה לעיל סימן קל"ד.

סעיף קטן יג

וכ"כ נ"י פרק הבע"י וכתב שם דיש חולקין וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א וכ"ע שם נ"י דאם היה לו כבר בנים מאשה אחרת אין כופין אותו להוציא מיהו אם היה לו בנים ומתו ונשא אשה אחרת ולא ילדה חייבינן ליה להוציאה וצריך לתת לה כתובתה דדילמא הוא לא זכה ליבנות ממנה וכ"ע דאם הוא אומר שמכיר בעצמו שאינו ראוי להוליד נאמן ואינו צריך להוציאה דכל המצות כאילו שאין הוכחה שעושה אותן דרך מרד נאמן הוא על עצמו וכן שמע מרבו עכ"ל ובהגהות מרדכי פרק הבא ע"י דף תס"ד ע"ד תשובת ר"ג דאפילו אשה שאין לה וסת קבוע כל זמן שלא שהתה עמו י' שנים אין לגרשה ולא אמרינן דמינה הוא הואיל ואין וסתה קבוע וע"ש. כתבו בהגהות מרדכי בפרק הבע"י דף תס"ג ע"ד דיש לספק אם שהה עמה י' שנים אם יוכל לגרשה בעל כרחה בזמן הזה שגזר הגאון ר"ג שלא לגרש אשה בע"כ ובהגהות מיימון פט"ו דאישות כתב ראבי"ה דבזמן היה אין כופין אותו לגרש וע"ש וכן כתב ריב"ש סימן ט"ו דלא ראה שנוהגין לכוף להוציא בכה"ג וע"ל סימן כ' כתבתי דברי הריב"ש בארוכה וע"ש בסימן א' אם מותר לישא אחרת.

וצ"ע דהא לעיל בסימן זה כתב בתשובת הרא"ש דלא גרע כחה אותה שאינה בת בנים כו' אף על גב שהיה לו בן עם השנייה דידוע שאין העכבה ממנו אפ"ה יש לה כתובה ואין נראה לחלק דכאן שטוען ברי שהוא ממנה אין לה כתובה וכיוצא בזה כתב הרא"ש בפרק הבע"י לענין שהתה עמו י' שנים ולא ילדה דאית לה כתובה עד שתחזיק בג' אנשים אף ע"פ שיש לו כבר בנים דחיישינן שמא נתקלקל אחר כך דלא חילק הרא"ש התם אלא לרבי אמי דאמר היא נאמנת ולא יוכל למבדק נפשיה והקשה שם ממ"נ דאי לא שהתה עמו י' שנים ניחוש שמא עיניה נתנה באחר ואי שהתה עמו י' שנים הלא מחוייב לגרשה ותירץ שם דמיירי דרוצה לגרשה אלא שאינו רוצה ליתן כתובה משום דטוען ברי שהוא מינה ולכן הוצרך רבי אמי לומר שהיא נאמנת אבל למאן דאמר התם דמהני ליה בדיקה שישא אחרת ואם יהיה לו בן יוציאנה בלא כתובה אין נראה לחלק בין טוען ברי או לאו דהא הבדיקה מוכחת שהוא מינה לכן נראה דתשובה דלעיל ס"ל דכאן איירי בבעל ג' דאם שהתה עמו י' שנים ולא ילדה אין לה כתובה דלכן אם טוענת עמו שאינו יורה כחץ צריך למיבדק נפשיה ואם יהיה לו בנים מאשה אחרת אין לה כתובה וכ"כ התוספות והאשיר"י תירץ זה התם בשם הר"ש וע"ש א"נ נראה לחלק דלעיל מיירי

בבא מחמת טענה ולא טענה שאינו יורה כחץ דלא מהני בדיקה בשנייה דשמא לא זכה ליבנות ממנה וכנ"ל:

וכתב ריב"ש בתשובה סימן ט"ו דכופין אותו שלא לנושאה ובמרדכי פרק הבא על יבמתו ע"ג כתב דלכתחלה אף לשני לא תנשא אלא מי שיש לו בנים:

ועיין בנ"י פרק הבא על יבמתו דף תכ"ה דלא כ"כ:

סעיף קטן יד

ואם אין יכולין להתפשר בכך נתבאר דינו למעלה וריב"ש סימן קכ"ז האריך בדבר:

סעיף קטן טו

כתב בבנימין זאב סי' פ"ח שמצא בתשובה דה"ה כל העובר על תקנת חכמים מענשין וכופין אותו לגרש כדין הנושא נשים בעבירה וכן משמע בתשובת מהרי"ק שורש כ"ט ובתשובת מהרי"ק שורש קל"ה כתב דיכולין להחרים על כל ישראל שלא לישא וליתן עמו ובכל חומר שירצו ב"ד כו' וכ"כ ב"י סי' פ"ח דיכולין להחמיר עליו שלא ימולו לו בניו ולא יכניסן לבית הספר ולא יקברו אותו אם ימות אם לא יגרש מרצונו כי אין זה כפייה על הגט לקיים מה שמחוייב לעשות כו' וכ"כ ב"י ריש סימן זה בשם ר"י בן הרא"ש.

ועיין לעיל סימן ע"ז איש המאבד כל אשר לו בשחוק וכדומה וכו':

סעיף קטן טז

מצאתי במרדכי פרק נערה בדפוס החדש תשובת מוהר"ם היכא שהבעל מכה אותה והיא בקשה להבטיח שלא להכות עוד ולא רצה להבטיח אך רוצה להוסיף חטא על פשע דבר פשוט הוא שאם יצאת ממנו ולוותה ואכלה שצריך לשלם מאחר שלא רצה להכניע אפי' בדיבור לומר לא אעשה עוד מאחר שלא רצה לנהוג עמה דרך כבוד ולכן אם אינו רוצה להבטיח שלא יעשה עוד יוציא ויתן כתובה ומיהו אמלוכי ביה בעינן או יוציא ויתן כתובה או תקח ממנו מקום שתרצה והוא חייב לשלם ואינו יכול להכריח להיות בביתו בבזיון ולדור עם נחש בכפיפה עכ"ל ועוד האריך שם וכתב דיש להחמיר הרבה על מי שמכה אשתו ועון גדול הוא ואין מדרך בני עמנו להכות נשותיהן רק הוא דרך עכו"ם ועור פרק הבא על יבמתו קא רהיק תלמודא למצוא תקנה לאשה רעה ולא קאמר שייסרנה בשוטים והלילה לכל בני ברית מעשות בדבר הזה ועוד האריך בדבר זה וכ"כ ב"י ובנימין זאב סימן פ"ה בשם תשובת רבי' שמריה להחמיר על האיש המכה את אשתו ואם א"א למצוא לה תקנה כופין אותו להוציא ויתן כתובה ואפי' קבלה עליה יכולה למימר סבורה הייתי לקבל ואיני אוכל לקבל.

סעיף קטן יז

ואיני רואה בזו דבריו כלל דכדאי הם הגאונים לסמוך עליהם כ"ש שרמב"ן ומהר"ם הסכימו בתשובותיהן בענין הכאת אשתו והביאו ראיות ברורות לדבריהם גם הסברא מסכמת עמהן ומה שלא הוזכרו בדברי הפוסקים אפשר לומר שהיה דבר פשוט בעיניהם ק"ו הוא מאומר איני זן כו' וכמו שהורה בתשובה הנ"ל ואף שלא היה בנמצא בימי הפוסקים הראשונים ולכן לא הוזכרו ולכן אין לדחות דברים ברורות בקש ומ"מ נראה דטוב שלא לכופו ליתן גט אלא בדרך זה להחרימו או לתופסו בידי עכו"ם או בשוטים שלא להכותה או שיוציא ויתן גט ובדרך זה שלא מקרי כפייה על הגט רק לקיים מה שמחוייב לעשות כמו שכתבתי לעיל ובבנימין זאב סימן ס"ח הביא הרבה תשובות בזה וכתב לבסוף דאם הוא הגורם חייב להוציא רק שב"ד יתרוהו בו תחילה פעם אחת או שנים אבל אם היא הגורמת כגון שהיתה מקללתו או מזלזלת אביו ואמו או אביה ואמה והוכיח בדברים טובים ולא הועיל אז פשיטא דשרי להכותה ולייסרה ואם אינו ידוע מי הגורם אין הבעל נאמן עליה לומר שהיא גורמת ולאחזוקה בפרוצה כי כל הנשים בחזקת כשרות הם ועוד האריך בזה ובדברי תשובת מוהר"ם דלעיל לא משמע כן שהרי כתב דאף אשה רעה אסור להכות וע"ל סימן קט"ו שכתבתי משם מהרא"י דשרי ועיין בתשובת הרמב"ם סימן ק"ב ובמ"מ סימן תכ"ד מדין בעל המכה אשתו. (סדר גיטין תמצאנו בסוף הספר:)

סימן קנה

סעיף קטן א

כתבו הגהות מיימון פי"א דגירושין בשם ר"ח בשם שכתב גאון וז"ל תדיר אנן ואבותינו כד אתת לקמן יתומה לקדשה תבעינן ראייה דגדולה היא להתרחק מן המיאונין. ודיינא דמנסיב יתומה קטנה מחרימין ליה ומנזפינן ליה מיהו לא מפקינן לה מבעלה עכ"ל ר"ח ולא נראה לר"י אלא מותר להנשא יתומה קטנה במקום שנראה לב"ד שלא יבא לידי מיאון אבל במקום שנראה שיבא לידי מיאון אין להשיאה עד שתגדיל ואין לדיין בזה אלא מה שעיניו רואות וע"ש שהאריך בתשובה וכ"כ א"ז בשם רבינו שמחה דכן נותנין:

סעיף קטן ב

ע"ל סימן מ"ג איזה קטנה יכולה לשמור קידושיה מצאתי כתוב בהגהות אלפסי פרק ב"ש היא דקטנה צריכה מיאון היינו דנישאת מרצון אמה או אחיה אבל אם נישאת מדעתה שלא מרצונם אפי' מיאון אינה צריכה דפיתוי קטנה אונס הוא והוי כמו שלא נישאת מעולם עכ"ל:

סעיף קטן ג
וכ"כ כא"ז דממאנת מותרת בלא גט מיאון.

סעיף קטן ד
וע"ל סימן ג' הממאנת אם צריכה להחזיר כסף קידושין שלה:

סעיף קטן ה
אם אפשר לקטנה שתלד ובא"ז כתב דמשעת הריון הוי גדולה:

סעיף קטן ו
אמנם מוהר"ם כתב תשובה והיא תשובת מיי" ס"פ אישות סימן נ"ד והביאה המרדכי פרק ב"ש דדוקא אם לא בעל לאחר י"ב שנה או נשים נאמנות להעיד עליה שלא הביאו ב' שערות או שעדיין אינה בת י"ב שנה דמאחר דלא בעל לאחר י"ב שנה אינם אלא קידושין דרבנן ולכן אשה מהימנא אבל אי בעל אחר י"ב שנה אם היתה גדולה הוי קידושין דאורייתא ולבן אשה לא מהימנא.

סעיף קטן ז
ובתשובת מוהר"ם בתשובה משמע דקרובים לא מהימני וע"ל סימן קס"ט:

סעיף קטן ח
ונראה דמיירי דבעל לאחר י"ב שנה אבל בלא בעל לא חיישינן שמא נשרו כדלקמן סוף סימן זה:

סעיף קטן ט
ולקמן מדברי ספר התרומות לא משמע כדבריו:

סעיף קטן י
כתב מהר"ם מירזבורק שלא למאן בזמן הזה כלל אפי' אינה בת י"ב שנים חדא שלא יתחלף בא"א דעלמא ותו שלא תבא למאן בפני ג' עמי הארץ. וכן הוא בתשובת מוהר"ם פדו"א סימן י"ג בשם מהר"י מינץ והאריך עוד הרבה להראות פנים להחמיר בזמן הזה אמנם רבי יעקב פולק ז"ל עשה מעשה בימיו והתיר אשה שמיאנה בימיו ובאמת שחלקו עליו גדולי אשכנז אבל מ"מ לא אשגח בהו ויצא הדבר בהיתר ונשאת לאיש אחר בלא גט.

סעיף קטן יא
ובנ"י פרק ב"ש כתב דאם חטפה אע"פ שנתרצית אח"כ אפי' הכי מותרת לחזור לראשון:

סימן קנו

סעיף קטן א
א"ז ריש יבמות מסתפק אם בנו מן השפחה ומן הכותית הוא בנו מדרבנן אע"ג דמדאורייתא אינו בנו: וע"ל סימן ט"ו דעת הפוסקים בזה:

סעיף קטן ב
ובנ"י פרק הערל ע"א דכשכלו לו חדשיו אין צריך גמר סימנים דהיינו צפרניו ושערו.

סעיף קטן ג
וכנ"י פרק הערל כתב הא דסימנים אינן מוציאין מידי נפל היינו בספק בן ח' או בן ט' אבל כשיודעין שודאי בו ח' הוא וגמרו סימניו אמרינן האי ודאי בר ז' הוא ואשתהי הוא דאשתהי עד ח' ולא משמע כן מדברי ב"י אלא ס"ל דיותר יש לחוש לנפל בבן ח' ודאי מספק בן ח' וכן הוא בתשובת בר ששת סי' תמ"ז.

סעיף קטן ד
ומדברי ב"י לקמן שכתב דדעת הרא"ש בתשובה דעד אחד אינו נאמן ודייק לה מתשובה זו וא"כ אין חילוק בין עד אחד לאשה וא"כ לדעת הרמב"ם דעד אחד נאמן ה"ה אשה: וע"ל סימן קמ"ד

סעיף קטן ה
וע"ל ריש סימן קס"ט.

סעיף קטן ו
וכן כתב המרדכי בריש פרק כיצד אם לא שהיו חבושים בבית האסורים שבודאי בנו הוא:

סעיף קטן ז
וע"ל סימן ד' ובח"מ סימן רע"ח נתבאר דין זה בעזה"י:

סעיף קטן ח
ועיין סוף סי' קנ"ז אימת חוששין לבן שהוא במדינת הים.

סימן קנז

סעיף קטן א
מיהא אחיו מו הכותית ומן השפחה אינו זוקק ליבם כן הוא בהדיא במשנה פ"ב דיבמות ועיין בזו בתשובה הרשב"א סימן אלף ר"מ כתב ב"י שם דף מ"ב דאם המת ממזר אשתו זקוקה ליבם ופשוט הוא.

סעיף קטן ב
וכ"ב בנ"י פרק גט פשוט.

סעיף קטן ג
וכ"כ נ"י פרק ב' דיבמות.

סעיף קטן ד
ודלא כדברי מהר"י מינץ בתשובה סימן י"ב שצדד להקל בדבר וע"ש וע"ל סי' קנ"ה אם יש עוד צד להתיר יש לצרף היתר זה דמומר:

סעיף קטן ה
ומהר"י ברי"ן כתב אע"פ שאין להתנות שלא תהא זקוקה ליבם דהוי במתנה על מ"ש בתורה מ"מ אם מקדשה בתנאו כפול שלא תהא מקודשת אם תפול לפני ובם ש"ד עיין בפסקי מהרא"י סי' קל"ה איזה נקרא מומר כתב בתשובת בר ששת סי' א' ב' יבמים אחד גדול היה אנוס והקטן היה ישראל פסק חליצת הקטן היא עדיפא משל גדול מיהו אם קדם הגדול וחלץ ודאי הותרה לשוק כו' וע"ש שהאריך ונראה דדוקא באנוס הוא דקאמר הכי אבל במומר גמור כבר נתבאר בדברי מוהר"ם דאין חליצתו פוטרת במקום יבם ישראל א':

סעיף קטן ו
וכ"כ המרדכי פרק מצות חליצה:

סעיף קטן ז
ועיין בתשובת מהרי"ו סי' כ"ח אם עד אחד יכול לבטל הקול:

סעיף קטן ח
וכתב מהרי"ו בתשובה סימן פ"ח אם היה לו בן במ"ה אין חוששין שמא מת ואין אישה צריכה חליצה וע"ש ועיין בתשובת ריב"ש סימן תק"ט מי שהלך למ"ה ויצא קול שנשא שם אשה אי מותר ליבמה או אם חיישינן שמא ילדה לו שם ושם אי כופין לחלוץ בכה"ג וע"ש שהאריך בדין זה ע"ל סוף סימן קי"מ אם יבם מותר לדור עם חלוצתו:

סימן קנח

סעיף קטן א
וכך פסק מוהר"ם פדווא בתשובותיו סימן כ"א וכ"כ דמאחר שהר"ן והמגיד משנה מסכימין לדברי הרמב"ן יש לסמוך עלייהו ולהקל במקום עיגון ולהאמין עד אחד ביבמה וה"ה עד מפי עד כו' וע"ש שהאריך וכן הוא בתשובת מהרי"ו סימן פ"ה וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן אלף רכ"ב וכ"כ מהרי"ק שורש קע"ו דהמנהג כדעת הרמב"ם ואפי' לדעת הרא"ש המחמיר מ"מ אם היבם מומר מודה דיש לסמוך אעד אחד ועיין בתשובת מהרי"ו סימן פ"ה כתב הרמב"ם פ"ג נאמן ע"א להעיד ליבמה שנולד בן לבעלה כמו שנאמן שמת היבם והראב"ד השיג עליו בזה וכתב דדוקא גבי מיתה דמילתא דעבידא לגלויי לא משקר אבל על בנים אינו נאמן והמ"מ כתב בשם הרשב"א ובעל המאור בדברי הרמב"ם ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף רכ"ב ולעיל סימן קמ"ב כתבתי שדעת הדא"ש כדעת הראב"ד וכן מתבאר מדברי הרא"ש שכתב רבינו בכאן דאינו נאמן להתירה לעלמא.

סימן קנט

סעיף קטן א
ובתשובת ריב"ש סימן תפ"ב דהרבה גאונים מתירין אפילו נשאת אם חלץ לה היבם אח"כ אפי' למאן דמחמיר אם אין היבם ברור אלא שיצא קול שיש לה יבם לא תצא וכ"כ מהר"י מינין בסדר חליצה שלו.

סעיף קטן ב
וכ"פ מהר"י מינץ סימן ב' ומשמע שם דאפילו לא חלץ לה המומר בדיעבד לא תצא מבעלה אמנם בסדר מהר"י מינין כתב דתצא אפי' נשאת בשוגג אם לא שיחלוץ לה המומר לבסוף דאזלא תצא וכ"כ בנימין זאב סי' ע"א וע"ג:

סעיף קטן ג
ומשמע דמיירי דלא חלץ לה היבם ואפ"ה אין מוציאין אותה.

סעיף קטן ד
וכתב בנמ"י פרק האשה דף תל"ה ע"א מיהו אסורה לבועל משום קנסא.

סעיף קטן ה
וכתב בסדר מהר"י מינץ בשם ר' יהודה מפרי"ש שכפה יבם אחד פנוי שלא לישא אשה עד שיחלוץ עכ"ל והטעם משום דהוי כנושא ב' נשים ועובר חרם ר"ג אמנם בהגהות מרדכי דכתובות דף תקמ"ט ע"ג וע"ד כתב באחד שהיתה לו משודכת ובתוך כך נפלה לו יבמה והתירו לו לכנוס משודכתו ואין לחוש בזה לחרם ר"ג וע"ש שהאריך בתשובה בזה.

סעיף קטן ו
והמרדכי ריש פרק כיצד אבל נ"י כתב שם דאין דעת האחרונים כן

סעיף קטן ז
ואפשר דה"ה לא חליץ נמי:

סימן קס

סעיף קטן א
בתשובת ריב"ש סי' ש"ג דכ"ש אם חלץ לה אלא שלא נתן לה עדיין הכתובה שאין לה מזונות כלל:

סעיף קטן ב
ומסיים והוי ספק נפל אע"פ שאין לה מזונות עד שיגדיל מ"מ כתובתה נוטלת לאלתר דאזלינן בתר רוב נשים דיולדות ולד קיימא והאריך שם אימת אזלינן בתר רובא:

סעיף קטן ג
מצאתי בהגה"מ ד' תכ"ז באשה אחת שמת בעלה תוך שנה הראשונה ועדיין היתה הנדוניא מונחת ביד שליש לראות אם יתנהג עמה כשורה והיה היבם קטן ופסק אע"ג דאינה ניזונת משל יבם אפילו מן הנדוניא שהכניסה לו היינו דוקא שזכה בהן הבעל אבל כל זמן שמונח ביד שליש ולא זכה בהן הבעל ניזונת מהן כ"ש שהיבמה רוצה לקבל עליה לקיים סכו"ם הקרן עד שיגדיל היבם ולעשות ממנו מה שיצוו לה חכמים שנותנין המעות לידה כן כתב הר"ף בר אליהו עכ"ל.

סעיף קטן ד
הל' משמע דיורשי הבעל הם יורשין וכל הקודם בירושתו יורשים נכסי אלו ואם האב קיים האב יורשן וכ"כ מהרי"ק שורש צ"א וכ"נ קצת מדברי מהרא"י בת"ה סימן ר"ך אמנם בהר"ן פרק האשה שנפלו דף תק"י ותקי"א משמע דהיבם יורשן וכ"נ מדברי מהר"ם פדוו"א בתשובה סימן י"ז וכ"פ מהרי"ו בהדיא בתשובה סימן מ"א וצ"ע דלשון יורשי הבעל לא משמע כן וראיתי מי שחלק דאין היבם יורש אלא מה ששייך לאשה כגון נכצ"ב או כתובה משום דזקוקה היא לו ויורש כחה אבל אם היו שם נכסים אחרים היתרים על הכתובה האב יורשן וליתא כדפריך בכתובות פרק האשה שנפלו אמתניתין דשומרת יבם שמתה ולימא אח אני יורש אשתו אני קובר ש"מ דהיבם יורש אחיו ולא השומרת יבם וע"ש בתוס' דמפרש שם הא דקאמר אח אני יורש דר"ל מכח אח אבל יוכל להיות דהיבם יורש השומרת יבם וכן משמע בירושלמי שם דהיבם הוא יורש אותה.

סעיף קטן ה
וכ"כ נ"י בפרק החולץ דף תע"ו ע"ב דנכסים שנפלו לה בעודה ארוסה אין ליבם רשות בהן לא בחייה ולא לאחר מיתה וכתב ג"כ דנכסי מלוג שנפלו תחת הבעל והיא נשואה הם בחזקת יורשי הבעל:

סעיף קטן ו
וכן הוא מסקנת הטור לקמן כתב מהרי"ק שורש צ"א הא דנכסים בחזקת יורשי הבעל היינו במקום שאין כופין לחלוץ אבל במדינות הללו שנוהגין לכוף לחלוץ א"כ אין הנכסים בחזקת יבם ולכך אם מתה אינו יורשה וע"ש וקצת משמע כן מדברי תשובת הרשב"א שכתבתי סוף סימן זה וצ"ע בת"ה סימן ר"ך.

סעיף קטן ז
ודבריו צ"ע דהא אדרבה בגמרא פרק האשה שנפלו איתא שתיבם חייב לקוברה ואולי טעות נפל בספרים כמו שנפל טעות במה שכתב שהאבעיא היא כאלמנה ניזונית והוא פרק האשה (ועי' בב"ה):

סעיף קטן ח
דבפירות נצ"ב כל האחרונים דחו דברי הרמב"ם אבל בפירות נ"מ כתב המ"מ פי"ח דהרמב"ם אזיל לטעמיה דס"ל דאין היבם יורש כנכסי מלוג שנפלו לה תחת בעלה ולכן אינו אוכל פירותיהן.

סעיף קטן ט
כתב מוהר"ם פרוו"ה בתשובותיו סימן י"ז אם נתן הייבם מתנה ליבמה ומתה אינו יורש אותה מתנה אע"ג דלא כתב לה אם מתה איני יורשתו וע"ש שהאריך בזה:

סעיף קטן י
ע"ל סי' קס"ח דין הנכסים של בעל בעודה שומרת יבם ומי שולט בנכסים בעת ההיא:

סימן קסא

סעיף קטן א
ע"ל סי' קנ"ז אם הגדול מומר יחלוץ הקטן.

סעיף קטן ב
כתוב בת"ה סימן ר"ך היינו דוקא היכא שהיא ג"כ חפיצה ביבום אבל אם אינה חפיצה ביבום אפילו למ"ד מצות יבום קודם אפ"ה אין כופין אותה ליבום כיון דגדול האחין חפץ בחליצה.

סעיף קטן ג
ועיין בתשובת מהרא"י סימן ר"ך אי חלץ לה הקטן אי הוי חליצה או אם הגדול רוצה ממון הרבה אם מותרת לקבל חליצה מן הקטן.

סעיף קטן ד
וכתב הרא"ש בתשובה כלל י"א סימן ו' מי שנשבע שלא לייבם ורוצה לחלוץ לא מקרי נשבע לבטל המצוה וצריך לקיים שבועתו:

סימן קסב

סעיף קטן א
במרדכי ריש פרק החולץ ע"ד בתשובה ואפי' נתן לה חליצה מספק אפי' הכי אסור בקרובותיה דאע"ג דהוא מדרבנן מ"מ לפעמים החמירו אפי' בספק ספיקא וכו':

סימן קסג

סעיף קטן א
וע' במרדכי ריש יש נוחלין בדין ראוי וכ"ע הריב"ש בתשובה סי' ת"ע דכל מה שהוא ראוי לגבי בכור הוי ראוי לגבי יבם אמנם מהרי"ו סי' מ"א פסק בתשובה דיבם גובה ממלוה הבעל ומשאר ראוי מלבד מנכסי אבא דאבא כו'.

סעיף קטן ב
כתב בת"ה סימן ר"ך דמדינא דגמרא אע"ג שהוא חפץ לייבם היא לא רצתה וחלץ לה לא זכה החולץ בנכסים יותר משאר אחים כו' וע"ל סימן קס"ה כיצד נוהגין בנכסים בשחולצים כתב מהרי"ק שורש ע"ג דאם האב תפס הנכסים לאחר מיתת הבעל ואמר קים לי ברבותינו שפוסקים מצות חליצה קודם ואני יורש בני הדין עמו וכ"ש אם הנכסים כבר בידו וע"ש שהאריך בזה גם שורש צ"א בתשובותיו.

סעיף קטן ג
ובמרדכי פרק החולץ דף תכ"ז ע"א ודוקא לאחר שחלקו היבם הספק בנכסי המת אבל קודם שחלקו לא ועיין בתשובת מיימון סוף ספר משפטים סימן נ"א מי שייבם אשת אחיו אי בניו נוטלין חלק המת בנכסי אביו שמת אחריו:

סימן קסד

סעיף קטן א
דף תרי"ח ע"ד כתב דחליצתה פסולה וצריכה לחזור על כל האחין שיחלצו לה ועיין שם.

סעיף קטן ב
אבל בהגהות מרדכי דגיטין ד' תרי"ח ע"ד כתב דאם חלצה כשהיא מעוברת הוי החליצה פסולה וצריך לחזור על כל האחין וע"ש מצאתי כתוב בהגהות אלפסי ריש החולץ חליצת מעוברת פסולה מיהו פוסלת מן הכהונה כשאר חליצה פסולה וכן הוא במשנה ר"פ החולץ:

סעיף קטן ג
בנ"י פרק החולץ דף תי"ד ע"ב דוקא שכנסה קודם שהוכר עוברה אבל אם הוכר עוברה וכנסה מוציאין אותה ממנו אף לאחר שהפילה וכן הוא בהגהות אלפסי שם.

סעיף קטן ד
וכ' נ"י פרק החולץ דף תי"ד ע"ב ודוקא שהוא ספק בן ט' או ודאי בן ח' שגמרו צפרניו ושעריו אבל בן ח' שלא גמרו צפורניו ושערותיו צריכה חליצה אף ע"פ שנישאת לכהן כתב בתשובת מהר"י מינץ הא דאם נישאת לישראל חולצת היינו דוקא כשהיבם כאן אבל אם אין היבם כאן אינה צריכה לצאת מתחת בעלה וע"ש:

סימן קסה

סעיף קטן א
ודלא כתשובת ר"ד כהן שכתב דבמקום שכופין לחליצה כופין בשוטים ומה שכתבו בשם התוספות דאם אינה רוצה לכנוס או לפטור כופין אותו כן פסק ג"כ בנ"י פרק

החולץ דף תי"ו ע"א וכן הוא בתשובת ת"ה סימן ר"ך מיהו כתב דדוקא בבאה מחמת טענה הא לא"ה אין כופין אותו וע"ש.

סעיף קטן ב

ובמרדכי פרק החולץ דף תכ"ז ע"ג האריך בזה וכתב דהמנהג פשוט לחלוץ וכתב מהרי"ק שורש ק"ב דבמקום שנוהגין לחלוץ כופין על כך וע"ש שהאריך בזה אימת אזלינן בתר המנהג וכופין לחלוץ:

סעיף קטן ג

וכ"כ מהרי"ק שורש ק"ב והאריך בזה אמנם במרדכי שם דף תנ"ז ע"ג פסק בשם ראבי"ה על יבמה זקינה ולא היתה ראויה לילד ונפלה לפני יבם שהיה לו אשה ולא כפאוהו לחלוץ אלא הצריכוהו רבותינו לפשר עמו בממון רב עד שחלץ לה וכן הוא שם בנ"י דף תי"ו ע"א ודף תי"ח ע"א דאף שיש ליבם אשה אפ"ה אין כופין אותו לחלוץ אלא שגם עליה אין כותבין אגרת מרד וכן כתב בתשובת ריב"ש סימן תק"ט דלמ"ד יבום קודם אין כופין לחלוץ אע"פ שיש לו אשה אחרת מיהו במקום שאין רשאין לישא ב' נשים מפני אימת המלכות עד שיטול ממנו רשות אין ממתינין לו וכן במקום שיש חשש איסור כופין לחלוץ מיד וע"ש ובבנימין זאב סימן ע"ה וסימן ע"ט האריך כזה והעיד שראה כמה גדולים שכפו להלוץ במקום שהיה לו כבר אשה כתב הרשב"א בתשובות סימן תתי"ב מי שנשבע לישא אשה ונשבע לה שלא לישא עוד אחרת עליה וקודם הנישואין נפל לו יבמה ופסק דיכול לייבמה דלא נשבע אלא שלא לישא אחרת עליה דהיינו אם נשאה ככר אבל אחד שלא נשאה עדיין יכול לישא אחרת ואם לא תיישר בעיני האחרת לא תינשא לו עכ"ל וע"ש ומ"ש המרדכי דאפילו ביבמה זקינה אין כופין לחלוץ בהגהות מיימון פ"א לא כתב כן אלא אפילו למ"ד מצות יבום קודם בזקינה כופין לחלוץ כתב מוהר"ם פד"ו סימן י"ח דאין כופין לחליצה אף על פי שידעינן שנתן עיניו בממון וע"ש ולקמן סוף סימן קס"ד.

סעיף קטן ד

דף תנ"ז ע"ב דאם השלישו ממון ליתן לחולץ אחר החליצה לא יכולה למימר אחר כך משטה הייתי בך או כיוצא בזה וע"ש שהאריך בתשובה אימת אין יכולה למימר אחר כך שלא ליתן מה שנדבה לו וע"ל סוף סימן קפ"ט כתבתי תשובת הרשב"א בדין זה.

סעיף קטן ה

וע"ל סוף סימן קנ"ד כתבתי הרבה תשובות בזה לענין גיטין וממנו תלמוד לחליצה ועיין לקמן סימן קס"ט מדין חליצה מוטעת וחליצה מעושה כתוב בהגהות מרדכי פרק החולץ דף תס"ג ע"ג בשם מוהר"ם דאין היבם יכול למנוח אנטלר נגד היבמה התובעת לחלוץ

או לייבם והוא ממאן דהשתא מכין אותו עד שתצא נפשו אנטלר משוי עכ"ל כתב עוד בנ"י פרק מצות חליצה דף ת"ס ע"ב דאין כופין לחליצה לעולם אלא כשהיא פסולה לו וע"ש:

סעיף קטן ו

ועיין במ"מ פ"ב מה' יבום שהאריך בדעת הרמב"ם ובתשובת ריב"ש סימן שס"א עד סימן שס"ו שהאריך בדין זה לדעת הרי"ף והרמב"ם ובסימן י"ט פסק שם דאין כופין אותו לחליצה אף אם היא מורדת עליו וכ"כ המ"מ פ"ב דיבום וכבר נתבאר זה סימן ע"ז דאין כופין לגרש במורדת וה"ה לחלוץ ועיין לעיל וע"ל סימן קנ"ט כתבתי תשובת הרשב"א אם היה יבמה כהן והלכה ונתקדשה לאחר:

סעיף קטן ז

ובמרדכי פרק החולץ דף תנ"ז ע"ד משמע דאיכא למ"ד דאף אם מצות יבום קודם אפ"ה אין לה דין מורדת ואית לה כתובה וכ"פ בהגהות אלפסי דף תי"ח ע"כ וכן הוא מסקנת האשיר"י וכמו שכתב הטור למטה:

סעיף קטן ח

כבר נתבאר ריש סימן זה כיצד נקטינן וכתבתי דדעת הריב"ש לפסוק דמצות יבום קודם לכן כתב בתשובה דבין שאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה בין שאומרת מאיס עלי כותבין עליה אגרת מרד:

סעיף קטן ט

ובמרדכי פרק החולץ דף תנ"ז ע"ד כתב דאין כופין אותה רק מוציאין כל הממון מידה מלבד נדונייתא שהכניסה לבעלה ונ"מ שלה כשאר מורדת וכתב בת"ה סימן ר"ך הא דמניחין לת נכסיה היינו דוקא שממאנת לחלוץ משום בושה או כדומה לזה אבל אם אינה עושה אלא משום ממון מוציאין הכל מידה וכותבין עליה אגרת מרד כו' ומיהו משמע שם דנ"מ שלה נותנין לה וע"ש:

סעיף קטן י

וכיוצא בזה כתב הרא"ש ריש יבמות לענין יבמה שהיתה נדה בשעת מיתת הבעל:

סעיף קטן יא

וכן הוא בתשובות שם סימן אלף י"ב וסימן תת"ב וכתבתי אותה תשובה לעיל סי' קנ"ט וע"ש עוד חילוקים בזה וכן כתב בנ"י פרק כ"ש וכתב מיהו אין כופין אותו לפטרה אלא תשב עגונה כל ימיה מאחר שהיא גרמה האיסור וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן אלף רמ"ז ועיין לקמן סוף סימן קע"ג מי שנתן עיניו באשת אחיו בחייו אסור אחר כך לייבמה וכופין לחלוץ וע"ש.

סעיף קטן יב

כתב המרדכי פרק החולץ דף תנ"ז ע"ד ואם תתרצה היבמה והיבם בחליצה תקנות הקהילות שחולקין הממון שהניח המת בשוה חציה לה וחציה ליבמים כו' ומנכין לה מחלקה כל מה שבזבזה והפסידה בפשיעה בין בחיי בעלה בין במותו ובשבועה מה שנתן הוא במתנת ש"מ אין מנכין לה מחלקה דכתובה נגבית ממתנת ש"מ עכ"ל. ועוד האריך שם בזה וכתב בת"ה סי' ר"ך ובפסקיו סי' רס"ג דכשחולקין הממון החולץ נוטל חצי הממון ולא האב ושאר האחין ואפי' תפסו מוציאין מידן וע"ל סי' קס"א אם האח הגדול רוצה ממון הרבה אם יכולה לקבל חליצה מקטן וכתב עוד בת"ה סימן ר"ך דאפילו במקום דאסור לייבם אפ"ה זכה החולץ במקצת הנכסים הא דיחלוקו דוקא שלא תפצה האשה ביבום אבל אם חפצה האשה ביבום וגם האיש חפץ ביבום רק שאסור לו לייבם מחמת שנשוי כבר אין לאשה כלל בנכסים ואבדה כתובתה וכתב עוד ונראה דתקנות הקהילות כן הם דכל המותר מן הכתובה נוטלין יורשי המת בראשונה ומה שהוא נגד הכתובה חולקין החלוצה עם היבם וכתב בפסקיו סימן רס"ג דאפילו מה שהכניסה לו צריכה לחלוק עמו, וכתב עוד בת"ה סימן ר"ך אמנם בני ריינס נוהגים עכשיו שהברירה ביד יבמה או שתטול חצי כל הנכסים שהניח ודוקא שאין חצי הנכסים יותר מכתובתה דפשיטא דאינה נוטלת יותר מכתובתה ועיין בפסקיו סימן רס"ב ורס"ג ורס"ד שהאריך בזה, וכתב מהר"י מינץ בסדר חליצה שלו דהתקנות הקהילות הוא שאשה נוטלת תחלה בראש נ"מ שלה ואח"כ חולקין נכסי המת וכתב מוהר"ם פדווה סימן י"ז וסימן כ"ג אחר שנתן שטר חליצה ליבמתו לחלוץ לה בלי ערעור ופקפוק ופסק דאין בלשון זה לבטל תקנות הקהילות עד שיכתבו לה שיחלוץ לה בחנם וע"ש שהראיך, כתב במרדכי פרק מצות חליצה ע"ב כשם ראב"ן הא דאית לחלוצה כתובה היינו כשהמניעה ממנו ושאינו מייבם אבל כשהיא שונאתו לית לה כתובה כתב הרד"ך בתשובותיו סימן כ' דלמ"ד מצות חליצה קודם אע"ג דאין כופין ליבם לחלוץ מ"מ אם אינה חפיצה בו צריך לתת לה כתובתה מיד וכ"כ בהגהות אלפסי דף תק"ו דכשפסולה לו לייבם צריך לתת לה הכתובה מיד אמנם בתשובת מהרי"ו סימן קע"ט לא משמע כן. כתב בתשובת ריב"ש סימן ש"כ דחלוצה יש לה דין אלמנה לענין שומת בגדיה בכתובתה ולא דין גרושה. כתב מהר"י מינץ כסדר חליצה שלו דאין המנהג להשביע יבמה על כתובתה כי מתפשרים בנכסים טרם שיחלוץ מיהו אם רוצה להשביעה טרם שיחלוץ לה הרשות בידו כתב בא"ז בתשובה יבם שנשבע שלא לחלוץ אם רצונה לייבם מייבם ואם לאו הוי חליצה מצוה

עליו והוי כנשבע לבטל את המצוה ואפילו קבע זמן לשבועתו יש בו משום ביטול פריה ורביה ויש לחוש לעגונה ואין לעבור על המצות ומלקין אותו וחולץ מיד:

סימן קסו

סעיף קטן א
כ' בהגהות אלפסי פ' מצות חליצה דתמ"א ע"א דאם היבם דר בין העכו"ם או בין הדיוטות שאינן יודעין סדר חליצה אין לדיינים לילך אחריו אלא כופין אותו ללילך למקום הוועד ויפטור יבמתו עכ"ל:

סעיף קטן ב
וכן כתב בהגהות מרדכי דיבמות דף תס"ג ע"ג וז"ל ויקדשנה בכסף ויכנוס עמה לחופה על כוונת להקים לאחיו שם עכ"ל.

סעיף קטן ג
ובהגהות פרק ב"ש דף תמ"ה ע"ב דבעינן עדים לזו כמו גבי קידושין אבל בלא עדים אינו קונה קנין גמור וצריכה גט וחליצה

סעיף קטן ד
כתב הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ו ע"א דהעדאה קונה ביבמה אע"ג שנתכוין לגמר ביאה וע"ש:

סימן קסח

סעיף קטן א
ועיין בדברי הר"ן פרק האשה שנפלו דף תקי"א ע"ב ועוד כתב הר"ן פרק נערה שנתפתתה דף ת"נ ואם היה ליבם בנות עם היבמה אם כתובתה על נכסי בעלה הראשון אין בנותיה ניזונות מן האחים ואם לא היו נכסים להראשון דכתובה על נכסי בעלה השני ניזונות מן האחין והאלמנה ניזונת מ"מ כל זמן מיגר אלמנותה מבעל השני (עכ"ל) ממ"נ דאי כתובה על נכסי בעלה הראשון שפיר קרינן ביה כל ימי מיגר אלמנה בביתי שהרי מחמתו היא אלמנה עכשיו ואי לית ליה נכסי לראשון כ"ש שיש לה מזונות דהא אית לה כתובה מב':

סעיף קטן ב
וכתב המ"מ בפ"ב דיבום ודוקא אם לא כתב לה אבל אסור לשהות בלא כתובה ואם היא שנייה ליבם ולא לבעל אית לה כתובה מנכסי בעלה הראשון דלא כירושלמי עד כאן לשונו:

סימן קסט

סעיף קטן א
דהא איתא במרדכי דלכתחילה לא יחתמו על השטר משום מראית העין וכ"ש לענין דין:

סעיף קטן ב
עוד כתב בת"ה סימן רכ"ז דלא מהני בחליצה אם קבל היבם והיבמה לקרובים אע"ג דמהני בשאר דין:

סעיף קטן ג
ואין הכרע בדבריו דלא קאמרי הגהות אלו שאלו הג' יאמרו לשנים שרוצים לילך לקבוע מקום כדי לפרסם הדבר בפני השנים אבל אינו ר"ל שילכו גם השנים ואיפשר שמטעם זה ג"כ כתב רבינו התוס' השנים קודם הקביעות מקום כי הם צריכין לדעת שקבעו מקום ויפרסמו הדבר כמו שאר כל החליצה וכן נ"ל ולקמן בסדר חליצה של הרא"ש משמע בהדיא דא"צ השנים לקביעות מקום שהרי כתב ומוסיף עוד שנים כו' לאחר שכתב שקבעו מקום:
ואיני יודע איך משמע טפי מדברי הגהות ממה שמשמע מדברי האשיר"י שנקרא גם כן לשון רבים ואפ"ה כתב מהר"י ברי"ן דלאו דוקא נקט והדין עמו כמו שמצינו בכל מעשה ב"ד שהגדול שבהן מדבר על שם כולן ובכלל דבריו דבריהם עכ"ל:

סעיף קטן ד
ואין המנהג כדבריו אלא קובעין מקום מיום שלפניו והכי עדיף טפי דיותר מיקרי קביעות מקום מיום לחבירו מבאותו יום עצמו:
ונ"ל דאסור בשבת שהרי אין חולצין בשבת וא"כ הוי כמכין משבת לחול:

סעיף קטן ה
עוד כתב מהר"י מינ"ץ דאסור ליקח שכר מחליצה דהוי דין והנוטל שכר דיניו בטלין וכ"נ מדברי מהרא"י שכתבתי לעיל ריש סימן קמ"ב לענין ג' המקבלים גט ולא ראיתי מי שחשש בזה ואפשר דאין נוטלין רק שכר בטילה דמוכח שזה מותר כמו שנתבאר בח"ה סימן ט' אבייי בזמן הזה נוהגין שהרב נוטל ממנה שכר גדול ולא ידעתי טעם ההיתר אם לא שנאמר שמוכר לו המנעל בעד השכר ההוא וא"כ כשאין המנעל של רב היה אסור גם הדיינים האחרים היו אסורין ליטול שכר כי אין להתיר מטעם שנוטלין עדי הגט שכר כמו שנתבאר לעיל סי' ק"ל כי אותן הטעמים כולם אינן שייכים כאן גבי חליצה לכן צריך דיקדוק גדול באותן שנוטלין שכר החליצה ושומר נפשו ירחק מהם ונראה דוקא אותן שלשה דיינים אבל הב' הנוספים לעדים ליכא למיחש כנ"ל.

סעיף קטן ו
וכ"כ מהר"י מינץ פ"א בא מעשה לפניו שרצה לילך לדרכו ואפ"ה לא רצה לסדר חליצה בע"ש:

סעיף קטן ז
וכתב בא"ז דבשעת הדחק כגון שהיבם רוצה לילך למדינת הים ואין כאן עדים המכירין אותו יחלצו אע"פ שאין מכירין ואחר כך תחזור אחר העדים המכירין.

סעיף קטן ח
כתב המרדכי פרק מ"ח דאפי' נשים שאינן נאמנים לומר מת בעלך נאמנים בבדיקה זו:

סעיף קטן ט
כתב המרדכי פרק מ"ח בסה"ת כתב גבי בדיקת דדין אנשים וכבדיקת שערות מרובין וארוכות כתב בדיקת נשים ואיני יודע אם דק במילתיה כי שמעתי ממהר"ם ז"ל לבדוק ע"פ נשים אם יש להם דדין מטין עכ"ל. וצריך לי עיון למה יהיו נשים נאמנים בשערות מרובות וארוכות שאז מחזיקין בגדולים אע"פ שאין יודעין שהגיע לכלל שנותיה שהרי כתב המרדכי הא דנשים נאמנות היינו מטעם חזקה שהביאה שתי שערות לאחר י"ב וכן הוא בגמרא פרק בא סימן (צ"ל פרק יוצא דופן (נדה מו.)) וכן משמע מדברי הטור לעיל סימן קנ"ה וא"כ במקום דליכא חזקה זו ואין אנו יודעין שהגיע לכלל שנותיה אין להאמין לנשים ואפשר שהוא מטעם דמילתא דעבידא לגלויי הוא לא משקרי. כתב בא"ז דיבמות אם הוחזקו לגדולות ע"פ שכיניה כתב ר"ת ור"י דיש לסמוך על החזקה אע"ג דליכא עדות ברורה ורבינו יואל חולק עליהן וכתב דאין לסמוך על החזקה ור"א בר יהודה כתב דאם יש קול וחזקה בהדי שערות מחזיקין ליה בגדול אע"פ דלא ידעינן שהם גדולים וע"ש שהאריך בתשובה והוא דעת סה"ת שכתב רבינו כתב הגהות מרדכי דיבמות דף תכ"ד ע"ג דאם היבמה יש לה בנים אע"פ שהיא ילדה א"צ לשאול אחר הסימנים עכ"ל וצ"ע במ"מ והרמב"ם לעיל סימן קנ"ה:

סעיף קטן י
וכתב המרדכי ריש מ"ח ע"ב ראי"ם היה רגיל להתיר חרם ר"ג אם היה נשוי ורבותי לא נהגו כן עכ"ל.

סעיף קטן יא
וע"ל סימן קל"ד דיש חולקין וס"ל דאפי' בטל המודעא משמתינן ליה וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל כ"ב סימן ה' כתב המרדכי ריש מ"ח ע"ב כל אותן שכופין לגרש אשתו כופין לחלוץ ואם כפאו אותו שלא כדין החליצה פסולה ואם כפאו אותו בדיני עכו"ם אינה כלום ואפי' על האחין לא פסלה ולמ"ד מצות חליצה קודם א"כ אין אנו מוצאין

שיכפאו אותו שלא כדין אבל מאחר שהרבה גאונים אומרים מצות יבום קודם אין לכוף לחליצה כו'.

סעיף קטן יב
כתב המרדכי ריש מ"ח דא"צ לתקן המנעל לשם חליצה וכן משמע שם בגמרא.

סעיף קטן יג
מצאתי בסוף סדר חליצה של מהר"י מינץ רבינו שמחה כתב בזמן הזה שרגילין ליילך במנעל שתפור בפשתן אם חלץ במנעל אחר חליצתו פסולה ומיהו כל הגדולים חולקין עליו וע"ש שהאריך בתשובותיהן וע"ל סימן זה שכתבתי כן מדברי א"ז וכתב הגהות מרדכי דף תס"ד ע"ב צריך שיהא שפת העליון של מנעל תפור בעור כמו שאר תפירות עכ"ל.

סעיף קטן יד
וכתב בסדר חליצה שלנו ויזהר שלא נמשח העור בשומן לרככו:

סעיף קטן טו
ומהר"י מינץ כתב בסדר חליצה שלו כדברינו ובהגהות מרדכי סוף יבמות שהרצועות תפורין בו ודן הוא בסדר חליצה.

סעיף קטן טז
וכ"כ מהר"י מינץ בסדר חליצה של מהר"י מרגליות דנוהגין שיהא הכל מבהמה טהורה.

סעיף קטן יז
וכן כתב הגהות מיימון ובהגהות מרדכי דף תס"ד ע"א כתבו דהמנעל יהא שחור וע"ש וכן הקרסים והלולאות יהא הכל שחור וכ"כ בסדר חליצה שלנו וכתב דוקא מבחוץ יהא שחור אבל לא מבפנים שלא יהא מעל דמעל גם רצועות התפירה יהא לבנים, וכתב מהרא"י בפסקיו סי' ר"מ מיהו אם הושחרו הרצועות מחמת זקנה אין להקפיד:

סעיף קטן יח
וכ"כ נ"י דף ת"ח ע"ב וכתב עוד שיהא הרצועות ארוכות שיכול לכפול כל א' ב' פעמים:

סעיף קטן יט
וכ"כ מהר"י מינץ בשם ראבי"ה ויהא ניכר שהוא עשוי לרגל ימין ושיהא לו שפה תפור וכ"כ הרשב"א עכ"ל וראיתי המנעלים שחלצו בו האידנא ולא ראיתי בהן שום שפה תפורה.

סעיף קטן כ
כתב בסדר חליצה של מהר"י מרגליות וצריך שיהא התפירות תכופות זו לזו וכ"כ בהגהות מרדכי סוף יבמות והכלבו וכתב עוד דבעינן שיהא האזנים על שוקו ולא על סנדלו ושיהא לו עקב בולט קצת ושפה תפורה ומהרא"י בכתביו סימן ר"מ האריך בצורת

המנעל וע"ש גם בדברי ר' ירוחם כתב מהר"י מינץ בסדרו והנקב המקבל הקשר יתפור במנעל מצד חוץ עכ"ל כתב בהגהות מרדכי דף תפ"ד ע"א וטוב שלא לעשות הלולאות מן המנעל עצמו כ"א רצועות המחוברות בראשי האזנים וצריך שיהא האזנים קצרים שלא יגעו זה בזה שלא יהיה הקרסים ולולאות על המנעל והוי מעל דמעל ולפ"ז נראה לעשות הלולאות והקרסים מן המנעל עצמו עכ"ל ועי' בפסקי מהרא"י סימן ר"מ.

סעיף קטן כא

וא"ז האריך בזה וכתב דיש פוסלין אותו אם אינו תפור בפשתן כשאר מנעלים שלנו וכן עשה ריב"א מעשה לחלוץ במנעל שהולכים בו מיהו כתב דכל הקדמונים חולקים עליו וכתבו לתופרו בעור מיהו בדיעבד אם חלץ במנעל שתפור בפשתן כשר והאריך עוד בזה וכבר כתבתי מזה לעיל סימן זה.

סעיף קטן כב

כתב נ"י פמ"ח בראשו עקב הוא הנקרא כל דבר שמעכב הרגל בתוך המנעל הן שול"א הן עקב ממש.

סעיף קטן כג

בתשובת הרשב"א סימן אלף קס"ט אף ע"ג דהיבם רצה לייבם ולא לחלוץ אפ"ה קוראת הפסוקים מאחר שלבסוף חולץ וכתב עוד סימן ב' דכל הנשים אף שאינן ראויין ליבום קוראין הפסוקים וכן כתב ב"י מתשובת הרא"ש.

סעיף קטן כד

ובסדר חליצה שלנו פסק לחלוץ בשתיהן.

סעיף קטן כה

וכן הוא שם בהגה"ה דף תס"ד ע"א ובסדר חליצה שלנו פסק דיעשה קשר ועניבה ומהר"י מינץ כתב ויש סדרים שכתוב בהן שעושה קשרים ואחר כך עניבה על גבו והקשר השני אל יקשור בחוזק שתוכל להתירו וביד ימין וכן עשה מהרי"ל עד כאן לשונו וכן משמע בסמ"ג:.

סעיף קטן כו

כתב המרדכי ריש מ"ת בשם סה"ת אי הוי מנעל ארוך עד למעלה מן הארכובה חליצה פסולה וע"ש שהאריך בזה:

סעיף קטן כז

ובסדר חליצה וה"ה שתייה וגם לא תנקרה שיניה קודם חליצה ולא תרוק דם וגם כתב ראבי"ה שיש לח למעט בדיבור כדי שיבא הדוק מעצמו וזהו מתקריא וירקה שפיר עכ"ל.

סעיף קטן כח
וז"ל המרדכי ע"ג ומ"מ אם לא קראה היטב לא מעכבא רק שיהא ראוי לקרות עכ"ל.

סעיף קטן כט
בהגהות מיי' פ"ד מהל' יבמות דלא מקרי סומא אלא סומא בב' עיניו:

סעיף קטן ל
ובנ"י פרק מ"ח דף ת"ס ע"א משמע דמיירי דוקא במקום אחין וע"ש:

סעיף קטן לא
ובת"ה סי' רכ"ה כתב דחליצת קטנה אינה כלום ואפי' למ"ד דחליצה פסולה מ"מ לכשתגדיל אינה צריכה לחזור על כל האחין אלא חולצת לכשתגדיל.,

סעיף קטן לב
כ' בא"ז אע"פ שאינה צריכה לקיים התנאי מ"מ צריכה ליתן לו שכרו ודוקא במקום שיבום קודם והיא הטעתו שחלץ לה אבל במקום שהחליצה קודמת ואינה רוצה אפי' שכר טרחו אין לו עכ"ל וכך הם דברי רבינו בעל הטור.

סעיף קטן לג
כתב א"ז דיש לבטל מודעא בחליצה כמו בגט וכבר נתבאר לעיל בדברי הטור. סדר חליצה תמצא בסוף הספר.

סעיף קטן לד
וז"ל המרדכי ריש דף מ"ה סע"ב נהגו לכתוב גט חליצה לפרסומי מילתא ומיהו אפילו לא כתב לה מותרת לשוק עכ"ל ופשוט הוא דאין התרת האשה תלוי בגט זו ואינו אלא לראיה בעלמא וכתב מהר"י מרגליות סוף סדרו דאנו אין נוהגין לכתוב גט חליצה ואפשר משום דמאחר דחולצין בזמן הזה ברבים לפני הקהל ועדה אין צריכין לפרסם עוד יותר:

סעיף קטן לה
כתב בא"ז דאין חילוק בשטר חליצה אם כתבו במותב תלתא כו' או שיכתבו אנחנו ח"מ וחתימו תלתא כתב הרשב"א בתשובה סימן ר"ט דיבם מותר לדור בחצירו עם חליצתו ואפילו בבית אחד מותר ואם לבו גס בה אסור והר"מ פדוו"ה סי' י"ו וי"ז האריך בזה וצידד להקל ומ"מ כתב דלא מלאו לבו לחלוק על דברי רשב"א ומכל מקום קודם החליצה מותר ליבם לדור עם היבמה בביתו וכ"כ מהר"ם וכן מוכח בגמרא.

סימן קע

סעיף קטן א
וכ' א"ז ודוקא חליצה פסולה שקלשה הזיקה קצת ע"י והיתה זקוקה מעיקרא ליבם לגמרי אבל אם היתה חליצה פסולה מעיקרא אינה צריכה לחזור על כל האחין וע"ש שהאריך בזה.

סימן קעב

סעיף קטן א
ובנ"י פרק הערל ד' ת"ל ומיהו אם אשת אחיו גיורת אזי מותרת לפצוע דכא להתייבם עכ"ל.

סעיף קטן ב
וע"ש שעור האריך בדבר. ומ"ש דלא אמרינן סריס הוי מדהגיע לרוב שנותיו ומשמע דבפחות מזה חיישינן שמא סריס הוי או לא נראה דודאי לא אמרינן דסריס הוי דאזלינן בתר רובא דעלמא ואף אם לא ידעינן שהביא שערות ואפשר דעדיין קטן הוא מ"מ לא חיישינן לסריס דלא קי"ל כר' מאיר דאמר דחיישינן למיעוטא:

סעיף קטן ג
ואפשר משום דלא קים לן איזה מיקרי כחוש או בריא לא כתבוהו ומ"מ ספר א"ז הביאו לפסק הלכה.

סעיף קטן ד
וצ"ע דלמה לא מהני האי טעמא ג"כ לגבי זקן כמו בזקינה שהרי זקן אסור לייבם כמו שנתבאר לעיל ועוד שכתבתי לעיל אפי' פצוע דכא יכול לייבם כשהאשה מותרת לו וצריכין לחלק דאלו ראויות לביאה משא"כ בזקן שתש כחו שאינו ראוי לביאה כלל.

סימן קעג

סעיף קטן א
וכ"כ בא"ז צרת אמו או שאר עריות מותרות ואינן אסורות רק במקום יבום.

סעיף קטן ב
משמע דס"ל דנקטינן כדברי הראב"ד וע"ש מצאתי בהגהות אלפסי פרק האשה שהלך דף תל"ד ע"א אשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת ונישאת לאחר ובא בעלה צרתה מותרת להתייבם דלא קנסו בצרתה לעשותה כצרת סוטה ודאית עכ"ל כתב בא"ז ראובן צוה לגרש את אשתו שלא תפול לפני אחיו לייבום ואחיו מיחה בו שלא לגרשה ונפלה לפניו לייבום כתבו הגאונים דאסורה ליבמה דמאחר שנתן בה עיניו בחיי אחיו אינו מכוין לשם מצוה ומנדין אותו עד שיחלוץ לה עכ"ל

סימן קעד

סעיף קטן א
וצ"ע דהוא היפך משאר איסורים שאם עבר היבם וקנאן נפטרות הצרות ואינן נפטרות בחליצה וצ"ע שם ובספר שלנו אינו נמצא מ"מ בפרק ההוא:

סימן קעה

סעיף קטן א

ובהגהות אלפסי פרק ד' אחין דף תי"א כתב דה"ה אם היו ג' אחין נשואין ג' נכריות ומת אחד מהן ונפלה לפני יבום ולאחד מהן בנים ומת אין הג' יכול לייבם הראשונה דהו"ל אשת אחיו שהיה לו בנים בזיקה:

סימן קעז

סעיף קטן א

וכתב הר"ן פרק אלו נערות דף תפ"ג ע"א דיש חולקין וס"ל דאינה יכולה לעכב אם אביה והוא חושקים בדבר אלא דאינו מצווה לכונסה מאחר שהיא אינה חפיצה וכן פטור מקנס במפותה והאריך עוד:

סעיף קטן ב

וכן משמע בהר"ן סוף אלו נערות ומשמע שם דהיא יכולה לברר איזה מהן שתרצה שישאנה כו' כתב מהרי"ק שורש קכ"ט אם נטענה משנים מראשון אינו אלא קול בעלמא והשני הוסיף לה פגם השני מצווה לכונסה ואם נטענה משניהם בשוה והא' נשוי והב' אינו נשוי מצוה על שאינו נשוי לכונסה וע"ש וע"ל סימן קכ"ב כתבתי דין אשה שטוענת על אחד שרודף אחריה לשכב עמה או אשה שטוענת על איש שבא עליה בשעת עלופה ונדר לה שישאנה וע"ש.

סעיף קטן ג

והר"ן ס"פ אלו נערות כ' דיש חולקין וע"ש כ' מהרי"ק שורש קכ"ט באשה אחת שהיתה טוענת על א' שבא עליה בשעת עלופה וביישה ופסק דאם יש עדים בדבר מקרי מאנס וכ' עוד דאם מחלה לו קנס ובושת ופגם והוא הבטיחה שישאנה הוי מחילה ולא מקרי מחילה בטעות. וכ' עוד א' אנס אשה אחת ואחר כך פיתה אותה מ"מ חייב לשלם לה קנס ובושת ופגם מחמת האונס ולא אמרינן אח"כ מחלה לו וכ"ש אם היה הכל בביאה א' תחלה באונס וסופה ברצון וע"ש:

סעיף קטן ד

וכתב מיהו במקום דיש לחוש שתצא לתרבות רעה אם לא יכנסה מותר לכונסה ודוקא בקול בעלמא אבל אם ודאי בא עליה מצוה לכונסה מיהו אין כופין אותו וע"ש שהאריך בזה שם גם בסימן קל"ה כתב הרא"ש כלל י"ח סימן י"ג בא' שזינתה עם עכו"ם וצוה לחתוך חוטמה מחמת קנס וכל כדומה לזה וע"ש.

סימן קעח

סעיף קטן א
ובתשובת הרא"ש כלל ל"ב סימן ט' דאסור להתייחד עמה ועוד האריך שם מדין סוטה:

סעיף קטן ב
וכ"כ הר"ן פ"ק דכתובות דף תע"א ע"א בשם הירושלמי:

סעיף קטן ג
וע"ל בסימן זה שה"ה אם היה העם מרננין אחריה שנסתרה וזינתה, וכתב מהר"י איסרל בת"ה סימן רמ"ד דאין חילוק בין בעלה בעיר או אינו בעיר או נסתרה במקום שהפתח פתוח לר"ה דאחר הקינוי הכל מקרי סתירה וע"ש:

סעיף קטן ד
וכתב בא"ז דאם עשה ימחול לה מיד קודם שתסתר דבעל שמחל על קינויו קינויו מהול כדלקמן בסמוך:

סעיף קטן ה
ועי' ברבי' ירוחם נכ"ג ח"ב אימת כופין אותו להוציא:

סעיף קטן ו
והמרדכי פרק ד' מיתות פסק בשם ר"י כדברי ר"ת ומהרא"י בפסקיו סימן כ"ט האריך בזה וכתב על א' שבא על אחות אשתו והיא אשת איש ונתגרשה מבעלה שאסורה לבועל אחר מיתת אשתו דאמרינן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל אף ע"ג דבלאו הכי היתה אסורה לו ולא דמיא לאשה שהמירה וניסת לעכו"ם כו' ע"ל סימן ז' מדין אשה שהמירה וחזרה אם מותרת לבעלה.

חושן משפט

סימן א

סעיף א
מנעל כתב רש"י פ"ק דסנהדרין סנדל לחליצה ונ"ל הטעם שצריכה חליצה להיות בדיינים כמו שנתבאר בא"ע סימן קמ"ט ועל כן צריך להיות לדיינים מוכן הסנדל כמו שאר כלים הצריכים להם.

סעיף ב
וכן פסק מהרא"י בפסקיו סימן ר"ח דגובין ריפוי שבת וקונסין אותו וכו' ולא ראיתי מימי לגבות שבת רק מחייבים לרפאותו ולקנוס החובל כפי ראות הדיינים וע"ל סוף סי' צ' אם ה' דברים של חובל הם ממון או יד קנס.

סעיף ג

כ"כ הרא"ש פ"ק דסנהדרין והתוס' ריש החובל וכתב נ"י ריש החובל בשם הר"א דוקא גזילות דשכיחי כגון שומר ששלח יד בפקדון או כפרו לגמרי, אבל גזילה ממש כעין ויגזול את החנית לא שכיחא ואין דנין אותו ומיהו כל זמן שהגזילה קיימת מחייבים להחזירה עכ"ל והביא שם ראיות לדבריו:

סעיף ד

כתב נ"י ריש סנהדרין טוען טענת גנב בפקדון הקרן דנין ג' הדיוטות או יחיד מומחה אבל הכפל שהוא קנס אין דנין בו אלא מומחין כתבו הגהות מרדכי דקידושין דף תרע"ד ע"ג דלכוף לזון בניו ובנותיו הקטנים לא מיקרי דיני קנסות וכתב המרדכי ריש החובל דכל נזקי ממון דנין בזמן הזה אפילו עדים שהוציאו ממון על פיהן אי אפשר למהדר והוזמה חייבין לשלם. ועוד האריך בדינים אלו.

סעיף ה

והמרדכי סוף פ"ק דב"ק הביא סברות אלו וסוף המניח כתב תשובת ר"ב דבנזקי קרן עבדינן כר"ת ובשאר קנסות עבדינן כדעת החולקין ויכול לתפוס כל דבר ושם טעם הדברים ומהרי"ו סימן כ"ח בתשובותיו הביא תשובה זו וכתב דמאחר דאין אנו בקיאין בשומא יכול להחזיק כל מה שתפס כו' ולא נהירא אלא עבדינן כדברי הרא"ש לשום ולהחזיר לו המותר:

סעיף ו

וכ"ה מסקנת נ"י פרק מרובה דף כ"ד ע"ב וע"ל בטור סימן שמ"ט עוד מדיני קנס, בבנימין זאב סימן קל"ב משמע דאע"פ דלא מקרי הודאה בב"ד בזמן הזה לפטור אם באו עדים אח"כ מ"מ בלא עדים אינו חייב על פי עצמו בקנס וכן משמעות קצת לשון הראב"ד והרמב"ן דלא פליגי אלא כשבאו עדים אח"כ אבל בלא עדים משמע דלכ"ע פטור מיהו נראה דאין לחלק: ואפשר דהרמב"ן חולק בכל ענין ואם תפס לא מפקינן מיניה:

סעיף ז

גם האשר"י כתב דאפשר דתקנת הגאונים הוא לנדותו עד שיפייסו אבל אינו מדינא והביא ג"כ דברי רב שרירא ולכן נראה דמאחר שאין חולק בדבר הכי נקטינן וכ"כ הרמב"ם פ"ד מהלכות סנהדרין וז"ל המרדכי סוף פרק השולח ע"ג ור"ב אמר דהא דאין דנין דיני קנסות בבבל היינו דיני הקנסות הכתובים אבל קנסות שבאו חכמים לקנוס מעצמן כגון ע"י תקנתם קונסין בבבל וכתב עוד ודיני קנסות שאין גובין בבבל שמעתי בשם ר"י מאברייא שיש לדונם על פי ז' טובי העיר וכן קבל הוא מרבותיו עכ"ל וע"ל סימן כ"ו מדין זה גם בסי' שאחר סי' זה.

סימן ב

סעיף א

א ולא נראה כן מדברי הפוסקים אלא שכל שהוא לצורך שעה ולעשות גדר שרי:

ב והר"י בר ששת האריך בתשובה סימן רנ"א בדין דיני נפשות בזמן הזה ומה שכתבתי לעיל בשם נימוקי יוסף דלא אמרינן הפקר ב"ד הפקר אלא בב"ד כ"כ המרדכי פ"ק דב"ב דף רמ"ד ע"ג וכתב שם דטובי העיר בעירם הם כגדולי העיר בכל מקום והפקרן הפקר ויכולין לתקן ולמגדר בעיר כל מה שירצו וכמו שאמרו (ב"ב ה:) רשאים בני העיר להסיע על קיצתן כו' ויש חולקין שם דבני העיר אינן רשאים אלא בדבר שכבר התנו ביניהם מדעת כולן אבל אם לא התנו מתחילה אין כח לבני העיר להכריח אחד מבני עירם למה שירצו וכתב שם מוהר"ם דהא דרשאין בני העיר כו' היינו בדבר שנהגו בו מקדם או שהן באין לתקן מדעת כולן אז בדבור בעלמא נתקיים התנאים אבל לשנות שלא מדעת כולן במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי ולאו מיגדר מילתא היא אין שומעין להן וע"ש ובדברי מהר"ם פסק מהרי"ק שורש א' וכ"מ בפסקי מהרא"י סימן רנ"ג דלא אמרינן הפקר ב"ד הפקר אלא בגדול שאין בדור כמוהו ובמרדכי פ"ק דב"ב ע"ד דף רמ"ד האריך בזה מהרבה גאונים שחולקים בזה אם טובי העיר יכולין לתקן בעיר מה שירצו ובפרט בענין מסים וע"ש במרדכי פ' הגוזל בתרא דף ס"א ע"ג בשם תשובת ר"ת דאין רשאין בני העיר להסיע על קיצתן אלא בדבר שנתקן קודם לכן אבל להפקיע ממון שלא מדעת בעלים אסור אם לא ע"י הפקר הציבור או ב"ד וכן אני מורה לכל שואל עכ"ל וכתב מהרי"ק שורש י"ד דאפילו למ"ד דטובי העיר יכולין לתקן מה שירצו היינו דוקא צרכי קהל אבל להפקיר ממון מחבירו שאין לצורך קהל פשיטא דלא וע"ש גם בדברי מהרא"י סימן רנ"ג וכתב המרדכי עוד בב"ב ע"ד דף רמ"ד דאין רשאין בני העיר לחייב שום דבר היכא דיש דיין מומחה או דם חשוב בעיר וי"א דוקא בדבר שהוא קנס ועיין בזו בתשובת הרשב"א סי' שפ"ח ובתשובת הריב"ש סי' תע"ד שצ"ט ואם הוא אלם כו' כ"כ הרא"ש בתשובה סי' ו' כלל ל"ב והר"י בר ששת סי' שפ"ו האריך בזה וע"ל סי' ג' אם מותר לגזור בקנס למלכות:

סעיף ב

ובמרדכי ריש פ"ב דב"מ תשובת רבינו גרשון בזה וכתב דכל מי שנתמנה על הצבור הוא כאביר שבאבירים יפתח בדורו כשמואל בדורו וכל מה שעושה עשוי עכ"ל. וכן כתב הרשב"א סי' תשכ"ט דכל צבור וצבור במקומן כגאונים לכל ישראל שתקנו כמה תקנות לכל ישראל עכ"ל ועיין טז בסימן רכ"ח כתבתי כל משפטי תקנות וחרמי צבור.

סעיף ג
וכתב נמ"י פרק האשה שהלך אבל הפקר ממון אפילו לעולם דהפקר ב"ד הפקר כו' ועוד האריך באיזה דבר יכול ב"ד לעקור דבר מן התורה.

סעיף ד
עיין באבן עזר סי' י"א איזה מקרי קול.

סעיף ה
וכתב הר"ן ז"ל וה"מ באינש דעלמא אבל צורבא מדרבנן לא אלא כסהו כלילה עכ"ל כתבו הגה"מ פי"ז דסנהדרין מעשה באחד שישב לארץ להלקותו ולא בא הממונה להלקותו ופטרו והביא ראייה לדבריו וע"ש וכל דיני מלקיות נתבארו בפ' ההוא בדברי הרמב"ם כתב מהר"ם מירזבורק בנימוקיו מאן דמתקנס מבי דינא מנה סופג ארבעים במאתים שמונים על כל מנה ארבעים ומהרי"ו כתב בתשובה סי' קמ"ד דארבעים זהובים הוא במקום מלקות ונראה דאלו הדברים לאו דינא הם שיפטור המחוייב מלקות את עצמו בממון או להיפך אלא הכל לפי ראות עיני הדיין לפי צורך שעה שקונסין הממון או המלקות יש לדון בדברים אלו.

סעיף ו
וכ"כ הרמב"ן דכל מה שעושין דרך גדר א"צ התראה.

סימן ג

סעיף א
וכתב מוהר"ם פ"ח סימן מ"ג מיהו המה יכולין לקבל טענות הבעלי דינים ולשלחם לאיזה מודה וע"ש שהאריך בדין זה:

סעיף ב
כן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש אבל במרדכי ריש פ"ק דסנהדרין והגהות מיימונית פ"ב דסנהדרין כתבו דיש פוסקים כשמואל דאמר שנים שדנו דיניהם דין אלא שהוא ב"ד חצוף.

סעיף ג
וכתב מהרי"ו בתשובותיו סימן קמ"ו ולא אשכחן שום למדן בזמן הזה מומחה לרבים שידון אדם בעל כרחו כי כבר נתבטלו דיני ת"ח כו':

סימן ד

סעיף א
וכן משמע מדברי הרא"ש שם אבל לא משמע כן מתשובות ריב"ש שאכתוב בסמוך כתוב בת"ה סימן ד"ש אע"ג דעביד דיניה לנפשיה מ"מ אסור לעשותן ע"י עכו"ם אבל

במרדכי סוף פרק הגוזל בתרא ע"ב משמע דשרי וכן כתב בהגה"א פרק המניח דאם עשה ע"י עכו"ם מהני מיהו אפשר דלכתחלה אסור ועיין בדינים אלו במהרי"ק שורש קס"א.

סעיף ב

כתב מהרי"ק שורש קס"א והיינו דוקא לענין להכותו או להזיקו אבל לתפוס ממנו הדבר שגזל ממנו יכול לעשות במקום דמהני תפיסתו.

סעיף ג

ור"י בר ששת סימן שצ"ו האריך בזה וכתב דוקא בשביל חוב ממש אסור לתפשו אבל אם חייב לו בלא הלואה או שאין צריך ליקח מידו שכך הוא אצלו בפקדון או מצאו ביד אחרים יכול למיעבד דינא ולתפשו וע"ש וכתב הרא"ש בתשובה כלל ו' סי' כ"ה דכל דבר שידוע לטובי העיר או לרוב העיר שאחד מחזיק בשלהם אע"פ שאין אחד מהן יכול להעיד מ"מ הם בעצמן מוציאין ממנו ועבדי דינא לנפשייהו וע"ש וכתב במרדכי פרק המוכר פירות ע"ד בשם הר"ר אליעזר ממי"ץ שיש כח לקהל למשכן קודם שירדו לדון כיון דרבים נינהו ואח"כ ירדו לדון וכן כתב המרדכי סוף לא יחפור קהל שיש להם דין עם יחיד עבור מסים נוהגים בכל הקהלות שהקהל גובים ממנו המס תחילה ואח"כ ידונו עמו ואם לקחו שלא כדין יחזירו לו וכתב ר"ת שהוא דין תורה כו' עד המלך כמוחזק במס של כל אחת ואחת וכל היכא דאיכא שום ספיקות ושום טענה שאינה ברורה ליחיד דפטור מן המס חשוב המלך כמוחזק עד שיברר הדבר שהוא פטור ואם יש מנהג בעיר ילך אחר המנהג ואם יש עסק שבועה ביניהם הרשות ביד הקהל לישבע או להפכה עליו דכל שעה יד הקהל על העליונה ומ"מ חייבים לעשות לו דין דאטו משום דרבים נינהו יגזלו ליחיד עכ"ל וכתוב בת"ה סימן שמ"א הא דרבים הוו מוחזקים לעולם נגד יחיד וידם על העליונה בכל דבר היינו דוקא בעסקי מסים אבל בשאר דברים לא ומיהו מוציאין משכון מן היחיד ואח"כ ידונו עמו ואפילו בענייני מסים יש פנאי לדון עמו קודם גביית המס והיחיד רוצה לדון קודם ידונו תחילה וע"ש שהאריך באלו הדינים ומהר"מ מריזבורק כתב דלא הוו רבים מוחזקים נגד יחיד אלא בענין מס וקודם שנתפשרו עם המלך אבל אם כבר נתפשרו לא וכתב עוד שם אם היחיד אומר שכך המנהג של קהל ורבים חולקין עליו דין היחיד בדין רבים כיון שגם היחיד בא מכח המנהג ואין דבריו נראין בזה דלעולם אין היחיד כרבים וכתב עוד שם מיהו ת"ח הבא לפטור משום דתורתו אומנותו ויש לו דין בזו עם קהל לא נקראו מוחזקים נגד ת"ה ואפילו משבון א"צ ליתן כתב מהרי"ק שורש א' הא דרבים מוחזקים נגד יחיד היינו דוקא נגד יחיד מהם שהוא בבני עירם שהוא שותפן במס אבל בענין אחר לא וכתב עוד שם הא דנוהגין לכוף המסרב לתת הטלתו ומס שלו ע"י עכו"ם היינו דוקא ביחיד שהם מוחזקים נגדו אבל לא

בענין אחר ובשורש כ"ו כתב שם בהפוך זה דאפילו נגד יחיד שאינו מבני עירם מיקרו מוחזקים כתב מהרי"ק שורש י"ז דתקנת רבינו גרשום שמותר לכוף ע"י עכו"ם בענייני המס שמחוייב ליתן וכ"כ הטור לקמן סימן צ"ו דיש לכוף בצרכי מסים וצדקה ע"י עכו"ם וכ"כ שם שורש כ"ז ומ"מ אסורים לגרום לו שום שאר הפסד אם אפשר להם להוציא המס בענין אחר:

סימן ה

סעיף א

וכתב בתה"ד סימן רכ"ד מ"ק כתב דעכשיו הנוהגין לדון בע"ש מפני ביטול ת"ת של מלמדין אפשר דדוקא לענין ממון יש להקל משום דהפקר ב"ד הפקר אבל בדבר איסור לא דטרידי בצרכי שבת ואינן יכולין להיות מתון בדין עכ"ל:

סעיף ב

וכ"ה בהגמיי' כתב מהרא"י בכתבים סימן ר"ז דיש נוהגים דאם התחילו לדון קודם ניסן ותשרי קבעינן זימנא אף בניסן ותשרי ובמקום דנהוג נהוג עכ"ל.

סימן ז

סעיף א

ובמרדכי פרק מצות חליצה משמע דדוקא בלא כפיה וכו':

סעיף ב

וכ"כ נ"י דאפי' יחדן לעדים מותרים לדון.

סעיף ג

בירושל' והביאו המרדכי ריש פרק קמא דגיטין אם באו לדוי לפני דיין שיודע עדות יכול לסלק עצמו מן הדין להעיד לפני אחרים כו':

סעיף ד

והביא ראיה מפ' בא סימן דאמרינן התם יש שכשר להעיד ופסול לדון לאתויי כו' לא אמר לאתויי כה"ג ש"מ דאין חילוק בזה בין דין לעדות ול"נ דאף בעל העיטור לא קאמר דיש לפסלו אלא לכתחלה דלא גרע מאוהב ושונא דפסול דוקא לכתחילה וכשר בדיעבד לדעת א"ז ולמשמעות המיימון שהבאתי לעיל אבל בדיעבד בשר ובדברי מהרי"ק וע"ל סוף סימן ל"ג מדין דיינים שקבלו עליהם בני העיר אם יכולין לדון אע"ג שהן פסולים. עוד כתב מהרי"ק דאין ב"ד יכול לפוסלו בשביל שהוא אוהבו של חבירו שאינו אלא מדת חסידות:

סעיף ה

וכן כתב מהרא"י בכתביו סימן רנ"ה דהמנהג דאף ב"ד פסול מסדר להם ב"ד כשר וכתב מהרי"ק עוד דאין בעל דין השני יכול לפסלו בשביל שהוא אוהבו של חבירו שאינו אלא מדת חסידות וכ"כ המרדכי שאין אדם יכול לפסול אושפיזכנו של חבירו דאינו אלא מדת חסידות שלא לדונו כו'.

סעיף ו

וע"ש שהאריך בזה אמרינן פרק עשרה יוחסין (קידושין ע.) ההוא גברא דאמר מאן יהודה בר שויסקל כו' שמתיה רב יהודה אמרי ליה קרא לאנשים עבדים אכריז עליה דעבדא הוא כו' נראה ללמד משם דהמנדה חבירו משום שזלזל בככודו יכול לדונו אח"כ ולא מקרי שונא לכך וצ"ע:

סעיף ז

וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן תר"ף דהמנהג בכ"מ לדון צרכי צבור בדייני ועידי העיר ונוהגים להכשיר פסולי קורבה בדברים אלו כו' וע"ל סוף סימן ל"ג וסוף סימן ל"ז מאלו הדינים כתב מהרי"ק בתשובה שורש רע"ט הדבר התלוי במנהג העיר א"א בו תרי כמאה אלא אזלינן בתר הרוב וכל כה"ג בדבר שאין צריכים עדות ממש גם לא אמרינן בדבר התלוי במנהג לא ראינו אינו ראייה אלא הוי ראייה וע"ש שהאריך בדינים אלו:

סעיף ח

כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ה דאין בני העיר יכולין לדון ליחיד שיש לו דין עמהם בעסק הציבור ופשוט הוא ונראה דדוקא אם יש חלוקים וטענות עמו אבל אם ברור להם הדבר שאחד מחזיק בשלהם עבדי דינא לנפשייהו כמו שנתבאר לעיל סימן ד'.

סימן ח

סעיף א

כתב בנ"י דאסור להעמיד דיין בור על סמך שימלך כל פעם בת"ח דלפעמים לא ישאלנו ומטה את הדין וכן הוא בשבת פרק תולין (שבת קלט:) ועוד שם בפרק ההוא דינים שצריכים ליזהר בהן הדיינים וע"ש.

סעיף ב

[בטורים דפוס ברלין לא נמצא זה]. ול"נ שגירסת הרמב"ם היה בספרים כמ"ש

סימן ט

סעיף א

וכמו שכתבתי לעיל סימן ז' ועיין לעיל מזה ומהר"ר כהן האריך בזה בתשובותיו סימן כ"ו וכתב הא דאינו אלא מדת חסידות היינו אם עשה שלא בפני בעל דין אבל בפני בעל

דין ודאי אסור דבודאי נסתתמו טענותיו של חבירו ע"י זה והאריך שם בזה: ובמהרי"ק שורש י"ו כתב דהני עובדי לא מיירי אלא כשמוכח שעושה לו הטובה משום שצריך לדון לפניו אבל בלאו הכי שרי והא דאמרינן האי דיינא דשאיל פסול למידן היינו דוקא שרגיל בכך אבל באקראי בעלמא לא אם לא מוכח שעשה לו בשביל הדין ולכן כתב דאין לפסול אחד מג' דיינים שהוברורו לדון ואחר כך שאל אחד מהן סוס לדיין כו' וע"ש ואמרינן פרק זה בורר במעשה דבר חמא דקטיל נפשא ורצה לכיוהא לעיניה ורב פפא היפך בזכותו וקם בר חמא ונשקיה לכרעיה וקבל עליו כרגא דכוליה שני משמע משם דבכה"ג שרי ועיין שם באשר"י דמשמע דוקא פטירת מס שרי אבל לא ד"א וע"ש:

סעיף ב

וכתב הרמב"ן ז"ל דאינו צריך הכרזה שהוא פסול אלא מעצמן הם בטלין ומיהו אם החזיר הממון דינו ועדותו קיימים שאין זה בשאר פסול שצריך הכרזה ותשובה אלא קנס שקנס חכמים שיבטלו מעשיו כל זמן שנוטל שכר עד כאן לשונו:

סימן יא

סעיף א

וכתב עוד שם אם כתב עליו הזמנה לבא תוך ל' ולא בא כותבין עליו סרבנות אע"ג שהוצרך לילך למרחקים מ"מ היה לו לשלוח לב"ד לעשות התנצלותו ולבקש זמן אחר והואיל ולא עשה מיקרי סרבן כו' כתב מרדכי ריש דייני גזירות שב"ד כתבו על א' סרבנות והוא טען שלא שמע דאינו נאמן דמעשה ב"ד יש לו קול ע"ל סימן צ"ו וסי' קכ"ד אם מזמינים נשים יקרות או ת"ח וכיצד דנין אותן:

סעיף ב

וכתב בנ"י פרק אלו מגלחין דף שע"ה ע"ג ואם יש בהן מומחה צריכים לחלק לו כבוד להזמינו בשם המומחה כו':

סעיף ג

כתב הכלבו סימן קי"ו חרם רבינו גרשום אדם המזמין חבירו לדין וחבירו מסרב אינו יכול לבטל התפלה אא"כ הזמינו ג"פ רצופים ואין יכול לבטל התפלה רק בב"ה שהוא הולך שם להתפלל אבל אם ביטל שם ג' תפלות רצופים יכול לבטל בכל בתי כנסיות ואין לבטל תפילות של שבת וי"ט אא"כ ביטל ג"פ אמנם בענייני הקהל יכול לבטל מיד וכל מקום שנראה שהיה שם אדם גדול היה שם ב"ד ומסתמא יש חרם זה ודנין אותה כן ועיין שם שהאריך עוד בזה:

סימן יב

סעיף א
מיהו מהרי"ו כתב בתשובותיו הא דבזמן הזה אין מוחין על כך בעוברי עבירה משום סכנה בדבר:

סעיף ב
ולא מצאתיו שם כי הגהות כתבו שם שאם סלק עצמו קודם לכן אין השנים יכולין לגמור הדין הואיל והתחילו לדון בשלשה ולזה דוקא קאמר קודם שידע להיכן הדין נוטה דאם ידעו תחילה להיכן הדין נוטה אפשר דמותר לגמור אחר כך בשנים אבל לענין סילוק אימא לעולם דאף אח"כ יכול לסלק את עצמו:

סעיף ג
וע"ל סימן כ"ה אם קבל קנין על הפשרה וטעה מה דינו

סעיף ד
ומשמע דאם לאחר ששמע הפשרה אמר בפירוש אני מוחל לך לד"ה א"צ קנין:

סעיף ה
וכ"כ המרדכי בשם אבי העזרי:

סימן יג

סעיף א
בתשובת מהרי"ו סימן י"א דאם השנים יכולין להשוות עצמן אין צריכין לברר הג' וכן נוהגים לפעמים וכתב הרמב"ן ז"ל בפירושו לתורה פ' אלה הדברים דאפשר דיכול בעל דין לומד אני אברר שנים ותברור אתה שנים אחרים והם יבררו עוד אחד ויהא הדין נגמר בחמשה ויותר כמו שאמרו אינו דומה דין הנגמר בה' לדין הנגמר בי' ואף על פי שנ' כופין האדם לדון בעל כרחו היינו כשאינו רוצה לקבל עליו הדין אבל רוצה לברור יותר בורר וכו'.

סעיף ב
ועיין בי"ד סימן רל"ב גבי נדרי אונסין מי שמסר מודעא תחילה ובירר בוררים ובא לפניהם בחרם ואחר שטענו רוצה לחזור ואמר כי אונס היה כדי שלא יכפור לו בעל דינו במה שהודה לפני הבוררים דאינו יכול לחזור וע"ש כתבתי בתשובה בזה:

סעיף ג
וכתב נ"י ריש זה בורר ע"כ וכתבו האחרונים ז"ל ועוד דכיון שזה בוררו מעיין יפה ואפילו כשרואה שיתחייב בדין אינו ממהר לפסוק הדין כנגדו אלא ממתין שמא יתברר הדבר יותר ויוכל לזכותו בדין וכן עושה השני ומתוך שאינן ממהרין לפסוק יוצא הדין לאמתו עכ"ל:

סעיף ד
וכתב עוד דאם נזדמן דרך למלוה למקום בית דין הגדול דבלאו הכי הולך שמה צריך לדון עמו במקום הוועד וכן הוא בתשובת הרמב"ן סימן מ"ז:

סימן יד

סעיף א
וכתב נ"י סוף פרק זה בורר בשם האחרונים ז"ל דאם התובע רוצה לדון לפני ערכאות והלוה אומא לדון כאן לפני הדיוטות אפשר דשומעין לו דערכאות עדיפי טפי מהדיוטות הואיל ורגילין לדון אבל אם טוען הלוה לילך לפני ערכאות אין שומעין לו עיין לקמן סי' זה באיזה ערכאות מיירי כ' מהרי"ק שורש צ' דאין כופין לילך למקום הוועד אלא כשהוא בארצם אבל לא כשהוא בארץ אחרת כל שכן שאין לנו בית הוועד בזמן הזה כמו שכתב א"ז ואכתוב דבריו בסמוך.

סעיף ב
כן כתב הרא"ש סוף פרק זה בורר ובנימוקי יוסף כתב דיש חולקים בזה ומהרי"ק שורש צ' דבזמן הזה אין לעשות מעשה לכוף לנתבע בשאר טענות וע"ש:

סעיף ג
ומהרי"ק שורש כ"א כתב דבזמן הזה אין התובע יכול לומר לב"ד קא אזלינן כו' ובשורש צ' כתב ואפילו במקום דיכול לומר היינו דוקא כשהוא הולך ג"כ אבל אם התובע הולך בלאו הכי שמה אין יכול לכוף לנתבע לפזר מעותיו מאחר שאינו מזיק לתובע כו' וע"ש:

סעיף ד
בן שיש לו דין עם אביו או אמו צריך לילך אחריהן אע"פ שהוא הנתבע כמו שכתבתי בי"ד סימן ר"מ וע"ש:

סעיף ה
וכתב אבי העזרי אם רוצה לתת לו יציאתו ואחריות הדרך יכול לכופו ורפיא בידו עכ"ל:

סעיף ו
וכ"כ נ"י ריש ז"ב וכתב דאם הם דחוקים בשוה הולכים אחר הגדול וכן הוא בירושל'.

סעיף ז
וכ"כ המרדכי פ' ז"ב בראש הפרק ובסופו וכן הוא בהגהת אשירי שם וע"ש וכ' ב"י ותמיהני על רבינו שדחה דברי הסמ"ג שהביא דאיה לדבריו משמע דס"ל דנקיטינן כדברי ספר המצות ובנ"י ריש זה בורר משמע דס"ל כדברי הטור דכתב בשם האחרונים ז"ל אפילו אם ב' הבתי דינים שווין אין יכול לדחות מאחד לחבירו רק המלוה משום דעבד לוה לאיש מלוה משמע דמגדול לקטן שום אחד אינו יכול לדחות עוד כתב שם דאם אחד רוצה לדון לפני הדיוטות והשני דוצה לדון לפני ערכאות עדיפי

דנאמנין בין ללוה בין למלוה עכ"ל והני ערכאות לאו בשל עכו"ם איירי אלא הדיוטות הממונים לדון כן מוכח שמה וכתב מהרי"ק שורש א' דבר פשוט שאין התובע יכול לכוף לנתבע שילך חוץ לעירו לדון עמו אלא התובע צריך לילך אחר הנתבע ואפילו היו יותר גדולים במקום התובע ועשו תקנה על זה לא מהני וע"ש כ"כ בת"ה סימן ש"ה דכן המנהג דאפילו היה לנתבע פקדון בעיר התובע או בעיר אחרת אינו יכול לעכב ולעקל פקדונו אלא צריך לילך אחר הנתבע ולתבעו בב"ד שלו והאריך בזה שם דמשמע שם שאם הוא בענין שיכול לעקל מעותיו כגון שידוע שלא יוכל להביא בעל דינו לדין אז צריך הנתבע לבא ולדון עמו במקום הפקדון וכן הוא בפסקיו סימן ס"ד וע"ש באיזה עניין יכול לעקל מעותיו ובמהרי"ק שורש ק"ט משמע דנשתרבב המנהג לעכב מעות הנתבע בכל מקום שנמצא אבל אין נותנין אותו לתובע אלא מודיעים לנתבע ועיין בזה לקמן סימן ע"ח וסימן ק"ה:

סעיף ח

ותו דליכא לנו עכשיו מקום וועד וכן השיב רבי שמשון משנץ לרבי יעקב מקינון ז"ל וז"ל חרם של מנהג ב"ד הגדול שהיה בעירנו אודיעך שאין אחד יכול לומר לב"ד הגדול או למקום הוועד קאזילנא א"ל בזה יוכל לדחותו שלא יטעון עד יום ג' אבל בדיינים בוררים להם לאלתר זה בורר וזה בורר ואם אכסנאי מזמין לאחד מבני העיר או שניהם אכסנאים צריך לדון עמו מיד ולא יוכל לדחותם עכ"ל וכ"כ מהרא"י בפסקיו סימן ס"ה דכל מקום דיש ב"ד בעיר וקבלו עליהם בני העיר אין אחד יוכל לומר שרוצה לדון חוץ לעיר אף ע"פ שחשובין יותר במקום אחר והמנהג שכל השייך לבית החיים שלהם שייך לאותו ב"ד עכ"ל שם ועוד האריך בדינים אלו סימן ס"ג וסימן ס"ד וסימן פ"ז כתב דבאלו הדינים אין לדיין אלא מה שעיניו רואות וע"ש:

סעיף ט

וכתב נ"י דווקא במקום דאיכא לחשוד אבל היכא דליכא חשדא אם היה מלגלג על הדין לא מודעינן ליה טעמא דדינא ואדרבה משמתינן ליה כגברא דמפקר בב"ד עכ"ל:

סימן טו

סעיף א

וצ"ע דבעובדא דרב ענן פרק שני דייני גזירות (כתובות קה.) משמע דדין ת"ח קודם אפילו לדין יתום:

סעיף ב

וע"ל סימן ס"ה.

סעיף ג
וע"ל סימן ס"א בשטרות ישינים.

סעיף ד
וכ"כ תשובת הרשב"א סימן אלף קמ"ז וכתב דכן עשה הרמב"ן ז"ל שקרע שטר פרוע בידיו וע"ש כתב מהרא"י בפסקיו סימן ר"ס האריך על אשה שתפסה ממון בעלה לאחר מותו והיתה מוחזקת בממון שלא כדין כי היו אומדנות מוכיחות שהיו פקדון ביד בעלה וגזר שלא תנשאי לאיש עד שתתברר וגזר חרם על איש הנושאה או המדבר לה שידונה קודם לזה והביא שם ראיות לדבר שיכולים לגזור בזה וע"ש.

סימן טז

סעיף א
ובמרדכי ס"פ ז"ב ע"א דפורע חובו מיד ואח"כ אם יש לו ראייה יסתור הדין ויחזור לו ואפילו בקטנים דלאו בני ראייה נינהו אפ"ה דינא הכי.

סעיף ב
ע"ל סימן צ"ח:

סעיף ג
ע"ל סימן ע"א שאין נותנין חרם סתם על מי שיודע עדות כו' וע"ש כיצד עושים וע"ל סי' נ"ח אם חרם כזה חל על הקרובים ופסולים ושאר חילוקים בזה:

סימן יז

סעיף א
כתב בנימין זאב סימן תי"ח וז"ל אעתיק לך תשובת המרדכי וז"ל קבלה מפי הגדולים עשיר מוחזק מוציאים אותו ממקומו לדון בעיר אחרת וכן עשו ר"ת ור"ש מעשה בעיר טרווי"ש שהוציאו פרנס אחד לדון בעיר אחרת ואני ראיתי גם כן הוציאו לר' יצחק לצאת מעיר אליצ"א ולדון בב"ד אחר אף על פי שב"ד שבאליצ"א היה קדום מאד ונקברו בה גדולים עכ"ל:

סעיף ב
ונ"י כתב סימן כ"ח ומצאתי במרדכי ישן דאם ישבו מתחלה מותר והא דאמרינן צריך עמידה היינו אם התחילו לעמוד אסורים לישב ולא נראה כן מדברי שאר הפוסקים וכתב הריב"ש בתשובה סימן רס"ד דעמידה ע"י סמיכה מקרי שפיר עמידה לענין זה וע"ש:

סעיף ג
כתב הר"ן פרק שבועת העדות דף שי"א ע"א דמותר לעמוד בפני ת"ח שבא לדון וליכא בזו משום מסתם טענותיו שהכל יודעים שחייבים לעמוד לפני ת"ח וע"ש אימת יכול לעמוד לפני אשת חבר:

סעיף ד

בתשובת מהרי"ל סימן קצ"ה הא דאסור לשמוע דבריו היינו שהדיין יודע שהוא יהיה דיין בדבר ובעל דין הב' יצטרך לעמוד לפניו לדין אבל יכול א' לשמוע קבלת ב"ד אם אינו יודע שיהיה דיין בדבר ואם אח"כ יוצא הב' לדון לפניו הרשות בידו וע"ש בתשובת הרד"ך סי' כ"ו כתב אינו מן הנכון לכתוב פסק דין אם לא ישמע דברי שניהם אפילו לכתוב הודאה לדעתו לאחד מבעלי דינין אע"פ שאינו פוסק: וכתב המרדכי ז"ל תקנות הקהלות שתיקן ר"ש מווין עם גדולי ארץ כל רב שיפסוק דין בלי שמיעת ב' בעלי דינין אלא כשיבא אחד אצלו ויאמר תשמע דברי וכתב לי הנראה בדעתך ויכתוב הדיין ההוא לא ידון שום דין עכ"ל עיין בכ"ז סימן קכ"ו דמשמע שם דמקצת גדולים כתבו בדרך א"כ הוא ע"ש ומיהו נ"ל שאינו נכון וכ"מ מפסקי מהרא"י סי' רצ"א ובכמה מקומות וכ"כ ב"י תשובת הרשב"א וז"ל ואיני רוצה לכתוב במה יתחייב או יפטור שמא מתוך מה שאכתוב ילמדו לשקר עכ"ל ש"מ דאיכא למיחש להכי וכ"כ הריב"ש סימן קע"ט דאין לעשות כן משום שמא מתוך טענותיו ילמדו לשקר ועוד דאח"כ יבוא חבירו ויאמר בדרך אחר ויצטרך לכתוב בדרך אחר ואיכא לעז בדבר וע"ש:

סעיף ה

כתב ריב"ש סי' רצ"ח א' מבעלי דינין שהביא טענותיו מסודרים בכתב והשני משיב שאין לב"ד לקבל טענות בכתב הדין עמו לפי שאין להטריח חבירו לקחת טופס מטענותיו ולהשיב עליהם מתוך הכתב ועוד שיש לדיינים לשמוע הטענות מפיהם דמתוך דבריהם ילמדו להבין מי הטוען אמת או שקר ולא שיבואו בטענות מסודרות מפי אחרים כאשר בודה מלבו ליפות טענות של שקר בתיקון הלשון ולכן ישמעו הדיינים הטענות מפיהם עכ"ל. כתב נ"י פ' גט פשוט דהטוען בכתב אינו יכול לחזור ולטעון אפילו לא הוכחש בעדים ונותן אמתלא לדבריו לא מהימן וע"כ אין לכוף ולטעון בכתב וע"ל סימן י"ג ונראה מדבריו דאם ב' בעלי דינין רוצין לטעון בכתב הרשות בידן וכ"מ לעיל סימן י"ז בתשובת הרשב"א וכ"ה המנהג כתב מהר"י וויי"ל סימן כ"א אם א' מבעלי דינין רוצה לטעון בל' אשכנז והב' אומר שאין המורשה שלו יודע לטעון בל"א אין יכול לכופו לטעון בל"א אם לא שהיתה תקנה בעיר לטעון בל"א ואם המורשה שלו אינו יודע ישכור לו מורשה אחר:

סעיף ו

וכ"ה שם במרדכי והביאו התוס' ראיה מן הגמרא מדגרסינן פ"ק דב"ב רוניא אקיף לו רבינא מד' רוחותיו א"ל הב לי אגר נטירא לא יהיב ליה אתא לקמיה דרבא א"ל זיל פייסיה במה דאפייס ואי לא דיינינא לך כרב הונא כו' נראה ללמוד מזו דאם בעל דין

תבע חבירו בדבר מועט וראה הדיין שחייב לו יותר ע"פ הדין שאין צריך לפסוק לו רק כפי מה שתבעו ואם פסק לו יותר ממה שתבעו הוה טעות כדין והדין חוזר כ"כ ריב"ש בתשובות סימן רכ"ב וכתבתי לקמן סימן כ"ה.

סימן יח

סעיף א

כתב הריב"ש סי' רל"ה אין ספק שבדיני ממונות אין מקבלין עדים אלא לאחר שהשיב הנתבע לתביעת התובע לפי שאולי יורה הנתבע ולא יהא צריך עדים ואטרוחי בי דינא לא מטרחינן עכ"ל.

סעיף ב

וכנ"י פרק א' דיני ממונות דף רע"ד ע"ב דטוב שיתחילו למנין מן הצד אף בדיני ממונות:

סעיף ג

כתב נ"י ד' רע"ד ע"ב דוקא לענין דיני נפשות או ממון רב ותלמיד אינם נמנים לשנים אבל לענין טהרה וטומאה ולאיסור והיתר נמנים לשנים אע"ג דצריך אף לסברתם כו'.

סימן יט

סעיף א

כתב נ"י פ' הגוזל בתרא דף ל"ז ע"ב בשם רב פלטוי גאון אדם שנתחייב לחבירו בב"ד ועבר על גזירת ב"ד כותבין לקהילות ישראל פלוני גזרנו עליו דין וסרב ולא השגיח והחרמנו אותו שלא יתפללו עמו בי' ולא יזמנו עמו ולא ימולו לו בן ואל יקברו לו מת והוציאו בניו מבית הספר ואשתו מבית הכנסת עד שיקבל עליו הדין וזו מיקרי פתיחא עכ"ל:

סימן כ

סעיף א

אבל אם לא אמר תחילה שאין לו ראיה יכול לומר קרבו פלוני ופלוני והעידוני אע"ג שכבר נתחייבו בדין מאחר שלא שאלו הב"ד תחילה ואמר אין לי וכ"כ הרא"ש כלל ו' וכלל י"ו סימן י"ט דאם לא שאלו הב"ד אם יש לו טענות וזכיות אחרים יכול לטעון אח"כ עוד טענות' או זכיות או להביא ראיות לסתור הדין וע"ש.

סעיף ב

וב"י דחה דברי הרא"ש ומדברי כולן נראה דאם היה גדול בשעת מיתת מורישו דינו כשאר גדול וכ"פ המרדכי סוף פרק ז"ב ע"א ופ' חזקת ד' רמ"ה ע"ג בתשובת מהר"ם והיא במיימון ס"ס שופטים בב"י סימן י"ב ב' תשו' שבסוף ס' חזה התנופה ראובן ושמעון שבאו לדין ויצא אחד מהן זכאי ושוב חזר בעל דינו ותבעו בפני ב"ד אחר אינו זקוק לו

לירד עמו לדין ולא להשיב על טענותיו וגם אין בית דין רשאי לשמוע דבריו כלל אחד שכבר יצא זכאי מב"ד הראשון:

סימן כא

סעיף א

וכ"כ המרדכי ריש סנהדרין דוקא קנו מידו דבלא קניין לאו כלום הוא ולכן אם קבעו לו הב"ד זמן להזמין חבירו וקבל עליו שאם לא יזמינו עד הזמן המוגבל שוב לא יזמינוהו אם לא קבל קנין לאו כלום הוא וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן תתצ"ט וע"ל סימן ר"ז בדיני אסמכתא:

סימן כב

סעיף א

וכתב המרדכי ריש ז"ב בשם הרמב"ם ודוקא שלא נודע שטעו אבל אם נודע שטעו יכול לחזור בו דלא עדיף מפשרה דיכולין לחזור אף לאחר שהגידו הפשרה אם לא קנו מידו אע"ג דקבלינהו עליו לפשרה וה"ה כאן אע"ג דקבלינהו עליו לא קבלינהו לענין אם טעו דלא מיקרי דין וא"ת וא"כ דלא טעו קודם ג"ד למאי נ"מ יוכל לחזור וי"ל דיוכל לחזור ולטעון בענין אחר או נותנים לו זמן מב"ד השני כי הראשון אינו כלום מאחר שחוזר ותשובה היא בתשובת מיימוני סוף ספר שופטים וכמ"ש ב"י ע"ש:

סעיף ב

ומסיים שם אלא ה"ה צא תן לו אבל חייב אתה ליתן לו לא מיקרי גמר דין אלא רצונם לומר אנו רואים שהחיוב עליו לשלם אבל לא נתברר לגמרי ולכן לא מיקרי גמר דין וע"ש והמרדכי כ' ריש ז"ב דאם אמרו פלוני חייב שבועה מקרי ג"ד וזהו כדעת הטור וע"ש:

סעיף ג

וע"ל סימן כ"ד מת יכול לחזור אחר קבלת קנין.

סעיף ד

וכ"ה במרדכי ר"פ יש נוחלין ודוקא שגמרו הדין קודם שחזר בו אבל קודם גמר דין יכול לחזור עכ"ל.

סעיף ה

ע"ל סימן רמ"א אם מחל השבועה איזה לשון מיקרי מחילה.

סימן כג

סעיף א

ע"ל סימן קל"ח פי' שודא דדייני:

סעיף ב
ועיין בזה נ"י ריש סנהדרין:

סימן כד

סעיף א
אבל אם היה שמעון נאמן נזקקין לו תחלה מכח מיגו ולקמן סימן ע"ב יתבאר בעז"ה כל חילוקי דין זה:

סעיף ב
ובמרדכי ריש ב"מ משמע דאף אם התובע מודה לנתבע אפ"ה דינא הכי וע"ש:

סעיף ג
במרדכי ריש פרק שור שנגח את הפרה עוד פירושים אחרים בדין נזקקין לתובע תחלה ואחד מהן שהתובע יטעון דבריו תחלה ואי זיילי נכסי נתבע משום זו דיוצאים עליו קולות שהוא חייב יטעון הוא תחלה כדי שיסברו העולם שהוא התובע.

סעיף ד
ונ"י כתב דפי' נזקקין לתובע תחלה אם התובע מבקש שלא יגמרו עכשיו הדין או שחייב הנתבע לישבע לא יוכל לומר הנתבע שלא ישבע אם לא עכשיו אבל אם זיילי נכסי משום זו נזקקין לנתבע וכ"כ בנ"י ס"ס כ"ב בשם תשובת הרשב"א דאפי' קבלו קנין לדון בפני ב"ד וטענו בפניהם יכול התובע להסתלק ולומר לא אדון עכשיו ואפי' מסר שטרותיו לב"ד להראות זכיותיו ואי זיילי נכסי הנתכע משום זה נזקקין לנתכע וצריך לדון עכשיו.

סעיף ה
ועיין בתשובת מיי' ס"ס משפטים שהאריך בדין נזקקין לתובע כתב מהרי"ו סימן קמ"ז אחד שתבע לחבירו ולא רצה להשיב לו ואח"כ חזר הנתבע ותבע את התובע מחמת דברים אחרים גם הוא א"צ להשיב לו הואיל והוא היה התובע ראשון עכ"ל:

סימן כה

סעיף א
ונ"י כתב ריש סנהדרין דיש חולקים דס"ל דמהני קבלתו ואפי' טעו אין חייבים לשלם.

סעיף ב
אבל הרי"ף כתב כסברת הרמב"ם, והמרדכי פרק אחד דיני ממונות ונ"י שם האריכו בדין זה ע"ש

סעיף ג
וכ"כ המרדכי בשם מוהר"ם ס"פ מי שהיה נשוי ע"א וכתב מהרי"ק שורש קמ"ט מיהו אם רבים חולקים על היחיד ליכא למימר קים לי כיחיד דלא גרע מהיכא דסוגיא דעלמא אזלא כאידך:

סעיף ד

כ' המרדכי סוף כתובות דף קמ"ט ע"א וז"ל מצאתי מהר"מ היה רגיל לפסוק היכא שגדולים חולקים בדבר אי תפיש א' לא מפקינן מיניה דיכול לומר לזה שכנגדו אייתי ראיה שהלכה כזה שפסק כנגדו עכ"ל וכ"כ שם פרק נערה שנתפתתה אבל בתשובת מהרי"ק שורש צ"ד כתב דלא יכול למימר קים לי כפלוני אם לא בנדוניית התנים שמתה אשתו אם חוזרת או בפסקים שפסקו אחרונים וע"ש ובשורש קמ"ט כתב דבאיסור והיתר כלל ליכא למימר קים לי כפלוני כו' כתב המרדכי פ' נערה שנתפתתה שפסקינן בכל מקום כרב אלפס רק במקום שהתוס' חולקים עליו וכ' פ' הכותב במקום שהשערים חולקים עם הספר פוסקים כדברי הספר כי עשו הספר באחרונה ובהנחות תשובת מיימוני סוף ספר משפטים כתב ז"ל שוב קבלנו שאותו מייסד השערים היה בן בנו של רי"ף שעשה החיבור כי זה היה שמו רבי יצחק בר יעקב ובעל השערים נקרא ר' יצחק בן ראובן עכ"ל וכתב מהרא"י בפסקיו סי' רמ"א דאין כח ביד אחד בזמן הזה לחלוק להקל בדבר שהחמירו בו החבורים שנתפשטו ברוב ישראל אא"כ יש קבלה בידו שאין נוהגין כאותו החיבור ע"ש עוד כתב סימן רל"ח דתלמיד יכול לחלוק על רבו כדרך שכתב הרא"ש אם היה לו ראיות ברורות כו' כתב הריב"ש סי' רכ"ז ראוי לסתור דינם מפני שלא עיינו בתביעת ראובן ונתנו לו יותר ממה שתבע אע"פ שיכול לחזור בו קודם גמר דין מ"מ מאחר שלא חזר לא היה להם לפסוק אלא כפי מה שתבע כו' ועיין במהרי"ק שורש י':

סעיף ה

כתב נ"י ריש סנהדרין דאחר קניין פשרה לא מצינו למיטען קנין בטעות עשיתי אבל פשרה שעושין מפני שאין לו שטר או ראייה ואח"כ מצא הראיה ההיא וודאי קנין בטעות היא ויכול לחזור עכ"ל ועיין במשרים נט"ו ח"ג מדין פשרה בטעות כתב מהרי"ק שורש קי"א א' שנתפשר בחלק ירושתו בדבר מועט כי אמרו לו שלא היו נכסיו מרובים ואח"כ נודע לו שהוא בכפליים הוה פשרה בטעות כב"י סימן מ"ב בשם תשובת הרשב"א ראובן שהיה לו דין עם שמעון ולוי עשה פשרה עם לוי וכו':

סעיף ו

וכתב בתשובת הרא"ש כלל ס"ח סימן ה' למה ששאלתם לפסוק דין שכבר נפסק בי דינא בתר ב"ד לא דייקי כו' אמנם אם יש בדבר סתום שצריך פירוש או הוסיפו בטענות אחרות מה שלא טענו לפני פסק הדיינים ויחזירו הטענות יבאר הדין כל הצורך עכ"ל:

סימן כו

סעיף א

וכתב בת"ה סימן ד"ש דאף דבר דמותר למיעבד דינא לנפשיה מ"מ אסור לכופו ע"י עכו"ם וע"ש. וכתב מהרי"ק שורש קנ"ד אם עבר אחד והלך לפני דייני עכו"ם צריך לסלק יד עכו"ם מעליו וידון לפני דייני ישראל עכ"ל וע"ש שהאריך בזו גם בשורש א' האריך בזו וכתב בשם המרדכי מגוזל קמא דאפי' אין עושה שום מעשה רק כופהו בדין עכו"ם שיעמוד בדין ישראל ראוי למתחו על העמוד כו' וע"ל סימן שפ"ח מי שהלך בערכאות מחמת שהכהו אם יש לו דין מסור:

סעיף ב

כתב מהרי"ק שורש א' דאין כח לשום דיין לתת כח ללכת בערכאות של עכו"ם כל זמן שהנתבע רצה להיות ציית דין ופשוט הוא:

סעיף ג

והמדקדק בתשובת המרדכי יראה שאינה שייכה לכאן כלל כי התם מסרו זה את זה ולכן פסקו להם בדין ישראל אבל לענין הדין אפשר לעולם דאין נזקקין וכדברי מהרי"ק כנ"ל וז"ל מהר"ם מריזברג בנימוקיו וע"ד ההכאות אם הפסיד המכה בד"ג אז אין להענישן טפי דבתרי קטלי לא קטלינן ליה ואם לא הפסיד ע"י קבלותו אז יעשה לו דין עכ"ל:

סימן כח

סעיף א

וע"ל סימן י"ו דמשמע דהחרם חל על הבעל דבר וכתב מהרי"ו סי' צ"ה דבדין יתומים אין משגיחין בעדות קרובים כלל וע"ש עיין בי"ד סימן רל"ב מלך שצוה לתת חרם אחר עדות אם צריכין להגיד מחמת החרם כתב מהרי"ו סימן מ"ב דאם שום עד אמר שאינו רשאי להגיד עדות מחמת שקיבל עליו בסוד שלא לגלות הדבר אז בעלי דינים יתירו לאותו עד לגלות הדבר עכ"ל.

סעיף ב

והג"מ פ"ר דה' עדות דוקא במקום דאיכא שבועה אבל בדבר עון שאין ראוי להשביעו לא יעיד עליו ואם העיד לוקה משום דהוציא שם רע לחבירו כדאמרינן בפסחים (קיג.) טוביה חטא וזיגוד מנגיד אבל לאפרושי מאיסורא שריא כדאמרינן בקידושין (סו.) במעשה דההיא סמיא דאמר אשתך זנתה כו' וכתב במישרים נ"ב ח"ב הרואה דבר עבירה חייב להעיד לקיים ובערת הרע מקרבך עכ"ל ונראה דמיירי שהיו ב' עדים או לאפרושי מאיסורא אפילו אחד אבל בלא"ה א' לא יעיד כמו שכתבתי:

סעיף ג

ועיין בתשובת הריב"ש סימן קנ"ג דלא היה מנהגו להשביע העדים אלא כשבאו להעיד על דבר עבירה דאז איכא למיחש דמיראה לא יעידו ואף העדים רוצים בכך כדי שלא יקפידו עליהם בעלי הדבר וע"ש:

סעיף ד

ובהגמ"י פ"א דעדות דאפילו לא משביען חייבים להעיד אם יודעים לו ערות כו' וכ"כ הרשב"א סימן תרנ"ח וכ"כ התוס' ר"פ הכונס ע"כ התוס' והביאן ב"י ודוקא שתובעין בב"ד דשם אם לא יגיד שוב לא יכול לחזור ולהעיד וע"כ חייב להגיד לו אבל חוץ לב"ד אין לחוש כיון דיכול לחזור ולהגיד לו עכ"ל עיין לקמן סימן נ"ב תשובת הרא"ש דאין לתת חרם אחד עדות על א' שפסול לשבועה או כדומה אלא אם יודעים עדים יבואו ויעידו וב"י כתב בשם תשובת הרשב"א דיכול ליתן חרם ע"ז וע"ל סימן צ"ב וכתב הר"ן פרק שבועת העדות ד' שי"א ע"א שיכול אדם להשביע את חבירו מן הספק אם יודע לו עדות אם לא וע"ש:

סעיף ה

ועיין בזו בתשובת מהרא"י בפסקיו

סעיף ו

ובהגהות מרדכי דקידושין דף ע"ג וע"ד האריך בזו בתשובה וכתב דבדיני ממונות הוא הלכה מפי הגבורה להכשיר עדות בכתב כמו בשאר עדיות ע"פ וע"ש:

סעיף ז

וכתב המרדכי ריש ד' אחין ובהגהות שם פרק האשה שהלכה כר"ת וכ"כ נ"י בשב התוספות פ"ב דכתובות ופ"ג דיבמות שכתב ר"י דנוהגין כר"ת ובתשובת ריב"ש סימן ר"י כתב עדים שכתבו טופס השטר בפנקס כדי שיכתוב השטר בנוסח ההוא אין דנין ע"פ אותו הטופס דלא הוי כמי שכתבו עדותן בפנקסן לזכרון דברים בעלמא ולא דנין ע"פ אותו עדות דהוה מפיהן ולא מפי כתבן ולא דמי לשאר שטרות שנמסרו ליד בעלים שחתימתן הוה כאילו נחקרה עדותן בב"ד ואף אם לא נמסרו ליד בעלי הדבר הואיל וחתמו ע"מ למסור אבל כתב שעושין העדים לעצמן לזכרון אע"פ שחתומין בו כיון שלא נעשה לשם שטר הוי כפנקס בעלמא ואין גובין בו דהוי מפי כתבם עכ"ל ועיין בסמוך בדברי התוס' שאכתוב שמשמע שלא כדברי הריב"ש ועיין למטה וכן הוא לקמן סימן ס"א מתשובת הרא"ש שלא כדברי התוס' וב"י כתב לקמן ס"א דהרשב"א כתב בתשובה כריב"ש:

סעיף ח

ומשמע אי כתב בסדר השטר הוי מעידין על זה ודלא כדברי הריב"ש שכתבתי בסמוך ונראה דר"י לטעמיה אזיל דס"ל כר"ת דמותר להעיד מפי כתב ולכן אי הוי בסדר השטר הוי כשר אבל ריב"ש כתב לסברת הרמב"ם ורש"י דס"ל דאפילו כתב פסול דבעינן מפיהם ולא מפי כתבם ולכן אפילו נכתב כסדר השטר פסול כל זמן שלא נכתב לשם שטר ממש ובתשובת הרשב"א סימן אלף כ"ט דכל שטר שלא ניתן לכתוב ואיכא למימר שהעדים טעו וכתבו שטר שלא כדין אין דנין ע"פ אותו שטר דהוי מפי כתבם אלא צריכים להעיד עדותן ע"פ וכ"כ שם סימן אלף רי"א וע"ש כתב מהרי"ו בתשובותיו בשם מוהר"ם הא דאינו יכול להעיד בשאינם זוכרים היינו דוקא בע"א אבל ב' עדים החתומים על השטר יכולין להעיד אע"פ שאינן זוכרין מעצמן ואע"פ שהשטר פסול ולא משמע כן מדברי הרי"ף והתוס' פ"ב דכתובות וע"ל סימן מ"ו מדין זה וע"ל ריש סימן ל"ה כתבתי מדין זה.

סעיף ט

כתב מהרא"י ז"ל בפסקיו סי' קע"ה מדברי ראב"ן שמעינן שמקילינן בדבר היכא דאיכא צד וטעם להקל לכן היכא דידעינן שאם יגבה העדות בפניו יתעכב קבלת העדות ע"י כוחות ואלמות אם ידוע זה מקבלין עדות שלא בפניו וכתב עוד סימן קע"ז היכא דאיכא למימר דהעדים יראים מלהגיד לו בפניו יגידו שלא בפניו וכ"מ קצת מתשובת הרשב"א שכתב כסימן זה וצ"ע פרק המפקיד ופרק ב' דכתובות בעובדא דמרי בר איסק דהאלם צריך להביא עדים כמבואר לעיל ריש סימן זה ולא אמר ליה שיעידו העדים שלא בפני האלם ואפשר דשם היו יראים להגיד אפילו שלא בפניו א"נ דאם אפשר לכוף האלם שהוא יביא העדים עדיף טפי ומצאתי הגה"ה במרדכי בדפוס החדש וז"ל תקנת הגאונים כשמקבלין עדים מקטטות ומריבות שאין לעדים להעיד בפני בע"ד כדי שלא יעשו זע"ז קטטות כשישמעו עדותן גם הדיינין לא יגלו עדותן שקיבלו לבעלי דינים כדי שלא ילך בעל הדין ויתקוטט עם העד אבל על עסקי ממון מקבלין בפני בע"ד עכ"ל הגהות ונראה דלא מיירי הג"ה זו אלא בדבר שדנין ב"ד כדי להשקיט קטטות ומריבות או משום לעשות שלום מותר לקבל עדות שלא בפני בע"ד ולקנוס החייב בדרך קנס אבל לדון בין ב' בעלי דינים לא נראה שתיקנו בזו הגאונים לקבל עדות שלא כדין ואם תיקנו לא נתפשטה תקנתן ואין לסמוך בזו על דברי יחיד נגד כל הפוסקים כנ"ל:

סעיף י

ונראה דהרשב"א וראב"ד לטעמייהו אזלי דס"ל כדעת י"מ דס"ל דאם הוא אונס א"צ לשלוח אחריו כמ"ש ודלא כדברי הרא"ש אבל לדעת התוס' ורא"ש לא מקבלין בכה"ג והו"ל לב"י לפרש כתב מהר"מ פדווא"ה סי' ע"ג בשם רבינו ירוחם דאי גבו עדות שלא

בפניהם ונאנסו העדים אח"כ או שכבר הלכו למד"ה דנין ע"פ אותו עדות וא"כ אם גבו עדות שלא בפניו ודנו כבר על אותו עדות מודה ריב"א דכשר:

סעיף יא

וכתב הרשב"א בתשובה סימן אלף כ"א דמקבלין עדים ממחזיק קרקע ומביא ראיה לפני ב"ד על חזקתו אע"פ שאין המערער לפנינו וע"ל במישרים נתיב י"א ח"ב:

סימן כט

סעיף א

ודלא כהר"ן שכתב בפ' שבועת העדות שקרוב הדבר דמאין אנו יודעים ליודעים אנו לא מיקרי חוזר ומגיד ומ"מ נראה דאם נתנו טעם לדבר דמה אמרו תחלה אין אנו יודעין יכולין להעיד אח"כ וכ"מ מדברי הרמב"ם פ"ג דעדות ודברי רבינו שכתב שאין יכולים לחזור ולהעיד אח"כ דבר שסותר עדותן הראשונים משמע דוקא שהעידו תחלה הא אם אמרו תחלה אין אנו יודעים עדות ואח"כ אמרו יודעים אנחנו ונותנין טעם למת שאמרו ראשונה יכולין להעיד עכ"ל והרא"ש כתב בתשובה כלל נ"ט סי' א' בא' שהעיד ראובן דר בבית שמעון אבל אינו זוכר אם הוא שני חזקה ולאחר זמן אמרו שנתן על לבו והוי שני חזקה הוי חוזר ומגיד ואינו מועיל כיון דבתחלה אמר שאינו זוכר אבל אם אמר מתחלה איני זוכר עתה כמה דר יכול לומר אח"כ נתתי אל לבי וזכרתי ויע"ש: כתב הריב"ש סימן קכ"ז אפשר שאף הרמב"ם יודה דע"א בשטר יכול לחזור בו ולא הוי כמו שנחקרה עדותו בב"ד ודוקא בשנים אמרו כן ע"ל ס"ס מ"ו מדין עדות בשטר אימת יכולין לחזור ולהגיד:

סעיף ב

ועיין בתשובת הריב"ש סימן ר"א האריך בדין זה וע"ל סימן ע"א שטר שיש בו נאמנות ואומרים העדים שלא חתמו על הנאמנות אם נאמנים:

סימן ל

סעיף א

עי"ל סימן ט"ו:

סעיף ב

כתב ריב"ש סי' קס"א דאין חילוק לענין ממון בין מילתא דעבידא לגלויי או לא ע"ש:

סעיף ג

ואיני יודע למה כי לפי הנראה דינא הכי דהא המקבל מתנה מודה דעדות אחד שקר ואי אפשר להיות ב' העדיות אמת וא"כ אין במתנה אחרונה רק ע"א וגם הוא מוכחש מן העד הראשון ודמיא להא דכתב הרמ"ה בסמוך דאם אין המלוה תובע רק מנה א' וכו':

סעיף ד

ע"ל סי' נ"א מאלו הדינים ובתשובת הרא"ש כלל כ"ט משמע דעד הקנין ועד החזקה מצטרפין וע"ש:

סעיף ה

ובהגהות אשירי שם כתב דאף הבתי דינים אינם מצטרפין אלא כשהעידו ב' עדים בכל ב"ד אבל אם העיד ע"א בב"ד זה וע"א בב"ד זה אין א' מב"ד זה וא' מב"ד זה מצטרפין וכ"נ מדברי ב"י דס"ל הכי ומדברי ה"ר אברהם דלעיל לא משמע כן.

סעיף ו

ותמיהני דפסק כאן דדיני גיטין וקידושין הוי כדיני נפשות ולעיל סימן זה לא פסק כן.

סעיף ז

ובאה"ע סימן קמ"ד נתבאר דין זה כתב בהגהות מרדכי דקידושין דבמילי דאיסורא אין לכוין עדות ברורה ועי' בתשובת הרא"ש כלל כ"ט האריך בדין הכחשת העדים כתב ב"י סי' כ"ח וז"ל אף ע"ג דע"א היכא שהאחד מכחישו לאו כלום הוא מ"מ אם הוא דבר שיכול להתברר נאמן וכ"כ מהרי"ק שורש א' ותוס' דקידושין פרק האומר עכ"ל ועי' בא"ע סי' מ"ב כתב המרדכי בהגהות סנהדרין בשם העיטור דאף ע"ג דתנן פ"ג דעדיות לא ראינו אין ראיה היינו היכא דאיכא למימר זה ראה וזה לא ראה אבל היכא דתרווייהו כי הדדי נינהו כי אמר האחד לא ראיתי הו"ל כאומר לחבירו לא ראית והו"ל הכחשה והכי תניא פרק עגלה ערופה וכתב ב"י ונ"ל דהיינו כדאמרינן בכמה דוכתי כשאמרו עדים לא זזה ידינו מתוך ידם עכ"ל וא"צ אלא כל שהיה במעמד א' לא ראינו ראיה וכמ"ש בא"ע סי' מ"ז וע"ש:

סימן לא

סעיף א

ולא ידעתי מאי קשיא ליה דנראה דאף שהודה ששרפו יכול לגבות השני שמוציא עכשיו ומאחר שלא יוכל לבוא לידי גביות ב' השטרות ובשעה שבא לב"ד כבר נשרף האחד הוה כאילו לא היה לו רק האחד והוא בשר דהא כל אחת באה בפ"ע ומעידה:

סימן לב

סעיף א

כתב הריב"ש בתשובה סימן שנ"ב ב"ד שהכריזו שיודה כל מי שיש לו משל יתומים ושלח אחר שלוחו להודות ופסק דהודאה ע"י שליח לא הוי הודאה אם לא שעשאו בפני עדים ומ"מ הוי הודאתו בפני שליח כהודאה בפני ע"א דלא שייך למימר משטה הייתי בך הואיל ולא היתה שם תביעה גמורה גם שלא להשביע עצמו לא יוכל לומר הואיל

והיו שם קצת תביעה מב"ד שהכריזו שכל מי שיש לו יבא ויגיד ועוד כיון שהשליח אומר שהודה לפניו והוא מודה שעשאו לשליח לא גרע מאתם עדי וכו' ע"ש:

סעיף ב

ולי נראה שאע"פ שהוא כאן ויש לו לשלם א"צ להחזיר שאחר שהוא אומר שהעדים כאן העידו והעדים אינם נאמנים בהודאתן דכיון שהעידו אינם חוזרים ומגידים ועוד דלפי דבריהם רשעים הם ואינם נגאמנים עליו אבל על עצמן נאמנין והם צריכים לשלם ועיין בתשובת הרא"ש כלל ל"ה סימן ג וע"ל סימן ל"ח:

סימן לג

סעיף א

ועיין בנ"י פרק יש נוחלין:

סעיף ב

וכ"כ המרדכי פ' זה בורר בשם הגאונים כדברי ר"ת וכ"כ ה"ג והרא"ש הזכיר ב' הסברות פ' זה בורר ולא הכריע ממילא משמע לדעתו דאזלינן לחומרא וכ"כ סמ"ג דאין להקל מדברי ר"ת וכ"נ ודלא כב"י דכ' דמאחר שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן:

סעיף ג

ואפשר היה לומר דאף ר"ת מכשיר בקרובי האם דתרי דרבנן לא אמרינן היינו שלישי בראשון שהוא מדרבנן בקרובי האם שהוא דרבנן אבל אין נראה דא"כ היה לרבינו לכתוב שהוא כשר ולא לכתוב סתמא כשם שקרובי האב פסולין כך קרובי האם פסולין ולכ"נ דאין לחלק ולדברי ר"ת ג"כ פסול ולזה לא הוצרך לרבינו לכתבן מאחר שכתב דאין לחלק בין קרובי האם לקרובי האב ממילא ידעינן דלר"ת דפוסל ג' בראשון בקרובי האב ה"ה בקרובי האם כנ"ל:

סעיף ד

כתוב בת"ה סימן רכ"ו דב' נשואים ב' בנות אחיות לא יחתמו יחד לכתחילה משום דיש לחוש לב"ד טועין שיסברו פסולין הן:

סעיף ה

וכ"כ רא"ש בתשובה כלל נ"ח שכן דנין כל חכמי אשכנז וצרפת וכ"כ התוס' פרק זה בורר וכ"כ המרדכי שם ומשמע מדבריו שם דמ"מ בעל דינה פסול לאשת יוסף בן רחל דלענין זה אמרינן אשה כבעלה דכל מה שקנתה אשה קנה בעלה אמנם מדכתב התוס' להכשיר אשת ג' בראשון והביאו רבינו לקמן לא משמע דיש לפסול להעיד לאשה במקום דכשר לה מטעם מה שקנתה אשה קנה בעלה ומיהו יש לדחות דהתם מיירי שיש לה נכסים

שאין לבעלה רשות בהן ונראה לפי דברי הפוסלין ה"ה בכ"מ דפסול לבעל פסול לאשה מהאי טעמא:

סעיף ו
וכ"ד הפוסקים דלא כמרדכי שכתב בשם ריב"ן דבעל כאשתו לא אמרינן:

סעיף ז
נראה דט"ס יש כאן דהא אבי חמיו שאינו עם אשתו רק ב' בראשון וזהו לכ"ע אסור ואמרינן ביה חד בעל כאשתו לכן נראה דיש לגרוס אבי אבי חמיו דהוי עם אשתו ג' בראשון ולא אמרינן ביה אפילו חד בעל כאשתו גם בב"י כתב דט"ס אך שהגיה בדרך אחר ואין נפקותא בדבר:

סעיף ח
ובפי' רבי שמשון סוף מסכת שביעית מוכח בהדיא דלשון נתגיירו לא משמע אלא בגר שהיתה לידתו שלא בקדושה:

סעיף ט
ונראה דאינו פסול רק בדיני נפשות משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה כדאיתא פ"ק דמכות אבל בדיני ממונות דאין אנו צריכין עדות שאי אתה יכול להזימה כמ"ש נ"י פרק ז"ב דף רע"ה ע"א א"כ גם טריפה יכול להעיד:

סימן לד

סעיף א
ועיין במרדכי פרק אלו מציאות ע"ג המלוה על ספרים ולומד בהן אין נפסל בזו משום רבית משום דקסבר מצוה קא עביד אבל בלאו הכי פסול וע"ש דיש חולקים:

סעיף ב
וצ"ע לקמן גבי חשוד על העריות דמשמע דלא מיפסל משום קול:

סעיף ג
כתב בחידושי אגודה פרק זה בורר בשם ראבי"ה דאין לפסול מועלי בחרמות ותקנות הקהילות דאם לא כן לא יוכשר א' מאלף כתב הרא"ש בתשובה כלל ק"ז סימן ו' דאדם שאומרים עליו שעבר על החרם אין לפסלו אא"כ אמרו עדים ידענו בבירור שהיה פלוני שם כשנתנו החרם וידענו ג"כ בבירור שעבר על החרם עכ"ל:

סעיף ד
ול"נ דה"ה בא על הכותית לא מפסיל רק מדרבנן דהא אינו אלא מגזירת ב"ד של חשמונאי כמ"ש בא"ה סי' י"ו:

סעיף ה
וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן תמ"ו:

סעיף ו
ולא נראה לי לדמות עניין גנב וגזלן או עד זומם שעושים באקראי ואינו רגיל בכך לענין מלוה ברבי' דמשמע שהן רגילין בכך ולכן בעינן דלחזרו חזרה גמורה כדלקמן אבל גנב וגזלן שחזר בו ולא היה רגיל בכך ודאי אם החזיר מרצונו אין לך תשובה גדולה מזו וכ"כ ב"י בעצמו לקמן בשם בעל העיטור וכתבתיו לקמן ס"ס זה וע"ל ובהגהות אשיר"י פז"ב נראה דמסתפק בדבר וע"ש:

סעיף ז
ועיין ביו"ד סימן ק"ס:

סעיף ח
וכן הוא בהגהות מרדכי בב"מ דף קמ"ו ע"א ועי' בתוס' דכתובות דף י"ח בד"ה ובכולהו בעי דלודי ליה:

סעיף ט
וע"ל סי' צ"ב אם נותנין חרם בעדות שיבואו ויעידו כל מי שיודע על א' שפסול לעדות:

סעיף י
כתב המרדכי פז"ב דף רפ"ה ע"א דאין אדם משים עצמו רשע אפי' אם אמר אעשה תשובה ואוציא הרבית שנתתי או אשיב הרבית דאערומי קא מערים כו' ע"ש:

סעיף יא
וכתב עוד דה"ה הנגזל יכול להעיד עם אחר על הגזלן כיון שהנגזל אינו נוגע בעדות וזה פשוט וכתב עוד ביבמות ס"פ כיצד דבמקום שאנו צריכין להוסיף על משמעות דבריו טעות לא אמרינן פלגינן דבורא וע"ש ובהר"ן פ"ק דגיטין דף תקצ"ו אימת אמרינן פלגינן דבורא ובנ"י דיבמות דף ת"ט דלא אמרינן פלגינן דבורא מקום שצריכין לומר מילתא דלא שכיחא וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' אלף רל"ז ושם דיש לחלק בין אם אמר אשתך זנתה עמי דפלגינן דבורא ובין אם אומר אני זניתי עם אשתך דלא פלגינן דבורא ושם חלוקים בזו וע"ש בתשובות הריב"ש סימן של"ט:

סעיף יב
כתב מהרי"ק שורש ס"ח דכל מה שהאדם מעיד בסיבת יסורים או מחמת יראה אין בו ממש כו' כתב מוהר"ם פאדוו"א בתשובה סי' ל"ז דב' עדים שהעידו על ב' עבירות מצטרפין כגון א' העיד שגנב והאחד העיד שלוה בריבית וע"ש:

סעיף יג
כתב בהגהות מיי' פי"ב ואפי' בכדי חייו דאי יותר מכדי חייו בלא"ה אסור ושמא דאפ"ה הוי חזרה כיון שהוא מודה באיסורה עכ"ל:

סעיף טו
ול"נ דלא צריך לעשות לפנים מן השורה רק מי שהיה מלאכתו בכך והיה רגיל בזה אבל אם עבר עבירה וחזר בתשובה סגי ליה בכך וכ"כ ב"י בשם בעל העיטור:

סעיף טז
ולי נראה דהא דכתבו בתשובה מעלייתא בא לומר דאע"ג דאין מקבלין מהן הרבית שמחוייב כדאיתא בתוספות ואשר"י פרק הגוזל ונתבאר בי"ד סימן קס"א מ"מ אם רוצים לעשות תשובה מעלייתא ולצאת ידי שמים צריכים להוציא הרבית מתחת ידיהם ועיין בי"ד סי' קס"א:

סעיף יז
וצ"ע דאם למד הרמב"ם דין עד זומם מדין הטבח א"כ מ"ש עד זומם דנקט יותר משאר עבירות ואם נאמר דס"ל להרמב"ם דעד זומם חמור תשובתו מאחר שרוצה לחזור לענין הכשר עדות והוא נחשד בעדות ע"כ תשובתו קשה כתשובת הטבח א"כ אפשר לומר דגם התוס' מודים בזה כמו בטבח ול"נ דהרמב"ם למד דין עד זומם מדין חשוד על השבועה דלא מכשרינן ליה לשבועה עד שילך למקום שאין מכירין אותו כו' וה"ה עד זומם לענין עדות ולכן הוא חמור יותר מבשאר תשובות פסולין לעדות כנ"ל:

סימן לה

סעיף א
ובהגהות אלפסי פ"ב דף תפ"א ע"א כתב דה"ה בכל איסורים דרבנן וכו' וע"ש:

סעיף ב
אבל ראוי להעיד לא מהני כמ"ש לעיל סימן כ"א וי"ס שנפל בהן טעות כאן לכן חזרתי וכתבתי הנה:

סעיף ג
וז"ל המרדכי סוף הלכות נדוי אע"ג דמנדין בלא התראה מ"מ אין מנדין עד שיודע הדבר בעדים כשרים ובראייה גמורה כו' ול"נ דאע"ג דאפשר דמדינא אין הנשים נאמנות אפי' במקום שאין אנשים שכיחים כדברי הרמב"ם והרשב"א מ"מ תקנות קדמונים הם מר"ת ז"ל כמ"ש מהרי"ק שורש ק"פ דאשה יחידה או קרוב או קטן נאמנין בענין הכאות או בזיון ת"ח ובכל דבר קטטה שאין רגילים להיות עדים מזומנים בדבר זה ואין פנאי להזמינם וה"ה במסירות וכל זה כתב שם מהרי"ק בשם ר"ת ז"ל וכ"כ הכלבו סי' קט"ז מתקנת ר"ג מאור הגולה וכ"כ בחדושי אגודה פרק י' יוחסין דבכל מקום דאין אנשים רגילים להיות נשים נאמנות וכן האריך בזה בת"ה בסימן שנ"ג מיהו כתב דדוקא בדבר שהוא אקראי בעלמא כגון שמעידה על בגדי אלמנה שלבשה אותן בחיי בעלה דבדבר זה אין אנשים

רגילים לדקדק וכן במקומות שבב"ה של נשים אבל בנזקין דשכיחי אין נשים נאמנות כו' מיהו נראה דבדבר הכאות וחבלות נשים נאמנות וכדברי ר"ת דזה גם כן לא שכיחי כדלקמן סימן ת"ג ולכן נ"ל דאין לדחות דבריהם בלא ראייה ברורה ועיין בא"ה סימן ז' ב' נשים ועד אחד איזה עדיף עוד כתב מהרי"ק שורש כ"ג דאין הפסולין נאמנים אמנם אלא כשהתובע טוען ברי אבל אם טוען שמא על פי אלו הפסולין אינן נאמנים וע"ש ועיין במרדכי פרק הבא על יבמתו דף תס"ד ע"א דאשה כשירה להעיד על שמנה דברים כו' ועיין בי"ד סימן קכ"ז כתבתי מדין עדות נשים:

סימן לו

סעיף א

כתב הרא"ש בתשובה כלל ס' סימן ג' שטר הצואה הוא פסול מאחר שאחד מן העדים פסול אבל אם העד שאינו פסול זוכר עדותו ויש עוד אחד ששמע הדבר מצטרף להעיד עמו ובסימן ה' כתב על שטר שחתם בו קרוב או פסול אם העדים האחרים החתומים זוכרים העדות אפילו ע"י ראיית אותו שטר יכולין להעיד על פה וב"ד יכתבו עדותן וחשוב שטר:

סעיף ב

ובתשובת הרשב"א סי' אלף קפ"ט כ' דאם הראו בעצמן בשעת ראייה שכיוונו להעיד כגון שהתרו בו כל העדות נפסל בשבילן וע"ש ובהר"ן פ"ק דמכות דף רצ"ג מדין זה ועיין מזה בתשובת בר ששת ס"ס קצ"ה דתקנת הקהל אינו נפסל אם חתום עליו אחד מקרובים או מפסולים ואפי' שאר דברים אין הדבר נפסל אם הבעל דבר חתום על השטר דלא שייך ביה שום עדות ואי אפשר לומר ביה אי לאסהודי קא אתו ועיין שם:

סימן לז

סעיף א

כתב בתשובת מוהר"ם סימן י"ג על אודות חזקת הישוב אפילו קרובים כשרים להעיד ואפילו עד מפי עד מפי הקבלה וטעמא דבלא"ה כולן נוגעין בעדותן הם ואי איכא תרי ותרי אוקי היישוב בחזקת בני מתא ואי איכא רבים המכחישים זה את זה אזלינן בתר רוב דיעות ועוד האריך בזו ועיין שם ועיין בא"ח סימן נ"א כתבתי שאין חזקה מועיל בס"ת וע"ש דינים השייכים הנה:

סימן לח

סעיף א

ולא ידעתי מה קשה לו דהא לא איתא בגמרא אלא שהעדות מתקיימת אבל לא איתא התם דאין משלמין ע"פ עצמן ולכן כתב בשם ר"ח והרא"ש חולק על זה וס"ל דמשלמין ע"פ עצמן כמ"ש בתשובה כלל [נ"ח] סימן ו' והביאו בספר מישרים נ"ב ח"ד וכ"כ רבינו לקמן סימן מ"ו:

סעיף ב

וע"ל ס"ס ל' אימת אמרינן לא ראיתי אינו ראייה בתשובת הרא"ש כלל נ"ט לוי העיד שראובן הקנה לשמעון קרקע ואמר שיהודה היה עמו בשעת המעשה ויהודה אמר לא הייתי שם ופסק דזה לא מיקרי הכחשה כו':

סעיף ג

נראה מדברי רבינו שאם העיד העד ואני כמותך עדותו כשר וכ"כ המרדכי פרק נגמר הדין על עדות של שטר קבלת העדות שהא' פירש עדותו והב' אמר אני כמותו דיש להכשיר ודלא כראב"ן שכתב שם המרדכי דס"ל דפסול וכבר נתבאר זה לעיל סימן כ"א:

סימן לט

סעיף א

ע"ל ס"ס ס"ט מדין זה וע"ל סימן ס"א העדים שכותבין זכירתן עד שיכתבו שטר גמור אי אותה הזכרה יש לו דין שטר לגבות בה:

סעיף ב

כתב הרשב"א בתשובה כלל ס"ח סימן ל"ב דשטר שהיה להם לכתוב רחל וכתבו לאה והעידו עדים שטעו השטר כשר דכל ט"ס השטר כשר דומיא דאחריות דאמרינן ט"ס הוא וכ"נ לקמן סימן ס"ט וע"ל סימן מ"ג איזה דבר תולין בט"ס כתב מהרי"ק שורש קל"ג דאפשר דאף לענין מטלטלים נאמר דאחריות ט"ס הוא מאחר שאין לנו קרקעות בזמן הזה וכ"ה לקמן בהדיא ר"ס רכ"ה ועיין בריב"ש סי' שפ"ב ורס"ז אימתי תולין בט"ס:

סעיף ג

כתבו הגהות מרדכי ריש הגהות מכתובות ע"א תשובת מוהר"ם על תנאי שכתבתם שאינו שטר לפי שאין בו קנין זה אינו מכמה טעמים כו' עד דהא כותב אדם עדותו על השטר ואף ע"ג דמסיק התם והוא שזוכרה מעצמו היינו דוקא ע"א אבל ב' עדים החתומים על השטר וכתבו מדעת שניהם שטר גמור הוא לכל דבר אפי' אינו זוכרו וכתב מהרי"ו סי' נ"ד דמהא שמעינן דשמר שאינו כתקון חכמים אע"פ דשטר לא הוי מ"מ עדות העדים איכא וע"ש דדבריו צ"ע דהא בירושלמי שהביא הרי"ף ורא"ש ותוס'

ומרדכי פ"ב דכתובות לא משמע מדבריו לחלק בין עד א' לב' עדים ע"ש גבי זה אומר כתב ידי וכו' ונראה דמוהר"מ לא קאמר אלא בשטר מקויים ואין העדים צריכין להעיד ע"פ ולכן מהני עדותן אע"פ שאין זוכרין ואין השטר כתקנה מ"מ עדותן מיהא איכא כנ"ל מדבריהם אבל נראה שהרשב"א חולק בזה שהרי כתב דכל שלא אמר כתובו וחתומו אינו אלא כפנקס דברים ומיקרי מפי כתבם:

סעיף ד

ובנ"י פרק ג"פ דף רל"ט ע"א סתם קניין לכתיבה עומד וקול יש לדבר וגובה ממשעבדי אבל כשלא נכתב הקניין אינו גובה מנכסים משועבדים דהא בטיל קליה כ"כ ר"י עכ"ל אמנם במרדכי ר"פ הניזקין כתב קנין בעדים חשוב כשטר לכל דבר וע"ש:

סעיף ה

ובר"ן פרק התקבל דף תקפ"ג ע"א כתב דשטר דיש בו קנין אין חוזרין וכותבין שיש בו ספק אם הוא כשטר או לא אבל שטר שאין בו קנין חוזרין וכותבין ולא אמרינן דכבר עשו שליחותן ועיין בזה בריב"ש סי' תק"ג שהאריך בזה ועיין עוד בתשובת הרא"ש כלל ס"ח סי' ל"א ול"ב מדין זה וע"ל ר"ס מ"א:

סעיף ו

ואם קבלו קניין יחד לישא זא"ז ואמר ע"מ שיכתבו השטרות והאחד חוזר קודם כתיבת השטרות ומוחה שלא לכתוב כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ד סימן ג' דאף הקנין בטל וע"ש שהאריך בזו וע"ל סימן רמ"ג מדינים אלו:

סעיף ז

ובאמת שדברי נ"י תמוהין דבוודאי כל ששולחין הב"ד אחריו מכח תביעת התובע הוא ואי זה לחוד מהני למה הצריכו לקבוע עצמן תיפוק ליה דתבעו התובע וצ"ע כתב ב"י סי' ס"א א' שתבע חבירו שיש לו אצלו חלק בשטר שיכתוב לו שטר ע"ז והוא מודה לו אבל אינו רוצה לכתוב ופסק דאין כופין אותו אבל הב"ד שהודה לפניהם כותבין לו הודאתו:

סעיף ח

וכן כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף קמ"ט והאריך בזה וכתב לבסוף ויש לשאול הדיינים אם יודעים אם לאו ובכל כי האי חוששין ובודקין להוציא הדין לאמתו עכ"ל וע"ש שהאריך:

סעיף ט

וכתב רבינו ירוחם נ"א ח"ד ודוקא שאין חתומים בו אלא ב' אבל חתומים בו ג' לא חיישינן לב"ד טועין כי בודאי לא היו כותבין אם הוא לא אמר לכתוב וכבר כתבתי בסמוך דבזמן הזה אפילו בג' חיישינן כתב בתשובת ריב"ש סימן תי"ג דבדבר שאין אנו צריכין רק ב' עדות אע"פ שכתב בלשון ב"ד כשר וע"ש:

סעיף י

כתב הרשב"א בתשובה סי' תתקמ"ה אע"ג דכותבין שטר ללוה בלא מלוה מ"מ אם המלוה מוחה משום טענה שלא להשביע או כיוצא בזו אין כותבין וע"ל ר"ס ר"ז מדין אם יוכל למחות בשטר מלכתוב:

סימן מא

סעיף א

וכ"כ התוס' והרא"ש אבל במרדכי דף רע"ח ע"ג כתב דיש חולקים וס"ל דא"צ לכתוב מי העיד עליו שנמחק ובנ"י שם דף רל"ח ע"א כתב דא"צ לכתוב רק כדי שהלוה יוכל לפסול העדים אבל אם הב"ד רוצים לחקור אם העדים כשרים א"צ לכתבו:

סעיף ב

כתב מהרי"ק שורש קי"ז דאם היו לו שטרותיו בעיר שנכבשה כרכום מסתמא הם בחזקת אבודין וכותבין לו שטר אחר ואפי' הלוה עומר ומוחה אין משגיחין בו. וכ"מ שהעדים כותבין לו אחר גם הלוה בעצמו חייב לכתוב לו אחר אבל ב"י כתב בשם תשובת הרשב"א על מי שטען אבדתי שטר מקחי בחורבן שהעדים יודעין מזו כותבין לו שטר אחד בלא אחריות נכסים כו' א"כ משמע דלא מחזקינן בחזקת איבוד דא"כ אפילו באחריות נמי ואפשר דהרשב"א לא קאמר אלא כשאין אנו יודעין שהיו שטרותיו שם אבל כשידענו שהיו שטרותיו שם מחזקינן אותו בחזקת אבודין וכעין זה כתבתי בא"ע לענין כתובה וע"ש:

סעיף ג

וזה שלא כדברי התשובה שכתב ב"י בשם הרשב"א וז"ל שאלת מהו להטפיס ש"ח של יתומים שיש להם על אחרים והם במקום אחר וחוששין שמא יאבד בדרך התועיל הטפסה זו כמו בשטר עצמו הואיל ומעשה ב"ד הוא תשובה אין מגבין בהטפסה לעולם דא"כ יש לחוש שחוזר וגובה בה מיהו י"ל דבדרך זה שהשטר מונח ביד ב"ד אפילו לדברי הרשב"א מותר דליכא למיחש למידי כתב ר"י נ"ב ח"ב ב' עדים המעידים על השטר שנשרף ואינם עדי השטר וראו השטר וראו חתימת העדים סגי בכך אבל אם הם עידי השטר צריכין לזכות ענייני השטר ועיין בתוס' פ' החובל עכ"ל:

סימן מב

סעיף א

והר"ן פ"ב דגיטין דף תקס"ד ע"ב מיהו כתב ודוקא בשטרות העומדים לראייה אבל בשטרי אקנייתא יכול לכותבן על דבר הראוי להזדייף וע"ש בנ"י ריש פ"ב דכל שטר

שאינו עשוי כתקון חכמים פסולים אע"ג דאין טעם לפוסלו כולי האי ולכך אם עשה בזמן הזה שטר מקושר פסול הואיל ולא נהיגין בזמן הזה בשטרות מקושרים עכ"ל:

סעיף ב

ומשמע אבל אם המלוה הוא חנני והשטר בידו אע"ג דלמטה כתב שהמלוה חן אין מוציאין מידו השטר מחנני:

סעיף ג

ועיין בתשובת הרא"ש כלל ס"ח סימן כ"ט:

סעיף ד

כתוב בתשובת הרשב"א ח"א סימן אלף קנ"ד שאין קפידא לכתוב כתבנו ונתננו השטר לידו אע"פ שנתנוהו ליד שלוחו דזו היינו רשותו כו' ובתשובת מיי' ספר משפטים סימן מ"ח דהכותב שטר ליתום שמגדל אצלו בביתו וכתב לבנו אין לחוש דהא המגדל יתום כאילו ילדו וראוי לקרותו בנו וא"כ גם היתום ראוי לקרות למגדלו אביו ולאשתו אמו ואם כתבו כן בשטר כשר ועוד דלשון חשיבות הוא כמו בני לדברי הקשיבה (משלי ה':א') בעטרה שעטרה לו אמו (ש"ה ג') וכתב עוד מה"ט יש להכשיר אם כתב לחמותו אמו:

סעיף ה

ובנ"י פרק איזהו נשך כ' הא דיד בעל השטר על התחתונה ומפרשין אותו לתועלת המחויב היינו היכא שהל' עצמו מספיק לזה אבל לא אמרינן הכי במקום שצריך להוסיף על לשון השטר ושם מבואר כיצד. כ' בפסקי מהרא"י סי' ג' על שטר אחד שהיה כתוב בו וכל הא דלעיל קיבל עליו בקנין ולא היה כתוב בו במנא דכשר למקניא ביה ופסק דיש לחוש שקנה בקנין אחר ולא בחליפין:

סימן מג

סעיף א

לא נ"ל כן מתשובת הרא"ש שבסמוך וכמ"ש הריב"ש בסימן שפ"ב לענין אם דילג העשיריות והמאות וע"ש שהאריך וכתב דבכל ד"מ תלינן בטעות דזמן השטר בכל מה שיכולין להכשיר וע"ש וזהו דעת הרי"ף ורש"י וכ"ד הרמב"ם פכ"ג מה' מלוה ולוה וכ"כ רבינו לקמן סי' מ"ה בשם ר' יונה:

סעיף ב

ודע שאע"פ שכתב ר"י שהשטר פסול לגמרי מ"מ אם החייב מודה צריך לשלם אלא שהשטר פסול ויכול לכפור כן מוכח בתוס' ורא"ש וכ"ה בהגהת מרדכי פרק א"נ ופשוט הוא:

סעיף ג
וע"ש בתשובת הריב"ש סימן שפ"ב האריך בזה וכתב על עדים שהיה כתוב בשטר ד' שנים והיה להם לכתוב ל"ד ואמרו שטעה ופסק דאין נאמנים דאין רגילים לטעות בהכי:

סעיף ד
וכתב הר"ן פרק הזורק דף תקצ"ז ע"א דאם אחרו השטר וכתבוהו ליכא למיחש שמא לא יהיה באותו זמן באותה העיר שכתבו בו השטר דלספק מיחזי כשיקרא לא חיישינן עכ"ל. ועוד כתב הר"ן פרק אין צדין דף ר"צ ע"ב דאפילו ב' עיירות בתחום א' אפ"ה אין לכתוב אלא מקום הכתיבה וע"ש:

סעיף ה
ועיין בהר"ן פ' ב' דכתובות אימת חיישינן לשיקרא:

סימן מד

סעיף א
ובנ"י פ' ג"פ דף רל"ו ע"א דאם השיטה אחרונה לחובת מוציא השטר או יורשיו למידין ממנה דודאי לא זייף כו'. ובתשובת הרשב"א סימן אלף י"ג דאף שטר שכתוב בכתב יד הלוה אין למדין משיטה אחרונה:

סעיף ב
דס"ל דאם יש גרר ומחק בין השיטות דיש לפסול השטר וכ"כ נ"י בשם הרמ"ה וכדברי רבינו וכן נראה מדברי הריב"ש סימן שפ"ב שהביא ב"י ריש סי' זה שכתב שאם יש העברת קולמוס על איזה תיבה דינה כתלויה ואין למידין ממנה ושאר שטר כשר ומדכתב דדינה כתלויה מכלל דבמחק פסול:

סעיף ג
וכן היא במרדכי ריש ג"פ ופ' המגרש דף תרי"ו ולא כנ"י דכתב דמדינא כשר אלא דמנהג לפסול:

סעיף ד
וכדברי הרא"ש כתב המרדכי פרק המגרש דף תרי"ג ע"ג ור"פ ג"פ והאריך שם בדין זה וכתב דלפי מה שנהגו לכתוב שרירי וקיים בכל השטרות אם הרחיקו העדים ב' שיטין מן השטר כשר וע"ל סימן מ"ה מזה ועוד האריך שם במרדכי ריש ג"פ למה נוהגין עכשיו לכתוב השטרות שלא כמנהג בזמן התלמוד וכתב שם דאין חילוק באיזהו מקום בשטר כתוב וקנינא מיניה באמצע או בסוף גם נ"י שם ר"פ האריך בדינים אלו:

סעיף ה
והמ"מ פכ"ד מהלכות מלוה הביא דברי הרשב"א וכן הריב"ש סימן מ"ט הביאן מיהו כתב דהרא"ה חולק על דרשב"א וס"ל דלא מהני קיום בין עד לעד ואף הרשב"א לא

הכשיר כשהקיום כתב ידי א' מן העדים החתומים אבל לא בכתב אחר שאנו חוששין שמא הניחו חלק בין עד לעד ובא אחד וזייף בשטר מה שרצה וקיימו בין עד לעד כו' ונראה דאין לחוש בזה אלא כשאין העד הראשון חתום למטה מן הקיום אבל כשחזר העד הראשון וחתם למטה מן הקיום שנית דאז ליכא למיחש לזיופא אין חילוק בין כתב ידו לכתב ידי אחר:

סימן מה

סעיף א
ועיין באה"ע סימן ק"ל:

סעיף ב
והלא כהמרדכי שהובא בסימן מ"ד:

סעיף ג
במרדכי פרק ג"פ ע"ב וה"ה אם השטר ב' שיטות אם אין השיטה הראשונה מתחלת בראש הקלף דחיישינן שמא סיימו השטר באמצע שיטה והעדים הניחו שיטה בין חתימת לכתב וזייף וכו' ע"ש:

סעיף ד
וכן משמע בתשובת הרא"ש כלל ס':

סעיף ה
וכתב הריב"ש סימן מ"ט בתשובה דמהא שמעינן שאם יש חלק בין עד לעד דהשטר כשר הואיל ואין השטר על המחק דדוקא כשהשטר על המחק אמרו דמפסל כשיש ריוח בין עד לעד וע"ש בדין זה:

סימן מו

סעיף א
במרדכי פרק השולח דף תרמ"ט ע"א דאם קיימו בשנים לאו קיום היא וכ"ה בהגמ"ר דקידושין דף תרס"א:

סעיף ב
ובמדינות אלו כן המנהג פשוט ונ"ל למצוא קצת טעם דדיינין ליה כיחיד מומחה לדבר זה והוי כמו ג' הדיוטות ומקרי ב"ד כמו שנתבאר סימן כ"ה ואע"ג דבתשובת מהרא"י דלעיל משמע דיחיד מומחה לא מהני מדינא והביא ראיה מרב אשי שהיה מקיים בג' וכו' אין נ"ל ראיה משם כ"כ דאפשר שלא היה רוצה לעשות ביחידי אבל אם היה עושה אפשר דמהני:

סעיף ג
ובהגמ"ר דקידושין דף תרס"ה ע"ג דאם העדים אומרים לא חתמנו או אפי' אין העדים קמן ובעל דבר אומר פסול הוא צריך קיום אף מדאורייתא וע"ש חלוקים בזה וכב"י בסוף סימן זה ובמהרי"ק שורש ע"ד חילק בזה ולפ"ד הרי"ף פרק ד' אחין נראין דהא דאמרינן דהוה כמו שנחקרה עדותן בב"ד היינו דוקא כשהשטר יוצא מתתת יד אחר אבל כשיוצא מתחת יד העדים עצמן לא הו"ל כמו שנחקרה עדותן עכ"ל

סעיף ד
ובנמ"י פרק חזקת דף קפ"ו ע"א דה"ה אי איכא עדים לקיים חתימת העד החי:

סעיף ה
וכתב הריב"ש בתשובות סי' שפ"ב דבקיום שטרות דרבנן לא אמרינן מפיהם ולא מפי כתב וכ"כ בסימן תי"ג אע"ג דבקיום שטרות בעי ג' מ"מ ב' יכולין לכתוב שמכירים חתימת העדים ואח"כ יקיימו ג' ע"פ אותו העדות כמו שכתבתי בסמוך:

סעיף ו
נראה דר"ל בעדי קיום הדיינים המקיימים השטר וקראן עדים להיות שהן מעידין שהחתימות ישרות:

סעיף ז
ול"נ דא"צ להגיה מיהו לשון הרא"ש הוא דייני קיום וכתב הרא"ש אע"ג דבשאר עדות צריכין להיות רחוקים העדים מהדיינין לענין קיום השטר כשר וכ"ה בהגהת מרדכי וכתב הרשב"א בתשובה סימן תש"נ דדייני קיום לא יהיו קרובים לעדי קיום כשם שצריך שלא יהיו קרובים זה לזה וע"ש בהר"ן שהאריך בזה ודלא כהרשב"א שבב"י דדייני קיום יכולין להיות קרובים לעדי קיום:

סעיף ח
ועיין בר"ן פ"ב וכתובות:

סעיף ט
כתב הריב"ש סימן תי"ג על הנפק שהיה כתוב בו במותב ג' כו' והיו ג' חתומים בו מלמטה וב' מהם היו קרובים זה לזה וכתב דהנפק כשר דאנו תולין שג' אחרים היו ולא חתמו מהן רק ב' ואח"כ חתם הקרוב השני מעצמו בלא ידיעת האחרים וע"ש שהאריך עוד בטעמים אבל בתשובת הרא"ש כלל ס' סימן ד' משמע דהקיום פסול אם קרוב חתום בו וע"ש כתב הריב"ש בתשובות סימן שפ"ב על קיום א' שהיה כתוב בו אנחנו סהדי וכתב דהקיום פסול אע"ג דחתימת ג' או יותר דהיו עדים ולא דיינים מיהו יש להכשיר די"ל דהדיינים בעצמם היו מכירין חתימת העדים וא"כ היו דיינים ועדים ולכן כתבו סהדי כו' וע"ש ובסי' שי"ח כתב לענין שליחות גט אע"פ שמזכיר בשטר שליחות שהם

עדים ואין מזכיר שהיו ב"ד אין חשש בזה לפי שכבר נראה מתוך לשונם שהיו ג' וכבר הם ב"ד אלא שהם חתומים עתה עדים על מה שנעשה בפניהם עכ"ל. אמנם בתשובת הרא"ש כלל ס' סי' ד' כתב בקיום א' שכתבו בו אנחנו מקבלי העדות וכו' דהוי קיום כו':

סעיף י
וכ"כ הרשב"א סימן קנ"ג:

סעיף יא
וכ"ש עדות ע"פ בקנין וע"ל סי' ל"ג:

סעיף יב
ובהגהות אשירי כתב דבעידי השובר זכה הלוה במה שבידו והשובר כשר דאוקי ממונא בחזקת מריה:

סעיף יג
ע"ל סי' ל"ה דכתב בשם ר"ת דפטורים לשלם וע"ל מ"ש ועיין במרדכי ס"פ הגוזל בתרא ע"ב אם היו אנוסים מחמת ממון אם צריכין לשלם:

סעיף יד
וכ"כ הרשב"א סי' תתקע"ב וע"ש:

סעיף טו
וכ"כ הרשב"א בתשוב' על ב' עדים שהעידו על המכירה סתם וב' עדים אומרים שמכר לו על תנאי כך וכך אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי הקרקע בחזקת הלוקח מאחר שכולן מודים במכירה ועי' סימן ר"ז מדין ב' אומרים תנאי וב' אומרים לא היה תנאי בתשובת מהרי"ק שורש כ"ב משמע דעדים שאומרים ששטר זה שטר מברחת אינן נאמנים משום דלא ניתן ליכתב שטר מברחת והוה כשטר אמנה שאין נאמנים וע"ש וע"ל סימן מ"ג אימת נאמנים עדים לומר שטעו:

סעיף טז
וכדברי הרמב"ם כתב הר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ד אבל נ"י פרק חזקת הבתים דף קפ"א ע"ב כתב כדברי הרא"ש:

סעיף יז
וכתב ע"ש דבר שא"צ בענין אם שינו אינו עדות שקר ודנין על פיו כגון אם שינו מקום הכתיבה וכדומה כמו שמבואר פ"ה דגיטין (פ:) עכ"ל ובנ"י פרק מי שמת דעדים שלא העידו כל עדותן אלא כתבו סתם לאו שיקרא הוא וטעמא משום דמה שחוזרין ופורשים דבריהם אינו עקירת השטר כלל דהא סתמא נכתב והם יכולין לברר הענין ואע"פ שכתב ידן יוצא ממקום אחר עד כאן לשונו ועיין בתשובת הריב"ש סימן קמ"ז ורס"ו:

סעיף יח
והרמב"ם פ"ב מה"ע כתב כסברא הראשונה וכ"כ הר"ן בשם הראב"ן והאחרונים ז"ל אמנם בתשובת הרשב"א סימן אלף י"ב משמע כדברי רב האי וכ"כ במישרים בשם הרא"ש וכ"ה סברת הר"ן פ"ב דכתובות ד' תע"ה ע"א: (יט) ועי' לעיל סימן ס"א וסי' נ"ט מדין זה:

סעיף יט
ראו סעיף 18

סימן מז

סעיף א
ועיין לעיל ס"ס צ"ט מי שכתב שטר הודאה על נכסיו לאחרים אם נאמן בהודאתו לחוב לאחרים:

סימן מח

סעיף א
ובמרדכי פרק כל הגט דאם חזר ולוה בו אותו היום עצמו וחזר והקנה לו פעם שנית כשעת הלואה כשר למגבי ביה והא דקאמר נמחל שיעבודו היינו רוצה לומר קנינו הראשון עכ"ל. וכתב הרא"ש בתשובה כלל ע"ד דשטר שנפרע או נמחל שיעבודו וצריך המלוה לחזור השטר ללוה שגופו של נייר שלו הוא ע"ל סימן ס"א מי שאינו רוצה להחזיר השטר:

סימן מט

סעיף א
עיין באה"ע אם עד נאמן לומר טעיתי בשם הלוה בסימן ק':

סעיף ב
וכל זה לרעת הר"ן שכתב דאם נכתב השטר כהוגן אמרינן ביה עשו שליחותן אבל לדעת הרשב"א שכתב דאין לחוש בזה אלא בגט ולא בשאר שטרות א"כ אין מקום לדינים אלו גבי שאר שטרות ומדברי המ"מ פרק כ"ד מהלכות מלוה ולוה משמע כדברי הר"ן וע"ל סימן ל"ט:

סעיף ג
ובגמרא משמע ולזה לא חיישינן אלא דחיישינן שמא המוציאו הוא הלוה כהא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו וכ"נ מדברי המ"מ פי"ז ממלוה ולכן כתב בשם הרשב"א דליכא למימר אלא בשטרות דאית בהו קנין אבל אי לית בהו קנין כותבין בלא מלוה עמו כמ"ש לעיל ס"ס ל"ט:

סעיף ד
וכב"י ס"ס ס"ה אם אחד מודה שחייב ק' ליוסף בן שמעון ואין השטר ביד אחד מהן אין היורשים צריכין לשלם לשום אחד דיכולין לדחות לכל אחד עכ"ל. מיהו נראה דאם היה להם הרשאה זה מזה גובין מן היורשים וכנ"ל:

סעיף ח
ואין דבריו נראין דאין רגילין לכתוב ?נ"ר אשם הבן אלא על שם האב דא"כ הו"ל לכתוב קודם שם האב ולכן נראה דהוה סימן ואין אנו תולין בדבר שאינו רגיל:

סימן נ

סעיף א
וכתב המרדכי פרק ג"פ דף רצ"ח ע"א פסק דין שנכתב על ראובן ונכתב בו שחייב למי שכנגדו ולא ניכר בו מי הוא כל מי שיוציאנו חייב לשלם לו:

סימן נא

סעיף א
וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' קצ"ג בשם הרבה אחרונים ז"ל:

סעיף ב
וכן משמעות המרדכי פרק ג"פ ע"ג והוא דעת השאלתות שכתב רבינו בסמוך דס"ל ע"א בשטר אינו כלום ועיין במ"מ פרק י"ד דמלוה ולוה שהאריך בזה:

סעיף ג
וזה התירוץ האחרון הוא נראה בעיני והוא פשט דברי רבינו דהא לעיל גבי שטר אחד לא קאמר שנמסר באחד רק שאמר בפני נמסר ור"ל שנמסר בפניו ובפני עד החתימה אבל כשהיה המסירה בע"א דלא בפני עד החתימה אין מצטרפים ופשוט הוא שזו היא דעת רבינו ולא כתבתי אלא לפי שראיתי שב"י מסתפק בדבר וכתב בו כמה תירוצים דחוקים:

סעיף ד
נראה דלא מיקרי זה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע מיהו נראה שגם דעת הרשב"א דלא יכול לטעון פרעתי וע"ש וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן ?רצ"ב כדברי הרשב"א:

סעיף ה
וצ"ע בתשובת הרא"ש כלל ס' סימן ג' דמשמע שם דאין מצטרף עמו ועיין מדין צוואה הנעשים בפסול עדות בתשובת מוהר"ם פדואה סימן נ"ו והאריך בזה:

סעיף ו
ודלא כהר"ן פ"ב דכתובות דף רצ"ג שהביא דברי רב האי ועיין בתשובת הרא"ש כלל סימן א' שהאריך בזה וכתב מוהר"ם פדואה סימן מ"ד בתשובה דאפילו מאן דפוסל דוקא

בעדים שנמצאו פסולים דבטל כל השטר אבל אם נכתבו בשטר ב' או ג' דברים ובטל השטר מדבר אחד לא מחמת העדים השאר לא נתבטל:

סעיף ז
וכתב מהרא"י בפסקיו סימן ס"ט על כתובה אחת שהיה אחד מן העדים שעליה פסול ופסק דהכתובה בטילה ואע"פ שהיה אומדנות רבות שצוה לכתוב כתובה כזו וע"ש ואם היו העדים רבים ואחד מהן פסול כבר נתבאר לעיל סימן מ"ה:

סימן נב

סעיף א
וכ"כ המרדכי פרק המניח:

סעיף ב
ובתשובת הרשב"א סימן תשע"ו חולק בזה וכתב שאין חוששין שמא במקום נקב קרע ב"ד היה דאין פוסלין השטר מספק וע"ש ואפשר דלא פליגי כי תלוי בראיית הדיין אם רואה שיש לחוש לערעור חוששין:

סעיף ג
וכתוב בתשובת הרשב"א סימן תש"ח אבל במקום שהשטר כשר אלא שנקרע אין ב"ד עושין לו שטר אחר דהואיל וזו כשר יגבה חובו בזה וע"ש:

סימן נד

סעיף א
כתב נ"י פרק ג"פ דף רל"ז ע"א דהמלוה יתן שכר כתיבת השובר ומשמע שם דוקא כשיש שטר למלוה אבל אם אין שטר למלוה והלוה מבקש ממנו שובר הלוה נותן השכר וע"ש

סעיף ב
ועיין ריש הגהות מרדכי דכתובות ע"ג נוסח של שובר:

סעיף ג
וע"ל סי' ס' מי שכתב לחבירו על שטר שקיבל ממנו וידוע שלא קיבל:

סעיף ד
וכן כתב שם סימן אלף קצ"ג

סעיף ה
כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף קמ"ז באחד שהשליש שטרי מתנות וצוה שיתנו לבתו לכשתנשא והבת נתנן לאמה ומתה ופסק דלא הוי מתנה דלא קאמר ליתן לה עד שתנשא ומיהו אם אין לו יורש אלא זו הבת א"כ זכתה בנכסים מכח ירושה ומתנה קיימת וע"ש:

סימן נה

סעיף א
וכ"ה במרדכי ריש פ"ק דב"מ ור"פ התקבל אבל בתשובת הרא"ש כלל צ"א סימן ג' משמע דפליג וכ"מ בדבריו כלל ק"ה סי' ג' כתוב בהגהות מרדכי ספ"ק דב"מ דהשליש נאמן ואין חילוק בין אומר שכל השטר פרוע או מקצתו פרוע וע"ל סס"ד אם מצא אצלו שטר ושובר מה דינו:

סעיף ב
כתב המרדכי פ' החובל ע"ג בשליש אחד ששרף השטר ואמר שהמלוה צוה לשרפו והמלוה הכחישו ופסק ראבי"ה דשליש נאמן וע"ש ועיין כל דין שלישות בגיטין פ' התקבל ובפ"ק דב"מ במרדכי בתשובת הריב"ש סימן של"ו ותמ"ג אימת אמרינן דנאמן במיגו דאי בעי קלתיה או כביש לשטרא:

סעיף ג
דשם משמע דהשליש צריך לישבע אם התובע אמר לפיקדון נתתי וע"ש:

סעיף ד
ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ד ע"ג תשובת מוהר"ם בזה וכתב שם דאפילו בטענת שמא יכולין להשביעו וע"ש:

סעיף ה
וכ"כ סי' אלף קמ"ז:

סעיף ו
ובתשובת הרא"ש כלל ק"ה סימן ד' בשטר שהושלש והיה בו מחק מאחורי השטר והשליש אומר שהשטר השלישות נמחק שם נאמן ואין המחק גורע השטר דניחוש שמא תנאי אחר היה שם גם לפירעון לא ניחוש כל זמן שהשטר בידו ועוד שעדיין לא הגיע זמן הפירעון וע"ש:

סעיף ז
וע"ש כי חשני אומר כי השטרי חובות אינו אלא קנס בעלמא אם יעבור התנאים ובלא זה יתן לו חלקו מן השותפות והשיב דאזלינן בתר אומדנא דאם חלק שותפות הוא יותר מהשטר שהשליש לו חבירו בודאי לא השלישו השטרות רק דרך קנס מלבד חלק שותפות דאל"כ ירויח העובר אבל אם השטרות הם יותר אפשר שהשטרות היו לקנס ולפרעון חלקו:

סעיף ח
וע"ל סנ"ד בדין אסמכתא בשטר שהושלש:

סימן נח

סעיף א

ובמרדכי פרק הכותב משמע דדוקא שטוען שהשליח נתנן לו בתורת סיטראי אבל אם מודה שנתנן לו על החוב שבשטר לא יוכל לומר סיטראי נינהו אלא צריך להחזיר לשליח ולא יפסיד השליח וע"ש דיש חולקים ובתשובת ריב"ש סי' שצ"ג לאה שהפקידה כלים ביד רחל ורחל אומרת שהן של ראובן והוא חייב לה ופסק דאם רחל טוענת שלאה הפקידן בידה בשליחותו של ראובן ובשם ראובן הפקידם בידה נאמנת עליהן לטעון עד כדי דמיהן במגו דהחזרתים לך ואע"ג דלאה תפסיד ע"י זו ותצטרך לשלם לראובן אבל אם רחל טוענת דלא הפקידן בידה בשמו אלא שמאחר שהן של ראובן רצונה לעכבן צריכה להחזירן ללאה שלא תפסיד לאה על ידה מאחר שלא תוכל לברר שראובן חייב לה וע"ש שהאריך בזו ונ"ל שזהו מתשובת הריטב"א על ראובן שקבל מעות משמעון ומצא בהן רעות וא"ל ללוי טול המעות אלו ותנם אותם לשמעון שיחליפם ועכשיו שמעון תופס בהם בשביל ראובן והשיב דיכול שמעון לתפוס במגו דלהד"ם ואע"ג דלוי החזיר לו מעות יכול לומר לו במעות ראובן אני תופס ולענין שלומי השליח מה שלא נתן לו בעדים מסתברא דלא מחייב דאין דרך בני אדם לתת זה בעדים ודוקא גבי שט"ח אומרים שהיה לו להפקיד בעדים ועוד כתב הרי שהשאיל ראובן כליו לשמעון וחזר שמעון והשאילן ללוי אי לוי יכול לתפסן משום שראובן חייב לו משום שיש לו מגו דיכול לומר להד"ם ודוקא שבא ליד לוי בתורת שאלה משמעון אבל אי תפסן מרשות שמעון ואמר שראובן חייב לו נאמן במגו ושמעון חייב לשלם לראובן שהרי פשע עכ"ל וכב"י דה"ה לא פשע שהרי שואל חייב באונסין ונ"ל דה"ה בתשובה שכתבתי בשם הריב"ש נמי דינא הכי ועיין בספ"ג מ"ש ב"י בשם ריטב"א:

סעיף ב

היינו דוקא כשהלוה כופר באותו חוב האחר אבל אם אינו כופר רשות ביד המלוה לתפוס הפרעון על איזה חוב שירצה כמו שיתבאר לקמן ספ"ג וע"ש חילוקים בזה ואם אמר המלוה אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ואזיל ופרעיה לפני עדים אחרים יכול לומר סיטראי נינהו אע"ג דפרעיה בעדים בדלקמן סימן ע':

סעיף ג

ואין דבריו נראים מאחר שהרא"ש והר"ן בתראי דחו דבריהן והסכימו לדברי התוס' אין לנו אלא דבריהם ומוציאין מיד התופס:

סימן ס

סעיף א
עיין בתשובת הריב"ש סימן שמ"ה כיצד דנין באלו הדברים אחר המנהג:

סעיף ב
ובתשובת הרא"ש כלל ע"ט סימן ח' משמע ו' כדברי הרשב"א:

סעיף ג
ולא קי"ל כדברי הרמב"ם עכ"ל ואין נפקותא בדבר לענין דין זה מיהו כתבתי ללמוד ממנו איזה מקרי דבר קצוב לענין דינא אחרי שיש נפקותא בזה וע"ל ס"ס ר"ז מדינים אלו:

סעיף ד
ובתשובת הרא"ש כלל ע"ד ס"א:

סעיף ה
עיין בהגהות מרדכי סוף ב"ב דמשמע שם דאף על גב דאין אדם מקנה דשלב"ל או שאינו ברשותיה מ"מ אם תפס המקבל לא מפקינן מיניה וע"ש ובתשובת הר"ן סימן כ"ג על אחד שנדר ליתן לא' מתנה והראוי לקבל מחל לו אח"כ כל שטרות שיש לו עליו ויעשה עליו ואח"כ נתן הנותן המתנה בקנין לראוי לקבל ופסק דזכה במתנה ואין המחילה על המתנה זו מועלת כלום דכשם שאא"מ דשלב"ל כך לא ימחול עליו ואע"פ שנדר לו תחלה קודם להמחילה זה לא הוי רק דיבור בעלמא ועיקר המתנה היתה אח"כ ואין המחילה חלה עליו עכ"ל ע"ש שהאריך:

סעיף ו
וכ"כ המרדכי פ"ק דקידושין פ"ה אמנם כתב שם דהרבה גאונים חולקים וס"ל דלא יתן לו המשכון עד שיתן לו המתנה:

סעיף י
לקמן סד"ג ע"מ שהקנה מטלטלין לאחד ואחרי מותו אמרו יתומיו שהמטלטלין שהניח לא היו בידו בשעת המתנה ופסק דעל יורשיו להביא ראיה משום דאמרינן כאן נמצאו וכאן היו:

סעיף יא
ופסק שם דזכו הקטנים בקרקעות ובשטרות שנכתבו על שמן:

סעיף יב
וס"ל דא"צ שבועה ולא חרם ואפי' נראה לב"ד שיש לו בו זכות אין כופין אותו להראות לו שטרו אלא יראה שטרו לב"ד

סימן סא

סעיף א
וכ"ה בתשובת הרא"ש כלל ס"ח סימן א' משום דכתב ידו לא גרע מעדים ועוד כתב שם טעמים אחרים וע"ש:

סעיף ב
ע"ל סימן כ"ח שיש חילוקים בזה וע"ש:

סעיף ג
וכ"כ בית יוסף לקמן סי' ע"א בשם הריטב"א וכתב עוד סק"א בשם הרשב"א על ראובן שהיה חייב לשמעון וכתב בשטר לפרוע לו במעות ובשעת פירעון אמר שלא היה מעות רק קרקע ומה שנכתב בשטר מעות מנהג הסופרים לכתוב כן בכל השטרות ומי שרוצה להתנות כותב בהדיא שלא יוכל להורידו לשומת שום קרקע ולא למטלטלים והשיב שאם האמת עם ראובן במה שטוען הדין עמו דכיון דהמנהג לפרש בהדיא בשטר אם הותנה וכאן לא נתפרש ודאי הסופר מעצמו עשה ואין לחוש וע' בזה לקמן סרמ"ב:

סעיף ד
ובודאי טעמו של הרשב"א ז"ל משום דהוי אסמכתא כל זמן שלא הקנה לו בב"ד חשוב כדמשמע מדברי הרא"ש ז"ל וצ"ע לקמן בדיני אסמכתא דהרי לא הוי אסמכתא אלא בדברי קנס שמשלם לו מה שאינו חייב לו אבל כאן שמפסידו לא הוי אסמכתא ודמי להא דתנן (ב"מ ק"ד.) אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דחייב לשלם ע"ל סי' ר"ז:

סעיף ה
וכ"כ מהרי"ק שורש קצ"א וכתב שם דבשטר רעוע כזה אע"ג דהלוה קבל עליו בשבועה וחרם שלא לטעון שום טענה נגד השטר מ"מ הב"ד מחוייבים להחרים אחר העדות כדי לברר הדין על אמיתתו וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל פ"ח ס"ס ט' שיש להחרים מי שיודע ששטר זה פרוע הוא מאחר ששטר זה ישן וכ"כ ב"י כאן הרבה דינים ואני כתבתי כל אחד במקומו המיוחד לו בעזה"י וע"ל סי' כ"ח תקנות שתקנו הקהל בענין כתיבת וחתימת שטרות היאך קיימת:

סעיף ו
וע"ל סימן ע"א אם טוען זה דלשופרא דשטרא בעלמא כתבו מקצת לשונות שבשטר אין נאמן:

סימן סב

סעיף א
וכתב המרדכי ריש חזקת הבתים ע"ד בתשובת מוהר"ם הא דעל האחין להביא ראיה היינו דוקא בדבר שאינו ידוע שהיה של אחין אבל בדבר ידוע שהיה של אחין על

היתומים להביא ראיה ואפילו בקרקע שלא נודע בבירור שהיתה של אחין מוקמינן אחזקת מרא קמא ועל היתומים להביא ראיה:

סעיף ב

כתב המרדכי ריש הספינה תשובת הר"מ אלמנה שתפסה שטרות של עכו"ם שנכתבו לשמה ולשם בעלה ופסק דהתפיסה לאו כלום היא מאחר שהיא נושאת ונותנת בתוך רבית צריכה להביא ראיה כו'. כתב רבינו ירוחם במישרים נ"ל על בן בית אם הפקיד שום דבר או יש לו שום דבר הכל בחזקה שהוא שלו זולת אם נודע שהוא של אותו בעל הבית ואפילו שלא היה אמוד וידוע שאין לו שום דבר אלא מאותו בעל הבית ואם מת נותנים ליורשיו:

סימן סד

סעיף א

והר"ן פרק הכותב האריך בזה בדף תקי"ד ע"ב וכ"כ המרדכי ריש המוכר את הספינה לענין אלמנה שתפסה שטרות דלא מהני תפיסתה לענין הממון וע"ש:

סעיף ב

רק שלא ידעינן אם אלו השטרות באו לידו בתורת משכון או לא ולרבי נאמן אם תפסן מחיים אבל אם אין ידוע שהיה חייב לו אינו נאמן שבתורת משכון בא לידו ושהיה חייב לו כמו שאינו נאמן לומר לקוחים הם בידי אבל התוספות והרא"ש פ' הכותב ס"ל דנאמן הוא לומר משכון הוא בידי (כ"ה בתשובת הרא"ש כלל ס"א וכ"ה לקמן בהדיא סי' ס"ה):

סעיף ג

וטעמו משום דאין תפיסה מהני לגבי ממון כמ"ש לעיל משם מוהר"ם:

סימן סה

סעיף א

כב"י סימן ס"ב מצאתי בשם תשובת מהרי"ל על מי שמעיד שהיה לפלוני שטר על פלוני מסך מעות והיה השטר המועיל לפני כל ב"ד שבעולם והשיב דהואיל ואין השטר יוצא מתחת יד המלוה יכול לומר פרוע הוא ועוד מאן לימא לן דהיה בתוכה דאקני ואע"פ שהעיד שהיה מועיל וראוי לגבות בו לא סמכינן עליה דלא מספרא דאביי הוי דידעי כל לשון תקון שטרות עכ"ל:

סעיף ב

וכל זה לפי שיטתו שכתב שסימן מנין וכריכה הם שווין אבל כבר כתבתי מה שנראה לי שסי' מנין עדיף מסי' כריכה וקשירה אם הם מלוה וממלוה אחד ולכן נראה לי דבכל ענין ינתן לאומר סימן מנין:

סעיף ג

וכל זה אינו נראה אלא נראה לתרץ כל הקושיות בדרך אחר כלא ט"ס וזה כי הרמ"ה לא קאמר אלא דבעינן מנין עם הכריכה והקשירה אבל לא בעינן כריכה וקשירה עם המנין וכדברי התוס' דלעיל ודייק לה מדבעינן ג' שטרות ולא סגי לן בתרי דאי בכריכה או בקשירה לחוד סגי א"כ מ"ש תרי מתלת הלא הכריכה הוא שוה בשלמא אי בעינן מנין ניחא דאז דוקא ג' הוי סי' אבל לא ב' מאחר דשטרי מכריז ומיעוט שטרות שנים וכדאמרינן בענין ספ"ק דמציעא ומעתה כל דברי הרמ"ה נכונים הם דבעינן מנין עם כריכה דהיינו ג' שטרות דהוי מנין סימן אבל לא סגי בכריכה או קשירה לחוד דאז אפילו תרי נמי וטעמא דבתרי שטרא דחד לוה כו' שהאחד לא נתן לבו כו' ר"ל לא נתן לבו לשנות הכריכה כדי שחבירו לא ידע הסימן שבהם דלכך הכריכה לא הוי סימן אבל מנין הוי סימן דעל המנין נותן לבו לפרקים להפרידם זו מזו ולא להניחן ביחד ומה שהקשה עוד בדברי הרמ"ה שמוקי ליה שהן דחד לוה ומלוה כו' גם זה מתורץ להדרך זה דהוצרך לתרץ מ"ש תרי מג' ותירץ דנקט ג' משום דאם היה בחד לוה ומלוה אין אנו מחזירין רק ג' אבל לא תרי ע"י סימן כריכה מטעם שכתב אבל אם הם מג' לווין וג' מלוין אין ה"נ דס"ל לרמ"ה דמחזירים בשניהם ע"י סימן כריכה וקשירה מאחר דליכא למיחש למידי אלא דהתנא מילתא דפסיקא נקיט בג' שטרי דמיירי בין בהרבה מלוין ולווין בין במלוה ולוה אחד כן נ"ל:

סעיף ד

ואיני יודע למה דהרי כתב דברי הגמרא שלנו שהם כדברי הטור:

סעיף ו

פירוש יתקיים בחותמיו שהעדים יעידו על חתימת ידיהן שעל השובר ואז השליש נאמן לומר פרוע הוא במיגו דיכול להחזיר השובר ללוה והיה נפטר ביה מחובו מאחר שהעדים קיימו חתימתן אבל כשהשליש מת אין מחזירין השובר ללוה דשמא המלוה הפקידו לשליש אבל כשהשט"ח יוצא עם השובר מחזירין השובר ללוה מאחר שהשטר ביד שליש עם השובר נראה שהשובר אמת כן נ"ל פירוש דברי הטור ופשוט הוא בעיני ולא כתבתי רק להוציא מדברי ב"י שכתב בו פירושים זרים שאינם נראים בעיני ומשמע בהגמ"ר ספ"ק דב"מ דאם נתנו שובר ושטר ביד שליש אע"פ שהשליש אינו יודע אם פרעו אפ"ה אמרינן ודאי מדמסרו לו השטר עם השובר ודאי דפרע לו וע"ש:

סימן סו

סעיף א
וכן הסכמת הפוסקים ועיין בהר"ן פרק הכותב דף תקי"ו ע"א וברמב"ם פ"ו מהלכות מכירה אי מכירת שטרות דאורייתא או דרבנן וגם בנ"י פרק מי שמת דף קכ"ח ע"ד האריך בזה:

סעיף ב
וכן כתב המ"מ פ"ו מהלכות מכירה ופי"ו מהלכות מלוה שכן עיקר וכ"כ הר"ן פרק הכותב דף תקי"ד והכי מסקנת הרא"ש כמ"ש הטור למטה וכן מסקנת נ"י סוף ב"ב בשמו והכי נקטינן לדעתי ולא כדברי ב"י:

סעיף ג
כתב מהרי"ו סקס"ב על מי שמכר שטר במסירה בלא כתיבה וקבל המעות הואיל ואין המקח קיים אינו על המעות רק ש"ש אע"ג דנתן לקונה שטר על המעות ונאמן לומר פרעתי במיגו דנאנסו וע"ש:

סעיף ד
ולזה הסכים נ"י פרק המוכר את הספינה דף קצ"ה ע"א וכתב הריב"ש בתשובת סר"י דאף למ"ד נקנה באגב היינו כשהשטר כבר נכתב אבל לא יוכל להקנות לו בקנין שיכתוב השטר דהוה דשלב"ל ובמקום שכותבין טופס השטר בפנקס וגובין יכול להקנות לו הפנקס וע"ש:

סעיף ה
ובתשובת הרא"ש כלל ס"ט סי' ד' בלוה אחד שפרע ללוקח ואח"כ תובע מן המלוה הש"ח ואין הלוקח בכאן אין בטענתו ממש כלומר דאין לו על המוכר כלום דלא היה לו לפרוע ללוקח עד שיחזיר לו שטרו וע"ש:

סעיף ו
וע"ל סר"ג:

סעיף ז
כתב המרדכי פ"ב דכתובות הא דיכול למחול היינו שלא היה חייב לקונה השטר או שיש לו במה לפרוע אבל אם היה חייב לו ואין לו לפרוע אין יכול למחול

סעיף ח
כתב מהרי"ק שורש פ"ט דאם קטן מחל ש"ח הוה מחילה בטעות וע"ש:

סעיף ט
וכ"כ נ"י פרק מי שמת דף רכ"ח ע"ב ועיין בהר"ן פ"ב דגיטין דף תקנ"ט שהאריך בדינים אלו:

סעיף י
וכתב הרא"ש בתשובה כלל ס"ט סימן ב' שהמוכר שט"ח לחבירו באחריות ויצאו עדים ששטר זה פרוע צריך להשלים לו השטר כדי שיהא ראוי לגבות בו החוב דהיינו אחריותו שקבל עליו וחייב ליתן לו דמי החוב כפי מה שישוה השטר כשר כזה לפי ענינו ולפי ממונו עכ"ל:

סעיף יא
כתב בעה"ת וז"ל כתב בעה"ת גר שמכר שט"ח שלו לאחר ומת פטור הלוה וא"צ לשלם כיון דהיה יכול למחלו פקע זכותוו לגבי לוה עכ"ל:

סעיף יב
דמ"ש כאן דגובה כל השטר הוא לכ"ע דמאחר שהמוכר נהנה בכולה שהרי ב"ח בא וגובה אותו מן הלוה הכל בודאי צריך לשלם לזה כל השטר דהוי כאיל קיבל המוכר החוב שנתבאר לעיל שצריך ליתנו ללוקח וכן אם לא היה השטר שלו או שהיה פרוע צריך להעמיד לו שטר אחר כדמשמע בסמוך כב בתשובת הרא"ש ועיין למטה בסמוך:

סעיף יג
כתב ב"י סר"ז בשם תשובת הרשב"א על אלמנה שנתחייבה לראובן ר' זוז אם תינשא עד עשרים שנה וראובן נתנו לשמעון ויורשי ראובן מחלו החוב להאלמנה וכתב מאחר שהשטר אינו כתוב בדרך אסמכתא הוי המתנה קיימת ולא אמרינן דהוי דשלב"ל מיהו יורשי ראובן יכולין למחלו עכ"ל:

סעיף יד
ולא ידעתי מה חילוק יש בין ש"ש לש"ח בדין זה דהא אף הש"ח יכול להתנות ולהקנות שישמע או ישלם ואי משום דבגמרא נאמר לענין ש"ש זה אינו כלום דהא עיקר הדין ששומרים פטורים לענין שטרות וכיוצא בזה נאמר לענין ש"ח וש"ש וכתב הרא"ש דה"ה לשואל וכמ"ש לקמן סש"א וה"ה לענין זה. ונראה דמשום זה השמיטו רבינו דפשוט הוא דיכול להתנות על עצמו במה שאינו חייב כמ"ש מתנה ש"ח להיות כשואל וכמ"ש בהל' שומרים אי"ה:

סימן סז

סעיף א
גם במהרי"ל כתב טעם בזה ול"נ דסמכינן האידנא אמקילין וס"ל דאין שמיטה נוהגת האידנא כמו שהביא הר"ן דבריהם:

סעיף ב
וע"ל סימן כ"ו אם כתב לו שיוכל לתבעו בדיני העכו"ם ועברה עליו השמיטה אם מהני ליה:

סעיף ג
ודברי בית יוסף בזה סתומים מאוד כי לא הביא דעת הרמב"ם וכתב שהסכים דברי ר"י לדעת הרמב"ם וא"כ משמע מדבריו ששניהם ס"ל שבשנת פ"ח היתה שמיטה וא"כ כל החשבון הוא טעות דא"כ שמיטה היתה שנת רס"ג ור"ע כו'. ולכן צריך לבאר דדעת הרמב"ם שבשנת פ"ט היתה שמיטה כדמשמע מדבריו פרק י' מה"ש ומהר"ל בן חביב פי' דברי ר"י שג"כ הוא ס"ל כדעת הרמב"ם שבשנת פ"ט היתה שמיטה ולא כמ"ש הרא"ש והטור דברי ר"י ומעתה שר"י סובר כהרמב"ם שבשנת פ"ט היתה שמיטה עולין כל החשבונות כהוגן. וכ"ה סברת רבנן סבוראי שהביא בהגמ"ר דגיטין דף תרי"ז ע"ב דבשנת פ"ט היתה שמיטה וע"ש:

סעיף ד
וכ"כ הרמב"ם בה"ש ונראה דדוקא נשבע תחלה דמאחר שנשבע כבר נעשה כפירה ואין השמיטה משמטת כפירה אבל כל זמן שלא נשבע עדיין מיקרי הלואה דשמא לא ישבע ולכן השביעית משמטת השבועה כדלעיל בזה מסולק קושיית הראב"ד שהשיג על הרמב"ם בזה ונתבטל תירוצו של ב"י שרצה ליישב דברי הרמב"ם בדבר קלוש ולא ראיתי לכתבו:

סעיף ה
והר"ן פרק השולח דף תקע"ג ע"ב כתב כדברי הרמב"ם:

סעיף ו
ולי נראה טעם הרמב"ם דטוענין ליורש שמא פרוזבול היה לאביהן או שהתנה שלא ישמטנה בשביעית וכ"כ בהדיא במישרים נ"ז וכ"כ ב"י עצמו בשם הרשב"א וע"ל ס"ס זה מדין זה:

סעיף ז
ובמרדכי כתב פרק כל הנשבעין דף של"ז ע"ד דמשכתבו בפנקסו סך המעות מקרי זקיפה וע"ש בדין זה:

סעיף ח
וצ"ע דבמרדכי ס"פ השולח לא משמע כן:

סעיף ט
כתב הר"ן פרק השולח דף תקע"ג ע"ב דאפילו מלוה ע"פ יכול למסור לב"ד ואין השביעית משמטתו וע"ש. ומשמע במרדכי סוף השולח ע"ב דאע"פ שאין המלוה והדיינים בעיר אחד יכול לומר הריני מוסר חובי לדיינים שבעיר פלוני וע"ש:

סעיף י
ובמרדכי האריך בזה פרק השולח דף תר"י ע"ב וכתב דיש חולקין בזה מיהו כתב דלכ"ע בזמה"ז לא טענינן ליה פרוזבול היה לך:

סימן סח

סעיף א
כתוב בא"ז פ"ק דגיטין שטר של מכירת בית הנעשה בידי עכו"ם ולא לפני ערכאות ואח"כ דנו ערכאות על אותו שטר והעמידו הקונה בבית אינו כלום מאחר ששטר לא נעשה בערכאות חספא בעלמא הוא אע"פ שדנו אח"כ על פיו עכ"ל:

סעיף ב
עיין בתשובת הרשב"א סימן תתקפ"ג ותתקפ"ו:

סעיף ג
וכבר נתבאר לעיל בשם הרשב"א דסבר דשטרי הודאות כשרים וה"ה לשטרי מחילות כמו שאכתוב בשם הריב"ש בסמוך וכ"כ הר"ן פ"ק דגיטין דף תקנ"ז ע"ב וכל שטר שאינו אלא לראייה בעלמא כשרין בערכאות אבל שטרות שעל ידן נעשה המקח פסולין אפילו בשטרי מקח וממכר אם לא נתן לו המעות אלא שהיה חייב לו כבר שאז השטר הוא גמר הקנין פסולין וע"ש:

סעיף ד
וכתב ריב"ש סתצ"ג דכן הסכימו כל האחרונים להכשיר כל השטרות הנעשים בערכאות העומדים בהורמנא דמלכא עכ"ל וכתב המ"מ פכ"ז מהלכות מלוה דכן דעת העיטור והרמב"ן והרשב"א ודלא כדעת הרמב"ם דס"ל דלא מהני בזה דינא דמלכותא משום דלא אמרינן דד"ד אלא לדברים שהם לתועלת המלך בענייני המסים שלו או שאר דברים שהם מחקי מלכותו אבל מה שהוא בין אדם לחבירו אין דינו דין והר"ן פ"ק דגיטין דף תקנ"ז ע"ב דחה דברי הרמב"ם בזה ופסק דבכל דבר דינו דין וכ"כ שם המרדכי וריב"ש כתב בזה בסר"ג וכתב עוד המרדכי ודוקא בדבר שעושה בדין וחק אבל אם יעליל על ב' בני ארם ונפטר הא' בחכמתו א"צ ליתן לחבירו כלום. וכ"ע שם דאמרינן דד"ד אע"פ שלא נעשה לפני שופטי העיר אלא אפילו בין ישראל לישראל הוי דינא עכ"ל ולא משמע כן בדברי מהרי"ק שורש קפ"ח וע"ש באותו שורש שהאריך הרבה בדין דדינא דמלכותא. ולקמן סשס"ט הארכתי וע"ש:

סעיף ה
לעיל כתבתי אם הוא דינן של מלכים כך אי מהני ובמהרי"ק שורש קפ"ח משמע דאפילו הוה הקפדת מלכות להכשיר שלא כדין לא משגחינן ביה:

סעיף ו
וכתב מוהר"ם פדו"א בתשובה סמ"ז דאפי' היו אצל הערכי עדים פסולים כשר דלא גרע מאילו לא היה שם עדים כלל שהערכי נאמן וכתב עוד שם דלא מיבעיא סופר המלך אלא אפילו סופרים הממונים מפי השופטים קשה לפוסלן ולפסול כל השטרות הנעשים לפניהם בארצות האלו עכ"ל. ובסכ"ג כתב בפשיטות דסופר הממונה מהמלך הוא נאמן דוקא אבל סופר הממונה מצד השופט לא ונראה דאין דבריו סותרים זה את זה בסכ"ג מיירי במקום שאין ידוע מנהג להכשירן ובסמ"ז מיירי במקום שנוהגין בהן להכשירן וכמו שמשמע הלשון שם:

סעיף ז
ובתשובת הרא"ש כלל י"ח שטרות הנעשים בערכאות של עכו"ם ועשויין בלשון שטרי עכו"ם כמו שרגילים תם לעשותם אע"פ שאינם עשויין כלשון שטרי ישראל כשרים עכ"ל ועיין במהרי"ק שורש קפ"ח דיש חולקים בזה, כתב הריב"ש סנ"א שטר הנעשה לפני הערכאות והוא פסול לפי חוקותיהם אע"פ שלפי דיננו הוא כשר לא נכשירהו יותר מהן עכ"ל:

סימן סט

סעיף א
ע"ל סס"א אם יש תקנה בעיר לפסול כל שטר שאינו מכתב סופר אם בכלל זה כתב ידו:

סעיף ב
וכ"פ והמרדכי ס"פ ג"פ דהואיל ואיכא פלוגתא דרבוותא מספיקא לא מפקינן ממונא ובריב"ש סתנ"ב פי' דאין לך בדין זה אלא מה שעיניו של דיין רואות:

סעיף ג
ע"ל סקכ"ו אם יוכל לומר על כתב ידו טעיתי במיגו דפרעתי:

סעיף ד
ובריב"ש סתצ"ג דכותבין ג"כ הנפק בכתב ידו כמו בחתימת העדים:

סעיף ה
וע"ל ס"ס ע"א:

סעיף ו
ול"נ דלא קשה מידי דאע"פ שהודה שחייב לו ואפשר דכדי שלא להשביע את בניו אמר כן וכמ"ש לעיל סל"ב ויתבאר לקמן ספ"א אבל כשמקוים כתב ידו לא תלינן דרך השבעה אלא שחייב לו ועדיין לא פרע ולכן קאמר הואיל ומודים כו' אבל כשאינן מודים כו' לא מחייבים משום הודאתו ומ"מ אם מת בנידויו בהא אין לחלק בין אם מקיימין כתב ידו או לא כנ"ל:

סימן ע

סעיף א
והמרדכי כתב ספ"ק דכתובות שזהו דעת הרי"ף אבל רפיא ביד ראבי"ה עכ"ל וכ"כ פרק אלו נשבעין דף של"ט ע"א וצ"ע בזה לעיל סימן ל"ט וע"ש:

סעיף ב
וע"ל ריש סי' ע"ה:

סעיף ג
וצ"ע מנא ליה לרבינו דדעת הרמב"ם שאם באו עדים ואמרו להד"ם דלא הוחזק כפרן דהא הרמב"ם לא קאמר שאינו מפסיד אלא כשהחסרון מצד העדים שמתו או הלכו למד"ה ומשמע אם ישנם עדים צריך לברר וכ"ש אם אמרו להד"ם דמפסיד וכ"כ המ"מ בהדיא שזה דעת הרמב"ם והוא כדעת הרא"ש שכתבתי וע"ל סימן ע"ט ג"כ מדין זה:

סעיף ד
ובמ"מ סט"ו מוכח דלדעת הרמב"ם נאמן אפי' יש למלוה עדים שאמר אל תפרעני אלא בעדים אבל כי ליכא עדים נאמן לכ"ע מכח מיגו דאי בעי כפר:

סעיף ה
וע"ל סימן ע"א דיש מחלקים בין הודאה לפרעון. כתב המרדכי פרק שבועת הדיינין ע"ג דאע"ג דעדים אחרים נאמנים דפרעו מ"מ יכול המלוה לטעון סטראי נינהו וע"ש:

סעיף ו
ועיי' בי"ד סימן קע"ד אימת יש במכירה כזו משום איסור רבית ואימת שרי:

סימן עא

סעיף א
וכ"כ הרשב"א סימן אלף קמ"ט. ועיין לעיל סוף סימן זה מ"ש ב"י בשם הר"ן פרק הכותב:

סעיף ב
וצ"ע דמה שייך דברי הר"ר יוסף מיגא"ש לכאן ואפשר דמה שקאמר ודוקא שעדים מעידים כו' גם הוא מדברי ר"י מיגא"ש דאף ר"י מיגא"ש קאמר דלענין הודאה נאמנים וכדבר המחלקים בהא אך קשה א"כ מנ"ל לב"י דהרא"ש ס"ל כדעת ר"י בן מיגא"ש לענין דבריו הראשונים כמו שכתבתי לעיל בדבריו דלמא מה שכתב רבינו וא"א הרא"ש כתב כדברי ר"י ן' מיגא"ש לא קאי רק לענין אם יש חילוק בין הודאה להלואה ולכן נראה דדעת ב"י דמדלא חילק רבינו וכתב סתם כדברי ר"י מיגא"ש משמע ליה דאכל דבריו קאי:

סעיף ג
אבל מחתימת עדים לא מהני שובר דהא לא עדיף מאילו העידו העדים שפרעו שאינן נאמנים וכ"ה בתשובת הרשב"א סימן תתקכ"ג:

סעיף ד
כתב הרא"ש בתשובה כלל ע"א ס"ה ראובן שהיה לו שטר נאמנות על שמעון והאמין לו ולכל באי כחו ואח"כ נתן כחו ליהודה ובא לגבות משמעון והוא משיב שכבר פרע ליהודה קודם שהיתה לו הרשאה מראובן ופסק דאין נאמנות ראובן מועיל לגבי יהודה אבל אי לא טעין שפרע ליהודה קודם לכן רק לראובן או ששלחן ע"י אחר אינו נאמן וע"ש:

סעיף ה
שם סימן ו' כתב דאין היורשין גובים וע"ש:

סעיף ו
ועי' בריב"ש סי' תצ"ד:

סימן עב

סעיף א
וכתב המרדכי סוף אלו מציאות המלוה על ספרים אסור ללמוד ואם למד בהן אם יש עדים בדבר כתב ראב"ן דמקרי שולח יד בפקדון ופסול לשבועה וראבי"ה חולק משום דקסבר מצוה קעביד וע"ש ועיין בי"ד בסימן קע"ב דבנכייתא שרי ועיין שם:

סעיף ב
ולי נראה דהא דכתב לא שנא משכנו כו' לאו מטעם דר"י לחוד קאמר אלא מטעם דבשעת הלואה הוה כאילו פירש בהדיא שמקבלו בתורת פרעון וכמ"ש בשם ר"י ולפי טעם זה אין לחלק בין בשעת הלואה או שלא בשעת הלואה ודוקא לענין זה הם שוים דאם היה משכון כנגד החוב שיצא זה בזה דאם הוא בשעת הלואה הוא מטעם דשמואל דהוה כאילו פירש ושלא בשעת הלואה מיחייב מדר' יצחק דב"ח קונה משכון אבל אם לא שוה המשכון נגד החוב יש לחלק בין משכנו בשעת הלואה דאז אבד חובו מטעם דשמואל אבל שלא בשעת הלואה לא אבד דהא דשמואל לא שייך במשכנו שלא בשעת הלואה וכן כתב בהדיא בהג"א סוף האומנים וכן כתבו בתוס' שם ובפרק שבועת הדיינים ולכן אין קושיא בזה כלל כנ"ל:

סעיף ג
ומדברי ר"י לשם נראה דהסכים לפי' רש"י וכן כתב בעה"ת דלא שנא הלוהו על המשכון בשטר או שלא בשטר:

סעיף ד
כתב מוהר"ם פדו"א בתשובה סימן נ"ט על אחד שנתן לחבירו משכון למשכנו אצל עכו"ם והלך והלוה לו משכון אחר ומשכנו אצל עכו"ם ועכב זה בידו הוי עליו ש"ש דהוה כאילו הלוה לו משכון אחר על שלו וע"ש:

סעיף ה
וה"ה דלא נעשו מטלטלין אצל בני הלוה והמלוה גובה מהן אבל סוף הגהות שניות ממרדכי דב"מ כתב דלא הוי ש"ש על המשכון אלא בעודו ברשות המלוה אבל אם הפקידו ביד הלוה או השאיל לו אפי' לזמן אין המלוה חייב באחריות כלל ואם מת הלוה נעשה מטלטלין אצל בניו וע"ש:

סעיף ו
דאין שמעון חייב באונסין ספרו של ראובן שהיה בידו וע"ש:

סעיף ז
ע"ל סימן ע"ה

סעיף ח
וע"ל סימן קל"ג אם זה אומר פקדון יש לי בידך וזה אומר משכון הוא אצלי:

סעיף ט
ובנ"י סוף התקבל פסק כדברי הגאונים וכ"פ ריב"ש סי' שצ"ג ועיין לעיל סימן פ"ט בדין זה:

סעיף י
ובתשובה סימן תתקצ"א פליג בזה וכתב דהמלוה נשבע ונוטל וכן נראה שם מסקנתו בתשובה סימן אלף מ' וע"ש טעמו בזה וע"ל סימן ע"ה מדינים אלו:

סעיף יא
ועי' בתה"ד סי' של"ה וע"ל סי' נ"ח כתבתי תשובת ריב"ש אם ראובן הפקיד לשמעון ושמעון רוצה לעכבו משום שאמר שהפקדון הוא של לוי והוא חייב לו וע"ש בתשובת הרא"ש כלל כ"ו סימן א' פקיד שלקח של ראובן ומסרו לשמעון ואח"כ רוצה שמעון לטעון על ראובן שחייב לו יכול ראובן לתבוע לפקוד והפקיד יתבע את שמעון ולא יוכל שמעון לעכב מחמת ראובן:

סעיף יב
וע"ל סימן ע"ה ופ"ז בדין שבועה ע"פ עד כשאין התובע טוען ברי:

סעיף יג
ועיין בתשובת מיימוני ס"ס משפטים סי' ל"ב וכתב בתשובת הרא"ש כלל ק"ו סימן ב' אם ראוהו עדים בידו אע"פ שאמר להם בשעת הראיה שחייב לי כך וכך נקרא ראה ולא מהימן במגו דלא אמרינן מגו אלא כשהיה יכול לכפור בב"ד וע"ש:

סעיף יד

ומשמע דאם חייב לו ממקום אחר יכול לתפוס מה שבידו וכ"כ המרדכי סוף פ' המקבל וז"ל יש מקומות שנהגו שלא לעקל ושלא לעכב ספרים השאולים להם ואפי' במקום שחייבין עליהן ממקום אחר ויש נוהגין דבר זה במלמדי תינוקות שלא יעכבו הספרים אלא בשכר לימודם והכל לפי מנהג שנהגו אבותינו בחרם קדמונים והשיב ר"ת אע"פ שצריך להחזירו מכח התקנה מ"מ לא הפסיד מגו שלו ויכול לטעון עליו כל מה שהיה יכול לטעון בעודו תחת ידו וכ"כ ראב"י ומוהר"ם ועוד כתב מוהר"ם דהתקנה לא הוי אלא כשבא לידו בתורת שאלה או פקדון או שכירות אבל התובע לחבירו מפני שהוא חייב לו א"צ להחזירו במקום שיש לו מגו ואף בדבר שיש בו תקנה לא הפסיד זכותו מכח התקנה רק שחייב להחזיר אבל עדיין טוען מה שהיה יכול לטעון תחילה ודלא כרבינו שמחה שכתב דלא יכול לטעון על משכון או פקדון שבידו אפי' במקום שיש לו מגו וע"ש שהאריך עוד בזה ועיין בכלבו סימן קי"ו ענין תקנה זו וכתב ריב"ש סימן שצ"ב מי שתפס מטלטלי דיתמי וטוען עליהם במקום שיש מגו אע"פ שצריך להחזירן ולקבל פרעונו מקרקע מטעם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי מ"מ לא הפסיד מגו שלו ונאמן עד כדי דמיהן וע"ש וכ"כ הטור לקמן בסי' צ"ז לענין דברים שעושה בהן אוכל נפש וכן נראה במ"מ פ"ד מה' טוען ונטען דיכול לטעון על מה שתחת ידו וכך הוא בתשובות הרשב"א סימן תתקנ"ט וכן פסק הטור סימן ע"ה ונ"י פ"ק דב"מ דף ע"ב כתב ג"כ דיכול לטעון על פקדון שבידו מיהו דוקא אם אמר שיש לו מלוה ביד המפקיד אבל אם אומר שיש לו פקדון בידו לא דילמא איתניס אבל אם אמר המפקיד להד"מ יכול זה לישבע על מה שבידו אפי' נגד פקדון אפי' נגד פקדון וכל זה דלא בהגהת מרדכי דב"ב פ"ק ד' קמ"ו ע"ד וד' קמ"ז ע"א דכתב דיש מרבוותא דס"ל דאין יכול לטעון אתה חייב לי ממקום אחר אפי' במקום שיש לו מיגו וע"ש ועיין מזה פרק האומנין דף קמ"א ע"ד דכתב דהלכה מרווחת היא בישראל דיכול לטעון על מה שבידו במיגו וכ"כ ב"י לקמן סי' ע"ה בשם הרבה גאונים והאריך בדבריהם וכתב עוד שם שכתבו תלמידי רשב"א בפ"ק דב"מ דמאחר שיכול לטעון שחייב לו נגד מה שבידו יכול לישבע סתם שאין חייב לו כלום ויכול לחשב זה כנגד זה ולישבע עליו ודוקא שיהא לכל א' עידית ועידית או זיבורית וזיבורית אבל כח אית ליה עידית ולא זיבורית דהוי דינא דזה גובה וזה גובה בכה"ג אינו יכול לישבע דאינו חייב לו כלום וכן אם הפקיד דבר והמפקיד חייב לנפקד אינו יכול לחשוב הפקדון נגד החוב ולישבע עליו דאינו חייב לו דדילמא הפקדון נאנס ודוקא שהנפקד אומר שנאנס אבל אם הנפקד אומר להד"ם הדי מודה דלא נאנס דכל האומר

לא הפקיד כאומר לא נאנס דמי ויכול זה לישבע שאינו חייב לו כלום עכ"ל עיין בתשובת מיימון ס"ס משפטים סימן ס"ד חילוקים בזה אימתי יכול לישבע בסתם וע"ש וע"ל סי' קע"ט אם שותף נאמן לטעון על מה שתחת ידו וע"ל סימן ע"ה אי מהני תפיסתו ונאמן במיגו נגד חזקה וע"ש כיצד וכתב הר"ן פרק השולח ד' תתקפ"ב ע"א מי שגזל חבירו וחבירו חייב לו ממון ומשביעו אם נפרע אינו יכול לישבע שלא נפרע הממון שגזל עולה לו לפרעון עכ"ל וע"ש מזה פרק האומנין דקמ"א ע"ד וע"ל סימן פ"ח אם תפס ואמר שאביו חייב לו ומהרי"ו כתב בתשובה סי' כ"א אע"ג דיכול לטעון על מה שבידו היינו שאומר שחייב לו ממון אבל לא יכול לטעון תביעה אחרת כגון ליתן לו פטורים וכיוצא בזה מכח מיגו דהיה יכול לכפור מה שבידו דאין זה שייך לזה וכ"כ שם סימן ל"ז וע"ש ועיין בפסקי מהרא"י סי' פ"ד מדינים אלו כתב מהר"י בתשובה סימן כ"א דתקנת העיקול אינו נוהג האידנא כתב הריב"ש סימן שצ"ו מי שנאמן לטעון על דבר שבידו מכח מגו אין לו זכות אלא משעת דין ואילך אם נתייקר תחילה ברשות בעליו נתייקר ולא יוכל לומר שלי היה מיד שבא לידו וברשותו נתייקר ואין נאמן לומר שמכר בשעת הזול אלא צריך לשלם כשעת היוקר עכ"ל כתב בתשובת הרא"ש כלל פ"ח סימן ה' ראובן תופס של שמעון ואמר שותפי לוי רוצה לישבע ששמעון חייב להם לא מהני תפיסה זו אפי' במקום דאיכא מגו עכ"ל ועי' לעיל ס"ס זה כתב הטור תשובה זו:

סעיף טו

ואין בדבריו הכרע ולכן הממע"ה והמרדכי ס"פ המקבל האריך בזה ע"ש:

סעיף טז

וע"ל בסימן שנ"ו בדין המשכון של אחרים שניהם נשבעים שבועת היסת ועיין בתשובות הרא"ש כלל ו' סימן א':

סעיף יז

ולא נהירא לי דשאני משכון דסופו להחזירו לבעליו וגם הוא ברשות בעליו לענין אונסין אפילו למ"ד המלוה על המשכון הוי עליו ש"ש מיהו באונסין אינו חייב ולכן אין למלוה בו אלא שיעבוד בעלמא משא"כ במעות ההלואה דלגמרי הן ברשות הלוה לענין אונסין והוצאה ולכן נ"ל דהמוצא זכה בהן ואינו חייב להחזירן לה:

סעיף יח

ועיין לעיל סי' קכ"ח מי שיש בידו משכון מחבירו ואמר שהוצרך לפרוע בשבילו:

סעיף יט

ולי נראה דברי מהרי"ל דמאחר שאין לעכו"ם לפרוע לישראל זה אלא במותר של משכון זה א"כ כל זכותו של עכו"ם יש לו לישראל זה מדרבי נתן דאמר ונתן לאשר אשם לו

וכמ"ש לקמן סימן פ"ו ולכן יכול הישראל לפדותו כמו העכו"ם עצמו כנ"ל. וע"ל סימן ק"ד תשובת הרשב"א דמשמע קצת כדברי ב"י אבל בגמ' פרק א"נ דף ע"ג בעובדא דמרי בר רחל דהוה ליה משכון מהעכו"ם וזבנה רבא כו' משמע שם כדברי מהרי"ל דכל זכות שהיה לעכו"ם במשכון יש לישראל שני וע"ש:

סימן עג

סעיף א

כתב הרא"ש בתשובה כלל ס"ח סימן י"א מי שנשבע לשלם לחבירו אע"פ שאין הדין נותן שחייב לשלם לו מ"מ מחוייב לקיים שבועתו וכ"ה בריב"ש סימן שמ"ד:

סעיף ב

וז"ל אם התובע מודה פשיטא ומסיים שאין לחוש לשבועתו זו כלל ואם אינו מודה לענין הממון דינו כשאר שטר כו' ובתשובת מוהר"ם פדו"ה סימן נ' האריך בזה וע"ש:

סעיף ג

עיין בי"ד סרל"ב שהארכתי בדין זה וכתבתי שיש חולקים על הרא"ש וס"ל דאם עבר הזמן השבועה בטילה וע"ש הרבה חילוקים בזה ואימת מקרי אונס שנפטר משום זה מן השבועה וע"ש ג"כ מי שנשבע לשלם לחבירו לזמן ובהגיע הזמן אין המלוה בעיר כו':

סעיף ד

אבל הרשב"א סימן תתק"ח והריב"ש סימן ק"ט הסכימו לדברי הרמב"ן מיהו כתבו דאם תפס לא מפקינן מיניה:

סעיף ה

וע"ל סי"ד וסימן ע"ב ולקמן סצ"ח מדין זה ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף קי"א שהאריך בזה דין ב"ח מאוחר שבא לגבות חובו וב"ח מוקדם רוצה לעכב עליו משום שלא יהא לו מקום לגבות משם וע"ש אם בעל המשכון אומר שהלוה לוה למכרו נאמן בשבועתו:

סעיף ו

וכ"כ המרדכי פרק הגוזל בתרא דבמקום שיש מנהג במלוים לעכו"ם שאין יכולין למכור המשכון פחות משנה ואח"כ מוכרו דנין ג"כ בישראל שמשכן לחבירו וע"ש וכתב מהרי"ק שורש קצ"ד מי שנותן משכונות לצדקה יכול ג"כ למכרו כדין הדיוט שלא יהא כח הדיוט עדיף מכח עניים וע"ש:

סעיף ז

כתב מהרא"י בפסקיו סס"ד דה"ה בכל מקום שנראה לב"ד לעכב מעות הנתבע כגון שנראה להם שלא יוכל הדיין לכופו לדין וכדומה וכ"כ בת"ה סש"ה וכתב עוד דנשתרבב המנהג לעקל אע"פ שאין בו צורך כולי האי וע"ש ולעיל סי"ז הארכתי בזה וכן לקמן

סצ"ח וכתב מהרי"ו בתשובה סל"ז וקצ"ה דלא יכולין לעכב מעותיו של נתבע כשרוצה להיות צ"ד במקומו וע"ש שהאריך בזה וע"ל סק"ו כשמעכבין מעותיו ביד אחר עד אימת יהיו מונחים כך עוד ע"ל בק"ה מדיני עיקול:

סעיף ח

וכ"כ ר"י נ"ל ח"ה נראה מדברי רש"י בסוף האומנים דהמלוה לחבירו על המשכון סתם יכול לכופו שיפדנו לאחר ל' יום וכן נראה עיקר עכ"ל והמרדכי בסוף המקבל ע"ג כתב דיש חולק בדבר וס"ל דצריך להמתין עד שיפדה הלוה המשכון ומשמע שם דלכ"ע בדבר הצריך ללוה תדיר כגון כר ומחרישה צריך להמתין עד שיפדנו וע"ש:

סעיף ט

וכ"כ הרשב"א סימן אלף י' וצריך שיהא אחר מן הב"ד גמיר וסביר דבלא"ה אין קרוי ב"ד אלא ב"ד של הדיוטות עכ"ל אבל בתשובת הריב"ש סשצ"ו כתב דסגי בב"ד הדיוטות וכ"מ בסמוך בדברי הרא"ש:

סעיף י

ולא אמרינן המלוה היה מחויב שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו:

סעיף יא

וכ"כ המרדכי בתשובה ס"פ שבועת הדיינים ובמישרים נ"ל ח"ה משמע דאין אסמכתא במשכון וע"ל סר"ז מדינים אלו:

סעיף יב

וכתב נ"י סוף ב"מ מי שיש בידו משכון מחבירו ודחקו לפדותו וא"ל הלה יהא המשכון שלך לא קנה ליה וטעמא משום דדחויי מדחי ליה:

סימן עד

סעיף א

וכ"פ הר"ן פרק האשה שנפלו דף תקי"א ע"ב:

סעיף ב

ולא ידעתי מה קשה ליה שקאמר אמאי לא יתחייב כו' דמאחר שכלתה שמירתו לא יתחייב עלייהו בע"כ וכמ"ש לקמן בהל' שומרים אי"ה:

סעיף ג

ובמרדכי פרק האומנים דף קמ"ב ע"א משמע דוקא תוך הזמן אבל לאחר הזמן א"צ לקבל בפרוטרוט וע"ש:

סעיף ד

וכ"כ הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ח ע"א:

סעיף ה
וכתב המרדכי פרק הגוזל קמא מיהו אם כתב לשלם לו המעות היוצאים בהוצאה צריך ליתן לו מטבע היוצא אם לא הוסיפו עליה יותר מן השיעור האמור בתלמוד עכ"ל

סעיף ו
ובהג"מ פ"ד מהלכות מלוה דאפילו המעות שהלוה לו הן בעין אפ"ה צריך לשלם לו מעות היוצא אבל במרדכי פרק הגוזל חולק בזה וכתב דאם המעות בעין א"ל הרי שלך לפניך וכתב עוד שם ור"י פירש כשנפסל המטבע דד"ד וכמו שתיקן השלטון שהפורע לאלתר יטול רביע והפורע לאחר שנה יפרע הכל וכך היו עושין היהודים ע"פ ר"ת ורשב"ם עכ"ל. ולא משמע כן בתשובת הרא"ש כלל ק"ג סימן א' ב' וע"ש ובריב"ש סקצ"ז:

סימן עה

סעיף א
ודע שכל זה לא מיירי אלא לכתחלה כדי להעמיד הדין על בוריו אבל אם לא יוכל לברר דבריו לא הפסיד משום זה כמ"ש לעיל ר"ס ע' ואם יוכל לברר דבריו ואינו רוצה כתב המרדכי פ"ק דב"מ דצריך לפרש ולברר דבריו ואם לא ירצה יפסיד וכן פירש הרא"ש בתשובה כלל ק"ז אם נראה לדיין שטוען רמאות ומשום זה אינו רוצה לברר ידון לפי אומדן דעתו כאילו הודה כו' ע"ש ובתשובת מהרי"ו סק"מ:

סעיף ב
בנ"י פרק המוכר בית דף קצ"ג ע"א דלא דייקינן בדבריו של אדם ענין שיהא כנגדו אם לא אמרו ממש ולעולם אמרינן דרך שטות הוא לדבר ללא צורך ע"ש:

סעיף ג
ולא ידעתי טעמו שכתב שאינו נראה בעיניו שהרי לקמן ריש ספ"ז כתב דכל שטר מיקרי הילך וכל קנין לכתיבה עומד כמו שנתבאר סל"ט וע"כ אין לדחות דברי המרדכי בלא טעם וראיה:

סעיף ד
וע"ל ספ"ז:

סעיף ה
וע"ל סצ"ב מזו:

סעיף ו
והרשב"א בתשובה סימן תתקי"ד כתב דבשבועה דרבנן פוטר ע"א אבל לא בשבועה דאורייתא וע"ש ולענין הלכה נראה כדעת התוספות והרא"ש ומוהר"ם ורבינו בעל הטור

שהסכימו האחרונים לדבריהם שכתב בת"ה סשל"ד דע"א פוטר משבועה אפילו במקום שע"א מכחישו:

סעיף ז

וכתב בתשובת מימונית ספר משפטים סס"א דה"ה מי שדינו לישבע וליטול אם יש ע"א שמסייע נוטל בלא שבועה וכתב עוד שם אם נתחייב ראובן שבועה והפכה על שמעון ויש לשמעון ע"א שמסייעו נוטל בלא שבועה וכתב ע"ש המרדכי פרק חזקת דלא אמרינן עד המסייע פוטר מן השבועה אלא היכא דמהימן בלא מיגו אבל היכא דלא מהימן בלא מיגו לא וע"ש ולקמן סקמ"ו כתבתי תשובת המרדכי בזה:

סעיף ח

כתב מהר"ד כהן בתשובה בית ב' חדר א' מי שיש לו דין על חבירו והנתבע מוחזק אין אומרים להוציאו להניחו ביד שליש ואח"כ ידונו דכל מילתא דעבידא לגלויי לא טרחינן ביה דינא דדלמא יזכה דנתבע ונמצא מחזיק בדין כו' וע"ל סע"ב בדין תפיסה דלא משמע כן גבי תקנות העיקול ואפשר לחלק וע"ש:

סעיף ט

ובמרדכי פ"ק דכתובות אם חזר אח"כ ואומר הזכרתי שפרעתיך נאמן בשבועה וע"ש:

סעיף י

ועיין בריב"ש סימן שצ"ב שהאריך בחלוקי דינים אלו וכתב שהסכימו אחרונים כדברי המ"מ שכל המחוייב שבועה ואינו יכול לישבע שדינו שמשלם היינו במקום דלית ליה מינו שפרעתי או החזרתי אבל אם יכול לומר פרעתיך או החזרתיך מהימן ועיין בזו במרדכי פרק חזקת הבתים דף קמ"ט ע"א וע"ל סצ"א נתבאר דין ע"א בשטר והלוה אומר פרעתי אם מהימן:

סעיף יא

וע"ל ספ"ז וע"ל סע"ג מדין זה:

סעיף יב

ובנ"י פרק השואל דף קי"ו ע"א כתב כדברי הרמ"ה מיהו כתב דוקא בטוען התובע ברי אבל בטוען שמא לא אמרינן על הגלגולים מתוך שאינו יכול לישבע משלם עכ"ל וכ"כ המ"מ פי"ב מהלכות מלוה:

סעיף יג

ומסיים שם צריך לישבע לו היסת:

סעיף יד
ומסיים שם יכול להשביעו עכ"ל וע"ש שיש חולקים על זה וכ"פ בתשובת מיימוני בס"ס קנין סימן ז' דמשביעין בשמא שיש רגלים לדבר וע"ש וע"ל ס"ס צ' בדברי הטור ולקמן בסימן שמ"ח בתשובת הרא"ש:

סעיף טו
וע"ל סימן צ"א אם אדם יכול להשביעו על מה שמצא כתוב בפנקסו אע"פ שלא יכול לטעון ברי:

סעיף טז
מסיים שם והשיב ר"ת שצריך לישבע נגד אבי הבן דאנן סהדי דהוא שלוחו של בנו והוה בע"ד דידיה ואם יש חולק בדבר יכתוב לו הבן הרשאה כו':

סימן עו

סעיף א
ובתשובת הרשב"א סימן אלף וס"ב כתב דשנים שהלוו לאחד כל אחד יכול לתבוע כל החוב דהוי כשותפין וכ"כ שם סימן אלף פ"ו וע"ל סע"ז ובא"ע סק"ב כתבתי תשובת ריב"ש אחד שחייב לשנים ביחד ומת אחד מהם אם השני גובה וע"ש וכתב שם בתשובת הרשב"א הנ"ל ודוקא ששניהם כתובים בשטר אבל אם אחד כתוב בשטר אין הב' יכול לתבוע אא"כ בא בהרשאה מזה שנכתב בשטר וכ"פ שם סימן אלף קל"ז וכתב עוד שם סימן אלף פ"ז אע"ג דכ"א יכול לתבוע כל החוב אם שניהם כתובים בשטר מ"מ אם מחל חלק שיש לו בשטר אינו מחול אלא חציו דאינו יכול למחול חלק חבירו וע"ל סע"ז כתב בריב"ש סתפ"א אחד שכתב בית לבנו ולאשתו וכתב דלא יגבו אלא שתיהם ביחד ומת הבן ובאתה אשתו לגבות כתובתה ממתנה זו ופסק דיכולה לגבות דלשון שיגבו ביחד שכתב לא בא למעט אם מת האחד אלא שלא יגבה כל אחד חמחצה ואפילו גירשה והוא חי אשתו גובה כתובתה ממתנה זו והוה כאילו באו לגבות שניהם ביחד כתב בת"ה סשנ"ה א' שהיה לו ריב עם שנים ונתפשר עם אחד לא יוכל הב' לומר כבר הודית שחייב אתה שהרי נתפשרת עם האחד דיוכל לומר לזה ויתרתי לך לא אוותר וע"ש וכתב הרשב"א בתשובה סימן אלף ק"ב על אשה אחת שהפקידה ומתה והיה לה ב' בנים ובא אחד מהם נותנים לו חלקו וע"ש ובדין ב' שהפקידו ע"ל סימן רצ"ט:

סימן עז

סעיף א

וכתב בתשובות הרא"ש כלל ע"ג סימן י' מיהו אם נעשו ערבים קבלנים זה לזה פשיטא שיכול לגבות מאיזה מהן שירצה וכ"כ מהרי"ק שורש קפ"ג וכתב המ"מ פכ"ה דאם הפקיד גבי שנים יש לו דין שנים שלוו:

סעיף ב

ומעתה נדחו דברי הב"י שכתב שהורה כדברי הרמב"ן משום דהרמב"ם מסכים לדבריו והוה ליה תרי לגבי הרא"ש ועוד דפשט המנהג לפסוק בדיני ממונות כדברי הרמב"ם והודה הר"ר אהרן מטראני לדברי עכ"ל ולפי דברי הר"י בר רב דבריו נדחים דהא הרא"ש מודה לדברי הרמב"ם ואין חולק בהן ואדרבה נראה מדבריו דהלכה כהרא"ש מדהיה מהדר בתשובה לאוקומי דברי הרא"ש כדברי הרמב"ם ש"מ דהלכתא נינהו ולכך נ"ל דאין להוציא ממון מספק ועוד דהרא"ש בתרא הוא נגד הרמב"ן:

סעיף ג

ול"נ דאותה תשובה שבסי"א לאו דהרא"ש היא דהרי לאו הרא"ש חתום עליה אלא דאינש אחרינא היא ונתערב בתשובת הרא"ש ונקרא על שמו כמו שמצינו זה הדבר בתשובת הרמב"ן והרשב"א גם מ"ש בתשובת הרא"ש משמע דוקא כשמחל לו ע"י פיוס אינו נ"ל דאע"פ שהזכיר הרא"ש חילק ההוא בתחלת התשובה לא קאי בסוף התשובה וע"ש. וכתב עוד הרא"ש כלל ע"ג סי"ד דאפי' עשה ע"י עקיפים שהוצרך המלוה למחול לו אפ"ה זכה השותף ג"כ בחצי המחילה וע"ש:

סימן עח

סעיף א

וכן הוא בתשובת המרדכי ריש ב"ב וכתב שם ומ"מ אם שכרו לכתוב לו ספר כמה קונטריסים מ"מ כל קונטרם מיד זמנו הוא וכן כל מלאכה המתפרדת בדבר מסויים וע"ש שהאריך עוד בזה וכתב לבסוף אפשר דלא אמרינן חזקה זו אלא כשהתובע טוען ברי אבל לא כשטוען שמא וע"ש עוד כתב שם המרדכי ע"ג דה"ה אם אמר תוך זמנו מחלת לי אינו נאמן וכתב עו"ש דאם אמר תוך זמנו פרעתיך אינו נאמן ואפי' חזר אח"כ ותבעו וחזר ואמר כך אחר זמנו דכבר הוחזק כפרן:

סעיף ב

ובתשובת מהרי"ו ספ"ט כתב דלא אמרינן חזקה זו אלא במקום שיש ללוה הנאה מיניה דלא יפרע אבל אם יש לו בידו מעות של אחרים ועוסק בהן לצרכן יכול לומר שהחזירן תוך זמנו וע"ל סמ"א אם אין הש"ח ביד המלוה אלא נמצא ביד אחר אי אמרינן חזקה

זו גם בסל"ו מדין זה ואם נפגם השטר תוך זמנו או העיד עליו ע"א ע"ל ספ"ד ואם הביא ראיה תוך הזמן שמכר לו זה את השדה ע"ל סי' פ"ה:

סעיף ג
וע"ל סע"א יתומים שמצאו אצלן שובר שנפרע חוב אביהן תוך זמנו מה דינו:

סימן עט

סעיף א
ע"ל סימן זה אם הוחזק כפרן ע"פ עצמו ואם שכנגדו צריך שבועה

סעיף ב
וע"ל סימן פ"ב דברי הרמב"ם מי שהודה ואח"כ טען פרעתי:

סעיף ג
וכתב עוד שם בנמ"י דאף הרמב"ם לא קאמר אלא כשטען שפרעו קודם שבאו העדים אבל אם באו עדים תחילה פשיטא דאינו נאמן ומשמע שם דברי הנ"י באומר לא לויתי אפי' אמר פרעתי קודם שבאו עדים לא מהימן ולא משמע כן במרדכי פרק אלו נשבעין דף של"ט ע"ב וכ"כ לקמן בסימן זה וע"ל סי' פ' ועיין בריב"ש סשל"ב:

סעיף ד
והובא לקמן סקכ"ו וע"ל סימן זה בדין זה:

סעיף ה
וכ"כ המרדכי פ"ק דב"מ ד' קל"ה ע"א:

סעיף ו
ודלא כמרדכי פ' כל הנשבעין ע"א ד' של"ט והטור לעיל סע"ה דפסקו דצריך שבועה:

סעיף ז
ובתשובת הרשב"א סתתק"ה באחד שביררו על שגנב שטרות מבית ראובן ופסק דהוחזק כפרן ע"י זה על כל השטרות שמוציא על ראובן וע"ש:

סעיף ח
וכבר כתבתי כן לעיל בשם המרדכי ריש פרק חזקת הבתים בשם מוהר"ם על ראובן שטען על שמעון חגורה של כסף ושמעון השיב אשתך הפקידה בידי קודם שנשאת על תנאי שאתננו ליד בניה מבעלה הראשון ונפסק שבועה לשמעון כנגד ראובן במעמד יורשי אשתו ואח"כ אומר שמעון איני רוצה לישבע לשקר האמת כדברי ראובן ויורשי אשתו אומרים כבר הודית לנו בב"ד שהחגורה היא שלנו והשיב ששמעון יכול לחזור ולומר טעיתי בהודאתי במיגו דהוי יכול לומר החזרתי ליורשי או נאנסו בידי ואע"ג דטענת טעיתי טענה גרועה היא מ"מ נאמן במקום מגו אפי' מגו גרוע ולא דמי להא דאמריון כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי ולא מהימנינן ליה למימר טעיתי במגו

דפרעתי דשאני התם דהודה על עצמו והודאת בע"ד כמאה עדים דמי משא"כ כאן דהרי בין לטענה קמייתא בין לטענה בתרייתא אין לו בחפצים כלום ולא הודה על עצמו ויכול למימר טעיתי וע"ש שהאריך אימת נאמן לומד טעיתי וכבר כתבתי בסמוך תשובת מהרי"ק בזה וע"ל מזו תשובת הרא"ש סקכ"ו ומ"ש המרדכי דמה שהודה בב"ד לאחרים הוי הודאה וע"ל סי' פ"א תשובת רב האי דחולק בזו וע"ש:

סעיף ט

פי' אתם עידי שזה אומר לא לויתי אבל לא מיירי כאן בענין הודאה לפני עדים שחייב כי דין זה יתבאר לקמן ספ"א ודלא כב"י שערבב הדברים כאן:

סעיף י

ועיין בגמ"י פ"ק דב"ב דף קנ"ז ע"ב ובמרדכי פ"ק דכתובות על אחד שהיה טוען מנה לי בידך והשני אומר לו איני ודע מה אתה אומר והתובע מביא עדים שהלוהו התובע נשבע ונוטל ואם אמר הנתבע נזכרתי ופרעתי לא הוחזק כפרן וע"ש:

סעיף יא

וכתוב בתשובת הרשב"א סימן אלף ס' באחד שהודה לחבירו בב"ד וא"ל השני אל תפרעני אלא בעדים והשיב הנתבע תכ"ד יש לי בידך משכון והשיב הרשב"א דתכ"ד של חבירו לאו כדיבור דמי:

סעיף יב

ועיין בתשובת מוהר"ם ובתשובת מיי' ס"ס משפטים סס"ו האריך בזו וכתב הא דאינו נאמן לומר פרעתי היינו דלא נשתהא הפסק זמן ארוך אבל אם זה איתא כמה ימים הפסק בידו ולא תבע סברא הוא דנפרע מדשתק כולי האי וכתב שם שהדיינים יש להם לומר לנתבע שנתנו לזוכה פס"ד ואם אמרו הדיינים שלא אמרו לו נאמן לומר פרעתי ולא ידעתי שהיה לו פס"ד ואם שכחו הדיינים אם אמרו לו או לא חזקה ודאי אמרו לו ועשו כדין עכ"ל וע"ל סי' ע"ה כתבתי אם נאמן לומר כבד היה חייב לו במגו דפרעתי לאחר שהודה בב"ד:

סימן פ

סעיף א

ובנמ"י ע"ב דף ק"ע פ' חזקת הבתים דאפי' הביא עדים על טענתו האחרונה לא מהני וע"ל ס"ס פ"ב מדין זה וכתב מהרי"ו סע"ז דאין אדם יוכל לטעון טענה שלא טען כבר דהואיל שלא טענה מתחלה כאילו הודה שאין זו טענה אבל בהגהות מיי' פ"ד מטוען ונטען פסק בשם מוהר"ם דאע"ג דשתק תחלה יכול לחזור ולטעון וע"ש ובתשובת הרא"ש

כלל ס"ד סי' ג' כתב כדברי מהרי"ו וכתב שם מיהו יכול אח"כ למימר ע"מ שתעשה דבר פלוני טענתי הכי וע"ש כיצד:

סעיף ב
ובריב"ש סרצ"ח כתב דיש לב"ד לכתוב הטענות כדי שלא יוכל לחזור ולטעון:

סעיף ג
ובמרדכי דיש חזקת הבתים תשובה בזה וכתב שם בשם תוספות שי"א דאפי' אם טוען לא לויתי וחוזר ואומר פרעתי משום שהיה קול בעיר שלוה אפ"ה חזרתו חזרה הואיל ומעצמו חזר וע"ל סימן ע"ב כתבתי דקול מפורסם נחשב כאילו הוו עדים וע"ש ועי' בתשובת מהרי"ו סי' כ"ח באחד שהודה שמכר חבירו והיה רוצה אח"כ ליישב דבריו אי נאמן:

סעיף ד
במרדכי פרק האשה שנפלו באחד שהיה טוען על לוי שהיה לו אצל רחל שריון והשיב החזרתי ואז בקש מורשה של רחל ליתן חרם שראו השריון ביד לוי ואז השיב לוי אמת שהשריון בידי אך החזרתיו לרחל והנה בידי מכח שמעון בעלה שחייב לי ב' זקוקים והשיב דלא הוחזק כפרן דהא בתחלה נמי אמר שהחזיר וע"ש:

סעיף ה
וע"ל סי' ע' אימת נאמן לומר טעיתי:

סימן פא

סעיף א
במרדכי פרק ז"ב ע"ד פסק ראבי"ה על עסק אלמנה אחת שצותה בשעת מיתתה לתת מנכסיה לקרוביה ז' זקוקים והבן שתק ועתה אחרי מותה אמר שאמו לא נשבעה על כתובתה ומה ששתק עשה כדי שלא להכעיסה והשיב דשתיקת הבן הוי הודאה וא"צ לומר אתם עדים דאין אדם משטה בשעת מיתה ואין חילוק בין הודתה היא לאחרים בשעת מיתה או שאחרים הודו לה וכתב עוד דאפי' לא היו שם עדים כלל חייב אם מודה בכך וע"ל בסי' רנ"ה:

סעיף ב
עי' בזה בנמ"י פרק ז"ב דף רע"ב ע"ב דמחלק בזה וכתב הא דמהני אם נראה שכיון להודאה היינו שהודה לעדים אבל לבעל דבר בעצמו לא דכל לגבי בעל דבר משטה ודוקא טענת השטאה אבל בטענת השבעה אפילו לבעל דבר מהני וע"ש ועי' במרדכי ריש הנושא אי צריך לומר אתם עדי כשיודעים שעומדים שם עדים

סעיף ג
ובנ"י פרק מי שמת דף רכ"ח ע"ב יש שכת' דאם הודה לאחד אע"פ שאנו יודעין שאי' חייב לו כלום קניא ליה הודאתו ויש חולקים וע"ל סימן מ' מדין זה. וע"ל סס"א מי שתבע ש"ח מחבירו שנתנו לו משום שהודה לו ממון והוא אמר ששטר היה של אחר והוא החזיר לו השטר וע"ש

סעיף ד
וע"ל סל"ב דהכי נקטינן וכ"כ נ"י פרק ז"ב דף רע"ב:

סעיף ה
כתב המרדכי ע"ד פ' ז"ב פסק ר"י דאדם שהתנה לבחור אחד ללמוד עם בן חבירו בפני אבי הבן ואבי הבן שתק שתיקה בהודאה דמיא אע"פ שלא דבר האב עצמו הואיל ושתק בדבריו לבחור הוי זה כההיא דאכמין ליה עדים כו':

סעיף ו
ועי' בנמ"י פרק מי שמת דף רכ"ה ע"ב דאפילו במי שמוחזק בו שהוא עני אמרינן דשלא להשביע את עצמו הודה:

סעיף ז
במרדכי פרק ז"ב תשובת מוהר"ם על היתום שתובע לבעל אמו שבא לידו מעותיו ושהודה בעצמו שהיה בידו משלו ושהיה כותב שמו עליהן והוא טוען שלא להשביע עצמי עשיתי או טענה אחרת נשבע ונפטר כו' וע"ל ס"ס ס"ה דמשמע דיכול לומר שלא להשביע אף בכתב ידו ודלא כתשובת הרא"ש שבכאן מיהו יש לחלק בין כתב ידו שנתנו ליד אחרים או שהוא כתב כך ונשאר בידיו וכנ"ל:

סעיף ח
ע"ל סע"ט תשובת המרדכי דמשמע דהוי הודאה וכתבתי שם אם נאמן לומר טעיתי בהודאה במקום שיש לו מגו וע"ל סימן ע"ה מי שאמר לחבירו שחייב לו והוא אומר אינך חייב לי אי הוי הודאה:

סעיף ט
וע"ל סרנ"ח מדין הודאה בטעות וע"ל בסק"ט אם יכול לומר טעיתי בהודאתי אם יש לו מגו. כתב המרדכי ריש ב"מ אם הודה ואמר ג"כ שאר דברים לא אמרינן חובתו נקבל ממנו שהרי הודה אבל זכותו לא נקבל דהפה שאסר הוא הפה שהתיר כו'. כתב המרדכי פרק ז"ב באחד שאמר לחתנו העשיר תלמוד עם בנך ואני אשלם לך פטור כיון דלאו עני הוא ובלא"ה היה מחויב ללמוד עם בנו ומצי למימר משטה הייתי בך ואי לא טען טענינן ליה אע"ג דשאר טענות ומשטה הייתי בך אנן לא טענינן ליה שאני דמלתא דלא

שכיח הוא דמשטה היה בו ולכך לא טענינן ליה עכ"ל ומהרי"ו סט"ז בפסקיו דלא אמרינן אומדנא דדעתא בהודאה

סימן פב

סעיף א

ובמרדכי פרק התקבל דף קמ"ו ע"ד לא הביא רק דברי הרמב"ם:

סעיף ב

וכ"כ המרדכי ריש ב"מ ובהגהות ראשונות שם כ"ה בתוספתא דב"מ ובאשר"י פרק הכותב ובנ"י דף ק"א ובריב"ש סימן של"ו כתב דכל האחרונים הסכימו דאמרינן מגו להוציא ואפילו למ"ד דלא אמרינן מ"מ בגד קרקע אמרינן ולא אמרינן קרקע בחזקת בעליה עומדת וע"ל סימן ק"ן מדין זה. כ' המרדכי פ' הכותב דלא אמרינן מגו היכא שסובר שטוען אמת במגו שהיה יכול לשקר וכן הוא בהגהות שניות ממרדכי דב"מ וכ"כ התוספות פרק חזקת. וע"ל סימן ע"ב אי אמרינן מגו מממון לממון. כ' נ"י פרק המקבל דף קכ"ו ע"ב שאין אומרים מגו לבטל מנהג המדינה דהוי כמגו במקום עדים. ועיין בהר"ן פרק כל הנשבעין ד' שכ"ב שהאריך בדיני מגו ושם ד' שכ"ה דלא אמרינן מגו שהיה יכול לומר איני יודע. ובנ"י פרק חזקת ד' קע"א האריך בדין מגו וכתב דאין אומרים מגו בשנים וע"ש חילוקים בזה ובתשובת מהר"י מינץ סי' ב' האריך בזה. ובהר"ן פרק חזקת דף קע"ד ע"א דלא אמרינן מגו בטענה שאינו מעיז לטענה שיש בה העזה. ועיין בתשובת ריב"ש סימן שצ"ב שפעמים אמרינן מגו אע"פ שהיה צריך להעיז וכן הוא בפסקי מהרא"י סימן פ"ד וע"ש. ובמרדכי פרק האשה בכתובות דאין אומרים מגו אלא בטענה שהיא גלויה גם במרדכי דיש חזקת האריך בדיני מגו וע"ש דא"א מגו למפרע גם במרדכי פרק המקבל דף קמ"ד ע"ד מדין מגו ועיין בת"ה סימן של"ה. וע"ל סי' צ"ג אי אמרינן מגו לפטור מן השבועה. וע"ל סי' צ"ט אי אמרינן במקום חזקה. וע"ל סימן רצ"ו אי אמרינן במקום שטר מגו ובתוס' פ"ב דכתובות דף י"ח וי"ט האריכו בחילוקים בדין מגו ובמקום שטר וע"ש:

סימן פג

סעיף א

וכ"ה בתשובות מיימון שבס"ס משפטים סימן ג' בשם מוהר"ם:

סימן פד

סעיף א

ולא ידעתי למה פשוט הוא בעיניו כנגד דעת המרדכי ואפי' ראבי"ה מסתפק ביה ואפשר דב"י הבין דברי בעה"ת בחוב בלא קנין ואינו נראה בעיני אלא דבעה"ת בחוב בקנין קאמר ושלא כדברי המרדכי (עכ"ל):

סעיף ב

כתב המרדכי פרק אלו נשבעים דף של"ט ע"א דה"ה חוב שיש לו בקנין אינו גובה השטר אלא בשבועה וראבי"ה כתב דרפיא בידו שיהא בקנין כמו שטר לישבע וליטול אע"ג דסתם קנין לכתיבה עומד ולא נהירא לי עכ"ל המרדכי:

סעיף ג

ע"ל סי' מ"ד וס"ס ס"ה אם הפרעון ביני שיטי והוא על הגרר כתב הרשב"א סימן תתקע"ז הפוגם שטרו ואומר והשאר איני יודע הלוה פטור ויחזיר לו המלוה שטרו או משכונו:

סימן פה

סעיף א

ובמרדכי פרק שני דייני גזירות ע"ב אחד שתבע לחבירו לשלם לו והוא אומר הלא אתה פרעתני זה השבוע כך וכך והוא משיב אמת כדבריך אבל האמנתיך נאמן במגו דיכול לומר לא פרעתיך או במגו דיכול לומר עדיין לא הגיע הזמן משטרי כשפרעתיך וכן פסק רבינו תם וכן משמע במרדכי דיש האשה שנפלו ומשמע שם דבעינן מגו טוב וע"ש ובתשובות הרא"ש כלל ק"ו סי ב' באשה אחת שהקדישה נכסיה והתנה שידורו יורשיה בבתים ויתנו שכירות ואח"כ הביאה בתה שנתנה לה הבתים ושאר יורשים אומרים אילו היה שטרך אמת למה הוצרכת לתת שכירות מן הבתים ופסק דאם הבת נותנת אמתלא טוב על השכירות שנתנה הדין עמה ואם לאו הדין עם היורשים עכ"ל:

סעיף ב

וכ"כ הר"ן פרק שני דייני גזירות דף תתקל"ו אלא שכתב טעם אחר מטעם רבי יונה. בתשובת הרא"ש כלל ע"ב סי' ב' בראובן ושמעון שהשלישו שטרות ביד שליש והשליש נתנו ליד ראובן ואח"כ הלוה ראובן משמעון וטען שמעון אלו הייתי חייב לראובן למה הוצרך ללוות ממנו זה אינו כלום דבשטר כזה אינו ברור לראובן לגבות דחיישינן שמא אסמכתא הוא והוצרך ללוות על כן לא גבה חובו:

סעיף ג

וכן הוא בהר"ן פרק שני דייני גזירות דף תתקל"ו ע"ב והאריך שם בזה ועיין ס"ס זה מדין זה:

סעיף ד

וע"ל סימן צ"ד שמעון שנתחייב לראובן מנה לפני ב"ד ואינו רוצה לשלם מפני שאומר שחייב לו למי מזדקקין תחלה:

סעיף ה

ובתשובת הרא"ש כלל ע' סימן א' על יורשי ראובן שהיה להם שטר על יורשי שמעון ומכרוהו ללוי ושמעון הוציא ש"ח שקנה מיהודה שהיה לו על ראובן ופסק דיצאו השטרות זו בזו דלא שייך כאן למימר אילו הייתי חייב לך כו' דזה בא מכח יהודה ולכך ב' השטרות קיימים אמנם בזה צריך לדקדק כיון שמת ראובן צריך יהודה לישבע ללוי אם אין בשטר נאמנות על היתומים ולא יוכל שמעון לגבות מיורשי ראובן עד שישבע יהודה וע"ש ומשמע דפליג אדברי הרמב"ן שכתב שאין שומעין לו וע"ש:

סימן פו

סעיף א

וכתב עוד שם ועוד אני מסתפק אי גבו היורשים אי צריכים להחזיר למלוה אף לתקנת הגאונים דמטלטלין דיתמי משועבדים לבע"ח מ"מ דלמא דוקא יורש אבל לא מקבל מתנה וע"ש וע"ל סימן ק"ה מדין זה:

סעיף ב

וע"ל סימן ס"ו אם שמעון יכול למחול ללוי וע"ל סימן ע"ב מדין עכו"ם שמשכן אצל ישראל והעכו"ם חייב לישראל אחר אי מוציאין מזה ונותנין לזה:

סימן פז

סעיף א

כתב ב"י סי' ל' ז"ל כתב נ"י דע"א חתום בשטר מחייב ש"ד כמו ע"א המעיד על פה וכתב נ"י פרק ג"פ דזהו דעת הגאונים והרמב"ם והרשב"א ועיין בסימן פ"ב ופ"ד וסי' ס"ה מדין עד אחד המסייע לנתבע:

סעיף ב

וכתב עוד בשם הרמב"ן אם תבעו במנה ואמר נ' ידענא דלית לך ונ' לא ידענא אם פרעתיך מתוך שאינו יכול לישבע משלם והוה כאילו מודה באותן המקצת וחייב לישבע על אותן שאמר ידענא דלית לך ודוקא שאומר על אותן הנ' לא ידענא אם פרעתיך אבל אם אומר לא ידענא אם הייתי חייב לך לא מיקרי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ולא מקרי הודאה במקצת ועיין במרדכי פרק כל הנשבעים דף של"ח ע"א דיש חולקים וסוברין אע"פ שנתחייב במקצת משום שאינו יכול לישבע מ"מ לא הוה בהודאה במקצת להתחייב שבועה על השאר:

סעיף ג
כתב ב"י כסי' ע"ה וכ"כ הרמב"ם והרי"ף והרא"ש וכן מסקנת התוס' ודלא כר"ת דאין להשביעו בלא דררא דממונא ובמרדכי פרק הגוזל בתרא ע"א הביא ב' הסברות ובתשובת מיימוני ס"ס משפטים סי' ל"ז דהיכא דנראה לדיינים טענת התובע דמאות אין להשביעו במקום דליכא דררא דממונא ועיין בהגהת אשיר"י פ"ק דמציעא ובתשובת מהרי"ו סי' קנ"ד וסי' צ' היכא שטענת התובע טענה גרועה וליכא דררא דממונא אין משביעים אותו וכן הוא בהגהות שניות דב"מ ע"א ובמרדכי ריש שבועת הדיינים תשובת מוהר"ם על ראובן שתבע לשמעון שיש בידו מעות השייכים לצדקה שיתנן לו והוא רוצה לחלקם ושמעון כופר ופסק דא"צ לישבע דטובת הנאה אינו ממון ואפי' הוי ממון לא נתקנה היסת בכה"ג וע"ש בב"י בשם תשובות הרשב"א ראובן תבע משמעון מנה שהלוהו ושמעון השיב פרעתיך והלך ראובן ותפס מנכסי שמעון אם תפס בפני עדים מוציאים מידו והרי הוא כמעיקרא ונשבע שמעון היסת ונפטר. וע"ל סימן צ"א מי שתובע לחבירו שצוהו לתת ממון לחבירו בשבילו וזה כופר אם צריך שבועה על כך:

סעיף ד
וכ"כ המ"מ פ"ח מה' שכירות וכ"כ המרדכי סוף הגוזל קמא ע"ב ודף נ"ד ע"ג וע"ד בהג"ה:

סעיף ה
ובתשובת מהר"י מינץ סימן ט"ו דמותר לקרותו גם כן עבריין אבל בשאר דברים אין מחמירין עליו:

סעיף ו
ובפסקי מהרא"י סי' ל"ב משמע דהרא"ש והתוס' פליגי בזה:

סעיף ז
ובמרדכי שם ד' תר"י ע"א דה"ה אם קפץ ונשבע בלא נק"ח צריך לחזור ולישבע אבל רשב"ם חולק בזה וע"ש ובתשובות הרשב"א סי' תתקפ"ד משמע דקפיצה לא מהני:

סעיף ח
ונראה דר"ל אם זה לא רצה לישבע בנק"ח וע"י זה שילם אז הדין חוזר וצריך להחזיר כנ"ל כוונת מהרי"ק ודלא כב"י שכתב וצ"ע מה שייך חזרה בזה כו':

סעיף ט
כ' האשר"י ונ"י ריש ב"מ אע"ג דמשביעים אותו ע"ד ב"ד מכל מקום יש לדיין להחמיר שיפרש הנשבע בשבועתו כל צד רמאות שיכול להשיב בלבו וע"ל סימן ע"ב כתבתי מי שחייב לחבירו ואומר שחבירו חייב לו אם יכול לישבע סתם שאין חייב לו כלום:

סעיף י
ובהר"ן פרק הכותב ד' תקמ"ו דמלוה יכול לומר ללוה אשתבע לי במתא אבל הנשבעין ונוטלין אין הנתבע יכול לכופן אא"כ אית ליה דרך לחתם ומהרי"ו סימן ע"ד פסק דלא יוכל לכופן וע"ש:

סעיף יא
ומהרי"ו כ' סי' קס"ד דשבועה דאורייתא משביעין בי' ובכל בו כתב דישבע ביום הכניסה ואין נוהגין כן:

סעיף יב
בתשובת מיימוני ס"ס משפטים סי' ל"ד על אחד שתבע לחבירו שחייב ואמר שיש לו עוד עליו תביעות אחרות שאינו רוצה לטעון עכשיו וזהו משיב איני חייב לך כלום נשבע ופטור בשבועה זו מכל תביעות שיטעון אח"כ עליו וע"ש:

סעיף יג
אבל המרדכי פסק כהרי"ף:

סעיף יד
וכ"כ המרדכי פ"ק דב"מ וכתב בתשובת הרא"ש כלל ו' סימן ב' מי שנשבע לחבירו ליתן לו וזה תבעו והוא אומר שמחל לו שבועתו אין צריך לחזור ולישבע ועיין בתשובת ריב"ש סימן שד"מ שהאריך בזו:

סימן פח

סעיף א
ובנ"י סוף המניח כתב ה"ה אם תבעו כור סתם ואמר איני יודע אם חיטין או שעורין או קטניות וע"ש:

סעיף ב
וכ"כ הר"ן פרק שבועת הדיינין ד' שט"ו ע"ב דאם תובע דבר מסויים אע"ג דהודה לו שוה לא מיקרי הודאה וע"ש שהאריך בחילוקים אלו:

סעיף ג
ונראה דכ"ש אם אמר התובע בהדיא שאינו חייב לו שעורים דפטור הנתבע אע"פ שיודע בעצמו שחייב לו שעורים מטעם מחילה וכ"ה בהדיא לעיל סימן ע"ה בשם מוהר"ם וכל זה דלא כדברי רבינו ירוחם במישרים נ"ג ח"ב דכתב דאף לדברי הרא"ש אם הנתבע עומד בדיבורו ואומר שחייב לו שעורים דצריך ליתן לו שעורים ואע"ג דיש קצת לחלק בין הא דלעיל מ"מ נ"ל דאין חילוק ופטור מן השעורים:

סעיף ד
וע"ש מדין תבעו מנה מדמי חיטין והוא מודה לו ג' מדמי שעורין אימתי חייב או פטור:

סעיף ה
המ"מ כתב פ"ג מה' טוען דהרשב"א הסכים לדברי הראב"ד וס"ל דמלוה ופקדון ב' טענות רק שחולק עליו במה שכתב דאם תבעו בשתיהן והודה לו באחת מהן דפטור משבועה זו אינו ס"ל להרשב"א דהוי בתבעו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן דחייב מ"מ נראה שם ממסקנת המ"מ כדעת הרמב"ם:

סעיף ו
פי' דבריו כך הוא שאמר תחילה שהרא"ש הסכים שלא כהראב"ד ולכן אמר שגם בזו אין דבריו נראין דהה אפשר לומר דהרמב"ם מודה בזו ולכן קאמר שגם בזו אינו נראה ופירוש זה פשוט בעיני אלא שכתבתי להוציא מדעתו של ב"י שכתב בזה פירוש זר ולא נראו דבריו בעיני ע"כ לא כתבתיו:

סימן פט

סעיף א
ע"ל סימן פ"ז אם יכולין להפך השבועה גם נתבאר בסימן ההוא אם תפס ולא רצה לישבע מה דינו:

סעיף ב
וכתב המרדכי ריש כל הנשבעין דאין חילוק בין יש לב"ה פועלים רבים או אין לו אלא אחד לעולם השכיר נשבע ונוטל וכ"כ הר"ן שם דף שכ"ב ע"א:

סעיף ג
וכ"כ רש"י פרק כל הנשבעים:

סעיף ד
והטעם נתבאר לעיל סי' ע"ב משום דכל הטוען לגבות ממשכון שתחת ידו צריך שבועה כעין דאורייתא ועיין בהר"ן פרק כל הנשבעין דף שכ"ג דמשמע שם דס"ל דכאן אין האומן צריך לישבע רק היסת אבל דעת הרא"ש והרמב"ם פי"א מה' שכירות כדעת רבינו:

סימן צ

סעיף א
וכתב בתשובת ריב"ש סי' שפ"א בשם הרמב"ן ודוקא שהנפקד מודה שהיה בפקדון שוה פרוטה ולכן צריך לשלם אבל אי טוען שמא לא היה שוה כלום אינו נשבע ונוטל וע"ש שהאריך בזה:

סעיף ב
ובמרדכי פרק כל הנשבעים דף של"ח ע"א דהוחזק גנב נוטל בלא שבועה דהא חשוד על השבועה ולא משבעינן ליה:

סעיף ג
וכבר נתבאר לעיל ס"ס פ"ט וריש סימן זה דכשטוען שמשכון הוא בידו צריך לישבע כעין דאורייתא אע"ג דכשטוען לקוח אינו נשבע אלא היסת. דין מי שהוציא שטרות על ראובן ונתברר שהוציא מקצתן מבית ראובן אחר פטירתו כתב הרשב"א סימן תתק"ה שהוחזק כפרן לכולן דכשם שהוציא מקצתן הוציא כולן וע"ש וכבר כתבתי תשובה זו בסימן ע"ט:

סעיף ד
וכ"כ בפסקי מהרא"י סימן כ"ה באחד שחבל בחבירו ולא היו עדים בדבר רק שהודה מעצמו ואמר שהתחיל עמו הנחבל ופסק דפטור שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ונאמן לומר שזה התחיל עמו אבל אם החובל מודה דחייב לשלם צריך לשלם אף הנזק כו':

סימן צא

סעיף א
כתב מהרי"ו סי' קנ"ד על אחד שטען על שותפו שקיבל מעות מחוב שלהם והוא אומר שלא קיבל ופסק דצריך לישבע אבל א"צ לישבע לפניו כדי שיתבייש כי איהו דאפסיד אנפשיה שהיה אומר שחבירו גזל ממנו א"כ לא היה לו להשתתף עמו ועיין שם:

סעיף ב
וכתב בכלל ק"ג סי' ג' אם עכו"ם משכן משכון לישראל ואומר שהוא בעשרה זהובים והישראל מוצא בפנקסו ט"ו ואע"פ שאינו זוכר בבירור אם הוא כ"כ יכול לישבע ע"פ פנקסו שהוא בט"ו וה"ה דיכול לישבע שאר שבועות ע"פ פנקסו שהוא סומך עליו בלבו שמה שכתב שם הוא אמת ומה שלא כתב הוא שקר וע"ש שהאריך בזה:

סימן צב

סעיף א
ובמרדכי פרק שבועת הדיינין ע"ג דכ"כ ראב"ן וראבי"ה ור"ב ודלא כרשב"א דחולק:

סעיף ב
ע"ל סימן ל"ד כל דיני פסולי העדות:

סעיף ג
אבל לדעת התוס' הוא פסול וע"ש:

סעיף ד
כתב הרא"ש בתשובה כלל צ"ד הא דכופר בפקדון לא מיפסל עד שיעידו עדים שהיה תחת ידו בשעת כפירה היינו דוקא בפקדון שאפשר לומר דאישתמוטי קא משתמיט עד דבדיק אחריו ומשכח ליה אבל אם אמר שהפקיד בידו מעות או שוה כסף שאינו חפץ מבורר הוחזק כפרן אע"פ שלא העידו עדים שהיה בידו בשעת כפירה וכבר כתבתי

תשובה זו לעיל סימן ע"ה וצ"ע דלפי הנראה איפכא מסתברא הרי גבי מלוה לא פסול מאחר שנתן להוצאה וצ"ע שם:

סעיף ה
אבל בתשובת הרא"ש כלל י"א סימן א' כ' דאפילו היה יודע מתחלה אפ"ה נשבע ונוטל וע"ל סימן פ"ז אם התובע אמר שהנתבע חשוד אם משביעין הנתבע:

סעיף ו
ול"נ דמאחר דפלוגתא דרבוותא היא והרא"ש שהוא אחרון הסכים דיחלוקו הכי דייניגן לה שלא להוציא ממון כ"א בראיה ברורה ועוד דגם המרדכי פרק כל הנשבעין דף של"ח ע"ב פסק כן:

סעיף ז
וכתבו הגהות שניות דב"מ דף קמ"ט ע"ב דהנתבע יכול לומר לתובע השבע וטול אפי' בשבועת היסת עכ"ל ונ"ל דר"ל דאם אמר השבע וטול פטור אף מלקבל חרם עליו וכן נ"ל:

סימן צג

סעיף א
וע"ל סימן ע"ה אימת אדם יכול להשביע לחבירו ע"פ אומדנות בשמא:

סעיף ב
וכ"כ בהגהות מרדכי דכתובות דף תק"נ ריש ע"ד כתב מר כהן צדק בתשובה תרין שותפין דמית חד מנהון ולא אשתבעי א"נ חד מינייהו חשוד לית דינא לאשתבועי לאידך עכ"ל ומ"ש לענין חשוד נתבאר לעיל סימן צ"ב דיש חולקים וע"ל:

סעיף ג
וכ"כ הר"ן:

סעיף ד
כתב מהרי"ק שורש י' אם ראובן שלה לשמעון להתעסק לו באיזה דבר שליחות וכל מה שיוציא על זה יחזיר ויפרע לו אם שמעון טוען שהוציא הרבה שאין רגילות להוציא ע"ז אין ראובן חייב לפרוע אלא מה שאפשר שהוציא דאיכא למימר דלא אסיק אדעתיה שיוציא מה שאינו רגילות אבל מה שאפשר שהוציא ישבע שמעון שאמר לפרוע לו ושהוציא כ"כ וישבע ויטול:

סעיף ה
ובמרדכי פרק כל הנשבעין ד' של"ו ע"ב תשובת מוהר"ם בראובן ושמעון שהיו שותפים ואחד אמר שנתן לחבירו מ' זהובים זה נשבע ונפטר וזה נשבע ונפטר כו' דלא גרע משאר שותפים שכל אחד נשבע שלא עכב כלום

סעיף ו
אבל נ"י פרק הכותב ד' תקי"ד ע"ב כתב דאע"ג דפטרו מן השבועה יכול לגלגל עליו וכ"כ הרמב"ן בשם גאון וכתב עוד דאע"ג דפטרו מן השבועה לא פטרו מן הנדר:

סימן צד

סעיף א
וכ"כ המרדכי פ"ק דקידושין ד' תרנ"ט ע"ג והגהות שניות דב"מ ד' ק"נ ע"א וכתב ב"י שכן דעת הרא"ש והר"ן דלא כמרדכי פרק שבועת הדיינין ע"ד דכתב דאין מגלגלין רק בטענת ברי ועיין בהר"ן פ"ק דקידושין ד' רל"ב ע"ב שהאריך בזה:

סעיף ב
וכ"כ נ"י פרק השואל ד' תי"ז ע"א וכתב פרק המפקיד ד' ע"ז ע"א בשמגלגלים עליו ורוצה לשלם עיקר התביעה שאין שומעין לו צריך לשלם לו אותן הדברים עצמן שמגלגלין עליו או צריך לישבע ואפי' רוצה לשלם לו דמיו לא מהני וכ"כ הרשב"א:

סימן צה

סעיף א
וכ"כ המרדכי פרק שבועת הדיינים ע"ב וכתב שם הר"ן ד' ש"כ ע"א דמיירי דתבעו המעות של הענבים שבצר דאי הגפנים או הענבים עצמן הוי אלו הה' שמודה לו הילך ופטור משבועה והרשב"א חולק וע"ש:

סעיף ב
ועי' בהר"ן פ' הנשבעים:

סעיף ג
וכ"כ המרדכי סוף הכותב ופ' לא יחפור ע"ד אמנם בפ' שבועת הדיינים ע"ב כתב דיש חולקין בזה וע"ש. כתבו הגהות דשבועות במרדכי דף ש"מ בשם ר"נ מ"ה הואיל ואין נשבעין על קרקעות אלא מדרבנן לא מהפכינן זו השבועה דתקנתא לתקנתא לא עבדינן עכ"ל. וצ"ע מ"ש משבועת היסת דמהפכין ולא מקרי תקנתא לתקנתא מטעם שכתב המרדבי פרק כל הנשבעין דף של"ז ע"ב ואפשר דדעת ר"ג כדעת הרי"ף בשעריו דאף שבועת היסת לא מהפכינן וצ"ע. כתב המרדכי פ' שבועת הדיינים ע"ג בשם מוהר"ם על מי שתבע לחבירו מכרת לי קרקע שלך והוא אומר להד"ם א"צ לישבע כלל מאחר דלא החזיק התובע בקרקע וגם אין לו שטר א"כ הנתבע אפי' שבועה דרבנן א"צ וה"ה אם ראבן מכר קרקע לשמעון ויש לשמעון שטר מכירה וראובן אומר שחזר ומכרו לו ולא החזיק בה שמעון א"צ לישבע אפי' שבועה דרבנן דאם איתא דחזר ומכרו לא היה מוסר לו שטרו כו' וע"ש:

סימן צו

סעיף א
מיהו במרדכי פרק שבועת הדיינים ע"ג כתב דנשבעים לקטן אם יש לו ע"א וכדברי הטור:

סעיף ב
ונ"ל דסברא ראשונה עיקר דהרי הטור לא הביא דברי הרמב"ם כלל ומכלל דלא סבר כוותיה:

סעיף ג
וכ"פ המרדכי פרק כל הנשבעין ד' של"ז ע"ב בשם הרבה גאונים מיהו אין משביעים אותה על טענת שמא בשותפות אלא אם כן נתעסקה בדבר השותפות או בדבר השמירה וכבר נתבאר לעיל סי' צ"ג דלגבי שותפות דאיתתא נמי דינא הכי ואין חילוק בין אשה לאיש לענין שבועה וכ"כ הגהות מרדכי דקידושין ד' תרע"ד ע"ג בשם ראב"י ור"י מוינ"א להשביע א"א ובמרדכי פ' החובל ע"א כתב פלוגתא דרבוותא בזה ולבסוף כתב תשובת מוהר"ם דאין להשביעה בשום טענה דהרי אין לה לשלם ומשמע שם דאם יש לה נכסים שאין לבעלה רשות בהם צריכה לישבע וע"ש ובהגהות מרדכי דב"ק ד' כ"ג ע"ד כתוב אף דאין משביעין אותה מחרימין עליה שמי שיודע מטענת התובע שיבא ויגיד ונ"ל דבעל תשובה ס"ל הא דאין משביעים הוא מטעם דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ולכן מחרימים עליה אבל לפי מ"ש מוהר"ם שהטעם מפני שאין לה לפרוע אין חילוק בין שבועה לחרם כנ"ל וע"ל סי' ס"א מדינים אלו. וכתב בנימין זאב סימן שפ"ה דאין משביעים אשה בעודה מעוברת דהא מוציאין אותה מב"ה כשנותנין חרם וע"ש:

סעיף ד
ובמרדכי פרק החובל ע"א פסק ראב"ן כיון שהנשים רגילות לישא וליתן בזמן הזה הרי הוא כאילו הבעלים מינו אותן שלוחים ואם יש עדים חייבים הבעלים לשלם מפני תקנת השוק שישאו ויתנו עמו ואם אין עדים נשבע וכו' ובפסקי מהרא"י סי' רי"ג דאפי' האידנא אין אשה משלמת אפי' גזלות ופקדונות בעודה תחת בעלה אפי' אית לה נכסי מלוג אלא כותבין עליה פס"ד ותשלם לכשתתאלמן או תתגרש ונראה מדבריו דגזילות ופקדונות הוא רבותא ויותר היה נראה לומר דדוקא גזילות ופקדונות דלית בהו משום תקנת השוק לכן אין הבעל חייב לשלם אבל בהלואת ושאר משא ומתן דניחא ליה לבעל דנין כדברי ראב"ן אבל בתשובת מהרי"ק שורש קל"ג כתב דמוהר"ם ושאר פוסקים חולקים אראב"ן ואפי' ראב"ן לא קאמר אלא בדבר מועט אבל לא מדבר מרובה וכיון דשאר פוסקים חולקים אין להוציא ממון מספק וע"ש:

סימן צז

סעיף א
וע"ל סימן י"ב ולקמן סימן קכ"ד דאסור לטעון שקר בב"ד כדי שהמלוה יתפשר עמו:

סעיף ב
והמ"מ כתב פ"ג ממלוה דדוקא שאינו עושה מלאכה אלא באחת אבל אם עושה מלאכה בכולן מניח לו כולן:

סעיף ג
ולי נראה דאין הדבר צריך ראיה דמאחר שיש לו ואינו רוצה לשלם כופין אותו בכל מיני כפייה דהרי פריעת ב"ח מצוה וצריך לקיים המצוה כמ"ש רבינו למטה וכ"כ ריב"ש בתשובה הנ"ל בסימן תפ"ד ומ"ש הרא"ש והרשב"א דאין כח למסרו ולא להשתעבד בו היינו כשאין לו לשלם אבל כשיש לו לשלם ואינו רוצה שלא יהא רשות לב"ד לחובשו ולאסרו בכל דבר זה לא עלה על הדעת כן נ"ל מיהו כתב הריב"ש בתשובה הנ"ל דאם נשבע לשום עצמו בבית האסורים עד שישלם חייב לקיים שבועתו וע"ש:

סעיף ד
אבל המ"מ פ"ג כתב בשם הרמב"ן והרשב"א דמסדרין בשעת משכונא כמו שמסדרים בשעת גבייה ולא שייך השבת העבוט אלא כשנותן לו הלוה מעצמו וכ"כ רבינו ס"ס זה סברא זו וע"ל והרמב"ם כתב כדברי הרא"ש מיהו כתב דאין נוטלין ממנו בגדיו שעליו וכלים שאוכל בו וכיוצא באלו מטה ומפץ ועיין בנ"י סוף המקבל שהאריך כאלו הדינין:

סעיף ה
ובנ"י ס"פ המקבל דאפילו כלי אוכל נפש גובין ממנו בשעת גבייה:

סעיף ו
ובמרדכי פרק המקבל ע"ד אם היה עשיר נותנין לו כמו שרגיל ואם הוא עני ונוהג כמנהג עשיר אין נותנין לו אלא כשאר עני בינוני ונמ"י כתב שם דף ק"ל ע"א דנותנים לעשיר כמו שרגיל מ"מ אם היו הכסתות של משי מוכרין ונותנין לו הראוי לו:

סעיף ז
וכ"כ המרדכי ס"פ נערה שנתפתתה בשם מוהר"ם דאפי' בגדי י"ט ותכשיטין שקנה לשם אשתו אין ב"ה גובה מהן ודלא כתשובת הריב"ש שכתב בסי' קכ"ה שאף החולקים על הרמב"ם בבגדי שבת לא חלקו בבגדי כסף וזהב כו' וכתב עוד במרדכי דאף לדברי הרמב"ם אם הקנה לה בפירוש אף מתכשיטין אין הב"ח גובה וע"ש תשובת מוהר"ם בזו וכתב עוד שם דהיכא דאין עדים שקנאן לשמה וקטעין לקחתים לשמה נאמן בשבועה וכ"כ המרדכי פרק מציאת האשה וספ"ק דב"ק ובמ"מ פ"א דמלוה ולוה ע"ש בהגה"מ ובתשובת מיי' שבס"ה משפטים סי' ה':

סעיף ח
וכבר נתבאר לעיל סימן זה דמשזקפן עליו במלוה דינו כמלוה וכ"כ בנמ"י ס"פ המקבל לענין סידור ב"ח:

סימן צח

סעיף א
ע"ל סוף סי' ס"א מדין דרישת הדיינים ולא אמרינן שמחל וכתב מהרי"ק שורש ג' אפילו שמענו שנתייאש מן החוב לגמרי ואמר ווי לחסרון כיס אינו יאוש:

סעיף ב
ע"ל סי"ד וסע"ג מלוה שמצא נכסי לוה ביד אחר אימת יכולין לעקלן שלא יתנן עד שיציית דין גם לעיל סימן ע"ב בדין זה. וכתב מהרי"ק שורש ק"ט אע"ג דיוכל לעכבן מ"מ לא מורידין לתובע ולא נותנין לידו רק בשיש בידו שטר מקויים כולי אבל אין מקיימין השטר שלא בפניו כו' וע"ש ולקמן סק"ה דין זה וע"ש מי נותן שכר השליחות כשמודיעין לנתבע:

סימן צט

סעיף א
כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף כ"ו במי שהוא אמוד בעושר וטוען שאין לו לפרוע חכמי התלמוד היו מחרימין עליו ואמרי ליה טרח וזבין ופרע לזה כדאמרינן פרק ט' דכתובות (פי.) אבל מתקנת הגאונים משביעינן ליה ואם חשוד בעיני ב"ד על השבועה אין משביעין אותו וכופין אותו למכור עכ"ל משמע מתשובה זו אע"ג דרוצה לשלם אם אין לו לשלם מעות צריך לישבע מתקנת הגאונים וכן משמע לעיל סימן ס"א בתשובת הרא"ש דאף אם רוצה לפרוע לו קרקע צריך לישבע שאין לו מטלטלין אבל במרדכי ר"פ המפקיד פסק בשם מוהר"מ ורבו דאין משביעין אותו על זה ומשלם במה שמודה בו וע"ש וכן איתא תשובה זו במרדכי פרק הכותב וכ"נ מדברי הרא"ש פ"ק דב"ק וע"ל שכ"כ רבינו לענין נזקקין וכב"י דדין ב"ח ונזקקין שוה. וע"ל סי' ק"א מזה:

סעיף ב
ועיין בי"ד סי' רנ"ג כתבתי מי שקבץ מעות דרך צדקה אי חייב לשלם מהן לב"ח:

סעיף ג
וע"ל סימן ק"ד אם הכניכד לו האשה קרקע אם ב"ח גובה ממנו וע"ל סי' קי"א מדינים אלו ובא"ע סי' צ':

סעיף ד

כ"כ הרמב"ם פ"א ממלוה וכ"כ המ"מ בשם הרמב"ן אבל המרדכי פרק המקבל דף קמ"ד ע"ג כתב דזו דברי הסמ"ג אבל בתשובת רבי אביגדור כתב דלוה נאמן לישבע שהממון שבידו משל אחרים אע"פ שמלבישׁ עצמו ובני ביתו מאותו ממון שמא אחרים נתנו לו על מנת שלא יפרע לב"ח ואם אמר לו המלוה עשה עמי מלאכה ואני אנכה לך בחובך לאו כל כמיניה דמי יפרנס אותו ואת בניו עכ"ל. וע"ש ובהגהות מרדכי סוף שבועות פסק כדברי הרמב"ם ונראה דהכי נקטינן דהא רוב הפוסקים הסכימו לזה ודלא כבנימין זאב סי' ר"ט דפסק כרבי אביגדור וכ"כ הרשב"א בתשובה מיהו כתב דה"מ מה שנמצא בידו בשעת גבייה אבל אם היה נמצא בידו מעות והלוה אותן לאחרים והניח לכתוב השטרות על שם אחר והלוה מעות בשמן ונתן השטרות לאותן שכתבו על שמן ובא המלוה לגבות שאומר שהלוה הלוה המעות והחובות שלו הן לאו כל כמיניה דמי שהשטרות בידו א"צ לישבע שהוא שלו דהמלוה אינו יכול לטעון רק שמא וא"צ ע"ז שבועה. וכתב המ"מ פ"א ממלוה דאין נאמן לומר שהוא של אחרים אפי' במקום שיש לו מיגו להחזיר לאחרים דמאחר דחזקה שכל מה שביד האדם שהוא שלו הוי מיגו במקום חזקה דלא אמרינן אמנם בתשובת הרא"ש כלל ע"ט סי"א משמע דהיכא דאית ליה מגו נאמן וע"ש וכן הוא בתשובת הרשב"א שכתבתי למטה בסמוך דבמקום מגו נאמן וע"ל סימן רמ"ה מדין זה ועי' לעיל סימן מ"ז כתבתי בתשובת הרא"ש בזה:

סעיף ה

וכן הוא בתשובת מוהר"ם במרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ"א ע"א ובהגהות מאיזהו נשך דף קמ"ז ע"א והאריך שם בזו. ובתשובת הרא"ש כלל כ"ט סימן י"א כתב על ראובן שהוציא שטר על שמעון ואינו מוצא לו נכסים לגבות אלא בית לוי והוא אומר ששמעון מכרו לו אחר שהלוה לו ולוי אמר להד"ם וראובן הביא עדים שאחר זמן שטרו היה פרסום בעיר שהיו אומרים העולם שאותם הבתים היו של שמעון והשיב דהדין עם ראובן הואיל והיו מוחזקין בעיר שהיו הבתים של שמעון די בכך שהרי שוקלין על החזקה וע"ש:

סעיף ו

ובב"י סי' קי"א בשם תשובת הרשב"א דאין הב"ח יכול להשביע למקבל שלא היה הברחה בדבר אלא מחרים עליו חרם סתם דהרי טענת שמא הוא כו' כתב בתשובת ריב"ש סימן ב' דאם נתנו לאחד מתנה מברחת אסור למקבל לישבע שהיא שלו הואיל ואיכא ערמה בדבר אבל אם עשה מתנה כזו מחמת אונס יכול לישבע. אבל אם נתנו מתנה על מנת להחזיר יכול לישבע בכל ענין ועיין בזו בי"ד סימן רל"ב וכתבו התוספות

והאשירי והמרדכי בכתובות פרק האשה מי שנתן מתנה לאחרים ע"מ להבריח מב"ח קנה המקבל וכ"כ שם הר"ן דף תק"ט ע"א ועי' ברשב"א סימן אלף ע"ו ובתשובת ריב"ש סימן קמ"ב מדינים אלו:

סעיף ז

בב"י סי' ק"ה תשובת הרשב"א על אחד שהיה חייב לחבירו והלך והקנה כל אשר לו לבנו קטן והשיב דמוציאין מידו דאינו אלא הברחה בעלמא ואפי' היה מתנה גמורה לא עדיף מאילו מת הלוה דמוציאין מיתומים לפרוע חוב אביהן וכדלקמן סימן ק"ה וה"ה כאן מאחר שידוע שלא פרע:

סימן ק

סעיף א

וכתב לבסוף אע"ג דנותנין זמן לפרעון מכל מקום אם נתחייב לו שבועה אין נותנין לו לשבועת זמן אלא ביום הכניסה הראשון יש לו לישבע וע"ש וכתב הרשב"א סימן אלף תתקל"ג אע"ג דנותנין לו זמן לפרעון מ"מ אין נותנין זמן לשיעבוד ולכן מי שהשליש שטר ואמר אם לא אפרע לזמן יתנו לו שטרו כשעבר הזמן נותנין לו מיד אם אין בו דין אסמכתא:

סעיף ב

ובמרדכי פרק הבית והעליה משמע דאם תבעו ל' יום קודם ה מן שקבע לו כדי שיכלה זמן ב"ד עם זמנו לא מהני אלא נותנין לו זמן ב"ד אחר הגעת זמנו ועיין בנמ"י דף קנ"ג ריש ע"ב וע"ל סי' ע"ג אם יש לו משכון תחת ידו ורוצה למוכרו אין נותנין לו זמן ע"ל סי' ס"א מי שכתב לחבירו לשלם לו הוצאות והזיקות אם גובין ממנו:

סימן קא

סעיף א

וכן משמע מדברי הרמב"ם י"א מהלכות לוה וע"ל ריש סי' צ"א כתבתי מזה כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף קכ"ב ראובן שיש לו מעות ביד שמעון וראובן חייב ללוי אם המעות ביד שמעון בפקדון מוציאים ונותנים ללוי אע"פ שיש לו לראובן קרקע דעיקר דינו במעות אבל אם המעות ביד שמעון הלואה אין מוציאין מידו דאין גובין ממשעבדי במקום בני חורין עכ"ל:

סעיף ב

ונ"ל דדינו כשאר ב"ח להגבותו מעות אם יש לו כדין מלוה ולוה ולא כשאר תשלומין דמגביהו קרקע אע"פ שיש לו מעות:

סימן קב

סעיף א

ע"ל סימן כ"ג כיצד מגבינן לו ואם אינו חייב לו ?דק כנגד חלק קטן מן הקרקע:

סעיף ב

וכתב ע"ש אם כותבים אדרכתא על אחד ?מכח אביו צריך למכתב וידענו בשדה זה שכותבים עליה שהיא של אביו ואי לא כתבו כן הוה אדרכתא שנכתב בטעון ולאו כלום הוא ובהר"ן סוף הנושא כתב דלא צריך למכתב ואשתמודענא דנכסים אלו של פלוני הם מיהו בנכסים שגובים מחמת מוריש משמע שם שצריך למכתב:

סימן קג

סעיף א

ע"ל סי' ס"א:

סעיף ב

כתב הרשב"א בתשובה והביאו ב"י סי' ק"ד כשמוכרים ב"ד להגבות לב"ח כותבין בשטר שמוכרו לצורך ב"ה פלוני שהיה זמנו ביום פלוני ואין ב"ח מאוחר מזו יכול לטרוף מן הלוקח דחלוקה במקום ב"ח עצמו קאי ודוקא שמכרו ב"ד להגבות ב"ה המוקדם אבל אי הלוה בעצמו מכר לשלם לב"ח מוקדם יכול ב"ח מאוחר לטרוף מן הלוקח שקנה לאחר זמן שלו עכ"ל ועי' תשובה זו בארוכה בתשובת הרשב"א סי' אלף כ"ה:

סימן קד

סעיף א

מיהו כתב דאם בא המאוחר לגבות לו וכשיבא הזמן הראשון יטרוף ממנו ודוקא שמגבין לו קרקע אבל אי מגבין לו מטלטלין וטעין ב"ח הראשון שלא יגביהו לשני פן יבריחם או יפסידם שומעין לראשון ולא מגבין לשני ודוקא ב"ד אין מגבין לו אבל אי הלוה בעצמו רוצה ליתן לב"ח שני אין יכול למחות וי"א דיכול למחות וע"ש ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף כ"ה אי ב"ד או הלוה מכרו קרקע לצורך ב"ח מוקדם אי ב"ח מאוחר חוזר וגובה מזה וע"ל סימן ק"ג כתבתי תשובה זו כתב המרדכי בהגהות סוף כתובות דף תק"ן ע"ד אפילו כתב הלוה לב"ח מאוחר להגבותו קודם ב"ח ראשון אפ"ה לא מהני וע"ש בזו תשובת רב האי גאון בב"י סימן קי"א בשם בעה"ת דאין ב"ח הקודם גובה מן הלוה כשאין לו לפרוע לשני אלא לאחר שנשבע לב"ח השני שאין שטרו פרוע כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים כו':

סעיף ב
וכתב שם דאם היה ב' החובות בע"פ וקדם המאוחר וגבה מה שגבה גבה ועיין בתשובת הרשב"א סימן תתקצ"ט שהאריך בזו וע"ל ריש סימן ס' כתבתי תשובה מספר חזה התנופה דבדבר שלא היה בעולם אין בו דין קדימה וע"ש וכן יתבאר לקמן בסימן זה בדין לוה ולוה ואח"כ קנה:

סעיף ג
ולא נ"ל לדחות תשובה ברורה בסברא בעלמא ולכן נראה דזו התשובה מיירי במקום שגם ב"ח אחרים בכאן אלא שלא הגיע זמנן ולכן אין מגבין הכל לאחד משום הפסד אחרים וכמ"ש בתשובת הרשב"א שכתבתי ריש סימן זה וע"ל סימן מ"ד אי אחד תפס בשטרי חובות של לוה אי מהני בה תפיסה:

סעיף ד
כתוב בתשובת הרשב"א סימן תתצ"ב קהל שהכריזו ונתנו זמן שכל מי שלא יבא בזמן פלוני יאבד זכותו ואחד טוען שלא שמע ההכרזה נאמן דלא שייך חברא חברא אית ליה אלא לענין מחאת חזקה וע"ש וכתב עוד אע"ג דאבד זכותו מ"מ אם הקנה זכותו לקטן אין מאבדין זכות הקטן דאע"ג דהוא עשה שלא כהוגן לא נפקיע זכות הקטן שלא כדין וע"ש וע"ל ס"ס ?ק"ט

סעיף ה
ועיין בתשובת הרשב"א סימן תתקמ"ד שהאריך הרבה בדינים אלו ועיין שם:

סעיף ו
וע"ל סימן ס"א מי שכתב עליו שטר על מה שיודה אח"כ אי גובה מזמן השטר:

סעיף ז
וע"ל סימן ע"א בדינים אי מהני נאמנות כ' בתשובת הרא"ש כלל ל"ה סימן כ' שמעון שהיה חייב לראובן ונשא אשה ונתן לו גיסו שטר על ביתו וכשרצה שמעון למות צוה להחזיר השטר אל אשתו ופסק דאין ראובן גובה מאותן משכנות אע"פ שהוא מוקדם דממ"נ דאם תחשוב אותו בית כאילו האשה הכניסה לו בנדונייתא א"כ הא נוטלת כליה שהכניסה ולא חל עליה שיעבוד ואם תחשוב רק כמשכון בעלמא שחל השיעבוד עליו מ"מ הואיל והוא צוה להחזיר שטר המשכונא ממילא פקע מן השיעבוד ואין ב"ח גובה ממנו עכ"ל וע"ש וע"ל סי' צ"ט אימת ב"ח גובה ממה שהכניסה אשה לבעלה כתב הריב"ש בתשובה סימן קצ"ט ב"ח הגובה חובו ואשה כתובתה אינן צריכין לתת ערב אם יבואו ב"ח קודמין להן:

סעיף ח

והמרדכי פרק כל הנשבעים דף של"ט ע"ב פסק כדברי רב האי וכן מסקנת הרשב"א בתשובה סי' תתקי"ד וע"ש שהאריך בזו וכתב שם לעניין מטלטלים דיתמי אע"ג דמשועבדים לב"ח מתקנת הגאונים אם שיעבד ראובן מטלטלים אגב מקרקע בשטר והיה עליו חוב בע"פ מוקדם ומת נותנים לבעל השטר המאוחר משום דמטלטלים אינן משועבדים למלוה רק מתקנת הגאונים ולזה משועבדים באגב מדינא לכן המאוחר ששיעבד לו באגב הוא תחלה לגבות ומיהו ה"מ דיש עדים דהני מטלטלי היו בעין בשעה שהקנה לו באגב אבל אם אין עדים בדבר מלוה ע"פ קודם וע"ש:

סעיף ט

כתב המרדכי ריש י"נ דשכר פעולתו ?לא הוי ראוי לגבי ב"ח ואם אין ב"ח נוטל בראוי אין ב"ח גובה ממנו וע"ש כל דיני ראוי לב"ח ומ"ש שאין ב"ח נוטל בראוי כך פירש הרמב"ן בשם ר"ח ודלא כפי מ"ש ב"י בסי' ק"ז בשם בעל התרומות שכתב בשם הרא"ש דאי כ' לו דאקנה ב"ח גובה מאותן נכסים שירש לאחר מותו וע"ל סי' ס"ד דיני ב"ח שבאים לגבות איזה מהן קודם:

סעיף י

גם הרמב"ן בתשובותיו האריך בדין אם ב"ח מוקדם גבה ע"פ דין עכו"ם אי ב"ח מאוחר יכול להוציאם ממנו וע"ש בב"י כ' ס"ס ע"ז בשם הרי"ף ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ואח"כ באו הוא ואשתו ולוה מלוי מנה ונפטר ראובן ואחר שהגבה כתובת אשתו שהיתה מוקדמת ולא נשאר כלום לב"ח והרי לוי גובה מלאה המנה אין שמעון יכול לחזור על לוי ולגבות ממנו לפי שלוי לא גבה מנכסי ראובן כלל אלא מנכסי אשתו עכ"ל:

סימן קה

סעיף א

ובמרדכי פרק קמא דגיטין דף תר"ז ע"א הא דיכול לתפוס היינו שהחוב מבורר אבל על הספק ורוצה לישבע לא וע"ש:

סימן קו

סעיף א

ע"ל סי' ע"א נתבאר דין זה:

סעיף ב

נראה דקשה לו מניין הקל"ח יום ולכך כתב דהוא ט"ס אמנם אני מצאתי בהגהות אלפסי פרק הכותב דף תקי"ט דטעם קל"ה משום דאיתא בירושלמי דנותנין לו ג' זמן ב"ד והוא קל"ח כיצד הזמנת ב"ד למי שאינו בעיר היא בה"ב ואם בא ואמר קבעו לי זמן ל' יום

נותנין לו ואחר ל' יום אם לא בא ממתינין ליה בה"ב הרי בין הכל מ"ו וג"פ מ"ו הוא קל"ה עכ"ל:

סעיף ג
וכ"כ מהרי"ק שורש קמ"ד וכתבתי דבריו לעיל סי' י"ד:

סעיף ד
עיין בתוספות והר"ן פ"ק דגיטין דף תקנ"ו ובמרדכי פרק שני דייני גזירות ע"ב וריש גיטין ובנ"י פ"ק דב"מ אי אנן טענינן במקום לוה שמא שטרו מזוייף הוא וכתב המ"מ ובתשובת המיימון שדברי הרמב"ם עיקר שצריך לקיים שטרו ובלא"ה לא מגבינן שלא בפניו וכתב עוד דדוקא בשט"ח בידו אבל שלא בשטר אינו כלום דכ"מ שהנתבע נאמן בשבועה לומר שאינו חייב אין גובים שלא בפניו כלל:

סעיף ה
וע"ל סימן י"ד:

סעיף ו
וכתב הריב"ש באותו תשובה הא דגובין שלא בפניו היינו דוקא מנכסי לוה עצמו אבל אם מת הלוה ומצא נכסי יורשיו במקומו אע"פ דהיורשים חייבים לפרוע חוב אביהם מחמת שירשו ממנו ממון אחר מ"מ אין שיעבודו על נכסים אלו שהן של יתומים ואין גובין שלא בפניהם וצריך לילך אחריהם וע"ש וע"ל סי' ק"ה וסימן צ"ח וסי' ע"ג מדין גביית חוב שלא בפני הלוה ומדין עיכוב מעותיו ביד אחרים: קז

סעיף ז
ובנ"י פרק מי שהיה נשוי דף תקנ"א ע"ב האריך כדעת הרשב"א נ"ש דף תקי"ד ובמרדכי שם ע"ג כתב כדעת שאר המפרשים:

סעיף ח
ועיין בא"ע סימן פ"ה קרקע הקנוייה לא' ויכול המוכר לפדותה אם יש לה דין מקרקעי או ממלטלי

סעיף ט
ועיין בזו בא"ע סימן קי"ט:

סימן קח

סעיף א
כתב ב"י (בסי' ק"ז וס"ד) בשם תשובת הרשב"א אם ימצא כתוב בפנקסו שחייב לפלוני אין מוציאין מן היתומים ופטורים לשלם דאפשר דפרע ולא מחק מפנקסו וע"ל סימן צ"ז דאם יש רגלים לדבר שמה שכתוב בפנקסו הוא אמת סומכין עליו ומוציאין מן היתומים כתב בתשובת הרא"ש כלל ס"ה סי' ב' לענין קרובים שהוציאו בעד רפואות לחולה ובאו

לגבות מן היתומים לאחר מותו ופסק שם דאם ידוע כמה הוציאו ושלא נפרעו בחייו נפרעין מן היתומים אע"פ שהוא לא צוה לפרעם אבל אם אין ידוע בעדים כמה הוציאו וגם שלא נפרעו מחיים אין נפרעים מנכסי יתומים ואע"פ ששאתו מודה שלא נפרעו אינה נאמנת וע"ש א סימן ע"א אימת לא חיישינן לפרעון ולהתפסת צדדי וע"ל סי' ק"ז אם מכרו היתומים הנכסים שירשו מאביהן אי גובין ממעות וע"ל ס"ס ס"ט אימת יורשים פטורים מלשלם חוב אביהם דחיישינן שמא פרע:

סעיף ב

כתב הרא"ש בתשובה כלל ס"ח סימן ב' אלמנה או אפוטרופוס שתפסו נכסיו ואמרו שהן יודעים שהנכסים של אחרים יש להם להחזיר הממון למי שהוא ואפילו אם היתומים קטנים ואפילו נתנו המעות ליד היתומים נאמנים במגו בכל מקום שהיה בידן להחזיר וע"ש ובכלל ?ג' סי' ז' ובכלל ס"ד סי' ה':

סעיף ג

ובתשובת מיימוני ס"ס משפטים דאפילו היה נאמנות בשטר טענינן ליתומים פרוע הוא כל זמן שלא פירש שיהא נאמן נגד היתומים וכבר נתבאר דין זה לעיל סימן ס"ט וסימן ע"א ויתבאר לקמן בסימן זה ועיין בהר"ן פרק הכותב:

סעיף ד

וכתב הר"ן פרק ב' דייני גזירות דף תקל"ו ע"ב בשם הרשב"א דאם יש ליתומים אפוטרופא אין בית דין טוענין בשבילם עד שיראו אם יטעון האפוטרופא וכן הדין בלוקח אין הבית דין טוענין לו עד שיראו אם יטעון הוא בעצמו ועיין בזה בתשובת הרשב"א סי' אלף ב' ובתשובת הרא"ש כלל פ"ו סימן ב':

סעיף ו

ואין דבריו נראים דאע"ג דיכול לצוות לו ע"י אחרים מ"מ לאו בר צואה הוא לצוות לו ועדיף ליה לצוות לאחרים עצמן מלצוות להגיד לקטן שאין בו דעת לכך ואין לדחות דברי הגאונים בלא כלום:

סעיף ז

וכ"כ הר"ן פרק כל הנשבעין דף שכ"ח ע"ב וכן הוא לעיל בדברי הטור סימן מ"ו ועיין לעיל ובתשובת הרשב"א סימן תתקע"ט האריך בזה וכתב דאפילו כתב בשטר שיהא הלוה משועבד לכל המוציאו מ"מ אם מת הלוה בחיי מלוה היה השטר אז בידו ומכרו או נתנו אח"כ לאחר אין גובה בו ולא אמרי' הרי נשתעבד לכל המוציאו ואין המוציא בא מכח המלוה זה לא אמרינן וע"ש וכתב הרא"ש כלל פ"ו סימן ג' על לוקח שבא מלוה לגבות ממנו ונשבע לו ונשאר הדבר כך ומת ואח"כ באו עליו מיתמי מלוה וכבר נשבע

המלוה רק שהיה לחוש שמא פרעו המוכר אחר השבועה ופסק דצריך לישבע בשעת הגבייה ומאחר שמת המוכר אינו יכול לישבע עכשיו אין מוריש שבועה זו ללוקח ואינו גובה כלום וע"ש:

סעיף ח

ופסק מהרי"ק שורש צ"א דאם היה ערב היורש בעצמו גובין מן הערב ועיין שם ובתשובת הר"ן:

סעיף ט

והר"ן דף קנ"ט ע"א כתב בדברי המגיד משנה:

סעיף י

וע"ל סימן ס"ו אם היה קרקע ממושכנת בידו מה דינו כתב רבי' ירוחם סוף נכ"ו ב"ח שמצאו ביד הלוה אחר מיתתו אותן מטלטלין שנתן ללוה אינו גובה בלא שבועה כ"כ הראב"ד ור' יונה ור' יוסף פלטי:

סימן קט

סעיף א

כתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ה סימן ז מלוה שירד לנכסי יתומים בלא ב"ד גזלן הוי:

סימן קי

סעיף א

כתב הר"ן בתשובה סימן ל"ה כתב הרשב"א ז"ל דכל היכא שב"ח רוצה לעשות הנחה מחובו ואפילו מעט נזקקין להם דהוי כמו שטר שיש בו רבית דנזקקין ולכן במקום שרואים בית דין שהוא לתועלת היתומים נזקקים ומכל מקום צריכים להעמיד אפוטרופסים לקטנים לפי שעה שיהפכו בזכותן עד כאן לשונו ועיין שם ועיין לעיל ס"ס זה וכתב עוד שם הא דאין נזקקין היינו דווקא שהוא וודאי שמת המוריש ונפלו הנכסים לפני הקטנים אבל אם הוא ספק אפילו שמעו בו שמת כל מקום שיש לספק שמא עדיין חי הוא נזקקין לנכסיהן:

סעיף ב

והמרדכי בכתובות פרק האשה ע"ד האריך בזה ועיין שם וכתב הריטב"א ואם היה בידו ב משכון י"א שנזקקין לה לגבות ממה שבידו וי"א דאיי נזקקין ואין גובין לו בעוד קטנים מיהו גם כן לא מסלקינן ליה ומניחין הקרקע שתחת ידו עד שיגדלו היתומים ועיין לעיל סימן ק"ה מדין משכונא שתחת יד המלוה והוא של יתומים כיצד גובין ממנו כתב רבינו ירוחם סוף נכ"ו אם תפש מעות שהניח להם אביהן בלא עדים וטוען שכך היה חייב ליה אביהן לא מפקינן מיניה ואין צריך שבועה ואפילו ביתומים קטנים ואם תפס בעדים אם

יש לו שטר אין מוציאין ממנו אלא משביעים אותו ואם תפס מטלטלין והן בעין נותנים אותו ביד שליש עד שיגדלו היתומים ונשבע ונוטל וכן כתב הר"ר יונה ודווקא כשטוען שהוא תפסן עתה בשביל מה שחייב לו האב ולא משכן לו האב אבל אם טוען שאביהם משכנו לו לא מפקינן מיניה כלל אלא נשבע ונוטל עד כאן לשונו:

סעיף ג

ע' למטה דיש לחלק כתב ידו לשמר אחד והר"ן פרק אלמנה ניזונת האריך בזה וע"ש:

סעיף ד

והמ"מ כתב פי"ז מהלכות מלוה בדין נמצאת שאינה שלו העיקר שכל בכה"ג או שצוה מוריש או שאינה בחזקתו אבל בגזל מקבלין העדות אפילו בפני היתומים הקטנים עכ"ל ועיין לעיל סימן כ"ה נתבארו דינים אלו בארוכה:

סעיף ה

וכבר נתבאר לעיל סימן כ"ה דאם היה הקרקע בחזקת היורש ובא אחר להחזיק בה ותקף היתום בעבדיו והוציא המערער ממנו אין מקבלין עדות על הקטן עד שיגדיל כמ"ש לעיל:

סעיף ו

כתב המרדכי פרק השולח ד' תר"י ע"ב על ראובן שצוה על בני שמעון יתומים שיש לו היזקות מהן ע"כ רוצה שיעמידו להן ב"ד אפוטרופוס נראה דאין להעמיד אפוטרופוס לחובתן ולא דמי לתינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו כו' דהתם לית ליה חזקה דאבהתיה אבל היכא דיש לו חזקה דאבוה יש להמתין עד שיגדילו והא דאמרינן ב"ק (לט.) שור של חש"ו שהזיקו מעמידין להם אפוטרופוס כו' מזיק שאני כו' וכתב עוד דכל היכא דיש לספק בדבר בפקפוק יש להמתין עד שיגדילו וכגון שאין הקטן עושה ההיזק בידים כו' ומשמע שם דכל היכא דמברר דהקטן חייב מעמידים להם אפוטרופוס ועיין בהגמ"ר דב"ק ד' צ"ד ע"ד כתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ה סי' מ' ז יורש שנתן נכסי מורישו לקטן במתנה ויצא ש"ח על המוריש מוציאים הנכסים מן הקטן דכנמצא שדה שאינו שלו דמי ודוקא כשנתקבל העדות בחיי האב כו' ועיין לקמן סי' קכ"ד מדין קטן המזיק בראייה אי מסלקינן:

סעיף ז

כתב מהרא"י ז"ל בפסקיו סימן קס"ג דיש כח לב"ד לעשות פשרה ליתומים אם נראה להם ועיין באשירי בתשובה כלל פ"ה סי' כ"ה דיינין שאינן גדולי העיר ועשו פשרה ליתומים אינה כלום ועיין שם כתב בהגהת אשירי פרק מי שמת בשם א"ז מעשה בא לפני ר"ת בראובן שהיה חייב מנה ומת ראובן וצוה שמעון שלא לקברו ח עד שיפרע לו

המנה שהיה חייב לו והשיב ר' שמחה דיכול מן הדין לעכב את קבורתו עד שיפרע לו וקבל ר"ת את דבריו ואם שמעון היה קרובו של ראובן בני המשפחה מוחין בידו שלא לעכב קבורתו שלא לנוולו עד כאן לשון א"ז וכל שכן לבעל חוב שגבה כל נכסיו שאין מחוייב לקברו וכן כתב הטור לקמן ר"ס ער"ה:

סימן קיא

סעיף א

עיין לעיל סימן ס"ט באיזה שטר גובין ממשעבדי ועיין לעיל סימן ק"ד לוה או ב"ד שמכרו קרקעות לשלם לב"ח אי בעל חוב מוקדם ללקיחה זו טורף מהלוקח:

סעיף ב

וכתב נ"י פ"ק דמציעא דף ס"ו ע"א כתב רב האי דג' מיני אחדיות הן אחריות דנפשיה דהיינו שיש למוכר עצמו זכות בקרקע אחריות שבא מחמתו כגון בעל חוב דידיה ואחריות דעלמא דהיינו אם ימצא שדה שאינה שלו וג' מיני אחריות אלו זו למעלה מזו נכללין הן בכלל אחריות ואע"ג דלא פירש אמרינן דט"ס הוא אבל אם פירש אחריות דמחמתיה הרי מיעט דעלמא שהיא למעלה ממנו אבל אם פירש דעלמא הכל בכלל שהרי דנפשיה ודמחמתיה למטה ממנו ודוקא במכר אבל במתנה אפילו מה שלמטה ממנו אינו בכלל עכ"ל וע"ש:

סעיף ג

וע"ל סימן צ"ב אם מכר לקטן:

סעיף ד

וכ"כ הרא"ש כלל ס"ח סימן כ"ט:

סעיף ה

וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן אלף ה' ומ"מ כתב דהכל תולה בראיית הדיינים אם אין הפסד הוצאה למלוה בדבר זה יגבה משם והאריך שם בזו ועיין שם ובסימן אלף ל"ט ועיין בתחלת כלל צ"ו בתשובת הרא"ש שמעון שקנה נכסיו מראובן אחיו ומכר נכסיו לאשת ראובן שהיא תחזור ותשלם לו מנכסים שקנתה משמעון וע"ש:

סימן קיב

סעיף א

ומיהו כתב דה"מ בלא כתב האחריות כלל אז אמרינן דהוי ט"ס אבל אי כתב מקצת אחריות ולא כתב דאיקני מה שכתב כתב ומה שלא כתב לא כתב:

סעיף ב

כ"כ המרדכי ס"פ מי שמת ולי נראה דהכי נקטינן:

סעיף ג
מיהו יש לדחות דשאני לעיל דהלוקח מוחזק ועל המלוה להביא ראיה אבל כאן ששני המלוין חולקין ואין אחד מהם מוחזק יש לסמוך אדברי רמב"ן כנ"ל:

סימן קיג

סעיף א
עיין סימן קי"ז דאפילו עשה המטלטלים אפותיקי אפ"ה אין טורף אותן מן הלקוחות:

סעיף ב
מיהו בתשובת הרא"ש כלל ע"ט סימן ד' כתב דיש לילך אחר המנהג וע"ש כיצד דנין במקום שאין מנהג ידוע:

סעיף ג
וכ"כ בנ"י וע' בריב"ש סימן שמ"ה שהאריך בזה:

סעיף ד
וכ"כ המרדכי ריש אע"פ וכן כתב הרא"ש פרק הזהב ודחה טעם האומרים דמהני משום דכל אדם יש לו ד' אמות קרקע לקבורתו או בא"י וכן כתב הר"ן פ' חזקת ד' קע"ט וע"ל סימן קכ"ג וכתב הר"ן פ"ק דגיטין ד' תקנ"ו ע"א דלא צריך תקנה זו אלא היכא דליכא בית הכנסת ידוע לכולן אלא שכל א' יש לו מקום מיוחד לישיבתו וזה אין לו אבל במקום שיש ב"ה ידוע לכולם או בית הקברות שקנו אבותיהן מממון הציבור יכולין להרשות אגבן ולהקנות מעיקר דינא עכ"ל ובפ"ק דקידושין ד' תקל"א ע"ב האריך עוד בזו וכתב דאפילו במקום שיש ב"ה או בית הקברות אינו מועיל אלא למי שאין לו אב וע"ש:

סימן קטו

סעיף א
עי' במרדכי דכתובות [דכתב] לחלק בין יציאה ניכרת לאינה ניכרת וע"ש:

סימן קטז

סעיף א
בהמ"מ פי"א מהל' מלוה כתב דדוקא מכר אבל במתנה אע"ג דנותן לו באחריות אפ"ה אינו טורף ללקוחות דמתנה לית לה קלא אא"כ נתן לו בשטר וע"ש:

סימן קיז

סעיף א
וע' ברשב"א סי' תתקמ"ב מדין זה:

סעיף ב
אבל המ"מ כתב פי"ח דמלוה שטה אחרת בזו וע"ש:

סעיף ג
כתב הרשב"א עוד בתשובה סימן קי"ז אם כתב לו אפותיקי מפורש אע"פ ששיעבד לו ג"כ שאר נכסים בשטר אפ"ה דינו כשאר אפותיקי מפורש ולא יוכל לסלקו בשאר נכסים וע"ש

סעיף ד
עיין בהר"ן פרק השולח שהאריך בדין אפותיקי

סימן קכ

סעיף א
אבל המ"מ פט"ז מה' מלוה כתב בשם הרשב"א דאם הוא קרוב ללוה חייב א וע"ש:

סעיף ב
אמנם במרדכי פרק מי שאחזו כתב דריב"א וראבי"ה חולקין בזה וכתב לבסוף ואפי' מאן דפוטר היינו שנותן לו חובו במזומנים וזה אינו רוצה לקבל אז נפטר אבל אם אין לו מזומנים רק אומר שיביא לו חובו או פקדונו והמפקיד הלך לו ונאבד הנפקד חייב באחריותו וע"ש עוד חילוקים בזה:

סעיף ג
ובמרדכי פרק מי שאחזו משמע דאם אמר איני שומר חנם עליו אפי' מפשיעה פטור ובמרדכי פרק החובל ע"ג מעשה בראובן שהלוה לשמעון כשהגיע ז"פ אמר ראובן לשמעון שיתעסק בהם למחצית שכר ונאנסו פסק ר"י שמעון חייב בכל האחריות כאשר בתחילה כי אין המעשה משתנה בדברים בעלמא וכן הדין בשומרים אם קבל עליו להיות חייב באונסין שוב לא יפטר בדברים בעלמא וע"ש:

סימן קכא

סעיף א
ועיין בזה במרדכי פרק הגוזל:

סעיף ב
ועי' בת"ה סימן ש"ח שהאריך בדין זה וכתב ג"כ דהלוה או הנפקד צריך לישבע ולא סגי להו בחרם סתם ומ"מ כתב שם דאין הלוה צריך לישבע אלא כשהשליח כאן וטוען עליו ברי שלא נתן לו וע"ש:

סעיף ג
וכ"כ המרדכי פרק הגוזל קמא דמ"ט ע"ב ועיין בזה בת"ה סימן ש"ה ובמהרי"ק שורש ק"כ שהאריך בזה:

סעיף ד

וצ"ע דמאחר שנתן ה לאשת לוי היה להיות פטור כמו שנתבאר לעיל כתב נמ"י פרק המפקיד דף ע"ד ע"א מי ששלח שלוחו למשכן לו משכון ומשכנו ולא יודע אצל מי הוא הוי פושע וחייב לשלם לו ואם אמר אצל פלוני והוא כופר חייב לשלם דהיה לו למשכנו בעדים אבל אם המשלח צוהו למשכנו אצל פלוני והוא כופר פטור עכ"ל ועי"ל בסימן קפ"ה הרבה דינים השייכים לסימן זה גם ס"ס קפ"ד:

סעיף ה

וצ"ע דמאי נ"מ דלא ידע עם מי שלח דמ"מ טוען ברי ששלח לו ומ"מ נ"ל דאפילו אמר בפירוש ששלח עם פלוני והמלוה אומר שלא קבל שהמלוה נוטל בלא שבועה אם אין השליח כאן שאמר שנתנו דהרי אין הלוה יכול לטעון ברי שנפרע המלוה כן נ"ל:

סעיף ו

ודעת רבינו בעל הטור אינו כן אלא מאחר שעשאו שליח לקבל הרי הלוה נתן לו ברשות ונפטר בזו ונראה דדוקא כשלא ידע הלוה שלא עשאו שליח לקבל הכל אבל כשידע לא נפטר בנתינת השליח כן נ"ל ופשוט הוא:

סימן קכב

סעיף א

כתב מהרא"י ז"ל סימן רי"ז בפסקיו על מה שנוהגים שאחד תובע את חבירו בשביל אחר אע"פ שאין לו הרשאה כלל ולא עדים שעשאו שליח רק שאומר שרוצה להתערב על ההרשאה וכופין ע"י כך הנתבע לעמוד עמו לדין נראה דאם רואין הב"ד דזכות הוא למפקיד או למלוה מה שזה רוצה לעשות בגינו יש לדון כך ודין תורה הוא שהרי זכין לאדם שלא בפניו אבל אם ב"ד רואין שאין זה הרוצה להיות מורשה מכוין לטובת המלוה או המפקיד אין דבריו כלום ואין לדיין כזו אלא מה שעיניו רואות.

סעיף ב

וכן משמע מהמרדכי ריש מרובה וכתבתיו בסמוך וכתב מהרי"ו בתשובה דלא נתבטלה ההרשאה אע"פ שמת המרשה היינו דוקא שנתן לו הרשאה על איש נכרי אבל אם נתן לו הרשאה לדון עם יורש שלו כשמת נתבטלה ההרשאה אע"פ שהמרשה היה חייב למורשה. וכבר נתבאר לעיל ומתשובת הרא"ש דכל שידוע שמת אין ליתנו למורשה אפילו באיש אחר שאינו יורש:

סעיף ג

ולא משמע כן במרדכי ריש מרובה אלא דמ"מ צריך להשיב לו ולא כתבינן זיל דון וכו' אלא לענין שאם מת המרשה לא נתבטלה ההרשאה וע"ש:

סעיף ד

וכ"כ המרדכי ריש מרובה וכ"נ דברי הרמב"ם פ"ג מהלכות שלוחין ומ"מ כתב בהגהת מרדכי דב"ק ד' נ"ד דנוהגים להקנות בהרשאה באגב קרקע כתב המרדכי פרק מרובה ע"ד וז"ל בתיקון שטרות שעל שטר הרשאה כתוב בו זמן וכתב ר"ש דא"צ דאין לחוש בזו אם הוא מוקדם או מאוחר וכן מה שכותבין ברעות נפשא בדלא אניסנא א"צ דכל היכא דלא שייך מסירת מודעה א"צ לכתוב כן וכ"כ גאון עכ"ל וכן הוא בהגהות דשבועות ד' ש"ס וע"ש ובפרק מרובה במרדכי כל נוסח ההרשאה.

סעיף ה

וכתב בהגהות מרדכי דשבועות ע"ג על אחד שהרשה בפירוש ליקח לו מטלטלים מיד נפקד ואח"כ בא המפקיד ותבע מן הנפקד מטלטליו והשיב דכבר נתנן למורשה שלו אלא שחזר והשכינן לידו ופסק שם דצריך להחזירם דאין המורשה רק שליח ואין בידו להשכינן ולכן צריך להחזירן בחנם וע"ש:

סעיף ו

ואין דבריו נראין דטעמא דשליח שויה לאו משום שלאו דרך הקנאה הוא אלא דאומדן דעתא הוא מאחר שכותב לו בדרך הרשאה דלא שוייה רק שליח ולכן אין לחלק בין אם כתב לו אגב בין אם לא כתב וכן מוכרח בהדיא בדברי הרא"ש בתשובה כלל ס"ב וכתבתי דבריו למעלה.

סימן קכג

סעיף א

מיהו אם יש לו קרקע יכול להקנות לו מעות של פקדון ולהרשותו עליהם מדינא דגמ' וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה"ש אבל הלואה אפילו באגב לא יכול להקנותו וכ"כ נ"י פרק הגוזל דף ל"ח ע"ב וע"ש במרדכי ע"א סה"פ וע"ל ס"ס ר"ג מאלו הדינים:

סעיף ב

וע"ל ס"כ קט"ז נתבאר דין זה:

סעיף ג

כתב הר"ן פ' שבועת העדות דף שי"א דלדברי רש"י ז"ל אין כותבין הרשאה על ממון דלא אתא לידיה לעולם כגון בושת ופגם ונזקים והביא ראיה כו' ויש לדחות ראייתו עכ"ל הר"ן:

סעיף ד

ודבריו אינן מובנים לי דמאי תירץ דהתם הוא שליח שוייה דא"כ גם כאן היה לו להיות שלוחו לתבוע תביעתו ואפשר דר"ל דר"י מפרי"ש ס"ל דגם במלוה אינו אלא שליח בעלמא ולא מהני הרשאה ומיהו לשונו דחוק וגם הקושיא מעיקרא אינו כלום

דאע"ג דהמלוה אינו בעין מ"מ המעות איתא בעולם וגם אפשר דמה שכותבין אמלוה היינו מטעמא שלא יהא כל אחד נוטל מעותיו של חבירו והולך למדינת הים אבל כאן שהקנה לו התביעה והתביעה אין בו ממשות כלל והוי קנין דברים בעלמא ועוד דהרי היה אפשר להקנות לו גוף הממון שהיה לו התביעה עליו ולכן #?ב פסק דאין ההרשאה כלום ומטעם זה כתב הרמב"ן והביאו רבינו בסמוך דהמורשה על השבועה אינו כלום וה"ה לזה כן נ"ל:

סעיף ה

כ"ה בתשובת מוהר"מ במרדכי פרק מרובה ובמרדכי דשבועות דף ש"ס ע"ג וכתב בת"ה סימן רנ"ד מי שהרשה חבירו וקבל המרשה עליו בחרם שיקיים (המרשה) מה שקבל עליו צריך המרשה לקיים דהרי כתב ליה עשייתך כעשייתי כו':

סעיף ו

וכתב הכלבו סי' קכ"ד מי שעושה מורשה וירא שמא ידחנו הנתבע יאמר בפני עדים כל מה שיטעון פלוני הנתבע הוא להד"מ עכ"ל ובהגהות מרדכי דשבועות דף שס ע"ג בתשובה משמע שאם אמר הנתבע שטר פרוע הוא א"צ המורשה רק לקבל עליו שלא צוהו המרשה ששטר זה פרוע ואפשר שאף זה א"צ שהרי ההרשאה בידו וע"ש.

סעיף ז

ונ"ל דאין לדחות כל דברי הני רבוותא מחמת דברי הרשב"א הנראה שחולק עליהם ודלא כב"י שהביא דברי הרשב"א סתם כאילו היה בלא מחלוקת ואינו כן כמ"ש לעיל סי' קכ"ב דאין המורשה יכול להחזיק בממון אפילו כשכתב לו דון ואפיק לנפשיך:

סעיף ח

ומהרי"ו כתב בתשובה סי' קי"ט דאם אין המורשה נוגע בעדות יכול להעיד וכתב עוד שם דאע"ג דמתחילה נוגע בעדות כגון שהיה לו חלק בחובו אפ"ה יכול לסלק עצמו שלא יהא נוגע בדבר ויכול להעיד ובת"ה סימן שנ"ד כתב על ראובן שהרשה את שמעון לדון עם לוי ולא קצב לו שכר רק א"ל שאם יזכה יהא הדבר תלוי עליו ועל רצונו אם יתן לו שכר או לא ופסק דשמעון לא נפסל משום זה לעדות ראיני מקרי נוגע בדבר הואיל ושכרו תולה ועומד על הספק אם יתן לו או לא יתן לו ומ"מ אין לדיין אלא מה שעיניו רואות בזה וכו' וע"ש שהאריך בזה וב"י כתב ואין דברי מהרא"י נראים ולא כתב טעם לדבר:

סעיף ט

כתב המרדכי ריש מרובה בשם ריב"ק דאין אדם יכול לעשות מורשה ג שלא בפניו דחוב הוא לו שנאמר אשר לא טוב עשה ולא מהני קניין אפילו אם יתרצה השליח אחר כך:

סימן קכד

סעיף א

כ"כ המרדכי פרק המפקיד בשם מהר"ם וכתב דלדבר איסור לכ"ע אין יכול להעמיד אנטלר כו' וכתב עוד שם דהמורשה אסור לטעון דבר שהוא שקר ואפי' בעל דבר עצמו אסור לשקר כו' ולא דמי לאפוטרופוס דיכול לטעון מה שירצה היינו משום דהתם אין דבר ברור שהוא שקר דדלמא אי הוה אבוהון קיים הוה טען הכי ועיין בתשובת הריב"ש סימן שצ"א אם הודה ע"י שליח אי הוה הודאה אי לא.

סימן קכה

סעיף א

כתב הר"ן ספ"ק דגיטין ע"א בירושל' שא מנה זו לפלוני טול מנה זו לפלוני יהא מנה זו לפלוני רצה לחזור לא יחזור פי' משום דכל הלשונות אלו בחוב ופקדון כזכי דמי עכ"ל:

סעיף ב

וראובן טוען ללוי מנה שזכה לו משמעון בגינו ולוי טוען לא זכיתי לך ע"מ שאפסיד אני פקדוני שביד שמעון ופסק ר"ת שהדין עם ראובן שהרי זיכה לו ואע"ג דשמעון לא הוחזק כפרן מ"מ הואיל ועשאו ראובן שליח לקבלה זכה לו והא שאומר לוי לא זכיתי לך ע"מ שאפסיד את שלי הוי דברים שבלב ואינם דברים עכ"ל וכ"ה בהג"א שם:

סעיף ג

ונראה לי דמיירי דא"ל זכה בשטר זה לפלוני אבל תן לו לא הוי כזכי בשטר דלא עדיף שטר משאר דברים וכ"כ ב"י בשם תשובת הריטב"א ועיין במרדכי ס"פ אי אמר לחבירו זכה בשטר מתנה זו לפלוני אם יכול לחזור בו וע"ש ובהר"ן פרק המקבל דף תקפ"ב ע"א שהאריך בדין זה ועיין במרדכי פרק השולח דף תר"ז ע"א.

סעיף ד

ובמרדכי ספ"ק דגיטין פסק בשם רבי' יואל דאפי' אם עמד אינו חוזר הואיל וזיכה לו על ידי אחר וע"ע תשובת בר ששת סי' שמ"ו:

סימן קכו

סעיף א

וכן דעת המרדכי ספ"ק דגיטין ופרק מי שמת.

סעיף ב

וכ"כ המרדכי פרק מי שמת בשם תשובת מוהר"ם דלא יכול להקנות חובותיו ובקנין אפילו בקנין אגב לא מהני וע"ל סימן קנ"ב מדין זה:

סעיף ג

מיהו אם פטרו בפירוש לכ"ע לא יכול לחזור על הנותן ודלא כתשובת מהרי"ו סימן ל"ג דכתב דאפי' פטרו בפירוש יכול לחזור מיהו אם היה ערמה בדבר כגון שהיה בתחילה עני או שלא היה חייב לו כלום לכ"ע יכול לחזור אף אם פטרו בפירוש וכן הוא בנ"י שאכתוב בסמוך ועיין בתשובת מהרי"ו סימן ל"ג.

סעיף ד

וכתב נ"י פרק המקבל דף קנ"ט ע"ב דאפי' אם פטרו בפירוש בכה"ג חוזר עליו משום דהוה טעות מעיקרו והוי מקח טעות וע"ל סימן ס"ו אם הקנה לחבירו שטרות במעמד ג': אם קנה.

סעיף ה

וע"ל סימן ע"ט כתבתי תשובת מוהר"ם ומהרי"ק אימת יכול לטעון טעיתי וכתב מהרי"ק שורש קצ"ג דאם נתן כתב ידו עליו אינו נאמן לומר אח"כ טעיתי במגו דפרעתי והביא ראיה ממה שאינו נאמן לומר טעיתי כשהודה לפני עדים במגו דפרעתי ואין הנדון דומה לראיה דכתב ידו אינו נראה כהודאה בעדים דהרי יכול לומר על כתב ידו אמנה הוא כמבואר לעיל סימן ס"ט. כתב הר"ר אליה מזרחי ועוד מאחר שנאמן לומר על כתב ידו שחתם עצמו על המגילה אף על גב דאסור לעשותו ואפ"ה נאמן במגו דפרעתי כ"ש דנאמן לומר טעיתי כנ"ל.

סעיף ו

נראה דמעשה שהיה כך היה שהסוחר צוה לסרסור לקבל מעותיו וא"ל לשולחני שיתן מעותיו לסרסור ולכן מיד שקבלן הסרסור נפטר השולחני מן הסוחר ולכן אם הסרסור מודה שחייב לשולחני הוי כאילו קבלן מן השולחני ולכן הוא חייב לשלם לסוחר מעותיו דהרי הסוחר צוה לשולחני ליתן לסרסור ומאחר שהסרסור היה חייב לשולחני הרי כאילו קבלן ולכן הסרסור חייב והשולחני פטור אבל אם אין הסרסור מודה שחייב לשולחני א"כ לא עשה השולחני שליחותו של סוחר וצריך לשלם לו והסרסור פטור דהרי לא קבל כלום משל סוחר כן נ"ל לפרש דברי תשובה זו ופשוט הוא בעיני אך שראיתי בי"ש גמגם בפירוש תשובה זו והקשה עליו קושיות ופירשה בפירושים זרים לכן כתבתי מה שנ"ל:

סעיף ז

כתב המרדכי פרק איזהו נשך ד' ק"מ ע"ב והמרדכי ספ"ק דגיטין וכתב עוד פ' מי שמת והביאו מהרי"ו בתשובה סימן ל"ג דאין אדם יכול להקנות חוב שביד עכו"ם לחבירו עד שילך אצל עכו"ם ויאמר החוב שאתה חייב לי תדור אותו לפלוני ובזה תהיה פטור

ממני וזה עדיף ממעמד ג' ובענין אחר לא מיקני וע"ש ועיין בהר"ן פ"ק דגיטין ד' תקנ"ט מדינים אלו: כתב בת"ה סימן שי"ג באחד שהקנה לחבירו מעותיו שביד עכו"ם והמקבל לקח המעות מיד עכו"ם ואח"כ רצה הנותן לחזור בו ופסק דאע"ג דלא יכול להקנות מעותיו שביד עכו"ם בלי שום קנין מ"מ אם כבר קבלן שוב לא מפקינן מיניה וה"ה בכל הדברים שאין הקנין נתפס עליו אם זכה וקבל כבר שוב לא מפקינן מיניה עכ"ל וע"ש, כתב הגהות מרדכי סוף ב"ב מלמד שהלוה בבית ב"ב על משכנות והפסיד מהן ולא פישר עם העכו"ם וקצת מעותיו ביד ב"ה ורוצה לעכבם מפני שהוא צריך לפייס העכו"ם ממעותיו שבידו נ"ל דאין הבע"ה יכול לעכבם וכתב עוד בהגהות דב"ב פ"ג על ראובן שבאו אנסים בביתו ליקח משכון של שמעון ולקחו משכון של ראובן בשביל של שמעון דין הוא שיעכב ראובן של שמעון בשביל משכונו וכב' ואין דבריו נראים בעיני וכן נראה מדברי המרדכי שם שיש מי שחולק על זה עכ"ל וע"ל סי' קכ"ט מדין זה:

סימן קכז

סעיף א

ולא כתב כיצד יש להגיה משום דאיכא פלוגתא בין רש"י לר"י באיזה מהן רוח חכמים נוחה הימנו לרש"י דוקא בלידתו בקדושה ולר"י דוקא בלידתו שלא בקדושה כמפורש טעמן בגמ' פ"ק דקידושין ולכן לא כתב כיצד יש להגיה משום דמספקא ליה בדעת רבינו כמאן היא ול"נ דאין כאן טעות כי לא רצה רבינו להאריך בדין אימתי רוח חכמים נוחה הימנו בדבר שיש מחלוקת בין הפוסקים מאחר שאין כופין אותו בדין שיחזיר ולכן לא כתב הדין ההוא בביאור ואשמועינן בדיוק ולכך לא כתב אלא דבר הפשוט דהיינו אם היתה הורתו ולידתו בקדושה שיחזיר ור"ל שכופין אותו בדין להחזיר ודקא קשיא פשיטא מאי למימרא קמ"ל הא אם לא היתה הורתו ולידתו בקדושה אין כופין אותו בדין להחזיר מיהו רוח חכמים נוחה הימנו כן נ"ל לפי גירסת הספרים ועיין ברא"ש והר"ן פ"ק דקידושין שהאריך בזה:

סימן קכח

סעיף א

וכן מסקנת המרדכי ס' הכונס ע"א ופ' הגוזל בתרא ע"א דף נ' ונ"ל דהכי נקטינן ודלא כמשמעות דברי מהרי"ו סי' קס"ז בתשובה דמשמע שם מדבריו דס"ל כר"ת והרא"ש. עוד כתב מהרי"ו שם על אחד שהוצרך להתפשר נגד חבירו משום דהוה ליה של חבירו בידו לא מיקרי פורע חובו של חבירו כו' וע"ל ס"ס קל"ז וס"ס שפ"ח כתבתי מדין זה ונראה מדברי מהרי"ו דבכה"ג כל פורע חוב חייבים, ועיין בי"ד סי' רנ"ג הפודה חבירו

מן השביה אם צריך לשלם לו. ובתשובת מהרי"ל סי' ע"ח כתב דאף למ"ד דפורע חוב חבירו פטור ה"מ כשפורע לישראל אבל אם פורע לעכו"ם חייב וכ"ש אם פדה משכון שלו מעכו"ם וע"ש חילוקים בזה אם ב' נתחייבו לעכו"ם בדין או שלא בדין והוא פוטר אחד מהן והכריח לחבירו עד שישלם לו הכל:

סעיף ב
וע' במרדכי פ' הכונס מדין מבריח ארי:

סעיף ג
וע' בב"י סימן קס"ג.

סעיף ד
כתב מהרי"ק שרש ע"ד ב' שהיו שותפים בחנות הנשאר באחרונה בחנות צריך ליתן המס וכו':

סימן קכט

סעיף א
בהגה"מ פכ"ט דמלוה דדוקא ערב למלוה אינו משתעבד בלא קנין אבל אם אמר הלוה ד לערב פרע בשבילי ופרע אפי' לאחר מתן מעות משתעבד וע"ש:

סעיף ב
וכתב המרדכי פרק איזהו נשך דף ק"ב ע"ב תשובת מוהר"ם על שר אחד שהיה חייב לראובן והקהל נדרו לראובן לשלם לו מן המס הואיל וראובן פטר השר ע"פ דבריהם חייבים לשלם לראובן דהו"ל כערבים בשעת מתן מעות ותשובה זו היא ג"כ בתשובת הרשב"א סימן אלף י"ו ומהרי"ו סימן ל' בתשובה הביא תשובה זו וכתב אף ע"ג דערב שלא בשעת מתן מעות לא משתעבד הכא משתעבד מאחר דהיה לו לערב מעות הלוה בידו בשעת הערבות שהרי הקהל היו חייבים לשר ולכן משתעבד אפילו שלא בשעת מתן מעות ולא נהירא חילוק זה בדברי מוהר"ם ו דהא לא תלי טעמא בהכי אלא מאחר שראובן פטר לשר הו"ל כשעת מתן מעות וכ"כ התוס' פרק המקבל (בבא מציעא דף קי"ב) דהו"ל בכה"ג כערב בשעת מתן מעות עוד כתב מהרי"ו בתשובה סימן פ' על אשת ראובן שהיה בידה מעות של שמעון ונתנה לו בעדן חובות של עכו"ם ועכשיו טוען שמעון על ראובן שנתערב לו בשעה שקבל החובות עליו שא"ל אני אהיה טוב לך בעד הקרן וראובן אמר שלא א"ל דרך ערבות רק שא"ל אל תצטרך לדאוג כי בטוח הוא ופסק שם דאם החובות היו מקולקלים בשעת החליפים שראובן חייב כיון דשמעון על ראובן סמך הו"ל כמראה דינר לשולחני ונמצא רע דחייב לשלם אבל אם נתקלקלו אחר החליפים אם הוא כדברי ראובן פשיטא שפטור דהא לא נתערב כלל כי אין זה שא"ל אל תצטרך

לדאוג בטוח הוא לשון ערבות ואם הוא כדברי שמעון דנתערב לו ראובן מ"מ חזינן אם היו המעות שביד האשה הלואה ועכשיו פטר שמעון את אשת ראובן ע"פ ערבות של ראובן הו"ל כערב בשעת מתן מעות ומשתעבד אבל אם היו המעות פקדון ביד האשה והיא הלוה אותן המעות לעכו"ם ברשות שמעון אע"ג דנתערב לו ראובן אח"כ אינו כלום דהו"ל ערב שלא בשעת מתן מעות עכ"ל וכן משמע בתשובת הרשב"א סימן אלף י"ו שכל שעושה מעשה ע"פ אחד חייב מדין ערב וע"ש:

סעיף ג

וכ"כ נ"י פ' ג"פ דף רמ"ב ע"ב וכתב ה"ה פכ"ו מה' מלוה דכן דעת הרמב"ם אבל הרשב"א הסכים לדעת הראב"ד:

סעיף ד

ובמרדכי ס"פ ג"פ ע"א יש חולקים בזה ותלוי בגי' ספרי הגמרא וע"ש:

סעיף ה

וע"ל סי' ר"א באיזה מקום ת"כ הוה קנין ונ"ל לומר דאף במקום שלא היה דרך קנין ולא נשתעבד מ"מ חייב לקיים ת"כ דהוי כשבועה כמ"ש בי"ד סי' רל"ג וע"ל סי' ע"ג מדין הנשבע לשלם במקום שאינו חייב וע"ל ס"ס קל"א מדין זה:

סעיף ו

כתב בתשובת מיימוני ס"ס משפטים סי' ג' דאם הלוה טוען למלוה פרעתי לערב ליתן לך פטור הלוה דהא המלוה הימניה טפי מדידיה הילכך משתבע הלוה שנתן לערב לתתם לו ויפטר במגו דאי בעי אמר פרעתי לך ועוד דערב לא גרע משליח שעשאו בעדים ואם ראובן כופר ואומר לא העמדתי לך אותו הערב נשבע הלוה שהעמיד לו אותו הערב ושמסר לו לפרוע למלוה ויפטר עכ"ל. כתב רבינו ירוחם במישרים נתיב א' ח"א שדיין שטעה והוריד מלוה לנכסי ערב קודם שיתבע הלוה מסלקינן אותו יב כן הוא מוכח בב"ב.

סעיף ז

וכתב ג"י ס"פ ג"פ דאינו גופה מן הערב עד שנשבע שלא פרעו הלוה עכ"ל וצ"ל אי ס"ל דבערב סתם נמי גובה בשבועה ופליג ארבינו שכתב לעיל דצריך להביא ראיה או אם ס"ל דדוקא כה"ג גובה ובשבועה וכתב דראב"י ס"ל דמטלטלין ידועים כקרקע ידוע דמיא:

סעיף ח

וכ"כ נ"י סוף ב"ב דהכל ליפות כחו וע"ש בנ"י ובמרדכי שהאריכו בדיני ערבות ובנ"י פרק חזקת דף קפ"א ע"ב דאם אמר ממי שארצה אפרע דינו כקבלן וע"ש:

סעיף ט

וכתב המרדכי ס"פ ג"פ ע"א וכי בלשון לע"ז כל שאינו מזכיר לא לשון הלואה ולא לשון פרעון הוי קבלן ועיין בתשובת הרא"ש כלל ס"ט סי' ח':

סעיף י

ובמרדכי סוף ג"פ ע"ב כתב בשם רש"י ורשב"ם דאפילו בקבלן נפרע ממי שירצה כו'. כתב המרדכי ע"ב סוף ג"פ תשובת מהר"מ דבקבלן דיכול לגבות ממי שירצה אין הלוה יכול לומר פרעתי ויכול לגבות חובו מן הערב אע"פ שאומר לו הלוה פרעתי דהו"ל על הקבלן להתנות ונ"ל דהמלוה נשבע ונוטל במ"ש לעיל מנ"י. כתב הרשב"א בתשובה סי' תתצ"ב ראובן שלוה משמעון ולוי נעשה ערב וראובן מכר נכסיו ושמעון חתם על השטר מכירה טז בעד לא יכול לגבות מן הערב דאיהו דאפסיד אנפשיה יז שחתם נפשיה אמכירת נכסי לוה מיהו אם הערב קבלן גובה ממנו דהא אפי' אית ליה ללוה נכסים יכול לגבות מן הערב. כתב הרא"ש כלל ס"ד סימן י"ג על ראובן שנדר שכר לשמעון שיהא ערב בעדו אם קבל קנין חייב לשלם לו ואם לא קבל הקנין על השכירות אינו חייב לו כלום דערבות אינו דבר שלוקחין עליו שכר שישתעבד באמירה בלא קנין:

סימן קל

סעיף א

ובנ"י סוף ב"ב ואפי' פרע הערב קודם זמנו אפ"ה חוזר וגובה מן הלוה מאחר שעדיין לא פרע הלוה:

סעיף ב

וכדברי הרמב"ן כתב נ"י פ' ג"פ דף רמ"א ע"א וכן הוא מסקנת רבינו לקמן בסמוך וע"ש בנ"י פ' חזקת דף קע"א ע"ב ובתשובות הרשב"א סימן תתפ"ח האריך באלו הדינים וע"ל סימן קי"ו ג אם יכול לכתוב לו התקבלתי לאחר שנפרע החוב ונמחל שיעבוד השטר:

סימן קלא

סעיף א

ומבואר שם שאין חילוק בין ערב לקבלן

סעיף ג

ז וכ"כ המרדכי פ' הגוזל בתרא ד' ו' ע"ב תשובת מוהר"ם והאריך שם בזו ואפי' העליל על הערב מחוייב הלוה לסלקו מאחר שמחמת ערבות שלו בא צרה אליו מיהו ה"מ שאין הערב מודה שהעכו"ם פטרו בפניו אבל אם יש לו עדים או שמודה שפטרו וחוזר העכו"ם ומעליל עליו אינו חייב לסלקו מיהו אפי' אית ליה סהדי שהשופט פטרו כיון שהעכו"ם פטרו על הלוה דמי לסלוקי ואין הערב נאמן אפי' בשבועה כמה הוציא על

העלילה ואם נתפשר עם העבו"ם ולא העמיד עדים איהו דאפסיד אגפשיה דהיה לו ליקח עדים לומר לפניהם שבשביל הערבות מתפשר עם העכו"ם ואפילו העמיד עדים אפ"ה אינו נוטל ה אלא בשבועה אא"כ יודעין העדים או אפילו ע"א ברור הדבר שאז נפטר אף משבועה ועיין בי"ד סימן סי"ג מדין זה. כתב מהרי"ק שורש ז' על ראובן שנתערב לעכו"ם בעד שמעון וקבל עליו שמעון לפצותו מכל היזק ובלכת ראובן לפצות העכו"ם נתפס אין לשמעון לפרוע (בענין) [פדיון] תפיסתו ואם הוסיף העכו"ם ליקח מראובן רבית הרבה יותר מן הנהוג אין חייב שמעון לפרעו דהוי אונסא דלא שכיח וע"ש ובשורש קל"ג מדין זה:

סימן קלב

סעיף א

ועיין במרדכי סוף פרק גט פשוט:

סימן קלג

סעיף א

ובפ"ט מה' טוען ונטען מבואר בדברי הרמב"ם שחולק על הוראת הגאונים הגדולים וס"ל דא"צ לישבע אא"כ היורשים טוענין ודאי שהוא של אביהם וכתב שם המ"מ שכן עיקר והראב"ד ס"ל ג כדעת הגאונים דאין מוציאין מן היורשים אלא בשבועה בנק"ח וכן נראה דעת רבינו שלא הביא רק דעת הגאונים:

סעיף ב

וכן הוא במרדכי פרק כל הנשבעים דף של"ח ע"א תשובת שאלה שכ"כ דלא כר"י שכתב נכ"ט ח"ד לגבי אומן דלאחר ג' שנים יש לו חזקה:

סעיף ג

ופסק הדין לוי כדין שמעון אם ראו עדים בידו חייב להחזירן וע"ש ובתשובת הרשב"א סי' תתקע"א. כתב הרשב"א בתשובה והביאו ב"י בסי' ר"א אחד מן היורשין שהחזיק במטלטלין של אביו ואמר שהן שלו או ששאר אחיו מכרו לו אין לו בהן חזקה דהו"ל כשותפים שאין מחזיקין זה על זה אי איכא עדים ז וראה וכ"ש שאינו נאמן בקרקעות:

סימן קלז

סעיף א

וכתב המרדכי פרק כל הנשבעים דבאילן העומד לקציצה אין מוחין לכ"ע וע"ש:

סימן קלח

סעיף א

וכתב בנ"י ריש ב"מ באם טוען סתמא כולה שלי הואיל וליכא ודאי רמאי יחלוקו אפילו לדעת רש"י כו':

סעיף ב

הרא"ש כתב ר"ש ב"מ הטעם דצריך לישבע על ג' חלקים אע"ג דמודה לו בחצי אחד משום רמאי שאם ישבע שיש לו בה רביע אולי יהא כוונתו על אותו רביע שהורה לו כו':

סעיף ג

וכן הוא במרדכי פ"ק דב"מ ע"ד דבכל דין דאמרינן ביה המע"ה לא מהני אם תקף אחר כך ומוציאים מיד התוקף אבל במרדכי פ"ק דכתובות כתב דדוקא בדבר שטוען שמא אז לא מהני התקיפה אבל אם טוען ברי מהני וע"ש גם במרדכי פרק החולץ מדין ממון המוטל בספק ובנ"י פ"ק דב"מ ד"ס ע"ב כתב בשם הרשב"א כדעת הרמב"ם ועוד האריך שם דף ס"א ע"א מדין תפיסה אימתי מהני וע"ש גם בהגהות מרדכי דב"מ ד' קס"ו ע"א כתב כדברי הרמב"ם מיהו אם הקדישו הראשון קודם שתקפו ממנו הוי הקדש גם בת"ה סימן שכ"א ומהרי"ק שורש קס"א האריכו בזה ומשמע מדבריהם שהסכימו לדעת המרדכי פ"ב דכתובות וכן כתבו התוספות דאם התוקף טוען ברי מהני תפיסתו אפילו לאחר שנולד הספק ואם טוען שמא לא מהני אא"כ תפס קודם שנולד הספק וע"ש מיהו יש לחלק דבנדון זה כ"ע מצי למסבר כדעת הראב"ד ורבינו מטעם שכתב דכיון שזכה מטעם הודאה של זה שוב לא מהני תפיסת אע"ג דמהני בשאר ספק ממון שדינו המע"ה ועיין בר' ירוחם נתיב ג' חלק ה' כתב ששה חילוקים בדין ממון המוטל בספק:

סימן קלט

סעיף א

ובנ"י ריש ב"מ בדין זה אין חילוק בין היכא ב דאיכא אחד מהן ודאי רמאי או לא וע"ל ר"ס קל"ח.

סעיף ב

וע"ל סי' רכ"ג כ' נ"י פ"ק דב"מ ד"ט ע"א דהיכא דאיכא דרד"מ וליכא לאוקמה אחזקת מ"ק חולקים ואי ליכא למיקם עלה דמילתא עבדינן שודא עכ"ל וע' בת"ה סי' שנ"ב היכא דפוסקים חולקים ואין אחד מהן תפיס אי דיינינן ליה בדין אלם גבר או בממון המוטל בספק וחולקים:

סעיף ג
בב' שהיו חולקים על גג שהיה סמוך על ב' בתים שלהם זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי הואיל והגג סמוך על בית של כל אחד הוי כאילו תפס כל א' מהן ויחלוקו עכ"ל:

סימן קמ

סעיף א
וכתב הרשב"א בתשובה דאם אין עדים רק קול א לא צריך חזקה דאין קול מוציא ב מידי חזקה אבל בתשובת הרא"ש כלל צ"ט סימן ח' כתב דאם הקול ברור מוקמינן הנכסים בהזקתיה:

סעיף ב
וכ"כ הרי"ף והרא"ש ונ"י ריש חזקת הבתים דבאין עדים למערער נאמן המחזיק במגו דאי בעי אמר שלו היה מתחילה:

סעיף ג
וכ"כ המרדכי פרק שבועת הדיינים שאין משביעין שבועת היסת על טענת קרקע וע"ש שכן משמע מדברי מהר"ם שכתב לעיל סימן צ"ה:

סעיף ד
ועיין בתשובת הרשב"א סימן תתקס"א שהאריך בדין זה:

סעיף ה
בתשובת מיימון ס"ס אישות סימן ה' דחזקת ג' שנים אינה רק נגד טוען על גוף הקרקע אבל מי שאין לו קרקע רק שיעבוד חוב או כתובה לא מהני בזה חזקה וע"ש שהאריך בזה:

סעיף ו
ובנ"י פ' חזקת דהרשב"א חולק בזה וס"ל דלא מהני סילוק:

סעיף ז
וכ"כ המרדכי פ' חזקת:

סעיף ח
ובתשובת הרשב"א סימן תתקמ"ג משמע כדברי הרא"ש. כתב הרא"ש בתשובה כלל ה' סימן ה' על מקומות שבב"ה שהמנהג שכל אחד כותב עליו שמו הוי כעין שטר וכל מי ששמו נכתב עליו הוא שלו ואין למערער בו כלום.

סעיף ט
וע"ל סימן קמ"ו נתבאר שהדין זה אם צריך להביא ראיה שהיה בעיר בשעת המקח ומה שנראה מדברי רבינו שלפי' הרשב"א אע"פ שלא היה לו רק דרך לעבור בבית החיצון

נתבטל חזקת כל הבית לא כ"כ במרדכי בפרק חזקת שכתב בשם מוהר"ם וז"ל אבל ר"ת כתב בתשובותיו דוקא כשאמר הייתי משתמש בכל הבית החיצון בכל מקום שהייתי חפץ להשתמש וכשהיינו באין אני ואתה להשתמש היית נדחה מפני ולכך לא מחיתי עכ"ל וכ"נ מדברי נ"י שם:

סעיף י

והמרדכי ריש הפרק שם כתב דאם הוא בית ורגילין שאר בני אדם להשתמש בו יום ולילה והוא עשה ממנו חנות ולא נשתמש בו רק בימים אז חזקתו ו' שנים אבל אם הוא כבר חנות ואין רגילין בני אדם להשתמש בו אלא בימים חזקתו בג' שנים בימים לבד הואיל והחזיק כדרך שבני אדם משתמשין בו וע"ש ועיין בנ"י פרק חזקת ד' קס"ט ע"ב דין שיחין ומערות שאינן מצויין לשאוב מים אלא בעת שיצטרך אימת הוי חזקתן וע"ש:

סעיף יא

ועיין בב"י ס"ס ר"ן תשובת הרשב"א.

סימן קמב

סעיף א

וכתב המרדכי סוף חזקת מכאן פסק מוהר"מ על אודות שמעון שיש עדים שקנה מראובן שיתיר לו הישוב שנה א"כ הודה שאין לו בישוב כלום דאם היה לו חזקת ישוב לא היה קונה ממנו להתיר לו וכמו שפירש ר"ח כו' ואע"ג דאמרינן עביד אינש דזבין דיניה ה"מ כל דינא שלא יצטרך להתרעם עוד אבל לא עביד אינש ג דזבין מגמלא אונא ואע"ג שרמב"ם חולק על פי' ר"ח מ"מ כדאי הוא ד"ה למסמך עליו עכ"ל ר"ם מיהו רשב"ם פירש דאין נראה לו פי' ר"ח עכ"ל המרדכי:

סימן קמג

סעיף א

ולא נודע לי טעמו בזה כי לפי הטעם שכתב נמ"י דהיינו דאמרינן דלמא היה בדעתו לשוב א נראה שאין לחלק ולכ"ע אמרינן האי טעמא:

סימן קמד

סעיף א

כתב הרשב"א בתשובה סימן תרמ"ב אם הקדישה המערער לאחר שאכלם המחזיק שנה אפילו הקדישה שלא בשטר נתבטלה החזקה דשלמו לו שאר שני חזקה בפני מי שאינו יודע למחות דעניים אין יודעין למחות דהוה ממון שאין לו תובעין ואת"ל לימחי גזבר אטו אם פשע גזבר ולא מיחה יפסידו עניים והא ההקדש לאו דגזבר הוא אבל אי שלמו שני חזקה קודם שהקדישו אין להקדש כלום בו. ועיין לקמן ס"ס קמ"ט:

סימן קמה

סעיף א

כתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ט דעד הקנין ועד החזקה מצטרפים שהרי שביהם מעידין שהוא שלו וע"ש.

סימן קמו

סעיף א

וכתב נ"י פ' חזקת דף קמ"ט ע"א כתב ה"ר יונה דאפילו ידוע שלא שמע המחזיק במחאה אפ"ה לא הוי חזקה מאחר שהמערער עשה את שלו ומיחה מחאתו הוי מחאה עכ"ל.

סעיף ב

כתב המרדכי פ' חזקת דף רע"ט ע"ב ר' יקיר היה מסתפק מאן דלית ליה שום עדות ידוע בקרקע מערער על חבירו וא"ל מה אתה עושה בשלי וא"ל המחזיק שלא אמר לי שום דבר ומיהו לא אצא מן הקרקע עד שיתברר שהיא שלך אי מצי לסלק לית מן הקרקע או לא וכתב רשב"א דטענה נכונה היא דכל ממון שהוא ביד אדם אין מוציאין ממנו עד שיתברר בעדים שהוא של אחרים עכ"ל וע"ל סימן ק"מ תשובת הרשב"א שכתבתי שם דאם החזיקו המערער קודם שבא ליד השני רק יום אחד מוציאין מן השני וע"ל.

סעיף ג

ועיין עוד מדינים אלו ריש כלל צ"ט שהאריך בזה וכתב הא דטוענין ליורש היינו במקום שאפשר שאביו לקחו אבל במקום דרגילין להכריז קרקע הנמכרת ולמעבד בה פירסום שנמכרת ולא עבדו בזו הקרקע לא מחזקינן ליורש מספק דלא טענינן ליורש דבר שאינו שכיח וע"ש גם סי' ר' שכתב דטוענין ללוקח ואין המוכר נאמן לומר שמכרו לו שלא כדין ושהוא של המערער. כתב הרשב"א בתשובה סימן תתקס"א על ראובן שנתן נכסיו לשמעון ושמעון נתן ללוי בכתב ידו בלא קיום ועתה באו מערערין על יורשי לוי הואיל ולא נתקיים כתב יד שמעון ופסק דאם החזיק לוי שני חזקה טוענין ליורשיו ששמעון נתנו ללוי ואין מוציאין מידו וע"ש ובס"ס אלף קנ"ט:

סעיף ד

כתב המרדכי פרק חזקת דף רמ"ט ע"ד ראובן בן לאה אשת יעקב שנתאלמנה החזיק בקרקע יעקב מחמת כתובת אמו ואכל הקרקעות שני חזקה ועכשיו יורשי יעקב אומרים שהאלמנה לא נשבעה על כתובתה וראובן אומר שידוע לו שיעקב מחל לאמו על השבועה ונתן לה הקרקעות במתנת בריא והיה לו ע"א שמעיד כדבריו ופסק מאחר שאכלה שני חזקה נאמן במגו דאי בעי אומר ג ממכם קניתי ומ"מ צריך לישבע שהאמת כדבריו ואף ע"ג שע"א ד פוטר משבועה היינו במקום שיוכל להאמין לדבריו בלא מגו

אבל כאן שהקרקעות היו של יעקב ואינו נאמן אלא מכח מגו צריך לישבע כמו אם היה טוען ממכם לקחתי ואם לא החזיק בקרקעות ג' שנים מוציא הקרקעות מידו ואע"פ שאמו החזיקה בהן ג' שנים אין טוענין כאן ליורש משום דאין חזקת האשה חזקה דאין האשה מחזקת בנכסי בעלה כו' וע"ש שהאריך בזה.

סימן קמז

סעיף א

כתב הריב"ש סימן רנ"ב דוקא חתום עליו בעד אבד זכותו אבל אי לא חתום עליו רק לכבוד בעלמא לא אבד זכותו וכתב עו"ש אם היה המערער דיין והגבה לזה הקרקע שוב לא יוכל לערער א כתב הרא"ש בתשובה כלל ע' סימן ג' על אלמנה שמשבנה נכסי בעלה לשמעון ובנה שכרן משמעון ואח"כ טוען שאמו לא נשבעה על כתובתה ופסק דאין טענתו כלום דמאחר ששכרו הוי כחתם עליו בעד דאבד זכותו:

סימן קמט

סעיף א

והוא דעת מוהר"ם בתשובה ובמרדכי פרק חזקת.

סעיף ב

וכתב הרשב"א על שותפין שהחזיק אחד בשל חבירו והב' נתן חצי חמס כל זמן שהחזיק בו דאינו חזקה דמאחר שפרע המס קול יוצא שהוא שלו והוי כמחאה והיה לו למחזיק להחזיק לשטרו ולכן לא מהני ליה חזקה:

סעיף ג

ועיין בתשובת הרא"ש כלל ה' סי' ח':

סעיף ד

וכן נראים דברי הרמב"ם פי"ג מה"ט אבל בתשובת מוהר"ם במרדכי פרק חזקת דף רמ"ט ע"א כתב כדברי הרמ"ה שאם קלקל הקרקע הוי חזקה וכתב עוד שם דאלמנה אצל יתומים כל זמן שיש לה מזונות אין לה חזקה בנכסי בעלה:

סעיף ה

כתב בנימין זאב בתשובה סי' קפ"ו יחיד שהיה לו ס"ת שקראו בו הציבור זמן רב ואח"כ קנאו הציבור ס"ת והיחיד רוצה שיקראו בשלו כיון שהחזיק בזה ופסק דאין ליחיד כלום על הציבור והאריך שם בראיות וכל ראיותיו אינן כלום כמבואר למבין שם ומ"מ נראה דאם לא היה לציבור ס"ת אחרת כשקראו בשל יחיד לא הוי חזקה כיון דלא הוי להו למחות לקרות בשלו וכל מקום דאינן יכולין למחות לא הוי חזקה אבל אי הוה להו ס"ת

אחרת ולא קראו בו וזה בא בחזקה שיש עמה טענה אפשר דהוה חזקה וכמ"ש לקמן סי' קנ"ו תשובת מהר"ם לענין מי שהחזיק במצוה:

סעיף ו
וכן הוא בהגהת מיימון פי"ד דטוען וכתב המ"מ פי"ד דטוען וכתב המרדכי פרק חזקת ד' ד"ן אם הישראל שני קנאה מזה הישראל שקנאה מהעכו"ם כיון דטוענין ללוקח טוענין גם לזה הישראל ב' דישראל ראשון ראה השטר ביד עכו"ם או קמיה קנאו העכו"ם עוד כתב ראבי"ה דבכל מקום דיכולין לכוף לעכו"ם ביניהם אם מחזיק בשל ישראל שלא כדין יש לישראל הבא מכחו חזקה עכ"ל.

סעיף ז
עיין בתשובת מיימוני ס"ס משפטים סי' ל"ב (ד"מ הארוך).

סעיף ח
וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן תרמ"ב:

סעיף ט
וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' תתק"ן דתלוי בראות דיינין וכו':

סימן קנ

סעיף א
ועיין בתשובת הרשב"א סימן תתקל"ט מדין זה:

סעיף ב
וכ"כ ריב"ש סימן שכ"ז דכל שידעינן שירד בתחילה שלא בתורת מקח אע"פ שהחזיק בו אח"כ ג"ש אין לו חזקה ב מאחר שידוע שירד תחילה ברשות או אפילו שלא ברשות רק שלא ירד לתוכו בתורת מקח:

סימן קנא

סעיף א
עיין לקמן סי' ר"ח:

סימן קנב

סעיף א
אפי' היה אביהן עדיין חי יש לבניהם חזקה כן מוכח בהדיא מתשוב' מוהר"ם שהביא המרדכי פרק חזקת ולא אמרינן בבן גזלן דמשום יראת האב ירא למחות בבנו וכן מובכח בסנהדרין כ"ג גבי אין דנין את המלך דהא לא אמרי' ופשוט הוא אבל לפי שראיתי ב' חכמים גדולים טעו בזה ופסקו לענין דינא דלבן גזלן אין לו חזקה אלא אחר מיתת אביו כתבתי זה וכבר הארכתי בזה בתשובה בס"ד:

סימן קנג

סעיף א
וכתב נ"י פרק חזקת דף קפ"ז ע"ב שצריך ליזהר מלהסתכל בבית חבירו עד שהוא נתפס כגנב בהסתכלות ההיא כיון שאין לו טענה:

סעיף ב
וכ"כ הרא"ש פרק חזקת דאי בעל הזיז יכול לעכב על בעל החצר דהא בעל החצר יכול למחות בו כ"ש שהוא אינו מעכב עליו וחתימה מאין לבעל ב"י שכתב בשם הרא"ש שבעל הזיז היה יכול לעכב על בעל החצר כי אף שכתב הרא"ש כן ע"כ אחר ג' אירי דאל"כ דברי הרא"ש הוי סותרים זא"ז וע"ש:

סעיף ג
ומבואר בדברי הרמב"ם פ"ח מהל' שכנים שאם מניח לו אויר י' טפחים סגי בכך:

סעיף ד
וכתב שהוא דעת הרי"ף ה והרמב"ם וכן נראה דעת המרדכי דף רנ"א ע"א שם ואפשר דלא פליגי דבמקום שאין קפידא לבעל הכותל לכ"ע יכול לשנות וכמ"ש הרא"ש בעצמו:

סעיף ה
וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' אלף קל"ג שאם סילק בעל הגג מרזב שלא בדרך מחילה מיד הוי מחילה ולא יוכל להחזיק וה"ה בחזקת חלון וכל הדומה לאלו דדברים אבל אם נפל הכותל או הגג ועמד כך שנים הרבה בלא מרזב לא הוי מחילה ויכול לחזור ולבנות אימתי שירצה דבמאי החזיק בעל החצר שלא יהא בעל הגג רשאי לחזור לבנות בניינו אבל אם עשה בעל החצר מעשה בענין שהחזיק כגון שבנה בנין במקום שהיה המרזב תחלה בענין שאין בעל הגג יכול להניח מרזבו ושתק בעל הגג הוי חזקה אם בעל חצר בא עליו בטענת מחילה או מכירה עב"ל:

סעיף ו
וכן פירש הה"מ דברי הרמב"ם:

סעיף ז
וכ"כ המרדכי ונ"י ריש ב"ב:

סעיף ח
כתב המרדכי פ' לא יחפור ע"ד בשם ריב"א שכותל השותפין אין אחד מהן רשאי לבנות כיפה בחצרו בלא רשות חבירו ואע"פ שקורות חבירו מונחים בו דלמאי דלא מחזיק יכול לומר מקלקל כותלי מיהו נראה דאזלינן בתר מנהג וכמו שכתבתי בסמוך. ועוד כתב המרדכי ריש פ' הבית והעלייה תשובת מוהר"ם דכותל שבין השותפים והכותל של שניהם למאי דאחזיק אחזיק אבל לא יותר ולכן אם בא אחד לסתור או לבנות או

לעשות חלונות וכדומה חבירו מעכב עליו ובתשובת הרשב"א סי' תתקל"א לא כ"כ וע"ש שהאריך בדינים אלו וגם בזה נראה דאזלינן בתר מנהג. כתב המרדכי עוד סוף חזקת הבתים ע"ג בשם מוהר"ם על שמעון שהכניס יסוד חומתו לחצר ראובן טפחיים יותר מן החומה ובא בטענת חזקה ששמעון החזיק בכל שכנגד היסוד למעלה עד רום רקיע אע"ג דהחומה אינה רחבה כ"כ איכא למימר ששמעון כונס לתוך שלו הוה ועכשיו הוא חפץ להחזיר החומה על מקומו מיהו צריך שמעון לישבע שבועת היסת שלא השיג גבול רעהו בבנין יסוד שלו וע"ש שהאריך בזה:

סעיף ט
וע"ל סי' קנ"ז בדין זה:

סעיף י
וע"ל ס"ס קנ"ז בב"י:

סעיף יא
וע"ל סי' קנ"ז שכתב רבינו דין זה לענין מי שפרע חצי הכותל:

סימן קנד

סעיף א
ע"ל סי' זה דיש חולקים בזה וע"ל סימן קמ"ב אם סייעו בפתיחת החלון אי הוה חזקה:

סעיף ב
ובנ"י פ' חזקת דף קפ"ז ע"ב דהואיל ונקרא חצר ולא מבוי שמעינן דבמבוי אין להקפיד:

סעיף ג
ונראה שזהו דעת רשב"ם דכל שאינו מוסיף בבנין חדש יכול לעשות בביתו מה שירצה. עוד כתב המרדכי בשם מוהר"ם על הרבה שותפין בבית אחד והאחד מרשה לאחרים רבים להשתמש בחלקו חביריו יכולין לעכב עליו ואף על גב דאמרינן (נדרים מו.) לגבי ? מודר הנאה דיכול לומר בשל חבירך אני נכנס ה"מ בחצר אבל בבית ודאי קפדי אינשי עכ"ל:

סעיף ה
ועוד משמע שם ד' קפ"ה ע"א דבחלון המצרי א"צ להרחיק. כתב המרדכי ר"פ השותפין ע"ד בשם ראב"ן אם יש מקום בחצרו שיכול לאצטנועי מיניה אינו יכול למחות ותימה הוא למה יפסיד שימוש שאר החצר ולכן נראה דכל מקום שיש קצת היזק ראייה יכול למחות עכ"ל ועיין בתשובת הרשב"א סימן תתק"ג:

סעיף ו
ולא ידענא מאי קאמר דאי סבירא ליה כרשב"ם ומיירי שהרחיק משהו א"כ בלא רה"ר מפסיק נמי עיקר הקושיא אינו כלום דבודאי כל שר"ה מפסיק אין היזק ראיה בפתח

נגד פתח דהרי אינו מזיק לו בראייתו יותר מבני ר"ה ולכן כתבו דלא שרי אלא במקום שאין בפתחו של זה יותר היזק ראייה ולא מינכרא היזיקא שלו משאר בני ר"ה אבל אי מינכרא היזיקא כגון שהיו גבוהים קצת או כדומה לזה שניכר שמזיק לו יותר מבני ר"ה אסור וכמ"ש הרמב"ן כנ"ל:

סעיף ז
ומ"מ לכ"ע שמעינן מיניה דככל מקום שמזיק לו בראייתו אסור לפתוח פתח נגד פתח אע"פ שר"ה מפסקת וה"ה אם פותחו לר"ה ויש בו היזק ראייה לחצר חבירו שכנגדו שאסור אע"פ שאינו פתח כנגד פתח וכ"כ נ"י בפ' השותפין ד' קנ"ה ע"ב וכן הוא שם במרדכי ריש הפ' ע"ד:

סעיף ח
ועיין בזה בריב"ש סי' שכ"ב

סעיף ט
והמרדכי ס"פ חזקת הביא הרבה תשובות מרבני צרפת וריינוס החולקים בדין זה וע"ש:

סעיף י
וכ"כ הנ"י:

סעיף יא
ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ס"ז:

סעיף יב
ומ"ש נ"י שאם סתם בעצמו הוי מחילה כן הוא במרדכי פ' השותפין ד' רמ"ו ע"ג בתשובת מוהר"ם באחד שהיה לו חור נכנס מחצירו לחצר חבירו שבו שופכין נכנסים ואח"כ בנה בעצמו אצטבא שם ופסק דהוי מחילה וע"ש אבל בשם אביאסף וראב"ן כתב שם דלא הוי סתימה אם סתם מעצמו אא"כ פרץ פצימיו וכן כתב הרשב"א בתשובה וכ"כ ב"י בשם הריטב"א דאם טוען מה שסתמתי היה להנאתי וכו':

סעיף יג
ועיין בתשובות ס"ס משפטים סי' ע"א:

סעיף יד
וכן הוא במרדכי סוף חזקת ע"ג וכתב שם דאף שבועה צריך וע"ל סי' קנ"ג וע"ש:

סעיף טו
ועיין בתשובת הרמב"ן סימן צ"ב שהאריך בזה ראובן שהיו לו חלונות על חצר שמעון ונתבטלו זמן רב ועכשיו חזר לבנותן וטוענין יורשי שמעון ראובן מחל או מכר חזקתן לשמעון אביהן וכבר כתבתי לעיל סימן קנ"ג דין כזה לענין חזקת מרזב וע"ש:

סעיף טז

ודע דאף לדעת החולקים על הרא"ש לא אמרו אלא דוקא בפותח חלון על רשות חבירו כגון גגו או חורבתו וכדומה ולכן ס"ל דיכול למחות ואם לא מיחה יש לו חזקה אבל בפותח לר"ה וכדומה שאינו יכול למחות כלל אף הם מודים דאין לו חזקה ועיין בדבריהם:

סעיף יז

ועיין בהרשב"א סי' אלף קמ"ד ובמרדכי פ' חזקת:

סעיף יח

ונ"ל דהרשב"א סובר דחלון שהוא למעלה מד' אמות אין לו חזקה ואין יכול למחות בו והוא כדעת הסוברים כן לענין חלון וכבר נתבאר לעיל דיש חולקים רבים ולא קיימא לן כן כד כי רוב הפוסקים הסכימו לזה דיש לו חזקה וכמו שנתבאר לעיל:

סעיף יט

וצ"ע לעיל סי' ק"נ דמשמע דכל מי שירד ברשות לא יוכל לטעון אח"כ חזקה:

סעיף כ

ועי' מדין זה לקמן סי' קנ"ה בריב"ש שכתבתי שם דלא אמרינן הבא מכח עכו"ם הרי הוא כעכו"ם אלא בהיזק דממילא אבל לא בהיזק שעושה לו בידים וע"ש:

סעיף כא

במרדכי פרק וה"ה דף ר"ד ע"ד כתב תשובת הגאונים שכתבו כן אבל כתב תשובות של כל רבני צרפת ותשובת מוהר"ם שכתב כדברי הרא"ש והאריך שם בזה וכתב דאע"ג דהקונה מן העכו"ם יכול לבנות נגד החלון מ"מ אינו יכול לכוף לבעל החלון לסתום כל זמן שאינו בונה דהרי גם העכו"ם לא היה יכול למחות בו ומשום טעם זה יכול לבנות כנגדו דהבא מכח עכו"ם הוי כעכו"ם ועוד דדינא דמלכותא דינא ודינא דמלכותא שלא יחזיק אדם באורה של עכו"ם בין עכו"ם על עכו"ם בין ישראל על ישראל ואין לו תקנה אלא בשטר שקנה מן העכו"ם וכתב שם מיהו יזהר ישראל הקונה שיעשה לו העכו"ם חזקה גמורה בקרקע קודם שיתן לו המעות דאי יתן לו המעות תחילה א"כ מיד נסתלק העכו"ם וישראל עדיין לא קנה הואיל ולא החזיק בה והוי הקרקע כהפקר וזכה זה בחלונותיו ובאורה של קרקע של הפקר ושוב לא יוכל הקונה למחות בו או לסתום חלונו וע"ש ובהג"מ פי"ז מהל' טוען ונטען ובתשובת שבס"ס משפטים סי' ע' גם בתשובת הרמב"ן סי' ט"ז שהאריך בזה וכתב כדברי הרא"ש ודוקא בידוע שחצירו של עכו"ם קדם לחלונו של ישראל אבל אם הוא ספק מי קדם הדין עם בעל החלון וע"ש. ובתשובת הרשב"א כתב כדברי הרא"ש וכתב דיכול לכוף את בעל החלון לסתום חלונו אף למ"ד

שהיזק ראייה יש לו חזקה ה"מ בהחזיק בה נגד ישראל חבירו ובבא מחמת טענה אבל זה שהחזיק נגד עכו"ם והעכו"ם אינו יכול למחות חזקתו אינו כלום וצריך לסתום:

סעיף כב

כתב המרדכי פרק לא יחפור ע"ד תשובת מוהר"ם הרחקת הכותל שדוא מצד החלון מודדין מן החלון עצמו ולא מן השקיפה שלו וכל מי שיש לו חלון יכול לשוקפו אח"כ בין מבחוץ בין מבפנים ואין חבירו יכול לעכב עליו ולכן השקיפה אין לו חזקה וע"ש:

סעיף כג

ובתשובת מיי' ס"ס קנין סי' י"ד כתב דמודדין ברוחב גודל בפרק ראשון שבגודל וע"ש שהאריך בזה גם במיי' הל' ס"ת:

סעיף כד

ובמרדכי ריש השותפין ע"א בשם ר' צמח כותל שבין ראובן לשמעון והכותל של ראובן לבדו יכול לסתרה בעל כרחו של שמעון עכ"ל:

סעיף כה

ובנמ"י כתב דהיינו דוקא כשחלקו סתם אחד אומר לחבירו אני אטול עד כאן ואתה טול עד כאן או שאמר בעל החצר אני אטול החצר ואתה טול אכסדרה אבל אם אמר בעל האכסדרה אני אטול האכסדרה וטול אתה החצר ודאי קפיד אאורה ולא יוכל להאפיל עליו ע"ש גם במרדכי דפ"ק דב"ב:

סעיף כו

וכ"נ מריב"ש סי' תט"ו וכתב שם דכן הסכימו כל האחרונים וכ"כ ב"י פרק השותפין דף קנ"ז וכתב עוד אע"ג דאין להם חזקת חלונות זה על זה מ"מ אם החזיק ג"ש אינו יכול למחות דודאי מחל לו וע"ש וכ"כ הרשב"א בתשובה והביאה ב"י ס' קע"ג:

סעיף כז

אבל נמ"י כתב סוף לא יחפור ע"א בשם הר"ר יונה דאם מכר הבית ושייר החצר לעצמו צריך הקונה לסתום החלונות דאע"ג דהמוכר בעין יפה הוא מוכר מ"מ נזקו לא מכר ליה וזה מזיק ליה כל שעה בראייתו וה"מ שהיה נזק בשעת מכירה אבל אם מכר לו בית הפתוח לחורבה שלו אע"פ שעשויה להבנות כיון שנפתח זה החלון ברשות אף כשיבנה זה החורבה אין זה סותם עכ"ל:

סעיף כח

וע"ל סי' ק"י מדין זה. כתב הרא"ש בתשובה כלל צ"ט סי' ג' לוי שהיו לו חלונות על חצר ראובן ושמעון שהיה להם אותו חצר בשותפות וקנה מראובן להחזיק שם חלונותיו ואח"כ חלקו החצר ראובן יכול למחות בחלונות דבתחלה כשמכר לו חזקת חלונות עדיין

לא הוברר חלקו ואולי שזה היה של שמעון וחלק האחד שלו והשתא הוחלפו ואפי' הודה ראובן שמכר לו על תנאי זה לא מהני וע"ש:

סימן קנה

סעיף א

כתב המרדכי ריש חבית והעלייה בשם ראבי"ה דהכל לפי הענין דאם מי הרחיצה מועטין הם וכלים לאלתר שרי אבל אם יש שפיכת מים רבים ומזיקים לו תדיר דרך כותלו הו"ל גיריה דיליה ומחויב לסלוקי עכ"ל. כתב הריב"ש בתשובה סימן תקי"ז דכל זה אינו אלא כששופך בעצמו אבל אם מי גשמים יורדין על העלייה ומיד יורדין על התחתון אין העליון צריך לתקן אלא על הניזק להרחיק את עצמו:

סעיף ב

אבל במרדכי דיש לא יחפור בתשו' מוהר"ם כתב דאפי' מיא דלא קביעי צריך להרחיק ג"ט וע"ש. כתב המרדכי וריש הבית והעלייה כתב הראבי"ה דהכל לפי הענין דאם מי הרחיצה מועטים הם וכלים לאלתר שרי אבל אם יש שפיכות מים רבים ומזיקים לו תדיר דרך כתלו הו"ל גירי דיליה ומחויב לסלוקיה עכ"ל:

סעיף ג

וכתב שם על בית רעוע של ראובן ושמעון דר בו והכניס בה רחיים ונפל הבית צריך לשלם כל מה שהזיקו וע"ש בריב"ש סי' קצ"ו:

סעיף ד

במרדכי פ' לא יחפור דעד נ' שנה מיקרי עיר חדשה:

סעיף ה

והמרדכי פ' לא יחפור ע"ג הביא תשובת הגאונים בארוכה וכ"כ פרק הבית והעלייה ע"ב בשם ראבי"ה אבל בתשובת מוהר"ם שם ופ' לא יחפור כתב דא"צ להרחיק עצמו מיהו ג' טפחים צריך להרחיק כשיעור הרחקה ואחר כך על הניזק להרחיק עצמו אפילו אם רוצה לשלם לו היזקו כו' מיהו בפ' הבית והעלייה משמע דבגומא של אבנים בטפח אחד סגי וע"ש:

סעיף ו

בהגהת מרדכי דקידושין ד' תרס"ד ע"ד על דבר הדוכס מלות"ר אשר בקש מיהודים היושבים תחתיו שישתדלו באותן היהודים הדרים בכפרים תחת שרים קטנים שישובו תחתיו ואם לא כלה גרש יגרש אותן דומה בעיני שביד הדוכס לכופן ולגרש כולן ואף כי אלו אומרים תמות נפשינו עם פלשתים לא מהני אלא כופין אותן על מדת סדום לחזור תחתיו ועוד שקצת נוטה כדברי הדוכס דדינא דמלכותא דינא ואם יש תביעה

לאותן היהודים עבור שיש להם פסידא לעקור ממקומן זה יטענו לאחר שיסלקו ההיזק של רבים אבל ולא קודם לכן כדי שלא ידחה הדבר וכמו שאומרים באילן הסמוך לעיר ואפילו לא היה לבני הכפרים סכנה כלל מ"מ כיון שאחרים מסוכנים שהם רבים צריכים לסלק ההיזק ויחזרו לתבוע אחר כך היזקן ומיהו היכא שכולן בסכנה וסופן להתגרש אין דומה שצריכין לפרוע ההיזק דסוף סוף הוי דבר האבוד ואם משום דאסור להציל עצמו בממון חבירו הא הוי מופסד כבר עכ"ל:

סעיף ז

כתב הריב"ש סימן ק"ד על אחד שמכר ביתו לראובן וגינתו לשמעון שאין שמעון צריך להרחיק אילנותיו הואיל ומוכר ברשות סמך אפילו מכר הבית בראשונה ואח"כ הגינה לא אמרינן בכה"ג מוכר בעין יפה מוכר וע"ש:

סעיף ח

ובנ"י פרק חזקת ע"ב בשם הריטב"א שאף במקום שכבר נהגו להוציא למטה אין להוציא בלא רשות משום שיש בו ריבוי נזק ולא מצי למימר הא בעינן לאנטורי מינייהו עכ"ל:

סעיף ט

וכ"כ הריב"ש סימן תנ"ה הא דמוציאין זיזין לר"ה היינו במקום שאינו מאפיל או שאינו שופך שופכין באמצע הדרך אבל בלא"ה שכנים יכולין למחות בו:

סעיף י

ע"ל בסמוך דאפי' לסברת הרי"ף אם עשאו בהיתר והחזיק בו הוי חזקה:

סעיף יא

ודעת מוהר"ם בתשובה במרדכי פ' לא יחפור ע"ג כדעת הרמב"ם וכן פסק בריב"ש סי' תע"א ובנ"י פ' השותפין דף קנ"ח ע"א הואיל ואיכא פלוגתא דרבוותא לא מפקינן מיד המחזיק ומיד הוי חזקה:

סעיף יב

וע"ש דיש חולקים ועיין במרדכי ונ"י ס"פ לא יחפור:

סעיף יג

ונראה דהכי נקטינן דמהרא"י בתרא הוא וחכם ראוי לסמוך עליו ודלא כמ"ש ב"י דיש לדחות דבריהם מקמי דברי הרמ"ה שהיה רב מפורסם. כתב הריב"ש סי' תנ"ז בתשוב' בשותפים שבנו ועדיין לא בנו המחיצה שביניהם וא' עושה עשן בביתו וחבירו טוען שמשחיר לו הכתלים בעשנו נראה דהשחרת כתלים בבית חדש הוי היזק אע"פ שהרחיק כראוי צריך לשלם לו היזקו מיהו בעשן מעט אפשר דלא ישחיר אם יעשו המחיצה לכך יצוו הב"ד לעשות המחיצה ואם יראה להם שיזיק אח"כ יצוו לו להרחיק היזקו וע"ש:

סימן קנו

סעיף א
משמע דאם אין בזה ריבוי יוצאים אינם יכולין למחות וכ"כ התוס' והמרדכי פרק לא יחפור וכתב המ"מ פ"ו מה"ש בשם הרמב"ן והרשב"א ומשמע שם שאין כן דעת הרמב"ם:

סעיף ב
כתב הריב"ש סי' קצ"ו והא דאינו יכול לומר איני יכול לישן מקול הפטיש כו' היינו דוקא אדם בריא שאין הקול מזיק לו אבל אדם חלש יכול למחות וכבר כתבתי לעיל סי' קכ"ה:

סעיף ג
נראה מדבריו שמיירי במבוי שאינו מפולש ולכך ס"ל דיש כאן הוספה נכנסים ויוצאים אבל לי נראה דכאן מיירי במבוי מפולש שאין כאן משום הוספה נכנסים ויוצאים ולכך לכ"ע שרי כן נ"ל:

סעיף ד
ולעד"נ דגם רב הונא בריה דרב יהושע מודה בהאי דינא דחנות דהיה שמעון יושב בפתח ולא היה שום אדם יכול לעבור לראובן אם לא הלך תחלה לפני פתח שמעון וכ"כ המרדכי בהדיא שם ומשמע דדוקא מכח זה פסק כן דזה מקרי ירד לחנותו ולא כשמעמיד החנות בצדו וע"ש ודו"ק:

סעיף ה
ואע"פ שדין זה פשוט לפי הנראה מ"מ בדברי ב"י הוא מגומגם שכתבו שם עם שאר דינים שכתב אחר שהאריך בדיעות הפוסקים וכתב אח"כ נמצא פסקן של דברים כו' ולא הזכיר דעה זו תחילה כלל והמדקדק שם ימצא כדברי ועיין מזה ס"ס זה:

סעיף ו
ועיין סי' קס"ג:

סעיף ז
כתב ריב"א שאם רצה לכוף א' שיצא מיישובם שאין להם יכולת לכופו עד שיפרעו חובותיו וירויח שם שיעור מחייתו ע"כ לשון המרדכי ומשמע מדברי הרשב"א בתשובה סי' תרס"ד דאפילו אם רוצין להתיר להם חזקת הישוב אפ"ה אינן צריכין לישא עמהן בעול המס רק כפי מה שנושאין ונותנין בעירן אבל בת"ה סי' שמ"ב כתב דאם רוצין להתיר להן הישוב צריכים לישא עמהן עול המס לגמרי או ילכו לדרכם וע"ש:

סעיף ח

ואין דבריו נראין לי במה שמדמה דברי הרא"ש לדברי ר"ת דהרא"ש לא קאמר אלא לבוא לגור עמהן בעיר ולהיות כאחד מבני העיר וזה לא מצי מעכבי עליו מטעם שכתב וכי קנו הראשונים אותה בחזקה אבל בדר בעיר אחרת ורוצה ליתן מס כדי לישא וליתן בעיר הזאת אפשר דאף הרא"ש מודה לדברי רש"י דמצי מעכב עליו וכן רש"י מודה לדברי הרא"ש בבא לדוד עמהן וכ"נ בהדיא מדברי הרמב"ן שהביא ב"י:

סעיף ט

וכתב עוד דיש חולקים על הרא"ש וס"ל דבני העיר מצי מעכבין שלא ידור אצלן ובפרט בזמן הזה שיש לחוש שאם יתוספו הדיורין שיבוא לידי קלקול מן השרים המושלים וא"כ כל הבא לדור אצלן הוי כרודף ולכן מצי מעכבי לכ"ע. ועיין שם עוד סי' קפ"ז וסי' שט"ו וסי' קי"ח שהאריך הרבה בדיני חזקת ישובים כתב המרדכי פ' לא יחפור ע"ג בשם ר"ת מאחר דלפי הדין אם רוצה להיות בכרגא דמלכא לא מצי מעכבי עליה לכן נהגו הקדמונים לגזור חרם על ישובים שע"י החרם כופין אותן ולא מדינא ולכן כתב שם דבני העיר יכולין לגזור עליהם בחרם שלא ישאו ויתנו עם הבא לדור לעירן בלא רשותן ואם יש רב בעיר יכול לגזור על הבא בעיר לגור וחל עליו גזירותיו אם הוא תלמידו עכ"ל. מצאתי הגהות מרדכי ישן ז"ל דבת"ח לא מהני חרם ישובים דלא תקנו חרם ישוב לגבי ת"ח דיכול לדור בכל מקום שירצה וכ"ה בתשובת מהרי"ו סי' קנ"א. וראיתי בא"ז מסכת ברכות שכתב לא רצה להורות בחזקת ישוב כי אמר קדמונינו לא תקנו חזקת ישוב אלא בשביל אלמים ורשעים שאינן רוצין לפרוע עמהם מס אבל על אחרים אין תקנה ויש תמיה במנהגם שיש חוטאין שמוחין ישוב לאדם שיש בו צרכי ציבור ואינו יורד לחייהם ומי שעושה זה יש בו מדת סדום לא יזכה להיות במחיצה של צדיקים עכ"ל. ועיין בכתבי מהרא"י ז"ל סימן קכ"ו וקכ"ז מדין רב הדר בעיר א' ובא אחר לדור אצלו וליטול שכר הרבנות וכתבתי דבריו בי"ד הל' ת"ת וע"ש סי' רמ"ה. כתב המרדכי פרק חזקת ובהגמיי' פ"ו מה"ש והביאו מהרי"ו בתשוב' סי' ק"ו דאף מי שאין לו משא ומתן כלל יוכל למחות במי שאין לו חזקת ישוב דיכול לומר לו פסקת חיותי דמציאות שבאים לידך היו באים לידי עכ"ל. כתב מהרי"ו סי' ק"ז על בעלי בתים שעשו ביניהם חרם ישוב ואחר כך נתבטלו הדיורין ופסק דהחרם בטל. כתב במרדכי פרק לא יחפור קהל שהתירו לא' חזקת הישוב לשנה לא אמרי' נדר שהותר מקצתו הותר כולו ויכולין לגרשו אח"כ. כתב עוד פרק חזקת דף רמ"ט ע"ב נשאל לרב על חזקת ישוב והשיב אם שמעון ובניו טוענין חזקה שיש עמה טענה אז יש להן חזקה לגור שם ולמחות במי שבא לגור שם בלא רשותן דחזקתן חזקה אבל אם יביא ראובן עדים שהם רשעים לפיכך לא

היה רשאי למחות אז אין להם חזקת ישוב דגזלן אין לו חזקה אבל אם שמעון רשע ובניו אינן רשעים אז יש לבניו חזקה דבן גזלן יש לו חזקה עכ"ל. כתב מהרי"ק שורש קע"ג ראובן שדר בעיר והיה לו חוק מהשר שלא יוכל שום יהודי לדור שם בלי רשותו יכול לעכב על כל הבא לדור אצלו אבל אם התנאי בתחילה לא היה לטובת ראובן רק שהשר התנה עם ראובן שלא ידורו שם יהודים רק ברשות השר אין ראובן יכול למחות במי שבא לדור שם אע"ג דגורם קצת היזק לראובן וע"ש וכ"כ עוד שם סי' קל"ב בסוף השורש דיכול אדם לשכור מן השר הישוב שלא יוכל שום אדם לדור שם. ובמרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ"א ע"א פסק מוהר"ם וז"ל אם אמר השר מעצמו איני רוצה שום יהודי שידור כאן כי אם ברשות ראובן יכול ראובן לעכב על כל הבא לדור שם דדינא דמלכותא דינא ומשמע דוקא שעשה מעצמו אבל ראובן אסור לו להשתדל כן עם השר וזה קצת שלא כדברי מהרי"ק. כתב המרדכי פרק חזקת דף רמ"ט ע"ג בא' שהחזיק ג' שנים בישוב אצל חבירו דהר"ס פסק דלא הוי חזקה הואיל וגם הבעלים היו דרים שם ויש חולקין וע"ש ומחלוקתן תלויה במעשה דא' שאמר בשכונה גואי הייתי שכבר נתבאר דינו לעיל ס"ס ק"מ. וע"ל עוד סימן קמ"ב מדין א' ששכר מחבירו חזקת ישוב ואח"כ היה טוען חזקה על הישוב בשם מהרי"ק שורש קצ"ב דאם נסע ג' שנים מישוב ולא גילה דעתו שדעתו לחזור אבד חזקתו אע"ג דלא גילה נמי שאין דעתו לחזור וצ"ע בתשובת הרשב"א סי' אלף קל"ג דלא משמע כן וכבר כתבתי אותה תשובה לעיל סימן קנ"ג. וכתב עוד מהרי"ק סימן קצ"ב דנהגו הקדמונים דאם נסע מן העיר י"ב חודש וגילה דעתו שאין דעתו לחזור אבד חזקתו והאריך שם בזה וע"ש. כתב מוהר"ם בתשובת מיי' שבסוף הלכות עדות והביאו מהרא"י בת"ה סי' שמ"ב דעל חזקת ישוב מבררין הדבר עד מפי עד ומפי פסולי עדות משום דבלא"ה כולה פסול ומאן ידע במילתא כי אם בני מתא עכ"ל וע"ל סוף דעתו סי' ז' וסי' ל"ז. וע"ל סי' קנ"ה מדין יחיד המדיין עם הרבים משום שמזיקין צריך לסלק היזקו תחילה ואח"כ לדון עמהן ושם בשר א' שאמד ליהודים שיגרמו שיהודים אחרים ידורו תחתיו או יגרש את כולם. כתב המרדכי פרק חזקת דף רמ"ט ע"ג אדם אחד שהיה מוחזק במצוה כגון גלילה או ס"ת ואירעו אונס ונתנו הקהל המצוה לאחר ואח"כ חזר הראשון ויש יכולת בידו לקיים המצוה ופסק מוהר"ם מאחר שבראשונה מחמת אונסו לקחו המצוה מידו כשנתבטל האונס חוזר לעבודתו אבל אם בראשונה בלא אונס נתן המצוה לאחר נתבטלה חזקתו ואבד זכותו וע"ש שהאריך בזה וכ"כ התוס' פ"ק דיומא דף י"ג ועיין בא"ח סי' קמ"ו מדין מי שהיה מוחזק במצוה ובא אחר להוסיף בדמים. כתב מהרי"ק שורש קי"ג בית שהיה בו בית הכנסת מימים רבים אסור לשנותו

וע"ש. כתב במרדכי ס"פ החובל תשובת מוהר"ם על ראובן ושמעון שירשו מאביהן שלא יוכל שום אדם לבנות ב"ה בלתי רשותם לא יוכל שום א' מהן למכור חזקתו ודוקא להם ניתן הרשות ולא לאחר ולא שום שררה יכולין למכור וע"ש ובמהרי"ק שורש ו'. כתב בתשובות סוף הלכות עדות במיימוני בשם מוהר"ם דאין יכול אדם להחזיק בישוב אא"כ מביא ראיה שאביו דר בו יותר מג' שנים שמא התירו לו לזמן אחר והתירו לו ולא לבניו וע"ש ובמהרי"ק סימן י"ג שהאריך בזה. כתב מהרי"ק שורש קנ"ב לענין חזקת ישוב דאם נתייאשו פעם אחת ואח"כ חזרו מקצתן והשתדלו הישוב אין לאחרים עליהם כלום וע"ש:

סעיף י

כתב מהרי"ק שורש קע"ג הא דבר מתא אבר מתא מעכב היינו דוקא שמרויח אצלו אבל במה שמחזר בעיר לא מצי מעכב אע"פ שמעלה לו השערים אינו יכול למחות עכ"ל:

סימן קנז

סעיף א

וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל ה' סימן ג' וע"ש שהאריך שם בזה. עוד האריך שם סי' ד' בב' שישבו בבית הכנסת על ספסל ואחד יושב בראש הספסל ורוצה להוסיף עוד מקום א' אצל מקומו בראש הספסל והיושב אצלו רוצה לעכב עליו באמרו שבתחילה היה מקומו השני אצל הראש ועכשיו יהיה השלישי אל הראש ופסק דהדין עמו ויכול לעכב וע"ל סי' קס"ב עוד מדינים אלו:

סעיף ב

ע"ל סי' קנ"ה מי שבאו לו גנבים דרך חצר חבירו אי כופין את חבירו לגדור חצירו או למכרו:

סעיף ג

וכ"כ הרא"ש ועיין בריב"ש סי' רמ"ח:

סעיף ד

ונ"י כתב דיש השותפין הא דלא אזלינן בתר מנהגא אם נהגו בפחות מיכן היינו שהשותפין נהגו ביניהם כך ולא התנו במעמד אנשי העיר עכ"ל:

סעיף ה

ועיין באשר"י ריש ב"ב:

סעיף ו

ועיין למטה שכל הפוסקים חולקים על הרא"ה:

סעיף ז

ונ"י כתב פרק הבית והעלייה דף קל"ג ע"א דיכול לבנות על חלקו מה שירצה. כתב הריב"ש בתשובה סי' רפ"ט דאין טענת אורה בחצר הפתוח למעלה ואם אחד רוצה להגביה כותלו הרשות בידו ועמ"ש:

סעיף ח

כתב המרדכי פרק השותפין בשם ר"י הלוי אם בנה ראובן בית בצד ביתו של שמעון או בנה הכתלים ונהנה שמעון מבנין ראובן חייב לתת לו חלקו כן אם הגביה אצלו ונהנה בהגבהתו אפילו לא נתן עליו קורתו ותקרתו וכן הדין באורך ורוחב ואם לא הוצרך אלא למקצתו למאי דנהנה משלם וע"ש וכ"ה בהגהת מיימוני פ"ג מה"ש:

סימן קנח

סעיף א

וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה"ש ולא כתבו לסי' אחר דאיתא בגמרא דעביד ליה קרנא מבחוץ אבל הרא"ש ונ"י דף קנ"ו כתבוהו וכתב נ"י דף קכ"ו ע"ג דכתב הרשב"א והברצלוני נהגו לעשות חזית מבפנים לצד הבונה הכותל:

סימן קס

סעיף א

ועיין בנ"י פרק השותפין דף קנ"ה:

סימן קסא

סעיף א

וכתב נ"י פרק חזקת הבתים דף קפ"ו ע"ב בירושלמי אמר רב מתנא הדא דתימא במקום שהנשים מכבסות אבל במקום שהאנשים כובסין לא והדא דתימא בד"א דנפשיה אבל בד"א דחבריה מצי ממחי ביה והדא דתימא שלא במקום מדרון אבל במקום מדרון אפילו תוך ד"א דנפשיה מצי ממחי ביה דא"ל משתפיך גו דידך והוא אתי גו דידי עכ"ל:

סעיף ב

וע"ל סי' קס"ב:

סימן קסב

סעיף א

ובתשובה אחרת הוסיף לבאר דאפילו הכריזו בהדיא שמי שלא יראה זכות על נעילת הפתח ולא עשו אפ"ה לא אבדו זכותן משום שפתחו מכריז על זכותו ואין צריך למחות:

סעיף ב

וכתב נ"י שאפילו היה סתום קודם שחלק להן האב הבתים כל היכא שלא פרץ האב פצימיו שהן המשקופים אע"פ שפרצם הבן לאחר מיתתו לא אבד זכותו שזכה כבר בד"א לכל צד פתח עכ"ל וע"ל בסימן קע"ב מדין זה וצ"ע במרדכי פרק השותפין ד' רמ"ו ע"ג כתב הר"מ דפרץ פצימיו לא הוי חזקה עד ג' שנים ולא נראה כך משאר הפוסקים:

סעיף ג

נראה דאזיל לטעמיה דכתב לעיל דכל א' זכה במבוי עד כל חצרו אפילו למעלה מפתחו וכבר נתבאר לעיל שהרמב"ן חולק וכ"כ ב"י סימן קס"א מתשובת הרשב"א בדברי הרמב"ם דלא יוכל לפתוח פתח למבוי למעלה מפתחו וכתב דבמקום שאין הפנימי יכול לסתום נגד פתחו כגון שיש לראשונים חזקת תשמיש בכל המבוי אין לפנימי עוד טענת ריבוי הדרך כי אין טענת ריבוי הדרך במבוי אלא במקום שיכול לסתום לפני פתחו אבל במקום שאין יכול לסתום אין טענת ריבוי הדרך טענה נגד בני המבוי הדרים שם אם לא שמרבה עליהם דרך בני מבוי אחרת וכן כתב עוד בתשובה אחרת ראובן ושמעון שהיה להם כל אחד חצר במבוי וראובן היה לו עוד חצר במבוי אחרת ורצה לפתוח מאותו חצר פתח או חלון למבוי של שמעון ופסק דאם זה הפתח שרוצה לפתוח למבוי למטה מחצר ראובן הראשון אין שמעון יכול לעכב דהרי אין שמעון יכול לסתום למטה מפתחו של ראובן ומאחר שאינו יכול לסתום שוב ג"כ אינו יכול לטעון שום ריבוי הדרך שעושה לו ראובן שהוא בן מבוי שלו ובלבד שלא ירבה על דרך בני מבוי אחרת ואם הוא למעלה מפתחו של ראובן ושמעון הוא פנימי במבוי יותר מראובן יכול לעכב עליו שהרי היה יכול לסתום ומ"מ אם בא ראובן לפרוק משאותיו במבוי ולהכניסן דרך החלון או הפתח למבוי אחר בני מבוי הפנימי יכולים לעכב עליו משום דחיסר את העוברין שם ובכה"ג אפילו פנימי על החיצון יכול לעכב עכ"ל:

סימן קסג

סעיף א

ע"ל סימן ב' אם בני העיר יכולין לתקן בעירן כל מה שירצו ולהפקיר ממון אחד מהן ועיין בזה בי"ד סימן רכ"ח מדין תקנות בני העיר ועיין בא"ח סי' ס"ג אי יכול אחד מבני העיר להשתדל שררה מן השר ועיין בי"ד סי' רנ"ז ממונה של קהל או גבאי צדקה אי רשאין להורידן ולהושיב אחרים תחתן וע"ל סי"ג בני העיר שיש להם דין עם אחד אם עבדי דינא לנפשייהו ועיין עוד לעיל סי' ז'. אם יש להם דין עם אחד אימתי יכולים לדון ולהעיד בדבר ועיין עוד לקמן ס"ס זה מבני העיר. כתב מהר"ם בתשובה והוא בהגהות מיימוני פי"א דהלכות תפלה ובסוף ספר קנין סימן כ"ו כל צרכי קהל שאין יכולין להשוות עצמן

יש להושיב כל ב"ב הנותנים מס ויקבלו עליהם שכל א' יאמר דעתו לש"ש וילכו אחר הרוב ואם המיעוט ימאנו יש כח ביד הרוב או מי שישימו הרוב עליהן לראשים לכוף המיעוט בין בד"י בין בדא"ה ויכולין להוציא ממון עליו וגם המיעוט צריכים ליתן חלקם לזה והמסרב לומר דעתו עם האחרים בטלה דעתו ואזלינן בתר רוב הנשארים שאומרים דעתם עכ"ל. וכתב מהרא"י סי' שד"מ בת"ה בני העיר שרוצין לעשות שומא ורוצין לברר ה' אנשים לזה ויש בעיר ב' אחים תקיפים ורוצין שהם יבררו שנים שיש להם שייכות ופסק דהדין עם האחים מאחר שהם נותנים הרבה מס ותקיפין ויש לחוש לקלקול דלא צייתי לאחרים וגם הם אינן בוררין רק אנשי אמת ולא בעלי ערמות והרוב בוררין הציבור ואין מוחין להם שיבררו גם הם שנים וע"ש ובתשובת הרא"ש כלל ז' סימן ג' דבכל דבר שבממון הולכין אחר רוב ממון והעשירים שהם מיעוט נפשות הם חשובים רוב בענין זה וע"ש. כתב מהרא"י סימן ריי"ד בפסקיו טובי הקהל הממונים לפסוק בצרכי רבים ויחידים הרי הן בדיינים ואסור להושיב ביניהם מי שפסול לדין משום רשעה כו'. כתב הכל בו סימן קי"ו יש תקנה קדומה שלא להוציא שום טלית או ספר מב"ה מבלי רשות הבעלים ומי שאינו נושא עמהם בעול יכול להכריח אחרים (אבל לא יהיה גבאי צדקה) עכ"ל. כתב ר"י בנ"ו ח"ג נראה כי שכר מלמדי תינוקות בעיירות קטנות שאין היחידים יכולים לתת שכר מלמד שהוא על כל הקהל לפי הממון ולא על אבותיהן של תינוקות לבד כי אין יכולין ע"ז ואפילו היה שכר המלמדים על אבות התינוקות לבד אעפ"כ התפילה שהיא על כל הקהל ראוי להיות שכר החזן לפי ממון (או) [ולא] לפי נפשות והביא תשובת רב האי בזה וע"ש. כתב הרא"ש כלל ו' (סי' כב) על הוצאות שעשו כדי לבער המסור הכל חייבין ליתן להוצאות כדי לבער רשע מן העולם ולכן כל הדרים בעיר חייבין ליתן לזה כו' עיי"ש:

סעיף ב

דיני מקומות בב"ה נתבארו לעיל ריש סי' קנ"ז וס"ס קס"ב. כתב המרדכי פ"ק דב"ב דף רמ"ט ע"ג בני העיר כופין זה את זה לבנות להן ב"ה כו' וה"ה להכניס אורחים ולחלק צדקה וכן אם אין מנין בעיר ורוצין לשכור מנין אפילו במקום חדש דאין מנהג בעיר וה"ה לכל צרכי העיר וכ"ה בתשובת מיימון סימן נ"ט בס"ס קנין וכתב המרדכי עוד שם אם היה מנין מכוון בעיר ורוצה א' מהן לצאת מהן כופין אותו בימים נוראים שישאר במקומו או ישכור אחר ואם היה אחד מהן יותר מהמנין ושנים מהן רוצין לצאת ישכרו אותו בין שניהם וכל אחד יתן מחצה אפילו אחד עשיר ואחד עני אבל אם אחד רוצה לילך וישאר מנין בעיר א"צ לשכור אחר ולא חיישינן שמא אח"כ ילך עוד א' עכ"ל וכתב

מהרי"ל בתשובה סימן ק"י דאין חילוק בין אם יצא זמן ארוך קודם י"ט או זמן קרוב וע"ש אם הנשים צריכים ליתן לשכירות החזן או מעות אתרוג וכדומה וכתב מהרי"ו סימן קמ"ו דמשמע מדברי מוהר"ם דאין בני העיר כופין זה את זה לשכור להם רק בימים נוראים וכגון שאין חסרים רק ב' או ג' וכתב דמנהג בכל שנה שלא לכוף רק אם מנין מיושב בעיר כופין לשכור להם ש"ץ או כגון ב' או ג' עשירים ויש להם תמיד מלמדים ומשרתים למלאות המנין בכה"ג כופין ולא בעיר שיש בה ד' או ה' בני ברית וכן משמע מדברי הרמב"ם בהלכות תפילה עכ"ל וכ"כ מהרי"ק שורש קי"ג. כתב בתשובת ריב"ש סימן תקי"ח דבמקום שיש רבים ואין שם י' ההולכים לב"ה יש להם לעשות תקנה וקנס למי שלא יבוא תמיד לב"ה כדי שיהיה מנין תמיד וע"ש דיני שכר חזנות כיצד גובין אותו ושארי דינים כתבתי הכל בא"ח סימן קנ"ג. כתב מוהר"ם פדוו"א סי' מ"ב בתשובה דבנין ב"ה גובין הכל לפי ממון וע"ש טעמו ונימוקו. כתב מהר"י מינץ בני העיר כופין זה את זה לצרכי העיר אע"פ שאין מקצתם צריכים לזה כגון מקוה שאין הזקינות צריכות לזה או בית חתנות אפילו מי שאין צריכים אפ"ה יתנו חלקם:

סעיף ג

וכתב נ"י ר"ל שקנה בית דידה ודר בה וכתב עוד דף קנ"ט ע"ב דאין חילוק בין ירד לגור או להשתקע וע"ש:

סעיף ד

ופסק דהדין עם העשיר כי כמו שבני מבוי יכולין לעכב במקום שמצד לו דרך או מרחיב לו הדרך ה"ה כאן וכתב עוד דה"ה דיכולין בני הכנסת לעכב על אותן שאין להם מקומות הרוצים לישב באמצע הדרך כמו שהיו בני המבוי יכולים לעכב לעשות בדרך המבוי מה שאינו דרך לעשות וכתב עוד מיהו יכולין בני הכנסת לתקן שכל מי שיש לו מקום בב"ה שאינו צריך לו שצריך להשכירו ויכולין לתקן קצבה לשכירות שלא יתייקרו וכתב שם ומה שאמרת אם באים יחידים לעשות להן ב"ה מיוחד ויש רוצים למחות אותן דמוחין ראויין לנזיפה ואם טוענין שכוונתן לטובה מפני ב"ה שלא תחרב אז הקהל מעיינין בדבר ועושין תקנה לקיים את שניהם עכ"ל. עוד כתב סימן רכ"ט אותן שיושבין במערב הרוצין להגביה מקומותיהן ויראה בזה שהם יושבים במעלה על אחרים האחרים יכולין לעכב דאין להשתמש בב"ה אלא בדבר הנהוג אבל להגביה מעט כדי לזון עיניהם בענין שלא יהא נראין גבוהים אינם יכולין לעכב דזה נהנה וזה אינו חסר וכופין אותו על מדת סדום וע"ש:

סעיף ה

וכ"כ בתשובה סימן קל"ב אבל במרדכי פ"ק דב"ב ד' רמ"ד ע"ב האריך בזה ומחלק שם בין ירד לגור או להשתקע וכתב דוקא קנה בית אבל שכר בית לא מיהו אם יש מנהג הולכין אחריו אף שלא כהלכה וע"ש וע"ל שמהרא"י ומהרי"ו הסכימו לסברא ראשונה כ"ה בס"א ומהר"ם מריזבור"ק כתב דמי ששכר ביתו ואח"כ הטילו מס על הקהל חייב לעזור דגם הוא עשה עין והוסיפו על המס ונראה לפי דבריו דס"ל הא דיש לחלק בין קנה בית דירה או לא מיירי הכל לענין מס קצוב דליכא למיחש לעין אבל במקום דאיכא למיחש חייב לעזור מיד ובנ"י פרק חזקת דף קפ"ה ע"א כתב דאפילו היה בעיר יב"ח אינו צריך לסייע אלא במס שאינו קצוב דאיכא למיחש שהוא גרם העין ואין כן דעת שאר הפוסקים ומיהו איכא למילף שלא כדעת מהר"ם מריזבור"ק וס"א. וכתב המרדכי עוד פרק לא יחפור ע"ג דאפילו נושא ונותן בעיר ושייך בכרגא דמתא שאין בני העיר יכולין לעכב עליו אפ"ה אינו מחויב לישא בעול עם הציבור רק אחר יב"ח או קנה בית דירה ובת"ה סימן שמ"ב כתב דאם ירד להשתקע מחויב מיד לפרוע כל מס שנולד אח"כ וכ"כ מהרי"ו סימן ק"ו וע"ש וע"ל סימן קנ"ו נתבאר שם כל דיני חזקת ישוב ואם אחרים באים לדור אצלן או לישא וליתן אצלן אימתי בני העיר יכולין למחות בהן והרבה דינים נתבארו שם השייכים לדיני בני העיר וע"ש דין מי שבא לעיר מחמת סכנת ומרויח שם קצת כיצד יתן מס עמהן כתב מהרי"ו סימן ק"ו הא דאם הוא בעיר יב"ח צריך ליתן מס היינו שנתעכב שם שלא מחמת אונס אבל אם נתעכב מחמת אונס כגון שחלה א"צ ליתן מיהו צריך לישבע שלא היה יכול לסבול טלטול הדרך מחמת חליו ודוקא שלא הרויח שם אבל אם הרויח שם צריך לתת מה שהרויח כמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ז. וכתב מהר"ר מנחם מריזבור"ק בליקוטיו וטענת אונס העיבור לאשה אינו אונס דלפעמים נשים שהם בחודש ז' או ח' רוכבות והולכות בדרך ואם אמר שהקהל הרשוהו לדור שם עד שתלד אשתו א"צ לישבע על זה אך שיתנו חרם בעדות אם ידוע לאחד שיודה. וכתב עוד שם אם טענו הקהל על אחד שדר אצלן או שנשא ונתן אצלן דהם ישבעו על זה ואם יש להן ראיה שדר אצלן ל' יום די בכך ואם אין להם ראיה ואינם רוצים לישבע ישבע הנתבע. וכתב עוד אם אחד בא לעיר ושהה שם ל' יום אף ע"ג דלא ידענו שלשם דירה ירד שם חייב דמסתמא לדירה היה עד כאן לשונו ובזה אין דבריו נראין דל' יום אינו מהני אלא לענין צדקה כמו שנתבאר בי"ד סימן רנ"ו אבל לענין מס יש בו שיעורין אחרים הנזכרים דהיינו יב"ח או קנה בית דירה או שידענו שירד להשתקע וכדרך שנתבאר לעיל ואפשר שרב זה לא כתב כך רק למנהג בני מדינתו אבל לא ע"פ הדין וכן משמע שם

מכל ליקוטיו שאינן דין ממש אלא מנהגים שנהגו בהן. עוד כתב שם מי שהיה דר בעיר שנים רבות ולא שאלו ממנו הקהל מס אך שתקו לא הוי מחילה ויכולין עדיין לתבוע כל המס שעבר שנתחייב כבר. וכתב עוד מי שדר בעיר בחזקה נגד הקהל אם יבררו מה שעיכב ישלם אמנם בדברים שלא היו צריכין ליתן עבורו כגון אכסניא פטור וכן אם כבדו לעירונים שהיו יכולין לומר אנו מכבדין אותך בלעדי זה ולא אמרו אינהו אפסידו אנפשייהו עכ"ל וגם זה הדין האחרון אינו נ"ל מדינא ואם נהגו נהגו. כ' הר"ן בתשובה סי' י"א מי שנושא אשה במקום אחד אינו הוכחה שרוצה לדור שם ואינו כבני העיר לכופו לדון שם לפני ב"ד שבעיר עד שיעשה הוכחה שירצה לדור שם. כתב המרדכי פרק השותפין דף רמ"ד ע"ב ר"ח פסק על בני העיר ששם השר מס עליהם וברחו מקצתן שפטורין אותם שברחו אע"פ שלא מחל כלום בשביל הבורחים אא"כ חוזרין אח"כ לדור בעיר שאז אפשר שצריכין לסייע לעיר ור"י השיב דמנהג כל הקהילות שאין אדם יכול לפטור ממס שכבר הושם עליהם בצאתו מן העיר וכן נראה דין תורה ואפילו התנה המלך כו' וכן פסק שם בהגהות דף רכ"א ע"א וכתב שם דאפילו אמרו אותן שברחו שכבר נתנו לפקיד חלקם קודם שברחו אם הפקיד כופר צריכין לחזור וליתן וע"ש וכן פסק שם במרדכי דף רנ"ט ע"ד כדברי ר"י דאפילו אם ברח לא"י לא מהני וצריך לתת חלקו וכ"פ מהרי"ק ש"ב כדברי ר"י וכתב עוד דאם יש להן איזה חילוקים צריכין לחזור למקומן ולדון שם וע"ש שעוד האריך בדין זה. ובת"ה סימן שמ"ב כתב דיש נהגו דהיוצא מן העיר אם יתחדש מס תוך ל' יום אחר צאתו מן העיר צריך לתת עמהן וע"ש הטעם. כתב הר"ם מריזבור"ק מי שאינו דר בעיר והיה שם כשנתפסו צריך ליתן להם חלקו כפי מה שנהנה. עוד שם מי שבא לעיר ואין דעתו מיושבת ומעורבת שם עם הקהל אם אח"כ נתיישב וגובין אחר ל' יום נותן ואם לאו אינו נותן ועיין בזה בת"ה סימן שמ"ב:

סעיף ו

ולא משמע כן בתשובת הרשב"א סימן אלף צ"א דכתב שם דהוצאה שהוצרכה להוציא משום שלא רצו למכור להם להם גובין לפי נפשות וכן שלא יבטלו השחיטה וע"ש. וכתב המרדכי פ"ק דב"ב דף רמ"ד ע"א וכל ענין שומרי העיר שמתחילה שמרו בעצמם בלילות ואח"כ נתפשרו עם השר לתת קצבה לשנה חשיב הר"מ דגובין לפי הממון אף ע"פ שמתחילה הוצרכו לשמור בשוה מ"מ מאחר שנתפשרו דנין בו דין תורה לפי ממון וע"ש וכתב בת"ה סימן שמ"ה דוקא שנתפשרו עמהן בסך ידוע דתו לית להו ולא מידי גבן אלא אותו הסך אבל אם העכו"ם שומרים לפי סדר הבתים ומצוים לישראל לשכור כל לילה ב' או ג' לשמור אז דל ועשיר בשוה כמו שהעכו"ם שומרים בשוה. וכתב עוד

שם סימן שמ"ה דעכו"ם הבאים על עיר להרוג הוי על עסקי נפשות וגובין מכל אדם הן איש הן אשה הן טף וכן בכל דבר שגובין לפי נפשות אבל אם באו על עיר שיהיה להם למס עובד אף ע"פ שידוע שבני העיר לא יעשו ויעמדו על נפשות וע"י כך יבוא לידי סכנת נפשות איקרי עסקי ממון והאריך שם בזה וכתב דטוב לעשות בדינים אלו פשרה וכ"כ שם סי' שמ"ו והאריך שם בזה ע"ש:

סעיף ז

ובמרדכי פרק השותפין ד' רמ"ד ע"א תשובת מוהר"ם דהולכין בזה אחר המנהג ובמקום שאין מנהג חזינן אי גובין המס לצורך בנין החומות ושאר דברים לשאר שמירות העיר ודאי יש לתת מן הבתים ואם יש מקצת הבתים חשובים וגבוהים שעושין עין גדול צריכין לתת יותר כי כל אחד יתן לפי היזקו ואפי' אותן הדרים חוץ לעיר ויש להן בית בעיר צריכין לתת מבתיהן מאחר שהוא לשמירת העיר א"כ ג"כ מועיל לבתיהן אבל שאר מסים קצובים אין להם ליתן מן הבתים ודוקא מבית שאדם דר בו אבל אם יש לו ב' או ג' בתים צריך לתת מן האחרים דמ"ש מריוח אחר ואם השר ירצה שיתנו כל אשר להן או חצי ממנו או סך גדול שאינו חושש מאין לוקחין אותו אז יתנו מן הכל ואפי' מבתים עכ"ל וכתב בת"ה סימן שמ"ב הא דכתב מוהר"ם דאם יש ב' בתים צריך לתת מהן היינו בשמחזיק בבתים להרויח בהן ולהשכירן אבל בלא"ה א"צ ליתן וכתב עוד הא דאין נותנין מקרקעות היינו מבתים וכדומה ליה אבל במקום שעיקר מחייתן בשדות וכרמים יתנו מהם אבל לא כ"כ כמו משאר ממון וע"ש ובתשוב' מהרי"ו סי' פ"ד בתים העומדים לימכר דינן כשאר פרקמטיא ונותנין מהן וע"ש אבל מהר"ם מריזבור"ק כתב דפטורין דמשום מהשבה לא מחייבין ול"נ דודאי אי קנה בית כדי למכרו ולהרויח בו אז חייב ליתן אבל אם רוצה למכור ביתו או שאר בתים שורש או כדומה א"צ ליתן מהן. וכתב עוד המרדכי פרק השותפין דף רמ"ג ע"ג ואפי' באו בעלי כיסין לשנות ולקבוע מס על הבתים אין שומעין להם ואפילו במקום שנותנין מס מקרקעות אפ"ה אין נותנין מהם כ"כ כמו ממשא ומתן. עוד כתב שם שחייב ליתן מכל מה שמניחין בו בין שהוא שלו בין של אחרים ואף אם עד עכשיו נהגו שלא ליתן ממעות אחרים יכולין מקצתן עכשיו למחות שלא יעשו כן מכאן והלאה אמנם במרדכי פרק הגוזל בתרא ד' פ"א ע"ג האריך בתשובת ר"ח שכתב דאין צריכים ליתן מממון אחרים ואם בני העיר מתייראין שהמלך מכביד עליהן משום זה יגידו הדבר למלך ואם הוא עסקא של פלגא מלוה ופלגא פקדון יתן מן החצי שהוא מלוה ולא ממה שהוא פקדון אצלו ואם הוא של עכו"ם לא יתן כלום מהן וע"ש שהאריך במקצת מנהגים שבזה אבל שם ד' כ"ב ע"ב כ"כ מוהר"ם בתשובה דלעיל

דנוהגין לתת ממעות אחרים ועסקא יתן הנותן החצי והמקבל החצי ונוהגין עוד לתת ממעות שיש לאשה בלא בעלה ואפי' מה שיש לבניו ולבנותיו הקטנות שאינן נשואות וע' בזה בתשובת מהרי"ל סי' קכ"א שהאריך בזה הרבה וע"ש. וכתב הרשב"א בתשובה סימן תתצ"א ראובן שהיה לו פקדון אצל שמעון בעיר אחרת ומת שמעון ובא ראובן ותבע פקדונו מיורשיו ומפני שלא היו גדולים כו' הוצרך להתפשר עמם במקצת ואח"כ ביקשו ממנו מס אם היתה הפשרה שיתנו לו סך מה א"צ לתת מס דא"כ לא יהיה הסך מלא אבל אם היתה הפשרה שיתנו לו מחצית או שליש הפקדון צריך לתת מזה מס וע"ש. ובת"ה סי' שמ"ב כתב נוהגין במעות אחרים כדברי מוהר"ם ולפעמים עושין בזה פשרה ועיין בנימוקי מהר"ם מריזבור"ק. כתב בת"ה סימן שמ"ג על בני העיר שהיו רגילין ליתן מס ע"פ הערכה ועכשיו באו מקצת לתקן ע"פ השבועה ושכל אחר יברר דבריו בפי' שלא יהא ערמה בדבר פסק דהדין עמהם דהרי (יש) שותפין יכולין להשביע זה את זה בטענת שמא וה"ה בני העיר בענין מס דשותפין נינהו לכל מילי וע"ש. וכתב הרשב"א סימן תתפ"ז משעה שפסקו הנאמנים מס על הקהל והתחילו לגבותו מאותה שעה ואילך הוי על כל אחר כחוב גמור כל מה שהגיע לחלקו ואפילו העני אח"כ ואין לו רק כדי המס צריך ליתנו וע"ש. וכתב עוד סימן תשע"ה אם נתחייבו הקהל מזמן ארוך בסך מה מדינא כשפורעין החוב היה לכל אחר לפרוע חלקו כפי מה שהגיע עליו בזמן שנתחייבו בחוב ההוא ואפילו היה עשיר והעני או להיפך אבל המנהג במדינות אלו לילך לעולם אחר זמן הגבייה עכ"ל. וכתב הריב"ש סימן תע"ו דאף במקום שנהגו לילך אחר זמן הגבייה מ"מ מי שבא לעיר אחר שנתחייבו בחוב ההוא אין צריך ליתן ואפילו במקום שנהגו כן אפשר דלא אזלינן בתר מנהגא גרוע כזה וע"ש. ובתשובת מהרי"ו סימן קל"ג כתב אזלינן בתר זמן הגבייה ודנין האדם באשר הוא שם אע"פ שבא עליו עלילה ח"ו ויצטרך לפשר אח"כ מיהו מאחר שעדיין לא נתפשר צריך ליתן מהכל. ומהר"ם מריזבוד"ק כתב על קהל שהיו חייבים לשר מס לאחר זמן וביקש מהקהל ולוו ממקום אחר ונתנו לשר קודם זמן ואח"כ באו אחרים לעיר קודם גביית המס וכתב דפטורין מאחר שכבר פרעו לשר לא מהני בזה מה שהתנו הקהל שיתן מי שבא קודם גבייה. והרא"ש בתשובה כלל ו' סי' י"ב האריך בענין כזה וכתב דאם המס שנותנין תועלת הבאים צריכין ליתן לזה ואם לאו פטורין וע"ש שהאריך בזה ועיין מהרי"ל בתשובה סימן ס"ב שהאריך בזה. כתב מהרי"ק שורש ו' על היהודים שהלוו לשר ואמר לנכותן במס ולא רצה לנכות ומת כך ואח"כ קם בנו תחתיו ואמר לנכות במס וירדו בין כך ובין כך מקצת עשירים מנכסיהם אין צריכין לשלם להן חלקן דהרי כבר נתייאשו ואחר כך כשמנכין הו"ל כזכו מן ההפקר

עכ"ל. כתב בת"ה סימן שמ"ב דבמסים הולכין בכל דבר אחר מנהג ובלבד שיהא מנהג קבוע שעשו כן ג"פ להיות מנהג ואף ע"פ שלא הוקבע ע"פ חכמים ואע"פ שיש מנהג שלא אזלינן בתרייהו לענין שאר דברים כמו שכתבו התוס' והרא"ה והמרדכי דיש ב"ב ובמרדכי ריש השוכר את הפועלים מ"מ לענין מס אין מדקדקין בדבר וכ"כ מהרי"ו סימן קל"ב וע"ל ס"ס ק"ס ועיין בתשובת הריב"ש סי' תע"ה שהאריך בזה אם אחר המנהג אזלינן או לא. וכתב בת"ה סימן שמ"ב דמקיימין מנהג בענייני מסים ע"פ פסולי עדות או עד מפי עד וכבר כתבתי לעיל סימן קנ"ז כך לענין חזקת יישוב ועוד האריך בת"ה סימן שמ"ב במנהג שנהגו במדינותיו בענין נתינת המסים והכלל מדבריו דנהגו לתת מס מבל תכשיטין אפילו מחוברין בבגדים ומ"מ נהגו להקל בהן הואיל ואין נותנין ונושאין בהן ומשאר כלי בית וספרים אין נותנין כלום וכן מעות שהתנדבו לצרכי מצות פטורין ממס ודוקא שמוציאין כל הריוח של אותן המעות לצרכי מצות אבל אי מוציא רק מקצת ריוח ומחזיק באותן מעות בדרך שאם יעני הוא או זרעו יחזיר ויחזיק באותן המעות לצורך עצמו אותן מעות אינן פטורין ממס ועיין בתשובת הר"ן סימן ב' ומהרי"ו סי' קל"ג פסק דיש לתת מס ממעות צדקה ובתשובת הרא"ש כלל י"ג סי' ו' פסק דפטורין וכ"כ בהגהות מרדכי דב"ב דף ע"ג. וכתב עוד בת"ה סימן שמ"ב דיש מנהג דמי שאין לו זקוק כסף דהיינו ה' ליטרין מעות וינ"ר פטור ממס וכ"כ מוהר"ם מריזבור"ק דבמלמד ומשרת וסופר נהגו שאם אין לו ב' זקוקים אינו נותן כלום אבל אם יש לו יותר נותן מהכל. וכתב עוד דלא מקרי תכשיטין אלא בהעביר צורת המטבע או עשה תכשיט ממש ולא כאותן שעושין בשעת המס מדינרין זהובים כעין תכשיטין או נסכא של כסף כעין כוס. וכתב עוד בת"ה סי' שמ"ב ומעות שהניח בפקדון אפילו חוץ לעירו ולא היה בעיר מעולם אפילו טמונים בקרקע חייב ליתן מהם כדברי מהרי"ח שמסים קצובים צריך ליתן מי שיש לו אע"פ שאינו מרויח וכן פסקו מהרי"ו סי' קנ"ה ומהר"ם מריזבור"ק דצריך ליתן מפקדון אף ע"ג דנותן גם שמה במקום שהפקיד שם אבל בתשובת הרשב"א סי' תרס"ד כ' דמפקדון קבוע א"צ לתת כלום וכ"כ מהרי"ק שורש קכ"ד דאינו צריך לתת מפקדון שיש לו בעיר אחרת וע"ש וכ"כ הרשב"א בסי' תשפ"ח והאדיך שם בזה דאפילו אם יש לו ממון בעסק במקום אחר א"צ ליתן מס מהן במקום שדר בו כיון שאינן עושין עין בעירו וכתב עוד בסי' אלף ע"ד אם יש לו נכסים במקום אחר ויש שם בעלי חובות עליהן א"צ לתת מהן וע"ש. ובסי' תשס"ח כתב בת"ה אע"פ שצריך לתת ממעות פקדון שלא היו מעולם במדינה מ"מ אם היו לו קרקעות שם א"צ לתת מהן הואיל ואינן ראויין לראות פני המדינה ומהרי"ו כתב סי' קל"ג דאין לחלק בזה. כתב מוהר"ם מריזבורק מי שהניח

מעות ביד שליש לנדן בתו אם יגמרו השדכנים ינתנו לחתן צריך לתת מס מהם. וכתב עוד בת"ה סימן שמ"ב דמי שהלוה לעכו"ם בחוב או על המשכון ועלה עליו רבית אין נותנין מן הרבית אא"כ נזקף הקרן עם הרבית והוא פחות משנה שהלוה כו' ובתשובת מהרי"ו סימן קל"ג כתב דתולה הכל בהגיע זמן הפרעון ואז צריך לתת גם מן הרבית. וכתב עוד שם דמחוב שאינו בטוח ומ"מ לא נתייאש ממנו צריך לתת מכל החוב ובת"ה סי' שמ"ב האדיך בזה בחילוקים וע"ש גם בסי' קמ"ד ובפסקיו האריך בדין מי שאין לו רק חובות שאינן בטוחים כ"כ כיצד נוהגים בגביית המס ממנו וע"ש ובתשובת מהרי"ו סי' פ"ב וסי' פ"ג כ' מנהגים בזה. כתב בת"ה סי' שמ"ב מי שיש בידו שטר שהוא פרוע או שקר ומחזיקו בידו עד שעה שיוכל לתבעו א"צ לתת מזה כלום וכן מי שיכול להוציא ממון ע"י תביעות וערעורים מעכו"ם אינו חייב לתת מזה כלום כיון שאינו דרך הלואה ושכירות שלא הגיעו ליד הפועל אין נותנין ממנו אפילו הגיע זמן הפרעון ומי שחייב לאחרים מנכין לו אע"פ שעדיין לא הגיע זמן הפרעון אך אם נראה להקהל שלא יצטרך לשלם אין מנכין לו וכתב שם בת"ה סימן שמ"ב כל הא דלעיל במסים הרגילים ומצויים להיות אבל אם הגביהו בדבר החדש שהשלטון לוקח ד' או ה' חלקים מהממון של ציבור אז ישתנו הדינים כו' וע"ש. כתב מהר"ם מריזבורק מי שדר כאן ואשתו במקום אחר הוא מחויב ליתן מכל אשר לו ואשתו לא תתן אלא ממה שתחת ידיה. כתב מהרי"ו סימן פ"ד מי שעשה לו שומא לא יכול הוא או הקהל לומר שטעו אבל אם נותנין ע"פ השבועה יכולין לומר וע"ש ועיין בתשובת הרא"ש כלל ו' סי' ד' שהאריך בזה בחילוקים וכתב עוד סי' קכ"ד דהשמאים נאמנין על אחד כמה הודה לפניהם אע"פ שכבר נסתלקו מן השמאות וע"ש אבל במרדכי דב"ב ע"ד משמע דאין בני העיר נאמנים על אחד כמה הודה לפניהם כל זמן שנוגעין בדבר וע"ל סי' ז':

סעיף ח

כתב בת"ה בסי' שמ"א אע"פ שאין דנין בזמן הזה דין ת"ח לשום חכם מאחר שבעונותינו נתמעטה התורה היינו דוקא לענין שאר דברים הנוהגים בחכם כגון דלקנוס ליטרא דדהבא למביישו אבל לענין מסים אין מדקדקין כ"כ אם הוא מוחזק לת"ח בדורו וע"ש שהאריך בזה ובסימן שמ"ב כתב דאין חילוק בזה בין רב המחזיק בישיבה או לא אלא אם הוא ת"ח שתורתו אומנותו ומבין ברוב הספרים פטור ממס לפי הדין ויש מקומות שנוהגין שלא לפטור רק לרב היושב בישיבה להורות ומ"מ תורתו אומנותו צריך עכ"ל ועיין בי"ד סי' רמ"ג מדין ת"ח. כתב ריב"ש סי' תע"ה דש"ץ או שאר העוסקים בצרכי ב"ה אינן פטורין ממס דלא פטרו רק לת"ח מיהו אם שכרוהו תחילה לש"ץ שיהא פטור

ממס ואח"כ שכרוהו סתם ודאי ע"פ תנאו הראשון שכרוהו אמנם בת"ה סי' שמ"ב כתב אבל לא ראיתי בשום קהילה קבועה שחייבו חזן בב"ה שלהן במס אפילו שהיה לו קצת ממון ומנהג הגון ונכון הוא עכ"ל. וכתב עוד שם יש נוהגין לפטור משרתיהן שיש להן ממון הואיל וסמוכים על שולחנם ואינו מנהג הראוי לילך אחריו:

סעיף ט

וכ"כ נ"י פרק חזקת דף קפ"א ע"א דאפילו נתרבה מס עליהן בשבילו אין לו לסייע כלום וכ"כ בת"ה סימן שמ"ב והאריך שם בדין אדם בטל אימת חייב במס וע"ש. וכתב עוד שם הא דאדם בטל חייב במס היינו בדר שם אבל מי שבא לשם בדרך מקרה או לתלמוד תורה או שכירות אין לתת כלום אם אינו מרויח שם:

סעיף י

כתב המרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ"א דלאו דוקא אדם בטל אלא ה"ה אחר אם מחלו לו מס שלו מעצמם א"צ לסייע. וכתב עוד שם בשם ר' שמחה דאם אחד הלך לשר אחר שנתן עליהם מס וביקש ממנו למחול לו חלקו מן המס וכן עשה צריך לחלוק מס הקהל אבל אם מחל לו השר מעצמו הרי הוא שלו לבד אבל מהר"ם כתב דאם מחל לו חלקו אחר שנתפשר עמהם ע"י בקשת היהודים אז הוא שלו לבד אבל אם מחל לו קודם שנתפשר עמהם הרי הוא של הקהל דמה שמיקל ממנו מכביד על אחרים מיהו אם אמר מעצמו זה היהודי לא יתן ה"ז אינו נותן עמהם אע"ג דבתחלה הורגלו לתת ביחד וה"ה דיכול לומר דיתנו בשוה ודוקא קודם שנתפשרו עמו אבל לאחר זמן שנתפשרו לא יכול להקל על זה ולהכביד על זה ולא אמרינן דינא דמלכותא דינא מיהו אפשר דאפילו קודם שנתפשרו אין כח ביד השר לפטור אחד או להפרידן זה מזה או להקל על אחד ולהכביד על השני אפילו עושה המלך מעצמו ואפילו היה זה האיש משותף עם הקהל מעולם דסתם הקהל משותפים בענייני מסים ואין יכולין להפריד זו מזו שלא נודע להקהל וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתמ"א וע"ש והאשיר"י פרק הגוזל הסכים לדברי רבי' שמחה וכ"נ מדברי ת"ה סי' שמ"א אבל מהרי"ו בתשובה סימן ל"ה פסק כדברי מוהר"ם וכתב מוהר"ם מריזבור"ק מי שרוצה השר להפרידו מהקהל ושיתן לבד ילך אצל השר ויאמר אני לא אוכל להפרד וגם לשניכם לא אוכל ליתן ואם אח"כ יאמר השר דצוני שתפטרו אותו ויתן לבד הוא פטור רק שיקבל עליו שלא גרם הוא עם השר ואם קצב מכל מאה יוכל להפרד דאין להם היזק בזה אבל אם קבלו עליהן שלא להפרד לא יוכל להפרד עכ"ל אבל בפסקי מהרא"י סימן קמ"ד כתב דלדברי מוהר"ם האחרונים במרדכי הנ"ל אין שום דרך המועיל לפטור ולהפרד מן הקהל וכ"מ קצת בתשובת הרשב"א סימן תתמ"א וע' בתשובת מהרי"ל סימן ע"א. כתב עוד הרשב"א סימן תרמ"ד מי שפטרו המלך ממסים

וארנונות מ"מ משאר דברים לא פטרו ולא מאירע שיארע להן לא פטרו וחייב לתת כל מילי דנטירותא וגם פטור המסים עדיין מחלוקת עכ"ל. ובתשובת בר ששת סימן קל"ב בסוחר שנתן חלק למלך אפ"ה צריך ליתן עם שאר הקהל וע"ש ובתשובת מיימוני ס"ס קנין סימן כ"ט ועיין בתשובת הרא"ש שכתבתי בסמוך בדין זה. וכתב נ"י דף קנ"ט ע"ב בירושלמי אכסניא של מלך עד שלא תבוא עליהם מותר לתת להם שכר שלא יתן כלום אבל לאחר שבא עליהם אסור כו' ונראה שהוא כדברי מוהר"ם הראשונים בתשובה שכתבתי למעלה. כתב המרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ"א ע"ב הא דהקהל שותפין לענין מס היינו ענין מס קצוב אבל עלילות וארנונות אין שותפין בזה ואם השר מעליל על מקצת הקהל שלא כדין לא יתנו אחרים עמהן ואפילו אם שמו העלילה בתחילה על כולן הבורחים פטורים עכ"ל המור"ם והיא בתשובה בס"ס קנין דף מ"א ס"י וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן אלף נ"ט וכ"כ המרדכי פ"ק דגיטין דף תר"ו ע"ד דאם העליל המלך על שנים ונפטר א' בחכמתו אין לשני עליו כלום עכ"ל וע"ל סימן ס"ח כתב כיוצא בזה וכתב מהרי"ק שורש ד' כשיעלילו על היהודים הדרים בעיר א' כל הקהילות אשר יש לחוש שגם עליהם ח"ו יעבור כוס כולם חייבים לישא בעול ולהציל אף ע"פ שלעת כזאת אין מעלילין עליהן כלל עכ"ל. כתב בת"ה סימן שמ"א דבמס שאינו קצוב יכול השר או המלך למימר שמקצת בני העיר זו יתנו עם עיר אחרת ולא עם עירן אבל במס קצוב לא וע"ש שהאריך בזה והמרדכי ס"פ הגוזל בתרא דף ש"ו ע"ג בני העיר שהטיל המלך עליהם מס ובאים יהודים אחרים ובקשו מהשר שיחברן עם אותה העיר והתרו בהן בני העיר שלא יעשו פן יכביד עליהן ע"י חיבור זה ועברו על ההתראה עשו שלא כהוגן אך אם יאמרו לשלוחי המלך בתחילה היינו מרובים ועכשיו אנחנו מועטים ואין אנו יכולין לתת כמתחילה וע"י זה אמר המלך לחברן אין פשיעה בזה אבל אם אמרו לחברן יש להם דין רשע ואף אם מתחילה היה מנהגן לתת ביחד ועכשיו שינה המלך מעצמו וגזר בפירודן משמיא הוא דרחמי עלה ואין האחרים רשאים להשחית או לפייס המלך לחזור הדבר לקדמותו. עוד שם תשובת מוהר"ם על מלך א' שהיו יהודים תחתיו ונתנו מס למלך בשותפות זמן ארוך ואח"כ נתן מקצת מדינתו לבנו ועכשיו רוצים היהודים שתחת המלך שאותן שתחת בנו יתנו עמהן כבראשונה ופסק דבמקום פסידא שותף חולק שלא מדעת חבירו ולכן נתפרדה השותפות ואין צריכין לעזור לאחיהם שתחת המלך כ"ש שהמלך מצוה בכך שיתפרדו כי רשות ביד המלך לעשות כזה להרבות לזה ולמעט לזה ודוקא שנתן המלך אותו חלק המדינה לגמרי לבנו אבל אם לא נתן רק הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה ועדיין המס לוקח המלך עדיין השותפות קיים ולא יכולין

להפרד וע"ש ובתשובת מהרי"ו סימן פ"א. כתב מוהר"ם מריזבור"ק אחד שנתנו לו הקהל רשות ליתן מס לבד ומת אין היורשין יכולין להפרד דלדידיה הרשוהו ולא ליורשיו וכתב עוד מי שעובד לשר ומחמת זה פטרו ממס לא מהני אבל אם תפסו והוצרך לתת ממון הרבה ומתוך זה פטרו פטור וע"ש ובתשובת הרא"ש כלל ו' סימן י' שהאריך בזה וכתב באחד שהוצרך ליתן לשר מפני אומנותו וגם הקהל הוצרכו ליתן מסים אם נותנין הקהל לשר כדי שיהיה להם למגן ולמחסה גם זה צריך ליתן חלקו אבל אם אינן נותנין לשר אלא שיהיה לסיוע בערכאותיהן זה שכבר נתן א"צ ליתן עמהן וכתב עוד שם סימן ט' שאם מקצת הקהל שהוצרכו להוציא שיתקיימו שטרי חובותיהן דבר פשוט הוא שאותן שאינן נושאין ונותנין בשטרות שאינן צריכין ליתן כלל כי אין להם עסק בדבר זה רק אותן הצריכים וע"ש ובתשובת בר ששת סימן קל"ב שהאריך בזה וע"ש:

סעיף יא

ובמרדכי פרק השותפין דף מ"ד ע"א דאם התחילו לצאת מעצמן ושוב נמלכו ושכרו אחרים ת"ח חייבים לתת חלקם עד כאן לשונו:

סעיף יב

ועיין לקמן סימן רפ"ט וכתב הרא"ש בתשובה כלל ו' על ראובן שהיה חייב לתת מס עם הקהל ופטרו אותו פטור ואין דברי הקהל צריכים קנין הן נגד יחיד או רבים מיהו יכולין לומר שלא פטרוהו רק משנה אחת וכן המקבל עליו לתת לחבירו מאה זהובים לשנה יכול לומר שלא קיבל עליו רק לשנה וע"ש עוד שם על הקהל שמכרו גולגולת מן המס לראובן ואח"כ אומר שמעון שהקהל פטרוהו אם לא הוציאו בשטר מכירה ששמעון לא יתן לא יוכל לפטור עצמו וע"ל סימן קע"ו אם טענו מקצת בני העיר עבור מסים אם אחרים יכולין לטעון וע"ל סימן קכ"ח בדין הפורע חוב של חבירו אם אחד מבני העיר נתפס על חבירו עבור מס. כתב הרא"ש עוד בתשובה כלל ו' סימן ו' תקנה שכתוב בה שכל מי שיש לו מאה זהובים יתן מס מהן ה"ה אם היה לו שוה כסף וע"ש וכתב עוד שם סימן ז' תקנה שכתוב שכל מי שיגבה מאה זהובים מחובותיו יתן מס ה"ה אם מוכר חובותיו לאחר מיקרי גבייה וכ' עוד שם סימן ט' על ראובן שנכתב לו חוב על שמו כתב לבסוף שאלו המעות של קהל וכן היה מנהגן לכתוב כן ואח"כ טוען הוא הכל שלו כי הקהל היה חייב לו אינו נאמן וע"ש וע"ל ס"ד מדין רבים אימת הם מוחזקים נגד יחיד ואם גובין מס ע"י עכו"ם וע"ל סימן קנ"ה רבים שמגיע להם נזק מיחיד כופים היחיד לסלק היזקן ואח"כ ידונו ושם בשר אחד שרצה לכוף היהודים הדרים בכפרים לדור תחתיו או לגרש גם היהודים שלו מה דינו וע"ל סימן קע"ז בדיני מס. כתב הרא"ש בתשובה כלל ו' סימן כ"ח על גובי המס שבאו להחרים ראובן על שלא נתן מס שלו ובא

שמעון ונתן משכון בעדו ואח"כ רצה שמעון שיחזירו לו משכונו ויכריחו ראובן שאין הציבור צריכין לעשות:

סעיף יג

ועיין עוד בדיני מס ובני העיר כתב ר' ירוחם נל"ב ה"א ובתשובת מהר"ד כהן בית ל"א ול"ב י"ג וי"ד ועיין סימן רכ"ז אי בני העיר יכולין למחות באחד מהן הבא להוזיל השער וע"ל ס"ס רל"א מדיני תקנות בני העיר וכיצד בני אומנות רשאין להסיע על קיצתן:

סימן קסד

סעיף א

ואני אומר היכא דנהוג נהוג אבל נראה דאין להוציא מבע"ה נגד דעת רש"י והרי"ף והתוס' והאשיר"י שכולן סוברים דבשותפות אין לבעל העלייה כלום ואף ע"פ שב' כתב ליישב דעת הרי"ף דס"ל כדעת הרמב"ם וכ"כ שדעת רש"י כן והביא קצת ראיה מדברי רש"י אין הכרח בדבריו כי יש ליישב ולדחות ראייתו גם כי בסמוך חזר בעצמו ופירש דברי רש"י שס"ל כדעת התוספות והרא"ש:

סעיף ב

ועיין פ"ג מה"ש בהג"ה מזה ובנ"י סוף שור שנגח ד' וה' כתב בעל העיטור ז"ל כותל רעוע שבין שותפים ובא אחד לסתרו אין חבירו יכול לעכב עליו דלא יגדל אדם סולם רעוע או דבר המזיק תוך ביתו וסותר ומוציאין מזה בע"כ עכ"ל:

סעיף ג

וכתב נ"י ריש הבית והעלייה אם כל אחד אומר שלי הוא בזה חולקים בשוה וכתב עוד אם ראויין להשבר בשוה נוטלין בשבורות בשוה אע"פ שחלק אחד יותר גבוה משני וכתב עוד דאם נגנבו מקצת חולקים ההפסד בשוה אף על פי שחלק הא' היה יותר גבוה וע"ש:

סעיף ד

כתב המ"מ פ"ד מהלכות שכנים בשם הירושלמי והרמב"ן והרמב"ם שיוכל בעל העלייה לכוף בע"ה לבנות וכאן מיירי שאינו רוצה לכפותו או שהלך בע"ה למדינת הים והרשב"א כתב שלעולם אינו כופהו אלא שבונה הבית ודר בתוכו עכ"ל ודעת רבינו כדברי הרמב"ם שהרי בתחילת סי' זה כתב דיכול לכוף אותו וזהו דברי הרמב"ם שהוכיח ממנו בעל המגיד שדעתו שיכול לכפותו וע"ש ובנ"י פרק הבית והעלייה:

סעיף ה

וכתבו התוספות ונ"י סוף המקבל דפשיטא דזה יכול למכור ביתו לאחר ואותו השני יכול לבנות ופשוט הוא:

סעיף ו
בתשובת ריב"ש סי' רט"ז האריך בדינים אלו:

סימן קסו

סעיף א
וכ"ה בנ"י פרק הבית והעלייה:

סימן קסח

סעיף א
ואפשר שאף דעת הרמב"ם כן ודלא כה"ה:

סימן קעא

סעיף א
וכן לא מצי למימר נחלק הבית לד' חלקים ושקול אתה שני חלקים במקום שיפול לך הגורל משום דא"ל לא עדיפת מגברא דאתית מחמתיה דלא היה יכול להכריחני ליטול חלקי בב' מקומות וע"ש שהאריך בזה גם בפרק בתרא דכתובות וע"ל ס"ס קע"ד נתבאר דין זה בדברי הטור. וכתב בת"ה סימן של"ו ראובן שרצה לכוף לשמעון שיחלוק עמו בית שהיה בו דין חלוקה ושמעון משיב דהבית יהיה נפסד ויגרע ממה שהוא עכשיו והשיב דכ"מ שנראה לב"ד שיהא נגרע חלקו ממה שהוא עכשיו אין כופין אותו לחלוק במקום פסידא וכ"כ מוהר"ם בתשובה לענין סתירת חומה כו' ונראה דדוקא בהפסד מרובה יותר מחומש אבל בפחות מזה לא מיקרי הפסד כ"כ וכופין לחלוק עכ"ל ועיין למטה בתשובת הרא"ש מענין הלוקח בית מדין זה. כתב בתשובות מיימו' ס"ס קנין סימן י"ד על בית שהיה בנוי לצד צפון והחצר לצד דרום חולקין מצפון לדרום כדי שיהא לכל אחד בית וחצר ואם יש שם דבר שמעכבין לחלוק בכה"ג יחלוקו כפי מה שירצו ואם זה אומר בכה וזה אומר בכה יחלוקו בקורנזול וע"ש. עוד כתב שם על חצר שאין בו דין חלוקה בלא עובי החומה שאינה עומדת לסתור אין בו דין חלוקה באותו חצר ודוקא אם צריכים לסתור כל הכותל אבל אם אינן צריכין לסתור רק מקצת החומה ולהקלישה כדי להשלים לכל אחד חלקו אם לא יפול הבנין שעליה יכילין להקלישה כו' וע"ש. וכתב בתשובת מיימוני ס"ס קנין אם אין יכולין לחלק אלא בדרך שיהא רק לא' פתח לר"ה יעשו כך ויהא לשני דרך על הראשון ליכנס ולצאת דרך פתחו ודברי הרמ"ה שכתב רבינו שצריך לכל א' דרך בפני עצמו הם שלא כדברי תשובה זו. ובתשובת הרא"ש כלל צ"ח סי' ה' על אחין שחלקו ונפל לא' מהם שיפתחו פתח על בני המבוי ועכשיו בני המבוי רוצים לעכב ואף אם השני רוצה ליתן לו דרך ביתו אינו רוצה אלא בפתח מיוחד

והשיב שהדין עמו וחלוקה בטעות היא וחוזר ועיין במרדכי ספ"ק דב"ב דף רע"ו ע"ג מדין חלוקת בית. כתב הרשב"א בתשובה סי' תתקנ"ה אם היה בדבר כדי חלוקה וקבלו קנין שלא לחלוק אין יכול לכוף לחבירו לחלוק ולא אמרינן דהוי קנין דברים בעלמא וע"ש חילוקים בזה וע"ל בסי' זה אם שייך בבתים שלנו דין חלוקה או דין גוד או אגוד וע"ל סי' קנ"ז מדין חלוקת מקומות בבה"כ:

סעיף ב

וכ"כ רשב"א בתשובה סימן תתקי"א. כתב המרדכי פרק המוכר את הספינה ע"ד חדר שיש בו י' אמות על י"א אז יש לראובן שיש לו בו רביעית כדי חלוקה אף לדברי ר"י דס"ל דחלוקת הבית הוי ג' על ד' דהא איכא ברביעית החדר ד' על שש והאמות אין לו למדוד לפי מדת העולם מה שקורין אמות אלא לפי אמות שבתלמוד כ"ד גודלין לאמה ואם יש לא' בחדר או בית כדי חלוקה ולשני אין לו וזה שאין לו תובע לחלוק שומעין לו מאחר שיש לחבירו כדי חלוקה וכתב מהר"ם בתשובה דחדר הוי כדי חלוקה אפילו אין לכל אחד ד"א דחדר אינו עשוי אלא להצניע חפצים כמו תיבה בעלמא עכ"ל ועיין בזה בתשובה הרשב"א סי' תתקי"א וע"ל סי' קע"ז אי בעי ד"א מרובעות בחלוקת בית. בתשובת מיימוני ס"ס קנין סימן י"ד ד' שותפין בבית לב' יש להן כדי חלוקה ולב' אין להן כדי חלוקה יטלו אלו השנים חלקם ויניחו השנים בחלקן ואפילו אמר אחד מאותן שאין לו כדי חלוקה תנו לי ג"כ חלקי וא"כ ישאר לרביעי פחות מכדי חלוקה וכדי לבטל החלוקה אומר כן אין שומעין לו ועוד האריך שם בתשובה ס"ס קנין מדין חלוקת בית וע"ש וכתב עוד שם סי' ל"ו דמצטרפים על האורך והרוחב שבבית עם החדרים שבו ולא מצי האחד למימר פלוג הכי כדי שלא יהא בו דין חלוקה משום דא"ל אידך נפלוג הכי שיהא בו דין חלוקה ואם צריכים לשבר קצת חדרים כדי לחלוק ישברו המעט שאפשר ואם מצד א' יש בו בניינים ואחד אין לו או שמצד אחד ר"ה ומצד אחד סימטא כל כי האי יעלו בכספים עד שיהיו החלקים שוים בדמיהן אבל מדעת שניהם עושין כמו שירצו ויחלוקו וע"ש. כתב המרדכי פרק בתרא דבתרא דף תקמ"ד ע"ב בשם מוהר"ם על ראובן ושמעון ולוי שותפין בבית ולראובן ולשמעון היה לכל חד כדי חלוקה וללוי אין לו כדי חלוקה ואח"כ קנה שמעון חלקו של לוי צריך לחלוק ולא יוכל למימר מאחר שלוי היה יכול למחות החלוקה גם אני אעכב אותה או אהדר שטרא למריה וע"ש ובתשובת מיימוני ספר קנין סי' י"ד:

סעיף ג

מ"מ שמעינן דגוד או אגוד עדיף מחלוקות אלו וכ"כ המ"מ פ"א דה"ש בשם הרב בן מיגא"ש וכ"ב הרשב"א בתשובה סימן תתקנ"ו וע"ש ונראה מדברי הרמב"ם פ"א מה"ש

דחלוקת שכירות עדיפא מחלוקת זמנים דהיינו זה זמן א' וחבירו אח"כ זמן ב' ובתשובת בר ששת סימן רכ"ז דיש חולקים ומ"מ לכ"ע א' יכול לומר לחבירו או שכרהו אתה בכך או אני אשכרהו בכך בדינא דגוד או אגוד וע"ש:

סעיף ד

משמע אבל בלא"ה צריך לחלק החצר עמו וכ"כ המ"מ פ"א מה"ש ודלא כהראב"ד שהשיג עליו:

סעיף ה

נראה לי הא דלא יוכלו להשתמש ביחד חייבו משום המרתף שהיו מניחים בו היין ומוכרין אותו והוי כעין חנות שנתבאר לעיל דלא מיתדר להו ביחד אבל אי הוה הגת לחוד יכולין להשתמש ביחד כמו שכתב המ"מ פ"א מה"ש לענין בית הבד ודלא כב"י שכתב דהרמב"ן חולק על תשובת הרא"ש ואני תמה עליו דא"כ גם דברי רבינו חולקין אתשובה שהביא שהרי גם הוא כתב דבבית הבד תשמישן ביחד וזה אינו במשמע כלל וע"כ צריך לפרש כמו שכתבתי ואין מחלוקת בזה:

סעיף ו

ולא ידעתי מה קשה לו דהא כבר נתבאר למעלה בסמוך דבדבר שאין בו שיעור לא יכול לומר גוד או אגוד ולהכי קאמר אם רוצה זה בדין גוד או אגוד צריך להשאיר כשיעור אבל אה"נ אם רוצה להיות משותף לעולם בחלק הנשאר יכול להשאיר מה שירצה כן נראה לי:

סעיף ז

וכתב נ"י דף קס"ג ע"א ואע"פ שיש לו כיוצא בזה במקום אחר וע"ש:

סעיף ח

ונראה דמיירי בבתים שאין מלאכתן שוה דומיא דב' שפחות שהביא לראיה אבל אם תשמישן שוה מודה הרשב"א לדברי רב האי והרא"ש והרמ"ה דחולקים בתים נגד בתים:

סעיף ט

וז"ל בר ששת סי' רכ"ז רוב בתים אין בהם דין חלוקה לפי שאין כל הבתים והחדרים שוין ואין חולקין בית נגד חדר או נגד עלייה או בית מבשלים וכדומה שאין תשמישן שוה וכ"ש לדעת הרמב"ן שס"ל דאין חולקין רע נגד יפה וכל חדר יפה מחבירו אם בתכונתו אם באורו אם בחוזק הבנין וגם שברוב יצטרכו לשנות בחלונות ופתחים ואין אומרים זה לזה לחלוק שיצטרך לבנות ולהוציא הוצאות בכל הבתים עכ"ל וע"ש שעוד האריך בזה וקצת לא משמע כן בתשובת הרא"ש שבסמוך שהרי כתב דחולקין בית וחנות ומרתף זה כנגד זה ומ"ש שאין לחלוק במקום שצריך להוציא הוצאות בבנין נראה שאם אין הוצאות רבות אין לחוש כמ"ש לעיל לענין סתירת הבית:

סעיף י
נראה דהיינו דוקא שיאמרו בכל אחד בפני עצמו גוד או אגוד אבל לא יוכלו למימר קח אתה הבית ואני השאר או להיפך ואחר יתן לחבירו מה דביני וביני מאחר שאין תשמישן שוה אין חולקין אותן זה כנגד זה כמבואר לעיל מיהו אפשר לומר דזה מיקרי תשמישן שוה לדעת הרא"ש ודלא כתשובת בר ששת שכתבתי ועוד נראה דדוקא באלו החדרים שהיה לכל א' פתח בפני עצמו פתוחה לר"ה ועל כן כל א' מיקרי דירה בפני עצמו אבל בבתים שלנו שפתח אחר פתוחה לר"ה ושאר החדרים כולן פתוחין לבית כולן נקראים דירה אחת ויכולין למימר בכולן בבת אחת גוד או אגוד וכמו שנתבאר לעיל:

סעיף יא
ועיין בתשובת הריב"ש סי' רכ"ז וסי' תפ"ג שהאריך בדינים אלו ועוד ע"ל סי' רכ"ז תשובת הרא"ש בדיני חלוקה:

סעיף יב
ועיין סי' שי"ו שדעת הרא"ש כרבי':

סעיף יג
ועיין לעיל בסוף סימן זה ונראה לי דאם משתמשין במשכנתא דינא כמו שכירות:

סימן קעב

סעיף א
וכתב המ"מ פ"ב דה"ש בשם הרשב"א דוקא שיש ד"א במה שאינו מקורה אבל בפחות מד"א לא:

סעיף ב
ולי נראה דודאי אף רבינו מודה בזה ולא קאי אדברי הרא"ש כלל אלא אדברי ר"י הלוי שהביא תחלה רק שכתב תחלה שאף הרא"ש לפום רהיטא פסק כן ואח"כ כתב סברת נפשיה ונראה לחלק כו' ולא חילק בחילוקו של ב"י משום דכבר נתבאר ריש הסימן דרבים חולקים וס"ל דאף בקנו או ירשו חולקים לפי הפתחים ולכן חילק בחילוק זה שהוא אמת אליבא דכ"ע וה"ה אם קנו או ירשו למאי דאית ליה חולקים בשוה ולא בא רבינו בכאן ליישב דברי הרא"ש כלל רק להורות הדין כן נראה לי:

סימן קעג

סעיף א
וכתב מעשה בזה וכתב עוד דוקא אין מחלקין בכך אחד אבל אם הוא כולו של אחד מותר לחתכו וליכא ביזיון בזה ועיין במרדכי שהאריך עוד בדין זה ובמ"מ פ"ב דהל'

שכנים כתב וכרך א' אע"פ שיגיע לזה תורה ולזה נביאים אין חולקין שאין כבודן של ספרים שיחלקו בב"ד אחר שנתחברו בכרך א' עכ"ל הרשב"א:

סעיף ב

ונראה דהרמב"ם חולק לסברתו שס"ל כן לענין חלונות וכמו שנתבאר לעיל סי' קנ"ד אבל הרא"ש חולק וע"ל סי' קנ"ד:

סימן קעד

סעיף א

וכתב הרא"ש רי"א דאם אמר זה שאינו רוצה בה רק הם יקחו להם כפי מה שעלו אותה דאין צריכין ללקחה אלא יכולין לומר אנו אין רוצין בה אלא בגורל אבל מ"מ אם אתה רוצה בה ליקח אותה [קח אותה] כמה שהיה שוה לנו ולא נראה בעיני הרא"ש:

סעיף ב

וכ"כ התוס' ספ"ק דב"ב ואע"פ שרש"י פי' שם הסוגיא בענין אחר מ"מ נראה דלענין דינא לא פליג ודלא כב"י דכתב דרש"י פליג בזה וס"ל דאין שומעין לו:

סעיף ג

ונראה מדבריו דה"ה אם היו כאן ארבעה אחין בני איש אחד ורוצים לחלוק ושנים מהם רוצים להשתתף ולהיות חלקם ביחד דשומעין להם מכח דכופין אותו על מדת סדום אבל לא משמע כן מתשובת מוהר"ם שכתב המרדכי פרק שני דייני גזירות שכתב שנים שהיו שותפים בשדה אחת ואחד מכר חלקו לשנים כשבאין לחלוק אלו השנים יכולים למימר שיתנו להן חלקן ביחד הואיל ובאים מכח אחד הרי הן כמותו הא לא"ה כגון ב' אחין שביקשו חלקן ביחד לא מצי למימר הכי וע"ש:

סימן קעה

סעיף א

וכן כתב המרדכי פרק המפקיד דף קל"ז ע"ד באחד שהפקיד ביד אחד ומת ובאו קצת בניו לתבוע חלקן נותנין להן חלקן וע"ש תשובת מוהר"ם שהאריך בדין חולק שלא בפני כל האחים:

סעיף ב

כתב בתשובות מיימוני סוף הלכות קנין סימן ל"ב דאפילו אם המוכר אומר קודם שאמכור למצרן אחזור מן המקח ואעכב הקרקע לעצמי לא מהני ועיין שם שהאריך בדיני מצרנות:

סעיף ג

ואפשר דהרא"ש לא קאמר אלא כשאין המוכר מקפיד בדבר:

סעיף ד
וכ"כ נ"י פרק המפקיד דף ע"א וע"ב וכ"כ ריב"ש סימן תק"א דכן הסכימו כל האחרונים:

סעיף ה
כתוב בתשובת מהרי"ל דף א' למ"ד דלא מצי לסלקיה ליה לזמן מרובה מ"מ לא ידע המצרן מן המקח אלא אדרבה היה סובר שכל הקרקע שלו והלוקח יתן לו מעות המקח או השכירות ולכך שתק אע"ג דאח"כ לא זכה בדין מ"מ לא אבד זכותו של מצרנות ויכול לסלקו כשנודע לו צריך לסלוקי וע"ש ולקמן בסי' זה גבי נגזל שרוצה לסלק הלוקח:

סעיף ו
אבל במרדכי פרק המקבל דף קמ"ד ע"ב מתשובת ר"מ דהחליף מקמי מכירה מ"מ נראה לדון כדברי הרמב"ם דהלוקח הוא מוחזק ואין מוציאין מידו כמו שיתבאר למטה:

סעיף ז
וכתב בתשובת בר ששת סימן שס"ט אם האשה קנתה עם הבעל ויש להם נכסים ידועים שאין יכולין לסלקה גם הבעל מחלקו אין יכולין לסלקו דיד בעל כיד אשה א"כ מאחר שאינן יכולין לסלק את האשה אינן יכולין לסלק אותו וע"ש:

סעיף ח
וכתב המרדכי פרק המקבל דף קמ"ד ע"ב דה"ה אם האשה או היתום הם מצרנים אינן יכולין לסלק לאשה או ליתום הלוקחין וכן פי' הר"ם:

סעיף ט
וזהו שלא כתשובת מהרי"ו סימן צ"ט שכתב האשה שמכרה יש בו משום דינא דבר מצרא:

סעיף י
וכתב עוד סי' תק"ז דהקדש לעניים אין בו משום דינא דבר מצרא. כתב נמ"י פרק המקבל דף קכ"א ע"ב דהיכא דלוקח לית ליה ארעא ודחיקא ליה שעתא ומצרן לא מצטרך ליה אלא להרווחה בעלמא דלית ביה משום דינא דבר מצרא ובב"י שכ"כ הר"ן בשם הרמ"ה וגם הגהות מיימון פי"ב מהלכות כתבו סברא זו אבל כתבו דמור"ם כתב דהמצרן מוציא מיד הלקוחות והוא דעת התוס' פ"ק דב"ב אבל רש"י כתב שם כסברא קמייתא וכ"כ מהרא"י ז"ל בת"ה סי' ש"מ בשם א"ז והאריך שם בזה וכתב דהיכא דהלוקח היה בידו לקנות בית אחר אלא שאינו כרצונו איכא למימר דבכה"ג מודה א"ז דהמצרן קודם וע"ש ובתשובת מהרא"י סי' פ"ט כתב ג"כ בדברי א"ז דאם אין ללוקח בית אין המצרן יוכל לסלק ודוקא שלוקח הוא מאותו העיר אבל בלא"ה לא וע"ש:

סעיף יא
ואין בדבריו הכרח לדחות דברי מהרי"ק ועל כן נ"ל שהוא לפי ראות עיני הדיין שאם יש בזה היזק לשותף השני מצד חלוקת המטלטלין או מצד שיצטרף להיות שותף עם אחד שאין דעתו נוחה בו השותף יכול לסלק הלוקח דאין לך טוב וישר מזה ועדיף משאר דינא דב"מ כן נ"ל:

סעיף יב
כתב המרדכי פרק המוכר פירות ע"ד בשם ראבי"ה דאין אדם יכול למכור או לישא וליתן במקומו שיש לו בב"ה משום פגם משפחתו ואם מכרה בני משפחתו מסלקי ללוקח ורבי' האי כתב דמכירתו מכירה עכ"ל:

סעיף יג
וע' לקמן סי' ר"מ בדין זה:

סעיף יד
ועי' בתשובת מיי' ס"ס קנין סי' י"ז:

סעיף טו
ולא ידעתי מה כתב שזה שלא כדברי המרדכי דהרי לא כתב אלא בדניכר ערמה דאיכא בדבר וכה"ג כ"ע מודו וכדברי הרא"ש שאם אינו רגיל להלות לו וכל כיוצא בזה דוחין את המלוה:

סעיף טז
וכ"כ המ"מ פי"ב מה"ש בשם הרשב"א וב"י דקדק מדברי הרמב"ם דלא ס"ל הכי וכ"נ בנ"י דף קכ"ו ע"א דס"ל דלדעת האומרים שיש למלוה דין מצרן לענין שאם קדם וקנה זכה ה"ה אם קנה אותה לוקח אחד המלוה מסלקו ואין זה מוכרח דהא כבר כתבתי לעיל דכמה רבוותא ס"ל לענין משכונא דאין לו דין מצרנות רק אם קדם וקנה אבל הוא לא יכול לסלק לאחר ואע"ג שכתבתי לעיל דיכול הוא לסלק לאחר לענין הלכתא היינו דוקא במשכונא עצמה דהוא מוחזק בה אבל בקרקע שאצלה אינו נאמן:

סעיף יז
ואין דבריו נראין דמאחר דהמלוה מוחזק בקרקע שתחת ידו א"כ הקונה מן הלוה צריך לראיה להוציא הקרקע ועוד דנראה דיותר יש לסמוך אדברי הרא"ש והמרדכי והטור שפסקו דהמלוה יכול לסלק המצרן והמה הפוסקים שנתפשטו ברוב ישראל ואין לזוז מדבריהם ואף כי בתראי אינון וידעי טפי בדברי הראשונים וידע דלא כהלכתא הם:

סעיף יח
ועיין בתשובת הריב"ש בסימן שס"ט מדין זה:

סעיף יט

והאריך בנתינת טעם לדבריו ודבריו נראים במה שכתב שכל א' הוא מצרן לשלו והוא קודם לחבירו הואיל והוא דר בו ואין השני נקרא מצרן לזה כמו שכתבתי לעיל בשם נ"י לענין משכנתא דבית ומרתף תחתיו ואע"ג שגם על זה חולק הרא"ש והרשב"א מ"מ פסק כדברי הרמב"ם דס"ל כדברי נמ"י וכמו שכתבתי לעיל גבי אם מכר הקרקע שאצל המשכונא אבל במה שכתב דאם קדם אחד מהן וקנאו השני מסלקו זהו צ"ע דהא אמרינן פרק המקבל מכר כל נכסיו לאחד לית ביה משום דינא דב"מ וכתב שם הרא"ש ואפי' אם המצרן רוצה לסלקו מכל נכסיו לית ביה משום דינא דב"מ וכבר כתבתי לעיל בשם ב"י דהכי נקטינן וא"כ ה"ה כאן שמכר ביתו וחנותו בבת אחת אין בעל מצרן לאחד מהן יכול לסלק הלוקח ואם נאמר שהבית והחנות נחשבים כשדה אחד וכל אחד מהן מצרן לשניים א"נ הוי כמצרן אחר שקדם וקנה שזכה במה שבידו וצ"ע. ולא ידעתי מה קשה לו דכל אחד מה שדר בו הוי עדיף טפי ממצרן דהא אפשר מצרן אינו יכול לסלקו והוה ליה כשותף ואפשר דס"ל דאף בשותף דלא הוי אלא משום ועשית הישר והטוב וכל היכא דאיכא פסידא למוכר לית ביה משום ועשית הישר והטוב וכמ"ש בנ"י סעיף נ"ד אך מ"מ לא ידעתי מי הגיד למהר"א זה שבית וחנות זה היה כל נכסיו שמא היה לו עוד נכסים ונראה מתוך דבריו אלו דס"ל דמכר כל נכסיו לאו דוקא:

סעיף כ

כתב הרא"ש בתשובה כלל צ"ז סימן ג' אם לאחר בית ולשני עלייה הוי כשותף לענין דינא דב"מ:

סעיף כא

ועיין בתשובת הרשב"א סימן תתקט"ו:

סימן קעו

סעיף א

ובת"ה סימן ש"פ כתב דדוקא שנתן לו למחצית שכר שאין מתעסק אלא א' מהן אבל אם שניהם מתעסקים וכל א' מהן יתן לחבירו יכולין להקנות זה לזה וכ"ה בהגהות דב"ב דף ר"מ ע"ד דמהני תנאה אפילו בדבר שיש בו אסמכתא ודבר שלב"ל וע"ש וע"ל סימן קפ"ב האומר לא' שיקנה סחורה ויהיה שותף עמו אם יוכל לחזור ועיין בהגהת מרדכי דכתובות דף תק"ן ע"ב וסוף ב"ב דף ס"א ע"ב טופס שטר שותפות על תנאי כתב המרדכי פרק החובל שמעון היה חייב לראובן בהלוואה ואח"כ אמר ראובן לשמעון יהא מעותי אצלך למחצית שכר ובכך נתעסק בהן שמעון ונאנסו חייב באונסא כבתחילה וע"ל סימן

קפ"ב מי שאומר שיקח סחורה ומשתתף עמו ואח"כ רוצה לחזור בו ועיין מדינים אלו לקמן סימן קפ"ג:

סעיף ב

ואני תמה על ב"י כי למה לא שם זה חלק בקרן שהרי שליש הריוח מן החוב מיד זכה בו והוי קרן שלו ומ"מ נראה דאם לא קנה אח"כ הסחורה ביחד בתורת שותפין אלא זה סייע לבע"ה ודאי אין לו חלק בריוח הסחורה אלא משלם לו כפי מה שמסייעו לו אבל אם קנה הסחורה ביחד לצורך שניהן ודאי הוה כן כב' שהטילו לכיס דהרי גם כאן יש לכל אחד קרן באותן ז' זהובים שקנו הסחורה (עכ"ל) [עכ"פ] כתב דרשב"א בתשובה סי' אלף י"ד ששאלתם מי ששכר חבירו לישא וליתן בשלו והתנה שכל מציאות יהא לשוכר והיה בהן שטרות פרועין ונתפשר עם ב"ח מאותן שטרות הפרועין אי הוה מה שקיבל כמציאה או לא והשיב נראה דמה שקיבל מחמת הפרעון הוי כמציאה דשטר פרוע אין שוה אלא הנייר בלבד ולכן כתב ריצב"א דמחזיר שטר פרוע של חבירו לעכו"ם פטור ואפילו גרמא בנזקין לא הוי ומותר לכתחילה דהוי כמו שמחזר אחר המציאה ובא חבירו ומנעו מליטלה אלא שבנדון זה שנתן לו העכו"ם לשם בעל השטר אפשר דהוי כמגביה מציאה לחבירו ועדיף זה מיניה וריוח שיהיה באותו עסק יהיה שלו וע"ש:

סעיף ד

כתוב בהגהות אלפס פרק חזקת דף רמ"ט ע"ב הא דנעשין שומרי שכר זה לזה היינו דהתנו מתחלה לכך אבל אם היה אחד שומר שותפים מנדבת לבו ולא התנה עם חבירו שישמור למהר אז אינו נעשה ש"ש זה לזה דאדרבא הוי עושה לו שט"ח עכ"ל:

סעיף ה

כתב מהרא"י בפסקיו סימן קכ"ה על ראובן ושמעון שהיה להם חוב אצל עכו"ם ועלה עליו ריבית וזקף עם הקרן ונתן ראובן לשמעון י' זהובים על החוב ואח"כ צוה המלך שלא ליתן שום רבית ופסק דאם א"ל כשנתן לו על עיקר קרן אני נותן לך הפסיד שמעון הכל אבל אם לא א"ל שנותן לו על עיקר הקרן אלא א"ל על הקרן הואיל ונזקף הרבית הו"ל קרן שיכול שמעון למימר מה שקבלתי על הרבית הנזקף קבלתיו ועדיין הקרן קיימת עכ"ל וע"ש כתוב בתשובות מהרי"ק סימן ק' באחד שקיבל מעות מן העכו"ם וטעה וקבל פחות ממה שהיה לו לקבל חייב לשלם לחבירו אבל אם אמר לעצמי אני מציל לא הוה שלוחו של חבירו ופטור וע"ש:

סעיף ו

כתב נ"י פרק מי שמת דף רכ"ו ע"א דסתם אחים שותפין הם עד ג' דורות וכ"ה שם בהגהת מרדכי ד' ר"ס ע"ד עוד כתב שם נ"י בשם הריטב"א דאם יש לכל א' מן האחים

אומנות מה שהרויחו לאמצע אבל אם לא' אומנות ולאחרים אין להם הוי שלו לבד דומיא דמציאה עכ"ל:

סעיף ז

ומבואר בדברי הרא"ש דהיינו שנתנו לו בתחילה למחצית שכר אבל אם נתנו לו בתחילה בתורת שכל ריוח יהיה למשלח גם כששינה כל הריוח למשלח וכל ההפסד לשליח וע"ל סימן קפ"ג:

סעיף ח

ועיין בהגהת מרדכי דכתובות ד' תק"ג מדינים אלו:

סעיף ט

תשובה זו בכלל פ"ט סימן י' וכתב שם דרואין בש"ח אם נתן לו בתורת עיסקא או לא דאם אין מפורש בו עיסקא אין ראובן יכול ליטול כלום מן הריוח כי ריבית הוא עכ"ל כתב המרדכי פרק מי שהיה נשוי ע"ד על ראובן ושמעון שהלוו על סוס ואח"כ בא שמעון ברשות ראובן ושיתף לוי עמהן ומת הסוס וראובן אומר לא שתפתי עם לוי ואין לו עלי כלום לאו כל כמיניה דראובן אלא שמעון שליחותו קעביד הואיל והוי במתא בתשובת הרא"ש כלל ק"ז סימן ו' ראובן ושמעון שקבלו עליהן בתורת עיסקא למחצית שכר חובות שהיה לשמעון על עכו"ם ועכשיו החובות מופסדים וראובן הודה שקבלן רק שטוען ראובן שנתן לשמעון חלקו מה שקיבל מן החובות אף ע"ג דאין להאמינו בזה וחייב לשלם לשמעון מ"מ א"צ לשלם לו רק כפי מה שהיה בשעה שקיבלו עליהם בעיסקא וע"ש בהג"מ פ"י מהל' מכירה בשם מוהר"ם והביאו מהרי"ו סימן ל"ט בתשובותיו על ראובן ושמעון שהיה להם חוב ביחד בשותפות אצל עכו"ם והעכו"ם טוען שראובן חייב לו וראובן טוען שאינו אמת ורוצה לישבע לו והעכו"ם אינו רוצה לקבל שבועתו ופסק דההפסד על שניהם בשוה דסתם עכו"ם אנסים הם ובודאי טוען על ראובן שלא כדין ואפילו שבועה א"צ לישבע ראובן עכ"ל וע"ש ול"נ דאפילו בישראל כה"ג אינו חייב ראובן אלא שבועה שאינו חייב לו כלום והלוה ישבע שחייב לו ואינו משלם והשותפין מפסידין:

סעיף י

ובמרדכי פרק הבית והעלייה וכן יש לפסוק בשותפות שיש להם ש"ח א' ביחד ורצה הא' שהשט"ח בידו להתרחק ממקומו להוליך הש"ח עמו חבירו יכול לעכב עליו מפני חלקו שאין רוצה להרחיק שט"ח ממקום קרוב שהוחזק בו עתה עכ"ל:

סעיף יא

וע"ל ריש סימן זה כתבתי בשם המרדכי דלא מצי חזר ביה וכ"כ המרדכי פרק מי שהיה נשוי וא"כ ע"כ צריכין לחלק דהמקבל עיסקא יכול לחזור דהוי כפועל אבל ב' שותפים כל אחד נותן לחבירו הוי כנותן עיסקא דלא מצי הדר ביה וכדברי הרמב"ם וכן מוכח מדברי הטור דהרי כאן כתב דברי הרמב"ם לענין ב' שותפין בלא מחלוקת ולקמן בסימן זה כתב ההוא דמקבל עיסקא יכול לחזור ג"כ בלא מחלוקת ואם כן לפי דברי ב"י יהיה דברי הטור סתרי זה את זה אלא ע"כ צריכין לחלק בין עיסקא לשותפות כן נ"ל וע"ל בסימן זה כתב רבינו בעל הטור מחלוקת בזה וכתב המרדכי פרק מי שהיה נשוי דאם שינה השותף בתנאי יכול לסלקו קודם הזמן ואם שינה ישלם מה ששינה:

סעיף יב

ועיין בנ"י פרק המפקיד:

סעיף יג

ולא ידענא מה קאמר דהתם הפחת בא מכח השינוי ולכן כל הפחת עליו אבל בכאן מיירי שנפסדו הנכסים מחמת עצמן ולא מחמת החלוקה א"כ בודאי אין עליו לקבל כל הפחת אלא מכח שחבירו יוכל לומר אני לא אערער על החלוקה ולכן כתב הטור דלא נהירא כו' אבל שיקבל הפחת מכח שינוי שחלק בלא דעת חבירו זה לא עלה על דעת שההפסד לא בא מהחלוקה כן נ"ל:

סעיף יד

ועיין בי"ד סימן קע"ז כתבתי כל דין קבלת עיסקא ואם מת המקבל אינו צריך להניחו ביד בניו ועיין בזה בתשובת הרשב"א סימן אלף קע"ז כתב ב"י בשם הרשב"ץ שותף שחלה או נאנס ולא נתעסק בשותפות אין מן הדין שהאחד ירויח ויתן אפילו קנו ממנו בשעת השיתוף אבל אם היה בעיר אחרת בשליחות השותפות ונתעכב באונס יש לו חלק עמהם ואם יש מנהג בזה בין השותפין יעשו כמנהג שותפין עכ"ל:

סעיף טו

ובתשובות הרא"ש כלל פ"ח סימן ו' על ג' שותפים שקבלו ביחד מס הקהל כל אחד שליש בעיר שלו וקבלו עליהם למחצה שכר והפסד וב' מהם גבו חלקם והשלישי לא גבה ותובע מהאחרים חלקן להפסד והם טוענים שעדיין יש לגבות והוא משיב שיקיימו מיד תנאם ואם יש לגבות יגבו הן ופסק דהדין עמו וצריכין לקיים תנאן ואם יש מה לגבות יגבו וע"ש ועיין בתשובת הרא"ש כלל ס"ו סימן זה מדין שבין ב' שותפין ועיין בתשובת הריב"ש סימן תכ"ו על שותפין שקבלו עליהן ליתן לאחד מהן כל היזקות שיגיע לו מן

היין שקנה ואח"כ הכריח המלך שכל מי שאינו קבוע מן העיר יצא מן העיר והגיע לו מזה הפסד אם חייבים ע"ש:

סימן קעז

סעיף א

וכתב נ"י פרק מי שמת דף דכ"ז ע"א דאפילו כבר נתרפא משלו לא אמרינן דמחל אלא צריכין לחזור לו. וכ"ע הא דמתרפא מן האמצע דוקא דאינן חולקין וטעמא משום דאינן מקפידין עכ"ל:

סעיף ב

כ"ה בהגהות מרדכי דב"ב ד' ר"ס ע"ז וכתב שם דאפילו נשבה או נתפס בשעה שהלך בעסק השותפות וכ"כ הרמב"ן בתשובותיו סימן ב' ואין אחד חייב לפדות חבירו אא"כ היה מנהג בעירו שהכל הולך אחר המנהג וכ"כ מהרי"ק שורש כ"ד וקנ"ה כתב המרדכי פרק הגוזל בתרא דף ע"א תשובות מהר"ם באחד שקיבל עיסקא מחבירו ותפסו השר עם שאר היהודים והוצרך ליתן מס מן העסק בפדיון נפשו ופסק אם דרך העיר שנותנין מס מן העסקא הוי זה כשאר ונותנין הכל מן העסקא וע"ש כתב המרדכי פרק האומנין ע"ג וכן בסוף הגהות שניות ע"ב אם שמעון הלך בשליחות של ראובן בשכר ונתפס ולא בשביל ראובן א"צ לפדותו אבל אם הלך לו בחנם נעשה שלוחו וחייב ראובן לפדותו דשאלה שייך בגוף הבעלים עד כאן לשונו משמע אם נתפס בשביל המשלח אפילו אם היה בשכר חייב המשלח באונסו אבל הרמב"ן בתשובה סימן כ' כתב דאפילו אם הגיע לו נזק מחמת שליחות שולחו או שהעלילו עליו מחמת השליחות אין חייבים לשלם אפילו אם היה שלוחו בחנם כ"ש אם בא בשכרו וכ"כ מהרי"ק שורש קל"א בשם הרשב"א ועיין בתשובת מהרי"ק סוף שורש קנ"ה שכתב בשם מוהר"ם על אחד ששלח בנו בשליחות ונתפס חייב האב לפדותו אם אין לבן לפדות את עצמו וכ"ה במרדכי דיש פ' הפועלים וכתב מהרי"ק ודוקא בכה"ג דעיקר השליחות היה מדמת האב אבל היכא דעיקר הליכות הבן לא היה אלא לצורך הבן ואגב אורחיה עשה לו שליחות זה לא שייך לומר שגופו היה שאול למשלח וכתב עוד דפשיטא דאין חייב לשלם לו זמן בטילתו ובושתו וצערו על מה שנתפס בתפיסה עכ"ל ועוד כתב ב"י בסימן ר"ו בשם ספר אגודה מעשה באחד ששלח אחר חבירו כתב לבוא אליו וקיבל עליו לפצותו מכל הפסד ונתפס בדרך ופטרוהו למשלח אחריו כי לא היה מסוכן ואונסא דלא שכיחא הוא עכ"ל:

סימן קעט

סעיף א
ולא משמע כך לעיל ר"ס קמ"ט וע"ש:

סימן קפב

סעיף א
ובהגהות מיימוני פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין דוקא היכא שהשליח בר חיובא ויודע שעושה עבירה אבל בלא"ה לא ועיין בזה בגמרא פ"ק דמציעא היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה ועיין בתשובות מיימוני ס"ס קנין משכנים סימן כ"ג אימתי אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו ועיין בזה במרדכי בגיטין פרק המקבל ועיין בגמרא דנזיר דף י"ב מי שרוצה לעשות שליח בדבר שאינו יכול לעשות עכשיו והשליח יעשה כשיהיה ראוי לעשות:

סעיף ב
ובתשובות הרשב"א סי' אלף ו' ראובן שאמר לשמעון קח בגדים אלו ואהי' שותף עמך אחר שלקחתם אינו יכול לומר לו משטה אני בך ועל כן יפרע חלקו דשליח שוויי' עכ"ל:

סעיף ג
וע"ל סי' רכ"ו ולעיל סי' ק"ט ג כדעת רב האי:

סעיף ד
וכתב הר"ן ריש האיש מקדש ודוקא אם המשלח מספיק עצמו באחריות השליח אבל אם אינו מספיק את עצמו בזה יכול לומר שהוא חפץ באחריות המוכר ולא השליח:

סעיף ה
וכתבו תלמידי הרשב"א דאפילו לא הודיע השליח למוכר שהוא שליח אלא קנאו סתמא דהואיל ולא נגמר המקח אלא לענין לקבל עליו מי שפרע והמשלח חוזר בו גם השליח אינו צריך לקבל דהוי כמו שחוזר בו מחמת אונס דלא צריך לקבל עליו מי שפרע עכ"ל וכן נראין דברי הר"ן ועיין בדין זה בנ"י פרק איזהו נשך דף י"ג ע"א:

סעיף ו
זה אינו תמיה דאין חילוק זה אלא לדברי ר"ת שכתבו התוספות והרא"ש אבל לדברי ר"י [אין] אנו צריכין לחלק ודעת רבינו שדעת הרי"ף כדעת ר"י וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן ולכן אין לחלק בזה והרוצה לעמוד על עיקר הדברים יעיין בתוס' ואשיר"י והרי"ף ולא היה רצונו לחלק להביא לשונות כי אין זה מדרך חיבור זה והרוצה ליכנס בעמקו של הלכה יעיין שם ועיין בריב"ש סי' רי"ד מדין זה:

סימן קפג

סעיף א
וכן הוא בהר"ן פרק האומר בקידושין דף תרמ"ז ע"א דאם קנאו במעות של משלח מוציאין ממנו בע"ב וכן פסק שם המרדכי דף תרס"ב ע"א וכ"כ המ"מ פ"ז מה' מכירה בשם הרמב"ן והרשב"א ונראה שם מדברי המ"מ דאם יש לשליח עדים ששלח בהן יד וקנה לעצמו או שאמר לפניהם שחוזר משליחותו וקונה באותן מעות נאמן הא בסתמא אינו נאמן וכן פסק המרדכי פרק הגוזל קמא אבל ר' ירוחם נכ"ז ח"א כתב ואם אמר לפני עדים לצורך עצמי אני קונה נעשה גזלן על המעות והוא שלו ודוקא כששינה דקנינהו בשינוי דאם לא שינה לא מהני תנאה אלא בפני ב"ד עכ"ל וב"י כתב סי' קע"ז תשובת הרשב"א כדעת המ"מ אלא שכתב שמדברי הרי"ף לא נראה כן וכתב הרשב"א עוד דאם שלח ידו במקצת ובנשאר קנה סתם הוא לבעל המעות ואפילו באותו מקצת עצמו ששולח בו יד אם החזירו וקנה בו אח"כ סתם הריוח לבעל המעות ועיין בזה במרדכי פרק הגוזל קמא דף מ"ח ע"א וסוף פרק המפקיד שהאריכו בזה ועיין שם:

סעיף ב
ועיין בתשובות הרשב"א סימן אלף כ"ז:

סעיף ג
וע"ל בהל' שומרין בדין המפקיד מעות אצל חבירו:

סעיף ד
אבל הרמב"ן כתב בתשובה שדעת רש"י הוא נכון וכ"כ רב האי:

סעיף ה
ונראה דבכה"ג אף הר"י והרא"ש מודה דהרי עסקו תרווייהו עם הסחורה כמשמעות עכ"ל:

סימן קפה

סעיף א
אבל במרדכי פרק האומנין דף קע"ב משמע בתשובת מוהר"ם דיכול לעכבו לעצמו וע"ש דדעת המרדכי דהמוכר יכול לחזור כל זמן שלא מכרו וכ"כ פרק המוכר את הספינה דף רע"א עיין שם:

סעיף ב
ועי' בזה בתשובת מהרי"ק שורש קנ"ה ובהגהות מרדכי דב"מ ד' קנ"א ע"א אדם ששלח לחבירו להוליך לו דבר למקום אחר ובתוך כך שלח לו דורון הוי ש"ש עכ"ל:

סעיף ג
כתב מהרי"ק שורש קנ"ג על ראובן שנתן מעות לשמעון לקנות חטין וכן עשה ושם החטין בבית א' ונרקבו מחמת הגשמים שירדו עליהן חשוב כפשיעה וחייב לשלם:

סימן קפו

סעיף א
ועי"ל ס"ס רצ"ד אי צריך לדון מחמת המכר:

סימן קפז

סעיף א
וכן דעת הרא"ש בתשובה כלל צ"א סי' א':

סימן קפח

סעיף א
ולעיל ס"ס קפ"ב נתבאר דין דה"ה דאין אדם יכול לזכות לעכו"ם דהוי כשליחות וכ"כ המרדכי פ"ק דב"מ ע"ב ובמרדכי פרק הגוזל בתרא דף ע"ד ועיין בזה בהר"ן בריש האיש מקדש שהאריך שם ששליחות וזכייה חדא מילתא היא:

סעיף ב
ועיין בזה בהר"ן ריש פרק האיש מקדש שהאריך בזה:

סימן קפט

סעיף א
והר"ן כתב פרק אלמנה ניזונת דף תק"ד ע"א דאם נמלך אח"כ לא יוכל לחזור בו אבל בנמ"י פרק יש נוחלין דף ר"י ע"א דבקנין כסף ושטר יכולים לחזור תכ"ד אבל לא (בשעת) [בשאר] קניינים ויש להסתפק בזה וע"ש גם שם בדף רט"ו ע"ב כתב דיש חולקין בזה. כתב בת"ה סימן שי"א אם נקנה המקח באחד מדרכי הקנאה אפי' מחלו אח"כ זה לזה על הקנין אינו כלום והמקח קיים ואם רוצים לחזור צריך חלוקה לחזור להקנות למוכר בקנין וכ"כ בתשובת ריב"ש סי' תק"י. כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף קל"ו מי שיש לחבירו שטר מכירה על שדהו נאמן לומר פרעתי לך המעות דלענין הפרעון אינו אלא כמלוה על פה:

סימן קצ

סעיף א
וכתב ב"י לקמן סימן ר"ד אם נתן משכון על קנין קרקע כתבו תלמידי רשב"א שלא מצינו בקרקעות מי שפרע וכ"כ הרמב"ן דאם נתן משכון על קנין קרקע או כסף במקום שאינו קונה אלא בשטר אינו צריך לקבל מי שפרע ומדברי הרי"ף נראה דס"ל דיש בקרקעות

מי שפרע והר"ן נסתפק בדבר ונראה דאם נתן עליו כסף אף במקום שאינו קונה צריך לקבל מי שפרע מאחר שקנאו מדאורייתא אבל אם נתן עליו משכון א"צ לקבל עליו מי שפרע עכ"ל:

סעיף ב

ואינו נראה כן מדברי הטור וע"ל סי' קצ"א:

סימן קצא

סעיף א

ומוכח מדברי הר"ן והמ"מ שאם כתב לו בפירוש שלא מכר בשטר אינו אלא לראיה בעלמא:

סימן קצב

סעיף א

ב"י הקשה כאן מה שכתב כדי שיגביה רגל ויניח רגל ולמה לא אמר סתם כרוחב ב' רגליו וגמגם בתירוצו וולי נראה דלא קשה כלל דמה שמניח רגל ומגביה רגל הוא יותר רוחב מב' רגליו שהיא מקום שילך רגל בצד רגל וידוע כי במקום שהולך צריך רוחב ב' הרגלים שלא יעכבו זה את זה מלהלך בנ"ל:

סעיף ב

ודברי הרא"ש הם לקמן סימן ער"ה ומ"מ צריך עיון דהרי כתב רבינו משם הראב"ד דלא הוי חזקה אלא במידי דמהני לקרקע כגון נעילה וגדירה ופריצה משמע אבל בדבר דלא מהני לקרקע אלא הוא נהנה מן הקרקע לא. כתב המרדכי פרק חזקת הבתים דף ע"ד אם היה גבשושית בבית ונטלה או גומא וסתמה הוי חזקה אבל חפר בה פורתא לא הוי חזקה אלא שדה העשוי לחרישה וע"ש:

סעיף ג

וכתב נ"י פ' המוכר הבית דף קצ"ב ע"א דה"ה מוכר בו בתים או בית ושדה:

סימן קצד

סעיף א

ונראה דאין לחלק בכך אלא לפי' המפרשים דמיירי דוקא במקום שגם בישראל אינו קונה אלא בשטר ולכן אם מתנה לקנות בכסף קונה כמו בישראל דמה בכה"ג אבל לפי דברי רבינו דס"ל דסתם קנין מעכו"ם אינו אלא בשטר לא מהני תנאו ולזה כתב הרא"ש למטה ואי פקח כו' ולא כתב דיתנה עם העכו"ם לקנות בכסף משמע דתנאו לא מהני מיהו בסוף סימן זה משמע דתלוי בדעת הלוקח ולכן אפשר דמהני תנאו אפי' לדברי רבינו והרא"ש דרך א' דמהני נקט וה"ה לחבירו:

סעיף ב
ובמרדכי פ' חזקת דף ר"צ ע"א דאם החזיק קודם נתינת המעות אין אחר יכול להחזיק משמע הא אחר נתינת המעות לא מהני חזקה וכדברי הרשב"א וע"ש בזה בתשובת מוהר"ם וכן כתב הב"י דף קפ"ד ע"ב כדברי הרשב"א:

סעיף ג
ומשמע מדברי נמ"י דאם אנס העכו"ם הקרקע מיד זה המחזיק שנית צריך הראשון להחזיר לו מעותיו שנתן לו וכ"מ מדברי המ"מ שהרי כתב שהאחריות על העכו"ם ולא על הלוקח הראשון ועיין בנמ"י בדף הנ"ל דיש חולקין:

סעיף ד
ועיין במהרי"ק שורש ק"ה על ראובן ששכר חזקת חנות משר אחד וכאשר מת השר וקם בנו תחתיו בא שמעון ושכרו זכה בה מאחר שמת השר מתבטל שכירות ראובן ונכסי העכו"ם הפקר וכל הקודם זכה וע"ש שהאריך בזה:

סימן קצה

סעיף א
ובתשובת הרא"ש כלל פ"ח פסק דכיון דמודה שקנה הוי קנין אע"ג דהעדים פסולים דקנין א"צ עדים וע"ש:

סעיף ב
וכ"כ נמ"י ס"ק דמציעא ע"א דף ס"א ותמה על הראב"ד שלא השיג על הרמב"ם בזה וע"ש:

סעיף ג
כתב בתשובת מהרי"ו סי' י"ד אע"ג דמהני קנין שלא בפניו היינו דוקא במתנה דודאי ניחא ליה למקבל אבל אם קיבל ראובן קנין למכור ביתו לשמעון בכך וכך והוא שלא בפני שמעון אין הקנין כלום דשמא שמעון לא ירצה לקנותו בכך ואפי' אם ידוע דניחא לשמעון בכך מ"מ שמא חזר בו שמעון ועכשיו אינו רוצה לקנותו ולכן אין בקנין כלום אפי' נתרצה שמעון אח"כ כששמע כו' ואפשר דגם במתנה לא קנה דדילמא לא ניחא ליה במתנה משום שונא מתנות יחיה ולכן אין לחלק בין מתנה למכר ולא קנה בשניהם אא"כ ידעינן דניחא לקונה בקנין זה:

סעיף ד
במרדכי פרק הזהב ע"ד כתב טעם לזה וע"ש. כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף י"ח באחד שנטל סודר של חבירו והקנה בו דבר ובעל הסודר חטף ממנו לא הוי קנין דמי שמקנה בסודר חבירו שלא מדעתו לא עשה ולא כלום וכ"ה בתשובת הרמב"ן סימן ק"א:

סעיף ה
ומהרא"י כתב בפסקיו סימן קע"ו דסתם קנין הוי כמעכשיו ובאופן המועיל דבודאי מסתמא אמרינן דבכדי לא הוי עביד:

סעיף ו
ואין דבריו נראין במה שמשמע מדבריו דמותר להקנות בסודר חבירו שלא מדעתו דהא כתבתי לעיל מתשובת הרשב"א דאין להקנות בסודר חבירו שלא מדעתו ודאי אם הוא מדעת חבירו ודאי מהני אע"ג דלא יכול להקדישו מידי דהוי אמתנה על מנת להחזיר דשמה מתנה ה"ה אם משאיל לו להקנות בו מהני כן נ"ל:

סעיף ז
נראה דשאלה לאו דוקא אלא ה"ה שכירות יש סוברים דלא מהני בהו חליפין והוא דעת התוספות פרק קמא דקידושין ופ"ק דמציעא אבל דעת הרא"ש פ"ק דמציעא דמהני חליפין בשכירות כמו במקח:

סעיף ח
ובתשובת מהרי"ו סימן ר' מסתפק בדבר ועיין בהגהות מרדכי דכתובות דף תק"נ נוסח שטר חליפין:

סעיף ט
ונראה דעכשיו שנהגו לכתוב קנין סודר הוי כמו שכתב דכשר למיקניא:

סימן קצו

סעיף א
ולעיל סימן קצ"ב נתבאר מחלוקת לענין קרקע ומשם תלמוד לדין עבד:

סימן קצז

סעיף א
ואני אומר כי אין אנו צריכים לומר שטעה בעל הטור לכתוב בשם אביו מה שלא אמרו כי מ"ש בסמוך שלזה הסכים לא קאי אלא על מהות המסירה שזה כתב הרא"ש פרק הספינה שענין המסירה אינו צריך למסור מיד ליד ולא כתבו רבי' כאן אלא ללמוד ממנו לדעתו שכתב שהמסירה קונה אבל לא שהסכים הרא"ש לענין אם מסירה קונה או לא דהרי לא כתב מחלוקת בזה שיכתוב אחריו ולזה הסכים א"א זהו הנ"ל אף לפי' ב"י שכתב דדעת הרא"ש וכל הפוסקים ס"ל דמשיכה קונה ולא מסירה אמנם נבאר דדעת הטור דאע"ג דמשיכה עדיפא אפ"ה מסירה נמי קונה וכן הוא דקדוק לשונו דכתב ומסירה נמי קונה בבהמה וכ"כ בהדיא לקמן כדברי הרמ"ה דמסירה גריעא ממשיכה וסברא זו הוזכרה בהגהות מיי' פ"ב דהל' מכירה בשם ראבי"ה ואע"ג דכתבו הגהות

שם דהרמב"ם והרי"ף וס"ה לא ס"ל הכי מ"מ אפשר דרבי' נטה לדברי ראבי"ה שפוסק דמסירה קונה אף לדברי התוספות דמשיכה עדיפא דמעתה אין מחלוקת בין דברי ר"י לדברי רש"י ור"ת לענין פסק הלכה וא"כ אף דברי הרא"ש אפשר לפרש כן (ולא) [ולכן] נקט רבינו סתמא דמסירה בבהמה קונה ולא חשש לדברי החולקים כנ"ל לדעת רבינו מיהו לדברי ראבי"ה לא קני מסירה רק בהמה גסה ולא בדקה ואי ס"ל לרבי' בדברי ראבי"ה היה לחלק בזה ואף לדברי ב"י שפירש דדעת רבינו כדעת רש"י ור"ת דמסירה עדיפא קשה דהא לדעת ר"ת מסירה אינה קונה אלא בפני המוכר וכמו שכתבו התוספות והאשיר"י ריש פרק הספינה ואם כן למה כתב רבי' בסמוך דלא בעינן מסירה לפניו וא"כ דברי רבי' על כל פנים צריכים עיון והרוצה לעמוד על עיקר של דברים אלו יעיין בתוס' ואשר"י פרק קמא דקידושין ופרק הספינה ובהגהת מיי' פ"ב ופ"ג ופ"ד מה' מכירה ובהר"ן פ"ק דקידושין דף תר"ל ע"א ובנ"י ריש פ' המוכר את הספינה וב"י הביא דבריהם והאריך בהם ע"ש:

סעיף ב

ונ"י כתב פ"ק דמציעא דף ס"ב ע"ב כדברי רש"י וכ"ה שם בהגהות מרדכי ע"א דף קמ"ו ע"ב:

סעיף ג

וכן כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות מכירה וכב"י שכן דעת התוספות ס"פ האשה רבה וכן דעת הרא"ש ודלא כנ"י פ' הכותב דף תקי"ז ע"א דפסק דאף בלא מעכשיו נמי קנה וע"ש ריש האשה שנפלו דף תק"ח ע"ב כתבו התוס' והרא"ש פ' השואל (צו: ד"ה בעל) הלוקח בהמה לשלשים יום אע"פ שאינו עליה לא שואל ולא שוכר מיהו שומר חנם הוה עליה לחייב בפשיעה:

סימן קצח

סעיף א

ואין הנדון דומה לראיה דהתם אינו תקנת חכמים שלא יקנה כסף רק שהוא במקום שנוהגין לכתוב שטר ולכן אין קונה כסף אם לא שהתנה בה אבל במקום שהוא תקנת חכמים אימא לא פלוג חכמים בתקנתן:

סעיף ב

ועיין במרדכי פרק הזהב ע"ד דעכו"ם קונה במשיכה וכן הוא בתוספות ועיין בזה בתשובת מיימוני דספר קנין סי' ה' ושם ג"כ אי מעות קונות במקום שאין דבר למשוך או להגביה וע"ש:

סימן קצט

סעיף א

ואין בדברי הרא"ש בפרק הזהב שום הכרע שיסבור דבאומר מכור לי בדמים שאתה חייב לי שקונה בכל ענין ואי משום דכתבם סתמא אפשר לפרשם דבהנאת דמים אלו קאמר כמו שפירשו הרמב"ן והרשב"א דברי הגמרא ודברי הרי"ף ולכן אין הכרח בזה בדברי הרא"ש ועיין בדברי הר"ן והמ"מ שהאריכו בזה:

סעיף ב

וכתב מהרי"ל דאדם שנתן מעות על יין לקידושא בערב שבת אסור למוכר לחזור דהואיל והוא דבר מצוה יש להעמיד על דין תורה עכ"ל:

סעיף ג

וכ"ה במרדכי פרק הניזקין דף תרי"א ע"ב דדוקא יתומים אבל הקדש בכי האי גוונא חוזר וכ"כ הר"ן פ"ק דקידושין דף תרצ"ג ע"א וכתב דדין צדקה לענין דינים אלו כדין הקדש וע"ש:

סימן ר

סעיף א

וע"ל ריש סי' ק"ץ אם המוכר נתן דמים ללוקח וא"ל במה שתקבל ממני הדמים תקנה השדה קנה באדם חשוב וכתב בית יוסף דהוא הדין במטלטלין כהאי גוונא קנה ול"נ דה"ה כל חלקי הדינים שנתבארו שם בבבא ההיא אין בין קרקע למטלטלין ולכך לא הוצרך רבינו לשנותם אצל מטלטלין וסמך על מה שכתב שם כנ"ל:

סעיף ב

כתב רשב"ם פ' הספינה כגון כלים שיש להם קצבה ליתנם לעולם בכך וכך וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ד מה' מכירה אבל המ"מ כתב שם בשם הרשב"א דפירוש דמיו קצובים מפי המוכר או שאמר עכשיו בפירוש זה בכך וכך א"נ שקצץ דמים פעם אחת לכל מי שיבוא ליקח ממנו כלי כזה הא לאו הכי לא קנה אע"פ שמוכרין כיוצא בו בעיר בקצבה ידוע אפ"ה לא סמכה דעתיה דילמא אין המוכר מתרצה בכך עכ"ל:

סעיף ג

וכתב המ"מ פ"ד מהלכות מכירה שזה הוא שיטת המפרשים וכן עיקר ודלא כהרי"ף ורמב"ם שיש להם שיטה אחרת בזה וע"ש:

סעיף ד

משמע דלעיל מיירי דנתן המעות ואפ"ה אם א"ל כור בל' אני מוכר לך לא קנה וזהו שלא כדר"י שכתב נ"י ח"ג. כתב הרשב"א שאם נתן המעות אפי' א"ל כור בל' אני מוכר לך ראשון ראשון קנה בנגד מעותיו עכ"ל:

סימן רא

סעיף א
ע"ל סימן א קצ"ב:

סימן רב

סעיף א
כך מצאתי לשונו ונראה דטעות נפל בספרים ויש לו להיות כי זכות המטלטלין לא נקנה כו' *) לא שנא אם שניהם במכר כו' וכתב ר"י נ"י ח"ב דה"ה לקרקע בשכירות ומטלטלין במתנה או איפכא דקני וכתב עוד וקרקע מושאל ומטלטלין במכר או במתנה יש מי שכתב דלא קנה ומדברי התוס' נראה דקנה עכ"ל:

סעיף ב
בהרא"ש כלל ע"ט וכתב הרשב"א בתשובותיו סימן תתקל"ד ותתקל"ה דיכול להקנות אגב מקומות שיש לו בב"ה אפי' אינו שלו רק שהוא מושאל או מושכר לו כמו בשאר קרקע דאפי' בבתי כנסיות שהמקומות הם של רבים וכל אחד יושב על מקום אחד הוי כמו שאול לו וע"ש וע"ל סי' ד"ג דאפי' מטבע נקנה באגב:

סימן רג

סעיף א
וכ"כ הר"ן פ"ק דקידושין דף תרל"ב ע"ב כתבו הגהמי"י פ"ה מהלכות מכירה דשטר לא נקנה בחליפין וכן טובת הנאה לא נקנה בחליפין דטובת הנאה לאו ממון הוא ודין שטר נתבאר לעיל סי' ס"ו ועיין בתשובות הרא"ש כלל ס"ו סי' ח' מי שקנה מחבירו קנין חליפין שחייב אלף זהובים ואח"כ אומר שהמעות של שחוק ואינו חייב לשלם לו אי נפטר בכך וע"ש:

סעיף ב
ועיין עוד ריש סי' קנ"ז מדין קנין דברים וע"ל סי' קע"ו אם יכול אדם לשעבד נפשו בקנין לעשות איזה דבר והרשב"א סימן אלף ל"ג האריך בזה וכתב שם דמי שקנו מידו שיחזיר כל זכיותיו שיש לו על חבירו לאו קנין דברים הוא אבל במה שקנה מידו שיעשה לו שטר מחילה ולא עשה לו כלום שזהו קנין דברים שאין מכירה אלא סילוק שיעבוד ואי קנו מידו שיסלק שיעבור לאחר זמן לאו כלום הוא וע"ש:

סעיף ג
ועיין בר"ן פ"ק דקידושין:

סעיף ד
וכ"כ נ"י פרק הזהב דף פ"ו ע"א בשם הר"ן והרשב"א ז"ל וכ"כ המ"מ פ"ה מהלכות מכירה ור"י נ"י ח"ב בשם הרשב"א ובתשובת ת"ח סימן שי"א ראובן החליף עם שמעון ולוי והאחד חוזר בו הקנין בטל לגמרי וע"ש:

סעיף ה
כתב הריב"ש סימן שד"מ דאם נשבע לקיים איזה קנין אין השבועה מועיל אם לא באחד מדרכי ההקנאה ומ"מ צריך לקיים שבועתו וע"ש:

סעיף ו
וכתב המ"מ שכן דעת הרשב"א והרמב"ן וע"ל סי' ס' וסי' קכ"ג בדיני הרשאה ועיין בזה בתשובת רשב"א סי' תתקל"ד. כתב במרדכי פרק מי שמת דף רנ"ה ע"ג בשם מוהר"ם דאין אדם יכול להקנות חובות שיש לו אצל עכו"ם בשום קנין אפי' קנין סודר או קנין אגב ולא במעמד ג' ואם היה למוכר רבית מן העכו"ם אסור ללוקח ללקחו בו וע"ל סימן קכ"ו מדין מעמד ג' אי קנה בעכו"ם:

סימן רד

סעיף א
והמרדכי כתב סוף הזהב שמעתי בכל מי שמקבל עליו מי שפרע צריך לאמרו בפיו או פוסקין לו ברבים וי"א שש"ץ עומד על המגדל וא"ל מי שפרע:

סעיף ב
כתב נ"י פרק הזהב דף פ"ו ע"א דלא מיקרי עושה מעשה ישראל וע"ש:

סעיף ג
כתב המרדכי סוף פרק כל הגט דכל מתנות כהונה חשובות מתנה מועטת ואסור לחזור לכתחילה מיהו אם חזר בו הוה חזרה וע"ל סימן רמ"ג מדין זה:

סימן רה

סעיף א
מצאתי כתוב במרדכי ישן דאם יוצא שטר מודעא סתם ואין בו זמן ויוצא על איזה שטר מכירה או מתנה אפ"ה המודעא כשירה ומבטל המכר או המתנה עכ"ל. וכ"נ לי דמאחר דידעינן באונסיה אלא דלא ידעינן אי מסר מודעא מסתברא דמודעא זאת נכתבה קודם המכר או המתנה ומבטלינן המכר או המתנה מאחר דידוע דבאונס נעשה כנ"ל. כתב נ"י פרק חזקת ד' קע"ה ע"ב אפי' איכא ב"ד בעיר ויכול להוציאו ממנו בדין אפ"ה יכול למסור מודעא ויש חולקים כו' וכתב עוד מ"מ אם אין ב"ד מזומן בעיר אע"ג דיכול להוציאו בדין

כותבין מודעא וב"י כתב דדעת כל הפוסקים כסברא ראשונה מדלא חילקו וכתב עוד דלא ראה בשום פוסק או מפרש חולק בזה ותמיהני עליו איך לא ראה דברי נ"י:

סעיף ב

וכ"ה ס"ס קי"ח ועיין ריש סימן זה שכתב הטור שמיקרי מתנה וכן דעת הפוסקים וע"ל ועוד האריך מהרי"ק סי' קפ"ו בדין מסירת מודעא וע"ש ובתשובת ריב"ש סי' קכ"ז כתב דאע"ג דאם קבל הנאה מעוטה והוצרך לעשות איזה דבר הוי כמתנה ולא אמרינן דאגב אונסיה גמר ומקני מ"מ לענין זה דמיא למכירה דבעינן שידעו העדים שנאנסו ואי מסר מודעא ולא ידעו עדים באונסו דבריו קיימין והמודעא בטילה דכיון דמקבל הנאה לא שייך למימר טעמא דאמרינן במתנה דאפי' אם אינו נאנס כיון שאומר וכו' וע"ש:

סעיף ג

ולא משמע כן במרדכי פ' חזקת חבתים ד' רמ"ט ע"ד אלא אפי' במתנה המתנה אינו כלום וע"ש:

סעיף ד

וכתב בתשובת ריב"ש סימן ר"ן דמתנה דכתיב ביה אחריות נכסים הוה כמכירה כדאמרינן לגבי דינא דבר מצרא וע"ש אם אנסו למכור והוא נתנו לו במתנה מה דינו וע"ש

סעיף ה

וכתב בתשובותיו סי' אלף ס"ה וכי היכי שאין צריכין לידע האונס בשעת מתנתו ומחילתו ואם נאנס מתנתו בטילה כך אין צריכין לידע אונסו אם ביטל מודעא שעשה על המתנה ואם נודע שמחמת אונס ביטל הביטול בטל והמודעא קיימת:

סעיף ז

ובהגהות מרדכי דב"ב ד' ר"מ ע"ד דודאי היכא דלא ידעינן באונסיה פשיטא דמהני ביטול מודעא במתנה ואפילו דידעינן באונסיה מהני ביטול מודעא אי מבטל מדעתיה אבל אי מבטל ע"י אונס אין ביטול מועיל ומה שאנו כותבין במתנה ביטול מודעי משום דמהני כשמבטל מדעתיה עכ"ל. כתב בתשובת הרא"ש כלל ע"ב סימן ו' מי שנתן מתנה באונס ומסר מודעא עליה ואח"כ בשעת המתנה ביטל המודעא אפ"ה המתנה בטילה דהרי ידוע דאונס הוי ואונס מבטל מתנה בלא מודעא וע"ל סי' קנ"ד אי יש צד איסור במקח אי אמרינן דנתכוונו לאיסור:

סימן רו

סעיף א

וכ"כ הרא"ש פ"י דנדרים בשם רש"י אבל דעת הרא"ש והתוס' והסמ"ג והמרדכי פרק ז"ב והג"מ פ"ה מה' שכירות כדעת הרמב"ם דאפי' לא גזים ולא אמר מילתא יתירתא הוי אסמכתא וכן דעת רבי' ולכן הוצרך כאן שיאמר מעכשיו:

סעיף ב

וכתב מהרי"ק שורש ב' ודוקא כשאומר כשאמכור אמכור לך אז אם מכר ביותר אמרינן דזוזי אנסוהו דהלא לא אמר אלא כשאמכור ואין ברצונו למכור אלא ביותר ממה שקצב עם הראשון אבל אם אמר לא תמכור אלא לי בכך וכך פשיטא דלא יוכל לחזור ואפי' נותנין לו יותר:

סעיף ג

וכתב עוד דמכירה לזמן מיקרי מכירה וע"ש:

סעיף ד

וכתב נ"י פרק איזהו נשך ד' צ"ה ע"ד דאם היה ע"י הלואה אסור למכור ראשון משום רבית ובהגהות מרדכי שם דף קמ"ח ע"ב אם אמר מעכשיו תהא קנויה לך לכשתרצה שרי ולית ביה משום רבית. ועי' בתשובת ריב"ש סי' קמ"ה שהאריך בדין זה כשאמר כשאמכור אמכור לך במנה:

סימן רז

סעיף א

וע"ל סי' ל"ט:

סעיף ב

אבל הגהות מרדכי דא"נ ד' קס"ה ע"ב כ' דכל דבר דאמרינן בי' פטומי מילי בעלמא אע"ג דאתני כתנאי כפול לא מהני ע"ש כ' המרדכי סוף השוכר את הפועלים בשם מוהר"מ כל תנאי שבממון שהתנה עליו מתחלה בשעת מעשה התנאי קיים בלא קנין ומשתעבד ולא אמרינן אסמכתא לא קניא דשאני הכא דבתחלת המעשה על זה סמך והימנהו בזה ובההיא הנאה גמר ומשתעבד וכל תנאי ממון בזה קיים היכא דלא גזים וע"ש. ועיין בספר א"ע וע"ש בסי' ל"ה פירשתי שם כל דיני תנאי וגם שם סימן קמ"ד מדיני תנאי וכן יתבאר לקמן סימן רמ"א ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ב סימן ג' ובתשובת הריב"ש סי' קע"ה:

סעיף ג

כתב הר"ן פרק מי שאחזו דף תק"צ ע"ב האומר לחבירו הרי אני נותן לך כך וכך על מנת שתעשה לי דבר פלוני על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו אבל אמר ע"מ שלא תעשה דבר פלוני על הנותן להביא ראיה שביטל התנאי עכ"ל ועיין בא"ה סימן קמ"ד:

סעיף ד

כתב הריב"ש בתשובה סימן ק"ה מי שהתנה עם חבירו בדבר ואחר כך עשה עמו שטר סתם ודאי על התנאי הראשון עשאו וע"ש. מצאתי כתוב בהגהות אלפס פ' אלמנה נזונית דף תקנ"ז ע"א בשם ר"י א"ז הא דאמרינן דברים שבלב אינן דברים דוקא במכר אבל במתנה אי אמרינן דעתיה דלהכי לא נתן מתנתו בטילה. ובתשובת הרא"ש כלל ק"ב סימן ו' דבדברים שהיה למוכר להתנות דברים שבלב הקונה הוי דברים וע"ש. וכתב עוד בתשובה כלל פ"ה דיש מקומות דאפילו גילוי דעת לא בעי כגון היכא דאיכא אומדנא דמוכח וכ"כ התוספות [כתובות צ"ז]:

סעיף ה

כתב הרא"ש בתשובה כלל י"ב ראובן שמסר שטר שהיה לו על עכו"ם לשמעון לגבותו ושמעון גבאו מיד וא"ל לראובן שצריך ליתן זמן לעכו"ם ב' חדשים ואם רוצה יתן לו שטר אחר משלו על הזמן ההוא וכשנודע הדבר רצה ראובן לחזור ופסק הרא"ש מאחר שנתן לו השטר בכתיבה ומסירה בדרך קנין שטרות בלא תנאי לא יכול ראובן לחזור וב"י סי' ס"ו תמה עליו מאחר שידוע שהטעה לראובן אמאי לא יוכל לחזור ול"נ דברי הרא"ש אם לא שיש שם אומדנא דמוכח שבלא הטעהו שמעון לא היה ראובן מחליף:

סעיף ו

במרדכי פרק שור שנגח ד' וה' ובהגהות מפרק ז"ב ע"ג דאסמכתא קניא מדאורייתא דהא ערב משתעבד אע"ג דהוי אסמכתא אמנם בסוף השוכר את הפועלים כתב דערב אין בו משום אסמכתא וכ"כ נ"י בשם הרמב"ן דליכא אסמכתא גמורה בערב:

סעיף ז

כתב המרדכי ריש איזהו נשך ע"ד באחד שהקנה לחבירו והיה אסמכתא בדבר ופסק מוהר"ם דיוכל לחזור ואף אם כבר נתן צריך להחזיר לו דהנתינה בטעות היא דלא ידע דאסמכתא לא קניא או משום כיסופא נתן לו וצריך להחזיר וע"ש שהאריך בדיני אסמכתא ובדברי המרדכי באיזהו נשך דף צ"ו ע"א דמחילה בטעות לא הוי מחילה אמנם בתשובות הרא"ש סי' א' כלל ע"ב ובתשובות ריב"ש סי' של"ה כתב דאם נתן לו הדבר קנה ולא אמרי' בזה מחילה בטעות והא דאמרינן דצריך להחזיר לו הפירות שאכל היינו דוקא בהלואה ומשום רבית צריך להחזיר אבל לא מטעם אסמכתא ולכן במכירה א"צ

להחזיר וע"ש בתשובות ריב"ש ובתשובות הרא"ש והגהות מרדכי פרק איזהו נשך דף קמ"ח ע"ג:

סעיף ח

ועיין בנ"י פרק הזהב ובר"ן פרק כל שעה ובהגהות מרדכי פרק א"נ:

סעיף ט

כתב בתשובת הרא"ש כלל (ט"ו סי' מ') [ס"ו סי' ח] מי שהרויח מחבירו אלף זהובים בשחוק ואח"כ הקנה לו בקנין (חליפין) שחייב לו אלף זהובים ואח"כ אינו רוצה לשלם כי אמר שהוא אסמכתא והמעות באו משחוק אם ניכר שהקנין בא משחוק יש לפטרו:

סעיף י

וכתב המרדכי פרק ז"ב דף רפ"א ע"א דאפי' אם מסר לו משכון קודם שהתחילו לשחוק אפ"ה לא קנה דמעות אין כאן משכון אין כאן אבל אם המעות בעין מותר לשחוק ולא היו אסמכתא ודלא כהגהות מרדכי פ' ז"ב ע"ג דמחמיר ואוסר לשחוק בקוביא ופסק דאפי' אם המעות בעין והרויח מוציאין אותו בדיינים וע"ש שהאריך בזה וכתב עוד שם דכל שחוק דין א' להם אפי' לשחוק באגוזים וכ"כ התוס' דכשמעות בעין לא הוי אסמכתא משום דהדף שהמעות עליו קונה לשניהם:

סעיף יא

וצ"ע דלפי גירסת הספרים שבידינו שכתוב בהן וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שאם קנו ממנו בבית דין חשוב או מעכשיו קונה עכ"ל הספרים נראה בהדיא דדעת רבינו בעל הטור שזהו דעת הרמב"ם והרא"ש דאחד מהן מבטל דין אסמכתא ולפי גירסא זו מיושבים דברי הרמב"ם וקשים דברי הרא"ש דהרי בפרק א"נ כתב דמעכשיו לחוד לא מהני וצ"ע:

סעיף יב

ולא ידעתי מי הכריחו לפרש דברי הרא"ש שסובר כדעת הרי"ף שמעכשיו לא מהני בשאר אסמכתא כי הרא"ש לא דיבר כלל מדין מעכשיו רק מדין אם קנה בב"ד חשוב ועל זה כ' דברי הרי"ף שכתב לא מהני רק במתפיס זכוותיה ולא בשאר אסמכתא ועל זה כ' התוס' פסקו כו' אבל אי אמר מעכשיו יכול להיות דמהני אף לדעת הרי"ף ולפי דברי הרא"ש וכדעת שאר המפרשים דעת הרי"ף דמעכשיו מהני בין דמתפיס זכוותא או בשאר אסמכתות וקנין בב"ד חשוב מהני דוקא במתפיס זכוותא אבל לא באסמכתא אחרת וכבר כתב הרא"ש דהתוס' חולקים וכב"י עוד דדעת הרמב"ם כדעת התוס' דבכל אסמכתא קנין בב"ד חשוב מהני והאריך בזה להוכיח דעת הרמב"ם זהו נ"ל להעלות מדברי הפוסקים ומדברי ב"י מדינים אלו אע"פ שהוא האריך בהן הרבה מאוד ובאמת שמקצת דבריו שם סתומים ומעורבבים ומגומגמים קצת והרוצה יעיין שם ובתשוב'

הרא"ש כלל ע"ב סי' ח' שהאריך בדעת הרי"ף וכתב בהדיא דדעתו דמעכשיו לחוד מהני וע"ש כיצד דעת הרא"ש לפסוק הלכה למעשה ועיין בתשו' הרשב"א סי' תתקנ"ז:

סעיף יג
ועיין בתשובת ריב"ש סי' של"ה ושמ"א ושפ"ז ובתשו' מיי' ס"ס קנין סי' ג':

סעיף יד
ועיין במרדכי פ' א"נ:

סעיף טו
ועיין בתשו' הריב"ש סי' קע"ה:

סעיף טז
ועיין בי"ד סי' רפ"ח כתב אם הקדים דבר באסמכתא א"צ לקיים נדרו ועוד ע"ש אם שנים העמידו קנסות זה לזה לצדקה ומחלו אח"כ זה לזה אם הכח בידם למחול וע"ש וכתב מוהר"ם פדווה בתשובה סי' נ' אסמכתא עם שבועה קניא וכתב הא דכותבים בשטרות שקיבל קנין ושבועות בח"ח וש"ד יש לספק בהן אי מיקרי שבועה הואיל ואינו רק תיקון סופרים ובתשובת ריב"ש סי' שפ"ו כתב דאם לא כתב רק למטה בשטר לא מיקרי שבועה עכ"ל וקצת נראה דמיקרי שבועה כמו שכתבתי לעיל סימן זה מתשובות מוהר"ם לענין קנין ב"ד חשוב וע"ל סי' ע"ג מזה וכ"כ הריב"ש לענין נדר וכתב דבריו בי"ד סי' רפ"ח ובתשובות בר ששת סי' של"ה כתב דאסמכתא בשבועה אע"ג דלא קניא מ"מ צריך לקיים שבועתו ונ"מ דאם מת יורשיו פטורים וכן אם כבר עבר שבועתו שוב פטור מכח קנין וכ"כ שם סי' שמ"א ושפ"ז ועיין מדין אסמכתא בשבועה במרדכי פרק שור שנגח ד' וה' שכתב דאסמכתא בשבועה או בת"כ מהני וכ"פ הג"מ פי"א מה' מכירה וכתבו דה"ה דברי ש"מ מועיל אפי' באסמכתא וע"ש ובתשובת ריב"ש סי' של"ה דאפילו למ"ד אסמכתא אפי' בשבועה מ"מ אם היה שבועה מעכשיו קונה לכ"ע וע"ש:

סעיף יז
כתב הרשב"א בתשובה סימן תתק"ע על ראובן שכתב בשטר לזון שמעון ואשתו ה' שנים וזנן ב' שנים ואח"כ מתה אשת שמעון פשיטא שפטור מלשלם לשמעון מזונות אשתו אלא אפי' אם פסק עליו סך מעות לצורך מזונותיהן ואם רצו הם היו יכולין להוציא אותו סך ביום אחד ואפי' לא קצב זמן לפרעון אותו החוב אלא שחייב עצמו בסך ליתן להם לצורך מזונותיהן אפ"ה פטור מלשלם לשמעון חלק אשתו דמאחר שמתחייב החוב לשניהם כל אחד זכה במחצית החוב והו"ל ראוי לאשתו ואין אדם יורש את אשתו בראוי ע"ש:

סימן רח

סעיף א

ולא ידעתי מנין לו אי משום שכתב שאין אחד מהן יכול לבטל המקח הלא גם תלמידי רשב"א כתבו שהמקח קיים על שניהם אלא ש"מ שאע"פ שהמקח קיים וצריך הלוקח ליקח א"צ ליקח אלא כשער הזול וכ"נ דעת רבינו כי הוא מילתא דמסתבר ועיין בי"ד ס"ס קס"א וס"ס קע"ה נתבאר דין זה:

סימן רט

סעיף א

ונראה דה"ה בכל דבר נמי דינא הכי והא דאמרינן פרק א"נ ההולך לחלוב עיזיו כו' וא"ל מה שעיזי חולבות מכור לך כו' ה"ז מותר משמע דקנה אפי' ביותר מדמיו מיירי שלא הגיע היתר לכדי אונאה ודלא כב"י שכתב דהטעם ששם מותר משום דאין לו שער ידוע וכל אחד קונה מה שירצה לכן מותר אפי' ביותר מכדי אונאה וזה אינו דמ"מ אפשר לשומו אם היה בו כדי אונאה ולכן נ"ל מה שכתבתי:

סעיף ב

וכ"כ הריב"ש סי' קס"ג על שנים שקבלו קנין לחלוף ביחד כל מה שבביתם וכל אשר להם ופסק דהקנין בטל ויכולין לחזור דהוי דבר שאינו מסויים וזה שלא כדברי מהרא"י בת"ה סי' שי"א דכתב בכה"ג דמקחן קיים וע"ש:

סעיף ג

וע"ל סי' נ"ד מי שנכתב לו שטר על השדה ומכר השדה קודם שהגיע השטר בידו ועי' בי"ד סי' רס"א אי מועיל מנהג שיהא מקנין דבר שלא בא לעולם או בשאר דרכים דלא הוי בר קנייה וע"ש. כתב המרדכי בגיטין פרק האומר ע"ד המקנה לחבירו דמי יין לכשימכור היין הוי דבר שלא בא לעולם. כתב המרדכי ריש י"נ ע"ב דף י"א הא דאין אדם מקנה דבר שלב"ל היינו דוקא כשמכר לו סתם אבל אי אמר כשבא לעולם יהא קנוי לך קנה ויש חולקין וכ"נ שם מסקנת המרדכי אמנם בפרק מי שמת בתשובת מוהר"ם משמע דבכה"ג לא מיקרי דשלב"ל וע"ש:

סעיף ד

וכתב בת"ה סי' ש"כ בהג"מ פ' כ"ב מהל' מכירה דבכל דשלב"ל או דבר שאינו ברשותו או כה"ג אי תפיס לא מפקינן מיניה ואפי' לא תפיס אלא כתב ליה שטרא ומסר ליה השטר כמאן דתפיסא דמיא:

סעיף ה
ודעת רבי' נסים הביא המרדכי פ' המוכר את הבית וכתב שם דרשב"ם חולק עליו וע"ל סי' רי"א ולקמן סי' רי"ו וכתב בת"ה סי' ש"ך דהואיל והוא פלוגתא דרבוותא אין מוציאין ממונא מספיקא וכתב שם אע"ג דהמוכר דבר שאינו ברשותו אין במכירתו כלום מ"מ אם טרח המוכר וקנה הדבר שמכר צריך לקיים מקחו כי בודאי אדעתא דהכי קנה דליקום בהימנותא וע"ש:

סעיף ו
ועיין בתשובת הרא"ש כלל נ"ז סי' א':

סעיף ז
וע"ל סימן רי"ב מדין שייר לעצמו ולאחר עמו וכיצד אמרינן דמשייר לעצמו בעין יפה ועי' לקמן סי' שט"ז המשייר דבר לעצמו אם יכול להשכירו לאחר וע"ל:

סעיף ח
וכן הוא תשובת מוהר"ם במרדכי פ"ק דמציעא ד' קל"ה ע"ג לענין שמעון שהיה לו בת קטנה וקבל קנין עם ראובן שהיה לו בן קטן לכשיגדל ויהא בן י"ג שנה ישא בתו ואם לא תשאנה יתן לו קנס גדול ומת שמעון קודם שגדל בנו של ראובן ועכשיו בת שמעון ממאנת לישא לבן ראובן ופסק דאע"ג דיכול האדם להתנות בדשלב"ל כגון זו שהבן לא היה ראוי לקדש בשעת קנין כדבר שלב"ל דמי מ"מ יורשי שמעון פטורים מן הקנס דהו"ל אונס כו' וע"ש שהאריך בדין אם יכול להתנות בדשלב"ל. ועוד כתב המרדכי ריש הכותב בשם מוהר"ם על איש הרוצה לקנות בית ומתנה עם אשתו שאם ירצה אח"כ למוכרו לא תוכל למחות בידו ופסק דתנאי קיים דאע"פ שאינו מתנה דשלב"ל מ"מ יוכל לסלק זכותו מדבר שלב"ל וע"ש עוד מדין זה סילוק מדבר שלב"ל גם הרא"ש והר"ן והתוס' שהאריכו שם בזה גם הרא"ש תשובה כלל פ"ז סי' א' ומהרי"ק שורש פ"ט האריכו שם בזה וכבר נתבאר קצת דין סילוק מדלשב"ל בא"ע סי' צ"ב וע"ש כתב בהגהות מרדכי דב"ב ג' אחין שהתנו יחד בקניין על נכסי אחותן שנתן לה בעלה שכל מי שיקבל מתנה מאחותן שיחלקו בשוה ואח"כ נתנה מתנה לאחד מהן אע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל בההיא הנאה דסמכי אהדדי גמר ומקנה עכ"ל וע"ל ר"ס קע"ו בדיני שותפות:

סימן רי

סעיף א
עוד כתב נ"י פרק מ"ש דף רכ"ד ע"ג הא דזוכה עובר שלו היינו דיצא חי לעולם וכתב עוד דלא זכה אלא במטלטלין אבל לא במקרקע וכתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ב סימן ד' דוקא בנו אבל בן בנו כאחר דמי וע"ש אם לא היה הולד בן קיימא מה דינו:

סעיף ב
ע"ל בי"ד סימן רכ"ח אם הקדיש דבר על תנאי ואמרו בלשון אסמכתא וגם קצב עליו קנס להדיוט אם הקדש קנה מאחר דלא קנה הדיוט וע"ש ועיין בת"ה סימן קע"ג אם הקנה לקבל גירושין והעמידו עליהן קנס אם הקנס בטל מאחר שהקניין היו על הגירושין וכן היו הקנין בטל הוי בקני את וחמור ע"ש:

סעיף ג
וכתב הרא"ש כלל פ"ב סי' ד' האומר מה שתלד בתי יטול חלק בנכסי לא הוי כאומר כשתלד אלא הוי כאומר אם תלד זלא קנה וע"ש כתב הרשב"א בתשובה סי' שע"ח אם אמר לחבירו זכה במעות אלו לצורך מצבת קברך מת זכה המת ולא יוכל לחזור ולא הוי דומיא דקנה לעובר או לחמור דלא קנה דכל מה שהוא לכבוד המת זכה בו:

סימן ריא

סעיף א
וע"ל סימן רנ"ג אם יש לאחד בן עני ורוצה לקנות ממנו חלק ירושתו:

סעיף ב
ועיין בזה במרדכי פרק השולח בסופו אימת (לא) אמרינן קנין הפירות כקנין הגוף דמי:

סעיף ג
וע"ל סימן ר"ג וכתב הרשב"א בתשובות סימן תתקל"ד באחד שהקנה לחבירו חוב שהיה לו אצל אחרים באגב ופסק דלאו כלום הוא דאינו יכול להקנות דבר שאינו ברשותו וכ"מ לעיל ס"ס ס"ג ובדברי רבינו ועיין בתשובות המרדכי שכתבתי ריש סימן ריב"ב דלא משמע כן ועיין בס"ס כ"ד מ"ש הטור משום הראב"ד ומ"ש שם במה ששייך לדינים אלו:

סימן ריב

סעיף א
כתב הרמב"ן בתשובות סי' ס"ז בראובן שנתן דירה לשמעון בעלייתו אם אין בשטר קניין אלא כמו שאמרת שקדם הקנין לנתינת הדירה שאמר קנו ממני שאני נותן לו דירה בביתי י"ל שאין הקניין אלא על הדירה בלבד לא על גופו של קרקע אבל אם אמר הריני נותן לשמעון דירה בעלייתי או שנתתי לו להיות משתמש בעלייתי וקנינו ממנו ה"ז קנה העלייה לדירה שהקנין ענין חזק לכשבא באחרונה לא דירה נתן אלא מגופו של קרקע קנו מידו ולולי שאני סבור שאין העדים יודעים דין זה הייתי אומר שאפילו אם חזרו בסוף השטר וקנינו לפלוני על מה דכתוב ומפורש לעיל שאף זה יודעים לקנות גופו של קרקע לדירה שבחזרת הקנין שבסוף השטר ליפות כחו כתבוהו שלא כתבו הקניין ב' פעמים בכלי וכדאיתא פרק יש נוחלין ועל כל זאת אני סובר לומר שיועיל הזכות שני

קניינים לעולם ליפוי כח וכן נראה מלשון רש"י פרק יש נוחלין ועוד שהרי החזיק שמעון בבית ודר בו בפני ראובן ולא ערער עליו וכיון שכן אפשר לומר שהודו שמגופו של קרקע קנו מידו וכאילו נתן לו הגוף לדירה וכן אמרינן פרק י"נ עכ"ל ועיין בתשובת הרמב"ן שהאריך בזה וכתב המרדכי פרק מי שמת דף רנ"ה ע"ד ששאל רבי שמחה את רבינו ברוך על שטר שלא היה כתוב בו קנין הפירות כראוי שלא הקנה לו קרקע לפירותיו אלא נתנו לו כח ליקח הפירות של קרקע והשיב אחרי שכתב בשטר המתנה שנתנו לו כח בפירות של קרקע בקנין גמור מעכשיו אגב קרקע וקבלו עליהם ככל שטרי פירות העשויים כתקון חכמים נמצא שהעדים מעידים שהשטר נעשה תיקון חכמים ותיקון חכמים הוא להקנות קרקע לפירותיה וילמוד עליון מתחתון ואפי' אם יאמרו העדים עכשיו שלא כך היה המעשה לית לן בה דאינם חוזרין ומגידין ועוד דהכא לא הוזכר דירת בית אלא נתן לו כח בפירות הבית והוא משמע בין לדור בין למשטח בו פירי ובין להשכיר וליקח השכר כל זה הקנה לו מעכשיו אגב קרקע ולא הוי השכירות דשלב"ל דנהי דאינה משתלמת אלא לבסוף מ"מ בשעה שהחזיק לה מעיקרא זכה בשכירות כו' וע"ש וע"ל סי' רי"ד מי שהקנה לחבירו דירת בית עם בית שאינו שלו:

סעיף ב

וע"ל סי' ר"ט תשובת המרדכי בדין מקנה דשלב"ל עם דשלב"ל וע"ל ריש סי' ר"ט מי שנשבע ליתן דשלב"ל אם צריך לקיים וה"ה בדבר שאין בו ממש:

סעיף ג

ול"נ דלא קשה מידי דכאן מיירי להשכירה לבני אדם רבים יותר מבני ביתו וזה אסור אף לדעת הרמב"ם וכמו שיתבאר לקמן סי' שי"ו:

סעיף ד

וכ"כ המרדכי ריש יש נוחלין סוף ע"ב דאפי' אם אמר כשיבא לידי יהא הקדש לא מהני וכתב בתשובת ריב"ש סי' שד"מ דאפי' אם נשבע על קנין שלא ב"ל שיקיימנו אין השבועה גומר הקנין אבל מיהא צריך לקיים שבועתו ונ"מ אם מת (אין) בניו צריכין לקיים שבועתו או אם שאל לחכם על נדרו וכ"כ סי' שכ"ה וס"ס של"ה וע"ש:

סעיף ה

וכ"כ המרדכי פרק מ"ש דף רנ"ו ע"א וכתב מוהר"ם וה"מ בבריא שאמר כן דאז צריך לקיים נדרו כשבא לידו אבל ש"מ שאמר תנו ר' זוז לצדקה לאחר מותי או אפי' אמר אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי אין מתנתו כלום וע"ש:

סימן ריד

סעיף א

ול"נ דאפשר דס"ל להרמב"ם והרי"ף ודין בור ודות הוא כדין חדר לענין זה ובחדר בכ"ע מודו דאפילו עומד בין המצרים אינו מכור ועיין בנ"י ריש המוכר פירות שהאריך שם בדינים אלו ועיין לקמן סי' זה מדין זה:

סעיף ב

כתב המרדכי פרק המוכר פירות ע"ד בתשובת מוהר"מ על ראובן שנתן לאחד חלק שמינית מבית שיש לו במקום פלוני ואח"כ נודע שלא היה לו בכל בית רק רביעית הבית ועכשיו אמר ראובן כי לא נתן רק שמינית מאותה רביעית שיש לו בבית והשיב מוהר"ם דאזלינן בזו בתר לשון ב"א ומאחר שאין דרך לקרוא לרביעית בית בית ודאי (לא) נתן לו השמינית מכל הבית וע"ש שהאריך בזו וכתב דאע"ג דקנה הבית לא קנה החצר שלפניו דהמוכר בית לא מכר החצר וע"ש:

סעיף ג

וע"ל סימן ר"ז אם משייר לעצמו אם יורשיו יורשים זכותו וע"ש סימן שט"ז המשייר דבר לעצמו אם יכול להשכירו לאחרים:

סעיף ד

ובתשובת הריב"ש סי' רמ"ה הא דמוכר בעין יפה מוכר ויש לו דרך עליו היינו שאין לקונה דרך אחר אבל אם היה לו דרך אחר לא אמרינן דמוכר לו דרך וע"ש:

סימן רטו

סעיף א

וכתב נ"י פרק המוכר את הבית בשם הרשב"א דאם מצר לו מצרים החיצונים וא"ל כל מה שבתוך המצרים מכור לך כולם מכור וכן אמרינן גבי בור ודות לענין מכירת בית וע"ל סימן ריד מדין בור ודות לענין בית:

סימן רטז

סעיף א

וכתב נ"י פרק המוכר את הבית ומיהו הרשב"א כתב דאם היו שם אילנות אחרים טובים לא אמרינן כ"ש הנך אלא מאותו מין שמשייר בפירוש כיון שהכל מכר עכ"ל:

סעיף ב

וכתב רשב"ם דאפילו השדה מלאה דקלים אפ"ה צריך ליתן לו אותן השנים כי קנה כל דקלים שבשדה וגם אלו השנים:

סימן ריח

סעיף א

וכן פי' הרשב"ם אבל הרמב"ם פכ"ח לא חילק בין עומד חוץ למיצר או לא אלא בין סלע לשאר אבנים וטרשים דסלע הוא דבר חשוב ואינו נמדד עמה אם הוא בית רובע ואם הוא סמוך למיצר או אפילו כל שהוא חשוב ואינו נמדד עמה ועיין בדברי הרמב"ם בדין זה:

סעיף ב

עיין לעיל סימן ר"ד מדין הכותב לחבירו חלק מביתו ויש לו בית בשותפות מה דינו בנ"י פרק המוכר בית דף ק"ץ ומיירי במקום שאין הדמים מודיעים וע"ל סימן ר"ך מדין דמים מודיעים:

סעיף ג

ומשמע בגמרא פרק המוכר את הבית דאם כתב ליה ולא שיירית בזביני אילין קדמאי כלום הכל מכור וכ"כ רבינו לעיל סימן רי"ז לענין מכירת בית:

סימן רכ

סעיף א

עיין באבן עזר סימן ק"ט אי מכר מלבוש אי הצמידים בכלל וע"ש:

סימן רכא

סעיף א

כתב נ"י פרק האומנין ד' ק"ה ע"ב דאם היה להם בתחילה קציצה על המקח וחזר אחד מהם אמרינן דעל קציצה הראשונה חזר וע"ש:

סימן רכב

סעיף א

וכתב הר"ן פרק עשרה יוחסין דף תרנ"ה ע"ב ומסתברא דדוקא כשהלוקחים עומדים לפניו אבל אם הלכו להם אינו נאמן וע"ש:

סעיף ב

ואני אומר אף כי לא הוזכר בפירוש מ"מ מוכרח הוא שם דהא לא פריך בגמ' דליחזי זוזי ממאן נקט כו' לפי פי' דברי הרי"ף ורש"י רק אאין מקחו בידו אבל כשהמקח בידו לא מהני מה שאנו יודעין ממי שלקח המעות ואין בזה הכחשת העדים כי הם אינן מעידים רק על שלקח המעות מאחד מן הלוקחים ואפשר דאפ"ה לא נתרצה לו במכירה כנ"ל בדברי רבינו וע"פ זו הסברא:

סעיף ג
ועיין בנ"י פרק חזקת הבתים דף קע"ט ע"א שהאריך בזה:

סעיף ד
וצ"ע על מה הוא רומז כי לא מצאתי שם דין השייך לסימן זה:

סעיף ה
כתב הג"מ פ"ט מה' אישות אמר אחד שדה מכרתי ואני איני יודע למי ובא אחד ואמר אני לקחתיו נאמן ע"ש:

סימן רכג

סעיף א
וכ"כ הרמב"ם פ"ט מהלכות נזקי ממון וכתב עליו המ"מ ולאו למימר שיטול המוכר לחוד בשבועה דהא לא גרע משניהן טוענין שמא דכתב הרמב"ם דיחלוקו אלא ר"ל דהלוקח צריך להביא ראיה ואם לא הביא ראיה לא יטול הלוקח לחוד אע"ג דהוא טוען ברי והמוכר שמא כן נ"ל כוונת המ"מ שם ודלא כמו שהבין ממנו ב"י והקשה עליו קושיות ומ"מ לעיקר דינא נראה דלדעת רבינו הוא של מוכר לחוד דהא כתב לקמן דבשמא ושמא אוקי ממונא אחזקתה וא"כ מסולקת דיוקא של המ"מ כנ"ל:

סימן רכד

סעיף א
וכ"ה תשובת מוהר"ם במרדכי פ' המדיר ע"א על ראובן שמכר סוס לשמעון ואחר שמשך הסוס נמצאו מומין ביד שמעון וטוען שמעון שביד ראובן היו בו המומין והוא מקח טעות על שמעון להביא ראיה ואפילו עדיין לא פרע המעות מוציאין ממנו ולא אמרינן דיהא נאמן במגו דאי בעי אמר פרעתי ומ"מ ראובן צריך לישבע שלא ידע ולא הרגיש ממומין אלו בעוד שהכוס היה בביתו ואם אינו רוצה לישבע שלא ידע ולא הרגיש ממומין אלו בעוד שהסוס היה בביתו הדר זבינא אפילו קיבל ראובן כבר המעות עכ"ל:

סימן רכה

סעיף א
וכ"כ הגמ"ר פרק איזהו נשך:

סעיף ב
ועיין במרדכי ריש אע"פ שהאריך בזה אימת אזלינן בתר אומדן דעת המתנה. וכתב הרא"ש בתשובה סימן א' כלל כ"ב בראובן שמכר קרקע לשמעון ליתן לו המעות לאחר זמן ושמעון נתן המעות ליד סופר העיר ופסק דלא נתקיים התנאי דלו ולא לאחר משמע והמקח בטל. ועיין עוד שם כלל ק"ה סי' ה' מדין אומדן דעת המתנה:

סעיף ג
ועיין סי' ר"י מדין זה:

סעיף ד
ופסק דאם המנהג כך או שהוא דינא דמלכותא אין ראובן חייב להחזיר לו נזקו ואם בא מחמת ראובן חייב לשלם לו וע"ש:

סימן רכו

סעיף א
זהו פי' דייש אמצרי שאמרו בגמרא פ"ק דב"ק (ט.) ופ"ק דב"מ (יד) ופ' מי שהיה נשוי (כתובות צג:) אבל הרמב"ם פי"ט מהל' מכירה פי' בענין אחר וע"ש גם במישרים נ"ט ח"ב כתוב בו פירושים אחרים:

סעיף ב
ואינו משמע כן בתשובת הרא"ש שהביא רבינו בסימן זה:

סעיף ג
ובנ"י פ' בית כור דאם טרפו מן הקונה מקצת הקרקע י"א דהמקח קיים בשאר וי"א דהמקח בטל לגמרי וכ"כ הריטב"א ז"ל עכ"ל ועיין בהר"ן פ' האיש מקדש שהאריך בזה:

סימן רכז

סעיף א
ול"נ דלא קשה מידי דראבי"ה לא קאמר רק כשידע בשעת המקח ושתק עד אחר המקח אבל לעולם לא שתק בכדי שיראה לתגר ולהכי קאמר דלא הוי מחילה וזה מוכרח שם במרדכי דהא מביא ראיה שם ממעשה דכיפי המוזכר בגמרא (נא.) דמיירי בכה"ג והוא פשוט למעיין שם. (נ"א) ואפשר שמיירי שהיה אנוס ולא היה יכול לתבעו לדין קודם לכן ולכן שתיקתו לא הוי מחילה וצ"ע:

סעיף ב
וכתב המרדכי סוף המדיר תשובת רבי אביגדור אם היה בו כדי אונאה השתא והמוכר אומר שנשתנה השער ובשעה שמכר לו לא הוה בו כדי אונאה והלוקח אומר שבשעה שלקחה היה בו כדי אונאה על הלוקח להביא ראיה דשערים שבשוק רגילין להשתנות תמיד וע"ש שהאריך:

סעיף ג
ועיין בנ"י פ' הזהב:

סעיף ד
וכבר כתבתי כמה פעמים דלא סמכינן אדבריו בזה לפסוק הלכה מכח הסכמתן במקום שהתוס' והרא"ש חולקים וכ"ש במקום שדעת רבינו מסכים לדבריהם וכמו בכאן שסתם סוף סימן זה וכדברי ר"ת והרא"ש ומ"מ נראה דהמע"ה:

סעיף ה
כתב בת"ה סי' שי"ח ואם שכר פועל וסוס והיה בו כדי אונאה אע"ג דמצד הפועל עצמו אין בו אונאה מ"מ מצד הסוס יש בו אונאה רואין ואומדים השכר המגיע לפועל ומה המגיע לסוס לפי ערך השכירות וכל מה שנתאנה בסוס צריך ליתן לו ואפילו הוא יתר משתות א"א לחזור מאחר שכבר נעשה המלאכה אלא צריך ליתן לו מה שאינהו וע"ש:

סעיף ו
ועיין בר"ן פ' האיש מקדש:

סימן רכח

סעיף א
כתב נ"י פרק הזהב רצ"ו ע"ב למדנו שלא הזהירה תורה על אונאת דברים אלא ירא השם ואמרינן במדרש אם הונה את עצמו מותר אתה להוניהו שזה אינו קרוי עמיתך כו' כתב המרדכי פרק הזהב ע"א על מי שהיה עליו עדים שאינה את חבירו בדברים שראבי"ה צווה להלקות אותו שהרי עבר על לאו גמור עכ"ל ונראה דלאו מלקות ממש קאמר דהא לאו שאין בו ממש אין לוקין עליו אלא מלקות דרבנן דהיינו מכה מרדות קאמר וכ"כ הסמ"ג ריש מצות ל"ת דאין לוקין מוציא ש"ר אע"ג דעון גדול הוא וכן כתבו התוס' ורש"י פרק נערה שנתפתתה (כתובות מח:) מיהו במוציא ש"ר על בתולת בת ישראל שלא מצא לה בתולים פליגי שם אי לוקין אי לא וע"ש:

סעיף ב
נראה דמוציא ש"ר על חבירו הוא בכלל לא תונו אמנם הסמ"ג כתב במצות לא תלך רכיל שהוא בכלל רכילות ובכתובות פרק נערה שנתפתתה (כתובות מו:) פליגי בה תנאים ר"א אומר אזהרת מוציא ש"ר הוא בכלל לא תלך רכיל רבי נתן אומר אזהרתו מונשמרת מכל דבר רע:

סעיף ג
כתב רבינו ירוחם נל"א ח"ו אם שני בני אדם דרים בעיר אחת והאחד רוצה להלוות במעט ריבית יותר מחבירו לא מצי מעכב עליו כדאמרינן פרק לא יחפור (בבא בתרא כא:) לענין חנוני ועיין במרדכי פרק לא יחפור:

סימן רל

סעיף א

במרדכי פרק הזהב ע"א מצאתי ראובן טוען על שמעון מכרת לי יין בחזקת שהוא יין פרנקו"ש ולא נמצא כן ושמעון משיב הלא טעמת אותו ומה שטעמת אתה נוטל דין זה פשוט ממתני' דקתני מותר לערב בדבר הנטעם ואפילו ערבו שמעון קודם המכירה כיון שראובן טעמו אין לו עליו כלום אבל אי טוען אתה ערבת לי לאחר שטעמתיו ע"ז ישבע ופטור עכ"ל וע"ל סימן רכ"ח מדין תערובת בדבר הנטעם:

סעיף ב

ועיין במרדכי ובהגהות ריש המוכר פירות:

סימן רלא

סעיף א

ונ"י כתב פרק הספינה דה"ה יכול לישקול חצי ליטרא ורביע אלא לרבותא נקט הכי וע"ש:

סעיף ב

ונראה מדברי המ"מ דלאו דוקא נקט הני שלא שייכי כלל למאכל אדם אלא ה"ה שאר תבלין כגון פלפלין וכמון אבל ב"י לא כ"כ אלא כתב דשאר תבלין הוי בכלל פירות שיש בהן חיי נפש הואיל וצריכי להכשיר מאכלי ב"א בכלל דברים שיש בהם חיי נפש הם:

סימן רלב

סעיף א

והשיב אם המומין ניכרים הם לכל הנכנסים ואין עדים שנכנס לבתים אין לראובן על שמעון כלום אלא ישבע שמעון שלא נכנס ולא ראה ובטלין החליפין ומה שאמר לתקן המומין אם דמומין אינן בגוף הבתים כגון אמת המים העוברת בהם או שיש לאחר תשמיש עליהן החליפין קיימים אבל אם הם בגוף הקרקע כגון כותל שלם ונמצא רעוע או כותל הנראה שהיא של סיד ונמצא של טיט שצריך לסתור ולחדש פנים חדשות באו לכאן והחליפין בטלים דחליפין הרי הם כמכר ומקבל כל אחד ואחד אחריות על חבירו להעמיד החילוף בידו ואם יש לו אחריות טורף ואם לאו גובה עכ"ל:

סעיף ב

כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קכ"ז ראובן מכר ביתו לשמעון באחריות והיה ללוי חלון פתוח על הבית וכשבא שמעון לבנות כנגד החלון מוחה בו לוי ורוצה שמעון לחזור מן המקח ופסק דהואיל והיה החלון פתוח בשעה שקנאה ראה שמעון המום שבו וקבלו עליו ולא יוכל לחזור בו וה"ה בכל כיוצא בזו וע"ש:

סעיף ג
ונראה שס"ל כדעת הרמב"ם שכתב שאין יוכל למחול על מומין בסתמא אבל הרא"ש חולק וכמ"ש לעיל בדברי רבינו:

סעיף ד
וכ"כ המ"מ פי"ו מה"מ שדברי הרמב"ם צ"ע וב"י יישב הגמרא לפי דברי הרמב"ם בדוחק ובמרדכי ס"פ המפקיד ע"ב כתב באחד שמכר לחבירו טבעת בחזקת של זהב ואח"כ שברן והיה בו בדיל ופסק מוהר"ם דהוי מקח טעות אע"פ שהמוכר ג"כ קנאו בתורת זהב ולא הכיר בו מעולם ולא נדר ג"כ ללוקח שהוא של זהב מ"מ הדמים מודיעים שנתן בהם שקנאו בתורת זהב וגם מבחוץ היה נראה כשל זהב ולכן בחזקת זהב קנאו וצריך להחזיר ללוקח מעותיו ולא יוכל לומר למה שברת אותו תן לי כמו שמכרתי לך זה אינו טענה מאחר ששברו קודם שנודע לו מום לא מקרי פשיעה ומחזירה כך לבעליו ונוטל מעותיו ודוקא שהמוכר מודה שנמצא בו בדיל אבל אם אמר איני מאמינך שנמצא בו בדיל נשבע שאינו יודע מזה ונפטר וכ"כ המרדכי תשובה זו פרק המוכר את הספינה ע"א באחד שמכר דבר בתורת זהב ונמצא כסף ופסק נמי דינא הכי ואם הוא להיפך ע"ל סימן רל"ג:

סימן רלה

סעיף א
וכ"כ הר"ן ס"פ מציאת האשה וכתב שם דאע"ג דמקחו מקח וממכרו קיים מ"מ האפוטרופוס אסור ליתנן ללוקח דהא צריך לקיים דברי המת אלא שאם קדם הלוקח להוציא מיד האפטרופסים זכה בהן וע"ש:

סעיף ב
וכ"כ הריב"ש בתשובה בשם הרשב"א וכ"כ המרדכי פרק הניזקין דף תרי"א ע"ג בשם ראבי"ה וכתב שם דה"ה בכל מקום שהתירו משום כדי חייו כגון פת של עכו"ם או הלוואת עכו"ם בריבית מותר אפי' ביותר מכדי חייו:

סעיף ג
וכתב המרדכי בגיטין פרק התקבל ע"ד דאפי' יש לו אפטרופס מתנתו מתנה ודוקא שאין לו אב אבל אם יש לו אב שמפרנסו לא תקנו בו משום כדי חייו וע"ש:

סעיף ד
ובמרדכי סוף מציאת האשה משמע דבכה"ג הוי מתנתו מתנה אפילו במקרקעי וע"ש ובמרדכי פרק הניזקין דף תרי"א ע"ד:

סעיף ה
וכתב המרדכי פרק מציאת האשה דמחילה הוי במתנה וכ"כ בנ"י פרק מי שמת דף רל"ב ע"ב דמחילה של קטן דינו כמתנה וכ"ע בנ"י מתנה שיש בה אחריות אם יש בה חשש ערמה דינו כמכר ואם לאו היא קיימת והכל לפי ראות הדיינים עכ"ל:

סעיף ו
וה"ה פכ"ט והר"ן פרק התקבל ד' תקפ"ז ע"ב כתבו כדברי הרמב"ם דאין קטן יכול דהקנות בקנין אגב חליפין וע"ש:

סעיף ז
וכ"ה בתשובת (ריב"א) [רשב"א] סימן תתצ"ח:

סעיף ח
ועיין במרדכי פרק הנזקין ובנ"י פרק מי שמת כתב המרדכי סוף מי שמת ע"ג הא דאמרינן פרק מי שמת דלא יוכל להעיד על קרקע עד שיהא בן כ' היינו לשומא אבל להעיד מותר וע"ש:

סעיף ט
כתוב במרדכי פרק מי שמת דף רנ"ו ע"ב וע"ג על היתום שנפטר ונתן מקרקעי ומטלטלין במתנת ש"מ ולא היה בן י"ג שנה ופסק דמתנותיו במטלטלין קיימים אבל לא במקרקעי ולא שייך בצוואת קטן מצוה לקיים דברי המת וע"ש ועיין בתשובת הרא"ש כלל א' סימן ה' וע"ש:

סעיף י
עיין בתשובת הר"ן סימן מ"ט בדינים אלו:

סעיף יא
ומשמע דשוטה אין לו זכייה כלל ע"י עצמו וכ"כ המרדכי פרק התקבל ע"ד:

סימן רלו

סעיף א
עיין בהר"ן פ' הנזקין דף תקע"ט ע"ב כ' ריב"ש סי' ר"צ דכל דינים אלו דסקריקון היינו דוקא שאנסוהו לישראל עד שנתן להם הקרקע אבל עכו"ם אנס הורג נפשות או שאר אונסים לקחו קרקע של ישראל באונס קרקע אינה נגזלת אפילו שהתה בידיהם הרבה הקונה מהם צריך להחזיר בחנם מיהו אם הוצרך הבעל הבית להוציא הוצאות הרבה על זו צריך ליתן לקונה מה שנהנה וע"ש שהאריך בזו וכתב שכן הסכימו הרמ"ה והרשב"א וכ"כ מהרא"י בפסקיו סימן ס"ט על דין ספרים שהובאו מעיר שהיתה בה גזירה על שונאי ישראל ודן כן וע"ש: כתב המרדכי פרק הניזקין ע"ג מעשה ביהודים שדחקו חביריהם בתפיסה לתת להם ממון ופסק מהר"מ כיון דאנוסים היו אפילו תלאוהו ויהיב לא הוי

מתנה ולא דמי לסיקריקון דהתם ירא לנפשו שלא יהרגוהו אבל הכא לא שייך דידוע דישראלים יראים משפיכות דמים וגם יראת השרים עליהם ועביד אינש דגזים ולא עביד וע"ש שהאריך בזה:

סעיף ב

וכתב בתשובת ריב"ש סימן ר"ץ דדוקא בישראל אבל עכו"ם שאינו אנס לקחה מהעכו"ם אנס ואח"כ לקחה הישראל מהעכו"ם השני הוי דינו כאילו קנה מהעכו"ם עצמו וע"ש

סעיף ג

ועוד כתב הרמב"ם פ"י מה' גזילה וכן אם היה שם מלך או שר באותו מקום שיכול לכוף העכו"ם שמכר לדין ולא תבעו הבעלים את העכו"ם אינן יכולין להוציא מיד הלוקח מן העכו"ם אע"פ שאינו מודה לעכו"ם ואין שם עדים שטוען אמת שהרי אומר הלוקח לבעלים אם גזלן הוא למה לא תבעתם אותו בדיניהם עכ"ל. ומבואר בדברי הרמב"ם שמיירי שלקחו העכו"ם בחזקה ואפ"ה מאחר שמודה לדבריו שחייב לעכו"ם או שלא קיבל עליו במשפט אין מוציאין מיד הבעלים והוא כמ"ש הריב"ש סר"צ הא דאם משפט בעיר לא יוכל לטעון שהעכו"ם אנסו היינו דוקא כשהישראל נתנו לו אבל אם העכו"ם לקחה באונס אפי' לקחה בחובו לא אבד זכותו משום שתיקתו וצריך להחזיר לבעלים ואינו נותן לו אלא כפי מה שההנהו וע"ש ובכתבו של מהרא"י סי' ס"ט:

סעיף ד

ובמרדכי פ' הגוזל ע"א ד' נ' הביא דברי הרמב"ם בלא מחלוקת ש"מ דס"ל כוותיה:

סעיף ה

וכ"כ המרדכי פרק הכונס ד' מ"ו ע"א בתשו' ר"י כה"ג וכתב דוקא קרקע דלא מייאש מינה אבל מטלטלים דמייאש מינה א"צ לחזור לבעליו ומיהו ספרים לא שייך בהו יאוש דהעכו"ם לא יוכל למכרן רק לישראל וע"ש שהאריך בזו בדין מבריח ארי מנכסי חבירו וכ"ה בהגהות מרדכי דב"מ דף קמ"ז ע"א דאין יאוש בספרים וחייב להחזירן לבעליהן בדמיהן ובמרדכי פרק הגוזל קמא ד' נ' ע"א כתב ראבי"ה דבספרים צריך להחזיר לו דמיהן אפילו לדעת רש"י וע"ש וע"ל סימן שס"ח קצת מדינים אלו גם בסימן שס"ט גם לעיל סימן קכ"ח כתב ב"י סי' ק"ג עכו"ם שמשכן ראובן קרקע אצלו וקבו לו זמן לפדותו ולא פדאו והלך ומכרה לאחר אי מכרה בשויו ממכרו קיים דהא בדין מכרה שכיון שלא פדאה בזמן שקבע לו יש רשות בידו למוכרה אבל אם מכרה בפחות משויה אפילו כ"ש חוזר כדין שליח שטעה עכ"ל וע"ל סימן שע"א מדינים אלו:

סימן רלז

סעיף א

דאל"כ מפסידין למוכר שאם יבא ראובן לקנות קרקע שוב לא יהיה אחר רשאי לקנותה וידחוק ראובן המוכר במה שירצה ומצינו דחשו רבנן טובא לתקנת המוכרין אפילו אם הוא עכו"ם וע"ל סי' קנ"ו אי אחר יכול ליקח מערופיא עכו"ם מחבירו ישראל כתב מהר"ם פד"ו סימן מ"א דהוה חרם ר"ג שלא להשיג גבול חבירו בשכירות בתים מעכו"ם וה"ה במקום שנהגו לשכור מהעכו"ם ההלואה וע"ש ועיין במהרי"ק סוף שורש ב' מדין עני המהפך בחררה כתב מהר"ד כהן בתשובות בית ל"א דאם מחזיר אחר דבר אחד לקנות ובא אחר וקנאו יותר בזול שאינו מוצא במקום אחר לקנות כך הוי במציאה וכ"מ במרדכי פרק האומר ע"א ודוקא קודם שהגיע ליד ישראל אבל משהגיע לידו זכה והמוציא ממנו הוי כמו גזלן עכ"ל:

סימן רלח

סעיף א

אבל בנ"י פ"ג דף רל"ט דהרשב"א והרא"ה חולקין בזו וס"ל דכותבין אפילו שלא בפניו וע"ש ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף רי"א:

סעיף ב

ע"ל סימן ל"ט נתבארו דינים אלו:

סעיף ג

וכ"מ בתשובת הרשב"א סימן תתקס"א:

סימן רמ

סעיף א

ולא ידענא למה אמר דהשמיט רבינו דין זה דהא כתב בהדיא כדברי הרמב"ם ז"ל. כתב הר"ן פרק נערה דף תפ"ה ע"א וכ"ש אם כתב לו בראשונה שדה שלם ובאחרונה כתב לו חצי שדה דביטל שני את הראשון וכתב שם המרדכי בשם ר"ת על ש"מ שאמר תנו מנה לפלוני ולאחר שעה אמר פעם שני תנו מנה לפלוני והשיב דאין לו אלא מנה אחת כיון דלא אמר תנו עוד מנה אחת וכ"פ רבינו שמואל מבוניבורג עכ"ל וכ"ה בהגהות מרדכי דב"ב דף רס"ב ע"ב. ועיין בתשובת הריב"ש סימן תע"ח מדין שוברים היוצאים על שטר אחד וע"ש:

סעיף ב

אבל ב"י כתב לקמן ס"ס רנ"ג מתשובות הרשב"א דחולק על זה וס"ל דלא אמרינן שמא כיון על מקומות אחרים אלא חזקה הידוע נתן לו וכן ש"מ שנתן אחד בית לא חיישינן

שמא יש לו בית במקום אחר אלא נתן לו הידוע מיהו כתב דזכה ראובן במקומות אלו מאחר שנתן לו במתנת בריא ובקנין לא יוכל לחזור בו:

סעיף ג

בשם תשובת מוהר"ם דלא אמרינן שודא אלא בדיין מומחה וגדול הדור ולא אמרינן ג"כ שודא דדיין אלא במקום דאתמר בגמרא ובמקום דלא אתמר המ"מ ע"ה ועיין שם בהגהות דף תק"ן ע"ד שו' דינין הם בתלמוד דאמרינן בהו שודא ועיין במרדכי ריש י' יוחסין וריש שבועת העדות מדין שודא וכתב הר"ן בריש שבועת העדות דיש גורסין שוחדא דדיינא בחי"ת כי מותר ליקח שוחד בענין זה כי הדיין מותר לעשות מה שירצה וכ"כ נ"י פרק חזקת הבתים דקע"ג ע"א ונ"ל דדברי הר"ן ונ"י אינם אלא לפי' התוס' פרק מי שהיה נשוי דפי' שביד הדיין לעשות מה שירצה אבל כפרש"י דפי' שצריכין לראות למי היה אוהב יותר ודאי אסור ליקח שוחד כמו בדין אחר כנ"ל. מיהו בתוס' פרק הכותב כתבו דאם נטל שכר על זה דינו לאו דין כב"י ס"ס ס"ה שכתב הריטב"א דהאומר ר' זוז לפלוני והיו ב' ששמותיהן שוות יחלוקו וצ"ע דהא בגמרא גבי נכסי לטוביה משמע שדנין ביה דין שודא וע"ל סימן רנ"ג:

סעיף ד

וכ"כ בשם מהר"מ הלכה למעשה:

סימן רמא

סעיף א

כתב הריב"ש בתשובה סימן ר"ז שמעון שאמר לחבירו הא לך בית של יהודה במתנה ויהודה קבל קנין לקבל דבריו של שמעון לאו כלום הוא ואינן אלא דברי הבאי וע"ש: כ' במר' רפ"ק דקדושין ע"ב אם אמר א' לחבירו מנה נתון לך במתנה ונתן לו עליו משכון לא קנה דמשכון אין כאן ומנה אין כאן ואם רוצה להקנות לו ע"י משכון יקנה לו תחילה בקניין המנה והשיעבוד על המשכון ואח"כ יתן לו המשכון ואז יחול השיעבוד על המשכון וי"א דלא אמרינן גבי מתנה מנה אין כאן משכון אין כאן והרב מרעגנשפורק כתב בשם ר"ת וז"ל שאם נתן לו משכון ע"מ שיתנו לו מנה יעכב המשכון עד שיתנו וע"ש גם בתוס' ואשר"י שם כתבו מזו ובמישרים נט"ו ח"ב כתוב כסברא הראשונה ודקדק מכאן שאם כתב לו מתנה באחריות ונתבטלה המתנה גם אחריות בטלין כמו מנה אין כאן משכון אין כאן עכ"ל:

סעיף ב

המרדכי כתב חלוקים בזה ריש פ"ק דסנהדרין וע"ש כתב עוד המרדכי שם בשם מוהר"ם דמחילה אין צריכה קניין אפילו יש לו שטר או משכון עליה ולעיל ס"ס י"ב לא משמע

כן וע"ש וכתב מהרי"ק שורש י"א היכא דמחילה אינה צריכה קנין וקונה לו בקנין פסול לא אמרינן דלא ליהוי מחילה הואיל וגילה בדעתו שחפץ בקנין וע"ש וכ"ה בתשובת הרא"ש שכתבתי לעיל סימן קנ"ה:

סעיף ג

כ' המרדכי ריש פ"ק דסנהדרין אדם שחייב לחבירו שבועה ובקש ממנו שימחול לו וא"ל יהי כדבריך הוה מחילה אע"ג דלא מחל לו בפירוש וע"ש כתוב בתשובת ריב"ש סימן ת"ר במחילה הנעשה על אחד וכתב לו שכל תביעות שיש לו עליו עד אותו היום עד ועד בכלל ואף חובות שנכתבו באותו היום שנכתב השטר הפטור החוב נמחל וע"ש שהאריך ובמהרי"ק שורש קי"א בא' שמחל לאביו על חלק ירושתו בעבור שנתנו לו מעט מן הירושה ואח"כ נודע שאביהן הניח להן הרבה נכסים ופסק דהוי מחילה בטעות וחוזרת אפילו קנו מיניה וע"ש:

סעיף ד

וכתב עוד שם על ראובן שכפר במנה שהיה חייב לשמעון והוצרך להתפשר עמו דלקח חמשים דאינו יוצא ידי שמים עד שיתן לו את שלו וע"ל סימן ע"ג בתשובות הרא"ש אדם שיש לו חפץ ביד חבירו ואמר מחול לך אינו כלום אלא צריך שיאמר לו אני נותנו לך ולא שייך לשון מחילה אלא למי שחייב מעות וכ"כ מהרי"ק שורש צ"ד דין מחילה בטעות עיין במהרי"ק שורש ך' ושורש פ"ט ובתשובת מיימון ס"ס משפטים סימן ט' ובמשרים נט"ו ח"ג והמרדכי כתב פ"ק דסנהדרין דמחילה בטעות אפילו בקניין חוזר וב"י כתב בשם תשובת הרשב"א דמחילה בטעות הוי מחילה כדאמרינן פרק איזהו נשך עכ"ל וע"ל סימן רי"ט ועיין עוד מזה לקמן בסמוך בתשובת מהר"י אדם שעושה מעשה שנראה שמודה לחבירו הוי כמחילה כ"כ מהרי"ק שורש קי"ח ובתשובת הרא"ש כלל מ' ס"ב ועיין בי"ד סימן רנ"ג מי שפרנס וזן חבירו או חתנו אי יכול לתובעו אחר כך שישלם לו או אי אמרינן דהוי מחילה גם לקמן סוף סימן רמ"ו כתבתי דין זה וע"ש:

סעיף ה

וכתב תשובת ריב"ש סימן שע"ה אע"ג דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה מ"מ הנודר לאחד מתנה לא מהני במה שנתן לו על מנת להחזיר עכ"ל:

סעיף ו

וכתב נ"י פרק יש נוחלין דף רכ"א ע"א שאם שעבדו לחובו בעודו בידו י"א דב"ח גובה ממנו וי"א דאינו גובה וע"ש וע"ל סימן נ"ג איזה לשונות הם לשון מתנה:

סעיף ז

וכתב מהרי"ל בתשובה סימן ע"ה בשם הב"ח א"ז דהואיל והוא פלוגתא דרבוותא לא מפקינן ממון מספיקא וע"ש ועיין כל דיני תנאי וחילוקיהן בספר א"ע סימן ל"ח וע"ל סימן ר"ז מ"ש בדיני תנאי:

סעיף ח

ועיין בב"י סימן ר' משום תשובת הרשב"א דלא אמרו ע"מ במעכשיו וכו':

סעיף ט

וע"ל סימן רנ"ח כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קנ"ט על ראובן שהיה לאביו בית ולקחו המלך וראובן כתב ללוי מת שיגיע לו הבית מן המלך ויחזירנו לו יהא במתנה ללוי ואח"כ המלך נתן הבית לשר והשר החזירו לראובן אין ראובן חייב לקיים המתנה דהא לא בא מיד המלך ליד ראובן כו' ועיין שם שהאריך בתשובה זו בדיני מתנה ועיין בתשובת מיימון שבסוף הלכות זכייה ומתנה סימן ס"ט אחין הבאין לחלוק ואחד מהן אומר שנתן לו אביו קרקע במתנה והראה שטר על זה שכתב בו שנתן לו במתנה אך שכל ימי חייו יכול לעשות בה כל מה שירצה והאחרים טוענים שאח"כ ביטל אותו מתנה ונתן הקרקע להם וע"ש חלוקים וטענות בזו כתוב במרדכי פ"ק דמציעא ד' קל"ה ע"ב ראובן שהחזיק בבית של שמעון ובעוד שהיה ביד ראובן נתנם שמעון במתנה ללוי אם יכול להוציאו בדין מיד ראובן מתנתו מתנה וא"ל אין מתנתו מתנה ואפילו אם בא בידו אח"כ א"צ לקיים ודוקא במקרקעי אבל במטלטלי אפילו יכול להוציאו בדין אין מתנתו מתנה וכן משמע לעיל סימן קכ"א ולקמן סימן רנ"ג אבל הרשב"א כתב בתשובה סי' אלף ל"ב על עכו"ם שמשכן מטלטלין אצל ראובן ונתנן לשמעון זכה בהן ראובן מטעם דנכסי עכו"ם הפקר הן ושמעון לא קנה רק במשיכה מאחר דנסתלק העכו"ם זכה בהן ראובן המחזיק משמע דבישראל או בעכו"ם וכה"ג קנה אם הקנה לו בקנין המועיל ועיין שם ובכלבו סימן קנ"ג וכתב המרדכי פרק מי שמת ד' רכ"ה ע"ד תשובת מוהר"ם על שמעון שנתן ט"ו ליטרין לראובן להלוותם בריבית ובן שמעון ישא בת ראובן ויתן להם המעות לנדוניא ועכשיו בן שמעון אינו חפץ בבת ראובן ופסק דאומדן דעת הוא דלצרכי הזוג נתנן ביד ראובן ומאחר שנתבטל הזיווג נתבטל המתנה וע"ש שהאריך עוד בתשו' זו ובתשו' הרא"ש כלל ס"ח סימן ז' ראובן נתן בית לד' בניו לכל אחד רביע מן הבית ונתן לכל א' שטר וכתב בכל שטר בל העניין מד' בניו אך שכתב בכל שטר לא יועיל אלא למי שמוציאו דהיינו לבעל השטר והג' מהן אבדו שטרותיהן ופסק דהמתנה קיימת ע"פ השטר אחד הנשאר ולא מהני מה שכתב שכל השטר לא יועיל רק לבעל השטר דהוי כאילו התנו שאם יבואו עדים לא יועיל וע"ש גם סימן נ"ז מדינים אלו וע"ש ג"כ כלל ס"ו

וע"ל סימן רל"ה מי שנתן לחבירו מתנה שיש לו עליה אחריות וטרפוה מהמקבל מתנה אם צריך לשלם לו:

סימן רמב

סעיף א

ועיין בתשובת מיימון סוף הל' זכייה סימן ד' מדין מתנה שיש בה אחריות נכסים ואיזה מקרי אחריות נכסים:

סעיף ב

ועיין בהגהות אלפסי פרק חזקת הבתים ד' רמ"ט למה נהגו לכתוב בשטרות מודעי מפי מודעי דנפק מגו מודעי:

סעיף ג

ונראה דאפי' בסתם אי תפיס מפקינן מיניה וכן מוכח מלשון רבינו בפשיטות וכמו שמשמע מדברי הרמ"ה שמייתי בסמוך וכ"כ הר"ן בשם ר"ח ולא כדעת י"א שכתב הר"ן שחולקין בזה והוא פשוט לדעתי אלא שראיתי להרב ב"י שפקפק בדעת רבינו לכן כתבתי זה ועיין במ"מ פ"ה מהלכות זכייה שהאריך בזה גם נ"י פרק חזקת דף קע"ו:

סימן רמג

סעיף א

כתבו הגהות מרדכי דקדושין דף תרס"ד ע"ג על אחד שנדר מתנה לשלוחה של לאה ופסק דלאה עצמה יכולה להוציאה ממנו דשליח של אדם כמותו וע"ש ועיין בהר"ן פרק השולח דף תתקע"ג אימת אמרינן זכין לאדם שלא בפניו גם מדינים אלו במ"מ פ"ז מהלכות זכייה ומתנה:

סעיף ב

ועיין במרדכי פרק הזהב תשובת מוהר"ם על אשת שמעון שצוותה בשעת פטירתה ליתן מתנה לבת אחותה ונתרצה בעלה ואח"כ חזר בו ופסק דאם המקבל עני אין יכול לחזור בו ואם הוא עשיר יכול לחזור ומיהו אם מתנה מועטת יש בו משום שארית ישראל לא יעשו עולה כו' ובמרדכי ספ"ק דב"ב רף רמ"ו ע"א הא דבעני נעשה נדר היינו דווקא כשהיו בידו כשנדר אבל אם לא היו בידו כשנדר לא חל הנדר עליו וע"ל סוף סימן רי"ב וריש סימן קנ"א מאלו הדינים ולעיל סימן ר"ד כתבתי מדינים אלו:

סעיף ג

ובתשובת הרשב"א סימן אלף ל"ז האריך מזה וע"ש גם בתשובת מהרי"ו סימן צ"ז:

סימן רמה

סעיף א

ובתשובות הרא"ש כלל ל"ט סימן ו' שטר מתנה שכתוב בו כתבו וחתמו עלי בכל ל' ותנו ללאה אשתי כו' לאו שטר מתנה הוא דאין נזכר בשטר שהוא נתן כלום ודאי אם היה מטלטלין ונתנן לאחד וצוה ליתן לאשתו זכתה אשתו אבל כשלא נתן כלום ליד העדים לא זכתה כי הוא צוה לעדים ליתן אבל הוא לא נתן וע"ש:

סעיף ב

ועיין לעיל סימן י"ג כתבתי כל חילוקי קנין דברים. כ' מהרי"ו סימן קמ"ג הכותב לאשתו בשעת הקנס שיעשה לה כך וכך לכתובה נראה דלא זכתה האשה כל זמן שלא כתב לה ואם צריך לקיים מה שפסק הוא פלוגתא דרבוותא וע"ש ועיין בא"ה סימן נ"א מה שכתבתי מזה עוד כתב שם סימן צ"ה דאם קבל קנין לתת דבר לחבירו הוה קנין דברים אע"פ שכתב לו השיעבוד על נכסיו וע"ש:

סעיף ג

ול"נ דבכה"ג אינו נאמן המקבל אפילו בשבועה מאחר שבא לחוב לב"ח וכמו שכתב הרמב"ם בעצמו בפרק א' מהלכות מלוה וכמו שנתבאר לעיל סימן צ"ט מיהו אפשר דבכה"ג נאמן בשבועה מאחר שידע שדבר זה אינו שלו היה מעיקרא לכן נאמן כשבועה שלא קיבלו במתנה מעולם וכמו שכתב רבינו בסמוך לדעת רש"י:

סעיף ד

וכתב נ"י דף רכ"א ע"ב מיהו אם באים בעלי חובות מקבל וגובים ממנו נפטר הלה מחובו עכ"ל וע"ש:

סעיף ה

ועיין מאלו הדינים במרדכי ריש פרק השולח דף תר"ט ע"א:

סימן רמו

סעיף א

עיין בתשובת מהרי"ק שורש כ"ב שהאריך שם בדין שטר מברחת איזה קונה המקבל ואיזה אינו קונה ושם אם העדים החתומים נאמנים לומר שהשטר הוא שטר הברחת ואם עד אחד מעיד על זה צריך המקבל לישבע נגדו וע"ש ובתשובת הרשב"א סימן אלף ע"ו מדין שטר מברחתא ועיין בתשובת מיי' שבסוף ספר קנין סימן כ"ה שהאריך בדין שטר מברחתא:

סעיף ב

כתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ד סימן א' על מי שכתב לאחד שיהא מושל בכל אשר לו דלאו לשון מתנה [הוא] אלא לשון אפוטרופסות:

סעיף ג
ועיין בדינים אלו בא"ע סימן ק"ז וע"ל סימן רס"ד מי שעשה לחבירו טובה אי יכול לתבוע ממנו אח"כ שכר או אמרינן דבמתנה עשה לו:

סעיף ד
בת"ה סימן שי"ז ראובן שאכל עם חמיו ב' שנים יותר על קצבתו שהיה לו לאכול עמו ואח"כ תבעו חמיו לשלם לו חייב לשלם לו וכ"פ מהרי"ח בשם הר"ר אפרים האומר לחבירו אכול עמי ואכל עמו חייב לשלם לו מיהו אינו חייב לשלם לו אלא מה שאכל הוא עצמו אבל לא מה שאכלה אשתו מיהו אם חמיו של ראובן הוא איש אמוד בנכסים ואומדנא הוא דאילו לא היה לו מריבה עם חתנו שלא היה תובע ממנו המזונות אלא שהמריבה שהיתה ביניהם גרמה התביעה פטור ראובן דמאחר שמחל לו בפעם הראשון שוב לא יכול לתבוע וע"ש ובמ"מ סוף פרק י"ג דאישות מדין המפרנס חבירו אי הוי מתנה ועיין בי"ד סי' רנ"ג מדינים אלו:

סעיף ה
ועיין בי"ד סימן ריי"ח דכל מה שכלל בלשון מתנה בכלל המתנה ולא אזלינן בזה בתר אומדנות אא"כ הוא אומדנא דמוכח:

סימן רמז

סעיף א
כתב הרשב"א בתשובה סימן תתקס"ג באחד שציוה לתת נכסיו ליתמי אחותו ולא היה לו יורש אחר אלא ג"כ שאר אחיות ופסק דאין הבנות בכלל וע"ש ולקמן בסי' זה יתבאר שהרא"ש חולק בזה עוד כתב בתשובת הרא"ש כלל פ"ח סי"ג הא דאין הבנות בכלל בשכ"מ היינו דאמר לבני אבל אמר ליתמי הכל בכלל ועוד משמע שם הא דאין הבנות בכלל היינו דלא ידעינן ביה דמעביר נחלה אבל אי ידעינן ביה דמעביר נחלה בלא זה אף הבנות בכלל וע"ש:

סעיף ב
ועיין במרדכי ריש י"נ דף רנ"ג ע"ב מדין זה האומר נכסי לירתאי וע"ש כתב במרדכי ריש מי שאחזו דף תרי"ד ע"ג על ראובן שנתן כל נכסיו לבנו ע"מ שיתן לד' בנותיו כך וכך מעות ואם יפחתו המעות מן הסך שיש להן ליתן יתנו מן הקרקעות לבנות ונפטרה אחת מן הבנות בחיי אביהן נ"ל דאפ"ה המתנה מתנה ויתן לג' בנות הנותרות לכל אחד חלקה וחלק המתה אינו מחויב ליתן ליורשיה דלהו ולא ליורשיה משמע ועוד דפסקינן דלא קרינן לבר ברא ברא א"כ לבנות דוקא קאמר וע"ש שהאריך בזה ועוד שם פ' מי שמת ע"ד על אדם אחר שהתנה עם בניו הראשונים שהיו לו מאשתו ראשונה קודם שנשא אשתו

השניה שכל בניו שיהיו לו מן השניה יטלו חלק כמותן ונולדה לו בת ופסק דאין לבת כלום במקום הבנים וע"ש שהאריך בזה וע"ל סימן רפ"א אם אמר נכסי ליוצאי חלצי אם הבנות בכלל וע"ש:

סעיף ג

ובפ' המוכר בית ד' ק"צ ע"א כתב כדברי הרמב"ן וחילק שם בין מכר למתנה וע"ש בהגמי"י פי"א מה' זכייה ומתנה באיש ואשתו שהתנו שאם ימות אחד מהן יחזירו כך וכך לקרוביהם זכו קרוביו במחצה וקרוביה במחצה אפילו קרוביו של אחד מהם מרובים:

סימן רמח

סעיף א

וכתב המרדכי פרק י"נ דף רנ"ד ע"א על אחד שנתן ביתו לבנו והתנה שאחריו יהיה לבנותיו ופסק מוהר"ם דמאחר שהראשון הוא יורש אין לה הפסק ובניו יורשים כחו ואפילו אלמנתו גובה כתובתה מבית זה ואין לבנות כלום וע"ל בסימן זה הביא רבינו תשוב' מהר"ם וכתב דיש חולקים עליהם וע"ש ולקמן סימן רנ"ג מדין זה וכתב הרשב"א סימן אלף ל"א דכל זה לא מיירי אלא בשכ"מ אבל בבריא שנתן נכסיו ליורשיו ואמר אחריך לפ' קנו האחרים וכ"ה בתשובת הרמב"ן סימן מ"ה וכ"כ ב"י בשם הר"ן וכתב עוד בשמו שאם פירש ואמר לא משום ירושה אני נותן שאין לה הפסק אלא במתנה יש לה הפסק וכל זה כתב הרמב"ם פי"ב מה"ז והמ"מ האריך שם בזה ועיין בנ"י בפרק י"נ דף רט"ו ע"א:

סעיף ב

כתב בתשובת ריב"ש סימן נ"ב אם נעשה הצוואה במקום שנהגו לדון בערכאות של עכו"ם והלך אחד מהן עם הצוואה למקום אחר לדונו בדין ישראל אין דנין שם שלא יהא הפסד לירושה עכ"ל וע"ש:

סעיף ג

ועיין בדברי השגות הראב"ד והמ"מ פי"ג מה"ז נתן טעם לדברי הרמב"ם וע"ש:

סעיף ד

וכן המרדכי פרק י"נ דף רנ"ד ע"א הביא דברי מוהר"ם בלא מחלוקת אמנם ה"ה פי"ב מה"ז ונ"י פי"נ דף רי"ט ע"ב כתבו שדברי הרמב"ם עיקר ושכן הסכימו הריטב"א ושאר אחרונים וכ"כ ב"י בשם הר"ן והרשב"א:

סעיף ה

דס"ל דאחריך אינו כמעכשיו אבל אם אמר בהדיא מהיום או מעכשיו קנה וכבר נתבאר דיש חולקים בזה וס"ל דגם במעכשיו לא קנה שני ועיין בתשובת מיימוני ס"ס משפטים

סימן ס"ט הכותב נכסיו לבנו דלא למיהדר ביה ואח"כ כתב לו שיוכל לעשות בהן רצונו כל ימי חייו אם יוכל למכרן או ליתנן לאחרים שזהו רצונו וע"ש:

סעיף ו

ויגעתי ודקדקתי ולא מצאתי שם ולקמן סימן זה נראה מדברי רבינו שאין כוונתו אלא ליורשים שהיו לו בשעת המתנה וכ"כ לקמן דאם אמר אחריך ליורשי והיתה לו בת כו' עד אבל אם אין לה זרע אין שאר יורשים כו' עומדים במקומה עכ"ל ונ"ל הטעם משום דהואיל ובשעת המתנה לא הו"ל לשאר יורשים לירש ודאי לא כיון רק על הבת או. זרעה דהוי יורשים בשעת מתנה כנ"ל דעת רבינו ולא כב"י שתמה על רבינו וכתב יש לתמוה למה לא יירשו שאר יורשיו דהא אמר ואחריך ליורשי והרי אלו הם יורשי וצ"ע עכ"ל ומה שנ"ל כתבתי ועיין במרדכי בהגהות דף רס"א שהאריך בדין נכסי לך ואחריך לפלוני: .

סעיף ז

דלא עדיפי הבן והאשה מראובן עצמו דאם יצא מן הבית זכו בו העניים ובאופן זה נתנו לו אבל אם נתנו לראובן סתמא ואחריו להקדש סתמא גם יורשיו היו זוכין בו סתמא כן נ"ל ודלא כב"י שכתב דלא ידע טעם הדבר והניחו בצ"ע ועיין בזה בתשובת ריב"ש סימן קס"ז וקס"ח שהאריך בהרבה חילוקים בדין זה:

סעיף ח

ובנ"י פרק מ"ש דף רכ"ט ע"ב דלא קנה ואפילו אמר מקרקעי ומטלטלי אפ"ה אין עבדים בכלל עד דאמר נכסי כ"כ הריטב"א והרמ"ה:

סעיף ט

אבל בנ"י פרק מ"ש דף רכ"ט ע"ב משמע קצת דאפילו בבריא קנה השטרות וע"ל סי' רנ"ג מדינים אלו:

סעיף י

וכתב ב"י סימן ר"ן בשם תשובת הרשב"א דבמקום דלא קנו השטר אפילו החוב שחייב המקבל עצמו חייב להחזיר הואיל ולא מחל לו דרך מחילה רק כיון להקנות דרך מתנה ומאחר שהמתנה אינה כלום צריך לשלם עכ"ל. ובתשובת מהרי"ל סימן ע"ה דאין חילוק בין שטרות של ישראל לשטרות של עכו"ם לענין קנין שטרות ובמקום שנקנה שט"ח של ישראל נקנה שט"ח של עכו"ם וע"ש:

סעיף יא

וכן כתבתי לקמן ריש סימן ר"ן ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"א סימן ד' וכלל ע"ז סימן ג' מי שנתן לאחד חבית והיו בו מקצת אבנים וקורות שנפלו מן הבית אי הוה בכלל המתנה. כתב הר"ן בגיטין פ' השולח דף תקע"ו ע"ב בשם הרמב"ן הנותן חצי נכסיו לחבירו אינו נוטל חצי בכל כלי וכלי או בכל שדה ושדה אלא שמין הנכסים ונוטל הכחוש וכו'.

כתב ב"י בסימן רמ"א תשובת הרשב"א על ראובן שהלוה לשמעון ולוי ויהודה בניו מנה ומשכנו לו בתים ואח"כ מת ראובן וקודם שיחלקו הירושה כתב שמעון ללוי שטר מתנה מכל מה שירש מאביו עמד לוי ותבע משמעון הנותן חוב זה וטען שמעון ואמר כיון שמת ראובן אבינו נמחל שיעבוד שטר זה מעלי והשיב שהדין עם שמעון מפני שעם גמר מיתת האב זכה במה שהיה חייב לאביו ונמחל שיעבודו אפילו קודם חלוקה והאריך בדבר זה עכ"ל ב"י וע"ל סימן ע"ז כתבתי מי שכתב מתנה לבניו ולאשתו שיגבו ביחד ומת אחד מהן מה דינו:

סימן רנ

סעיף א

כתב נ"י פרק מ"ש דף ר"ל ע"ב מיהו אם כתב בשטר מהיום בעי קניין דכל שמקנה מחיים לא קני בדיבור אלא אי לא אמר מהיום אע"ג דיש בו זמן לא בעי קניין ולא אמרינן בזו זמנו של שטר מוכיח עליו וע"ש וכ"כ רבינו ירוחם בנכ"ד כ"ע נ"י פרק י"נ ד' רט"ו ע"ב דאין לחלק במתנת ש"מ בין שנותן לאחר זמן או שנותן מיד לאחר מיתתו וכ"מ מתשובות הרשב"א שכתבתי לעיל ס"ס רמ"ח:

סעיף ב

וכן מבואר לקמן בסימן זה כדברי הרמב"ן וכמו שאכתוב לקמן ונ"ל ללמוד מזה דש"מ שנתן מתנה והתנה שיהיו מתנותיו כמתנת בריא ולא קבל קניין עליה דמתנתו בטילה מאחר שחפץ ליתן במתנת בריא צריך קניין ומאחר דלא קנה המתנה בטילה וכ"מ מההיא דכתבתי לעיל ריש סימן זה מנ"י במתנת ש"מ שכתב בו מהיום כו' ולכן צריכין הסופרים ליזהר בצוואה זו כי ראיתי הרבה צוואות שקלקלו הסופרים וכתבו במתנת בריא לשופרא דשטרא בצוואה שלא היה בו קנין ונ"ל שקילקלו בזה וגרעו כח הצוואה ויש ליזהר:

סעיף ג

ועיין בהר"ן פרק מי שאחזו ד' תקפ"ח ע"ב דפליג בהא וע"ש:

סעיף ד

וכתבו התוספות פרק מ"ש דאע"ג דידעינן דהנכסים אינן של פלוני אפ"ה קנאן על ידי הודאה זו ולא יוכל לחזור בו וע"ל סימן פ"א אם הודה אם צ"ל אתם עדים כב"י לקמן סי' רנ"ב בשם הרשב"א האומר רוצה אני שיהיו מטלטלין אלו לשמעון הרי זה לשון הקנאה ולא לשון הודאה אבל אם אמר מטלטלין אלו לשמעון או שאמר יש לשמעון בידי הוי לשון הודאה עכ"ל. ועיין במרדכי פרק מי שמת אי מהני הודאת שכ"מ בהלואה וע"ש דף רצ"ה ע"ג:

סעיף ה

וכתב ריב"ש עוד שם דאפי' תפסו העניים מוציאין מידם וע"ש אבל במרדכי פרק מ"ש דף רצ"ו ע"א פסק כדברי הרא"ש דבהקדש והפקר לעניים דהוה איסורא אזלינן לחומרא וכתב מהר"ד כהן בתשובה סי' ל' דאף לדברי הרא"ש דוקא מסתמא אם עומד אין המתנה בטילה אבל מיהו יוכל לחזור בו ומהר"ם פד"ו פסק בתשובה סימן ט' דלא נקטינן בזה כדברי הרא"ש אלא כדברי החולקים עליו וכ"נ דעת ב"י. וכ"ע במרדכי פרק מ"ש ע"ב באלמנה שצותה ליתן לאחר מותה את כל אשר לה בחדרה להקדש ולמחרת צותה ליתן את אשר בחדרה לאחיה ולא היה לה רק חדר אחד ופסק דיכולה לחזור מן ההקדש ואפי' למ"ד דמתנת הקדש אינו חוזר היינו בסתם מתנת שכ"מ אבל כאן שצותה בפירוש ליתן לאחר מיתה פשיטא שיכולה לחזור בה קודם לכן ועיין בזה בהגהות מרדכי דב"ב דף רס"א ע"ד באשה שכ"מ שצותה להקדיש נכסיה לאחר מותה גם לעיל ס"ס רמ"ב נתבארו דינים אלו:

סעיף ו

וכתב המרדכי בתשובת מוהר"ם ע"ד דכמו שקנין מהני כן משיכה או מסירה או הגבהה מהני כל אחד לפי קניינו וקרקע בכסף ושטר וחזקה והא דמהני תפיסה דוקא במתנת שכ"מ במקצת דאם עמד אינו חוזר ולכך מהני תפיסה מחיים כמו קנין אבל מתנת מצוה מחמת מיתה דיכול לחזור אם עומד אף תפיסתו דמחיים לא מהני דהא יכול לחזור בו ולכן אם נתן אחר תפיסתו לאחרים לא מהני תפיסה וקנאן האחרים וע"ש איזה תפיסה מהני והאריך שם בדין זה וע"ל בדברי רבינו דלא משמע כן שהרי כתב לקמן גבי זיכה לו ע"י אחר דלא מהני אא"כ בא ליד המקבל מתנה משמע דאם בא לידו מיהו קנה מיהו יש לחלק דהתם כתב לו ג"כ שטר זיכוי וע"ל:

סעיף ז

מזה יש ללמוד ג"כ לדין שכתבתי ריש סימן זה דאם כתב בצוואת שכ"מ שנותן במתנת בריא ואין בו קנין דמתנתו בטילה דהרי כתב הרמב"ם דאם כתב לו דנותן במתנת בריא יש לו דין מתנת בריא והוא פשוט לדעתי ולא כתבתי כן רק שראיתי תשובת הרב בעל ב"י שכתב בה שקנה בכה"ג משום דתלינן בט"ס ואני השבתי לו בזה ובאו דברי שנינו לפני מוהר"ם מפדוו"ה והסכים לדברי דלא קנה כמו שמבואר מהראיות בתשובות הנכתבות ע"ז וע"ל סי' רנ"ג עוד מזה:

סעיף ח

ולא משמע כן מדברי רבינו שכתב דהוי כמו מתנת בריא וצריכה קנין משמע אבל בלא קניין אינו כלום ועיין בזה בתשובת הרשב"א סימן אלף נ"ח:

סעיף ט
כתוב בתשובת הרא"ש כלל י"ג סימן ט"ו בראובן שהיה בידו ספרים של שמעון ושמעון נתן במתנת שכ"מ כל אשר לו לבתו וראובן אומר ששמעון צוהו להקדיש הספרים ופסק דמתנת בתו קודמת כי הקנה לה מטלטלין אגב קרקע ומוציאה היא הכל מיד ראובן וע"ש חילוקים בזה:

סעיף י
כתב המרדכי ריש אלמנה ניזונת באחד שצוה לראובן ליתן מה שבידו לשמעון אביו ושמעה אשתו ולא מיחתה ואח"כ חזר להלוך על משענתו בביתו ואח"כ הכביד עליו חליו וחזר וצוה לראובן ליתן מה שבידו לשמעון ואז שמעה אשתו ומיחתה ופסק ראב"ן דקנה שמעון דהא השכ"מ לא חזר ממתנתו אדרבה החזיקה ואע"ג דמיחתה אשתו אז מ"מ קנה שמעון מכח מתנה הראשונה ועוד דהמתנה הב' היתה במעמד ג' ומיד קנה שמעון ואין בהמחאת אשתו כלום וע"ש וכן תשובה זו היא במרדכי פרק מ"ש דף רנ"ו ע"ב וע"ל סימן ר"ס אימתי אמרינן דביטל מתנה אחרונה את הראשונה ועיין בתשובת מיימוני ס"ס קנין סימן י"ב מדין אחד שנתן נכסיו במתנת שכ"מ ואח"כ נמצא מקצת נכסיו ביד אחד והוא אומר שנתנו לו תחלה וע"ש גם בתשובות הרא"ש כלל ק"ז ס"ב מדין זה וע"ל ס"ס קכ"א מדיני מתנת שכ"מ:

סעיף יא
וכ"ה במרדכי פ' מ"ש דף רנ"ז ע"א אמנם במרדכי סוף פ"ק דגיטין בשם ר' יואל דבכה"ג לא יוכל לחזור בו וע"ש:

סעיף יב
ועיין בזה בתשובת מהרי"ל סימן ע"ה:

סעיף יג
וכ"ה בנ"י פ' מ"ש דף ר"ל ע"ב אבל במרדכי שם דף רנ"ז ע"א דאם א"ל בעל פה לא בעינן יפוי כח וכ"פ המרדכי פרק אף על פי:

סעיף יד
ועיין בתשובת מוהר"ם פדו"ה סימן כ"ו שהאריך בזה וכתב מוהר"ם כ"ש אם כתב בשטר דשטר זה יהא בכל אופן המועיל או יהא נדרש לטובת בעל השטר דמהני והוה כאילו כתב ביה יפוי כח וע"ש וכתב נ"י דף ר"ל ע"א דאף אם כתב לו ליפוי כח אפ"ה אם עומד חוזר בכל מתנת שכ"מ וכ"כ שם המרדכי פ' מ"ש ע"א ועיין במרדכי פרק מי שאחזו דף תרי"ג מדיני יפוי כח כתב מהרא"י בפסקיו סימן ר"ל הא דאמרינן דילמא לא גמר להקנות אלא בקנין או בשטר אין חילוק בין ת"ח שיודע להקנות לעם הארץ שאינו יודע להקנות אבל יש לחלק בין אם השכ"מ ביקש הקנין או שהמקבל ביקש הקנין שאז בודאי הקנין

אינו אלא ליפוי כח וע"ש ובתשובת הריב"ש סימן קס"ז על מתנת שכ"מ שהיה כתוב בה קנין בלא יפוי כח רק אח"כ שאלוהו עדים אם קיים צוואה זו ואומרים הן (שמקיימים) [שקיים] ופסק דזה הוי כיפוי כח ועיין בתשובה סימן שמ"ה אי הקנה לאחד באגב וקנין סודר אימתי בעינן שיכתוב ליפות כח:

סעיף טו

וכתב מהרי"ק שורש צ"ד הא דמהני אם כתב בלשון צוואה היינו שהגיע השטר לידו מחיים אבל בלא"ה לא וע"ש ובתשובת מהרד"ך בית ל' שהאריך בזה:

סעיף טז

וע"ל סימן ס"ח מדין צוואה הנעשית לפני ערכאות של עכו"ם אי מהני וכן לקמן ס"ס רנ"ג יתבאר דין זה בדברי רבינו:

סעיף יז

ועיין לקמן ס"ס רנ"ב מדין מצוה לקיים דברי המת:

סעיף יח

וכתב המ"מ פ"ט מה"ז כ' הרמב"ם אע"פ שקנו מידו כדי ליפות כח אפ"ה יכול לחזור בו ודוקא בנותן כל נכסיו דאז אין המתנה חלה אלא לאחר מיתה אבל במקנה ליה במקצת נכסיו וקנו מידו ודאי קנה דהוי כמתנת בריא וע"ש עוד חילוקים מדין זה. כתב המרדכי ס"פ י"נ השיב רבינו גרשום על ראובן שצוה לשמעון אפוטרופוס שלו כך וכך תן לבני ודאי דברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמו אבל אם לא א"ל מה שיתן לו אלא א"ל ידך כידי ופיך כפי לחלק הנכסים אחר מותו כפי מה שירצה יש ללמוד מדבריו שלא נתן מחיים כלום אלא שמסכים למה שיעשה שמעון אחר מותו ואין מתנתו כלום דמיד שמת נפלו הנכסים קמי יתמי ושוב אין לאפוטרופוס זה כח בהן וכתב שם דרשב"ם מפקפק בה וחולק על ר"ג וס"ל דיש כח ביד אפוטרופוס לעשות מה שירצה ובתשובת הרשב"א סימן אלף קמ"ז משמע קצת כדברי ר"ג וכ"נ דעת מהרי"ק שורש צ"ד וכן פסק בהדיא בתשובת הרשב"א סימן תס"ד והאריך שם בתשובות דאין מוסיפין כלום על דברי שכ"מ ואין ליתן אלא מה שנתן הוא עצמו בחייו וכ"פ שם בתשובות סי' תתקי"ח דלא אזלינן בתר אומדנא בדברי שכ"מ ואין כותבין אלא מה שאמר בפירוש אבל ב"י כ' מתשובות ריב"ש כדברי רשב"ם דאזלינן בתרה ומדכתב ואע"ג שאמר כך וכך יחלוקו מנכסי או מממוני לא אמרינן דמיד שמת נפלו הנכסים קמי יתמי וכ"נ דעת הרד"ך בתשובות בית ל' ועיין לקמן סימן ר"ך מדין אחד שמינה אפוטרופוס לבניו הגדולים אי מהני וע"ל סימן ס' שכ"מ שהקנה מטלטלין ואח"כ אמרו יתומים שבשעת המתנה לא היו מטלטלין ברשותו:

סעיף יט
וכן משמע בתשובותיו שהביא המרדכי פרק יש נוחלין ד' רנ"ד ע"א וע"ש שהאריך בזה וכ"כ מוהר"ם פד"ו בתשובותיו סימן נ"ב וע"ש וכן נראה מתשובות ריב"ש סימן י"ז וע"ל סימן רנ"ז כתבתי ישוב אדברי מוהר"ם ושלא יחלוק אדברי רשב"א:

סעיף כ
כתב בפסקי מהרא"י ז"ל סימן נ"ט מי שבקש מיורשיו שיעשה כך וכך מיקרי צוואת שכ"מ ומה שבקש לחזק הענין עשה :

סימן רנא

סעיף א
וכתב מהרי"ק שורש י"ד ומהר"ם פד"ו סימן נ"ב דה"ה אם הוא פלוגתא דרבוותא אם זכה המקבל אין מוציאין הנכסים מיד היורשים ועל המקבל להביא ראיה וע"ש:

סעיף ב
ועיין בי"ד סימן רנ"ח מדין שכ"מ שצוה מעות לצדקה ואח"כ החזיק במעותיו ורוצה ליתנן לצדקה והיורשים טוענין שיחזיר להם את של מורישם והם יתנו לצדקה כפי חפצם וע"ש. כתב בת"ה סימן שנ"א ראובן ושמעון הוציאו שטר צוואה על לוי איך שאביו צוה להם מנכסיו ולוי מערער על הצוואה ונתפשר עם אחד מהן ורוצה השני שיעשה גם כן פשרה עמו אינו יכול לכופו ועיין שם:

סימן רנב

סעיף א
וכן הוא במרדכי בהגהות דב"ב דף רס"ב ע"א וכן הוא במרדכי פרק מי שמת דף רנ"ה ע"ד שהאריך בתשובות מוהר"ם בזה וע"ש דלא כגאונים שכתבו דאין הכתובה ומזונות אשה והבנות נגבות ממתנת שכ"מ וכדעת הגאונים איתא תשובת ר"ג במרדכי פרק י"נ ע"ד ולא קיי"ל הכי:

סעיף ב
וכ"כ ר"י נתיב ו' ח"ג ועיין באבן עזר סימן ק' וסימן נ"ב מדינים אלו:

סעיף ג
ונראה לפרש דר"ל בין שבא ליד המקבל בחיי הנותן בין שבא לידו אחר מותו אלא שהיתומים נתנו לו אבל מ"מ המתנה באה לו מאבי היתומים אלא שהיתומים מסרו ליד המקבל ולכן אין הכתובה נגבית ממנו כנ"ל אבל ב"י הכין דבריהם כפשוטו ותמה עליהם למה אין הכתובה נגבית ממתנת יתומים והניחו בתימה א ונ"ל מה שפירשתי:

סעיף ד
וכן נתבאר בסימן רנ"א שדינו כדין מתנת בריא:

סעיף ה
וכ"כ המרדכי פרק מי שמת דף רנ"ו ע"א ובתשובות מוהר"ם דאע"פ שהיה בידו תחילה לא מהני אם אמר ליתנן לאחר מיתתו לאחרים דתן לאו כזכי במתנה ולא שייך בי ג"כ מצוה לקיים דברי המת הואיל ולא נתנו לידו לשם כך וע"ש שהאריך בזה וכתב עוד בפרק י"נ ד' רנ"ד ע"א באשה אחת שהפקידה מעות ביד אחד ואמרה לו אם אצטרך אקחנו ממך ואם תמות יתנו לבנה ופסק דזה לא מיקרי הושלש לכך שהרי עיקר המסירה לידו היה לצורך עצמה ולכן לא אמרינן בזה מצוה לקיים ד"ה ועיין מזה בתשובת מהרי"ל סימן ע"ח אמנם במרדכי ר"פ אלמנה נזונת בתשובות ראב"ן וכן הוא בפרק מי שמת דף רנ"ז ע"ב משמע דאף שהיה בידו תחילה אמרינן בזה מצוה לקיים ד"ה ומשמע שם בע"א דכל מתנת שכ"מ אפילו במקצת שייך ביה מצוה לקיים ד"ה וכופין ע"ז לקיים ובדף רנ"ו שם ע"ב פליג וס"ל דכ"מ דיוכל להקנות לא שייך ביה מצוה לקיים ד"ה ובהגהות מרדכי דב"ב דף רס"א ע"ד כתב תשובה ארוכה בשם ריצב"א בדינים אלו וכתב שם דכופין היורשים לקיים אבל לא השליש שהושלש בידו וכתב שם אם קדמו היורשים מכרו מה שציוה אביהן לתת לאחרים אין המקבל יכול להוציאו הואיל ולא זכה בו אלא מכח מצוה לקיים ד"ה אבל אי נתן דבר במתנת שכ"מ אף אם קדמו היורשים ומכרו ונתנו אין במעשיהם כלום

סעיף ו
ע' בתשובת הרא"ש כלל מ"א סימן ג' ובתשובות מהרי"ל סימן ע"ה:

סעיף ז
עיין בב"י ס"ס רנ"ג מתשובות ר"י בן הרא"ש על ראובן שמסר לשמעון כלים וחפצים וכו':

סעיף ח
ועיין לקמן סימן רנ"ה

סימן רנג

סעיף א
כתב מהרי"ק שורש צ"ד ודוקא שמזכיר לשון מתנה אבל אי אמר כך וכך לפלוני בנכסי לאו כלום הוא וע"ש

סעיף ב
ונ"ל ליישב דברי רבינו דלא מיבעיא לדעת הרמב"ם וסייעתו דס"ל דאין חילוק בין לשון זה לשאר לשונות ואפילו אם פי' בהדיא משום מתנה ס"ל דנוטלו משום ירושה כמ"ש המ"מ א"כ ע"כ צריכין לומר דבבן בין הבנים לא עשאו אלא אפוטרופוס דהכי אמרינן

בהדיא פרק י"נ וכמו שנתבאר לעיל סימן רמ"ו אלא אפילו לסברת החולקים וס"ל דלא אמרי' דנוטל משום ירושה אלא בלשונות אלו דמשמעות לשון ירושה ולשון מתנה אבל בלשון מתנה לחוד לא אמרינן דנוטל (מלשון) [משום] ירושה וא"כ אין אנו מוכרחים לחלק בלשונות אלו בין בן בין הבנים לשאר יורשים דאפשר לאוקמי הא דאמרינן בבן בין הבנים דלא עשאו אלא אפוטרופוס דמיירי שפיר בלשון מתנה מ"מ נ"ל דס"ל לרבינו דאין לחלק בזה דהא בגמרא לא חילקו בזה לענין הכותב לבנו בין הבנים ואמרו סתמא דלא עשאו אלא אפוטרופוס ואף על פי דמלשון רשב"ם נראה שאפילו בבן בין הבנים נוטלו משום ירושה אפשר דרבינו חולק עליו בזה ולא חש לדברי רשב"ם מאחר שלדעת הרמב"ם וסייעתו ע"כ צריכין לחלק בזה א"כ ס"ל לרבינו דאף לסברת החולקים על הרמב"ם אין אנו מוכרחים לחלק בזה מ"מ הדין דין אמת כן נ"ל דעת רבינו ולא להשוותו טועה:

סעיף ג

וע"ל סימן ר"מ שכ"מ האומר תנו מנה לפלוני ולאחר זמן חזר ואמר תנו מנה לפלוני אי אמרינן דצריכין ליתן לו מאתים וע"ש וכב"י בסימן ר"ן בשם תשובת רשב"א ראובן שצוה שתטול בתו כך וכך בנכסיו ולא הזכיר שתטול מחמת נשואיה צריך לתת לה עישור מלבד המתנות עכ"ל:

סעיף ד

ועיין בתשובות הרשב"א בסימן תתפ"ז מדין זה:

סעיף ה

וז"ל שם ראובן צוה לתת לבתו ך' זהובים ותקנה בהם חגורה ומתה והניחה בן ושאר יורשים לא רצו ליתן כי אמרו שלא צוה לתת לה אלא שתקנה חגורה בהן והואיל שמתה נתבטלה המתנה ופסק דצריכין ליתן לבן דהוה כאילו צוה ב' צוואות תנו לה עשרים זהובים ותקנה בהם חגורה וע"ש שהאריך בזה:

סעיף ו

כתב הרא"ש כלל פ"ג ס"ג באחד שצוה ליתן לראובן מנה מן החוב שהשר חייב לו ואם לא יספיק יתן לו משאר נכסיו ופסק שיש לו מנה (מאחד) [מנכסיו] ומה שאמר מן החוב של שר לא אמר אלא ליפוי כח ואם היורשים אומרים שהשר יפרע עדיין או שאינם רוצים להתפשר בדבר מועט זה הכל תלוי בראיית הדיינים וע"ש:

סעיף ז

ודברי הרשב"א הם בתשובות סימן תתקצ"ג וכתבתי בא"ע סימן נ"ג וע"ש כי יש חולקים אדברי הריטב"א ורשב"א כמו שנתבאר שם. כתב הגמי"י פ"ח דגזילה ואבידה מי שנתנו

לו מעות להשיא בתו ולא השיאה צריך להחזיר דלא נתנו לו אלא ע"מ להשיאה והרי לא השיאה וזה ג"כ משמע דלא כדברי הריטב"א וע' בהגמי"י הנ"ל:

סעיף ח

וצ"ע דהא אחיו גם מכח אביו הם באים לירש וכמו שיתבאר לקמן בהלכות נחלות בס"ד וא"כ אין חילוק בין אחיו לאחי אביו ואף בין בניו לשאר יורשים אינו נראה מדברי שאר פוסקים לחלק בכך וכמו שנתבאר לעיל ז סימן רמ"ח:

סעיף ט

שפסק שם בשם רשב"א ככל דברי הר"ן וע"ש שהאריך בזה וכתב שם וכ"ש אם אמר מעות או זהוב ואפילו קדמו היתומים ומכרו אח"כ הנכסים ויש להם מעות לא קנו המעות דמיקרי דשלב"ל ועיין בתשובות הרשב"א סימן אלף נ"ה שהאריך בחילוקים בזה וע"ל סימן ס':

סעיף י

ונ"ל דהא דקאמר לא סמכה דעתיה לא אמקבל מתנה קאי אלא על הנותן ור"ל דמאחר שהנותן עצמו אינו סומך דעתו שהעכו"ם יפרע לו א"ב לאו למתנה גמורה קמכוין לכן לא קני ולכן אין דוחין דברי הקדמונים ז"ל בלא טעם ברור וכ"פ מהר"ם פד"ו בתשובה סימן נ"ו כדברי רא"ם ומסתפק שם בהלואת עכו"ם בשטר אי יכול להקנותו במתנת שכ"מ וע"ש וכתב המרדכי עוד דאם הלוה טוען אח"כ פרעתי משתבע המקבל שבועת היורשים ח ונוטל וע"ש וע"ל ר"ס רנ"ה ס"ג מדין הלואתי לפלוני ומדין הודאת שכ"מ:

סעיף יא

ובהגהות דב"ב דף רס"ב ע"ב דאם דר בו שעה א' סיים תנאו וע"ש ועיין בא"ע סימן נ"ג מדיני מתנת שכ"מ:

סעיף יב

וכבר נתבאר כל זה בי"ד סימן רמ"ח וע"ש:

סעיף יג

ע"ל סימן רפ"א מדין הכותב לחתנו שטר ח"ז. כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף מ"ג באחד שנתן כל נכסיו לב' בניו ולבתו והתנה שאם ישיאוה בניו או היא תנשא שתטול נדוניא ותסתלק ופסק שזכתה הבת בשליש נכסים ואם השיאה אח אחד ופסק לה בפחות משליש לאו כל כמיניה שלא התנה אלא אם ישיאוה שניהם או אם תנשא בעצמה וע"ש:

סימן רנה

סעיף א

כתב המרדכי פרק מ"ש דף רנ"ז ע"א דמהני הודאה בהלואה אם אמר הלואתי הוא של פלוני מתחילה כשהלויתי אבל אם אמר מתחלה כשהלויתי היה שלי ועכשיו היא שלו

לא מהני ביה הודאה ובפקדון מהני בכל ענין וע"ש שהאריך בזה מוהר"ם וחילק בין בריא לשכ"מ ומ"ש. וע"ל סימן פ"א מדין אלמנה שצותה לתת מכתובה לאחרים בפני בניו ושתקו ואח"כ אמרו שמה ששתקו עשו שלא להכעיסה מיקרי הודאה ואין יכולין לחזור ובפסקי מהרא"י סימן פ"ו כתב על אחד שהודה על ממון שבידו שהוא של בניו וכן אשתו הודית על זה שוב לא תוכל לערער הואיל ובעצמה הודית אבל אם נתן במתנת שכ"מ בפניה והיא שותקת לא אבדה משום זה כחה אלא גובה משום דבשתיקה אינה מאבדת כחה וע"ש שכתב בשם מוהר"ם דחולק על תשובות דלעיל שכתבתי בסימן פ"א ובמרדכי פדק י"נ דף רנ"ג ע"ד תמצא דברי מוהר"ם ובאשר"י פרק י"נ כתב בהדיא כדברי מהרא"י דלא אבדה כתובתה משום שתיקתה ובתשובת בר ששת סימן ר"ז כתב באשה שצותה בשכ"מ ובעלה קבל קנין לקיים דבריה אם מתנתה בטילה כגון שעמדה גם הקנין שלו בטל וע"ש שהאריך בזה וכבר נתבאר לעיל ס"ס ר"ן וכתב עוד בסימן רמ"ד אלמנה שקבלה קנין לשכ"מ לקיים הצוואה בנכסיו מ"מ גובה כתובתה תחילה ומשאר נכסיו תשלם וע"ש ובסימן קס"א שהאריך בדינים אלו גם מהרי"ק בתשובות סימן ר"ט האריך בדין זה:

סעיף ב

ועיין בתשובת ריב"ש סימן שמ"ח

סעיף ג

ובמרדכי דב"ב דף ר"ס ע"א אם מצא כיס עם מעות בתיבתו וכתוב עליו שהם של צדקה סמכינן אכתיבה ואין לחלק בזה בין צדקה להקדש וכ"ה בתשובת מהרי"ק שורש קמ"א:

סעיף ד

וצ"ע היאך יהא נאמנים במגו דאי בעי נתנו לו מיד אחר מיתת הבעל הלא לא אמרינן מגו למפרע וכמו שנתבאר לעיל מדיני מגו:

סימן רנו

סעיף א

וכ"כ המרדבי דב"ב פרק מ"ש ד' רנ"ד ע"א אמנם במרדכי פ"ק דגיטין ד' תר"ז ע"א משמע דאמרינן מצוה לקיים דברי המת בגר ובהר"ן שם ד' תקנ"ט ע"א האריך בזה וע"ש. כתב בת"ה סימן שכ"ב דשתוקי יש לו דין גר לענין מתנת שכ"מ והואיל ואיכא פלוגתא דרבוותא חולקים אם ב' מוחזקים כגון בית ואם אחד מוחזק המע"ה:

סימן רנז

סעיף א

בתשובת הרשב"א סי' תקס"ג אם הקדיש קרקע מהיום ולאחר שלשים יום לא קדיש כלל דא"א לומר גופה מהיום ולאחר זמן הפירות דא"כ קאכיל מאילנות של הקדש ולכך בטל לגמרי וע"ש:

סעיף ב

ובת"ה סימן ש"ן משמע דהוא הדין אצל בן בנו וכתב בתשובת הריב"ש סימן רנ"ג באחד שנתן כל אשר לו לבתו והתנה שיהא לו רשות ליתן לבתו האחרת ג' מאות ומת ולא נתן ופסק דהראשונה זכתה בכל עכ"ל:

סעיף ג

וע"ש במ"מ וע"ל סימן שי"ו מדין המשייר לעצמו זכות בקרקע שנותן לאחרים אם יכול להשכירה או למכור לאחרים:

סעיף ד

כבר כתבתי לעיל ס"ס רנ"ב דברי המרדכי שכתב בשם מוהר"ם סוף פ"ק דמציעא ור"פ מי שמת בשם מוהר"ם דבריא שאמר שיתנו כך וכך לפלוני דהוי כמצוה מחמת מיתה ופי"נ ד' רנ"ד ע"א ודף דנ"ג ע"ד פסק דהוי כמתנת בדיא ומהרי"ק ומהר"ם פד"ו כתבו בתשובותיהן שדברי מוהר"ם סותרין אלו את אלו ול"נ ליישבן דודאי לענין דבעי קנין הוי כמתנת בריא דזיל בתר טעמא לדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי מכח שלא תטרף דעתו ובבריא לא שייך האי טעמא אמנם לענין חזרה ס"ל למוהר"ם ב דיכול כל ימי חייו לחזור בו דהוה כאילו התנה אם לא אחזור בי דהרי אף מצוה מחמת מיתה יכול לחזור בו וה"ה הכא נמי כנ"ל סברת מוהר"ם והמדקדק בתשובותיו שהביא המרדכי ימצא שם כדברי וכ"מ קצת בתשובות מוהר"ם פד"ו סימן נ"ו:

סימן רנח

סעיף א

וכ"ע שם הא דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו היינו אם כתב לשון מתנה אבל אי כתב לשון מניח דלא שייך מחיים כלל לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו וכתב הר"ן ס"פ מי שאחזו דלאו דווקא בשטר אלא ה"ה בתנאים שהתנה בע"פ אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו ועיין בדינים אלו בתשובת מוהר"ם פד"ו סימן נ"ב מדינים אלו נם לעיל ס"ס רמ"א:

סימן רנט

סעיף א

וכתבו הגהות מרדכי דב"מ דף קמ"ז ע"א דמספרים לא מייאש אפי' במקום שרובן עכו"ם וצריך להחזיר:

סעיף ב

ומשמע דלא כייפינן לזה וכ"פ האשר"י ריש אלו מציאות דלא כמרדכי שכתב שם בשם ראב"ן וראבי"ה דכייפינן לעשות לפנים משורת הדין וכתב הא דלא כייפינן להחזיר להציל מזוטו של ים משום לעשות הטוב והישר מירי דוקא בעל המציל ובעל אבידה הוא עשיר עכ"ל וא"כ אפי' למ"ד דלא כייפינן על זו מ"מ למידין דבמציל מזוטו של ים אית ביה משום עשיית הטוב והישר:

סעיף ג

וכתב נ"י ריש אלו מציאות וז"ל ואפי' בא ליד המוצא לפני יאוש ואפי' אמר לא מייאשנא לאו כ"כ ואפי' בעלים מרדפים אחריהם דבטילה דעתו אצל כל אדם שהרי אבודה ממנו ומכל אדם כ"כ הרשב"א והרנב"ר ז"ל עכ"ל כ' המרדכי ריש אלו מציאות על ספינה שטבעה בים ובא עכו"ם והצילו מה שהיה בתוכה והמושלים צוו להחזיר הכל לבעליהן גם הקהילות נתנו חרם להחזיר הכל ואחד קנה מן העכו"ם שהצילו ואומר שא"צ להחזיר דהו"ל אבידה ששטפה נהר ופסק ר"ג מ"ה דצריכין להחזיר חדא דדינא דמלכותא דינא ועוד דהפקר ב"ד הפקר והם צוו להחזיר ולכן הקונים מן העכו"ם שהצילו כקונים מן הגנב ויש בו משום תקנת השוק וע"ש:

סעיף ד

ובמרדכי דיש אלו מציאות ואפי' יכולים הבעלים עדיין להציל ע"י הדחק כיון שלא חששו לרדוף בעוד שהיו יכולין להציל בקל מסתמא נתייאשו עכ"ל וע"ש וכ"כ התוספות שם כתב הר"ן ריש שילוח הקן אווזים ותרנגולים שברחו מבעליהן הוי הפקר והמחזיק בהן זכה בהן ודוקא שא"א לבעליהן להחזירן: כתב מהרי"ק שורש ד' בחוב מהני יאוש ודוקא בדבר שסתמו יאוש כגון שר שחייב ליהודים ודרכו שלא לפרוע ואח"כ ניכה במס אין האחרונים צריכין לשלם לראשונים אבל אי סתמא אינו יאוש אלא הבעלים אומרים ווי לחסרון כיס לא הוי יאוש וכל האשראי הוי ספק אי משתלם אי לא מספיקא אמר כך ולא גמר ומייאש עכ"ל:

סימן רס

סעיף א

ובנ"י ס"פ א"מ וברשות בעלים לא מהני ייאוש וכו':

סימן רסב

סעיף א
נראה פירושו דאע"ג דלא היה שוה פרוטה בשעת הכרזה מאחר ששוה פרוטה בשעת אבידה ובשעת מציאה חייב להשיב וכן נראין דברי המ"מ פי"ג מהלכות גזילה וב"י לא הבין דברי הרמב"ם בדרך זה והניחו בצ"ע:

סעיף ב
ובפרק אלו מציאות כתב נ"י דה"ה שאינו רחב רק שמונחים זו ע"ג זו ולא דמשמע כן בדברי הטור

סעיף ג
ולא קשה כלל דאין כל הדברים שוין דשאני מטבעות דכל אדם יש לו מעות אצלו ודרכן לאבדן דרך נפלה ולכן בעינן שיהיו מונחים דרך מגדלים שיהא בו סימן ובלא זה חיישינן דילמא דרך נפילה נפל וכבר אייאוש ממנו אבל מחטים ויתדות וכיוצא בהן אין דרכן של בני אדם לשאת אותם אם לא הצריכם לכך וכל הנושא אצלו מאלו דברים יודע מניינן ומדקדק בכך וע"כ מנין הוי סימן כנ"ל:

סעיף ד
כתב [בנימוקי יוסף] פרק א"מ ד' פ"א ע"ב ואפילו יודע התגר של מי הוא אפילו הכי אין חייב להחזיר דכבר אייאוש מהן בעליהן שסובר התגר אינו יודע למי יחזיר

סימן רסג

סעיף א
ואין דבריו נראין דמאחר דלא פטר הרא"ש להחזיר אלא היכא דאיכא זלזול בכבוד תורתו א"כ בשדה דליכא רואין ולית ביה זלזול תורה בודאי חייב להחזיר אע"ג דאינו חייב בעיר כנ"ל לפרש דברי הרא"ש ודברי רבינו ונראה שכן א הוא האמת בעצמו:

סימן רסד

סעיף א
וראיתי בספר חסידים הא דבכל מקום רבו קודם לאביו היינו שלמדו בחנם אבל אם אביו הוצרך לשברו אביו קודם לכל דבר דאז הרב אינו אלא כשאר פועל:

סעיף ב
כתב הר"ן פ"ב דייני נזירות דף תקל"ה ע"א דהעושה טובה לחבירו אין אומרים שבמתנה עשה לו אלא יש לו ממנו שכרו. כתב בהגהת מרדכי החדשים פרק הגוזל לף נ' ע"ב אדם שהציל ספרי חבירו עם ספריו וצריך ליתן ממון מפני ההצלה שמא א"צ ליתן לו אפילו שכר טרחו דהא דאמרינן שפך יינו יש לו שכר טרחו היינו דידוע דקא טרח

בשביל חבירו אבל הכא נתכוין לטרוח בהצלת ספריו ומשמיא הוא דרחימו על חבירו עכ"ל ר"י מפרי"ש ונראין דבריו בדלא הוצרך להרבות שכר בשביל חבירו אבל בהוצרך להרבות פשיטא שחייב וכ"מ בתשובת מהר"ם פד"ו סימן ס"ג בתשובותיו וע"ש ועוד נ"ל דוקא שירד תחלה להציל שלו אלא שהציל גם של חברו עמו אבל אם ירד תחלה על דעת שניהם חייב ליתן שכרו דמאי חזית דאזיל בתר דידיה ולא בתר חבריה ומאחר שהציל הוי כאילו הציל חמור חבירו דחייב לתת לו שכרו כנ"ל ובתשובת מיי' השייכים להלכות גזילה ואבידה [כתב] דיש ס"ל דאין חייב להחזיר אבידה כשהבעלים עמה ור"י חולק וע"ש:

סעיף ג

וכ"פ בנ"י פ' א"מ דף ע"ד ע"ב וע"ש במרדכי בהגהות דף קמ"ז ע"א שהאריך בזה:

סעיף ד

וכתב נ"י פרק הגוזל בתרא דף מ' מיהו שלו הפקר וכל הקודם בו זכה:

סעיף ה

כתב מוהר"ם פד"ו בתשובה סימן ס"ג על ראובן ושמעון שנחבשו על נפשם ועמד שמעון והוציא הוצאות על זה ובתוך כך יצא ראובן מן המאסר ופסק שם דאפילו התנה עמו תחילה לשלם לו דומה כמאן דירד להציל ולא הציל דאין לו אלא שכרו וכאן אפילו שכר אין לו דהא לא נהנה ראובן במה שהוציא ולא דמי לירד להציל ההמור כו' וע"ש חילוקים בזה וצ"ע בתשובת מוהר"מ פ' הגוזל בתרא במרדכי דף נ' ע"ג דלא משמע בדברי מוהר"ם פד"ו ואפשר לחלק בין יצא ראובן מאליו בין לא יצא רק שהיה יכול לעלות ולצאת דבתשוב' מוהר"ם במרדכי לא יצא לגמרי רק שהיה אפשר לו לצאת ולכן פסק שם דאית ליה שכרו כנ"ל וצ"ע שם:

סעיף ו

כתב המרדכי פ' הגוזל בתרא דף נ"א ע"ב על דליקה שנפלה בעיר והאש היה קופץ לכאן ולכאן וברחו מקצת בני אדם מן העיר מפחד הדליקה ועמד א' והציל ספר א' א"צ להחזיר לבעליו דמאחר שברח מן העיר נתייאש ממנו ומצי זה למימר מהפקירא קזכינא כן פסק מוהר"ם וע"ל סימן קע"ה בא' מהשותפין שהציל אם חבירו חייב לשלם לו וע"ל סימן רע"ד אם בעל היין חייב לשפוך יינו כדי להציל דבש חבירו אם רוצה לשלם לו:

סעיף ז

וכ"פ הרמב"ם פי"ב מה"ג וכן משמע בגמרא דמדמי הא מילתא לברוח מבית האסורים דמייתי רבינו בסמוך ודלא כדברי המרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ"א ע"ב דפסק דלא שייך

דין טול דינר כו' אלא בדרך שהשוכר מסוכן והמציל חייב להציל וליטול שכר טירחא אבל בשאר מלאכות חייב ליתן לו מה שהתנה ושם ע"א פסק בדברי הרמב"ם:

סעיף ח

ולענין שכר שדכנות כתב דפסק בא"ז בשם ר' שמחה דצריך ליתן לו כל מה שפסק מאחר שרגילין ליתן עליו הרבה וכ"פ בספר החכמה אבל מוהר"ם חלק על כולם ופסק דאין לו אלא שכרו וע"ש:

סימן רסז

סעיף א

ובריש הגהות מרדכי דב"מ [כתב] דסימן במקום עדים לאו כלום הוא וא"כ אם הביא אחד מהם עדים והשני הביא עדים וסימנים הסימנים לאו כלום הוא ויהא מונח עד שיבוא אליהו:

סעיף ב

וזהו דלא כנ"י פ' א"מ ד' ע"ב דפסק דא"צ לישבע דהא אפילו אם שבע אין נותנין לו וע"ש:

סעיף ג

וכתב נ"י פ' א"מ דדוקא בדבר שאין דרך לשקלו אבל בדבר שדרך לשקלו ואין דרך למדדו מדידה עדיף:

סעיף ד

ועיין במרדכי בהגהות סוף א"כ אימת אמרנן מאן שם לך גם בנ"י פרק המפקיד ד' פ"ז מדין זה:

סימן רסח

סעיף א

וכתב הר"ן פרק הזורק דף תקצ"ה ע"א מיהו אם אחד בא בראשונה הוא זכה בד' אמות ואין לאחד הבא אחריו באותן ד' אמות כלום ועיין בזה בתשובה במרדכי פ"ק דמציעא דף קל"ה ע"ג:

סעיף ב

כתב נימוקי יוסף עוד במקום הנזכר מי שהפקיר דבר וזרקו לתוך חצר חבירו דינו כמתנה וזכתה לו חצירו אע"פ שרץ אחריהן ואינו מגיען וע"ש. כתב המרדכי פרק א"מ ע"ב לענין מטמון הנמצא בכותל דלא קנה לו חצירו משום דאינו דבר ההוה להיות כשאר מחיצות דפעמים דרגילין לבוא ולכן לא זכה לו חצירו כו' וכבר נתבאר ענין זה לעיל סימן ר"מ. וכתב המרדכי עוד שם בא' שקנה כסף בחזקת בדיל ומכרו אח"כ לחבירו

ונודע שהיה הכל כסף ופסק אבי העזרי דלא זכה בו הראשון והוא של שני ולא אמרינן דחצירו של ראשון זכה לו מאחר שלא ידע בו כלל וכ"פ שם ר"י לענין נכסי הגר שהיה בחצר א' ובא א' והחזיק בהן דאפי' חצר המשתמר אינו קונה לאדם בדבר שאינו יודע בו וכ"פ רבי אביגדור שם בעכו"ם שאבד מעות בבית ישראל ומצאו ישראל אחר דזכה בהן המוצא ולא קנה החצר מטעם שאינו רגיל להיות וע"ש שהאריך בזה וכדברי המרדכי כתב נ"י פ' א"מ ד' ע"ב ע"א. וכתב עוד המרדכי פ"ק דמציעא ד' קל"ה ע"ב כתב ראב"ן ראובן נתאכסנו אורחים בביתו והיה שמעון מחזר אחריהם לקנות הסחורה ואמר ראובן אני רוצה לזכות בהן כי ביתי זכה לי והלך שמעון וקנאה כשלא היה ראובן בביתו ועתה תובעו ראובן פשוט דזכה לו חצירו מאחר דאמר יזכה לו חצירו ולא נהירא לאבי העזרי דשאני מציאה דלית ביה חסרון קנייה ומעות אבל הכא דילמא לא הוי מתרמי ליה זוזי למקניה ביה ומשום דינא דעני המהפך בחררה ליכא במציאה ואפי' אם אמר המוכר אי מזבנינא הסחורה לדידך מזבנינא והקנה לו לא קני הואיל ולא פסק עמו המעות וכיון דלא קנה הסחורה לא זכה גם בריוח וע"ש וע"ל סימן ר"ס בתשובת הרא"ש ובכלבו סימן קכ"ג ובתשו' תרה"ד סימן ש"י מעשה שבא סחורה לבית ראובן ואמר תקנה לי חצירי והלך שמעון וקנאה ואח"כ באה סחורה לחצר של שמעון ואמר תקנה לי חצירי ובא ראובן וקנאה ושמעון אינו רוצה להניח לראובן ליטול הסחורה ועכשיו אמר ראובן ממ"נ אי הלכתא כראב"ן תן לי הסחורה הראשונה ואם הלכתא כראבי"ה תן לי השנייה ופסק שם אם כבר נפסק הדין בין ראובן לשמעון על הסחורה הראשונה קודם שבאה סחורה שנייה לביתו זכה שמעון בב' הסחודות מכח המע"ה ואע"ג דא"ל ראובן ממ"נ מ"מ מאחר שכבר נפסק הדין על הראשונה הו"ל כממון שמעון ואין טוענין אלא על השנייה והמע"ה אבל אי לא נפסק הדין תחלה הדין עם ראובן ושמעון צריך ליתן לו ריוח של א' מהן וע"ש מדין המע"ה:

סימן רסט

סעיף א

ד במרדכי פ"ק דב"מ דף קל"ה ע"א בשם ראב"ן אם באה סחורה ליד ראובן וא"ל שמעון קנה אותו ביני וביניך והריוח נחלוק וראובן שתק וקנאה ושוב אמר לעצמי קניתי יחלוקו דהוי כמגביה מציאה לחבירו דקנה חבירו וראבי"ה כתב ורפיא בידי דשאני מציאה דיכול עצמו ללקחה אבל במקום שתלוי בקנייה ואין לו דמים במה יזכה ודאי אם היה יכול להשתדל מיד דמים קודם שימכור המוכר לאחרים יתכן כדבריו אבל בלא"ה לא

קנה דהו"ל זה נהנה וזה לא חסר אבל אם נתרצה לקנות לשניהם הו"ל כאילו זכה לשניהם אבל אם אין כל הדברים האלו אין נ"ל שיזכה עכ"ל:

סימן רע

סעיף א

כתוב בנ"י פ"ק דמציעא דף ס"ג ע"ב דאם נתנו מתנה לבן קטן הסמוך על שולחנו זכה ביה האב אבל לא בגדול אפילו הוא סמוך על שולחנו אלא הוא שלו וע"ש שהאריך מדינים אלו ושם שיכול לזכות לאחרים על ידי גדול הסמוך על שולחנו. כב"י סוף סימן קע"ז כתב בעה"ע ירושלמי א"ר אסי בן שנראה חלוק מאביו מה שסגל לעצמו ואיכא לפרושי כגון שסגל ממון לעצמו בחיי אביו והיה סמוך על שולחן אביו ולא תבעו אביו בחייו מה שסגל הוא לעצמו דאמדינן דעת האב מדלא תבעו מחל לו ואין אחיו חולקין עמו ל"ש מצא מציאה ול"ש עשה סחורה כיון דלא תבעו אביו הוא שלו עכ"ל ובמרדכי בהגהה שנייה דב"מ דף ק"ן ע"ב בא' שבניו כתבו ספרים בעודן אצלו ואח"כ רצו ליקח הספרים והוא לא רצה ליתנן משמע שם דאף על גב דזכה בהן האב מ"מ אין מוריש פעולת א' מבניו לשאר בניו וע"ש:

סימן רעב

סעיף א

ובנ"י פ' א"מ הא דאמרינן כל שבשלו אינו פורק בשל חבירו א"צ לפרוק אע"ג דצער בע"ח הוא מ"מ מאחר שהותר לתשמישן של בני אדם כ"ש לכבודן ודוקא צער גדול הוא דאורייתא אבל צער קטן לא וע"ש:

סימן רעה

סעיף א

כתב בהגהות דכתובות דף תק"ן ע"ג עבד כנעני לא צוה בעת פטירתו מן העולם והפקיד כל אשר לו ליד מר אליקום ומזומן הוא ליתן הנכסים כולם ליד ב"ד ותבעו רבי יעקב באמרו שאשתו נתנה לאותו עבד טבעת וזהוב גם איש אחד תבע ושנתן לו ממון ונותן סימנים ומקצתן מכיר ר' אליקום וזה העבד יש לו בן אחותו שהיתה הורתו לידתו בקדושה והעבד והשפחה שניהם משוחררים והוה חזקה שהיה אח ואחות גם ארוסתו של זה העבד באה לגבות מה שהכניסה לו בעדים ופסק שם שזה בן אחותו אינו יורשו דאינו יורש את אמו לפי שאמו ואחים נולדו מן השפחה ומי שיש לו בן מן השפחה לא ירית הילכך האלמנה תיטול מה שהכניסה לו רק שתשבע לכתחלה שלא גבתה כלום ממה שהכניסה לו ואילו היה רוצה ר' אליקום לזכות במותר הרשות בידו עכשיו שאינו

רוצה ישבע ר' יעקב (האחרת) [ואשתו] כפי טענתן ויטלו גם הם והמותר יתנו לצדקה ואם ירצה רבי אליקום למחול השבועה לשלשתן הרשות בידו עד כאן לשונו וע"ל ס"ס זה מדינים אלו:

סימן רעו

סעיף א

בהגהות מרדכי סוף ב"ב דף רס"ב ע"ב דאין היורש נוחל דבר שאין בו ממש ופסק מהרי"ק שורש קס"א אע"ג דבן יורש שררת אביו מ"מ אם היה לאב טובת הנאה באיזה דבר אין הבן יורשו דלאו ממון הוא וע"ש. וכתב מוהר"ם פד"ו סימן ס"ה דכמו שאין יכול להוריש טובת הנאה כן לא יוכל ליתנו לאחרים וע"ש כתוב במישרים נתיב כ"ו ח"ג בשם רמ"ה מי שיש לו שררה על הציבור הוא וזרעו אין הבנים יכולים למכור אותה חזקה ושררה לשום אדם:

סעיף ב

וכתב בת"ה סימן שנ"ב דאפילו בשתוקי דאין לו משפחת אב אפ"ה אין אמו יורשת אותו ודינו כגר ונכסיו הפקר וע"ש:

סעיף ג

וע"ל סימן ס"ב:

סימן רעז

סעיף א

וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהלכות נחלות ודלא כהגהות אלפסי פ' הבא על יבמתו שנסתפקו אם הבן הנולד אחר הממזר הוי בכור מכלל דפשיטא להו דממזר לא הוי בכור:

סימן רעח

סעיף א

כתב נ"י פרק חזקת דף קפ"ה ע"א דאם ירשו קרקעות אע"פ שחייבים עליהם לב"ח ולכתובת אשה קרויים היתומים מוחזקים ולא הוי אלא שעבוד בעלמא עלייהו ונכסים בחזקת יתמי קיימי אבל אי חייב למלך כלום מחמת מס ותשחורת אין הבכור נוטל פי שנים דכולהו קרקעות משתעבדי למס המלך והוי כמאן דמחזיק מלכא בהו דהוה מצי נחית ומזבין מנפשיה ואפילו משום דבר מועט הן מוחזקים לו ומיקרי ראוי לגבי יורשים עכ"ל הרשב"א והרמב"ן וכתב עוד דבמקום שנהגו שאין המלך מוכר הקרקע במס עד ד' או ה' שנים אלא שהוא משכיר הקרקע עד שיפרעוהו אם מת בעל השדה בתוך ד' שנים הבכור נוטל פ"ש עכ"ל:

סעיף ב

כתב המרדכי ריש י"נ אם גנבו עכו"ם ספר ואחר מותו הוחזר דמסתמא לא נתייאשו הבעלים לא מיקרי ראוי דכל היכא דאיתא ברשות בעלים איתא וכן אי אית ליה קרקע מהיום ולאחר מיתה הוי מוחזק וע"ש וכ"כ שם בב"י ד' רי"א ע"א וכתב עו"ש דאם גזלו ממנו קרקע והחזירו לא הוי מוחזק דקרקע אינה נגזלת ונ"ל דה"ה ספרים כדברי המרדכי דלא מתייאשים מספרים כמו שנתבאר לעיל סימן רל"ו אבל שאר מטלטלים אע"ג דלא מתייאשים מינייהו קרויין ראוי:

סימן רעט

סעיף א

כתב הרשב"א בתשובות סי' תר"י בא' שקלקל עם פנויה בביתו והוציאה מביתו ואח"כ החזירה ואמר על בנה שהוא בנו ופסק דנאמן ולא חיישינן דאמר בדמי ולפי אומדן דעתו. ובתשובת הרא"ש כלל פ"ב סי' א' כתב דדוקא בכה"ג שהיתה משרתת שלו ורגילה עמו לכן שדינן בתר דידיה אבל בלא"ה חיישינן שמא אמר בדדמי עכ"ל וע"ש:

סימן רפ

סעיף א

ול"נ דראש דבריו אמת ומיירי שהיו לו נכסים דאתי מחמת נכסים שלקח מאביו ולכן כתב בסוף דבריו ולא ממונא דידיע דאתי מחמתיה כו' דמשמע דכה"ג מיירי ברישא כנ"ל. כתב בת"ה סימן שמ"ט ראובן שיצא בנו למד"ה ואין יודעין אם הוא חי ובאין אחי ראובן לירד לנחלה אין יורדין דמוקמינן לבן ראובן בחזקת שהוא עדיין חי אבל אם הלך ראובן עם אשתו למד"ה לא חיישינן שמא נולדו לו בנים שם אע"ג דרוב נשים יולדות וע"ש שהאריך בזה ובתשובת הרא"ש כלל פ"ו סימן ט' האריך בדין זה וע"ל ריש סימן רפ"ד בדין זה ושם מדין נפקד שהיה בידו ירושה של ראובן והמלך תפסו עד שהוצרך ליתן לשמעון וע"ש:

סעיף ב

ואין בתמיהתו כלום דלגבי בן מן הדין דאין לו כלום מאחר דבריה בפני עצמו הוא אינו יורש עם הבן וגם מזונות אין לו בנכסים דלא תקנו חכמים מזונות אלא לבנות ולא לדבר שאינו שכיח אבל עם הבת והנכסים מרובים שאז הבן עדיף מן הבת וא"כ האנדרוגינוס יורש כמו הבת דהא לא גרע מבת אבל בנכסים מועטים שהנכסים כולן של בת ולא של בן א"כ גם האנדרוגינוס אין לו דהרי אינו בת שיתקנו לו חכמים מזונות (עכ"ל) [כצ"ל]:

סעיף ג

במרדכי ס"פ מ"ש תשובת מוהר"ם ראובן ואשתו וד' בנותיהן שנפל עליהן הבית ומתו ויורשי ראובן אומרים דראובן או אחת מבנותיו מתו באחרונה והם יורשים אותה ויורשי האשה אומרים שהיא מתה באחרונה. והשיב אם הבנות נשואות דהו"ל ו' תובעים בעלי הבנות ויורשי ראובן ואשתו חולקין הממון לששה חלקים וכל תובע נוטל חלק א' אבל אם אינן נשואין ויורשי ראובן באין לירש ג"כ מצד הבנות אע"ג דאלו באין לירש מצד ה' ואלו באין לירש מכח א' כי הדדי נינהו ויחלקו דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואין לחלק בזה ביו איסור לממון ואם מתו ביציאתם לחוד א"כ אמרינן דכל דפריש מרובא קא פריש ונהרגו תחלה מצד ראובן ד' ונשאר א' וא' והדר דינא ויחלוקו ואע"ג דלא נשבעה האשה על כתובתה מ"מ לא חיישינן כל היכא דמתה פתאום ועיין בזה בתשובות מיימון דספר משפטים סימן ה' ובתשובות הרא"ש כלל פ"ד סימן ג' שהאריך בזה וכתב שאם הוא ספק אם האשה יורשת כגון שיש לה ספק יבום א"כ אף החצי שזכתה בהן האשה צריכה לחלוק עם יורשי הבעל:

סימן רפא

סעיף א

וכתב נ"י פ' י"ג דף רי"ב ע"ב אם אמר על פשוט שיטול פ"ש הוי כבכור לענין ראוי ויש חולקין בו:

סעיף ב

כתב מהרי"ק דבמקום שנהגו שלא יטול הבכור יותר מן הפשוט אין לילך אחר המנהג הזה שהוא עקירת הדבר מן התורה ואין כח בידם לתקן לעקור דבר מן התורה עכ"ל:

סעיף ג

כתב הרשב"א בתשובה סימן תתקנ"ב ראובן שכתב לאשתו מתנה שהיא תוכל ליתנם למי שתרצה והיא כתבה בשטר שנותנת כל מה שנתן לה בעלה למי שראוי לירשה והיתה לה בת מזה הבעל ויש לו בן מאשה אחרת והבן תובע מאביו מכח המתנה שהוא ראוי לירשו ואביו טוענו שאינו ראוי לירשו בחייו והשיב הרמב"ן והרשב"א שהדין עם הבן כי הוא ראוי לירש בחיי אביו אע"ג דאינו ראוי לירשו עכשיו וע"ש שהאריכו בראיות. כתב המרדכי פרק י"נ דף רנ"ג פסק הר"ם על הנותן לבתו ולחתנו במתנה מהיום ולאחר מיתה ליטול כחלק אחד מן הזכרים דאם הנכסים לאחר מות חמיו כמו ביום המתנה או מרובים ונתמעטו יטול כפי חלקו המגיע אבל אם היו מועטים בשעת נתינת המתנה ונתרבו בשעת חלוקה לא יטול מקבל מתנה אלא כפי שהיו בשעת המתנה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולעולם לא יטול אלא כאחד מן הבנים ולא יותר ולכן

אלמנה נוטלת כתובתה תחילה ומן המותר נוטל חלקו וכ"ה תשובה זו סוף י"ג וכתב דאין לחתן כלום אלא בנכסים הידועים שהיו לחמיו בשעת המתנה אבל אם אינו ידוע אין לו כלום. וכתב עוד שם דיש לנותן כח למכור וליתן הנכסים כל ימי חייו דאין לו אלא מן הנותר כשאר הבנים ואם מכרה הבת לבעלה מתנה זו הוי מכירה וע"ש בזה. ונראה מדברי המרדכי בפשיטות דב"ח קודם למתנה זו ודלא כתשובת מוהר"ם פד"ו סימן נ"א שמסתפק בדבר. וכתב עוד שם דעישור נכסים לבת קודמת למתנה זו אע"ג דב"ח קודם לעישור נכסים וע"ש ובתשובת מהרי"ק שורש ע"ח: וכתב עוד מוהר"ם בתשובה דאם היתומים השביחו הנכסים אין לבנות חלק בהן אע"פ שיש להן חלק זכר אבל אם הם עצמם השביחו יש להן חלק בשבח. כתב בת"ה סימן ש"ן מי שנתן לבתו שטח"ז ומתה והניחה בן ומת אבי הבן יורש השטר מבנו אע"פ שאינו יורש השטר מאשתו וכן הוא בפסקי מהרא"י. ועוד כתב מהרי"ק בפסקים מי שכתב לבתו שטח"ז וכתב לה וליוצאי חלציה ולא כתב לה וליורשיה יוצאי חלציה אז הבנים והבנות נוטלים בשוה דבכלל יוצאי חלציה אף בנות במשמע כדכתיב כל יוצאי ירך יעקב עכ"ל. וכתב מהרי"ו בתשובה סימן ק"ט על שטח"ז שהיה כתוב בו שיש להן חלק בכל מלבד ספרים והיו לו ספרים שהיו ממושכנים בידו מאחרים ופסק דיש לבנות חלק בזה דב"ח אינו קונה משכון ה אלא לענין גניבה ואבידה ולא שיהא שלו אבל אם אמר הלוה אם לא אפדנו לזמן פלוני מעכשיו יהא לך אפילו הגיע הזמן לאחר מיתה קנה אביהן הספרים ואין לבנות חלק בזה ואם ספק אם אמר מעכשיו או לא אז יש חלק לבנות ולא אמרינן מספק שמא אמר מעכשיו אבל אם היו היתומים טוענים ברי שאמר מעכשיו נאמנים בשבועה דנכסים בחזקת יתמי קיימי והבת באה להוציא ולכן הם נשבעים ואין משלמין עכ"ל:

סימן רפב

סעיף א

וכתב המרדכי פ' מ"ש דף רנ"ו ע"ג באשה שצותה לעשות בנכסיה המוטב שיש בהן לעשות ופסק דיש ליתן ליורשים דלא עדיף ממנו אפילו להקדישן:

סימן רפג

סעיף א

וכתב המרדכי ה' שמחות ד' שצ"ג ע"ב דה"ה אין הגר את הגיורת דאין חילוק בזה בין אב לאם

סעיף ב
ועיין בתשובת מהרי"ל סימן ב' מדין זה וכתב מהרי"ו סימן א' בתשובה על יעקב שנתחייב לבנו ר' זוז ליתנו לאחר שנתים ובתוך כך המיר דתו ואשתו תובעת כתובתה ומזונותיה מאותן נכסים ופסק דאין לה כלום דהואיל ולא הוי זמן פרעון עד לאחר שנתים וקודם זה זכה יעקב בממון מכח הפקר ועיין בתשובת מיימון סוף הלכות נזקי ממון תשובת מוהר"ם מדי מומר שהפקיד או הנפקד צריך ליתן להגבות לאשה כתובתה מזה:

סימן רפד

סעיף א
ועיין בתשובת הריב"ש הנ"ל באיזה חזקה מחזיקים לא' ליורש וע"ל סימן ר"פ ורפ"ג אי הוה כאן יורש קרוב אי אמרינן שמא מת: וכתב הריב"ש עוד שם סימן מ"ו דעכו"ם אינו נאמן להעיד שהוא קרוב:

סימן רפה

סעיף א
וכתב מוהר"ם פד"ו בתשובותיו סימן נ"ז דהיינו דוקא להורידו בתורת קרוב שיהא לו הנאה מנכסים אסור אבל יכול להיות אפוטרופוס אם ירצה:

סעיף ב
וכ"ב הריב"ש בתשובה סי' תצ"ה:

סעיף ג
ובהגהות מרדכי פרק המפקיד דף קמ"ז ע"ב דעדיף למימני קרוב מרחוק במטלטלי דיתמי וכ"פ מוהר"ם פד"ו בתשובותיו ועיין בזה במרדכי פרק המפקיד דף קל"ה ע"א. וכתב בר ששת סימן שכ"ד דזהו מנהג עכו"ם למימני כל הקרוב יותר אבל בדין ישראל בוררין איש אמונה בין קרוב בין רחוק כו' ומיהו נ"ל דאם קרוב ורחוק שוים מעמידים קרוב וכדברי המרדכי:

סימן רפו

סעיף א
כתב מהרי"ו בתשו' באחד ששידך בנו בכתב קנין וקצב לו נדוניא לנשואין ומת קודם הנשואין אין אותו בן נוטל אותה נדוניא בראש דלא זכה עדיין בה אלא חולקים בשוה עכ"ל ומשמע עוד שם בתשו' סי' ק"י באב שפדה את בנו מן התפיסה מנכין לו מחלק ירושתו כי אמדינן שהלוה לו ולא נתן לו משום מתנה וע"ש דמשמע דאזלינן בזה בתר אומדנא:

סימן רפז

סעיף א
וזהו שלא כדברי נ"י פרק המפקיד דף פ' ע"ב שכתב שנוטל שכר טרחו וע"ש:

סעיף ב
בתשובת מיימון ס"ס משפטים סימן ר"ח אח גדול שנאנס איזה דבר מידו אפילו נגנב או נאבד פטור אע"פ שאחיו הקטן אין לו כלום בידו מ"מ מיקרי שמירה בבעלים וע"ש:

סימן רפח

סעיף א
כתב נ"י ב"ק דף י' דאם אחד מן האחים יהיב מתנה לאיש אחר מתפיסת הבית וראו האחין ושתקו הוי מחילה כל זמן שלא מיחו בו ונ"י פ"ק דב"ק דף ו' ע"ב אם לא מיחו בתחילה שוב אינם יכולים למחות וע"ש:

סימן רפט

סעיף א
כ"כ הרא"ש פרק האיש מקדש ובתשובה שאכתוב לקמן סימן ר"צ אבל במרדכי ריש האיש מקדש כתב דאפטרופוס יכול לחלק בגוד או אגוד וע"ש ובס"פ אלמנה נזונת במרדכי מדין זה ובנ"י פרק אלמנה לכ"ג דף תכ"ד ע"ב הביא ב' הסברות והאריך שם בזה וע"ש שכתב דאיכא למ"ד שהאפוטרופסים יש כח בידם לברור איזה חלק שירצה:

סעיף ב
וכ"ע הר"ן פרק האיש מקדש דף תרל"ט ע"א אע"ג דב"ד מעמידים להם אפוטרופוס אפ"ה הב"ד בוררים עמו אלא שמעמידים להם אפוטרופוס שיהפך בזכות בכל מה שאפשר שזה אין ראוי לב"ד לעשות שלא יהיו כעורכי הדיינים וה"ה בכל דבר שנזקקין לנכסי יתומים מעמידים להם אפוטרופוס כו' ועיין מזה במרדכי ס"פ אלמנה נזונת:

סעיף ג
וכתב בתשו' מיי' ס"ס משפטים ראובן שיש פקדון בידו משל שמעון ומת שמעון ובאו מקצת בניו ותבעו חלקן נותנין להם וע"ש סימן כ"ו כיצד חולקין:

סימן רצ

סעיף א
וע"ל סימן רפ"ט בתשובת הרשב"א סימן תתקע"ד הא דמוקמי' אפוטרופוס היינו להקל על ב"ד אבל אם הם ראו שלא למנות אפוטרופוס אלא הם עצמם יחפשו אחר זכותן אין לך אפוטרופוס גדול מזה וע"ל ס"ס רפ"ט בתבתי שהר"ן חולק בזה ואפשר דהרשב"א

לא קאמר אלא בדברים שאין שייך שם טעם הר"ן ולקמן בסימן זה גבי מעות של יתומים נראה מדברי הטור דבכל ענין צריכין להעמיד אפוטרופוס ושלא כדברי הרשב"א:

סעיף ב

וכ"כ הרא"ש כלל פ"ה סימן ה' וכתב דדוקא בב"ד הממונה בכל עיר ועיר או גדולי הדור אבל אין כח ביד ג' בעלמא שיעשו עצמן ב"ד ולעשות עצמן אפוטרופא וע"ש וכתב הר"ן ריש שור שנגח ד' וה' דוקא יתומים קטנים הם אביהן של יתומים אבל לא גדולים ועיין בהר"ן פ' אלמנה נזונת דף תקכ"ח ודף ק"ל אי לוו ב"ד לצורך יתומים וכן האפוטרופוס אי מוכרין בלא הכרזה:

סעיף ג

וע' בכתבי מהר"ר איסרלן סימן צ"ד שהאריך בחילוקים ובדיני יתומים גם בתשובת הרשב"א סימן אלף צ"ד שנתבאר בסימן רפ"ה וע"ל מה שכתבתי שם:

סעיף ה

כתב בתשובת הרא"ש כלל [פ"ב] סימן ב' דאם יש לבת ממון ביד אבי אמה ויש לה אב נראה דראוי להתברר ע"פ מבוררים עם מי ראוי הבת לישב ולכאורה נראה שתשב עם אביה שיש קורת רוח לה להיות עם אביה והממון הנשאר ביד אבי אמה אם נראה לדיינים שראוי להיות אפוטרופוס קודם ואם האב בעל אחריות נכסים שיוכל למשכן קרקעות ביד איש מהימן בעד ממון הבת טוב שיתנו לו הכל ויפרנסה וישיאה באותו ממון וע"ש וע"ל בסימן זה מדין אב בנכסי בנים הקטנים ועיין בתשובת מוהר"ם פד"ו סימן ל"ג אימת אין מניחין קרוב קטן בין האחין שלא יהרגנו:

סעיף ו

וכ"כ במרדכי ריש הנזקין וכתב שם בשם מוהר"ם דאפוטרופוס שאינו נאמן לב"ד ואינו ראוי להושיב ע"פ ב"ד וטוען שאבי יתומים מינהו לאפוטרופוס מסלקינן ליה עד דמייתי ראיה לדבריו ואפילו בשבועה לא מהימן ובתשו' מיי' ס"ס משפטים סי' פ"ט על אפוטרופוס שהלוה מעות לחבירו למחצית שכר ולא היה לו להלוות כי אינו נאמן כל כך מוציאין הנכסים מן הלוה ונותנים ליתומים דמאחר שעשה אפוטרופוס שלא כדין ראוי לסלקו וא"כ הלוה לא עדיף מגברא דאתא מכהו וע"ש שהאריך בזה בטענות:

סעיף ז

והאמת אתו כי הראיה אשר הביא מדברי הרמב"ם היא פחותה ורעועה מאוד אין לסמוך עליה וע"ש דין אפוטרופוס שפרע לאחד וטען עליו שהיתומים היו חייבים לו ממקום אחר עיין אחריו:

סעיף ח

וע' בכלל ס"ג סימן ב' באפוטרופוס שהוצרך למחול זכות של יתומים ולפשר עצמו ואח"כ היה צד לזכות באותה מחילה יש לכוף לשכנגדו שיברר הדברים כדי שלא יבוא לפני ב"ד טועין שלא ירדו לעומקא דדינא וע"ש כיצד:

סעיף ט

וכתב הרא"ש תחילת כלל פ"ז אין ב"ד נזקקין לקטן שיש לו אב אלא כל מה שיעשה אב בנכסי בניו הוא עשוי ואין ב"ד מדקדקין אחריו אע"פ שהאב חייב ליתן הממון לבנו והאריך שם בראיות על זה דאב בנכסי בניו כב"ד בנכסי יתומים וע"ש ולעיל סימן זה כתבתי מדין אב בנכסיו בניו הקטנים וכב"י סימן רל"ה ובתשובת הרשב"א על מי שנתן מתנה לקטן ע"י גדול ומסרה המקבל לקטן והפסידה שאם הקטן הגיע לעונת הפעוטות זה שמסרה לו פטור ואם לא הגיע לעונת הפעוטות לא ימסור לו לכתחלה ואם החזיר לו מסתברא שאינו חייב בתשלומין כל שהגיע לידיעת צרור וזורקו אגוז ונוטלו ומה ששאלתם אם נעשה אפוטרופוס מן הסתם נ"ל שאם היה שם הקטן בשעה שמסר לזה יש הוכחה שלא על דעת שיזכה לו בלבד מסר לו דא"כ היה לו למסור לקטן אבל אם מסר לו במקום שאין הקטן מצוי אפשר שלא מסר לו אלא ע"ד זכייה בלבד ואם לא רצה להעשות שומר הרשות בידו ולא שיהא רשאי למסור בידו משום השבת אבידה אבל אינו נעשה שומר ממש שיתחייב לו בתשלומין אם החזיר לו עכ"ל. ועיין בתשובת הרשב"א סימן תתצ"ז:

סעיף י

כתב בת"ה סימן שפ"ז פסק שאין אפוטרופוס יכול להקנות מעות של יתומים לאחרים במעמד ג' אבל אי אחד מקנה ליתומים כמעמד אפוטרופוס משמע דמהני וע"ש:

סעיף יא

ובמרדכי פרק הניזקין בשם בעל העיטור הא דאין מחשבין עמו היינו דוקא במינוהו ב"ד דצריך לישבע אבל במינהו אבי יתומים דאינו נשבע בטענת שמא צריך ליתן חשבון שמא נמצא לו טענת ודאי פסק מוהר"ם פד"ו סימן ל"ח בתשו' דיש לנהוג כדברי העיטור והאריך שם בזה וע"ש ובתשובת מהרי"ק שורש פ"ג:

סעיף יב

כתב המרדכי פרק הניזקין דף תרי"א ע"א בשם הר"מ ראובן שאמר שיש בידו מעות של שמעון שמת לתת לבניו אם אומר שצוהו להשוות בין הבנים ולחלוק להם הממון בשוה אינן יכולין להשביעו שמא עיכב משלהם כלום דהו"ל כאפוטרופוס שמינהו אבי יתומים דא"צ לישבע בטענת שמא אבל אם ראובן בא ליתן לאחד ולא לאחרים ואומר

שאביהם צוה לו לתת לבן זה האחר יכול להשביעו דהרי לפי דבריו אינו אפוטרופוס שלהם ולכן אם הם גדולים משביעין אותו ואם הם קטנים ב"ד מעמידין להן אפוטרופסים ומשביעין אותו עכ"ל. כתב בתשובת בר ששת סימן שכ"ד אפוטרופוס שנתמנה ע"פ ערכאות של עכו"ם צריך ליתן חשבון באחרונה כפי דיניהם וע"ש. כב"י בסימן ר"ן על שכ"מ שאמר אני ממנה את פלוני אפוטרופוס על בני ולא היה לו בן אלא אחד והניח אשתו מעוברת וילדה בן אחר אחר מיתתו והבן הראשון נפטר והנער נולד לאחר מיתת האב הוא שהאפוטרופוס משתדל בנכסיו יש לו דין אפוטרופוס על הילוד לפי שדעת האב קרובה אצל בנו ואע"פ שלא נולד עדיין דעתו למנות עליו אפוטרופוס שהרי הוא ידע שאשתו מעוברת וכשצוה ומינה אפוטרופוס על הכל צוה. כתב מהרא"י בפסקיו סימן צ"ט דאף אפוטרופוס שצריך שבועה מ"מ אם מת אין בניו צריכין לישבע וע"ש:

סעיף יג

וכתב שם אם עסק בעסק אפוטרופוס אע"פ שלא החזיק בנכסיו אינו יכול לחזור והא דנקיט בתוספתא משהחזיק הא קמ"ל דאפילו לא התחיל לעסוק בצרכיהן אפ"ה אם החזיקו אינן יכולין לחזור וע"ש:

סעיף יד

כתב הרא"ש בתשובה כלל ק"ג סימן ג' באפוטרופוס של יתומים שנפטר והוציאו הבנים פנקסו ומצאו שהוציא הוצאות בצרכי היתומים ותבעו היתומים ופסק דהיתומים פטורים שאין להוציא מהיתומים בטענת פנקס דשמא נתפרע ולא נמחק וכ"ה בירושלמי עכ"ל וכ"כ רבינו לקמן ס"ס:

סעיף טו

ועיין בזה בפסקי מהרא"י מימן צ"ט וסימן קצ"ח כתב ב"י וז"ל כתב בעה"ת שער ס"ב שנשאל הרי"ף על מי שפרנס יתום בתוך ביתו וכשהגדיל היתום תבע מה שהוציא עליו כי אמר שבתורת הלואה הוציא והיתום אומר לא כי אלא בתורת מתנה והשיב דאין לו על היתום כלום לפי שלא אמר לו אוציא עליך בתורת הלואה וכיון שלא אמר כן לא נתן אלא בתורת גמילות חסדים ותשובה זו כתבה ר' ירוחם ני"ט ח"א כב"י ונראה דברי הרי"ף דלא הו"ל של יתום בידו נגד מה שתבעו אבל אם הוא בידו לא אמרינן דהניח מעותיו על קרן הצבי ונראה דאם היתום קטן אפילו אין בידו משלו חייב לשלם לו דלא שייך למימר הול"ל לו אוציא עליך בתורת הלואה כיון דקטן היה ומיהו ה"מ כשהיו לו נכסים באותה שעה אבל אם לא היו לו אין עליו כלום דאם לא היה הוא מפרנסו היו אחרים מפרנסים אותו דחייבים ישראל לפרנס ענייהן עכ"ל:

סעיף טז

במרדכי פ' הנזקין על אלמנה אחת שנשאת לאיש אחר והכניסה לו ממון של בעלה הראשון וגם בנה מן בעלה הראשון היה אצלה ואח"כ מתה האלמנה ובא היתום וערער לומר שאמו לא נשבעה על כתובתה והשיב דאם אין בממון שהכניסה לו רק כפי הוצאות שהוציא על היתום הו"ל איהו כאפוטרופוס על היתום דלא גרע מיתום שסמך אצל בעה"ב אחר ולכן הוא פטור אם לא היה ממון יותר וע"ש. עוד כתב בפ' המפקיד דף קל"ח ע"א אלמנה דהו"ל יותר מכדי כתובתה ונתמעטו הנכסים יכול להשביעה כמו יתומים שסמכו אצל בעה"ב אבל לפחות מכתובתה מה שנתמעטו הנכסים לא דהו"ל כאלמנה שתפסה למזונות כו'. כתב הרא"ש בתשובה כלל ע"ד סימן ה' אשה אלמנה שפרעה לעכו"ם מנכסי בעלה אין פותחין לה מכתובתה דהו"ל כיתומים שסמכו אצל בע"ה:

סעיף יז

עיין בסימן ט"ו כתבתי אם מוציאין בזמה"ז מיתומים באומדנא או ראיה בלא עדות ברורה:

סימן רצא

סעיף א

ולא משמע כן מדברי ב"י ורבינו ירוחם דלעיל וכן המרדכי פרק השואל ע"ג פסק בתשובה דאפילו בר"ה בעינן הנח לפני ועיין למטה בסמוך:

סעיף ב

ובאמת שאני תמה על דברי הרא"ש אם מסקנתו כחכמים שא"כ דעתו נגד דעת הגמרא ס"פ האומנין דאמרינן התם אליבא דחכמים דהנח סתמא אינו פטור אלא בשוקא דהוא מקום שאינו משומר אבל בבית עול ואנטר לך קאמר וא"כ למה כתב בתשובה דלעיל דבעיא דהנה סתמא אינו אלא בבית הנפקד שהוא מקום המשתמר וחייב בדרך במקום שאינו משומר והא בהיפך מדעת הגמרא וע"ש:

סעיף ג

וכתב מהרי"ק שורש קנ"ה על שמעון שקיבל ספרים מראובן להוליכן למקום אחד ונלקחו לו במכס וטוען שמעון כי ראובן פשע כי אמר אין נותנים מכס מן הספרים ואילו לא א"ל כן לא קיבל עלייהו שמירתן כי אין רצונו לטרוח בדבר המכס ופסק דהדין עם שמעון וע"ל סימן שד"מ מזה:

סעיף ד
ובנ"י פ' האומנים דף ק"ט ע"ב פסק בשם הראב"ד והרשב"א כדברי הרמב"ם וכתב פרק השואל דף קי"ו דלאחר שהמשיך אין השומר ולא השואל יכול לחזור בו וכן הבעלים וע"ל סימן ש"ז:

סעיף ה
כתב בנ"י פרק כיצד הרגל דף י' ע"ב דלא אמרינן תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אלא בפשיעה גמורה אבל לא בשינוי כל דהו וע"ש במרדכי פ' המפקיד ע"ד מדין תחלתו בפשיעה וסופו באונס:

סעיף ו
כתב בת"ה סימן של"ג שומר שאינו יודע אם נגנב בפשיעה או שלא בפשיעה מתוך שלא יכול לישבע שלא פשע משלם ואע"ג דמסתבר טפי לתלות שנגנב שלא בפשיעה לא תלינן במסתבר וחייב לשלם וכתב הרא"ש פרק השואל הלוקח מחבירו מקח לל' יום לא הוי עליו שואל ולא שוכר אלא ש"ח ואם נגנב או נאבד פטור וע"ש ולעיל ס"ס מ"ו כתבתי כן בשם התוס' וכ"ה לקמן בס"ס שמ"ו:

סעיף ז
ועיין בהר"ן ובנ"י פ' המפקיד:

סעיף ח
וכתב בת"ה סימן של"ג דלאו דוקא בכיפה של אבנים אלא הוא הדין בחדר מקוקה בעצים אם אותו חדר מיוחד לנפקד לשמור בו כל חפציו היקרים בכה"ג חשוב מקום הראוי לשמירה דכמה בתים אין להם כיפה ומסתמא המפקיד ידע בכך ואדעתא דהכי הפקיד וכדאמרינן בעלמא כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ואע"ג דלא הניח הפקדון לתיבתו אלא הניחו בקרן זוית במקום שאין לשום בו פקדון זה פטור אדרבה יכול לומר שמירה מעולה עשיתי כי שם אין גנבים מחפשים כי סבורין שאין שם כלום וע"ש:

סעיף ט
וכתב עוד בסי' קל"א ראובן שכר שמעון לילך לו אחר סחורה ונתן לו מעותיו ושמעון הניח אותן המעות אצל מעותיו ובדרך שכב בחדר ונגנבו ממנו ופסק דהשליח חייב לשלם דהוי פשיעה שהניח הכיס בחדר דהו"ל להניחו תחת מראשותיו או לקשרן על זרועותיו כ"ש שהוא נושא שכר:

סעיף י
וכתב המרדכי פרק השואל ע"ב כל השומרים מתנים בין להקל ובין להחמיר בלא קנין אלא בדברים בעלמא וע"ש:

סעיף יא
כתב המרדכי פ' המפקיד דף קל"ז ע"א נפקד שהחזיר פקדון לאשת מפקיד פסק מוהר"מ דפטור דהא היא כבן דעת ומהימנא אצל המפקיד וע"ש וע"ל סימן ש"מ תשובת הרשב"א דגבי שואל בכה"ג חייב ואפשר דה"ה בפקדון:

סעיף יב
וכ"פ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והתוס' וכתבו המ"מ פ"א מה' שכירות והתוספות והמרדכי פרק המפקיד דף קל"ז ע"א דה"ה היכא שהשומר הראשון יכול לישבע על האונס שפטור וע"ש במרדכי שהאריך בתשובה בדין זה ומסקנתו בדברי רבינו בעל הטור וע"ש במרדכי בשם תשובת מוהר"מ שסותרות זו את זו ומהרי"ק שורש ע"ד ישב דבריו וע"ש:

סעיף יג
כתב בת"ה סימן של"ג שומר שהניח ליכנס אחרים תוך חדרו במקום שהפקדון מונח חייב דהוי פשיעה דהיה לו לחוש שמא יגנבו אע"ג דאינן בחזקת גנבים וע"ש ולקמן סי' ש"ה תשובה ארוכה מדין שומר שמסר לשומר:

סעיף יד
ובמרדכי פ' המפקיד ד' קל"ח ע"א דה"ה כל אנשי ביתו:

סעיף טו
כתוב בתשובת רשב"א סימן תקס"ג על כיסים אשר כתי בתך משלך ומשל אחרים ולקחת מתוכם דינר ואינך יודע מאיזה מהם נ"ל כיון שלקחת מן הקבוע הו"ל במחצה על מחצה ולא אזלינן בתר רובא והמע"ה וע"ש:

סעיף טז
כתב מהרי"ק שורש קכ"ה ראובן הלוה משכנות לשמעון ומשכנם לעכו"ם אח"כ נתן לו שמעון משכנותיו ליקח שלו ולהניח אלו במקומן והעכו"ם לא רצה ועיכב ראובן משכנות אלו ונאנסו אצלו פטור ולא אמרינן דלא יהיב ליה שמעון רק ליתנן לעכו"ם דעדיף טפי שיהא ביד ישראל מביד עכו"ם וע"ש:

סימן רצב

סעיף א
עיין בהגה' מיי' פ"ד מה' גניבה מדין זה:

סעיף ב
כתב המרדכי פרק הגוזל קמא דמ"ח ע"ג וע"ד אם השתמש בממון והרויח בו א"צ ליתן לבעל הפקדון בין חיו לו רשות להשתמש או לא מיהו אם בא המפקיד ואמר תן לי פקדוני שאני בעצמי אעסוק בשלי והלה מעכב בפקדון חייב ליתן לו הריוח מכאן ולהבא

אבל אי אמר כבר הלויתים לאחרים אם תרצה לקבל להיות קרוב לשכר ולהפסד אתן לך ובעל הפקדון אינו רוצה אלא מעותיו הנפקד פטור ואע"ג דמבטל כיסו של חבירו וע"ש שהאריך בזה ויש חולקים שם ומחייבים לנפקד ליתן לו מחצית שכר ובמרדכי ס"פ המפקיד כתב בשם ר"י כסברא הראשונה וכתב מיהו אם רוצה ליתן לו אין בזה משום רבית וכ"כ בתשו' הרשב"א סימן תתקל"א:

סעיף ג

וז"ל שם ראובן שקבל מעות משמעון וערבו עם מעותיו ואמר לו אני על אחריות שלכם מוליכם ונאבדו מקצת המעות ופסק דההפסד לפי ערך המעות ודוקא מעות אבל אם הפקיד אצלו טבעת של זהב או מרגלית ונתערב בשלו ונגנב אחד מהן המע"ה ויכול המוחזק לומד דילמא שלך נפסד וכן כתבתי לעיל סימן רצ"א מתשובת הרשב"א ותשובת מיימוני ודוקא מוחזק יכול לומר לשאינו מוחזק אייתי ראיה כו' אבל שנים שהפקידו אצל אחד ונגנב מן הנפקד אזלינן בתר רובא ואם הוא דבר קבוע אמרינן ביה כל דפריש מרובא קא פריש כו':

סעיף ד

כתב המרדכי פרק המפקיד דף קל"ז דאם מכרו קודם שנחסרו כדי חסרונם או אפילו כדי חסרונם ומכרן שלא בב"ד הוי שליחות יד בפקדון ומשלם כשעת התביעה אבל אם מכרן בב"ד לאחר שנחסרו כדי חסרונן אינו נותן לו אלא מה שקיבל עכ"ל:

סעיף ה

וכתב הרא"ש בתשובה כלל צ"ג סימן ב' שמעון שהפקיד ספרים אצל ראובן ואח"כ צוה שמעון ליתנם ללוי ובשבא לוי ליטלן אמר שראובן למד בהן ונפחתו וראובן אמר ששמעון נתן לו רשות ללמוד בהן ולוי אמר שמשעה שצוה לך שמעון ליתן לי היו ברשותי ולא היה לך ליגע בהן ופסק דהדין עם לוי וע"ש. וכתב עוד שם דיין שדן על מי שיש לו ספר ואינו רוצה להשאילו ונתן הדיין עליו קנס בי' זהובים מפני שהיה ביטול תורה בעיר מחמת חסרון ספרים יפה דן ובלבד שישומו ג' שמאים הספר ואם יפחת ויקלקל ישלם לו השואל ע"פ שומת השמאים ויתן משכנות בכדי שומת הספר עכ"ל:

סימן רצג

סעיף א

כתב המרדכי פרק מי שאחזו דף תרי"ד ע"ב ודוקא שנתן לו הפקדון אבל אם אמר אביא לך הפקדון והמפקיד הלך לו הנפקד חייב באחריות:

סעיף ב

במרדכי סוף הגוזל בתרא האלפס פסק דאם לא רצה המפקיד לקבלו במדבר ונאנס הנפקד או המוצא אבידה חייב באחריותו וכתב ראבי"ה ורפיא בידי שודאי אם היה יכול להניחו בישוב ולא הניחו אפשר להיות כדבריו אבל אם הוציא מפני הסכנה או שלא רצה להניחם משום ש"ש שמסר לשומר ונאנסו נ"ל שפטור הנפקד או המוצא אבידה עכ"ל:

סימן רצד

סעיף א

וז"ל מצאתי כתוב ישבע ג' שבועות שלא פשע ושלא שלח בו יד ושנגנב ושבועת פשיעה יבררו לו הדיינים המשביעים אותו ששמרה כראוי לפי מה שהוא שומר ושלא יהא תחילתו בפשיעה וסופו באונס גם יודיעוהו [דין] שליחות יד דחייב אפילו באונסים עד כאן לשונו:

סעיף ב

כתב בת"ה סימן שכ"ד ראובן המציא חוב בטוח לשמעון וקבל שכר ממנו על הסרסרות לאחר זמן נפל קלקול בחוב שיצטרך להשתדל עם השר כדי לתקנו שלא יהא יאוש וראובן רוצה ששמעון יטריח אותה טירחא הואיל והוא המציאו לו וקבל שכרו נראה דהדין עם ראובן דומיא דהוכר הגנב דצריך השומר לדון ודוקא שקבל שכר על הסרסרות אבל בחנם לא:

סימן רצה

סעיף א

ובנ"י ר"פ המפקיד בשם הרשב"א דאפילו היה למפקיד עדים שפשע השומר אפ"ה כשמשלם מקנה ליה כפילא אבל אם היה לש"ח עדים שנאנס או נגנב ורוצה לשלם לא מקני ליה כפילא דלא מסיק אדעתיה מתחילה שישלם אם יהיה לו עדים שנגנב ולא על מנת כן הפקידו בידו ולא הוי אלא כמוכר לו הכפל השתא ולא מהני דמוכר קנסא לא קני וע"ש שהאריך בדין זה:

סעיף ב

ועיין במרדכי ס"פ המפקיד שהאריך בזה וע"ל סימן פ"ו כתב בת"ה סימן של"ה בעל הפקדון שהביא עד אחד שהנפקד פשע והנפקד הביא עד שלא פשע פטור מן השבועה אפילו אם ע"א כנגדו

סימן רצו

סעיף א

ובתוס' פ"ב דכתובות י"ח י"ט משמע דלא אמרינן מגו במקום שטר במקום שבא לפסול שטר מקויים דהוי כמגו במקום עדים וע"ש שהאריכו בחילוקים בדין מגו במקום שטר:

סימן רצז

סעיף א

וכ"כ רבינו ירוחם כתב הרמ"ה דהטעם הוי כאן משום דלא נתן סימן מובהק וחיישינן שמא כיון החשבון אבל אם היה עדים שזה של המפקיד מוציאין מידו ואינו נאמן לומר שקנאו כו' וכ"כ הר"ן פרק הכותב דף תקט"ו ע"א ובנ"י פרק האשה שלום דף ת"ן ע"ב וע"ש דיש חולקים באלו הדינים ודעת המרדכי שם ובהגהות דאיזהו נשך דף קמ"ח וקמ"ט כדעת רבינו בעל הטור:

סעיף ב

ועיין בזה לעיל ס"ס ט"ו. כתב רבינו ירוחם במישר נ"א ח"א מי שהיה פקדון בידו ונתנו ע"פ ב"ד וטעו הנפקד פטור:

סימן רצח

סעיף א

כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קל"ד אחד שהפקיד בית מלא לאחר וטען שנגנב ממנו והוא אומר איני יודע נשבע שאינו יודע ופטור ולא דמי להההוא ירושלמי דשק צרור כו' דהתם השומר מודה שנגנב או איכא עדים שנגנב אבל כאן השומר אומר איני יודע שנגנב ולכך פטור אפילו נכנסו ויצאו אנשים לשם לא אמרינן שבודאי גנבו וע"ש:

סימן רצט

סעיף א

ובמרדכי פ' המפקיד דף קל"ז ע"ב בשם א"ז כתב דיהא מונח ביד ב"ד ולא בידו דאל"כ כל אחד יערים לומר איני יודע כדי שיהא נשאר בידו:

סימן שא

סעיף א

ודלא כהר"ן פרק שבועת הדיינין:

סעיף ב

וכתב המרדכי פרק שבועת הדיינים דף של"ו ע"א השואל בית ונשרף פטור דהוי קרקע וכן בהקדשות כו' כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ט סימן ב' אע"ג דדברים אלו פטורים אפילו מפשיעה אפ"ה בשומר שמסר לשומר חייב דהוי כאילו השליכו לנהר וזהו דלא

כתשובת מהרי"ק שורש ו' שפוטר בהקדשות שומר שמסר לשומר וע"ש במישרים נ"ל ח"ב:

סעיף ג

ובמרדכי פ' החובל ע"ג אבל אם הגבאי אמר לשומר שמור לי לצרכי ארנקי של צדקה ואם תפשע תתחייב לי חייב והוא משלם לגבאי והגבאי לעניים עכ"ל. ובמרדכי פ"ק דב"ב דף רמ"ו ע"ג תשובה בזה. כתב מהרי"ק שורש ו' שומר הקדש כשומר שכר דמי:

סימן שב

סעיף א

כתב ב"י סימן ט"ו מתשובת הרשב"א השוכר את הקטן ומעבב שכירותו מוציאין מידו בב"ד אע"ג דאינו בדין השומרים מ"מ מה שהוא שלו בין שהיה שלו בין שהרויח בשל אחרים בשכירותו הרי הוא שלו גמור עכ"ל:

סימן שג

סעיף א

וכ"פ המרדכי פ' המפקיד ד' ק"ל ואם נשרף הפקדון והיה יכול להציל ע"י שכירות פועלים חייב לשלם וכ"ה בתשובת מוהר"ם פ' השואל ע"ב:

סעיף ב

כתב מהרי"ק שורש קנ"ה ראובן שהלך למרחוק וא"ל לשמעון יש לך דבר למכור אשרתך ואמכרנו וא"ל שמעון הא לך חפץ זה ותתנהו בכך וכך והמותר יהא לך וראובן שתק נעשה ש"ש עליו דשתיקה כהודאה דמיא ולא יוכל למימד אילו הייתי יודע לא קבלתי וע"ש:

סעיף ג

וכתב מהרי"ק שורש קכ"ה אפי' היתה כוונת הרועה לטובה כדי להפחיד הליסטים אפ"ה חייב דבדבור בעלמא חייב השומר שכר מיהו דוקא דידעינן דבלא דבורו לא הוי בא אבל בלא"ה לא וע"ש וצ"ע מ"ש מהא דלקמן ספ"ג במתה דתלינן בסגוף ומסתמא חייב וא"כ ה"ה כאן היה לנו לתלות מסתמא דמחמת דבורא באו ויש לחלק וצ"ע:

סימן שה

סעיף א

כתב המרדכי ע"ג תשובת מוהר"ם על א' שהלוה לחבירו על משכון והתנה עמו ע"מ שלא אתחייב באחריותו פטור אפילו מפשיעה ואפילו שואל שהתנה כן פטור לגמרי דכך הלשון משמע:

סעיף ב

וכ"כ נ"י פ' האומנין ד' ק"ט ע"ב בשם הראב"ד וכ"ה תשובת מוהר"ם במרדכי פ' השואל ע"ב ופ' המפקיד דף קל"ז ע"ד והאריך שם בתשובה בזו אבל במרדכי ריש פ' השואל פסק כדברי הרמ"ה וכתב מהרי"ק שורש ש"ז שזו התשובה היא דברי הראב"ן ולא מוהר"ם שלא יהיו דבריו סותרות זו את זו והרמב"ם פ"ו מהלכות שכירות כתב כדברי הרמ"ה וכתב מהרי"ק שורש קכ"ה השאילני ואשאילך הוי כש"ש ואפילו לדברי הרמ"ה דחשיב ליה שמירה בבעלים היינו שכ"א יש לו דבר השאלה בבעלים אבל אם ראובן הניח משכון ליד לוי בעד שמעון ושמעון השאיל לראובן פשיטא דלא מקרי שמירה בבעלים הואיל ואין שמעון שומר החפץ אלא מונה ביד אחר וע"ש ועיין בתשובת מהרי"ק שורש ק"ד וקל"א וקנ"ה:

סימן שו

סעיף א

ובמרדכי פ' האומנין ע"ג דף קמ"ב על אומן שקבל ספר לכתוב ממנו ופסק דהוי ש"ש וחייב בגניבה ואבידה ואם בביתו באו הגנבים וגנבוה פטור דהא שמר כדרך השומרים ואנוס הוא עכ"ל כו' וצ"ע הא נתבאר לעיל סימן שכ"ג דש"ש חייב בגניבת אונסין וא"כ למה פטור בגניבה אע"פ ששמר כדרך השומרים ואפשר שזהו תשובה ס"ל כמאן דפוטר לעיל וא"כ לדעת החולקים לעיל גם כאן חייב:

סעיף ב

ואין דבריו נראין דמאחר דהרא"ש והתוס' דחו דברי רש"י מכח דברי הירושלמי אין בנו כח לחלוק ולומר הירושלמי חלק על גמרא שלנו ויש לנו לפרש דברי התלמוד שלנו כדברי הירושלמי ולא לעשות מחלוקת במקום שאינו צריך. ומ"ש שיש לפרש הירושלמי בענין אחר מ"מ מאחר שמסקנת התוס' והרא"ש בפי' הירושלמי בדברי רבינו הכי נקטינן ולכן דברי רבינו שרירין וקיימין כן נ"ל כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף צ"ו הנותן מעות לחבירו לכתוב לו ס"ת ונמצא בו טעות וצריך לשכור מי שיגיה אותה אם הם טעיות שדרך הסופרים לטעות בהן אין הסופר חייב כלום אבל טעה כל כך שאין דרך הסופרים לטעות חייב ומ"מ כל כיוצא בדברים תלוי במנהג המקומות אם מנהג המקום שכותבי ספרים מגיהים אותן אף זה צריך להגיה ובסתם המקומות שאין על הסופר להגיה אם עמד והגיה מעצמו חייבין הבעלים לשלם לו עכ"ל:

סעיף ג

וכתב המ"מ פ"י מהל' שכירות בשם הראב"ד דאין חילוק בין עבד בשכר או עבד בחנם:

סעיף ד
ועיין בתשובת הרא"ש כלל ק"ד סימן ה' הנותן מטוה לארוג וטוען שנחלף לו והאורג מודה שנתחלף אך לא בידיעתו ואינו יודע כמה על מי לישבע וע"ל סי' רצ"ח:

סימן שז

סעיף א
כתב המרדכי פ' איזהו נשך דף ק"פ ע"א דמותר למשכיר ליטול שכר אע"פ שהשוכר מקבל עליו אונסין ואפילו אם מת או נשבר הדבר השכור ומשלם למשכיר אפ"ה נוטל השכר ולא הוי ריבית ויש חולקין וכבר נתבאר דין זה בי"ד הלכות ריבית וע"ש:

סעיף ב
ע"ל סי' ש"מ דסתם רבינו דבריו כדברי חכמי צרפת וכ"כ המרדכי פרק החובל ע"א וכן הסכים מוהר"ם:

סימן שח

סעיף א
ומה שכתב דבדיעבד אינו חייב לא משמע כן בתשובת הרא"ש לקמן סימן ש"ט וכן בתשובת הריב"ש שאכתוב בסמוך:

סעיף ב
ובנ"י פרק האומנין דף ק"ח ע"ב דוקא שהוסיף עליו ג' קבין על חצי כור שהוא משא חמור אבל אם שכרה להביא עליו רביעי כור והוסיף ג' קבין ומתה פטור ולא אמרי' דמחמת השינוי מתה ומיהו היכא דידוע שמתה מחמת השינוי חייב אפילו בכהאי גוונא עד כאן לשונו וכן כתב המ"מ פרק ד' מהלכות שכירות בשם הרמב"ן אבל הרמב"ם כתב שם דחייב אם הוסיף על מה שהתנה עמו וכמ"ש רבינו בס"ס זו בשמו ולקמן בסי' ש"ט בתשובת הרא"ש משמע דבכל ענין חייב וע"ל:

סעיף ג
ופסק אע"ג דשוכר שלא מדעת הוי גזלן כמו שואל שלא מדעת ואע"ג דסוס עומד לשכור מ"מ עכשיו שאמרה האשה שאל יטלנו הוי שוכר שלא מדעת מ"מ מאחר שנטלו להציל את שלו לא מקרי גזלן דתנאי ב"ד הוא כו' וע"ל סימן רס"ד מדין תנאי ב"ד וע"ל סי' שס"ג:

סעיף ד
דומיא דנשלם לו המלאכה בחצי היום דנותן לו מלאכה אחרת כמו שיתבאר לקמן סי' של"ה ולא מקרי זה מלאכה כבידה מן הראשונה דניחא ליה דבהמתו בעירו ועושה מלאכה כבידה ממה שתלך למקום רחוק וע"ש:

סימן שט

סעיף א

וכתב נ"י פרק האומנין דף ק"ז ע"א דוקא שנתייגעה ומתה אבל מתה כדרכה פטור אפילו למאן דאמר תחילתה בפשיעה וסופו באונס חייב ואין חילוק בזו בין ש"ח לש"ש:

סעיף ב

וע"ל סימן ש"מ נתבאר דין זה ובתשובת הרא"ש כלל צ"ב סימן א' ראובן שכר בהמה לרכוב ולהניח עליה משאו ונעשה פיסח על הדרך ולא חש ראובן ואעפ"כ הוליכו עמו והניח עליו משאו עד שנתקלקל תשובה דהוי פשיעה דהיה לו להניח החמור ביד איש מהימן ואם לא היה לו מקום להניח מ"מ לא היה לו להניח עליו משאו אלא היה לו לשכור חמור אחר להניח עליו משא ולהניחן זה ריקן אבל אם לא מצא אחר לשכור וגם לא היה מקום להניח זה החמור וראובן היה נחוץ לדרכו שלא היה יכול לישאר עם החמור פטור וע"ש:

סימן שי

סעיף א

והנה סותר כללו שכלל בהקדמתו לפסוק כדברי הרי"ף והרא"ש במקום שמסכימים לדעה אחת ועוד דהרשב"א והרא"ש ור' יונתן בתראי הוי להם רבים ואף דעת הטור נראה כן ולכן אין לזוז מדבריהם ובנ"י פרק האומנין דף ק"ז ע"א די"א דוקא קנין או מעות מהני אבל בלא זה לא משתעבד המשכיר מיהו יוכל לעכב כל השכירות עד שנותן לו חמור אחר:

סימן שיא

סעיף א

וכתבו הגהות מיימון פ"ה דשכירות בשם ראבי"ה דאם אפשר להוציאו מן המים ולשכור ספינה אחרת בדמיו או בכל מה ששייך לספינה צריך לשכור כמו בחמור וע"ש:

סימן שיב

סעיף א

כתב נ"י פרק השואל דף קי"ח ע"ב המשכיר בית לחבירו לזמן ידוע כשהיה אוהבו ואח"כ היתה מריבה ביניהם אין יכול להוציאו מן הבית שהשאיל או השכיר לו ומשמע שם שאם א"ל תחילה שאין משכיר לו אלא משום שהוא אוהבו ונעשה שונאו יכול להוציאו וע"ש ובתשובת הרא"ש כלל א' סימן ה':

סעיף ב
ומסיים צריך לצאת אפי' באמצע החורף דכיון שטען עמה ימים רבים איבעי ליה למיחש שמא יפסיד ותוציאנו ולא הוצרכה להודיעו עכ"ל:

סעיף ג
וכתב נ"י פרק השואל ד' קי"ט ע"א הא דמספקא לן היינו דוקא בב' לשונות סמוכים זה לזה אבל אם אינם סמוכים זה לזה לכ"ע אחרון עיקר וכדאמרינן בשטרות עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה סי' תרמ"ה השוכר מלמד בב' דינרין לשנה כל חודש בב' פשיטים ונתעברה השנה אין האב חייב לשלם לו חודש העיבור ולא דמי לקרקע שבחזקת בעלים קיימא ועוד דמלמד שלמד עמו מדעתו אע"פ דגלי דעתו שמחמת שכירות השנה לומד עמו א"צ לשלם לו ועוד שהמלמד בן חבירו שלא מדעת האב אין האב חייב לשלם לו כלום וע"ש ולקמן סי' של"ד:

סעיף ד
וכתב המ"מ פ"ז מהלכות שכירות וכן הדין בכל מילתא דלא עבידא לגלויי:

סעיף ה
ובסי' כ"ז פסק דצריך ליתן כל השכירות מיהו אם נשרף כל העיר הוי מכת מדינה ומנכה לו מן חכירו בין הקדים לו שכרו בין לא הקדים לו כן כתב הרשב"א עכ"ל התשובה וע"ל בסי' של"ד ושי"ו:

סעיף ו
וכנ"י סוף השואל לדעת הרמב"ם נראה דאפילו קודם שנפל יכול להוציאו וליתן לו בית אחד שהוא ד"א ולא נראה לריטב"א אלא מאחר שהורידו לעכו"ם לא יוכל לשנות לו אא"כ נפל וכ"ע שם על משכיר לו בית והוא נפל אדעתא לבנותו הוא דמוגיר ליה.

סעיף ז
וכנ"י סוף השואל וליכא קפידא אלא בארכו ורחבו אבל אינו צריך להיות נאה כזה בבנינו ובקישוטו עכ"ל:

סעיף ח
ונ"י סוף השואל כתב בשם ריטב"א כדברי הרמ"ה ובפרק האומנין דף ק"ז ע"ב פסק כדברי הרא"ש:

סעיף ט
ועיין (בסי' כ"ב כתבתי) מתשובת הרשב"א המשכיר בית לחבירו ועלייה על גבה אי משמע ג"כ העליות העליונים

סימן שיד

סעיף א

וכנ"י פרק השואל ד' קי"ח ע"ב אם השכיר לו בית זה חייב להעמיד לו בשעה שמכניסו מכאן ואילך אם נפל אין חייב להעמיד לו אם השכיר לו בית סתם חייב להעמיד לו כל ימי השכירות וכ"כ בהגהות מיימון פ"ו מה' שכירות לענין תקרה אע"ג דא"ל בית זה ובאותו פעם לא היה מקורה חייב לעשות לו תקרה דאנן סהדי דדעתיה דשוכר שיהא ראוי לדירה מפני רוחות ושלגים וגנבים שלא יכנסו בפרציו:

סעיף ב

וכנ"י ד' קי"ח ע"ב פ' השואל אף על גב דבשעת שבירות נכנס שם שוכר וראה שלא היה שם דברים אלו לא אמרי' ראה ונתפייס כיון דלדירה א"ל ולא חזיא לדירה אלא בדברים הללו ה"ז כאילו התנה בפירוש עכ"ל:

סעיף ג

ובמרדכי ס"פ השואל כל דבר שהשוכר חייב לתקן מתקן בעצמו ואינו מנכה כלום ממעות השכירות וע"ש:

סימן שטו

סעיף א

עיין בזה במרדכי ס"פ המוכר את הבית כתב המרדכי סוף האומר בקדושין דף תרס"ב ע"א מצאתי שהשיב ראבי"ה על אשה ששכרה בית מראובן לדור בו מפסח ועד עצרת והוא קבלה אצלו קודם פורים לביתו בתורת חסד או מחמת דבר אחר ועתה חוזר בו קודם פסח נראה דיכול לחזור דכל חזקה לא מהני אלא לאחר גמר המעשה שראוי להחזיק מיד וע"ש וכתב בר ששת סימן תק"י השוכר בית וקנאה בא' מדרכי הקנאה ואמר אח"כ למשכיר אם תרצה תחזיר לי מעותי ואסתלק יוכל לחזור בו דאינו מסתלק מן השכירות אלא כשחוזר ומקנה למשכיר באחד מדרכי הקנאה כמו במכר וע"ש וכבר כתבתי תשובה זו לעיל סי' שי"א:

סימן שטז

סעיף א

ובמרדכי פ' האומנין ד' קמ"ב ע"ב כ' בשם מוהר"ם דיכול להשכירו אפי' למי שבני ביתו יותר מרובים דהא יכול למלאות ביתו דיורים כו' וכ"כ מהרי"ו בתשובותיו סי' י' אבל במרדכי פרק חזקת ד' רמ"ט ע"א דלא יכול להשכירו לאחר כלל ואם דר בו אחר חייב להעלות שכר למשכיר ואם אין השוכר הראשון רוצה לדור בו צריך ליתן למשכיר כל השכירות ולא יוכל להשכירו לאחרים וה"מ שאין המשכיר מוצא אחרים שישכרו ביתו

אבל מוצא אחרים שישכרו אין השובר חייב ליתן לו רק מה שדר בו אבל אם הקדים א' השוכר למשכיר אפי' מוצא המשכיר לאשכוריה לאחרים א"צ להחזיר לו כלום וכשיוצא ממנו השוכר הראשון יוכל המשכיר לאשכוריה למי שירצה ולא יוכל השוכר לומר תהא שאייה כך בלא אנשים דיוכל המשכיר לומר ביתא מיתבי יתיב עכ"ל התשובה וכב"י ס"ס שי"ב על התשובה זו וכל דבריה הם דחוים מלבד מה שכתב לבסוף ולא יכול לומר תהא שאייה כו' עכ"ל וטעמו דס"ל דנקטינן דיוכל להשכירו למי שירצה כדברי הרמב"ם ומוהר"ם וכנ"ל וע"ל סי' ש"ח ולעיל סי' שי"א דעת הרא"ש שמותר לשנות בשכירות במקום שאינו מפסיד למשכיר והוא כדעת הרמב"ם ומוהר"ם אמנם במחלוקת שבין מוהר"ם ורמב"ם אם יכול להשכירו ליותר בני אדם נראה דנקטינן כדברי הרמב"ם משום דכל ספיקא דדינא קרקע בחזקת בעליה עומדת וכמו שנתבאר לעיל סימן שי"ב ושט"ו וכ"פ במרדכי פרק האומנין דף קמ"א ע"ג דלא יוכל להשכירו אלא לדכוותיה ולא לדקשה ממנו וע"ש וכן משמע בתשובת הרשב"א שאכתוב לקמן בסי' זה וע"ל סי' שי"ב כתבתי מדין זה:

סעיף ב

ומשמע מדברי מ"מ שלדעת הרמב"ם אפי' נשאר המשכיר עמד בבית השוכר אפ"ה יכול השוכר להשכירו לאחר ואין עליו תרעומת כמו בספינה ועיין בזה למטה בתשובת הרא"ש שנראה שחולק בזה.

סעיף ג

נראה דהרמב"ם פליג בזה שהרי כתבתי לעיל דעתו דס"ל דיוכל להשכירו לאחר אפי' אם נשאר המשכיר בבית ואין בזה משום שינוי קבלת דעת לומר לזה יכולתי לקבל לזה איני יכול לקבל ואדרבה לפי דברי ב"י עדיף טפי אם המשכיר נשאר בבית שכתב מ"ש הרמב"ם ויש מי שהורה כו' כתב וז"ל ולא דמי לספינה שיוכל להשכירו לאחרים דהתם נשאר המשכיר בספינה ולא יוכל השוכר השני להזיקו בספינה משא"כ אם לא נשאר המשכיר בבית שיוכל לקלקל לו ביתו שמעינן דיותר מותר להשכירה לאחרים אם נשאר בבית וא"כ הרמב"ם והרא"ש חולקים ומתשובת הרשב"א שאכתוב בסמוך משמע כדברי הרמב"ם דבכל ענין מותר להשכירו לאחר וצ"ע דמשמע מדברי רבינו דאינם חולקים שהרי כתב לשניהם בלא מחלוקת וכתב לדעת רבינו יותר גרוע אם נשאר המשכיר בבית משום דיוכל לומר לזה הייתי יכול לקבל כו' משא"כ אם אין המשכיר נשאר בבית וצריכין אנו לומר לדעת זה דאין ראיה מספינה לכאן דשאני התם דדרך השוכרים ספינה למכור סחורתן בחצי הדרך לאחרים ואדעתא דהכי השכיר לו משא"כ בבית כנ"ל דעת רבי' כדעת הרא"ש והרמב"ם וס"ל דאין חולקים זה על זה ולענין המשכיר או נתן ביתו

לאחר ושייר לעצמו בו כח שיוכל לסלק לשוכר כשירצה או שיוכל לדור עם השוכר כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קמ"ה דיכול ליתן או להשכיר כחו לאחר ובלבד שלא יהא בני ביתו מרובין משל משכיר או הנותן וע"ש שהאריך בזה וכ"פ מהרי"ו סי' י' דהמשייר לעצמו כח מותר להשכירו ואפילו למי שבני ביתו מרובים וכתב דאף הרמב"ם דחולק בשכירות אם בני ביתו מרובין מודה בשייר כחו אמנם הר"י בר ששת סי' שנ"ז חולק בזה דאם שייר לעצמו דבר שאינו מסויים כגון דיוכל לסלקו ולא יוכל להשכירו לאחרים אבל אם שייר לעצמו דבר מסויים שלא נכנס בתחלה בכלל השכירות כגון ששייר לעצמו חצי הבית אז יוכל להשכירו או ליתן לאחר אפי' התנה תחילה שלא יוכל לדור בו כי אם הוא וע"ש וע"ל סי' שי"ח ולעיל סי' שי"ב ונראה שה"ה הנותן מתנה לחבירו והמקבל אינו צריך לה יוכל המקבל להעמיד אחר תחתיו דלא גרע מה ששייר כח לעצמו דהא אמרינן לענין אם הנותן בעין יפה נותן דיפה כח המקבל מכח הנותן כמו שנתבאר בדיני מתנה וה"ה בנדון זה וכן משמע בתשובת הרשב"א סי' אלף נ"ג ומשמע שם דלא אזלינן בזה אחר דעת הנותן לומר שלא נתנו לו ע"מ ליתנו או למכרו או להשכירו לאחר. בסי' שט"ו כתב ב"י שכתב הרשב"א בתשובה על ראובן משכן ביתו לשמעון לי' שנים וכו' ע"ש. בב"י בסי' ר"ז מספר חזה התנופה ראובן שנתן לשמעון חדר בביתו שידור בו וכו' ע"ש:

סעיף ד

בנ"י פ' המקבל דף קכ"ה ע"ב כתב בעל העיטור דהמשכיר ביתו לעכו"ם משמתינן ליה עד דמסלק ליה או דמקבל עליו כל אונסא דמתייליד לשכינו עכ"ל:

סימן שיז

סעיף א

וכתב עוד בשם הראב"ד ודוקא דקא טעין איהו פרעתי אבל לא טענינן ליתמי ביום דמשלם זמניה וע"ש:

סעיף ב

וכ' בתשובת בר ששת סי' שי"ג דאי קבל הפרעון בקנין לא יוכל למימר פרעתי לך אבל אם עבדו ביניהם בשטר וכתבו וקנינא מיניה כל הכתוב לעיל מסתמא הקנין לא קאי על הפרעון וע"ש בסי' שמ"ה ובנ"י פרק השואל דף קי"ט ע"ב כתב הא דשוכר נאמן לומר פרעתי בששכרו בשטר היינו שטר שכתוב בו השכירות כדי שלא יוכל לומר לקוח אבל אי כתב ליה שטר בפני עצמו על דמי השכירות ונאמנות אין השוכר יכול לומר פרעתי וע"ש:

סעיף ג

וכתב המרדכי ס"פ השואל דה"ה אם המשכיר אומר בי' שכרת והוא אומר בה' או בעל הבית אומר לא השכרת והוא אומר השכרתי קרקע בחזקת בעליה קיימת והיה נראה מלשון המרדכי ורבינו דבאלו הטענות אפילו לאחר זמן שכירות המשכיר נאמן בשבועה אבל נ"י כתב שם פ' השואל דף קי"ט ע"ב דבמקום דאית ליה מגו לומר לא שכרתי השוכר נאמן וכ"כ פרק המקבל דף קנ"ז ע"ב וא"כ ה"ה אם יוכל לומר פרעתי וע"ל סי' ע"ח מדינים אלו:

סימן שיח

סעיף א

במרדכי פ' הנושא מי שפסק לזון חבירו ב' או ג' שנים והלך למקום אחר צריך ליתן לו כפי מה שהיה נותן לו בביתו וע"ש:

סימן שכא

סעיף א

וכתב מוהר"ם פד"ו בתשובה סי' ל"ט על ראובן ששכר משמעון חזקת חנותו על ז' שנים בעד שכר קצוב לשנה ואח"כ נתקלקל ההלואה שגזר השררה שלא ללוות רק על משכנות ורצו לחזור ולהשתדל להשיג הדבר כבתחילה ועמד הדבר כך ט' חדשים ורצה שמעון שראובן ינכה לו מן חכירו והשיב בתשובה על זו באריכות וכלל היוצא מדבריו הוא שאם הוא ספק אם דבר זה הוא היזק שאי אפשר לתקן בטורח ללוות או ע"י תחבולות אז הוי מכת מדינה דומיא דנקצץ האילן כולו או יבש הנהר כולו אבל אם אפשר לתקן ע"י טורח או ע"י שום תחבולה אז לא הוי מכת מדינה והוי כלא נקצץ כולו ואם הוא ספק הדבר קרקע בחזקת המשכיר קיימא והמע"ה ואף ע"ג דהשוכר עדיין לא נתן השכירות אמנם דין ניכוי משכירותו אינו שייך אלא על מה שעבר אבל להבא יש לו דין אחר ובדין חזרה קאי כדין השכיר לו חמור ומת או בית שנפל שנתבאר לעיל דינו סי' ש"י ויכול לחזור כאן אי א"ל חנות זה אני משכיר לך ולא אמרינן דדמי לחמור שראוי עדיין למקצת מלאכה דשאני התם דראוי במקצת לכל המלאכה שהשכיר לו אבל כאן נתקלקל מקצת השכירות לגמרי ומ"ל קטלי' כולו או פלגא והא דאמרינן דיכול לחזור היינו דוקא כשחוזר בו מיד שראה הקלקול אבל אי נשתמש בו אח"כ אמרי' דמחל כמו שנתבאר לעיל סי' רל"ב לענין מום הנמצא במקח ובנדון דידן ליכא למימר דהוי מחילה בטעות שלא ידע דיוכל לחזור דזה השוכר היה יודע שיוכל לחזור ואם אומר שהיה מצפה עדיין אולי יוכלו לחזור ולהשתדל איהו דאפסיד אנפשיה כו' וע"ש ותמיהני עליו דמייתי ראיה

מדין חמור שמת דאינו מכת מדינה לדבר שהוא מכת מדינה דאפשר דלעולם בדין ניכוי קאי ולא בדין חזרה וכ"מ בתשובת מוהר"ם שהביא המרדכי פרק האומנין בדין מלמד שא"א לו ללמוד מפני גזירת המושל ופסק שם דהוי מכת מדינה ולכן ההפסד על ב"ה שמשמע שם בהדיא דאף שלהבא שייך מכת מדינה ולא יוכל הב"ה לחזור בו וע"ש ולא דמי לקרקעות דאכלה חגב דמנכה לו מן חכירו ולא אמרינן דכל ההפסד על השוכר די"ל דדוקא בקרקע שעדיין עומדת בחזקת המשכיר בזו אמרי' דגם הוא יפסיד משא"כ בשאר משכיר ולכך הוי כל ההפסד של שוכר וכ"כ בתשובת מיימון סי' כ"ז בדין בית שנשרף:

סימן שכב

סעיף א

וכנ"י פרק המקבל דף קנ"ג אע"ג דשאר שדות זרועים שעורים וזה נזרע חטים אמרי' מכת מדינה מזרע לזרע:

סעיף ב

וכנ"י פרק המקבל דף קנ"ו ע"ב ודוקא בקבלנות אבל בחכירות לא יוכל לכופו שיעבדנה ולומר חטים מארעאי קא בעינא אלא קונה חטים מן השוק ומשלם לו חכירותו:

סימן שכד

סעיף א

וכנ"י פ' המקבל דף קצ"ד ע"א דבדבר התלוי בקרקע יש לנו דין בבל

סימן שכה

סעיף א

ועיין בזה בנ"י פרק המקבל:

סימן שכו

סעיף א

וכ"כ ב"י פרק המקבל ד' קכ"ב ע"א ודלא כהרמב"ן דחולק בזה:

סימן שכט

סעיף א

ועיין בזה בנ"י פ' המקבל דף קכ"ז ע"א וכבר נתבארו אלו הדינים סימן קנ"ז:

סימן של

סעיף א

וכתב בנ"י פרק המקבל דף קכ"ז ע"א מיהו שתלא לא מצי למימר נפלוג הכרם ואני אטול את הרביעית ואעבוד בחלקי מה שארצה וישארו לך ג' חלקים שליש לאריס ומחצה לך

משום דכל החלקים משועבדים זה לזה ואפילו לא ירצה להסתלק אלא להוריד אריס תחתיו לאו כל כמיניה דמצי בעה"ב אמר לא ניחא לי דליפשו אריסי בשדה דסמכי אהדדי ויקלקלו עכ"ל.

סימן שלא

סעיף א

כתב המרדכי פ' האומנין דף קמ"א ע"ד דמותר לאדם להשכיר את עצמו ואינו עובר על כי לי בני ישראל עבדים [עבדי] הם שאינו שייך אלא בעבד עברי ממש כו' וכ"ה שם בהגהות דף קנ"א ע"ב וכתב שם ויש ליזהר לסופר או מלמד או שאר [בעלי] מלאכות להשכיר עצמו להיות בבית בע"ה בקבע וסמוך על שלחנו ג' שנים משום כי לי בני ישראל עבדים וגו' וכ"כ הרמב"ם בתשובת וע"ש וע"ל ריש סי' של"ג:

סעיף ב

וכנ"י ריש השוכר פועלים דאע"פ שאין מנהג בעיר אם נודע רוב אנשי העיר מאיזה מקום באו הולכין אחר המנהג שבאו משם כ"כ הר"ן והרשב"א עכ"ל וכ"מ בגמרא וע"ע מזה בתשובת הריב"ש סי' תע"ה:

סעיף ג

וכ"כ סוף שורש י' מי ששלח שליח ליתן לו הוצאת הדרך השליח נשבע ונוטל וא"צ לברר בעדים וכו':

סימן שלב

סעיף א

ואין דבריו מוכרחין בדעת הרי"ף והרא"ש דאיפשר לפרש דבריהם כדעת רש"י והרמ"ה ואע"ג שכתבו דאינו נוטל מבע"ה רק ג' יש לפרש דוקא בדאיכא פועלים הנשכרים בג' אבל בדליכא פועלים הנשכרים אלא בד' נותן לו כפי מה שהתנחו דהיינו אם לא התנהו רק ג' אין להם רק ג' ואם ד' ד" וע"ז קאי הרמ"ה לומר מ"מ אם התנהו יותר מד' אין לשליח ליקח יותר מד' הואיל ולא שכרו רק בד' דכיצד הוא ישתכר בפרתו של חברו ר"ל בפעולת הפועלים ואע"ג דשליח יכול להפסיד לא יוכל להרויח כנ"ל פי' דברי רבינו והרמ"ה וב"י הביא בדרך אחרת ופי' בדברי הרמ"ה פירושים רחוקים ע"ש:

סעיף ב

וכ"פ הר"ן פרק בתרא דעכו"ם ד' שע"א וכ"פ שם האשירי וכת' מהרא"י ז"ל בפסקיו סי' ר"ל דדוקא שנותן לו דמי החפץ אבל מי שנותן לחבירו שטר חוב לגבותו למחצה או לשליש לא יוכל אחר כך לחזור משום דהוי דבר שלא בא לעולם וע"ש שהאריך בזה ועיין בנ"י ר"פ האומנין כתב המרדכי פרק מי שמת דף רכ"ה ע"ד ראובן שנתן לשמעון

ט"ו דינרין להלוותם בריבית על מנת שישא בנו את בתו ולא רצה בן שמעון לנשאה צריך להחזיר לו מעותיו. ומכל מקום יתן ראובן לשמעון מן הריוח כפועל בטל וע"ש כתוב בת"ה סימן שכ"ג על ראובן ששכר לשמעון לילך בשליחותו בי' דינרין וקודם שהלך שמעון אמר שמעון לאחרים שרוצה ג"כ הוצאות הדרך בלא אלו הי' דינרין ולא היה ראובן בביתו שהיה אפשר. להודיע וראובן לא רצה ליתן לו אח"כ כי אמר שנתן לו י' דינרין אע"ג דשאר פועלים נשכרין בז' דינרין כדי לכלול ג"כ הוצאות ופסק דהדין עם ראובן דאמרי' הדמים מודיעים לענין שכירות פועל אע"ג דלא אמרינן כן לענין שכירות בתים וע"ש:

סעיף ג

דבר תמוה הוא זה למה יתן לו ד' והא לא עדיף מ"ש כמו שאמר בע"ה מאילו לא אמר כלל דכבר נתבאר שאינו נותן לו רק ג' וכ"נ מדברי מ"מ והרא"ש בהדיא שאינו נותן להם ד' רק בשכל הפועלים נשכרים בד' או כששוה מלאכתם ד':

סעיף ד

וכתב נ"י פרק האומנין דף ק"ה ע"ב וכתב הרמב"ן ז"ל דאפי' אמר הבע"ה אין רצוני ליתן לכם אלא כך וכך ופייסוהו הואיל והיתה ביניהם קציצה תחילה צריך ליתן להם כפי תנאם הראשון ודוקא במקום שהיו לפועלים תרעומות אם חזר בו אז הוי דינא הכי אבל במקום דיכול ב"ה לחזור אפילו תרעומות ליכא עליו אז דוקא אם חוזר בסתם ופייסוהו אמרינן דעל תנאי הראשון חזר אבל אם אמר בפירוש אין רצוני אלא בכך וכך לא ע"ש:

סימן שלג

סעיף א

דפועל יכול לחזור אפי' נתייקרו הפועלים ומשמע דמיהו כלי אומנתו יכול להחזיק הבע"ה וע"ש בנ"י פרק הזהב דף פ' ע"ב וע"ל ריש סי' של"א:

סעיף ב

וע' בזה בנ"י פ' האומנין:

סעיף ג

כתב המרדכי ריש האומנין ע"ב וע"ג דמלמד החוזר בו מיקרי דבר האבוד וכן היה דן מוהר"ם הלכה למעשה דלא כר' יואל דפסק דיכול לחזור בו וכתב וה"ה סופר החוזר בו הוי דבר האבוד דמזיק לספר שיהיה מב' סופרים עוד כתב שם דאם המלמד לא יוכל ללמוד מחמת מכת מדינה כגון שגזר המושל שלא ללמוד הוי פסידא דבעל בית וכתב שם דיש לילך אחר המנהג בענין אם צריך להשכיר ואסור למלמד לעסוק בשום מלאכה אחרת עם הלימוד ובירושלמי אסור למלמד לנעור הרבה בלילה דלמחר לא יוכל ללמוד

ואין לו לסגף עצמו במאכל ובמשתה או להרבות במאכל ובמשתה וכל המשנה ידו על התחתונה ומעבירין ליה עכ"ל וכ"ה בהגהות מיי' סוף הל' שכירות וע"ל ס"ס של"ד עיין בתשובת מיימון ס"ס קניין סימן ל' ול"א כתב תשובה בדין מלמד שחלה אי מיקרי דבר האבוד וע"ל סימן ש"ו אימתי מעבירין למלמד שפשע ובתשובת מהרי"ק שורש קל"ג דאם עושה עמו בחנם יכול לחזור מתי שירצה אפי' בדבר האבוד וע"ל סימן של"א כתבתי דבריו:

סעיף ד

משמע הא בלאו הכי אינו נותן לו כל השכירות ומנכה לו ימי חליו או ימי אונסו אע"פ שלא חזר בו הפועל אבל במרדכי פרק האומנין דף קמ"א פסק דאינו מנכה לו זמן חליו או זמן אונסו ואפי' בדבר האבוד מאחר שנאנס פטור ואין מנכה לו כלום אם חלה אחר שהתחיל במלאכה ולכן מלמד שחלה אין מנכין לו כלום וא"צ להשלים אח"כ מה שביטל אמנם התוספות ותשב"ץ כתבו כדברי הרא"ש דמנכה לו כל ימי חליו ואונסו וע"ש כמרדכי וכ"כ בתשובת מיי' ס"ס קנין סימן ל"א דמוהר"ם חזר בו ופסק בדברי התוס' ומיהו אם קבל פועל או המלמד שכרו א"צ להחזיר ועיין בדברי התוס' פ"ק דקידושין:

סעיף ה

וכנ"י פרק האומנין דף ק"ד ע"ב ודוקא אם שכר עליהם פועלים אבל אם לא שכר אלא הפסיד בהמתנתן אינן צריכין לשלם אלא שאם רצה שוכר עליהם כן הסכימו האחרונים ז"ל עכ"ל ובמרדכי פרק האומנין ע"ד בתשובת מוהר"ם לענין מלמד שחזר בו פסק הא דיכול לשכור עליהם יותר מכדי שכרן היינו דוקא שתפס כלי אומנותו אבל אם אין בידו כלי אומנתו רק יש בידו דברים אחרים שהם של פועל אינו יכול לשכור עליו יותר מדמי שכרן ולא משמע כן מדברי רבינו בעל הטור והרמב"ם בפ"ט מה"ש אבל בת"ה סימן שכ"ט פסק כדברי מוהר"ם מיהו פסק דדוקא בדבר האבוד שאינו ממון כגון מלמד החוזר בו אבל אם הוא דבר האבוד שבממון צדיך לשלם לו כל ההפסד מדינא דגרמי וע"ש כתב הגמי"י פ"ט מהלכות שכירות מלמד ששכר עצמו על זמן יש לו דין פועל אבל אם שכר עצמו ללמוד עמו חצי ספר או בה"ג מקרי קבלן ובהגמ"ר פ' האומנין דף קנ"א ע"א בשם ר"י מפריש דמלמד אין לו דין פועל שיכול לחזור בחצי היום משום דלא שייך בזה עבדי הם כו' וע"ש ועוד כתבו שם על רבים ששכרו מלמד ורצו לחזור קודם שהתחיל במלאכה ופסק דכל דבר הנעשה ברבים א"צ קנין ואינן יכולין לחזור וג' מקרי רבים ואפי' יחיד העושה על דעתן לא יוכל לחזור כדאמרינן בנדר שהודר על דעת רבים כ"ש רבים עצמן ולכן נהגו שכל דבר הנעשה ברבים א"צ קנין אף במקום שיחיד צריך קנין וג' טובי העיר חשובין ככל העיר לכל דבר ועוד לא גרע ממתנה מועטת דאמרינן

דאף יחיד לא יוכל לחזור דלגבי רבים הוי דבר זה דבר מועט ועוד במקום דאיכא ערב בלא קנין משתעבד וחייב הערב ליתן שכרו אע"ג דעדיין לא התחיל במלאכה מאחר שאינו מוצא להשתכר במקום אחר הוי כמתחיל ואם השכיר עצמו לב' שנים והתחיל שנה ראשונה מקרי התחלה אף לשנה שנייה עכ"ל:

סעיף ו

ודוקא שחזר והשכיר עצמו אבל אם עמד עמו שנה שנייה בשתיקה לא אמרינן תשאר עמו על תנאי הראשון וכ"כ מהרי"ק שורש קי"ח וע"ש שהאריך בזה.

סעיף ז

ע"ל סי' קצ"ב כתבתי דין מורשה שטוען שלא כראוי אי מקרי פשיעה.

סימן שלד

סעיף א

במרדכי פרק האומנין דף קמ"א ע"ג ונשאל למוהר"ט על אשה ששכרה בית ומתה ועתה אין היורשים רוצין לפרוע אלא מה שדרה בה או להושיב שם דיורין אחרים ופסק דאם לא נתנה כל השכירות הדין עם היורשין דהוו פסידא דפועל שהוא בע"ה ולא דמי לספינה סתם ויין זה דאמרינן אם לא נתן אמאי לא יתן שאני התם דגם בעל הספינה אבד ספינתו אבל גבי פועלים דלא הפסידו כלום אלא שמתבטלין כיון דבע"ה אנוס לא יתן להם כלום ה"נ מיתה אין לך אונס גדול מזה מיהו מה שדרה בו צריכין היורשין לשלם וכן אם כבר נתנה השכר צריך בע"ה להחזיר ליורשין נגד מה שלא דרה בה או היורשין יכולין להושיב בו אחד דכותיה אבל לא דקשה מיניה וכן פסקתי לענין מלמד שמת התינוק בחצי זמן ופטרתי הבעל הבית מטעם זה עכ"ל. ובתשוב' הרשב"א סי' אלף ק"ה פסק בשם הראב"ד דאם שכר בית לשנה ומת צריכין היורשין לשלם לו כל השכירות דכ"ז השכירות הוא כאילו מכרו לו וע"ש ובב"י ס"ס שי"ב שכן הוא דעת התוס' פרק חזקת הבתים (בבא בתרא ד' נ"א) וכ"מ לקמן ס"ס של"ה בתשוב' הרשב"א ובת"ה סי' שכ"ט פסק כדברי מוהר"ם אלא שמשמע שם דאם הקדים לו השכר א"צ להחזירו לו וע"ש ע"ל סימן רס"ד שדכן שהתחיל זיווג ולא גמרו מה דינו או אם נדר לו הרבה:

סעיף ב

וכ"כ בת"ה סי' שפ"ט הא דאם אירע אונס דהוי פסידא דפועל כגון שהראה לפועל מלאכה זו אבל אי שכרו מסתמא יכול לומר תן לי שדה אחר להשקות או מלאכה אחרת לעשות עכ"ל:

סעיף ג

וכ"כ מוהר"מ פדו"ה וע' במרדכי פ' מי שמת:

סעיף ד

כדאמרי' פ"ק דקדושין לענין עבד ועוד דכיון דשכרו ללמוד עם בנו לאו כל כמיניה דאב למחול שעבודו כו' וכ"כ בתשובת הרשב"א סי' תתע"ג:

סעיף ה

כ' הרשב"א בתשוב' סי' תרמ"ה המלמד את בן חבירו שלא מדעת האב אין האב חייב לשלם לו אבל במרדכי ר"פ האומנין ע"ג ובהגהות שם דף קנ"א משמע דחייב לשלם לו דלא גרע מיורד לשדה חבירו שלא ברשותו עכ"ל וע"ש עוד כתב המרדכי שם בשם מוהר"ם על א' שאמר למלמד למוד עם בני ולא נדר לו כלום אפ"ה צריך לשלם לו כאחרים המשלמין כו' ואפשר שאף בזה גם הרשב"א מודה אע"ג דבמרדכי לא משמע שם דחד טעם אית להו וע' בטוי"ד סי' רע"ח מדין אשה ששכרה מלמד לבנה:

סעיף ו

והמלמד אמר ינסנו עכשיו אם לא אוכל ללמוד עמו והיה עד א' מעיד שלא היה יודע ללמוד באותו שעה ששכרו ופסק שם דהדין עם המלמד דהואיל וידע עכשיו ללמוד מוקמינן ליה אחזקתיה דידע ג"כ כבר ונשבע נגד העד ונוטל שכרו וע"ש שהאריך בזה מוהר"ם בתשוב' ועיין בהגהות סוף סי' פ"ב מדין מלמד שהלוה על משכנות בבית בע"ה ורוצה בע"ה לפשר עם העכו"ם כו' בב"י בסימן של"ג בשם תשובת מוהר"ם על שוחט ובודק ששכרוהו לכך והקצבים אינן רוצים להניחו לבדוק מפני ששוהה יותר מדאי בבדיקה אם דרך טבחי עכו"ם להקפיד בכך הוי פסידא דפועל ואם אין דרך טבחי עירו להקפיד ודרך טבחי עיר הקהל שהשכירו להקפיד הוי פסידא דקהל ואם מקפידים בדבר שאין רגילין להקפיד הוו פסידא דפועל מ"מ כתב מוהר"מ פד"ו סי' מ"ז בתשובותיו על רב א' שהיה לקהל ב' או ג' שנים למורה באיסור והיתר ודרש להם ואח"כ שכר עמהם להבא ולא דבר ממה שעבר לאחר זמן בקש מהם שכר על מה שעבר ופסק דהואיל ושתק להם תחילה בודאי מחל להם השתיקה כהודאה הוו דאע"ג דרגילות הוא ליטול שכר הוראות מ"מ יש קצת איסור בדבר ולכן אין יכול לתבעו מה שעבר וע"ש שהאריך בדין שכר המלמד. כתב מהרי"ו בתשובות סי' ק"ג דשכר חזנים ומלמדים ומנהג הוא ליתן להם חצי שכרו בתחלת הזמן כדי שיכלכל בהן ביתו עכ"ל ונראה דהכל לפי מנהג המדינה וע"ל סי' שי"ב ולקמן סימן של"ו מדיני מלמדים.

סימן שלה

סעיף א

במרדכי פרק האומנין דף קמ"א ע"ג כתב ר"ב דאם ליית ליה עבידתא ולשכינו יש לו זה יטול שכרו משכינו והפועל יפעל לו דמ"ש וכתב הר"מ הא דאמרינן דאינו נותן לו

מלאכה כבידה מן הראשונה היינו שאינו רוצה להוסיף לו על שכרו הראשון אבל אם רצה להוסיף על שכרו הרשות ביד בע"ה וע"ש:

סעיף ב

כתב המרדכי פ' האומנין דף קמ"ב ע"א שליח שהיה נושא אגרת בשכר ומצא תגר וחזר בו נראה דהוי פסידא דפועל בין שהיה לשניהם לידע או שלא לידע ואם היו לבעלים לידע ולא לפועל פסידא דבע"ה ושליח זה אפי' מה שקיבל צריך להחזיר ואפי' מחצי הדרך שהלך לא יטול ולא דמי לשכר חמור ומת בחצי הדרך דהתם אילו בעי למיתי עד הכא אגרא בעו למיתב ליה אבל הכא לא נהנה כלום בשליחותיה עכ"ל וכ"ה תשובה זו בהג"מ דקדושין דף תרס"ד ע"ג אמנם בהגהות שניות דר"מ דף קנ"א ע"ב לא משמע כן.

סעיף ג

וע"ל סי' של"ד מדין זה גבי השוכר בית ומת בחצי הזמן בריש הגהמ"ר דקדושין ראובן ששכר שמעון להשתדל כנגדו נגד השר וכן עשה ואח"כ אמר שמחמת יראה עשה שלא יקלקל חובו חייב ליתן לו שכרו ומה שהיה בלבו משום יראה דברים שבלב אינן דברים.

סימן שלו

סעיף א

כתב הרשב"א בתשובה סי' תרמ"ג ראובן ששכר מלמד לבנו ולבן חבירו ונתרצה חבירו לתת לו חלקו ואח"כ בחצי זמן קם חבירו ושכר אחר חייב לפרוע לראשון ומה שטוען חבירו שלא שכרו לשנה אלא על תנאי אם יעשה מלאכתו כראוי ושלא ימשוך זמן השכירות אלא עד הפסח הרי הודה מקצת וחייב שבועה דאורייתא כו' וע"ש בסי' אלף קנ"ז כתב המרדכי פרק ז"ב דף רס"ח ע"ד אדם א' שהתנה עם בחור ללמוד עם בן חבירו בפני אבי הבן והוא שתק שתיקה כהודאה דמיא וחייב לשלם לו ע"ש על אחד שאמר לחתנו עשיר תלמוד עם בנך ואני אשלם לך דיוכל לומר משטה אני בך וע"ל סי' פ"א:

סעיף ב

ועיין בנ"י פרק הבית והעלייה

סימן שלח

סעיף א

כנ"י בפ' הפועלים וכתב הרשב"א דוקא ליום א' ולדישה מרובה וכן לפי חשבון זה בכל יום קאמר שאין הפרה אוכלת כ"כ בשעה אחת עכ"ל:

סימן שלט

סעיף א

ועיין בא"ע סי' ב' אימת זמן לשלם שדכנות:

סימן שמ

סעיף א

ולעיל סי' רצ"א תשובת מהר"ם דלגבי מפקיד בכה"ג פטור ואולי יש לחלק בין שואל למפקיד כתב המרדכי ריש השואל מספקא לי אם א"ל פא"פ שלח ועד שלא הספיק לשלוח מת המשאיל וזה שלח אותה ומתה בדרך אם פטור דהא נפלה קמי יתמי עכ"ל:

סעיף ב

וע"ל סי' רצ"ה אם המשאיל אומר כך וכך היה שוה והשואל אינו יודע כמה וכתב המרדכי פרק השואל ע"ב נשאל למוהר"ם בראובן ששאל ספר א' משמעון לשעה אחת ולא יותר וא"ל מיד אחר שעה תשלח אחריה או אביאה לך ובתוך כך נפלה דליקה בבית ראובן ונשרף הספר ומיד כשהתחיל הדליקה הוצרך ראובן לברוח כי היה ירא פן ישליכוהו עכו"ם באש ופסק כיון דלא השאילו אלא לשעה אחת וכבר כלה זמן שאילתו אע"פ שנשרף בבית השואל פטור ואפילו לא אמר השואל למשאיל לשלוח ולא אמר (השולח) אשלח ומיהו בזה יש לדקדק נהי דלא היה רשאי להיות שם בעצמו מ"מ אם היה יכול לשכור אחרים (שיצאו) [שיצילו] ולא עשה חייב דאע"ג דכלה זמן שאילתו מ"מ ש"ש הוי וש"ש שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא עשה חייב וע"ש וע"ל פי' קע"ז מי שהלך בשליחותו של חבירו ושאיל לו כל גופו ואירע לו אונס אין השואל חייב באונסיו:

סעיף ג

כתב המרדכי נשאל למוהר"ם על ראובן שהיה לו משכון בידי עכו"ם המלוים ברבית ושמעון הוצרך ללות ובקש מראובן שירשהו ללות על משכון שלו אשר ביד העכו"ם וכן עשה ואח"כ נשרף בית העכו"ם ואבד המשכון ופטר מוהר"ם את שמעון חדא דהא לא משך שמעון המשכון שיתחייב כאונסין ועוד נראה דפטור דהא בלאו הכי היה המשכון ביד העכו"ם ואין ראובן יכול לומר לשמעון הא דמשתרשת מחובך ע"י משכוני זה תתן לי דמשמיא הוא דרחימי עליה דשמעון לאפקועי שעבודיה מעל המשכון עכ"ל מוהר"ם.

סימן שמא

סעיף א

ובמרדכי ס"פ השואל כתב מצאתי ראובן ששאל כלי משמעון או בהמה למלאכה כיון שמשכו ראובן אינו יכול לחזור בו ויכול השואל להשתמש באותו כלי או באותה בהמה לעולם כלומר כל ימי שאלתו ובלבד שלא יהא חסר וכלה ואם קנאה ממנו בקנין משתמש בו בכל מה שיחפוץ ואפילו כלה ולא נשאר ממנו אלא בית יד מן הכלי ואותו מחזיר לו כדאמר שואל אדם כלי בטובו לעולם והוא דקני מיניה כו' עכ"ל וזהו פי' אחר על מימרא זו שואל אדם בטובו כו' ואפשר שלפי' הרא"ש ורב אלפס שכתבן רבינו פי' זה ליתא:

סעיף ב
וכנ"י סוף השואל שאין המשאיל יכול לקחתו ואם נאנס אינו משלם לו אלא השברים ע"ש שהאריך בדברי הראב"ד.

סעיף ג
וזה דלא כדברי המ"מ פ"א מה"ש דכתב דכרמי' שנים משמע ע"ש:

סעיף ד
ובנ"י סוף השואל מיהו קנין לאו דוקא דה"ה אם החזיק בפירוש בשוקת חדא למיזכי בכולא עד דמתרמי ליה באר כו' וע"ש.

סימן שמד

סעיף א
ובמרדכי פ' השואל בתשובה דכל תנאי שומרים קיימים בלא קנין כתב המרדכי פ' החובל ע"ג מעשה בראובן הלוה לשמעון י' ליטרין לזמן קצוב ואחר הזמן אומר ראובן לשמעון אותן י' ליטרין שאתה חייב לי יהיו בידך למחצית שכר ונתעסק שמעון בהן ונאנסו נראה דשמעון חייב באונסין כאשר בתחלה כיון דמתחלה בתורת שמירה אתא לידיה והא דאמרינן מתנה שואל להיות כש"ח היינו קודם ששעבד לנפשיה הא שעבד נפשיה לא מצי לאתנויי בדברים בעלמא עכ"ל.

סעיף ב
וכנ"י פ' הגוזל בתרא דף ל"ז ע"א דשואל משעת פשיעה הגורמת לאונס מתחייב ושם נתבאר מאי נ"מ כתבתיה לעיל ר"ס ש"ס גם נתבאר אם המשאיל צריך לתת הרבה בעד הכלי ששאל לו כיצד ישלם השואל:

סימן שמו

סעיף א
ואין בדבריו הכרע דאפשר לפסוק כבתראי ועיין בזה בב"י ריש פרק השואל:

סעיף ב
וכתב שם ומיהו אם שכרה כלים פטורה מכח התקנה וע"ש:

סעיף ג
משמע מדבריו דכאן לא מפטר משום שמירה בבעלים דהרי הפרה אינה שלה וכ"פ המרדכי ר"פ הגוזל בתרא גזלן שהפקיד לאחר והיה עמו במלאכה וכן אם מכר לאחר במקום שאין שינוי רשות קונה ואותו אחד הפקיד לאחרים והיה עמהן במלאכה לא מיקרי שאלה בבעלים הואיל ולא קנאו דלא אמרינן שמירה בבעלים אלא בבעל הממון וע"ש שהאריך בזה:

סימן שמח

סעיף א

מיהו במרדכי פרק הגוזל בתרא דף כ"ג ע"ב ודף כ"ד ע"ב דאסור להטעותן דהא אפילו גניבת דעתו אסור כ"ש להטעותן מיהו אם טעה מעצמו היה שרי

סעיף ב

ובמרדכי פ' המוכר את הספינה ע"א נשאל למוהר"ם על אשה אחת שגנבה מבעלה מעות ומסרה הגניבה ליד אשה אחרת ואותה האשה היתה מלוה אותן למחצית שכר ברשות המפקדת וידעה שהיא גנבה והחזירה המעות ליד המפקדת ועתה תובע הבעל לנפקדת והשיב דכיון דידעה בהן שהיו גנובים לא היה לה לקבלן ואם קבלן לא היה לה להחזירה ליד הגונבת ולכן צריכה לשלם דמאחר שידעה שהמעות היו של בעל כשבאו לידה המעות הויא עלייהו כשומר האבידה דמצוה להחזירו לבעליו ומאחר שהחזירה ליד הגונבת הוי פשיעה וחייבת לשלם לבעל וע"ש שהאריך בזה. וכתב מהרי"ו סי' א' בפסקיו שבסוף תשובותיו דבעלים אין נשבעין שלא החזיר להם הגנב אם הגנב מודה להם עכ"ל:

סעיף ג

ובמרדכי פ' המוכר הספינה ע"ב על לאה שגנבה משל בעלה והטמינה ושמה בכלים ויהי כי יצאת מן העיר ושלחה שמעון להביא הגניבה ממקום שהטמינה שם וכן עשה והנה הבעל תובע את שמעון מאחר שידע שהיא גנבה שיחזיר לו את שלו ופסק דהדין עם הבעל דשמעון עשה עיקר הגניבה וחייב לשלם וכו', כתוב במישרים נכ"ג ח"ו אשה שלותה על משכנות שהיו של בעלה שלא מדעת בעלה שלא קנאם המלוה ומחזיר אותן לבעל בלא דמים ולא שייך הכא תקנת השוק ודוקא שלא ידע הבעל שמשכנה אותן אבל משכנה בידיעת הבעל אימר נתרצה ודוקא בידוע שהן של בעל כגון שהאשה נושאת ונותנת בתוך הבית משום בעל עכ"ל, וכב"י סי' ע"ב על דברי ר"י אלו נראה שיש טעות סופר בסוף לשונו עכ"ל. ולא ידעתי מה קשה לו בהן כי נראה שהם נכונים בטעמם. כתב הריב"ש בתשובה סי' ק"א אותן שהיו קונין ממנה הסחורה בזול פחות משליש בערכה והיתה אומרת להם להעלים מבעלה עשו איסור ואע"פ שהיתה נושאת ונותנת תוך הבית שלא בחנם היתה מוכרת בזול ואמרה להטמין מבעלה עכ"ל וע"ל סי' שמ"ו וכתב המרדכי פ"ק דמציעא דף קל"ה ע"ב בשם מוהר"ם דהיכא דשליח לאו בר חיובא מיחייב שולחו ואם אמר לחבירו קח לי שור מבית פלוני שהוא שלי ונמצא אח"כ שלא היה שלו אלא לגנוב נתכוין נתחייב שולחו באחריות של שור במשיכת השליח דהא השליח לא ידע שהוא גונב כו' ובנ"י פרק מרובה דף כ"ה ע"א כתב דשליח חייב דאין

שליח לדבר עבירה אפי' במקום דאין השליח יודע אם עושה איסור וע"ש ובת"ה סי' שט"ו ראובן הראה לגנב מפורסם מחתרת של לוי לגנוב מתוכה ראובן פטור דהוי גרמא בניזקין. וצ"ע דבלא"ה פטור משום דאין שליח לדבר עבירה:

סימן שנא

סעיף א

וכ"כ רבינו בסמוך בדין הבא במחתרת וה"ה כאן.

סימן שנג

סעיף א

וכן פסק המרדכי ריש הגוזל בתרא וכתב דיאוש ואח"כ שינוי רשות קונה מיהו אם בא להחזיר ואומר איני חפץ ממון שאינו שלי יחזור לבעלים הראשונים:

סימן שנד

סעיף א

וכל זה דלא כדברי הרשב"ם שכתב המרדכי פ"ק דב"ק דס"ל דשמין השברים לגנב ולגזלן וכתב נ"י שם דף ע"א הא דאין שמין השברים היינו היכא דאית ליה מעות לשלם אבל אי לית ליה אלא קרקע או מטלטלין נותן השברים דמ"ש מטלטלים אלו או שאר מטלטלים עכ"ל וע"ש.

סימן שנה

סעיף א

ועיין במרדכי פרק הספינה.

סימן שנו

סעיף א

וע"ל סי' שנ"ג נתבאר שיש חולקים וס"ל דיאוש אחר שינוי רשות קונה אמנם דעת המרדכי פ' הגוזל בתרא דף ד' ע"ג כדעת רבינו וכתב שם ובספרים נראה שהוא לעולם לפני יאוש שהרי לעולם הן באין לידי ישראל עכ"ל וכ"ה בתוס' פ' הגוזל בתרא וע"ל סי' שס"ח:

סעיף ב

וכ"ה במרדכי פ' הגוזל בתרא ד' נ' ע"ג וסוף הגה' שם וכ"ה בתוס' פ' הגוזל בתרא. כתב המרדכי ריש הגוזל בתרא על כותית כובסת שאבדה בגדים של ישראל אחד והכותית נטלה סדין אחד מן יהודי אחר ונתנה לו תחת מה שאבדה ופסק שצריך להחזיר דהו"ל כגנב ופרע בהקיפו כו'.

סעיף ג

נראה לפרש דברי הרמב"ם דנותן דמיו על בעל הבית ללוקח קאמר והכי פי' אם לקח מגנב שאינו מפורסם לאחר יאוש קנה הגניבה לענין שא"צ להחזיר הגניבה עצמה אבל צריך להחזיר דמיה אלא שמנכה מן הדמים דמי המקח שנתן בעד הגניבה וזה ענין אלא נותן לו דמיו דקאמר ר"ל דמי המקח נותן הבעל ללוקח מפני תקנת השוק אם לא היה גנב מפורסם אבל אם היה גנב מפורסם אז הבעלים א"צ ליתן דמי המקח וצריך חלוקה להחזיר הכל ר"ל כל דמי שווי' של הגניבה אבל לא הגניבה עצמה לדעת הרמב"ם זהו הנ"ל בפירוש דברי הרמב"ם לפי נוסחא זו שהביא רבינו והיא נכונה לפי פי' זה ודלא כב"י שהבין שנותן להם דמיו דקאמר על דמי שווי' של גניבה קאמר ולזה כתב שאין הבנה כלל לגירסא זו ונוסחא מוטעת נזדמנה לרבינו בדברי הרמב"ם ודבריו והבנתו בדברי רבינו בבבא זו לא היתה נכונה וע"ל סי' שמ"ו ושנ"ג מדין אם יאוש ושינוי רשות קונה לגמרי:

סעיף ד

כ' בת"ה סי' שע"ט אומן שנתנו לו כלים לתקן ומשכנם אצל אחר גם החזירו לו על אותן כלים משכנות אחרים שהשכין תחלה ופסק ריש בו משום תקנת השוק וצריכים לפדות הכלים בכל מה שהשכין גם הקרן והרבית מן המשכנות שהחזירו לו מחמת הכלים אבל הריבית שעלו עליהם אח"כ לא דלא עשו תקנת השוק אלא בקרן ולא בריווח כדאיתא במרדכי פרק האשה שלום ד' תס"א ע"ג ופ' איזהו נשך מיהו למ"ד אומן קונה בשבת כלי שהשביחה אפ"ה צריך ליתן לו ריבית נגד שבח הכלי שהוא של אומן וא"ל דאם היא של אומן א"צ להחזיר לבעליו דמ"מ צריך להחזירו מכח דינא דמלכותא דהכי נהיגין לדון עתה להחזיר כל גניבה אפי' לאחר יאוש ושינוי רשות מכח דינא דמלכותא לכן צריך ליתן לו כל הרבית דהכי הוא דינא דמלכותא כו' וע"ש וכתב עוד שם אפי' אין הדבר ברור שהוא שלו אלא נותן בו סימנים מובהקים פשיטא שחייב להחזיר והאריך שם בזה וכתב בסוף ולפי שראיתי רבים טועים בזה כתבתי הנראה לי עכ"ל:

סימן שנז

סעיף א

ותמהני בזה דאם יש לחוש בזה שמא ראה הסי' ביד אחרים א"כ כיצד משיבין אבידה ע"פ סימנים ולא נחוש ג"כ לזו אלא ודאי אין לחוש לזה וא"כ אין מקום לתמיהת ב"י ואף שהרמב"ם כ' דצריך עדים שהיה שלו קודם שיצא שם גניבה בעיר אפשר דה"ה סימנים וחדא מינייהו נקט ואף אם הרמב"ם לא יסבור שמשיבין ע"פ סימנים מ"מ אין לתמוה על מי שסובר כך ועוד דאפשר דרבי' סובר דאם יש עדים בדבר אין אנו צריכין אלא

שיצא לו (שם) גניבה בעיר והוא דעת הרמב"ם אבל לדעת רש"י והרא"ש דס"ל דאפי' באינו עשוי למכור כליו אנו צריכים שלנו בני אדם בביתו וצווח בלילה כו' א"כ אין אנו צריכים לעדים אלא בנתינת סימנים סגי והנה רש"י והרמב"ם לא יחלקו לדעת רבי' דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ולכן כתב רבי' דברי שניהם בלא מחלוקת כי פוסק כשניהם וזהו הנ"ל בדעת רבי' ולא כדברי ב"י שהאריך בזה שיטות אחרות כמבואר למעיין בדבריו:

סעיף ב

ולא ידעתי מי הכריחו לפרש דלאחר יאוש צריך להחזיר הגניבה עצמה דאפשר דלעולם אינו חייב להחזיר רק דמיהן לדעת הראב"ד ולכך מוקי ליה אפי' בלאחר יאוש ולענין הדמים אבל לדעת ר"י אינו חייב להחזיר לו כלום ולכן א"א להעמיד רק בלפני יאוש ואי משום דלשון הגמ' משמע דמחזיר הגניבה אפשר דלאו דוקא קאמר בגמרא הגניבה אלא ה"ה דמים דמה לי הן ומה לי דמיהן ועוד דאפשר דנקט הגניבה עצמה משום לפני יאוש אבל ה"ה לאחר יאוש לעניין הדמים:

סעיף ג

גם בזה יש לתמוה אדברי ב"י דמשוה לרבינו טועה במקום שאינו צריך כי אע"ג דהרמב"ם כ' דבריו איצא לו שם גניבה בעיר מ"מ לאו משום נאמנות נקט כן אלא משום דאז אין הבעל צריך לישבע שלא השאילן ושלא השכירן אבל בשבועה נאמן אפי' בלא יצא לו שם גניבה בעיר וכ"כ הראב"ד בהדיא בהשגותיו וסובר רבי' שכן הוא דעת הרמב"ם ואף שהמ"מ כ' שם שאין דעת הרמב"ן כן אלא כמו שפי' הוא מ"מ לא מיקרי טועה מי שפירש דברי הרמב"ם כפי' הראב"ד ועיין ברמב"ם פ"א מה"ג ותמצא דברי הראב"ד והמ"מ וע"ל סי' שס"ה מי שנאבדו כליו וקנאו אחד מיד עכו"ם אימת צריך להחזירו:

סימן שנח

סעיף א

וכתב מהרא"י בפסקיו סי' ר"ס ורס"א באשה א' שהחזיקה בשל יתומים ופסק שגזר על כל ישראל שלא ישאנה שום אדם משום דמחזיקין ידי עוברי עבירה וע"ש:

סעיף ב

ואין בדברי ב"י הכרע וע"ש בדברי הרא"ש ריש אלו מציאות:

סעיף ג

וא"כ אפשר ליישב דברי רבינו במה שכתב צמר צבוע משום דפסק כאותה ברייתא ס"ל דשינוי החוזר לברייתו הוי שינוי לענין זה ולא כברייתא דנקט דוקא בגד צבוע משום דצמר צבוע הוי שינוי החוזר לברייתו כדאיתא ריש הגוזל קמא:

סימן שסא

סעיף א

ובנ"י פ' חזקת הבתים דף קע"ט ע"א וע"ב משמע שאם מכרה הגזלן כו' באחריות לא מיקרי שינוי רשות ולא קני ליה עכ"ל ועיין בתשו' הרשב"א סימן תתקפ"ה שהאריך בדין יאוש ושינוי רשות וכתב דאם נתנו לו בטעות או בעל כרחו לא מיקרי שינוי רשות וע"ש.

סעיף ב

ובמרדכי ריש הגוזל ע"ד משמע דוקא אם לא נתייאשו הבעלים וע"ש:

סימן שסג

סעיף א

וע"ל סי' ש"ה מדין הנוטל סוס שעומד להשכיר בלא ידיעת בעליו ומציל שלו כו':

סעיף ב

ואין בדבריו שכתב טענה כלל דמה שטען מה לי עשה מלאכה בעצמו כו' השוכר פרה והשאילה לאחר ומתה או נאנסה יוכיח דאילו עשה מלאכה בעצמו ומתה פטור ואילו השאילו לאחר ומתה התשלומין חוזרים לבעלים הראשונים משום דהו"ל הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו כמבואר לעיל סימן ש"ז וה"ה כאן אע"ג דאין הגזלן צריך לשלם מביתו רק כשעת הגזילה מ"מ מה שקבל עליו שכר לא יעשה סחורה בפרתו של חבירו ומת שטען ועוד דעדיף טפי כו' גם זה אינו כלום דהא השוכר לא שכרה מתחילה אלא ליתן השכר ולכן השכר שנותן מגיע לבעלים וזכו בהן כאילו הם השכירוהו לו ושיקנה הגזלן בשינוי רשות של לוקח בזה לא שמענו ושינוי רשות לא מהני אלא ללוקח ולא לגזלן:

סעיף ג

כתב המרדכי ריש כיצד הרגל דכופין על מדת סדום בזה נהנה וזה אינו חסר וי"א דאין כופין אלא במקום דאם זה בא להרויח בהאי מילתא לא מצי לארווחי אבל היכא דאי בעי להרויח הוי מרויח לא כייפי' ליה הילכך לא כייפי' בחצר דלא עביד למיגר כו' אבל אי כבר עבר ונהנה אינו משלם וכ"פ שם בנ"י דף י':

סעיף ד

וכתב נ"י עוד בפ' כיצד דמיקרי קיימא לאגרא אע"ג דלא משכיר בהדיא אלא שדרין בו ואח"כ משוה עצמו עמהן:

סעיף ה

וכתב שם אם הוא בענין שהרשות בידו להשכירו לאחרים כגון שאין בני ביתו מרובים המותר שלו אבל אי לא רשאי להשכיר והשכירו המותר לבע"ה עכ"ל. כ' הרא"ש בתשו' סי' ג' כלל א' ראובן השכיר בית לשמעון ושמעון אומר שאין הבית של ראובן עליו לברר וע"ש:

סעיף ו

ומיירי דוקא שאחד מן השותפין השכיר לו כל הבית אבל אם השכיר לו חלקו אינו נותן אלא למשכיר ואין השותף השני יכול להוציא ממנו כלום והוא פשוט אלא שבא מעשה בזה לפנינו ורצה חכם א' להביא ראיה מתשובת הרשב"א לדין זה ונדחה דבריו כפי מה שכתבתי לכן כתבתי וכנ"ל.

סימן שסד

סעיף א

וכתב הר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ד ע"א דהגוזל מחבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים וע"ש וא"כ היה אפשר לומר דנאמן כאן לישבע שהחזיר לו אע"ג דאינו נאמן לומר דשלו נטל מ"מ אינו נעשה גזלן על זה להיות חשוד על השבועה ונשבע שהחזיר ופטור ולא נאמר דיהא נאמר לומר ששלו נטל במיגו דהחזרתי דהוה כמיגו במקום עדים דלא אמרינן ביה מיגו אבל מדברי הרמב"ם שהביא רבי' לקמן סי' זה נראה דנעשה גזלן כל שמשכנו שלא ברשות בעדים וא"כ הוי חשוד על השבועה ושכנגדו נשבע ונוטל:

סימן שסו

סעיף א

כ' רבינו ירוחם בס' מישרים נתיב ל"א ח"ז המשיג גבול ובונה הכותל בשל חבירו והכניס מהקרקע בתוך שלו ועל אותו כותל בנה בנינים גדולים חייב לסתור הכל שלא עשו תקנת השבים בקרקע וכ"כ הגאונים בתשו' עכ"ל:

סימן שסז

סעיף א

ואני אומר דאם הגמרא נקטה נשבע להודיעך כחו דר' יוסי הגלילי א"כ הפוסקים שלא הביאו דר' יוסי הגלילי כלל למה נקטו נשבע אלא בודאי נשבע דוקא קאמרי קאמר

ומאחר שהוא דוקא אצל גזל הגר ה"ה כאן אצל גזל אביו דתרווייהו חד טעמא הוא משום קנסא כנ"ל.

סימן שסח

סעיף א

ועיין במרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ' ע"ג דמחלק בין דבר שיש בו סי' לאין בו סי' דביש בו סי' כ' דלא אמרינן סתם גניבה הוי יאוש אבל אין בו סי' הוי יאוש אפילו בעכו"ם וע"ש משמע שם מדברי מוהר"ם דאין חילוק בין ספרים לשאר דברים אבל בפ' הכונס כ' דבספרים לא שייך בהו יאוש שהעכו"ם לא יוכל למכרן רק לישראל וכ"כ שם המרדכי פ' הגוזל דף נ' ע"ג והוא דעת התוס' כמו שכתבתי לעיל סי' שנ"ו:

סעיף ב

ופסק דזכה ראובן בכל כי כבר נתייאשה לאה כו' וע"ש שהאריך בזה גם בתשובת הרא"ש כלל צ"ד סי' ו' תשובה בזה וע"ש וע"ל סי' רל"ו מדין קונה קרקע גזולה מעכו"ם אם חייב להחזירה לישראל:

סימן שסט

סעיף א

וכתב המרדכי ריש הגוזל בתרא הא אם לא הוי יאוש בעלים צריך להחזיר לבעלים בחנם ולא דמי להא דאמרינן דנוטל מב"ה מה שההנהו דה"מ היכא דטרח והוציא הוצאות כדי להשיב לבעלים אז נוטל מבע"ה מה שההנהו עד כדי דמיהן אבל גבי ליסטים ומוכסים דלא טרח צריך להחזיר לבעלים בחנם וע"ש.

סעיף ב

וכתב המ"מ פ"ה מה"ג שכן דעת הרמב"ם ודעת הרמב"ן כדעת הרמ"ה וכ"נ דעת הריטב"א שכ' נ"י פ' חזקת דף קפ"ה ע"א וכ"כ הר"ן פ"ק דגיטין דף תקנ"ז ע"ב וכן משמע במהרי"ק שורש ס"ו וכתב המרדכי בהגהות דה"ה דף רס"א ע"א דיש רשות למלך להוסיף מס על בני מדינתו לצרכיו הגדולים ולצרכי מלחמה. וכתב מהרי"ק שורש ס"ו ורוב הדיעות הסכימו דהא אמרי' דינא דינא אלא בחוק כללי אבל בדבר שאינו כללי רק חוק שלא כדין מלכות לכל בעלי חנויות המלוים ברבית בזה לא אמרי' דינא:

סעיף ג

וכתב ב"י לעיל ס"ס כ"ז בשם הרשב"א דלא אמרי' דד"ד אלא מה שהוא מדיני המלוכה אבל דינים שדנין בערכאות אין אלו ממשפטי המלוכה אלא הערכאות דנין בעצמן כמו שימצאו בספרי הדיינים שאם אי אתה אומר כן בטלת ח"ו דיני ישראל עכ"ל ואפשר שלזה נתכוין מהרי"ק בתשובה דלעיל. וכ' מהרי"ק שורש קצ"ב בשם הרשב"א דכל דבר

שהמלך עושה לתקנת המדינה הוי ד"ד ואפי' אם אמר ממון של פלו' יהא לפלוני וע"ש. וכ' נ"י פ' חזקת הבתים דף קפ"ה ע"א בשם הר"ר יונה שאם יכול ישראל לכוף חבירו בדין ישראל ואין המלך מקפיד לכוף בדיני שלו נמצא שלא פקע זכותו של ישראל מחמת אותו ד"ד אא"כ הולך לדון בערכאות כיון שלא קבל המלך הדינים ההם אלא בערכאות שלהם עכ"ל ול"נ כן מדברי המרדכי פ' חזקת הבתים דף ר"ן ע"ד דכתב דד"ד לענין חזקת חלונות וע"ש מיהו אפשר דרבי' יונה לא קאמר אלא בדבר שאינו מדין המלוכה אלא שחקק המשפטים בערכאות כיצד ידונו ולכן אין צריכין לילך אחר אותו משפט כדברי הרשב"א דלעיל, ובמרדכי פ"ק דגיטין דף תר"ו מד"ד וכתב שם ע"ד דאפי' בין ישראל לחבירו יש בו משום ד"ד וכן משמע מדברי התו' וה"ה שכתבתי לעיל דבריהם לענין משכון וע"ל ס"ס ס"ח מד"ד שכתבתי שם בזה. כ' הר"ן פ' ארבעה נדרים (נדרים דף כ"ה) בשם התו' דלא אמרי' דד"ד אלא במלכי או"ה משום דכל הארץ היא שלהם אבל מלכי ישראל לא לפי שבא"י כל ישראל משותפין בה וכי אמרי' דד"ד ה"מ לענין שאם קונה הישראל מכס זה חייבים ליתן לו מכס וכן נמי אם לא קנוהו אלא שהוא ממונה לגבות המכס שאינו רשאי ישראל חבירו לישבע כדי לעבור עכ"ל וכבר נתבאר לעיל סי' זה. כתב הריב"ש סימן קע"א שופט שצוה לשלוחו למכור בנכסי יתומים ועשה כן וטעה מה שעשה עשוי וע"ש, ועיין בתשובת הרשב"א סימן תרי"ב מי שתפסו השלטון על דבר העלילה ונתפשר עמו בסך ידוע והשלטון יש לו פקיד יהודי שנוטל עישור של העונשין אם מותר לו לקבל אותו חלק.

סימן שעא

סעיף א

ואפשר דמיירי שעשה תשובה או בדלא ידע שמעון שהיה של גזל והיה סבור שהוא שלו ולכן לא היה נפסל משבועה וע"ל סי' רל"ה מדין הגוזל קרקע ומכרה והלוקח נתנה לאחר:

סימן שעג

סעיף א

והוא הולך לשיטתו שפוסק תמיד כדברי הרי"ף וכ"פ המרדכי ר"פ הגוזל וע' בזה בהגהות דב"מ מדינים אלו:

סעיף ב

וע' בריב"ש כי' ר"ן ונ"י פ"ק דב"מ הזכיר ב' סברות אלו.

סימן שעד

סעיף א

ואפשר שלזה נתכוין הרמב"ם ועוד כתב ב"י ישוב אחר בדברי הרמב"ם ואינו נראה ולכן לא כתבתיו ונ"י פ"ק דמציעא דף ס"ו ע"א כתב כדברי הראב"ד.

סימן שעה

סעיף א

וכ"כ נ"י פרק השואל דף קי"ח ע"א דכן הסכימו האחרונים וכתב עו"ש דמיירי שהשרישו האילנות וע"ש וכתב עוד בנ"י פרק האשה שנפלה דף תק"י ע"א דאפי' אם היא שדה העומדת ליטע ובעל השדה הוא עצמו אריס הוי כאינה עשויה ליטע מיהו אומדין כמה רוצה ליתן שלא יצטרך להטריח לחפור וליטע עכ"ל. כתב הריב"ש בתשו' סי' תקט"ו הא דמחלקים בשדה העשויה ליטע היינו דוקא בשדה שדרכו לזרעו ג"כ אבל כרם שסתמא שותלין אותו פשיטא דמקרי עשוי ליטע וע"ש שהאריך בתשו' בדינים אלו וכתב שם דאפי' ירד לתוך שדה רטושים אית נמי דינא הכי וע"ש וכתב המ"מ פ"י מה"ג דבשדה שאינה עשויה ליטע דיכול לומר טול נטיעותיך ולך אין חילוק בין ה"ל או א"י ולא אמרינן דבא' אין שומעין לו משום ישוב א"י וע"ל סימן רס"ד העושה לחבירו טובה מעצמו אימתי חייב לשלם לו וע"ל סי' של"ד מי שלומד עם בן חבירו מעצמו אי חייב לשלם לו.

סעיף ב

וכתב נ"י עוד פ' השואל (ד' קי"ד ע"א) דאם אמר בעל השדה בתחלה בב"ד לא בעינא אע"ג דאח"כ עביד מילתא דניחא ליה אפ"ה הנטען יכול לעקרן דהואיל וא"ל לא בעינא בב"ד לא יוכל לחזור וע"ש.

סעיף ג

וכבר נתבאר כל זה בטור אה"ע ס"ס ס"ה:

סעיף ד

וכ"כ המרדכי פרק השואל בשם ראבי"ה וכ"ע דסתם חורבה עשויה לבנות וכ"נ מדברי נ"י דלעיל:

סעיף ה

ועיין בתשובת הרא"ש כלל צ"א סי' א' מי שבנה קרקע הממושכנת לו אי הוי כיורד ברשות:

סעיף ו

ובמרדכי פרק השואל על חתן א' שדר הרבה שנים בבית חמיו ובנה בית בגינתו ודר בו הרבה שנים חמיו אמר שהוא בנאה והחתן אמר שהוא בנאה ואומר שחמיו נתן לו הקרקע במתנה פסק דאין להחתן חזקה בנכסי חמיו ומה שבנה על קרקע חמיו שלא

ברשות כיון דסתם חצירות ראויות לבנות ידו על העליונה לגבות כמו שישומו שמאים בקיאים כמה אדם רוצה ליתן בבנין זה, כתב במישרים נל"א ה"ב מחסר חבירו בדבר מועט ונהנה ממנו אינו משלם מה שחסרו לבד אלא כל מה שנהנה כגון אדם שיש לו בית כמו חורבה וסוחרים נוטים שם אהלים לסחורה ונותנים לו דבר מועט לשכירות ובנה אחד שם צריך ליתן לו כל מה שנהנה ולא מה שנותנים הסוחרים לבדו אלא שמין כמה אדם רוצה ליתן לבנות חורבה כזו עכ"ל:

סעיף ז
ועיין בנ"י פרק האשה שנפלו דף תק"י ע"א.

סימן שעו

סעיף א
וע"ל סי' קנ"ו אם מותר ליקח מערופיא של חבירו כו':

סימן שעז

סעיף א
ובמרדכי דב"ב דף רמ"ו ע"ג הא דמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו היינו דוקא שהחזיקו בו ברשות וע"ש ובתשו' הרשב"א סי' אלף קנ"ב:

סימן שעח

סעיף א
וכתב נ"י פרק האומנים דף י"ב ע"ב הא דאמרינן [ב"ק לא] האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דניזקין היינו כל הדינים האמורים בתלת בבי דהיינו נזקין וגזל והשבת אבידה ואונאה ורבית ע"ש.

סעיף ב
וכ"ה בגמרא ספ"ב דב"ק דאם נפל ברוח שאינה מצויה חייב בנזק:

סעיף ג
וכתב הרמב"ם פ"ו מהלכות חובל שנים שהיו מהלכים בר"ה היו שניהם מהלכין או שניהם רצין והוזקו זה בזה שניהם פטורין וכנ"י דף ט"ו ע"א מיהו בזה איכא לאפלוגי כדפליג גבי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו בין מהלכין זה לקראת זה או זה לאחר זה או מיהר האחרון או עמד הראשון וע"ל סי' שע"ט באלו הדינים.

סעיף ד
וכתב הר"ן פרק המניח דף ט"ו ע"א הא דפטור ברץ בע"ש בין השמשות היינו דאיכא דאיכא למימר דרץ לצורך שבת ומסתמא דיינינן ליה בהכי אבל אי ברירן לן דלא רהיט אלא לשאר חפציו דלא שייך ביה צורך שבת חייב כבחול עכ"ל:

סעיף ה

ובמרדכי ס"פ הישן דסוכה ויש ללמוד לאותן הבחורים הרוכבים לקראת חתן וכלה ונלחמים זה עם זה וקורע איש בגדי חבירו או קלקלו פטורין הואיל ונהגו כן מחמת שמחת חתן וכלה עכ"ל, וכ"כ בחידושי אגודה פרק לולב וערבה בחורים ששוחקין זה עם זה והכו זה את זה אם אינם מכוונים פטורין. וכתב מהרא"י בפסקיו סי' ר"א באחד שהזיק בחבירו בשעת הקפת המזבח בהושענות ופסק דאע"ג דמדינא פטור הואיל והיה בשעת השמחה מ"מ כדי שלא יכוין כל אחד להזיק חבירו בשעה זו יש לקנסו וע"ש שהאריך שם לקנוס ע"פ אומדנות אע"פ שאין עדות ברורה כדי לעשות סייג וגדר.

סימן שעט

סעיף א

וא"כ קשיין דברי רבינו זה על זה דלעיל סי' שע"ה משמע דס"ל כדעת הרמב"ם וכאן פסק כדעת הראב"ד מיהו אפשר דרבינו ס"ל דיוצא ונכנס ושובר מיקרי בכוונה.

סימן שפ

סעיף א

ועיין בזה במרדכי פרק החובל ע"ג דפליג וע"ל בדיני שותפים ולקמן סי' שפ"ב א' מן השותפין שאמר שחבירו צוה לו למחול חוב אחד וכתב המרדכי ריש כל הגט אם אמר ע"מ שאין בו דין נזק הוי תנאי ולא מיקרי מתנה על מ"ש בתורה וכתב הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ה ע"א האומר לחבירו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך דחייב וי"א דפטור וע"ש:

סעיף ב

ובמרדכי פרק הגוזל בתרא דף ל"ב ע"ב דאין חילוק בין אונס ממון לאונס נפשות דמ"מ חייב לשלם ומ"מ רשע לא הוי דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ג' דברים עכ"ל וע"ל סי' שנ"ט:

סעיף ג

ואין בדבריו ממש דזה לא מיקרי דבר המזיק דכל החמורים בחזקת שימור קיימי ודרכן בקפיצה ולאו שינוי הוא ואם אירע לו אונס פתאום אע"פ שמותרין להציל עצמן לטבוע החמור מ"מ צריכין לשלם לו החמור דומיא דעמד עליהם נחשול שבים שנתבאר דאע"פ שמותרין להטיל המשא כדי להציל עצמן מ"מ חייבים לשלם וה"ה כאן:

סימן שפא

סעיף א

וכן דעת התוספות שם פ"ק דב"ק אבל מסקנת המרדכי שם כדברי הרמב"ם וכ"ה שם בהגהות דף י' ע"ג ע"ש:

סעיף ב
וכ"פ נ"י פ"ק דב"ק דף ה' ע"ב וכתב דה"ה בכלי נזיקין דינא הכי וע"ש ובמרדכי ריש הפרק ע"ז.

סימן שפב

סעיף א
וכתב נ"י פרק החובל דף ל"א ע"א דאפילו ליכא עדים שהזיקו אפ"ה אינו נאמן לומר שצוהו להזיק במגו דלא הזקתי דהוי מגו במקום חזקה ואינו נאמן וכ"ה שם במרדכי בתשובת מוהר"ם על שותף אחד שהיה מוחל חוב שהיה בשותפות עם אחר ואמר שצוה לו למחול לו ופסק דאינו נאמן במגו דלא מחלתי אבל אם לא היה עדים על החוב נאמן לומר שצוה למחול במגו דלא היה חייב לו כלום ע"ש הטעם וע"ש בתשובת רשב"א סימן אלף צ"ו וכתב המרדכי פרק החובל ע"ג שליש ששרף שטרות שהושלשו בידו ואמר שצווהו לשרוף דנאמן ובתשובת הרא"ש כלל ס"ד סימן ה' דאינו נאמן וע"ש ג"כ בכלל נ' סימן ו' ובסוף כלל ק"א:

סימן שפג

סעיף א
וכתב נ"י ס"פ כיצד הרגל דוקא עבד גדול אבל עבד קטן דינו כשור עכ"ל

סימן שפו

סעיף א
וז"ל שם על ראובן שלקח אבן של שמעון וסמך בו חבית של יין שהיה מונח בר"ה ובא שמעון ולקח אבן שלו ונתגלגלה החבית ונשברה שמעון חייב אבל אם חזר וסמכה באבן אחר פטור אע"ג דאין האבן גדול בראשון ע"ש:

סעיף ב
גם בתשובת מוהר"ם פד"ו סי' ס"ב ועיין ריש סי' שפ"ט מדין דינא דגרמי כתב נ"י פרק שור שנגח את הפרה (בבא קמא דף נ' ע"ב) הא דדינא דגרמי חייב דוקא אדם אבל גרמי דבהמה לכ"ע פטור.

סעיף ג
כתב מהר"מ מריזבורק ראובן שעמד במקח עם עכו"ם על חפץ א' שרוצה העכו"ם לקנות ממנו ואומר לו העכו"ם אמור לי בכמה אתה רוצה ליתן לי ואומר בכך והעכו"ם שותק ולקחו ממנו ואומר שמעון לעכו"ם שאינו שוה כל כך חייב לשלם לראובן הפסדו עכ"ל ואינו נ"ל משום דהוי גרמא בנזקין. דהא אין ההיזק מגיע לו מיד גם הוא אינו עושה

ההיזק בגופו ואפשר דהוי מילתא דשכיחא בימי מוהר"ם ולכן פסק וכן וכדעת הרשב"א דכתב דבמקום דשכיח קנסו או מטעם דהוי כמסירה כנ"ל:

סעיף ד

כתב הרשב"א בתשובה סימן צ"ט המזיק לחבירו בעצתו כגון שאמר לעבדו להתגייר פטור כו' וע"ל סי' ל"ב וכתב עוד שם סימן אלף נ"ב שליש שהחזיר למלוה שטרו הוי גרמא בנזקין מיהו אם לא גבה המלוה עדיין החוב משמתינן ליה לשליש עד שמסלק מזה היזקו וכן בכל גרמא דנזקין מחייבינן לזה לסלק גרם הזיקו וע"ש וכ"כ הרמב"ן בתשובה סי' שפ"ח וכ"כ הר"ן פרק המקבל ולקמן ס"ס שפ"ח תשובת הרשב"א שחולק בזה וע"ע בדין דיני דגרמי לעיל סימן קנ"ז ובתשובת הריב"ש סי' קע"ו א' הפקיד אצל חבירו וע"י זה העליל השר על הנפקד פטור דהוי גרמא בנזקין כתב בת"ה סי' קפ"ו טבח שקילקל בדברים שאנו מחמירים בו חייב לשלם אע"ג דאפשר דמדינא כשר הואיל ונהגינן למטרף חייב ולא נ"ל האי פסקא כמו שנתבאר לעיל סימן ש"ו.

סימן שפח

סעיף א

ועיין בזה במרדכי פרק הכונס ע"ב ושם דארנקי בשק אם היה יום טוב או שבת אמרינן דרכו להניחו בשק וע"ש דף נ"ג ע"ב וע"ג

סעיף ב

וכתב נ"י פרק השותפין דף קנ"ט מי שרואה שנזק רוצה לבוא עליו יכול להציל עצמו אף על גב דעל ידי זה יבוא הנזק לחבירו אבל אם כבר בא עליו וגרמו לחבירו חייב. כתב המרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ"ג ע"א בשם מוהר"ם אם אנסו עכו"ם להנפקד לתת להם פקדון יכול ליתן להם ופטור דכל היכא דאיכא למיתלי דאדעתיה דפקדון אתו יכול להציל עצמי בפקדון וכ"כ שם אשיר"י וכן נתבאר לעיל ועיין בב"י פ' הגוזל דמ"א מדין נשא ונתן ביד מחמת אנסין, וכתב עוד שם במרדכי ב' שותפים שהיה להם חוב והיה להם ערב בעד החוב ואנס האנס אחד מהן לפטור הערב וכן עשה דפטור דזה אינו אלא גרמא בעלמא ולא מיקרי נשא ונתן ביד ואי עשה מדעתו בלא אונס חייב ועיין בתשובת מהרי"ק שורש כ"ד מדינים אלו.

סעיף ג

וכתב הריב"ש בתשובה סי' פ' בא' שביזה חכם ועמד החכם ונתן העונש שלו לשר העיר וכתב שם דהוא קרוב למלשונות. וע"ש.

סעיף ד

פ' הגוזל בתרא דף נ"ב ע"ב דלא מיקרי מסור בעלילה אלא במתכוין להזיק אבל אם מתכוין להוציא שלו לא מיקרי מסור אבל שם דף מ"ח ע"ב כתב דאפילו בכה"ג מיקרי מסור וכן דן מוהר"ם הלכה למעשה אם לא היה הנתבע סרבן וע"ש:

סעיף ה

ובהגהות דב"ב במרדכי ד' רס"א ע"א על ראובן שבאו אנסין לביתו ליקח משכון שמעון ולקחו משכונו של ראובן בשביל שמעון ופסק ר"י דמאחר שבאו בשביל שמעון יכול ראובן למסור משכונו של שמעון ומאחר דלא נתנו יכול לתפוס משכון של שמעון עד שיפדה לו משכונו והר"ם פי' דאינו חייב לשלם מי שנתפס בעבורו אלא בדבר קצוב כו' וע"ע לעיל סימן קכ"ה:

סעיף ו

וע"ל סימן צ' וריש סימן זה וע"ל סי' קל"ה היאך קיי"ל בזה וכתב מהרי"ל סימן פ"ו בתשובה הא דאין הנמסר נשבע ונוטל היינו דוקא שמסר ממונו אבל אם מסר גופו מיקרי מזיק בידים ונשבע הנמסר ונוטל וכתב שם דאם גרם לו תפיסה מיקרי מזיק בידים וע"ש וכן משמע במרדכי פרק הגוזל דף מ"ח ע"א:

סעיף ז

ועיין בזה במרדכי פרק הכונס דף מ"ו ע"ב באלו הדינין כתב המרדכי פ' הגוזל בתרא ד' נ"א ע"ד ואפי' איכא עדים שמסרו בעלילה ואינם יודעים כמה אינו נשבע ונוטל ומיהו פסול לעדות ולשבועה ואם הודה מעצמו אינו נפסל לעדות ולשבועה אבל חייב לשלם ולא שייך בקנסות דרבנן מודה בקנס פטור. וכתב המרדכי שם דף נ"ב ע"ב בשם מוהר"ם דאפי' יש לנמסר עדים שכך וכך הוצרך ליתן בעד המסירה אפ"ה צריך הנמסר לישבע לו שלא נתן לו משום דבר אחר הואיל ולא ידעו בירור הדברים אלא שמעו מפיו בשנתפשר עם השר אבל אם ידעו בבירור פשיטא דאין צריך לישבע ע"ש ובמרדכי פרק שור שנגח את הפרה לא כ"כ ולכן אם הפסידו חוב ולא ידוע שוויו הנמסר נשבע כמה שוה ונוטל וע"ש שהאריך בדין זה:

סעיף ח

כתב המרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ"א ע"ד מלשין בשקר פסול לעדות אפילו אדם המריב עם חבירו ואמר בפרהסיא אלך ואמסור ממונך לאנס הואיל ומעיז פניו בפרהסיא נקרא רשע ופסול לעדות ולשבועה ושם דף נ"ב ע"א דלא נפסל בכה"ג אלא במוחזק לכך וכן הוא במרדכי פרק כל הנשבעים ע"ב וע"ד דף של"ז דבמוחזק לכך לא אמרי' עביד אינש דגזים ולא עביד ומוהר"ם מריזבורק כתב דלא אמרינן גזים ולא עביד אלא בצנעה

אבל בפרהסיא לא ומותר להציל עצמו ממנו אפילו ע"י אנס עכ"ל וכתב הרשב"א סימן קכ"א אם רגיל לעשות כן כל שאומר לעשות הרי הוא כאילו עשה וכו' ואפילו מי שאינו רגיל בכך אם הכרנו בו שהוא רוצה לעשות הרי הוא כאילו ידענו בבירור שיעשה עכ"ל וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל י"ז:

סעיף ט

וכמו שנתבאר לעיל מדברי המרדכי ולקמן במעשה דר' יואל ור' אפרים לא משמע כן.

סעיף י

וכן הוא תשובת מוהר"מ במרדכי פרק החובל ע"ב דצריכים היורשים לשלם מה שנתחייב אביהם מחמת מסירה לאנס אבל אם לא הספיקו לעמוד בדין עד שמת אין היורשים צריכין לשלם ופסק שם על אשה שמסר' על א' אע"ג דאין לה לשלם מחייבין אותה ואם יש לה ממון שאין לבעלה רשות בו צריכה לשלם וכן אם יש לה נכסי מלוג יחלימו אותן ביד הנמסר ובעל אוכל פירות עד יום מותה ואם מתה לא יירש בעל אלו הגכסים אע"ג דבעל כלוקח בנכסי אשתו ומוציא מיד הלקוחות היינו דוקא נגד הלקוחות דאינהו אפסידו אנפשייהו שלקחו נכסי אשה שיש לה בעל אבל אם מסרה או הזיקה או במקום אחר דאיכא פסידא לאחרינא אין הבעל אלא יורש וצריכה לשלם וע"ש:

סעיף יא

ומהרי"ו כתב שם סימן כ"ח ראובן שקבל על שמעון בפני אנס ותפסוהו והוצרך להוציא הוצאות וראובן אומר שלא תפסוהו משום שהכהו אלא משום שברח ופסק דבטענה זו אין לפטרו וכמ"ש מוהר"ם בתשובת מיימון ס"ס נזיקין סי' י"ד על א' שרצה לתפוס חבירו ולהכריחו למשפט ומתוך שלא רצה להניח לתפוס עצמו הכהו והרגו השופט ודן מוהר"ם וכ"כ מהרי"ל בתשובה סימן פ"ז דחייב לשלם לו כל היזקא שגרם לו כתפיסה ואדרבא גרע משאר מסור לאנס דזה מיקרי מזיק בידים דרוצה להזיק גופו:

סעיף יב

וז"ל המרדכי פרק הגוזל בתרא דף נ"ב ע"ב בשם ר' ברוך אומר אני דמצינו למימר דהתם לא מיירי אלא שחזר המסור בשקר לאנס בתשובה לכן אסור לאבד ממונו לדברי הכל וע"ש במרדכי.

סעיף יג

וכ"פ בתשובת הרא"ש כלל י"ד דאם התרו בו שלא יתבע חבירו בפני אנסים ועבר יש לו דין מסור לאנס וע"ל בתשובת הרא"ש שכתבתי בסמוך ועיין בתשו' הרא"ש כלל י"ז סי' ד'.

סעיף יד

ועיין בתשובת מהרי"ק שורש קפ"א ולעיל סימן כ"ו עוד כתב המרדכי פ' שור שנגח מתשובת מוהר"ם על אחד שעשה סעודה ובקש ראובן ובני ביתו ועמדו בסעודה והכהו לבעל הסעודה והלך אל השופט וקבל על ראובן ובני ביתו שהכהו והשר היה חייב לראובן ונפטר ראובן מן השר אבל הוצרך להעמיד ערבות מחמת בני ביתו והלך שמעון קרובו של בעל הסעודה והגיד להשר שגם ראובן הכהו והעליל השר על ראובן והפסיד החוב של ראובן והיה לראובן עדים על שמעון ושמעון טוען שגם לוי הגיד להשר ועכו"ם אחד מעיד כן והשיב מוהר"ם שאם שמעון עשה מסירתו לאחר שמסר בעל הסעודה את ראובן שמעון פטור דאע"ג דעשה שלא כדין וחייב לענשו אם בר הכי הוא מ"מ פטור הוא מלשלם דמי החובל דמאחר שראובן כבר נמסר מבעל הסעודה ברור שכבר היה החוב מופסד ואע"ג דפטרו השופט מי יוכל לידע כמה הפסידו שמעון אח"כ שכבר היה מחוייב ראובן עונש להשר והוצרך להעמיד ערבות בעד בני ביתו אמנם אם אין ידוע שבעל הסעודה מסרו תחילה לאו כ"כ דשמעון לומר הכי הואיל ואיכא עדים שהוא ובעל הסעודה עמדו בפעם אחת והגידו לשופט ולכן כל אחד עשה כל ההיזק וחייב לשלם פלגא ואם בעל הסעודה הוא עני לא יפסיד שמעון משום זה ואינו משלם אלא פלגא ולאו כ"כ לומר שלוי מסרו ג"כ אמנם אם אתה מרגילין לפטור בעל הסעודה משום שהיה מוכה ואין אדם נתפס על צערו אז יראה ששמעון משלם הכל שיימינן החוב כמה היה שוה וכך משלם שמעון ואם אין ידוע שוויו ראובן נשבע ונוטל ומכל מקום לא ישלם לו אלא הקרן ולא הרבית דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה וע"ש שהאריך בתשובה זו ומ"ש שלא לענוש המוכה שהלך למסור המכה כך פסק מהרי"ו סימן כ"ח בתשובה בשם מוהר"ם והיא בתשובת מיימון ס"ס נזיקין סי' ט"ו וכ"כ מוהר"ם מריזבורק וכתב דאם מועד להכות הבריות מותר לענשו או להפסיד כל אשר לו ומותר לכל אדם להגידו לשופט ויש להסתפק איזה עדיף אם להפסיד ממונו וכו' עכ"ל וע"ש שהאריך בדינים אלו ואין דבריו נראים דהא אפילו מסור גמור אסור לאבד ממונו וכ"ש זה כנ"ל ועוד כתב על אחד שהכה חבירו ועכו"ם ראוהו והלך אחד והגיד שפטור דהא בלא"ה ראוהו עכו"ם ובודאי ויגידו ועיין בתשובות מהרי"ק שורש ק"פ כתב מוהר"ם מריזבורק אם דרך באותה העיר שיהודים מעכבים לחבריהם ע"י אנסים כי אין שם ב"ד פטור:

סעיף טו

וכתב בתשובת בר ששת סי' רל"ד אע"ג דבדיני ממונות אין מקבלין עד ששומעין תחילה הודאת הנתבע בזה א"צ דאין חילוק בהודאתו ונותנים מורשה לנתבע כשדנין אותו בפניו.

סעיף טז

כתב מוהר"ם מריזבורק מי שרודף רבים בעסקיו כגון שעוסק במטבעות פסולין או בגזירת מטבעות וכדומה לזה אם התרו בו הקהל ולא השגיח ימסרוהו לשלטון ויחיד שבא לו עלילה בגינו יכול לומר שהוא אינו עושה אלא פלוני, ראובן שטען על חמיו שגילה לאנסים שרצה לברוח אם לא הפסידו רק שהוצרך לשלם מה שהיה חייב אין זה מיקרי הפסד ואם הפסידו בזה יותר ממה שהיה חייב צריך לשלם לו כל הפסדו. ראובן לקח חפץ א' משמעון למכרו לאנס ואח"כ החזירו לשמעון בפני עבדו ואח"כ לקח האנס החפץ משמעון בחזקה בלא דמים ראובן חייב לשלם לשמעון דהיה לו להחזירו בינו לבין עצמו ולא מהני מה שאומר ולא כיונתי להזיק עכ"ל מוהר"ם מריזבורק ועוד האריך בחילוקי דיני מלשין ומזיק ע"ש וע"ל סי' ת"ח אם עד אחד או פסולים נאמן במלשין ושאר מזיק ועיין בתשובת מהרי"ל סי' פ"ו שהאריך הרבה בדיני מלשין וחילוקים בזה:

סימן שפט

סעיף א

ועיין בתשובת מהרי"ק שורש קנ"ג שהאריך בדינים אלו באיזה נזק אדם חייב בנזקי גופו וממונו ובאיזה פטור:

סעיף ב

ודוקא שלא ברשות אבל אם הכניס ראובן פירותיו ברשות ובא שורו של לוי ואכלן שם חייב דמיקרי רשות הניזק לגבי שורו של לוי וכן הוא בגמרא ר"פ הפרה וכ"כ המ"מ פ"א מה' נזקי ממון שחצר המיוחדת לשבים אפי' לפירות או לבהמות ובאו שם בהמות אחרים והזיקו בשן ורגל חייב לשלם דלגבייהו מיקרי רשות הניזק:

סימן שצ

סעיף א

ורבינו שלא כתב דינים אלו רק בהולכת ברשות הניזק משום דס"ל לענין הלכתא בר"י שאם תפס מפקינן מיניה וא"כ בד"ה פטור לגמרי מאחר שנשארה הבעיא בספק ואי תפס מפקינן מיניה דדילמא הוה רגל בר"ה לאפוקי ברשות הניזק מחייב רבינו הניזק ולכן כתב היתה הולכת ברשות הניזק כו' ומשם יתבאר ג"כ לענין הולכת בר"ה לדעת הרמב"ם דאם תפס רביע נזק אין מוציאין ממנו אבל לענין הילכתא נראה כדעת ר"י שהוא דעת הרא"ש והרמב"ן ורבינו כנ"ל.

סימן שצא

סעיף א

עיין לעיל סי' שפ"ט ביאר רבינו לגבי רגל ואע"פ שכתבו סתמא מ"מ הואיל וכתבו רבינו בהלכות רגל לכן כתב כאן כמו שכתבתי לעיל לגבי רגל ומעתה נסתלק ערעור של ב"י שכתב לא ידענא למה כתב רבינו שביארן לגבי רגל הא כתב סתמא דינים אלו:

סעיף ב

וכ"כ נ"י שהרא"ה והריטב"א פסקו כרבא ולכן נראה דהכי הלכתא ודלא כב"י שכתב דמאחר דמסופק לרי"ף ורמב"ם הוי ספיקא ונקטינן קולא לנתבע ואינו משלם אלא דמי עמיר בלבד ואין דבריו נראין דלא שבקינן פשיטת האחרונים ורבינו משום ספיקת הרמב"ם והרי"ף כנ"ל:

סימן שצג

סעיף א

והמעיין בדברי הרא"ש לא יסתפק לו כלום דהרי לא כתב דין זה אלא בלשון אפשר ומסתפק וא"כ לדעת הרא"ש דלא מהני תפיסה בספיקא דדינא לא יתחייב השומר מכח ספק ואפילו תפס המכניס מוציאין ממנו ולזה השמיטו רבינו כנ"ל.

סימן שצד

סעיף א

והוא לטעמיה אזיל לפסוק כהרי"ף והרמב"ם בכ"מ אבל לפי מה שכתבתי כמה פעמים לפסוק כבתראי ורבים גם הכא נקטינן כוותייהו דלא להוציא ממון מיד בעליהם:

סימן שצו

סעיף א

וצ"ע דהא בשמירה מעולה אפי' תם מעולם פטור כמו שנתבאר לעיל סימן זה ואם כן יפה כתב רבינו שאינו מבין דברי הרמב"ם דהא בשמירה מעולה אפילו בעלים פטורים מיהו דעת רש"י ותוס' והרשב"א כסברת הרמב"ם כמו שיתבאר בסמוך:

סעיף ב

ואני תמה איך יכלול סברת רבינו בכאן דהא לפי מ"ש דבשמירה מעולה אף הבעלים פטורים מה שייך לשלם לו השואל:

סימן תא

סעיף א

וכתב נ"י ריש שור שנגח ד' וה' ובמועד אם תפסו לכ"ע הוי שומר שכר וע"ש.

סימן תב

סעיף א

וכתב נ"י דף י"ז ע"ב ואפי' אם נאבד האחד הוי נמי דינא הכי וכתב עוד הא דמחשבינן לשלם במותר הנזק היינו דחשבינן מאי דאיכא לאשתלומי מגופו בכל אחד מהן כפי נזקו אבל אי הזיק אחד וליכא לאשתלומי מגופיה לא חשבינן אלא מאי דאיכא לאשתלומי מיניה.

סימן תז

סעיף א

ומשמע עוד שם בדברי הרמב"ם הא דמכרו מזיק אינו מכור וחוזר הניזק וגובה מהלוקח היינו דוקא כשמכר לאחר שעמד בדין אבל לא קודם שעמד בדין וע"ש:

סימן תח

סעיף א

וכתב נ"י פרק כיצד די"א שאין מקבלין עדיות של נזקין שלא בפני בעל דין ואפילו היו הוא ועדיו חולים:

סעיף ב

ומהר"ם מריזבורק כתב י"א דקטן וקרוב ואשה נאמן בהכאות וחבלות דא"א להזמין עדים כשרים פתאום וכן תיקן ר"ח לחייב מלשין בעלילה ע"פ ע"א ויש חולקים מיהו בזמן הזה דהשעה צריכה לכך יש לב"ד לרדות החשוד בעדות קצת ודברים מוכיחים וע"ש וכבר נתבארו דינים אלו לעיל סימן ל"ה וע"ש:

סימן תי

סעיף א

ועיין בזה בתשובת הרא"ש כלל ק"א סימן ג' שכתב באחד שסמך הבית בר"ה באבן חבירו ובא חבירו ולקחו ונשברה החבית חייב דהוה ליה לסמכה באבן אחר ואם כן מ"ש מכיסוי דפטור כשנטלו וע"ש:

סימן תיב

סעיף א

ובנ"י פרק המניח (דף י"ג) חולק וס"ל דאפילו העמידן שם ברשות אפ"ה הנתקל בו פטור

סימן תיד

סעיף א

וכתב המרדכי סוף ב"מ בשם מוהר"ם דמאחר דמותר להוציא זבלו לר"ה כדי לפנותו לאלתר כ"ש מים נקיים ושופכין שאין שוהין ומתעכבין בר"ה ואין בני ר"ה יכולין לעכב

על ידו להוציא מי בורו ושופכין לר"ה ואפילו בימות החמה ואפי' ביבין ומערות שהם סרוחים אם דעתו לפנותן לאלתר יש להם רשות ולתקן בור בר"ה עמוק פחות משלשה טפחים נראה דאין בני מבוי יכולין לעכב והביא ראיה לדבריו ע"ש:

סימן תטו

סעיף א

וכתב נ"י פרק המניח דף י"ד ע"א אם נפל הכותל מאליו אם בריא הוא שניהם פטורים ואם רעוע הוא המצניע חייב ואי סתרו אינשי מעלמא שלא ברשות לא שנא רעוע ולא שנא בריא הסותר חייב והמצניע פטור עכ"ל:

סימן תיח

סעיף א

וכתב המרדכי פרק הכונס ע"א ונראה דאם שנים הביאו עצים ואש ושניהם ליבו ואין בכל אחד כדי ללבות פטורים עכ"ל:

סימן תיט

סעיף א

וכ"כ הרא"ש פ"ק דב"ק אבל נ"י כתב שם דצריך לשלם לו בכסף אם יש לו וכתב עוד פרק שור שנגח ד' וה' דף י"ח ע"א דהניזק אית ליה לקבל אפילו זוזי דלא נפקי אלא ע"י הדחק וע"ש ובמרדכי מדינים אלו ועיין במישרים נל"א ח"א אם ניזקין גובין מלקוחות ואם המזיק נאמן לומר פרעתי:

סימן תכ

סעיף א

וכ"ה לקמן סי' תכ"א בדברי הרא"ש וע"ל סי' שפ"ח אם המוכה הולך לקבול לפני אנסין אם יש לו דין מלשין וע"ל סימן כ"ו אם יוכל אח"כ לחזור ולקבול עליו לפני דייני ישראל ועיין לעיל סימן ד' וסי' ס' וסי' צ"ז אימתי מותר להכות אדם שיקבל עליו דין ועיין בא"ה סי' ע"ד וסי קנ"ד מדין המכה אשתו וכתב מוהר"ם מריזבורג דיש חרם קדמונים על המכה חבירו וצריך שיתירו לו הקהל חרם של העבריינים קודם שיצרפו אותו למנין עשרה ולכל דבר שבקדושה ע"מ שיקבל עליו כל מה שירצו ב"ד ואין חילוק בין אם יצוה המוכה או לאו יתירו הקהל לעצמן עכ"ל:

סעיף ב

ובמרדכי פרק החובל ע"ב ואפילו לא תקע באזנו אלא אם הכה על הכותל נגד אזנו ונתחרש חייב אם אחזו ודעת המרדכי פ"ג מהלכות חובל כדעת ר"י.

סעיף ג

עיין בי"ד סי' רמ"ג כל דין המבזה ת"ח ואם דנין דין ת"ח בזמן הזה, כתב בתשובת בר ששת סי' ריו המבזה ת"ח ונתחייב לו ליטרא זהב ועמד הת"ח ונתן הליטרא של זהב לשר העיר עשה שלא כהוגן וע"ש ועיין בי"ד סי' רמ"ג כתבתי תשובה זו באריכות וע"ש. כתב בתשובת בר ששת סי' צ"ד בא' שקילל כהן יש לחייבו יותר מאילו קילל איש אחר וע"ש ולעיל סימן כ"ו.

סעיף ד

וכתב ב"י לעיל ס"ס א' דמכות מרדות מדרבנן קאמר דהא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל ה' וכתב מהרא"י בסימן ריב"ב דהוצאת דיבה וש"ר שאדם מוציא על חבירו הוא בכלל ביישו בדברים דפטור מממון אבל מנדין אותו עד שיפייסנו וכו' וכ"ה בת"ה סימן ש"ז:

סעיף ה

וכתב שם ודוקא שאומר אתה עושה כמו ממזר או בכה"ג אבל אם בדרך תנאי ותשובה כגון שא"ל אתה מכזב כמו ממזר עד שתברר עלי דבריך בזה יש לתרץ דבריו שר"ל שאם לא יתברר עליו אתה כמו ממזר שהוא חצוף ושקרן וכה"ג אבל אם תברר כשר אתה עכ"ל ובספר הזהר ס"פ משפטים כתב באחד שקרא לחבירו כרשע ואתא לפני ר' אליעזר ופטרו מאחר שקראו כרשע ולא רשע ממש וע"ש שהביא ראיות לדבריו וכתב מהרי"ו סי' כ"ח באחד שקרא לחבירו מבייש הנשים ואמר שכוונתו שמביישן בדברי' ופסק שטענתו טענה וע"ש וראיה מתשו' ר' אביגדור על אחד שקרא לחבירו פסול דיוכל לתרץ דבריו ולומר פסול מחמת קורבה קאמר וכן אם קראו בן הזונה יכול לומר פונדקית אמינא עכ"ל וע"ש אבל מוהר"ם מריזבורק פליג וכתב על אחד שקרא לחבירו כנען דלא יוכל לתרץ דיבוריה וכ' מהר"ם מריזבורק על אחת שיצאה עליה קול שזנתה בטבריה וצווח לה אחד טבריה טבריה לא מיקרי ביוש בפרהסיא ולא הוי ביוש כולי האי ומ"מ צריך לבקש ממנה מחילה וכתב הרא"ש בתשובה כלל ק"א סי' א' אע"ג דהקורא לחבירו ממזר מדינא דתלמודא סופג ארבעי' כדאיתא פ"ק דקדושין (כ"ה.) מ"מ בארץ הזאת אין פוסקין כן והולכין אהר המנהג וכ"ש במקום שהשני התחיל בגידופין וע"ש שהאריך בזה גם במרדכי פ' ההובל ע"ד האריך בדין הקורא לחבירו ממזר ומהרי"ו כתב סי' קס"ה א' קובל על חבירו שהלשינו או גנב לו הואיל ועשה דרך קבלה אין עונש בדבר כ"פ מוהר"ם מריזבורק מ"מ נראה דצריך לישבע שכוונתו לא היה לבייש עכ"ל ובמרדכי פ' החובל ע"א וששאלתם על לאה שטענה שראובן קראה נפקת ברא והוא אומר להד"ם וטעין עליה שהיתה מבזה שוכני עפר והיא השיבה להד"מ ופסק דאילו היה עדים בדבר

היה לו לקנסו כפי ראות עיני ב"ד אבל אם אין עדים בדבר אינו חייב לישבע דלא נתקנה שבועת היסת על זה וכן על חירוף שוכני עפר אילו היה עדות בדבר או שהיתה מודה היה לה ליקח מנין ולילך על קברו ולבקש מחילה מן המת אבל עכשיו שכופרת פטורה בלא שבועה אמנם אם ירצו הקהל להפיס דעתן יתנו חרם בב"ה על עצמן שיודו עכ"ל וכתב מהרי"ו סי' כ"ה דוקא על דבר חמור כגון שוכני עפר אבל על שאר ביושים אין נותנין חרם להפיס דעתן ופטורין אם כופרים וע"ל סי' פ"ד אם מחרימים ע"ש ועוד האריך במרדכי פרק החובל ע"ד בדין המדבר שם רע על שוכני עפר שהוא עון גדול וצריך לקבל עליו תשובה בתעניות ובמלקות ובממון ע"ש ובתשו' הרשב"א סי' תתנ"ה ובמרדכי פ"ב דיומא ע"ב שהאריך בדין זה וכתב מוהר"ם מריזבורק בנימוקיו דהמחרף מתים צריך להשתטח על קבריהם והיינו כשהוא קבור בסמוך בעיר ששולחין שם מתיהם לקבור אבל אם היו קבור במרחקים א"צ לילך שם אלא דין שישלח שם שלוחו ויקח שם ב' מן העיר שנקבר שם וילך על קברו ויבקש מחילה בשם המחרף ובהגהות מרדכי דף נ"ג ע"ד האיש שקורא לחבירו מלשין בן מלשין אם אותו האיש מלשין אין בזה שום אשם דאמרי' פי' ד' מיתות (סנהדרין נב.) כמאן קרינן לרשע בר צדיק רשע בר רשע כו' מתירין לו נידויו ע"י י' שבציבור וע"ש בזה כתב בנימוקי מוהר"ם ראובן אומר על שמעון ששמע שזקינתו היתה שפחה ועדים העידו ששמעו כן מאחר שאין כאן עדות ברורה הרי אינו אלא הוצאת לעז וחייב דין או נידוי אבל אי איכא עדות ברורה פטור וכתב עוד אשה שהוציאה לעז על חברתה דינה כאיש לכל דבר ואם אינו רוצה בעלה שתתבזה אשתו יפדה אותה בממון כפי אשר ישיתו עליו הב"ד וכתב עוד שם על א' מעיד שקרא ראובן לשמעון בן הזונה ואחר שקראו ממזר מצטרפים לענין שקראו בן הזונה דבכלל מאתים מנה מיהו אין לו דין עליו כקורא לחבירו ממזר דדילמא קראו בן הזונה שאמו זנתה כשהיתה פנויה אך צריך הוא להכזיב עצמו ולהשתטח על קבר אמו ומ"מ הכל לפי המבייש והמתבייש וכתב עוד האומר לחבירו ממזר או עבד או רשע או נואף או פסול או נבל לוקה מ' וכן אם קראו עובר על חרם או מלשין או גנב הוי כקראו רשע ויורד עמו לחייו פי' ר"י דמותר להכותו דעבר על לאו דלא תונו אבל טמא או כלב או שאר חירופין אין בהם דין אלא צריך לפייס את חבירו וכו' וכתב עוד המלעיג או מלעיב דברי חכמים לוקה וקורא לאשת חבירו זונה או פרוצה לוקה ד' מלקיות דתנן ב"ק (צ.) פרע ראש האשה נותן לה ד' מאות זוז ומדלא מגבינן קנסא בבבל לוקה על כל מנה מלקות א' וע"ל סי' ב' מה שכת' מזה וע"ל סי' ל"ה לענין ביושים וקטטות אפי' פסולי עדות נאמנים ועי' בתשו' הרשב"א סי' שפ"ו מעשה באחד שהוציא קול עבדות על משפחה כשירה

ונידוהו כל גדולים כדאמרינן הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי וע"ש שהאריך בתשובה שנים שביישו זה את זה מי חייב ע"ל ס"ס תכ"א:

סעיף ו

ולא נהירא דמאחר דרבינו והרא"ש כתבו בשם רב אלפס דפליג ארמב"ם ולדבריו הסכים הרא"ש הכי נקטינן דאינהו הוי בקיאי טפי בגי' ספריו:

סעיף ז

בתשו' מהרי"ו סימן כ"ה פסק האחד שחבל בחבירו להלקותו בב"ה בין מנחה למעריב דהמגביה יד על חבירו נקרא רשע וחייב מלקות וגם הוצרך לעשות לו מחילה וגם פסק ליתן ממון זקוק כסף אם הוא עני יתן לו ואם הוא עשיר יתן לעמלי תורה וכ"פ גדול א' על א' שתלש שערו של חבירו ופסק ליתן לו זקוק כסף אמנם אם יש מנהג בזה הכל לפי המנהג ונ"ל דכל זה אינו אלא הוראת שעה לפי ראות עיני ב"ד שחטא החובל אבל מדינא אינו חייב מלקות וממון כמו שנתבאר ריש סי' זה גם לא מצינו מדינא שיתן לעמלי תורה אלא עבדינן כמו שכתבו הגאונים וכמו שכתב הרא"ש וכמו שנתבאר לעיל בסימן א' ריש ספר זה עוד כתב מהרי"ו בתשובה סי' פ"ז באחד שהכה חבירו ומת ואמדוהו שלא מת מחמת המכה ופסק דלא מהני אומד זה רק לפטור מגלות אבל מ"מ הרי הכהו ודינו כמו שכתב בתשו' דלעיל גם ילך על קברו ויבקש ממנו מחילה והוא בספק רוצח:

סימן תכא

סעיף א

ובהגהות מרדכי דקדושין דף תרס"ד ע"ג על דבר החבלות וגידופין המתחיל פורע הקנס לבדו ועיין בפסקי מהרא"ש סימן ר"ח באחד שחבל בחבירו ואמר שגם חבירו חבל בו כו' כתב מהר"י סי' כ"ח הא דשנים שחבלו זה בזה חייב השני אם היה יכול להציל עצמו היינו מטעם דשוגג חייב באדם המזיק כמזיד ונ"מ אם חזר וביישו פטור וכ"כ מהר"ח בשם א"ז על אחד שהכה חבירו והמוכה קראו ממזר בשעת ההכאה ופטרו ר"י א"ז כמו שנאמר והיה כי יחם לבבו והשיגו וגו' (דברים י"ט:ו') וכ"כ שם סי' ס' על אחד שקרא לחבירו גנב ומלשין וא"ל השני אתה מכזב כמו ממזר שהשני פטור מכח כי יחם לבבו וכתב מוהר"ם מריזבורק ראובן טוען על שמעון שקראו ממזר ושמעון אומר שמתחלת לחש לו באזנו שהוא ממזר ולכן נתרגז וא"ל כן אומדנא דמוכח הואיל וקראו שמעון פתאום ממזר שודאי האמת עמו ומ"מ צריך שבועה על זה עכ"ל וכבר כתבתי לעיל סימן ת"ך דאין משביעין על דבר קנסות וכתב עוד מהרי"ו סי' כ"ח על ראובן שהכה שמעון ושמעון רצה לחזור להכותו ובאה אשתו של ראובן להחזיק בידיו והוא נתק ידיו והכה

אותה פטור שמעון הואיל שהחזיקה ידיו והוא לא פשע נגד בעלה ומ"מ יבקש ממנה מחילה כו':

סעיף ב

וכ"ה במרדכי פ' המניח ע"ד דאם היה יכול לשמטו ולא שמטו חייב וז"ל הגהות מרדכי דקדושין דף תרס"ד ע"ג יתענה בה"ב וישב יחף לפני ב"ה ויבקש מחילה על המגדל על אשר חרף האשה ועל דבר ההכאות אם היה יכול לשמטו בנחת ולא שמטו אלא בחוזק ראוי לקנסו לנדבת ב"ה כו' עד מבן י' יתן זקוק עכ"ל וע"ל ס"ס תכ"ד שכתבתי מאיש ואשה שחבלו זה בזה.

סימן תכב

סעיף א

ועיין בא"ח בה' י"כ כתבתי דאם הוציא ש"ר עליו א"צ למחול עולמית. אמרי' בפ' החובל (בבא קמא צג.) אסור למסור דין שמים על חבירו והמוסר דין עליו הוא נענש תחילה והוא דאית ליה דינא בארעא וכתב הר"ן פ"ק דר"ה דף פ"ד ע"א דאפילו לית ליה דינא בארעא אסור למסור דין שמים עליו אא"כ הודיע תחילה לבעל דינו:

סימן תכג

סעיף א

עיין בזה בטור א"ה סימן פ"ג:

סימן תכד

סעיף א

נראה דלדעת הרמב"ם דכתב פ"ד דהלכות חובל דפטור בבניו הקטנים אם הם סמוכים על שלחנו וכמו שכתב רבינו בסמוך בשמו ה"ה דפטור בבתו הקטנה כשהיא סמוכה על שלחנו דמה לי בן ומה לי בת אלא מיירי כאן כשאינה סמוכה וכ"כ המ"מ פ"ד מהלכות חובל והא דרבינו כתב סתמא ומשמע דמיירי אפי' בסמוכה היינו לדעת הרא"ש שבסמוך דס"ל דבניו הקטנים חייב אפי' סמוכים וה"ה בבת, כנ"ל:

סעיף ב

ועיין בזה בהחובל במרדכי ע"ג:

סעיף ג

וכתב הרשב"א סי' תתקמ"ח איש ואשה שחבלו זה בזה לא אמרי' דישלמו במותר נזק שלם אלא האיש שחבל באשה הוי כאילו חבל בעבדו של בעל דצריך לשלם לאדון והאדון פטור במה שחזר העבד וחבל בו וכן כאן במה שחבל באשה צריך לשלם לבעל כפי מה שיש חלק בחבלת אשתו ומה שהוא חלקה של אשה בזה יש לדון ולזכותו וע"ש:

סימן תכה

סעיף א

וכ"ה בתשובת הרא"ש כלל י"ז סי' ט' באחד שבירך השם והרגוהו מפני חילול השם וע"ש ובתשובת בר ששת סי' רנ"ט ובהגהות מרדכי סוף סנהדרין מדין רוצח בזמן הזה:

סימן תכו

סעיף א

כתב הרמב"ם ספר שופטים הלכות אבל פי"ד מצות עשה מדבריהם ללוות אורחים ואמרו חכמים כל מי שאינו מלווה כאילו שופך דמים וכופין ללווה כדרך שכופין לצדקה וב"ד המתקנים שלוחין ללות אדם העובר ממקום למקום אם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם הכתוב כאילו שפכו דמים אפי' המלווה חבירו ארבע אמות יש לו שכר הרבה וכמה שיעור לויה שיתחייב אדם בה הרב לתלמיד עד עיבורה של עיר והאיש לחבירו עד תחום שבת ותלמיד לרבו עד פרסה ואם היה רבו מובהק עד ג' פרסאות עכ"ל והוא בגמרא פ"ק דברכות ופרק הרואה ובילקוט מהרר"ש מצאתי האידנא אין נוהגין ללוות תלמיד לרבו עד פרסה משום דבזמן הזה מוחלין על כבודם ויש לילך עמו או עם חבירו עד לפני שער העיר או לכל הפחות ד"א עכ"ל וכתב הרמב"ם עוד גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור כגון ביקור חולים וניחום אבלים והוצאת המת והכנסת כלה והלווייית אורחים אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה לאחיך בתורה ובמצוות ושכר הלווייית אורחים מרובה מן הכל והוא החוק שחקקו אברהם אבינו ע"ה ודרך החסר שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה שנאמר וירא שלשה אנשים וירץ לקראתם ולוויתם יותר מהכנסתן עכ"ל וכן הוא במדרש פרשת וירא אליו א"ס: